…Ү ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылдан үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 2 (3714) | 1957 ч. январь 3, четверг | Өртээ 20 коп.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. ВОРОШИЛОВТУҢ ЧАА ЧЫЛДА ЧУГААЗЫ

Эргим эштер болгаш өңнүктер, Совет Эвилелиниң хамаатылары!

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, Совет Чазактың болгаш Коммунистиг партияның Төп Комитединиң мурнундан келип турар чаа чыл-биле силерге изиг байыр чедирип тур мен!

Эрте берген 1956 чыл бистиң улустуң амыдыралында, ооң тайбың, маадырлыг күш-ажылында улуг чедиишкиннер-биле демдеглеттинген. Коммунистиг партияның XX съездизиниң шиитпирлери-биле сорук кирген совет кижилер үлетпүр талазы-биле чыл планын ажыр күүседкеннер, тараанын кайгамчыктыг дүжүдүн болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын ажаап алганнар.

Совет улустуң амыдыралын экижидеринге, ооң чаагай амыдыралын көдүрерингe болгаш культураны соксаал чокка хөгжүдеринге, база коммунистиг тургузуушкунунуң бүгү-ле адырларынга ажылчы чоннарның идепкейин көдүрер талазы-биле эрткен чылда эвээш эвес ажыл кылдынган.

Бистиң тиилелгелеривистиң оруктарынга ам-даа ажып эртер ужурлуг четпестерниң болгаш бергелерниң дугайында утпайн тургаш, чедип алган чедиишкиннеривиске чоргаарланыр барымдааларывыс бар.

Эрткен чыл болза совет күрүнениң идепкейлиг тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказы-биле кайгамчыктыг болуп турар. Ооң херечилериниң бирээзи болза эрткен чылда бистиң чуртувуска хөй-хөй чазак болгаш парламент төлээлериниң ээп турганы болур. Тайбың болгаш найырал дээш бистиң-биле кады улуг Кыдат Улус Республика болгаш социалистиг чурттарның бүгү лагери демисежип турарлар. Колониалдыг дарлалгага удур, бодунуң тускай хамаарышпас чоруу дээш демиселди чорудуп турар Азияның болгаш Африканың улустары Совет Эвилелин тайбыңның болгаш хосталганың күчүлүг чөленгиижи кылдыр көрүп турарлар. Дайын кыпсыкчыларынга удур шагда-ла улуг күчүлүг күш апарган тайбыңның талалакчыларының шимчээшкини өзүп болгаш быжыгып турар.

Делегейниң дүжкүүрлүг байдалын чидиглендирерин оралдажып турар империалистерниң аразынга ол чорук калчааралды болгаш өжээннежилгени болдуруп турары билдингир. Олар тайбың Египетке халдаан болгаш Венгрияга контрреволюстуг сүлчээниң организакчылары болганнар. Ынчалза-даа тайбыңның күштери артык күштүг болган. Империалистерниң айыылдыг авантюралары узуткаттынган.

Эрткен чылдың болуушкуннарындан дуржулгаларны алгаш, быжыг тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту хандырар дээш совет улус болгаш тайбыңның база хосталганың бүгү-ле өңнүктери боттарының хүрээлеңнерин улам быжыдарлар.

Эргим эштер болгаш өңнүктер! Бистиң чурттуң улустары бодунуң төрээн Коммунистиг партиязын долгандыр сырый каттыжып алган, бистиң улуг херээвистиң тиилээринге бүзүредлиг чаа чылче кирип турар. Бүгү совет кижилерге — ажылчыннарга, колхозчуларга, интеллигенцияга, совет дайынчыларга, бистиң херээженнеривиске болгаш аныяктарывыска чаа, 1957 чыл-биле база катап чүректиң ханызындан байыр чедирип тур мен. Кадык болурун болгаш күш-ажылга, өөредилгеге, бистиң Төрээн чуртувустуң чаагай чоруу дээш бүгү-ле ажыл-чорудулганарга чедиишкинниг болурунарны бодумнуң бүгү-ле сеткилимден силерге күзеп тур мен.

Социалистиг чурттарның акы-дуңма улустарынга, база делегейниң бүгү-ле улустарынга чаа чылдың байырын болгаш чаагай күзелдерин дамчыдып тур мен.

Чаа чыл-биле, эргим эштер болгаш өңнүктер!

Польша радионуң кол редакторунуң айтырыгларынга Н. А. БУЛГАНИННЫҢ ХАРЫЫЛАРЫ

ВАРШАВА, январь 1 (СЭТА). Польша радионуң кол редакторунуң айтырыгларынга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. А. Булганинниң харыыларын Польша радио дамчыткан.

Айтырыг: Келир чылда ССРЭ-ниң болгаш Польшаның аразында харылзааларның хөгжүлдезиниң перспективалары кандыг болурул?

Харыы: 1956 чыл найыралдыг польша-совет харылзааларга хөй чаа чүүлдерни киирген. Совет Эвилелиниң болгаш Польша Улус Республиканың улустарының аразында үзүлбес акы-дуңма найыралын улам ыңай хөгжүдеринге болгаш быжыглаарынга улуг аргаларны ажыдып турар чугула дугуржулгаларга ат салдынган. СЭКП Төп Комитединиң болгаш Совет Эвилелиниң чазаанын төлээлери-биле ПБАП ТК-ның болгаш Польша Улус Республиканың чазаанын төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннарны холбаштыр кады кылган медегелди, база Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң чазаа-биле Польша Улус Республиканың чазааның аразында Польшада түр турар совет шериглерниң эрге статузунуң дугайында керээни хамыктың мурнунда мен чугаалап тур мен.

Ийи чурттарның үндезин эрге-ажыктарынга болгаш социализмниң бүгү лагериниң эрге-ажыктарынга таарышкан чаагай үре-түңнелдиг польша-совет кады ажылдажылганы экономиктиг, политиктиг болгаш культурлуг амыдыралдың бүгү талаларынга калбартыр талазы-биле чаа, 1957 чылда бисти дем-каттыштырган күженишкиннеривисти салырывыс чигзиниг чок.

Айтырыг: Силерниң бодалыңар-биле алырга, 1957 чыл кижи төрелгетенге чүнү бээр ужурлугул?

Харыы: Барыын талакы чамдык чурттарның агрессчи бөлүктери болгаш оларның пропагандазы тайбыңны хевээр тургузар болгаш быжыглаарының перспективаларының талазы-биле мунгак бодалды болгаш бүзүрел чок чорукту кижилерге угаадыр дээш, эндере чепсегленишкинниң болгаш дайынның фатальдыг эргежок чугулазынга бүзүрээринче оларны албадаар дээш эвээш эвес күженишкиннерни кылып турарлар. Делегейниң дүжкүүрлүг чорууң кошкадырынга моондак болур деп боттарының күзелдериниң талазы-биле шериг авантюраларын болгаш өнчүк-чөңгээлерин олар ажыглап турарлар.

Египетче англи-француз-израиль агрессиязы болгаш Венгрияга контрреволюстуг үймээн ол дугайын илден көргүскен.

Ынчалза-даа эндере чепсегленишкинниң болгаш дайынның улустар көөр хөөнү… Олар боттарынга болгаш келир үениң салгакчыларынга тайбың болгаш шыншыг амыдыралды күзеп турар болгаш тайбыңның дайзыннарының кара сагыштарын үзе шавар күзел-биле олар шиитпирлиглер. Бүгү делегей реакциязының бүгү-ле агрессчи бодалдары турза-даа, тайбыңның идеязы улам чаа-чаа чедиишкиннерни тиилеп ап шыдаар дээрзинге шынчы магадылал ол болур.

Чедип келген 1957 чыл тайбыңны хевээр тургузар болгаш быжыглаар дээш, делегейниң дүжкүүрлүг чорууң кошкадыр дээш, янзы-бүрү социал тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ доругнаап турарының принциптериниң тиилелгези дээш улустарның демиселинге чедип келген 1957 чыл чугула тиилелгелер-биле демдеглеттинген турар дээрзинге бүгү-ле үндезиннер бар.

Тайбың болгаш айыыл чок чорук магадылаттынган турзун дээш Совет Эвилели, моон мурнундаазы-биле бир деңней, бичии-даа аргаларны ажыглавайн эртирбес.

СЭКП ТК-дан болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинден

Күрүнениң шылгарангай ажылдакчызы, СЭКП Төп Комитединиң кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, ортумак машина тудуунуң министри, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш Авраамий Павлович Завенягинниң аар аарыгының соонда 1956 чылдың декабрь 31-де мөчээнин Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели ханы качыгдал-биле дыңнадып тур.

СЭКП Төп Комитеди. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели.

„Юманите" солуннуң корреспондентизиниң айтырыынга Н. С. ХРУЩЕВТУҢ ХАРЫЫЗЫ

«Юманите» деп француз солунунуң Москвада корреспондентизи П. Энтжес эш Хрущев: «Чаа чылды холбаштыр Француз ажылчы чоннарга кандыг күзелдерни дамчыдып бээр боларгыг силер?» деп айтырыг салган.

Моон адаанда Н. С. Хрущевтуң харыызын парлап турар.

Чаа чылдың хүнүнде силерниң солунуңарны дамчыштыр Францияның ажылчы чоннарынга болгаш бүгү француз улуска моон эң эки күзелдеримни дамчыдар күзелдиг ийик мен.

Делегейниң ийи дайыннарынга нииити дайзынга удур кады демисел-биле быжыглаттынган найыралдың чаңчыл болган бедиирлери Совет Эвилелиниң болгаш Францияның улустарын каттыштырып турар. Ам, немец милитаристер бажын база катап көдүрүп, бодунуң шериин тургузуп, шериг талазы-биле чаа авантюраларже белеткенип турар үеде, европага-даа, база бүгү делегейге-даа тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту хевээр тургузар болгаш быжыглаар дээш демиселге бистиң чурттарның улустары боттарының күженишкиннерин улам улуг-биле каттыштырар ужурлуг.

Тайбың болгаш демократия дээш, Францияның эки келир үези дээш маадырлыг демиселди чорудуп турар Францияның ажылчын ангызын болгаш бүгү ажылчы чонун акы-дуңманың ханы эп-сеткил каттыжылгазының сеткил-биле совет улус көрүп турар. Хосталгага ынакшылдыг бүгү-ле кижи төрелгетенниң магадалын болдурбушаан, реакцияның болгаш фашизмниң хоралыг күштеринге шиитпирлиг сонгуушкунну бээриниң чижектерин француз ажылчыннар чаңгыс удаа эвес илередип турганнар. Пролетаржы интернационализмниң угаан-бодалынга шынчы француз ажылчын ангы бодунуң шылгатынган удурткучузу — Францияның Коммунистиг партиязынга баштадып алгаш, хосталганың болгаш социализмниң идеялары дээш демиселжикчилерниң маңнайынга кезээде чоруп турган болгаш ам-даа чоруп турар.

Ажылчын ангы, күш-ажылчы тараачыннар, мурнакчы интеллигенция, Францияның бүгү демократтары, боттарының күженишкиннерин каттыштырып алгаш, чаа үрегдекчи дайынны чайладыр дээш, тайбыңны хевээр артырары болгаш быжыглаары дээш, социалдыг депшилге болгаш бодунуң төрээн чуртунуң национал күчүзү дээш демиселге келир чаа чылда чедиишкиннерни чедип ап шыдаар дээрзинге быжыы-биле бүзүреп тур мен. Француз ажылчы чоннар Совет Эвилелиниң улустарының иштиг-биле кезээде эң-не шынчы өңнүктериниг болурлар.

1957 чыл бистиң улустарывыстың аразында найыралдың болгаш кады ажылдажылганың быжыглаашкынының чылы болзун!

Чаа чылда силерге аас-кежиин күзедим, эргим өңнүктер!

„Руде право" солуннуң редакциязының айтырыгларынга Н. С. ХРУЩЕВТУҢ ХАРЫЫЛАРЫ

Чехословакияның Коммунистиг партиязының органы «Руде право» солуннуң кол редакторy В. Боуцкий чамдык айтырыгларга харыы бээрин СЭКП ТК-ның Бирги Секретары Н. С. Хрущевтан диләэн.

Ол айтырыгларга эш Хрущевтуң харыылары моон адаанда парлаттынды.

Айтырыг: Дайынны болдурбас болгаш тайбың хөгжүлдениң байдалдарында боттарының аас-кежиктиг келир үезин хандырар тодэде, улус массалар четчир күштерлиг дээрзиниң дугайын СЭКП-ның XX съездизиниң доктаалдары тодаргай чугаалап турар. Египетке агрессияны болгаш Венгрияга реакцылыг фашистиг ёзу-чуруму катап тургузарының оралдажыышкыннарын ойтур шапкаш, эрткен чылда ол участокка кижи төрелгетен чигзиниг чок чедиишкиннерни чедип алган.

Силерниң бодалыңар-биле алырга, улустар аразының дүжкүүрлүг чоруктарын чымчадыр болгаш бүгү делегейге быжыг тайбыңны хандырар дээш демиселдиң эң чоокку сорулгалары кандыг болуп турарыл?

Харыы: Тайбыңны камгалаар болгаш быжыглаар дээш демисел ам ангы үениң эң чугула сорулгазы болуп турар дээрзин эрткен 1956 чылдың болуушкуннары бүзүредир көргүскен. Ол демисел улустарның үндезин амыдыралчы эрге-ажыктарын илергейлеп турар.

Тайбыңга ынакшылдыг күрүнелерниң күженишкиннериниң ачызында улустар аразының дүжкүүрлүг чорууңнуң элээн улуг кошкаашкынын чедип алдынганы билдингир болгай. Ынчалзажок болуушкуннарның ындыг чорулгазы чепсегленишкиннерни эндере бүдүрерин үргүлчүлээри болгаш ортан агаартыннас хөй ажык-кончаалары алыры капиталистиг монополияларга белен болзун дээш соок дайынны үргүлчүлээринге, улустар аразынга кээр хөөн чок чорукту өөскүдеринге сонуургалдыг барыын талакы күрүнелерниң дайынзырак хөөн кирген бөлүктеринге илергей-ле таарышпаан.

Чогум-на ооң ужурунда реакция делегей байдалын нарыыдады берген. Ол чорук англи-француз-израиль агрессорларының Египетче халдаашкынындан болгаш Венгрияда улус-демократтыг тургузугга удур контрреволюстуг, фашистиг сүлчээден илергейлеттинген. Мынчангаш, делегейниң чаа дайынның кыжаныышкыны доран-на чидии-биле күштели берген. Ынчалзажок кайы-даа авантюра бүүрап дүшкен.

Империалистер боттарының планнарын чүге боттандырып четикпээннерил? Чүге дээрге, хамыктың мурнунда тайбың дээш демисежип турар күштер боттарының хуузунда сорулгаларынга улустарны чаа дайынның човулаң-хилинчээнче киир тырттарын күзеп турар авантюристерни кынчыктырбас тодэде, ам четчир күчү-шыдалдыг болуп турар.

Империалистерниң дайынны өөскүдер дээр кандыг-даа оралдажыышкынны, социалистиг чурттарның улустарының чаалап алышкынынче кыжанып халдаар дээр реакцияның күштериниң кандыг-даа оралдажыышкынны чогуур ойтур шавыышкынны алыр деп чүве ам бүгүдеге тодаргай болур ужурлуг.

Эрткен чылдың эң чугула дуржулгаларының бирээзи болза империалистиг агрессорларның чижемнишкиннеринге удур улустарның серемчилелин бедидери, тайбың дээш демиселди шиитпирлиг калбартыры болур. Чаа келип турар 1957 чылда тайбыңның күштери улам-на быжыгар, ынчангаш ол чорук делегей байдалының экижиллеринге дыка улуг чергелиг идигни бээр дээрзи чигзиниг чок.

Мээң бодалым-биле алырга, улустар аразының дүжкүүрлүг чоруктарын чымчадырынга болгаш бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарынга ам чепсегленишкиннерни болгаш чепсектиг күштерни кызыраары, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоруглаары улуг ужур-дузалыг болур ийик. Чепсегленишкиннерни эндере бүдүрерин соксадыры улустар аразынга бүзүрежир чорукту быжыглаарынга идиг бээр ийик, а чепсегленишкинге барып турар кайгамчык хөй чарыгдалдарны кызырары улустарның чаагай байдалын бедидеринге чедирер ийик.

Чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында айтырыгның талазы-биле Совет чазак инициативазын каш-даа удаа илергейлээн болгаш боттуг саналдарын киирген. Ооң аңгыда Совет Эвилели бодунуң чепсектиг күштерин элээн кызыргаш, ол угланыышкынга чамдык практиктиг хемчеглерни боттандырган. Тайбыңны быжыглаар дээш демиселге Чехословак Республика, Кыдат Улус Республика, бүгү социалистиг чурттар идепкейлиг рольду ойнап турар.

Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузары улустар аразының дүжкүүрлүг чоруктарын чымчадырынга улуг ужур-дузалыг болур ийик. Ол чорук бир-тээ ындыг системаны тургузары тайбыңны камгалаарын хандырар болганда бүгү улустарның амыдыралчы эрге-ажыктарынга таарышкан турары маргылдаа чок болур ийик.

Делегейниң деңэргениң принциптеринге үндезилеттинген экономиктиг болгаш культурлуг харылзааларын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдери улустар аразынга улуг бүзүрежир болгаш кайы-кайызын билчир чорукту тургузарының херээнге эң чугула фактор болуп келген болгаш болуп артар. Совет Эвилели бүгү чурттар-биле моондак чок, калбак экономиктиг кады ажылдажылга дээш, кандыг-даа ылгал көрүүшкүнден хостуг кады ажылдажылга дээш, культурлуг харылзааларны калбартыр дээш туржуп келген болгаш туржуп турар.

Мээң бодалым-биле алырга, улустар аразының дүжкүүрлүг чоруктарын чымчадыры болгаш бүгү делегейге быжыг тайбыңны хандырары дээш демиселдиң чамдык айтырыглары ындыг болуп турар.

Айтырыг: Бүгү чурттарның күш-ажылчы улузу бо чылын улуг байырлалды, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының дөртен чылын оюн демдеглээр. Ол хүн болза коммунистиг болгаш ажылчын партиялар марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле улам-на шиитпирлиг сырый каттышкан турарын, ажылчын ангының бүгү делегейге быжыг чаңгыс эвин тургузар дээш улам-на чүткүлүг демисежирин оларга сагындырып турар.

Ол сорулганы боттандырарда чүнү эң-не чугула кылдыр санап турар силер?

Харыы: 1917 чылдың октябрьда бистиң чуртувустуң ажылчын ангызы, ажылчы чоннары улуг Ленинниң, большевиктер партиязының удурткулгазы-биле капиталистиг тургузугну узуткаан, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның социалистиг күрүнезин тургускан. Чаа ниитилелдиң тургузуушкунунуң оруунга дажок улуг бергелер турган. Ынчалза-даа совет улус ол бергелерни ажып эрткен болгаш социализмни тургускан.

1917 чылдың соонда делегейниң бүгү-ле хөгжүлдези, депшилгениң оруу-биле улустарның шимчээшкини Октябрьның социалистиг Улуг революциязының сагылдары-биле эрткен деп бүгү-ле бүзүрел-биле чугаалап болур.

ССРЭ-ниң улустарының соо-биле социализмниң оруунче улуг Кыдаттың, Чехословакияның болгаш Европаның база Азияның өске-даа элээн хөй чурттарының улустары кирген. Делегейниң социалистиг системазын тургузуп турар социалистиг чурттарның улуг дем-каттыштырылгазы тургустунган, быжыгып болгаш хөгжүп турар. Ол чурттарда башкарыкчы болгаш удуртукчу күш коммунистиг болгаш ажылчын партиялар болуп турар.

Совет Эвилелинде болгаш бүгү-ле социалистиг чурттарда ажылчын ангының тиилелгези, ажылчы чоннарның тиилелгези ол чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партиялары боттарының ажыл-чорудулгазынга марксизм-ленинизмниң өөредиин, пролетариаттың карачаңгыс шынчы өөредиин чайгылыш чок удурткулга болдурганының ачызы-биле чедип алдынган.

Францияның, Италияның болгаш өске-даа чурттарның коммунистиг партиялары ажылчын ангының, бүгү ажылчы чоннарның херээ дээш эптеш чок демиселди марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле чорудуп турар.

Чогум-на харын ооң ужурунда социализмниң дайзыннары боттарының одун революстуг партияларга болгаш хамыктың мурнунда ажылчын ангы тиилээн болгаш бодунуң күрүне эрге-чагыргазын тургускан, социализмни тургузуп турар азы тургускан ындыг чурттарның партияларынга удур угландырып турарлар.

Коммунистиг шимчээшкинге чарлыышкынны киирер, коммунистиг болгаш ажылчын партияларның хүрээлениниң чаңгыс эвин чайлыдырар дээш ажылчын ангының дайзыннары черле кандыг-да кара сагыштыг аргаларны ажыглавайн турарлар дээр! Ылангыя «национал коммунизм» дээрзиниң идеялары, Октябрь революциязының бергени болгаш капитализмден социализмче чедиишкиннин ынчыкнынге эргежок чугула болуп турар ниити ужур-дузалыг чугула чүүлдү, — түс-түс чурттарга социализмче хөгжүлдениң национал онзагай байдалдарынга удурланыштыр салыры калбаа-биле чарлаттынып турар. Чурт бүрүзүнге пролетариат диктатуразының тиилелгези дээш демиселге болгаш социализм тургузуушкунунга национал болгаш төөгүнүң байдалдары-биле болдунган бодунуң онзагай байдалдарлыг болуру билдингир. Ынчалзажок, ол онзагай байдалдар кандыг-даа болур чүве болза, олар социалистиг революцияның хоойлу ёзутаар кол-кол чүүлдерин күш чок болдурбайн турар. Кайы бир чуртка социализмче шимчээшкинниң национал онзагай байдалдарын, «онза оруктарын» чаңгыс талалыг көөрү, эмин эртир онзагайландырары ук чуртка социалистиг тургузуушкунунуң херээнге-даа, социалистиг чурттарның бүгү дем-каттыштырылгазынга-даа каражаны таварыштырар.

Сорулга чүл дээрге социализмниң дайзыннарының чимзенишкиннеринге хамаарыштыр серемчилелди бедидери, ажылчын ангының болгаш ооң авангарды — коммунистиг болгаш ажылчын партияларның чаңгыс эвиниң үндезиннерин туруулурар дээр бүгү-ле оралдажыышкыннарга шиитпирлиг ойтур шавыышкынны бээри болур. Өңнүктер деп чагдыныышкын-биле, социализм дээш демиселдиң тугунуң адаа-биле социалистиг хүрээлеңни чарыдырар талазы-биле ажылды чорудуп турар, ынчангаш ол чоруу-биле революстуг күштерни дезорганизастаарын чедип алырын оралдажып турар империалистерге дуза көргүзерин олар күзеп турар азы күзевейн-даа турар чүве болза дузаны көргүзүп турар ындыг кижилерниң дугайында база серемчилелдиг болуру эргежок чугула.

Коммунистиг болгаш ажылчын партияларны быжыглаарынга, пролетаржы эп-сеткил каттыштырылгазын болгаш бистиң хүрээлеңивистиң чаңгыс эвин быжыглаарынга, делегейниң ажылчын шимчээшкининиң хүрээлениниң сырый каттыштырылгазынга тогулдуг харыысалганың сагыш сеткил-биле сиңнигип кирер болгаш күштерни мобилизастаар, марксизм-ленинизмниң принциптеринге, пролетаржы интернационализмниң принциптеринге, «Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!» деп дайынчы кыйгырыгга шынчы болур ужурлуг бис.

Айтырыг: Совет чазактың 1956 чылдың октябрь 30-деги декларациязында тургустунган принциптерге социалистиг лагерьниң чурттарының быжыг чаңгыс эвиниң болгаш эң-не сырый кады ажылдажылгазының эргежок чугулазын чоокта чаагы үениң болуушкуннары база дагын онзалап демдеглээн.

Силерниң бодалыңар-биле алырга, 1957 чылда ол-ла кады ажылдажылганы быжыглаарының кол сорулгалары кандыг болуп турарыл?

Харыы: Социалистиг лагерьниң чурттарының быжыг чаңгыс эвиниң болгаш эң-не сырый кады ажылдажылгазының эргежок чугулазын чоокта чаагы үениң болуушкуннары бүгү-ле күш-биле онзалап демдеглээн деп силерниң чугаалааныңар мырыңай шын-дыр. Совет чазактың 1956 чылдың октябрь 30-деги декларациязында тургустунган принциптер ССРЭ-ниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның аразында харылзаа-байдалдарга үндезиннерниң үндезини болуп келген болгаш болуп турар. Ынчалзажок эрткен үеде ол принциптер чамдыкта үреттинип турганы хараадаанчыг-дыр. Ол чорук социалистиг чурттарның улустарының найыралынга каража таварыштырбайн барып шыдавас турган болгаш националчы хөөннерни үрдүндүрер, бистиң чурттарывыстың чаңгыс эвин кошкадыр талазы-биле өжээннешкек идегеттерге ажыглаттынып турган.

Социалистиг чурттарның аразында кады ажылдажылганы улам ыңай быжыглаары бүгү улустарның национал эрге-ажыктарын хүндүлээриниң ленинчи принциптерин чайгылыш чок сагыырын, бот-боттарынга акы-дуңма дузаламчыны, бистиң күрүнелеривистиң түс бүрүзүнүң улуг ындыг кады ажылдажылганың практиктиг ажыын билген турар тодэде, найыралдыг харылзааларны бүгү хемчеглер-биле хөгжүдерин негеп турар.

Социалистиг чурттарның тиилетирбес күжүнүң үнер дөзү чүдел? Социалистиг чурттарның чаңгыс эвинде болгаш сырый каттыжыышкынында, дем-каттыштырылгазының быжыында. Социализмниң чаа чедиишкиннериниң үндезини ында. Улустарның ол улуг чаалап алышкынын камгалаар херек.

Социалистиг чурттарның аразынга экономиктиг харылзааларны улам ыңай калбартырынче кичээңгейни угландырарын күзээн ийик мен, ол чорук ажылчы чоннарның экономиказының болгаш чаагай байдалының чаа көдүрлүүшкүнүнге идиг бээр. Үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның янзы-бүрү адырларынга ажылды организастаарының, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң, эртемниң болгаш техниканың чедиишкиннерин бүдүрүлгеге нептередириниң дуржулгазын солчур чорукту калбартыры чугула рольду ойнаар ийик. Социалистиг чурттарның улустарының бот-боттарынга чоок турар, бот-боттарының дугайында хөйнү билир деп күзели чаңгаар-да билдингир. Ынчангаш кайы-кайызынга ажыктыг культурлуг харылзааларны ханыладыры болгаш калбартыры чугула.

Мөлчүкчүлер болгаш мөлчүтүргеннер чок чаа амыдыралды социалистиг чурттарның ажылчы чоннары, тергиидекчи ангылары, оларның партиялары болгаш чазактары бистиң чурттарывыска удур угланган политиканы чорудуп келген болгаш чорудуп турар капиталистиг чурттарның лагери туруп турар байдалдарда тургузуп турар деп чүвени уттуп шыдавас бис. Ынчангаш бистер болза социалистиг чурттарның коллективтиг камгалалын сайзырангайжыдарывыс, бүгү делегейге тайбыңны камгалаары болгаш быжыглаары дээш делегей ареназынга идепкейлиг демисежиривис эргежок чугула.

Айтырыг: Чехословак-совет найыралдың болгаш акы-дуңма ёзузунуң чайгылыш чогун болгаш быжыын сөөлгү айларның болуушкуннары база дагын көргүскен. Ийи чурттарның улустарынга болгаш делегей хөгжүлдезинге ол найыралдың ужур-дузазының дугайында бистерге каш сөстер чугаалап болур ирги силер бе?

Харыы: Бистиң улустарывыстың аразынга кайы шагдагы үеден бээр тургустунуп келген сеткилдиң ханызындан акы-дуңмалышкы найыралдың болгаш эш ёзузунуң харылзааларын совет кижилер бедик-биле үнелеп турар. Герман фашизмге удур дайынның чылдарында болгаш дайын сөөлүндеги үеде совет-чехословак найырал каңналган, быжыккан болгаш мөңге үелерде найырал апарган.

Ол найырал чүден үндезилеттингенил? Ол найырал бистиң чурттарывыстың улустарының үндезин эрге-ажыктарының ниитилешкек чорууңда, социализмниң болгаш коммунизмниң херээ дээш, бүгү делегейге тайбың дээш, улустарның аас-кежии дээш демиселге, идеяларның болгаш сорулгаларның ниитилешкек чорууңга, кайы-кайызын ханы хүндүлежиринде болгаш бүзүрежиринге үндезилеттинген. Ол найырал пролетаржы интернационализмниң чаагай принциптеринге үндезилеттинген болгаш социалистиг күрүнелерниң аразында харылзаа байдалдарының чаа хевириниң үлегер-чижээ болуп турар.

Бистиң улустарывыстың аразында найыралдың болгаш акы-дуңма ёзузунуң быжыкканы ийи чурттарның экономиктиг болгаш культурлуг хөгжүлдезинге идиг берип, дузалажыр болгаш бот-боттарындан өөренир, бүрүнгаар чедиишкинниг шимчээр, бергелерни чиик ажып эртер арганы биске берип турар. Боттарының улус ажыл-агыйының болгаш культуразының хөгжүлдезинде хөй-хөй шылгарангай чедиишкиннерлиг чехословак ажылчы чоннардан совет кижилерниң өөренип алыр чүүлдери бар деп санап турар бис.

Чехословакияның болгаш Совет Эвилелиниң улустарынга боттарының найыралын каңныг кадагалаары болгаш бүгү хемчеглер-биле быжыглаары, дайзыннарның чимзенишкиннеринден ону камгалаары эргежок чугула. Бистер серемчилелдиг болуп, герман милитаристер адаан негекчи планнарын кылып турар, бистиң чурттарның улустарынга удур, Европаның улустарынга удур чаа шериг авантюраларынга күштерни белеткеп турар дээрзиниң дугайын сактыр ужурлуг бис.

Совет улус оларның кезээде шынчы болгаш идегелдиг өңнүү болур дээрзинге Чехословакияның улустары бүзүреп болур.

Дайынчы «Руде право» солуннуң ноомчукчулары, акы-дуңма Чехословакияның күш-ажылга ынакшылдыг болгаш уран-мергежилдиг улустары, Чехословакияның алдарлыг Коммунистиг партиязы боттарының социалистиг күрүнезиниң тургузуушкунунга, ажылчы чоннарның чаагай байдалын улам ыңай бедидеринге чедиишкиннерлиг болзун деп күзээрин менээ чөпшээрел көргүнер,» эш редактор.

Чаа чыл-биле, эргим эштер!

ВЛКСМ Төп Комитединиң ээлчеглиг пленумунуң дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Бо чылдың декабрь 26—27-де ВЛКСМ Төп Комитединиң ээлчеглиг Пленуму болуп эрткен.

ВЛКСМ ТК-ның Пленуму дараазындагы айтырыгларны чугаалашкан:

1. Чурттуң чөөн болгаш соңгу талакы районнарында чаа тудугларда болгаш Донбасста барган аныяктарның ортузунга комсомол организацияларының ажылының дугайында ВЛКСМ ТК-ның секретары эш В. И. Засухинниң илеткели;

2. Кур болгаш куруглаан черлерни шингээдип алырынче чоруткан аныяктарның ортузунга ажылды экижидер талазы-биле хемчеглерниң дугайында ВЛКСМ ТК-ның секретары эш В. Е. Семичастныйның илеткели.

Алдыгы беш чылдың эң чугула тудугларының тудуушкунунга идепкейлиг киржир деп эр, херээжен комсомолчуларга, бүгү совет аныяктарга СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң кыйгырыынга комсомолчулар, совет оолдар болгаш кыстар кайгамчык улуг көдүрлүүшкүн-биле харыылааның ВЛКСМ Төп Комитеди демдеглээн. Кыска үениң дургузунда 200 муң ажыг оолдар болгаш кыстар комсомолдуң путевкалары-биле чурттуң чөөн, соңгу талакы районнарында чаа тудугларже болгаш Донбассче чорупкан, ам бергелерни ажып эртипкен, тудуг эртемнерин чедиишкинниг шингээдип ап, бүдүрүлге нормаларын болгаш онаалгаларын долдур болгаш ажыр күүседирин чедип ап, күш-ажылга кижизидилгениң улуг школазын эртип турар. Чаа тудугларда комсомол организациялары өскен болгаш быжыккан, коллективтиң ажыл-агыйжы болгаш хөй-ниити амыдыралынга оларның ролю бедээн.

Ынчалзажок, бүдүрүлгелерже болгаш тудугларже ниитиниң кыйгырыын ёзугаар чеде берген аныяктар-биле ажылдаар улуг четпестерже комсомол организацияларының кичээнгейин ВЛКСМ ТК-ның Пленуму угландырган.

ССРЭ-ниң Транспорт тудуушкунунуң министерствозунуң, ССРЭ-ниң Тудуушкун министерствозунуң, Хөмүр даш үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң тудуушкун министерствозунуң болгаш өске-даа министерстволарның хөй-хөй чаа тудугларында аныяк ажылчыннар боттарының бүдүрүлге онаалгаларын күүседирде, күш-ажылдың бүдүрүкчүзүн бедидерниң болгаш ажыл төлевирин өстүрерниң эң чугула чүүл болур бүгү-ле эргежок чугула байдал тургустунмаан. Тудуг эртемнерин шингээдип алырынга таарымчалыг байдалдарны хөй-хөй ажылчын аныяктарга тургузуп бербээн, аныяктарның чуртталга-амыдырал тургузуушкунунда болгаш культурлуг хандырылгазында улуг четпестер бар. Чаа тудугларның комсомол организациялары, комсомолдуң чамдык комитеттери бүдүрүлгеде четпестерге удур ам-даа кошкак демисежип, социалистиг чарышты калбартырынга инициативаны ээвеш илергейлеп, аныяктарның культура-амыдырал хандырылгазында четпестерни ажып эрттеринге большевиктиг принциплиг болгаш чүткүлдүг чорукту көргүспейн турар.

Ажыл-агыйжы удуртукчулар-биле кады аныяктарның күш-ажылын болгаш бүдүрүлге өөредилгезин организастап турарында четпестерни чайладырынче угланган бүгү-ле эргежок чугула хемчеглерни алырын; тудуг материалдарын шын болгаш камныг чарыгдаар дээш демисежирин; тудуг бүрүзүнде иштики курлавырларны улам-на илередирин болгаш дээре ажыглаарын; тудуушкун хуусааларын кызырарын, дүргедедиг болгаш шуушкуннуг аргаларны нептередирин чедип алырын Пленум комсомол органнарынга, чаа тудугларның комсомол организацияларынга хүлээткен.

Украин ССР-ниң комсомолчуларының болгаш аныяктарының совет эрге-чагырганың 40 чылынга чедир 35 чаа шахталарның тудуушкунун хуусаа бетинде доозар деп боттарынга патриоттуг хүлээлгени алган инициативазын ВЛКСМ ТК-ның Пленуму чүүлдүгзүнүп көрген. Совет эрге-чагырганың дөртен чылынга төлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарышка киреринче бүгү чаа тудугларның комсомолчуларын болгаш аныяктарын Пленум кыйгырган.

«Алдыгы беш чылдың чаа тудугларының аныяк мурнакчызынга» деп ВЛКСМ ТК-ның хөрекке калаар демдээн тургускан. Чаа тудугларга күш-ажылга шылгараан аныяк тудугжуларның Бүгү-эвилелдиң слеттүн 1957 чылдың төнчүзүнде Москвага эрттирерин төлевиледдээн.

Профэвилелдери-биле кады чаа тудугларның аныяктарының чуртталга байдалдарын болгаш культура-амыдырал хандырылгазын экижидеринге идепкейлиг киржирин, нитти чуртталганың черлериниң, чуртталга бажыңнарының, столоваяларның, магазиннерниң, хлеб быжырар черлериниң, чунар-бажыңнарының, хеп чуур черлериниң, школаларның, клубтарның, спорт тургузулгаларының тудуушкунун комсомолчу контрольга алырын ВЛКСМ ТК комсомол организацияларынга хүлээткен.

Комсомол организациялары болза аныяктарның утка-шынарлыг кижизидилгезин ажылын болгаш дыштанылгазын организастаарынга комсомолчуларның болгаш аныяктарның инициативазын болгаш бот ажыл-чорудулгазын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдер; профэвилелдери-биле кады янзы-бүгү конкурстарны, спартакиадаларны организастаар, чаа тудугларже агит культбригадаларны чорудар, ном садыглаашкынының калбартырынга идепкейлиг киржир ужурлуг.

Чурттуң чөөн болгаш соңгу талакы районнарынга база Донбасска эң улуг электростанцияларның, хөмүр даш шахталарының, үлетпүр бүдүрүлгелериниң, демир оруктарның тудуушкунунга киржилгени ВЛКСМ ТБ бүгү Ленинчи комсомолдуң бирги ээлчеглиг херээ кылдыр санап турар. Ынчангаш бүгү комсомол организациялары чаа тудугларда ажылдап турар аныяктар-биле сырый харылзааны тургузар, оларның-биле бижиглежир, төлээлерни аргыштырар, чаа тудугларже ном-дептерлерни, культура болгаш спорт херекселдерин чорудар хүлээлгелиг.

Кур болгаш куруглаан черлерни шингээдип алырынче чоруткан аныяктарның ортузунга ажылды экижидер талазы-биле ВЛКСМ ТК-ның бюрозунуң хемчеглерин Пленум чүүлдүгзүнүп көрген.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң социалистиг экономиканы улам ыңай хөгжүдеринче, ажыл-агый тургузуушкунунуң удуртулгазын экижидеринче, совет улустуң материалдыг чаагай байдалын бедидеринче угланган шиитпирлерин ВЛКСМ ТК-ның Пленуму комсомолчуларның болгаш совет аныяктарның өмүнээзинден бир эпсетким-биле чүүлдүгзүнүп көрген.

Ленинчи комсомол, комсомолчулар болгаш аныяктар оларга көргүскен бүзүрелди алдарлыы-биле шыңзыктырып бадыткаш, чурттуң чөөн болгаш соңгу талакы районнарын шингээдип алыр талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң салган сорулгазын чедиишкинниг боттандырарда бистиң улузувуска дузалаар дээрзин Коммунистиг партияның Төп Комитединге болгаш Совет чазакка ВЛКСМ ТК-ның Пленуму бүзүреткен.

* * *

Пленум организастыг айтырыгларны көрген.

Эш А. А. Рапохинниң өөредилгеже баарынга холбаштыр ону Пленум ВЛКСМ ТК-ның секретары болгаш бюро кежигүнү хүлээлгелерден хостаан.

Пленум ВЛКСМ ТК-ның секретарынга эш А. Н. Аксеновту соңгаан, ВЛКСМ ТК-ның секретарынга болгаш бюро кежигүнүнге эш Н. Н. Месяцев соңгуттурган.

ВЛКСМ ТК-ның бюро кежигүнүнге кандидат хүлээлгелерден хостаар дугайында эш Н. М. Галкиевтиң дилээн Пленум хандырган. ВЛКСМ ТК-ның бюро кежигүнүнге кандидатка эш Б. Муртазаев соңгуттурган.

КАДРЛАРНЫ ЭКОНОМИКТИГ ЭРТЕМНЕР-БИЛЕ ЧЕПСЕГЛЭЭР

СЭКП-ниң XX съездизиниң айтылышкыннарын удуртулга болдурбушаан партия хоорай комитеди болгаш эге организациялары кадрларның экономика эртем билиин бедидери-биле чамдык хемчеглерни алган. Бо чылын хооркомунуң чанында ийи чыл хуусаалыг экономика өөренир школа тургустунган, дыңнакчыларга политиктиг экономия болгаш тодаргай экономика талазы-биле быжыг билигни бээри ол школаның программазында көрдүнүп турар.

Экономика школазынга кичээлдер сентябрь 1-ден эгелээн. «Социалистиг үлетпүр бүдүрүлгелерин башкарары», «Чурттуң тудуг материалдары болгаш оларны ажыглаары», «Алдыгы беш чылда областың болгаш хоорайның үлетпүрүнүң сорулгалары», Политиктиг экономия темаларының талазы-биле: «Бараан бүдүрүлгези», «Бараан болгаш акша», «Капитал болгаш немелде үне» деп темаларга семинар кичээлдерин чоруткулаан.

Хоорайның экономика школазында 80 кижи өөренип турар, оон иштинде бүдүрүлгелерниң болгаш транспорт организацияларының директорлары, кол инженерлери бар. Дыңнакчыларның хөй кезии, ылангыя машина оруг станциязында эш Степанов, № 2 АТБ-да эш Макаренко, типографияда эш Бражников кичээлдерге кызып өөренип, өөренип турар материалдарны хөңу шингээдип ап турарлар.

1956 чылдың октябрь 1-ден эгелээш Бурбанкының партия организациязында (секретары эш Будрявцев), № 3 школада (эш Воронцова) теоретиктиг семинарлар ажылдап эгелээн, оон аңгыда харылзаазының хоорай конторазының болгаш область эргелелиниң партия организацияларында политиктиг экономия өөренир талазы-биле бөлгүмнер тургустунган, ол бөлгүмнерде 62 кижи, оон иштинде 52 коммунистер болгаш 6 комсомолчулар өөренип турарлар. Өске областарның үлегерин эдерип, хоорайда ном садыының партия организациязы ном садыглаарының мурнакчы дуржулгаларын өөренир талазы-биле бөлгүмнү (пропагандизи эш Зябрев) тургускан.

Бистиң кадрларывыстың тодаргай экономика талазы-биле ханы билиглиг болур чоруу болза үлетпүр бүдүрүлгелериниң мергежилдиг болгаш ажыл-херектиг эки билиглери-биле удуртурунга оларга дузалаар. Аъш-чем комбинадының директору эш Ананьин хоорайның партия школазын дооскан, ам бо чылын экономика школазында өөренип турар. Оон удуртуп турары бүдүрүлге болунуң мурнунда турар сорулгаларны чедиишкинниг боттандырып турар. Хоорайның аъш-чем комбинады 1956 чылдың 11 айларының бүдүрүлге планын 102,6 хуу күүсеткен. Чүгле 9 айларның дургузунда ол бүдүрүлге пландан дашкаар 200 муң ажыг рубль орулганы алган.

Эш Бондауров ыяш заводун экономика талазы-биле билиглиг удуртуп турар, заводтуң ажылының онза байдалын ол өөренип алган, бар турар техника чепсегледи эки шингээдип алган болгаш бүдүрүлгени бодамчалыг организастап турар. Оон түңнелинде ыяш заводунуң коллективи 1956 чылдың бүдүрүлге планын октябрь айда-ла күүсеткен.

Ындыг болза-даа партияның хооркому болгаш эге организациялары бистиң кадрларывысты тодаргай экономиканың билиглери-биле хүн-бүрүде чепсеглээр талазы-биле ам-даа ыракта четпес ажылдап турар деп чүвени шуут чугаалаар херек. Хөй-хөй удуртур ажылдакчылар боттарының политиктиг билиин бедиппейн, экономиктиг эртем билиглерни чедип алыр дээш кызып ажылдавайн турарлар. Коммунистер эштер Заугольникова (Тыва облкүүскомунуң иштики херектер эргелелинде), эш Чемков (типографияда), эш Упкунов (облкүүскомда) экономика школазынга өөренир дээш бижиткеннер, ындыг болза-даа олар кичээлдерге олурушпайн турарлар болгаш экономика билиглерин чедип алыр дээш ажылдавайн турарлар. Септелге заводунда эш Волченко экономика билиглерин өөренип алыр талазы-биле база-ла ажылдавайн турар. Оон түңнелинде эш Волченко септелге заводунуң экономиказын эки билбес, кыры-биле удуртуп турар. Ол чорук оон ажылынга улуг саъттарлыг болуп турары тодаргай. Септелге заводу бүдүрүлге планын шуут үскен, 1 миллион ажыг рубльдиң карылгазын болдурган. Ынчангаш СЭКП хооркому эш Волченкону септелге заводунуң директору ажылындан дүжүрген болгаш ол заводту багай удуртканы дээш аңаа шыңгыы хемчегни көргүскен.

Хоорайның партия организациязында 200 ажыг кижи политиктиг экономияны болгаш тодаргай экономиканы бот-кичээл-биле өөренир деп бижиткен, ындыг болза-даа бот кичээл-биле өөренип турарларга дузалаары-биле хоорай комитединде чорудуп турар лекцияларга 20—25-тен хөй эвес кижилер кээп олуржуп турарлар. 1956 чылдың дургузунда эштер Звездочкин (областың коммунал ажыл-агый черинде), Пономаренко (автотресте), Үрухпаев (облместпромда), эш Шелемотов (кедээ ажыл-агый эргелелинде) лекцияларга чаңгыс-даа катап олурушпааннар.

1956 чылдың эгезинден бээр партия хооркому болгаш эге организациялары эң чугула айтырыгларның, ылангыя бүдүрүп турар продукцияларның бот-үнезин чиигедириниң, продукцияларның шынарын бедидериниң талазы-биле экономиктиг конференцияларны эрттирип турар апарган. Ындыг конференциялар туйбу заводунга, мебель фабриказынга болгулаан. Ындыг болза-даа ол эки эгелээшкинни бистер быжыглап ап шыдаваан бис. Бистиң удуртукчу кадрларывысты экономика билиглери-биле чепсеглээриниң херээнге улуг ужур-дузалыг болуп турар ындыг конференцияларны үлетпүр бүдүрүлге черлеринге үр үелен бээр чорудуп көрбээн. Оон туржук бүдүрүлгелерниң мурнакчыларының эки дуржулгазын байыдар болгаш нептередир талазы-биле ажылды безин дыка кошкаткан туруп турар.

Бистиң кадрларывысты экономика билиглери-биле чепсеглээр чорук партия ажылының чугула участогу болур. Партия организациязы бүрүзүнүң хүлээлгези болза бо айтырыг талазы-биле коммунист бүрүзү-биле тодаргай чугаалажыр көөр, оларның өөредилгезинге контрольду күштелдирер, ажылдакчы бүрүзү экономика эртем-билиглерин кызымак болгаш чүткүлдүг өөренип алган турзун дээш бүгү-ле чугула чүүлдерни тургузары чугула.

П. КИСЕЛЕВ,
СЭКП Кызыл хооркомунуң секретары.

БИСТИҢ ОБЛАСТА

Соңгукчуларның чагыы

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районнуң Эйлиг-Хемде Сталин аттыг колхозтуң төвүнге чоокта чаа хөй кижи киржикчилиг хурал болган. Аңаа район Совединиң депутаты Дмитрий Антонович Гордейниң соңгукчуларынга отчеду болган. Партияның XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин боттандырбышаан, социалистиг чарышты үре-түңнелдиг калбартканы-биле район ажыл-агый, культура хөгжүлдезинге биче эвес чедиишкиннерлиг болганын депутат фактыларга көргүскен.

Соңгутурган үезинден бээр эш Гордей ылангыя депутат хүлээлгезин боттандырарынга холбаштыр эээн ажылдарны чоруткан илереткен. Чоннуң тургусканы негелде, хомудалдарны өй-шаанда шиитпирлээр, соңгукчуларның чагыгларын боттандырар хемчеглер чорутуну турган.

Депутаттың отчедун дыңнаан хуралга санал берген соңгукчулар чөптүг айтырыгларны көдүрүп турган. Сталин аттыг колхоз туруп келгенинден бээр үр болган, а мынчага чедир суурда электри станциязы чок, мал болгаш чер ажылында хөй күш негетинер ажылдарны механизастаар хемчеглер алдынмайн турар. Ол ышкаш колхозта пилорама чок, а оон тудуг ажылынга ролю улуг. Артель бүдүрүлгезинге чугула бо ажылдарны организастаарынга болгаш аңаа херектээн машина техниканы садып аарынга айтырыг тургузуп дузалаарын колхозчулар депутатка чагып турган.

Баштайгы чедиишкин

Таңды районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу комсомолчу Чизепей колхозчу күш-ажылын 1955 чылдың кыжынында артельдиң Межегей сүт-бараан фермазынга эгелээн. Баштайгы үеде саар инектерге бээр чем сөөртүп, оларны чемгерип, кажаа иштин аштап, саанчыларга дузалажып турган. Комсомолчунуң ажылга чүткүлдүг ферманың ажылчыннарынга көскү болуп, колхоз баштаар черинге билдинип турган.

Комсомолчу оол саанчыларның инек саарын хынамчалыы-биле хайгаарап көрүп, чамдыкта оларга дузалажып, инектерни саап турган. Саанчылар-биле кады ажылдап турган, инек саарынга ол өөренип алган. Саанчы болуп ажылдаарын дилеп колхоз баштаар черинге ол билдириишкин киирген. Колхоз баштаар чери оон дилээн хандыргаш, саар 10 инекти аңаа быжыглаан. Хөй инек саары аңаа баштай берге турган, ынчалзадаа саанчыларның сүмелерин ап тургаш инек саарынга мергежий берген.

Аныяк саанчы Чизепей саанчылап эгелээн чылы — эрткен ажыл-агый чылында багай эвес түңнелдиг болган. Ай, квартал санында бодунга онаашкан сүт саалдазының планын күүседип турган. Ажыл-агый чылының түңнелинде аныяк саанчы саар инек бүрүзүнден 860 кг [illegible] сагган.

Саанчының баштайгы чедиишкинин колхозчулар үнелеп көргеш, Чизепейни районнуң малчыннарының район чөвүлел хуралынга, кедээ ажыл-агый делгелгезинге төлээге чорутткан. Аныяк саанчы чөвүлел хуралдан, делгелгеден хөй чүүлдерни билип алган.

Улам сорук киирген

САРЫГ-БЕЛ. (Телефон-биле). Мал ажылының эң-не харысалгалыг үези кыжын болур, хүр чыл ашкан малдың чаш төлү мандыычал, продуктулуу база бедик болурун ажылдың практиказы улам-на бүзүредип турар. Барыын-Хемчик районда «Комсомол 30 чылы» колхоз мал кыштагладыышкынынга белеткелди бо чылын багай эвес организастаан.

Колхозтуң мыйыстыг бода малы 7, а шээр малы 11 кезек черде кыштаглаан. 1956 чылда тарып боозаткан 1700 хойдан аңгыда сула эдержилгеге турган шээр мал аңгы үеде кидин-не оолдап эгелей берген. Сөөлгү хүннерде төрээн 76 хойларның 78 хураганнары болгаш төрүттүнген 13 анайлар менди алдынган, шупту эки доругуп турар. Ол ышкаш төрээн 11 инектерниң бызаалары база бүрүн бар.

Төрээн хой, өшкүнүң болгаш инектерниң сүдү албак, чаш төлү доругуучал болуп турары малдың хүр кыштаглаашкынын, ажаалда, чемгериилдениң эки тургустунганын база херечилеп турар. Малды менди, семис кыштагладыр, оон чаш төлүн чидириг чок камгалап өстүрер дээш чарыш колхозчу малчыннарны кызымак күш-ажылче улам сорук киирген.

Тайгада тудугжулар

Тес-Хем районнуң Калинин аттыг колхозу 1957 чылдың тудугларынга херегжээр материалдарны белеткээрин кыска хуусаада доозар деп шиитпирлээн. Тудуг бригадири Адыяага удурткан 40 кижи тайгага барып, чулуктарны белеткей берген. План ёзугаар 2400 кубометр ыяшты белеткээр.

Колхозтуң тайгада тудугжулары сөөлгү каш хонуктарда 2064 чулукту кезип, машина оруунче үндүр сөөртүп алган. Ыяш кезикчилери Санчат-оол, Данзырын, Самдаң олар хүнүн улуг нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар.

Чаш малдарга таарымчалыг, чылыг кажааларны тударын тудуг планынга киирген. Чаш хураганнарга 12 чаа кажааларны тудары-биле беш кижи составтыг тускай звенону тургускаш, тайгаже үндүрген.

Белеткетинген ыяштарны сөөртүрүнге тускай кижилерни үскен. Олар ажылын эгелей берген.

З. САГААЧЫ.

Куш ажылының мурнакчыларының дуржулгазын бүгү колхозтарга

Чоокта чаа ССРЭ-ниң кедээ ажыл-агый министерствозунга министерствонуң эртем-техниктиг Чөвүлели биле куш ажыл-агыйының эртем-шинчилел институдунуң Чөвүлелиниң каттышкан хуралы болган, орта Украинаның Сталин областының болгаш Краснодар крайның кушту эътке херегжээр дээш массалыг өстүрериниң үнелиг дуржулгазын чыып алган колхозтарының ажылдарын чугаалажып көрген. 1956 чылда Сталин областа куш эъдин бүдүрери, 1954 чылга деңнейлээрге, 2,5 катап өскен. 1954 чылга бодаарга, элээн каш муң тоннага хөй куштар эъдин Краснодар крайга 1956 чылда бүдүрген.

Колхозтарның төлзалекчилери, инкубатор станцияларының ажылдакчылары, тускай эртемниглер, эртемденнер ол чөвүлел хуралга чүве чугаалаан, куштарны ажаарының болгаш чемгерериниң аргаларының, фермаларга күш-ажылды организастаарының, куш ажыл-агыйының кадрларын белеткээриниң болгаш куш эъдиниң бүдүрүлгезиниң дүрген сайзыралын чедип алыр арганы берген өске-даа хемчеглерниң дугайында тодаргай тайылбырлааннар.

Сталин областың Примор районунда Молотов аттыг колхозтуң улуг зоотехниги эш Гусак болза, Азов далайның сыык суглуун болгаш оон мал чеминиң талазы-биле курлавырларын ажыглап турган, 1956 чылда муң кедээ ажыл-агый артели 25 муң өдүректерни өстүрген болгаш тараа шөлүнүң 100 гектар бүрүзүнге хамаарыштыр 41,7 центнер эътти дужааган. Чемниң чарыгдалы, мал чеминиң эге хемчээли-биле алырга, бир килограмм немелде деңзиге 3,1 онаажыр болган. Куш ажыл-агыйындан колхоз 420 муң рубльдиң орулгазын алган. Оон дуржулгазын областа калбаа-биле ажыглап турар. Эрик чоогунуң кедээ ажыл-агый артельдери ам колхозтар аразының куш ажыл-агыйының улуг фермазын организастаар деп шиитпирлээннер.

Куш ажыл-агыйының фермаларының дүрген алгып турарының дугайында Краснодар крайның Канев районнуң Сталин аттыг колхозунуң даргазы эш Резников чугаалаан. 1956 чылда ол колхоз 20 муң өдүректерни өстүрген болгаш семирткен.

Инкубатор станцияларының алгыдарының, районнарга куш продукциязы болбаазырадыр бүдүрүлгелерни тударының эргежок чугулазының дугайында айтырыгларны чүве чугаалааннар министерствонуң мурнунга тургузуп турганнар. Белеткел организацияларының ажылдарын олар шыңгыы шүгүмчүлээннер.

Каа-Хемде мал кыштагладыышкыны

Мал ажылында эң харысалгалыг үе болза, малдың кышкы ажаалдазы болур. Ынчангаш кыштагладыышкынның үези улус ажыл-агыйының ээлчеглиг чугула сорулгаларының бирээзи. Малдың кышкы ажаалдазын болгаш чемгерилгезин шын организастаары, ону эки шынарлыг кажаалар-биле хандырары болгаш малчыннарның амыдырал-чуртталгазынга болгаш ажыл-ижинге таарымчалыг байдалды тургузуп бээри — бо бүгү районнуң партия, совет организацияларының, колхозтарның баштаар черлериниң, мал ажылының тускай эртемниглериниң мурнунда эң чугула сорулгаларының бирээзи кылдыр тургустунган.

Мал кыштагладыышкынынга улуг кичээнгейни салып, ону эки организастаан черлерде малдың кышкы үеде байдалы эки боор турары СЭКП Каа-Хем райкомунуң болгаш райкүүскомунуң районнуң колхозтарынга чоруткан хыналда ажылындан илерээн. «Тиилелге», Молотов аттыг болгаш «Кызыл тук» колхозтарның баштаар черлери болгаш ында партия организациялары кыштагладыышкынны эки организастааны көзүлген.

«Тиилелге» колхоз бо чылын ниитиниң малынга болгаш колхозчуларның хуузунда малынга четчир кылдыр 17075 тонна сигенни, 9000 центнер силосту, 4130 центнер концентраттарны, 1000 центнер картофельди, 1400 центнер корнеплодтарны болгаш 6900 центнер саванны белеткээш, фермалар айлы-биле хуваалданы кылган. Чем сөөртүкчүлерни түс-түс быжыглаан. Тургузу азыралда малдарны чемгерилге рационну ёзугаар чемгерип, одар малдарга немелде чемнерни берип турар.

Ол колхозтуң төп фермазында бо чылын автосуггарылганы тургускан болгаш ону ажыглап турар, электри-биле инектерни саарын боттандырып чоруда берген. Фермада асгылыг орукту тургускан. Бо чылын ол колхоз төп болгаш Шивилигде фермаларда силос онгарларын инек кажаалары-биле ыырынай кожа кылган. Ол онгарлардан силос алырга, мал ажаакчызы кижи дашкаар үнмес, кажаада немелде эжикти дамчыштыр ону киирип алыр, ынчангаш силостуң чемгир байдалы баксыравас. Концентраттарны болгаш корнеплодтарны кажаа иштинде үгектерден алыр. Инектерге саван биле сигенни каап бээрин база эки таарыштырган. Кажааның дүнүүүнден кирр кааптар, оон асгылыг орук-биле клеткаларга таралыр салыр. Мал чемин киирип алгаш, демги дүнүүк ойбакты так дуглап каар. Бо бүгү таарыштырылгалар малчыннарның күш-ажылын улуу-биле чиигедип турар.

Ол колхозтуң баштаар чери, партия организациязы малчыннарның амыдырал-чуртталгазынче улуг кичээнгейни салып турар. Бо чылын Шивилиг фермазында 4 бажыңнарны туткан, ында чунар бажың ажылдап турар. Фермаларда сүт хүлээп алыр черлерни штукатурлаан. Аңгы үеде Шивилигде болгаш Ойназында фермаларда культура базалары кылдыр ажыглаары-биле ийи бажыңнарны белеткеп, ам оларның иштики дерилгези чорупп турар. Малчыннар аңаа концерттерни, кинону көөрлер.

Оон ыңай колхоз бо чылын хөй малдың ийи чаа кыштагларын кылган. Ында 600—600 хойлар кирер кажаалар, 2 чурттлга бажыңнары туттунган. Бир кыштагда кудукту казып үндүрген. Бо бүгү хемчеглерниң түңнелинде колхозтуң малы эки кыштаглап турар.

Ол ышкаш Молотов аттыг колхоз мал кыштагладыышкынның база эки организастаан. Колхоз мал чеми кылдыр 11310 тонна сигенни, 905 тонна силосту, 1734 центнер концентраттарны, 162 центнер картофельди, 750 центнер корнеплодтарны, 1980 центнер саванны белеткээн. Колхозтуң саар инектери бо чылын тургузу азыралга эрте кирген. Оон түңнелинде колхоз ноябрь айда саар инек бүрүзүнден-не ортумаа-биле 125 килограмм сүттү алган болгаш сүт саалдазының талазы-биле колхозтарның эң дээрези болуп турар. Колхоз мал кажааларын эки септээн болгаш чылыглаан, мал чемнериниң курлавырлары тургустунган.

Ыраккы одарларда малчыннарның бажыңнары септетинген болгаш чылыглатынган, оларны комсомолчулар чугайлап бергеннер. Колхоз төвүнде хаван фермазын бүе-биле чылыдар кылганы хаван ажаакчыларының күш-ажылынга таарымчалыг байдалды берген.

Оон ыңай «Кызыл тук», «Октябрь 14 чылы» колхозтар бо чылын мал кыштагладыышкынын база багай эвес организастааннар. Ол колхозтарда мал чемнери четчири-биле белеткетинген. «Кызыл тук» колхоз бо чылын Белбейде 50 инек кирер бир кажааны база эки шынарлыг бызаа кажаазын, малчыннарга 4 чурттлга бажыңнарын, Улуг-Ажыкта 500—500 хой кирер 2 чаа кажааларны, 2 чурттлга бажыңнарын, Биче-Ажыкта бир хой кажаазын болгаш чурттлга бажыңын туткан. Малчыннарның амыдырал-чурттлгазы мурнуку чылдарда турганындан ыракта экижээн. Оларга үш радиоприемниктерни тургузуп бергилээн.

«Октябрь 14 чылы» колхозтуң баштаар чери бо чылын Мергенде фермазынга уруглар яслизин ажыткан. Саанчыларның күш-ажылын бүдүрүкчүлүг болдурарынга ол дузалаан.

«Тиилелге» болгаш Молотов аттыг колхозтар артель кежигүннеринге ай санында акшаның авансызын берип турарын чедип алганы, малчыннарга немелде төлевирни чазак доктаалын ёзугаар доктаадып тургусканы оларның күш-ажылга идепкейин улам бедиткен.

Ынчалзажок районнуң колхозтарында мал кыштагладыышкыны бир дөмей эвес чоруп турар. Чижээ, Ворошилов аттыг колхоз мал чемин четчири-биле белеткеп алган болза-даа, фермаларда мал чемнериниң курлавырлары тургустунмаан. Концентрат чемнерни малга бүдүн хевээр берип турар. Малчыннарның чурттаар бажыңнарын чылыглап септевээн. Ол колхозтуң Сарыг-Булуңда фермазында автосуггарылганы тургускан болза-даа, ажыглалга киирбээн. Сарыг-Сеп МТС-тиң директору эш Пашенко ол колхозтуң мал фермаларын механизастаар ажылга ыракта четпес дузалап турар. Мал кыштагладыышкынның четпес организастааның хоразы-биле колхозта малдың баш саны хораар чүүлдер бар.

«Сталинчи орук» колхоз (даргазы эш Прокудин, партия организациязының секретары эш Седен) мал кыштагладыышкынын районда эң багай организастаан. Колхозта мал кажааларының хөй кезин септетинмээн, хаван кажаазы чайгы шаарап хевээр. Фермаларда мал чемнериниң курлавырлары тургустунар хамаан чок, мал чемин сөөртүрүнге херегжээр шанак болгаш аът херекселдери, хүрээктер болгаш айыырлар безин чедишпейн турар. Тарааны хаваннарга бүдүн хевээр-ле каап берип турар.

Мал кыштагладыышкынының дугайында айтырыгны чоокта чаа СЭКП райкомунуң бюрозунга чугаалашкан. Колхозтарга чорулаан эштер чер-черде кыштагладыышкынның байдалын илеткээннер. Аңаа дыка улуг четпестер илерээн. Улуг четпестерниң бирээзи болза, малчыннарның амыдырал-чуртталгазынга, ылангыя оларның культурлуг хандырылгазынга четпес кичээнгей салдынып турары илерээн. Чамдык партия организациялары малчыннар ортузунга политик-массалыг ажылды чорутпайн турарлар. Агитаторлар малчыннарга хоавар барып турарлар. Фермаларга кино көргүзүлгези ам-даа шуудаваан. Районнуң культура килдизи ол айтырыгны чугулалап көрбейн турар.

Кыштагладыышкын үезинде тускай эртемниглерниң ажылы ам-даа чогуур деңнелге чедир тургустунмаан. Колхозтарга агро-зоотехниктиг өөредилгени кыштагладыышкын айтырыы-биле [illegible] баштырып болур турган. Ынчалзажокче кичээнгей салган мал ажылының тускай эртемниглери барык чок.

Малдың кышкы үеде ажаалдазының болгаш чемгерилгезиниң дугайында тускай эртемниглерниң эртем болгаш практика талазы-биле сүмези база четпес. Ол айтырыгны МТС-тиң дирекциязы [illegible] кичээнгейге албаан.

Хыналдадан илерээн четпестерни чайладыр сорулга-биле партия райкомунуң бюрозу ээлэн хемчеглерни айыткан. Чижээлээрге, Ворошилов аттыг колхозтуң Сарыг-Булуңда фермазында механизастаашкынны доозарын, «Сталинчи орук» болгаш чамдык өске-даа колхозтарже мал чеминиң курлавырларын тургузары-биле техниктиг дузаны көргүзерин МТС директору эш Пашенкога дааскан.

А. АГБАН,
СЭКП Каа-Хем райкомунуң секретары.

ОБЛАСТЫҢ ШКОЛАЛАРЫНЫҢ АМЫДЫРАЛЫНДАН

ашкының эки үлегери

Төрээн чуртунга бердинген, күш-ажылга ынакшылдыг, ...рес-шыдыы, эртем-билиглиг салгакчыларны кижизидип, белеткээр талазы-биле башкы кижиниң хүлээлгези алдарлыг чаагай болгаш харысаалгалыг.

Ындыг хүлээлгени Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлыкта чеди чыл школазының башкызы Н. Белик-Сенги кызымаккай күүседип, бодунуң хүндүлүг сорулгазынга төлептиин көргүзүп турар.

Эш Белик-Сенгиниң удуртуп турары чедиги класс 18 кижи составтыг. Башкының кызымак чүткүлдүг, мергежилдиг ажылының түңнелинде ол класста М. Эрес-оол, М. Бак-кые, С. Бичиинейн чижектиг алды өөреникчилер үргүлчү-ле 5—5 демдектерлиг өөренип турарлар. Ол ышкаш чедиги класчыларның ниити өөредилгези соолгу үеде улам экижип, 4—5 демдектиг өөреникчилерниң саны көвүдеп турар. Оон өөреникчилериниң сагылга-чуруму база эки.

Башкының организакчы ажылының түңнелинде чеди классчылар 1957 чылда «Сылдысчыгаш» болгаш «Чаа амыдырал» солуннарны шуптузу чагыдып алганнар.

Чедиги класстың өөреникчилери ниити школага бирги черни алыр дээш демисежип турарлар. Чеди классчыларның ол демиселин эш Белик-Сенги мергежилдиг баштап турар.

Эш Белик-Сенги чүгле башкылаар ажылынга шудургу эвес, харын база хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржип, бодунуң үлегерин өөреникчилеринге көргүзүп келген. Көдээ ажыл-агыйның чугула кампанияларының үезинде колхозтуң хову бригадаларынга лозунгуларны кылып берип, агитхуудустарны үндүреринге дузалажып турар. Ол ышкаш колхозчулар ортузунга агитас-массалыг а...ыы идепкейлиг чорудуп келген.

...шпы кижиниң мөзү-шынарын, ажыл-хүлээлгезин эки ...еткеш, эш Белик-Сенги школачыларның болгаш кол...чуларның хүндүткелин чаалап ап турар.

К. СЕРИҢ.

Ада-иелер-биле харылзааны кылыннадыр

Эрзин районнуң Нарында чеди чыл школазының алдыгы, чедиги класстарында өөренип турарларның ада-иелер хуралынга школа-биле ада-иелерниң харылзаазын экижидерин чугулалап айыткан. Школада төреддер комитеди сула ажылдап турарын болгаш эштер Доңдуп, Тере-Бижи, Мер-Сегбе, Лакпа олар боттарының уругларының өөредилгезинче четпес кичээнгей салып турары-биле оларның уруглары багай өөренип турарын хуралга шүгүмчүлээн.

Башкыларның класстан дашкаар ажылының четпезин эштер Дүчүн, Дажын олар шүгүмчүлээннер.

Ада-иелерниң хуралдарын доктаамал чыылдырар, комсомол, пионер организацияларының ажылын экижидер, кино көөрүн коллективтиг болдурар чижектиг саналдарны хуралдың киржикчилери үндүрген.

К. НУРЗАТ.

Кичээнгейни—эге школаларже

Чамдык школаларның эге класстарында өөредилге-кижизидилгелиг ажылче четпес кичээнгей салып турар. Оон уламындан дөртку класчылар бешки класска баргаш, өөренип шыдавайн баар таварылгалар Каа-Хем районда бар. Ильинкада, Федоровкада болгаш Зубовкада тыва эге школаларның дөртку класстарын доосканнар бешки класска өөренир кылдыр белеткенмээнин көргүскеннер.

Ол школалардан Сарыг-Септиң ортумак школазынга бо чылын келгеннерден чаңгыс-даа кижи тыва дылга эң-не бөдүүн сөстерни безин шын бижип, адап шыдавас болуп турар.

Ынчангаш Сарыг-Септиң ортумак школазының башкылар чөвүлелиниң шиитпирин ёзугаар эң кошкак өөреникчилерни дөртку класске катап шилчидер ужурга таварышкан.

Ынчангаш эге школаларга өөредилгени экижидерниниң талазы-биле шиитпирлиг хемчег алза чогуур.

Е. МОНГУШ.

Чуруңта: Тураның ортумак школазының интернадында санитар комиссиязының өрээл хынап турары.
Фото А. Смагинниң.

Көдээ школаның амыдыралында улуг болуушкун

Эрзин районнуң Бай-Дагда чеди чыл школазы тургустунганындан бээр он беш чыл болганын «Чаа орук» колхозтуң кежигүннери, школаның башкылары, өөреникчилери демдеглеп эртирген.

Школаның 15 чыл оюнга холбаштырган хуралга школа директору эш Н. Бунчун школаның хөгжүлдезин тодаргай чугаалаан. Ол школа 1941 чылда бир башкылыг, 23 өөреникчилиг, чаңгыс өрээл бичии бажыңныг турган.

Ам үеде ында 23 дээди болгаш ортумак эртемниг башкыларлыг болгаш 190 ажыг өөреникчилерлиг чеди чыл школазы ажылдап турар. Он беш чылдар мурнунда школаның чылда чарыгдалдары 4 муң акша турган болза, бо өөредилге чылында школаның сметазы 922 муң ажыг рубль кылдыр өскен. Школа тургустунуп келгенден бээр 4-кү классты 300 ажыг, 7-ги классты 110 ажыг кижи доозуп үнген. Ол школага өөренип турганнардан боттарының өөредилгезин оон ыңай өске черлерде үргүлчүлеп турарлар болгаш чер-черде чедиишкинниг ажылдап турарлар хөй. Чижээ, С. Балаа (СЭКП-ниң Тожу райкомунуң секретары), Чаяндо (облсудта), Чараш-оол (областың совпартшколазында дыңнакчы), Т. Болат (Кызылдың педагогика институдунуң студентизи), Окчаа Дарыймаа (Красноярскиде эмчи институдунуң студентизи) болгаш өскелер-даа. Ол школаның өөреникчилери турган Артаев болгаш Бимаа ам ол-ла школада эге класстар башкылары, Хандыннаа — колхозтуң мурнакчы саанчызы болуп турар.

Школаның башкылар коллективи өөредилге-кижизидилгелиг ажылды СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр экижидер дээш кызымак ажылдап турар.

Бо чылын өөреникчилерниң күжү-биле улуг спорт шөлүн кылып алганнар. Келир 1957—1958 өөредилге чылында 160 олуттуг школа бажыңы ажыглалга кирер. Школа ам өөредилге мастерскаялыг болуп турар.

Ол школаның өөреникчизи турган, ам колхозтуң мурнакчы хойжузу эш Дамба-Сүрүң хуралга чугаазын мынча деп дооскан:

— Совет школаның меңээ эртем-билиглерни бергенинге өөрүшкүмнү илереткейлеп тур мен. Бо «Чаа орук» колхозтуң организастатынгаандан эгелээш, ам он бир чылдарның дургузунда колхозтуң дээре хойжузу болуп ажылдап келдим. Ам хоюмну 5400 ажыг башка чедир өстүрдүм.

Оон ыңай школаның байырлалынга холбаштырган байырлыг хуралга районнуң партия, хөй-ниити организацияларының болгаш өске-даа черлерниң төлээлекчилери байыр чедирип чүве чугаалааннар.

СЭКП райкому 100 ажыг рубльдиң, облоно 1500 рубльдиң янзы-бүрү номнарын, колхоз баштаар чери бир аъттыг школага белекке бергенин школачылар болгаш башкылар улуг өөрүшкү-биле байырлап хүлээп алган.

Он беш чыл оюнуң байырлалынга таварыштыр школаның адынга областың районнарындан, чурттуң хөй-хөй хоорайларындан, школаның өөреникчилери болуп турган, ам чер-черде ажылдап, өөренип турарлардан хөй-хөй байырлыг чагаа, телеграммалар келген.

Ол келген чагаа, телеграммаларда өөреникчилерни болгаш башкыларны өөредилгеге улуг чедиишкиннерлиг болурунче кыйгырып турар. Школаның башкылары болгаш өөреникчилери ол идегелди херек кырынга шынзыдарынче бүгү күжүн салыр хүлээлгелиг.

Интернатка „ажык эжиктерниң хүнү“

Сүт-Хөл районнуң методизи эш Г. И. Роговтуң инициативазы-биле Сүт-Хөлдүң ортумак школазынга «ажык эжиктерниң хүнүн» организастаан. Интернаттарның ажылының дуржулгазын солчур сорулга-биле районнуң бүгү интернаттарының эргелекчилери, районнуң болгаш школаларның ажылдакчылары киришкен.

Аңаа келгеннер Сүг-Аксының интернадының амыдыралы-биле болгаш ажыл чорудулгазы-биле таныжып, бүдүн хонуктуң дургузунда интернатта чурттап турар уругларның эртен турарындан кежээ удуурунга чедир канчаар ажылдап, чурттап турарын олар боттары хайгаарап көргеннер.

Интернаттар эргелекчилери Сүт-Аксының ортумак школазының интернадының амыдыралын тодаргай таныжар сорулга-биле ол интернаттың эргелекчизи эш Тутачиковтуң болгаш кижизидикчи башкыларның чартык чылдагы ажылының планнары-биле таныжканнар.

Интернаттың аалчыларының дилээнин ёзугаар эш Тутачиков интернатта кижизидилге болгаш ажыл-агый ажылдарын канчаар организастааны болгаш чедиишкиннерни канчап чедип алганын оларга чугаалап берген. Түңнелинде интернаттар эргелекчилериниң семинар-чөвүлел хуралын кылган. Интернаттарга ажылды канчаар экижидерниң талазы-биле интернат эргелекчилери боттарының санал-оналын солушканнар.

Г. КУЗЬМИНА.

Партия хуралынга

Чадаана хоорайның ийи ортумак школаларында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың байдалының дугайын ол школаларның партия эге организацияларының ажык хуралынга чугаалашкан. Ол хурал школаларның ажылында эки талаларны демдеглевишаан, улуг четпестер барын илереткен.

№ 1 болгаш № 2 школаларның аразы чүс метр-ле хирезинде, ол школалар боттарының ажылының дуржулгазын солушпайн турар. № 1 школада ажылдың планнаашкыны, класс удуртукчуларының, методтар секцияларының, бөлгүмнер удуртукчуларының планнары эки тургустунган болгаш ол планнарда айыттынган хемчеглер чогуур хуусаазында күүсеттинип турар. А № 2 школада бо талазы-биле ажыл кошкак. Ажыл планы бар-даа болза, чамдык айтырыглар кирбейн турар. Чамдык класстарның удуртукчулары ажыл планы чок турган. Ол школаның 7-ги класының удуртукчу башкызы партия организациязының негелдези-биле мындыг планны тургускан:

1) Дежурныйларның ажылын күштелдирер; класс хуралын чорудар.

2) Островскийниң хүнүн эртирер. «Бистиң школа» деп номну чугаалажыр.

3) Төреддер-биле ажыл. Оларны чалаар.

Бо дээрге чегенчиг «план-дыр». Ындыг план өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидеринге кандыг-даа дуза бербес.

Бо чорук № 2 школаның директорунуң талазындан негелдениң четпезин херечилеп турар.

Кайы-даа школаларның директорлары, өөредилге эргелекчилери уроктарга эвээш олуржуп турарын хурал шын эвес деп демдеглээн. Школаларда бөлгүмнер ажылдарының, өөреникчилер организацияларының, төреддер комитеттериниң ажылы четпес.

Политехниктиг өөредилгени боттандырарынга херегләэр материалдыг суур ам-даа четпес тургустунган. Ылангыя көдээ ажыл-агый практиказы, машина өөренири болгаш электротехника чогуур негелде ёзугаар эртпейн турар.

Школаларның ажылында четпестерни чайладырының аргаларын, өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидериниң оруктарын хурал айыткан.

Д. САТ.
З. ПУШКИНА.

Сагылга-чурумну быжыглаар

Школачыларның өөредилгезин болгаш кижизидилгезин шын организастаарынга, оларның сагылга-чурумун быжыглаарынга школаның-даа, ада-иелерниң-даа харысаалгазы бир деңней болур. Маңаа өөреникчилерниң эки тургускан хүн чуруму, өөреникчилерге чаңгыс аай негелде улуг ужур-дузалыг.

Ындыг турбуже бо негелделерни Бай-Тайга районнуң чамдык школаларында четпес күүседип турар. Ындыг школаларның өөреникчилери хүн чурумун барымдаалавайн, хүндүс-даа, орай кежээ-даа хөй-ниитиниң черлерин кезиир чоруктар кайы хөй. Оон уламындан тапкылаар, арагалаар болгаш оорлаар чоруктар өөреникчилерниң арасында хаая эвес болуп турар.

Молотов аттыг колхозта школаның өөреникчилери Доңгак Маска, Салчак Сандар-оол, Хертек, Иргит олар боттарының башкыларының бажыңнарын оорлаан. Тээли школазының өөреникчилери Шактар-оол, Кара-оол, Доржу олар магазиннер, столовая оорлаар чоруктарны кылганнар. Салчак Очур-оол, Салчак Декабрь олар боттарының өөрүн эвилеңдеп алгаш, районнуң төп магазининиң ийи улаа оорлааш туттурганнар.

Бо чижектер болза, школаларда политик-кижизидилгелиг ажылдың четпес тургустунганының херечилеп турар.

Мындыг чоруктарны болдурбас төлээде, партия, совет, комсомол организациялары, школалар удуртукчулары, төреддер комитеди, черле бүгү хөй-ниити чаңгыс дем-биле шиитпирлиг хемчеглерни алыры негеттинип турар.

Оон аңгыда школачыларның кудумчуга болгаш хөй-ниити черлеринге боттарын канчаар ап чорууруунуң дугайында область Советиниң күүсекчи комитединиң шиитпирин шуут күүседирин хандырары-биле чергелештир, школаларга кижизидилгелиг ажылды үндезини-биле экижидер херек.

К. ЧҮЛЬДҮМ.

Эге школа—ниити өөредилгениң үндезини

Амыдыралга эргежок чугула билиглерниң болгаш мергежилдерниң үндезинин эге школага шиңгээтинер ужурлуг. А ол билиглер болгаш мергежилдер ортумак школаны болгаш дээди өөредилге черин доозарынга, амыдыралга улуу-биле дузалаар. Эге школага ажылдың шын шиитпирлээшкининге башкылар улуг рольду ойнаарлар. Эге школага өөредилге-кижизидилгелиг ажылды чогуур деңнелге тургузар болза, аңаа багай өөредилгелиг школачылар турбас ужурлуг. Эге класстарга эки өөренип чанчыккан уруглар үстүкү класстарга база эки өөренирлер. Область школаларының практиказы болза ону амыдырал кырынга көргүзүп турар.

Ынчалза-даа эге школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарында дыка хөй четпестер бар. Ол болза, чаңгыс аай педагогика негелделерин чамдык башкыларның четпес күүседип, херек кырында багай боттандырып турарында. Школага өөредилгениң кол хевири — уроктуң шынарын чавызындан болуп турар.

Уругларга тодаргай, шын билиглерни бээрде чаа материалды урокта тода билдингир тайылбырлаары улуг ужур-дузалыг. Урокта өөредир болгаш айтыр дүрүмнерин ажылдарынче болгаш билип алырынче чок ...ту айтып турар чижектерни, оналгазыны, амыдырал фактыларын башкы кижи баш бурунгаар шилип, көргүзүге херекселдерин белеткеп алыр.

Эге школага урокта тайылбырны айтырыг, харыы-биле холдадыр. Бо үстүнде кол негелдени күүседип, өөреникчилерге быжыг билиглерни берип турар башкыларның саны чыл тудум-на школаларда өзүп турар. С. Ш. Дүвежек (Шагаан-Арыгның ортумак школазы), С. Чылбак (Кызыл-Мажалыктың ортумак школазы), Бюрбү (Чадааннаның ортумак школазы) дээн ышкаш мергежилдиг башкыларның аттары областа сураглыг.

Дуржулгалыг башкылар урок үезинде янзы-бүрү мергежилгелерге улуг кичээнгей салып турарлар. Эки шилип тургускан мергежилгелерниң ачызында урокта тайылбырлаттынган билиглер хамыкы-биле быжыглатынар болгаш шиңгээтинер. Мергежилгелерни канчаалдыр шын шилип тургусканындан уроктуң чедиишкини улуу-биле хамааржыр.

Урокта бот онаалганың ажыы база-ла улуг. Чүге дээрге, хөй-хөй дилээшкиннер болгаш кужениишкиннер үезинде өөреникчиниң бодалы быжыгар ужурлуг. Кандыг-бир бодалганы, чижектиң азы мергежилгениң өөреникчилер боттары күүседиринче херектиг үени урокта тускайлаар херек.

Мурнакчы башкыларның дуржулгазындан алырга, уроктуң эки эртирериинге аңаа белеткелдиң улуг хамаарылгалыын көргүзүп турар. Чижээ, Сарыг-Булуң школазының 4-кү класының башкызы эш Бармаа эгелеп башкылап чорур-даа болза уроктар бүрүзүнге эки белеткенип турар. Төрээн дылдың номчулга урогунга С. Сарыг-оолдуң «Саны-Мөге» деп шүлүлгелиниң кыска идейлиг утказын чогаалчының чурттап эрткен келгени оруктары-биле шын холбаштырып, өөреникчилерге билдингир кылдыр тайылбырлап шыдаан. Революция мурнундагы араттың амыдыралын чугаалап тура амгы үеде колхозчуларның чаагай амыдыралын база-ла эки тайылбырлаан. «Тарыгы» дээн ышкаш, үениң эртенниинден амгы шагда билдинмес апарган сөстерни самбырага бижээш чугаалаан. Шак ындыг баштайгы чедиишкиннерлиг аныяк башкыларга эштер Т. Оруспай (Тоора-Хемниң ортумак школазы), Б. Самдан (Бай-Тайга районнуң Мугур-Аксында чеди чыл школазы) болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Уроктарны бедик деңнелге эртирип турар башкыларның мурнакчы дуржулгазын четпес нептередип, ону аныяк башкыларның ажыглалынче кирбейн турары — улус өөредилге органнарында, школаларда ажылдың четпестериниң бирээзи болуп турарын демдеглевес аргажок.

Оон туржук, соолгу чылдарда чеди чыл болгаш ортумак школалар удуртукчулары база улус өөредилге органнарының ажылдакчылары эге школаже чогуур кичээнгей салбайн турар. Эге класстарже кичээнгей салбайн турганындан Эрзин районнуң Бай-Дагда чеди чыл школазының удуртукчулары (эштер Бунчун биле Авилова) 1-ги класста төрээн дыл программазы 30 шак, а санныы—29 шак озалдап турарын безин билбээннер. А ол-ла районнуң Нарында чеди чыл школазының директору эш Модяпов 1-ги класс башкызы эш Бомбуну район төвүнче 2—3 хонук иштинде өөредилге номнары садып алыры-биле чорудупкаш, оон орнунга интернат эргелекчизи эш Нюрсатты томуйлап турган. Херек кырында хынап көөрге, ол 1-ги класстың өөреникчилериниң кыдырааштарының эдилели багай, а башкы хынавайн турганы илерээн.

Өөреникчилерниң билииниң шынарын, башкыларның ажылын шак ындыг школа удуртукчулары канчап үнелеп тодарадырыл?

Оон аңгыда, амдыгаа чедир дыка хөй башкылар башкылаашкынның шынарын күдү деңнелге чорудуп, өөреникчилер-биле кижизидилге ажылын ёзу барымдаалап эртирип, оларга чогуур билиглерни бербейн турарлар.

Бо бүгүнүң чылдагааны чүдел? Бирээде, дыка хөй башкыларның башкылаашкынының амыдыралдың айтырыгларындан хооруқ болуп, өөреникчилерге сонуурганчыг эвес болуп турарында. Чижээ, Тес-Хем районнуң Чыргаландыда чеди чыл школазының 3-кү класынга арифметика бодалгазын башкының бодамча чок бергениниң түңнелинде поездиниң шакта дүгжээни 1600 км чедип турганы «кайгамчык». Чамдыкта чадаг кижиниң дүргени машинаныы-биле деңнежи бээр сүг таварылгалар өөреникчилерни сонуургадыр бе. Ынчаш?! Уроктарга херегтетинзе чогуур көргүзүге херекселдерни бүрүнү-биле ажыглатынмайн турары кончуг четпес.

Өөредилге самбыннары, арифметика хааржактары болгаш өскелер-даа үргүлчү ажыглаттынмайн турар. Чижээ, Эрзин районнуң Сарыг-Булуңда ортумак школазында эге класстар башкылары арифметика хааржактарын ажыглавайн турганнар (четчир санныг хааржактар школада бар турда-ла).

Ийиде, дыка хөй башкылар (областа эге школа башкыларындан 451 кижи) чогуур башкы эртемниг эвес болуп, айтып турар эртемнериниң теориязын хандыр билбезинде болуп турар. Чижээ, дыка хөй башкылар саңга кылдыныгларының кежигүннериниң аттарын салчаштырып, чамдык аттарны (чижээ, «чурагайны» «сан биле» солуп турары ышкаш) шын эвес ажыглап турар. Чаа-Хөл районнуң Ак-Дуругда ортумак школазының 4 класының башкызы эш Биче-оол өөреникчилерге онаалгага берген бодалганы безин (Пчелко биле Поляктың 4-кү класска бодалга номунда № 260 бодалганы) бодап чадап турган. Үстүнде ады кирген болгаш чамдык өске-даа башкылар саңга бодалгалар бодаар үезинде бодалганың сөзүн өөреникчилерге тодаргай номчутпас, оон утказын номчулга кичээлиниң методу ышкаш кылдыр, чижээ, бодалгада чүнүң дугайын чугаалап турарын, ында кандыг-бир хемчээлдиң дугайында чүнү айытканын, ында кирген саннар чүнү көргүзүп турарын өөреникчилерден айтырбайн турарлар. Оон ужурундан хөй-хөй өөреникчилер эге класстарга бодалгалар бодаарынга эки өөренмейн турарлар.

Өөреникчилерге күш-ажылдың мергежилдерин быжыглаарынга күш-ажыл уроктары улуг ужур-дузалыг. Аңаа өөреникчилер саазын, пөс, дой, пластелин болгаш өске-даа материалдар-биле ажылдаарлар. Кызыл районнуң Бай-Булуңда чеди чыл школазының 2 класынга күш-ажыл кичээлинге өөреникчилер шактың циферблатын кылганнар. Ол ышкаш, өске-даа көргүзүге херекселдерин уроктарга-ла кылып ап болур. Ындыг турбуже дыка хөй школаларда күш-ажыл уроктары чавыс деңнелде эртип турар. Эрзин районнуң Бай-Дагда чеди чыл школазының 2 класының башкызы эш З. Нюрсат күш-ажыл кичээлинге кандыг-даа херексел чокка (туткуущ хире пөстен аңгыда) келген болгаш даараныырының аргазын «теория» кырынга тайылбырлап турган. Төреддер-биле пропаганда ажылының кошкаандан өөреникчилер үс уроктарга чогуур херекселдерни эккелбес чоруктар эвээш эвес. Бай-Булуңнуң чеди чыл школазының 3 «а» класынга (башкызы эш Б. Долума) күш-ажыл кичээлинге бир хачы, бир бижектен өске чүү-даа чок турган. Күш-ажыл уроктарын чедиишкинниг эртирериинге дузалап болур методика номнары ам-даа чамдык башкыларга четпейн турар. Бо талазы-биле областың башкылар билиин бедидериниң институду база-ла буруулуг. Методтуг дузаламчыны башкылар ол институттан хүн-бүрүде негеп турар.

Эге школаларның башкыларының билиг мергежилин бедидери эге школаларының ажылын экижидеринге идиг болур. Ындыг турбуже, дыка хөй башкылар заочный өөредилгезин багай чорудуп турарлар. Бо өөредилге чылында башкы училищезин доосса чогуур 82 кижиден чүгле 47 кижи дооскан. Доосканнарның иштинде башкылар Сендиш, Чылбак, А. Сынай болгаш өскелер-даа бар. Эш А. Сынай амгы үеде Эрзин районнуң Берт-Дагда чеди чыл школазында чедиишкинниг-биле ажылдап турар.

Дыка хөй заочниктер өөредилге планын чогуур хуусаазында күүсетпейн, курс бүрүзүнге каш чылдарда катап «олуруп», харын-даа экзамен сессияларынга шуут келбейн турарлар. Күнгүртүгда башкы В. Амыртаа 1951 чылдан эгелеп башкы училищезинге заочниктеп киргеш, чүгле 1-ги курстуң каш-ла эртемнерин дужааган. Өөредилге чылының дургузунда үргүлчү белеткенмейн, консультация пунктуларынга эртип турар консультацияларга заочник башкыларның четче келбейн турганындан экзаменнерге белеткел кошкак болуп турар.

Эге школа эргежок чугула өөредилге номнары-биле долу хандыртынмааны — улуг четпестерниң бирээзи. Чааартының очулдуртунуп үнген номнар өөреникчилерге чедишпейн турар. Мынчага дээр Барыын-Хемчик районнуң школаларында 1-ги класска арифметика, Эрзин районунуң школаларында 1-ги класска үжүглелдер номнары чедишпейн турар. Ол ышкаш, үндүрүп турар өөредилге номнарының саны чогуур негелделерге ырак дүүшпейн турар. Очулдуртунган өөредилге номнарындан грамматиктиг болгаш утка талазы-биле частырыгларны болган чок-ла көрүп болур. Чамдык өөредилге номнарының бижиттинген дылы литература талазы-биле эки ажылдатынмаан. Өөредилге номнары тарадырының талазы-биле улус өөредилгезиниң органнары болгаш ном тарадыр организациялар буруулуглар деп чүвени айытса чогуур. Бо өөредилге чылындан эгелеп 4, 5, 6, 8 болгаш 9 класстарга шилчииириниң экзаменнерин солаан чорук чыл дургузунда өөреникчилерниң билиин шынын-биле үнелеп тодарадырынга улуг кичээнгей салырын башкылардан негеп турар. Удуун иштинде өөреникчиниң 2—1 катап айтырыгаш, оон деңдээ-биле түңнел үндүрерин болдурбазын чедип алыр херек. Өөреникчилерниң харыызынга салган демдектер чогуур негелделерге дүгжүп турарын чедип алыр болгаш хүн-бүрүде өөредилгениң түңнелдерин улам шыңгыржыдар ужурлуг. Ол болза өөреникчилерге хөй ажыл онаар чорукту чингедир.

Школага өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидеринге өөреникчилерден башкыларның чаңгыс аай негелдезиниң ролю улуг. Бо талазы-биле улуг ажылды эге школа башкылары чорудар хүлээлгелиг.

Эге класстарга кол эртемнерниң бирээзи болур орус дылдың башкылаашкыны ам-даа төрээн дыл-биле чогуур холбаалыг болбайн турары четпес.

Эге школага өөредилге-кижизидилгелиг ажылды үндезини-биле экижидери — эге школа башкыларының, школалар удуртукчуларының, улус өөредилге органнарының чугула хүлээлгези болур.

М. ХОМУШКУ,
С. НОРБУ,
Облоно инспекторлары.

Райпо ажылдакчыларының чугула сорулгазы

Чоннуң калбак херегледин бараанныры-биле хандырар талазы-биле партия болгаш чазактың салган сорулгазын амыдыралга боттандырарынга садыг ажылдакчылары улуг рольду ойнаар хүлээлгелиг.

Боттарының мурнунда салдынган сорулгаларны чедиишкинниг күүседири-биле Бии-Хем райпозунуң ажылдакчылары социалистиг чарышты калбартканнар. Чарышка раймагта садыгжылар Логачева, Кулешова, ажыл-агый барааннырының садыгжызы Алябьев, Хадында магазин эргелекчизи Губанов болгаш өскелерде-даа эки түңнелдерни чедип алганнар.

Ынчалза-даа социалистиг чарышка алган хүлээлгезин күүседир дээш демисел райпода кошкак организастатынган. Бии-Хем райпозу фермаларже үнүүшкүннүг садыглаашкынны организаставайн турар. Көдээ магазиннерниң садыгжылары неделяда ийи удаадан эвээш эвес үнүүшкүннүг садыглаашкынны фермаларга болгаш бригадаларга кылыр ужурлуг. Ол хүлээлгезин садыгжылар күүсетпейн келген.

Ленинка болгаш Тарлаг суурларда магазиннерниң эргелекчилери үнүүшкүннүг садыглаашкыннарже сагыш салбайн, чүгле улуг өртектиг бараанарны болгаш спирт садарынче дадажып турар. Бараанарны эргилдир сөөртүп садыглаар ажылды райпо практикалавайн турар болгаш баштаар черниң даргазы эш Матюков, садыг килдизи эш Янишевский бо айтырыгны шиитпирлээрин саададып келген.

Райпо бараанарны көдээ магазиннерже сөөртүрде план чок чорудуп турган. Складтан бараан үндүрериниң графиги чок. Райпонуң садыг килдизи бараан хуваалдазын кылырда хереглекчилерниң негелдезин өөренип көрбейн турган. Ассортименти планы садыглар санында бердинмээн. Райпонуң пландовиги эш Хлопушкина отчёт кылырда ханызы-биле анализтевейн, чижег-биле кылып турар. Кирген бараанарның болгаш садыгларже берген бараанарның тодаргай учёду чок.

Садыг болгаш план килдизиниң ажылында мындыг практика райпонуң болгаш көдээ магазиннерниң складтарында бараанарны доктаатынган хемчээлинден хөйнү чыттырарынга чедирген.

Хлеб быжырар черлерниң ажылында болгаш ниитиниң чемненилге черлеринде улуг четпестер бар. Быжырып турар хлебтиң шынары кудук. Далгандан нарын чем аймаан быжырбайн турар. Ийи чыл мурнунда далгандан эки шынарлыг кондитер кылыгларын кылып турган, сөөлгү үеде соксааны кайгамчык. Районда хлеб быжырар черниң эргелекчизи Бусова хлебтиң шынарын экижидер, оон ассортиментизин калбартыр дугайында айтырыгны чугулалавайн келген.

Хлеб быжырар черниң арыг-шевери эки эвес. Райпо баштаар черниң удуртукчулары хлеб быжырар черниң ажылын экижидер дугайында сагыш салбайн турар. Садыг килдизиниң эргелекчизи Янышевский хлеб быжырар черниң турар черин безин билбес чыгыы.

Ниитиниң чемненилге черлериниң белеткеп турар чемнериниң шынары кудук. Столоваяларының чемнериниң ассортиментизи дыка кызыы. Туран хоорайда орук столоваязының ажылы багай тургустунган. Бо столоваяның ишти хирлиг, белеткээн чемнери хоолу чок. Ниитиниң чемненилге черлериниң ажылдакчыларында өре-самчыгдал кылыр болгаш чемненикчилерге ээлдек эвес чоруктар бар. Ниитиниң чемненилге черлеринге кайы хамаан чок кижилерни хүлээп ап турган.

Белеткел болгаш садып алышкын планы күүсетпинген-даа болза оларны колхозтарны дамчыштыр төпчүтүнген садып алышкынның күсели-биле чедип алган. Ынчаарга кат, мөөгү белеткээриниң, балык тударының планы күүсетинмээн. Белеткелге садар бараанарны садып турарынга контрольду тургуспаан.

Кадрларны шилип алырынга болгаш оларны ажылга таарыштыр тургузарынче райпо баштаар чери кичээнгей салбайн келген. Садыг ажылында тыва кадрлар чок. Тыва сөс билбес садыгжылар фермаларга болгаш бригадаларга барган тыва малчыннар-биле чугаалажып албас, оларның негелдезин билбес болуп турар.

Райпонуң партия болгаш совет органнары райпонуң ажылын сонуургавайн, оон хажызынга туруп турар. Райпонуң ажылының дугайын райкомнуң бюрозунга-даа, райкүүскомнуң хуралдарынга-даа чугаалашпайн турган. Садып алыкчылар конференциязы болгаш хуучулар хуралы ховар болуп келген. Мурнакчы садыгжыларның ажылының дуржулгазын нептередир ажыл кошкак.

Райпо баштаар черниң ажылдакчылары колхозтарның, колхозчуларның бараанга негелдезин эки билбес болуп турар. Моон хараазы-биле олар садыгларже бараанарны боттарының туразы-биле чорудуп турган. Ол чорук чамдык бараанарны чедишпезинге, а өскелерин саарылга чок чыдарынга чедирген. Райпо ажылдакчылары бараан хуваарда моон соңгаар хамыктың мурнунда чоннуң херегледин барымдаалаар ужурлуг.

В. КОСТЕНКО.

Венгр контрреволюсчулар Вашингтондан айтышкын ап турган

БЕРЛИН, декабрь 25. (СЭТА). Венгр контрреволюсчулар АБШ-тан удуртукчу айтышкыннарны ап турган дугайын херечилеп турар чаа-чаа барымдааларны көргүзүп турар дыннадыгны «Нейес дейчланд» солун парлап үндүрген.

«Хостуг Европа дээш демиселдиң комитеди» болгаш «Венгр демиселчилерниң эвилели» деп боттарын адатынгылап алган реакциялыг организацияларның кежигүннери болуп турар венгр политиктиг ажылдакчылар — эмигрантылар-биле октябрьның төнчүзүнде Мюнхен хоорайга АБШ-тың кескү төлээлекчи кижилери элээн каш чажыт чөвүлел хуралдар кылган деп ол солун бижип турар. Удатпаанда АБШ-тың негелдези-биле келир үеги венгр чазактың программазының моон адаанда принциптерин ажылдап кылган: чер эдилээриниң 1945 чылдың мурнунда турган хевирлерин катап тургузары; үлетпүр талазы-биле денационализастаарының политиказын шуудургузу-биле чорудары болгаш мурнунда үлетпүр ээлери турганнарга оларның өнчүлерин болур аргазы-биле эгидип бээри; Венгрияже америк шериг болгаш хамааты чөвүлекчилерни чалаары; чурттуң экономиказынга даштыкы капиталды калбаа-биле кириштирери; америк экономиктиг чөвүлекчилерниң контролюнуң адаа-биле америк экономиктиг дузаламчыны ажыглаары; соңгу-атлантика эвилелинге Венгрияның кирери болгаш венгр девискээрге НАТО-нуң шериг-агаар базаларын тургузары. Оон ынай, Венгрияның өске чурттар-биле туруп турар экономиктиг дугуржулгаларын күш чок болдурар болгаш чаа дугуржулгаларны хамыктың мурнунда АБШ-биле чарарын шиитпирлээн турган.

Венгрияга контрреволюстуг сүлчээни организастаарынга АБШ шуут киржилгелиг болган дээрзин бүзүредип турар чаа барымдаалар «Хостуг Европа» деп радиостанцияның ажылдакчыларындан билдинип келген деп солуннуң дыннадыында оон ынай чугаалап турар. Бо чылдың сентябрьда-ла АБШ-тың төлээлекчилер палатазынга Мурнуу-Чөөн Европаның чурттарының херектериниң талазы-биле комиссия тургускан турган, оон ажыл-чорудулгазының дугайында парлалгага кандыг-даа дыннадыг кылбаан. Ынчалза-даа, сентябрьның 10-да болгаш 11-де, ол комиссияның хуралы болган, ол хуралга «Венгрияның хосталырының перспективаларының дугайында» айтырыгны чугаалажып көргени билдине берген. Ол комиссия кескү венгр эмигрантылар — «Венгр национал комитеттиң» даргазы Бела Варгтың болгаш Венгрияның премьер-министри чораан Ференц Надьтың дыннадыгларын чугаалажып көрген. Барыын Германиядан эмигрант шериг бөлүктериниң төлээлекчилерин, оон иштинде генерал-полковник Эмиль Юстини орта келдиргилеп алган. Ол генерал хуралга Барыын Германияда туруп турар «Венгр национал комитеттиң» төлээлекчизи болуп олуржуп турган. Ол комитет америк-даа организациялар-биле, Барыын Германияда Геленниң шпионнуг организациязы-биле-даа харылзаалыг болуп турар. Венгрияда оларның эки организациязы барын, олар Венгрия-биле сырый харылзааларны тудуп турар дээрзин америк комиссияга эмигрантылар ынчаарда бүзүредип бергеннер болгаш сүлчээ организастаар төлээде оларга боо-чепсек-биле, радиостанциялары-биле, акшалар-биле дузалаарын олар дилээн турганнар.

База-ла Барыын Германиядан келген, «кижизиг эвес чорукка удур демиселдиң бөлүү» деп адаар чүвениң удуртукчузу Эрнст Тиллих комиссияның хуралынга чүве чугаалаан деп солун оон ынай бижип турар. Ол орта Герман Демократтыг Республикага болган «1953 чылдагы болуушкуннарның дуржулгаларының болгаш уроктарының» дугайында чүве чугаалаан. Комиссия болза, бүгү-ле эмигрант венгр организацияларның хөделиишкиннерин америк организацияларның хөделиишкиннери-биле дүүштүрер деп шиитпирлээн. Ол сорулга-биле, тускай орган тургускаш, тура-халышкынга белеткелди чорударын аңаа дааскан турган.

Уругвайның экономиказынче америк монополияларның шургуушкуну

МОНДЕВИДЕО. (СЭТА). Уругвайда нефтилиг черлерни америк монополияларның куженниишкининиг дилеп турарының дугайын Уругвайның парлалгазы дыннаткан. Калифорнияның «Данлэп энд Грехэм Дриллинг компани» болгаш Техастың «Де Гольер энд Мак Ноутон» компаниялар сөөлгү үеде нефтилиг черлерни шинчилээр талазы-биле ажылдарны болгаш чурттуң чамдык черлеринде нефть скважиналарын өрүмнээр ажылдарны чоруткан.

Уругвайның хөй-хөй үлетпүр бүдүрүлгелеринге, даштыкы садыгның элээн хөй кезиинге болгаш банк хереенге АБШ болунуң контролюн тургусканы билдингир болгай. Чуртта 70 хире улуг америк компаниялар, агентстволар болгаш хөй санның биче фирмаларны санаваска безин, хөй-хөй бүдүрүлгелер ажылдап турар. Мал эъзин болбаазырадып кылыр ийи улуг бүдүрүлгелер болгаш чурттуң бүгү департаментилеринге боттарының агентстволарлыг ийи компаниялар база американнарга хамааржып турар.

Уругвайның элээн хөй пос-таавы бүдүрүлгелерин америк капитал контрольдап турар. Импорт фирмалары, банкылар салбырлары, адвокат конторалары, саңхөө компаниялары болгаш оон-даа өскелер американнарга хамааржып турар.

Хөй-хөй америк компанияларның капиталы Уругвайның девискээринде кайгамчык улуг хемчээлдерде чедип турар. Автомобильдерниң болгаш көдээ ажыл-агыйы машиналарының импортунуң талазы-биле фирмаларның ажыл-чорудулгазын хынап турар Уругвайның парламент комиссиязының сан медээлерин ёзугаар алырга, «Форд мотор компани» болгаш «Дженерал моторс» компанияларының капиталы 52 миллион доллар четкен.

«Эстудиос» журналдың дыннатканы-биле алырга, АБШ-тың Уругвайда ниити капитал салышкыннары 1952 чылдың 200 миллион доллар ашкан, тодаргайлаарга 1940 чылдыындан 4 катап өскен.

Уругвайның экономиказынга америк контрольду холушкак уругвай-америк фирмалар болгаш бүдүрүлгелер дээрлерин тургузарының аргазы-биле дыка улуг хемчээлде боттандырып турар. Уругвайда чүгле ындыг улуг фирмалар болгаш бүдүрүлгелер чээрби ажыг кылдыр санатынып турар.

Американнар Уругвайга политиктиг болгаш шериг характерлиг элээн хөй керээлерни доңнаштырган, ол керээлер болза колониализминиң болгаш чуртту куданырының чаа хевири болуп турар дээрзин «Эстудиос» журнал айыткан.

Илерээн четпестерни чайладыр

Барыын-Хемчик район Советиниң сессиязы чоокта чаа болуп эрткен. Ажылчы чоннар депутаттарының район Советиниң күүскомунуң чорутканы ажылының дугайында күүсекчи комитеттиң даргазы эш Одан-оолдуң илеткелин болгаш саң-хөө талазы-биле доктаамал комиссияның даргазы эш Куртонуң, суур чаагайжыдылгазының талазы-биле доктаамал комиссияның даргазы эш Сүгдүрүң элеринчи илеткелдерин райсоветтиң сессиязы дыңнап, чугаалашкан.

Районнуң ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунун удуртур талазы-биле райкүүском отчёттуг үениң дургузунда чамдык чедиишкиннерни чедип алганын илеткелчи демдеглээн. Чер-чер Советтериниң организас-массалыг ажылында чамдык экижиишкиннер чедип алдынган.

Районнуң колхозтары 1956 чылда күрүне мурнунга боттарының хүлээлгелерин чедиишкинниг күүсеткеннер, чижээ күрүнеге тараа дужаар план 104 хуу, дүк — 101 хуу, сүт—125 хуу күүсетинген.

«Комсомол 30 чылы» колхоз эрткен чылын малдың баш санын өстүрер, оон продуктулуун бедидер планны бүрүн күүсеткен. 1957 чылдың часкы тарылгазынга херегээр үрезин урушкунун колхозтар 101 хуу кылдыр күүсеткеннер.

Районнуң девискээринде турар Кызыл-Мажалык АТБ-зы бүдүрүлге планын 1956 чылда хуусаа бетинде ажыр күүсеткен. Эштер Призалин, Дужуй-оол ышкаш мурнакчы чолаачылар боттарының үлүг-нормаларын ыракта ажыр күүсеткилээннер.

Районнуң ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунда чедип алдынган чедиишкиннер-биле холбаштыр, райкүүскомнуң, чер-чер Советтериниң ажылында хөй четпестерниң барын район Советиниң сессиязы демдеглээн. Мал болгаш чер ажылын сайзырадырының аргалары болгаш иштики курлавырлары ам-даа районда чедир ажыглатынмайн турар. Мал өстүрериниң планын район 1956 чылда чедир күүсетпээн. Чижээ, мыйыстыг бода малды өстүрер план районда 96,2 хуу, оон иштинде саар инектерниң баш санын өстүрер план чүгле 83 хуу кылдыр күүсетинген. Ындыг турбуже, «Барлык» совхоз болгаш колхозтар сиген белеткелиниң база силос салышкынының планын 1956 чылда ыракта чедир күүсетпээннер.

Мал ажылында кол сорулга болур оон продуктулуун бедидерин совхоз болгаш районнуң колхозтары эрткен ажыл-агый чылында чедип ап шыдаваан. Сүт саалдазының планы 69,5 хуу, дүк кыргып алырының планы — 93 хуу күүсетинген.

1956 чылда чуртталга бажыңнарын тудар план колхозтарда ыракта чедир күүсетинмээн, тутса чогуур турган 285 бажыңнардан 196-зы туттунган. Чуртталга бажыңнарының тудуунуң планнары колхозтарга чыл бүрүде күүсетинмейн келген ужурунда районда 1700 колхозчу өрегелер ам-даа чуртталга бажыңнары-биле хандыртынмаан болуп турар. Колхозчуларны өглерден чаа, чырык бажыңнарже шилчидери ышкаш колхозтарның мурнунда турар ындыг чугула сорулганы күүседиринче райкүүском болгаш көдээ Советтер боттуг кичээнгейни угландырбайн турарын үстүнде фактылар болгаш саннар тодаргай херечилеп турар.

Колхозтарның мал ажылын сайзырадырында МТС-тиң дирекциязы боттуг дузаламчыны чедирбейн турарын сессия демдеглээн. Колхозтарда ажылдап турар тускай эртемниглерни МТС-тиң дирекция черниң талазындан четпес удуртуп, оларга практиктиг дузаны шоолуг көргүспейн келген.

Райкүүском болгаш көдээ Советтер улус өөредилгезиниң хереэн дыка четпес удуртуп турар. Бүгү-ниитиниң өөредилгезиниң планы күүсетинмээн, школа назылыг бичии уруглардан амгы үеде районда 145 уруглар школада өөренмейн турар. Өөредилге-кижизидилгелиг ажылдар «Барлык» совхозтуң эге школазында (эргелекчизи эш Төлээ), Эрги-Барлыктың ортумак школазында (директору эш Брас) дыка четпес тургустунган.

Советтерниң организас-массалыг ажылдары районнуң ажылчы чоннарының ортузунда кошкак чоруп турар. Район болгаш көдээ Советтерниң сессияларынга, а ол ышкаш күүскомнарның хуралдарынга белеткелди четпес чорудуп, үндүрген шиитпирлерниң күүселдезин багай организастап турар чорук райкүүскомнуң болгаш көдээ Советтерниң организас-массалыг ажылында кол четпестерниң бирээзи болуп турар дээрзин райсоветтиң сессиязы демдеглээн.

Район болгаш көдээ Советтерниң 167 депутаттарының иштинден 1956 чылдың дургузунда чүгле 51 депутаттар боттарының отчёттарын соңгукчуларга кылып берген. Район болгаш көдээ Советтерниң доктаамал комиссиялары коллуунда ажылдавайн келген. Депутаттар-биле база актив-биле ажылды райкүүском болгаш көдээ Советтер дыка четпес удуртуп келгенин сессия демдеглээш, моон соңгаар депутат бүрүзү-биле, актив-биле ажылды экижидерин, активке даянып ажылдаарын райкүүскомдан, көдээ Советтерниң күүскомнарындан негээн.

Советтерниң организас-массалыг ажылын экижидеринче угланган делгеренгей доктаалды сессия хүлээп алган.

С. КОМБУЙ-ООЛ,
С. АЛЕЕТ.

Кинофильмнер тарадырының Тыва конторазы

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНЧЕ

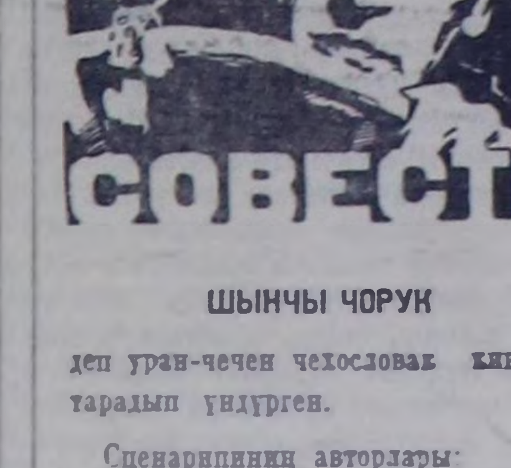

ШЫНЧЫ ЧОРУК

деп уран-чечен чехословак кинону тарадып үндүрген.

Сценарийниң авторлары: И. Фрид, И. А. Новотный

режиссер Иржи Крепчик

оператор Рудольф Сталь

Чурукчулар: Р. Лукеш, Х. Угер

Композитор Иржи Шуст.

Ук кинону Чехословакияның Бүрүнениң киностудиязы 1956 чылда бүдүрүп үндүрген.

Сирияга удур сүлчээ канчаар белеткенип турганыл

ДАМАСК. (СЭТА). Сирияның чазаан боо-чепсектиг дүжүрериниче угланган сүлчээ болгаш чуртче чажыды-биле боо-чепсек кирип сөөртүп турган дээш буруудатырып турар бөлүк кижилерниң хереэниң талазы-биле буруудадыр доктаалды сирий армияның шериг-истелге комиссиязының даргазы майор Юзер Шакра парлалга төлээлекчилеринге таныжары-биле дамчыдып берген. Сүдче 47 кижини шилчилер.

Сүлчээни белеткээринге идепкейлиг киржилгези дээш, мурнунда Сирияның диктатору турган Адиб Шишеклиниң болгаш оон оглу Салах Шишеклиниң (олар кайызы-даа Сириядан даштаар туруп турарлар) боттары чокка база фашисстиг национал-социалдыг партияның удуртукчуларын судка киирип турар.

Шииттирикчилер сүлчээни организастап тура, ылангыя Нури Саидтиң ирак чазаының калбак деткимчезин ажыглап турганнар деп буруудадыр доктаалда айтып турар.

Израиль кызыгаарже тыртырган сирий армия сүлчээчилерге удур демиселге дуза көргүзе албас болдурары-биле эргилдениң болур үези Сирияже Израильдиң халдаашкыны-биле чаңгыс үгда болур ужурлуг турган. Эргилдениң соонда тургустунган чазак доп-дораан Ирактан дузаламчы дилээр кылдыр бодаан турган. Израиль агрессияны өйтүр шавар чүве деп алгаш, ирак шериг Сирияның девискээринче кире берип, сирий улустуң ударланыышкынын базар болуп турган. Ооң-биле кады, ирак шериглерге дузалаары-биле англи-француз шериглер сирий эриктерге барып дүжер ужурлуг турган.

Бир эвес буураашкын болу берзе, Джебель Друзе болгаш алавиттер деп аймактар чурттаан районга сүлчээчилер чыглыр ужурлуг турганнар. Ол аймактарның боо-чепсек алган кезектериниң дузаламчызы-биле сүлчээниң удуртукчулары үймээн организастап, ол дугайында Англиядан болгаш Франциядан дузалзычы дилээр деп планнаан турган.

Сүлчээге кескү рольду Адиб Шишеклиге онааган турган, сүлчээниң белеткелиниң үезинде англи пароход-биле ону Бейрутка чедирип каан турган, орта ол сирий сүлчээчилер-биле ужурашкылаан болгаш сүлчээниң планы-биле ону таныштырган турган.

Ол планны ёзугаар алырга, чазак тургустунган соонда, парламентини тарадыр, конституцияны күш чок болдурар, шериг полициязын болгаш сирий армияны тарадыр, парламентиже социалистерниң болгаш коммунистерниң киржилгези чокка мөге соңгуданы чорудар, адактын сөөлүнде Ирак-биле эвилелди тургузар ужурлуг турган.

Сүлчээчилерниң планы Сирияның кескү политиктиг ажылдакчыларын өлүрүглээрин көрүп турган.

Үймээнни үндүреринге медээни Кипрде «Англияның үнү» деп англия радиостанция бээр ужурлуг турган.

Үймээнни белеткээринге акша-херегни Ирак берип турган.

Алжирде байдал

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентилелиниң Алжирден дыннатканын ёзугаар алырга, Таблаттан соңгу талаже француз шериглерниң калбак шавар халдаашкыны эгелээн. Шавар халдаашкында артиллерияга болгаш ужар-чүүлге деткиирген чадаг шериг кезектери киржип турар.

Француз шериглерниң болгаш Алжирниң национал-хосталга армиязының отрядтарының аразында тулчуушкуннар Дра-эль-Мизоннуң районунда база чоруп турар.

Алжирден өске медээлерде чугаалап турары болза, Константин департаментиде француз шериглер болгаш полиция «аглаашкын талазы-биле ажыл-чорудулгазын» база дагын эгелээннер. Хөй санныг «сезиглелчиг» алжирлерни тудуп хоругдаан.

Парлалга медээлерин ёзугаар алырга, сөөлгү хүннерде алжир партизаннарның ажыл-чорудулгазы ылангыя Сереу болгаш Маскарның районунда, ол ышкаш Сайд хоорайның кыдыгларында дыка идепкейжээн.

ДАШТЫКЫ ХРОНИКА

★ПРАГА. (СЭТА). Парлаганың дыннадып турарындан алырга, Чехословакияның хүрең хөмүр даш бассейниниң бүгү шахталары хөмүр даш казарының чыл планын 1956 чылдың декабрь 20-де күүсеткеннер. Кладненниң хөмүр даш бассейниниң элээн шахталары база чыл планын декабрь 21-де күүсеткеннер. Пльзен бассейниниң шахтёрлары хөмүр даш казар планын ажыр күүсеткен.

★ НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Юнайтед Пресс агентилелиниң дыннадыындан алырга, АКШ-та аъш-чем продуктуларының өртээ 1956 чылдың октябрьда, 1939 чылга дөмейлээрге, 2,5 хире катап аар турган, ынчаарга, 1939 чылга дөмейлээрге, идиктерниң өртээ барык ийи катап улгаткан, чуртталга бажыңының хөлезини 50 хуу улгаткан.

ДАМАСК. (СЭТА). Солуннарның дыннадып турарындан алырга, Порт-Саидтен үндүрүп алгаш барган англи-француз шериглерниң элээн кезээ Израильде келген болгаш израиль чазактың чөпшээрели-биле ол шериглерни чурттуң аңгы-аңгы черлеринге таарыштырып тургускан турар. Порт-Саидтен үндүрген француз шериглерниң кол күштерин Назарет районунга тургускан турар.

★ КАИР. (СЭТА). Мен агентилелиниң корреспондентизиниң дамчытканындан алырга, Порт-Саидти каггаш чорууруңуң мурнуу чарыында англи-француз эжелекчилер хоорайга үш муңдан эвээш эвес оорлаашкыннарны үүлгеткеннер. Эжелекчилерниң оорлап аппарган эт-хөреңгизиниң болгаш үнелиг чүүлдерниң өртээ элээн каш миллион египет фунтулар бооп турар.

★ ДЖАКАРТА. (СЭТА). Чоокта чаа индонезий чазактың тускай хуралы болган; моон мурнунда дыннатканын ёзугаар алырга, мурнунда шериг офицерлерни турган бөлүк офицерлер эрге-чагыргазы ында боттары холунда эжелеп алган болуп турар Төп Суматра деп можуда байдалдың дугайын ол хуралга чугаалажып көрген. Ол черге баргаш, байдал-биле таныжып, көөрү-биле хамааты болгаш шериг дужуметтери составтыг төлээлерни ол можуже чорудар деп чазак шиитпирлээн дээрзин дыннадып турар.

★ ПЕКИН. (СЭТА). «Вэньхуэйбао» солун Тайвань ортулуктуң чонунуң ядаралдыг байдалда турарын дыннадып турар. Америк эрге-чагыргалар болгаш чанкайшичи бөлүктер чонну хайыра чогу-биле уптеп турарлар. Чондан үндүрүг хавырылдазы 1949 чылга дөмейлээрге 53 катап өскен. Янзы-бүрү үндүрүглер, чымдалар деп алгаш, тараачыннарның дужудунуң үштүн ийи кезиин алгаш барып турар.

Ажылчыннарның байдалы база багай, ажыл чоктар өзүп турар, фабрикаларда, заводтарда, рудниктерде техниканың айыыл чок болур чорууну ынай-даа магадылалы чок. Ынчангаш, бүдүрүлгелерге озал-ондактардан сөөлгү беш чылда 50 муң ажыг кижи өлген болгаш аары-биле бертинген.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Мага-ботту канчаар ап чорууурул

Кижи болунуң мага-болун арыг-шевер тургузарда сагыза чогуур гигиенаның дүрүмнери бар.

Кижиниң организминге кеш улуг ужур-дузалыг. Бистиң долганып турар агаарның бедик, чавыс температураларынга бистиң чаңчыгып алырывыска кеш дузалаар. Дер-биле кады кижиниң организминде чыглы берген хоралыг суук чүүлдер кешти дамчыштыр үнүп турар. Хирлиг кештен дер үнүп шыдавас апаар болгаш хоралыг суук чүүлдерниң ылгалып үнери доктаар. Хир-биле кады кеш дамчыштыр кижиниң организминче аарыгның микробтары кире бээр болганда кешти арыг ажаап чорууру чугула. Чунарда ыяавыла саван-биле чунар: саван хирни, кеште үстүг чүүлдерни дүрген арыдарынга дузалаар.

Кажан-даа арынны, холдарны тазта сугга чуп болбас. Саван көвүү азы хирниң чамдыы чеже-даа сугну солуза ыяавыла тазтың эриктеринге артып калыр. Ооң аңгыда тазка туруп турар бот-боттарындан кирак болгаш өске-даа аарыглар халдадып ап болур. Ыяавыла хап бажын чыдар суг-биле чунар: водопровод кранындан азы хымыш-биле бот-боттарынга сугну кутчуп тургаш чунар.

Эртен туруп келгеш-ле күш-культура мергежилгелерин кыла тыртып алгаш, курлак чедир ыяавыла соок суг-биле саваннап чунгаш, аржыыл-биле кургады аштанып алыр. Холдарны ыяавыла хүнде каш катап чуур: чемненир мурнунда болгаш арыгланыр черге барган соонда. Чугдунмаан хол дамчыштыр чемче янзы-бүрү аарыгларның микробтары кирип болур.

Хол, бут дыргактарының алдынга хир чорбазынче улуг сагыш салыр. Дыргактарны кыскаладыр кезип алыр болгаш тускай щётка-биле саваннап тургаш чуур.

Ылангыя уругларның дыргактарын үргүлчү хайгаараары чугула. Уруглар колдуунда-ла кежинде бичии-ле борбак черлерни болгаш ымыраа ызырыпкан черлерин дырбаарлар. Ынчан дыргактардан кеш дамчыштыр уругларның организминче аарыглар микробтары кире бээр болгаш янзы-бүрү кеш аарыглары тыптып болур. Ол чорук уругларны элээн бергедээшкиннерге таварыштырар болгаш чамдыкта улуг күш-биле эмнээр ужурга таваржы бээр. Өске уругларга ол аарыг база халдап болур. Уругларның дыргактарын кыскаладыр кезип бээр болгаш оон арыг болурун хайгаараар.

Удуурунуң мурнунда арынны, холдарны, а оон соонда буттарны чуп алыр. Буттарны чүгле олар арыг турзун дээш чугбас. Бутту суг-биле чуурга организмни быжыктырар болгаш аарыглардан камгалаар. Бутту чуурга оон деридериңге удур эң-не эки демисел болур.

Хүннүң-не соок суг-биле чунарындан аңгыда 7—10 хонуктар иштинде бажыңынга азы чунар бажыңга изиг суг-биле саваннап тургаш чунары чугула. Организмге чыглы берген турган херек чок суук чүүлдер ол үеде дер-биле кады аңгыланып үне бээр.

Чунар бажың тазтарын изиг суг-биле чуп кааптынар. Ол ышкаш база олурар сандайынарны база чуп алыңар.

Чунуп алганының соонда суг чаштынып алырга организмниң быжыглаарынга ажыктыг.

Эмер уругларны аргалыг болза хүннүң-не чугганы эки. Хоржак болза бир хүн эртиргеш, бажыңга уруглар чуур тускай ванналарга чуур. Хеп чуп турган ванналарга уруглар чуп болбас. Уругларны чуурда «уругларның» азы «чунар бажың» саваны-биле чунар. Уругларга тускай чымчак эът дүрбүүрлерни азы чымчак пөстерни ажыглаар. Чаш уругнуң арның суг ванназындан эвес, а тус хымышка азы аякка арыг чылыг сугдан кудуп алгаш чуур. Сугнуң температуразы 28 градустан өрү болбас. Бир эвес кижиниң иштики ак хеви болгаш даштыкы хеви хирлиг болза, кижи чеже-даа чунза дөмей-ле арыг болбас.

Иштики ак хепти неделяда бирден эвээш эвес солуур, а чаш уругларның хевин хирленгениниң барымдаалап солуур. Ол ак хепти чуп, эки кургаткаш, ийи талазындан изиг [illegible]-биле базып алыр.

Баш дүгүнүң болгаш диштерниң арыг болуруң база хайгаараар. Баш дүгүн ниитиниң чунар бажыңынга 7—10 хонгаш бир чуур, бир эвес баш дүгү дүжер азы оон ак казырык ковудей берзе, а ол ышкаш өске-даа янзы-бүрү кижиге таарышпас байдалда дүрген эмчиге барганы дээре. Диштерни ажаап чорууруңче улуг кичээнгей салыр. Диш дүжер азы үрелир болза кадыкшылды баксырадып болур: чем багай сиңиртинер болгаш чем хайылдырар органнар аарып болур.

Ынангаш бичии чажындан эгелээш дижин эки ажаар чорууру болгаш үрелип азы аарый берзе дүрген эмчиге баар.

Иелер уругларның боттарының тускай щёткалары-биле эртен, кежээниң-не диштерин чуп турарын болгаш аскын суг-биле чайып төп турарын үргүлчү хайгаараар.

Ылангыя диш аразынга чыдып калгаш ирип-чыдып, аас иштинге микробтар тыптырынга дузалаар чем артыкчыларын кежээниң-не арыдыр чуп турарын хайгаараары чугула.

Дишти щётка-биле эвин эртир дыңзыг дүрбүвейн щётканы баштай он, солагай, оон соонда өрү-куду угландырып тургаш, арыдыр чуп алыр.

Кадыкшылын камгалаарда сагыза чогуур каш дооңу чүүлдер бо. Шак бо каш берге эвес дүрүмнерге кижи дүрген чаңчыга бээр болгаш культурлуг кижи ол чокка чурттап шыдавас апаар.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3—88, харысаалгалыг секретарьның культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00021. Культура эргелезиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ЯНВАРЬ 5 СУББОТА № 3 (3175)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Герман Демократтыг Республиканың чазак төлээлериниң Совет Эвилелинде келгени (1 арын).
Совет Эвилелиниң Маршалы Г. К. Жуковту Индияже чалалаашкынның дугайында (1 арын).
Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарының область Совединге соңгулдалар талазы-биле Тыва областың соңгулда комиссиязын бадылаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).
Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң область съездизиниң киржикчилериниң Тыва автономнуг областың бүгү ажылчын база көдээ корреспондентилеринге Кыйгырыы (1 арын).
Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарының область Совединге соңгулдалар талазы-биле соңгулда округтарын тургузар дугайында облисполкомнуң шиитпири (2 арын).
Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң бирги область съездизи (3 арын).
Алдарлыг түңнелдер (4 арын).
Латин Американың чурттарында (4 арын).
Японияда чаа чазак (4 арын).
Совет ном чогаалдарын кииреринин Израиль эрге-чагырга хоругдаан (4 арын).

Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарының область Совединге соңгулдалар талазы-биле Тыва областың соңгулда комиссиязын бадылаар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының крайлар, областар, округтар, районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суур Советтеринге соңгулдалар дугайында Дүрүмнүң 27 болгаш 28 чүүлдеринге үндезилээш, Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарының область Совединге соңгулдалар талазы-биле Тыва областың соңгулда комиссиязын хөй-нити организацияларының болгаш ажылчы чоннар нитилелдериниң дараазында төлээлекчилеринден составтыг бадылаар.

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Ортун-оол** Сергей Медикпенович — Тыва областың коммунистиг организациязындан,

соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Намай** Николай Саевич — профессионалдар эвилелдериниң Тыва область чөвүлелинден,

соңгулда комиссиязының секретары — **Солонникина** Любовь Ивановна—Аныяктарның Бүгү-эвилелдиң Ленинчи Коммунистиг Эвилелиниң Тыва область организациязындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Долчанмаа Байкара Шожульбеевна — Кызыл хоорайның коммунистиг организациязындан,

Курснев Василий Васильевич — Политиктиг болгаш эртемниг билиглер нептередир талазы-биле Бүгү-эвилел ниитилелиниң Тыва область салбырындан,

Мунзук Кара-Кыс Намзатоовна — Тыва областың национал театрының ажылдакчыларының коллективинден,

Нурсат Ховалыг Чанчикович — Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхозунуң колхозчуларындан,

Ондар Торжу Тукаевич — Кызылдың машина-трактор станциязының ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан,

Парилова Римма Петровна — Кызылдың туйбу заводунуң ажылчыннарындан, инженер-техниктиг ажылдакчыларындан болгаш албан-хаакчыларындан,

Соболева Александра Тихоновна — Тываның көдээ ажыл-агый техникумунуң башкыларының коллективинден,

Торжу Иван Ивандайевич — Тыва областың хереглекчилер эвилелиниң баштаар черинден.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы М. ТАРАСОВ.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретары И. ЗИМИН.

Москва, 1957 чылдың январь 3.

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң область съездизиниң киржикчилериниң

Тыва автономнуг областың бүгү ажылчын база көдээ корреспондентилеринге

КЫЙГЫРЫЫ

Эргим эштер!

Тываның ажылчын болгаш көдээ корреспондентилериниң область съездизи совет улустуң кайгамчыктыг улуг патриотчу көдүрлүүшкүнүнүң хүннеринде чыылган. Алдарлыг Коммунистиг партияны долгандыр сырый каттышкан ажылчыннар, колхозчулар болгаш интеллигенция үлетпүрнүң, көдээ ажыл-агыйның база культураның талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг боттандырып турар. Партияның XX съездизи болганындан соңгаар кыска хуусааның дургузунда бистиң чуртувус социалистиг тургузуушкунунуң бүгү-ле адырларынга улуг чедиишкиннерни чедип алган.

Совет улустуң мурнунга партияның XX съездизиниң салганы ол улуг сорулгаларны боттандырары дээш чурттуң бүгү ажылчы чоннары-биле кады бистиң областың ажылчы чоннары база демисежип турарлар. Дыка хөй бүдүрүлге черлери 1956 чылдың планын хуусаа бетинде күүсеткилээннер. Тараа, сүт, дүк дужаарының талазы-биле область күрүне-биле хуусаа бетинде санажып, ол продуктуларны пландан ажыр хөйнү дужааганы-биле эрткен чыл Тываның колхозчуларынга, көдээ ажыл-агыйының механизаторжуларынга база тускай эртемниглеринге алдарлыг чыл болуп турар. Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниң улгатканы колхозтарның оруглаларын көвүдедиринге арганы берген. Миллион рубль оруглаларны чедип алган ажыл-агыйларның саны өскен, күш-хүннериниң үнези бедээн, колхозчуларның материалдыг чаагай байдалы экижээн.

Тарааны, дүктү, сүттү белеткээр база салар планнарны областың күүсеткени-биле холбаштыр болуунун чедирген байырынга СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин боттандырары дээш демиселге бистиң областың ажылчы чоннарының чедип алган түңнелдерин белиң-биле үнелеп көрген. Бистиң областың дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың хүн-бүрүде илергейлеп турары сагыш-салыышкынының ачызында ол чедиишкиннер чедип алдынган.

Чаа-чаа чедиишкиннер дээш бистиң областың ажылчы чоннарының демиселинге улуг рольду парлалга — область, районнар болгаш хана солуннары, сатиралыг хуудустар, бюллетеньнер ойнап турар.

СЭКП-ниң XX съездизиниң идии үндүргени коммунистиг тургузуушкунунуң улуг сорулгалары бистиң солуннарывыстың ажылын шиитпирлиг экижидерин, массаларның коллективтиг пропагандистери, агитаторлары болгаш организаторлары болур оларның ролюн бедидерин негеп турар. Чоннуң иштинден оон бижикчи активи хөй болган тудум-на солун бүрүзү ол рольду улам-на чедиишкинниг күүседир. Партияның XX съездизиниң тооругдуг шиитпирлерин чедиишкинниг күүседир талазы-биле партия организацияларынга, ажылчы чоннарның коллективтеринге идепкейлиг дузалажырындан чугула ындыг сорулга ам үеде солуннарда, ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерде чок.

Аалдыгы беш чылда бистиң областың экономиказының болгаш культуразының улам ынай көдүрлүүшкүнү дээш демиселге парлалганың болгаш ажылчын база көдээ корреспондентилерниң сорулгаларын чугаалажып көрбүшээн, ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң область съездизиниң киржикчилери бистер областың ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга улам ынайгы чедиишкиннер дээш, аалдыгы беш чылдың онаалгаларын бүдүрүлге, колхоз, совхоз, МТС бүрүзү хуусаа бетинде күүсеткен турзун дээш улам-на идепкейлиг демисежиринче Тываның бүгү ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерин кыйгырып тур бис.

Техниктиг дептилге дээш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бүгү тала-биле бедидери дээш, чаа техниканы шиңгээдип нептередири болгаш дериишкиннерни эң дээре ажыглаары дээш улам-на идепкейлиг демисежиринче ажылчын корреспондентилерни кыйгырып тур бис. Ажылчын корреспондентилерниң хүлээлгези — бүдүрүлге планнарын бүгү-ле бүдүрүлге черлери күүсеткен турарын чедип алыры, бүдүрүлгениң чаа-чаа курлавырларын илередир болгаш ажыглаарынга киирери, социалистиг чарыштың дээштиг болгаш салыг чоруу дээш, мурнакчыларның дуржулгазын нептередири дээш демисежири болур.

Колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-терниң бүдүрүлге ажыл-чорудулгазынче идепкейлиг ханылап кирерин, мал кыштаглаашкынының чедиишкинниг чоруктары дээш база оон продуктузунун бедидери дээш, часкы хову ажылдарынга бүгү тала-биле белеткенир дээш демиселче көдээ корреспондентилерни кыйгырып тур бис. Ажыл-агыйжы эвес, шүшпең чоруктарны, көдээ ажыл-агый артелиниң Уставының үрээшкиннерин көдээ корреспондентилер өөн эртип болбас ужурлуг. Бүгү-ле четпестерни шиитпирлиг сойгалаар, оларның чылдагааннарын илередир, оон-биле чергелештир мурнакчыларның ажылын көргүзер болгаш оларның дуржулгазын чырыдар херек.

Эштер көдээ корреспондентилер! Бистиң хүлээлгевис — үрезин материалдарның белеткелин, тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезиниң шынарын, колхозчуларның болгаш механизаторларның агрозоотехниктиг өөредилгезин үргүлчүнүң контролюнга тургузары болур. Часкы ажылдарга белеткелдиң бүгү-ле участоктары бистерниң үргүлчү хайгааралывыстың төвүнге турар ужурлуг.

Совет улустуң материалдыг чаагай байдалын болгаш культурлуг деңнелин улам ынай бедидеринче улуг кичээнгейни угландырары партияның XX съездизиниң шиитпирлеринде айыткан. Хоорайның болгаш көдээниң ажыл-ишчилериниң культура-амыдырал херегледерин эң дээре хандырар дугайында үргүлчүнүң сагыш салыышкыны партия, совет болгаш профэвилел организацияларының кичээнгейиниң төвүнде туруп турар. Школаларның, культура-чырыдыышкын болгаш медицина албан черлериниң, амыдырал-хандырылга болгаш садыг черлериниң ажылын экижидеринге хөй чүүлдерни бистиң парлалгавыс, ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер кылып шыдаар-даа, кылыр-даа ужурлуг.

Эштер ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер! Ажылчы чоннарның культура-амыдырал хандырылгазын экижидерин чедип алыңар, хоорайларны болгаш көдээ суурларны чаагайжыдар дээш демисежиңер, совет кижилериниң күш-ажылының болгаш амыдыралының байдалдарын экижидеринче угланган ажыктыг эгелээшкин бүрүзүн деткип, ону нептередиринге бүгү тала-биле дузалажыңар!

Эштер ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер! Ажылчы чоннар депутаттарының чер-черлер Советтеринге соңгулдаларга белеткелдиң талазы-биле кампанияже бистиң Россия Федерациявыс эгелеп кирипкен. СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин чедиишкинниг күүседиринче массаларны эвилелдевишаан, бо политиктиг кампанияга эң идепкейлиг киржиринче областың ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерин, парлалганың бүгү-ле ажылдакчыларын съезд кыйгырып тур.

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң шимчээшкини — социалистиг демократизмниң, ажылчы чоннарның соксаал чок өзүп турар чогаадыкчы идепкейлилиниң болгаш бедик медереллиниң, коммунистиг тургузуушкунунуң чедиишкиннеринге оларның хан-дамырындан сонуурганыг чоруунуң тодаргай илерээшкиннериниң бирээзи болуп турар. Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер — социалистиг үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның мурнакчы кижилери, хөй-нити амыдыралының идепкейлиг киржикчилери. Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң ажыл-чорудулгазы чонга хөй ажыктыг чүүлдү кандыг арга-биле бээрил деп чаагай күзел-биле сиңникен. Күш-ажылды социалистиг ёзу-биле көөрүнүң үлегер-чижээн олар көргүзер ужурлуг.

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң алдарлыг шимчээшкинин бүгү тала-биле хөгжүдээлиңер, ажылчыннарның, колхозчуларның, МТС-терниң болгаш совхозтарның ажылдакчыларының, интеллигентилерниң иштинден чаа-чаа күштерни ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң хүрээлелинге кириштирээлиңер, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизиниң тооругдуг шиитпирлеринде айыткан коммунистиг тургузуушкунунуң программазын чедиишкинниг күүседир дээш демиселге боттарывыстың күженишкиннеривисти киирээлиңер!

Коммунизм дээш демиселге совет улустуң сорук киирикчи болгаш башкарыкчы күжү — СЭКП делгерезин!

Тыва автономнуг областың ажылчын болгаш көдээ корреспондентилериниң съездизи.

БҮДҮРҮЛГЕ ХУРАЛДАРЫ

[Ү]летпүрнү улам-на көдүрериниң, техниктиг дептилгениң болгаш бүдүрүлгениң [ор]ганизастаарын экижидериниң сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирлээриниң херекке массаның чогаадыкчы инициативазын [ил]дергилериниң эң-не делгем аргазы [бол]ур бүдүрүлге хуралдары улуг рольдуг. Бүдүрүлге хуралдарын ындыг кылдыр [ч]еткен база доктаамал эрттирип турар черлерде олар бүдүрүлгеге үнелеп четпес улуг дузаны чедирип, ажылдаан шүгүмчүлелди калбартырынга ялыг берип, четпестерни чогуур өйүнде илередир болгаш узуткаар база бүдүрүлгениң курлавырларын чеп ажыглаар аргазы берип турарын ажыдырал бадыткаан.

Соңгу дорт айларның дургузунда бүдүрүлге онаалгазын үргүлчү ажыр күүседип турар «Тыва тудуг» трестиниң ажылының дуржулгазы бо дугайында тодаргай чижек болур. «Тыва тудуг» трести бо чылын туруштуг кожулап келген деп чүвени бадыткаар. Хожудаашкынындан уштунарынга трестиге чү дузалааны?

[illegible] бүдүрүлге хуралдары болгаш партия, профэвилел организациязының администрация чери-биле кады түлүгжүлүн [illegible] оруунга чоруткан күженииниг ажылдары дузалаан. Үргүлчү болуп турган бүдүрүлге хуралдарынга тудуг участоктарының болгаш трестиниң чугула айтырыгларын: күш-ажылдың организастаашкынын, ажылчыннарга чагааны чогуур өйүнде бээрин, участоктарны тудуг материалдары-биле үзүктел чок хандырарын, механизмнерни чогум ажыглаарын, тудугжуларның амыдырал-чурттаалгазын экижидери болгаш өске-даа айтырыгларны чугаалажып турган.

Дештекчи Бомбуй-оол, Цуканов, Калзан Павлинов, эптекчи Конев, доюлакчы Бунуев болгаш өскелер-даа болуп турган хуралдарга идепкейлиг киржип, тудуг ажылында четпестерни узуткаарының болгаш күш-ажылдың организастаашкынын сайзырадыр ажыглар дугайында боттарының үнелиг саналдарын берип турган. А партия болгаш профэвилел организациялары, администрация чери ажылчыннарның саналдарын өөренип көрүп, четпестерни узуткаарының талазы-биле хемчеглерни чогуур өйүнде ап келген. Бо бүгү трестиниң ажылынга турган четпестерни шиитпирлеп узуткаарынга дузалаан. Мындыг чижектерни бистиң областың бүдүрүлгелериниң болгаш транспорт организацияларындан хөйнү көргүзүп болур.

Мынчалдыг-даа бүдүрүлге хуралдарының хөй-хөй бүдүрүлгелерде ам-даа хаая болуп, а ынчангыс болганда эрентей эрттип турарының фактылары бар. Чадаананың райүлетпүр комбинадынга болгаш Кызылдың септелге заводунга бүдүрүлге хуралдары дыка ховар болуп, ук хуралдарга бүдүрүлгениң үндезин айтырыгларын чугаалашпайн турган. Ындыг хуралдарга ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар идепкей чок киржип, боттарының санал-оналын бербейн турар. Чүге дээрге эки белеткел чок болгаш ёзу барымдаалап чыыдырган хуралдарның бүдүрүлгениң ажылынга болгаш администрацияның ажыл-чорудулгазынга идиглиг дуза чедирбези тодаргай.

Ажылчыннарның хуралы болгаш бүдүрүлгениң чөвүлел хуралын партия болгаш профэвилел организациялары эвес, а харын чүгле администрация чери дугайты эртирер шын эвес практика областың чамдык бүдүрүлгелеринде ам-даа үргүлчүлээшкин. Ындыг янзы хевир-биле чыыштырган хуралдар коллективтиң амыдыралынга чугула айтырыгларга дегбейн база шүгүмчүлел чокка эртип, түңнел бербейн турар. Кызылдың даараныкчы комбинадынга болгаш автотрестиң чамдык АТБ-ларынга бүдүрүлге хуралдары ынчаар эртип турган. Ол хуралдарга бүдүрүлгениң директорлары азы АТБ-ларның начальниктери төнмес баткас узун азы кедергей кыска, ханы анализ чок илеткелдерни кылып турганнаан. Чамдык илеткелчи удуртукчулар бүдүрүлгениң кайы-бир участогунга байдалды безин эки билбес болуп турарлар. Мынчангаш ындыг хуралдар чалгааранчыг болуп, шүгүмчүлел үнмейн, а чүгле штаттыг оратарлар биеэгиле чанчыккан сөстерин дапкырлап турарлар.

Эки организастаан бүдүрүлге хуралының күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгүн бедидер, продукцияның шынарын экижидер болгаш өртек-үнезин чиигедир, күрүнениң планныг онаалгазын күүседир дээш демиселге кайы хире улуг ужур-дузалыг болуп турарын мурнакчы бүдүрүлгелерниң дуржулгазы бадыткаан. Бүдүрүлге хуралдарынга янзы-бүрү айтырыгларны тургузуп, анза бүдүрүлгениң-даа болгаш ажылчыннарның амыдыралының-даа дугайында айтырыгларны чугаалажып болур.

Улуг бүдүрүлгелерге болгаш тудугларга профессилар айы-биле бүдүрүлге хуралдарын чорударын сүмелеп турар. Чижээ, тудуг организацияларынга бызанчыларның, чазаныкчыларның, штукатурщиктерниң, алгы заводунга кидис идик өйүкчүлерниң, сапог даараныкчыларының хуралдарын эртирип болур. Профессилар айы-биле чорудар бүдүрүлге хуралдары ажылдың дуржулгазын солчурунга база күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгүн өстүрер аргаларны илередиринге улуг рольдуг.

Бүдүрүлгелерде, тудугда болгаш транспортта партия болгаш профэвилел организациялары бүдүрүлге хуралдарын айлап башкарар болгаш оларны ай санында чыылдырар ужурлуг. Хуралдарның чугаалажыр айтырыын баш удур ылап белеткээш, анаа хамааржыкан участоктуң, цехтиң азы ол талазы-биле харыысалгалыг кижиниң ажылын ыяк кылдыр өөренип билип алган турары онза чугула. Бүдүрүлге хуралдарынга хөй айтырыглар тургузар болгаш хөй шоктарла үргүлчүлээр база төнмес-батпас узун илеткел кылыр чорукту соксадыр херек.

Бүдүрүлге хуралдарының хүлээп алган шиитпирлериниң күүселдези дээш ёзулуг демиселди чорудары хуралдарның ужур-дузазын улгаттырар, оон шиитпирниң дөштүүн күштелдирер. Мынчангаш шиитпирниң күүселдезинге хүн-бүрүнүң доктаамал контролюн тургузары эргежок чугула.

Ажылчыннарның, инженерлерниң болгаш техниктерниң чогаадыкчы инициативазын деткиириниң чугула чепсээ болур бүдүрүлге хуралдары — мурнакчы дуржулганы нептередириниң, шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартырының, ажыл чылдыр бюрократтыг чорукторга удур эптеш чок демиселдиң индирии болур ужурлуг.

Бүдүрүлге хуралдарының шынарын бедидери болгаш доктаамал чорудары ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның күш-ажылчы база политиктиг идепкейин бедидеринге дузалаар, ол чорук партияның XX съездизиниң болгаш СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин чедиишкинниг боттандырарынга улуг идигни бээр.

Герман Демократтыг Республиканың чазак төлээлериниң Совет Эвилелинде келгени

БРЕСТ, 2. (СЭТА). Герман Демократтыг Республиканың Премьер-Министри Отто Гротеволь баштаан чазак төлээлери бөгүн Совет Эвилелинде чедип келген.

Брестиниң вокзалга төлээлерни ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер министриниң оралакчызы В. А. Зорин, Белорус ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы И. Ф. Климов болгаш оон-даа өскелер уткуп алган. Төлээлерни оон ынаай ГДР-ниң ССРЭ-де Элчини И. Кениг база уткаан.

Брестиге чедип келгеш, Герман Демократтыг Республиканың Премьер-Министри Отто Гротеволь микрофон мурнунга чүве чугаалааш, чаа чыл таварыштыр Совет Эвилелиниң ажылчы чонунга байыр чедирген болгаш коммунизмниң тургузуунга болгаш бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарынга чедиишкиннерни күзээн.

Брестиниң вокзалын БССР-ниң, ССРЭ-ниң болгаш ГДР-ниң күрүне туктары-биле шимээн турган. Аалчыларны уткуурда хүндүлүг таңныыл тургускан болгаш ГДР-ниң, БССР-ниң болгаш ССРЭ-ниң күрүне гимннери күүсеткилээн.

ГДР-ниң чазак төлээлери Москважэ орла хүн чорупканнар.

Совет Эвилелиниң Маршалы Г. К. Жуковту Индияже чалалаашкынның дугайында

Совет Эвилелиниң Маршалы Г. К. Жуковту 1957 чылдың январьның бирги чартыында Индияга чеде бээрин Индияның чазаа чалаан.

Индияның чазаның чалалгазын Маршал Г. К. Жуков хүлээп алган.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң доктаалдарын брошюра кылдыр үндүргени

Курлелиниң политиктиг номнар үндүрер чери «СЭКП ТК-ның 1956 чылдың декабрь Пленумунуң доктаалдары» деп брошюра үндүрген.

Брошюраны массалыг тираж-биле үндүрген.

(СЭТА).

Польша архив материалдарын Польша Улус Республиканың чазаанга дамчыдып бергени

ССРЭ-ниң күрүне архивтеринде кадагалатынып чыдар алзан хөй польша архив материалдарын Польша Улус Республиканың чазаанга дамчыдып бээр деп шиитпирни ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели хүлээп алганын мурнунда-ла дыңнаткан болгай.

Адатынган материалдарны Польша Улус Республиканың чазаанга дамчыдып бээр дугайында актыга ат салыышкыны 1956 чылдың декабрь 27-де ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министерствозунга болган.

Актыга ат салып турда Даштыкы Херектер Министерствозунуң, ССРЭ-ниң МВД-зиниң кол архив эргелелиниң болгаш Польша Улус Республиканың ССРЭ-де элчин чериниң харыысалгалыг ажылдакчылары олурушкан.

(СЭТА).

Ээн ховуга чаа хоорайлар, совхозтар болгаш округтар

ТАШКЕНТ. (СЭТА). Ээн ховуну шиңгээдип алырының схемазын чогаадыры дооскулган. УССР-ниң көдээ ажыл-агый министерствозунуң чер тудуунуң талазы-биле экспедициязының начальнигы Л. Малевичиниң СЭТА-ның корреспондентизи-биле чугаалашкан дыңнатканы болза:

Схема ёзугаар бирги ээлчегде 460 муң хире гектар күр черни шиңгээдип алыры көрдүнген. Ол чаа черлерге 23 совхозтарны тургузарын шиитпирлээн. Барык 200 муң гектар черге ховең, виноград сыптары, садтар тарып олуртур турар. Ногаалар, картофель, бахча болгаш круп культураларын, люцернаны, кукурузаны болгаш өске-даа мал чеми үнүштерни тарыырынга улуг шөлдү бээр. Ол бүгү болза чаа совхозтарга эът-сүттүг мал ажыл-агыйын өстүрүп хөгжүдер арганы бээр.

Совхозтарның төп коъланназын болгаш оларның 122 салбырларын тударынга чер база көрдүнген. Урсатьевская станциядан үш километр черге чаа хоорай — ээн ховунуң төвү туруп келир. Хоорайны болгаш ниити чаа районнар төптерин долгандыр камгалалдың арга-ыяжы дээрбектелир. Баяут районга хаттан камгалалының күчүлүг куржаан тургузар, ол куржаг Ленинабад онгулундан келир пэиг хаттың оруун дуглаар. Чаа кылгылаар оруктарның эртер черлери шилитинген. Бо чылын демир орук шугумунуң болгаш авто-оруктуң тудуу эгелээр. Мурнуку ээн ховуну каналын дургаар автомобиль оруунуң кылыны шагда-ла чоруп турар.

Хөөп олуртур культураларга чаа сеялкалар

Көдээ ажыл-агый машиналарының тудуунуң заводтарында кукурузага, тарымал тоорукка болгаш өске-даа хөөп олуртур культураларга херглээр СКГК-6 деп чаа хевириниң сеялкаларын үндүрүп эгелээн. Моон мурнунда бүдүрүп үндүрүп турган СКГ-6 деп сеялкалардан оон ылгалы чүл дээрге, ону чеди кижиниң орнунга ниити кижи — тракторист болгаш сеяльщик хандырып турары болур.

1957 чылда болбаазыратынган 50 муң хире сеялкаларны бүдүрүп үндүрерин планнаан. Ол сеялкаларның баштайгы муңнарын часка чедир бүдүргеш, бир дугаар ээлчегде мурнуу чүктүң болгаш Поволжьениң областарының МТС-теринче чорудар турар.

Ол чаа машина-биле таныштырар талазы тус-тус черлерде механизаторларның семинарларын чорудуп турар.

(СЭТА).

Цех бежен муң рубль оругалыг болган

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Каа-Хем районунуң ыяш ажыл-агый чериниң Эрзейде чазамыга цехи 1956 чылда калбак херглел бараанарны бүдүрер планын ажыр күүсеткен. Партияның XX съездизиниң шиитпирлерин боттандырбышаан, социалистиг чарышты калбартканының түңнелинде ол цех ниити продукцияның планын 115 хуу, бараанныг продукцияны 105 хуу күүсеткен.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, продукцияның өртек-үнезин чиигедир талазы-биле коллектив чамдык чугула хемчеглерни ап чорукан. Эрткен чылдарда бүдүрүлге оругла чок, харын чамдык тала-биле каражалыг турган. 1956 чылда коллектив 50 муң акшы рубль оругалыг болганы улуг чедиишкин.

Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарының область Совединге соңгулдаларның талазы-биле соңгулда округтарын тургузар дугайында

ОБЛКҮҮСКОМНУҢ ШИИТПИРИ

РСФСР-ниң Конституциязының 145 чүүлүнге болгаш «РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының крайлар, областар, округтар, районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суурлар Советтеринге соңгулдаларның дугайында Дүрүмнүң» 25 чүүлүнге үндезилээш, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүсекчи комитединиң шиитпирлээни болза:

Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарының область Совединге соңгулдаларның талазы-биле дараазында соңгулда округтарын тургузар:

КЫЗЫЛ ХООРАЙ

Каа-Хемниң № 1 соңгулда округу (төп чери «Восток» кинотеатр). Ооң составынга кирерлер: Улуг-Хемден хоорайның чөөн талазынче кыдыынга чедир бүгү-ле кудумчулары-биле болгаш доора кудумчулары-биле кады Степная кудумчузунуң саарзык санныг талазы; колхоз даргаларын белеткээр талазы-биле көдээ ажыл-агый школазы турган девискээрниң, инкубатор станциязының, чайлагның, пионер лагериниң, Каа-Хем суурнуң районунда турар чурттаглга бажыңнары.

Сувсоветтуң № 2 соңгулда округу (төп чери — № 9 школа). Ооң составынга кирерлер: Улуг-Хемден Заозерная кудумчузунга чедир Степная кудумчузунуң деңг санныг талазы; Дружба кудумчузундан Заозерная кудумчузунга чедир Пушкин кудумчузунуң саарзык санныг талазы.

Транспорттуң № 3 соңгулда округу (төп чери — АТБ-ның клубу). Ооң составынга кирерлер: хем адырындан Енисейская кудумчунуң деңг санныг талазынга чедир, Пушкин кудумчузунуң деңг санныг талазы; Каа-Хем кудумчузунуң саарзык санныг талазынга чедир Енисейская кудумчузунуң деңг санныг талазы; Каа-Хем кудумчузунуң хем адырынга чедир саарзык санныг талазы.

Транспорттуң мурнуу талазы № 4 соңгулда округу (төп чери — АТБ-ның клубу). Ооң составынга кирерлер: Енисейская кудумчузунуң саарзык санныг талазынга болгаш Заозерная кудумчузунга чедир Пушкин кудумчузунуң деңг санныг талазы; Пушкин кудумчузунуң деңг санныг талазындан Каа-Хем кудумчузунуң саарзык санныг талазынга чедир Енисейская кудумчузунуң саарзык санныг талазы; Енисейская кудумчузунуң саарзык санныг талазындан Заозерная кудумчузунга чедир Каа-Хем кудумчузунуң саарзык санныг талазы.

Типографияның № 5 соңгулда округу (төп чери — типографияның клубу). Ооң составынга кирерлер: хем адырындан Рабочая кудумчузунуң деңг санныг талазынга чедир Каа-Хем кудумчузунуң деңг санныг талазы; Интернациональная кудумчузунуң саарзык санныг талазынга чедир Рабочая кудумчузунуң деңг санныг талазы; Улуг-Хемге чедир Интернациональная кудумчузунуң саарзык санныг талазы.

Октябрьның чөөн талазы № 6 соңгулда округу (төп чери — типографияның клубу). Ооң составынга кирерлер: Улуг-Хемден Красноармейская кудумчузунуң деңг санныг талазынга чедир Интернациональная кудумчузунуң деңг санныг талазы; Комсомольская кудумчузунуң саарзык санныг талазынга чедир Красноармейская кудумчузунуң деңг санныг талазы, Улуг-Хемге чедир Комсомольская кудумчузунуң саарзык санныг талазы.

Пролетарскийниң № 7 соңгулда округу (төп чери — совхозтранс автобазазының кызыл булуңу). Ооң составынга кирерлер: Рабочая кудумчузунуң саарзык санныг талазындан Заозерная кудумчузунга чедир Каа-Хем кудумчузунуң деңг санныг талазы; Интернациональная кудумчузунуң саарзык санныг талазынга чедир Рабочая кудумчузунуң саарзык санныг талазы; Заозерная кудумчузунга чедир Интернациональная кудумчузунуң саарзык санныг талазы.

Октябрьскийниң барыын талазы № 8 соңгулда округу (төп чери — облпотребсоюзтуң клубу). Ооң составынга кирерлер: Улуг-Хемден Красноармейская кудумчузунуң деңг санныг талазынга чедир Комсомольская кудумчузунуң деңг санныг талазы; Октябрьская кудумчузунуң саарзык санныг талазынга чедир Красноармейская кудумчузунуң саарзык санныг талазы: Улуг-Хемге чедир Октябрьская кудумчузунуң саарзык санныг талазы.

Кооперативтиң № 9 соңгулда округу (төп чери — горпонуң клубу). Ооң составынга кирерлер: Красноармейская кудумчузунуң саарзык санныг талазындан Сельская кудумчузунуң деңг санныг талазынга чедир Интернациональная кудумчузунуң деңг санныг талазы; Октябрьская кудумчузунуң саарзык санныг талазынга чедир Сельская кудумчузунуң деңг санныг талазы; Красноармейская кудумчузунуң саарзык санныг талазынга чедир Октябрьская кудумчузунуң саарзык санныг талазы: Октябрьская кудумчузунуң саарзык санныг талазындан Интернациональная кудумчузунуң саарзык санныг талазынга чедир Красноармейская кудумчузунуң саарзык санныг талазы.

Сельскаяның № 10 соңгулда округу (төп чери—горпонуң клубу). Ооң составынга кирерлер: Сельская кудумчузунуң саарзык санныг талазындан Заозерная кудумчузунга чедир Интернациональная кудумчузунуң деңг санныг талазы; Сельская кудумчузунуң саарзык санныг талазынга чедир Октябрьская кудумчузунуң саарзык санныг талазы; Октябрьская кудумчузунуң саарзык санныг талазындан Интернациональная кудумчузунуң деңг санныг талазынга чедир Сельская кудумчузунуң саарзык санныг талазы.

Соңгу талазы № 11 соңгулда округу (төп чери — Культура бажыңы). Ооң составынга кирерлер: Улуг-Хемден Бочетов кудумчузунуң деңг санныг талазынга чедир Октябрьская кудумчузунуң деңг санныг талазы, Песочная кудумчузунуң саарзык санныг талазынга чедир Бочетов кудумчузунуң деңг санныг талазы; Улуг-Хемге чедир Песочная кудумчузунуң саарзык санныг талазы.

Песочнаяның № 12 соңгулда округу (төп чери — Культура бажыңы). Ооң составынга кирерлер: Улуг-Хемден Бочетов кудумчузунуң деңг санныг талазынга чедир Песочная кудумчузунуң деңг санныг талазы; Чехов кудумчузунуң саарзык санныг талазынга чедир Бочетов кудумчузунуң деңг санныг талазы; Улуг-Хемге чедир Чехов кудумчузунуң саарзык санныг талазы.

Мурнуу талазы № 13 соңгулда округу (төп чери — «ВЛКСМ 30 чылы» кинотеатр). Ооң составынга кирерлер: Бочетов кудумчузунуң саарзык санныг талазындан Заозерная кудумчузунга чедир Октябрьская кудумчузунуң деңг санныг талазы; Бочетов кудумчузунуң саарзык санныг талазынга чедир Песочная кудумчузунуң саарзык санныг талазы; Песочная кудумчузунуң саарзык санныг талазындан Октябрьская кудумчузунуң деңг санныг талазынга чедир Бочетов кудумчузунуң саарзык санныг талазы.

Чеховтуң № 14 соңгулда округу (төп чери — № 5 школа). Ооң составынга кирерлер: Бочетов кудумчузунуң саарзык санныг талазындан Заозерная кудумчузунга чедир Песочная кудумчузунуң деңг санныг талазы; Бочетов кудумчузунуң саарзык санныг талазынга чедир Чехов кудумчузунуң саарзык талазындан Песочная кудумчузунуң деңг санныг талазынга чедир Бочетов кудумчузунуң саарзык санныг талазы.

Чер тургузуунуң № 15 соңгулда округу (төп чери — чер тургузуунуң конторазы). Ооң составынга кирерлер: Улуг-Хемден Дружба кудумчузунуң деңг санныг талазынга болгаш Алгы завод суурга чедир Чехов кудумчузунуң деңг санныг талазы.

Чер тургузуунуң мурнуу талазы № 16 соңгулда округу (төп чери—чер тургузуунуң конторазы). Ооң составынга кирерлер: Дружба кудумчузунуң саарзык санныг талазындан Заозерная кудумчузунга чедир Чехов кудумчузунуң деңг санныг талазындан Алгы завод суурга чедир Дружба кудумчузунуң саарзык санныг талазы.

Заозернаяның № 17 соңгулда округу (төп чери — № 1 АТБ-ның клубу). Ооң составынга кирерлер: Чевеглен ынай чөөн талазынче Заозерная кудумчузу аңаа хамаарышкан бүгү-ле кудумчулар болгаш доора кудумчулар-биле кады.

Үлетпүрниң № 18 соңгулда округу (төп чери—Даг экспедициязының автобазазының кызыл булуңу). Ооң составынга кирерлер: Чевеглен ынай барыын талазынче Заозерная кудумчузу аңаа чоок бүгү-ле кудумчулар болгаш доора кудумчулар-биле кады септелге заводунуң девискээринге чедир шуптузу.

Заводтуң № 19 соңгулда округу (төп чери — алгы заводунуң клубу). Ооң составынга кирерлер: алгы заводунуң, нефтебазазының, облпотребсоюзтуң транспорт конторазының, өлүк базазының болгаш мал согар чериниң суурлары.

Оң талазы эрик кырының № 20 соңгулда округу (төп чери — Кызыл районнуң Культура бажыңы). Ооң составынга кирерлер: Улуг-Хемниң оң талазы эриинде турар чуртталга бажыңнары.

БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОН

Кызыл-Мажалыктың № 21 соңгулда округу (төп чери — Культура бажыңы). Ооң составынга Кызыл-Мажалык суур кирер.

Ак-Довурактың № 22 соңгулда округу (төп чери — АТБ клубу). Ооң составынга Ак-Довурак суур кирер.

«Барлык» совхозтуң № 23 соңгулда округу (төп чери — совхозтуң клубу). Ооң составынга Барлык суур кирер.

Сарыг-Булуңнуң № 24 соңгулда округу (төп чери — «ВЛКСМ 30 чылы» колхозтуң клубу). Ооң составынга Аянгаты көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Эрги-Барлыктың № 25 соңгулда округу (төп чери—«Большевик» колхозтуң клубу). Ооң составынга Ыйгылак суурнуң чурттакчылыг черлери кирер.

Час-Адырның № 26 соңгулда округу (төп чери—№ 76 партияның кызыл булуңу). Ооң составынга Час-Адыр суур кирер.

Аксы-Барлыктың № 27 соңгулда округу (төп чери — «Ленин оруу» колхозтуң конторазы). Ооң составынга Аксы-Барлык көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Хөнделеңниң № 28 соңгулда округу (төп чери — Оруктуг-Саймыр-Аксы суурнуң школазы). Ооң составынга Хөнделен көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Биче-Тейниң № 29 соңгулда округу (төп чери—«Кызыл тараачын» колхозтуң клубу). Ооң составынга Биче-Тей суурнуң чурттакчылыг черлери кирер.

Дөн-Терезинниң № 30 соңгулда округу (төп чери — «Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң клубу). Ооң составынга Дөн-Терезин суурнуң чурттакчылыг черлери кирер.

БАЙ-ТАЙГА РАЙОН

Мөңгүн-Тайганың № 31 соңгулда округу (төп чери — Мугур-Аксы суурнуң школазы). Ооң составынга Каргы көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Шуйнуң № 32 соңгулда округу (төп чери — «Мурнакчы» колхозтуң клубу). Ооң составынга Шуй көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Бай-Талдың № 33 соңгулда округу (төп чери — Чөөн-Терек суурнуң школазы). Ооң составынга Бай-Тал көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Кызыл-Дагның № 34 соңгулда округу (төп чери — Кызыл-Даг суурнуң школазы). Ооң составынга Бай-Сөөк көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Кара-Хөлдүң № 35 соңгулда округу (төп чери — Таспы-Аксы суурнуң номчулга бажыңы). Ооң составынга Кара-Хөл көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Тээлиниң № 36 соңгулда округу (төп чери — Культура бажыңы). Ооң составынга Тээли көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОН

Чадаана хоорайның барыын талазы № 37 соңгулда округу (төп чери—Культура бажыңы). Ооң составынга: Набережная, Сталин, Молотов, Киров, Тайбың болгаш Пушкин кудумчулары кирер.

Чадаана хоорайның чөөн талазы № 38 соңгулда округу (төп чери — заготзерноның конторазы). Ооң составынга: Крестьянская, Комсомольская, Новая, Тиилелге, Дружба, Интернациональная, Сельская, Совет Тываның 10 чылы кудумчулар кирер.

Чадаананың көдээ № 39 соңгулда округу (төп чери—Бажың-Алаак суурнуң клубу). Ооң составынга Чадаана көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Даштыг-Кужурнуң № 40 соңгулда округу (төп чери — «Кызыл тараачын» колхозтуң конторазы). Ооң составынга Хендергей көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Шеминиң № 41 соңгулда округу (төп чери — «Большевик» колхозтуң конторазы). Ооң составынга Чыргакы көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Чыргакының № 42 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Чыргакы көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Хорум-Дагның № 43 соңгулда округу (төп чери — Жданов аттыг колхозтуң конторазы). Ооң составынга Хорум-Даг көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Баян-Таланың № 44 соңгулда округу (төп чери — «Октябрь 30 чылы» колхозтуң конторазы). Ооң составынга Баян-Тала көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Кызыл-Чыраанның № 45 соңгулда округу (төп чери — Ленин аттыг колхозтуң конторазы). Ооң составынга Ийме көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Тергүннүң № 46 соңгулда округу (төп чери — Сталин аттыг колхозтуң конторазы). Ооң составынга Хайракан көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

КАА-ХЕМ РАЙОН

Сарыг-Септиң барыын талазы № 47 соңгулда округу (төп чери — МТС-тиң конторазы). Ооң составынга: Кооператив доора кудумчудан барыын талазынче Сарыг-Сеп суур болгаш «Октябрь 14 чылы» колхозтуң фермазы кирер.

Сарыг-Септиң чөөн талазы № 48 соңгулда округу (төп чери — ыяш ажылгыйы чериниң конторазы). Ооң составынга: Кооператив доора кудумчудан чөөн талазынче Сарыг-Сеп, Даниловка суурлар болгаш Дерзиг кирер.

Бүрен-Аксының № 49 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга: Бүрен-Аксы, Биче Грязнуха, Бельбей, Сизим, Эржей, Шуй суурлар болгаш «Кызыл тук» колхозтуң фермалары кирер.

Ильинканың № 50 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Ильинка көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Тере-Хөлдүң № 51 соңгулда округу (төп чери — Күнгүртүг суурнуң школазы). Ооң составынга Шынаа көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Медведевканың № 52 соңгулда округу (төп чери — Ворошилов аттыг колхозтуң конторазы). Ооң составынга: Медведевка, Бояровка суурлар болгаш Ворошилов аттыг база «Ленинче орук» колхозтарның фермалары кирер.

Федоровканың № 53 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга: Федоровка, Бүрен-Хем суурлар, «Сталинчи орук», «Октябрь 30 чылы» колхозтарның фермалары болгаш Бай-Сөөт суур Совединиң чурттакчылыг черлери кирер.

Ужептиң № 54 соңгулда округу (төп чери — Ужеп суурнуң школазы). Ооң составынга: Ужеп, Чедралык, Кара-Белдир, Богжерба, Ойна, Хараал, Швей, Тежиржи суурлар кирер.

КЫЗЫЛ РАЙОН

Кок-Тейниң № 55 соңгулда округу (төп чери — Суг-Бажы суурнуң школазы). Ооң составынга Кок-Тей болгаш Чедер көдээ Советтер суурлары кирер.

Кара-Хаактың № 56 соңгулда округу (төп чери — Кара-Хаак суурнуң школазы). Ооң составынга Кара-Хаак болгаш Сесерлиг көдээ Советтериниң чурттакчылыг черлери кирер.

Бай-Булуңнуң № 57 соңгулда округу (төп чери — Элегес-Аксы суурнуң школазы). Ооң составынга Ээрбек көдээ Советтиң суурлары кирер.

Баян-Колдуң № 58 соңгулда округу (төп чери — Баян-Кол суурнуң школазы). Ооң составынга Баян-Кол көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

ӨВҮР РАЙОН

Саглының № 59 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Саглы көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Дус-Дагның № 60 соңгулда округу (төп чери — Торгалыг суурнуң школазы). Ооң составынга Дус-Даг көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Хандагайтының № 61 соңгулда округу (төп чери — районнуң Культура бажыңы). Ооң составынга Хандагайты болгаш Солчур көдээ Советтериниң чурттакчылыг черлери кирер.

БИИ-ХЕМ РАЙОН

Туранның чөөн талазы № 62 соңгулда округу (төп чери — райпонуң конторазы). Ооң составынга: Ленин, Саловая, Майская, Шоссейная кудумчулар, Загородный доора кудумчу, Антол, Тора-Аскыр, Ельник ключ, Билелиг, Күнүк, Ожу, Хут, Хол, Кулук деп чурттакчылыг черлер, райүлетпүр комбинадының ыяш цехи, «Кызыл тараачын» колхозтуң фермазы кирер.

Туранның барыын талазы № 63 соңгулда округу (төп чери—районнуң Культура Бажыңы). Ооң составынга: Дружба, Комсомольская, Щетинкин, Октябрьская, Советская, Рабочая, Кызыл партизан, Пролетарская кудумчулар, Шивилигниң мал базазы, куш фермазы, дилги фермазы, хову бригадазының турлаглары кирер.

Өөктуң № 64 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Алдыы-Өөк көдээ Советтиң суурлары кирер.

Тарлагның № 65 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Тарлаг көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Хадының № 66 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Үстүү-Өөк көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

СҮТ-ХӨЛ РАЙОН

Кызыл-Тайганың № 67 соңгулда округу (төп чери — Сталин аттыг колхозтуң конторазы). Ооң составынга Кызыл-Тайга көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Сүт-Хөлдүң № 68 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Сүт-Хөл көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Бора-Тайганың № 69 соңгулда округу (төп чери — «Сталинчи орук» колхозтуң конторазы). Ооң составынга Бора-Тайга көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Суг-Аксының № 70 соңгулда округу (төп чери — Культура бажыңы). Ооң составынга Суг-Аксы көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Алдан-Маадырның № 71 соңгулда округу (төп чери — Калинин аттыг колхозтуң конторазы). Ооң составынга Алдан-Маадыр көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

ТАНДЫ РАЙОН

Ждановтуң № 72 соңгулда округу (төп чери — Жданов аттыг колхозтуң конторазы). Ооң составынга: Владимировка, Кызыл-Арыг, Тубсанаторий суурлар кирер.

Балгазынның № 73 соңгулда округу (төп чери — Культура бажыңы). Ооң составынга: Балгазын, Марачевка суурлар, нефтебаза болгаш МТС кирер.

Дүргенниң № 74 соңгулда округу (төп чери — «Кызыл партизан» колхозтуң конторазы). Ооң составынга МТС, Дүрген, Кара-Чыраа, Хадын, Кара-Суг, Чагытай, Хоры суурлар кирер.

Теп № 75 соңгулда округу (төп чери — Культура бажыңы). Ооң составынга Бай-Хаак суур кирер.

Межегейниң № 76 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Межегей көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Кочетовонуң № 77 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга: Кочетово, Межегей, Шанган Могай суурлар кирер.

Элегестиң № 78 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Элегес суур, «Элегес» совхоз. Онгача кирер.

Хову-Аксының № 79 соңгулда округу (төп чери — Культура бажыңы). Ооң составынга Хову-Аксы көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

ТЕС-ХЕМ РАЙОН

Самагалдайның № 80 соңгулда округу (төп чери — Культура бажыңы). Ооң составынга Самагалдай көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Берт-Дагның № 81 соңгулда округу (төп чери — Калинин аттыг колхозтуң конторазы). Ооң составынга Берт-Даг көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Тестиң № 82 соңгулда округу (төп чери — Белдир-Арыг суурнуң школазы). Ооң составынга Чыргаланды болгаш Кызыл-Чыраа көдээ Советтериниң чурттакчылыг черлери кирер.

ТОЖУ РАЙОН

Тоора-Хемниң № 83 соңгулда округу (төп чери — Культура бажыңы). Ооң составынга Тоора-Хем болгаш Азас көдээ Советтериниң чурттакчылыг черлери кирер.

Ийниң № 84 соңгулда округу (төп чери — «Май 1» колхозтуң конторазы). Ооң составынга Ий болгаш Сыстыг-Хем көдээ Советтериниң суурлары кирер.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОН

Шагаан-Арыг хоорайның соңгу талазы № 85 соңгулда округу (төп чери — хоорай Совединиң конторазы). Ооң составынга: Советская, Тайбың, Степная, Базарная кудумчулар кирер.

Шагаан-Арыгның мурнуу талазы № 86 соңгулда округу (төп чери — Культура бажыңы). Ооң составынга: Интернациональная, Верхняя, Набережная, Алдыы Набережная кудумчулары болгаш нефтебаза кирер.

Арыг-Бажының № 87 соңгулда округу (төп чери — Маленков аттыг колхозтуң конторазы). Ооң составынга Хендерге көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Торгалыгның № 88 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Торгалыгның, «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң фермаларының болгаш Божайның чурттакчылыг черлери кирер.

Чаатының № 89 соңгулда округу (төп чери — Киров аттыг колхозтуң конторазы). Ооң составынга Чодураа суур болгаш Киров аттыг колхозтуң фермаларының чурттакчылыг черлери кирер.

Арысканның № 90 соңгулда округу (төп чери — «СЭКП XIX съездизи» колхозтуң конторазы). Ооң составынга Шагаан-Арыг көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Көк-Чыраанның № 91 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Көк-Чыраа көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Хайраканның № 92 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Хайракан көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

ЧАА-ХӨЛ РАЙОН

Чаа-Хөлдүң № 93 соңгулда округу (төп чери — Культура бажыңы). Ооң составынга Чаа-Хөл көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Кара-Талдың № 94 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Кара-Тал суур, чурттакчылыг черлер: Улуг-Хем, Ортаа-Хем, Үстүү-Дөн, Кожээлиг, Хереме кирер.

Үрбүннүң № 95 соңгулда округу (төп чери — Сталин аттыг колхозтуң конторазы). Ооң составынга Үрбүн суур, чурттакчылыг черлер: Сарыг-Хол, Бай-Булун кирер.

Булун-Терекиң № 96 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Булун-Терек көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Ак-Дуругнуң № 97 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Ак-Дуруг көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

ЭРЗИН РАЙОН

Сарыг-Булуңнуң № 98 соңгулда округу (төп — чери Культура бажыңы). Ооң составынга Эрзин болгаш Бай-Даг көдээ Советтериниң чурттакчылыг черлери кирер.

Мөренниң № 99 соңгулда округу (төп чери — көдээ Совет конторазы). Ооң составынга Мөрен көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Нарынның № 100 соңгулда округу (төп чери — «Коммунизмче орук» колхозтуң конторазы). Ооң составынга Нарын көдээ Советтиң чурттакчылыг черлери кирер.

Облкүүскомнуң даргазы А. ЧИМБА.
Облкүүскомнуң секретары Г. ИВАНОВ.

Кызыл хоорай, 1957 чылдың январь 3-те.

Пропагандистер семинары

СУГ-АКСЫ. (Телефон-биле). СЭКП-ниң Сүт-Хөл райкому чоокта чаа пропагандистерниң үш хонук семинарын организастаан. Аңаа суурда болгаш колхоз... да партия чырыдыышкынының пр... пагандистеринден 23 кижи өөренип ... кен.

«Делегей байдалы», «Коммунистиг м... раль», «Амгы үеде эртем атеистиг проп... гандазының айтырыглары» болгаш өске-даа ... маларга болган лекциялар семинари... дыышкынакчыларының кичээнгейин ха... тыткан. Мал болгаш чер ажылының ... ылангыя артель бүдүрүлгезин хөгжүде... ниң талазы-биле практиктиг ажыл... холбаштыр номчутунган лекциялар... пагандистерниң хүрээлгезин у... ыткан.

Эмчи...

Оюн Сендиевич ... ге 1939 чылдан ... Өвүр районда «Ко... хозтуң мал эмчизи... турар. Малга аарыг... хемчеглерни баш ... таан, эш Лаа-Хөө мал... зы-биле тайылбырларны... үргүлчү организастап кел...

Бора-Шайның Арыг-Баж... Хөөнүң мал эмчизиниң тала... рывылап турары сүт-бараан ф... өзүлдезиниң болгаш мал ажы... дүктуларын бүдүрериниң 19... планның оналдаларын ажыр ... Эртен көдээ ажыл-агый чыл... маның ажылдакчылары колхоз... бригадазының ында звенозун... дашканы-биле 5 чуртталга ... рын, 100 инектиң чаа кажаа... доскан.

Оюн Сендиевич Лаа-Хөө чүгл... харылап турары мал эм... ажылынга ак-сеткилдиин илере... рар эвес, оон-биле кады хой-... ылангыя партия эге организа... база идепкейлиг агитатору бол...

С. ...

Колхозта дилги...

Өвүр районнуң «Торгалыг» ... чоокта чаа 18 санныг кара ди... садып алган. Колхозка дилги ... эки сайзыралырга, колхозтуң чы... гы орулгазының база бир үнде...

Ынчалза-даа баштаар чер сал... дилгилерниң эки чемгерилгези... гаш ажаалдазынче кеңгүс кичээн... байн турар. Чаа эккелгенде ... колхоз суурунга хааржактары-б... хонган. Оон оларны ажаадыры-б... хозчу Курагайга чедире берген. ... за-даа дилгилерниң амыдыралы ... суурнуң кудумчузунга турганын... кериибээн.

Курагай дилгилерни деңги-ле... өрээлчигештиг хааржактарында ... даштын хар кырында тургузуп ... Ажаалданың багайындан, соокта... сава чок турганындан дилгилерни... дызы чемден үнүп, баксыран а...

Колхоз баштаар чери-даа, ко... зоотехниги-даа дилгилерни канчаар ... рын өөренип албааны четпес. Бе... даарда-ла дилгилерни канчаар азы... бижип турар солуннарны, журна... чагыдып албаан.

Дилгилерни канчаар чемгерерин... ны кандыг температураныг, кандыг... суурга тургузарын билир болза а...

Д. СПИР...

Демниг күш-аж...

Таңды районда Сталин аттыг ... түң бүдүрүлге планында бо чылы... чугула тудугларны кылыры кор... Аңаа херегл ээр тудуг ыяжын бур... леткээш, ону кышкы орук-биле ш... сөөртүп алыр сорулга салдынган. ... баштаар чери тудуг бригадазыны... кежиги тайгаже ыяш белеткеди... кан. Оларда он аъттарны болгаш ... томашиналарны тускайлап быжы...

Белеткелчилерни коммунист Б... удуртуп турар, олар кыска үеле... ажыг чүдүктарны кескеш, машина... да белеткээн. Бригаданың турлаан... дал таарымчалыг: өрээлдерлиг ... чуртталга бажыңныг, ында ыяшы-... оон херексеелдери хандыртынган, со... номчулгаларын, беседаларны агитато... үргүлчү организастап турар.

С. ТАНЗЫН...

МТС-ТЕРДЕ ТРАКТОРЛАР... СЕПТЕЛГЕЗИНИҢ ЧОРУП ТУРАР... МЕДЭЭЗИ

(1956 ч. декабрь 31-де)

МТС-тер аттары	План күүселде хууз...
Сүт-Хөл	12...
Шагаан-Арыг	11...
Чадаана	110
Балгазын	107
Бай-Тайга	100
Чаа-Хөл	100
Кызыл	92
Кызыл-Мажалык	7...
Бай-Хаак	60
Сарыг-Сеп	54
Тес-Хем	53
Бии-Хем	53

АЖЫЛЧЫН БОЛГАШ КӨДЭЭ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРНИҢ БИРГИ ОБЛАСТЬ СЪЕЗДИЗИ

СЭКП Тыва обкому болгаш область солуннарының редакциялары ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң бирги область съездизин 1956 чылдың декабрь 27-де Кызыл хоорайга эрттирген. Область, районнар болгаш хана солуннарының ажыл-чорудулгазынга идепкейлиг киржип турар болгаш областың ажыл-агый база культура тургузуушкунунда салдынган сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээринче ажылчы чоннарны мобилизастаарынга областың партия организациязынга үргүлчү дузалажып турар ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер, партия болгаш совет активтер съездиниң ажылынга киришкеннер.

Съездиниң киржикчилери «СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдырал кырынга боттандырарынга ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң сорулгаларының дугайында» СЭКП обкомунуң секретары эш Ортун-оолдуң илеткелин чугаалашкан. Илеткелчи болгаш санал бергеннер область, районнар болгаш хана солуннары партияның XX съездизиниң салган сорулгаларын чедиишкинниг боттандырарынче ажылчы массаны мобилизастаар талазы-биле чамдык көскү ажылдарны кылганын демдеглевишаан, парлалга ажылында улуг четпестер барын айыткан.

Съездиниң материалдары бо номерде парлатынган.

Парлалга ажылын чугулага көөр

(Барыын-Хемчик районнуң төлээзи эш Чыртак-оолдуң чугаазындан)

Районнуң «Чаа амыдырал» солуну туруп келгенден бээр ооң көдээ корреспондентизи, номчукчузу болуп келдим. Районнуң ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунда чедиишкиннерни болгаш четпестерни, мурнакчыларның дуржулгазын солун болунуп …нарынга чырыдып … …ырал» со-… чан-… …ынга … үнген … ын ту-рар кижи мен.

Редакцияның ажылдакчылары көдээ корреспондентилер-биле ажыл чорутпайн, оларның чагаа бижиктерин

өй-шаанда үндүрбейн, харыылап бербейн турар. 1955 чылда «Кызыл тараачын» колхозта школаның ажылында улуг четпестер барын шүгүмчүлеп бижиирим-ге редакция чыдырыпкан болган, ол школаның ажылының дугайында 1956 чылдың ноябрь 19-та чагаа бижээн мен, солунга үнмейн баарга, барып айтырарымга эш Дажы чидир шыгжапкан чораан. Ол чагааны эш Кара-оол тып алгаш өйү эрте бергенде үндүрген болган.

Солунга үнген шүгүмчүлелдиг материалдарга, ооң авторларынга удурланыр чорук бистиң районда база бар. 1955 чылда «Совет Тываның 5 чылы» колхозта школаның өөредилге кижизидилгелиг ажылында четпестерни бижээн материалым «Чаа амыдыралга» үнүп келген. Школа шүгүмчүлеп бижээн сен дээш, ол школаның башкызы эш Шыырап мени эттеп каар часкан.

…ен чон-биле ажылды экижидер

(…а районнуң төлээзи эш Опуштайның чугаазындан)

…рээженнер болгаш …ргузуушку-…орулгаларын …инге улуг турар. … херээжен хөй кезии …ндүрүлгезинде …илгезинде. Ка-…мгалалында …улуг ажыл …рүп турар. …ажылчыда …ып, оларның …ы областы … боттарының …ынга чырыдыл… болгаш «Ту-…правда» солун-… херээженнерни… агыйга, культура …ушкунунга че-…турар чедиишкин, мурнакчы ки-… боттарының …нга кончуг эвээш чырыдып, херээженнерниң ажылының дугайында шүгүмчүлелдиг материалдар парлаттайн турар. Бо солуннарга херээженнер-биле

ажыл дугайында материалдар бижиирге шүгүмчүлелдерни казып каапкаш, чүгле чедиишкиннерни көргүзүп турарлар. Хөй удуртулар-лыг келер, херээженнерниң эрге-хүлээлгелериниң дугайында материалдар солуннарга парлаттынмайн турар.

Суурлун амыдыралга херээжен чон улуг рольдуг. Чурттаалганың культурлуг турар, бажың чугайлаар, хлеб быжырар, хеп чуур болгаш өске-даа айтырыглар талазы-биле херээженнерге сүмелиг, өөредиглиг материалдар солуннарга эвээш чырыттынып турар.

Херээжен чон-биле ажылда четпестерни, херээженнерни эргиниң ёзузу-биле көрүп турар чорукту илереткен материалдарның ийи-бирле хыналда чорудар ажыл районнуң партия болгаш совет органнарында багай тургустунган.

Ырак районче кичээнгей салыр

(Тожу районнуң төлээзи эш Галкинниң чугаазындан)

…район ажыл… болгаш культура …шкунунга сөөл-…андык чединиш-… челип алган, …чоннуң материалы болгаш куль-…деннели бедээн. …солуннары-…ажылдакчылары …айонга барбайн, …корреспонденти-… ажыл чорут-…оттары чүве би-…турары-биле …н экономиказын …р арыннарынга …ынмайн турар.

Ийи-чаңгыс материалдар парлаттынганда сан-түң талазы-биле хажыдыышкынныг болгулаар. Чижээ, «Шын» солуннуң ажылдакчызы эш Оюн район нинитаи-биле бир хойдан 2 кг дук алган деп бижээн, а херек кырында 1,2 кг дук алдынган. «Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң сүт саадаачызы «Шын» болгаш «Тувинская правда» чамдыкта бир инектен 900 кг чамдыкта 800 кг, сүт саадынган деп парлаан.

Ырак фермаларже почта чедирилгези дыка багай.

Парлалганы массаже улам чоокшуладыр

(Чөөн-Хемчик районнуң төлээзи эш Мажааның чугаазындан)

Солуннуң дыл-домаа чечен, билдингир, анаа парлаттынган материалдар кыска болгаш өөредиглелиг, солун чуруктар-биле экии каастатынган турум-на болуп-те массаны улам-на хаара тырттар.

Область болгаш районнар солуннары сөөлгү үеде бо талазы-биле элээн экижээн болза-даа, четпестер ам-даа хөй. Районнуң «Ленинчи орук» солуннуң дыл-домаа чечен эвес, билдинмес сөстер хөй. Редакцияның ажылдакчылары көдээ үнмейн турары-биле, колхозтарның ажылы-биле эки таныш эвези-биле ажыл-агыйда чаа-чаа чединишкиннерни, мурнакчы кижилерни илереткен өөредиглелиг кыска материалдар солунга хаая парлатынып турар.

Область болгаш районнар солуннары хана солуннарының, агитхуудустарның ред-

коллегияларының ажылынга четпес дузалажып турарын демдеглээр херек. Оларның дуржулгазын, ажылында четпестерни солуннарга чырытпайн турар.

«Тываның аныяктары» болгаш «Сылдысчыгаш» солуннарның арыннарынга аныяк өскенниң кижизидилгезинге эргежок чугула материалдар эвээш парлатынып турар. Данзазын ызырып алган, куңдагазын тудуп алган чоруур аныяктар хөй. Аныяктар солуннары боттарының арыннарын дамчыштыр оларны кижизидер хүлээлгелиг.

Парлалганы массаже улам чоокшуладырынга харылзаа органы улуг рольдуг. Ындыг турбуже бистиң районда почта чедирилгези дыка багай. Ажылчы чон чагыдылгазын өй-шаанда албайн турар. Көдээ корреспондентилерниң чагаалары солуннар редакцияларынга озалдаашкын-биле четкен, өйү эртип эргижирей каар.

Көдээ корреспондентилерниң үнүн дыңнаар

(Тес-Хем районнуң төлээзи эш Чамзырайның чугаазындан)

Бистиң районнуң колхозтарында малдың продуктузунуң чавыс болуп, тудуг ажылының багай чорутунуп турарының дугайында область болгаш район солуннарынга шүгүмчүлелдиг материалдар парлатынып турар. Шүгүмчүлелдерни хүлээп албас, ажыл-агыйда четпестерни чайладыр талазы-биле хемчеглер албайн турар чоруктар колхозтар баштаар черлеринде, көдээ Советтерде бар.

Районнуң белеткелдер конторазының Ленин аттыг колхозка турган агентизи Сырат-оол колхозтуң ажыл-агыйында чединишкиннерни болгаш четпестерни «Шын» болгаш «Бурунгаар» солуннарга үргүлчү бижип турган. Колхозтуң болгаш Берт-Даг көдээ Советтиң удуртур ажылдакчылары Сырат-оолдуң бижип турар шүгүмчүлелдиг материалдарынга хөң-

нү чок турганнар. Көдээ Советтиң даргазы Монгалбии Сырат-оолдуң адынга меге медээлер чыып турган, ону ажылдан үндүрткен болгаш солунга чүве бижиириң хоругдаан. Монгалбии Сырат-оолду мынча дээр турган: «Моон соңгаар солунга чүве биживе, бир эвес сээң материалың солунга үнүп келзе моон-даа шыгыгы болур апаар». Сырат-оол 1955 чылдан бээр «Шын» солунга-даа, «Бурунгаар» солунга-даа чүве биживес болган.

«Бурунгаар» солуннуң ажылдакчылары көдээ корреспондентилерниң чагааларын үр чыттырып-чыттырып, өйү эрте бергенде парлап турар. Оон уламындан чамдык кижилер көдээ корреспондентилерни меге материалдар бижип турар дээш чемелеп турарлар. Менээ ындыг байдал каш удаа таварышкан.

* *

Санал берген эштер **Таржа**, **Мамонов** (Кызыл хоорай), **Санчы**, **Хемер-оол** (Барыын-Хемчик), **Санаа** (Эрзин), **Жулев** (Бии-Хем) болгаш өскелер-даа редакцияларның ажылдакчылары ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер-биле ажылды экижидип, боттары колхозтарга, совхозтарга, МТС-терге, бүдүрүлгелерге үргүлчү барып, оларның ажылын өй-шаанда солуннарга чырыдып, радиога дамчыдып турарын чугаалааннар.

СЭКП обкомунуң секретары эш **Резниченко** санал бергеш, СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң доктаалдарынга болгаш чер-чер Советтерниң соңгулдаларынга холбаштыр парлалга ажылдакчыларының болгаш ажылчын база көдээ корреспондентилерниң сорулгаларын айыткан.

Бүдүрүлге ажылын ханы өөренир

(Кызыл АТК-зының экономизи эш Зубкованың чугаазындан)

Область солуннары автотранспорт коллективтериниң ажылында чедиишкиннерни болгаш четпестерни боттарының арыннарынга чырыдып турарлар. Ындыг болза-даа ажылчын, албанхаакчыларның күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн бедидери, продукциялар бүдүрүлгезин ковудедири болгаш оон бот-үнезин чиигедири дээш база продукцияны үрей кылыр чорукка удур демиселдер дугайында ханы анализтеп турган материалдар «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарының арыннарынга үнмейн турар.

«Тувинская правда» бүдүрүлгелерниң ажылын, оларның экономиказын өөренип көрбейн, чамдык фактыларны хажыдыр солунга парлап турар. Эң ылангыя экономика талазы-биле бү-

дугаазынныг, номчукчуларга билдинмес материалдары солунга парлаттар чоруктар бар. Чижээ, октябрь 30-те үнген солунга Кызылдың АТК-зы бүдүрүлге планын үргүлчү күүседип турар дугайында чүүл парлатынган, а ноябрь 16-да үнген солунга АТК бүдүрүлге планын үргүлчү күүсетпейн келген деп шын эвес чүүл үнген. Оон аңгыда чолаачыларның күш-ажыл төлевилиниң болгаш пассажир каниналарының тарифтерин эде көөр дугайында чүүл «Тувинская правдага» үнген. Ону кандыг-даа болза чок бижээн. Эвилелдиң бүгү автотранспортунда доктаатынган тарифтерни кым-даа өскертип шыдавазы билдингир. Бо бүгү болза, редакцияның ажылдакчылары бүдүрүлгениң ажылдары-биле таныш эвезин, кабинетке олура чүвени бижиптерин көргүзүп турар.

Шүгүмчүлелди кызар чорук-биле демисежир

(Эрзин районнуң төлээзи эш Банчыктың чугаазындан)

Көдээ корреспондентилер бистер ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунда чедиишкиннерни болгаш четпестерни солуннарга бижип турар бис. Солунга үнген шүгүмчүлелдиг материалга удурланыр, шүгүмчүлел кызар чоруктар бистиң районнуң чамдык удуртур ажылдакчыларында бар.

1955 чылда «Коммунизмче орук» колхозтуң тудуг ажылында четпестерни бижээн материалым «Шын» солунга үнген. Ол материалдың ийи-биле бар четпестерни узуткаар талазы-биле органнарның хемчеглер чорударының орнунга, колхоз даргазы эш

Шойжуң мени эттээр чыгы болган.— Районнуң ажыл-агыйында болгаш культура тургузуушкунунда четпестерни шүгүмчүлеп, солунга чүве бижип турар кижилер чүгле акша ажылдап алырын бодаар кижилер-дир — деп, СЭКП райкомунуң секретары эш Тахватулин комсомолдуң район конференциязынга мени шүгүмчүлээн.

Шүгүмчүлел кызар, шүгүмчүлелдиг материалдарның авторларын истеп хынаар чорук ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң массалыг шимчээшкининге шаптык болуп турар.

Авторларның чагааларын өй-шаанда сайгарар

(Сүт-Хөл районнуң төлээзи эш Дамдыңның чугаазындан)

«Шын» солуннуң көдээ корреспондентизи, оон номчукчузу болганымда солуннуң ажылында чединишкиннерни санывайн четпестерни чугаалаар мен. Редакцияның ажылдакчылары ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң хуралдаарын кылбайн, оларның-биле кандыг-даа ажыл чорутпайн турар. Авторларның чагааларын өй-шаанда сайгарбайн, үр шыгжааш өйүн эртирип, авторларны хыйдырып шыдавас харыыларны берип турар.

Киров аттыг колхозта тудуг ажылында четпестерни бижиирим-ге район организацияларының адынга шүгүмчүлелдерни казааш, чүгле чединишкиннер көргүскеш үндүрген. Эш Сандаанның бижээн материалдары каш удаа

улуг хажыдышкынныг болгаш ыяшкыдырыгларлыг үнгүлээн. Часкы хову ажылының үезинде МТС-тиң трактор бригадаларының ажылын бижиирим-ге артык бригада, № 7 трактор бригадазы бар кылдыр үндүрген, а херек кырында 5 трактор бригадазы ажылдап турган.

МТС-те партия организациязының ажылын бижиирим-ге эш Тамба өөренип көрбейн эш Шалыгның материалы-биле дапкырдыр деп харыылаан. Мурнакчы трактор бригадазының дугайында 1955 чылдың сентябрь айда материал бижиирим-ге эш Бүнлүп чыттырып-чыттырып катап эде кылдыргаш, 1956 чылдың март айда харыылаан.

АЖЫЛЧЫН БОЛГАШ КӨДЭЭ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРНИҢ ХҮРЭЭЛЕҢИН УЛАМ КАЛБАРТЫР

(СЭКП обкомунуң секретары эш Ортун-оолдуң илеткелинден)

…-ның XX съездизиниң сөөлүнде …н парлалгазы коммунистиг тургузуунуң шылгатынган метод-аргазы …масса чоннуң социалистиг чарыш… улуг кичээнгейин салып, алдыгы …да салдынган сорулгаларны боттарынче областың ажылчы чоннарын мобилизастап турар.

…тың экономиказының болгаш …азының бурунгаар хөгжүлдези …миселге, колхозчуларның, ажылчын болгаш интеллигенцияның …га кижизидилге ажылын күштел…нге область, районнар солуннары болгаш хана солуннарының редколлегиялары, бүдүрүлгелерде, албан организациялар …артем шинчилел, өөредилге черлеринде, колхозтарда, совхозтарда болгаш …де ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер, партия болгаш совет активтер улуг рольду ойнап турар.

Область болгаш районнар солуннары эң ылангыя «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннар областың ажыл-агыйы болгаш культура тургузуушкунунда чедиишкиннерни болгаш четпестерни боттарының арыннарында ам-даа четпес чырыдып, мурнакчыларны болгаш чыдып каап турарларны эвээш илередип турар. Парлалганың сорулгазы болза, партияның XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин массага пропагандалаары, ол шиитпирлерни амыдыралга боттандырарынче ажылчы чоннарны мобилизастаары болгаш мурнакчы ажыл-агыйларның база кижилерниң ажыл-дуржулгазын могаг докка пропагандалаары, ол дуржулгаларга калбак массаны өөредири болур.

Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунда четпестерни ханызы-биле илередири, бюрократтарны, ажылынга харыысалга чок, мурнакчыларның күш-ажылы-биле амыдырап чурттаарын күзээр, эргиниң чаңчылдарындан сөөртүнчүшаан мурнакчы чорукка моондак болуп чоруур кижилерни сойгалап шүгүмчүлээри — улус ажыл-агыйының улам ынай хөгжүлдезинге улуг ужур-дузалыг. Солуннар редакцияларының ажылдакчылары ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер бүдүрүлгелерниң, тус-тус колхозтарның болгаш районнарның кандыг бир ажылдың чыдып каап турарынга ынтежип болбас ужурлуг. Бай-Тайга районга эрткен ажыл-агый чылында сүт саалдазы саар инек бүрүзүнден чүгле 304,8 кг, дүк кыргылдазы хойдан-на 1,3 кг болган. Барыын-Хемчик, Улуг-Хем, Тес-Хем, Эрзин болгаш өске-даа районнарның чамдык колхозтары тараа культуразындан эң-не чавыс дүжүттү алганнар. Бо районнарның ажыл-агыйында шак мындыг хожудаашкыннар, көдээ ажыл-агый продуктуларының бүдүрүлгези чавыс турунда, «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннар четпестерниң чылдагааннарын тайылбырлаан оларны узуткаар хемчеглерни айыткан материалдарны боттарының арыннарынга кончуг эвээш парлап келген.

Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң чагааларын өй-шаанда сайгарбас, үндүрбээн чагааларның авторларынга үр үениң иштинде азы шуут харыылавайн баар чоруктар редакцияларда дыка хөй. Ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерниң парлатынган болгаш парлатынмаан шүгүмчүлелдиг материалдарынга редакциялар кончуг эвээш харыылар ап, олар үре-түңнелдиг болзун дээш шиитпирлиг хемчеглер албайн турарлар. Көдээ корреспондент Шыгжиниң шүгүмчүлелдиг чагаазын Эрзин райкүүскомче июнь айда чоруткан, а райкүүскомнуң даргазы эш Арапчаа мынчага чедир харыылаваан. Эш Буяновааның «Тувинская правдага» июль айда келген чагаазынга СЭКП Бай-Тайга райкому харыы бербээн. Шүгүмчүлелдиг материалдарның ийи-биле кандыг хемчеглер ап турар дугайында область солуннарының редакциялары үргүлчү негелдени кылып турунда-ла Кызыл хоорнүүскомунуң даргазы эш Кошкаров, областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальниги эш Цевенко, облоно эргелекчизи эш Болдур-оол болгаш өске-даа ажыл-агыйы, албан черлериниң удуртукчулары харыы бербейн турарлар. Оон аңгыда шүгүмчүлелдиг материалдарны деткивес, оларның авторларынга удурланыр, шүгүмчүлел кызар чоруктар Каа-Хем, Эрзин, Тес-Хем районнарда бар.

Социалистиг чарыш область болгаш районнар солуннарының арыннарынга эвээш чырытынып турар. Дыка хөй бүдүрүлгелерде, колхозтарда, совхозтарда, МТС-терде социалистиг чарыштың түңнелин доктаамал эвес үндүрүп, чавыс хүлээлгелерни ап турар. Солуннар шак мындыг четпестерниң хажызы-биле эртип, социалистиг чарыштың хүлээлгелерин, оларның канчаар күүсеттинип турарын арыннарынга чырытпайн турар. Ажыл-агыйларның удуртукчулары, партия болгаш профэвилел организациялары боттарының бүдүрүлгелериниң коллективтериниң күш-ажылы бедик бүдүрүлгечи болзун дээш кандыг таарымчалыг байдалдар тургузуп турарын солуннар эвээш хайгаарап турар. Редакцияларның ажылдакчылары, ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер бо четпестерже кичээнгейни салып, социалистиг чарышты улам-на калбартыр дээш ажылчы чоннуң ортузунга тайылбыр ажылын күштелдирер ужурлуг.

СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин удуртулга болдурбушаан, партия организациялары идеология ажылын сөөлгү үеде элээн экижиткен. Ындыг болза-даа идеология ажылы Төп Комитеттиң негелдезинге чедир эде тургустунмаан. Партия чырыдыышкынының кичээлдерин чавыс деңнелге эрттирип, коммунистиг тургузугнуң практиказы-биле болгаш областың партия организациязының шиитпирлеп турары ажыл-агый-политиктиг сорулгалары-биле холбаштырбайн турар. Дыка хөй агитколлективтер кампания ёзузу-биле ажылдап, партияның болгаш чазактың салып турар сорулгаларын ажылчы чонга өй-шаанда тайылбырлавайн турар. Область болгаш районнар солуннары, эң ылангыя «Шын» болгаш «Тувинская правда» боттарының арыннарынга идеология ажылын, масса-политиктиг ажылда эки дуржулгаларны эвээш чырыдып турар.

Эрзин, Тес-Хем районнардан съездиге киришкеннер.

Чаа-Хөл районнардан съездиге киришкеннер.

Фото С. Феоктистовтуу.

Совет уран-чүүл болгаш совет литература Албанияның Улус Республиказында делгеренгейн-биле ажыглатынып турар. Хөй-хөй ажылчыннар, албан-хаакчылар, студентилер орус дылды өөренип, орус классиктерниң болгаш амгы үениң совет чогаалчыларының чогаалдарын орус дылга номчуп турарлар.
Чурукта: Тиранада совет номнар садыында.
Фото В. Шаровскийнии. СЭТА-ның фотохрониказы.

Алдарлыг түңнелдер

Эң чугула 26 хевирлерни бүдүрер талазы-биле КУР-нуң үлетпүрү 1957 чылдың планныг көргүзүглерин чедип алган

ПЕКИН. (СЭТА). КУР-нуң күрүнениң статистика эргелели 1956 чылда Кыдаттың үлетпүрүнүң ажылының сан медээлерин декабрь 31-де чарлаан.

Синьхуа агентилелиниң дыңнадыын ёзугаар алырга, Кыдаттың үлетпүрү эрткен чылын 55800 миллион юань акшаның продукциязын берген, ол дээрге 1955 чылдыынга деңнээрге, 11 миллиард юань хөй болуп турар. Үлетпүр бүдүрүлгезиниң өзүлдези 1956 чылда 25 хуу болган, ынчаарга бирги беш чыл планы үлетпүр бүдүрүлгезиниң өзүлдезин чылда ортумаа-биле 14 хуу кылдыр көрүп турар болгай.

Үлетпүр продукциязының эң чугула 20 хевирлерин, оон иштинде канны, шойну, прокатты, генераторларны, бус болгаш гидравлика турбиналарын, станоктарны, цементини, автомобиль покрышкаларын, саазынны, хөвен-саазын аргыглаарны болгаш пөстерни бүдүрер талазы-биле 1957 чылдың план көргүзүглерин 1956 чылдың төнчүзүнге чедир чедип алдынган.

Аар үлетпүрнү колдады хөгжүдериниң угланыышкынынга дүүштүр оон өзүлдезиниң темпилери үлетпүрнүң нийти хөгжүлдезиниң темпилеринге бодаарга элээн бедик болган.

1955 чылдыынга бодаарга, шой бүдүрери 1 миллион тонна ажыг, кан — 1,5 миллион тонна, прокат — 1100 муң тонна, хөмүр даш — 11500 муң тонна, нефть—210 муң тонна, электроэнергия—3 миллиард киловатт-шак, цемент — 1900 муң тонна хөй болган.

1955 чылдыынга деңнээрге чуртка хөвен-саазын пөстер бүдүрери 1130 миллион ажыг метр, дүк пөстер — 3300 муң метр, машина бүдүрүлгезиниң саазыны — 140 муң тонна, чигир— 110 муң тонна, аъш-чем саржаа — 10 муң тонна, чадаг-тергелер — 200 муң кезек хөй болган. Калбак херегледиң өске-даа бараанарын бүдүрери база дыка өскен.

Чурттуң экономиктиг бергедээшкиннериниң дугайында француз парлалганың бижип турары

ПАРИЖ. (СЭТА). Кол нургулайында-ла, Египетке удур агрессияга Францияның киржилгези-биле болгаш Алжирге дайынныг-биле холбаштыр чурттуң экономиказы улуг бергедээшкиннерге таваржып турарының дугайын херечилеп турар материалдарны француз парлалгада бижип турар. «Фран-тирер» солунга парлаан чүүлде чурттуң сан-хөө талазы-биле аар-берге байдалынче кирээнгейниң угландырып турар. 1956 чылда Францияның даштыкы садыг балансазы улуг каражалыг болган деп ол солун айыткан. Францияның каражазы Европаның төлелге эвилелиниң кежигүннери чурттар-биле садыглажылгазында-даа, доллар зоназында-даа бар болуп турза: ооң үеде каража 700 миллион доллар түңге тодаргайлатынып турар. Суэц каналын блокатаанының соонда ам АКШ-тан суук одаар чүүлдү садып алырының болгаш оон орнунга долларлар төлээлериниң эргежок чугулазы-биле холбаштыр ол каража чаа чылда дыка өзер деп ол чүүлде чугаалап турар.

Күрүне бюджединиң күүселдезиниң дугайында отчетту парламентиге чугаалажып көөр кылдыр француз чазак амдыгаа чедир киирбээнин ол солун демдеглээн. Чылдагааны чүл дизе Алжирге удур дайынның болгаш Египетке интервенцияның уржуу-биле француз бюджеттиң каражазының ам 1000 миллиард франк акша чедип турары болур.

Янзы-бүрү бараанарга өртектерниң бедээнинге хамаарыштыр чүүлдүң автору «өртектерниң өзүлдези бир эвес ону ара доктаадып четтикпес болза Францияга айыылдыг каражага чедире бээр» деп медеглээн.

ЛАТИН АМЕРИКАНЫҢ ЧУРТТАРЫНДА

МОНТЕВИДЕО. (СЭТА). Латин Америкага 1956 чылда экономика болгаш сан-хөө байдалы улам ынай чидигленген, өртек-үне аартаан болгаш ажыл чокталыышкыны өскен дээрзин парлалга дыңнадыглары херечилеп турар.

1956 чылда Чилиниң экономиказы улуг бергелерге таваржып эрткен. Алгыкеш үлетпүрүнге бүдүрүүшкүн хемчээли 40 хуу кызырылган. Пос-таавының 136 бүдүрүлгелери неделяда чүгле 4 хүн ажылдап тургулаан. Элээн хөй фабрикалар хагдынгылаан. Чилиниң металлургиязы, хөмүр даш болгаш үлетпүрүнүң өске-даа адырларында байдал шак-ла ындыг.

Мексиканың даштыкы садыының талазынга байдал таарымча чок болган. «Сьемпре» журналдың сан медээлери ёзугаар алырга даштыкыже үндүрер бараанарга өртектерниң кудулаашкыны болгаш дашкаартан киирер бараанарга өртектерниң өзүлдези 1956 чылдың чүгле 8 айларының дургузунда безин Мексика 219 миллион песо акшаны чидирерин"е чедирген.

Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң демдеглээнин ёзугаар алырга, 1956 чылда уругвайлар «политика дугайын бодаарга, харын экономиканың дугайын хөйнү бодап турган». Ол чорук песо акшаның үне чокталыышкыны-биле, экономиктиг ажыл-чорудулганың элээн хөй адырларынга кризистиг болуушкуннарның өзүлдези-биле, боттуг ажыл-төлевириниң кызырлыышкыны-биле холбаалыг.

«Нью-Йорк таймс» солуннуң дыңнадыын ёзугаар алырга, Болумбияга сан-хөө байдалы баксыраан, күрүне өрези өскен. «Чүгле Каттышкан Штаттарга безин Болумбия 300 миллион хире доллар өрелиг». Өрелер өзүп үргүлчүлевишаан деп ол солун демдеглээн.

1956 чылда Чилиниң бюджет каржылдазы 20 миллиард песо акша кылдыр көвүдээн. Доора үндүрүглер 7 миллиард песо өскен. Баш-ла айларның дургузунда чуртка саазын болгаш акша демдектерни 30 миллиард ажыг песо акша кылдыр үндүрген.

Эрткен чыл болза ажылчы массаларның байдалының баксыраашкынының чылы болган. «Воз операриа» солуннуң дыңнадыы-биле алырга, Бразилияга чочактарааның, ристиң, эъттиң, чигирниң болгаш өске-даа продуктуларның өртектери өскен. Чилиге 9 айларның дургузунда амыдыралдың өртек-үнези 31 хуу улгаткан. «Гаитаның экономиктиг байдалы дендии бергедээн. Чон аажок улуг човулаң-хилинчекте таваржып турар» деп «Нью-Йорк таймс» солун бижээн. «Гаитада ядарал барыын талакы делегейге көрүп болгу дег бүгү-ле чүүлдерден ажып турар» деп «Крисчен сайенс монитор» солун бижээн. Гаитага човнуң кижи бүрүзүнге онаажыр ортумак орулга чылда 65 хире доллар болуп турар деп ол солун айыткан.

Кубада улус массаларының нийти хоозураашкыны-биле чергелештир ажыл чокталыышкыны өскен. Чуртта ажыл чоктарның саны миллион кижи четкен, тодаргайлаарга Кубада ажыл кылып шыдаар үш кижиниң бирээзи-ле ажыл чок. Чилиде ажыл чоктарның саны 160 муң кижи болуп турар.

Латин Америка чурттарының ажылчы чоннарының экономиктиг байдалы экижидер болгаш өске-даа негелделерин ханзырып берзин дээш демиселдиң эрткен 1956 чылда күштелген. Аргентинада, Чилиде, Бразилияда болгаш өске-даа чурттарда ажыл соксадыышкынныг шимчээшкин калбаа-биле нептерээн. Уругвайның даштыкы херектер министри Альберт Абдалдың депутаттар палатазынга кылган медегелин ёзугаар алырга, чангыс чүгле Монтевидеога безин эрткен чылын профэвилелдерниң 292 удурланыышкынныг негелделерин, оон иштинде үргүлчүлелдиг 41 ажыл соксадыышкыннарын, кыска үениң 180 ажыл соксадыышкыннарын болгаш эп-сеткил каттыштырылгазының 64 ажыл соксадыышкыннарын дансылаан.

1956 чылда Латин Американың чурттарынга байдал нийтизи-биле ындыг болуп эрткен.

Израиль эжелекчилер Египеттен үнер ужурлуг

КАИР. (СЭТА). Болунуң шериглерин египет девискээрден үндүрериниң израиль эрге-чагыргаларының саададырын оралдажып турары араб чурттарның хөй-нийтизинде киленин болдуруп турар. Египеттен бүгү-ле шургуп кирген шериглерни үндүрер дугайында БНО-нуң Кол Ассамблеязының резолюцияларын бүрүнү-биле күүседирин араб улустар негеп турар.

Араб чурттарның лигазының чиңгине секретарының дузалакчызы доктор Ранф Белламаның «Аль-Маса» солуннуң корреспондентизинге медеглээни: «Кем-буруулуг израиль шериглерниң Газа районундан үнүп чорууруң арабтар негеп турар. Арабтар болуңуң девискээриниң чаңгыс базым-даа черин ышкынарынга чөпшээревестер».

Сауд Аравиязының Египетте элчини Ибрагим Аль-Фадльдың ол-ла солуннуң корреспондентизинге чугаалааны: «англи-француз шериглерни Порт-Саидтен үндүргени араб улустарның тиилелгези болур. Ынчалза-даа ол дээрге империализмге удур арабтарның демиселиниң чүгле баштайгы базымы. Империалистиг тергиидээшкиниң чалаарда хелегези-даа артып турда арабтар боттарының холдарындан боо-чепсекти салбастар».

Сирияның Египетте элчини Абдуррахман Аль-Ази болза, империалистер сулчээни арабтарны кулданыр сорулга-биле үлгезин турарлар деп чугаалаан. «Чангыс эпче оралдажып турар болгаш хостуг база боттуг амыдыралды чедип алырын оралдажып турар улустарны ара доктаадып шыдаптар кандыг-даа күш чок» деп ол демдеглээн.

Иорданияның Каирде элчини Фавзи Эль-мульги болза израиль шериглерни египет девискээрден тайбынчыдылга шугумунуң артынче чугаа чокка үндүрерин араб чурттарның улустары негеп турар деп чугаалаан. Суэц каналга-даа хамаарыштыр, Газа районунга-даа хамаарыштыр боттарының агрессиязындан агрессорлар кандыг-даа ажыкты ап болбас ужурлуг деп ол чугаалаан.

Йеменниң Египетте төлээлекчизи Абу Талеб болуңуң элчээнде араб улустарны сырый каттыжарынче болгаш чангыс эптиг демиселче кыйгырган.

ВЕНГРИЯДА АМЫДЫРАЛ ЧОГУМЧУП ТУРАР

Венгр улус контрреволюсчу күштерни ажып тиилээш, туржуушку тайбың күш-ажылче шилчип турар.
Чурукта: бөгүн Будапештиниң кудумчуларында.
Фото Цюльсдорфтуу. (Централбилд агентилели).

Совет ном чогаалдарны киир... эрге-чагырга хоругдаа...

ТЕЛЬ-АВИВ. (СЭТА). Совет чечен чогаал, эртем-техниктиг болгаш үе-үеле үнер ном чогаалдарны 1956—1957 чылдарда Израильче киирериниң чөпшээрелиниң күш чок болдурарының дугайын совет ном чогаалдарны киир сөөртүп, садып нептередирин эргелеп турар фирмаларга Израильдиң садыг болгаш үлетпүр министерствозу дыңнаткан дээрзин билдине берген. Ол министерствонуң төлээлекчизи, ындыг шиитпирниң чылдагааннарының дугайында кандыг-даа шынзыдыг кылбай... даарын «үстүү чер... биле» бөттандырып ...

Израильдиң чуртта... де улуг херегледиг бо... чогаалдарны Израильче ... кырында хоругдаарының... раиль эрге-чагыргалар... «Ал Гамишмар» солуну... рындан алырга, «израиль ... калбак бөлүктеринде удур... болдурган» болуп турар.

АКШ-та шериг белеткели

ВАШИНГТОН. (СЭТА). «Вашингтон пост энд таймс геральд» солун арминың Дагуэйде (Юта штатта) химиктиг корпузунуң шенелде өөредилге кылыр черин 400 муң акр чедир алгыдар деп турарының дугайын дыңнадып турар. Дагуэйде химиктиг чепсектиң бүгү хевирлериниң, база «биологтуг чепсектиң» шенелделерин чорудуп турар деп ол дыңнадыгда демдеглеп турар.

«Интернэйшнл ньюс сервис» агентилелиниң ол солунда чүүлүн парлап үндүрген корреспондентизиниң демдеглеп турары болза, АКШ-та «ол че... нээринге армияга ам турарынд... улуг девискээр хереп болу бер... шак ол хире кылдыр биологту... сайзырай берген».

Корреспондентиниң немеп ту... за, ол черни алгыдар дугайын... черлери албан ёзунуң дыңналы... рындан ойталаан-даа бол, ооң... чизи «химия корпузу эң-не ... чепсекти хөгжүдерин америк... негеп турар» деп медеглээн.

Францияда бензин бээриниң нормазын база ката... кызырганы

ПАРИЖ. (СЭТА). Автомашиналар ээлеринге бензин бээриниң нормазын чаа кызырар дугайында Францияда чарлаан. Машиналарның байдалдарынга хамаарыштыр бензин бээриниң нормазы 1957 чылдың январь 1-ден эгелээш айда 5—10 литр кылдыр эвээжээр.

Чазактың үндүрген доктаалын ёзугаар 1957 чылдың январь 1-ден ... чурттаңга бажыңнарын одаар суук ... вар чүүлге карточка системазын т... зар.

Республика чөвүлелинге стат... тары Ламэрниң медеглээнинден ... суук кывар чүүлдү херегл ээрни ... чылдың декабрьда оранчок кыз...

Францияның чонунуң саны

ПАРИЖ. (СЭТА). Албан ёзунуң статистиктиг медээзинден алырга, Францияның чурттакчы чону амгы үеде 43.787 муң кижи болуп санатынып турар, ол болза 1956 чылдың январь 1-де... ынга бодаарга 346 муң хажыг... луп турары ол.

Редактор К. С. ШОЯГУ.

Японияда чаа чазак

Японияның премьер-министри албан-дужаалдан Ицзиро Хатояманың чоокта чаа дүшкенин мурнунда-ла дыңнаткан болгай. Оон мурнуу чарынында чагырыкчы либерал-демократтыг партияның даргазы албан-дужаалындан ол үнген. Кабинеттиң чаа баштыңының сонгулдаларын эрттирериниң мурнунда парламентиниң адакы палатазының пленарлыг хуралынга Хатояма мынча деп медеглээн:

«Премьер-министр албан-дужаалга турганда, хамыктың мурнунда Японияның болгаш Совет Эвилелиниң арзынга дипломаттыг харылзааларны таарыштырарын оралдашкан мен. Шагдагы-ла ол күзелимни чоокта чаа боттандырып четиккен мен». Японияны БНО-га хүлээп алган чоруктуң аңаа улуг ужур-дузалыын Хатояма база айыткан.

Япон солуннарның сөстерин ёзугаар алырга, Хатояма Совет Эвилели-биле таарымчалыг харылзааларны катап тургузар деп болуңуң кол хүлээлгезин күүсеткен мен дээш албан-дужаалындан үнген болуп турар. Оон аңгыда Хатояманың ажылындан үнер деп шиитпиринге оон кадыының байдалы дөгүм болган деп айтып турар.

Декабрь 20-де япон парламент Японияның премьер-министринге Хатояманың кабинединге даштыкы садыг болгаш үлетпүр министри турган **Тандзан Исибасини** сонгаан. Декабрь 23-те Исибаси министрлериниң чаа кабинедин тургускан. Ынаа киргеннер болза: Киси (даштыкы херектер министри, мурнунда либерал-демократтыг партияның чиңгине секретары турган), Накамура (юстиция министри), Икеда (саң министри), Мидзута (даштыкы садыг болгаш үлетпүр министри) болгаш оон-даа өске ажылдакчылар.

Премьер-министр Исибаси парлалга конференциязынга чүве чугаалап турганда, япон чазактың келир үедеги политиказының кол чүүлдерин тайылбырлаан. Даштыкы политика угланыышкынынга хамаарыштыр оон медеглээни болза, ам, Японияның болгаш ССРЭ-ниң арзында дипломаттыг харылзааларны катап тургусканының соонда чаа чазак «Совет Эвилели-биле тайбың керээзин чарар дугайында чугаалажыышкыннарны дүрген-не эгелээрин» оралдажыр апаар. Кыдат Улус Республика-биле харылзааларынга Исибасиниң сөстери-биле алырга, Японияның чазаа, «хамыктың мурнунда япон-кыдат экономиктиг харылзааларны быжыглаарынче күжениишкиннерни салыр» Исибаси ол хирезинде, чаа чазак туруп турар даштыкы политиктиг угланыышкынын өскертпес деп айыткан. АКШ-биле харылзааларын Япония быжыглап үргүлчүлээр апаарын ол медеглээн.

Японияның «Нихон кейдзай» солунунуң дыңнадыын ёзугаар алырга, даштыкы херектер министри Киси парлалга төлээлекчилери-биле беседазынга «чаа кабинеттиң даштыкы политиказы бистиң дипломаттыг харылзааларны катап тургусканывыс Совет Эвилели-биле база Азияның болгаш Африканың чурттары-биле найыралдыг харылзааларны бүгү талалыг быжыглаарынче угланган тайбың политика болур» дээрзин онзалап демдеглээн.

Японияда чаа чазактың тургустунганы япон парлалганың болгаш радионуң калбак тайылбырлаашкыннарын болдурган. Чагырыкчы либерал-демократтыг партияда политиктиг бөлүглежиишкиннерниң аразында туруп турар чөрүлдээлер канчаарга-даа Японияның Совет Эвилели-биле болгаш Кыдат Улус Республика-биле найыралдың болгаш чаагай кожа-хелбээ быжыг харылзааларны тургузарының херээнге хора чедирбес ужурлуг деп япон хөй-нийтиниң эң-не янзы-бүрү бөлүктеринде чөптүг-биле чугаалап турар.

Японияның делегейге ат-алдарын көдүрген япон-совет харылзааларны таарыштырганы чурттуң национал бот-эргезин быжыглаарының, экономиктиг харылзааларны хөгжүдериниң улуг аргаларын ажыдып турар дээрзин хөй-хөй япон солуннар бир демей демдеглеп турар. Исибаси болуңуң ажыл-чорудулгазын Японияның болгаш Совет Эвилелиниң арзында дипломаттыг харылзааларны катап тургусканы-биле болдунган таарымчалыг байдалда эгелеп турар дээрзин «Майници» солун демдеглээн. Японияны БНО-га хүлээп алыр дугайында айтырыг шиитпирлетинген. Ам чазактың сорулгазы болза таарымчалыг байдалдарны ажыглаары болур деп ол солун онзалап айыткан.

Чурттуң сан-хөө бөлүктериниң органы —«Нихон кейдзай» солун Япония элээн хамаарышпас даштыкы политиканы чорудар ужурлуг деп премьер-министрни кыйгырып бижээн. Ындыг янзылыг медегелдерни өске-даа эң кескү буржуаз солуннар база кылгылаан.

Токио радиозунуң тайылбырлакчызы чазактың делегейге садыг харылзааларын хөгжүдер бодалдының дугайын чугаалап турганда, мынча деп медеглээн: «Исибаси кааңлылар дугайында айтырыгны Американың Каттышкан Штаттары-биле таарыштырарының эргежок чугулазын медеглеп турар-дыр (япон бараанарга АКШ-та тургускан бедик тарифтерниң дугайында чугаа чоруп турары ол — **Ред.**). Исибаси коммунистиг Кыдат-биле садыглажылгазының калбаа-биле хөгжүдерин чугаалап турар-дыр. Бис оон-биле каттыжар бис».

Даштыкы парлалганың медээлеринден алгаш көөрге, чаа япон чазактың тургустунганы америк бөлүктерде сурагдыг дүвүрээзинни хайныктырган. «Нью-Йорк таймс» солунунуң корреспондентизи Трамбелл болуушкуннарның амгы хөгжүлдезин Японияның делегей байдалында чаа үе-чада кылдыр тодаргайлап турар, чүл дээрге, Америк эжелел-биле Вашингтондан хамаарылгалыг кылдыр тургустунган байдалдан Токио чөөртү үнер апаар».

Уолл-стритте болгаш АКШ-та чамдык банк ээлериниң арзында «Исибаси япон-кыдат садыглажылгазынның хөгжүдер дээш кезээде саналдап келгенин» дугайты дүвүрээзин илергейлетинип турар деп Нью-Йорктан япон радио дамчыдылгазының корпорациязы болуңуң ээлчээнде дыңнаткан.

Японияның хамаарышпас политиказындан АКШ-та коргуп турар. Японияның болгаш кожа чурттарның арзынга найыралдыг харылзааларны быжыглаазынга болгаш хөгжүдеринге шаптыктаарын оралдажып турар деп чувени америк парлалганың тайылбырлары көргүзүп турар. Ынчалза-даа бо айтырыгга япон улустуң туружу чиргиниишкиннерни болдурбайн турар: япон улус Совет Эвилели-биле, Кыдат-биле болгаш өске-даа чурттар-биле таарымчалыг, чаагай кожа-хелбээ харылзааларны күзеп турар.

Амгы үеде Совет Эвилелиниң болгаш Японияның арзында тургустунган таарымчалыг, дипломаттыг харылзаалар бистиң чурттарывыстың улустарының арзынга найыралдың болгаш шынчы бүзүрежилгениң ёзузунга быжыгар болгаш хөгжүүр дээрзинге совет кижилер бүзүрелин илергейлеп турар. Ол чорук япон болгаш совет улустарның үнелеп эрге-ажыктарынга. Ыракы Чөөн Чүкте тайбынның болгаш айыыл чок чоруктуң эрге-ажыктарынга таарыжып турар.

«Правда» солундан.

ТУБЕРКУЛЁЗТАН ААРЫГ КИЖИНИҢ ӨӨНҮҢ ИШТ... БОТТАРЫН КАНЧААР АП ЧОРУУРУЛ

Туберкулез палочкаларын үндүрүп турар туберкулезтан аарыг кижи эң бөдүүн-даа болза, оваарымчалыг болурунуң хемчеглерин албас болза, ону ... гапдыр турар кадык кижилерге аарыг халдадып болур. Аарыг кижиниң чара... зы-биле кады үнүп турар туберкулез палочкалары ону долганып турар кижилерге чугаалажып азы чөдүрүп турда халдап болур.

Эвин эртир үдереткен туберкулезту эмнээри берге Ону кайы хире эрте эм... неп эгелээн болдур, ол хире дүрген болгаш чедимишкинниг эмнеп болур. Ын... чангаш өг-бүлезинде туберкулезтан аарыг кижи бар кижи бүрүзү моон адаа... да хемчеглерни билип алыр.

Туберкулез ызыгуур салгап келир аарыг эвес. Ынчангаш туберкулезта... аарыг кижи бар өг-бүлениң кежигүннери (уруглары, ада-иези болгаш өскеле... даа) көңгүс кадык болуп болур.

Аарыг кижи-биле кады чурттап турган оваарымчалыг болурунуң хемче... лерин сагыыр болза, аарывайн барып болур.

Аргалыг-ла болза туберкулезтан аарыг кижиге түс өрээл хостап бээр аз... улуг өрээлдиң бир азыын тускайлап бээри чугула. Аарыг кижиниң өрээлин... чуглунмаан соңга пөстери, хевистер, шывыглыг стол, сандай тургуспас: ол... ның кырынга аарыг даа, кадык-даа кижиге хоралыг доозун доктаап турупта... Оон аңгыда доозун туберкулез палочкаларының ынай-бээр дажыглажырын... дузалаар.

Аарыг кижиниң эдилеп турганы кандыг-даа эт-херекселди бичии-даа к... да ажыглавас.

Аарыг кижи боду орун-дөжээн эдип, чыыр болгаш арыг тургузар хүлээлг... лиг.

Аарыг кижиниң водопровод кранынче, шала кырынче болгаш арыглан... черге дукпүрбезин карактаар. Дукпүрер чүвезин ол карманнап алган чору... ужурлуг.

Силерниң аарыг кижи-биле чурттап турар өрээлинер үргүлчү арыг-сили... турар болгаш үргүлчү иштин салгынадып алган турар ужурлуг. Өрээл ишти... арыглаарда пөстү өттүрүп алыр. Аарыг кижиниң идик-хевин, эт-херексел... аңгы чуур.

Ылаңгыя уругларның аарыг кижилерге дегбезин хайгаараар. Аарыг киж... биле кады удутпас, ону ошкатпас болгаш чангыс таваактан чемнендирбес. Ча... уруглар туберкулезка улуг улуска бодаарга дүрген алзыптар. Туберкулезт... аарыг кижи черле уруглар ажаап болбас.

Туберкулез хенертен аар эгелеп болур: эът изиир, чөдүрткеш дукпүрт... грипп мышкаш кижи шаг чок апаар. Ындыг-даа болза туберкулез билдинмей... чажыт эгелеп болур. Ынчангаш туберкулезтан аарыг кижи-биле кады чурттап турар кижи билдинмес аарыгдан аарый бергенде болгаш грипп элээн узамдыга бергенде эмнелгеге барып, бодунуң кадыын хынадыр. Арып, дүргеи шаг үстүп, чем киир хөңнүгер чокталып, дүне деридип эгелезинерзе дүргенне диспансерниң эмчизинге баар, чүге дээрге ол туберкулезтуң эгелеп чорууруну баштайгы демдектери боop болур.

Силер көңгүс кадык-даа болзунарза өөнер иштинде туберкулезтан аары... кижи бар деп чүвени утпаңар. Ынчангаш силер элээн болгаш-ла (чылда—3 каттап) эмчиге кээп, кадыкшылыңар хынадып ап туруңар. Ынчанмас болзу... нарза чаа эгелээн туберкулезту билбейн, эвин эртир үдередип алгаш, эмнээ... рин бергедедип болур силер.

Бир эвес организм кадык, быжыгы болза, оон туберкулезка удурланыыш... кыны улуг болгаш кижи аарбайн барып болур. Ынчангаш чүгле бодун аары... халдай бээриниден камгалаар эвес, харын организмин база быжыглаар.

Организмни быжыглаарда шын чурттаары чугула: ажыл хүнүнде бодунун... ажылын хуваап алыр, хүнде үш катап чемненир, ооң иштинде чангыс-даа ка... тап болза ынаавыла изиг чүве ижер, дүн-хүнде 7—8 шак удуур, ажыл соонд... аргалыг болза бир шак хире дыштаныр, арага ишпес болгаш таакылаваc...

Эмчи-биле сүмележип алгаш, күш-культура болгаш спорт мергежилгелерн... кылыр, соок суга өттүрген аржыыл-биле эдин дүрбүүр, чайын хүнге дөгелө... нир болгаш далай, хем сугларынга эштир.

Ээлчеглиг шөлээзин шын эрттирер. Бодунуң организмин быжыглаарынче сагыш салыр.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

1925 чылда үндезилеттинген.

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область болгаш Кызыл хоорай Советтериниң органы

1957 январь 6 воскресенье № 4 (3716)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

СЭКП-ниң Горький обкомунга болгаш облкүүскомга, Горькийниң гидроэлектростанциязының тудугжуларының болгаш эптекчилериниң коллективинге (1 арын).
Герман Демократтыг Республиканың чазак төлээлериниң Москвада келгени (1 арын).
Чер-чер Советтеринге соңгулдаларга белеткелдер (1 арын).
Тыва автономнуг областа хөй уругларлыг иелерни «Иениң алдары» орденнер болгаш «Иениң медалы» медальдар-биле шаңнаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).
О. Чевер-оол. — Партия хуралдарының ролюн бедидер (2 арын).
МУРНАКЧЫЛАРНЫҢ ДУРЖУЛГАЗЫНДАН: С. Тамбиль. — Ыяш дилдирикчилери чуну билип алза чогуурул (2 арын).
М. Люндуп. — Ниин областарның чарыжы (2 арын).
Ажылчы чоннар депутаттарының районнар болгаш Кызыл хоорай Советтеринге соңгулдалар талазы-биле районнарның болгаш Кызыл хоорайның соңгулда комиссияларын бадылаар дугайында шиитпир (3 арын).
С. Сереней. — Ажылчы чоннуң кадык чаагай байдалын улам экижидер (3 арын).
Д. Бочаров. — Делегей байдалының допчулалы (4 арын).

АЛДЫГЫ БЕШ ЧЫЛ ПЛАНЫНЫҢ ЧЕДИИШКИННЕРИ ДЭЭШ ЧАРЫШТЫҢ ТУГУН БЕДИК КӨДҮРЭЭЛ

1956 чыл эрте берди. Чаа, 1957 чыл келген тур. Совет улустуң бүдүрген херинниң магалыг улуу болгаш оларның келир үеде шиитпирлээр ужурлуг оруулгаларының улуг чаагайы бүгү делегейниң мурнунга ол нийн чылдарның аразында тодаргай көстүп турар-дыр.

Эрткен чыл бистиң улустуң амыдыралынга, оон тайбың, маадырлыг күш-ажылынга улуг чедиишкиннер-биле демдеглеттинген. Ленинчи политиканы амыдыралга шудургу чорудуп турарының болгаш СЭКП XX съездизиниң шиитпирлерин боттандырып турарының түңнелинде социалистиг үлетпүрүн, хамыктың мурнунда аар индустрияның хөгжүлдезинге 1956 чылда улуг чедиишкиннер четтинип алдынган, Совет чурт улам-на күштүг апарган, оон экономиктиг болгаш чурт камгалалының күчүзү өскен, чоннуң материалдыг чаагай байдалы өскен. Аар үлетпүрнү колдады хөгжүлдезинге үндезилеттингеш улус ажыл-агыйының өске адырлары, оон иштинде көдээ ажыл-агый чедиишкинниг хөгжүп турган. Чоннуң херэглел барааннарының бүдүрүлгезин аажок көвүдээн. Совет кижилериниң материалдыг чаагай чоруун болгаш культурлуг деңнелин улам чаагай бедидер сорулга-биле улуг хемчеглерни боттандырган. Коммунистиг тургузуушкунуң бүгү талаларынга ажылчы чоннарның идепкейин бедидери-биле биче эвес чүүлдер кылдынган.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлери-биле чепсегленип алгаш, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизиниң айытканы улуг ажылдарның программазын амыдыралга чедиишкинниг боттандырарынче долу иштиг күзелдиг совет улус 1957 чылче кирипкен. Чаа эгелээн чылды Төрээн чурттуң чаагай чоруунга, коммунизмниң тиилелгези дээш чаа-чаа алдарлыг херектер-биле демдеглээринче боттарының чайгылыш чок тура-соруун ажылчын аныы, колхозчу тараачыннар, интеллигенция илередип турарлар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш К. Е. Ворошиловтуң чаа чылда чугаазынга, даштыкы эштерниң айтырыгларынга эш Н. С. Хрущевтуң харыыларынга, итали херээженнерниң «Нои донне» деп журналының редакциязынга эш Н. А. Булганинниң телеграммазынга бүгү совет улус ханызы-биле таарзынып чүүлдүгзүнген.

Чаа чыл ёлкаларының оттары бо хүннерде бүгү чуртта чайыннандыр хып турар. Чаа чыл уткаанының өөрүшкүлүг байырлалы клубтарга, культура ордуларынга, совет кижилерниң өг-бүлелеринге болгулаан. Москваның школачылары чаа чылдың Кремльде ёлказының байырлалынга чорааннар. Аныяктарның чаңчыл болган балын январь 1-де Кремльге тургускан. Чоннуң сеңгүүстээшкини, байырлалдыг кежээлери, карнавалдар, спортчу маргылдаалар чурттуң дыка хөй хоорайларынга болгаш суурларынга болгулаан.

Чаа, 1957 чылга ужуражыпшаан, совет кижилер боттарының мурнунда турар сорулгаларын бедик медерелдии-биле билип, боттарының улуг чаагай тургузукчу күш-ажылын үргүлчүлеп турарлар. Эгелеп турар чыл—алдыгы беш чыл планының ийиги чылы, ону күүседири болза, ССРЭ-ниң экономиктиг күчүзүнүң болгаш оон тиилетирбес оран камгалалының улам ыяйгы быжыглаашкыны, улустуң чаагай чоруунуң аажок бединишкини болгаш совет культураның өзүлдези болур. Алдыгы беш чыл планының онаалдаларын чедиишкинниг боттандырарынга бисте бүгү-ле аргалар бар. Ам күчүлүг болгаш бүгү талазы-биле сайзырангай социалистиг бүдүрүлге, кажангызындан-даа аажок артык материалдыг курлавырлар, а ол ышкаш мергежилдиг кадрлар совет чуртта бар. Социалистиг тургузугнуң, ажыл-агыйның социалистиг системазының бүгү делегейге төөгүлүг аажок улуг артык күжүн коммунизмни тургузарының чепте-ажыынга амгы үеде мурнукузундан-даа артык болгаш бүрүн четче ажыглазары чугула деп коммунистиг партия санап турар. СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлери оозунче угланган. Улус ажыл-агыйының күчүлүг чаа көдүрлүүшкүнүн организастаар талазы-биле ленум тодаргай хемчеглерни айыткан. ажыл-агый тургузуушкунунуң удуртулгазында четпестерни чайладырының оруктарын айыткан. ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планын көөр болгаш бадылаары-биле Пленумнуң шиитпирин ёзугаар ССРЭ-ниң Дээди Совединге ону 1957 чылдың бирги чартыында киирген турар ужурлуг. Ону кылырының талазы-биле ажылды деозарда СЭКП XX съездизиниң салганы алдыгы беш чыл планының кол сорулгаларын барымдаалаарын баш удур көрүп турар.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлери бистиң чурттуң улустарының амыдыралчы эрге-ажыын илередип турар болгаш олар ону изиг-биле деткип турар. Ол шиитпирлерге харыы кылдыр совет кижилер бүдүрүлге планнарын күүседир болгаш ажыр күүседир дээш социалистиг чарышты улам калбартып турарлар, бүдүрүлге бүрүзүнүң, тудуг бүрүзүнүң, бүгү-ле колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтарның иштики курлавырларын эң-не бүрүн четчези-биле ажыглаарынче чүткүп турарлар. Ажылчыннарның, тараачыннарның, интеллигенцияның миллион-миллион массаларының чогаадыкчы инициативазы чайгылыш чок өзүп турар.

Бистиң чурттуң ат алдарын болгаш улуг чаагайын улам-на мандыдар, оон күчү шыдалын быжыглаар дээш совет кижилерниң шиитпирлии кайы хире улуун чаа, 1957 чылдың баштайгы хүнү херечилеп турар. Москваның «Кадыыр болгаш Маска» деп заводунда ол хүннү канны дүрген эзилдирери-биле демдеглээн. Донбассте Сталин аттыг металлургия заводунуң доменщиктери январь биринин бирги ээлчег дургузунда пландан ажыр 50 тонна шойну бүдүрүп үндүрген. Бакунуң нефтичилери база-ла бедик бүдүрүкчүлүг ажылдааннар. Соликамскиниң целлюлоз-саазын комбинатында бо чылдың бир ээлчээ пландан ажыр элээн хөй тонна саазынны берген.

Социалистиг экономиканың болгаш культураның бүгү участоктарынга, бүгүле черлерге, каяа-даа чаа чылдың баштайгы хүннеринден эгелээш ажылга чүгула деп деске чоруктуг болгаш кужениишкинниг тургускан турарын бистиң чурттуң улустарының эрге-ажыктары коммунизмни тургузарының эрге-ажыктары неген турар. Сорулга болза, бүдүрүлгениң болгаш тудугнуң планнарын чугаа чок күүседирин хандырары, ажылдап турар күштерни ажыглаарын экижидери, бүдүрүлгелерниң, тудугларның, колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтарның иштики курлавырларын бүгү хемчеглер-биле мобилизастаары болур. Техниктиг дендиигеге, чаа техниканы кончуг дүрген шиңгээдип алырынга, күш-ажылды организастаарын экижидеринге болгаш бүдүрүлгениң технологиязын болбаазырадырынга үндезилээш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин, продукцияның бот-үнезин чиигедирин, оон шынарын экижидерин чедип алыр херек.

Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунда алдарлыг улуг чедиишкиннер-биле кады бисте улуг четпестер база бар. Бүгү билдингир болгай. Хөмүр даш казыптывары, металл, цемент бүдүрери болгаш ыяш белеткели 1955 чыл-биле деңнээрге өскени-биле кады продукцияның бо хевирлериниң талазы-биле бүдүрүлге планы 1956 чылда күүсетпинмейн турган. Дыка хөй бүдүрүлгелер боттарының улуг аргаларын ам-даа багай ажыглап турар. Чурттаглга тудуунуң планнары четче күүсетпинмейн турар. Көдээ ажыл-агый продукциязының бүдүрүлгезин көвүдедириниң бүгү курлавырларын четче хөделдирбейн турган. Административиг эргелел аппаратының ажылында, чоннуң өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг негелделерин хандырарында четпестер бар.

Ажыл-агый удуртукчулары, партия, совет, профэвилел организациялары шугумчулелди болгаш бот-шугумчулелди бүгү талазы-биле хөгжүтпүшаан, төгей чорук-биле болгаш бюрократизм-биле демисешпишаан, массаларның чогаадыкчы идепкейин болгаш эгелекчи саналдарын деткивишаан ажылда четпестерни шиитпирлии-биле чайладыр ужурлуг. Ажыл-агыйны социалистиг арга-биле чорударының ленинчи принциптеринге үндезилээш организакчы ажылды экижилер, ажыл-агый тургузуушкунун удуртурунуң методтарын сайзырадыр херек.

Алдыгы беш чыл планы — миллион-миллион кижилерниң дириг, чогаадыкчы херээ. Оон чедиишкинин кижилер — ажылчыннар, колхозчулар, интеллигенция, оларның күжениишкинниг, маадырлыг күш-ажылы шиитпирлээр. Ажыл-агый планнарын күүседир болгаш ажыр күүседир дээш демиселдиң болгаш бистиң экономикавыстың соксаал чок көдүрлүүшкүнүнүң күчүлүг чепсээ болур социалистиг чарышты үргүлчү хөгжүдери чугула. Партия, профэвилел организацияларының, ажыл-агыйжыларның хүлээлгези—чарышты удуртурунуң деңнелин бедидер, оон түңнелдериниң калбаа-биле ажык болуруун болгаш деңнеп көөрүн хандырар, эртемниң болгаш мурнакчы дуржулганың чедиишкиннерин неиттерелир болгаш шудургу шиңгээдир, бүдүрүлгениң мурнакчыларының хүрээлеңин көвүдедир.

Коммунистиг партияның улуг чаагай чогаадыкчы планнарынга сорук киирген совет кижилер алдыгы беш чыл планының чедиишкиннери дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжының тугун улам бедик көдүрер болгаш коммунизмниң тургузуушкунунга чаа тиилелгелерни чедип алырлар.

(«Правданың» мурнуку чүүлүндөн).

СЭКП-ниң Горький обкомунга болгаш облкүүскомга, Горькийниң гидроэлектростанциязының тудугжуларының болгаш эптекчилериниң коллективинге

Үстүү Волгага эң улуг гидроэлектростанцияны тудар талазы-биле Горький ГЭС-тиң тудугжуларының болгаш эптекчилериниң бүдүрүлге талазы-биле улуг чедиишкиннерин чедип алганын СЭКП Төп Комитеди болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели сеткил ханывышкыны-биле демдеглеп тур.

1956 чылдың декабрь 25-те сөөлгү гидроагрегатты ажыглалга киирген-биле 400 муң киловатт күштүг Горький ГЭС нийн миллиард ажыг киловатт-шак электри күжүн бүдүрүп үндүрүп турар аппаар.

Горький ГЭС-тиң тудуунуң эр, херээжен ажылчыннарынга, инженер-техниктиг ажылдакчыларынга бүдүрүлге талазы-биле улуг тиилелгелиг болганын холбаштыр СЭКП Төп Комитеди болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели байыр чедирип, олар моон соңгаар-даа гидроэлектростанцияларны тудар талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң Директиваларын күүседири дээш улам улуг чүткүлдүг-биле ажылдаар дээрзинге бүзүрелин илередип тур.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ. ССР ЭВИЛЕЛИНИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ.

Герман Демократтыг Республиканың чазак төлээлериниң Москвада келгени

Герман Демократтыг Республиканың чазак төлээлери январь 3-те Москвада чедип келген. ГДР-ниң кескү күрүне болгаш партия ажылдакчылары составтыг төлээлерни Премьер-Министр Отто Гротеволь баштап чорууп.

Белорус вокзалга аалчыларны Н. А. Булганин, А. И. Микоян, М. Г. Первухин, М. З. Сабуров, М. А. Суслов, Д. Т. Шепилов, ССРЭ-ниң министрлери болгаш албанның өске-даа кижилери, совет болгаш даштыкы журналистер, Москваның ажылчы чоннарының хөй санныг төлээлекчилери уткуп алган.

Вокзалга оон ыңай Герман Демократтыг Республиканың ССРЭ-де Элчин черинин ажылдакчылары, дипломаттыг төлээчерлериниң баштыңнары тургулаан.

Премьер-Министр Отто Гротеволь хүндүлүг таныыдының начальнигиниң рапортун хүлээп алган. Герман Демократтыг Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң Күрүне гимнерин күүсеткилээн.

Премьер-Министр Отто Гротеволь вокзалга чүве чугаалаан.

Молотов аттыг автомобиль заводунуң 25 чыл болганы

ГОРЬКИЙ. (СЭТА). Молотов аттыг автомобиль заводу 25 чыл болуп турар. Ол завод 1932 чылдың январь 1-де ажыглалга кирген. Ажылчыннарның, инженерлерниң, техниктерниң болгаш албан-хаакчыларның маадырлыг күш-ажылының түңнелинге ол чылдарның дургузунда заводтуң нийти продукция бүдүрүп үндүрери 40 ажыг катап өскен. «ГАЗ—51», «ГАЗ—63», «Победа» болгаш «ЗИМ» деп кол хевирниң машиналарынга үндезилеттингеш, 16 янзының чүък сөөртүр болгаш чиик автомобильдерни завод кылып турар. Амгы үеде бүдүрүлгениң коллективи «Волга» деп чаа чиик автомобильдиң бүдүрүлгезинче кирип турар.

Машина тудукчуларының кайгамчыктыг кадрлары заводта өскен. Оларның аразында хептелге цехиниң технологу Григорий Глуховский улуг хүндүткелдиг болуп турар. Ол аныяк тускай эртемниг кадр болунуң саналдары-биле миллион-миллион рубльдиң камналгазын берген.

Автомобиль тудукчуларының хоорайы өөп, чаагайжып турар. Беш чыл планнарының чылдарында ниндаа 600 муң хире дөрбелчин метр чуртталга өөлерин болгаш культура-чырыдылгаларының хөй албан черлерин тудуп тургускан.

Чер болгандан

КУЙБЫШЕВ. (СЭТА). Куйбышев ГЭС-тиң тудугжулары чаа күш-ажылчы тиилелгени чедип алганнар: 12 гидроагрегатты ажылда киирген болгаш үлетпүрге сайзыгаан бужун берип эгелей берген.

Ол машинаны ажыглалга киргени-биле, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизинге 1956 чылда күүседири-биле берген хүлээлгезин Куйбышев ГЭС-тиң тудугжулары күүсеткеннер. ГЭС-тиң күчүзү ам 1260 муң киловатт четкен.

1957 чылда арткан 8 агрегаттарны ажыглалга киирер, ынчаарга ГЭС долузу-биле ажыглалга кирер, ынчаарда оон күчүзү 2100 муң киловатт болур.

* * *

КИСЕЛЕВСК. (Кемерово область). (СЭТА). Декабрь 2-де күрүне комиссиязы «Байгановичуголь» трестиң чаа № 13 шахтазын ажыглалга хүлээп алган. Оон бүдүрүкчү күчүзү хонукта 5 муң тонна хөмүр дашт.

Бүдүрүлге эң чаа даг техниказы-биле чепсеглеттинген. Хөмүрнү казып кирериниге «ПКС-2» деп чер иштилеп эртер комбайннарны ажыглаар, ынчаарга хөмүр дашты үндүр сөөртүрүн үш-үш тонна кирер вагончугаштарлыг электровозтар боттандырар.

Телефондан аңгыда, чер иштиниң участоктары-биле радио харылзааны база органиазастаан, механизмнерниң автоматтыг башкарылгазын киирген.

* * *

КУТАИСИ. (СЭТА). Грузияның гидроэлектростанциялар тудукчулары чаа чыл бүдүүзүнде чаа бүдүрүлге тиилелгезин чедип алган. Декабрьның 29-та Ткибуль ГЭС-тиң сөөлгү дөрткү агрегадын ажыглалга киирген.

Ол чаа гидроэлектростанция күчүзүнүң талазы-биле республикада нийти ГЭС болур.

* * *

ПЕНЗА. (СЭТА). Кузнецкиниң «Главнефтеразведка» конторазының коллективи Кузнецкиден болгаш областың өске-даа алзэн каш чөөн талакы районнарындан нефть тывыштыг черлер тыпканнар.

Чер-чер Советтеринге соңгулдаларга белеткелдер

Кызылдың агитколлективтеринде

Бо хүннерде Кызыл хоорайның партия организацияларында ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдаларның белеткели эгелээн. Соңгукчуларның ортузунга политиктиг агитацияны чорударының төптери — 19 агитпунктулар хоорайга ажылдаарлар.

СЭКП хооркому агитпунктуларның эргелекчилеринге болгаш оларның оралакчыларынга дуржулгалыг кижилерни шилип бадылаан оларга сургалданы кылган.

Партия эге организациялары агитаторларның ажылын күштелдириериниң тодаргай хемчеглерин ап чорудуп турар. Эге организацияларның чаныңда агитколлективтерниң составын коммунистерниң болгаш комсомолчуларның аразындан шывырак билиглиг эштерни шилип быжыглаглаан.

Областың сан килдизинде агитколлективтиң составы 30 кижи турганындан 42 кижи чедир немээш агитатор бүрүзүнге ажылдаар участокту үлеп берген. Областың кадык камгалал килдизиниң, горпонун, хоорайның харылзаа конторазының болгаш өске-даа дыка хөй партия организациялары база-ла ынчаар ажылдап эгелээннер.

Сөөлгү хүннерде чамдык партия эге организацияларында болгаш агитпунктуларда агитаторларның соңгулда кампаниязының үезинде сорулгаларын тодарткан сургалдалыг чөвүлел хуралдар эртип турар. Агитаторларның хөй нурүузу соңгукчуларның бажыңнарынга барып, баштайгы беседаларны кылганнар.

Моон соңгааргы беседаларынга чер-чер Советтеринге соңгулдалар дугайында Дүрүмнү болгаш соңгукчуларның сонуургап турары өске-даа айтырыгларынга харыыларны агитаторлар бээрлер.

Белектиг ужуражыр

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районнуң албан организациязы, бүдүрүлге черлеринде, колхозтар төптеринде болгаш ферма, бригадаларда ажылчы чоннарның хуралдары калбарып турар. Амгы үеде кижи бүрүзү соңгулдалар хүнүнге күш-ажылчы белектиг ужуражырынга сеткил сагыжы хайныкан.

Шагаан-Арыг МТС-тиң коллективинге болган хөй кижи киржикчилиг хуралдан область Совединге соңгулдалар талазы-биле Шагаан-Арыг хоорайның соңгу талакы № 85 соңгулда округунуң округ комиссиязының составынга МТС-тиң мергежилдиг бызанчызы хөй-ниитичи Т. Ч. Семис-оолду дешпиткен. Механизаторлар часкы хову ажылынга белеткелин март бириниң бетинде доозарын хүлээнген.

Сталин аттыг колхозтуң колхозчуларының нийти хуралындан область Совединге соңгулдалар чорудар Көк-Чырааның № 91 соңгулда округунуң округ комиссиязының составынга колхозчу хойжу К. Б. Чанчыпты дешпиткен. Малды мени болгаш хур чыл ажырар, оон чаш төлүн бүрүн доруктуруп өстүрер талазы-биле тодаргай хүлээлгелерни колхозчулар алган.

Чыргаланды көдээ Советте

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Ажылчы чоннар депутаттарының Тес-Хем район Совединге соңгулдалар талазы-биле 35, а көдээ Советтерге соңгулдалар чорударының 65 соңгулда округтары тургустунган. Амгы үеде округтарның соңгулда комиссияларының составынга дешпилгелер чорут турар.

Чыргаланды көдээ Советке соңгулдалар талазы-биле округ комиссиязының составынга Ооп Маадыр-оолович Маны-Хая, Зоя Хурагандаевна Чурукпан, Соян Талбыевич Нанзал, Дамдынай Бораевич Бадай болгаш Көкээн Агбанович Болат-оол олар дешпигтирген.

Ол көдээ совет Тес-Хем районда дээре ажылдыг Советтерниң бирээзи. Оон хамаарылгалында Калинин аттыг колхоз эрткен көдээ ажыл-агый чылында планныг онаалдаларны чөгүур ойуңде күүсеткен. Артельдиң төвү Белдир-Арыг суур улам-на чаагайжыды калбарып турар. Көк-оолдуң эргелекчилээн агитпункт дериглгезин барык доосхан, агитаторлар ажылдап эгелээн.

Соңгулдаларга көдээ клуб

СЕССЕРЛИГ. (Телефон-биле). Кызыл районнуң Сессерлиг көдээ Совединиң клубунда соңгулдаларга хамаарышкан дериглгелер көрүштүг хандыртынып турар. «Баян-Хем» колхозта парторганизациязының агитколлективи соңгукчулар ортузунда тайылбыр ажылын калбартып турар.

Ажылчы чоннар депутаттарының Сессерлиг көдээ Совединге соңгулдалар талазы-биле округтуң соңгулда комиссиязы тургустунган. Оон составынга дешпиттиргеннер: М. Ч. Бомбу — «Баян-Хем» колхозтуң колхозчуларындан, Ф. И. Баранкова — Сессерлиг чеди чыл школазының башкылар коллективинден, Ч. Б. Саназ — «Баян-Хем» колхозта парторганизациядан, С. Ш. Бомин — Сессерлиг көдээ Советте профэвилел организациязындан, С. Б. Хандыжаа — «Баян-Хем» колхозта комсомол организациязындан.

Районда агитпунктулар

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Чер-чер Советтеринге соңгулдалар белеткели областың бүгү девискээринде калбарып эгелээн. Бай-Хем районнуң ажылчы чоннар депутаттарының район-Совединге соңгулдалар талазы-биле 35 соңгулда округтары тургустунган. Ол ышкаш көдээ база суур Советтериниң талазы-биле 7 соңгулда округтары тургустунган.

Амгы үеде районда 22 агитпунктуларның дериглгелери: лозунг, плакат, литература болгаш соңгулдаларга хамаарышкан өске-даа чүүлдерни көрүштүг хандырып турар. Агитколлективтерде билиглиг, ажылы дуржулгалыг 350 агитаторлар быжыглаттынган, олар хамаарышкан участоктарында тайылбыр ажылдарын калбартып турар.

Тыва автономнуг областа хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары“ орденнер болгаш „Иениң медалы“ медальдар-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1944 чылдың август 18-те Чарлыын ёзугаар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң мурнундан шаңнаары болза:

Тос уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«Иениң алдары» орденниң I чергези-биле

1. **Бегзи** Селиимей Чалбак-оол—Улуг-Хем районнуң Торгалыг көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

2. **Кошкендей** Чолдак Чыргаловна — Улуг-Хем районнуң «СЭКП XIX съездизи» колхозунуң колхозчузу.

3. **Кужугет** Очур Дамажаповна — Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозунуң колхозчузу.

4. **Ооржак** Долба Ак-ооловна —Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозунуң колхозчузу.

5. **Сарыглар** Арбындай Бужуу — Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң колхозчузу.

6. **Сенденмаа** Иргит Седип-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.

7. **Тыпынаар** Бужугет Солуна — Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.

8. **Чудурукпай** Бужугет Танзыновна — Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң колхозчузу.

Сес уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«Иениң алдары» орденниң II чергези-биле

1. **Анчанамай** Оюн Анаровна — Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозунуң колхозчузу.

2. **Базыр** Ончатпаа Дөңгүр-Кэраовна—Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг суурда өг-бүле ээзи.

3. **Бакыйлан** Кужугет Думен-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң колхозчузу.

4. **Бар-Бора** Хертек Айдыыооловна — Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң колхозчузу.

5. **Бегзи** Серенмаа Быргысовна — Улуг-Хем районнуң Маленков аттыг колхозунуң колхозчузу.

6. **Долбаа** Сат Сарыг-ооловна — Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.

7. **Донгак** Уйнукпан Чамыкай — Улуг-Хем районнуң Бай-Чыраа көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

8. **Кенгүшүк** Анай Седийбей — Улуг-Хем районнуң Хайыракан көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

9. **Кужугет** Эртинежик Бүдерооловна — Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң колхозчузу.

10. **Монгуш** Чүмбүү Допсаловна — Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң колхозчузу.

11. **Ооржак** Амчы Айыш-ооловна — Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.

12. **Ооржак** Бораш Деспиновна — Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.

13. **Ооржак** Маңмаа Канчыыр-ооловна—Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.

14. **Орлантай** Ондар Аесак-оол — Улуг-Хем районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.

15. **Саая** Билек Дагба — Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң колхозчузу.

16. **Саая** Кырыа Чаш-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң колхозчузу.

17. **Саая** Сюрюн Байынгаловна — Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.

18. **Салчак** Депий Чамыяновна — Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.

19. **Сарыглар** Домзатай Начын-Бора — Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.

20. **Сарыглар** Кара-кыс Доштуговна — Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.

21. **Сарыглар** Караш Авыда — Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң колхозчузу.

22. **Сугдур** Долума Допсан — Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.

23. **Хертек** Мугтай Дукудаковна — Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.

24. **Хомушку** Томатай Сурья — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.

(Уламчылыг).

Партия хуралдарының ролюн бедидер

Партия эге организацияларының организакчы болгаш кижизидикчи ролюн бедидерин СЭКП-ниң XX съездизиниң тоогуузуг шиитпирлери негеп турар. Ынчаарга партия хуралдарын эртирериниң идейполитиктиг деңнелин бедидери, шиитпирлерниң күүселдезин доктаамал контрольдаары болгаш организастаары партия ажылында чугула чүүл болур.

Ындыг турбуже, Бай-Тайга районунуң партия эге организацияларының партия хуралдарын чыылдырып турарының практиказында улуг четпестер барын коммунистерниң отчёт-соңгуудалыг хуралдары база районнуң партия конференциязы илереткен. Коммунистерниң ол шүгүмчүлекчи саналдарын амыдыралга боттандырар талазы-биле элээн эки ажылдап турар парторганизациялар районда бар.

Ыландыя МТС-тиң, «Мурнакчы», «Тиилелге», Сталин аттыг колхозтарның болгаш Тээли ортумак школаның партия эге организациялары отчёт-соңгуудалыг хуралдар соонда партия хуралдарын ай санында план ёзугаар чыылдырып, хуралдарның чугаалажыр айтырыгларын белеткээринге коммунистерни болгаш активти киириштирип турар апарганнар.

«Мурнакчы» колхозтуң партия организациязы (секретарь эш Биче-оол) колхоз бүдүрүлгезиниң болгаш масса-политиктиг ажылдарның амыдыралчы айтырыгларын партия хуралдарынга үргүлчү тургузуп, чугаалажыр айтырыгларны белеткээринге коммунистерниң боттарының киржилгезин идепкейжиткен.

Партбюро партия хуралдарынга кандыг-кандыг айтырыгларны чугаалажырының чугулазын бодамчалыы-биле шилип ап, коммунистерниң саналдарын өөренип көрүп турар. Үениң байдалынга таарышкан амыдыралчы айтырыгларны чугаалажырынга коммунистер идепкейлиг киржип турарлар. Партия организациязы масса-политиктиг ажылды ажы-агыйжы сорулгалар-биле шын холбаштырып турар апарган. Оон түңнелинде колхоз эрткен кодээ ажыл-агыйның чылында күрүне мурнунга планныг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүсеткен. Чурттаганның 69 чаа бажыңнарын тудуп, ажыглалга киирген. Мал ажылының продуктулуун өстүрген. Тарааның күскү ажаап алыышкынын чидириг чокка чоруткан.

Партия хуралдары — коммунистерни кижизидериниң школазы болур. Ол хуралдарга шүгүмчүлелдиг болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартып турган, ажылда четпестерни узуткаарының аргаларын болгаш оруктарын тывар ужурлуг. 1956 чылдың ноябрьның 12-де «Тиилелге» колхозтуң партия хуралы болган. Колхозтуң тудуг ажылында улуг четпестер барын коммунистер ол хуралга шын илереткеннер. Тудуг бригадазы чурттаганның 19 бажыңнарын тудар турган чүгле 9-ту тудкан. Тудугнуң шынары багай. Тудуг бригадири эш Борис организакчы ажылды чорударынга болунуң ёзулуг күжениишкинин үндүрүп ажылдаваан. Ол четпестерни узуткаар талазы-биле коммунистерниң хуралга берген саналдары ажылды моон соңгаар экижидеринге улуг рольдуг болган.

Партияның ажык хуралдары колхозчу активти кижизидеринге, активтиң саналдарын алырынга улуг ужур-дузалыг болуп турар. Сталин аттыг колхозтуң партия организациязының ажык хуралынга колхозчу активчи эш Шагаачы шыңгыы шүгүмчүлелчи саналды берген. — Бистиң колхозувус 1956 чылда малдың баш санын өстүрериниң күрүне планын күүсетпээн. Эът, дүк, сүт бүдүрериниң планы база-ла күүсетинмээн. Чүге ындыгыл? Чүге дээрге бистиң колхозувустуң удуртукчулары эштер Бомбу, Очур-оол олар дыка олутпай байдал-биле ажылдап келгеннер. Ажыл-агый пландарының күүселдезин хандырар аргаларда-даа, күштер-даа бисте бар, а чүгле организастаар ажыл четпес болуп турардыр — деп, ол дыка шын чугаалаан. Шак ындыг шүгүмчүлелдер удуртур ажылдакчыларның ажылга харыысалгазын бедидип турар.

Партия эге организацияларының хуралдарынга СЭКП райкомунуң бюрозунуң, килдистерниң база райкүүскомнуң ажылында четпестерни коммунистер чоптуг шүгүмчүлеп тургулаан. Коммунистерниң саналдары массалар ортузунга организакчы болгаш кижизидикчи ажылдарны улам экижидеринге дузалап турар. Сорулга болза, илерээн четпестерни узуткаар талазы-биле херек кырында ажылды күштелдирери болур.

Ынчаарга чамдык парторганизациялар коммунистерниң хуралдарын ай-айы-биле чыылдырбайн турар фактылар ам-даа бар. Чижээ, отчёт-соңгуудалыг хуралдар эрткенден бээр үш ай эрткен турда, Бара-Хөлде, Бай-Тал школазында, шагааның район салбырында партия эге организациялары коммунистерниң хуралдарын чүгле бир-бир удаа чыылдырганнар. Чамдык коммунистер партия хуралдарынга олурушпайн, айтырыгларны шиитпирлээринге идепкейлиг киришпейн турар. Ол четпестерни узуткаары, партия хуралдарының ролюн бедидери, ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң ээлчеглиг сорулгаларын шиитпирлээринге коммунистерниң авангардчы ролюн бедидери чугула.

О. ЧЕДЕР-ООЛ,
СЭКП Бай-Тайга райкомунуң оргкилдизиниң эргелекчизи.

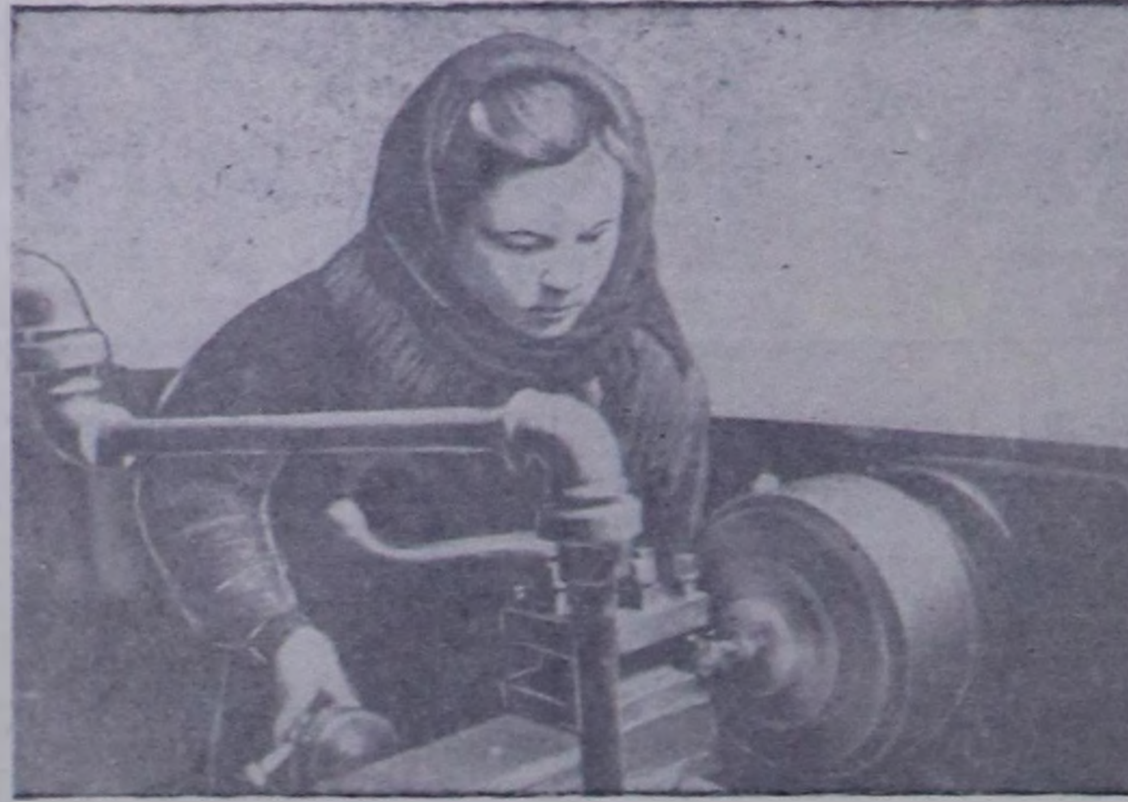

Хову-Аксының бүдүрүлгези чоокку келир үеде Тыва областың улуг үлетпүр бүдүрүлгелериниң бирээзи болур. Ам ында чүгле бистиң областың районнарындан эвес, харын Совет Эвилелиниң янзы-бүрү черлеринден келген аныяктар ында улуг үүлени бүдүрүп турарлар. Хову-Аксының бүдүрүлгези хүн-бүрү улам-на калбарып турар. Тудугжулар, дашчылар, мотористер, монтажниктер дээш ында кымнар чок дээр. Олар шупту боттарының ээлчег онаалгаларын чүгле ажыр эвес, харын доллур күүседир дээш ажылдап турарлар. Чижээ, комсомолчу кыс Зоя Бороткованы ап көрээлиңер. Ол токарь тускай мергежилдиг. Болуун ажыл онаалгазын Зоя бүдүн чартык катап ажыр күүседип, мурнакчы болуп турар.

Чурукта: Зоя Бороткованың ажылдап турары.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Чугула айтырыгны район Советиниң сессиязынга чугаалашкан

Чоокта чаа Тожу район Советиниң сессиязы Сыстыг-Хемниң ыяш ажыл-агый чериниң ажылының дугайын чугаалашкан. Кызыл хоорайны тудуг ыяжы-биле хандырарынга Сыстыг-Хемниң ыяш бүдүрүлгези улуг рольду ойнап турарын илеткелчи эш Быков (бүдүрүлгениң директору) демдеглеп чугаалаан. Бүдүрүлге чери 1956 чылда ыяш белеткелиниң планын 142,3 хуу, ыяшты Кызылче салдадып бадырарының планын 107 хуу күүсеткен.

Ынчалза-даа ол ыяш ажыл-агый чериниң ажылында улуг четпестер барын сессия илереткен. Бүдүрүлге 1957 чылдың сезонунга четпес белеткетипкен. Бүдүрүлгениң механизациязы ам-даа экиживээн. Ыяш белеткелинде ажылчыннарның чурттаар бажыңнарының септелгелери четче кылдынмаан.

Бүдүрүлге чериниң дирекциязы хөйнүти организациялары-биле харылзаа чок ажылдап келген. Ынчаарга Сыстыг-Хем кодээ Совет ол бүдүрүлге чериниң ажылынче ханылап кирбейн, ажылчыннар ортузунга социалистиг чарышты организастаарын сонуургавайн турар.

Ажылчыннарның материалдыг болгаш культурлуг херектелдерин хандырарынче сагыш салыышкыны кошкак тургустунган. Клубту оттулар ыяш-биле хандырбаан. Кино көргүзүглери дыка үзүктелиишкинниг болуп турар. Ажылчын суурну радиожудар дугайында чугаа үргүлчү болуп турза-даа, а оон күүселдези чок. Тожунуң райпозу бүдүрүлге ажылчыннарынга массалыг херектелдиң барааннарын садыглаарын эки организаставайн турар.

Депутаттарның илереткен четпестерин узуткаар талазы-биле боттуг ажылдарны чорударын райкүүскомдан сессия негээн. Ыяш ажыл-агыйы 1957 чылда 13000 кубометр тудуг ыяжын белеткээр, 15000 кубометр ыяшты Кызылче салдадып бадырар ужурлуг. Ол сорулганы чедиишкинниг күүседиринче угланган шиитпирни сессия хүлээп алган.

И. БАДАРЧИ.

Тудуг материалының белеткели

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозу Кара-Суг деп черге тудуг материалдары белеткээри-биле 25 кижини ийи звено кылдыр үзүп тургускан. Оларның бирээзи ыяшты белеткээр, а өскези—белен ыяштарны машина оруунче сөөртүр болгаш машина орууну арыглап аштаар.

Колхоз бо чылдың тудуг планында 30 чурттаалга бажыңнарын, 6 улуг, биче мал кажааларын, хлеб бызырар чери болгаш үргүлер ... деп көрген. Ол тудугларга 1200 кубометр ыяш материалы херектеттинер.

Колхозтуң тудугжулары сөөлгү каш хонуктарда 350 кубометр ыяшты белеткээш, машина орунче үндүр сөөртүп алган. Тудугжулар Чулдум, Өрге, Данзын, Балындуу олар хүннүң улуг нормазын 130—200 хуу чедир күүседип турарлар.

Бригадада партияның агитас-массалыг ажылы эки тургустунган. Агитхуудуе үргүлчү үнүп турар. Агитаторлар Самбылдай, Дамдын-оол олар тудугжуларга солун номчулгазын, беседаларны үргүлчү кылып турар.

Чадаана МТС колхозка тудуг материалын сөөртүп бээр керээлиг турган, чаңгыс-даа трактор чорудуп бербээнин демдеглээри чугула.

С. ОЧУР.

Колхозта хана солуну

Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхозта партия болгаш комсомол организациязының органы «Шалыпчы» деп хана солун доктаамал үнүп, болуның арыннарынга мурнакчы малчыннарның, тараажыларның, тудугжуларның дуржулгаларын тодаргай чырыдып турар. Оон-биле чергелештир колхоз бүдүрүлгезинде четпестерни, хожудап каап турарларны шүгүмчүлеп турар. Мурнакчыларның хүрээлеңин калбартыр, мурнакчы дуржулганы нептередир, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле «Мурнакчы» деп хана солунунга элээн каш чүүлдер сөөлгү үеде бижиттинген.

«Шалыпчы» хана солунунуң эң эки бижикчилери эштер С. Доржу, Н. Наксыл, Д. Бойгунмай олар солуннуң ажылынга идепкейлиг киржип турарлар.

«Шалыпчының» ээлчеглиг номери үнүп келирге колхозчулар ону долгандыр чыглып келгеш ында бижээн чүүлдерни улуг сонуургал-биле номчуп турарлар.

С. ДОНЗУМ.

МУРНАКЧЫЛАРНЫҢ ДУРЖУЛГАЗЫНДАН

Ыяш дилдирикчилери чүнү билип алза чогуурул

Бистиң областың колхозтарында, совхозтарында болгаш оон туржук чамдык МТС-терде безин пилорамалар ам ажылдап турар. Колхозтарга болгаш совхозтарга чурттаалга, ажыл-агый болгаш культура албан черлериниң тудугларын калбарган тудум-на дилген материалдарга негелде улам улгадыр.

Ол негелдени хандырарынга улуг рольду бирги ээлчегде ыяш дилдирикчилери ойнаар ужурлуг. Эки шынарлыг болгаш хөй санныг дилген материалдарны белеткээрде ыяш дилдирикчилери күш-ажылды шын организастаар, пилорамаларны долу күчүзү-биле рационалдыг ажыглаар ужурлуг.

Пилораманы бүдүрүкчүлүг ажыглаарда ону эдилээриниң техниктиг чурумнарын шыңгыы сагыыры онза чугула. Ол чурумнуң кол негелделерин моон адаанга допчузу-биле чугаалаар деп сорулганы салган мен.

Хирээ тургузукчузунуң ажылынга кыш болза эң-не харыысалгалыг үе болур. Мынчангаш кышкы үеде хирээниң бизин 1 сантиметрден 12 миллиметр чедир кыскаладыр бизээри ажыктыг. А хирээниң бизиниң доңгаларын 90 градус көдүрер. Кышкы соок үезинде ыяш доң болур. Ындыг өйде чолдак бис быжыг болур. Бо өйде хирээниң бизиниң солуушкунунуң хемчээлин 3 градустан ажырбас.

Хирээниң бизин чеди хонук иштинде ийиден эвээш эвес солуур. Соок хүннерде хирээниң бизин ыяш дилер мурнунда кересин-биле чаары чугула. Хирээниң шаанчак-сыксыын быжыглаан ээриндэ үргүлчү дынзылар болгаш хайгаараар ужурлуг.

Доң чудук дилип турар үеде пилораманың ажылын, оон дүргедээшкиниң болгаш оожумнаашкынын доктаамал хайгаараан турар. Хирээ холун эртир дүргедээр азы холун эртир оожумнаар болза сынып болур. Бо айыылдан чайлаар тылда пилорамщиктер агрегаттың өй тап ажылын хандырар сорулгалыг.

Хирээ тургузукчузу кижиниң харыысалгазы кышкы үеде онза улуг болур. Ол ыяш дилдирикчилери-биле доктаамал харылзаалыг болуп, оларның негелдезинге дыннангыр болур хүлээлгелиг. Хирээ тургузукчузу кижи пилораманың бүгү шимчээр кезектериниң шын ажылын хайгаараар, оон үзээшкинин шын кылыр ужурлуг. Өске сөс биле чугаалаарга, хирээ тургузукчузу кижи агрегаттың командири болур.

Ыяш дилдирикчилериниң болгаш хирээ тургузукчуларының ажылынга чылыг үе дыка таарымчалыг. Чүге дээрге, бир талазында, дилер материалдар эриг, ындыг болганда дилерге чымчак болур. Ийи талазында, пилораманың ажылдаар кезектери болгаш үзээшкини эриг болур. Ол чорук оон шын ажылынга улуг ужур-дузалыг.

Ынчалза-даа ыяш дилдирикчилериниң болгаш хирээ тургузукчуларының ажылының харыысалгазы, олардан негелде чайгы-даа үеде кудулаваайн турар.

Чылыгда хирээниң бизин узадыр бизээр: 12—15 сантиметр чедир. Бистиң солуу 18 градус болур. Бис узун болгаш солуу калбак болган тудум-на хирээниң бүдүрүкчүлүү бедик болур. Бо өйде хирээни чеди хонукта бирден эвээш эвес солуур.

Хирээни рамага шын тургузары оон айыыл чок болгаш бүдүрүкчүлүг ажылының үндезини. Мынчангаш хирээни тургузарда оон техниктиг бүгү негелделерин хажык чок сагыыры албан болур. Оларны тургускан соонда эки хынап көргеш, шенеп ажылдадыры чугула. Хыналда соонда, бир эвес ол шын тургустунган болза, ам ажылдадып болур. Үзээшкинин солууру, ону доктааткан үезинде чорударны чугула.

Пилорамага бүдүлүктүг, ыргак болгаш ирик ыяшты дилдирип болбас. Анаа бүдүк чок, дөрт ыяштыг дилдирер. Дилдирер ыяштарны баш удур сорттап ылгааш, пилорамага дилдирер ыяштарны демдектээн турар. Бо дугайында харыысалгалыг хамыктың мурнунда хирээ тургузукчузунга онаажыр. Ыяш дилдирер черде ажылдап турар кижилерге оон негелдезин күүседири албан болур. Бир эвес бо негелдени күүсетпес болза пилорама үрелип, сандан үнүп болур.

Пилорамада ажылдап турар кижилер техниканың айыыл чок чорууның негелделерин шыңгыы сагыыр хүлээлгелиг. Ыяш дилдирикчилеринге пилорама-биле канчаар ажылдаарының чурумун өөредири албан. Доктаатынган чурумнарны болгаш пилораманың ажылдаарының аай-бажын эки билип албайн турган ажылдап болбас.

Ыяш дилдирикчилериниң болгаш хирээ тургузукчуларының күш-ажылын шын организастаар чорук оларның күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн бедидерин, ажылдаар чеп ажыглаарының болгаш механизмнерни долу күчүзү-биле эдилээриниң үндезини.

Болуңун кылып турар ажылынга мергежилин доктаамал бедидери, анаа ынак болуру база болунуң эки дуржулгазын өөрүнге дамчыдары, оларның ажылының мурнакчы методтарын чогаадыкчы ажыглаары күш-ажылга чаа, кайгамчык көргүзүглерни чедип алырынга дузалаар. Бо дугайын мен болунуң хөй чылдаргы ажылының дуржулгазындан бүзүреп көрген мен.

С. ТАМБИЛЬ,
Кызылдың ыяш заводунуң дилдирикчизи.

Ажылын экижиткен

САРЫГ-СЕП (Телефон-биле). Каа-Хем районнуң бүдүрүлге комбинады мурнуку чылдарда дыка четпес ажылдап турган. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, продукцияның шынарын экижидер, ылангыя оон бот-үнезин чиигедир талазы-биле боттуг хемчеглер кылдынган. Комбинат эрткен чылын нийти продукция бүдүрериниң планын 100,4 хуу, а бараанныг продукцияның планын 107 хуу күүсеткен.

Я. ДОРЖУ.

Ийи областарның чарыжы

Алдыгы беш чыл планының бирги чылы — 1956 чылдың сорулгаларын чедиишкинниг күүседир дээш кожа турар Тыва болгаш Хакас автономнуг областарның аразынга социалистиг чарышты калбарткан.

1956 чылда областар боттарының төлээлерин бот-боттарынче каш удаа чоруткулаан. Кодээ ажыл-агыйның мурнакчы кижилерин болуңун чаржып турар облазынче чорудуп, ында колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-терниң ажылы-биле таныжып, үлегер-дуржулгалыг чүүлдерни шиңгээдип алыры, база боттарының ажылын оларга чугаалап бээри, четпес чүүлдерин эдип алыр талазы-биле арга-сүмени солчуру чарышты үре-түңнелдиг болдурарынга, ийи областарның ажылчы чоннарының найыралын улам быжыдарынга улуг ужур-дузалыг болуп турары тодаргай.

Хакас областың кодээ ажыл-агый төлээлери ноябрьда бистиң обласка кээп, чамдык колхозтарның, совхозтарның ажылы-биле таныжып, областың кодээ ажыл-агый мурнакчыларының кодээ ажыл-агый чылының түңнелдерин үндүрген хуралынга олурушкан. Бистиң областың кодээ ажыл-агый төлээлери декабрьның ийиги чартыында Хакас обласка барып, оон чамдык колхозтарынга, совхозтарынга болгаш бүдүрүлге черлеринге чораан. Оларның барган-на черинге Хакасияның ажылчы чоннары болуңун чаржып турар облазының төлээлеринге чылыы-биле ужуражып, боттарының ажылын кончуг кызыылдыг-биле чугаалап бериш, боттарының сонуургаан айтырыгларын салып турганнар.

Декабрьның 18-те Аскиз районнуң «Ильичиниң чагыглары» деп колхозунуң кежигүннери Тываның төлээлерин четкиейн манап турганнар. Төлээлерни колхоз баштаар чериниң конторазының чанынга хөй колхозчулар уткуп алган. Ажыл-агый талазы-биле таныжып чугаалашканының соонда колхозтуң удуртукчулары төлээлерге мал ажылының фермаларын, тараа складын, ногаалар болгаш картофель шыгжаар черлерин көргүскен.

Колхозтуң конторазының чанынга колхозчулар оон-моон чыглып кээп турган. Бызыын кызыл пөс-биле хаажылап каан улуг чонакты салган кылчан шилги аскырны контораның эжиинге чедип эккелген. Чонактың ол-бо талазынга кызыл удазын-биле: «Хакас областың Аскиз районунуң «Ильичиниң чагыглары» колхозундан Тыва автономнуг областың «Кызыл тараачын» колхозунга белек» деп сөстерни даарап кааны кончуг солун болган.

— Тываның болгаш Хакасияның улустарының найыралынга алдар кылдыр бистиң колхозтуң «Забавный» деп шолалыг орлов үксаалыг челер аскырын Тыва автономнуг областың Бии-Хем районунуң «Кызыл тараачын» колхозунга белекке тудар тур бис — деп колхоз даргазы эш Г. Галич чугаалаан. «Кызыл тараачын» колхозтуң даргазы эш Астафьев ол үнелеп четпес белекти хүлээп ап, колхозчуларга байыр чедирбишаан, болуунуң колхозунга ындыг эки үксаалыг чылгы малды өстүрерин чугаалаан.

Беш шакта клубка колхозчулар сыгычыр аргажок кылдыр чыглып келгеннер. Ол болза Тываның төлээлеринге ужуражылгазының хуралы. Хуралга колхоз даргазы эш Галич ноябрьда Тывага чораан, болунуң барганы Каа-Хемде «Тиилелге», Улуг-Хемде «Күш-ажылдың хостуу», Бии-Хемде «Кызыл тараачын» колхозтарының мал ажылының фермаларын механизастап турарын, оларның ажыл-агый көргүзүглерин чугаалавышаан, чарышты чүгле областарның аразынга чорудар эвес, харын колхозтарның аразынга чорудар болза улам боттуг түңнелдиг болур дээш, Бии-Хемде «Кызыл тараачын» колхозту чарышка кыйгырган.

«Кызыл тараачын» колхозтуң даргазы эш Астафьев чарышка кыйгырыгны хүлээп албышаан, чарышты ёзулуг чорудар дизе, колхозчу бүрүзү болунуң чаржып турар колхозунуң ажыл-агыйын билири чугула дээш, болунуң колхозунуң ажыл-агыйын чугаалаан. Ийи колхозтуң аразынга чарышты чорударын колхозчулар бир үн-биле шиитпирлээннер.

Хурал соонда колхозтуң чамдык мурнакчы саанчылары бистиң областың Таңды районунуң «Кызыл партизан» колхозунуң саанчызы О. Долзатмаа-биле (төлээлер-биле кады чораан) найыралдыг беседалажып, бедик сүт саалдазы дээш бот-боттарын чарышка кыйгыржып турганнар.

Чаржып турар областарның ийи колхозтарының аразынга социалистиг чарыш ынчаар эгелээн.

Шира районда үндезни хакас чон чурттап турар «Коммунизмче орук» колхозтуң кежигүннери Тываның төлээлеринге база ынчаар ужуражып, болуунуң ажыл-агыйын таныштырып турган.

Чаржып турар облазының төлээлери келгенинге холбаштыр тургускан кежээге баштаар чериниң кежигүннери болгаш колхозтуң мурнакчылары Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхозу-биле социалистиг чарыш салыр дугайында саналды чаңгыс үн-биле деткээннер. Анаа «Совет Тыва» колхозтуң даргазы эш Нурсат чарышты чорударын хүлээп албышаан, болунуң колхозунуң ажыл-агыйын таныштырган. Тыва колхозтуң каш-ла чылдың иштинде тургузуп турар амыдыралын, ылангыя 1956 чылгы көргүзүглерин олар дыка сонуургап, чаа-чаа айтырыгларны салып турганнар.

Эш Нурсат болгаш хакас колхозтуң даргазы эш Капчигашев олар чарышка алыр хүлээлгелерин боттарының колхозтарынга ажылдап кылгаш, бот-боттарынче чорударын дугурушкан. «Коммунизмче орук» колхозтуң аныяк саанчызы Е. Аешкина 1957 чылда болунга быжыглаан инек бүрүзүнден 1600 кг сүттү, а О. Долзатмаа — 1500 кг сүттү саап алыр деп боттарының аразынга чарышты салганнар.

Чарышты ёзу барымдаалавайн, ону түңнелдиг болдурар тылда, колхозтар боттарының төлээлерин солчуп, чарыштың чорудулгазын болгаш түңнелдерин хынажыр айтырыгны анаа онза чугулалап санаан.

Боград районнуң Дзержинский аттыг колхозунуң кежигүннери Тываның төлээлери-биле ужуражып, социалистиг чарышты улам үре-түңнелдиг болдуруп, чаржып турар областарның кайызы-даа алдыгы беш чылдың ийиги чылында улуг чедиишкинниг болуруң, күрүне мурнунга хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседирин сеткил-сагыштың ханызындан чугаалап турганнар.

Колхоз даргазы Павел Васильевич Ткаченко колхозунуң «Мировой» деп шолалыг бугажыгажын Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхозунга белекке берип турган, симменталь үксаалыг мыйыстыг бода малды тыва колхозка моон соңгаар дүрген өстүрерин күзээн. Чүгле 13 ай болуп турар ол бугажыгаштың деңнизи 400 килограмм ажып турар болгаш колхозтуң төп фермазының кодаңында эң эки шынарга санадып турар. Оон харыызы кылдыр эш Нурсат ийи тевени белекке бээр бис дээрге, колхозчулар кайгамчык сонуургап, ол черде чок болуп турар теве малды анаа азырап өстүрериңге улуг күзелдиин илередип турганнар.

Ол ышкаш Хакасияның хөй ажылының совхозунуң болгаш «Борец» деп кур чер совхозунуң ажыл-ишчилери, Усть-Абакан районнуң Калинин аттыг болгаш Бея районнуң «Ленин оруу» колхозтарының кежигүннери чаржып турар облазының кодээ ажыл-агый төлээлеринге өөрүшкүлүг ужуражканнар. Олар чарышка боттарының чедип алганын чугаалап берип, база эрткен кодээ ажыл-агый чылында бистиң областың колхозтарының, совхозтарының түңнелдерин сонуургап турганнар.

Хакасияның колхозтары болгаш хөй ажылының совхозу эки үксаалыг малдарын белекке берип турган, Тыва областың колхозтарынга, совхозтарынга нарын дүктүг хойлар, симменталь үксаалыг мыйыстыг бода мал, үрелиг кодан чылгылар чоокку чылдарда өскен турарын күзеп турганнар.

Бо болза чаржып турар ийи областарның ажылчы чоннарының найыралының улам быжыгып турарын, чарышка чүгле болу мурнаарын оралдажыр эвес, харын чаржып турарлар бот-боттарынга дузалажыр, кайы-кайызы улуг чедиишкинниг болурун оралдажыр дугайында социалистиг чарыштың принцивиниң боттаныышкынын көргүзүп турар улуг политиктиг ужур-дузалыг херек.

Хакас болгаш Тыва автономнуг областар боттарының аразынга социалистиг чарышты чорутпушаан, СЭКП-ниң XX съездизиниң кодээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин болгаш күрүнеге оларның белеткелдерин көвүдедир талазы-биле айтыышкынын күүседир дээш демиселге эрткен кодээ ажыл-агый чылында маргылдаа чок чедиишкиннерлиг болганын түңнелдер көргүзүп турар.

Мааа Хакасияның чамдык кол түңнелдерин көргүзүп болур. Областың тараажылары эрткен чылын күрүнеге 23 миллион пуд тарааны дужааган, область ортумаа-биле бир инектен 1575 кг сүттү, бир хойдан 3,7 кг дүктү алган. Бур болгаш курукан черлерни шиңгээдип алырының күүселди-биле тарылга шөлдерин калбартырынга, тараа бүдүрерин дыка көвүдедиринге, күрүнеге тараа дужаар болгаш садар талазы-биле алган хүлээлгелерин күүседиринге чедип алган чедиишкиннери-биле Хакасияның хөй-хөй колхозтары, совхозтары 1957 чылдың Бүгү-эвилелдиң кодээ ажыл-агый делгелгезиниң киржикчилери болуп турарлар.

Декабрь 24-те болган Хакас областың кодээ ажыл-агый мурнакчыларының эрткен чылдың түңнелдерин болгаш чаа ажыл-агый чылының сорулгаларын чугаалашкан хуралынга-даа, Хакасияның удуртукчуларының Тыва болгаш Горно-Алтайск областарның төлээлериниң анаа чораанының түңнелиниң дугайында чугаалажыышкынынга-даа областар аразының социалистиг чарыжының эки түңнелдерин, политиктиг ужур-дузазын демдеглээн.

Оон-биле кады областар аразының социалистиг чарыжының чорудулгазында чамдык четпестер барын база демдеглеп турган. Чижээ, Кызыл, Абакан хоорайларның аразында чарышты салган-даа болза, төлээлерин солчуп, боттарының ажылын таныжып, түңнел үндүрбээн. Оон ынай бүдүрүлгелер болгаш культура албан черлериниң аайы-биле чарыштың айтырыын көдүрбейн турар. Бистиң областың төлээлериниң составында малчыннар, колхозтар даргалары-биле оларның чораан колхозтарының даргалары, малчыннар дириг беседаларны чорудуп турган. Ынчаарга кодээ Советтер даргалары, медицина ажылдакчылары болуңун чаржып турар облазындан ындыг кижилер келирин база күзеп турарлар. Мону моон соңгаар өөренип көөрү чугула.

Хакасияның кодээ ажыл-агый мурнакчыларының чөвүлел хуралының киржикчилери областар аразында социалистиг чарышты улам калбартырын, боттарының дуржулгазын солчурун, найырал харылзааны быжыдарын боттарының саналдарынга демдеглеп турганнар.

Областың кодээ ажыл-агыйының бүгү ажыл-ишчилеринге алдыгы беш чыл планының ийиги чылы — 1957 чылда чедип алыр кол сорулгаларны айыткан кыйгырыгны ол хуралдың киржикчилери хүлээп алган. 1957 чылда Тыва болгаш Горно-Алтайск областар-биле чарышка бирги черге демисешпишаан, облазка ортумаа-биле гектар санындан 14,5 центнер тараа дужаарын алыры, бир инектен-не сүт саалдазын совхозтар 2500 кг, колхозтар 1700 кг, хөй бүрүзүнден дүк кыргылдазын совхозтар 4,7 кг, колхозтар 2,7 кг, чедирери болгаш оон-даа өске бедиткен хүлээлгелерни кыйгырыгда айыткан.

М. ЛЮНДУП.

Ажылчы чоннар депутаттарының районнар болгаш Кызыл хоорай Советтеринге соңгулдалар талазы-биле районнарның болгаш Кызыл хоорайның соңгулда комиссияларын бадылаар дугайында

Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң күүсекчи комитединиң шиитпири

Ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң күүсекчи комитединиң **шиитпирлээни болза:**

«РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының крайлар, областар, округтар, районнар, хоорайлар, кожээ болгаш суурлар Советтеринге соңгулдалар дугайында Дүрүмнүң» 43 болгаш 44 чүүлдеринге үндезилээш, ажылчы чоннар депутаттарының районнар болгаш хоорай Советтеринге соңгулдалар талазы-биле районнарның болгаш Кызыл хоорайның соңгулда комиссияларын хөй-нийти организацияларының болгаш ажылчы чоннар ниитилелдериниң дараазында төлээлекчилерин составтыг бадылаар:

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ХООРАЙНЫҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Шуклин** Серафим Иванович — хоорайның коммунистиг организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Тарма** Тонгак Хоруноолович — радиоинформация килдизиниң ажылдакчыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының секретары — **Гиломедова** Раиса Степановна — курбанкының область конторазының ажылдакчыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери: **Кюнзегеш** Юрий Шойдакович — Тываның ном үндүрер чериниң ажылдакчыларының коллективинден. **Плутаев** Василий Александрович — хоорайның өрт шериниң ажылдакчыларының коллективинден. **Сабирзянов** Гумер Салихович — хоорайның комсомол организациязындан. **Горбунова** Валентина Яковлевна — типография ажылдакчыларының коллективинден. **Харламова** Полина Васильевна — № 7 школаның төрелдер комитединден. **Волокитин** Иван Андреевич — Кызылдың аэропорт ажылдакчыларының коллективинден.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Кулев** Георгий Николаевич — районнуң коммунистиг организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Терских** Лидия Семеновна — Кызыл-Мажалык ортумак школаның башкыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының секретары — **Бакан** Татьяна Хулеровна — Ак-Довурактың чеди чыл школазының башкыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери: **Уватова** Галина Андреевна — районнуң комсомол организациязындан. **Шадрина** Любовь Петровна — Эрги-Барлык школазының башкыларының коллективинден. **Эрес-оол** Саая Бонзайоолович — Аксы-Барлык ортумак школаның башкыларының коллективинден. **Сарыглар** Сула Чыбылзевич — Кызыл-Мажалык МТС-тиң ажылчын, албан-хаакчыларының коллективинден. **Ондар** Анай-оол Балыназынович — райпо коллективинден. **Ооржак** Хыраажык Чыпараевич — «Кызыл тараачын» колхозтуң колхозчуларындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ БАЙ-ТАЙГА РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Сирин-оол** Оюн Авайолович — СЭБП райкомунуң парторганизациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Даниленко** Николай Елисеевич — Тээли ортумак школаның профэвилел организациязындан.

Соңгулда комиссиязының секретары — **Арапчаева** Батора Александровна — ВЛКСМ райкомунуң комсомол организациязындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери: **Монгуш-оол** Монгуш Сендирович — «Тиилелге» колхозтуң парторганизациязындан. **Назын** Иргит Чүлдүмовна — Молотов аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Петрова** Тамара Михайловна — райкүүскомунуң комсомол организациязындан. **Бобылев** Николай Иванович — Бай-Тайга МТС-тиң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОН СОВЕДИНИҢ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Шириндивин** Олег Оспаевич — Чадаана МТС-тиң партия организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Ковенский** Юрий Зиновьевич — район эмнелгезиниң профэвилел организациязындан.

Соңгулда комиссиязының секретары — **Потехина** Мария Макаровна — райкүүскомунуң ажылдакчыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери: **Абрамов** Михаил Исаевич — тараа белеткелиниң ажылдакчыларының коллективинден. **Гущина** Евдокия Григорьевна — ВЛКСМ райкомунуң комсомол организациязындан. **Шура Ооржак** Болдухунаевна — «Искра» колхозтуң колхозчуларындан. **Овчаренко** Максим Александрович — районнуң ыяш ажыл-агыйының ажылдакчыларының коллективинден. **Монгуш** Айыыжы Доктуг-оолович — Хайыракан суурнуң ажылчы чоннарындан. **Сат** Бопай-оол Ширапович — «Кызыл тараачын» колхозтуң колхозчуларындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ КАА-ХЕМ РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Коржевский** Александр Григорьевич — ыяш ажыл-агый чериниң партия организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Очур-оол** Константин Майыракович — курбанкының район салбырының ажылдакчыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының секретары — **Бондаренко** Клавдия Федоровна — МТС-тиң партия организациязындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери: **Тамба** Николай Васильевич — райкүүскомунуң профэвилел организациязындан. **Иванова** Светлана Филипповна — район эмнелгезиниң ажылдакчыларының коллективинден. **Елисеев** Михаил Савельевич — «Октябрь 14 чылы» колхозтуң колхозчуларындан. **Ворошилов** Иван Георгиевич — райүлетпүр комбинатының ажылчыннарының коллективинден.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ КЫЗЫЛ РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Иванцов** Павел Иванович — МТС-тиң партия организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Данзын-оол** Данил Бадкарович — СЭБП райкомунуң ажылдакчыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының секретары — **Грачева** Александра Степановна — райкүүскомунуң ажылдакчыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери: **Бухальцев** Иннокентий Иванович — «Элегес» шахтазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден. **Мельников** Михаил Яковлевич — райпо ажылдакчыларының коллективинден. **Чылбак-оол** Пиченей Таранович — ВЛКСМ райкомунуң ажылдакчыларының коллективинден. **Дэржажа** Дамдын Балбак-оолович — «Баян-Хем» колхозтуң колхозчуларындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ӨВҮР РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Седен** Сергей Чыдыгкысович — СЭБП райкомунуң парторганизациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Черных** Зоя Федоровна — район эмнелгезиниң профэвилел организациязындан.

Соңгулда комиссиязының секретары — **Сарыг-оол** Тумат Данзырович — районнуң комсомол организациязындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери: **Доржукай** Тонгак Одайсүрүнович — «Торгалыг» колхозтуң колхозчуларындан. **Мандан-Хорлуу** Антон Шайгорович — райсаң килдизиниң ажылдакчыларының коллективинден. **Сендий-оол** Монгуш Маадырооловна — райсаң килдизиниң комсомол организациязындан. **Сенден** Монгуш Хүргүлооловна — «Коммунизмче оруу» колхозтуң колхозчуларындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ БИИ-ХЕМ РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Темир-оол** Нина Балдановна — СЭБП райкомунуң парторганизациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Пархоменко** Александр Иванович — суд болгаш прокуратура организацияларының профэвилел организациязындан.

Соңгулда комиссиязының секретары — **Федорченко** Алексей Михайлович — райкүүском ажылдакчыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери: **Русак** Игнат Степанович — райвоенкомат ажылдакчыларының коллективинден. **Монгуш** Падна Василий — коммунал ажыл-агыйының болгаш хоорай чаагайжыдылгазының конторазының ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан. **Осипов** Игнатий Григорьевич — МТС-тиң профэвилел организациязындан. **Завьялова** Домна Родионовна — «Кызыл тараачын» колхозтуң колхозчуларындан. **Мужичков** Иван Иннокентьевич — районуң парторганизациязындан. **Танова** Екатерина Түктүг-ооловна — № 2 ортумак школаның ажылдакчыларының коллективинден.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ СҮТ-ХӨЛ РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Севен** Семен Хунаевич — районнуң коммунистиг организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Семенютенко** Сергей Семенович — сан-банк организацияларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының секретары — **Монгуш** Александра Ажпевна — Сүг-Аксы ортумак школаның башкыларының, ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери: **Бондаренко** Павел Ефимович — МТС-тиң профэвилел организациязындан. **Топуй-оол** Мария Аксаковна — «Сталинчи оруу» колхозтуң колхозчуларындан. **Сизых** Лариса Владимировна — район эмнелгезиниң ажылдакчыларының коллективинден. **Куулар** Доржу Седенович — ВЛКСМ райкомунуң комсомол эге организациязындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ТАНДЫ РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Тимонин** Андрей Алексеевич — райвоенкомат ажылдакчыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Чыргал-оол** Даржаа Ламажапович — ВЛКСМ райкомунуң ажылдакчыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының секретары — **Вешнина** Антонина Иосифовна — райкүүскомунуң профэвилел организациязындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери: **Нурзат** Ольга Ойбаевна — Бай-Хаак ортумак школазының башкыларының коллективинден. **Набиков** Василий Иванович — район эмнелгезиниң профэвилел организациязындан. **Храменко** Матрена Филипповна — Калинин аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Бобков** Александр Дмитреевна — Бай-Хаак МТС-тиң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан. **Оюн** Биче-оол Бижекович — Бочетов школазының башкыларының коллективинден. **Даржаа** Михаил Ширапович — «Кызыл партизан» колхозтуң колхозчуларындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ТЕС-ХЕМ РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Ламажап** Максим Чаткарович — СЭБП райкомунуң партия эге организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Биче-оол** Оюн Намзатович — Самагалдай ортумак школазының ажылдакчыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының секретары — **Ножкин** Артем Яковлевич — райкүүскомунуң профэвилел организациязындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери: **Чиктел** Чооху Кара-Хуракович — райпо ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден. **Абрамов** Василий Егорович — районнуң комсомол организациязындан. **Янборисова** Наиля Шарафулловна — райкүүском ажылдакчыларының коллективинден. **Мансыл** Мария Самдановна — Калинин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ТОЖУ РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Ачыты** Галина Борандаевна — районнуң коммунистиг организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Тамдын-оол** Василий Санмаевич — күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел район организациязындан.

Соңгулда комиссиязының секретары — **Башилова** Надежда Ивановна — Тоора-Хем ортумак школаның комсомол организациязындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери: **Колчина** Луиза Георгиевна — Кызыл Кресстиң болгаш Кызыл Чартык айның ниитилелиниң район организациязындан. **Пешков** Анатолий Федорович — районнуң хереглекчилер ниитилелинден. **Кенден** Елизавета Барынмаевна — «Совет Тыва» колхозтуң колхозчуларындан. **Бичике** Назын Шурланаевна — ыяш ажыл-агый чериниң ажылчыннарының коллективинден.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ УЛУГ-ХЕМ РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Сагаланов** Алексей Трофимович — Шагаан-Арыг МТС-тиң партия эге организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Кавай-оол** Николай Лопсан-Серенович — редакция ажылдакчыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының секретары — **Ширнина** Анна Васильевна — СЭБП райкомунуң ажылдакчыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери: **Комбуй** Николай Сандавович — районнуң профэвилел организациязындан. **Тупикина** Татьяна Константиновна — хоорайкүүскомунуң партия эге организациязындан. **Залевская** Тамара Викентьевна — район эмнелгезиниң комсомол организациязындан. **Порватов** Никита Павлович — сан-банк ажылдакчыларының коллективинден. **Тоячунмаа** Валентина Ойдуповна — № 2 ортумак школаның профэвилел организациязындан. **Аргунов** Александр Петрович — харылзааның район конторазының ажылчыннарының болгаш албан хаакчыларының коллективинден.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ЧАА-ХӨЛ РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Удуур-оол** Монгуш Самбуевич — СЭБП райкомунуң партия эге организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Брюханов** Виктор Александрович — Чаа-Хөл МТС-тиң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Соңгулда комиссиязының секретары — **Кунга** Хураган-оол Буянович — райкүүскомунуң ажылдакчыларының коллективинден.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери: **Кандакова** Елизавета Федоровна — харылзааның район конторазының ажылдакчыларының коллективинден. **Сохнова** Валентина Александровна — райпо ажылчыннарындан болгаш албан хаакчыларындан. **Вайнберг** Морис Федорович — Чаа-Хөл ортумак школаның башкыларының коллективинден. **Салчак** Буваа Сүрүн — Ленин аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ЭРЗИН РАЙОН СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ РАЙОННУҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫ

Соңгулда комиссиязының даргазы — **Ширап** Оюн Танмаевич — СЭБП райкомунуң профэвилел организациязындан.

Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы — **Ширин** Александр Дадаевич — райкүүскомунуң партия эге организациязындан.

Соңгулда комиссиязының секретары — **Рыжев** Николай Андреевич — ВЛКСМ райкомунуң комсомол организациязындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери: **Скроб** Зинаида Григорьевна — райпо ажылдакчыларының коллективинден. **Пугевкин** Иван Абрамович — Мөрен суурнуң ажылчы чоннарындан. **Имажап** Николай Чигжитович — райсаң килдизиниң профэвилел организациязындан. **Ижи** Шимитени Бел — райкүүскомунуң комсомол организациязындан.

Облкүүском даргазы А. ЧИМБА.
Облкүүском секретары Г. ИВАНОВ.

1957 чылдың январь 3.

Ажылчы чоннуң кадык, чаагай байдалын улам экижидер

Бистиң социалистиг күрүнеде совет кижилерниң кадык чаагай чоруун камгалап, быжыглаарынга акша-хөреңгини хөйү-биле чарыгдап турар. Бистиң бүгү чурттуңустуң иштинде чорутунуп турар күрүнениң планныг кадыкшылга хемчеглери чаагай түңнелдерни берип турар.

Хөй-хөй эртемденнер, эмчилер янзы-бүрү аарыгларны танып доктаадырының болгаш эмнээриниң чаа-чаа эмнерин болгаш баш бурунгаар хемчеглер алырының аргаларын тывар талазы-биле эки үре-түңнелдиг ажылдап турарлар.

Медицина үлетпүрүнүң бүдүрүкчилериниң коллективтери ам херекселдерни болгаш эмнелге черлериниң дериг-херекселдерин бүдүрерин сайзыраңгайжыдып, калбартып турарлар.

Совет Эвилелинде чоннуң аарыыр болгаш өлүп хораар чоруу чыл-бүрүде эвээжеп, кижилерниң чурттаалгазының (назынының) ортумак үргүлчүлели узап турар, ол болза улустуң амыдырал-чурттаалгазының материалдыг болгаш культурлуг деңнелиниң өзүп турарының чугула көргүзүү болур. Революция мурнундагы Россияга чоннуң чурттаалгазының ортумак үргүлчүлели чүгле 32 чыл болуп турган болза, 1927 чылда 44 харга четкен, а амгы үеде 64 чыл болуп турар.

Бистиң областың кадык камгалалының албан черлеринде дээди эртемниг 310 эмчилер болгаш ортумак эртемниг 850 хире ажылдакчылар ажылдап турарлар.

Ындыг болза-даа бистиң областың кадык камгалалының органнарының ажыл-чорудулгазында, ол ышкаш кадык камгалалының хемчеглерин боттандырып турарында улуг четпестер бар.

Чоокта чаа Москвага, Кремльдиң Улуг Ордузунга кадык камгалал ажылдакчыларының активтериниң Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы болуп эрткен, совет кижилерниң эмнелге хандырылгазын экижидери дээш, улустуң кадык, чаагай чоруун улам-на чаагайжыдары дээш демиселде ам-даа ажыглатынмайн турар улуг курлавырлар, аргалар бар деп чүвени чөвүлел хурал көргүскен.

«Бистиң бедик хүлээлгевис болза, улустуң кадыының дугайында партияның болгаш чазактың кызыгаар чок сагыш салыышкынын ажыл-херек-биле харылаарывыс болур. Кижилерниң кадыының дугайында күрүнениң мурнунга хамыктың мурнунда бистер—кадык камгалалының ажылдакчылары харылаар бис» — деп кадык камгалалының ажылдакчыларының активиниң Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының кыйгырыында чугаалап турар. Совет кадык камгалалының улам ыңай көдүрлүүшкүнү хамыктың мурнунда бистерниң кижи бүрүзүнүң күжениишкининден, улус чоннуң мурнунга албан хүлээлгени, дааскан ажыл-херекти бедик медерелдиг көөрүвүстен болгаш бистерниң инициативавыстан, бистерниң мергежилдиг ажылдап билириивистен хамаарыжыр деп кыйгырыгда шын демдеглеп турар.

Бистиң областың эмнелге-профилактика болгаш уругларның албан черлериниң база медицина-санитарның албан черлериниң коллективтериниң хуралдарынга ол кыйгырыгны ам чугаалажып көрүп турар. Улустуң кадык камгалалын экижидериниң тодаргай хемчеглерин коллектив бүрүзүнде көрүп турар.

1956 чылдың декабрьның төнчүзүнде Тыва областың кадык камгалалының ажылдакчыларының активиниң область чөвүлел хуралы болуп эрткен. Ол чөвүлел хуралга партия болгаш совет органнарының удуртур ажылдакчылары киришкен. Аңаа «Кадык камгалалының ажылдакчыларының активиниң Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының ажылының түңнелиниң болгаш Тыва областың медицина ажылдакчыларының сорулгаларының дугайында» илеткел болган.

Чөвүлел хуралга илеткелчи болгаш санал бергеннер областың кадык камгалал органнарының чедиишкиннериниң дугайын айытпышаан, эмнелгелерниң амбулаторияларының, фельдшер-акушер пункттарының, уругларның албан черлериниң, түс-түс эмчилериниң болгаш медицинаның ортумак ажылдакчыларының ажылында улуг четпестерни илереткен.

Эмнелге черлериниң болгаш медицина ажылдакчыларының негелде херегледеринге чер-черниң Советтериниң талазындан четпес кичээнгей салып турар—деп медицина ажылдакчылары шүгүмчүлээннер.

Кожээде кадык камгалалының органнарын эде организастаарының айтырыының талазы-биле областың чөвүлел хуралынга тодаргай чугаалашкан. Кадык камгалалының районнар килдистерин дүжүрер болгаш районнарның санитар-эпидемиология станцияларын район эмнелгелериниң салбырлары эргелиг кылдыр каттыштырган, эмчилерни болгаш медицина ажылдакчыларының санын кызырбас — деп көрген.

Ам район эмнелгезиниң кол эмчизи эмнелгениң бүгү албан черлерин болгаш медицина кадрларын удуртур, районда кадык камгалалының ажылын ол боду-биле харылаар. Ол чаартылганың кол сорулгазы болза кожээде кадык камгалал органнарынга удуртулгада быдаргай чорукту чок кылыр, эмнелге болгаш санитар албанының хөделиишкининиң комплекстиг болгаш чангыс аай чоруун хандырары болур.

1957 чылда кадык камгалалының органнарының болгаш ажылдакчыларының мурнунда улуг болгаш харысаалгалыг сорулгалар туруп турар. Бо чылын Кызыл хоорайда туберкулёзка улуг 75 орунуг областың диспансериниң болгаш 4 квартиралыг чурттаалга бажыңының тудуун көрдүнген, Сүт-Хөл болгаш Каа-Хем районнарынга инфекция аарыгларының 2 корпустарының тудуун доозар. Үш-Белдир аржаанының болгаш «Чедер» курорттуңуң эмнелге корпустарының тудуу болгаш септелгези планда көрдүнүп турар, ол сорулгага 1840 муң рубльди төлевилеп көрген.

Чөөн-Хемчик районунга туберкулёзка улуг 100 орунуг область эмнелгезин 1957 чылда ажыдар, уругларның туберкулёз аарыының Белбейде эмнелгезин 100 орунга чедир калбартыр, бичии уругларның 60 орунуг бажыңын ажыдар.

Доктаамал ажылдаар 100 орунуг яслилерни областың районнарынга немей ажыдар.

Медицина училищези бо чылын бистиң эмнелге албан черлеривиске 80 фельдшерлерни белеткеп үндүрүп бээр. Дээди эртемниг эмчилер саны көвүдээр, а медицинаның ортумак эртемниг ажылдакчылары болгаш аптека ажылдакчылары 800 кижи чедир көвүдээр.

Аарыг кижиге сагыш човангыр, ээлдек болур чорук совет эмчиниң кижи дугайында ээлдек сагыш човангыр чоруунуң хоойлузу болур. Кижини ынакшылдыг көрбес кижи эки эмчи, фельшер, акушерка, медсестра болуп шыдавастар. Дааскан ажыл-херекти харысаалга чок көөр чорук, бюрократизм, каржы чорук эмчи кижиниң ажылынга канчап-даа турбас. Эрентейлээр болгаш сагыш амыр чорук бистиң эмнелге албан черивистиң ажылынга турбас ужурлуг.

Эмнелгелерге, амбулаторияларга, диспансерлерге, кадык камгалалының албан черлеринге найыралдыг, эптиг, ээлдек чорук үргүлчү турар ужурлуг. Чамдык медицина албан черлериниң болгаш чамдык ажылдакчыларның (фельдшерлер Островерхов, Зеипович болгаш өскелер-даа) ажылының практиказында аарыг кижилерге каржы, эрентейлээр, сагыш човангыр эвес чоруктарның бар болуп турары хомудаанчыг.

Бистиң областың медицина ажылдакчылары бодунуң ажылын шүгүмчүлелдиг көрбүшаан, областың ажылчы чонунуң кадыын үндезини-биле экижидеринче бүгү-ле хемчеглерни алырлар.

С. СЕРЕКНЕЙ,
Тыва областың кадык камгалал килдизиниң эргелекчизи.

Механизация училищезинде өөредилге чорудулгазын эде тургузар

Чоокта чаа Кызылда механизация училищезинде башкылар совединиң хуралы болган. Хуралдың киржикчилери училищениң өөредилге килдизиниң ажылының байдалын тодаргай чугаалашкан. Өөредилге килдизиниң эргелекчизи эш Цаголовтуң илеткели дыка эренгей болган. Өөредилге килдизиниң ажылын багай организастаан. Эш Цаголовта курсантылар-биле практиктиг кичээлдерниң планы чок. Хүн чурумун шын эвес организастаан. Кичээлдер эртенгиниң 9 шакта эгелээш кежээкиниң 5 шакта дооступ турар. Чурттаалга черинде чырыткы багай, а керосин чок. Оон түңнелинде элээн хөй курсантылар багай өөренип, боттары кичээлдээринге четикпейн турарлар. Эш Цаголов өөредилгениң шынарының дугайында айтырыгны харылап шыдаваан. Шылгалдага чедир бүдүн чартык ай арткан турда-ла консультацияларның болгаш немелде кичээлдерниң планын өөредилге килдизи бодавайн турар.

Өөредилгениң көскү материалдарын улам четчелеп, чоп ажыглаарының оруунга, харын оларны ора тырттып үреп турар чүүл бар. Ында кожээ ажыл-агыйның мурнакчы техниказы чок. Букурузаа ажаап алыр комбайн, дүжүттү ангылап ажаап алыр жатка, подборщик болгаш өске-даа машиналарны бистиң МТС-тервис ап турар болгай. Курсантылар бо машиналарны теория талазы-биле өөренип турза-даа, оларның-биле ажылдаваан нар, харын чамдыктар оларны безин көрбейн турар.

Класстарда чогуур корум-чурум тургустунмаан, олурар сандайлар четчиишпезинден чамдыктары бут кырында турар ужурга таваржып турар. Класстар соок.

Училищениң өөредилге килдизиниң ажыл-чорудулгазын экижидеринче угланган шиитпирни башкылар совединиң хуралы хүлээп алган.

А. ПОЛЯКОВ.

Малчыннарның чарыжы

Улуг-Хем районда Калинин аттыг колхозтуң фермаларында мал амгы үеде массалыг оолдап турар. Эржим-Аксында сүт-бараан фермазында бо чылын төрүүр 88 инек бар, ам ында 13 бызаалар төрүттүнген. Ол ышкаш дөртку фермада 5 инектер төрээн.

Кадарып-хайгаараар, ажаап-чемгерер айтырыгже кичээнгей улгаткан. Сөөлгү хүннерге чедир төрүттүнген чаш малда хоранча чок, харын дүрген доругуучал, оларның иелери сүткүр болуп турар. Колхозтуң шээр малы база-ла оолдап эгелээн, төрээн 40 ажыг хойларның хураганнары шупту менди.

Чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга алдар болдурган социалистиг чарыш калбарган. Колхозчу малчыннар ниитиниң малын хүр кыштагладыр, оон чаш төлүн бүрүн доруктуруп алыр талазы-биле тодаргай хүлээлгелерни алган ажылдап турар.

М. БАГАЛДАЙ,
Улуг-Хем, Калинин аттыг колхоз.

Сүт саалдазын кудулатпас

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг кожээ ажыл-агый артелиниң сүт-бараан фермазынга 50 инектерни холдуунда тургузу азыралга киирип, ажаалда, чемгерилгени экижидер ужурлуг турган. Ынчалза-даа ферма эргелекчизи эш Чымба ону күүсетпээн, кажаалар эки чылыглатынмаан, инектер холдуунда чер оларында.

Оон түңнелинде эрткен ноябрь, декабрь айларда сүт саалдазы дыка кудулаан. Бир эвес инектерни тургузу азыралга киирип, ажаалда, азыралды экижиткен болза, сүт саалдазы кудулаардан, харын немежир ужурлуг. Колхоз эрткен чылын сиген белеткелиниң планын күүсеткен, элээн хөй тонна силосту салган, чаагай дүжүттүң саваңы болдунган, Чаа-Хөл унунуң одарларының оъду база эки. Бо бүгү байдалдарны эки ажыглап, чемгерилге нормазын тургузуп, инектерни норма ёзугаар чемгерер хемчегни алыр болза инектерниң сүдү канчап-даа кудулавас.

Х. ДОРЖУ.

Көдээ Советтерниң ажылын бедик деңнелче

Кызыл районнуң Бок-Тей кодээ Совети хүлээн алдынган шиитпирлериниң күүселдезин организастаар талазы-биле алээн хемчеглерни ап чорудканын эш **М. Дукур-оол** бижээн.

Мал кыштагладылышкынынга «Совет Тыва» колхозтуң белеткелиниң дугайында айтырыгны кодээ Советтиң ээлчеглиг сессиязынга эрткен чылдың ноябрьда чугаалажып көрген. Мал кыштагладылышкынынга бар турган улуг четпестерни сессия ынчаарда илередип, оларны чайладырының оруктарын тодаргайлаан.

Мал кыштагладылышкынын үлегерлиг чорудар, аңаа белеткелдиң четпестерин чайладыр талазы-биле сессияның шиитпирин боттандырарынче угланган хемчеглерни кодээ Советтиң күүскому ап чорудкан. Колхозтуң 140 баш аныяк инектерни кирер кажааны, малчынның чурттаалга бажыңын Сыгыр-Хемде тудуп доозкан. Оон ыңай 400 баш хойлар кирер чаа кажааны Баян-Колда туткан болгаш ажыглалга кииргени.

Район Советиниң сессияларының болгаш күүскомунуң доктаалдарын ажыглалга күүседир дээш Бок-Тей кодээ Совет база тодаргай хемчеглерни ап чорудуп турар. 1957 чылда колхозтуң кылыр тудугларынга херегледир ыяш материалдарны белеткээр дугайында айтырыгны кодээ Советтиң күүскому чугаалажып көрген. Белеткээ чогуур тудуг материалдарының планын тодаргайлаан, ыяш белеткеп, сөөртүр звеноларны тус-тус тургускан, олар ажылдап эгелей бергеннер.

* * *

Чөөн-Хемчик районнуң Баян-Тала кодээ Советиниң ажылында улуг четпестер ам-даа үргүлчүлевишаан бар болуп турарын эш **К. Сундуй** редакцияга бижээн. Ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң тус-тус адырларының аайы-биле доктаамал комиссиялар кодээ Советтиң чанында бар-даа болза, олар херек кырында ажылдавайн турар.

Кодээ Советтиң күүскомунуң даргазы эш Аракчаа, секретары эш Анай-оол олар үргүлчү-ле контораже олуруп, бот-онаалга үлүргүн чыырынга өйлежип турар бооргадан башка, кодээ Советтиң ажылчы чоннар ортузунга хүн бүрүдеги организас-массалыг ажылын эки чорутпайн турарлар.

Улуг өөредилгезиниң болгаш калык камгалалдың айтырыглары кодээ Советтиң күүскому четпес шиитпирлеп турар. Кодээ Советтиң күүскому болунуң ажылчорудулгазынга активке, ылангыя депутаттарга даянмайн турар. Кодээ Советтиң депутаттары-биле ажылы багай тургускан ужурунда, депутаттарның хой нуруузу боттарының отчёттарын соңгукчуларның мурнунга кылып бербейн келген.

Ажылчы чоннарның кииргени негелделерин, хомудалдарын, диледерин, билдиришкиннерин кодээ Советтиң күүскому дарганы эш Аракчаа сагыш човангыр эвес ёзу-биле көрүп, кииргени билдиришкиннерге харыыларны чогуур үезинде бербейн турар.

* * *

Таңды районнуң Элегес кодээ Советтиң конторазы барык-ла хүн бүрүде шоочалыг туруп турар, оон чылдагааны чүдел дизе, ол Советтиң даргазы эш Полев болгаш оон секретары эш Васильева олар боттарының бажыңнарында олуруп турарынга дээрзин эш **Б. Ондар** редакцияже чорудкан болунуң чагаазында бижээн.

Каңдыг-бир айтырыгларын шиитпирлэдип алыр дээш келген хамаатылар кодээ Советтиң даргазы эш Полевти болгаш оон секретары эш Васильеваны оларның бажыңнарындан барып чалап ап турар. Кодээ Советтиң секретары эш Васильеваны чалап алыр дээш, аңаа херектиг хамаатылар кажан оон бажыңынга чеде бээрге «мээң албан кылыр черим бо бажың эвес, а кодээ Советтиң конторазы болгай, аңаа баргаш мени манап олуруңар» деп дыңзыг үн-биле ол хаая эвес харылап турар.

Элегес кодээ Советтиң ажылын экижидер дугайында боттуг хемчеглерни алыры Таңды райкүүскомдан негетинип турар.

Көдээ Советтиң организас-массалыг ажылында илерээн четпестерни узуткаар

Чоокта чаа Бай-Тайга районнуң Кара-Хөл кодээ Советиниң сессиязы Советтиң организас-массалыг ажылының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Кодээ Советтиң күүскому (даргазы турган Х. Өлчей) дыка четпес ажылдап келгенин сессияга олурушкан депутаттар шынныг шүгүмчүлээн.

Кодээ Советтиң сессияларын чогуур үезинде чыылдырбайн турган. Боттарының хуралгезин күүседирин депутаттарның харысалгазын бедитпээн. Депутат Х. Долуужап кодээ Советтиң сессияларынга безин олурушпайн турган. Чамдык депутаттар боттарының ажылчорудулгазының дугайында отчёттарын соңгукчуларга кылып бербейн турар.

Кодээ Совет культура-чырыдылгазының албан черлериниң, школаның, эмнелге чериниң ажылын эки удуртпайн келген. Аңгы үеде школаның оттулар ыяжы үзүп турар. Сумуда кижи эмчизи эш Долгар аарыг улустуң чалалгаларынга барбайн турган фактылар илерээн. Ылангыя чоокта чаа хамаатылар Бүрүтараа, Серен, Байлыы оларның чалалгаларынга барбаан дугайын ол эштер хомудап турар.

Кодээ Советтиң күүскому хамаатыларның хуралдарын чыылдырбайн, оларның хомудалдарын болгаш билдиришкиннерин чогуур үезинде харыылап бербейн келген.

Ол бүгү болгаш өске-даа илерээн четпестерни узуткаар талазы-биле боттуг ажылдарны чорударын кодээ Советтиң күүскомунга, оон чаа соңгуткан даргазы эш Бүдерекке сессия хүлээткен.

О. САЛЧАК.

Сут-Хөл районнуң «Сталинчи орук» кодээ ажыл-агый артели эрткен чылын чурттаалгаларын, малын, хой-ниитиниң дыка хой чурттаалгаларын туткан. Колхозтуң тудуг бригадазы (бригадир Сарыглар Бызы) колхозчуларны чаа бажыңнарже көжүрүп киирер дээш улуг ажылдарны чорудуп турар.

Чурукта: колхозтуң чаа туткан уруглар яслизи.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Ам-даа күжениишкинниг ажылдаар бис

Киров аттыг кодээ ажыл-агый артели 1952 чылга чедир Сут-Хөл районнуң хожудангай колхозтарынга санатырып турган. Мал ажылының продуктулары чегенчиг чавыс турганындан аңгыда, каража улуг болганы-биле күрүнениң мал өстүрер планы база күүсетинмейн келген. Чер ажылының орулгазы, ылангыя агротехниктиг хемчеглерни четпес ажыглааны-биле, тарааның болгаш өске-даа культураларның дүжүдү деңдии чавыс болуп турган.

1953 чылдан эгелээш колхозтуң ажыл-агый, культура тургузуушкунунда бүрүнгаар улуг базымнар кылдынган. Күрүнениң планныг онаалдаларын колхозчылар бүрү ажыр күүседип келген, колхозчуларга күш-хүннерге хамаарыштыр төлевирлер бедээн. 1955 чылда ажылдап алдынган күш-хүн бүрүзүнге 2 кг тараа, 2 рубль төлээн, а 1956 чылда чүгле аванс-биле безин 2,5 кг тараа болгаш 3 рубль бердинген.

Колхозтуң тарылга шөлү 1955 чылда 1100 гектар турганындан эрткен чылын 1244 гектар чедир калбарган. Хову ажылында үнелиг бир чүгүла чүүл болза, бистиң колхоз тараа культураларын шуптузун сорттулуг үрезиннер-биле тарыырын чедип алган, дүжүт база багай эвес болуп турар.

Бистиң колхозтуң орулгазы 1955 чылда 800 муң рубль чедир бедээн турган, а 1956 чылдың баштайгы санаашкынның илереткениниң ёзугаар алырга 1070 муң рубль ажып турар. Миллионер болур чорук тавары-ла эвес. Ол дээрге колхозчуларның артель бүдүрүлгезиниң хөгжүлдезинге ак-сеткилдиг киржилгезин, чангыс эп-сеткилдиг күш-ажылы болгаш организастыг чорукту херечилеп турар.

Эрткен кодээ ажыл-агый чылында бүгү орулганың 80 хуузун бистиң колхоз мал ажылындан алган. Артель бүдүрүлгезинде кол алыр болур ниитиниң мал ажылын улам ыңай хөгжүдеринче, оон үксаалыын экижидер болгаш продуктулуун бедидеринче колхоз баштаар чери болгаш парторганизация улуг кичээнгейни салып турар. 1955 чылда бистиң колхоз 10 ангор хуналар болгаш 5 мериное кошкарлар садып алган, а 1956 чылда хойдан 350, өшкүден 400 хайнактарны ап доруктурган бис. Бар бүдүрүкчүлерге немей эрткен чылын бистиң колхоз 15 ангорларны, 8 мериностарны, орлов үксааның 3 аскырларын, казахтың ак баштыг 10 бугаларын болгаш 3 аскыр хаваннарны база садып алган.

Мал ажылында чедиишкиннерни бызыглавышаан, 1957 чылда оон-даа бедик көргүзүглерлиг болурунга бистиң колхоз бүзүрелдиг. Малчыннарның билиин бедидер, арга мергежилин улам байыдар, ылангыя мурнакчы дуржулганы калбартыр талазы-биле колхоз баштаар чери болгаш парторганизация боттуг хемчеглерни ап чорудуп турар. Эрткен күзүн 2 муң ажыг хойну тарып боозаткан. Бызыга белеткел мурнуку чылдардан эки болганын малдың аңгы байдалы херечилеп турар.

Бистиң колхоз чүгле мал болгаш чер ажылының талазы-биле чедиишкиннерлиг эвес, артель бүдүрүлгезиниң өске-даа адырларында чедиишкиннер бар. Ындыгда-даа болза, бистиң ажылывыста шупту чүве дески эки эвес, четпестер хой. Бодувуста бар күштерни болгаш курлавырларны ам-даа четче ажыглап шыдавайн турарывысты миннир херек. Колхозтуң организас, ажыл-агыйын бызыдарынга ам-даа каш дапкыр күжениишкинниг ажылдаары негетинип турар.

О. ОЧУР-ООЛ.

МАР биле ГДР-ниң садыг харылзаалары

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Ийи чурттарның аразында садыг харылзааларын алгыдар дугайында Моол Арат Республиканың болгаш Герман Демократтыг Республиканың аразынга сөөлгү үеде чугаалажылышкыннар болган.

Ол чугаалажылышкыннарның түңнелинде 1957 чылда бараан саарылгазы болгаш төлевилер дугайында дугуржулгага ат салдынган.

Герман Демократтыг Республикага Моол Арат Республика дүк, эът болгаш мал ажыл-агыйының өске-даа продукциязын бээрин дугуржулгада тодараткан.

Моолче ГДР хөвең-саазын аргыгларын, трикотаж кылыгларын, фотоаппараттарны, дааранып машиналарны, чазаг тергелерни, радиоприёмниктерни болгаш калбак херегледдин өске-даа бараанныарын, база аъш-чем болгаш полиграфия үлетпүрүнүң дериглелдерин, дизельдиг электростанцияларны болгаш өскелерни-даа үндүрер.

Улан-Баторда күрүне типографиязын алыдарының, геодезиктиг станцияны болгаш өске-даа чүүлдерни тударының төлевилелдерин чогаадыр талазы-биле 1957 чылда ГДР Моолга техниктиг дузаламчыны көргүзериниң база сөөлзүреди чылдарда ол тудугларга дериглелдерни бээриниң дугайында дугуржулга база чедип алдынган.

Венгр Социалистиг ажылчын партиязының хүрээлеңиниң өзүлдези

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Үлетпүр бүдүрүлгелеринде, шахталарда, демир оруктарда, бүдүрүлге кооперативтеринде, күрүне ажыл-агыйларда, машина-трактор станцияларында Венгр Социалистиг ажылчын партияның организациялары чедиишкинниг-биле тургустунгулап турар. Чоокта чаа Венгр Социалистиг ажылчын партияның организациязын чурттуң улуг бүдүрүлгези — Диошьернин В. И. Ленин аттыг металлургия комбинадында тургускан.

Чоокта чаа ВСАП-тың организациязын Ореслань 16-гы шахтазында база тургускан. Оон удуртукчузунга кадржаан хөөчүн шахтер Иожер Габричевичини соңгаан. Шахтага организастыг хурал болуп турда, кежээки ээлчегте ажылдап турган алээн каш ажылчыннар хуралче «Бисти база силерниң-биле кады кылдыр санаңар» деп бижээн билдиришкин кииргеннер.

Аңгы үеде чурттуң область бүрүзүнде 100-тен 200 чедир партия организациялары бар, оларның кежигүннери муң чартыктан 5—6 муң чедир кижи болуп турар. Чижээлээрге, Бекеш облазында Венгр Социалистиг ажылчын партиязында 5 муң 600 кижи, Сабольч Сатмар облазында — 5160 кижи кирген. Ол облазында партия организацияларын 400 бүдүрүлге кооперативтеринде тургускулаан.

Ниитизи-биле чуртта Венгр Социалистиг ажылчын партияның кежигүнүнде 100 муң ажылчы чоннар бар болуп турар.

Суэц каналды арыглаарының ажылының эгелээни

КАИР. (СЭТА). Парлалганың дыңнадыындан алырга, Суэц районунда Суэц каналды аштап арыглаарының ажылы эгелээн. Каттышкан Нациялар Организациязындан хөлезилеп алган голланд болгаш дани суднолар, Суэц каналды мурнуу талазында дуглай чыдыпкан «Абукир» деп египет суднону көдүрерииче кирипкен.

Египеттиң Информация эргелелиниң кол директору Хатемниң медеглээни болза, Суэц каналды аштап арыглаарының ажылдарын эки удуртур сорулга-биле каналды үш кезекке үскен: бирги кезээ Суэцтен Исмаилияга чедир, ийиги Исмаилиядан Фирданга чедир болгаш үшкүзү Фирдандан Порт-Саидке чедир. Ол бүгү үш кезектерге ажылдар харуга чорудунар деп ол немеп чугаалаан.

Лаостуң коалистиг чазаан тургусканынга

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелиниң дыңнадып турарындан алырга, Лаостуң хааныыт чазаа биле Патет-Лаонуң чепсектиг күштериниң коалистиг чазак тургузар дугайында шиитпирлиге байыр чедирип турар чүүлдү «Гуаньминьжибао» солун парлап үндүрген. Ол шиитпир тайбыңның болгаш Лаостуң тускай хамаарышпас чорууның херээнге ажыктыг болур деп солун бижип турар; ол чорук Женева дугуржулгаларынга болгаш лаостуң улустуң күзел-соруктарынга черле дүгжүп турар.

Бо шиитпир Индий-Кыдатка тайбыңның камгалаарының херээнге чүгула салыышкын болур деп солун демдеглеп турар. Женева дугуржулгаларын күүседири дээш демисежип, Индий-Кыдатка тайбың дугайы дээш сагыш човап турар бүгү чурттарның болгаш улустарның деткимчезин ол алыр.

Демократтыг чаңгыс эпти болгаш долу тускай хамаарышпас чорукту боттандырарын оралдажып турар хаан чазактыг Лаостуң чазаа-биле Патет-Лаонуң чепсектиг күштериниң аразында чугаалажылышкынга Американың Каттышкан Штаттары доллараарының дузаламчызы-биле моондак кылып шыдавайн барган. Ынчалза-даа, тайбыңга болгаш Лаостуң национал эрге-ажыктарынга улуг сүлчээлерден империалистер ам-даа ойталаваан-нар деп солун сагындырып турар.

Делегей байдалының допчулаалы

АГРЕССОРЛАР ООЖУРГАВАЙН ТУРАРЛАР

Англи-француз шериглерниң сөөлгү кезектери Порт-Саидтен 1956 чылдың декабрьның 22-де кежээ үнүп чорупкан. Египетке улуг агрессия алдар чок доозулган, ынчаарга египет улус болза тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустарның идепкейлиг деткимчези-биле чедип алганы болунуң улуг тиилелгезинге чоргаарланыр эргелиг.

Ындыг болза-даа Египеттиң девискээринден агрессорларның шериглерин үндүргени, Египетке болгаш өске-даа араб чурттарга хамаарыштыр боттарының ажелекчи планнарындан англи-француз империалистерниң ойталааны черле ол эвес. Совет корреспондентилер-биле чугаалажылышкынга Египеттиң президентизи Абдель Насерниң чугаалааны болза, колонизаторлар боттарының агрессчи сорулгаларын боттандырарын моон-даа соңгаар оралдажырлар. Оон ужурундан араб хой-нииги болунуң серемчилелин бедидип, болдуна берип болур чаа агрессчи чижемнилгелерниң мурнунга болунуң чаңгыс эвин бызыглап турар.

Агрессияны өөскүдеринге англи-американ империалистерниң чепсээ болган Израиль болза Египеттиң девискээри Газа районундан болунуң шериглерин үндүрүп алырын болдавайн турарының барымдаазы египет улустуң улуг килеңнээшкинин бодуруп турар. Барыын талазы күрүнелер Израильди Чоокку Чөөн чүкке чаа чөрүлдээлерниң эгелекчизи болгаш өөскүдүкчүзү кылдыр ажыглаарын база катап бодап турарлар деп даштыкы парлалга үнелезин чок эвес санап турар.

Израильдиң өөскүдүкчү ролюн египет парлалганың айтып турары өске бир барымдаа база херечилеп турар. Кол Ассамблеяның шиитпирин ёзугаар, Египет биле Израильдиң аразында Синай чартык ортулукта тайбыңчылыга шугумун ээлээр ужурлуг БНО-нуң чепсектиг күштериниң бурунгаарлаашкынынга израиль шериглер доктар тавырыштырып турар. «Аль-Ахрам» деп египет солуннуң медээлеп турары болза, израильчер чартык ортулукта 900 ажыг километр оруктарны үреп каапкан болгаш оларны частыр чүүлдер-биле айыылдандырып кааннар.

Израиль шериглер Синай чартык ортулуктан үнтеп алганы чиг этти болгаш янзы-бүрү материалдарны оон үндүрүп ап турарлар, оон-биле калы ол материалдарны үндүр сөөртүп турар судноларны англи шериг корабльдери камгалап чорууп турар. Египеттиң дыка хой эт-хөреңгизин англи-француз ажелекчилер база алгаш баргылаан. МЕН деп Египет агентилелиниң корреспондентизиниң дамчыдып турары болза, ажелекчилер Порт-Саидтен үнериниң мурнунда хоорайның чурттаалга болгаш хой-нииги бажыңнарынга үш муң ажыг оорлаашкыннарны кылганнар.

Англияның, Францияның болгаш Израильдиң агрессиязының тавырыштырган когаралын эгидип бээрин египет чазак олардан чөптүг-биле негеп турар. Ынчаарга ол когарал кончуг улуг: агрессорлар чүгле Порт-Саидке 9 муң хире чурттаалга бажыңнарын, хой-нииитиниң дыка хой бажыңнарын болгаш бүдүрүлге черлерин үрегдээннер. Ажелекчилер Суэц каналга болгаш оон тулуг тургузуунга дыка улуг үрегдээшкиннерни тавырыштырганнар, пароход өртээлдерин, аэродромнарны, фабрикаларны, заводтарны болгаш өскелерни-даа ажыглаалдан үндүргеннер. Египет күрүнеге агрессорларның тавырыштырган когаралын бүрүнү-биле төлетирерин негээн резолюцияның төлевилелин БНО-да египет төлээлер Кол Ассамблеяга чугаалажып көөрү-биле кииргени.

Англияның болгаш Францияның чагырыкчы бөлүктери Египетче ыйыышкын кылырын соксатпайн турар. Англияның банкыларында Египеттиң 120 миллион фунт стерлинг түңнүг агар санын англи чазак соксадып каан. Француз чазак база ынчанган. Францияда болгаш Израильде чурттап турар египет хамаатылар истеп-сүргүүшкүннерде таваржып турар — оларны бажыңнарындан, ажылдан үндүрүп турар, банкыларда оларның хууда акша салыышкыннарын ажыглаарын оларга чөпшээревейн турар.

Англияның болгаш Францияның талазындан Суэц каналды аштап арыглаарынга киржири-биле биче эвес күжениишкиннер салдынган. Болдап көөрге, агрессорлар каналды аштап арыглаарынче боттарының шериглерин чорудкаш, орта бызыгланып алтар арга болдуна бээр боор деп кордааннар. Ынчалза-даа египет чазак англи-француз «дузаламчыны» шуут хүлээвээн.

Суэцке тергиилелдиң бужар катап тургузуушкунунуң дугайында бодалдан колонизаторлар чарылбайн турар. Олар каналды «интернационалдастаар» чүве дижип алгаш, ол чүгула сүг оруун ажелеп алырын болгаш оортан хой кончааны алырын күзеп турарлар. Ынчалза-даа Египет улус ол айтырыгны өскээр көрүп турар. «Суэц айтырыын шиитпирлээри чүл дээрге, улустар аразының калы ажылаажылгазынга бис чөпшээрээр бис, ынчалза-даа кым-бирниң, оон иштинде «улустар аразының эргелели» деп хевириниң-даа тергиилээшкининге удур бис деп Насер чугаалаан. Улустар аразының эргелели болгаш контролю дээрге колониализмниң чаа хевири, коллективтиг колониализм болур».

Даштыкы сүлчээшкинден хосталып алгаш, египет улус бүгү-ле күштери-биле болунуң хосталгазын болгаш тускай хамаарышпас чоруун камгалап турар болгаш болунга колониализмниң кинчизин ам база кедирерин кымга-даа болдурбас.

АНГЛИ КОЛОНИЗАТОРЛАРНЫҢ КИПРДЕ ОПТУГ АРГАЛАРЫ

Үр үениң дургузунда англи буржуаз парлалга Кипрге чаа конституцияны күштүг-биле чарлап келген. Конституцияның төлевилели белен эвес турда-ла Кипрде байдалды доктаамалчыдарынга ол документ «боттуг» ролюу ойнаар деп бүзүрелди шагда-ла чугаалай берген турган.

Англи «эксперт» лорд Рэдклифф ажылдап кылган үстүнде айтыңган төлевилелди чоокта чаа чоңга чарлаан. Ол дугайында чоннуң көрүүшкүнү англи чагырыкчы бөлүктерниң кордап турганы ышкаш эвес болган. Каттышкан Нациялар Организациязында Грецияның төлээлери ол «конституцияны» «чаа колониалдыг бижик» деп тодараткан. Англи колонизаторларның «конституция хемчеглеринге» Кипрниң улузу удурланыышкынның массалыг чыскаалдары-биле, ажыл соксадыышкыннары-биле харылааннар.

Кипрге англи мактаалгалыг конституция деп черле чүл ол ынчаш?

Конституция төлевилели болза Кипрге чазакты болгаш 30 соңгутурган, алды томуйлатырган депутаттарлыг хоойлужудулга хуралын тургузарын көрүп турар. Ынчалза-даа ол органнар кандыг-даа тускай хамаарышпас эргели чок болуп турар, чүге дээрге ортулукка англи губернаторнуң эргези хевээр артар. Ол губернаторга хоойлужудулга хуралының ажылчорудулгазын контрольдаар, хоойлуларны бадылаар болгаш күш чок болурар, министрлерни дүжүрер болгаш өске-даа эргелерни берип турар. Даштыкы политиканың болгаш камгалалдың айтырыглары губернаторнуң эргезинде, полицияны база ол чагырар, чер-черниң органнары ол чокка кандыг-даа хемчегни боттандырар эргези чок болуп турар.

Ындыг хевирниң «конституция» Кипрге колониалдыг ээ-чурумну мөңгежидер, ортулукту англи шериг базазы кылдыр артырып алыр сорулгалыг болуп турарын билири берге чүве эвес. Конституцияның төлевилели көстүп келиринниң мурнунда, конституция болза, «ортулуктуң болуи камгалаарының болгаш черле Чер ортузу далайны камгалаарының калбак планының кезээ» болур ужурлуг деп англи солун «Таймс» бижип турган. Өске сөс-биле чугаалаарга, Кипрни Чоокку Чөөн чүкке шериг плацдармы, агрессчи үүлгедиглерниң дааныр чери кылдыр англи колонизаторлар көрүп турарлар-дыр. Англи-француз агрессорларының Кипрден Египетке өөр езунуң халдаашкынын кылганы билдингир болгай. Арабтыг чөөн чүктүң улустарын доктаамал айыылга тургузар дээш, колонизаторлар аңгы үеде ол ортулукта шериглерни, шериг техниказын ам база мөөннеп турарлар.

Грек төлээлекчиниң саналын ёзугаар Кипр дугайында айтырыгны БНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязының хүн айтырыынга кииргени. Бо айтырыг талазы-биле ам болур санал бериикшиннериндан колониалдыг күрүнелер оранчок дүүреп турарлар. Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизи чоокта чаа Вашингтондан мынча деп дамчыткан: «Кипр дугайында айтырыг талазы-биле санал бериикшиннерниң ойунде африка-азий блок коммунистиг блокка деткидип алгаш, ол айтырыгны канчаар-даа шиитпирлээри ортулуктуң чепсээн хураарынга чедирип деп негей бээрин мынча сестип турар...»

Кипр айтырыгны чөптүг шиитпирлээринге моондак кылырын күзээш, колонизаторлар янзы-бүрү оптуг аргаларны херетлеп турарлар. Общиналар палатазынга чүве чугаалааш, Англияның колониялар министри Алан Леннокс-Бойд болза үстүнде айтырыгны Кипрни үлээриниң аргазы-биле шиитпирлеп болур деп медээлээн. Ол медеглели тайылбырлаан-даа хереэ бар деп бе. Кипрниң чартык миллион чурттакчы чонунуң 80 хуузу гректер болгаш 17 хуузу турктар болуп турары билдингир болгай. Оон-биле калы, муң ортулукта турктар хой нуруузу болуп турар чангыс-даа район чок. Колониялар министриниң ол чугаалын тайылбырлап турда, БНО-да грек төлээлекчи бүрүн үндезининиң-биле мынча деп медеглээн: «Ол дээрге боттарының хереэн боттары шиитпирлээриниң принцивин херегзээрин болдунуп болбас кылыр сорулгалыг политиктиг куткуушкунуң чаа оралдажышкынны-дыр».

Болунуң хереэн бодү шиитпирлээр эрге дээш Кипр улус хой чылдар иштинде маадырлыг демиселди чорудуп келген. Ол болза кижи көөр хоңнуу чок колониалдыг тергиидээшкинни кезээ шагда узуткаашк, болунуң хуу-чолун кымга-даа хамаарылга чокка бодү шиитпирлээр күзелдиг. Ол чөптүг демиселге бүгү-ле дептилгелиг кижи төрелгетенниң деткимчезин ол ап турар.

Англи колонизаторлар болза Кипрде чүгле... «бөлүк террористер» хөлелип чоруп турар чүве деп болдурарын чүткүлүг оралдажып турарлар. Ынчалза-даа херек кырында колониалдыг дарлалга удур бүгү Кипр улус демисежип үнүп турар. Харын бо байдал чыл бүрүнгаар Кипрге дайын үезиниң байдалын чарлаарынга ортулукта англи губернатор Хардингни албадаан, ол байдал амга чедир үргүлчүлеп турар. Англи шаажылал отрядтары ортулуктуң чурттакчылыг черлеринге халдаашкыннарны кылып, кижилерни аглаар чорукту чорудуп, хой санныг тулуп хоругдаашкыннарны кылып, кипржи патриоттарны кара-бажыңнарже, албадалдың лагерлеринче октап турарлар. Кипрде англичаннарның араатаныг чоруктарының дугайында документилерни чоокта чаа Греция БНО-га кииргени. Ол документилерде кем-буруулуг үүлгедиглерниң коргунчуг чүүлдерин илереткен, колонизаторларның кара-туразында ажылдарынга удурланыышкын бар болуп турар.

Англи губернаторнуң үүлгедиглерин ап көргеш, недель санында үнер англи «Трибюннуң» бижээни: «Ол дээрге — Хардингиниң «террористер» деп адап турары хой санныг эвес эвээш кезек кижилерже удур угланган эвес, харын база бүгү чурттакчы чоңга удур угланган кылгал чок шаажылалдарның аргазы болур».

Болунуң хереэн бодү шиитпирлээриниң эргезин маадырлыы-биле камгалавышаан, оон чөптүг демиселн эрте-даа бол, орай-даа бол чедиишкинниг-биле доостур дээрзинге Кипрниң улузу чигзиниг чок.

Д. БОЧАРОВ.

Редактор **К. С. ШОЙГУ.**

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, секретарының культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кодээ ажыл-агый шинжилел информация килдизиниң — 3 — 88, харысалгалыг килдистерниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00024. Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957
ЯНВАРЬ
8
ВТОРНИК
№ 5 (3717)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Совет Эвилелиниң болгаш ГДР-ниң чазактар төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннар (1 арын).

Болгарияның, Венгрияның, Румынияның, Совет Эвилелиниң болгаш Чехословакияның Коммунистиг болгаш ажылчын партияларының база Чазактарының төлээлекчилериниң Будапештиге ужуражыышкынының дугайында Дыңнадыг (1 арын).

К. Маркстың болгаш Ф. Энгельстиң Чогаалдарының чедиги тому (1 арын).

Автомобиль транспортунуң ажылын бедик деңнелче (2 арын).

В. Крестьянинов.— Продукция бүдүрерин көвүдедир (3 арын).

А. Доңгак. — Бедик хүлээлгелер (3 арын).

З. Сагаачы.— Быштың соогунда малдың ажаалдазын күштелдирер (3 арын).

Йеменге удур Англияның агрессиязы (4 арын).

Ортаакы Чөөн-чүкте АКШ-тың чаа планнары (4 арын).

Венгр чаа уругларны төрээн чуртунче чандырарынга дузалажып көрүнер (4 арын).

М. Мамонов.— Чаа кино чуруктар (4 арын).

Ниитиниң чемненилге черлериниң ажылын чаа негелделерниң деңнелинче

Владимир Ильич Ленин ниитиниң столоваяларын коммунизмниң эге демдээ деп адаан. Амыдыралды коммунистиг ёзу-биле чаартып дургузарынга, хереэженнерни кухнида шылаадачыг, аар-саар ажылдардан хостаарынга ниитиниң чемненилге черлериниң улуг ужур-дузазын ол чангыс удаа эвес демдеглээн. Коммунизмниң ол эге демдээн сагыш човангыр көөрүн Владимир Ильич парлалгадан, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның организацияларындан негеп чораан.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың доктаамал сагыш салыышкынының ачызы-биле ниитиниң чемненилге черлери улуг хөгжүлдени алган болгаш улус ажыл-агыйының чугула адыры болуп хуулган. Столоваяларның, буфеттерниң, рестораннарның четкизи улам-на калбарып база оларның белеткеп турар продукциязы көвүдеп, ассортиментизи калбарган.

Бешки беш чылдарның чылдарының дургузунда бистиң ниитиниң чемненилге черлериниң бүдүрүп үндүрген продукциязы 62 хуу бедээн. Бо үениң дургузунда Тыва областа ниитиниң чемненилге черлериниң саны дыка өскен болгаш оларның белеткеп турар чемнериниң шынары бедээн. Элээн хөй районнар төптеринде чаа столоваялар болгаш чайналар ажыттынгылаан. Оларның саны алдыгы беш чылда улам-на көвүдээр.

Эки аянныг болгаш хоолуглуг чемнерни белеткеп, хереглекчилерни культурлуг хандырып турар ниитиниң чемненилге черлери бистиң областа хөй. Маңаа Чадаана хоорайда столоваяның ажылын чижек кылдыр көргүзүп болур. Бо столоваяның ажылдакчылары чемненикчилерни хандырарының культуразын бедиткен. Столоваяның поварлары болгаш официанткалары чемни белеткээрде хереглекчилерниң негелдезин өөренип көрүп, чүүл-бүрү ассортиментилиг кылдыр белеткеп турар. Белеткээн чемнериниң шынары эки болгаш саны четчир. Ногаа, эът, сүт болгаш балыктан кылган чемнерни бо столовайдан үргүлчү чип болур.

Кызыл горпозунуң № 2 чайназы эки ажылдап турар. Чайная бот-хандырылгазының дешпилгелиг методунче шилчээш чемненикчилерни саат чок чемгерерин чедип алган. Бот-хандырылгаже шилчээни столоваяның ажылдакчыларының санын кызырар арганы берген, ол чорук белеткеп турар чемнерниң бот-үнезин чиигедиринге биче эвес ужур-дузалыг болган. № 2 чайнаның ишти үргүлчү арыг-силиг болгаш шөлээн. Чемненикчилерге таарымчалыг бүгү байдал мында тургустунган. Бо бүгү чорук чайнаның директору эш Ш. Монгуштуң болгаш оон бүгү ажылдакчыларының сагыш човангыр ажылдарының түңнели болур.

Бо ышкаш эки түңнелди Туран хоорайның столовазының коллективи чедип алган. Столоваяның ажылдакчылары чемненикчилерниң негелде, хомудалдарынга дыңнангыр болгаш оларга ээлдек. Хомудал болгаш саналдар бижиир дептерде бижиттинген негелделерни өй-шаанда көрүп, оларны амыдыралга боттандырып турар. Бай-Хаак болгаш Шагаан-Арыг столоваялары боттарының ажылдарын экижидип, чемненикчилерниң чөптүг мактаашкынын болгаш өөрүп четтиришкинин алган.

Чамдык чединмишкиннер турса-даа ниитиниң чемненилге черлериниң ажылы бистиң областың районнарының база хоорайлар, суурларының экономиктиг хөгжүлдезинден ам-даа хожудап каап турар. Бо чугула ажылдың организастаашкынында четпестер хөй, чемненикчилерни хандырарының культуразы чер-черде ам-даа багай. Ниитиниң чемненилге черлери саарылга планын бир дески күүсетпейн турар. Областа ниитиниң чемненилге черлери эрткен чылдың саарылга планын ниитизи-биле күүсетпээн.

Чамдык райполарның столоваяларының болгаш чайналарының ажылы чемненикчилерниң негелдезинден дыка хожудап турар. 1955 чылда Кызылдың болгаш элээн хөй районнар төптериниң столоваялары национал чемнерни калбак ассортимент-биле эки шынарлыг белеткеп турган. Ол эки эгелээшкин чамдык столоваяларда соолгу үеде соксаан, а Кызыл хоорайның столоваяларында национал чемнерден чүгле боованы кылып турар. Бо дугайында райполарның болгаш Кызыл горпозунуң баштаар черлериниң сагыш салбастааны шын эвес.

Өвүр райоңнуң Хандагайты суурда столовазының ажылы чыл бүрүде экиживейн келген. Ол дугайында Өвүр райпозунуң баштаар чери хөй удаа шүгүмчүлеткен. Ынчалза-даа райпо баштаар чери оон чогуур түңнелди амга чедир кылбаан. Райпо кадрларны шын шилип албайн келген. Моон хараазы-биле столоваяга директорлар болгаш поварлар үргүлчү солчуп, олар өре-самчыгдал кылгаш үндүртүп турар. 1956 чылда безин маңаа 5 директорлар халашкан.

Хандагайты столовазының септелгезин безин кылдынмаан. Сүүгүлар от салырга кыппас, столоваяның ишти соок болгаш хирлиг. Чемнерниң шынары куду. Эът, далган, ногаа болгаш сүттен янзы-бүрү чемнерни кылбайн турар, а ол продуктулар райпонуң складында хөй. Бо столоваяның ажылын кандыг янзы арга-биле экижидип болурул? Аңаа ажыл-херектиң аай-бажын эки билир, сагыш човангыр кадрларны быжыглаары болгаш райпо баштаар чериниң доктаамал хайгааралын тургузары хамыктың мурнунда негеттинип турар. Хандагайты столовазының ажылын экижидериниң оруу бо тур, эштер Өвүр райпозунуң удуртукчулары.

Бай-Тайга, Тожу, Эрзин райполарының удуртукчулары районда ниитиниң чемненилге черлериниң ажылынче доктаамал кичээнгейни салып, столоваяның ажылын чемненикчилерниң негелдезинге дүүштүр тургузарын чедип алыр ужурлуг. Бо сорулганы амыдыралга чединмишкинниг боттандырарда ниитиниң чемненилге черлериниң ажылдакчыларының ортузунга кижизидилге ажылын күштелдирери, оларны чоннуң үнүнге дыңнангыр болгаш сагыш човангыр ёзуга кижизидери чугула.

Столоваяларның, чайналарның ажылын экижидеринге оларның белеткеп турар чемнериниң ассортиментизин калбартыры, шынарын бедидери улуг ужур-дузалыг. Ниитиниң чемненилге черлеринде аар болгаш улуг шүүлделдиг ажылдарны механизастаарынче облпотребсоюзтуң баштаар чери онза кичээнгейни салыр ужурлуг.

Чемненикчилерни хандырарының культуразын бедидерин, эки аянныг, чиик өртектиг янзы-бүрү чемнерни белеткээрин хереглекчилер ниитиниң чемненилге черлериниң ажылдакчыларындан манап турар. Бо негелдени күүседирде поварлар, официанткалар, буфетчиктер болгаш директорлар боттарының бүгү күжүн харам чокка бээр болгаш ниитиниң чемненилге черлериниң иштики курлавырларын чеп ажыглаар ужурлуг.

Болгарияның, Венгрияның, Румынияның, Совет Эвилелиниң болгаш Чехословакияның Коммунистиг болгаш ажылчын партияларының база Чазактарының төлээлекчилериниң Будапештиге ужуражыышкынының дугайында ДЫҢНАДЫГ

Болгарияның Коммунистиг партиязының болгаш Болгарияның Улус Республиказының чазаының төлээлекчилери эштер Живков, Дамянов, Румын ажылчын партияның болгаш Румын Улус Республиканың чазааның төлээлекчилери эштер Георгиу-Деж, Могнорош болгаш Борила, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Совет чазактың төлээлекчилери эштер Хрущев болгаш Маленков, Чехословакияның Коммунистиг партиязының болгаш Чехословак Республиканың чазааның төлээлекчилери эштер Новотный болгаш Широкий, Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың болгаш Венгрияның Социалистиг Ажылчын партиязының удуртулгазының чалаоның ёзугаар январь 1-де Будапештиге чеде бергеннер.

Айыттынган чурттарның партияларының болгаш чазактарының төлээлекчилериниң аразында ужуражыышкыннар январь 1-ден эгелээш 4-ке чедир үеде болган. Ол ужуражыышкыннарга олурушканнар болза: эштер Живков, Дамянов (Болгария); эштер Кадар, Мюнних (Венгрия); эштер Георгиу-Деж, Могнорош, Борила (Румыния); эштер Хрущев, Маленков (ССРЭ); эштер Новотный, Широкий (Чехословакия).

Политиктиг болгаш экономиктиг база партийжи амыдыралдың кайы-кайызының сонуургалдыг болуп турарының чамдык айтырыгларының талазы-биле, а ол ышкаш делегей байдалының чамдык чугула айтырыгларының талазы-биле санал-оналдарны эш-хуузунуң болгаш найыралдың ёзузу-биле ужуражыышкыннар үезинде солушкан.

Ужуражыышкыннарның киржикчилери боттарының чурттарында болгаш партияларында байдалдың дугайында кайы-кайызының информациязын солушканнар.

Болгария, Совет Эвилели, Чехословакия болгаш бүгү-ле социалистиг чурттар ышкаш социализмниң болгаш коммунизмниң тургузуушкунунуң хереонте чаа улуг чединмишкиннерни чедип алганын сеткил ханыышкын-биле демдеглээн. Венгрияның улус ажыл-агыйы социалистиг оруктап чединмишкинниг хөгжүп турган. Ынчалзажок ол хөгжүлде контрреволюстуг күштерниң халдаашкыны-биле үретинген турган. Контрреволюцияны басканының соонда амгы үеде Венгрияның социалистиг экономиказы тенпилерин бузурелдиг дүргедедип турар болгаш көдүрлүүшкүнүнүң оруу-биле бар чоруур. Эрткен чылын социалистиг лагерьниң чурттарынга улус ажыл-агыйларының пленнери чединмишкинниг күүсеттинген, улустарның чаагай байдалын экижидеринге бурунгаар чаа базым кылдынган, культураның, эртемниң болгаш техниканың хөгжүлдезинге көдүрлүүшкүн чедип алдынган. Марксизм-ленинизмниң улуг түгүнүн аза-биле боттарының коммунистиг болгаш ажылчын партияларын база чазактарын долгандыр ол чурттарның улустарының улам ынайгы сырый каттыжыышкыны болган.

Улус демократтыг тургузугну болгаш венгр улустуң социалистиг чаалап алыышкыннарын узуткаарының оралдажыышкыннарын Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың удуртулгазы-биле Венгрияның ажылчы чоннарының күженишкиннери-биле, Совет шериглерниң дузазы-биле болдурбайн барган деп ужуражыышкыннарның бүгү киржикчилери бир эп-сеткилдиг түңнелдиг кылган. Венгрияга фашистиг диктатураны тургузарының айылы чайлатынган, иштики контрреволюцияның болгаш агрессчи империалистиг бөлүктерниң Венгрияны Европага чаа дайынның айыылдыг одаа болдурар дээн бодалын үскен. Социалистиг лагерьниң чангыс эвин туруудурар дээн империалистиг бөлүктерниң оралдажыышкыннарынга шииттирлиг ойтур шавыышкынны берген.

Ужуражыышкынга киришкен коммунистиг болгаш ажылчын партияларның база чазактарның төлээлекчилери Венгрияда политиктиг байдалдың болгаш экономиктиг амыдыралдың таарыштырттынып турарынга сеткили ханганын илергейлээннер. Чурттуң ажылчын ангы баштаан бүгү-ле калык демократтыг күштери Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазакты болгаш Венгрияның Социалистиг Ажылчын партиязын долгандыр улам-на сырый каттыжып, оларның политиктиг болгаш экономиктиг хемчеглерин деткип, улуска удур идегеттерге удур идепкейлиг демисежип турар, ол идегеттер болза, чоннуң ортузунда өнчүк-чоңгаалиг хоралакчы ажыл чорудуганы империалистиг пропаганданың айтылгазын ёзугаар чорудуп турган. Контрреволюстуг болгаш империалистиг пропаганданың өнчүк-чоңгаазынге алыснаан венгр тараачыннар күш-ажылчы таарымчалыг амыдырал-биле чурттап турар болгаш венгр көдээге мурнундагы помещик ёзу-чуруумнарны катап тургустурер дээр оралдажыышкыннарга ойтур шавыышкынны берген. Контрреволюцияның калчаалыг, өнчүк-чоңгаалиг, националистиг лозунгуларынга мегелетирген венгр ажылчы чоннарның ындыг кезии ол нүгүлдү улам-на бузуреп билип турар болгаш контрреволюцияның ол нүгүлү база хөделиишкиннери дээш контрреволюстуг өлүрүкчү дээрбечилериниң террорундан өлген венгр улустуң эң эки оолдарының ханы-биле санажыр ужур таварыышканын ам көрүп турарлар. Улус демократтыг тургузугга болгаш социализмниң хереэнге өжээнниг хүштерниң чыгап турганы ол оруктуң өлүмнүүн Венгрияның ажылчы чоннары улам-на медерел билип турарлар.

Венгрияның ажылчын ангызы, тараачыннары болгаш интеллигенциязы чуртта байдалды болгаш венгр улустуң база Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың мурнунда турар сорулгаларны шын үнелеп турар. Бүдүрүлгелерни эки таарыштырары, таарымчалыг экономиктиг амыдырал, чурттуң улус ажыл-агыйын көдүрери, үлетпүрге болгаш көдээ ажыл-агыйга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери, продукцияның бот-үнезин чиигедири болгаш херенгилерни мөөңнээри харын улустуң чаагай байдалын көдүрерин болгаш улус-демократтыг Венгрияны быжыглаарын хандырып болур деп чүвени Венгрияның ажылчы чоннары улам-на билип турар.

Венгр коммунистер боттарының хүрээлениин улам-на сырый каттыштырып турар болгаш улус демократтыг тургузугну база Венгрияда социализмниң тургузуушкунун быжыглаарынга, социалистиг лагерьниң бүгү чурттары-биле найыралдыг быжыг харылзааларны хөгжүдеринге бүгү-ле күженишкиннерин салып турар дээрзин ужуражыышкыннарның киржикчилери санал-оналдарны солчуп турарының үезинде демдеглээн.

Болгарияның, Румынияның, ССРЭ-ниң болгаш Чехословакияның төлээлекчилери ол чурттарның улустары улус-демократтыг күрүнени быжыглаарының хереэнге, агрессчи империалистиг күштерниң талазындан кыжаныышкыннардан оон хамаарыштас чоруун болгаш айыыл чок чоруун хандырарынга Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазакка болгаш Венгрияның Социалистиг Ажылчын партиязынга бүгү талалыг деткимчени болгаш дузаны көргүзерин венгр эштерге бузуреткен.

Ужуражыышкынның киржикчилери Совет Эвилелиниң 1956 чылдың октябрь 30-тугу Декларациязының дугайында санал-оналдарны солушкан болгаш Совет чазактың ол Декларациязы бүгү улустарның деңэргезиниң болгаш эрге-ажыктарын хүндүлээриниң, бот-боттарының иштики херектерин холгаарлашпастың ленинчи принциптерин, пролетарлыг интернационализмниң принциптерин сагыырынга үндезилээн социалистиг чурттарның аразынга найыралдыг харылзааларны быжыглаарының эрге-ажыктарынга бүрүнү-биле таарыжып турар дээрзинге бир эп-сеткилдиг бузуреливн илергейлээннер.

Декларацияның чүүлдери социалистиг күрүнелерниң харылзаа байдалдарының практиказында чединишкинниг боттанып турар, ол чорук социалистиг лагерьни улам ынай сырый каттыштырарынга, социализм чурттарынга ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң улам ынайгы көдүрлүүшкүнүнге, оларның улустарының аразында найыралды быжыглаарынга болгаш акы-дуңма харылзаа байдалдарны хөгжүдеринге идиг берип турар деп чүвени чурттарның төлээлекчилери сеткил ханыышкын-биле айыткан. Египетке удур агрессияның уржуктарын узуткаарынга, Чөөкку болгаш Ортаакы Чөөн чүктериниң күрүнелериниң иштики херектеринге дашкаартан кандыг-даа холгаарлаашкынны, оларның бот эргезин болгаш хамаарыштас чоруун дора көөр чорукту болдурбазынга бүгү күрүнелер күженишкиннерин салган турар.

Социалистиг күрүнелер улустар аразынга тайбыңның хереэн өскеризге чок камгалаашкан, «соок дайынче» дедир ээп кириишкинниң болдурбас дээш бүгү күженишкиннерин салып турар. Агрессчи бөлүктерниң делегей байдалын улам ынай чидигленидирерин, чепсеглениишкиннерин эндере бүдүрерин күштелдирериниң, дайынзырак демдээрээшкинниң өөскүдеринче угланган оралдажыышкыннарын үзер төлээде социалистиг тургузугнуң күштерин болгаш оон салдарын ажыглаар деп олар долу шииттирлиг. Күрүнелер аразынга харылзааларны экижидериниң болгаш улустарның ёзулуг айыыл чок чоруун хандырарының аргалары ыракта-да ам-даа чедир ажыглатынмаан дээрзинге олар быжыг бузурелдиг. Күрүнелерниң чепсегленишкиннерин болгаш чепсектиг күштерин кызырарынче база чепсектиң атомнуг болгаш водородтуг чепсек ышкаш айыылдыг үрегдекчи хевирлерин хоругдаарынче угланган практиктиг базымнар амгы байдалдарда кайгамчык улуг ужур-дузалыг болур ийик. Европага коллективтиг айыыл чок чорукттуң системазын тургузары Европаның бүгү улустарының, а ол ышкаш делегейниң бүгү улустарының айыыл чок чоруунуң эрге-ажыктарынга таарышкан болур ийик.

Бүгү социалистиг күрүнелер улам-на сырый каттыжар, боттарының бузулбас чаңгыс эвин камгалаар, социалистиг лагерьни божандырарынче болгаш кошкадырынче угланган бүгү оралдажыышкыннарга ойтур шавыышкынны бээр дээрзинге ужуражыышкынның киржикчилери быжыг бузурелин илергейлээннер.

«Гигант» деп тараалаң совхозтуң улуг чедиишкини

ЦЕНТНЕР КЫЗЫЛТАС БҮДҮРЕРИНГЕ 0,08 КИЖИ ХҮНҮН ЧАРЫГДААН

ДОНДА-РОСТОВ. (СЭТА). Чурттуң эң хоочун тараалан совхозу болур «Гигант» бир чылда ажылының түңнелин кылган.

Агаар бойдустуң түрүм эвес байдалы турза-даа, Сальдың кандаачал ховузунда туруп турар ол ажыл-агый чыл бүрүзүнде бедик дүжүттү ажаап ап турар. Ол болза, чер ажылының культуразының өзүп турарының түңнели болур. Мында камгалалдың аърга куржааның калбак четкизин тургускан, улуг-улуг суг хөөлбектери база бар болуп турар. Дүжүттүң бедик болурунга кара хөрзүнге чайгы чер андарылгалары, база тарылганы минералдыг чемижиилгелер-биле самолеттардан улуг шөлдерге немей хандырып турары улуг дуза болуп турар.

Агротехниктиг хемчеглерде сорттуг үрезиннер-биле улуг делгем черлерге тарылганы чорудары көскү черни ээлеп турар. 1956 чылда 16.500 гектар черни «Одесская-3» сорттуң кызылтазы-биле тараан. Ажаап алыышкынның үезинде хөй күш үнер чорукту чиигедир болгаш когарадырдан чайлаар төлээде, 1500 гектар черге 3—4 хүн озалдады быжар «Одесская-16» сорттуң кызылтазын тараан турган.

Совхоз болза, алдыгы беш чылдың төнчүзүнде күүседири-биле планнаан тараа культураларының бүгү-ле шөлдеринден дүжүт алырының деңнелин шагда-ла ашкан. 20,5 муң гектар черден гектар бүрүзүнден 23,9 центнер тарааны ажаап алган. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү дыка өскен, продукцияның бот-үнези чиигээн. Күзүн тарыыр кызылтастан бир кижи-хүнге 12 центнерни бүдүрген, ол болза 1950 чылга деңнээрге 7 катап улуг болуп турар, күзүн тарыыр тарыганың бот-үнези 3 катап чиигээн.

Калбак механизация болгаш мурнакчы агротехниканы ажыглааны күш-ажылга чарыгдалдарны кызырар арганы совхозтуң коллективинге берген. Ол болза, 1956 чылда центнер тарааны бүдүрерин-ге 0,09 кижи-хүнү кылдыр онаашкан, ынчаарга күзүн тарыыр кызылтастың бир центнеринге ол 0,08 кижи-хүнү болган.

Соңгулдаларга уткуштур

Таңды районда Сталин аттыг колхозтуң малчыннары эрткен көдээ ажыл-агый чылында чединмишкиннерин быжыглавышаан, бо чылын оон-даа бедик көргүзүглерлиг болурунга чангыс эп-сеткилдиг ажылдап турар. Колхозтуң ыраккы одарлары Чинге-Дагда болгаш Доганда шээр мал амгы үеде эки кыштаглап турар.

Колхоз баштаар чериниң чаа чыл таварыштыр тывыскан шаңналдарын ол одарларда малчыннарга чоокта чаа дамчыдып берген. Дуржулгалыг малчыннар Арбытай, Чамбал, Маадыр-оол, Даңзы болгаш оон-даа өскелер тодаргай хүлээлгелерни ап турган.

Малдың неди болгаш хүр чыл ажары эки ажаалда, хайгааралдан кол хамаар-жыр. Бар мал чемнерин каныг чарыгдаар, оларны чөп ажыглаар айтырыгже улуг кичээңгей салдынган. Чаш малды чидириг чокка бүрүн доруктуруп өстүрери дээш чарыш колхозчу малчыннарны улам сорук киирген.

СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин боттандырбышаан, чер-чер Советтеринге соңгулдалар хүнүнге чединмишкинниг ужуражыр дээш күш-ажыл калбарган. Колхозчу малчыннарның сөзү боттуг ажыл-херектен карышпас.

Совет Эвилелиниң болгаш ГДР-ниң чазак төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннар

Совет Эвилели-биле Герман Демократтыг Республиканың аразында найыралдыг харылзааларны улам ынай хөгжүдериниң болгаш быжыдарының талазы-биле хемчеглер дугайында айтырыг талазы-биле Совет Эвилелиниң болгаш Герман Демократтыг Республиканың чазак төлээлериниң чугаалажыышкыннары 1957 чылдың январь 4-те Москвага, Кремльге эгелээн.

Совет талазын чугаалажыышкыннарда киржип турар төлээ кежигүннери: ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчылары А. И. Микоян, М. Г. Первухин, М. З. Сабуров, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри Д. Т. Шепилов, ССРЭ-ниң Саң Министри А. Г. Зверев, экономиктиг харылзаалар херектериниң талазы-биле Бот эргелелдиң Начальниги К. Н. Коваль болгаш өске-даа албан-дужаалдыг кижилер чугаалажыышкыннарга база киржип турар.

Герман Демократтыг Республиканың талазындан чугаалажыышкыннарда киржип турар төлээ кежигүннери: Премьер-министр О. Гротеволь, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы, Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының Төп комитединиң Бирги секретары В. Ульбрихт, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, христиан-демократтыг эвилелдиң даргазы О. Нушке, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы болгаш Даштыкы Херектер Министри, Национал-демократтыг партияның даргазы Л. Больц болгаш өскелер-даа.

Чугаалажыышкыннарның чуруму чаңгыс эп-сеткил-биле хүлээп алганының соонда Герман Демократтыг Республиканың Премьер-Министри О. Гротеволь медеглел кылгаш, Герман Демократтыг Республиканың иштики болгаш даштыкы политиказын тодаргай тайылбырлап чугаалаан.

Оон соонда ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин медеглел кылган, Совет чазактың болгаш Совет Эвилелиниң ажылчы чоннарының мурнундан Герман Демократтыг Республиканың чазак төлээлеринге болгаш оон нүүрүнге Герман Демократтыг Республиканың бүгү ажылчы чоннарынга, герман улустуң бурунгаар дешпилгелиг бүгү күштеринге байыр чедирген.

К. Маркстың болгаш Ф. Энгельстиң Чогаалдарының чедиги тому

К. Маркстың болгаш Ф. Энгельстиң Чогаалдарының ийиги үндүрүлгезиниң чедиги тому парлаттынып үнген, ону парлаарга СЭКП ТК-ның чанында марксизм-ленинизм институду белеткээн болгаш Бүрүнениң политиктиг номнар үндүрер чери парлаттынып үндүрген.

1849 чылдың августан эгелээш 1851 чылдың июльге чедир бижиттинген чогаалдар чедиги томда кирген. «Чаа рейн» солуну, «Политика-экономиктиг уламзылал» деп журналга ол чогаалдарның хөй кезии парлаттынган турган. Ол үеде Маркстың болгаш Энгельстиң кол кичээнгейи Францияга болгаш Германияга 1848—1849 чылдарның революстуг тулчуушкуннарының дуржулгазын теория талазы-биле түңнээринче, пролетариаттың тактиказын улам ынай ажылдап кылырынче, ажылчын ангының бодунуң хамаарыштас тускай партиязын тургузарынче угланган турган.

К. Маркстың «1848 чылдан эгелээш 1850 чылга чедир Францияга ангы демиселеи» деп ажылы томда эң чугула черни ээлеп турар, бо дээрге Францияга революстуг болуушкуннарның чылдагааннарының, бүдүш-шынарының болгаш тодаргай чорудулгазының эртемниг ханы анализин бердинген, эртемниг коммунизмниң кайгамчыктыг чогаалы болуп турар. Пролетариаттың революциязының болгаш диктатуразының дугайында, пролетариаттың тараачыннарны канчаар ээрүнүң дугайында марксизмниң өөредии, төөгү материализмниң эң чугула чүүлдери бо чогаалда улам ынай ажылдап кылдынган.

Маркстың болгаш Энгельстиң бо томда кирген элээн хөй чогаалдары 1848—1849 чылдарның герман революциязының дуржулгазын түңнеп турар. «Империя конституциязы дээш герман кампания», «Коммунистерниң эвилелинге төп комитеттиң кыйгырыы», а ол ышкаш «Германияга тараачын дайыны» деп чогаалдар оларның санынга хамааржыр.

1850 чылдың мартта Маркстың болгаш Энгельстиң бижээни «Төп комитеттиң кыйгырыы» деп чогаалды В. И. Ленин «шала сонуургаачылыг болгаш өөредиилгелиг» чогаал деп адаан. Биче буржуазтыг демократтар дугайында пролетаржы партияның тактиказы мында тодаргайлаттынып турар, пролетаржы партияның хамаарыштас туружунуң эргежок чугулазын камгалап турар болгаш узуктел чок революция дугайында өөредиг эң-не долузу-биле тодараттынып турар.

Ф. Энгельстиң «Германияга тараачын дайыны» деп төөгүлүг чогаалы Германияның төөгүзүнүң чугула үезиниң материалистиг анализиниң чырыткыланчак үлегери болуп турар. Энгельстиң чогаалының ужур-утказы тараачыннарның революстуг аргаларын ажыглаарының эргежок чугулазының, оларның пролетариат-биле эвилелиниң кайгамчык улуг ужур-дузалының бүзүредилгези болуп турар.

Бөлүк рецензиялар болгаш шүгүмчүлелдиг чүүлдер томда дыка улуг черни ээлеп турар, ол чүүлдеринде Маркс биле Энгельс революстуг пролетариаттың идея талазы-биле дайзыннарынга удурланып, оларның турушталарының ангы талазы-биле ужур-утказын илередип турар. Ийи-чаңгыс сижиге субъективтиг-идеалисчи чүдүр чоруктуу марксизмниң үндезилекчилери ол рецензияларының чамдыктарында шииттирлиг шүгүмчүлеп, а ол ышкаш «бүрүнени күш чок болдурарының» буржуаз-анархистиг пропагандазынга, «дээди демократияны» болгаш индивидуумнуң дээш хосталгазын боттандырарынга удурланып турар.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

ПАРТИЯ БӨЛҮҮНҮҢ АЖЫЛЫ ЭКИЖЭЭН

Тудуг ажылын экижилерде, ында партия болгаш комсомол бөлүктеринге удуртулганы күштелдирип, тудугжуларның ортузунга партияның масса-политиктиг ажылдарын калбартып чорудары чугула болур.

Мону барымдалаан, Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» кодээ ажыл-агыйл артелинде партия организациязының бюрозу тудуг бригадазында партия бөлүүнге удуртулганы экижиткен. Ноябрьның 14-те партбөлүктүң ынчаарда организакчызы турган Делгерниң илеткелин бюрога дыңнаан, чугаалашкан. Партия бөлүүнүң ажылын эш Делгерниң дыка четпес удуртканын партбюро демдеглээн. Тудуг бригадазында партбөлүктүң ажылын экижилеринче угланган тодаргай хемчеглерни партбюро планнап көрген. Партбөлүктүң организакчызынга эш Комбу соңгуткан.

Тудуг бригадазында быжыглатынган коммунистерни ыяш белеткелиниң харысалгалыг участоктарынга партия бөлүү быжыглаан. Чижээлээрге, коммунистер: Стайны Ортаа-Шыраа-Булакта тудуг материалы белеткээр черде, Очурну Калбак-Шыраа-Булактың ыяш белеткээр черинде, Донгуну белеткетинген тудуг материалын машина оруунче үндүрер участокта туе-туе быжыглаан.

Ол коммунистер боттарының партийжи даалгаларын эки күүседип, тудуг материалының белеткелин сөөлгү үеде күштелдирген. Машина оруунга ыяш чедирер колхозчуларның бөлүү 1700 ажыг кубометр тудуг материалын кыска хуусаада сөөртүп чедирген.

Тудуг бригадазында ажылдап турарларның ортузунга хүн-бүрүнүң партийжи масса-политиктиг агитация ажылын партбөлүктүң агитаторлары калбарткан. Агитаторлар Стай, Реп, Донгуп олар тудугжуларга чаа солуннарның номчулгаларын чорудуп, ажылдың чорун турарының темнизин оларга таныштырып, ажылда бар четпестерни дүрген чайладып, тудуг материалының белеткелин дүрген доозарынче угланган бүгү-ле хемчеглерни ап чорудуп турарлар.

Тудугжулар ортузунда агитхуудус доктаамал үнүп турар. Оон 11-ги номери чоокта чаа үнген. Ында мурнакчыларның дуржулгазын тодаргай чырыдып, ажылда четпестерни үргүлчү илередип, шүгүмчүлеп турар.

Тудуг бригадазында партия бөлүү ажылдың түңнелин беш хонуктап үндүрүп, социалистиг чарыштың мурнакчыларын илередип турар. Мурнакчыларның үре-түңнелдиг ажылдарын илеретпен көргүзүп, хүндүлел самбыралары база үнүп турар.

С. КОМБУЙ-ООЛ.

Колхоз бүдүрүлгезинге коммунистерниң мурнакчы ролюн улам бедидер

Бай-Тайга районда Молотов аттыг кодээ ажыл-агыйл артелиниң коммунистериниң колхоз бүдүрүлгезинге мурнакчы ролю элээн бедээн. Колхоз бүдүрүлгезиниң кол-кол участоктарынга коммунистерниң күжүн таарыштыр хуваап тургускан.

Ажыл-агыйның шиитпирлиг адырларында коммунистер боттарының хүлээлгелерин чүткүлдүг күүседип, күш-ажылдың мурнакчы үлегер-чижээн партия кежигүнү эвес массаларга көргүзүп турарлар. Чижээ, мал ажылында коммунистер эштер Сүгерек, Н. Түлүш, Комбужап, Будаакай болгаш оон-даа өскелер колхоз бүдүрүлгезинге боттарының чүткүлдүг күш-ажылы-биле мурнакчы үлегер-чижекти колхозчу ажыл-ишчилерге көргүзүп турарлар. Колхозтуң инек кадарчызы коммунист эш Комбужап ол ажылга беш чылдарның дургузунда ажылдап, инектерниң эки семиртилгезин болгаш элбекшилдиг сүттүг чедип ап келген.

Хову ажылында коммунист эш Камаа бодунуң мурнакчы үлегерин кады ажылдап турар бүгү тараажыларга көргүзүп, 1956 чылда 31 га шөлдүң гектар бүрүзүнден 12 центнер дүжүттү өстүрүп ажаап алган. Ол дээрге, колхозтуң эрткен чылын ажаап алган дүжүдүнүң эң-не бедии болуп турар. Колхозтуң экономиказын дүрген хөгжүдер дээш чүткүлдүг ажылдап, мурнакчы үлегерин кежигүн эвес массаларга көргүзүп, оларны чүткүлдүг эвилеңнеп турар коммунистер ол колхозта хөй.

Ындыг болза-даа, массаларга боттарының мурнакчы үлегерин көргүзерден туржук, боттары колхоз бүдүрүлгезинге идепкей чок киржип турар чамдык коммунистерниң барын демдеглээр херек. Чижээ, коммунистер Чымай болгаш Өлчей олар эрткен ажыл-агый чылының сөөлгү чартынында колхоз бүдүрүлгезинге киришпээннер. Колхозта зоотехник коммунист эш Сегленмей малдың продуктулуун бедидер дээш демиселди сула чорудуп, мал фермаларынга, малчыннарга ховар барып турар. Коммунист эш Сегленмей харын-даа артель Уставынга таарышпас чүүлдерни болдуруп турган. Чижээ, зоотехник Сегленмей мал эмчизи Назытты-биле сүмелешкеш, колхоз баштаар черниң шиитпири чокка 3 хойларны чемге ажыглап, хуузунда өлүрүп чиир кылдыр колхозчуларга чопшээреп берген.

Чамдык коммунистерниң талазындан колхоз бүдүрүлгезинге мурнакчы эвес киржип, харын-даа колхоз Уставын каржызы-биле үреп турда, партия организациязы (секретары турган эш Очур-оол) кандыг-даа хемчеглерни албайн келген.

Артель бүдүрүлгезиниң бүгү-ле участоктарынга коммунист бүрүзүнүң авангардчы ролюн бедидери чугула.

Х. БЕГЗИ.

Ставрополь край. Чаа-Александровский районнуң Ленин аттыг колхозунуң куш фермазында С. Д. Мокотова ында төс чыл ажылдап турар. Ол чыл санында төрүүр дагаа бүрүзүнден ортумаа-биле 121 чуургаларны ап турар. Куш фермазы ниитизи-биле 100 гектар ажыглал шөлүнден 61.000 чуургаларны алган.

Дагаа өстүрериниге мурнакчы дуржулгаларны фермада калбаа-биле ажыглап турар. С. Д. Мокотова дагааларны хүнде 4 катап чемгерип турар. Эрткен чылдың 8 айларының дургузунда анаа 800 куш-хүннерни санап берген, ол 16 центнер кылыгтасты, 5 центнер картофельди, 1 центнер согуганы, 10 килограмм ары чигарин авансыга алган. Оон ангыда анаа немелде төлевир кылдыр 3.500 чуургаларны берген.

Чурукта: С. Д. Мокотова авансыга тараны ап турары.

Фото В. Михалевтуу. СЭТА-ның фотохроникаазы.

Пропагандистер семинары

Чоокта чаа партия Бай-Тайга райкому пропагандистерниң болгаш партия эге организацияларының секретарьларының семинарын эртирген.

Семинарга «СЭКП-ның XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырып турарының дугайында», ангы үеде делегей байдалының дугайында болгаш өске-даа элээн хөй лекцияларны дыңнаан. Партия организацияларының агитас-массалыг ажылын күштелдирер айтырыгны семинарның киржикчилери чугаалажып көргеннер.

Колхозтарда партия организацияларының хана солуннарын семинарга делгеп алгаш, оларның чедер болгаш четпес чүүлдерин анализтеп, хана солуннарның ажылын экижидер хемчеглер дугайында чугаалажып көрген.

Семинар дооступ турда 1956 чылдың ажылының түңнелдериниң болгаш 1957 чылда партия организацияларының сорулгаларының дугайында илеткелди дыңнаан.

С. САМБУУ.

Келир чылдың тудугларынга

Өвүр районнуң колхозтары 1957 чылдың тудугларынга ыяш белеткелин организастыг эгелээн. Районнуң колхозтары тускай бригадаларны тургузуп, транспорт-биле хандырган, тайгаларже чорутканы.

«Совет Тываның беш чылы» колхозтуң 25 кижи составтыг, 12 шанактыг аът тырттар күштүг бригадазы ийи муң чыгаш чудукту кезип, чартык кезиин машина оруунче үндүр сөөртүп алган. Ак черже үндүрүп каан чудуктарны машина-биле сөөртүп эгелей берген.

«Торгалыг» колхозтуң Деспекте бригадазы хүнде 140 чудуктарны белеткеп ап турар. Кезикчилер Байыр-оол, Эдер-оол олар хүнде удуг нормазын 140—160 хуу күүседип турарлар. Бригаданың кежигүннериниң бир чамдызы чудуктарны машина оруунче үндүр сөөртүп турар. Ол колхоз ийи дугаар бригаданы тургускаш база тудуг материалы белеткээринче чоруткан.

Районнуң өске колхозтары бо колхозтардан арай чылдың каап турар болза-даа, оларга деңнежир дээш чарышты калбарткан.

А. ОЙДУП.

Планныг онаалдаларны күүседир

Боттарында малдыг колхозчу болгаш хуу ажыл-агыйлар күрүнеге дужаар аът болгаш дүк планнарын чогуур өйүнде киирер чорук хамааты бүрүзүнүң хүлээлгези болур. Ол онаалдаларны чорударын болгаш оон күүселдезинге хыналданы районнарның сан кидистери организастаар. Бо ажылдарга кодээ Советтер улуг рольдуг болуру билдингир.

Ажылчы чоннуң ортузунга тайылбыр кижизидилге ажылын калбартканындан Эрзин районнуң сан кидизи 1956 чылда чондан күрүнеге дужаар эът болгаш дүк онаалдаларын чогуур өйүнде киирип алган. Тодаргайлаарга эътти 103 хуу, дүк планын 120 хуу күүсеткен. Бо талазы-биле Мөрен болгаш Нарын кодээ Советтери эки ажылдааның демдеглээри чугула.

И. ХАЛБАН-ООЛ.

ИЙИ РАЙОННАРНЫҢ ЧАРЫЖЫ

Кызыл районнуң малчыннары, механизаторлары, хову ажылдакчылары Чаа-Хөл районнуң колхозчулары-биле болгаш механизаторлары-биле чаржып турарлар. Социалистиг чарыш талазы-биле бодунга алган хүлээлгелерин олар чылда бир-ийи катап кайы-кайызы хынажып, түңнелдерин үндүрүп турарлар.

Ол сорулга-биле чоокта чаа-хөлчүлер Кызыл районунуң ажыл-ишчилеринге ужуражып, колхозтарга чораннар. Комиссияның составынга эш Балчий-оол — Сталин аттыг колхозтуң даргазы, ол-ла колхозтуң мурнакчы саанчызы эш Дензинмаа, СЭКП райкомунуң секретары эш Пахомова, МТС-тиң улуг механиги эш Пономаренко болгаш өскелер-даа чораан.

Кызыл районнуң тараажылары боттарының алган хүлээлгелерин адарлыг күүсеткен деп чүвени комиссия көрүп демдеглээн. Олар тараа культураларының дүжүдүн 1 гадан бүгү районга ортумаа-биле 11,5 центнерни алыр деп хүлээлге алгаш, 13,6 центнер дүжүттү алган. Кызылчылар 1956 чылдың часкы тарылгазын болгаш күскү дүжүт ажаап алышкынын организастыг чорутканнар, ам 1957 чылдың тарылгазынга белеткенип турарлар.

Чаа-Хөл районнуң комиссиязы «Совет Тыва», «СЭКП-ның XX съездизи», «ТАРН-ның XII Улуг хуралы» колхозтарга болгаш оларның сүт-бараан фермаларынга, хой ажылының фермаларынга, школаларга, интернаттарга, Чербиде уруглар бажыңынга, райпромкомбинатка, Кызыл МТС-ке чораннар.

Чаа-хөлчүлер Ээрбекте «ТАРН-ның XII Улуг хуралы» колхозка чораш, ол колхоз күрүне планнарын канчаар күүсеткенинин көргүзүглүг саннары-биле таныжканнар, сүт-бараан фермазында 100 баш инек кирер даш кажааны, ында күш-ажылды механизастаар талазы-биле тудугну сонуурган көргеннер. Ында мал чеми белеткээр кухняның, мал кажаазынче мал чеми дажып киирер асмалыг оруктуң дерит тудуушкунун дооступ турар. Колхоз төвүнде клубту, колхозтуң кидис иштиг бүдүрүлгезин аалчылар онза сонуурган көргеннер.

— Кижилерниң материалдыг сонуургалын белиткениниң болгаш учетту шын тургусканының ачызы-биле колхозчуларның күш-ажылчы идепкейи көдүрүлген — деп чүвени «Совет Тыва» кодээ ажыл-агыйл артелиниң кежигүннери төлээлерге чугаалап бергеннер. Кодээ ажыл-агый артелиниң Уставын катап көрүп тургаш, күш-хүннерниң аңгы-аңгы колхозчуларга таарыштыр көрүп кылган ынавылда күүселдер минимуму доктааткан. Ажыл-агый чылының дургузунда колхозчу кижи бүрүзү чеже күш-хүннерни ажылдап алырын доктааткан.

Сталин аттыг колхозтуң мурнакчы саанчызы Дензинмаа ында сүт-бараан фермазын эки механизастааның, сүт хүлээп алыр, сүт тырттар черниң арыг-силиг байдалын сонуурган көрген. «Совет Тыва» колхозтуң мурнакчы саанчызы Натпит Бара-кыс биле ол беседа кылып чугаалашкан. Анаа быжыглаан инек бүрүзүнден 1000 ажыг литр сүттү канчаар саап алганын Бара-кыс тодаргай чугаалап берген.

Ол-ла колхозтуң хоочун кадарчызы Бунгаавын кодануга чаа-хөлчүлер челе бергеннер. Ында хойларның күштүг семизин, кажааның арыг-силиин болгаш кадарчының чурттап олурар бажыңының культурлуг, арыг-силиин, чырык-чылыын төлээлер магадап көргеннер. Кадарчы бүрүзүнге шак ындыг таарымчалыг байдалды тургузарының чугулазын олар чугаалап турганнар. «Совет Тыва» кодээ ажыл-агыйл артелиниң кежигүнү, хоочун кадарчы 68 харлыг Бунгаа-биле комиссияның кежигүннери беседа кылып чугаалашканнар. Хойларны кору-чурумнуг одарладырының, чаш төлүн менди доруктуруп ап турарының дуржулгазын ол чугаалап турган.

«СЭКП-ның XX съездизи» колхозтуң Черби суурну чыл-бүрүде чаагайжып турар. Сөөлгү чылдарда кылдынган чаңгыс-аай хевиринг чаа, чараш бажыңнар кижиниң карааан чаагаар-ла өөртүп келир. Комиссия Чербиниң чеди чыл школазының арыг-шевериң, культурлуун, өөредилгеге дузалаар көргүзүглүг несобиелерни уруглар боттары хол-биле кылып алганын сонуурган көргеннер. Школада хана солунун доктаамал үндүрүп турар. Өөредилгениң шынары ында багай эвес. Ол суурда эки дерип кылган кино залдыг клуб бар. Кызыл райпозунуң улуг делгем магазинин, ында янзы-бүрү бараанарны шевергин чыскаан, чыын салганын аалчылар эки деп көргеннер.

Кызыл районнуң машина-трактор станциязын, ында чаа улуг мастерсканы комиссия онза сонуурган көрген.

— МТС-тиң септелге мастерскаазынга чаа деталдарны механизаторлар эзилдирип, шуткуп кылып ап турарлар-дыр, Чаа-Хөл МТС-те ындыг мастерская, ындыг станоктар чок — деп Чаа-Хөл МТС-тиң механиги эш Пономаренко чугаалаан. МТС-те септелгениң шынары эки, септелге документациязын шын кылып турар, кодээ ажыл-агый машиналарының артык кезекторин четчири-биле кылып ап турар.

МТС-те партийжи-политиктиг ажылды багай эвес тургускан. Хана солунун доктаамал үндүрүп турар. Кызыл бүлүнну эки дерип тургускан, МТС-те уруглар яслизин эки таарымчалыг кылдыр тургускан.

Кызыл районнуң малчыннарындан, хову ажылдакчыларындан, механизаторларындан, улус өөредилгезиниң албан черлериниң ажылдакчыларындан өөренип ап болур эки чүүлдер бар деп комиссия демдеглээн.

Төлээлерниң чанып чоруурунуң мурнунда район активиниң чөвүлел хуралы болган, анаа хыналданың түңнелин чугаалашкан.

Кызыл, Чаа-Хөл районнарының социалистиг чарыжының хүлээлгелериниң кол-кол күүселделери:

	Кызыл	Чаа-Хөл
Часкы тарылга планын	100 хуу	102 хуу
Тараа культураларының дүжүдүн бедиткени районга гектар бүрүзүнден	13,5 цент	10,5 цент
Малдың баш санын өстүрериниң планын күүсеткени:		
Мыйыстыг бода малдының	100 хуу	102,4 хуу
оон иштинде инектер	100,4 хуу	100,8 хуу
Хой, өшкү,	103,1 хуу	104 хуу
Хаваннар	133 хуу	233,5 хуу
100 баш төрүүр малдардан алган чаш төлдери		
Бызаа	71 баш	89 баш
Хураганнар	102 баш	91,8 баш
Хаваннар оолдары бир төрүүр хаваннан	11	10
Малдың продукциязын бедидериниң планын күүсеткени		
а) сүт саалдазы (инек бүрүзүнден)	737 литр	525 литр
б) дүк кыргылдазы (бир хойдан)	1,742 кг	1,837 кг

Күрүнеге эът, сүт, дүк дужаарының, садарының планын, 1957 чылдың тарылгазынга үрезин үрүп алырының, трактор ажылдарының планын, 1956 чылдың дөрткү кварталының кодээ ажыл-агый машиналарының септелгезиниң планын кайы-даа районнар күүсеткеннер.

Колхозтарда тудуг ажылының, мал чеминин, ылангыя сиген болгаш силос белеткээриниң, трактор ажылдарының планын күүселдириниң талазы-биле Кызыл районну дыка хожудап турган деп чүвени хыналданың түңнели көргускен. Чижээ, Кызыл районну 1956 чылда сиген белеткээриниң планын чүгле 72,3 хуу, силос шыгжап алырының планын 31 хуу күүсеткен. Мал кажааларын болгаш чурттаглага бажыңнарын чаңгыс-аай чаа хевирниң төлевилели-биле кылдынмайн турарын комиссия илереткен.

Кызыл районнуң мал кыштагларының кынында улуг четпестер бар деп чүвени комиссия илереткен. Ылангыя «Совет Тыва» колхозта хаваннарны азырап ажаап турары дыка четпес, радион тургуспайн, бүдүн суда-биле чемгерип турар. Малчыннар ортузунда культура-массалыг, партийжа-политиктиг ажыл чорутунмайн турар.

Кызыл МТС-тиң механизаторлары тракторлар септелгезиниң графигин күүсетпейн турар. Эрткен 1956 чылда 15 аът күштүг бир трактор-биле Чаа-Хөл МТС чымчак черге шилчилерге 536 гаазы ажылдаан болза, Кызыл МТС чүгле 373 гаазы ажылдаан.

Үстүнде айыткан четпестерни чайладыр дээш Кызыл районнуң тараажылары, малчыннары болгаш механизаторлары бүгүде күштерин салырлар дээрзинге чигзиниг чок.

Т. МААДЫ.

Автомобиль транспортунуң ажылын бедик деңнелче

(Кызыл хоорайның автотранспорт ажылдакчыларының хуралындан)

Эрткен чылдың төнчүзүнде Кызылдың автоажыл-агыйл черлериниң ажылдакчыларының хуралы болуп эрткен. Анаа хоорайның транспорт организацияларының ажылының дугайында илеткелди автотрестиң область эргелелиниң кол инженери эш Антышев кылган.

Күш-ажылды шын организастааның болгаш автопарктарның ажыглалының коэффициентизин бедиткениниң ачызы-биле хоорайның автотранспорт конторалары 1956 чылдың 11 айларының планын чүък сөөртүлгезиниң талазы-биле 126,9 хуу, чүък саарылгазының талазы-биле 105,2 хуу күүсеткен. Он бир айларның онаалгазын «Союзсовхозтранстың» автобазазы, облпотребсоюзтуң, харылзааның область эргелелиниң болгаш Кызылдың автотранспорт конторалары хуусаа бетинде күүсеткен.

Автомобиль транспортунуң ажылдакчыларының мурнунда салдынган сорулганы күүседир дээш демиселге боттарының бүгү күжүн берип, ак-сеткилдиг ажылдап, оларга быжыглаан автомашиналарны камныг эдилеп турар чолаачыларның саны хоорайның автоажыл-агыйларында өскен.

Харылзааның область эргелелиниң автотранспорт конторазының чолаачызы эш Сидеев кайгамчык көргүзүгнү чедип алган. Бодунуң ажылдап турар автомашиназы-биле ол 300 муң километрни капитал септелге чокка эртерин социалистиг чарышка хүлээнгеш, ону ам чедиишкининг күүседип турар. Эш Сидеев ам 250 муң километрни эрткен болгаш 36 муң 800 рубльди камнап алган.

Төп автобазаның чолаачызы эш Пилипчук ЗИС—150 деп марканың автомашиназы-биле 170 муң километрни капитал септелге чокка эрткен. Автомашинаның септелгезиниң аразын узатканындан ол күрүнеге 97 муң 800 рубльдың камналгазын берген. Эш Пилипчук ол-ла машиназы-биле 200 муң километрни капитал септелге чокка эртерин хүлээнген. № 1 чүък АТК-ның чолаачызы эш Букаринниң автомашиназының техниктиг белеткелиниң коэффициентизи 0,93, а ажыглалының коэффициентизи — 0,83. Ол он бир айларның дургузунда 887 литр бензинни камнап алган.

Бо ышкаш мурнакчыларны хоорайның автотранспорт конторааларындан хөйнү көргүзүп болур. Хоорайның автоажыл-агый черлери 1956 чылдың дүжүдүн ажаап алырынга база идепкейлиг киришкен. Тараа ажаап алышкынынга идепкейлиг киришкеш № 1 чүък АТК-зының коллективи СЭКП Бии-Хем райкомунуң болгаш райкүүскомунуң өөрүп четтиришкинин алганнар. Дыка хөй чолаачылар бо ажылга боттарының кызымаккай күш-ажылының үлегер-чижээн көргүскеннер. Оларга чолаачылар Ооржак, Стаценко, Бузьмин, Калинин (№ 1 чүък АТК-зы), О. Эккер-оол, Резенков, Михайлик, Гречанов (Кызыл АТК-зы), Торбастаев, Голубцов («Союзсовхозтранс») болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Чамдык чедиишкиннер-биле кады автотранспорт конторааларының ажылында улуг четпестер бар. Автомашиналарны септээри озал база сообка турган автомашиналарны эргизери үр болган ужурунда ажылдап чоруур машиналар 2—3 шак озалдап үнер чорук Кызыл АТК-зында ам-даа уламчылавышаан. Автомашиналарны чүдүрерде болгаш чүгүн дүжүрерде саадалыр чорук албан организацияларда болгаш бүдүрүлгелерде хөй.

Мындыг факт Ээрбектиң шахта эргелелинде, Кызылдың садыг базазында болгаш райполарда бар. Хөй санныг чолаачылар хөмүр дашты дүргедээшкинниг график-биле сөөртүрүн күзеп турарлар. Ынчалза-даа хөмүр даш шахтазында чүдүрүүшкүнү багай организастааны мурнакчы автоажыл-агыйларның эки дуржулгазын ажыглаар арганы хоорайның автоажыл-агыйларынга бербейн турар.

Чолаачыларның ажыл-амыдыралынга таарымчалыг байдал чамдык АТК-ларда ам-даа тургустунмаан. Автоажыл-агыйларның удуртукчулары кергелиг организациялардан автомашиналарны ий-шаанда чүдүрерин, оларның чүъгүн саат чок дүжүрерин негевейн, автомашиналарны саадатсан дугайында штрафты негевейн турган. Чамдык ырак черлерде өртээлдер чок, а бар черлерде чолаачылар дыштанырынга таарымчалыг байдал тургустунмаан. Моон хараазы-биле чолаачылар ылангыя кышкы үеде улуг бергедээшкинге таваржып, хонар азы түр када дыштанып алыр чер чогундан ырак черлерже өттүр чоругур, ийи-үш хонукта улувас чорукка таваржып турар.

Областың девискээринде автомашиналар оруу багай. Ол чорук автомашиналарның эдилелиниң хуусаазын кызырып, пассажирлерни болгаш чүъктерни саат чок сөөртүрүн саададып турар. Бо дугайында областың орук кидизи болгаш райкүүскомнарының орук кидистери хемчег албайн, оруктарны чогуур өйүнде эки шынарлыг септетпейн турар.

Чамдык автоажыл-агыйларда чолаачыларның болгаш септекчилерниң ортузунда культура-массалыг болгаш кижизидилге ажылы кошкак тургустунган. Партия болгаш профэвилел организацияларының масса-политиктиг ажылы чолаачыларның ортузунга ховар чорудуп келген. Кижизидилге ажылының кошкаандан чамдык чолаачыларда арагалаар, чонга эдилек эвес, автомашиналарга кай чок болгаш озал-ондак үндүрер чоруктар бар. Бүдүнчү шинчээшкиниң чурумун ураар фактылар хөй. Чижээ, бүдүнчү шинчээшкиниң чурумун ураар чорук Кызыл АТК-га 47, № 1 чүък АТК-га —60, облпотребсоюзтуң АТК-зынга 52 удаа болган.

Бүдүнчү шинчээшкиниң чурумун чолаачылар кол нургулайында хорлуг чорааш үреп турар. Чижээ, эрткен чылдың ноябрь 21-де облпотребсоюзтуң АТК-зының чолаачызы Филиппов улуг эзиртир арагалап алгаш Комсомольская кудумчузундан Кочетов кудумчузунче (Кызылга) ээр черге дүрген машиназын шиназын адларган. Кызыл АТК-ның чолаачылары Г. Черноусов биле Петренков эзиртир арагалап алгаш мырыңай чаа ЗИМ-ни саадан үндүр үраан.

Автотранспортка күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге мурнакчыларның дуржулгазын нептерелири улуг рольдуг. Ынчалза-даа бо ажылдың хоорайның автоажыл-агыйларында кошкак тургустуганын № 1 чүък АТК-зының начальниги эш Набоков шүгүмчүлээн:

— «Союзсовхозтранстың» автобазазы, облпотребсоюзтуң АТК-зы ышкаш мурнакчы коллективтер бисте хөй. Оларның мурнакчы дуржулгазын чүге салчып болбазыл? Чоокта чаа бистиң областың автоажыл-агыйының төлээлери кааш кижи чаржып турарывыс хакас областа чорувус. Анаа баргаш Абакан хоорайда автотрестиң болгаш Минусинскиде авторотаның ажылы-биле таныштывыс. А ол черлерниң ажылындан көрген болгаш өөренип алган мурнакчы дуржулгазы Кызылдың автоажыл-агыйларында ам-даа кошкак нептередип турар бис.

«Союзсовхозтранстың» автобазазының начальниги эш Заводьянов автомашиналарга чүък чүдүрерин болгаш оларның чүъгүн дүжүрерин саададып турар организацияларның адынга шыңгыы шүгүмчүлелди кылган.

— Чүъктерни дүрген чүдүрерин болгаш дүжүрерин облпотребсоюзтуң садыг базазы болгаш райполар сагып албайн турар. Моон хараазы-биле машиналар хондур-дүнзүр манап турар. Бо ышкаш фактылар «Тыва тудуг» трестизинде бар. Тудуг материалдарын чүдүрер, дүжүрери озал. Чүдүрер, дүжүрер ажылды механизастаар дугайында бо организацияларның хемчег албайн турары шын эвес. Хөмүр даш шахтазынга машиналар хөй шактарны эрттирип, машиналарны донуурбазы-биле чолаачылар оларны үргүлчү ажылдадып, хөй бензинни өртедип турарлар — деп ол чугаалаан.

Автоинспекция черниниң ажылдакчызы эш Абрамов санал берген, бүдүнчү шинчээшкиниң чурумун ураар хөй санныг фактыларның барын тодаргай чижектерге көргүскен. Бо чоруктарның үнүп турар чылдагааны чолаачыларның ортузунда кижизидилге ажылының кошкаанда болур деп ол чугаалаан. Оон-биле кады эш Абрамов чамдык АТК-ларда чолаачыларның ажыл амыдыралынга таарымчалыг байдалды тургуспааның, оруктарда өртээлдерни чолаачыларга таарымчалыг дериваэнин, гаражтар чогун бүрүү шаап шүгүмчүлээн.

Облпотребсоюзтуң садыг базазының эргелекчизи эш Гуцало санал берген, садыг базазының адынга болган шүгүмчүлелди чөптүг деп хүлээп алган. Ол оон-биле кады чамдык автоажыл-агыйларның четпес ажылдарын тодаргай фактыларга шүгүмчүлээн.

— Садыг базазында районнар баар бараннар хөй. Оларны сөөртүп турары оожум. Чижээ, автотрест бо чылын 10 муң тонна чүък сөөртүр кергелиг турган чүгле 8,5 муң тонна чүъктерни сөөрткен. Автотрест барааан сөөртүр автомашиналарны садыг базазынга график ёзугаар бербейн турган. Моон хараазы-биле чамдыкта машиналар хүнзедир келбейн баар, а чамдыкта машиналар эндерли баар болгаш манажыр чорук бар. Чамдык автомашиналар бараан шывар брезент, шарыыр хендир чок кээп турар. Чолаачыларның орук бижиин диспетчер чери тодаргай биживейн, машиналарның каш тонна чүъктээрин айытпайн турар. Ону ажыглап алгаш чамдык чолаачылар «машинам багай» дааш чүъктерни эвээшти ап турган — деп Гуцало чугаалаан.

Облпотребсоюзтуң АТК-зының чолаачызы эш Назытпайның чугаалааны болза: Автомашиналарны камныг эдилээринге эки оруктар улуг рольдуг. Ынчаарга бо чугула ажылды областың орук кидизи болгаш райкүүскомнарының орук кидистери херекке албайн турар. Районнар аразында оруктар дыка үрелген. Ылангыя Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Өвүр, Чөөн-Хемчик районнарының девискээринде оруктар онза багай. Райполарның склад эргелекчилери чүгле 6 шакка чедир ажылдааш чанып турар, а чолаачылар оларны дараазында ажыл хүнү эгелээже чедир манап турар.

Чолаачы эш Баркушев (№ 1 чүък АТК-зы) автотранспорт конторазының чолаачыларын тускай хеп-биле хандырбааның шүгүмчүлээн: — Чоокта чаа бисске Кызылдың дааранылга комбинадынга дааралан хөвеңниг чувуулер берген, а олар бичии оолдар кедер чувуулер болган. Тускай хептер даарадырда хемчээл барымдаалавас азы чудугаралап кылыр чоруктарга төнчүну салыр херек.

Хуралдың киржикчилери чугаалашкан айтырыгның талазы-биле тодаргай доктаалды хүлээп алгаш, алдыгы беш чылдың планын амыдыралга чедиишкинниг күүседиринче областың автоажыл-агыйларының ажылдакчыларын кыйгырган.

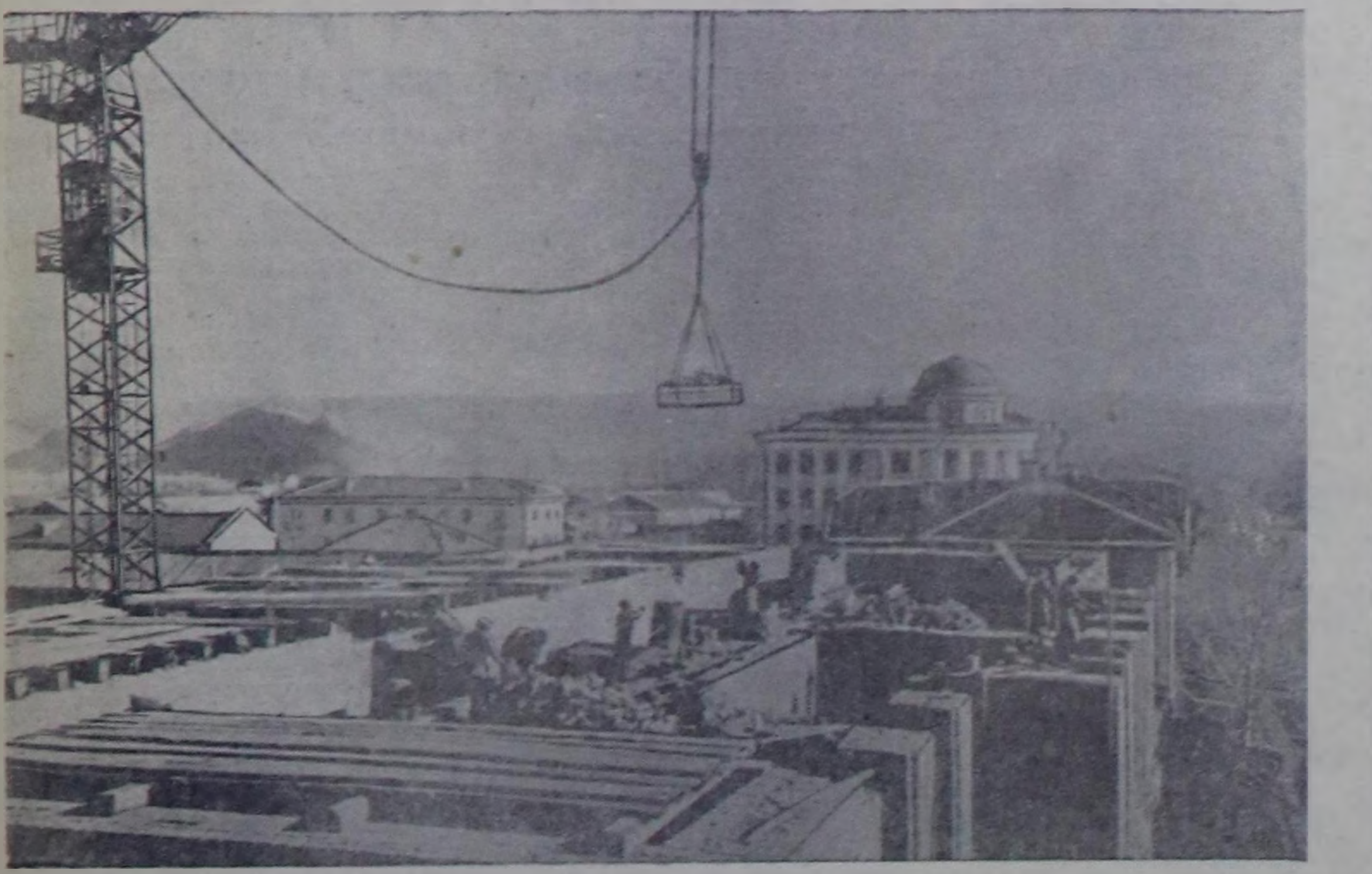

Кызыл хоорай чыл келген санында өзүп, чараш болуп турар. Хоорайның кудумчулары чаагайжытынып, тротуарлар кылдынып турар. Чурттаалганың болгаш культура-амыдыралдың хөй каът бажыңнары туттунуп турар. 1957 чылда Кочетов кудумчузунда башкылар бажыңы, Ленин кудумчузунда хөй квартиралыг бажың ажыглалга кирер. Ооң адаккы каъдынга магазиннер турар.

Чурукта: областың совпартшколазының тудуу.

Фото С. Феоктистовтуу.

Продукция бүдүрерин көвүдедир

Кызылдың дааранылга комбинадының директору эш Петенёв-биле беседа

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитетиниң декабрь пленуму социалистиг бүдүрүлгени улам-на сайзырадырының, бистиң чуртка коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунуң материал-техниктиг үндезин тургузарының делгеренгей программазын ажылдап кылган.

Пленум алдыгы беш чыл планын үлетпүрнүң хөй-хөй адырларының хууса бетинде чедимишкиннинг күүсеткенин демдеглээн. Алдыгы беш чылдың бирги чылының улуг сорулгаларын амыдыралга боттандырарынга Кызылдың дааранылга комбинадының коллективи боттарының күш-ажылчы чөптүг салымышкынын киирип, чаа чылга бүдүрүлгечи төлептиг белектер-биле ужурашкан.

Партияның болгаш чазактың социалистиг бүдүрүлгени сайзырадыр дугайында хүн-бүрүдеги сагыш салымышкынының түңнелинде дааранылга комбинады бедик бүдүрүкчүлүг механизмнер-биле хандыртынып, бүдүрүлге чорудулгаларын чаартып кылып турар. Түс-түс чагыглар дааравыр цехти артельче шилчиткен.

Ооң түңнелинде ажыл кылыр черлериниң саны көвүдээн. Мооң мурнунда дааранып машиналы чаңгыс нийти мотор-биле ажылдап турган болза, ам ажыл кылыр чер санында аңгы-аңгы моторжуглаштар бар апарган. Ажыл кылыр чер санында немелде чырыткыны кылган болгаш 20 чаа машиналарны тургускан.

Механиктерниң болгаш электриктерниң ажылынга таарымчалыг байдал тургустунган. Оларга делгем өрээлди тускайлап берген, чоокку үеде аңаа улуг эвес токарь станогун тургузар. Бо бүгү чорутунган ажылдар дааралгыг кылыгларның бүдүрерин көвүдедир болгаш ооң шынарын экижидер арганы биске берген. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 1955 чылдаазы-биле деңнээрге 18 хуу бедээн, а ажылчыннарның ажыл төлевири 16 хуу өскен.

Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның дыжын шын организастаарының талазы-биле чамдык ажылдар чорутунган. Чоокта чаа бир клубту эки шынарлыг дерип доосқан. Аныяктар болгаш уран-чүүлге сонуургалдыг ажылчыннар бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнүң ажылынга киржир, дыштаныылганың солун болгаш хөглүг кежээлерин эртирер арганы алганнар. Коллективтиң бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери хоорайның бирги фестивалынга идепкейлиг белеткенип турар.

СЭКП ТК-ның декабрь пленуму бүдүрүлгелерни удуртурун экижидерин негээн. Ол бүдүрүлгениң экономиказын ханы билири, бүдүрүлгениң ажыл херекти билири-биле башкарарын база шуптеп, чаңгыс талаланчак болгаш ажыл херекти өреңгей ёзу-биле удуртур чорукка төнчүү салырын ажыл-агый удуртукчуларындан негээн.

Чурт үлетпүрүнүң область эргелели болгаш областың план кидизи биске чыл планын берген. Ынчаарга ол планны канчаар күүседирин, каңгыг материалдарны биске бээри тодаргай эвес. Бо чылдың бирги кварталында бистиң бүдүрүлгевистиң контроль сан-түңү ам-даа тодаратынмаан болуп турар.

Электри хандырылгазы биске болган чок үзүктелип турар. Ол чорук бүдүрүлгениң бир дески ажылын моондактап, продукцияны график ёзугаар үндүрер арганы бербейн турары тодаргай. Бо талазы-биле хамаарылгалыг организациялар шиитпирлиг хемчегни алган тураны чугула.

Кызылдың дааранылга комбинадының херээжен ажылчыннары, мастерлери болгаш албан-хаакчылары боттарының бүгү күжүн СЭКП ТК-ның декабрь пленумунуң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга үре-түңнелдиг боттандырарынче мооңнээн. Коллективтиң күжүн чаңгыс сорулгаже мобилизастаарынга социалистиг чарышты калбартыры улуг рольдуг.

Ам үеде бистиң бүдүрүлгевистиң бүгү цехтеринде чарыш калбарган. Ажылчыннар ам декабрь пленумунуң шиитпирлерин таныжып турарлар.

В. КРЕСТЬЯНИНОВ.

Чадаана МТС-те тарылга белеткели

Чаа чылдың чазынга төлептиг ужуражыры-биле белеткенмишаан, Чадаана МТС-тиң механизаторлары септелгениң темпизин хүн-бүрү күштелдирип турар.

Эрткен дөрткү кварталда план ёзугаар 92 тракторларны септээр турган болза септелге мастерскаязындан 32 тракторларны септеп үндүрген. Оларның иштинде «АТЗ-НАТИ» 16, «ДТ-54» 10, «Универсал» 6. Ооң ангыда 13 андазынны, 33 сеялкаларны, 227 плугларны, кукуруза олурттур 2 машинаны, «ОС-3» деп тараа арыглаар бир машинаны база септээн.

Чаржып турарларның иштинде участок механиги А. Сараевтиң удуртуп турары мотор септекчилери бирги черни ээлээн. Трактор бригадаларының бригадирлери С. Седип, Х. Очур-оол, комбайнерлер Б. Полещук, А. Копанев, Б. Бюрбиндей, А. Кононов, тракторист М. Бертик-оол олар моторлар септелгезинде күш-ажылдың эки үлегерин көргүзүп турарлар. Тракторларның өске кезектериниң септелгезинде бригадирлер А. Теников, П. Очаровский, В. Пимонов, трактористер А. Цибульский, К. Мөчекпен болгаш оон-даа өскелер бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап турарлар.

Дарганнар Х. Тыртык-оол, М. Байыр, А. Солдатов, маска кагыкчызы Х. Агар-оол оларның болгаш дунзаалаар, электри биле каннаар, демир чонар ажылдарда механизаторларның бир демниг, тода күш-ажылы техниканың септелгезин дүргедедиринге улуг арганы берип турар.

С. ИКОННИКОВ.

Бедик хүлээлгелер

Чоокта чаа Чаа-Хөл районнуң төвүнге колхозтарның мурнакчы малчыннарының чөвүлел хуралы болган.

Колхозтар ниитизиниң малының баш санын өстүрүп, чаш төлүн камгалап ап, ооң продуктулуун бедиткениниң түңнелинде мал ажылын хөгжүдериниң нийти планын күүсеткен, күрүнеге эът, дүк болгаш сүт дужаарының планын хууса бетинде ажыр күүсеткен. Мал ажылында мурнакчыларның саны өзүп турар.

Оон-биле чергелештир мал ажылында улуг четпестер барын хуралдың киржикчилери илереткен. Малдың продуктулуу кончуг куду.

«Тиилелге» колхозтуң хойжузу эш Сырбыккайның чугаалааны болза, мал кыштаглалышкыны эң-не харыысалгалыг ажыл. Бадарчылар даглада чурттап турар бис. Ынчаарга мал ажылының тускай эртемниглери, чамдыкта колхозтуң удуртукчулары бистерге барбас-тыр. Бистиң чурттаалгавысты, ажылывысты сонуургавастар. Бистиң колхозта тускай зоотехник бар деп чүгле сураан дыңнаан мен. Кижи эмчилери биске черле казылбас турлар. МТС-тиң удуртукчулары чүгле машина баар черлерге чоруп турбайн, бистерге аъттыг чедип келзе кандыгыл. Бистиң чагыдып алган солуннарывыс чамдыкта шуут чиде бээр, а кажан келгенде дыка хөй солуннар харутаа келир. Ындыг четпестер-биле колхозта партия организациязы болгаш колхозтуң баштаар чери эптежип болбас ужурлуг.

Ол-ла колхозтуң саанчызы эш Өшкү-Саарның чугаалааны: бистиң сүт-бараан фермавыска 1956 чылда 5 учетчиктер халашты. Олар фермага 5—6 хонуктарда келбейн баарлар. Учет биле отчет бисте тергиин багай. Чамдык учетчиктер саанчыларның сааган сүдүнүң нийти деңнэзин инектерге үлеп турары канчап-даа болбас. Ооң ужурундан түс-түс саанчыларның сааган сүдүнүң хемчээли болгаш инектерниң түс бүрүзү хүнде чеже литр сүт берип турары билдинмес. Мээн хүлээлгем: бижыглатынган 12 инээмниң бызааларын бүрүн камгалап ап, инек бүрүзүнден 650 литр сүттү саап алыр мен.

Бо үстүнде фактылар «Тиилелге» колхозта партия организациязының малчыннар ортузунга партийжи-политиктиг ажылы кулу деңнелде тургустунганын херечилеп турар.

Районнуң мурнакчы малчыннарының чөвүлел хуралының киржикчилери районнуң кодаа ажыл-агый ажылдакчыларынга кыйгырыгны хүлээп алган. Ол кыйгырыгда мал, хову болгаш тудуг ажылының талазы-биле бедик хүлээлгелерни ап турар.

Мал ажылының талазы-биле: район мал өстүрериниң күрүне планын ниитизи-биле 105 хуу күүседир, оон иштинде саар инекти 103 хуу, хаваны 140 хуу, өшкүнү 100 хуу, хойну 105 хуу өстүрер. 100 инек бүрүзүнден-не 90 бызааны, 100 хойдан 100 хураганны, 100 өшкүден 110 знайны, 100 беден 70 кулунну, дөрт хаван бүрүзүнден 15 оолдарны алыр. Бир саар инектен 650 килограмм сүттү алыр. Колхозтар мал чемнери белеткээриниң планын 105 хуудан кулу эвес күүседир болгаш инек бүрүзүнге 6 тонна силосту белеткээр. Районга хөй бүрүзүнден ортумаа-биле 2 кг дүктү алыр.

Сталин аттыг колхозтуң хойжулары бедиткен хүлээлгени алган. Чүл дээрге, хой фермазы (эргелекчизи эш Хайлып) бүгү хойдан 2100 грамм дүктү, ында мурнакчы кадарчылар Ындыраа, Биче-оол хой бүрүзүнден 2200 грамм чедир дүктү кыргып алырын хүлээнген.

Районнуң колхозтарынга май 15-тиң бетинде 420 баш мыйыстыг бода малдың, 5.500 баш шээр малдың, 450 баш хаваннарның семиртилгезин организастап, тускайлап үскен турар.

Малчыннар Бызыл районнуң малчыннарын социалистиг чарышка кыйгырган.

А. ДОНГАК.

Кажан буга бүдерил?

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозу областың суг ажыл-агыйының эргелели-биле керээ чарган, Хемчиктиң Дөн-Терек деп черден 700 гектар черни суггарар буга казарын шиитпирлээн. Суг ажыл-агыйының область эргелели дораан-на Дөн-Терекче шинчилекчилерни чоруткан. Ол черге шинчилелди кылгаш, буганың тудуун 1955 чылда доосупшаан, ажыглалга киирер дээш колхозтан 23 муң рубльди авансыга алган. Колхоз шинчилекчилерниң ажылдаарынга херегдээр тергелиг аътты берген, оларга ийи колхозчуну бижыглаан, эът-чем-биле оларны база хандырып келген.

Ол шинчилел 1953 чылда эгелээш, үргүлчүлээн турган. 1954 чылда «С-80», «ДТ-54» деп тракторлар казар херекселл-биле келген, ынчаарда буга казылдазы эгелээн. Суг ажыл-агый эргелелиниң аңаа ажылдап турган ажылдакчыларынга колхоз база-ла эът-чемни халаска, акшаны авансылап берип турган. Буганың казыышкынын доосказ сугну базырарга, суг үнмейн барган.

1955 чылда база-ла суг ажыл-агыйының область эргелелиниң тускай эртемниглери келгеш шинчилел чорудар, буганы эде кылыр дээш база-ла колхозтан эът-чем, акша бээрин негээн. Колхоз баштаар чери оларны эът-чем-биле хандырган болгаш оларның-биле кады ажылдаар 2 колхозчуну бижыглаан турган.

Ынчалза-даа буга ажыглалга кирбээн. Буганы казарынга хөй чарыгдалдар үнген. Буганы үндүрүп шыдавазаның чылдагаанын, маңаа харыысалга чок чорукту тодаргайлап илередир херек.

С. СЕРИН-ООЛ.

Кыштың соогунда малдың ажаалдазын күштелдирер

Мал ажылын хөгжүдүп, ооң бедик продуктулуг болурун чедип алырда, малга быжыг чем үндезин тургузуп, мал кыштаглалышкынын организастыг чорудар. Бо талазы-биле Тес-Хем районнуң колхозтарының малчыннары элээн ажылдарны чоруткан. Ленин аттыг колхозтуң О. Шынаада хойжулары Самба, Мурзукай, Дажы олар мал кажааларын бүрүн септеп, одекти болуп, чаа кажааларчы тудуп, малынга четчир санныг сигенни боттары белеткеп алганнар. Ол ышкаш Калинин аттыг колхозта Ашакчы, Дулу дээн ышкаш малчыннар кыштаглаашкынны эки белеткелдиг чорудуп турарлар.

Ындыг болза-даа районнуң колхозтарының малдың кышкы ажаалдазынче ниитизи-биле багай кичээнгей салганындан кыштың соогу дүжүп келгенде дүвүренчиг байдалга таваржы берген. Колхозтарда улуг, биче дыка хөй мал кыш эгезинде кажаалар-биле хандыртынмаан турган.

Ленин аттыг колхоз (даргазы Ч. Биче-оол, партия эге организациязының секретары Сыгыртаа) малдың бар кажааларын чогуур өйүнде септеп албаан. Колхоз эрткен чылын чаа кажаалар тудар планын күүсетпээн болгаш чамдык кылган кажааларының тудуу доозулбаанындан ажыглалга кирбээн. Декабрьның эгезинде безин колхозтуң Ү. Шынаада сүт-бараан фермазының 350 баш инек малы кажаа чок турган. Ол ферманың эргелекчизи Чорбаа, колхоз баштаар чери малчыннардан чогуур негелде салбайн турганындан чамдык Сегбе, Буякпан, Чымба дээн ышкаш малчыннар боттарынга онаашкан кыштагларын кышка белеткеп албааннар.

Ол колхозтуң Артыы Сут-Бажынга, Курган-Хөлчүкте, Доңнас-Суглда инектерниң кажаалары кышка белен эвес турган. Инектерни чылыглатынмаан, адаа доң кажааларга киирип турган. Ынчангаш ол инектер сооккa алзып, кужу арып, бичилери харын чудап эгелей берген.

Артыы Сут-Бажынга турар 130, Курган-Хөлчүкте 129 төрүүр инектерден 40 ажыг инек ара салган. Ында бызааларның деңнели багай. 1956 чылдың декабрь 10-га чедир безин 11 бызаа өлген болгаш ам-даа зарыг бызаалар бар, оларның ажаалдазы багай.

Ол ышкаш колхозтуң шээр малы кыштаглаашкынының эгезинде база бергедээшкинге таварышкан. О. Шынаада Саңдаймааның кадарында турар 441 баш хураганнар кажаа-биле хандыртынмаан турган. Ү. Шынаада Доңмиттиң малдап турары эрттер оът чок черге турганындан кужу арышкан. Колхоз даргазы Биче-оол ырак одарларда малчыннарга барбайн турар. Кыштагларда кандыг байдалдар тургустунганын ол эки билбес. Биче-оол бо кыжын колхозтуң дыка хөй малы туруп турар Ү. Шынаага көңгүс чорбаан.

Калинин аттыг колхозта (даргазы Н. Биче-оол, партия эге организациязының секретары Бескай-оол) кыштаглаашкынның база-ла эки эвес эгелээн. Малга чаа кажаа тударының планы күүсетинген болза-даа эрги кажаалар бүрүн септетинмээн. Малчын бүрүзүнүң кадарында малының баш санын көвүдедир үскенинден олар эрги кажааларынга сыңмас дээрзи билдингир турда-ла ол кажааларны улгаттыр тударынче колхоз баштаар черниң даргазы эш Биче-оол, хой фермазының эргелекчизи Бойтар олар кандыг-даа хемчег албайн келгеннер. Ынчангаш малчыннар кыштагларынга кээп хонупканда ам кээп дүвүрен, кажаага сыңмаан хойларны катап үлүп, кайда-ла бичии делгем кажаа барыл, ынаар сүрүп эгелээн.

Эрткен чылдың декабрь орту үезинге чедир 8 кодан шээр мал чылыг кажаалар-биле хандыртынмаан, эрги кажааларын септетинмээн, ынчангаш чамдык хойлар кажаа чок черге турган. Биче Хайыраканда Седейниң 550 баш ажыг хураганнарының кажаазының кыры дуглатынмаан, ажык чылыглатынмаан турган. Бичии кажааларга хөй хойну тырый кажаазап турарындан хойжу Ак-оолдуң кадарындан 6 хой баскыжакшын өлген чүүл бар.

Сталин аттыг колхозта малдың кышкы байдалы үстүнде колхозтардан база дээрелевес. Колхоз баштаар черниң даргазы Чадамба, партия эге организациязының секретары Нурзат олар кыштагларны кышка канчаар белеткээнин боттары барып көрбейн, хой фермазының эргелекчизи Суван-оолдуң «бүгү чүве белен» дээр хоозун сөзүнге бүзүрээш, ол «дуржулгалыг» ферма эргелекчизин колхоз баштаар черниң шиитпири ёзугаар ноябрь айда шолаалдешкен. А херек кырында байдал Суван-оолдуң медеглелинге шуут дүүшпес болган. Элээн хөй хой кажаалары чазып калган-на хевээр, ону кым-даа барып көрүп, кышка белеткевээн.

Хойжу Шойдакты кыштазын дээн Ширээ-Хавакта кыштагның кажаазы хөй кирер аргажок, адаа доң болган. Ол ышкаш өске-даа малчыннарның хойлары чоокка чедир кажаа чок турган.

Районнуң колхозтары чүгле малдың кажааларын кышка белеткевээн эвес, харын кышкы үеде малга бээр четчир санныг чемни белеткеп, кыштагларже сөөртүп албаан. Колхозтар сиген белеткээриниң планын 63 хуу, а силостуң чүгле 40 хуу күүсеткен. Ол эвээш мал чемин эки ажаал кадагалаваанындан мал төтчеглеп чип турар. Сталин аттыг колхозтуң Дугайда, Хүрен-Дугайда, Калинин аттыг колхозтуң Чөдүрзада болгаш өске-даа черлерде хөй сигеннерни мал үреп чип турар. Бар сигенни канчаар чарыгдаарын доктаатпаан болгаш ону канчаар чарыгдап турарын контрольдавайн турар.

Ол ышкаш районнуң колхозтарында саар инектерни болгаш тургузу азыраар малдарны немелде чем-биле ам-даа хандырбайн турар.

Чамдык колхозтарның баштаар черлери болгаш партия организациялары малчыннарның онаашкан ажылынга харыысалгазын бедидер дугайында негелдени коштак тургускаанындан, малы туда кадарбас, ажаалдазын сулараш чоруктар колхозтарда бар апарган. Чижээлээрге, Калинин аттыг колхозтуң хойжулары коммунист Эрэнчин 67 баш хойну, Уванзай 14 баш хойну чидирген. Ленин аттыг колхозта өшкү кадарчызы Шыжаа 36 анайны сүттү дужурүп өлүрген. Шак ындыг кижилерге колхоз баштаар черлери чогуур хемчег көргүспейн, аңаа эртирип турары ок-та таарышпас.

Районнуң колхозтарында малчыннарның материалдыг болгаш культурлуг амыдыралының негелделеринче ам-даа чогуур кичээнгей салдынмаан. Хөй-хөй малчыннар соок, чылыглатынмаан өглеринде чурттадышкан. Колхозтарның баштаар черлери болгаш Тес-Хем районунуң мал ажылында колхозчуларны өглер калтаар кидистер база кылын пөстер-биле хандырар дугайында хемчег албайн турарлар.

Ырак одарларда малчыннарга чугула херегледиң бараалдарын аппарып садар ажыл садыг ажылдакчыларының практиказында ажыглатынмайн турар. Ооң уламындан Ү. Шынаада, Дугайда, Агар-Даанда малчыннарга шай, тапкы дээн чижектиг чугула херегледиң бараалдары үзүктели бээр таварылгалар бар.

Кыштагларга, кол-кол одарларга чурттаалга бажыңнары тударын колхоз баштаар черлери чугулага көрбейн турар. Бир эвес кыштагларга, одарларга чурттаалга бажыңнары тудуп каар болза, колхозка улуг ажыктыг. Бир талазында, колхозчуларның культурлуг амыдыралынга таарымчалыг байдал тургустунар, ийи талазында, колхозке улуг акша камналгалыг болур. Чижек кылдыр Сталин аттыг колхозту алгаш көөрге, ол колхоз чаңгыс чыл иштинде малчыннарның өөн чаартып дерииринге 45 муң рубль түңнүг чарыгдалды кылган.

Малчыннар ортузунга партия организацияларының агитас-массалыг ажылы багай тургустунган. Малчыннарга солун номчаан, беседа кылган кижи кончуг ховар, доктаамал эвес. Ол чүгле ажылга партия организациялары колхозчу аныяктарның, тускай эртемниглерниң күжүн чөп ажыглавайн турар.

Ленин аттыг колхозта бо ажыл кончуг куду деңнелде тургустунган. Партия организациязының тускайлап бижыглаан агитаторлары көңгүс ажыл кылбайн турар. Колхоз даргазы, политиктиг болгаш эртемниглерни нептередириниң район салбырының кежигүнү Ч. Биче-оол малчыннарга чаңгыс-даа катап лекция номчуваан.

Малчыннарның чагаан солуннары көңгүс хожудаашкынныг чедип турар болгаш колхоз төвүнден ырак Дугайда, Шынаада малчыннар чагыглаларын көңгүс албайн турар.

Малды организастыг кыштаглаарынга, кыштагларже чем сөөртүрүнге МТС техника-даа талазы-биле, тускай эртемниглерниң арга-сүмези-биле-даа улуг дуза көргүзер хүлээлгелиг. Ындыг турбуже Тес-Хем МТС кандыг-даа боттуг дузаны чедирбээн.

Малдың бүгү чыл дургузунда ажаалдазын, ылангыя кыштаглаашкынының СЭКП райкому (секретары эш Аракчаа) болгаш райкүүсеком (даргазы эш Оолак) четпес удуртуп турарын демдеглээри чугула. Мал кыштаглаашкынын организастыг эртирер дугайында оларның үндүрген шиитпирлериниң күүселдези дээш хыналда тургустунмаан.

Моон соңгаар районнуң колхозтары малдың кышкы ажаалдазында четпестерни дүрген чайладып, ооң баш санын өстүрүп, продуктулуун бедидер дээш болгунар-ла хемчеглерни алыры чугула. Малдың баш санын кыштан менди ажырарынга ам улуг күженишкинниг ажыл негеттинип турар.

З. САГААЧЫ,
«Шынның» корреспондентизи.

Кыштаглаашкынче кичээнгей салыр

Бай-Тайга районнуң колхозтары мал чемнерин белеткээр планны 1956 чылда ыракта чедир күүсетпээннер, тодаргайлаарга, малга чем белеткээриниң планы районда эрткен чылын чүгле 45 хуу күүсетинген. Ооң ужурунда колхозтарның малы аңгы үеде берге байдалда туруп турар. Чүгле октябрь, ноябрь айларда безин колхозтарның 260 баш малы өлүп хораан.

Ылангыя, Мөңгүн-Тайганың девискээринде малдарның байдалы дыка бергедеп турар. Ындыг болза-даа, малдарны чемнер-биле хандырарынче, кышкы ажаалдазын экижидеринче угланган боттуг хемчеглер алдынмайн турар. Ында ажылдап турар малчыннарны чурттаалга бажыңнары-биле хандырар, оларның ортузунга масса-политиктиг ажылды күштелдирер дугайында сагыш салдынмайн келген.

Мал кыштаглаашкынынче онза кичээнгейни салыры негеттинип турар.

И. КУНДАҢ.

ОБЛАСТЫҢ ЭҢ ЭКИ КИЖИЛЕРИ

Хаван ажылының мурнакчызы

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозта хаван ажаакчызы Моңгуш Семис-оол ол колхозтуң хаванын үш чыл иштинде ажаап, хаван бажы өстүрериниң планын чылдынна ажыр күүседип келген. 1955 чылда 45 баш хаван оглу өстүрер планын ол 52 баш кылдыр күүсеткен.

Хаван ажылының мурнакчызы эш Семис-оол бо чылын дыка бедик көргүзүгнү чедип алган. Беш төрүүр хавандан баштайгы оолдаашкында 55 баш, ийиги оолдаашкында 61 баш хаван оолдарын алгаш, оларның шуптузун менди өстүрген. Чыл эгезинде колхозтуң 34 баш хаванын 64 баш чедир өстүрер планныг турган 150 баш чедир өстүрген.

— Хаваннарны 35 метр узун дурттуг, ийи улуг, 14 бичии өрээлчигештерлиг чаа кажаада дузалакчым Моңгуш Кара-биле ийилээ ажаап турар бис. Кажаа иштиодалгалыг, ында хаван чемнери белеткээр кухня база бар, ол ажылзында механизастатынмаан. Хаваннарны тараа кузуруу, картошка, брюква дээш өске-даа чүүл-бүрү хайындырган чемнер-биле чемгерип турар бис. Хаван дээрге дыка-ла семирир амытаннарның бирээзи-дир, бистиң семирткен хаваннарывыстан 40 ажыг хаванны эътке белеткээн. Тергиин улуг хаванның деңнези 350 килограмм четкен, арай бичежектерниң 170—180 килограмм болгулап турган—деп, Моңгуш Семис-оол чугаалап турар.

Колхозтуң эът бүдүрерин улгаттырар дээш кызымаккай чүткүлдүг ажылдап турар хаванчы эш Семис-оол өөнүң ишти болур Моңгуш Кара-биле кады эрткен чылдың ноябрь 1-ге чедир 1500 ажыг күш-хүнүн ажылдап алганнар.

Колхоз баштаар чери хаванчыларның күш-хүнүнге аванс кылдыр ай санында-ла 500 ажыг рубльди берип турар. Баштайгы авансыга олар 1 тонна 400 килограмм хире тарааны колхоздан алганнар. Хаванчыларның күш-хүннеринге немелде төлевир кылдыр чеди хаван оолдарын бээр деп колхоз шиитпирлээн.

Албанияның Улус Республиказы. Тирананың кол автомобиль паркынга сураглыг чолаачы Мисто Джумари ажылдап турар. Ооң машиназы — «ЗИЛ-155» деп совет автобус 300 муң километрни капитал септелге чокка эрткен. Чолаачы ол машина-биле 500 муң километрни капитал септелге чокка эртер деп күзээн.

Чурукта: Мисто Джумари болунун машиназында олурары.

Фото **Г. Малиничевтии.**

СЭТА-ның фотохрониказы.

Йеменге удур Английның агрессиязы

Йеменниң Египетте төлээлекчизиниң медеглели

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң Каирде корреспондентизиниң дыңнадыындан алырга, Йеменниң мурнуу кызыгаарларында тулчуушкуннар уламчылавышаан турар деп Йеменниң Египетте төлээлекчизи Абдель Рахман Абу Талеб январьның 2-де медеглээн. Йеменниң мурнуу талазында дөрт кодээ суурларны англи самолеттарының бомбалааныының түңнелинде түс чернин чурттакчыларының аразындан хөй когаралдар бар болган.

Английның чагырганында турар араб княжестволарның болгаш султаннарның түс черде чурттакчыларын Йеменниң чазаа чепсек-биле болгаш эт-херекселдер-биле хандырып турар деп меге чыдактар-биле бодунуң агрессиязын Англия шынзыктырарын оралдажып турар деп Абу Талеб чугаалаан.

Араб чурттарның лигазы январьның 2-де медеглел парлап үндүрген, ында болза «тайбыңга ынакшылдыг йеменнерге удур англи чепсектиг агрессияны» холбаштыр удурланыышкынны илередип турар.

Каттышкан Нацияларның Организациязын агрессорну буруу шавырынче Абу Талеб кыйгырган.

Йеменниң Каирде төлээ чериниң медеглели

КАИР. (СЭТА). Йеменниң Каирде төлээлекчи чери Йеменге удур Английның чепсектиг агрессиязының дугайында медеглел парлап үндүрген. Йеменниң чазаанга ыйыышкын кылыр болгаш Йемен улусту коргудар сорулга-биле агрессчи үүлгедиглерин Англия уламчылап турар деп ол медеглелде чугаалап турар. Ол сорулга-биле англичаннар болза Йемен девискээрде ажелеп алган районнарында танкаларга болгаш куяктыг машиналарга деткиткен шериглерин мөөннеп турарлар, база хостуг Йеменниң кызыгаарларынче шериглерин тырттып турар. Англи шериглер шериг өөредилгелерин чорудуп турар. Эль-Бейда, Ас-Сумаа, Ал-Далиа болгаш Зубайр хоорайларга шериг халдаашкыннарын кылып турар. Декабрьның 25-че дүнезинде Катаба хоорайга англи шериглерниң халдаашкынын ап көргеш, төлээлекчи чериниң оон ынай медеглээни: «Английның ол үүлгедиглери кижилерниң тураа чогуур ёзу-чурумунга чөрүшкек болуп турар болгаш КНО-нуң Уставынга каржы үрээшкин болуп турар. Олар Ортаакы Чөөн чүктүн районунда хүшкүүрлүг чорукту күштелдирип, бүгү делегейниң тайбыңынга кыжаныг кылып турарлар. Амгы байдалда Йеменге удур агрессчи үүлгедиглерни Английның чаңгыс удаа эвес катаптап турары болза Ортаакы Чөөн чүкке тайбыңны катап тургузар болгаш быжыглаар талазы-биле КНО-нуң күженишкиннеринге ажык удурланыышкын болуп турар. Чүнүң-биле-даа шынзытынмаан күчүлелге болгаш империалистиг сорулгаларны боттандырып, улустарга тергиидээшкинни тургузарынга чепсек кылдыр чепсектиг күштерни Английның хереглеп турарынга удур Йемен шиитпирлиг удурланыышкынын илередип тур».

— КНО-ну болгаш бүгү-ле хостаалгалыг делегейни агрессчилерниң ол араатанзыг үүлгедиглерин буруу шаап, кижиниң эргелерин камгалап, күштер хереглээшкинни соксадырынче кыйгырып тур бис деп ол медеглелде айтып турар. Чурттакчы чоңга таварыштырган когаралдарны төлетирер сорулга-биле Йеменге агрессорларның таварыштырган когаралдарын истеп-хынаар болгаш тодаргайлаар дугайында улустар аразының комиссиязын тургузарын КНО-дан кыйгырып тур бис.

Чаа чылдың баштайгы күш-ажылчы хүнү

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Январьның 2-де Венгрияга чаа чылдың баштайгы күш-ажылчы хүнү болган. Будапештиниң, Печаның, Сегедтиң, Дебреценниң, Сомбат-Хеяның болгаш чурттуң өске-даа үлетпүр төптериниң бүдүрүлгелери бүдүрүлге ажыл-чорудулгазын катап эгелей берген.

Чурттуң шахталарында ол хүн он-он муң ажылчыннар ажылдап турган. Ынчалза-даа эргежок чугула санның үштүн бир кезиниден ашпайн турар хөмүр даш казылгазы үлетпүрүн ажылын, хоорайларның болгаш суурларның амыдыралын долузу-биле чогумчуларын ам-даа чедиштирбейн турар. Ону барымдаалаашчазак, Венгр Социалистиг ажылчын партиязының партия организациялары, аныяктарның эвилелдери шахталарга ажылдаары-биле ажылчын ангының эңне меделелиг төлээлекчилерин чорудуп турарлар. Чазак оон ынай, элээн каш техниктиг хемчеглерни ажылдап кылып турар, оларны боттандырары хөмүр даш үлетпүрүнге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер ужурлуг.

Египет төлээлекчиниң медеглели

КАИР. (СЭТА). МЕН агентилелге харысалгалыг египет төлээлекчиниң медеглээни болза, Египетке удур англи-француз агрессияның соонда Суэц каналдың зоназында шериг базазын үзүткаар деп шиитпирлээн. 1954 чылдагы англи-египет керээниң көрдүнгени ол базадан, боолаашкынны соксадырының үезинге чедир чүү-даа артпаан болгаш «Суэц каналдың базазы Египетте ам чок болуп турар» деп ол төлээлекчи чугаалаан.

Каналдың зоназынга англи-шериг чепсеглелдерниң бар болуп турары Египеттиң эрге-ажыктарынга чөрүшкек турган. Чүге дээрге, ол чепсеглелдерниң дайзын Египетке удур ажыглап болур ийик деп ол төлээлекчи немеп чугаалаан.

Египетке Английның халдааны, ол ийи чурттарның аразында чардынган керээни узуткааны ол болуп турганы билдингир турган болгаш Египетке удур агрессия үүлгедир дугайында шиитпирни хүлээп алырының мурнунда, Английның харысалгалыг кижилери ону барымдаалап көөр ужурлуг турган деп ол төлээлекчи айыткан. Ол чорук оларның бодалынга кирбейн турганы билдингир, чүге дээрге олар болза египет улусту чагырып ап, оон девискээрин ажелеп шыдаптар кылдыр санап турганнар.

Ол керээни агрессиядан Египетти камгалаар сорулгалыг чарган турган, ынчалза-даа даштыкы агрессияга удур оон дениселинге Англия Египеттиң талазынга турбайн барган болгаш харын-даа Израиль болгаш Франция-биле кады бистиң чурттувусту ажелеп алыр сорулга-биле Египетке удур агрессияга Англия киришкен деп ол төлээлекчи чугаалаан.

Ортаакы Чөөн чүкте АКШ-тың чаа планнары

Конгресстиң удуртукчулары-биле Эйзенхауэрниң чөвүлежиишкини

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Декабрьның 1-де президент Эйзенхауэр болгаш чазактың төлээлекчилери дөрт шактың дургузунда, Ак-бажыңга, конгрессте демократтыг болгаш республиканчы партияларның удуртукчулары-биле чөвүлел кылып келген.

Чөвүлежиишкинниң соонда, ак бажыңның парлалга айтырыгларының талазы-биле секретары Хэгерти медеглел кылган, ында болза чөвүлежиишкинге «даштыкы политиканы, бот-боттарының айыыл чок чорууну болгаш национал камгалалды хандырарын» чугаалашкан деп чугаалап турар. Оон ангыда, венгр десеннерниң дугайында айтырыг талазы-биле президентиге оон илеткелиниң дугайында вице-президент Никсонуң дыңнадыын ол чөвүлежиишкинниң киржикчилери дыңнааннар.

Айтырыгларга харылавышаан, чөвүлежиишкинге кол кичээнгейни делегей болуушкуннарының допчулажыышкыннарынче болгаш ылангыя Ортаакы Чөөн чүкте байдалче углаан турган деп Хэгерти чугаалаан.

Парлалганың дыңнадыгларындан алырга, президент Эйзенхауэр болгаш Даллес болза Ортаакы Чөөн чүкке америк тергиидээшкинни херек кырында тургузар сорулгалыг болуп турар чазак планын конгресстен деткиирин чедип алырын ол чөвүлежиишкинге оралдажып турганнар. Америк парлалганың дыңнадыындан алырга, ол чаа чазак планының тодаргай чүүлдери ам-даа ажылдап кылдынмаан болза-даа, Ортаакы Чөөн чүкке чепсектиг күштерни ажыглаарының ажык кыжаныышкыны-биле домей болуп турар политиктиг декларацияны ол бодап турар планга киирген турар ужурлуг. Ындыг декларация конгресстиң шиитпири-биле деткиткен турар ужурлуг болгаш шериглерниң бодунуң көргени-биле ажыглаар бүрүн эргени Эйзенхауэрге тывыскан турар. Планның сорулгазы, оон ынай, ол районга америк экономиктиг саъдарны алгыдарының оралдажыышкыны болуп турар.

Ак бажыңның парлалга айтырыгларының талазы-биле секретары Хэгерти болза Ортаакы Чөөн чүкке политиканың дугайында президентиниң бижиин, январьның 10-да бээр деп бодап турган «чурттуң байдалының дугайында» бижикти мурнунда конгресске дамчыдып берген турар деп дыңнаткан.

Египет республиканың президентизиниң декреди

КАИР. (СЭТА). 1954 чылдың октябрь 19-та Египет Республика биле Английның аразынга ат салдынган дугуржулганы күш чок болдурар дугайында Египет Республиканың президентизи Абдель Гамель Насер январьның 1-де декрет парлап үндүрген. Чеди чыл хуусаалыг кылдыр чардынган англи-египет дугуржулга болза «Бот-боттары билчир чорукка болгаш быжыг найыралга үндезилеттингеш ийи чурттарның аразынга чаа харылзааларны доктаадырын» көрген турган. Ол дугуржулганы ёзугаар Суэц каналдың зоназынга анган шериг базалары хевээр артып каап турган болгаш араб чурттарның Лигазының кежигүннери — кээргүнелерниң кады камгаланырының пактызынга ат салган кайы-даа чуртка азы Турцияга халдаашкын кылган таварылгада ол шериг базаларын ажыглаарын тодаргайлаан турган.

Египетке удур англия-француз-израиль агрессия болза Английның талазындан үстүнде айыттынган дугуржулганы үрээни ол болган болгаш англи-египет дугуржулга агрессияның эгелээн үезинден эгелээш бөду барымдаа чок апарган болгаш ону күш чок болдурар деп декретте чугаалап турар.

Ол дугайын Каттышкан Нацилар Организациязынга дыңнадырын даштыкы херектер министри Фавзиге Египеттиң чазаа айтыышкын берген.

Дайын белеткелдерин күштелдирери-биле

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Мурнуу Кореяның ажылчы чоннарынга чаа чыл чаа ядаралдарны чедирген. Сеулдан дыңнадып турарындан алырга, Мурнуу Кореяның национал хуралы декабрьның 30-де 1957 чылдың бюджедин 218 миллиард 500 млн. хван хемчээлдиг кылдыр хүлээп алган. Ол түңнүң 50 ажыг хуузун шериг херекселдеринге чарыгдаар болуп турар.

Өспүшаан турар шериг чарыгдалдарынга акша-хөреңги тып алыры-биле үндүрүглерин өстүрер болгаш транспорт, харылзаа, сайгылгаан дээш төлелгелерни улгаттырар дугайында элээн каш барааннарның өртээн улгаттырар дугайында шиитпирни национал хурал хүлээп алган. Ол шиитпирлерни ёзугаар демир орукка чорууруннуң, харылзаа болгаш сайгылгаан дээш төлелгелерниң, хөмүр даш, дус болгаш тапкының өртектери эрткен чылга деңнээрге 50—180 хуу улгадып турар.

Араб чурттар АКШ-тың колониалдыг планнарынга удур

НЬЮ-ЙОРК, 3. (СЭТА). Америк парлалгада «Эйзенхауэрниң планы» деп ат-биле билдингир болуп турар америк колониалдыг тергиидээшкинниң быжыглаарының АКШ-та кылып турары планны араб чурттар канчаар көрүп турарының дугайында «Нью-Йорк джорнэл америкэн» деп солун Каирде болунуң корреспондентизи Фон Вигандының дыңнадыын парлап үндүрген. Араб чурттарның чазактары болгаш улустары АКШ-тың Ортаакы Чөөн чүкте политиказын «чаа шургуушкун, даштыкы чаа тергиидээшкин» кылдыр санап турарлар деп ол корреспондент айтып турар.

«Даштыкы шериглер дугайында канчап-даа сагындырыгларны Чоокку Чөөн чүкте ышкаш шак ындыг оваарымчалыы-биле болгаш идегел чогу-биле чер бөмбүрзээниң өске кандыг-даа районунда хүлээп билинмейн турар» дээрзин уттуп болбас деп фон Виганд бижип турар. Багдад керээзиниң алгыдарының америк планын холбаштыр Вигандының бижип турары: «Багдад» керээзин Чоокку Чөөн чүкте Американың чаа политиказының үндезини кылып алыр дээш Вашингтонну оралдажыышкыннары буураашкынга таварышкан деп Каирден Дамаскага чедир болгаш Аммандан Бейрутка чедир бодалгалыг хайгааракчылар чаңгыс аай бодалдыг болуп турар».

Венгр чаш уругларны төрээн чуртунче чандырарынга дузалажып көрүңер

Венгр херээженнерниң төп чөвүлелиниң кыйгырыы

Венгр Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң информация бюрозу «Венгрияның октябрь болуушкуннарынга контрреволюстуг күштер» деп аттыг «Ак номнуң» бирги үндүрүлгезин парлаан. «Ак номнуң» бирги үндүрүлгезинде фашистиг үймээнниң хүннеринде контрреволюстуг артынчыларның хоралыг үүлгедиглерин көргүскен документилер болгаш фотографиялар парлаттынган.

Чурукта: Будапештиде Берут кудумчузунга чорааш туттурган, айыыл чок черниң органнарының ажылдакчызы деп сезиглетирген астырган кижи.

(Венгр чазактың «Ак номунда» алган чуруу).

БЕРЛИН. (СЭТА). Делегейниң херээженнерниң демократтыг Федерациязының адрезинге венгр херээженнерниң төп чөвүлелинден чагаа кирген, бүгү чурттарның херээженнеринге кайгырыгны ында капсырган.

Сөөлгү үеде Венгрияга шуурган болуп эрткен деп ол кыйгырыгда ылгап айтып турар. Ам, ол шуурган эрте бергенде, социализм тургузуп турар чуртка бис чаа амыдыралды эгелээр күзелдиг бис. Ынчалза-даа ол шуурган хөй когаралдарны болдурган. Хөй аныяк кижилерни өлүргүлээн, чурттанга бажыңнарып бүзүлдүлер болдурган, хөй өг-бүле бузулган. Даштыкы пропаганданың чаңдык саъдарлары-биле чүс муң ажыг бир чурттугларывыс чуртту каггаш чоргааннар. Хөй-хөйү ам-даа 18 хар четпээн барык чаш уруглар — меге аазаашкыннарга алыскаш, чү-бир селүн ужуралдар сүрүп, дөргүл-төрелдерин оларның чоннааререли чокка каггаш чорупканнар...

Ол аскан болгаш чүвээ бузураачел аныяк кижилерниң хөй-хөйү, бир эвес оларның чүлен-даа корткан херээ чок дээрзин, төрелдери, өөнүүктери болгаш бүгү чурт оларның чаңгылап келирин шыдампайн манап турар дээрзин олар билир турган болза, олар чаңгылап келген турар ийик.

Делегейниң херээженнерниң демократтыг Федерациязындан, бүгү-ле херээженнер организацияларындан, бүгү-ле иелерден үстүнде айыткан оолдарның болгаш кыстарның Төрээн чуртунда дөргүл-төрелдеринге чаныл келиринге дузалаарын венгр иелер дилеп тур деп кыйгырыгда айтып турар. Бүгү шынны билип алырынга оларга дузалап көрүңер.

Чаа кино чуруктар

Совет болгаш даштыкы кино уран-чүүлүнүң чаа-чаа чогаалдарын бистиң областың ажылчы чоннары удаа-дараалаштыр үзүткел чок көрүп турар.

Областың кино тарадыр конторазы Индияның **«Мунна»** деп уран-чечен чаа кино чуруун областың кино көргүзер черлеринде үндүрүп эгелээн. «Мунна» дээрге, индийлеп «бичии оол» дээн сөс.

Бижииниң сеткил-сагыжын хайныктырып турар ол кино болза азырап карактаар улузундан чарылган бичии оолдуң хилинчектиг амыдыралының дугайын чугаалап турар. Оон авазы аш болганындан чаш оглун азыракчылары чок уруглар ажаар черге артырып каар.

Авазы дириг бар деп чүвени Мунна аваа-ла таварыга болуп билип каап, авазын тып алыр дээш турган чериндем чорупкан. Ол оол авазын дилеп чорупкан турган хөй-хөй хилинчек човуланныг чоруктарга-даа таваржыр.

Мунна тоянчы кибичилерге-даа таваржып, буруу херек үүлгедикчилериниң бажыңынга-даа чеде бээр, алак сеглүнде уруг чок бай өг-бүлеге таваржыр. Ол өг-бүле ону оол кылып алыр.

Мунна-ның авазы аас-кежик болуп, дириг артар. Оглунуң дугайында муңгарал оон сагыжындан черле ыравайн турар. Үр үеде хилинчектенип дилеп чораан оглун тып алыр. Авазы чедип келген деп чүвени билип каан, оол бай азырадыкчыларын каггаш, ынак авазынче чоруй баар.

Бол рольду ойнап турар бичии артистиң кайгамчыктыг эки ойнап турарын көрүкчүлер улуг хайныышкын-биле көөр.

«Карнавал дүнези» деп өңнүг кино-комедиядан ССРЭ-ниң улустуң артизи И. В. Ильинскийни бис удатпас көөр бис. Культура бажыңының директорунуң хүлээлгезин күүседип турар Серафим Иванович Очурцовтуң ролюн Ильинский ойнап турар.

И. Василенконуң «Артемка циркте» деп сураглыг тоожузун ёзугаар «Ленфильм» кино студияның кылып үндүргени өңнүг уран-чечен кинону **«Артемканың ужуралдары»** деп адаан.

Кайгамчыктыг вальс музыказы-биле долдунган **«Вена танцылап турар»** деп австри кино чуруу шылгарангай композитор Иоганн Штраустуң амыдыралын көргүзүп турар.

«Мосфильм» деп Ленин аттыг кино-студияның үндүргени **«Эгелээшкин»** деп чаа кино болза 1905 чылдагы бирги орус революцияның алдарлыг маадырлыг хүннериниң дугайын чугаалап турар. Коммунистиг партияның баштыңчызы Владимир Ильич Ленинниң өлүм чок дүрзү хевирин кинода көргүзүп турар.

«Эрги уургайның тывызы» деп уран-чечен чехословак кино чуруктуң болуушкуну Чехословакияның бир кызыгаар районунда болуп турар. Анаа чер шинчилээшкинниң бөлүү ажылдап турган. Ол бөлүктуң начальниги кижилер чорудуп, дуза көргүзерин эргелел черинден дилээр. Каш хүннер эрткен соонда хоорайдан ынчаарже бөлүк ажылчыннар чеде бээр. Оларның аразында шактаны чаза тепсир дээлгелиг чажыт дайзыннар база бар. Ынчалза-даа бөдүүн кижилерниң сереемчилелдиг болгаш идим чорүу дайзыннарның ол хоралакчы чоруун болдурбайн баар.

М. Коцюбинскийниң тоожузун ёзугаар Киевтиң кино студиязының тургускан **«Хаанныг даң хаяазы»** деп чаа уран-чечен кинозун областың кинотеатрларында болгаш клубтарында үндүрүп турар.

Россияга бирги орус революция чооктулап турда хаанныг ёзунуң аар дарлалынга удур демиселче украин улустуң одунган үезин кинода көргүзүп турар.

Венгрияның **«Америк ирей»** деп сатиралыг кинокомедиязы областың кино көргүзер черлеринге үнүп эгелээр.

«Сураг чок читкен» деп өңнүг уран-чечен кино чурук Ада-чурттуң улуг дайызының маадырларының дугайында. Дайзынның тылынга нарын берге байдалга турган-да гитлерчи эжелекчилерге удур чех патриоттар-биле кады демисежип, эрес маадырлар болуп өлген совет кижилерниң дугайын чугаалап турар. Ол маадырлыг кижилерниң дүрзү-хевири тайбыңны болгаш кижи төрелгетенниң чырык келир үезин үнелээр кижилерниң чүректеринге кезээ мөңгеде артар.

«Ийистерниң үүлгедиглери» деп хөглүг уран-чечен кино Герман Федералдыг Республикадан бистиң чуртувуста келген. Ол кинону бистиң областың көрүкчүлери база удатпас көөр.

Герман Демократтыг Республиканың «Дефа» деп киностудиязының үндүргени **«Ынанчыл болгаш хүлээлге»** деп кино чурук биске келир деп турар.

Киевтиң киностудиязының үндүргени **«Ак-кок хаяларның шынназы»** деп кино болза бөдүүн совет кижилерниң дузаламчызы-биле аныяк геолог Рубанның нефтилиг чер тыпкан дугайын чугаалап турар.

М. МАМОНОВ.

Францияның тайбыңның национал чөвүлелиниң кыйгырыы

ПАРИЖ. (СЭТА). Тайбыңның национал Чөвүлели Францияның Коммуналарының даргаларынга чагаа чорутккан. Алжирде дайынны болур-ла дүргени-биле соксадыр чорук Францияга улуг эргежок чугула болуп турар деп ол чагаада демдеглеп турар болгаш январьның 20-ден 27-ге чедир Алжирге тайбың дээш демиселдиң неделязын бүгү чуртка чорутккан турар деп сагындырып турар. Чоннуң хуралдарынга төлээлер соңгугулаан турар, ол төлээлер Коммуналарның даргаларынга баргылааш, колониалдыг дайынны соксадыр дугайында чоннуң күзелсоруун оларга илередир. Алжирге тайбың дээш демиселдиң ам болур деп турар неделязының бүгү дургузунда ажылчы чоннардан илереткен турар күзелдерни болгаш негелделерни парламентиниң депутаттарынга болгаш эрге-чагыргаларының төлээлекчилеринге дамчыдып бээрин Коммуналарның даргаларындан Тайбыңның национал Чөвүлели кыйгырып турар.

Лондоннуң докерьлериниң ажыл соксадыышкыны

ЛОНДОН. (СЭТА). Бөлүк докерьлерниң ажыл төлевиринден дүрүм ёзугаар эвес казып алыышкыннар кылып турарынга удур удурланыышкынның демдээ кылдыр чарлаан докерьлерниң ажыл соксадыышкыны Лондоннуң портунда үргүлчүлеп турар.

Албанның медээлеринден алырга, амгы үеде 1600 хире докерьлер ажылын соксатканнар, оон түңнелинде 18 судноларны анаа тургулап берген.

Редактор **К. С. ШОЙГУ.**

Консервалар дугайында

Үр үе иштинде үрелбес кылдыр болбаазырадып каан чем продуктуларынга консервалар хамааржыр. Продуктуларны янзы-бүрү аргалар-биле консервалап болур: чигирниң дузазы-биле (варенье, мармалад), дус-биле (дузаан балыктар), уксустуг кислота-биле (маринадтар), кургадып, доңуруп турган база консервалап болур.

Анаа консерваларга шил азы демир лааза-ларга суккулап каан, чүс градустан өрү изигге болбаазырадып каан янзы-бүрү продуктулар хамааржыр. Продуктуну улуг изигге болбаазырадып турган, ында бар микробтарны долузу-биле өлүрер. Ындыг консервалар дыка үр үениң иштинде үрелбейн чыдар.

Орус далай аян-чорукчулары дош кырынга демир лаазаларлыг эъттен кылган консервалар казапкан таварыга турган. Ол консервалар 90 чылдар эрткенде тывылган, а лаазалар иштинде эът үрелип-баксыравазан, ол-ла хевээр болгаш.

Консервалар кылырда хамыктың мурнунда эки болбаазырадып каан, чаа, эки шынарлыг продуктулар херек. Консерваның хевир бүрүзүнге тускай доктаадып каан рецепт, үнер продуктунуң шынары, технологтуг ажыл-чорудулга, ажаарының байдалдары турар.

Тускай рецепт ёзугаар аарыг кижилерге онза консерваларны база кылып турар. Бичии уругларга тускай сүттен, марковьтан кылган пюре дээн ышкаш консерваларны кылып турар.

Чымдык кижилер анаа кылдынган чемнерден консерваларның хоолулуг болуру арай куду деп шын эвес болуп турар. Бүгү дүрүмнерин сагып турган кылган консерваларның шынары бажыңга болгаш столоваяларга кылган чемнерниң шынарындан чүгле куду эвес, харын оон артык-даа болур-ла. Ол бирле дугаарында С болгаш А витаминнар-биле кайы хире байындан хамааржыр. Чем продуктуларын чылыг кужу-биле болбаазырадып турда, витаминнерни чок кылырынга кислородтуң хоразы бедик температурадан улуг, ол ышкаш бусталыышкын база хора халдадыр. Консерва бүдүрүлгезинде ол витаминнерге хора халдадыр чүүлдер тускай вакуум-аппараттарны ажыглап турары-биле эвээжетинип турар, а ол ышкаш продуктуларны көңгүс агаар чок черге болбаазырадып турар болгаш иштинде агаар чок шил саваларга шыгжап турар.

Ынчангаш хөй ногаадан, кат-чимистен кылган консервалар С витамин-биле бай (шпинат-пюре, өңнүг капуста, дырткан эът-биле холаан перец болгаш оон-даа өске). Чижээлээрге, дырткан эът-биле холаан перецтиң чартык лаазазын чиирге, ында улуг кижиниң дүн-хүнде хереглээр витаминнери бар. Кат-чимистен болгаш ногаадан кылган консерваларга холаан кислоталар кижиниң чем хайыыдырар органнарынга эки хамаарылгалыг болур болганы чемни эки сиңниреринге дузалаар.

Эъттен болгаш балыктан кылган консервалар хоолулуг шынары бедик чем продуктулары болур болгаш белок, үс-биле бай, а ол ышкаш ында минералдыг бүдүмелдер болгаш чамдык витаминнер база бар. Чижээлээрге, инек эъдинден кылган консерва-гуляштың 21 хуузу белок, 23,9 хуузу үс, а үске быжырган трескааның 20,7 хуузу белок, 22,9 хуузу үс болур.

Бажыңга консерваларны кургаг, соок черге шыгжаар. Доңганда консерваның шынары кудулай бээр болганда, ону доңгурбас. Консерваларны 15—20 градустан изиг черге шыгжаарга демир лааза чевереп эгелей бээр болгаш демирде бар дус ылгалып, продуктуга холужуп эгелей бээр.

Бир эвес консервалар үрелип эгелей бээр болза, лаазаларның аксы, үстүкү дүптери хөмбүйүп эгелээр. Ол консерва иштинге артып калган микробтарның дирлип, хедезип эгелээнинден тывылгаш, мөөннешкен азы иштинче хөй кирбээс шил лаазаларның үрелгенинден оон иштинче кирген газтарның (хейлерниң) мөөннешкенинден тыптыр, чок болза, метал-биле консервада бар кислоталарның туттупп эгелээнинден тыптыр. Ындыг консерваларны чемге херегле болбас.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харысалгалыг секретарының культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00025

Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылдан үндезилеттинген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ЯНВАРЬ 10 ЧЕТВЕРГ № 7 (3719)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Совет Эвилелиниң болгаш ГДР-ниң чазактар төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннар (1 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлериниң Иранче баарынга хамаарыштыр (1 арын).

Ийи улуг улустарның улуг найыралы: Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлерин совет найысалга байырлалдыг уткааны (1 арын).

Бистиң областа (1 арын).

Бүгү кичээнгейни—мал ажылын хөгжүдеринче, оон продуктулуун бедидеринче: П. Ушаков.— Кыш дургузунда сүт саалдазын көвүдедир дээш демисежир. **А. Милочкин** — Четпестерни узуткаар. **М. Люндуп.**— Бистиң чаржып турар облазывыста (2 арын).

База катап пролетариат диктатуразының тооргулуг дуржулгазының дугайында (3 арын).

А. Шатилов. — Делегей байдалының допчулалы (4 арын).

Польша Сеймге соңгулдаларның мурнуу чарыжында (4 арын).

Чоокку Чөөн чүкте АКШ-тың империалистиг колониализминиң программазы (4 арын).

КИНО: **С. Монгуш.**— Иван Франко (4 арын).

СОҢГУЛДАЛАРГА АЛДАР БОЛДУРГАН СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫШТЫ КАЛБАРТЫР

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга белеткел ажылдары болза бүгү чуртта, ол ышкаш бистиң областа хүн келген тудум-на [улам] калбарып турар. Партия, комсомол, профэвилел, хөй-нийти организацияларының, бүдүрүлге, албан организация черлериниң коллективтери, көдээ ажыл-агый артельдери, МТС-тер болгаш совхозтар соңгулдаларга белеткелдерин СЭКП-ниң XX съездизиниң болгаш СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң тооргулуг шиитпирлеринге хей-аът кирген ажылчын массаларның политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүнүнүң үезинде эгелеп турар.

Бистиң чуртувуска соңгулдалар — бүгү улустуң байырлалы, совет кижилерниң чаалап алган бедик чаагай эргелериниң байырлалы болур. Ол байырлалды [ажыл]-агый культура тургузуушкунунуң чаа-чаа чедиишкиннери-биле уткуур совет улуска чаңчыл болу берген. Ынчангаш РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының крайлар, областар, округтар, районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суур советтеринге 1957 чылдың март 3-те чорудар соңгулдаларынга алдар болдурган социалистиг чарыштар бүгү чуртта калбарып турар. Бүгү улустуң ол социалистиг чарыжынга бистиң областың бүдүрүлге, албан черлериниң коллективтери, МТС-тер, совхозтар ажылдакчылары, колхозчу тараачыннар калбаа-биле хаара [туттунган] болгаш боттарынга чаа-чаа социалистиг хүлээлгелерни ап турарлар.

Кызылдың түүйбу заводунуң коллективи эрткен 1956 чылдың бүдүрүлге планының бир ай бурунгаар ажыр күүсеткен болгаш ол заводтуң ажылчын, албанхаакчылары, инженер-техниктиг ажылдакчылары 1957 чылдың бирги кварталының онаалдазын соңгулдалар хүнүнде күүседирин хүлээнгеннер. Областың тудуг, бүдүрүлге болгаш транспорт черлеринде бүдүрүлгениң он-он мурнакчылары эң бедик хүлээлгелерни ап турарлар. Оон чижээнге Харылзааның область эргелелиниң автотранспорт конторазының чолаачызы эш Сидеевти көргүзүп болур. Эш Сидеев январь 1-ге чедир болунуң машиназы-биле капиталдыг септелге чокка 250 муң километр черни эрткен болгаш 36 муң 800 рубльди камнап алган, ол ам 300 муң километрни капитал септелге чокка эртерин хүлээнип турар.

Таңды районда Калинин аттыг колхозтуң эр, херээжен колхозчулары чоокта чаа болуп эрткен боттарының нийти хуралындан 1957 чылда артельге тарылга шөлүн 3405 гектарга калбартырын, бо чылын 928 га куруккан болгаш кур черлерни шиңгээдип алырын база 1957 чылдың бүгү тараа культураларын бедик шынарлыг сорттулуг үрезиннер-биле хандырарын болгаш үрезиннерниң чогуур кондициязынга чедир арыглаашкынын, ковулар-же удобрение сөөртүрүн болгаш часкы тарылгага өске-даа белеткел ажылдарын соңгулдалар хүнүнүң бетинде доозарын хүлээнгеннер. Ол ышкаш Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунуң мурнакчы саанчылары Иргит Хандыкмаа, Татык Ямаа, Иргит Бойдаан олар 1957 чылда саар инек бүрүзүнден 1200 литр чедир сүттү саап алырын хүлээнмишаан, ол-ла районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунуң саанчыларын социалистиг чарышка кыйгырганнар.

Партия, совет, комсомол, профэвилел болгаш ажыл-агый организацияларының удуртукчулары ажылчы массаларның эгелекчи саналдарын деткиир, бүгү улустуң социалистиг чарыжындан дашкаар чаңгыс-даа кижи турбазын дээш ажылдаар, чарышты хүн бүрүнүң боттуг удуртулгазы-биле хандырар болгаш социалистиг хүлээлгелерниң ёзулуг херек кырында күүсеттинерин хандырылгазынче ажылчы чоннарны мобилизастаар хүлээлгелиг.

Моон мурнунда турганы ышкаш чамдык черлерге социалистиг чарышты аладааргарның агымынче киирер чоруктарны болдурбас. Кызыл-Мажалык бүдүрүлге комбинадының коллективи эрткен чылын Чалааның бүдүрүлге комбинадын социалистиг чарышка кыйгырган турган, ынчаарга аңаа СЭКП райкомунуң (бүдүрүлге талазы-биле харылзаа турар секретары эш Тамдын-оол), райкүүскомунуң (даргазы эш Одан-оол) талазындан ол бүдүрүлге чериң хүн бүрүнүң боттуг удуртулгазы-биле хандырбаанындан бүдүрүлге комбинады социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин күүседир туржук, буурап дүжеринге четкен. Бүдүрүлге комбинадын «ажык чок» деп санаазы, ону дүжүрер дугайында чоокта чаа Барыын-Хемчик райкүүскомунуң үндүрүп келген шиитпирин СЭКП-ниң Тыва обкомунуң бюрозу буруу шаап демдеглээн.

Социалистиг чарышты эргеңей ёзу-биле көөргүнүң фактызы Улуг-Хемниң партия организациязының практиказынга база турган. Эрткен чылдың төнчүзүнге чедир-ле ол районда Киров аттыг болгаш «СЭКП-ниң XIX съездизи» колхозтарның кежигүннери кайы колхозтар-биле чаржып турарын белин билбес турганнар. Мындыг фактыларны болдурбас төлээде, СЭКП райкомнары социалистиг чарыштың чорлп турарын хүн бүрүнүң шынгыы контролюнга тургузар ужурлуг.

Тыва автономнуг область болунуң кожазы Хакас область-биле ам ийи чыл үениң иштинде чаржып турар. Бот-боттарының аразынга төлээлер солчуп, чарыштарының түңнелдерин чогуур өй-шаанда үндүрүп, дуржулгалар солчуп турган чорук улуг ужур-дузалыг болган. Чарыштыг районнарның, колхоз, совхозтар, МТС-терниң болгаш бүдүрүлге черлериниң база түс-түс кижилерниң аразынга ол практиканы калбаа-биле ажыглаары эргежок чугула.

Соңгулдаларга алдар болдурган социалистиг чарыштар болза бистиң областың ажылчы чоннарының мурнунда амгы үеде салдынып турар кол сорулгалар болур нийтиниң малын мениң кыш ажыдып алыры, мал ажылының продуктулуун кызыкы үеде бичии-даа кудулатпазы, часкы тарылгага белеткелди шынарлыг чорудары болгаш бүдүрүлге пландарын чогуур өй-шаанда күүседири болур.

Бо чугула айтырыгларны чедиишкинниг күүседиринге социалистиг чарышты улам калбартып тургаш чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга улуг белектиг ужуражыылыңар.

Ийи улуг улустарның улуг найыралы

Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлерин Совет найысалга байырлалдыг уткааны

Совет чазактың чалааны ёзугаар ССРЭ-же найыралдың бараалгаашкыны-биле келген Кыдат Улус Республиканың Бүрүне Чөвүлелиниң Премьери эш Чжоу Энь-лайны, Премьерниң оралакчызы эш Хэ Лунну болгаш КУР-нуң чазак төлээлериниң кежигүннерин Совет чурт январь 7-де акы-дуңма ёзу-биле, изиг-биле уткаан. Аалчылар олурган самолет Иркутскиге болгаш Омскиге хонгулап турда, Кыдаттың чорутган кижилери болунуң акы-дуңмазы—улуг кыдат улуска совет улустуң сеткил ханызындан найыралының улуунга болгаш ак-сеткилдиинге улам бүзүрээннер. Ол ындыг болур-даа, чүге дээрге ол найыралдың дөзү чырыткылыг келир үе — коммунизм дээш демисежип турар ийи улустарның чаагай сорулгаларының болгаш идеалдарының чаңгыс эвинге үндезилеттинип турар.

Акы-дуңма улустуң чорутган кижилерин уткуп алыр дээш Внуково аэродромунга найысалдың коллективтериниң ажылчыннарының төлээлекчилери, эртемниң болгаш культураның ажылдакчылары, өөреничи аныяктар чыылганнар. Уткуп келгеннерниң аразында — Москваның дээди өөредилге черлеринде өөренип турар кыдат студентилер, совет бүдүрүлгелерде практиканы эртип турар кыдат ажылчыннар база тургулааннар.

Аэродромга эштер Н. А. Булганин, К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, В. М. Молотов, М. З. Сабуров, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Л. И. Брежнев, Д. Т. Шепилов, Н. М. Шверник олар чедип келгеннер.

ГДР-ниң Премьер-Министри О. Гротевольга баштаткан Герман Демократтыг Республиканың чазак төлээлериниң кежигүннери база аңаа турганнар.

Уткуп келгеннерниң аразында — РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. А. Яснов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары А. Ф. Горкин, ССРЭ-ниң министрлери болгаш албан-дужаалдыг өске-даа кижилер тургулаан.

Кыдат төлээлекчилерни уткууру-биле хөй санныг даштыкы дипломаттар — ССРЭ-де турар элчин болгаш төлээ черлериниң баштыңчылары, кыдат элчин чериниң составы чыылган турганнар.

Аэропорттуң бажыңының чанынга кижилер улам-на көвүдеп турган. «Ту-104»-түң реактивтиг шимчедикчилериниң сыылаан даажы чаңгыланып келген. Көрүнчүг дүргени хонуп орган мөңгүнчелчек машинаже чүс-чүс карактар көрүү бергеннер.

Кыдат Улус Республиканың Бүрүне Чөвүлелиниң Премьери болгаш Даштыкы херектер министри эш Чжоу Энь-лай, Премьерниң оралакчызы эш Хэ Лун, Кыдаттың Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Секретариадының кежигүнү, КУР-нуң Даштыкы херектер министриниң оралакчызы эш Ван Цзя-сян болгаш өскелеэзи самолеттан үнгүлеп келген.

Эштер Чжоу Энь-лай, Хэ Лун болгаш КУР-нуң чазак төлээлериниң өске-даа кежигүннери-биле Н. А. Булганин, К. Е. Ворошилов, Н. С. Хрущев болгаш совет кирүзениң өске-даа ажылдакчылары дыңзыг хол тутчуп мендилешкеннер. Улусчу Кыдаттың чорутган кижилеринге чечектерни тутсуп турган, байыр-менди чедиримиишкиннерниң сестери дыңналып турган.

Эш Н. А. Булганин-биле кады хүндүлүг таныштырыгның чыскаалын эргээш, эш Чжоу Энь-лай министрлер-биле, совет, политиктиг болгаш хөй-нийти ажылдакчылары-биле, дипломаттыг корпустуң кежигүннери-биле мендилешкен.

Эштер Н. А. Булганин болгаш Чжоу Энь-лай микрофонче чеде бергеннер. Н. А. Булганин чүве чугаалаан.

Эш Н. А. БУЛГАНИННЫҢ чугаазы

Эргим эш Чжоу Энь-лай!
Эргим эш Хэ Лун!
Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлериниң кежигүннери, эргим эштер!

Совет чазактың, совет улустуң өмүнээзинден база болунуң хуумдан бистиң Төрээн чуртувустуң найыслалы Москвага Силерге изиг байыр чедирип тур мен.

Совет Эвилелинге Силерниң келгеннер — болунуң улуг өнүүү — кыдат улуска ханы акы-дуңма болгаш чүректиң ханызындан кузел-чүткүлдү салып турар бүгү совет улуска өөрүшкүлүг болуушкун.

Кыдаттың маадырлыг Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле үлетпүрүн, көдээ ажыл-агыйның болгаш садыгның социалистиг чаартылгазынга шиитпирлиг тиилелгени чедип алган 600 миллион кыдат улуска эргим эш Чжоу Энь-лай, Силерниң ууруңерде, база Силерниң-биле кады келген бүгү эштерниң ууруңде бөгүн байыр чедирип тур бис. Кыдат Улус Республиканың социалистиг тургузуушкунга чедиишкиннеринге совет улус өөрүп турар, чүге дээрге ол болза, ооң-биле кады делегейниң бүгү социалистиг системазының чедиишкини, марксизм-ленинизмниң идеяларының тиилелгезиниң тодаргай херечизи болур.

Совет улус кыдат улус-биле акы-дуңмалышкының бузулбас найыралдыг харылзаалыг, ол чорук социализмниң лагериниң чурттарының күчү шыдалын улам ыңай быжыглаарынга үндезин, бүгү делегейге быжыг тайбынның магадылалы болур. Совет Эвилел биле Кыдат Улус Республиканың аразында найыралы бүгү-ле социалистиг чурттарның аразында найырал ышкаш долу дең эргеге, национал эргеалыктарны кайы-кайызының хүндүлежиринге, делегейниң социалистиг системазының улам ыңайгы чечектелиишкининге хан-дамырындан нийти сонуургалдыынга үндезилеттинип тургустунган. Бистиң найыралывыс быжыг болган тудум-на тайбынның болгаш улустарның демпилгезиниң херээ, кижи төрелгетенниң чырыткылыг келир үези идегелдиг болур.

Силерниң баштааныңар төлээлерниң Совет Эвилелинге келген чоруу бистиң улуг улустарывыстың аразында акы-дуңмалышкы найыралды улам ыңай хөгжүдериниң херээнге үнелиг салыышкын болур дээрзинге бүзүрелди илередирин чөпшээреп көрүңер, эргим эш Премьер.

Мөрлап көрүңер, бистиң эргим аалчыларывыс!
Кыдат-совет найырал делгерезин!
Улуг кыдат улус делгерезин!

• • •

Оон соонда эш Чжоу Энь-лай чүве чугаалаан.

Эш ЧЖОУ ЭНЬ-ЛАЙНЫҢ чугаазы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы, эргим эш Ворошилов!
ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы, эргим эш Булганин!
Эргим эштер болгаш өңнүктер!

Совет чазактың чалааны дээш, Силерниң акы-дуңмалышкы чуртуңарга келир арганы бистерге бергени дээш аңаа ханыктың мурнунда өөрүп четтиргенимни кузеп тур мен. Совет Эвилелинге бир-ле дугаар келгенивис бо эвес. Ынчалза-даа Силерниң улуг чуртуңарга чалаашкын-биле кажан-даа келир чорук бистерге кезээде-ле кайгамчык улуг өөрүшкү болгаш алдар болур.

Совет Эвилели — пролетар революциязының бир дугаар-ла тиилээн чурту. Оон-биле кады Совет Эвилели—кижи төрелгетен социализмниң бир дугаар-ла тургускан чурт, кыдат улуска Октябрь революциязының өрүүн айтып берген, кыдат улуска оон доосталырының херээнге деткиичени көргүскен болгаш тургузуушкунга дузаламчызы көргүзүп турар чурт. Бистиң хүннеривисте Совет Эвилели дайынга удур база колониализмге удур демиселдиң шиитпирлиг түк тудукчузу, а ол ышкаш бүгү делегейге тайбынны камгалаарының эң күчүлүг чөленгииш болур. Кыдат улус совет улуска эң-не ханы хүндүткелдиң кузел-соруун салып келген болгаш салып турар. Кыдат улустуң өмүнээзинден улуг совет улуска акы-дуңманың изиг байырын дамчыдар төлээде, бо таварылганы ажыглаарын кузээн ийик мен.

Бөгүн бистерге көргүскен ол хире изиг уткуушкун дээш Силерге өөрүп четтирдим. Болунуң хемчээлиниң талазы-биле шак мындыг калбак хүлээп алыышкын совет улустуң кыдат улуска улуг найыралының кузел-соруун тодазы-биле көргүзүп турар-дыр. Бистиң чурттарывыстың аразында найырал мөңге, узулбес болгаш бузулбас деп чүвени шупту кижилер көрүп болур. Кыдат улус болза, бистиң ийи чурттарывыстың улустарының улуг найыралын узуктел чокка быжыглаарын болгаш хөгжүдерин болунуң дээди интернационалчы хүлээлгези кылдыр көрүп турар. Совет Эвилелинге баштаткан социалистиг чурттарның күчүлүг чаңгыс эви болза, бүгү делегейге тайбынны камгалаарынга идегелдиг магадылал болур болгаш кижи төрелгетенниң демпилгезиниң чаагай херээнге дузалаар дээрзин тооргулуг байлак дуржулганың үндезининден ханызы-биле билип турар бис.

1954 чылдың чайынында Совет Эвилелинге ийи чорааным үезинден бээр совет улус коммунизм тургузуушкунунуң херээнге чаа-чаа улуг чедиишкиннерни чедип алганын, бүгү делегейде тайбынга ынакшылдыг күштер дыка улуг хөгжүлдени алганын улуг, ханы өөрүшкү-биле көрүп тур мен. Египетке удур Англияның, Францияның болгаш Израильдиң агрессиязы хул-ыйба болу берген, Англияның болгаш Францияның туружун ээлеп алыр деп АКШ-тың чүткүлүн көргүскен Эйзенхауэрниң доктриназы тайбынга ынакшылдыг бүгү-ле күрүнелерниң болгаш улустарның талазындан удурланыышкынга таваржып турар.

Бистиң социалистиг чурттарывыска удур империалистерниң калчаалыг халдаашкыннары ажытырыышкынга таварышкан, ындыг болза-даа империалистер оон-биле эптежип шыдавастар. Ынчалза-даа бүгү-ле социалистиг чурттарның улустарының болгаш бүгү делегейниң тайбынга ынакшылдыг бүгү-ле улустарының кады куженииишкиннери турда империалистерниң кандыг-даа агрессиязы болгаш үрелдекчи-хоралакчы ажыл-чорудулгазы чүдек-бужар буурап дүжүүшкүнге ыңаа таваржыр. Совет Эвилелинге баштаткан социализмниң лагери хүн келген тудум быжыгар. Бүгү делегейге тайбынның болгаш кижи төрелгетенниң демпилгезиниң херээ бүрүн тиилелгени ыяап-ла чедип алыр.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле коммунизм тургузуушкунунуң херээнге улам улуг чедиишкиннерни совет улустуң үргүлчү чедип алган турарын кузедивис.

Кыдаттың болгаш Совет Эвилелиниң улустарының улуг найыралының улам ыңай быжыгарын, хөгжүүрүн кузедивис.

Совет Эвилелинге баштаткан социалистиг чурттарның чаңгыс эви делгерезин!
Бүгү делегейге тайбын делгерезин!

• • •

Эштер Чжоу Энь-лай, Хэ Лун, Н. А. Булганин, К. Е. Ворошилов, Н. С. Хрущев, машинага олурупкаш, Москваже чорупканнар. Оларның соо-биле КУР-нуң чазак төлээлериниң болгаш аалчыларны уткаан кижилерниң олурганы автомобильдерниң колоннезы чазаглыг орук-биле шимчеп чорупкан. Машиналар Москваның оттар-биле чайынналган кудумчуларынче кирипкеннер. «Кыдат Улус Республиканың Бүрүне Чөвүлелиниң Премьеру эш Чжоу Энь-лай морлап көрүңер!», «Социализмни тургузуп турар КУР-нуң улустарынга акы-дуңманың байыры!», «Совет Эвилелиниң болгаш КУР-нуң улустарының аразында мөңге болгаш бузулбас найырал база кады ажылдажылга делгерезин!» деп орус болгаш кыдат дылдарда бижиктиг постерлиг кудумчулар кежир хере шөйүпкен турган. Совет кижилерниң бүгү чүректеринден үнүп турар ол сестер — ССРЭ-ниң болгаш Кыдаттың улустарының аразында мөңге болгаш бузулбас найыралдың — бүгү социалистиг лагерьниң күчүзүнүң болгаш чер бөмбүргээниң кырынга тайбынның херээниң күчүлүг факторунуң херечизи болур.

Совет Эвилелиниң болгаш ГДР-ниң чазактар төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннар

Совет Эвилел-биле Герман Демократтыг Республиканың аразында найыралдыг харылзаалары улам ыңай хөгжүдериниң болгаш быжыглаарының талазы-биле хемчеглер дугайында айтырыг талазы-биле Совет Эвилелиниң болгаш Герман Демократтыг Республиканың чазактар төлээлериниң чугаалажыышкыннары 1957 чылдың январь 7-де Москвага, Кремльге үргүлчүлээн.

Чүректиң ханызындан найыралдыг байдалга эрткен чугаалажыышкыннарның үезинде ийи талаларның сонуургап турары айтырыгларның талазы-биле саналонаалдар солчуушкуну үргүлчүлээн. Чугаалажыышкыннарның түңнелдериниң дугайында Совет Эвилелиниң болгаш Герман Демократтыг Республиканың чазактар төлээлериниң медеглелдериниң текстилерин чаңгыс ап-сеткилдиг хүлээп алган.

ГДР-ниң Премьер-Министри Отто Гротеволь болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин боттарының түңнел чугааларынга чугаалажыышкыннарның түңнелдеринге ханы сеткил-ханганын илереткеннер болгаш найыралдыг күзээшкиннерни солушканнар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлериниң Иранче баарынга хамаарыштыр

1956 чылдың декабрь 24-те Иранның сенадының даргазы Сеид Хасан Таги-заде болгаш Иранның меджлизиниң даргазы Сарадар Фахер Хекмат ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдер Совединиң даргазы П. П. Лобановтуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединиң даргазы В. Т. Лацистиң адынга чагаа чоруткаңнар, ында чугаалааны болза:

«Иранның сенадының болгаш меджлизиниң даргалары, ынзы-бүрү чурттарның аразында дорт харылзааларның тургустунганы тайбынны быжыглаарының талазы-биле улустар аразының кады ажылдажылгазынга чугула чепсек болур деп чүвени барымдаалааш, база бистиң чурттарывыстың аразынга эң эки болгаш кожа-хелбээ турарының харылзааларын быжыглаарынга болгаш калбартырынга дуза кадарын кузевишаан, иран парламент-биле болгаш оон кежигүннери-биле таныжары-биле Иранга он хонук иштинде келир база ол үениң дургузунда Иранның парламентизиниң аалчылары болур төлээлерни соңгуурун силерден дилээр алдарлыг болду».

П. П. Лобанов болгаш В. Т. Лацис боттарының харыы чагаазынга ССРЭ-ниң Дээди Совети сенаттың болгаш меджлистиң эптиг-эвилең чалаашкынын өөрүп четтиришкин-биле хүлээп ап турарын, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлери Иранче чорудар деп Сеид Хасан Таги-задеге болгаш Сарадар Фахер Хекмат оларга дыңнатканнар.

Иранның сенадының болгаш меджлизиниң кузээнин ёзугаар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлери Иранче 1957 чылдың январь 20-де чорудар деп чөпшээрежип чагаада айтып турар.

БИСТИҢ ОБЛАСТА

Чаа хүлээлгелер

Мал ажылының эң-не харысалгалыг үези кыжын болур. Хүр чыл ашкан малдың продуктулуу бедик, чаш төлү эки доругуучал болурун ажылдың практиказы улам-на бүзүредип турар. Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтуң малы амгы үеде эки кыштаглап турар. Бо чылын төрүттүнер чаш малды чидириг чокка өстүрерин, хой бүрүзүнден 1,7 килограммдан кулу эвес дүкү кыргып алырын колхозчу хойжулар хүлээнген.

Моон-биле кады кыштагларынга эки шынарлыг кажааның болгаш бир чурттарга бажыңының ыяжын чер-черлер Советтеринге соңгулдалар хүнүн таварыштыр белеткеп алырын хөй фермазының малчыннары хүлээнген.

Солун концерттер

Эрткен чылдың төнчүзүнде областың национал театрының бөлүк артистери эш Сагдының удуртулгазы-биле Тес-Хем районнуң төвүнге болгаш колхозтарынга ойнап чораан барганнар.

Артистерниң чаңгыс кожегелиг «номенклатуралыг кижи» деп каттырынчыг шииниң ойнааның болгаш чамдык ийи чаңгыстың номерлерин, «аъттыг кижилер» деп танцыны ойнааның көрүкчүлер кончуг сонуургап көргеннер. Артистер баргылаан чамдык колхозтарының уран-чүүл бөлгүмнеринге фестивальга канчаар белеткенириниң дугайында сүмелерни берип чораанннар.

Радио дыңнакчыларының конференциязы

САРЫГ-СЕП. (**«Шынның» корр).** Январьның 6-да, Сарыг-Сепке, радио дыңнакчыларының район конференциязы болуп эрткен. Областың радио информация комитединиң ажылының дугайында илеткелди эш Гриценко кылган.

Илеткелчи болгаш конференцияга санал берген эштер харылзаа, ылаңгыя радио талазы-биле областа чамдык чедиишкиннерни демдеглеп чугаалаан. Моон-биле кады областың радио информация комитединиң болгаш районнуң харылзаа конторазының ажылында улуг четпестер барын конференция шынгыы илереткен.

Радио дамчыдылгазында бир кол четпес чүүл болза, областың иштики амыдыралын, ылаңгыя мурнакчыларның дуржулгаларын доктаамал чырыдып шыдавайн турарында. Ол ышкаш районнуң харылзаа конторазы (начальниги эш Бочеткова) Кызылдың дамчыдылгазын кезик чамдыктап тудуп турарын конференция шын эвес деп көрген.

Уран-чүүл бөлгүмүнде

Сүт-Хөл районнуң Кызыл-Тайгада Сталин аттыг колхозтуң комсомолчу аныяктары ында эге школаның башкылары-биле кады бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүн организастааннар. Концерттиң программазы дыка бай.

Ылаңгыя тайбынга бараалгаткан монтажтан эгелээш чаңгыс кожегелиг шиилерни база ийи-чаңгыстың көргүзүглерин, танцыларын чедиишкинниг-биле белеткеп турарлар. Концерттиң киржикчилери сөөлгү үде болунуң колхозунга болгаш Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунга 4 удаа концерттерни көргүскүлээн.

Амгы үеде «Сталинчи орук», Жданов, Киров, Калинин аттыг колхозтарга концерттер көргүзеринге белеткенип турарлар.

Саанчыларның чедиишкиннери

Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунуң төп сүт-бараан фермазының коллективи эрткен чылын инек бүрүзүнден 650 литр сүт саап алыр онаалданы ыракта ажыр күүсеткен. Олар амгы көдээ ажыл-агый чылында чурт инектериниң бирээзинден-не 830 литр сүттү саап алырын хүлээнген. Чамдык саанчылар оон ыракта бедик хүлээлгелерни алган. Чижээ, Чиндиммаа — 1100, Чамза — 950, Бойдаан — 1000, Хандымаа — 1200 литр сүттү боттарында быжыглаан инек бүрүзүнден алырын хүлээнгеннер.

Бедик орулга

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артели областа организас, ажыл-агый талазы-биле быжыккан база бир мурнакчы колхоз.

Колхозтуң нийти орулгазы эрткен ажыл-агый чылында 3 миллион 500 муң рубль болган. Оон иштинде чер ажылындан 1 миллион 588 муң 996 рубль, мал ажылындан 1 миллион 553 муң 691 рубль, ажыл-агыйның өске адырларындан 257417 рубль болуп турар.

Мыйыстыг улуг бода мал, шээр мал болгаш хаван фермалары колхозка хөй орулганы берип турар. Мыйыстыг улуг бода малдан—643882, хойдан — 400932, хавандан—270718 рубль болуп турар. Куш фермазы—50059, дилги фермазы—115 муң, чылгы мал фермазы—73 муң рубльдиң орулгазын берген.

Ада-иелер—школага

Чөөн-Хемчик районнуң Хөндергейде чеди чыл школазының 1956 чылдың декабрь эгезинде болган ада-ие хуралындан школага өөредилге мастерскаязын дериржип хандырарын шиитпирлээн. Оларның сөзү боттуг ажыл-херектен карышпаан, декабрьның ийиги чартыында мастерская бүрүн дериттинген.

Школаның бирден чеди класс чедир өөреникчилери ада-иелериниден ийи бүрт дыка хөй херекседерни эккелгеннер.

БҮГҮ КИЧЭЭНГЕЙНИ—МАЛ АЖЫЛЫН ХӨГЖҮДЕРИНЧЕ, ООҢ ПРОДУКТУЛУУН БЕДИДЕРИНЧЕ!

Областың малчыннары! Хакасия-биле чарышка бирги чер дээш демисежиил!

Кыш дургузунда сүт саалдазын көвүдедир дээш демисежир

Инектерниң сүткүр продуктулуун бедидерининиң шиитпирлиг негелделериниң бирээзи болза, оларның чемнишкининиг кыштаглаашкынның хандырары болгаш кыш дургузунда инек бүрүзүнден сүт саалдазын көвүдедири болур. Колхоз бүрүзү эът-сүт угланыышкынныг инектерни чаагайжыды кылдынган, чылыг кажаалар-биле, элбек чемгерилге болгаш эки ажаалда-биле хандырары чугула.

Кыш дургузунда сүттүң бедик саалдазын чедип алыр дээш инектерниң кышкы чемгерилгезиниң болгаш суггарылдазының негелдезин чайгы үениң байдалынга чоокшулаадыр. Саалданың санын, малдың дензизин, боос үезин болгаш оон-даа өске чүүлдерин барымдаалавышаан, эртемге болгаш практикага үндезилээн чем нормазын саар инек бүрүзүнге тургузар. Шыктыг чемнерни, дүн-хүнңүң нормазын ёзугаар ынаавыла силосту, корнеплодтарны азы картофельди инектерге бээрге, сүт саалдазы көвүдээр деп чүвени өөренип көөрү чугула. Чыл дургузунда инектерниң күш-дeнгелин болгаш продуктулуу кудулавазын дээш оларның чемгерилгезин шын организастаар херек.

Чамдык колхозтар кыштаглаашкынның эге үезинде инектерни саван болгаш мякина-биле чемгергеш, а кыштаглаашкынның төнчүзүнде кээп оларны сиген, силос болгаш өске-даа чемнер-биле чемгерип турар. Ындыг байдалда турар инектер чамдык үеде чугула чемиштиг бүдүмелдерни чивээнинден арып баксыраар, продуктуузун кудуладыр болгаш кошкак суларгай бызааларны төрүүр.

Сүттүң бедик саалдазын чедип алыр дээш тургузу азыралдың баштайгы хүннеринден эгелээш инектерниң чемгерилгезин эки организастаар ужурлуг. Дүн-хүнңүң чем нормазынга ийи янзы болуу чемнер — сиген, саван, ийи-үш янзы шыктыг чемнер — силос, корнеплодтар, картофель болгаш өске-даа концентраттарның холумаа кирген турар. Саванны, мякинаны чымчадыр хайындырар, концентраттар-биле чазгай амдан кирер. Чем нормазынга дус, чугай, сөөк далганын немээр херек.

Дүн-хүнде сүттүң саалдазы колдуунда инектиң чиген чеминден хамааржыр. Чижээ, 400 кг дириг дензилиг инек оон туралзааны-биле чемгерерге, ортумак шынарлыг 14 кг сигенни чиптер болгаш дүн-хүнде 3,5 кг сүттү бээр, 10 кг сигенден болгаш 18 кг силостан тургустунган нормалыг чемни чигенде 6,5 кг сүттү, 10 кг сиген, 30 кг силос болгаш корнеплодтар чигенде, ол инек 10 кг сүт бээр. Ол чем нормазынга концентраттарны немээр болза, чемиштиг бүдүмелдерниң составын шынар болгаш сан талазы-биле экижидер болгаш инектерниң сүт саалдазын көвүдедиринге улуг хемчээлдиг арганы бээр. Ынчангаш өске чемнерниң кызырарының күзели-биле концентраттарның чарыгдалы 1 кг сүтке 150—200 грамм, дүн-хүнңүң саалдазында инектиң сүдү 15 кг-дан ажа берзе 250 грамм болур.

Мал чемин тарааны чарбалааш инекке чиңнертир. Бүдүн тарааны чиңнертирге, оон чүгле 50—60 хуузу инектерниң организминге шиңгээтинер, а чарбалап, чуурупкаан мал чемин тараа бүрүн шиңгээтинер, бо чорук концентраттарны камныг чарыгдаарынга болгаш инектерниң сүткүрүн көвүдедиринге арганы бээр. Бүгү инектер бир дөмей чемни эки хөөннүг чип турбас, чижээ чамдык инектер кургаг сигенни, а оон өскези дустуг суг-биле холумак сигенни эки чиир. Чамдык инектер амдан кирр чымчады хайындырган саванны, а оон өскелери дустуг суг-биле өттүрген саванны эки чип турарлар. Саанчы болза, инек бүрүзүнүң аажы-чаңын өөренип көөр болгаш инектерге бээр чемнерни амданныг, чиңнертингир кылдыр белеткээр. Ол чорук инектерниң сүткүр продуктулуун көвүдедир.

Малдың ажаалдазының шынарын экижидери онза негетинер. Мал чеми четчир, эки кажаалар бар-даа болза, чогуур ажаалданы хандырбас болза, инектерниң күжү арар, продуктулуу кудулаар.

Ферма бүрүзүнге инектерни чемгерериниң, суггарарының, оларны силиглеп арыглаарының, саарының болгаш эмиглерин ажаарының шактарын айыткан тускай корум-чурум тургустунган турар ужурлуг. Ындыг чурумга инектер чанчыгып каар. Ол чанчылды үрээр болза, малга, оон продуктулуунга багай хамаарылга таваржыр. Ыланғыя сүттү көвүдедиринге суггарылданы шын организастаары улуг хамаарылгалыг болур. Инек дүн-хүн дургузунда 50—80 литр сугну ижер, бир эвес авто-суггарылга бар болза оон 30—40 катап ижер. Ынчангаш суг-биле болуунун хереглелин ол бүрүн хандыртынар. Хемнерниң, булак сугларының, кудуктарның соок суу саалданы кудулаттынар, автосуггарылга суу азы чылыткан суг инектерниң сүткүр продуктулуун бедидер. Бүгү сүт-бараан фермаларынга автосуггарылганы тургузары ынчангаш чугула.

Инектерниң сүткүр продуктулуунга ажаалданың байдалы база улуг хамаарылгалыг болур. Кажааларның иштин хүн бүрү арыглап аштаар, мал адаанда чадыгны солуур херек. Кажааның иштин агаарладыр тезээде, агаар кирер черни таарымчалыг тургузар. Кыжын мал кажаазының температуразын 5—10 градус чылыг бодурар. Ынчангаш кажааларның крышаларын, дээвиирлерни, ханаларын, эжиктерин, соңгаларын үрелик тургуспас, малды челбик кагар чорукту болдурбас.

Сүт-бараан фермаларын механизастаары инектерниң сүткүрүн көвүдедиринге улуг ужур-дузалыг, автосуггарылганы тургузарга саалданы 10—15 хуу, электри-биле саалданы чорударга сүт саалдазын 5—10 хуу, сүттүң үскүрүн 0,3—0,5 хуу көвүдедир. Колхозтар мал чемин амдан кирр бусталдырып чайындырар, тарааны чуурар, дазылында чемиштиглерни чуур, бөдүүн чемнерни хаандектээр чүүлдерни болгаш өске-даа механизмнерни мал чемнерин болбаазырадып белеткээринге ажыглаарга, инектерниң сүткүр продуктулуун бедидеринге улуг ажык-дузалыг.

Сүт-бараан фермаларынга инектерниң саалдазын 2 катап чорудары сүт бүдүрериниң чарыгдалын болгаш бот-үнезин эвээжедиринге чугула ужур-дузалыг. Ынчангаш саанчылар фермада ажылды күүседири-биле дүн-хүнде 2 катап, эртен 5 шакта, хүнде 3 шакта анаа келир, ол дээрге, саанчы бүрүзү 10—12 инекке эвес, а харын 15—18 инекке ажылдап болур арганы бээр.

Сүт-бараан фермаларында ажылдың үстүнде айыткан аргаларындан аңгыда, мурнакчы саанчылар эштер Завьялова, Биче-Уруг, Бильчирмаа болгаш оон-даа өскелер саалданың техниказынче болгаш инектерниң эмиглерин массажтаарынче улуг кичээнгей салганындан сүт саалдазының талазы-биле эки көргүзүглерни чедип алган. Олар саалда үезинде эмигни 3 катап массажтап, эң сөөлгү сыргаазы сүттү-даа артырбайн саап ап, дүрген саалданы ажыглап турар, ол чорук инектерни эки саарынга болгаш сүттүң үскүрүн бедидеринге арганы берип турар. Инектиң сүдүн бүрүн саап албас болза, сүт саалдазы хүн бүрү эвээжээр, а сүттүң үскүрү кудулаар, чедир сагдынмаан эң сөөлгү сүт болза, эң-не үскүр сүт болур.

Сорулга болза, бүгү колхозтарның фермаларынга сүттүг инектерниң чемгерилгезин, ажаалдазын болгаш азыралын организастаар талазы-биле мурнакчы аргаларны дүрген ажыглаары болур. Бо талазы-биле колхозтарның зооветажылдакчыларының мурнунда харысаалгалыг болгаш хүндүлүг сорулга салдынган. Кышкы тургузу азыралдың үезинде инектерниң саалдазын эки организастаар, сүт саалдазының болгаш оон күрүнеге дужаалдазының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг чарышты калбартыр талазы-биле сүт-бараан фермаларының ажылдакчыларынга практиктиг дузаламчыны олар көргүзер хүлээлгелиг.

П. УШАКОВ,
Күдээ ажыл-агыйның область эргелелиниң мал ажылының талазы-биле инспектору.

Өвүр районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң Арыг-Бажында ийиги сүт-бараан фермазы эрткен чылын саалда талазы-биле районда мурнакчы фермага санаткаш, районнуң фермалар аразынга шилчиир Кызыл тугун алган. Ында саанчы эш Севек инек бүрүзүнден-не 1081 килограмм сүттү саап алган.

Чурукта: саанчы эш Севек.

Фото С. Феоктистовтуу.

„Тиилелге" колхозта мал кыштагладыышкыны

Кызыл районнуң «Тиилелге» колхозта мал кыштаглаашкыны эки чорууп турар. Колхоз 3400 ажыг хоюн беш черде, 600 ажыг өшкүзүн бир черде үзүп тургускан. Колхозтуң ивээн сүт-бараанның ийи фермазындан аңгыда дөрт черде кадарып турар.

— Бүгү-ле кыштаглар чылыг кажаалар-биле хандыртынган. Оларларда хар ортумак дүшкен, мал хүр туруп турар, кыштагларда мал чемнери белеткеттинген— деп, ол колхозтуң даргазы Чүлдүм чугаалап турар.

Малчыннарның чурттаалгазының байдалын колхоз чүгээр таарыштырган, 9 кыштагларда малчыннар бажыңнарлыг, чүгле үш малчын өгде кыштап турар.

Малды хүр кыш ажырып, оон чаш төлүн менди камгалап алыр дээш колхозтуң бүгү малчыннары амгы үеде күжениишкинниг ажылдап турарлар. Ыланғыя хойнуң ийистеп төрээниниң ачызы-биле 480 хойдан 531 хураган өстүрген 61 харлыг Куулар Чыраа ашак болгаш 361 хойдан 410 хураган өстүрген Бугалдай Чолдак ышкаш өске-даа мурнакчы кадарчылар шээр малдың кышкы ажаалгазын экижидип, оон оларын чөп таарыштырар дээш кызымак ажылдап турарлар.

С. ЛОПСАН.

ЧЕТПЕСТЕРНИ УЗУТКААР

Таңды районнуң колхозтары эрткен чылын ниитиниң малынга бөдүүн болгаш шыктыг чемнер белеткээриниң планын дыка чедир күүсетпээннер. Ындыг болганда, артель баштаар черлери сигенни, саванны, силосту болгаш концентраттыг чемнерни камналгалыг чарыгдаарынга бүгү хемчеглерни алыр ужурлуг турган.

Буденный аттыг колхозтуң мал ажылының фермаларын эш Назын-оол эргелекчилеп турар, ол партия эге организациязының секретары база болуп турар. Ынчанмыже, эш Назын-оол анаа онаашкан хүлээлгени кончуг багай күүседип турар. Мапаа элээн хөй чижектерни көргүзүп болур.

Артельде мал чемнериниң курлавырлары эвээш турда-ла оларны кайы хамаан чок чарыгдаар чоруктарны анаа эрттирип турар. Фермаларга сигенни үзүктел чок чедирерин хандырар талазы-биле ажылды артель баштаар чери амга чедир чурумчутпаан. Чамдык хүннерде фермаларже сиген сөөртпейн турар. Сигенни малдың бөдүнүн адаанче хамаанчок төп каап турарының түңнелинде оон чамдык кезии харга холужуп каар. Чаш малдар азырап турар фермаже суг сөөртпейн турар. Анаа силосту база чедирбейн турар.

Мал ажылының фермаларынга ажылдаар мергежилдиг кадрларны шилип алыр дугайында артель баштаар чери сагыш салбайн турар. Хаваннарның баш саны 200 чедип, ам оолдап эгелеп турда, оларны чаңгыс кижи ажаап турар. Хаван оолдарынга болгаш улуг хаваннарга концентраттыг чемнерни болбаазырадып белеткевейн, ол хевээр берип турар.

Хой ажылының фермаларында четпестер база хөй. Хойжулар Шожап-оол, Идам-Сюрюң оларның хойларының кажаалары крыша чок. Чазын чаа төрүттүнген чаш малдарга чылыг кажаалар херек турбуже, ажыл-агыйның удуртукчулары кажаалар септээр дугайында чүнү-даа кылбайн турар.

Ленин аттыг колхозтуң малының кышкы ажаалдазын организастап турарынга корум-чурум чок чүүлдер база хөй. Чижээ, хаван фермазында амга чедир чем салып бээр чүвелерни белеткевээниинден концентраттыг чемнерни хаваннар бут адаанда чаза базып турар. Азырал ажаалданың багайындан ында хаван оолдары хорамчага база таваржып турар.

Ырак одарларда мал ажылдакчыларынга амыдырал-чурттаалганың таарымчалыг байдалдары чамдык колхозтарда тургустунмаан. Чижээ, «Кызыл партизан» колхозтуң хойжузу эш Таржаа амга чедир самдар өгде чурттавышаан.

Мал кыштагладыышкынын чедиишкинниг чорударынга бүгү аргалар бистиң районнуң колхозтарында бар. Ам чүгле бо чугула айтырыгны хүн бүрү чорудар, мал ажылының фермаларын ажыл-ишчи ёзу-биле удуртур херек.

А. МИЛОЧКИН.

Чогуур кичээнгейни салыр

Улуг-Хем районнуң Маленков аттыг колхозтуң баштаар чери ниитиниң малының кыштагладыышкынынче чогуур кичээнгей салбайн турар.

Доора-Хову деп черде 270 ажыг анай, хураган кадарып турар Дагбалдайның кажаазы соок, ында сиген, суда болгаш өске-даа чемнерни сөөртүп чедирбээн, чүгле чер одары-биле хандыртынып турарындан кыска үеде 24 анай, хураган өлген. Өске одарларда шээр малдарның байдалы моон дээредевес. Мал чемнерин сөөртүп чедирбээн.

Сүт-бараан фермаларында мал чемнери үзүктелип турар. Багай ажаалда, чемгерилгениң чыдагаанындан бызаа, моллургаларының, кулуннарының хорамчазы бар апарган.

Колхоз баштаар чери мал ажылынга дуржулгалыг кижилерни шилип алырынче кичээнгей салбаан. Чижээ, хаван дагаа фермаларының ол ажылынга дуржулга чок болгаш арагага хандыыр Доспаңны кирипп каан. Хаваннарның ажаалдазы багай, кажаазы соок. Хаваннарга кызылтас кудурууң ол хевээр черге төп бергеш, өске чемнерни бербейн турар.

Колхозта 26 бора-коданнарны эш Доспаңга ажаары-биле хүлээдип берген турган. Сөөлгү үеде эң Доспаң арагалаарынга өйлешкеш, оларны шуут уттупкан. Ам ол бора-коданнарның 15-кии ыт тудуп чиген, оон артканнары алаакче, дагже черликсип чоруй барганнар.

Колхозтуң тараа шөлдеринде саванны, тараа богун колхозчулар кандыг-даа сан документ чокка ап буданнап турар.

Мал кыштагладыышкынында шак мындыг дуврээзиниг байдал турза-даа, колхоз баштаар чери, оон даргазы эш Сүмбүр боттуг хемчег албайн, сагыш ахыр олурарын кижи кайгаар.

Т. БАЛГАН.

Инектер бызаалап турар

Кызыл районнуң Сталин аттыг күдээ ажыл-агый артелиниң Кызыл-Чыраада сүт-бараан фермазында инектер бызаалап эгелей берген. Декабрьда төрээн 6 инектиң бызааларын менди камгалап алган. Ол фермада бызаалар доруктурар тускай бажыңны ажыглалда кирген. Төрүттүнген бызаа бүрүзүн менди камгалап, эки доруктурар дээш ферманың саанчылары кызымаккай ажылдап турарлар.

Ол колхозтуң хой болгаш өске-даа малдары хүр кыштаглап турар. Ыланғыя хойжу эш Бонгарның 300 ажыг хойларының күжү эки. Хойжу болуунуң белеткеп алганы 34 центнер сигенниң план ёзугаар чарыгдап турар.

К. ОЙДУП-ООЛ.

Бистиң чаржып турар облазывыста

КУР ЧЕР СОВХОЗУ

Хакас автономнуг область кур черлерни шиңгээдип алыр талазы-биле партияның айтышкынының күүсеттиншаан, ажыглаттынмайн чыткан кур черлерге тараалан совхозтарны тургускан. Ындыг совхозтарның бирээзи Шира районда «Берец» совхоз болур.

Чоокта чаа Тываның күдээ ажыл-агый төлээлери ол совхозка чораан. Совхозтуң коллективи чаржып турар облазының аалчыларын чылыы-биле хүлээп алгаш, болуун ажыл-агыйын таныштырган. Будумчуну кежилдир аскан кызыл пөстe: «Тывадан келген аалчыларга кур-черживилерниң байыры!» деп лозунгну бижээн.

Чаңгыс бажың-даа чок турган черге 1955 чылдың февральда баштайгы кур-черживилер чедип келгеш, вагончиктерге болгаш майгынга чурттап турганнар. Оон бээр ийи чыл безин четпээн. Ам ында ийи улуг кудумчулуг, чаа тудугларлыг чараш суур тургустуна берген. Бирээзи-ле ийи квартиралыг чаңгыс аай телевизелиг 48 чурттаалга бажыңнарын, 2 ниити чурттаалга бажыңын күрүнениң күзели-биле туткан. Күрүнеден чээли берип, ыяш материалын белеткеп бергени-биле 75 чурттаалга бажыңнарын совхозтуң ажылчыннары хуузунда тудуп алганнар. Чеди чыл школазы, чунар-бажың, магазин, хлеб бышырар чер, тараа склады, чаа тудуп турар улуг клуб болгаш өске-даа тудуглар бар. Совхоз оон ыңай мал ажылының фермазы, хову бригадазы дээн ышкаш өске черлерде 4 улуг салбырлыг.

Совхозтуң 1955 чылда бүгү тарылгазының шөлү 17561 га турган болза, 1956 чылда 27000 га ажыг, оон иштинде тараа культуралары 26200 га болган. Бир гадан ортумак дүжүт 1955 чылда 13,9 центнер, 1956 чылда 14,8 центнер болган. Совхоз күрүнеге 2 миллион пуд тарааны дужааган.

Бүгү тараа культураларының 92 хуузун аңгылап ажаап алыышкын-биле ажааган. Ажаап алыышкынның бо дээштиглелиг аргазының ажыктыын совхозтуң бүгү коллективи бүзүреп көрген. Чүл хизе, ол арга ажаап алыышкынның хуусаазын кызырган, чидириглиг эвээжеткен, тарааның бот-үнезин чиигеткен. Чижээ, баштайгы чылга бодаарга 1956 чылда бир центнер тарааның бот-үнези 3 рубль 20 копеек чиигээн.

Чер ажылы-биле чергелештир совхозта мал ажылы база сайзырап турар. Чүгле хөй безин 8 муң баш хире. Олар-белчиириниң байдалын алырга, моон соңгаар мал ажылын сайзырадырынга улуг перспектив бар деп турар.

Ырак, чоок черлерден келген кижилер чаагайжыды туттунган эки бажыңнар-биле хандыртынып, амыдырал чурттаалгазынга хөй ажык-орулгалыг болуп, ында доктаал чурттай бергеннер. Оларның кырынга ам-даа өске черлерден чаа кижилер немежип каап турар.

Кур черлерге тараа культураларының бедик дүжүдүн ап, күрүнеге хөй тарааны киргени-биле совхоз 1957 чылда Бүгү-эвилелдиң күдээ ажыл-агый делгелгезиниң киржикчизи кылдыр бадылаттынышаан, делгелгениң Кол комитединден бирги чергениң диплому-биле шаннаткан. Совхозтуң директору эш Б. Шмидт Улуг алдын медаль-биле болгаш «Победа» деп автомашина-биле шаннаткан.

НАЦИОНАЛ КОЛХОЗ

Шира районнуң «Коммунизмче орук» күдээ ажыл-агый артели кежигүннериниң 90 хуузу хакастар болуп турар национал колхоз болур.

1952 чылда улгаттыр каттыжыышкынындан бээр колхозтуң ажылы чедиишкинниг сайзыраан. 1956 чылда тарылга шөлү 4 муң гектар четкен болгаш бүгү тараа культураларын аңгылап ажаап алыр арга-биле ажаап алганындан чидириг кончуг эвээш болган. Мал ажылының талазы-биле хөй ажылы колдап турар. Эрткен чылын бир хойдан 2150 грамм дүк, бир инектен 1303 литр сүт алган.

Колхозка 1953 чылдан бээр тудуг ажылы калбарган. Бо чылдарда 90 хире чаа чурттаалга бажыңнарын туткан. Чеди чыл школазы, уруглар яслизи, 250 олуттуг клуб, автомашина гаражы, 500 тонна кирер тараа склады болгаш өске-даа чаа тудуглар бар.

Сүт-бараан фермазының бүгү инектери тургузу азыралда. Инектерге силосту база буска чымчаткан саванны берип турар, автосуггарылганы тургускан. Фермада бызаалар эки ажаалгада турар. Бызаа кажаазының иштин арыг-силиг, чырык болгаш чылыг. Ында улуг, биче бызааларны аңгы-аңгы үзүктерде азырап турар.

Фермада кызыл булуңну дерип тургускаш дыка көрүштүг. Ферманың саанчылары хостуг шактарында ында янзы-бүрү номнарны, журналдарны, солуннарны номчуп турар. Хүннүң ажыл чурумунуң шактарын, саанчыларның хүн санында саккан сүдүнүң дансызын доскада бижип турар. Досканың кырында саанчылар аразынга шилчиир кызыл тукту аскаш, ооң адаанга сөөлгү хүнде хөй сүт саккан саанчының адын, саккан сүдүнүң хемчээлин бижип каан. Бо болза ол хүн кызыл тукту ол саанчының чедип алганы ол, а дараазында хүнде өске саанчының саккан сүдү ажа бээр болза тугтуң адаанга оон көргүзүүн бижиир. Ынчангаш хүн бүрү ол тукту чедип алыр дээш саанчыларның чарыжы боттуг ажыл херек кырында хайнып кыпкынныг чорудуп турар.

1956 чылда артельдиң хүлээп алган Уставында чамдык чаа чүүлдерни колхоз даргазы эш Капчигашевтиң чугаалааны кончуг солун болган. Неделя санында дыштаныр хүнну тургускан. Чылда артель кежигүннеринге ээлчеглиг шөлээни бээрин доктааткан. Чылдагаан чок черге бир ажыл хүнү үзер болза беш күш-хүнүнге штрафтаар. Бир эвес ийи ажыл хүнү үскен болза 10 күш-хүнүнге штрафтавышаан, чылдың шөлээзиниң хонуун оон кадыыр. Чижээ, 20 хонуктуң шөлээзин бээр турган кижи ийи ажыл хүнү үскен болза, ам анаа 10 хонуктуң шөлээзин бээр апаар. Курорттарга дыштаныр дээн колхозчуларга халас путевканы берип турар. 1956 чылда республиканың курортунче 5 кижини, түс черниң курортунче 10 кижини дыштандырып чоруткан.

Бо бүгү чаа хемчеглер болза, колхозчуларның күш-ажылчы идепкейин, ажылга организастыын улам бедиткен.

УЛУГ АЖЫЛ-АГЫЙ

Боград районнуң Дзержинский аттыг колхозу Хакас областа эң улуг ажыл-агыйлыг колхозтарының бирээзи. Колхоз баштаар чериниң даргазы эш П. Ткаченко ажыл-агыйның кол көргүзүглерин Тываның төлээлеринге таныштырган.

Колхозтуң бүгү тарылгазының шөлү 9461 га, оон иштинде тараа культуралары 8271 га. 1956 чылда ортумаа-биле бир гадан 18,9 центнер бедик дүжүттү алган. Күрүнеге 522 муң пуд тарааны дужааган. Колхозта симменталь-ыткан мыйыстыг бода мал ажылы хөгжүп турар. Чүгле саар инектер 400 ажыг. 5 муң ажыг хойлуг, 772 хаванныг. Эрткен чылын ортумаа-биле бир инектен 2307 кг сүттү, бир хойдан 2,5 кг чартык бөдүүн дүктү алган. Ниити орулга 7 млн. рубль чедип турар. Бир күш-хүнүнге 2,5 кг тарааны, 6 рубльди берип турар.

Колхозта сүт-бараан фермазы дыка көрүштүг. Төп ферманың кажаазының иштин чылыг болгаш чырык. Ында аскылыг орук, электри саалда, автосуггарылга бар. Бөдүүн чемнерни чымчадыр бусталдырар механизастаттынган кухня ажылдап турар. Дүн-хүнде бир инекке 30 кг чедир силос, 6 кг чымчаткан чем, 7,5 кг сиген бээр. Ол фермада 141 инек тургузу азыралда. «Важна» деп шолалыг кунажын инек чайгы хүнде 20 литр сүттү берип турган, кышкы үеде 12—16 литрни берип турар. Ындыг инектер фермада дыка хөй. Чаш бызааларны тускай кажаада чугайлап каан аңгы-аңгы арыг клеткаларда доруктуруп турар. Бызаалар арыг-силиг болгаш боткур чаагай. «Рекордистка» деп кунажын инектиң 4 хонган чаш бызаазының дензизи 45 кг болган. Ону доруктурары-биле тускай улуг клетканы белеткээр деп турар.

Ферманың эрги кажаазындан чүс метр хире черде дужаштыр чаа кажааны даш-биле кылып доскаш, иштики дерилгезин кылып турар. Кажааның узуну 150 метр хире, анаа инектерни 4 одуруг кылдыр тургузар. Кажааның шалазын цементилеп кылган. Анаа мал ажылдакчыларының күш-ажылын чиигедиринге болгаш инектерниң продуктулуун бедидеринге дузалыг бүгү-ле механизастаашкын кылдынар. Кажааның орту үезинде тудуштур кылган улуг тудуг база бар. Анаа сүт хүлээп алыр чер, кызыл булуң болгаш ферма ажылдакчыларының чунар черин тургузар.

Эрги кажаа-биле бо чаа кажааның бир талакы уштарының аразында чүс-чүс тонна силос салыр чартык башнялларын оңгарларын цементилеп кылып турар, ол оңгарларның ортузунда калбак орукту даш-биле кылган, оон алаан дургаар мал чеми ногаалар болгаш картофель урар оңгар база бар. Ол оруктап машина-даа, тергелиг аът-даа чоруур. Олап силосту кайы-даа кажааже сөөртүр. Ол оңгарларның кырын кажаа ышкаш кылдыр крышалаар.

Ол ийи эрги, чаа кажааларның аразынга дөрбелчин чүс метр хире шөл артар. Анаа ыяш олуртур болгаш ортузунга фонтан тургузаар. Ол болза ферманың ажылдакчыларының дыштаныр чараш салчыгажы болур.

Ферманың кызыл булуңун организастаары кичээнгейни хаара тудуп турар. Саалданы досказы, колхозчулар чаа солуннарны номчуур дээш кызыл булуңга кээп турарлар. Инектерни саарының мурнакчы аргаларының дугайын, мал аарыгларының болгаш баш удур алыр хемчеглерниң дугайын, чемнерни малга белеткеп бээриниң аргаларының дугайын чугаалап турар плакаттарны ханаларда аскан. Солуннар, журналдар, номнар хөй. Доскада саанчыларның хүн бүрү сүт саалдазының учёдун болгаш хүн чурумун көргүскен.

Колхозта бистиң көргенивис электростанцияны, автомашина гаражы, чазаныр, дарганнаар мастерскаялар, тараа фабриказы эки деритинген, көрүштүг чаа тудуглар болур. Ыланғыя чаа туткан хаван фермазы онза көрүштүг. Туйбу-биле туткан, чугайлап каан кажааның узун турту 150 метр. Оон шалазын семент-биле кылган, ону чуурда шланкада сугну бүлгүртүптер. Клеткаларын демир-биле кылып турар, ханада агаар кирер черлерни кылган. Чемнер белеткээр кухняны механизастап дерип турар.

Тываның төлээлери-биле беседага колхоз даргазы П. Ткаченко мындыг солун чүүлдерни чугаалаан. Артель кежигүннеринге чылдын ээлчеглиг шөлээзин тургускан. Күш-хүннерниң доктааткан минимумун күүсетпес колхозчуларга шөлээ бербес. Аараш эмчиден бюллетень алган колхозчуларның ажылдаваан хүннерин күш-хүзүнге санаарда оларның ажыл стажын барымдаалаар. Бир эвес чылдагаан чокка ажыл хүнүн үзер болза 3—5 чедир күш-хүнүнге штрафтаар. Бодан чаның участоктарын үзерде колхозчуларның күш-ажылчы идепкейин барымдаалаар. Чижээ, күш-хүннерниң минимумун күүседип турар колхозчу өреге бүрүзүнге 30 чүсчүк чер бээр, а өг-бүлезинде минимум чедир күүсетпээн кижилерлиг өрегеге ол черни 10 чүсчүк чедир кызырып бээр.

Ажыл-агыйда үр чылдарда ак-сеткилдиг ажылдап, ам назылап кыраан колхозчуларга пенсияны тыпсып эгелээни кончуг солун болгаш улуг ужур-дузалыг. Бо болза коллективтиг ажыл-агыйның шыдалдыын, артельдиң хөгжүлдезинге кижилерниң кирген күш-ажылын бедии-биле үнелеп турарын болгаш кырганнар дугайында улуг сагыш салыышкынны илередип турар.

Ол колхоз тургустунганындан бээр ажылдап келген хакас Алексей Техтереков болгаш оон кадайы А. Техтерекова олар эрткен чылын 68 хар четкеннер. Олар үр чылдарда ниитиниң мал ажылынга кызымаккай ажылдап келгеннер. Оон ыңай 85 харлыг Николай Силиверский артельдиң кончуу кежигүнү. Эрткен чылын оларның артельге үр чылдарда ажылдааның байырлан демдеглээн болгаш кижи бүрүзүнге ёректиг белектер бербишаан, чыл санында пенсия кылдыр 250 күш-хүнүн тыпсыр деп шиитпирлээн. Ынчангаш Техтереков ирей-кадай күш-ажылдан хостуг болган олар ийилээ катай чылда 500 күш-хүнүн төрээн колхозундан санап ап, ортумаа-биле бир күш-хүнүнге оналжыр тарааны, акшаны өске колхозчулар-биле бир дөмей ап олурарлар.

Бистиң чаржып турарывыс Хакас областың колхозтарында мындыг чаа чүүлдер хөй. Оларны өөренип көрүп, бистиң областың колхозтарының амыдыралга таарыштыр ажыглаары чугула.

М. ЛЮНДУП.

База катап пролетариат диктатуразының төөгүлүг дуржулгазының дугайында

ПЕКИН, декабрь 29. (СЭТА). Синьхуа агентилелинин дамчытканы болза: декабрь 29-та «Женьминьжибао» солун «База катап пролетариат диктатуразының төөгүлүг дуржулгазының дугайында» деп чүүлдү парлаан (бо айтырыгны БКП ТК-ның Политбюрозунуң калбак хуралынга чугаалажып көргениниге үндезилээш чүүлдү «Женьминьжибао» солуннуң редакциязы бижээн).

Ол чүүл моон адаанда долузу-биле парлаттынды.

„Женьминьжибао" солундан чүүл

1956 чылдың апрельде Сталинниң дугайында айтырыг-биле холбаштыр пролетариат диктатуразының төөгүлүг дуржулгазын чугаалашкан бис. Оон бээр-ле делегейниң коммунистиг шимчээшкининге бистиң улузувустуң карак албас кичээнгейин хандыкшыткан чамдык болуушкуннар база болган. Эн Титонуң ноябрь 11-деги чугаазын болгаш ангы-ангы чурттарның коммунистиг партияларының тайылбырларын бистиң солуннарывыска парлаанының соонда хөй-хөй кижилерниң ол чугаадан харыы негеп турар ээзин эвес айтырыглары база дагын тыптып келген. Ол чүүлде дараазындагы айтырыгларга бистер онза доктаалы, а тодаргайлаарга: бирээде, Совет Эвилелинде революцияның болгаш тургузуушкунунуң кол оруун үнелеп көөрүнге; ийиде, Сталинниң ачы-хавыяаларын болгаш алдагдалдарын үнелеп көөрүнге; үште, догматизмге болгаш ревизионизмге удур демиселге; дөртте, бүгү чурттарның пролетариадының бүгү делегей эп-сеткил каттыжылгазынга.

Делегейниң амгы үелеги айтырыгларын көрүп тургаш, бистер хамыктың мурнунда эң-не кол фактыны, а тодаргайлаарга — империалистиг агрессчи блоктуң болгаш бүгү делегейниң улустарының күштериниң аразында антагонизмниң барын барымдаалаар ужурлуг бис. Империализм болза, улустарның эрге-ажыктарын чайгылыш чок илередип турар коммунистиг шимчээшкинниң болунун караанда өйлүк-түрүкчү кылдыр санааш, бүгү чурттарның улустарының хосталгазынга болгаш бүгү дарлатырган нацияларның хамаарылгазыс чоруунга кезээде удурланып турар деп чүвени империализмниң агрессиязындан ажок күштүг каражадап кагаараан кыдат улус кажан-даа уттпас. Делегейде баштайгы социалистиг күрүнения — Совет Эвилелиниң төрүттүнген үезинден бээр империализм болза, Совет Эвилелинге хора чедирер дээш бүгү-ле арга-хемчеглерни ажыглап турар. Ынчаарга элээн хөй социалистиг күрүнелерниң тургустунганының соонда империализм лагериниң болгаш социализм лагериниң аразында антагонизм база социалистиг лагерьге удур империалистиг лагерьниң хоралакчы ажык ажыл-чорудулгазы делегей политиказында эң-не илергей болуушкун апаргаш. Ындыгыя империалистиг лагерьниң хардаачызы болуп турар АКШ социалистиг чурттарның иштики херектерин каржы болгаш калчаалыг холгаарлап турар. Болунуң хууда демексээри — Тайваньны хостаар талазы-биле бистиң чуртувуска АКШ хөй-хөй чылдарның дургузунда шаптыктап, Чөөн Европаның чурттарынга хоралакчы ажыл-чорудулганы боттандырарын болунуң чазаның политиктиг айтылгазы кылдыр ажыы-биле чарлап турар.

Корейга агрессчи дайынның соонда социалистиг лагерьже империализмниң эң-не шыңгыы шавар халдаашкыны 1956 чылдың октябрьда Венгрияга болган болуушкуннарның чорудулгазында оон ажыл-чорудулгазы болган. Венгрияның социалистиг ажылчын партиязының түр Төп Комитединиң пленумунуң шиитпиринде айыткаанын ёзугаар алырга, Венгрияга болуушкуннар иштики болгаш даштыкы чылдагааннар-биле болдунган, ынчангаш кандыг-даа чаңгыс талалыг тайылбырлаашкын шын эвес болур ийик, а ол болуушкуннарга «кол болгаш шиитпирлиг рольду» делегей империализми ойнаан. Венгрияга контрреволюцияны дагын тургузарынче угланган чимзенишкиннер өйтүр шаптыртганының соонда АКШ баштаан империалистер Совет Эвилелинге удур угланган болгаш Венгрияның иштики херектерин холгаарлаары болуп турар резолюцияларны КНО-га дэгээннер болгаш оон-биле кады антикоммунистиг калчаалыг кампанияны бүгү барыын талакы делегейге үргүлдүргеннер. Америк империалистер Англияның болгаш Францияның Египетке удур агрессчи дайынга аптыргаанын ажыглап алгаш, Ортаакы Чөөн чүкте болгаш Соңгу Африкада англи-француз турушарны ээлеп алырын янзы-бүрү арга-биле оралдажып турар хирезинде-ле, олар оон-биле кады бир талазында, оларның болгаш өске талазында, Англияның болгаш Францияның аразынга туруп турар «бүдүлгеазынарны» чайладырын хандырар, ынчангаш коммунизмге удур, Азияның болгаш Африканың улустарынга удур, бүгү делегейниң тайбынга ынакшылыг улустарынга удур дем-каттыштырган демиселдиң чаңгыс аай фронтузун база дагын тургузар дээш «элээн сырый болгаш элээн чоок бичиишкинни» чедип алыр деп бүзүредип турарлар. Империалистиг чурттар болза коммунизмге удур, улустарга удур, тайбынга удур демиселдиң сорулгаларынга сырый каттыжар ужурлуг — деп НАТО-нуң Чөвүлелиниң сессиязынга Даллестиң көрүп үндүргени «делегей төөгүзүнүң бо берге үезинде бар турары эргежок чүгүлэ амыдыралдың болгаш хөделишкинниң философиязы» дээр чүвениң кол-ла утказы ындыг болуп турар. Даллес элээн хөөрей берген, мынча деп бөлыткан: «Совет коммунистиг структура делир төрүттүнүүшкүнүнүң байдалынга турар (?), а чагырыкчыларның эрге-чагыргазы бууран дүжүп бар чыдар (?)... Ындыг байдалдың мурнунга хостуг чурттар совет-кыдат коммунистиг системаны туруулурарынга ииг берип турар моральдыг ыйыныкшыны деткиир, а ол ышкаш боттарының шериг күчүзүн болгаш шиитпирлиг чорууну деткиир ужурлуг». Даллес НАТО-нуң чурттарын «милитаристиг (?) болгаш атеистиг концепцияларга үндезилеттинген совет деспотизминиң (?) күчү-шыдалын үрегдээринче» кыйгырып, а ол ышкаш «амгы үеде коммунистиг делегейниң бүдүш шынарының өскерлиишкини болдунар ажалгарның хемчээлдеринде турарынга дөкейлешкек» деп медеглээн (!)

Дайзын болза бистиң эң эки башкывыс болуп турар деп кезээде санап келген бис, ынчангаш Даллес ам бистерге уровту база дагын берип турар-дыр. Ол бистерни мун катап иргүлдеп, ол бисти он мун катап карган турган аан — ында чаа болгаш кижи хайгаар чүве чок. Ынчалза-даа ол «философияның» бодалы-биле алырга, империалистиг делегей оларның болгаш коммунизмниң аразында чөрүлдээлерни өске бүгү чөрүлдээлерниң кырынга тургузарын, бүгү-ле чүве «коммунистиг делегейниң бүдүш шынарын өскертиринче», Совет Эвилели баштаан социалистиг системазы «туруулурарынче» болгаш «үрегдээринче» угланган турарын ол делегейден негеп турар-дыр, ынчалза-даа ол дээрге оларга анаа хей күш, ынчаарга бистерге ол дээрге ажыктыг урок болуп турарын чаттыг чок. Бистер кезээде социалистиг болгаш капиталистиг чурттарның тайбын кожа-хелбээ турары дээш, оларның аразынга тайбын чарыш дээш демисежип келген болгаш моон соңгаар-даа демисежир бис, ынчалза-даа империалистер мурнуку хевээр-ле бистерни узуткап чок кылырын бүгү-ле үелерде оралдажып турар. Ынчангаш дайзыннарның болгаш бистерниң аразында чилиг демисел — делегей хемчээлинде ангы демисели ол деп чүвени кажан-даа уттпас ужурлуг бис.

Бистерниң мурнувуста боттарының шынар бүдүжүнүң талазы-биле удурланышкак чөрүлдээлерниң ийи хевири турар: баштайгылары — бистерниң болгаш бистиң дайзыннарывыстың аразында (империалистиг лагерьниң болгаш социалистиг лагерьниң аразында, бир талазында, империалистерниң болгаш өске талазында, делегейниң бүгү улустарының болгаш бүгү-ле дарлатырган нацияларның аразында, империалистиг чурттарда буржуазияның болгаш пролетариаттың аразында болгаш оон-даа өске) чөрүлдээлер. Ол — үндезин чөрүлдээлер, оларның үндезини — ээзээннешкек ангыларның эрге-ажыктарының үскүлежиишкини болур; ийигилери — улустуң иштинде (улустуң бир кезииниң болгаш өске кезииниң аразында, коммунистиг партияда эштерниң бир кезииниң болгаш өске кезииниң аразында, социалистиг чурттарда чазактың болгаш улустуң аразында, социалистиг чурттарның аразында, коммунистиг партияларның аразында болгаш оон-даа өскелерниң аразында) чөрүлдээлер. Ол дээрге үндезин чөрүлдээлер эвес, олар ангының эрге-ажыктарының үндезин үскүлежиишкининиң ужурундан эвес, харын шын болгаш алдагдалдыг санал-оналдарның аразында чөрүлдээлерниң ужурундан азы кезик-чамдыктай шынар-бүдүштүг эрге-ажыктарның аразында чөрүлдээлерниң ужурундан тыптып турар. Ол чөрүлдээлерни шиитпирлээрин хамыктың мурнунда дайзынга удур демиселдиң нийти эрге-ажыктарынга чагырттыр ужурлуг. Улустуң иштинде чөрүлдээлер сырый каттыжыышкынче кызыл-чүткүлдү барымдаалап, шүүмүүчүлелдиң азы демиселдиң аргазы-биле шиитпирлеттинип болур болгаш болур-даа ужурлуг, ынчангаш ындыг шиитпирлээшкин чаа байдалдарда чаа сырый каттыжыышкынга чедирер ужурлуг. Практиктиг амыдырал нарын болуру билдингир. Бод нийти дайзынга удурланыштыр турар тализэ, үндезин эрге-ажыктары үскүлежип турар ангылар база чамдыкта каттыжып болур. Ынчаарга, чогуур байдалдарда улустуң иштинде чамдык чөрүлдээлер үе чөрүлдээле удурланыштыр туржуп турар талаларның бирээзи дайзынның талазынче чоорту шилчий бээриниң ужурундан антагонистиг чөрүлдээлер кылдыр чоорту хуула берип база болур. Алыс түңнелинде ындыг янзының чөрүлдээлери боттарының шынарын бүрүн өскертир болгаш оон ынай улустуң иштинде чөрүлдээлер болбайн баар, а дайзыннарның болгаш бистерниң аразында чөрүлдээлер болу бээр. Ындыг болуушкуннар Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Кыдаттың Коммунистиг партиязының төөгүзүнге болгулаан. Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, бир эвес кижи чүгле улустуң туруштарынга турар болза, ол кижи улустуң иштинде чөрүлдээлерни болгаш бистерниң болгаш бистерниң дайзыннарывыстың аразында чөрүлдээлерни кажан-даа дөмейжитпес база ол чөрүлдээлерни холувас, ындыг болганда улустуң иштинде чөрүлдээлерни бистерниң болгаш бистиң дайзыннарывыстың аразында чөрүлдээлерден бедик кылдыр тургуспас. Ангы демиселин хүлээп көрбес болгаш боттарын болгаш дайзыннарны ылгап шыдавас кижилер канчаарга-даа коммунист эвес, канчаарга-даа марксисчи-ленинчи эвес.

Бистерниң төлевилеп алган айтырыгларывысты чугаалажып көөрүнче кирериниң мурнунда бирги ээлчегде туруш дугайында ол кол айтырыгны шиитпирлээри эргежок чүгүла деп санап турар бис. Ынчанмаза болза чигелээшкинниң чайлаш чок чидиер болгаш делегей амыдыралының болуушкуннарынга шын тайылбырны берип шыдавас болур ийик бис.

I.

Делегейниң коммунистиг шимчээшкининче империалистерниң халдаашкыннары үр үениң дургузунда кол нургулайында Совет Эвилелинге удур угланып келген. Ынчаарга делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң иштинге сөөлгү үениң дургузунда тыптып келген маргылдаалар Совет Эвилелин канчаар билири-биле база хөй кезиинде холбаалыг болган. Ынчангаш Совет Эвилелинде революцияның болгаш тургузуушкунунуң кол оруун шын үнелеп көөрү марксисчилерниң-ленинчилерниң харыы бээр ужурлуг чүгүла айтырыгларының бирээзи болуп турар.

Пролетар революциязының болгаш пролетариат диктатуразының дугайында марксисчи өөредиг болза ажылчын шимчээшкининиң дуржулгазын эртем ёзузу-биле түңнээни болур. Ынчалза-даа, чүгле 72 хүн доругнап эрткен Париж коммуназындан аңгыда, Маркс биле Энгельс боттарының бүгү амыдыралында демисежип чораан пролетар революциязының болгаш пролетариат диктатуразының боттанышкынының боттары көрүп четикпээннер. 1917 чылда Россияның пролетариады Ленинниң болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле пролетар революциязын болгаш пролетариат диктатуразын чедиишкинниг боттандырган база оон соонда социалистиг ниитилелди чедиишкинниг тургускан. Ол үеден бээр эртемниг социализм теориядан болгаш күзээшкинден херек кырынга дирик боттуг чүүл болу берген. Ынчангаш, 1917 чылда Россияга Октябрь революциязы чүгле коммунистиг шимчээшкинниң төөгүзүнге эвес, харын бүгү кижи төрелгетенниң төөгүзүнге база чаа үе-чаданы ажыткан.

Совет Эвилели революция соонда эрткен 39 чылдарның дургузунда кайгамчык улуг чедиишкиннерни чедип алган. Мөлчүкчү системаны узуткап чок кылгаш, Совет Эвилели экономиктиг амыдыралдың талазынга анархияны, кризистерни болгаш ажыл чокталышкынын узуткаан. Совет Эвилелиниң экономиказы болгаш культуразы капиталистиг чурттарга чедип алдынмас темпилер-биле хөгжүп турар. 1956 чылда Совет Эвилелиниң үлетпүрүнүң нийти продукциязы революция мурнундагы 1913 чылдың эң-не бедик деңнелин 30 катап ашкан. Революция мурнунда үлетпүр талазы-биле хожудангай, чону болунуң хөй нуруузунда бижик-билиг чок чораан чурт ам делегейде ийиги индустриалдыг күрүне болу берген болгаш өске чурттар-биле дөмейлээрге мурнакчы эртем-техниктиг күштерлиг болгаш бедик хөгжүлделиг социалистиг культуралыг чурт болуп турар. Совет Эвилелиниң революция мурнунда дарлатырып чораан ажылчы чоннары ам чурттуң болгаш ниитилелдиң ээлери апарган; олар революстуг демиселге болгаш тургузукчу күш-ажылга кайгамчык улуг идепкейни болгаш чогаадыкчы инициативазын илергейлээннер; оларның материалдыг байдалы болгаш культурлуг амыдыралы үндезини-биле өскерилген. Революция мурнундагы Россия херектиг чогум утказы-биле алырга бо чүртту чурттаан улустарның кара-бажыны турган, ынчаарга Октябрь революциязының соонда Совет Эвилелинде ол улустар дең эргелерлиг апарган болгаш социалистиг мурнакчы нациялар кылдыр дүргени-биле өскен.

Совет Эвилелиниң хөгжүлдезиниң оруу черле чиик эвес болган. 1918 чылдан эгелээш 1920 чылга чедир Совет Эвилели капиталистиг он дөрт күрүнелерниң халдаашкынынга таварышкан. Совет Эвилели баштайгы үезинде улуг бергелерни — хамааты дайынны, ашты, экономиктиг бергелерни, партияның иштинге сектанчы-чарылдырыкчы ажыл-чорудулганы ажып эрткен. Делегейниң ийиги дайынының шиитпирлиг үезинде, барыын талакы чурттар ийиги фронтуну ажыткыже чедир, Совет Эвилели Гитлерниң болгаш оон немээржикчилериниң хөй миллион кижилиг армиязының халдаашкынының чаасказын ажып эрткен болгаш оларны чылча-шаптаан. Ол кадыг-дошкун шылгалдалар Совет Эвилелин сый шаппаан, оон бурунгаар шимчээшкинин ара доктаатпаан.

Совет Эвилелиниң догуннаашкыны империализмниң терганнээшкинин дазылындан чайгылдырган, революстуг ажылчын шимчээшкининге болгаш дарлатырган улустарның национал-хосталгалыг шимчээшкининге кызыгаар чок идегелдерни болдурган, оларга бүзүрелдиг болгаш эрес-маадырлыг чорукту киирген. Бүгү чурттарның ажылчы чоннары Совет Эвилелинге деткимчени көргүзүп келген, а Совет Эвилели болунуң ээлчээнде бүгү чурттарның ажылчы чоннарынга деткимчени көргүзүп келген. Совет Эвилели бүгү делегейге тайбынны камгалаарының, нацияларның бүгү-нийтиз дең эргезин хүлээп көөрүнүң болгаш империалистиг агрессияга удур демиселдиң даштыкы политиказын чорудуп келген. Совет Эвилели болза фашистиг агрессияны ашкан тиилелгени чедип алган делегейде кол күш болган. Маадырлыг Совет Армия дараазында чурттарның улусчу күштери-биле дем-каттыштырып тургаш, Чөөн Европаның чурттарының болгаш Төп Европаның чамдыызын, Кыдаттың соңгу-чөөн талазын болгаш Корейяның соңгу кезээн хостаан. Совет Эвилели улус демократиязының бүгү чурттары-биле найыралдыг харылзааларны тургускан, ол чурттарның экономиктиг тургузуушкунунга дузалаан болгаш оларның-биле кады бүгү делегейде тайбынның күчүлүг чөленгижи — социалистиг лагерьни тургускан. Совет Эвилели бүгү делегейниң дарлаткан нацияларының хамаарылгазыс чоруу дээш шимчээшкининге, тайбың дээш делегейниң улустарының шимчээшкининге болгаш делегейниң ийиги дайынының соонда Азияда болгаш Африкада тургустунган тайбынга ынакшылдыг хөй санныг күрүнелерге база улуг деткимчени бергүскен.

Үстүнде чугаалаттынган бүгү-ле чүүлдер — шагда-ла билдингир маргылдаа чок фактылар-дыр. Чүге ол-ла бүгүнүң дугайын ам база дагын сагындырар ужур таваржып турары? Чүге дээрге, коммунизмниң дайзыннары моон мурнунда-даа ышкаш ол бүгүнү бүрүнү-биле хүлээвейн турар-дыр, а амгы үеде чамдык коммунистер Совет Эвилелиниң дуржулгазын чугаалажып тургаш, кичээнгейни болгаш чок-ла ажыл-херектиң нийти чергелиг талазынче мөөнпеп турар болгаш кол чүүлдү кичээнгейлен каап турар-дыр.

Совет Эвилелинде революцияның болгаш тургузуушкунунуң дуржулгазы ол дуржулганың бүгү делегейге ужур-дузазын болап көөрге, элээн каш ангы-ангы чүүлдерлиг. Совет Эвилелиниң чедиишкиннериниң дуржулгазының чамдызы кижи төрелгетенниң төөгүзүнүң амгы үе-чадазынга кол характерлиг болгаш бүгү-нийти ужур-дузалыг. Совет Эвилелиниң дуржулгазының кол болгаш үндезин талазы ында. Ынчаарга ол дуржулганың өске кезии бүгү-нийти ужур-дузалыг эвес. Оон аңгыда, Совет Эвилелинде алдагдалдарның болгаш чедимче чок чоруктарның дуржулгазы ажыг бар. Алдагдалдар болгаш чедимче чок чоруктар янзы-бүрү хевирге илеретиниип болур болгаш шыңгыызының янзы-бүрү чадалыг болур-даа болза, кандыг-даа чурт оларлан кажан-даа бүрүнү-биле чайлап шыдавас. Ынчаарга баштайгы социалистиг күрүне болур Совет Эвилелинге үлегер кылдыр ажыглаар чедиишкиннерниң дуржулгазы чок турган болгаш чамдык алдагдалдарлан база чедимче чок чоруктардан чайлаары анаа элээн берге турган. Ол алдагдалдар болгаш чедимче чок чоруктар бүгү коммунистерге онза ажыктыг дуржулга болуп турар. Мынчангаш Совет Эвилелиниң бүгү дуржулгазын чамдык алдагдалдарны болгаш чедимче чок чоруктарны кииришпир-даа ону ыяк өөренир ужурлуг бис, оон-биле кады Совет Эвилелиниң чедиишкиннериниң үндезин дуржулгазы онза чугула болуп турар. Совет Эвилелиниң хөгжүлдезиниң фактылары Совет Эвилелиниң революциязының болгаш тургузуушкунунуң үндезин дуржулгазы улуг чедиишкин, кижи төрелгетенниң төөгүзүнге марксизм-ленинизмниң бүгү өртемчейге чаңгыланып үнген баштайгы тиилелгелиг гимнизи болуп турар дээрзиниң дугайын херечилеп турар.

Совет Эвилелинде революцияның болгаш тургузуушкунунуң үндезин дуржулгазы чогум чү болуп турары? Бистиң бодалывыс-биле алырга, беш дээрге-ле, дараазындагы дуржулга кол характерлиг болуп турар.

1. Пролетариаттың мурнакчы төлээлекчилери коммунистиг партия кылдыр организастаттынып турар. Ол политиктиг партия болунун ажыл-чорудулгазынга марксизм-ленинизмни удуртулга болдуруп, демократтыг централизмниң принцивин ёзугаар тургустунуп, массалар-биле сырый харылзажып, ажылчын массаларның ээзи болуруп чүткүп база болунуң кежигүннериниң болгаш улус массаларны марксизм-ленинизмниң ёзузунга кижизидип турар.

2. Пролетариат коммунистиг партияның удуртулгазы-биле ажылчы чоннарны каттыштыргаш, эрге-чагырганы революстуг демиселдиң аргазы-биле буржуазияның холундан алыр.

3. Революция тиилээнинин соонда пролетариат коммунистиг партияның удуртулгазы-биле, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эвилелинге үндезилээш база калбак улус массаларны каттыштыргаш, помещиктерниң болгаш буржуазияның ангыларынга удур пролетариаттың диктатуразын тургузар, контрреволюстуг идегеттерни удурланышкынын базар, үлетпүрнү национализастаар болгаш бодаа ажыл-агыйны коллективизастаарын чоорту боттандырар, ынчангаш мөлчүкчү системаны болгаш бүдүрүлгениң чепсек-херекселинге хуу өнчүнүң системазын узуткааны, ангыларны узуткааны ол болур.

4. Пролетариатка болгаш коммунистиг партияга удуртурган күрүне болза, улус массаларны социалистиг экономиканы болгаш социалистиг культураны планныг хөгжүдериниң херээнче угландырар болгаш анаа үндезилээш улустуң амыдыралчы деңнелин чоорту бедилер болгаш коммунистиг ниитилелче шилчилгэ дээш демиселге таарышкалыг байдалдарны идепкейлиг белеткээр.

5. Пролетариатка болгаш коммунистиг партияга удуртурган күрүне империалистиг агрессияга удур шиитпирлиг демисежир, нацияларның дең эргезин хүлээп көөр болгаш бүгү делегейге тайбынны камгалаар, пролетаржы интернационализмниң принциптерин шиитпирлиг барымдаалаар, бүгү чурттарның ажылчы чоннарының талазындан деткимчени алыр тэлээде, бүгү-ле чүүлдерни кылыр, а ол ышкаш бүгү чурттарның ажылчы чоннарынга болгаш бүгү-ле дарлатырган нацияларга дузалаар.

Октябрь революциязының оруунуң дугайын чугаалап тургаш, чогуур үеге болгаш черге ол революцияның илерээшкининиң тодаргай хевирин албайн, ону кол чүүл кылдыр көргенивис ол болур. Ол кол чүүл болза бүгү делегейге шынчы марксизм-ленинизмниң бүгү-нийти истиназы болуп турар.

Чурт бүрүзүнге революцияның болгаш тургузуушкунунуң чорудулгазы нийти демиселдери-биле чергелештир ол ышкаш ылгалдыг талалардыг. Ол бодал-биле алырга, күрүне бүрүзү хөгжүлдениң бодунуу болур тодаргай оруктуг болур. Ол айтырыгга моон адаанга доктаар бис. Ынчаарга кол-кол өөредиглерниң талазы-биле чугаалаарга, Октябрь революциязының оруу кижи төрелгетен ниитилелиниң хөгжүлдезиниң улуг өргүнүң чогуур үе-чадазында революцияның болгаш тургузуушкунунуң бүгү-нийти хоойлузун көргүзүктелдирип турар. Ол — чүгле Совет Эвилелиниң пролетариадының дорт оруу эвес, харын тиилелгени чедип алыр тэлээде, бүгү чурттарның пролетарийлериниң баар ужурлуу нийти дорт орук-тур. Чогум-на оон ужурунда Кыдаттың Коммунистиг партиязының Төп Комитети VIII Бүгү-кыдат съездизинге болунуң политиктиг отчёдунга мынча деп айыткан: «Бистиң чуртувуста революция болунуң хөй-хөй онзагай байдалдарлыг-даа болза, кыдат коммунистер боттарының херээн Октябрьның Улуг революциязының үргүлчүлели кылдыр көрүп турар».

Октябрь революциязының салганы марксисчи-ленинчи оруктү камгалаары делегейниң амгы байдалында онза чугула ужур-дузалыг. «Коммунистиг делегейниң бүдүш-шынарын өскертир» деп боттарының кузел-чүткүлүнүң дугайын негелевишаан, империалистер болза, чогум-на харын революцияның ол оруун өскертирин күзеп турарлар. Марксизм-ленинизмге хамаарыштыр сөөлгү каш он чылдарның дургузунда ревизионистерниң көдүрүп үндүргени бүгү-ле ревизионистиг бодалдар, оларның нептереткени бүгү-ле барын-оппортунистиг идеялар пролетариаттың хосталырынга ынавыза албаа ол оруктан чая илеринче харын-на чигелетинген турган. Бүгү коммунистерниң сорулгазы чүл дээрге, пролетариатты сырый каттыштырары, улус массаларны сырый каттыштырары, социалистиг делегейже империалистерниң калчаалыг шавар халдаашкынын шиитпирлиг өйтүр шавары болгаш Октябрь революциязының салганы оруктап бурунгаар шиитпирлиг баары болур.

II.

Совет Эвилелинде революцияның болгаш тургузуушкунунуң кол оруу бир тээ шын болуп турар болганда, Сталинниң алдагдалдары канчап тыптып келгенил? — деп кижилер ынчаар айтырып турар.

Апрельдеги чүүлге ол айтырыгны шагда-ла чугаалашкан бис. Ынчалзажок Чөөн Европада байдалдың болгаш оон-биле холбаалыг өске-даа байдалдарның сөөлгү үениң дургузунда хөгжүлдезиниң хараазы-биле Сталинниң алдагдалдарын шын билириниң болгаш ол алдагдалдарны шын көөрүнүң дугайында айтырыг хөй-хөй чурттарның коммунистиг партияларының иштики хөгжүлдезинге болгаш ангы-ангы чурттарның коммунистиг партияларының сырый каттыжышкынынга салдарлыг шыңгыы айтырыг, империализмге удур бүгү делегейде коммунизмниң күштериниң нийти демиселинге салдарлыг шыңгыы айтырыг болу берген. Ынчангаш ол айтырыгга хамаарыштыр бистиң бодалдарывыстың чамдык улам ындыгы тайылбырлаарын бээрниниң эргежок чугулазы тыптып келген.

Совет Эвилелиниң хөгжүлдезиниң болгаш делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң хөгжүлдезиниң херээнге Сталин улуг ачы-хавыяаларлыг. «Пролетариат диктатуразының төөгүлүг дуржулгазының дугайында» чүүлге мынча деп бижээн бис: «Ленинниң мөчээниниң соонда партияның болгаш күрүнениң кол удуртукчузу болган Сталин марксизм-ленинизмни чогаадыкчы ажыглаан болгаш хөгжүдүп турган. Ленинизмниң дайзыннарындан — троцкистерден, зиновьевчилерден болгаш буржуазияның өске-даа агентилериниң ленинчи салгалды камгалаар дээш демиселге улустуң тура-соруун ол илергейлээн. Марксизм-ленинизм дээш төлептиг болган шылгарангай демиселчи болган. Сталин совет улустуң деткимчезин чаалап алган болгаш хамыктың мурнунда Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының өске-даа удуртукчулары-биле кады Совет чуртту индустриализастаарының болгаш бодаа ажыл-агыйны коллективизастаарының ленинчи шугумун камгалап турганының ачызында төөгүге чугула рольду ойнаан. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ол шугумну боттандырганы социалистиг тургузугнуң тиилелгезинге чедирген, Гитлерге удур дайынга Совет Эвилели тиилелгени чедип алган таарымчалыг байдалдарны тургускан. Совет улустуң ол бүгү тиилелгелери ажылчын ангының болгаш бүгү депшилгелиг кижи төрелгетенниң эрге-ажыктарынга таарыжып турар. Ынчангаш Сталинниң ады бүгү делегейге кайгамчык улуг алдарлы ажыглап турганы черле чаагаар-ла билдингир».

Ынчалзажок Сталин Совет Эвилелиниң иштики-даа, даштыкы-даа политиказынга чамдык улуг алдагдалдарны кылган. Сталинниң ажылының кара-туралында ажылдаашкынга үндезилеттинген методтары Совет Эвилелинде партийжи амыдыралда болгаш күрүне эргелелинде демократтыг централизмниң принцивинге элээн улуг чергелиг каражаны таварыштырган, чамдык талалай социалистиг хоойлу дуржимерни үрээн. Бир тээ Сталин ажылдың хөй-хөй талаларынга массалардан ыраа-биле хооруулган, хөй-хөй чүгула айтырыгларның талазы-биле шиитпирлерни болу чаяскаан хүлээп ап турган болганда, ол улуг алдагдалдарны чайлап чок болдуруп турган. Ол алдагдалдар контрреволюцияны узуткаар дугайында айтырыгга болгаш чамдык чурттар-биле харылзаалар дугайында айтырыгга онза кескү илергейлетинген. Контрреволюцияны узуткаарынга хамаарыштыр, Сталин шаажылаар ужурлуг турган хөй-хөй контрреволюционерлерни шаажылаан болгаш ол фронтуга сорулгаларны колдуунда күүсеткен; ынчалзажок оон-биле чергелештир хөй-хөй берниген коммунистерни болгаш эки хамаатыларны үндезилээр барымдаа чок буруулаткан, ол чорук улуг каражага чедирген. Акы-дунма чурттарга болгаш акы-дунма партияларга харылзааларның талазынга Сталин ниитизи-биле чугаалаарга интернационализмниң туруштарынга турган болгаш ангы-ангы чурттарның улустарының демиселинге болгаш социалистиг лагерьниң хөгжүлдезинге ииг берген, ынчалзажок чамдык тодаргай айтырыгларны шиитпирлээрде ол улуг күрүнезирек шовинизмниң талазынче угланышкынны илередип турган болгаш дең эргениң угаан бодалы аңаа четпейн турган, ындыг болганда, кадрлаан ажылдакчыларының калбак массаларын биче сеткилдиң ёзузунга оон кижизидерниң дугайында чугаа-даа туруп шыдавас болган; ол оон туржук чамдыкта чамдык акы-дунма чурттарның болгаш акы-дунма партияларның иштики херектерин шын эвес холгаарлап турган, ол чорук хөй санныг улуг уржуктарга чедирген.

Сталинниң ол улуг алдагдалдарын канчаар тайылбырлаза чогуурул? Ынчаарга ол алдагдалдарның болгаш Совет Эвилелиниң социалистиг системазының аразында кандыг харылзаа барыл?

Бүдүрүлге харылзааларының кандыг-даа хевири болгаш ол бүдүрүлге харылзааларының базизинге тыптып келген надстройка боттарының тынтырының, хөгжүүрүнүң болгаш өлүп чидериниң чорудулгалыг болур деп марксисчи-ленинчи диалектиканың эртемн биеке чугаалап турар. Бүдүрүкчү күштер чогуур чадазынга чедир хөгжүй бээрге, эрги бүдүрүлге харылзаалары колдуунда оларга дүүшпес болу бээр; экономиктиг базис болунуң хөгжүлдезинде чогуур чадага чеде бээрге, эрги надстройка колдуунда аңаа дүүшпес болу бээр, ынчан үндезин характерниң эргилделери чайлаш чок болур, ынчангаш ол эргилделерге удурланышкак кижини төөгү ап октаптар. Ол хоойлуну янзы-бүрү хевирге бүгү-ле ниитилелдерге ажыглап болур. Ол чүл дээрге, ол хоойлуну туруп турар социалистиг ниитилелге болгаш келир үениң коммунистиг ниитилелинге база ажыглап болур дээни ол-дур.

(Уланчылыг).

Делегей байдалының допчулалы

СОЦИАЛИЗМНИҢ БЫЖЫГ БАЗЫМЫ

Делегейниң социалистиг лагерьниң чурттары чаа 1957 чылды боттарының ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү талаларынга кайгамчыктыг чедиишкиннери-биле уткаан. Бистиң чуртувуста үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның кайгамчык улуг чедиишкиннери, совет улустуң материалдыг чаагай байдалының болгаш культурлуг деңнелиниң улам ыңай бедилээриниң программазын боттандырар талазы-биле улуг хемчеглер бүгүдеге билдингир. Социализм лагериниң өске-даа күрүнелериниң чедиишкини база дыка улуг.

Кытат Улус Республиканың үлетпүр бүдүрүлгези 1956 чылдың 25 хуу өскен. Республика 1957 чылда планныг көргүзүглерин чедип алган. Чехословакия, Польша, ГДР чергелиг ындыг күрүнелер амгы үеде Европаның эң улуг индустриалдыг күрүнелериниң одуруунда болу берген. Чурттакчы чонның кижи бүрүзүнге онзаштыр үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээлиниң талазы-биле Чехословакия Францияны, Италияны болгаш Барыын Европаның өске-даа хөй-хөй чурттарын ажып эрткен. 1956 чылда Польшага 600 хире чаа үлетпүр тудугларын ажыглалга хүлээлген. Эрткен чылдыынга деңнээрге үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээли 11 ажыг хуу өскен. Ийиги беш чылдың баштайгы чылы болур 1956 чылда Румынияга продукция бүдүрүп үндүрери дыка көвүдээн. Металлургия болгаш машина тудуунуң үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери 1955 чылдыынга бодаарга продукцияны 21 хуу хөйнү берген.

Эрткен чылын улус демократиязының чурттарының улуг чедиишкиннери онза ужур-дузалыг. Империалистер сөөлгү айларның дургузунда Венгр Улус Республиканга удур хоралакчы чорукту организастаан, улус демократиязының чурттарының «экономиктиг болгаш политиктиг буралыкыны» удавас «чайлаш чок болурун» делегейге бүзүредир дээш бар-ла шаа-биле оралдажып турганнар болгай.

Социалистиг системаның капиталистиг системадан долу артык күштериниң эрткен чылдың түңнелдери база дагын бүзүреткен. Социализм чурттары амыдыралдың бүгү талаларынга чайгылыш чок бүрүнгарлап турда, капиталистиг делегей дедир аткаарлап, азы дээре-ле дизе чаңгыс черде таптап турар. Бир америк журналдың баш бурунгаар чугаалааның ёзугаар алырга, 1957 чылда АКШ-ка кудулап баарлышкын чайлаш чок, оон түңнелинде үлетпүр бүдүрүлгези кызырлыр, а ажыл чоктарның саны көвүдээр. Тускай медээлер ёзугаар алырга, 1956 чылда Барыын Европаның капиталистиг чурттарының үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээли түгде 3,5 хуу өскен. Оон-биле кады Англияда болгаш Барыын Европаның өске-даа чамдык чурттарында бүдүрүлге хемчээли чүгле өспээн эвес, харын кудулаашкынче углашышкынның болуп турары илереэн.

Америк экономист Пол Суизиниң бижээни болза: «Бадык болгаш бүгү делегейни ээлезипшаан турар капитализм социализмниң өзүлдезин мооңдактап ыдыраанда, ам, кажан капитализм өлүр чыгы кылдыр аарый берген турда, социализмни ол ажар деп саналдарының болгаш чыл келген тудум-на күштери, энергиязы өзүп турар ёзулуг ажылдап турар социалистиг системаны чарышка кыйгырарының кандыг барымдаалары турар боор».

Социалистиг системаның капиталистиг системадан артык күштерин АКШ-тың болгаш Совет Эвилелиниң үлетпүр хөгжүлдезиниң темпилериниң дугайында дараазында деңнештирген санындан тодаргай илдең: 1956 чылда АКШ-ка капиш 1929 чылдыынга деңнээрге 1,8 катап хөйнү эзилдирген, а ССРЭ-ге 10 катап хөйнү эзилдирген; ол-ла үениң дургузунда нефть чывыжы АКШ-ка 2,5 катап, а ССРЭ-ге 6 катап көвүдээн; ол-ла чылдарның дургузунда электроэнергия ажылдап кылыры АКШ-ка 6 катап, ССРЭ-ге 31 катап өскен.

Эрткен чылын политика талазынга чугула түңнел болза социалистиг чурттарның күштериниң улам ыңайгы сырый каттыжылдыжылышкыны болган. Империалистиг күрүнелер улустарны саңдарадырын, улус демократиязының чурттарын Совет Эвилели-биле маргыштырарын оралдашкан. Ынчалза-даа империализмниң чимээниишкиннинге удур демиселге тайбынның, социализмниң күштериниң чаңгыс эвиниң улам ыңайгы быжыгылышкыны болуп турар. Социалистиг чурттар Совет Эвилели-биле найыралдың чугулазын медереп билгеш, ССРЭ-ни улам улуг ынакшыл-биле көрүп турар. «Совет улустар-биле найырал чокта хамаарышпас Польша туруп шыдавас, Польшага социализм тургузуушкунуң дугайын болап болбас» деп Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының Варшава воеводство комитединиң чоокта чаа польша парлалгага чарлаан отчет илеткелинде чугаалап турар.

Социализм чурттарының ажылчы чоннары социалистиг чаалап алышкыннарны быжыглавышаан база боттарының хүрээлелиниң чаңгыс эвин камгалавышаан келир үезинче сагыш амыр болгаш бүзүрелдиг көрүп турар.

ИНДОНЕЗИЯДА БУУРАП ДҮШКЕН СҮЛЧЭЭ

Эрткен чылдың ноябрь-декабрьда Индонезияга сүлчээни илереткен, реаксылыг сүлчээлериниң алыс сорулгазы болза, республиканың президентизи Сукарного болгаш Али Састроамиджойонуң чазаан дүжүрери болгаш чуртка шериг диктатуразын тургузары болуп турган.

Индонезияның найыслалы Джакартага бөлүк реаксылыг офицерлерниң сүлчээзин мурнунда индонезия армияның штабының начальниги турган полковник Лубис баштаан. Соңгу болгаш Төп Суматрага чазакка удур үймээн шериг округунуң командылакчызы полковник Симболон көдүрүп үндүргеш, округтуң девискээринге эрге-чагырганы ээлеп алган болгаш төп чазак-биле адырылганының дугайын медеглээн.

«Лубис болгаш оон өңнүктери демократияга улустуң бүзүрелин хөөржүдерче болгаш оон-биле фашизмге орукту ажыдарын оралдашкан» деп Индонезияның «Хариан Ракьят» солуну бижээн.

Чазакты иштинден чаза шаварын оралдажып турар чазак партияларының бирээзи Машуминиң партиязының баштыңнарының ажыл-чорудулгазы-биле сүлчээлежикчилерниң харылзаалыын индонезия солуннар айтып турар. Чазактың байдалын нарыыдадыр дээш Машуминиң партиязы-биле сырый харылзаалыг турган, кандыг-даа чылдагаан чокка чоокта чаа ажылындан үнген республиканың оралакчы президентизи Хатта база ол-ла сорулганы салып турганы илдең.

Индонезияда сүлчээлежикчилерниң империалистиг, хамыктың мурнунда америк агентура-биле харылзаалыы хүн келген тудум улам тодаргай болуп бар чыдар. Чазакка удур үймээн үндүрериниң оралдажылышкыннарының мурнуу чарыында америк разведканың удуртукчузу Аллен Даллес Индонезияга чораан деп Индонезияның «Синпо» солуну демдеглээн. «Антипатриоттуг болгаш антинационалчы бөлүктерниң хөделиишкиннерин каттыштырган» Америкадан дузаламчыны болгаш акша-хөреңгилерни реакционерлер ап турарын ол солун бижээн. Индонезия парлалганың медээлериниң ёзугаар алырга, Лубис болгаш оон немээржикчилери америк элчин черинге үргүлчү барып тургулаан. «Берита Мингу» солунунуң дыңнатканы-биле алырга, ам Лубис АКШ-тың Джакартада элчин чериниң ажылдакчыларының бирээзиниң бажыңында чаштынып чыдар. Индонезиядан Суматра «адырылган» таварыгда, АКШ-Суматраның чазза-биле шуут дипломаттыг харылзаалары тургузар дээрзиниң дугайында америк элчиниң медеглели Индонезияда килеңнээшкинни хайныктырган. «Сөөлгү үениң дургузунда Индонезияга болган болуушкуннар чүгле иштики шывар-бүдүштүг эвес, харын айтырыг чүл дээрге, тулчуру азы даштыкы империалистерниң тура-соруунга дужуп бээри болуп турган» деп «Хариан Ракьят» солун бижээн.

Индонезияның чазза үймээнчилерниң болгаш сүлчээлежикчилерниң халдаашкынын армияның дузазы-биле баскан. Бөлүк реакциылыг офицерлерниң күрүнеге удур хемчеглерин узуткаар талазы-биле чазактың хемчеглерин Индонезияның ажылчы чоннары изиг-биле деткип уткаан. Национал болгаш коммунистиг партияларның организациялары, профэвилелдери, тараачыннар эвилели, херээженнер болгаш аныяктар организациялары чазактың хемчеглерин чүүлдүгзүнген. Реакциылыг күштерниң фашистиг чазакты тургузар дээр кандыг-даа оралдажышкыннарынга удур туржур төлээде, ажылчын аңгының чаңгыс эвин улам-на быжыглаарынче чурттуң бүгү ажылчыннарын оларның политиктиг бүзүрелдеринден хамаарылга чокка Индонезияның профэвилелдериниң национал Чөвүлели кыйгырган.

Даштыкы империалистер сүлчээни Индонезияда улай-улай кылып турар. Ынчалза-даа чазактың демократтыг эгелээшкиннерин болгаш даштыкы база иштики реакцияга удур демиселин деткиир деп ажылчы чоннарның кайгамчык хөй чуруузунуң чаңгыс эви болгаш шиитпирлиг көрүү — Индонезияның күжүнүң, хостуг болгаш хамаарышпас чоруунуң быжыының үндезини ол.

А. ШАТИЛОВ.

Польша Сеймге соңгулдаларның мурнуу чарыында

ВАРШАВА. (СЭТА). 10 ажыг хонгаш, тодаргайлаарга январь 20-де польша улус күрүне эрге-чагыргазының дээди органы Польша Улус Республиканың Сеймин соңгур. Чуртта соңгулда кампаниялары калбарып турар. Сейм депутаттарынга кандидаттарның соңгукчулар-биле ужуражылышкыны хоорайларда болгаш суурларда болуп турар. Улустуң чаңгыс-эп фронтузунуң кандидаттарының—күрүне болгаш партия ажылдакчыларының, үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның мурнакчы кижилериниң дугайында материалдарны төп болгаш чер-чер парлалгазы парлап турар.

Политиктиг партияларның болгаш хөй-ниити организацияларының воеводалар чанында чөпшээрежикчи комиссияларында пропагандист бөлүктерни тургускулаан. Пропагандистер үлетпүр бүдүрүлгелеринге, тудугларга болгаш суурларга лекцияларны болгаш илеткелдерни кылып, чурттуң бүгү политиктиг партияларының хүлээп алганы улустуң чаңгыс-эп фронтузунуң программазының дугайын чугаалап берип турарлар.

Улустуң чаңгыс-эп фронтузунуң даңзыларында шупту 720 ажыг кандидаттар бүрүткетиргеннер. Кандидаттарның 80 чыгы хуузу дээди болгаш ортумак билиглиг болуп турар.

Соңгулда кампаниязы улустуң калбак кезектериниң массалыг киржилгези-биле эртип турар, олар улустуң чаңгыс-эп фронтузунуң Польшага улус-демократтыг эрге-чагырганы болгаш социализм тургузуушкунунуң быжыглаарынче угланган программазын чүүлдүг деп көрүп турарлар.

Чоокку Чөөн чүкте АКШ-тың империалистиг колониализминиң программазы

Америк конгресске Эйзенхауэрниң чугаазы

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Конгресстиң ийи палаталарының январь 5-те кады болган тускай хуралынга президент Эйзенхауэр Чоокку Чөөн чүктүң чурттарынга АКШ-тың политиказының дугайында айтырыгның талазы-биле бодунуң чагаазының бижимелин номчаан.

Чоокку Чөөн чүктүң чурттарының иштики херектеринге империалистиг холгаарлаашкынның база ол чурттарның бот эргезин болгаш хамаарышпас чоруун үреп турар шериг протекторадының ёзу-чурумун ол районга тургузарының чаа чарлатынган америк планының аажок агрессчи бүдүш-шынарын чымчадыр сорулга-биле ол чагааны чамдык тайылбырлар-биле эгелээн. Чижээлээрге, делегей херектеринге АКШ-тың «кол сорулгазы» бүгү делегейге чөптүг чорукка үндезилетинген тайбың болуп артар деп чагаада бадыткап турар болгаш сөөлгү чылдарда Чоокку Чөөн чүктүң чурттарының бот эргелелче болгаш хамаарышпас чорукче калбарган шимчээшкининге «АКШ байыр чедирер болгаш ону деткиир» аянныг болуп турар. Чоокку Чөөн чүктү Россияга удур агрессияга база кылдыр ажыглаарын кым-даа бодавайн турар болгаш АКШ ындыг боданы кажан-даа кылып көрбээн» дээр аянныг бадыткалдар база ол чагаада кирип турар.

Америк политика Чоокку Чөөн чүктүң «национал хамаарышпас чоруунга» ииг бээр аянныг кылдыр безин ол чагаада бадыткап турар.

Ындыг янзылыг бадыткалдарга чагдыгып алгаш, чагаада империалистиг колониалдыг политиктиг шугумну ажыы-биле тайылбырлап турар, ол шугум болза АКШ-тың ол районга бодунуң шериг, экономиктиг болгаш политиктиг тергиидээшкинин тургузар сорулга-биле «күш деңгээриниң политиказын» чорудар дээр күзелиниң дугайын херечилеп турар.

Үш чүүлдерден тургустунган программаны чагаада тайылбырлап турар, ол чүүлдер болза конгресстиң ийи палаталарының кады кылган резолюциязының үндезини болур ужурлуг, ол резолюция хүлээп алдынган турарын чазак оралдажып турар. Ук программа болза «Чоокку Чөөн чүктүң чурттарын камгалаарынга» америк чепсектиг күштерни ажыглаар эргени, а ол ышкаш ол районга «шериг дузаламчызының болгаш кады ажылдажылганың программазын» ап чорудар эргени АКШ-тың президентизинге бээрин көрүп турар.

Чоокку Чөөн чүк чурттарының экономиктиг дузаламчыга херегленин барымдаалаш, программада ол районнуң чурттарынга азы бөлүк чурттарга оларның экономиктиг хөгжүлдезиниң талазы-биле «кады ажылдажылганы болгаш дузаламчыны» аазап киирген.

Египетке удур агрессияны чагаада чүгле буруу шапайн турар эвес, харын Англияның, Францияның болгаш Израильдиң үндезилээр барымдаа чок агрессиязынга «делегей коммунизми» буруулуг болган дээр аянныг бадыткал кирип турар.

Америк империализмниң база бир колониалисчи планының көстүп келгениниң ёзулуг чылдагааннарының дугайын чагаада чажыра аарак көргүзүп турар. Чагаада чугаалап турары болза: «Чоокку Чөөн чүк Европаның, Азияның болгаш Африканың аразында ажикти хандырып турар. Ол болза амгы үеде делегейде нефтиниң билдингир курлавырларының үштүң ийизин бодунда шингээдип турар»... Делегейниң ол районунуң шериг-стратегтиг ужур-дузазын чагаада чүгүрту аарак демдеглээн.

Ынчангаш, америк политиканың тайбынның хэрээнге айыылдыг агрессчи ужур-уткалын чаап чажырарының тускай болгаш тускай эвес-даа бүгү-ле оралдажышкыннары турзажок, конгресске номчутунган чагаа Чоокку Чөөн чүкте америк политиканың империалистиг, колониаторжу бүдүш-шынарының дугайында чигзиниишкиннерни болдурбайн турар.

Чехословакияда электростанциялар тудуу

ПРАГА. (СЭТА). Градец области Поржичи хоорайның чанынга чуртта эң улуг эдалга кужу-биле ажылдаар электростанцияларның бирээзиниң бирги ээлчээ ажыглалга кирген. Бирги агрегаттың күчүзү 50 муң киловатт. Ийиги агрегат бо чылын, үшкүзү—1958 чылда ажыглалга кирер.

Электростанцияны ажылдадып киирер хүнде тудугжуларның улуг митингизи болган, аңаа Чехословак Республиканың президентизи А. Запотоцкий чүве чугаалаан.

Капиталистиг чурттарда ажыл соксадыышкыннары

АНГЛИЯ

ЛОНДОН. (СЭТА). «Рутс моторс лимитед» деп компанияга хамааржыр Лондонда «Трапп энд маберлиз» деп автомобиль заводунда 200 ажылчыннарны ажылдан үндүргениинге удурланыышкынның демнээ кылдыр ай дургузунда ажылга үнмейн турар ажылчыннарның ажыл соксадыышкыны үргүлчүлеп турар. Чуртта кывар чүүл чедишпезиниң түңнелинде оларны ажылдан үндүрген турган.

Ажылдан үндүрткеннерни шуптузун заводка катап эгидип киирерин ажылчыннар негээннер. Ажылды болгаш ажыл төлевирин боттарының эштери-биле хуваажыры-биле олар шагын кызырган ажыл неделязынче шилчиирингe белениң илереткеннер. «Трапп энд маберлиз» заводта ажыл соксадыышкыны автомобиль үлетпүрүнүң өске-даа бүдүрүлгелериниң ажылчыннарының талазындан сагыш-сеткилдиң болгаш сан-хөөнүң калбак деткимчезин алган.

АКШ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Лейборо дейли» деп профэвилел солунунуң дыңнадыын ёзугаар алырга, баш бурунгаар медээ ёзугаар 1956 чылда АКШ-ка 3800 ажыл соксадыышкыннары болган, аңаа 1 миллион 900 муң чыгы ажылчыннар киришкеннер. Ол ажыл соксадыышкыннарының түңнелинде 33 миллион кижи хүннери когарааан, ол болза, 1955 чылга деңнээрге, барык-ла 5 миллион хөй кижи-хүннери болуп турар.

Норвегияның чонунуң саны

ОСЛО. (СЭТА). Төп статистиктиг бюронуң медээлериниң алырга, 1957 чылдың эгезинде Норвегияның чурттакчы чонунуң саны 3.478 муң кижи болган. Ослода 454 муң кижи чурттап турар.

Турцияда өртек улгадыышкыны

СТАМБУЛ. (СЭТА). Чаа чылдан эгелээш трамвайларга болгаш автобустарга чоруурунуң хелезин Стамбулда улгаткан. Газ ажыглааны дээш төлээшкин 50 хуудан ажыг улгаткан.

КНО-нуң чиңгине секретарының оралакчызының Будапештиге чорааны

БУДАПЕШТ, январь 7. (СЭТА). Маңаа тускай дыңнатканың ёзугаар алырга, Каттышкан Нациялар Организациязының чиңгине секретарының оралакчызы Де Сен январь 4-тен 7-ге чедир Будапештиге чораан, ол аңаа КНО-дан Венгрияга көргүзер дузаламчы дугайында айтырыг талазы-биле чугаалажылышкыннарны чорудкан.

Чугаалажылышкыннарга венгр төлээлерни КНО-да венгр төлээлерниң кежигүнү профессор Имре Вайда баштаан.

КНО-нуң чиңгине секретарының оралакчызы Де Сенни Будапештиге келгениниң үезинде Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың даргазы Янош Кадар, садыг министри Шандор Ронаи, даштыкы херектер министриниң оралакчызы Карое Сарк болгаш чурттуң өске-даа күрүне ажылдакчылары хүлээп алган.

КИНО

Иван Франко

Киевтиң кино студиязының үндүргени «Иван Франко» деп чаа кино областа үнүп эгелээн. Бинонуң эгезинден төнчүзүнге чедир Украинаның чогаалчы революсчузунуң чуртталгазының кол үе-чадаларын көргүскен.

Делгем залда дыка хөй кижи аразында кезек аныяктарны олуртуп алган судтап турар. Оларның аразындан кыскы сарыг баштыг, узун сынныг мөге шывырак кижи туруп келгеш:

— Үзел-бодалымдан бердинип, хандыкшаан социалисчи кижи-дир мен, чаңгыс үзели дээш кижини шиидер эргени бижээн ындыг хоойлуну кайын тыпкан силер? — деп, килеңнээшкиннинг чугаалап турар.

Иван Франко ол-дур. Иван Франкону болгаш оон өөрүн Маркстың база Чернышевскийниң чогаалдарын украин дылкырынче очулдургаш тарадып турганы дээш хоругдаан... Ол судтан Франкону ындыг бурунгаар депшилгелиг үзел-бодалы дээш шиидип каар. Ол, кара бажыңның халаазыранчыг камеринге чыткаш-ла чонну хосталгаже кыйгырып турар шүлүктерни, чогаалдарны дүне-хүндүс дивейн бижип чыдар.

Франконуң ханы ынакшаны бажыңның дүгү хылбанак Людвика деп кыстың кара бажың чоогунга ону дээш үргүлчү кээп турарын каргыс шагдаалар белин эскерип каарлар. Хоругдалдың халаланчыг хүннери доозулган, Франко база катап хосталган. Кара бажың эжиинге Людвикага ол ужуражы бээр.

Ол уруг авазы моон соңгаар бодун оваарымчалыг ап чоруп, бичии-даа чогаал аймаа биживейн көр деп чаныыр. Оон чаңныышкыны хөй болган. Франко чонну Төрээн чуртунуң хосталгазы дээш демиселче кыйгырып турар чогаалдарын улам хөйү-биле бижип эгелээн.

Ылангыя ол «Громадський журнал» деп журналга редакторлап турган оон арыннарынга революсчу уткалыг шүлүктерни, чогаалдарны, чүүлдерин бижип турары дээш, ону база катап тудуп хоругдаар. Оон мурнунга Галицияның кара бажыңының хаалгазы база катап ажыттынгаш хагдынган. Бо бажыннаашкынның соонда ону төрээн суурунче шөлүгге байдалдыг чорудуптар. Маңаа келгеш ол дарганнап ажылдавышаан элүм чок чогаалдарын соксаал чокка бижип турарын көргүзер.

Каш айлар эрте бергенде Франко база катап Львовка чедип келир. Маңаа келгеш ол Людвиканың өске кижиде барып турарын билгеш, оларның хүрээге ашаккадай болганының ёзулалын кылдырып турарынга таваржып кээр. Людвиканың шажынчы адазы ону Франкога бээриндан ынчаар соксадыр.

Франко Львов университединге өөренмишаан, «Громадський журналды» редакторлап турар. Ону студентилер аразынга чонну демиселче кыйгырып турар чогаалдарын номчуп турганы дээш ажылындан болгаш университеттен үндүрүтер.

Ол үеде Галиция Австри-Венгрия күрүнезиниң колониязы турган. А Иван Франко «Россия биле Галиция каттышпаан шаанда чуртунуң база чонунуң келир үезинге таарымча турбас» дээрзин чаңгыс удаа эвес чугаалап турар. Балбак делгем Днеприниң эриинге Франко шаандан тура өңнүү талантылыг украин композитор Лысенкога ужуражы бээр.

Ол-ла өңнүүнүң Киевте бажыңынга кончуг томаанныг, биче сеткилдиг Ольга деп кыс биле таныжкаш кудазын ажыдарлар. Буда соонда Франко кадайы-биле Львовче ээп кээп, бичии өөрэлчигешке чуртталгазын эгелээрлер.

Чылдар, үелер эртип-ле турар... Галицияга Франконуң бижээн шүлүктери, чогаалдары көвүдеп, бөлүүн кижилерниң аразынга оон сураа делгереп, чогаалчыга чоннуң ханы чоогун кино тодаргай көргүзүп турар. Кинода парламентиниң соңгулдазы болур деп турарын көргүзер. Революсчулар парламентиге Франкону депутатка кандидат кылдыр депшидерлер.

Хаан чазактың каргыс шагдаалары чогаалчыны дээш бадылаарынче соңгукчуларны соңгулдага кирбээниинден Франконуң адынга бюллетеньнер ынчаар узуттунып каар. Чоннуң хосталга, аас-кежиг дээш күштүг күзел-соруун кым-даа үзүткап шыдавас! Социал болгаш национал хосталганы чаалап алырда чүгле революсчу арга-биле шиитпирлээр ужурлуг.

1905 чылда Россияга болган революцияның дугайы Галицияга ол дораан дыңналып келир...

...Кончуг каан, аяс хүн. Улуг эвес өрээлде Иван Яковлевич аараан чыдар. Львовтуң эрги кырган кудумчуларында дыка хөй чон чыглып үнүп келген, оларның арыннарында өөрүшкүнүң хайныышкыны кыпты берген, кырында кызыл түктар киискип турар. Баш чылдар мурнунда Франконуң чогааткан Галицияның революсчуларының ырын чон Львовтуң кудумчуларын чаңгыландыр ырлажып чоруп турар. Аарыг чыткан Франко тургаш кадайы-биле соңгадан кудумчу шимчээшкинин улуг сеткил-ханышкынның көрүп турарлар.

Иван Франконуң ролюнда артист Сергей Бондарчук фильмниң төнчүзүнге чедир эң эки шимчээшкиннерлиг ойнап турар. Ол ышкаш өске-даа рольдарда артистер төлептиг ойнап турарлар.

Иван Франконуң шаг үргүлчү күзел чораан улуг орус улус-биле Украинаның чонунуң чаңгыс өг ишти болуп найыралдыг каттыжылгазы амгы үеде мөңгези-биле боттанган.

С. МОНГУШ.

Пекинниң хөгжүм шиизиниң Шанхай театрының Москвадан үнүүшкени

Пекинниң хөгжүм шиизиниң Шанхай театры Совет Эвилелинге оюн көргүзүүшкүнүн дооскан. ССРЭ-ге ийи ай иштинде чорааның дургузунда кытат артистер Москвага, Ленинградка, Таллинге, Ригага, Баунаска, Вильнюске, Минскиге, Гомельге, Киевке чораш, 43 шиилерни көргүскеннер. Кытат сценаның мастерлериниң оюну улуг чедиишкинниг болган.

Январь 6-да ССРЭ-ниң культура министри Н. А. Михайлов театрның коллективинге алдар кылдыр байырлажып чарлыышкынның шайлалгазын тургускан.

Январь 7-де кытат артистер төрээн чуртунче чорупканнар.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Школачыларга сүмелер

Кичээлдерге канчаар белеткенирил?

Бо айтырыгны кезек школачылар салган. Бир оол мактаны каапкан: школадан келген дораан-на даартагы хүннүң кичээлдеринге белеткенип эгелей бээр мен. Чүгле кичээлимни кылып доосказ, ам дыштанып эгелээр мен. «Ажыл төнген—дидим дыштан». Ол оол бо чечен домакты шын ажыглаан бе ынчаш? Школага кичээл төнген соонда өөреникчиге дыштаныры чугула. Эки дыштанып албайн даартагы хүннүң кичээлинге белеткенип эгелей берзе, оналга эки билдинмес болгаш хөй үе чарыгдатынар. Өөреникчи дораан туруптар. Хүннүң-не дыштанмайн ынчаар кичээлдеп каар болза, кижиниң кадыкшылы баксырап эгелээр.

Ынчангаш школадан чанып келгеш, чемненип, элээн дыштанып алгаш, ам-на бажыңга берген оналгаларны күүседип эгеле.

Ынчалза-даа даартагы кичээлге белеткенириниң чылыгы: шала кежээ кижиниң ажылдаар хөңнү чокталып келир. Бир эвес сен кежээки ээлчегде өөренип турар болзунза, даартазындагы кичээлге эртенги чем соонда белеткенип ал.

Кичээлдеп эгелээр мурнунда өрээлиң иштин агаарладып ал. Сенээ шаптыктавазын дээш, улуг улустуң чөпшээрели-биле радиону ыыттавас кылып ал.

Чырык ыяавыла солагай талазындан азы кырындан дээп турарын хайгаара. Хөрээн-биле столга чөленме.

Баштай берге оналгаларын күүседип алгаш, ам белеңнеринче шилчи.

Кичээлиң дооскаш, дыштанып, агаарлап кылашта. Ам-на демги чечен домакты ажыглап болур. «Ажыл төнген—дидим дыштан».

Хүн чуруму кадыкшылды камгалаар

Сен бөгүн эртенги гимнастика кылып, оналгаң күүседип ал, ном номчуп четтиктиң бе? Ада-иенниң ажылынга дузалаштың бе?

Чамдык чү-даа чүвеге шагы четпейн баар оолдар, уруглар бар. А чамдыктары шуптузун кылып четтигипкен турар. Байчап черле олар ынчаар четтигип турарлары?

Олар үени камнап, шын хуваап ап өөрени бергеннер.

Чурумнуг оолдар, уруглар хүн чурумун тургузуп алгаш, үргүлчү ону сагып турарлар. Сен база бодунга ындыг хүн чурумундан тургузуп ал.

Эртенги зарядка, ном номчулгазын, хөй-ниитиниң ажылын, күш ажыл кылырын, солун спорт оюннары ойнаарын, арыг агаарга агаарлаарын утпайн хүн чурумунга кирип ал.

Тургаш эртенги, дүштеки, кежээки чемни чигеш, чаңгыс доктаамал шакта узу. Кежээки чем чигеш 1—1,5 шак эрткенде узу. Оон мурнунда дыштанып агаарлап ал. Ол аразында удуур өрээлиң агаарладып ал. Уйгуга ыяавыла 9—10 шак чарыгда.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харысаалгалыг секретарьның культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00027.

Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ЯНВАРЬ 13 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 9 (3721)

Өртээ 20 коп.

Областың ажылчы чоннары чер-чер Советтеринге соңгулдаларга алдар кылдыр күш-ажылчы чедиишкиннер дээш бүгү күжүвүстү салыылыңар.

Партийжи шиитпирлерниң күүселдези дээш идепкейлиг демиселчилер болур

СЭКП-ның XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш демиселге чер-черниң партия организациялары канчаар-даа аажок улуг рольду ойнап турарлар. Партийжи амыдыралдың ленинчи нормаларының катап тургустунганы бүгү парторганизацияларның политиктиг идепкейин күштүг-биле көдүрген, ажылчы чоннарның калбак массалары-биле оларның харылзаазын улам быжыглаан. Партияның иштики демократиязынга, шүгүмчүлелдиң болгаш бот-шүгүмчүлелдиң калбарыышкынынга үндезилээш, коммунистерниң идепкейлии өскен, ажыл-херектиң байдалы дээш оларның харыысалгалыы улам күштелип турар. Ол дугайын районнарның болгаш Кызыл хоорайның бүгү партия организацияларынга болуп эрткилээн отчёт-соңгулдалыг хуралдар тодаргай херечилээн.

Партия эге организацияларының отчёт-соңгулдалыг хуралдары болгаш районнарның партия конференциялары СЭКП-ның XX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле парторганизацияларның ажылының баштайгы түңнелдерин үндүрген. Коммунистер ажыл-агый, культура тургузуушкунунга партийжи удуртулганың практиказынга ханы анализти берген. Партия организацияларының ажыл-чорудулгазында эки дурумалгаларны байыткан болгаш четпестерге большевиктиг чидиг шүгүмчүлелдерни таварыштырган. Партия хуралдарынга болгаш конференцияларынга болгулаан санал-шүгүмчүлелдер партия, совет, ажыл-агый органнарының болгаш бүгү-ле албан черлериниң ажыл-чорудулгаларын улам экижидер дугайында коммунистерниң сагыш салыышкынының кончуг херечизи болган. Партия хуралдарының болгаш конференцияларының хүлээп алгылаан шиитпирлери коммунистерниң саналдарынга үндезилеттинген.

Ол шиитпирлер — чер-черниң партия эге организацияларының, СЭКП райкомнарының, оларның удуртукчуларының практиктиг ажыл-чорудулгазының тодаргай программазы. Сорулга болза, ол шиитпирлерниң болгаш коммунистерниң шүгүмчүлекчи саналдарының амыдыралга боттанылгазын херек кырында хандырары болур. Ажылга эрентейлээр болгаш олуттай чоруктуң практиказындан чайлаар, шуут боттуг болгаш дириг, организакчы ажылдарны күштелдирер, үлетпүр, көдээ ажыл-агый болгаш культура хөгжүлдезиниң чаа-чаа чедиишкиннери дээш, алдыгы беш чылдың ийиги чылының онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш демиселге бүгү-ле коммунистерниң база партия кежигүнү эвес калбак массаларның күжүн мобилизастаар херек.

Отчёт-соңгулдалыг хуралдарның болгаш районнарның партия конференцияларының шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле элээн үлегерлиг ажылдарның демдектери көстүп турар. Сүт-Хөл, Чадаана, Шагаан-Арыг МТС-терниң механизаторлары социалистиг чарышты калбартпышаан, тракторлар септелгезиниң графиктиг планын ажыр күүседип турарлар. Сүт саалдазының талазы-биле районнар аразының чарыжының бирги черинде Бии-Хем, Тожу районнары, колхозтар аразының чарыжының бирги черинде Бии-Хемниң «Кызыл тараачын» колхозу, фермалар аразының чарыжының бирги черинде Туран фермазы чоруп турар. Ол дээрге кончуг чедиишкиннер-дир, көзээниң ажыл-ишчилериниң ортузунга чоруткан организакчы болгаш кижизидикчи ажылдарның эки түңнели-дир.

Оон-биле чергелештир чамдык партия, совет болгаш ажыл-агый организациялары оларның адрестеринге болгулаан шүгүмчүлелдерден чогуур түңнелдерни үндүрбейн, партийжи шиитпирлерниң күүселдезиниң талазы-биле ажылдарны дыка осал чорудуп турарлар.

Эрткен чылын Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозу (даргазы эш Биче-оол, партия организациязының секретары эш Сыгыртаа) ажыл-агый талазы-биле дыка частыг көргүзүглерлиг болган. Колхоз инек бүрүзүнден 650 литр сүт, хой санындан 1,7 кг дүк алыр турган, чүгле 349 кг сүт, 1,3 кг дүк алган. Тараа культураларының дүжүдү гектар санындан ортумаа-биле чүгле 3 центнер болган. Тудуг планын ырак-та-ла чедир күүсетпээн. Мал кажааларын чедир тутпааныңдан, амгы үеде ында инектерниң болгаш шээр малдың чылыг кажааларын чедишпейн турар. Колхозчулардан ам-даа 200 ажыг өреге бажыңнар-биле хандыртынмаан.

Бо фактылар чүнү херечилеп турарыл? Ол колхозтуң удуртукчулары коммунистер колхоз бүдүрүлгезин хөгжүдер талазы-биле организакчы ажылдарны дыка кошкаткан. Партия организациязының секретары эш Сыгыртаа колхоз бүдүрүлгезиниң чугула айтырыгларын коммунистерниң хуралдарынга тургуспайн, шиитпирлерниң күүселдезин организастаар талазы-биле колхозчу активке, хөй-нийти организацияларынга даянып ажылдавайн турар. Ол парторганизацияның бюрозу отчёт-соңгулдалыг хурал болгандан бээр үш айлар иштинде коммунистерниң нийти хуралын чаңгыс-ла катап эрентей байдалдыг чыылдырган. Масса-политиктиг ажыл ам-даа экиживейн турар.

Шак ындыг фактылар болза чамдык удуртукчу ажылдарда коммунистерниң талазындан партийжи шиитпирлерни, алдындан шүгүмчүлелдерни ёзу барымдаалап көрүп турарының херечизи болур. Моон алгаш көөрге, шүгүмчүлелди аас кырында ылын деп миннип, четпестерни дүргеш узуткаар бис деп хүлээнип ап турза-даа, а оон соонда эрги байдал-биле хевээр-ле туруп турар ажылдакчылар бисте бар. Удуртур ажылдакчыларның болгаш коммунистерниң сөзү-биле херек кырында ажылы карышпас болур ужурлуг. Ол негелдени коммунистер арыы-биле сагып күүседир хүлээлгелиг.

Чер-черниң партия, совет, ажыл-агый организацияларының удуртукчулары коммунистер ажылчы чоннарның калбак массаларының ортузунче кирер, кезээде оларның-биле кады ажылдаар, оларны ажыл-агый культура тургузуушкунунуң планнарын күүседиринче сорук киирип мобилизастаар ужурлуг. Ылаңгыя СЭКП райкомнарының, хоорвомунуң удуртукчулары кабинеттерге хөй шак-үени эртирбейн, а бүдүрүлге черлеринге, МТС-терге, колхозтарга, совхозтарга болгаш бригадаларга, фермаларга үргүлчү баар, оларның ажылының ханызынче кирер, оларга херек дузаламчыны ол-ла черлеринге барып көргүзер херек.

Партийжи шиитпирлерниң күүселдезин хандырары чүгле партия райкомнарының, хоорвомунуң болгаш эге организацияларының хүлээлгези болур деп билири чазыг болур ийик. СЭКП Уставы коммунист бүрүзүнге партийжи шиитпирлерниң күүселдези дээш идепкейлиг дайынчы болурун хүлээдип турар. Ынчангаш партийжи масса боду шиитпирлеп база боду ажылдап турары — партияның иштики демократияның ужур-утказы ол болур. Ындыг төлээде, партияның шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле практиктиг ажылдарга бүгү коммунистерни киириштирери чугула, а коммунист бүрүзү бодунуң ол хүлээлгезин бедик медерелдии-биле билип күүседир хүлээлгелиг.

Ёзулуг-ла коммунист-ленинчи болуру дээрге, четпестерге эптеш чок болуру, ол четпестерни узуткаар дээш херек кырында демиселче оон боду баары болур.

Үлетпүрге бүдүрүлге планнарын күүседирин, көдээге мал кыштагладыышкынының чедиишкинниг эртиирерин, мал ажылының продуктулуун бедиирерин, часкы тарылгага белеткелдерни үлегерлиг организастаарын хандырары — партия организацияларының амгы дайынчы сорулгазы. Совет кижилер күрүне эрге-чагыргазының чер-чер органнарының ам болур соңгулдаларынга канчаар-даа аажок улуг сорук кириишкин-биле белеткенип турар. Ол чугула политиктиг кампанияның үезинде ажылчы чоннарның калбак массаларының ортузунга масса-политиктиг ажылдарны онза күштелдирер херек. Ол харыысалгалыг сорулгаларны күүседирде боттарының массалар ортузунга организастыг болгаш политиктиг ажылдарының деңнелин бедиири, коммунистерниң идепкейин болгаш бот-ажыл-чорудулгазын бүгү-ле хемчеглер-биле хөгжүдери эргежок чугула.

1957 чылда БКАД-тың киржикчилери

Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезиниң Кол комитеди 1956 чылда бедик көргүзүглерни чедип алган элээн каш колхозтарны, совхозтарны, МТС-терни, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң мурнакчыларын, а ол ышкаш эрткен чылын бедик дүжүттү алган, мал ажылын чедиишкинниг хөгжүткен, көдээ ажыл-агый продуктуларын күрүнеге хөйү-биле дужааган областарны, крайларны, республикаларны 1957 чылда БКАД-тың киржикчилеринге сөөлгү үениң дургузунда бадылаан.

1957 чылда делгелгениң киржикчилериниң аразында Казах ССР, Таджик ССР, Киргиз ССР, Узбек ССР, Башкир АССР, Красноярск, Алтай крайлар, Москва, Саратов, Омск, Новосибирск, Чкалов, Челябинск областар бар.

(СЭТА).

ДЫННАДЫГ

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва автономнуг область Советинге соңгулдалар талазы-биле область соңгулда комиссиязы облкүүскомунуң бажыңында турар.

Адрези: Ленин кудумчузу, бажың № 28, ийиги каът, 41 комната.

Телефон № 1—10.

Чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга чедиишкинниг ужуражыр дээш!

Күш-ажылчы көдүрлүүшкүн

АК-ТУРУГ. (Телефон-биле). Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга алдар болдуруп, социалистиг чарыштың бедиткен хүлээлгелерин алган ажылдап турарлар.

№ 1 инек фермазында эки шынарлыг кажааны туткан, ында 54 саар инекти тургузу азырап турар. 4 инек төрээн, бызаа ажаакчылары Эренчин, Донгуаслар бызааларны эки доруктуруп турар. Инектерге болгаш бызааларга четчир санныг чемни белеткээн. Чолаачылар Мартин, Стребков кыштагларже, фермаларже мал чеминиң сөөртүлгезин февраль 15-ке чедир доозар дээш хүлээлгелерни алганнар. Ферма февраль 1-де бүрүн механизастатынар.

Очур-оолга удурткан 15 кижилиг тудуг бригадазы 400 кубометр тудуг ыяжы белеткээр планныг. Тудуг ыяжын белеткээш март 1-де тудуг участогунга чедирер хүлээлге алган. Тудугжулар Чычаа, Чанчып, Маадыр-оол хүн нормазын 150—200 хуу күүседип турарлар.

№ 1 хову бригадазы хову турлаанда 100 олуттуг клубту болгаш бо чылын элбекшилдиг дүжүт дээш чер чемижилгезиниң сөөртүлгезин март 1-де доозар сорулга салган ажылдап турарлар. Оон-биле кады бригада колхозта ортумак школаның 1957—58 өөредилге чылында 2 муң кубометр оттулар ыяжын февраль 20-де доозар хүлээлге алганнар.

Улам сорук киирген

ТООРА-ХЕМ. (Радио-биле). Чер-чер Советтеринге соңгулдаларның хүнү — март үшке чедиишкинниг ужуражыры дээш Тожу районнуң ажылчы чоннары улуг көдүрлүүшкүннүг ажылдап турар. Тожунуң элбекшилдиг аң-өлүк байлаа чүгле областа эвес, Бүгү-эвилелде безин сураглыг. Районнуң тывышчы аңчылары чылдың өлүк планын ам безин 74 хуу күүседипкен азы күрүнеге 900 муң ажыт рубльдиң «чымчак алдынын» киирген.

Область төвүнден Тожу ырак, ылаңгыя транспортка орук талазы-биле берге район болганда чүък-бараан сөөртүлгезин кышкы орук-биле хандырары чугула айтырыг кылдыр тургустунуп турар. Районнуң колхозтарындан 30—30 аъттарлыг ийи бригадалар Калбак-Төштен бараан сөөртүрү-биле үнүпкен. Олар чылдың сөөртүлге планын март 1-ге чедир доозар хүлээлге алганнар.

Школаларга оттулар ыяш, колхоз тудугларынга материалдар белеткээр, малды хүр чыл ажырар дээш чарыш кижи бүрүзүн ак-сеткилдиг күш-ажылче улам сорук киирген.

Часкы тарылгага белеткел

Таңды районнуң Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артели часкы тарылгага эки белеткенип турар. Янзы-бүрү тараа культураларының 4895 центнер үрезинин арыглааш, чажарынга белеткеп алган. Оон иштинде кызылтас 3895 центнер, кызылтастың үнүүчели 97 хуу болган.

Доора-Хадында хову бригадазы болгаш Ургайлыгда сүт-бараан фермазы тараазының дүжүдүн бедидер дээш тарылга шөлүнге төгер өдекти белеткей берген. Ургайлыг хемниң суун № 2 хову бригадазының кежигүннери 60 ажыг харлыг Харченко болгаш Прибытко олар бүлүктадып эгелей бергеннер.

Колхозтуң тараажылары бо чылын гектар бүрүзүнден 18 центнер дүжүттү алыр деп сорулга салганнар.

Чаа тудугларга

Эрзин районнуң колхозтары бо чылдың тудугларынга ыяш материалын белеткээринче күштүг салып турар. Колхозтарның чер-черде тудуг ыяжының белеткелинде 116 кижи ажылдап турар.

Олар түс-түс звеноларга үстүп алган ажылдап турарлар. Бир звено чудуктарны безип турда, өскелери машина оруун аштап, кескен ыяштарны олче үндүр сөөртүп турар. Районнуң колхозтары нийтизи-биле чоокку хүннерге чедир 6617 кубометр ыяшты кескеш, ортан 3831 кубометрни машина оруунче үндүр сөөртүп алган.

Колхозтар белеткетинген ыяшты тудуг шөлдеринче дажыглаар дээш күштүг салып турарлар.

18 ДУГААР АГИТПУНКТУДА

СЭКП Кызыл хоорвомунуң № 18 агитпунктузу (эргелекчизи эш Сухачев) хоорайның мурнуу кезиинде Дружба кудумчузундан ыңай Шевченко кудумчузунга чедир база Интернациональная, Октябрьская кудумчулар аразының девискээриниң чурттакчы чонунуң ортузунга партийжи агитация ажылын чорударының төвү болур. Ол агитпункту Кызылдың горпозунуң бажыңында турар.

Агитпункт облпрокуратураның, областың совет партия школазының, башкы институдунуң, ДОСААФ-тың болгаш горпонуң партия организацияларының чүс ажыг агитаторларлыг агитколлективтеринден тургустунган.

Агитпункт бодунуң участогунуң чурттакчы чонунуң иштинде элээн ажылдарны чорудуп келгенин СЭКП-ның Кызыл хоорай комитединиң бюрозу чоокта чаа демдеглээн. Эрткен чылдың ноябрь, декабрь айларының иштинде агитпунктуга бүгү делегейниң байдалының дугайында, совет Конституцияның дугайында болгаш Тыва беш чылда деп лекцияларны чурттакчы чонга номчаан. Депутат Радченко-биле соңгукчуларның ужуражылгазын организастаан. Лекцияларга болгаш ужуражылгага чыылган чонга областың Совет партия школазының дыңнакчыларының, башкы институдунуң студентилериниң организастаан концерттерин болгаш кинону көргүзүп турган.

Агитаторларның сургаалдалыг хуралдарын агитпункт ийи удаа чыылдырган, эш Сусловтуң ноябрь 6-да илеткелиниң, Египетке болгаш Венгрияга болуушкуннарның дугайын база Кызыл хоорайның чаагайжыдылгазының сорулгаларын оларга таныштырган.

Сөөлгү хүннерде агитпункт чер-чер Советтеринге соңгулдаларга белеткенип эгелээн. Округтарның соңгулда комиссияларынга кандидаттар дешпидер дугайында соңгукчуларның нийти хуралдарын чыылдырган, соңгулдалар хүнүнүң календарын орус болгаш тыва дылдар кырынга бижип кылгаш, агитпунктунуң турар бажыңының эжиинде делгээн. Соңгулда кампаниязының үезинде агитаторларның сорулгаларын тодараткан чөвүлел хуралдарны агитколлективтер айы-биле эртиргилээн. Агитаторларның хөй кезии ам соңгукчулар-биле беседаларны оларның бажыңнарында чорудуп турарлар.

Чоокку хүннерде агитпунктуга дежурныйларны тургузарын, аңаа соңгулданың литературазын белеткээрин, чер-чер Советтеринге соңгулдалар дугайында дүрүмнү тайылбырлаарын болгаш медицина темазынга бир лекцияны номчуурун организастаарын агитпункт белеткеп турар.

Районда агитпунктулар

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Чер-чер Советтеринге соңгулдалар белеткели Бай-Тайга районда чедиишкинниг чоруп турар. Ажылчы чоннар депутаттарының район Советинге соңгулдалар чорудар округтуң соңгулда комиссиязының даргазы эш Сыырын-оолдуң редакцияга дыңнатканы болза:

— Районда 11 агитпунктулар бар, ында 350 ажыг агитаторлар ажылдап турар. Оларның сургаалдалыг хуралдарын чечерлер айы-биле эртиргилээн. Соңгулдага хамаарышкан материалдарны, СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин агитаторлар чоннуң ортузунда калбак таныштырып турар.

Бо талазы-биле Шуйда агитколлектив (составында 28 кижилиг) районда дээре ажылдыг болуп турар, удуртукчузу эш Биче-оол. Ам безин агитаторлар боттарының участоктарында беседа тайылбырларны 2—3 удаа чорудуп турар. «Мурнакчы» колхозтуң клубунда агитпункт (эргелекчизи эш Будурукпай) соңгулда материалдары-биле байлак деритинип, лозунг, плакат шимелделери көрүштүг четчелеттинип турар.

Агитация ажылы эгелээн

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК (Телефон-биле). Районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозунда партия организациязы (секретары Шырап) чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга чедиишкинниг ужуражыр сорулга-биле агитколлективтиң ажылын экижидери-биле чамдык хемчеглерни ап чорудуп турар. Ам агитколлективте 42 агитаторлар ажылдап турар.

Үш кезек черде агитпунктуларны шимеп эгелээн, ылаңгыя колхозчу суурда агитпункт бүрүн шиметинген. Оорут тайгазында тудуг ыяжы белеткеп турар колхозчуларның ортузунга Өлзейге удурткан 10 кижи составтыг агитаторлар ажылдап эгелей бергеннер.

Ол ышкаш ыраккы мал фермаларының малчыннарынче агитаторлар чорупканнар.

Бедик көдүрлүүшкүн-биле

АРЫГ-БАЖЫ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районда Маленков аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга чедиишкинниг ужуражыры дээш бедик көдүрлүүшкүннүг ажылдап турар. Артель бүдүрүлгезиниң планында көрдүнген бо чылдың тудугларынга нийтизи-биле 1800 кубометр ыяш херек, ону февраль 28-ке чедир бүрүн кезип белеткээш, машина оруунга шуптузун чыып алган турар сорулга салдынган. Амгы үеде Тел-Ыяшта эш Балчый-оолга удурткан 45 кижи сөөлгү хүннерде 800 хире кубометр тудуг ыяжын белеткээн.

Колхозтуң ногаа ажылының бригадазы (бригадири эш Ангакпан) эрткен чылын багай эвес дүжүттү өстүрүп, ажаап алган. Бо чылын оон-даа бедик көргүзүглерлиг болуруңга белеткел ажылдарын организастыг чорудуп турар. Расада өстүреринге 150 муң ирик-өдек саважыгаштар кылыр планныг, ол ажыл участогунда 35 херээженнер ажылдап эгелээн, баштайгы хүннерде ийи муң ажыг саважыгаштар белеткетинген. Бригаданың өске кежигүннери удобрениелер мөөннеп, ону шөлдерже болгаш парниктерже сөөртүп турар, а чамдыктары септелге болгаш өске-даа ажылдарны кылып турар.

Колхозтуң малы эки кыштаглап турар. Шээр мал амдызында оолдап эгелээн. Хендергеде № 2 сүт-бараан фермазында чүгле 5 инек төрээн, оон бызаалары эки доругуп турар. СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин таныштыраш, колхозчу малчыннар нийтиниң малын хүр чыл ажырарынга тодаргай хүлээлгелерни алган. Колхозта парторганизация секретары эш Сарыг-оолдуң редакцияга дыңнатканы болза:

— Бисте бүгү-ле ажыл чер-чер Советтеринге соңгулдаларның алдары дээш калбарып турар. Колхозтуң чаа клубунда агитпункт (эргелекчизи эш Бомбуй) лозунг, плакат-биле көрүштүг шиметинип, соңгулдаларга хамаарышкан материалдар, литература болгаш солуннар, журналдар-биле байлак деритинип турар. Парторганизацияның агитколлективинде билии шыырак, ажылы дуржулгалыг 45 кижини быжыглаан, оларның сургаалдалыг хуралын база эртирген. Агитаторлар амгы үеде хову турлагларында, бригадаларда, фермаларда болгаш ыраккы одарларда колхозчуларга беседа тайылбыр ажылын калбартып турар.

Соңгулдаларга алдар кылдыр

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районда 15 агитпунктулар тургустунган, ында 420 ажыг агитаторлар быжыглатынган. Олар соңгулдаларга хамаарышкан материалдарны, СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин ажылчы чоннуң ортузунда ханы таныштырып турар. Чуртта болгаш делегейде болуушкуннарны тайылбырлаар. Беседа болгаш номчулгаларны калбартыр ажылды парторганизациялар боттуг удуртуп турар. Агитаторларның сургаалдалыг хуралдарын чер-черлеринге организастап эртирген.

Чадаана хоорайда дөрт агитпунктулар ажылдап турар. Районнуң культура бажыңынга агитпункт (эргелекчизи Барахтаев) элээн көрүштүг шиметинген. Ол ышкаш МТС-тиң чаа клубунда эш Медведевтиң эргелекчилээни агитпунктунуң шимелдези эки кылдынган.

Машина-трактор станциязының коллективи дөрткү кварталда септелге планын 110 хуу күүсеткен. Ам херек кырында 38 тракторлар, 51 сеялкалар, 200 илиирлер болгаш 31 андазыннар септетинген. Часкы хову ажылынга бүгү белеткелди февраль 23-те доозары дээш чарыш механизаторларның ортузунда калбарган.

«Октябрьның 30 чылы» колхозтуң Бегзээн-Булакта 45 кижилиг тудуг бригадазы ол турлагга 80 кижи турар нийти чуттадга бажыңын доозар четкен. Олар сөөлгү хүннерде 1000 кубометр тудуг ыяжын белеткээн, март 3-ке чедир 1600 кубометр ыяшты белеткевишаан, тудуг шөлдеринге бүрүн сөөртүп алырын хүлээнген, бедик көдүрлүүшкүннүг ажылдап турар.

Механизаторларның хүлээлгези

СҮТ-АКСЫ. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районнуң партия организациязы соңгулдаларга белеткел-биле холбаштыр районда 10 агитпунктуларны тургускан болгаш агитаторларның сургаалдалыг хуралдарын түс-түс эртиргилээн. Район Советинге соңгулдалар чорудар округтуң соңгулда комиссиязының даргазы эш Севеннин редакцияга дыңнатканы болза:

— Үр эвес үе эрткен болза-даа, машина-трактор станциязында № 3 агитпунктунуң дериглези-даа, ажылы-даа районнуң өске агитпунктуларындан дээре, чедиишкинниг чоруп турар. МТС-те парторганизацияның (секретары эш Дамдын) агитаторлары хамаарышкан участоктарында тайылбыр ажылын улам-на калбартып турар.

Механизаторларның чоокта чаа болган хуралындан часкы хову ажылынга бүгү белеткелин чер-чер Советтеринге соңгулдалар хүнүнге утгуштур бүрүн доозарын хүлээнген. Январь 10-га чедир 19 тракторларны, 30 сеялкаларны септээри доозулган.

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). Эрткен көдээ ажыл-агый чылында Чаа-Хөл МТС трактор ажылының планын 123 хуу, чайгы болгаш күскү чер андарылгазының планын ажыр күүсеткен. Бо чылын оон-даа бедик көргүзүглерлиг болуру дээш МТС белеткел ажылдарын хынамчалыг чорудуп турар.

Январь 10-га чедир 17 тракторлар, «зиг-заг» дээр 230 илиирлер, тракторнуң 27 андазыннары болгаш 30 сеялкалар бүрүн септетинген. Соңгулдаларга алдаржыткан социалистиг чарыш механизаторларны улам сорук киирген. Коллектив часкы хову ажылынга белеткелин февраль 23-ке чедир доозарын шиитпирлээн. Оларның сөзү боттуг ажыл-херектен карышпас.

Ногааларның бедик дүжүдү дээш

Чуртка тараа бүдүрерин улам көвүдедиринче кол кичээңгейни салбышаан, Барыын-Хемчик районда «Большевик» колхоз картофель болгаш ногаа ажылын экижидеринче база чугула сорулганы угландырып турар. Агротехниктиг хемчеглер багай тургустунганындан бо культуралар эрткен чылдарда чөгенчиг чавыс дүжүттү берип турган.

«Большевик» колхоз бо чылын картофельди 40 гектарга, капустаны 4 гектарга болгаш өске ногааларны 2 гектарга олурттурун планнап турар. Ногаа ажылының бригадазы (бригадири Дагбы) чаагай дүжүт өстүрүп алырынга белеткел ажылдарын амгы үеде чедиишкинниг чорудуп турар.

Бригада январь 1-ге чедир 25 парниктерни дерип кылган, аңаа херегләэр 240 эрги рамаларны септевишаан, чаа 60 рамаларны немей кылган, 10 парниктерге шывыгларны белеткээн. Ол ышкаш шөлдерде база парниктерде 110 тонна өдекти чыылдырган, соңгулдалар хүнүнге чедир база ол хире өдектерни белеткээрин бригада хүлээнип турар.

Колхозтуң кыштагларында

Чөөн-Хемчик районда «Октябрь 30 чылы» колхозтуң малы эки кыштаглап турар. Ол болза кыштагладыышкынга белеткелди организастыг чорутканының херечилеп турар. Амгы үеде мал оолдап эгелээн, төрүттүнүп турар чаш мал база немии алдынып, эки доругуп турар.

Сөөлгү хүннерге чедир төрээн 37 хойларның хураганнары болгаш 11 инектерниң бызаалары шупту бар. Моон соңгаарда төрүттүнер чаш малды чидириг чокка өстүрүп алырын колхозчу малчыннар хүлээнген. Ол болза чер-чер Советтеринге соңгулдалар хүнүнге малчыннарның күш-ажылчы белээ болур.

Фермаларга болгаш оон ыраккы кыштагларынга мал чемин үзүктелдирбес сорулга-биле колхоз баштаар чери аъттар-биле сиген сөөртүп турарларга бир автомашинаны немей быжыглаан.

Организастыг белеткел

Кандыг-даа ажылдың чедиишкиннии болуру организастыг удуртулгадан болгаш эки белеткелден кол хамааржыр. Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозтуң хову ажылының бирги бригадазы часкы тарылгага белеткелин организастыг чорудуп турар.

Бригада үрезиннерин культуралар айы-биле арыглап үрген, тарылга шөлдеринде 300 тонна өдекти, 5 тонна хүлдү чедирген болгаш парниктерде 157 тонна өдекти белип белеткээн. Бо ажылдар ам-даа үргүлчүлеп турар.

Ажылчы чоннар депутаттарының область Советинге соңгулдалар талазы-биле округтарның соңгулда комиссияларын бадылаар дугайында облкүүскомнуң шиитпири

(Уланчызы. Эгези № 8 (3720) солунда).

БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОН

Кызыл-Мажалыктың № 21 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы—**Пичугин** Николай Филиппович—районнуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Даржаа** Арбычага Салчакович Кызыл-Мажалыктың ортумак школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Ромашкина** Валентина Игнатьевна — Күрбанктың Кызыл-Мажалык салбырының комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Марженакова** Анна Николаевна — коммунал хандырылгазының конторазының ажылдакчыларының коллективинден. **Степанов** Севээн Чанзанович — СЭКП райкомунуң партия организациязындан. **Сизова** Валентина Павловна — район эмнелгезиниң ажылдакчыларының коллективинден. **Очур** Нина Балзановна — райкүүскомнуң профэвилел организациязындан.

Ак-Довурактың № 22 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Биче-оол** Хомушку Самбуевич — Ак-Довурак школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Жернаков** Владимир Иванович — ГРП-ниң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Кортиков** Иван Дмитриевич — механизация училищезиниң өөреникчилериниң болгаш башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Ооржак** Дуду-оол Канаоолович — Кызыл-Мажалык АТК-зының коллективинден. **Генова** Анастасия Астафьевна — областың психоколониязының медицина ажылдакчыларының коллективинден. **Маркелова** Анна Гавриловна — Кызыл-Мажалык АТК-зының ажылдакчыларының коллективинден. **Столбова** Александра Александровна—ГРП-ниң ажылдакчыларының коллективинден.

«Барлык» совхозтуң № 23 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы—**Ядричев** Виктор Иванович — «Барлык» совхозтуң комсомол организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Оңгай-оол** Хомушку Дармаевич — «Барлык» совхозтуң комсомол организациязындан.

Комиссияның секретары — **Турчаева** Нина Ивановна — «Барлык» совхозтуң школазының комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Ооржак** Мария Бекеевна — Кызыл-Мажалык МТС-тиң профэвилел организациязындан. **Чумаков** Николай Иванович — Кызыл-Мажалык МТС-тиң ажылдакчыларының коллективинден. Астафьева Мария Кузьминична — Кызыл-Мажалык МТС-тиң ажылдакчыларының коллективинден. **Сандан** Ховалыг Чанзытовна — «Барлык» совхозтуң профэвилел организациязындан.

Сарыг-Белдиң № 24 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Кежикей** Виктор Экер-оолович — «ВЛКСМ 30 чылы» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Куулар** Солунам Даржаевич — «ВЛКСМ 30 чылы» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Монгуш** Мария Даржаевна — «ВЛКСМ 30 чылы» колхозтуң херээженнер чөвүлелинден.

Комиссияның кежигүннери: **Куулар** Сагаан-оол Чүлүмович — «ВЛКСМ 30 чылы» колхозтуң комсомол организациязындан. **Дулупаа** Куулар Байыр-ооловна—Сарыг-Бел суурнуң ажылчы чоннарындан. **Маады** Саахпан Дендай-оолович — «ВЛКСМ 30 чылы» колхозтуң колхозчуларындан. **Порожникова** Галина Андреевна—Аянгаты школазының башкыларының коллективинден.

Эрги-Барлыктың № 25 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы—**Очур-оол** Ооржак Самбуевич—«Большевик» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Дагбы** Хомушку Самба-Сюрюновна—«Большевик» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Ермакова** Нина Егоровна—Ыйгылак школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Чозармаа** Саая Бочук-ооловна—«Большевик» колхозтуң комсомол организациязындан. **Аракчаа** Хомушку Чүлүмович — «Большевик» колхозтуң колхозчуларындан. **Бавуу** Хомушку Өлекейович — Ыйгылак суурнуң ажылчы чоннарындан. **Лопсаң** Ховалыг Кунаевич — «Большевик» колхозтуң колхозчуларындан.

Час-Адырның № 26 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы—**Тихонов** Александр Николаевич—76-ГРП-ниң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Хмыкин** Василий Максимович — 76-ГРП-ниң профэвилел организациязындан.

Комиссияның секретары — **Комко** Клавдия Андреевна — 76-ГРП-ниң профэвилел организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Сигачева** Любовь Никандровна — 76-ГРП-ниң ажылчыннар хандырылгазының салбырының салыг кустазының ажылдакчыларының коллективинден. **Ооржак** Манзыр Сайгулович — 76-ГРП-ниң партия организациязындан. **Шикина**—Александра — 76-ГРП-ниң профэвилел организациязындан. **Штромило** Бронислав Михеевич — 76-ГРП-ниң профэвилел организациязындан.

Аксы-Барлыктың № 27 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы **Агылак** Монгуш Лопсанович—«Ленин оруу» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Сериш** Хомушку Калынжыкович — Алдын-Булак суурнуң ажылчы чоннарындан.

Комиссияның секретары — **Кужугет** Чүлдүм Боранайович—«Ленин оруу» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның кежигүннери: **Анай-оол** Байкара Начунович—«Ленин оруу» колхозтуң колхозчуларындан, **Чымбуу** Кужугет Тарбагандайевич—«Ленин оруу» колхозтуң партия организациязындан. **Докпак-Кара** Ооржак Бонзай-ооловна — Алдын-Булак суурнуң ажылчы чоннарындан.

Хөнделеңниң № 28 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Деспижек** Роман Өктекович—Хөнделең школазының профэвилел организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Хандармаа** Сарыглар Чүлдүм — Ворошилов аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Монгуш** Дүгней Дуктуг-ооловна— Хөнделең школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Ооржак** Харбаа Дошкужевич — Оруктуг-Сайыр суурнуң ажылчы чоннарындан. **Хомушку** Данчык Ак-оол — районнуң Хөнделең кодээ Соведиңге хуучуларындан. **Кужугет** Болатмаа Лопсановна — Ворошилов аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Останина** Дина Андреевна — Ворошилов аттыг колхозтуң комсомол организациязындан.

Биче-Тейниң № 29 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Чыртак-оол** Ооржак Ытпалович—«Кызыл тараачын» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Монгуш** Хүргүл-оол Сүртү—Биче-Тей суурнуң ажылчы чоннарындан.

Комиссияның секретары — **Ооржак** Дуктуг-кыс Сазыговна — Биче-Тей школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Монгуш** Очур-оол Самбуу — Биче-Тей суурнуң чурттакчыларындан. **Саая** Серен Чадамбаевна — «Кызыл тараачын» колхозтуң партия организациязындан. **Монгуш** Чүдүрүкпай Серен-ооловна — «Кызыл тараачын» колхозтуң комсомол организациязындан. Монгуш Тараачын Шолбан-оолович — Шекпээр кодээ Советинде ДОСААФ организациязындан.

Дөң-Терезинниң № 30 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Монгуш** Байыр-оол Бандапович—«Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Мишаков** Спиридон Матвеевич — Дөң-Терезин суурнуң ажылчы чоннарындан.

Комиссияның секретары — **Сат** Селен-оол Шагдырович —Дөң-Терезин школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Монгуш** Хуражык Мандылович—«Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң комсомол организациязындан. **Монгуш** Барынмаа Маадыр-ооловна — районнуң Дөң-Терезин суурда хуучуларындан. **Ооржак** Хеймерек Ончаковна — «Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң партия организациязындан. **Монгуш** Анай-оол Мацнай-оолович — «Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң колхозчуларындан.

БАЙ-ТАЙГА РАЙОН

Мөңгүн-Тайганың № 31 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Шамбыл** Салчак Араптанович — Каргы кодээ Советиниң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Сарыг-Донгак** Очур-оол Санзар-оолович — «Мурнакчы» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Бичелдей** Салчак Дембирелович — Мөңгүн-Тайга сельпозунуң хуучуларындан.

Комиссияның кежигүннери: **Добрякова** Антонина Александровна—Каргы кодээ Советиниң комсомол организациязындан. **Биче-оол** Донгак Мазыкы—Каргы кодээ Советиниң ажылчы чоннарындан. **Достай** Долума Салчаковна—Мугур-Аксы школазының комсомол организациязындан. **Иргит** Мария Өскеновна — Мөңгүн-Тайга сельпозунуң хуучуларындан.

Шуйнуң № 32 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы—**Сандып** Хертек Самбыхоевич — «Мурнакчы» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Макаренко** Любовь Алексеевна — Шуй кодээ Советиниң ажылчы чоннарындан.

Комиссияның секретары — **Наадым** Ханды-Серен Эникпен—Шуй школазының профэвилел организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Кен** Хертек Ходуй — «Мурнакчы» колхозтуң колхозчуларындан. **Чалзып** Кара-Донгак Чапай — Шуй кодээ Советиниң ажылчы чоннарындан. **Сайын-Долгар** Кужугет Бюрбюевна — «Мурнакчы» колхозтуң комсомол организациязындан. **Маадыр-оол** Кулчуткаа Айдыновна — «Мурнакчы» колхозтуң колхозчуларындан.

Бай-Талдың № 33 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы—**Насык-Доржу** Салчак Серенович—Сталин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Авыр-оол** Хертек Содуй-оол — Бай-Тал кодээ Советиниң ажылчы чоннарындан.

Комиссияның секретары — **Чечек** Кара-Сал Салгын-ооловна — Бай-Тал кодээ Советиниң комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Шампурова** Евдокия Сидоровна— районнуң хуучуларындан. **Изместьева** Полина Самойловна — Бай-Тал школазының профэвилел организациязындан. **Чыдым** Хертек Шпар — Сталин аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Даржаа** Хомушку Деспижек — Бай-Тал школазының башкыларының коллективинден.

Кызыл-Дагның № 34 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Эрес-оол** Хертек Сюрюнович—«Тиилелге» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Нестеров** Евгений Семенович — «Тиилелге» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Сундуй-оол** Салчак Сазаплаевич — «Тиилелге» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Евсеева** Тамара Александровна—Кызыл-Даг школазының башкыларының коллективинден. **Сюрюн** Хертек Амырбитовна — «Тиилелге» колхозтуң партия организациязындан. **Кызан** Ооржак Чумбуевич — Кеп-Сөөк кодээ Советиниң ажылчы чоннарындан. **Чимит** Салчак Салгыл-оолович — районнуң Кеп-Сөөк кодээ Соведиңге хуучуларындан.

Кара-Хөлдүң № 35 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы—**Будуучун** Иргит Балданович — Кара-Хөл школазының профэвилел организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Айылдаа** Хертек Санакаевич — Кара-Хөл кодээ Советиниң партия организациязындан.

Комиссияның секретары—**Каадыр** Хертек Чыргаловна — Кара-Хөл суурнуң ажылчы чоннарындан.

Комиссияның кежигүннери: **Шихова** Галина Федоровна—Кара-Хөл школазының комсомол организациязындан. **Сүгерек** Хертек Санай—Молотов аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Ламажап** Хертек Санай—районнуң Кара-Хөл кодээ Соведиңге хуучуларындан. **Долгар** Саая Аргиновна—Кара-Хөл школазының профэвилел организациязындан.

Тээлиниң № 36 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Паву** Сергей Сундуевич—Бай-Тайга МТС-тиң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Щербаков** Иван Иванович — районнуң профэвилел организациязындан.

Комиссияның секретары — **Данзы** Валерий Белогешович—районнуң профэвилел организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Прусакова** Надежда Сергеевна — ВЛКСМ райкомунуң комсомол организациязындан. **Чеңер-оол** Салчак Мөңгеевна — Тээли ортумак школазының башкыларының коллективинден. **Шойгу** Хертек Дозурашевна — Молотов аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Байыс-оол** Салчак Давый — Тээли суурнуң ажылчы чоннарындан.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОН

Чадаана хоорайның барыын талазы № 37 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Алдын-оол** Хомушку Сайын-оолович — Чадааның № 1 ортумак школазының партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Ганущ** Зинаида Степановна—район эмнелгезиниң профэвилел организациязындан.

Комиссияның секретары — **Кузьмина** Анна Григорьевна — районо ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Ооржак** Эрэзнек Дөңгүр-оолович — Заготзерноның Чадаана пунктузунуң ажылдакчыларының коллективинден. **Казанцева** Анна Васильевна—районнуң сан киирилгезиниң профэвилел организациязындан. **Морозов** Василий Алексеевич — ППС ажылдакчыларының коллективинден. **Гобелков** Степан Григорьевич — райкүүскомнуң партия организациязындан.

Чадаана хоорайның чөөн талазы № 38 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Бобылев** Владимир Григорьевич — Чадаана АТК-зының партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Зыков** Федосей Павлович — Заготзерноның Чадаана пунктузунуң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Михайлова** Анна Парфиловна — Чадааның № 2 ортумак школазының ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Базыр-оол** Чижок Дугелеповна—Чадаана хоорайның ажылчы чоннарындан. **Булавина** Мария Александровна — район эмнелгезиниң ажылдакчыларының коллективинден. **Шейдина** Фрида Руфимовна — районнуң үлетпүр комбинадының ажылдакчыларының коллективинден. **Очур-оол** Монгуш Кызыл-оолович — шагдааның район салбырының партия организациязындан.

Чадааның № 39 кодээ соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы—**Кужугет** Бошкар-оол Дандыр-оолович — «Искра» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Монгуш** Лама Дембирелович — «Искра» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Куулар** Балдан Ёндонович — Чадаана ортумак школазының башкылар коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Ондар** Комус-оол Самданович—«Искра» колхозтуң комсомол организациязындан. **Монгуш** Амаа Бодурукуевна—районнуң Чадаана кодээ Советинде хуучуларындан. **Горшунова** Валентина Ивановна — Чадаана кодээ Советиниң ажылчы чоннарындан. **Ондар** Былаа Хүржепейовна — районнуң Чадаана кодээ Советинде хуучуларындан.

Даштыг-Кужурнуң № 40 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы—**Доржу** Тюлюш Допанович—«Кызыл тараачын» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Шабанова** Ольга Герасимовна—Хөндергей школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Сайдачаков** Петр Пантелеевич — Хөндергей кодээ Советиниң ажылчы чоннарындан.

Комиссияның кежигүннери: **Кызыл-оол** Донгак Чанзанович—«Кызыл тараачын» колхозтуң колхозчуларындан. **Кара-Сал** Чуук-Бара Докпаковна — «Кызыл тараачын» колхозтуң комсомол организациязындан. **Куулар** Даваалдай Лопсанович — районнуң Хөндергей кодээ Соведиңге хуучуларындан. Кызыл-оол Елизавета Даржаевна — Хөндергей школазының ажылдакчыларының коллективинден.

Шемиңиң № 41 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы—**Монгуш** Осур-оол Намчылакович—Шеми школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Ооржак** Серенмаа Ак-Баштыговна—«Большевик» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Мустафина** Насима Магсумовна — Шеми школазының комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Сарыглар** Валентина Александровна — «Большевик» колхозтуң комсомол организациязындан. **Куулар** Солунам Айыжыович — районнуң Шеми кодээ Соведиңге хуучуларындан. **Куулар** Чимбии Дооланмайович — «Большевик» колхозтуң колхозчуларындан. **Донгак** Салыгжы Дажымаевич—Шеми кодээ Советиниң ажылчы чоннарындан.

Чыргакының № 42 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Санчимап** Монгуш Шыырапович — «Коммунизмче орук» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Дакпай** Монгуш Сендажиевич — Калинин аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Канчыыр-оол** Саара Чыртай-ооловна— Чыраа-Бажы школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Дирчинмаа** Биче-Бара Монгушовна — «Коммунизмче орук» колхозтуң комсомол организациязындан. **Куулар** Серженмаа Мунзуковна — районнуң Чыраа-Бажы суурда хуучуларындан. **Ооржак** Семис-оол Борбак-оолович — Чыраа-Бажы суурнуң ажылчы чоннарындан. **Донгак** Седен Дембирелович — Чыргакы суурнуң ажылчы чоннарындан.

Хорум-Дагның № 43 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Сотпа** Куулар Далбаевич — районнуң Хорум-Даг кодээ Соведиңге хуучуларындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Монгуш** Дава Бежикпеновна — Хорум-Даг школазының ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Ондар** Чайданмаа Дамчаевна — Хорум-Даг суурнуң ажылчы чоннарындан.

Комиссияның кежигүннери: **Куулар** Назын-оол Чамбалович — Жданов аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Монгуш** Чүлдүм Баржаевич — Жданов аттыг колхозтуң партия организациязындан. **Монгуш Маму** Кыспай-оол — Жданов аттыг колхозтуң комсомол организациязындан. **Монгуш** Лопсан-Доржу Хажыт—Хорум-Даг суурнуң ажылчы чоннарындан.

Баян-Таланың № 44 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Кылын-оол** Николай Лопсанович — «Октябрь 30 чылы» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Папың** Ондар Дуктуг-оолович — кодээ ажыл-агыйның дуржулга станциязының ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Ооржак** Серен Дыргытпайович — Баян-Тала школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Лысенкова** Вера Пантелеевна — кодээ ажыл-агыйның дуржулга станциязының профэвилел организациязындан. **Семикина** Ирина Спиридоновна — Баян-Тала школазының профэвилел организациязындан. **Самдан** Донгак Данзыновна — Баян-Тала кодээ Советиниң ажылчы чоннарындан. **Ондар** Данчал Сайын-Белекович — «Октябрь 30 чылы» колхозтуң комсомол организациязындан.

Кызыл-Чыраның № 45 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Чүлдүк** Иван Шойдарович — Ленин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Өлзей-оол** Сат Чымбаевич — Ийме кодээ Советиниң ажылчы чоннарындан.

Комиссияның секретары — **Ховалыг** Данова Самбууовна — Ленин аттыг колхозтуң комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Ховалыг** Сержи Кудерековна — Ленин аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Долума** Монгуш Лопсановна — районнуң Ийме кодээ Соведиңге хуучуларындан. **Куулар** Машпак-оол Андреевич — Ийме кодээ Советиниң ажылчы чоннарындан. **Ондар** Солунам Докумович — Ийме школазының профэвилел организациязындан.

Дөргүннүң № 46 соңгулда округунуң округ соңгулда комисизы

Комиссияның даргазы — **Саңгы-Бара** Демьян Лопаевич — Хайракан кодээ Советиниң ажылчы чоннарындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Билчинмаа** Татьяна Давакпановна — Хайракан кодээ Советиниң ажылчы чоннарындан.

Комиссияның секретары — **Куулар** Хунай-оол Манчы-Сюрюнович — Хайракан школазының профэвилел организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Норжай** Анна Арган-ооловна —Сталин аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Донгак** Шоре Чатович—Сталин аттыг колхозтуң комсомол организациязындан. **Монгуш** Баракые Мижитовна районнуң — Хайракан кодээ Соведиңге хуучуларындан. **Комбуштай** Ондар Бенденович — Хайракан кодээ Советиниң ажылчы чоннарындан.

КАА-ХЕМ РАЙОН

Сарыг-Септиң барыын талазы № 47 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Гудков** Евгений Семенович — Сарыг-Сеп МТС-тиң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Лопсан** Николай Балганович — «Октябрь 14 чылы» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Леонтьева** Татьяна Владимировна — Сарыг-Сеп МТС-тиң комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Чепкасов** Иван Степанович — ажаалга кассазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден. **Халбаа** Донгак Салбайтырович — Сарыг-Сеп ортумак школазының башкыларының коллективинден. **Дорофеева** Анна Андреевна — Каа-Хем райпозунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден. **Ткачев** Владимир Георгиевич — район редакциязының болгаш типографиязының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Сарыг-Септиң чөөн талазы № 48 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Кулагин** Венедикт Петрович — Каа-Хемниң ыяш ажыл-агый чериниң болгаш метеостанцияның ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Шульмин** Алексей Климентьевич — Сарыг-Септиң райүлетпүр комбинадының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Бардер** Александра Николаевна — Каа-Хемниң ыяш ажыл-агый чериниң болгаш метеостанцияның ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Ситалов** Егор Петрович — Сарыг-Септиң райүлетпүр комбинадының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден. **Монгуш** Елена Алдын-ооловна — Сарыг-Сеп ортумак школазының башкыларының коллективинден. **Дерягин** Аверьян Григорьевич — Сарыг-Септиң коммунал хандырылгазының конторазының профэвилел организациязындан. **Бутаровкин** Дмитрий Устинович — «Октябрь 14 чылы» колхозтуң колхозчуларындан.

Бүрен-Аксының № 49 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Чугаев** Константин Терентьевич — «Кызыл түк» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Дапьян** Гавриил Уважаевич — «Кызыл түк» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Вдовина** Анна Владимировна — Бүрен-Аксының школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Мижит-оол** Салчак Начынай — «Кызыл түк» колхозтуң колхозчуларындан. **Мамаева** Антонина Васильевна — «Кызыл түк» колхозтуң колхозчуларындан. **Никифоров** Михаил Артымаевич — «Кызыл түк» колхозтуң колхозчуларындан. **Никитин** Виктор Федорович — «Кызыл түк» колхозтуң колхозчуларындан.

Ильинканың № 50 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Игумнов** Михаил Васильевич — «Тиилелге» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Кенден** Сырат-оол Чигжитович — «Тиилелге» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Молоткова** Мария Михайловна — «Тиилелге» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Салчак** Мунзук Сувакпитович — «Тиилелге» колхозтуң колхозчуларындан. **Комбу** Хертек Айдын-оолович — «Тиилелге» колхозтуң колхозчуларындан. **Овчинникова** Елена Яковлевна — Ильинка суурнуң ажылчы чоннарындан. **Шадрина** Анастасия Анисимовна — Ильинка суурнуң ажылчы чоннарындан.

Тере-Хөлдүң № 51 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Седип** Семен Арамитович — Хрущев аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Иргит** Сарыг-оол Эрексенович—Бунгуртуг школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Кайгародов** Владимир Гаврилович — Каа-Хем райпозунуң Тере-Хөл кустазының ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Балган** Никита Хоогунович — Хрущев аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Тарасов** Владимир Прокопьевич — Каа-Хем райпозунуң Тере-Хөл кустазының профэвилел организациязындан. **Седип** Саяна Сенгиевна — Хрущев аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Кунга** Анна Ивановна — Хрущев аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Медведевканың № 52 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Киселев** Григорий Алексеевич — Ворошилов аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Колбаа** Михаил Чадыг-оолович — Ворошилов аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Дунаев** Василий Иннокентьевич — Медведевка чеди чыл школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Арапчаа** Даш Сергеевич — Ворошилов аттыг колхозтуң партия организациязындан. **Долганов** Савватей Гаврилович — Ворошилов аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Сарапулов** Василий Васильевич — «Ленинчи орук» колхозтуң колхозчуларындан. **Калинина** Галина Васильевна — Бояровка эге школазының башкыларының коллективинден.

Федоровканың № 53 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Дмитриев** Яков Васильевич — «Октябрь 30 чылы» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Тараа** Тан-оол Арапчаевна — «Октябрь 30 чылы» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Кузьмина** Мария Павловна — Федоровка школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Зубков** Павел Павлович — «Октябрь 30 чылы» колхозтуң колхозчуларындан. **Багай-оол** Шангыштай Болгановна — «Октябрь 30 чылы» колхозтуң партия организациязындан. **Астраханцева** Валентина Федоровна — «Сталинчы орук» колхозтуң комсомол организациязындан. **Абрамов** Илья Иванович — «Сталинчы орук» колхозтуң колхозчуларындан.

(Уланчызы 3-кү арында).

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединге соңгулдалар талазы-биле округтарның соңгулда комиссияларын бадылаар дугайында облкүүскомнуң шиитпири

(Уланчызы).

Үжептиң № 54 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Сердобрюк** Григорий Васильевич Үжептиң транспорт базазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Семенов** Яков Карпович — Үжептиң транспорт базазының комсомол организациязындан.

Комиссияның секретары — **Куклина** Ефросинья Федоровна — Үжептиң транспорт базазының профэвилел организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Шмаков** Антон Васильевич — Үжептиң транспорт базазының профэвилел организациязындан. **Сасин** Федор Лукьянович — Баа-Хем райпозунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден. **Мохова** Лидия Григорьевна — Үжептиң транспорт базазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден. **Борисова** Лукерья Андреевна — Үжептиң транспорт базазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

КЫЗЫЛ РАЙОН

Кок-Тейниң № 55 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Нурсат** Клара Тыртыновна — «Совет Тыва» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Ондар** Баву Чамбалович — «Тиилелге» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Лагба** Семен Баирович — «Совет Тыва» колхозтуң тудуг бригадазындан.

Комиссияның кежигүннери: **Араптан** Тогун Ооалдович — «Совет Тыва» колхозтуң колхозчуларындан. **Наксыл** Баир Начиловна — «Совет Тыва» колхозтуң комсомол организациязындан. **Мамышев** Николай Евграфович — «Совет Тыва» колхозтуң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан. **Ондар** Анна Доржуевна — «Тиилелге» колхозтуң комсомол организациязындан.

Кара-Хаактың № 56 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Садовников** Дмитрий Васильевич — үлетпүр комбинадының профэвилел организациязындан.

Комиссияның даргазы — **Хертек** Канчыр-оол Чинчикович — «Партияның XX съездизи» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Мартцай** Амыртаа Ивановна — Чербн школазының комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Шаңна** Ары Байкараович — Кара-Хаак школазының башкыларының коллективинден. **Симанова** Ирина Калиновна — Кара-Хаак кожуун Совединиң партия организациязындан. **Лапчар** Салчак Ёндапович — «Баян-Хем» колхозтуң партия организациязындан. **Салчак** Матпа Комбуевна — «Баян-Хем» колхозтуң колхозчуларындан.

Бай-Булуңнуң № 57 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Береуцин** Леонид Иванович — шахтаның ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Ензак** Пиц-оол Васильевич — «ТАРН-ның 12 съездизи» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Санчай** Чүлдүм-оол Балчинаевич — Бай-Булуң школазының ажылдакчыларындан.

Комиссияның кежигүннери: **Маады** Кара-кыс Дарижаевна — «ТАРН-ның 12 съездизи» колхозтуң СБФ ажылдакчыларындан. **Намдак** Анна Артемьевна — Элегес-Аксының харылзаа салбырының ажылдакчыларындан. **Ашак-оол** Агбан Дапыевич — «Бай-Булуң» колхозтуң колхозчуларындан. **Кочкин** Николай Андреевич — Элегес-Аксы шахтазының ажылдакчыларындан.

Баян-Колдуң № 58 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Анай-оол** Байкара Таржа — «Х Улуг хурал» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Семенов** Виктор Григорьевич — Баян-Кол эъмчелгезиниң ажылдакчыларындан.

Комиссияның секретары — **Кэм-оол** Алексей Шарапович — Кара-Тал школазының ажылдакчыларындан.

Комиссияның кежигүннери: **Дерягина** Анастасия Павловна — Кара-Тал суурнуң ажылчы чоннарындан. **Кулактай** Оюн Тойнурович — Сталин аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Даваа** Сумба Ховалыкович — «Х Улуг хурал» колхозтуң колхозчуларындан. **Белянин** Иван Капитонович — Баян-Кол суурнуң ажылчы чоннарындан.

ӨВҮР РАЙОН

Саглының № 59 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Очур** Саая Экиндович — «Кызыл тук» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Кууллар** Семис-оол Дакпаевич — «Кызыл тук» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Нобелюк** Тамара Романовна — Саглы школазының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Ооржак** Лек Ширапович — «Кызыл тук» колхозтуң комсомол организациязындан. **Монгуш** Сотпа Найдынхоевич — райоңнуң Саглы кожуун Совединге хуучуларындан. **Куу** Куулар Достай-ооловна — «Кызыл тук» колхозтуң колхозчуларындан. **Сюрюн** Куулар Эренсановна — «Кызыл тук» колхозтуң колхозчуларындан.

Дус-Дагның № 60 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Карбы** Монгуш Даржаевич — «Торгалыг» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы —**Сендажы** Макар Сандыкович —«Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Шилина** Мария Петровна — Чаа-Суг школазының профэвилел организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Далай** Данзы Данзыкович — «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң партия организациязындан. **Амырбит** Александр Дамдынович — Дус-Даг кожуун Совединиң хуучуларындан. **Донгак** Сарыг Бечиловна — «Торгалыг» колхозтуң комсомол организациязындан. **Кенден** Эртине Уркпаевич— Торгалыг школазының профэвилел организациязындан.

Хандагайтының № 61 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Даваа** Монгуш Шиинович — СЭКП-ниң Өвүр райкомунуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Болев** Авдей Георгиевич — райоңнуң харылзаа конторазының профэвилел организациязындан.

Комиссияның секретары — **Спирина** Матильда Федоровна — райоңнуң сан кииридиниң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Балыкова** Валентина Васильевна — райкүүскомнуң профэвилел организациязындан. **Донгак** Доклан Кужуевич — Хандагайты кожуун Совединиң ажылчы чоннарындан. **Дамдын-оол** Монгуш Санчаевич — «Коммунизмче оруг» колхозтуң колхозчуларындан. **Монгуш** Окал-оол Дашович — «Коммунизмче оруг» колхозтуң комсомол организациязындан.

БИИ-ХЕМ РАЙОН

Туранның чоон талазы № 62 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Беспалова** Анна Маркеловна — райоңнуң акшалга кассазының ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Левицкий** Олег Петрович — райоңнуң ыяш ажыл-агый черниң комсомол организациязындан.

Комиссияның секретары — **Соромина** Александра Георгиевна — Туранның хоорсүүскомунуң болгаш хоорайның үлетпүр салының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Маады** Бичии-Уруг Комбуевна — «Кызыл тараачын» колхозтуң колхозчуларындан. **Курбетов** Геннадий Павлович — коммунал хандырылгазының болгаш тудуг конторазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден. **Чыдыг-оол** Михаил Максырович — шагдаа салбырының партия организациязындан. **Дорофеев** Николай Петрович — Бии-Хем райпозунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Туранның барыын талазы № 63 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Жулов** Владимир Трофимович — райкүүскомнуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы —**Доржу** Чадамба Маадыевич — район редакциязының болгаш типографиязының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Лопина** Евгения Петровна — СЭКП райкомунуң партия организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: — **Котельников** Николай Александрович — Туранның райүлетпүр комбинадының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден. **Серенмаа** Опш Сарыгбаевна — «Кызыл тараачын» колхозтуң колхозчуларындан. **Григорьев** Сергей Федорович—коммунал хандырылгазының болгаш тудуг конторазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден. **Фролов** Константин Илларионович — Бии-Хем МТС-тиң партия организациязындан.

Өөктүң № 64 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Титов** Григорий Иванович — «Искра» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы —**Хабаров** Максим Васильевич — «Тиилелге» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Петеримова** Зинаида Ивановна — Өөк чеди чыл школазының комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Байкара** Талакык Баларчаевна — «Искра» колхозтуң колхозчуларындан. **Алексеев** Владимир Иванович — «Искра» колхозтуң комсомол организациязындан. **Добросотский** Василий Иванович — «Искра» колхозтуң партия организациязындан. **Карлова** Елена Захаровна — «Искра» колхозтуң колхозчуларындан.

Тарлагның № 65 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Мучаев** Сергей Болдыревич — Ленин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Ондар** Чамыян Чайболгаевич — Ленин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Береговая** Клавдия Ефимовна — Тарлаг школазының профэвилел организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Норит** Дмитрий Андреевич — Ленин аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Маады** Серен Чадак-ооловна — Ленин аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Попова** Валентина Ильинична—«Өөк» совхозтуң комсомол организациязындан. **Ховалыг** Байыр-оол Хылчукпенович — «Өөк» совхозтуң партия организациязындан.

Хадынның № 66 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Даваа** Дмитрий Седипович — Кочетов аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы— **Найдын** Владимир Маадыевич — Кочетов аттыг колхозтуң комсомол организациязындан.

Комиссияның секретары — **Тан-оол** Екатерина Седен-ооловна — Хадын чеди чыл школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Лысенко** Валентина Васильевна — Хадын чеди чыл школазының башкыларының коллективинден. **Сатпар-оол** Байкара Ерекпеевич — Кочетов аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Маады** Манзай-оол Шаварович — «Кызыл сылдыс» колхозтуң колхозчуларындан. **Фомова** Полина Ивановна — Кочетов аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

СҮТ-ХӨЛ РАЙОН

Кызыл-Тайганың № 67 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Шонпаа** Петр Адавастаевич — Сталин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Өрге** Ондар Лопсанович — райоңнуң Кызыл-Тайга кожуун Советте хуучуларындан.

Комиссияның секретары — **Часкал** Ондар Дуузанович — райоңнуң Кызыл-Тайга кожуун Советте хуучуларындан.

Комиссияның кежигүннери: **Шилина** Роза Федоровна — Кызыл-Тайга школазының профэвилел организациязындан. **Докбирей** Монгуш Берзекеевич — Сталин аттыг колхозтуң партия организациязындан. **Ондар** Дамчай Байырович — Райоңнуң Кызыл-Тайга кожуун Советте хуучуларындан.

Сүт-Хөлдүң № 68 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Канчыыр-оол** Монгуш Чаш-оолович — Киров аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Серен-Доржу** Монгуш Очунович — Киров аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Увайна** Ондар Самдановна — Сүт-Хөл школазының ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Бентяшкина** Мария Ивановна — Сүт-Хөл школазының комсомол организациязындан. **Диинмей** Монгуш Санчы — Киров аттыг колхозтуң партия организациязындан. **Спирина** Елизавета Степановна — Сүт-Хөл школазының профэвилел организациязындан. **Бавуу** Сарыглар Модугур — Киров аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Бора-Тайганың № 69 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Монге** Ондар Алдыевич — «Сталинчы оруг» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы— **Херел-оол** Сарыглар Саплыкович — «Сталинчы оруг» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Оппаш** Ондар Бужууевна — Бора-Тайга школазының профэвилел организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Достак** Ооржак Кыс-Энизовна — Бора-Тайга кожуун Советтиң ажылчы чоннарындан. **Бойду** Сарыглар Шагдырович — Бора-Тайга кожуун Советтиң ажылчы чоннарындан. **Медечи-оол** Монгуш Маныврович — райоңнуң Бора-Тайга кожуун Советте хуучуларындан. **Дарыймаа** Ховалыг Чульдумовна — «Сталинчы оруг» колхозтуң партия организациязындан.

Суг-Аксының № 70 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы—**Черменев** Михаил Яковлевич — райоңнуң белеткелдер конторазының ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Линчар** Михаил Дошпак-оолович— МТС-тиң комсомол организациязындан.

Комиссияның секретары — **Шоев** Иван Абрамович — Суг-Аксы школазының ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Ыдый-оол** Монгуш Намаевич — Шагдааның район салбырының ажылдакчыларының коллективинден. **Сайнит** Шактаан Даваасевна — райоңнуң партия организациязындан. **Бабушкина** Мария Михайловна — район эмнелгезиниң комсомол организациязындан. **Монгуш** Собсал Уртунчаповна — СЭКП райкомунуң партия организациязындан.

Алдан-Маадырның № 71 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Кюрю** Саян Санакаевич — Жданов аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Салчак** Лопсан Чаш-ооловна — Калинин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Кечил-оол** Экер-оол Дугушович — Алдан-Маадыр школазының ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Кара-кыс** Ондар Хунаажовна — Алдан-Маадыр школазының профэвилел организациязындан. **Чангыскарыш** Ондар Дурооловна — Калинин аттыг колхозтуң комсомол организациязындан. **Бичелдей** Ондар Дулунооловна — Жданов аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Адар-оол** Ондар Баазанович — Жданов аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Тюнних** Галина Абрамовна — Жданов аттыг колхозтуң школазының ажылдакчыларының коллективинден **Анай-оол** Ооржак Дыглыйбанович — Калинин аттыг колхозтуң комсомол организациязындан.

ТАҢДЫ РАЙОН

Ждановтуң № 72 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Зябрев** Алексей Дмитриевич — Жданов аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Негей** Соян Ширапович — Жданов аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Гольцева** Вера Ивановна — Владимировка школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Уренчин** Елавия Буденовна — Жданов аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Бочкарев** Афанасий Иванович — Жданов аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Боровиков** Ефим Савельевич — Жданов аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Бочкарева** Елена Климентьевна — Жданов аттыг колхозтуң комсомол организациязындан.

Балгазынның № 73 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Федулов** Андрей Алексеевич — «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы— **Шевекпен** Суванды Оразевич — «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Очирова** Серен Опировна — Балгазын МТС-тиң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Оюн** Билчирнаа Чанчыповна — «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң колхозчуларындан. **Аристова** Харитина Санаевна — «Революцияның чалбыыжы» колхозтуң колхозчуларындан. **Изотов** Михаил Аркадьевич — Балгазынның нефтебазазының ажылдакчыларының коллективинден. **Бойновский** Михаил Тимофеевич — Балгазын МТС-тиң ажылдакчыларының коллективинден.

Дүргеннин № 74 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Маслов** Павел Лаврентьевич — Бай-Хаак МТС-тиң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Оюн** Маадыр-оол Бюлдес-оолович— Межегей школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Агеева** Мария Андреевна — Бай-Хаак МТС-тиң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Рыженков** Виктор Ильич — Бай-Хаак МТС-тиң партия организациязындан. **Отев** Николай Георгиевич — «Кызыл партизан» колхозтуң партия организациязындан. **Донгурак** Доржу Нарашбаевич — «Кызыл партизан» колхозтуң колхозчуларындан. **Кондрашева** Вера Владимировна — «Кызыл партизан» колхозтуң колхозчуларындан.

№ 75 тол соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Слепицын** Евгений Павлович — харылзааның район конторазының партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Ниим** Василий Тойлович — райоңнуң сан киилизиниң профэвилел организациязындан.

Комиссияның секретары — **Анцифорова** Анна Петровна — Райоңнуң культура бажыңының ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Насыл-оол** Федор Ночумаевич — Тарая белеткелиниң Бай-Хаак пунктузунуң партия организациязындан. **Тушкова** Наталья Петровна— Үрүглар яслизиниң ажылдакчыларының коллективинден. **Самбукай** Иван Шилович — райоңнуң белеткелдер конторазының ажылдакчыларының коллективинден. **Черепанова** Александра Григорьевна — район эмнелгезиниң ажылдакчыларының коллективинден.

Межегейниң № 76 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Полунин** Михаил Герасимович — Калинин аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Николаев** Виктор Николаевич — «Межегей» совхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Туревич** Анна Ивановна — Кара-Булуң школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Оюн** Пушуг-оол Суржунай — Ленин аттыг колхозтуң партия организациязындан. **Куулар** Турган-оол Хорлович — Ленин аттыг колхозтуң комсомол организациязындан. **Лель** Анна Исааковна—Межегей кожуун Советтиң Доора-Халың суурда ажылчы чоннарындан. **Тамбый** Монгуш Чота — Калинин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Кочетовтуң № 77 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Сырат** Виктор Мандалеевич — Кочетов школазының башкылар коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Лэпчаа** Сергей Мажакович — Сталин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Куланова** Зинаида Романовна — Кочетов школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Соколова** Елена Семеновна — Сталин аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Михалёв** Николай Алексеевич — Кочетов кожуун Советтиң партия организациязындан. **Дулуш** Майлыба Сергеленовна—Сталин аттыг колхозтуң партия организациязындан. **Оюн** Мунзек Агбаанович — Сталин аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Элегестиң № 78 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Манузина** Александра Николаевна—«Элегес» совхозтуң ажылчын кооперативиниң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Оюн** Уйнуку Туванович — Буденный аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Андреева** Федосья Илуновна — Элегес кожуун Советтиң ажылчы чоннарындан.

Комиссияның кежигүннери: **Никитин** Гурьян Степанович — Буденный аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Хертешпен** Зинаида Доурооовна — Буденный аттыг колхозтуң партия организациязындан. **Дудкин** Дмитрий Николаевич — «Элегес» совхозтуң партия организациязындан. **Ножай-оол** Шулуу-оол Шактар-ооловна — «Элегес» совхозтуң ажылчыннарындан.

Хову-Аксының № 79 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Зубов** Алексей Филиппович—Хову-Аксы тудуг шөлүнүң ажылчыннарының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Чудин** Иван Антонович — Хову-Аксы суурнуң профэвилел организациязындан.

Комиссияның секретары — **Моисеева** Лидия Петровна — Капитал тудуунуң эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Безпрезванных** Алексей Иванович — Ыяш заводунуң коллективинден. **Ненашев** Николай Клементьевич — Хову-Аксы суурнуң комсомол организациязындан. **Оюн** Далаажап Санчадыкселович — Хову-Аксы тудуг шөлүнүң коллективинден. **Курицина** Мария Григорьевна — Хову-Аксы суурнуң партия организациязындан.

ТЕС-ХЕМ РАЙОН

Самагалдайның № 80 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Лопсан** Николай Яжикович — Тес-Хем райвоенкоматының партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Терешенок** Нина Борисовна — райпо ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Жданов** Владимир Александрович — Ыяш ажылагыйның профэвилел организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Чернышева** Елена Спиридоновна — райкүүскомнуң комсомол организациязындан. **Дмитриев** Егор Титович — Тес-Хем МТС-тиң ажылдакчыларының коллективинден. **Горбунова** Татьяна Андреевна — Район эмнелгезиниң ажылдакчыларының коллективинден. **Чооду** Дүкей-оол Буденович—Самагалдай школазының башкыларының коллективинден.

Берт-Дагның № 81 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Чылбак-оол** Николай Амырбитович — Берт-Даг школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Дажы-Лама** Долгар Сарыгларовна— Ленин аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Окаштай** Наталья Тарзыгайовна — Ленин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Далаа** Чакина Далай-ооловна — Ленин аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Оюн** Дамбы Ёндан — Ленин аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Чавырым** Борис Хотлен — райпоуң Ленин аттыг колхозта хуучуларындан. **Ушаа** Чооду Булчунович — Ленин аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Тестиң № 82 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Самдан** Василий Сундуевич — Калинин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Лохов** Дончун Баастыевич — Сталин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Калинкина** Надежда Ивановна — Чыргаланды школазының комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Адыя** Хаак Самдановна — Калинин аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Филиппова** Алевтина Николаевна — Калинин аттыг колхозтуң комсомол организациязындан. **Хайдып** Соян Демиртей — Сталин аттыг колхозтуң колхозчуларындан. **Девий-оол** Дмитрий Ширапович — Калинин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

ТОЖУ РАЙОН

Тоора-Хемниң № 83 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Эрентол** Текир Сотпаевич — коммунал хандырылгазының конторазының ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Дастай-оол** Бол Лопсанович — «Совет Тыва» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Еромаева** Антонина Павловна — харылзааның район конторазының ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Базыр** Борис Чамзаевич — «Совет Тыва» колхозтуң партия организациязындан. **Пузырев** Владимир Николаевич — № 44 ГРП-ниң ажылдакчыларының коллективинден. **Бичемей** Клазай Коловна — «Совет Тыва» колхозтуң комсомол организациязындан. **Чистякова** Нина Феофиловна — Тоора-Хем школазының комсомол организациязындан.

Ийиниң № 84 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Баир-оол** Ондар Бучаевич — Ий кожуун Советтиң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Ичин-Норбу** Семен Идам-Сюрюнович — «Май 1» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — **Ярлыкова** Зинаида Петровна — Ий школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Монгалбии** Василий Иванович — «Май 1» колхозтуң партия организациязындан. **Чанчывай** Севен Лопсановна — «Май 1» колхозтуң колхозчуларындан. **Попова** Надежда Маркеловна — Ий школазының башкыларының коллективинден. **Сарыглар** Баян-оол Сайын-оолович — Сыстыг-Хем кожуун Советтиң партия организациязындан.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОН

Шагаан-Арыг хоорайның соңгу талазы № 85 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Анаев** Руслан Дангылович — райоңнуң ыяш ажыл-агый черниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Филиппов** Всеволод Петрович — «Кызыл тук» солунуң редакциязының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Баранова** Надежда Ильинична — Шагаан-Арыгның вендиспансериниң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Таржа** Василий Хаакоолович — райоңнуң белеткел конторазының ажылдакчыларының коллективинден. **Семис-оол** Түлүш Чилланович — Шагаан-Арыг МТС-тиң партия организациязындан. **Желтухин** Николай Прокопьевич— санэпидстанцияның ажылдакчыларының коллективинден. **Оюн** Ольга Апыкооловна — Шагаан-Арыгның № 2 школазының башкыларының коллективинден.

Шагаан-Арыг хоорайның мурнуу талазы № 86 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Бережная** Лидия Александровна — Шагаан-Арыг эмнелгезиниң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Мирошникова** Нина Иосифовна — вендиспансерниң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Голубева** Зоя Георгиевна — Шагаан-Арыгның № 2 школазының комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Бондарев** Семен Афанасьевич — Шагаан-Арыг МТС-тиң партия организациязындан. **Кене** Лидия Карповна — район эмнелгезиниң ажылдакчыларының коллективинден. **Пашенко** Василий Гаврилович — райкүүскомнуң комсомол организациязындан. **Баазан** Кыргыс Дамбайоолович — райпоуң белеткел конторазының ажылдакчыларының коллективинден.

Арыг-Бажының № 87 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — **Ховалыг** Тенгирей Тоңдай-оолович — Маленков аттыг колхозтуң партия организациязындан.

(Төнчүзү 4-кү арында).

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединге соңгулдалар талазы-биле округтарның соңгулда комиссияларын бадылаар дугайында

облкүүскомнуң шиитпири

(Төнчүзү).

Комиссияның даргазының оралакчызы — Комбуй-оол Николай Седип-оолович — Арыг-Бажының школазының профэвилел организациязындан.

Комиссияның секретары — Чамбал Макпын Туматовна — Маленков аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның кежигүннери: Өнгер Тумат Домбаевна — Маленков аттыг колхозтуң колхозчуларындан. Монгуш Седен-оол Суванович — Маленков аттыг колхозтуң колхозчуларындан. Донгуужук Ховалыг Туменович — Маленков аттыг колхозтуң партия организациязындан. Тартай-оол Михаил Лама-оолович — районнуң Хендерге кодээ Советте хүүчуларындан.

Торгалыгның № 88 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — Казак Наттыт-оол Чамзырынович — «Бүш-ажылдың хостуу» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Тутубалина Лидия Филипповна — «Бүш-ажылдың хостуу» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — Рябкова Фаина Ивановна — «Бүш-ажылдың хостуу» колхозтуң комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: Тюлюш Лайзап Серен — «Бүш-ажылдың хостуу» колхозтуң колхозчуларындан. Бадрина Домна Ивановна — «Бүш-ажылдың хостуу» колхозтуң партия организациязындан. Багрецов Давыд Лукич — «Бүш-ажылдың хостуу» колхозтуң колхозчуларындан. Пологубин Петр Варфоломеевич — «Бүш-ажылдың хостуу» колхозтуң партия организациязындан.

Чаатының № 89 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — Монгуш Дамдынчап Очурович — Чааты школазының ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Андросов Георгий Петрович — Киров аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — Наговицина Таисия Григорьевна — Чааты школазының комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: Севильба Донгак Седиповна — Киров аттыг колхозтуң комсомол организациязындан. Тамдын Донгак Бады — Киров аттыг колхозтуң партия организациязындан. Хелен-оол Тамара Николаевна — Киров аттыг колхозтуң комсомол организациязындан. Шактар-оол Донгак Тайбың — Киров аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Арысканның № 90 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — Шивит-оол Кыргыс Чымбаевич — «СЭКП-ниң XIX съездизи» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Евсюков Иван Григорьевич — «УТКА-ның 25 чылы» совхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — Чымба Маадыр-оол Ховалыгович — Арыскан школазының профэвилел организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: Тюлюш Сурунмаа Мочаковна — «СЭКП-ниң XIX съездизи» колхозтуң колхозчуларындан. Санчы Кыргыс Чульдукович — «СЭКП-ниң XIX съездизи» колхозтуң партия организациязындан. Верещагина Лилия Васильевна — «УТКА-ның 25 чылы» совхозтуң комсомол организациязындан. Татарникова Надежда Ивановна — Арыг-Үзүүнүң школазының ажылдакчыларының коллективинден.

Кок-Чырааның № 91 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — Чанчып Кыргыс Бойгунакович — Сталин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Мачыылай Сат Комбу — Ленин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — Дунгар-оол Донгак Бертикпенович — Ленин аттыг колхозтуң комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: Кечил-оол Кыргыс Лапчаевна — хереглекчилер кооперациязының хүүчуларындан. Тюлюш Ак-оол Парыштаевна — Ленин аттыг колхозтуң колхозчуларындан. Сембирээ Шура Сатовна — хереглекчилер кооперациязының хүүчуларындан. Шаравии Уйтуула Донгак — Ленин аттыг колхозтуң комсомол организациязындан.

Хайыраканның № 92 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — Оолак Александр Тюлюшевич — Калинин аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Арапчор Кыргыс Шактарович — Жданов аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — Мишин Борис Шагдырович — Хайыраканның чеди чыл школазының ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Кыргыс Соксарма Кыргысовна — Жданов аттыг колхозтуң колхозчуларындан. Буянова Валентина Александровна — Хайыраканның чеди чыл школазының комсомол организациязындан. Серээдар Сериков Сединович — Калинин аттыг колхозтуң колхозчуларындан. Дадар-оол Кыргыс Чамзакаевич — Калинин аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

ЧАА-ХӨЛ РАЙОН

Чаа-Хөлдүң № 93 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — Аверьянов Прокопий Емельянович — Чаа-Хөл МТС-тиң профэвилел организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Никитин Борис Кузьмич — район эмнелгезиниң медицина ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — Тулуш Анастасия Назытыевна — Чаа-Хөл кодээ Советтиң комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: Кусеяк Монгуш Оргендик — Чаа-Хөл райкүүскомунуң ажылдакчыларының коллективинден. Кыргыс Кыргысович Амыран — Чаа-Хөл МТС-тиң коллективинден.

Кара-Талдың № 94 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — Шойдак-оол Ховалыг Агарович — «Тиилелге» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Бажчый Тюлюш Чаламбаевич — «Тиилелге» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — Кызыл-оол Мерген Хенекович — Кара-Тал кодээ Советтиң ажылчы чоннарындан.

Комиссияның кежигүннери: Кириллова Галина Александровна — «Тиилелге» колхозтуң комсомол организациязындан. Долгар Ховалыг Биленовна — «Тиилелге» колхозтуң партия организациязындан.

Үрбүннүң № 95 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — Сарбаажай Кыргыс Хүргүлек — Үрбүннүң ортумак школазының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Очур Матвей Чылыгкысович — Сталин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — Кыргыс Пионер Ойдуповна — Сталин аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның кежигүннери: Часкалбаа Тулуш Чаламбаевна — Сталин аттыг колхозтуң партия организациязындан. Ишкин Тулуш Куртелович — районнуң Кара-Тал кодээ Советте хүүчуларындан.

Булуң-Терекиң № 96 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — Шактар Сат Бөгба — Молотов аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Ендак Ховалыг Са-Сурун — Молотов аттыг колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның секретары — Дензивза Екатерина Очуровна — Булуң-Терек кодээ Советте профэвилел организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: Чолдак Татьяна Дажыевна — Молотов аттыг колхозтуң колхозчуларындан. Серээ Ананды Калчан-Хой — Булуң-Терек школазының башкыларының коллективинден.

Ак-Туругнуң № 97 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — Семенова Лидия Филипповна — Ак-Туруг школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Шыырап Монгуш Чаниал — Ленин аттыг колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — Олчей Василий Опаевич — Суг-Бажы суурнуң ажылчы чоннарындан.

Комиссияның кежигүннери: Суван Дырыскын-оол Монгуш — Ленин аттыг колхозтуң комсомол организациязындан. Куулар Хурагенчик Чокпековна — Ак-Туруг школазының профэвилел организациязындан.

ЭРЗИН РАЙОН

Сарыг-Булуңнуң № 98 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — Минчей Чаймаа Чуллумовна — «Чаа-орук» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Дамчай Даниил Бенденович — райкүүскомунуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — Банзалай Дазар Маиндырыкчыевич — райкүүскомунуң комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: Дондая Самбуу Чымбуваевич — Бай-Даг кодээ Советтиң ажылчы чоннарындан. Шаравии Янбил Сагаровна — районнуң Бай-Даг кодээ Советте хүүчуларындан.

Мөрениң № 99 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — Норбу Далаадай Кыргысович — «Кызыл сылдыс» колхозтуң комсомол организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Серээдир Дензимаа Максыровна — «Сталинчы орук» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — Седен Сергей Тогаевич — «Сталинчы орук» колхозтуң колхозчуларындан.

Комиссияның кежигүннери: Сагаачы Бижээ Белчитовна — Мөрен кодээ Советтиң ажылчы чоннарындан. Сагаа Алексей Санчытович — Мөрен кодээ Советтиң ажылчы чоннарындан.

Нарынның № 100 соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы

Комиссияның даргазы — Нурзат Кыргыс Оовейевич — «Коммунизмче орук» колхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Кунчун Иван Мижик-Сенгеевич — Нарын кодээ Советтиң ажылчы чоннарындан.

Комиссияның секретары — Кунзенмаа Зинаида Сундуевна — районнуң Нарын кодээ Советте хүүчуларындан.

Комиссияның кежигүннери: Шимаа Кыргыс Сурунович — «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчуларындан. Кенен Норзат Дарыжаевна — Нарын кодээ Советтиң ажылчы чоннарындан.

Тыва облкүүскомнуң даргазының оралакчызы А. КОЗЛЕНКО.

Тыва облкүүскомнуң секретары Г. ИВАНОВ.

Чаа чылдың ёлказының чанында.

Фото Г. Сиротинниң.

Бар күштерни чөп ажыглаар

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг кодээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери колхозчу суурну сайзырадып, колхозчуларны чылыг чырык бажыңнарже шилчидериниң айтырыын кошкак шиитпирлеп турар.

Тудугнуң планнарын күүседип баары шуут чаңчыл болган. Планны чедир күүсетпес чорук сууржулганың чугула айтырыын саададып, оон хараазы-биле колхозта дыка хөй өрегелер ам-даа өглерде чурттавышаан хевээр.

1956 чылда чурттаганың чаңгыс аай хевирлиг 18 бажыңнарын кылыр планныг тургаш ону күүсетпээн. Бажыңнарны тудуп кылырда чүгле сан сүрер а оон шынарын экижидер талазы-биле ажыл барык чорбайн турар. Колхозта эрткен чылын туттунган чурттаар бажыңнарының чаңгызы-даа ажыглаарга кирер кылдыр доозулбаан. Колхоз баштаар чери, тудуг бригадазы бажыңнарның кырын дуглап, шалазын кылгаш-ла доозулган, ажыглалга кирген деп санап турган.

Колхозта чурттаганың 180 хире бажыңнарындан чүгле 5 хуузунуң крышазын кладовказын кылган. Бажан колхоз тургустунганда туттунган элээн хөй бажыңнарның крышалары аңга чедир кылдынмаан, оон ужурунда оларның сериилери ол-часка үрелип, ирип турар апарган. Колхозта ам-даа 50 ажыг өрегелер бажың чок болуп турар. Бир эвес чылдың тудуг бригадазы шак мындыг темп-биле ажылдаар бол-за, ол колхоз сууржулганың айтырыын ам бети-ле дээрге 4 чыл болгаш доозуп болур.

Колхозта культура амыдыралдың тудугларынче сагыш салдынмайн келген. Эрткен 1955 чылда колхозка клуб тударын шиитпирлээн, аныяктарның күжүбиле клуб тудуунуң мыжы белеткетинген, ынчалзажок колхоз баштаар чериниң шиитпирин ёзугаар ол тудуг материалдары өскээр ажыглаттынган. Колхоз суурунда клуб ам-даа чок. Көдээде культураның өдээ болур клубтуң чок болуп турары колхозчуларның, ылаңгыя аныяктарның культурлуг таарымчалыг дыштанылгазын организастаарынга арганы бермейн турар.

Колхозта тудуг ажылының хожудап турарының чылдагааны чүдел? Колхоз баштаар чери тудуг ажылын дүргедедип болур бар күштерни болгаш аргаларны чөп ажыглавайн турар. Бүдүрүлге планын ёзугаар 64 кижини тудугга бижыглаан турбуже херек кырында оларның барык ортаа кезии ажылдап турар. Тудуг ажылында бижыглаан колхозчуларны өске ажылдарже чорудар чоруктары колхоз баштаар чери болдуруп келген.

Машиналар септетинмээн үрелик болган ужурунда олар ээзээш ажылдаар, ажыглал чок, анаа турары ковудээн. Хүнде 12 кубометр чудук тилер улуг пилорама ол колхозта бар. Ындыг болзадаа, тудуг материалы чок ужурунда кандыг-даа ажыглал чок туруп турар. Оон ыяш материалы-биле үзүктел чок хандырарынче угланган чогуур хемчеглерни албаан. Колхоз баштаар чериниң даргазы Дамбар партия эге организациязының секретары Сотпа олар тудуг ажылының хожудап турарының чылдагааның тудуг мыжы алыр чериниң ыраа-биле, күш четпейн турар дээр хоон-биле тайылбырлап турарлар. Херек кырында колхозта кижи күжү-даа, транспорт-даа бүрүн четчир. Бол чылдагаан чүдел дизе колхозта бар аргаларны, күштерни чөп ажыглавайн турары үлүртүкчүлэрда.

Тудуг ажылынче кичээнгейни чаа чылда күштелдирери колхоз баштаар чериниден негеттинип турар.

К. САЛЫЫ,
«Шынның» корреспондентизи.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязы

Январь 9-та эртенги пленарлыг хурал

НЬЮ-ЙОРК, 9. АБШ-тың төлээлериниң негелдезин ёзугаар венгр айтырыг дээр айтырыгны Кол Ассамблея декабрь 9-та база катап чугаалажыр ужурга таварышкан. Таарымчалыг байдал катап тургустунган Венгрияда байдалдың дугайында айтырыгны долгандыр шуугаазыннарны идепкейжидер болгаш оон-биле кады Ассамблеяның кичээнгейин оон чугаалажыышкынында туруп турар чугула айтырыгларындан чардыктырарын күзээш, Англияның, Францияның, Испанияның, Филиппиннерниң, Сальвадорнуң, Чилиниң болгаш өске-даа чамдык чурттарның деткимчези-биле АБШ бо айтырыг дугайында резолюцияның ээлчеглиг төлевилелин киирген.

Венгрияның иштики херектеринге холгаарлаарының мурнуку оралдажыышкыннары чедимишкин чок болган ужурунда, резолюцияның чаа төлевилелиниң чогаадыкчылары чаа кажар арганы херглей бергеннер. Венгрияга контрреволюстуг сүлчээни басканын холбаштыр Венгр Улус Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң дугайында мурнуку хоп-нүгүлдерин катаптавышаан, Венгриядан дескилей берген политиктиг болгаш өске-даа кемниг херектер үүлгедикчизи шаарланчактарны айтырып байыскаар дугайында тускай комитетти тургузарын чаа резолюция төлевилелиниң чогаадыкчылары саналдап турарлар.

Эртенги хуралга үстүнде айыттынган резолюция төлевилелин «үндезилеп» АБШ-тың, Ирландияның болгаш Таиландының төлээлекчилери чүве чугаалааннар.

Ол чурттарның кандыг-бир чаа барымдаалары чок болуп турар төлээлекчилери Венгр Улус Республиканы, Совет Эвилелин болгаш бүгү социалистиг лагерьни нүгүлдеп мегелеп турганнар. Социалистиг лагерьниң чурттарынга удур Каттышкан Штаттарның организастап турары эптеш чок походка БНО-ну канчап-даа тургаш киир тырттарын оралдажып, Венгрияда байдалче БНО кичээнгейин «кошкатпазын» деп, бодунуң чугаазынга АБШ-тың төлээлекчизи Лодж негеп турган. Венгрияның болгаш Совет Эвилелиниң кижиниң эргелерин үреп турар, «хосталганы базып турар» деп болгаш оон-даа өскелер-биле чагдынып буруудатпышаан, АБШ-тың төлээлекчизи болгаш Ирландияның база Таиландының ону эдерген төлээлекчилери Венгр Улус Республиканың иштики херектеринге БНО-нуң холгаарлаарын негеп турганнар. Чаа америк бодалдың «венгр улуска ажыы бичө болур» деп Ирландияның төлээлекчизи билиндирген. Ынчалза-даа АБШ-тың эте саналы-биле киирген резолюция төлевилелинге ол каттышкан.

Венгр айтырыгны долгандыр чаа шуугаазыннарның чылдагааннарын болгаш сорулгаларын тодаргайы-биле сойталап илередип, совет төлээлерниң баштыңы В. В. Бузнецов чүве чугаалаан.

Венгрияга болгаш социалистиг лагерьниң өске-даа чурттарынга удур АБШ-тың үрегдекчи ажыл-чорудулгазын тодаргайы-биле чугаалавышаан, Венгрияга болгаш ханныг болуушкуннарны организастаарынга АБШ-тың чамдык политиктиг болгаш шериг ажылдакчылары боттарының холбагдалдыын барык ажыы-биле чарлап турарын херечилеп турар хөй барымдааларны В. В. Бузнецов көргүскен. АБШ-тың албан ёзунуң органнарының таладындан Венгрияга удур үрегдекчи ажыл-чорудулгазын кандыг-даа мегe-хоозун чугаалар-биле болгаш өнчүк-чөнгээлиг резолюциялар-биле чажырып хоржок деп ол демдеглээн. АБШ-тың чамдык бөлүктери Венгрияның иштики херээнче холгаарлаарының оралдажыышкыннарын үргүлчүлевишаан турар болгаш контрреволюстуг идегеттерни Венгр Улус Республиканга удур ыдалавышаан турар чорукче Ассамблеяның кичээнгейин В. В. Бузнецов углаан.

Венгрияда улус-демократтыг тургузутта удурланмышаан, АБШ-тың төлээлекчилери болза, венгр улустуң чаалап алганы демократтыг эргелерин узуткаарын болгаш чурттан чоннуң үндүр сывырыпканы калчаарап демдээрээн каш борбак контрреволюсчуларның — шаандагы фашистиг идегеттерниң эрге-чагыргазын катап тургузарын оралдажып турарлар дээрзин билири берге чүве эвес деп совет төлээлекчи чугаалаан. Кижиниң эргелериниң дугайында амгы үеде ажылдап кылып турар конвенцияга хамаарыштыр АБШ-тың БНО-да төлээлериниң удурланышкак турушту ээлээни, бодап көөрге, таварылга эвес ышкаш-тыр деп В. В. Бузнецов улам чылаан. Ол чугула документиниң белеткелин үзер дээш төлээлерге АБШ-тың төлээлекчилери элээн ыйышкынны кылып турар. Ында кажи кайгаар чүве даа чок ынчаш дээрзин айытпышаан, АБШ-тың чагырыкчы бөлүктери өске күрүнелер-биле боттарының харылзааларын ол күрүнелерниң бүрүн эргелерин каржы хирамчылаарының принциптеринге тургузуп турар дээрзин Совет Эвилелиниң төлээлекчизи демдеглээн. Чижээлээрге, Ортаакы болгаш Чоокку Чөөн чүкке АБШ-тың политиказының дугайында чаа планны чарлап үндүргени ол дугайын харын херечилеп турар эвес чүве бе деп В. В. Бузнецов чугаалаан. Ол чурттарның байлактарын боттарының холдарынга киирип алыр болгаш араб чурттарга АБШ-тың колониалдыг тергиидээшкинин доглээр талазы-биле АБШ-тың монополистеринге дузалаар төлээде, колонизаторжу чорукка удурлаштан национал-хосталгалыг шимчээшкинниң бастарынга АБШ-тың чепсектиг күштерин ажыглаарының планының дугайында бо таварылгада чугаа болуп турары кымга тодаргай эвес боор.

АБШ-тың оралакчы президентизи Никсонунуң Австрияга чоруп чорааның совет төлээлерниң баштыңы тодаргай чугаалааш, ол чоруушкунунуң сорулгазы Венгрияда контрреволюцияны идепкейжидери турган дээрзин хөй чижектер-биле көргүскен.

АБШ-че Никсонуң чана бергениниң соонда Венгрияда байдал дугайында янзы-бүрү мегe тооллары, хоозун нүгүлдерин нептередири күштелген дээрзин демдеглевишаан, америк үндүрүг төлекчилериниң акша-хөреңгизи-биле акшаландырган контрреволюстуг эргилде талазы-биле Венгрияга дерзии оралдажыышкын бүстүп дүшкениниң чамдык америк бөлүктериниң эптежири берге болуп турар ышкаш-тыр деп В. В. Бузнецов айыткан. Оон-биле кады, социализмниң тиилелгелиг шимчээшкининге моондак кылыр дээш реакцыыг күштер боттарының кем-буруулуг херектерин уламчылап турарлар дээрзин тайбынга ынаныылдыг улустар уттуп шывавас болгаш утпас-даа ужурлуг деп В. В. Бузнецов оон ыңай чугаалаан. Бир эвес тайбынның болгаш дешпилгениң күштери серемчилелдиг болгаш сырый каттышкан болур болза тайбынның болгаш улустарның хосталгазының дайзыннарының кара сагыштарын, чимзеңгилерин олар кезээде өйтүр шаап шыдаарлар дээрзинге бижиг бүзүрелдиг бис. Ынчаарга Венгрияны ап көөр болза, бодунуң улус-демократтыг күрүнезин быжыдар, бодунуң чуртунуң экономиказын болгаш культуразын улам ыңай көдүреринге байдалдарны тургузар дугайында ажылдаар талазы-биле сүлчээже сорук киириикчилериниң кандыг-даа оралдажыышкыннары, делегей реакциязының болгаш оларның агентилериниң кандыг-даа демдээрелдери анаа дотпар кылып шыдавас деп чүвени венгр улус бүзүрелдиг көргүскен.

Мындыг байдал туруп турда, чаа-чаа сүлчээлерни болдурарын, Венгрияга удур өнчүк-чөңгээлиг кампанияны соксатпазын реаксыыг бөлүктер оралдажып турарлар деп совет төлээлерниң баштыңы демдеглээн. Венгриядан дескилей берген политиктиг болгаш өске-даа кемниг херек үүлгеткеннерни, база Венгрияга удур ажыл-чорудулгаларга киржип турган өскелерни-даа айтырып байыскаары-биле комитет тургузарын саналдап турар чаа резолюцияның ылалакчылары болза политиктиг болгаш өске-даа кемниг херектер үүлгеткен шаарланчактарны ССРЭ-ге болгаш Венгрияга удур ажыглаар ажылды БНО кылзын дээрзин чедип алыксап турарлар дыр. Венгрияның иштики херектеринче холгаарлаарының ол чаа оралдажыышкыны БНО-нуң Уставының ёзу-чурумунга чөрчүп турар деп В. В. Бузнецов оон ыңай чугаалаан.

БНО-нуң кежигүнү күрүнениң иштики херектеринге холгаарлаар сорулганы болу салып турар комитетти Кол Ассамблеяда тургузары Уставтың 2 болгаш 7 чүүлдеринге эң каржы үрээшкин болур дээрзи черле тодаргай. Ол айыттынган комитеттиң кандыг-даа кылыглары болгаш алган хемчеглери кандыг-даа юридиктиг үндезин чок болур ыйнаан.

Мону холбаштыр БНО-нуң чиңгине секретарының ап чоруптаны арай чаңчыл болбаан хемчээниң дугайын совет төлээлер демдеглээрин болгуун хүлээлгези кылдыр санап турар деп В. В. Бузнецов чугаалаан. Январьның 5-те бодунуң илеткелин Кол Ассамблеяга киирип тура, чиңгине секретарь нетелге чорудар талазы-биле тускай комитет тургузар дугайында санал киирип. Үстүнде айыттаны ышкаш ындыг комитетти тургузары БНО-нуң Уставынга шуут үрээшкин болур ыйнык. Мынчангаш, айыттынган комитетти тургузар дугайында бодунуң саналын киргеш, чиңгине секретарь улустар аразының албан дүжаалдыг кижизи болуп эвес, харын БНО-нуң чамдык кежигүннериниң аразында маргылдааларынга бир таланың каржикчизи болуп хөделип турар-дыр. Бо дугайында бодунуң хомудалын совет төлээлер илередип аргажок.

БНО-нуң хүлээлгези болза сөөк дайзынны үндүрериниң ол чаа оралдажыышкынынга моондакты кылыр болгаш ол резолюция төлевилелин хүлээп албазы болур деп совет төлээлерниң баштыңы түңнелинде чугаалаан. Венгр улуска удур үрегдекчи ажыл-чорудулганы соксаар өйү келген.

Сагыш салза

Кызыл районнуң Сталин аттыг колхозунда эмнелге пунктузу ынчага чедир чогуур негелдезинге чедир тургустунмаан. Өлче кире бээрге бичии тумпочка, чаңгыс кижи олурар стулчугаш бар. Ортаа эмчи олуруп алырга, келген аарыг кижилер олурар стулдар чок.

Баян-Кол кодээ Соведи эмнелге пунктузун ёзулуг эмнелге чери кылып алырынче сагыш салбааның үстүнде фактылар илередип турар. Ол ышкаш эмнелге пунктузунуң эргелекчизи эш Т. Монгуштуң бодунга онаашкан ажылынче база-ла онза кичээнгей салбайн келгениң демдеглээри чугула.

Ылаңгыя эм болгаш шарыг материалдарының, бажыг эмнерниң эмнелге пунктузунда үргүлчү чок турарын демдеглээрге-ле четчир. Бо бүгү чугула чүүлдерниң чогундан эмнелгеге келген аарыг кижилерни өөчи чүгле шимчээш үндүреринге өйлежип турар.

Эмнелгеде хереглелдиң чугула материалдарының четпезиниден улуг-даа, бичии-даа аарыг таварылгаларда Кызылдан чалалга кылыры ковудээн.

Бо бүгүнүң мындыг байдалда болуп турарын Кызыл район Совединиң күүскому шуут эскербейн эрттирип турары тергиин четпес.

А. ЧАДАМБА.

Оттур өй келген

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозта «Колхозчу» деп спорт ниитилелиниң ажылы чыл-бүрүде түңнел чок болуп келген. Колхозта комсомолчулар болгаш аныяктар дыка хөй.

Комсомол организациязының секретары эш Саанчык аныяктарны чылдың кайы-даа үезинде спорт, күш-культуразже организаставайн турар. Ол ышкаш «Колхозчу» деп спорт ниитилелиниң ажылын сегиледиринче боттуг хемчеглер албайн келген.

Спортчу ниитилел болгаш комсомол организациязының сагыш салыышкынының багайындан күш-культура херекселдери: хаак, коньки, күш-культура херелдери чок болуп турар.

М. ООЛЧУКАЙ.

Редактор Н. С. ШОЙГУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харысалгалыг секретарьның культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетүр болгаш транспорт, кодээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00030

Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957
ЯНВАРЬ
15
ВТОРНИК
№ 10 (3722)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Тыва автономнуг областың медицина ажылдакчыларынга РСФСР-ниң алдарлыг эмчизи деп хүндүлүг атты тывсыр дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).

Венгрияның, Кыдаттың болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг болгаш ажылчын партияларының база чазактарының төлээлекчилериниң Москвага болган чугаалажыышкыннарының дугайында дыңнадыг (1 арын).

Россия Федерациязының министерстволарының болгаш ведомстволарының ажылдакчыларының чөвүлел хуралы (1 арын).

Районнар солуннарындан (1 арын).

Чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга уткуштур (1 арын).

Ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле округтарның соңгулда комиссияларын байгуулдаар дугайында ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүседикомунуң шиитпири (2—3 арыннар).

База катап пролетарлыг диктатуразының тывызыг туруштуулгазының дугайында (3—4 арыннар).

Эң чугула сорулгалар дугайында Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың медеглели (4 арын).

Бол Ассамблеяның XI сессиязы (4 арын).

ЧЕР-ЧЕР СОВЕТТЕРИНГЕ СОҢГУЛДАЛАР-БИЛЕ ХОЛБАШТЫР АГИТАЦИЯ АЖЫЛЫН КҮШТЕЛДИРЕР

Соңгулда кампаниязының үезинде бистиң областа беш муң ажыг агитаторлар ажылчы чонунуң ортузунга политиктиг-массалыг улуг ажылды чорудуп турар. Олар Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың тайбынга ынакшылдыг даштыкы политиказының дугайында, СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлериниң дугайында, совет Конституцияның, социалистиг демократияның улуг принциптериниң дугайында ажылчы чоннарга тода болгаш четчир тайылбырлап бээр, коммунизмниң тургузуушкунунга чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алырынче совет хи[...] [illegible] мобилизастаар ужурлуг.

Чер-чер Советтеринге соңгулдалар-биле холбаштыр агитация-массалыг ажылды күштелдирер талазы-биле СЭКП Кызыл хоорайны болгаш чамдык райкомнар элээн тайылбырлыг ажылдар эгелээн. Агитколлективтерниң составын массаларның ортузунга большевиктиг чалбышкынныг сөстерин чедирип шыдаар кижилер-биле — шыырак билиглиг коммунистер-биле болгаш партия эвес актив-биле долдуруп быжыглаан, агитаторлар-биле семинарларны, сургаалдыг чөвүлел хуралдарны эрттиргилээн.

Кызыл хоорайның партия организацияларының агитколлективтериниң ажылы сеткилге чедер эвес. [illegible] № 16, 18 агитпункттарга (эргелекчилери эштер Зайцев), Сухачев эштиг болгаш даштыкы политиканың айтырыгларының талазы-биле лекцияларны, илеткелдерни доктаамал номчуп, чер-чер Советтериниң депутаттары-биле ужуражылгаларны организастап турар.

Облпотребсоюзтуң автотранспорт конторазының чанында партия организациязының агитколлективи (удуртукчузу эш М. Д. Кириловский) ол АТК-ның чолаачыларының, гараж болгаш септелге мастерскаяларының ажылчыннарының ортузунга агитация-массалыг улуг ажылды чорудуп турар. Партия организациязының секретары эш Кириловскийниң агитаторларының сургаалдарлыг чөвүлел хуралдарын ай санында чорудуп турар. Оон ангыда АТК-ның коллективинге СЭКП хоорткомунуң болгаш обкомунуң лекторлары 1956 чылда 23 лекцияларны номчаан. Ында хамаарыштыр болгаш «Брокопил» 38 катап үнген. Партийжи-политиктиг ажылды ол бүдүрүлгениң мурнунда турар сорулгалар-биле шын холбаштырганының түңнелинде облпотребсоюзтуң АТК-зының коллективи 1956 чылдың бүдүрүлге планын 10 айлар дургузунда күүседип, хоорайның автотранспорт конторалары аразында социалистиг чарышка бирги черни эжелээн. СЭКП Кызыл хоорткомунуң болгаш хоорткүүскомунуң шилчииир Кызыл Тугун алган. Чер-чер Советтеринге соңгулдаларның хүнүнге алдар болдурган социалистиг чарыжынга АТК-ның коллективи Тожуже болгаш Каа-Хемниң Үжеп баазазынче чүък сөөртүрүнүң бирги кварталда планын март бирээге күүседир деп хүлээнге алганнар.

Партияның Сүт-Хөл райкому (секретары эш А. Намзыл) районда агитпункттар эргелекчилериниң, агитколлективтерниң удуртукчуларының семинарын болгаш агитаторларның семинарларын бүдүн ай-биле эрттиргилээн. Ам районда 250 хире агитаторлар колхозчуларның, механизаторларның ортузунда агитация-массалыг ажылды чорудуп турар.

Сүт-Хөл районунуң колхоз ажыл-агыйларының ажыл-кижилери СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң декталдарын таныжып, социалистиг чарыштың чаа-чаа хүлээлгелерин ап турар. Сүт-Хөлдүң механизаторлары 1957 чылдың часкы тарылгазынга белеткелдерин, ылангыя тракторлар болгаш колдэ ажыл-агыйның машина-чепсектериниң септелгезин март 1-ге доос деп хүлээнген. Районнуң колхозчулары мал кыштаглаашкынын эки организастыг эрттирер, түлүг ыяжын белеткээриниң планын соңгулдаларның хүнүнүң бетинде күүседир болгаш бүдүрүлге талазы-биле өске-даа хүлээлгелерин алганнар.

Агитаторлар болгаш пропагандистер, партияның болгаш чазактың соңгулда политиказын, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунда бистиң улузувустуң чедиишкиннерин соңгукчуларга тайылбырлавышаан, олар ажылчы чонуң кичээнгейин ам-даа шиитпирлеттинмээн сорулгаларже моонназ, СЭКП-ниң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин могаг-шылаг чок боттандырыылаар, бүдүрүлге бүрүзүнүң, колхоз, МТС, совхоз бүрүзүнүң бүгү бар аргаларын болгаш курлавырларын бүдүрүлге пландарын доозур болгаш ажыр күүседиринге идүзү-биле ажыглаар дээш социалистиг чарышты калбартыр ужурлуг.

Соңгулда кампаниязы бистиң областа кызыл-не калбарып турар. Соңгулда округтарын тургузары, областың, районнарның, хоорайларның, кожууннуң болгаш суурларның соңгулда комиссияларының составында кандидаттарны депшилери доозулган. Ам соңгулда участоктарын тургузары болгаш участоктарның соңгулда комиссияларын байгуулдаары удавас доостур.

Партия организациялары агитпункттарның, соңгулда участоктарының ажылдарын чорудулгазынга улуг кичээнгейни салыр, оларже эң эки билеткелиг лекторларны, илеткелчилерни, агитаторларны чорудуп турары чугула. Ажылчы чонуң мурнунга партия, советтиң удуртур ажылдакчыларын политиктиг илеткелдерин тургузар кылыры чугула, чер-чер Советтериниң депутаттары кылган ажылының дугайында соңгукчуларның мурнунга отчеттарны кылыр ужурлуг.

Соңгулдаларның организас-техниктиг белеткелин партия болгаш совет органнарының хүн бүрүдеги кичээнгейиниң төвүнге тургузар ужурлуг. Соңгулда комиссияларынга, участоктарынга таарымчалыг орун-бажыңнарны бээр дугайында сагыш салыр, оларны бүгү эргежок чүгүла чүүлдер-биле дериир, ынчангаш агитацияны организастаары чугула.

Соңгукчуларның даңзызын тургузарынга, агитпункттарны шимээринге, хана солуннарны, агитхүүлүстарны үндүрерин агитаторлар илеңкейлиг киржир ужурлуг. Агитаторлар соңгукчулар ортузунга политиктиг агитацияны үргүлчү чорудуп, оларны соңгукчуларның амыдырал-чуртталгазын соңгурган көөр, ол талазы-биле чогуур дузаны көргүзерин организастаар ужурлуг.

Партия организациялары политиктиг агитацияны ажылчы чоннарның политиктиг болгаш бүдүрүлгечи идепкейин көдүрериниче угландыр чорудуп, бүдүрүлге пландарын күүседиринче массаларны мобилизастаар ужурлуг.

Венгрияның, Кыдаттың болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг болгаш ажылчын партияларының база чазактарының төлээлекчилериниң Москвага болган чугаалажыышкыннарының дугайында ДЫҢНАДЫГ

Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының болгаш Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың, Кыдаттың Коммунистиг партиязының болгаш Кыдат Улус Республиканың чазааның, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Совет чазактың төлээлекчилериниң аразынга январь 10-да Москвага ужуражылга болган.

Ужуражылгага олуруушкаар болза: эштер Кадар, Марошан (Венгрия), эштер Чжоу Энь-лай, Ван Цзя-сян, Хэ Лэ-цзи (Кыдат), эштер Хрущев, Булганин, Микоян, Шепилов (Совет Эвилели).

Айыттынган чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының аразында харылзааларны калбартырының болгаш бедидеринин айтырыгларының талазы-биле, аал-дуңма харылзааларны болгаш ажыл-ишчи кады ажылдажылганың улам ындай хогжүдери-биле холбаалыг айтырыгларның талазы-биле, а ол ышкаш делегейниң амгы байдалының эң чугула айтырыгларының талазы-биле санал-оналдарны партияларның болгаш чазактарның төлээлекчилери солушкан.

Чурекиин халыындан болган найыралдыг езугунга эрткен ужуражыышкынның үезинде чугааланкан айтырыглар талазы-биле ужуражыышкын киржикчилериниң долу чаңгыс эптиг илергейлеттинген. Үш чурттарның аразында политиктиг, экономиктиг, культурлуг харылзааларны болгаш бүгү талалыг кады ажылдажылганы калбартыр, бүгү социалистиг күрүнелерниң аразында харылзааларны быжыглаар болгаш хөгжүдер, социалистиг лагерьниң бузулбас чаңгыс эвин болгаш быжыг чорууп кошкадып дээр кандыг-даа оралдажыышкыннарны шиитпирлиг сый шавар деп боттарының быжыг шиитпирлиг чорууп айыттынган партияларның болгаш чазактарның төлээлекчилери илергейлээн. Революстуг марксчи партиялар амыдыралының болгаш ажыл-чорудулгазының сыныш дивес үндезини болур марксчи-ленинчи өөредииге болгаш пролетарлыг интернационализмге үндезилээш, коммунистиг болгаш ажылчын партияларның аразында үргүлчү харылзааларны быжыглап болгаш хөгжүп болур деп боттарының хаары бузуреңин илергейлээннер.

Россия Федерациязының министерстволарының болгаш ведомстволарының удуртур ажылдакчыларының чөвүлел хуралы

Чоокта чаа Россия Федерациязының министерстволарының болгаш ведомстволарының удуртур ажылдакчыларының чөвүлел хуралы Москвага болган, ону СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле бюрозу чыылдырган. Чөвүлел хуралды СЭКП ТК-ның секретары эш Н. И. Беляев ажыткан. СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң түңнелдериниң дугайында болгаш министерстволарның база ведомстволарның сорулгаларының дугайында илеткелди СЭКП ТК-ның секретары эш А. Б. Аристов кылган.

Илеткел талазы-биле санал бериикчилери калбарган.

РСФСР-ниң постааны үлетпүрүнүң министерствозунуң Бол эргелелиниң начальниги эш Пелевин, РСФСР-ниң чурт үлетпүрүнүң министри эш Петрушев, РСФСР-ниң мыш үлетпүрүнүң министри эш Кудрявцев, РСФСР-ниң оваар чүүл үлетпүрүнүң министри эш Прокофьев, РСФСР-ниң хоорай болгаш колдэ тудуушкун министри эш Беселовский, РСФСР-ниң садыг министри эш Лукашев, РСФСР-ниң тудуг материалдарының үлетпүрүнүң министри эш Болдырев, РСФСР-ниң эът-чем барааннарының үлетпүрүнүң министри эш Соколов, РСФСР-ниң балык үлетпүрүнүң министри эш Сухоручко, РСФСР-ниң эът-чем барааннарының үлетпүрүнүң министерствозунуң чигир үлетпүрүнүң Бол эргелелиниң начальниги эш Герасимов, РСФСР-ниң автомобиль транспортунуң болгаш чазаглыг оруктарының министри эш Балабухов, РСФСР-ниң коммунал ажыл-агый министерствозунуң газификация талазы-биле Бол эргелелиниң начальниги эш Заровный, РСФСР-ниң чырыдылга министриниң оралакчызы эш Дубровина, РСФСР-ниң хем флотунуң министри эш Шашков, РСФСР-ниң чиик үлетпүрүнүң министриниң оралакчызы эш Ковальский, РСФСР-ниң эът болгаш сүт продуктулар үлетпүрүнүң министри эш Смирнов. Москва областың хевел-садыг мастер үлетпүрүнүң Бол эргелелиниң начальниги эш Парнев, РСФСР-ниң Бурлдаының даргазының оралакчызы эш Гашев, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Яснов чөвүлел хуралга санал бергеннер.

СЭКП ТК-ның секретарлары эштер П. Н. Поспелов, Н. И. Беляев чөвүлел хуралга чүве чугаалааннар.

Чөвүлел хурал СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин бир эп-сеткилдиг чүүлдүгзүнүң көрген. Россия Федерациязының министерстволары болгаш ведомстволары үлетпүр бүдүрүлге бүрүзүнүң, тудуг бүрүзүнүң аргаларын болгаш курлавырларын эң долу хамчааштыр ажыглаар, СЭКП ТК-ның XX съездизиниң салган сорулгаларын чедимчелиг боттандырар оруктү чедип алыр дээш бүгү күжениишкиннерин салырын чөвүлел хуралдың киржикчилери СЭКП ТК-га бүзүреткен.

Районнар солуннарындан

МИЛЛИОНЕРЛЕРНИҢ БИРЭЭЗИ

Сталин аттыг колхоз Таңды районунуң миллионерлериниң бирээзи. Оон организастыг тургузуу чыл санында улам-на быжыгып, ажыл-агый экономиказы өзүп турар. 1955 чылда колхозтуң орулгазы 1.335.420 рубль турган, а эрткен колдэ ажыл-агый чылының түңнелинде ол 1,5 миллион рубльга четкен.

Колхозтуң экономиказының шак ындыг хөгжүлдези оон улуг фермазының өстүрериниге база идигиг болган. Ол фермаа бүрүзү чылын 200 муң 310 рубльды, а хөнү чылын 352 муң 330 рубльды киирген. Ол ышкаш колхозчуларның ажылдаашкын күш-хүнүнүң төлевир база бедээн. 1956 чылда чүгле аванс-биле бежин күш-хүн бүрүзүнге 2 кг тараа, 2,5 рубль бергилээн.

Артель бүдүрүлгезинде хөй күш четтирер ажылдарны механизастаарынга чугула хемчеглер алдынып турар. Колхоз чүгле эрткен чылын безин 3 автомашиналарны, 2 суешкаалдарны, 2 автоңдурукчуларны, тарая арыгаар «ВС-10» машинаны. Фермаларга херектиг өске-даа хөй машиналарны садып алган.

«Коммунист».

«КҮШ-АЖЫЛ КИЖИНИ КААСТААР»

Сарыг-Септиң машина-трактор станциязының механизаторлары 1956 чылда эки ажылдааннар. Колхозтарның чаагай дүжүт өстүрүп, ажаап алырынга олар шиитпирлиг күш болган. Мында комсомолчу тракторист П. А. Бортияковтуң ак-сеткилдиг күш-ажылын онзалап демдеглээри чугула. «ДТ-54» маркалыг тракторнуң башкарыкчызы Пров Артемьевич «Тиилелге» колхозтуң ховуларынга ажылдап турган. Техниканга ханныг, ажылга кызымак тракторист сезонда (чымчак аңдарыылгага шилчиирге) 1010 гектарны ажылдаан. 500 кг кывар чүүлдү камнап алган. Оон ажылдааны шөлдериниң гектар бүрүзүнден 112,5 пуд тараа ажаап алдынган.

«Күш-ажыл кижини каастаар» — деп улустуң үлегер чугаазы-даа шын. Эш Бортияков сезонда 900 күш-хүннер ажылдаан, колхозтан 2,7 тонна тарааны болгаш 4500 рубльды алган. Пров Артемьевич Бортияков келир часкы хову ажылынга чедиишкиннерин белеткенишишаан улам бедиткен хүлээлгелерин илередип турар.

«Колхозчу».

БҮДҮРҮЛГЕНИҢ ЧЕДИИШКИННЕРИ

Тес-Хем районунуң ыяш ажыл-агый черииниң Шуурмакта бүдүрүлгези 1956 чылда бичии эвес көрүштүгнерни болган. Коллектив 3080 кубометр ыяш белеткээр планындан 1420 кубометрни ажыр белеткээн. Ол ышкаш он бир айларның дургузунда чонга пландан ажыр 253 муң рубльдың, а чылдың сөөлгү айы декабрьда 60 муң рубльдың калбак херегсел бараанын бүдүрүп үндүрген.

Бүдүрүлгениң ол чедиишкиннери чаагай болдунган эвес, а организастыг партийжи удуртулганың болгаш кадыңнар күш-ажылдың түңнели болур. Продукцияның шыйары мурнуку чылдарга ырадыр экижээн, ассортимент үжен ажыр ковудаан.

«Бурунгаар».

КҮШ-АЖЫЛЧЫ БЕЛЕКТИГ УЖУРАЖЫР

Алдыгы беш чылдың баштайгы чылында Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинадының коллективи багай эвес көрүштүглерлиг болган. Дааранылга цехи бүдүрүлгениң чыл оналдазын хуусаа бетинде 175 хуу күүсеткен, а декабрьда пландан ажыр 16 муң рубльдың калбак херегсел бараанын бүдүрүп үндүрген. Ол цехте Мария Маркелова, Анатолий Бострелев ышкаш ажыл нормазын ийи даңныр ажыр күүседир турарлар хөй.

Бүдүрүлгениң өске-даа цехтери план күүселдезиниң талазы-биле бедик көрүштүглерлиг болган. Чазаныкчы М. Князев декабрьда 2 муң рубльдың продукциязын кылыр турган, херек кырында оон бир муң рубльдың хөйнү бүдүрген.

«Кызыл тук».

Чер болгандан

Партияның XX съездизиниң шиитпирлерин боттандырбышаан, социалистиг чарышты калбартканының түңнелинде Бай-Хаактың райүлетпүр комбинады эрткен чылдың бүдүрүлге планын 106,9 хуу, а декабрьның оналдазын 115,4 хуу күүсеткен. Коллектив бо чылын оон-даа бедик көрүштүглерлиг болурунга бүзүредиг.

* * *

Каа-Хем районунуң «Октябрьның 14 чылы» колхозунуң анчызы Түменек тывышкан онза мергежилиниң көргүскен. Эрткен ажыл-агый чылын чедиишкиниг доосказн, декабрьның эгезинде аңнап үнген. Дуржулгалыг анчы ур эвес үениң иштинде чоорааш 50 ажыг тииңнер аңнады, үзелиг аң — 10 киштерни олурун экелген.

* * *

Шагаан-Арыг МТС 1956 чылда трактор ажылының планын 111,8 хуу күүсеткен. Районнуң тарылга шөлү эрткен чылын 11 муң гектар турганындан бо чылын 14,5 муңга чедир калбарар. Чер бүрүн белеткээнге, оон иштинде Мальцевтиң аргазы-биле 1100 гектар шөлү ажылдап кылган.

* * *

Тес-Хем районунуң харылзаа конторазының коллективи эрткен чылын 152,2 муң рубль орулгалыг болур турган, а херек кырында оон 6,6 муң рубль хөй орулга киирип алган.

Ном тарадырының айы

Тес-Хем районунуң ном садыы эрткен чылдың дөрткү кварталында ном садарының планын 132 хуу күүсеткен. Оон эргелекчизи эш Бидагаев активке, ылангыя комсомолчу аныяктарга даянып ажылдарынга эки дуржулганы илередип турар.

Районга ном тарадырының шылыычы айы чарлаттынган. Бо ажылды удуртур организастарынга эш Бидагаев база-ла ажылдап турар. Кыска үениң иштинде ийи муң рубльдың номнары саттынган.

Чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга уткуштур

Чөөн-Хемчик районда

ЧАДААНА. (**Бистиң корр**). Чер-чер Советтеринге соңгулдаларга белеткел организастыг чорүп турар.

Район Соведиңге соңгулдалар талазы-биле 35, хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле 12 соңгулда округтары тургустунган. Колдэ болгаш хоорай Советтеринге соңгулдалар талазы-биле 9 соңгулда комиссияларын райкүүском бадылаан. Комиссияларның составтарынга ажылчыннар, механизаторлар, эмчилер, башкылар болгаш хөй-ниити организацияларының болгаш ажылчы чоннар ниитилелдериниң өске-даа хөй-хөй төлээлекчилери депшитирген.

Чадаанада машина-трактор станциязында № 2 агитпункт чер-чер Советтеринге соңгулдаларга уткуштур агитация ажылын эки чорудуп, агитпункт кескү агитацияның лозунг, плакаттары-биле көрүштүг шиметтинген.

Агитпункт план ёзугаар ажылдап турар болгаш мында 24 агитаторларны быжыглаан. Агитаторлар Өчүр-оол, Сеңин болгаш өскелер-даа механизаторлар ортузунга СЭКП-ниң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин, чер-чер Советтеринге соңгулдаларга холбаштыр таныштырга ажылдарын болгаш областа чаа-чаа болуушкуннарны таныштырып турар.

Пленумнуң шиитпирлерин боттандырбышаан, соңгулдаларга холбаштыр тодаргай хүлээлгелерин ап, часкы хову ажылынга белеткелин февраль 23-те доозарын механизаторлар шиитпирлээн.

«Октябрь 30 чылы» колдэ ажыл-агый артелиниң Доваштайга удурткан тудуг бригадазы бо чылын 2600 кубометр тудуг ыяжы белеткээр.

Тудугжулар чер-чер Советтеринге соңгулдаларга алдар болдуруп, тудуг материалы белеткээриниң планын февраль 20-де доозарын хүлээнгеннер. Бригадада Партизан, Дудукпен, Тудуш, Сорептиг олар хүн нормазын 200—250 хуу күүседип турарлар. Тудугжуларда 5 агитаторларны быжыглаан. Агитаторлар Өчүр, Сандак колхозчу ажыл-ишчилерге беседаларны кылып, агитхүүлүстарны, хана солуунун үндүрүп турарлар.

Чаа-Хөлде № 2 агитпункт

ЧАА-ХӨЛ. (**Телефон-биле**). Партийжи организастыг, политик-массалыг ажылдарны чонунуң ортузунга калбартырынга агитпункттар кол идиг болур. Көрүштүг шиметтинген, литература болгаш өске-даа материалдар-биле байлак деритинген агитпункттуга аныш кирген кижи бежин хөй чүүлдерни билип ап болур, а мында черлерге лекция, беседа чорударынга, номчулга кылырынга дыка эптиг.

Чер-чер Советтеринге соңгулдалар-биле холбаштыр СЭКП Чаа-Хөл райкому мурнунда ажылдавайн турган чамдык агитпункттарны эде организаставаш, чаа агитпункттарны база немей тургускан. Бо талазы-биле машина-трактор станциязының Кызыл бүдүнүнде № 2 агитпункт (эргелекчизи эш Чаранг-оол) эки деритинип шиметтинген. Соңгулдага хамаарышкан материалдар, литературалар, тоо болгаш область солуннары мында делгеттинген. Лозунг, плакаттар чүгле агитпункттуң эвес бүдүрүлгениң цехтеринде база бар. МТС-те парторганизация секретары эш Легаяның редакцияга дыңнатканы болза:

— Бистиң агитпункттуустан лекторлар чорле үзүлбес, беседа, номчулгалар аныа үргүлчү болуп турар. Чоокта чаа СЭКП райкомунуң секретары эш Бегзинаш делегей байдалының дугайында номчаан лекциязын аныа олурушкан алдан ажыг соңгукчулар улуг кичээнгейлиг дыңнаан эрткен. Агитколлективте 11 агитаторлар бар, олар боттарында быжыглаттынган участоктарында тайылбыр ажылдарын улам-на калбартып, беседа номчулгаларны амгы сорулгаларга холбаштыр чорудуп турар.

Соңгулдаларга алдар кылдыр

Аъш-чем комбинады Кызылдың мурнакчы бүдүрүлгелериниң бирээзи. Эрткен чылда чедиишкиннерин быжыглавышаан, бо чылын оон-даа бедик көрүштүглерни болурунга коллектив күжениишкинниг ажылдап турар. Чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга алдаржыдып социалистиг чарыш кижи бүрүзүн улам сорук киирген.

Чаа чылдың баштайгы хүннеринден эгелээш ажыл нормазын чедир күүседип турарлар коллективте көвүдүг хевир алырган. Бүдүрүлгениң хлеб быжырар № 1 цехи (мастери Зиновина) чарыштың мурнуу олурууда. № 2 цехте Полуэктованың комсомолчу-аныяктар бригадазы хлеб бүдүрүлгезиниң оналдазын үргүлчү 120 хуу-даа күүседип турар.

Кондитер кылымгаарының цехинде Серем, хлеб быжырыкчылары Сигарева, Николаенко ышкаш хүн бүрүзүн ажыл нормазын 120 хуу чедир күүседип турарлар коллективте хөй. Ажылдың бүдүрүкчүзү, продукциязының эки шынары дээш чарыш бүдүрүлгеде калбарган.

Төрээн колхозунуң байлакшылынга

Каа-Хем районда Хрущев аттыг колдэ ажыл-агый артелиниң колхозчузу Егор Енчутович Лопсан тывышка ур үелер бээр мергежилиг сураглыг анчы. Төрээн колхозунуң байлакшылынга ол чаа санында 4—5 муң рубльдың хуузу эвес «чымчак алдын» орулгазын киирип келген.

Бо аңнаар сезонда эш Лопсан 4450 рубльдың «чымчак алдын» тывар хүлээлге алган. Ону ам 155 хуу күүсеткен. Оон киирген алдүүнүң иштинде үнелиг аң—киш безин 14 бар. Моон соңгаар, ылангыя чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга чедир ооң ээр түңнүг олчаларны баарын ол илереткен.

Н. ХЕРЕЛ.

Аныяктар звенозу

Чаа-Хөл районда Ленин аттыг колхозтуң комсомолчу-аныяктары кышкы мал ажылынче улуг кичээнгей салып турар. Фермаларжы болгаш оон аразы кыштаглаарынче мал чиңгэ сөөртүрүнүң тускай звенозун тургускан. Олар эрткен бээр ол хөй мал чемнерин кыштагларга четиртен.

Декабрьның ийиги чартында олар Мартыштың болгаш Оокурнуң кыштаглаарынга элээн үелерде хаңдыртывар чем курлавырларын белеткээн. Звено беш кижизи тургустунган, колхоз баштаар чери тускай аъттарны оларга быжыглап берген.

С. СОТНАМ

Тыва автономнуг областың медицина ажылдакчыларынга РСФСР-ниң алдарлыг эмчизи деп хүндүлүг атты тывсыр дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Ч А Р Л Ы Ы

Улустуң кадык камгалалының талазы-биле улуг алдар-хаваызы дээш РСФСР-ниң алдарлыг эмчизи деп хүндүлүг атты тывсырлар болза:

1. **Александрова** Вера Васильевна — Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана эмнелгезиниң кол эмчизи.
2. **Дессеелеова** Анна Семеновна — Шагаан-Арыгның район эмнелгезиниң эмчизи.
3. **Кевицкая** Вера Федоровна — область эмнелгезиниң лабораториязының эргелекчизи.
4. **Пуков** Василий Николаевич — область эмнелгезиниң кол эмчизиниң оралакчызы.
5. **Радченко** Надежда Михайловна — Кызыл хоорайның уруглар эмнелгезиниң кол эмчизи.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. ТАРАСОВ.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары И. ЗИМИН.

Москва, 1957 чылдың январь 10.

Кыдаттың Коммунистиг партиязының VIII Бүгү-кыдат съездизиниң материалдарын ном кылдыр үндүргени

Күрүнениң политиктиг литература үндүрер чери Кыдаттың Коммунистиг партиязының VIII Бүгү-кыдат съездизиниң материалдарын ном кылдыр үндүрген.

Номнуң тиражы 75 муң экземпляр.

Ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Совединге соңгулдалар талазы-биле округтарның соңгулда комиссияларын бадылаар дугайында

ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң шиитпири

«РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының крайлар, областар, округтар, районнар, хоорайлар, кодээ болгаш суурлар Советтеринге соңгулдаларының дугайында Дүрүмнүң» 55 чүүлүн ёзугаар ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң шиитпирлээни болза:

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединге соңгулдалар талазы-биле округтарның соңгулда комиссияларын хөй-нийти организацияларының болгаш ажылчы чоннарның иштиктерлериниң даразында төлээлекчилери составтыг кылдыр бадылаар:

Каа-Хемниң № 1 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Семенова** Александра Антоновна — хоорайның кадык камгалал килдизинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Воробьев** Василий Степанович— «Тыва тудуг» трестизиниң тудуг участогунуң коллективинден.

Комиссияның секретары — **Варлакова** Елизавета Григорьевна — «Тыва тудуг» трестизиниң III тудуг участогунуң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Балашов** Владимир Яковлевич — облживконтораның коллективинден, **Тарабаев** Сергей Семенович — «Тыва тудуг» трестизиниң III тудуг участогунуң коллективинден.

Чайлагның № 2 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Баранов** Петр Фомич — горкомхозтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Пяткевич** Никифор Антонович — иштики херектер эргелелиниң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Маринина** Таисья Ивановна — хоорккүскомунуң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Ярославцева** Мария Ивановна — «Восток» кинотеатрның коллективинден, **Вагина** Эмилия Павловна—«Восток» кинотеатрының коллективинден.

Городоктуң № 3 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Артемьев** Николай Александрович—городоктуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Тищенко** Никифор Федорович — городоктуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Нестеров** Николай Иванович — городоктуң комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Мякишев** Виктор Николаевич—городоктуң комсомол организациязындан, **Бочегурова** Анастасия Петровна — городоктуң ажылчыннарындан болгаш албан-хаакчыларындан.

Чөөн талазы № 4 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Климов** Михаил Александрович — «Восток» кинотеатрның коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Спиридонова** Галина Алексеевна — «Восток» кинотеатрның коллективинден.

Комиссияның секретары — **Киселева** Надежда Дмитриевна — «Восток» кинотеатрның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери — **Кознонова** Евдокия Александровна—«Восток» кинотеатрның коллективинден, **Семенюкова** Нина Карповна—«Восток» кинотеатрның коллективинден.

Коммуналдың № 5 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Набокова** Маргарита Федоровна — облкүүскомунуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Мелещенко** Николай Иванович — облстат эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның секретары — **Елизарова** Полина Васильевна — областың кодээ ажыл-агый эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери — **Бричеев** Иван Дмитриевич — областың кодээ ажыл-агый эргелелиниң коллективинден, **Тютина** Антонина Генальевна — областың кодээ ажыл-агый эргелелиниң коллективинден.

Первомайскийниң № 6 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Кожинов** Иван Яковлевич — горвоенкоматтың коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Козлов** Николай Панфилович—облсанэпидстанцияның коллективинден.

Комиссияның секретары — **Золотых** Валентина Клементьевна — аэропорттуң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Кондратьев** Семен Андреевич — аэропорттуң коллективинден, **Филиппов** Геналий Иванович—Кызыл АТК-зының коллективинден.

Степнаяның № 7 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Петренко** Михаил Григорьевич — областың кодээ ажыл-агый эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Натмит** Анастасия Прокопьевна — областың кодээ ажыл-агый эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның секретары — **Сушков** Николай Яковлевич — областың кодээ ажыл-агый эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Сеорпас** Владимир Григорьевич—областың кодээ ажыл-агый эргелелиниң коллективинден, **Филимонова** Клавдия Ивановна — областың кодээ ажыл-агый эргелелиниң коллективинден.

Крюковтуң № 8 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Панасюк** Виктор Петрович—Кызыл АТК-зының партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Шмидт** Ростислав Матвеевич — Кызыл АТК-зының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Герасимова** Галина Андреевна — Кызыл АТК-зының комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Гусева** Анна Дмитриевна — Кызыл АТК-зының профэвилел организациязындан, **Дресвянников** Василий Николаевич—Кызыл АТК-зының партия организациязындан.

Пушкинскийниң № 9 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Клюшин** Василий Федорович—№ 9 школаның ажылдакчыларындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Перевощиков** Алексей Павлович — облводхозтуң коллективинден.

Комиссияның секретары — **Житкова** Елена Ивановна—№ 9 школаның ажылдакчыларындан.

Комиссияның кежигүннери: **Иванова** Мария Степановна—облводхозтуң коллективинден, **Сухачева** Валентина Михайловна—№ 9 школаның ажылдакчыларындан.

Енисейскийниң № 10 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Непомнящий** Николай Павлович—Кызыл АТК-зының партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Шемякина** Валентина Александровна—Кызыл АТК-зының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Белогорская** Мария Михайловна—Кызыл АТК-зының партия организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Зудилин** Виктор Федорович—кодээ ажыл-агый механизациязының училищезиниң коллективинден, **Очур** Владимир Чолдак-оолович—дылдың, литератураның болгаш төөгүнүң эртем-шинчилел институдунуң коллективинден.

Заводтуң № 11 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Жуков** Агап Андреевич — ДОСААФ-тың коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Попкин** Дмитрий Прокопьевич — ДОСААФ-тың коллективинден.

Комиссияның секретары — **Дихнова** Раиса Григорьевна—Кызыл АТК-зының профэвилел организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Петров** Василий Иванович — дааранылга комбинадының коллективинден, **Мельникова** Клавдия Георгиевна — дааранылга комбинадының коллективинден.

Пролетарскийниң № 12 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Грачев** Михаил Ефимович — областың кодээ ажыл-агый эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Полчанинова** Зинаида Федоровна — облстат эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның секретары—**Курова** Нина Абрамовна—облстат эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Андреева** Полина Васильевна — кодээ ажыл-агый механизациязының № 10 училищезиниң коллективинден, **Норытов** Игнат Матвеевич—кодээ ажыл-агый механизациязының № 10 училищезиниң коллективинден.

Ипподромнуң № 13 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Малышев** Антон Андреевич — облкниготорготуң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Березиков** Генадий Христофорович—№ 9 школаның коллективинден.

Комиссияның секретары — **Черняева** Елизавета Георгиевна—№ 9 школаның комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Балакина** Ирина Жановна — облсанэпидстанцияның коллективинден, **Тяпочкина** Тамара Павловна—дылдың, литератураның болгаш төөгүнүң эртем-шинчилел институдунуң комсомол организациязындан.

Суворовскийниң № 14 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Лапин** Александр Иванович — областың кодээ ажыл-агый эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Легостаев** Иван Андреевич — иштики херектер эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның секретары — **Лапина** Галина Константиновна— № 9 школаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Лаукс** Виктор Александрович—иштики херектер эргелелиниң коллективинден, **Пулькова** Клавдия Федоровна—иштики херектер эргелелиниң коллективинден.

Водхозтуң № 15 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Сатаев** Иван Трофимович—хоорккүскомунуң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Оюн** Лакпа Кетечеевич — кодээ ажыл-агый школазының башкыларының коллективинден.

Комиссияның секретары—**Алексеенко** Галина Антоновна—кодээ ажыл-агый школазының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Плотников** Василий Иванович—дааранылга комбинадының коллективинден, **Шадыр-оол** Соя Бу-оолович—кодээ ажыл-агый школазының коллективинден.

Суворовскийниң чөөн талазы № 16 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Бобылев** Михаил Филиппович—медицина училищезиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Солдатова** Анна Васильевна—облкниготорготуң коллективинден.

Комиссияның секретары—**Умных** Галина Николаевна—облкниготорготуң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Лященко** Галина Дмитриевна — облкниготорготуң коллективинден, **Похомова** Валентина Михайловна — облкниготорготуң коллективинден.

Суворовскийниң барыын талазы № 17 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Абрамов** Степан Тихонович—областың шагдаа чериниң коллективиниң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Колев** Павел Николаевич — тудуг трестизиниң партия организациязындан.

Комиссияның секретары—**Ткаченко** Зоя Алексеевна—иштики херектер эргелелиниң коллективинден

Комиссияның кежигүннери: **Кулягин** Николай Тимофеевич — иштики херектер эргелелиниң коллективинден, **Викуленков** Роберт Михайлович — иштики херектер эргелелиниң коллективинден.

Протоктуң № 18 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Петухова** Федосья Семеновна—эъш-чем комбинадының партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Попов** Михаил Иванович—областың сан килдизиниң профэвилел организациязындан.

Комиссияның секретары — **Черменева** Нина Константиновна—тыва аптека эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Гладков** Василий Федорович—эъш-чем комбинадының коллективинден, **Симакова** Лидия Михайловна—эъш-чем комбинадының комсомол организациязындан.

Авиацияның № 19 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Деев** Дмитрий Леонтьевич—областың тараа белеткелиниң конторазының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Митряшкин** Василий Семенович — областың национал театрының коллективинден.

Комиссияның секретары—**Угдужекова** Евдокия Васильевна—областың национал театрының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Лужанский** Александр Федорович—областың национал театрының коллективинден, **Кенденбиль** Екатерина Спиридоновна — областың национал театрының коллективинден.

Авиацияның ортаакы № 20 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Селин** Федор Дмитриевич — маслопром конторазының партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Гоник** Ирма Федоровна—облкүүскомунуң комсомол организациязындан.

Комиссияның секретары — **Куликова** Елена Николаевна — ВЛКСМ обкомунуң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Бохонько** Владимир Аксентьевич — садыг-кооператив школазының башкыларының коллективинден, **Донгак** Ширбал Марзунаевич—садыг-кооператив школазының студентилериниден.

Авиацияның мурнуу талазы № 21 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Пасохин** Геннадий Федорович — ВЛКСМ обкомунуң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Пленкин** Иван Константинович — садыг-кооператив школазының ажылдакчыларындан.

Комиссияның секретары—**Домба** Надежда Трофимовна — садыг-кооператив школазының ажылдакчыларындан.

Комиссияның кежигүннери: **Соунам** Сүглер Малчыиаевна — садыг-кооператив школазының башкыларының коллективинден, **Рябова** Мария Михайловна—ВЛКСМ обкомунуң коллективинден.

Транспорттуң № 22 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Шөртен** Максим Аксакович—«Тываның аныяктары» солуннуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Худоногов** Виктор Васильевич — Кызылдың дээрбезиниң коллективинден.

Комиссияның секретары — **Иваньева** Елена Георгиевна—Кызылдың дээрбезиниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Оюн** Сиң-оол Лакпаевич — областың национал театрының комсомол организациязындан, **Черноок** Надежда Ильинична — горкомхозтуң коллективинден.

Южныйның № 23 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Сувакпит** Олег Олербеевич — «Тываның аныяктары» солуннуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Васильева** Елена Антоновна — курбанкының коллективинден.

Комиссияның секретары —**Зверева** Мария Прокопьевна — курбанкының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Гончаров** Николай Иванович — курбанкының коллективинден, **Копытова** Екатерина Кирилловна — коммунал банкызының ажылдакчыларындан.

Транспорттуң ортаакы № 24 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Косовец** Григорий Стефанович — курбанкының партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Калитко** Леонид Петрович—курбанкының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Ставская** Наталья Антоновна — горкомхозтуң бажаарыыр черлериниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Кокулова** Октябрина Афанасьевна — кодээ ажыл-агый банкызының область конторазының коллективинден, **Дружинина** Валентина Трофимовна — горкомхозтуң чуртталга эргелелиниң коллективинден.

Рабочийниң № 25 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Долгов** Владлен Александрович — даг экспедициязының № 94 белүүнүң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Атаманов** Родион Семенович — кодээ ажыл-агый школазының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Максимова** Людмила Ивановна — даг экспедициязының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Сафонов** Василий Федорович даг экспедициязының коллективинден, **Барым** Аракчаа Чанович — кодээ ажыл-агый техникумунуң коллективинден.

Дорожныйның № 26 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Сватников** Михаил Николаевич — аныяк техниктер станциязының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы —**Ткаченко** Николай Николаевич — даг экспедициязының эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның секретары — **Жабина** Мария Николаевна — даг экспедициязының эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Ушакова** Галина Семеновна — аныяк натуралистерниң станциязының коллективинден, **Ситченко** Юрий Иванович — культура эргелелиниң коллективинден.

Типографияның № 27 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Черменев** Иван Яковлевич — главснабсбыттың коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Евдокимов** Виталий Александрович — главснабсбыттың коллективинден.

Комиссияның секретары — **Метёлкина** Анна Петровна — хоорайның харылзаа чериниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Савенков** Прокопий Павлович — главснабсбыттың сентелге-тудуг конторазының коллективинден, **Маркин** Николай Никифорович — облкомхозтуң коллективинден.

Типографияның ортаакы № 28 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—**Сунцов** Демьян Иванович — совпартшколаның партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Тростенецкий** Иван Федорович — хоорайның харылзаа чериниң конторазының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Пономарева** Полина Петровна — хоорайның харылзаа чериниң конторазындан, **Тыртык-Кара** Александр Каролович — совпартшколаның коллективинден.

Кочетовскийниң № 29 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Абрамов** Савелий Степанович—хоорайның харылзаа чериниң конторазының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Золотухин** Константин Сергеевич — даг экспедициязының эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның секретары — **Балдур-оол** Селикпаа Лопсановна — совпартшколаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Грачева** Нина Никоноровна — совпартшколаның профэвилел организациязындан, **Потылицын** Иван Михайлович—«Совет Тываның 5 чылы» артельдиң коллективинден.

Интернациональныйның № 30 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Ошарова** Татьяна Ильинична — совпартшколаның партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Чемизова** Мария Павловна — «Совет Тываның 5 чылы» артельдиң коллективинден.

Комиссияның секретары — **Лушников** Анатолий Федорович — совпартшколаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Фомин** Виталий Иванович — культура эргелелиниң комсомол организациязындан, **Щенникова** Эмилия Николаевна — музей коллективинден.

№ 31 совет соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Голубченко** Александр Ильич — садыг эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Ивашина** Нина Кузьминична — главтекстильторг базазының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Бобарыкина** Зинаида Андриановна — область судунуң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Кулипанов** Василий Александрович — культура эргелелиниң коллективинден, **Селезнева** Анастасия Михайловна — кинопрокат конторазының коллективинден.

Интернациональныйның ортаакы № 32 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Ошаров** Иван Ильич — культура эргелелиниң профэвилел организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Филиппова** Таисья Ивановна—«Тувинская правда» солуннуң редакциязының профэвилел организациязындан.

Комиссияның секретары — **Марьясова** Мария Никифоровна — совпартшколаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Шантар** Николай Борылаевич — совпартшколаның коллективинден, **Сухачев** Николай Макарович — совпартшколаның коллективинден.

Сельскийниң № 33 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Түметей** Василий Бажурович — совпартшколаның партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Решетников** Александр Дмитриевич—Тудуг трестизиниң гаражының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Чернова** Анна Семенова — Совхозтар министерствозунуң Тыва областа эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Хабибулин** Юсип Гарифонович — иштики херектер эргелелиниң комсомол организациязындан, **Лушникова** Мария Николаевна — кодээ ажыл-агый техникумунуң коллективинден.

Сельскийниң ортаакы № 34 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Дресвянников** Дмитрий Маркелович — совпартшколаның коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Четверикова** Лариса Петровна — «Тувинская правда» солуннуң редакциязының комсомол организациязындан.

Комиссияның секретары — **Минчимаа** Мария Ондаровна — совпартшколаның партия организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Попов** Виктор Павлович — тудуг трестизиниң коллективинден, **Ваньков** Николай Ефимович — «Тувинская правда» солуннуң редакциязының профэвилел организациязындан

Пролетарскийниң № 35 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Комбуй-оол** Ооржак — «Тыва тудуг» трестизиниң ажылчыннарындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Бараноков** Иван Егорович — иштики херектер эргелелиниң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Ниякова** Эвалина Аркадьевна — иштики херектер эргелелиниң комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Чернышев** Николай Олеипьевич — «Тувинская правда» солуннуң редакциязының партия организациязындан, **Педаренко** Надежда Максимовна — совпартшколаның коллективинден.

Пролетарскийниң ортаакы № 36 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Черноусов** Ефим Нефедович — совпартшколаның партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Кацапов** Анатолий Николаевич — даг экспедициязының комсомол организациязындан.

Комиссияның секретары — **Лобова** Валентина Кирилловна — область прокуратуразының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Елизаров** Николай Васильевич — тудуг трестизиниң гаражының коллективинден, **Мартынова** Мария Леонтьевна — область прокуратуразының партия организациязындан.

Октябрьскийниң № 37 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Иванов** Валериан Иванович — СЭБП обкомунуң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Чульдум** Монгуш Манчылович — совпартшколаның коллективинден.

Комиссияның секретары — **Ахметова** Камаль Хасановна — тудуг трестизиниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Юнеев** Акбан Дмитриевич — совпартшколаның коллективинден, **Гринев** Владимир Тимофеевич — башкы институдунуң коллективинден.

Садыгның № 38 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Ишунин** Николай Федорович — хоорккүскомунуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Санчай** Михаил Бенденович — садыг-кооператив школазының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Миронова** Елизавета Филипповна — область прокуратуразының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Карпенко** Феона Егоровна — хоорккүскомунуң коллективинден, **Носов** Виктор Иванович — совпартшколаның коллективинден.

Октябрьскийниң ортаакы № 39 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Гусаров** Иван Иванович—облпотребсоюзтуң садыг базазының ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Ширапчин** Бол Торлукович — совпартшколаның партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Грязнова** Вере Сергеевна — № 1 эъш-чем магазининиң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Пикалов** Михаил Иванович — совпартшколаның комсомол организациязындан, **Малышева** Клавдия Георгиевна — совпартшколаның коллективинден.

Кызылдың № 40 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Лебедева** Александра Ивановна — совпартшколаның партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Волкова** Валентина Алексеевна — гороно коллективинден.

Комиссияның секретары — **Гурков** Владимир Ефимович — кодээ ажыл-агый техникумунуң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Өртен** Балчак Серенович — совпартшколаның коллективинден, **Черкашина** Юлия Федоровна — мебель фабриказының коллективинден.

Комсомольскийниң № 41 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Федотов** Иван Андреевич —областың профэвилелдер чөвүлелиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Салчак** Дембрель Андреянович — совпартшколаның партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Талпышева** Евдокия Григорьевна — башкы институдунуң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Соловьев** Георгий Павлович — одалга эргелелиниң коллективинден, **Пичугина** Матрена Алексеевна — тудуг трестизиниң партия организациязындан.

Профсоюзныйның № 42 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Бакуров** Иван Васильевич — № 1 эъш-чем магазининиң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Павленко** Анастасия Васильевна — № 1 уруглар яслизиниң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Скрипальщикова** Анастасия Николаевна — гороно коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Осинцева** Ксения Григорьевна — горпоның дузалаар ажыл-агыйының ажылдакчыларының коллективинден, **Ламандай** Александр Ширбанович — башкы институдунуң ажылдакчыларының коллективинден.

Комсомольскийниң чөөн талазы № 43 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Субботин** Никита Абрамович — техниктиг инвентаризация бирозунуң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Бахарева** Валентина Ивановна — совпартшколаның профэвилел организациязындан.

Комиссияның секретары — **Бархатов** Виктор Александрович — совпартшколаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Сайгутин** Федор Дмитриевич — сельхозснаб коллективинден, **Ясенкова** Мария Власовна — хоорккомхоз ажылдакчыларының коллективинден.

Комсомольскийниң барыын талазы № 44 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Кузьмина** Мария Павловна — главтекстильторг коллективиниң ажылдакчыларындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Чуканов** Николай Карпович — совпартшколаның коллективинден.

Комиссияның секретары — **Хромина** Александра Федоровна — совпартшколаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Ооржак** Сотпа Дочуровна — кодээ ажыл-агый школазының коллективинден, **Обухова** Валентина Федоровна — кодээ ажыл-агый техникумунуң коллективинден.

Красноармейскийниң № 45 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Серен** Сергей Полушпаевич — хоорккүском коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы: **Панкратова** Анфиса Филипповна — совпартшколаның коллективинден.

Комиссияның секретары — **Кызыл-оол** Талар-оол Тюлюшевич — совпартшколаның комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Башутина** Галина Владимировна—башкы институдунуң коллективинден, **Ерлыкова** Мария Алексадровна — союзпечать ажылдакчыларының коллективинден.

Красноармейскийниң чөөн талазы № 46 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — **Сюрюн-оол** Салим Сазыгович — ном үндүрер чериниң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Обухов** Павел Иванович — КГБ-ның коллективинден.

Комиссияның секретары — **Соколова** Нина Михайловна — облпотребсоюзтуң садыг базазының коллективинден.

(Төнчүзү 5-ки арында).

База катап пролетариат диктатуразының төөгүлүг дуржулгазының дугайында

„Женьминьжибао" солундан чүүл

(Уланчызы.
Эгези № 7 (3719) солунда.).

Сталинниң алдагдалдары Совет Эвилелинде социалистиг экономиктиг система болгаш социалистиг политиктиг система шагда-ла эргижирээн болгаш Совет Эвилелиниң хөгжүлдезиниң негелделеринге дүүшпестей берген дээрзи-биле болдунган турган бе? Чок болбайназан. Социалистиг ниитилел — Совет Эвилели — ам-даа аныяк болуп турар, ол ниитилел дөртен безин четпес чылдар догуннап келген. Совет Эвилелиниң экономиктиг системазы бүдүрүкчү күштерниң хөгжүлдезинге колдуунда дугжуп турарын, а Совет Эвилелиниң политиктиг системазы экономиктиг базистиң негелделеринге база колдуунда дугжуп турарын Совет Эвилелиниң экономиказының дүрген хөгжүлдезиниң фактызы боду херечилеп турар-дыр. Сталинниң алдагдалдары канчаарга-даа социалистиг система-биле болдунмаан; ол алдагдалдарны элерде социалистиг системаны «эдип» хоржок болбайнаан. Барыын чүктүң буржуазиязы Сталинниң алдагдалдарын социалистиг системаның «алдагдалдарын» бузурелиринге ажыглаарын оралдажып турар. Ол дээрге мырыңай үндезилээр барымдаа чок чүведир. Сталинниң алдагдалдарын социалистиг чурттарда күрүне эрге-чагыргазы ажыл-агый херектерин башкарып турар дээрзи-биле тайылбырлаарын оралдажып турар болгаш бир эвес чазак ажыл-агый ажыл-чорудулгазын башкарып турар болза, ол чазак социалистиг күштерниң хөгжүлдезинге шаптыктап турар «бюрократтыг аппарат» болу бээри чайлаш чок деп санап турар ындыг кижилер база бар. Ол база бузуренчиг эвес. Совет Эвилелиниң экономиказының кайгамчык улуг көдүрлүушкүнү чогум-на харын ажылчы чоннарның күрүне эрге-чагыргазының ажыл-агый ажыл-чорудулгазын планныг эргелеп башкарарын боттандырганының түңнели болуп турар, а Сталинниң кол алдагдалдары ажыл-агый херектерин эргелеп-башкарар талазы-биле күрүне аппаратының ажылында четпестер-биле эвээш холбалыг деп чүвени кым-даа хүлээвейн барып шыдавас.

Ынчалдажок кол система хереглелдерге дугжуп турар байдалдарда бүдүрүлге харылзааларының болгаш бүдүрүкчү күштерниң аразында, надстройканың болгаш экономиктиг базистиң аразында чогуур чөрүлдээлер база туруп турар. Ол чөрүлдээлер экономиктиг болгаш политиктиг системаларның чамдык звеноларының четпестеринден илергейлетинип турар. Ол чөрүлдээлерни шиитпирлээрде үндезин характерниң өскерлиишкиннеринче баары херегле тинмес-даа болза, ол чөрүлдээлерни өй-шаанда шиитпирлеп таарыштырары эргежок чугула.

Бир эвес негелделерге таарышкан кол система бар турар болгаш ол системада хүн-бүрүнүң характерлиг чөрүлдээлер (диалектика талазы-биле—«сан талазының өскерлиишкиннериниң» чадазында турар ол чөрүлдээлер) шиитпирлетинген турар болза алдагдалдар тыптып келбес деп магадылап болур бе? Айтырыг аңаа бир-ле чүве эвес. Система шиитпирлиг ужур-дузалыг, ынчалдажок система болуунун дугайты канчаарга-даа кандыг-бир хамыктың күчүлүг чүве болбайн турар. Система кайы-даа хире эки болур болза, ол ажылга улуг алдагдалдар болдурбазын магадылап шыдавас. Шын система тургустунганының соонда кол айтырыг чүл дээрге, ол системаны шын ажыглап билири, шын политиктиг угланыышкынның, ажылдың шын методтарының болгаш аргазының бар турары болур. Ол чокка шын системаның байдалдарында-даа эки күрүне аппаратын ажыглап тургаштың безин улуг алдагдалдарны база болдуруп болур, багай ажыл-херектерни үүлгедип болур.

Үстүнде айыттынган ол айтырыгларны дуржулганы мөөңнээриниң болгаш практика-биле хынаарының аргазы-биле шиитпирлээри эргежок чугула, оларны чангыс арга-биле шиитпирлээр аргажок. Оон-биле кады эрги айтырыглар шиитпирлетинип турда байдал соксаал чок өскерлип турар, чаа айтырыглар тыптып турар, ынчангаш бүгү-ле үелерге шынныг болур дег ындыг шиитпир туруп шыдавас. Бир эвес ол бодал-биле көөр болза быжыг үндезин шагда-ла тургустунган социалистиг чурттарда бүдүрүлге харылзааларының болгаш надстройканың чамдык адырларында четпестерниң ам-даа бар болуп турарында, партияның болгаш күрүнениң политиказында, ажылдың методтарында болгаш аргазында кандыг-бир хажыдышкыннарның ам-даа бар болуп турарында кижи кайгаар чүү-даа чок.

Социалистиг чурттарда партияның болгаш күрүнениң сорулгазы чүл дээрге, массаларның болгаш коллективтиң күжүнге даянып алгаш, экономиктиг болгаш политиктиг системаларның янзы-бүрү звеноларын өй-шаанда шиитпирлеп таарыштырары, ажылда алдагдалдарны өй-шаанда илередири болгаш эдери болур. Партия болгаш күрүне удуртукчулары херек кырында боттуг чорукту субъективтиг билири объективтиг боттуг чорукка кажан-даа чүс хуу дүгжүп шыдавазы билдингир. Ынчангаш оларның ажылынга чамдык, аар-саар, түр үениң алдагдалдары кезээде чайлаш чок болур. Ынчалдажок, бир эвес марксистиг-ленинчи диалектиктиг материализмниң эртемин чогум-на шынныгы барымдаалаар болгаш ол эртемни күжениишкинниг хөгжүдер болза, бир эвес партияга болгаш күрүнеге демократтыг централизмниң принциптерин черле чайгылыш чок сагыыр болза, бир эвес массаларга чогум-на ёзулуг даяныр болза, ниити күрүнениң болгаш үр үениң характерлиг улуг алдагдалдарны болдурбайн барып болур.

Сталинниң чамдык алдагдалдары оон амыдырал-чурталгазының сөөлгү үезинде ниити күрүнениң болгаш үр үениң характерлиг улуг алдагдалдар кылдыр өзе берген болгаш тодаргай хемчээлге болгаш тодаргай чергеге ол, массалардан болгаш коллективтен хоорулган турганының, партияның болгаш күрүнениң демократтыг централизмниң принциптерин үреп турганының ужурунда өй-шаанда эттинмеген туруп шыдаваан. Партияда болгаш күрүнеде демократтыг централизмниң принциптерин ээлээн үрээн чорук тодаргай социал-төөгүлүг байдалдар-биле тайылбырлатынып турар: күрүнени удуртур талазы-биле партияга дуржулга ам-даа четпес турган; эрги үелерниң кандыг-даа саылдарынга удурланыштыр турар төлээде, чаа тургузуг ам-даа ол хире быжыкпаан турган (чаа тургузугнуң быжыгарының болгаш эрги саылдарларының чиле бээриниң чорудулгазы дорт шугумнуг болбайн турар, төөгүлүг эргилделерниң үелеринде чалгыышкын хевирлиг чамдык чайгылыышкыннар—ол дээрге болганчок-ла кээргү бээр болуушкун-дыр); чурттуң иштинге болгаш даштынга дүшкүүрлүг демисел демократияның болгаш оон-даа өскелерниң чамдык талаларының хөгжүлдезин кызыгаарлап турар рольду ойнаан. Ынчалза-даа чаңгыс чүгле ол объективтиг байдалдар алдагдалдар кылыптарының аргазы херек кырында боттуг чүүл болу берген турарынга канчаар-да-даа четпес. Сталинниң турган байдалдарынга бодаарга оон ыракта нарын болгаш берге байдалдарда турган Ленин Сталин ышкаш ындыг алдагдалдарны кылбаан. Мында шиитпирлиг фактор болза кижиниң бодаар бодалы болуп турар. Амыдырал-чурталгазының сөөлгү үезинде Сталинниң соксаал чок тиилелгелерден болгаш ээн эртеп мактаашкыннардан бажы дээскине берген, ынчангаш Сталин бодаар бодалдың методтарынга кезик-чамдыктай, ынчалдажок диалектиктиг материализмден улуу-биле аткаарлаан болгаш субъективизмче кире берген. Сталин бодунуң мерген угаанынга болгаш эт-алдарынга бүзүреп, чүүй берген, янзы-бүрү, нарын боттуг байдалды шынныы шинчилээрин болгаш өөренирин күзевээн, эштерниң санал-оналдарынга болгаш массаларның үнүнге улуу-биле дыңнангыр болурун күзевээн, оон түңнелинде оон хүлээп алган чамдык политиктиг айтылгалары болгаш хемчеглери объективтиг боттуг байдалдан болганчок-ла хоорук чоруп турган, база ол үр үениң дургузунда ол алдагдалдыг айтылгаларын болгаш хемчеглерин амыдыралга болганчок-ла чүткүлүг чорудуп турган, бодунуң алдагдалдарын ол өй-шаанда эдип шыдаваан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы Сталинниң алдагдалдарын элеринче болгаш ол алдагдалдарының уржуктарын чайладырынче угланган базымнарны шагда-ла кылган болгаш аңаа чедиишкиннерни чедип ап турар. Сталинниң бодунга чүдүүр чорукту чайладырының, Сталинниң алдагдалдарының шынгыызын илередириниң болгаш Сталинниң алдагдалдарының уржуктарын узуткаарының херээнге Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизи кайгамчык улуг шиитпирлиин болгаш дидимниң илергейлээн. Бүгү делегейде марксистер-ленинчилер болгаш коммунизмниң херээнге кызелдиг кижилер Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының алдагдалдарны элеринче угланган кужениишкиннерин деткип турар болгаш совет эштерниң кужениишкиннери долу чедиишкинниг болган турарын күзеп турар. Бир тээ Сталинниң алдагдалдары кыска үениң характерлиг алдагдалдар болбайн турар болганда, ол алдагдалдарны чангыс эртен-не бүрүнү-биле эдип болбазы мырыңай билдингир. Ону элер төлээде, элээн үр үениң дургузунда кужениишкиннерниң салыры эргежок чугула, чүткүлүг идея-кижизидилгелиг ажыл эргежок чугула. Эрткен үеде сан чок хөй бергелерни ажып эрткен Совет Эвилелиниң улуг Коммунистиг партиязы ол-даа бергелерни ажып эрттери болгаш бодунуң сорулгазын чедип алыры чигзиниг чок дээрзинге бүзүрелдиг бис.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының алдагдалдарны элер дээш демисели буржуазияның болгаш Барыын чүктүң барыын үзелдиг социал-демократтыг партияларының талазындан деткимчеге таваржып шыдавас болбайнаан. Ол эдиишкинни ажыглап алгаш, олар болза Сталинниң ажыл-чорудулгазының шын талазын чаап чажырар, эрткен үеде Совет Эвилелиниң болгаш социализмниң бүгү лагериниң чедип алган кайгамчык улуг чедиишкиннерин чаап чажырар, коммунистиг хүрээленге дембээрээшкинни болгаш чарлыышкынны боддурар дээш. Сталинниң алдагдалдарын элер чорукту «сталинизмге» удур демисел, «антисталинчылар» «сталинчылар-биле» демисели-дир деп бар-ла шаа-биле чүткүлдүг адап турарлар. Оларның каржы болдалы моортан мырыңай илден-дир. Ынчаарга ындыг янзылыг чугаалар чамдык коммунистерниң ортузунда база нептерей турары харааданчыг-дыр. Коммунистерниң ындыг чугаалары онза хоралыг болуп турар деп санап турар бис.

Сталинниң амыдырал-чурталгазы сөөлгү үеде оон кылган чамдык улуг алдагдалдары турзажок, улуг революстуг марксистиг-ленинчиниң амыдырал-чурталгазы болуп турары бүгүдеге билдингир болгай. Сталин аныяанда хаан ёзузунга удур база марксизм-ленинизмни нептередир дээш демиселди чорудуп чораан; партияның төп удуртур органынга киргеш ол 1917 чылдың революциязын белеткээр дээш демисешкен; Октябрь революциязының соонда ол революцияның үре-түңнелдерин камгалаар дээш ол демисешкен; Лениниң мөчээниниң соонда барык 30 чылдарның дургузунда социализмни тургузар дээш, социалистиг адачуртту камгалаар дээш, делегейниң коммунистиг шимчээшкиниң хөгжүлер дээш ол демисешкен. Ниитизи-биле чугаалаарга, Сталин төөгүнүң агымының мурнунга өскерилге чок чораан болгаш демиселди башкарып турган, империализмниң эптеш чок дайзыны чораан. Сталинниң коргунчуг алдагдалы чогум чүү болганыл дээрге, ол кажан алдагдалдарны кылып тургаш безин оон ол кылган чүүлү ажылчы чоннарның эрге-ажыктарын дайзыннарның талазындан болур кыжаныышкыннардан камгалаарынга эргежок чугула деп оон бүзүреп турганы болур. Сталинниң алдагдалдары түрбес болгу дег ужурлуг каражаны Совет Эвилелинге таварыштырган-даа болза, Сталинниң удуртулгазының үезинде социалистиг Совет Эвилели канчаарга-даа кайгамчык улуг хөгжүлдени алган. Ол маргылдаа чок факт болза чүгле социалистиг системаның күжүнүң дугайын эвес, харын Сталин канчаарга-даа турушттуг коммунист чораанының дугайын база херечилеп турар. Ынчангаш, Сталинниң идеологиязын болгаш ажыл-чорудулгазын ниитизи-биле түңнеп тургаш, оон эки болгаш таарымча чок талазын, оон ачызы-хайыралары болгаш алдагдалдарын харыылаар көөр ужурлуг бис. Бир эвес айтырыгны бистер чүгле бүгү талалыг көөр болзувусса, ындыг таварылгада, бир эвес «сталинизм» дугайын чугаалаарын ынавыла күзеп турар чүве болза, «сталинизм» хамыктың мурнунда коммунизм болуп турар, марксизм-ленинизм болуп турар деп чүгле ынчаар чугаалап болур. Ол дээрге оон кол талазы-дыр. Оон ынай, ол болза боттуг элерин негеп турар болгаш марксизм-ленинизм-биле карышкак чамдык дениин улуг алдагдалдарны болунда шиңгээдип турар. Ол алдагдалдарны элер сорулга-биле оларны онзалап демдеглээри чамдык таварылгаларда эргежок чугула турзажок, шын үнелеп көрүүшкүнү бээр болгаш кижилерге шын эвес билиишкинни болдурбас төлээде, ол алдагдалдарны чогуур черинге тургузары база эргежок чугула болуп турар. Бир эвес Сталинниң алдагдалдарын оон чедиишкиннеринге деңнештирип көөр болза, алдагдалдар чүгле ийиги черге болу бээр деп санап турар бис.

Чүгле объективтиг анализтеп көөр чорук бар турда, Сталинни болгаш оон саылдары-биле ындыг янзылыг алдагдалдарны кылган бүгү-ле эштерни шыны-биле көөр бис, оларның алдагдалдарын шыны-биле көрүп болур бис. Бир тээ оларның алдагдалдары коммунистерниң боттарының ажылынга болдурган частырыглары болуп турар болганда, ол алдагдалдар коммунистиг хүрээленде иштики айтырыг, ангы демиселинге кым-бир кижиниң дайзын азы бодунуу болуп турарының дугайында айтырыг эвес, харын чүнүң шыныныңныың болгаш чүнүң алдагдалдыының дугайында айтырыг болуп турар. Бистер болза ол эштерни дайзыннар ышкаш кылдыр эвес, харын эштерни канчаар көөрү ышкаш шак ынчалдыр көөр ужурлуг бис, оларның алдагдалдыг талаларын шүгүмчүлеп тургаш, бистер оон-биле кады оларда бар бүгү-ле чүүлдерни хүлээп көрбес эвес, харын, оларның шынныг талаларын камгалаар ужурлуг бис. Оларның алдагдалдары социал-төөгү дазылдарлыг, ылангыя ангы талазы-биле дазылдарлыг. Ындыг болганда, ол алдагдалдар оларга илереп келири билек-ле, олар өске чамдык эштерден болдунуп шыдавазын дээш, база ынчангаш оларның алдагдалдары мелерел билдингениниң болгаш эттингениниң соондарый ол алдагдалдарны шынгыы дуржулга кылдыр, бүгү коммунистерниң медерелдиг чоруун бедидеринге, оон-биле кады ындыг алдагдалдарның катаптаарын болдурбас болгаш коммунизмниң херээн бурунгаар шимчедир төлээде, ажыглатынган туруп болур чедингир чүүл кылдыр көөр херек. Ынчалдыр көрбейн, бир эвес ол алдагдалдарны кылган кижилерге хамаарыштыр бүрүнү-биле хүлээп көрбестиң туружун ээлеп алыр болза, бир эвес оларга хамаарыштыр кайы-бир элементилерниң чарын чыпшыр хырбалаар, база ол кижилерге хамаарыштыр ылгай көрүүшкүнүң болгаш өжээннежилгени илергейлээр болза, чүгле бодунуң эштери ол чогуур үроктан үштүнүп үнер арганы албас эвес, харын боттарының шынар бүдүжүнүң талазы-биле ангы-ангы чөрүлдээлерниң ийи хевирлерин — шынныг болгаш алдагдалдыг чүүлдерниң аразында чөрүлдээлерни база дайзыннарның болгаш боттарынының аразында чөрүлдээлерни холааныыың түңнелинде,— ол чорук коммунистиг хүрээленге удур демисежир болгаш коммунизмниң туружун бузар талазы-биле дайзыннарга боттуу-биле чайлаш чок дузалаар.

Эш Тито болгаш Югославияның коммунистер Эвилелинде өске-даа удуртур эштер, бистиң бодалывыс-биле алырга, боттарының сөөлгү чугааларынга Сталинниң алдагдалдарынга болгаш оларның-биле холбаалыг өске-даа айтырыгларга хамаарыштыр бүгү талалыг эвес болгаш объективтиг эвес турушту ээлеп алганнар. Сталинниң алдагдалдарынга хамаарыштыр югослав эштер чүге онза көөр хөөн чок болуп турарын билип ап болур. Эрткен үеде югослав эштер берге байдалдарга тургаш, социализмни камгалавышаан, үнелиг кужениишкиннерин салганнар. Бүдүрүлгелерге болгаш ниитиниң өске-даа организацияларынга олар демократтыг эргелелдиң шенелделерин боттандырганнар, ол чорук база-ла кижилерниң кичээнгейин хаара туткан. Бир талазында, Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның, өске талазында, Югославияның аразында чедип алдынган тайбың таарыштырылгага кыдат улус байыр чедирип турар. Кыдаттың болгаш Югославияның аразында найыралдыг харылзааларның тургустунганынга болгаш хөгжээнинге байыр чедирип турар болгаш база-ла югослав улус ышкаш, Югославияга социализмче оруктаа улам ынайгы чечектелиишкинни болгаш оон күчү-шыдалының быжыгарын күзеп турар. Эш Титонуң кылган чугаазында оон чамдык бодалдары-биле, чижээлээрге, венгр контрреволюционерлерни бүрүү шапканы-биле, Венгрияның Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазааның деткээни-биле, француз социалистиг партияның оон агрессчи политиказы дээш бүрүү шапканы-биле база чөпшээрежип турар бис. Ынчалдажок, оон бодунуң чугаазынга барык бүгү социалистиг чурттарга удур болгаш хөй-хөй коммунистиг партияларга удур чөңгээлер кылып турары бисти кайгаткан. Эш Тито болза «дазылданы берген сталинчы элементилер» янзы-бүрү партияларда боттарының албан дужаалдарынга хевээр артар аргалыг болган болгаш олар боттарының тергиидээшкиниң быжыглаарын болгаш «ол сталинчы угланыышкыннарны боттарының улустарынга, а ол ышкаш өске-даа улустарга дегээрин» база дагын күзээрлер ийик деп бадыткап турар-дыр. Ынчангаш «польша эштер-биле кады чөөн талакы чурттарда-даа бол, Барыын чүктеда бол, өске-даа янзы-бүрү партияларда илергейлетинип турар ындыг угланыышкыннарга удур демисежир ужурлуг бис» деп ол медеглеп турар-дыр. Акы-дунма партияларга хамаарыштыр польша партияның удуртур эштериниң ындыг янзылыг өжээнниг турушту ээлеп алырын эргежок чугула деп көргензиг чугаалаарын номчуваан бис. «Сталинизм», «сталинчылар» дээр чүүлдерни болгаш өске-даа ол янзылыг чүүлдерни чөңгээлээшкиннерге объект кылдыр көдүрүп үндүрген эш Тито чугаалаан чүүлдеринге хамаарыштыр ангы үеде айтырыг чүл дээрге, «Югославияның эгелээн угланыышкыны» тиилээр бе азы «сталинчы угланыышкын» дээрзи тиилээр бе дээрзинде болуп турар деп медеглээн. Ындыг туруш шын эвес. Ол чорук коммунистиг шимчээшкинни чүгле чарлыышкынга чедирип болур.

«Венгрияның ангы хөгжүлдезинде перспективада—социализм бе азы контрреволюция бе деп чүвени көргеш, — бистер Кадарның ангы чазаан камгалаар ужурлуг бис. Аңаа дузалаар ужурлуг бис» деп эш Тито шын айыткан. Ынчалдажок, Югославияның Эвилелдиң улус скупщиназының сессиязынга Югославияның Эвилелдиң күүсекчи вечезиниң даргазының оралакчызы эш Кардельның венгр айтырыг талазы-биле кылган улуг чугаазы венгр чазакты камгалап болгаш ол чазакка дуза болуп турар деп чугаалаары берге. Ол бодунуң чугаазынга Венгрияда болуушкуннарга боттарынының болгаш дайзыннарның аразынга кызыгаарны мырыңай чорутпайн турар чүгле ындыг тайылбырны берген ээ-с, харын венгр эштерге «политиктиг системага үндезин өскерилделерниң эргежок чугулазының» дугайында негелдени кылган. «олар кандыг-даа болур чүве болза» бүгү эрге-чагырганы Будапештиниң болгаш өске-даа районнарның ажылчын советтеринге дамчыдып бээрин олардан негээн, а ол ышкаш «коммунистиг партияны дагын тургузарынга хамаарыштыр үре-түңнел чок оралдажыышкыннар» кылбазын олардаа негеп, «чүге дээрге партияның ындыг хевири оларга (массаларга. — Ред.) бюрократтыг деспотизмниң нүүрлели болуп турган» деп чугаалаан. Эш Кардельниң акы-дунма чуртка төлевилелдээн «сталинчы эвес угланыышкынның» үлегери ындыг болуп турар. Эш Кардельниң ол саналын венгр эштер ойтур шапкан. Олар болза Будапештиниң болгаш өске-даа районнарның контрреволюционерлерниң холунга турган ажылчын советтерин тараткан, ынчангаш социалистиг ажылчын партияның хүрээленин шудургу калбартып турар. Венгр эштер мырыңай шын кылып турарлар, ынчанмас болза Венгрияга социализм болбас, а контрреволюция болур деп санап турар бис.

Югослав эштер хемчээлинден эвин эртир ажыр кылышканы илден-дир. Ынчангаш акы-дунма партияларга хамаарыштыр оларның шүгүмчүлелинде чамдык боттуг үрезин турза-даа, оларның ээлеп алган кол туружу болгаш оларның ажылдап турар методтары эш хуузунуң маргылдаазының принциптеринге канчап-даа таарышпас болуп турар. Югославияның иштики херектерин холгаарлаарын күзевейн турар бис, ынчалза-даа иштики херектер дугайында чугаа мында черле чорбайн турар. Делегейниң коммунистиг хүрээлениниң сырый каттыжыышкынның быжыглаар болгаш бистиң хүрээлениңиске бүдулгаазынны база чарлыышкынны нептередир арганы дайзыннарга бербес төлээде, югослав эштерге акы-дунманың сүмезин чугаалавайн барып шыдавас бис.

III.

Сталинниң алдагдалдарының улуг уржуктарының бирээзи болза, догматизмниң хөгжүлдези болуп турар. Сталинниң алдагдалдарын бүрүү шаары-биле черлештир бүгү чурттарның коммунистиг партиялары догматизмни ажып эрттер дээш демиселди калбарткан. Ол демисел мырыңай эргежок чугула. Ынчалдажок коммунистерниң чамдызы Сталинниң долузу-биле хүлээп көрбестиң оруунга киргеш база «сталинизм-биле» демиселдиң алдагдалдыг лозунгузун көдүрүп үндүргеш, марксизм-ленинизмни ревизиялаарының идеологтуг агымының хөгжүүрүнге идиг берген. Шак ындыг ревизионистиг агыышкын коммунистиг шимчээшкинче империализмниң шавар халдааашкынынга таарымчалыг болуп турары чигзиниг чок, ынчангаш империализм херек кырында ол агыышкынны идепкейлиг ажыглап турар. Догматизмге удур шиитпирлиг демисешпишаан, оон-биле кады ревизионизмге удур шиитпирлиг демисежир ужурлуг бис.

Кижи төрелгетен ниитилелиниң хөгжүлдезинде ниити кол-кол хоойлу ёзугаар чүүлдер турар, ынчалдажок ангы-ангы чурттарда ангы-ангы нацияларның бот-боттарындан кончуг күштүг ылгалы турар онзагай чүүлдер бар деп марксизм-ленинизм санап турар. Ынчангаш бүгү-ле нациялар ангы демиселин дамчыштыр эртер болгаш алыс түңнелинде чамдыг кол байдалдары бир дөмей, а тодаргай хевирлери ангы-ангы оруктар-биле коммунизмче баар. Боттарының нацияларының онзагай байдалдарын барымдаалап тургаш, марксизм-ленинизмниң бүгү-ниити истиназын чогум-на билдилиг ажыглап турда ангы-ангы чурттарның пролетариадының хереэ чедиишкинниг болур. Ынчангаш бүгү чурттарның пролетариазы чогум-на ынчалдыр кылыр болза, ынчан бодунуң чаа дуржулгазын тургузар болгаш оон-биле өске-даа нацияларга үнелиг, чогуур салыышкынны, ниитизи-биле марксизм-ленинизмниң эртинезинге салыышкынны киирер. Марксизм-ленинизмниң бүгү-ниити истиназы чүгле тодаргай национал онзагай байдалдарны дамчыштыр тодаргайы-биле илергейлетинер болгаш боттуг амыдыралга рольду ойнаар деп чүвени догматиктер билбес. Чогуур чурттуң болгаш чогуур нацияның ниитилел-төөгүлүг онзагай байдалдарын шынгыы өөренирин олар күзевейн турарлар, ол онзагай байдалдарны барымдаалап тургаш марксизм-ленинизмниң бүгү ниити истиназын херек кырынга ажыглаарын күзевейн турарлар. Ынчангаш олар пролетариаттың херээн тиилелгеге чедирип шыдавастар.

Бир тээ марксизм-ленинизм ангы-ангы чурттарда ажылчын шимчээшкининиң дуржулгазын эртем ёзузу-биле түңнээни болуп турар болганда, мурнакчы чурттарның дуржулгазын ажыглаарының айтырыынче улуг кичээнгейни салбайн барып хоржок болбайнаан. «Чүнү кылыры?» деп номунда Лениниң чугаалааны болза: «Социал-демократтыг шимчээшкин бодунуң алыс утказы-биле бүгү делегейниң болур. Ол чүл дизе, бистер чүгле национал шовинизмге удур демисежир ужурлуг бис дээни ол эвес-тир. Ол чүл дээрге, аныяк чуртта эгелеп турар шимчээшкин чүгле өске чурттарның дуржулгазын херек кырынга боттандырып чорутканындан чедиишкинниг бооп болур дээни олдур» (В. И. Ленин, Чогаалдары, том 5. арын 342). Россияда чүгле чаа эгелээн ажылчын шимчээшкинни Барыын Европаның ажылчын шимчээшкининиң дуржулгазын ажыглаар ужурлуг дээрзиниң дугайын Ленин мында чугаалааны ол-дур. Оон ол бодалын Совет Эвилелиниң дуржулгазын социалистиг аныяк чурттарга боттандырар кылдыр база ажыглап болур.

Ынчалдажок өөренип көөрү шын методтар-биле чайлаш чок боттанып ужурлуг. Совет Эвилелиниң бүгү дуржулгазы оон кезиин киириштир, тодаргай национал онзагай байдалдар-биле холбаалыг. Өске чурттар ону хоолгалавас ужурлуг. Үстүнде чугаалатынганын ёзугаар алырга, Совет Эвилелиниң дуржулгазы алдагдалдарның болгаш чедиимче чок чоруктарының дуржулгазы база болуп турар. Ол бүгү дуржулга, чедиишкиннерниң дуржулгазы-даа, чедиимче чок чоруктарның дуржулгазы-даа ону билдилиг өөренип турар кижилерге үнелеп четиннес эртине болуп турар, ынчангаш ол дуржулга болдунарда шаа-биле бартаазынныг оруктардан чайлаар болгаш ээзин каражага таваржыр талазы-биле бистерге дузалап болур. Ынчаарга дуржулганы, Совет Эвилелиниң чедимче чок чоруктарының дуржулгазының дугайын чугаалавайн, оон чедиишкиннериниң дуржулгазын тодарадылга чок хоолгалаар болза, өске-даа чурттарга чедимче чок чоруктарга чедирип болур. Лениниң оон ынай чугаалааны болза: «Ынчаарга ындыг боттандырыышкынга ол дуржулга-биле аңаа таныжары азы сөөлгү резолюцияларны аңаа дүжүрүп бижип алыры четпес. Ону кылырынга ол дуржулганы шүгүмчүлелдиг көөрү болгаш ону бот тускай хынап көөрү эргежок чугула. Ангы үениң ажылчын шимчээшкиниң кайы хире улгадып өскенин болгаш адырланганын кым кижи эки бодап көөр болза, ол сорулганы күүселдезинге теоретиктиг күштерниң база политиктиг (ол ышкаш революстуг) дуржулганың кайы хире улуг курлавырларының эргежок чугулазын ол кижи билип каар» (В. И. Ленин, Чогаалдары, том 5, арын 342). Пролетариат политиктиг эрге-чагырганы бодунуң холунда шагда алган чурттарда айтырыг Лениниң мында чугаалап турарынга бодаарга, ыракта нарын болуп турары илден-дир.

Кыдаттың Коммунистиг партиязының төөгүзүнге догматиктер 1931 чылдан эгелээш 1934 чылга чедир Кыдаттың онзагай байдалдарын хүлээп көрбейн турганнар, орус революцияның чамдык дуржулгазын хоолгалап турганнар, оон түңнелинде бистиң чуртувуска революстуг күштер улуг аштырыышкынга таваржыганнар. Ол аштырыышкын бистиң партиявыска улуг дуржулга болган. Бистиң партиявыс ТК-ның Политбюрозунуң 1935 чылда Цзуньиге болган калбак хуралындан эгелээш 1945 чылда VII Бүгү-кыдат съездиге чедир үеде улуг хораны таварыштырып турган ол догматиктиг шугумну бүрүнү-биле узуткаан, партияның бүгү кежигүннерин, оон иштинде алдагдалдарны кылып турган эштерни-даа сырый каттыштырган, улустуң күжүн калбарткан болгаш оон ачызында революцияга тиилелгени чедип алган. Бир эвес ынчаар кылбаан болзувусса, тиилелгени чедип алыр аргажок турган ийик. Бир тээ догматиктиг шугумну ажып эрткен болганывыста, бистиң партиявыс ангы үеде Совет Эвилелиниң болгаш акы-дунма өске-даа чурттарның дуржулгазын өөренип тургаш ындыг-ла хөй алдагдалдарны кылбас аргалыг. Чогум-на моон ужурунда эрткен үениң догматиктиг алдагдалдарын Польшада болгаш Венгрияда эштерниң ангы үеде элериниң эргежок чугулазын болгаш бергезин долузу-биле билип болур бис.

Догматиктиг алдагдалдар кандыг-даа үеде болгаш кандыг-даа черге эттинген турар ужурлуг. Бистиң ажылывыска ындыг алдагдалдарны элеринче болгаш болдурбазынче кужениишкиннерни моон соңгаар-даа салыр бис. Ынчалдажок догматизмге удур демиселде ревизионизмниң болдуруушкун-биле ниитилежир чүү-даа чок. Ангы-ангы чурттарга коммунистиг шимчээшкин бодунуң ынавыла национал онзагай байдалдарлыг болур деп чүвени марксизм-ленинизм хүлээп турар, ынчалдажок ол дээрге, ангы-ангы чурттарга коммунистиг шимчээшкин ниити кол-кол байдалдарлыг болбас, марксизм-ленинизмниң бүгү-ниити истиназындан аткаарлап болур дээни канчаарга-даа ол эвес. Бистиң чуртувуста-даа, даштыкыда-даа догматизмге удур ангы шимчээшкинде Совет Эвилелиниң дуржулгазын хоолгалаарынга удур демисел-биле чагдынып алгаш, Совет Эвилелиниң кол дуржулгазының бүгү делегей ужур-дузазын хүлээвейн турар, марксизм-ленинизмниң чогаадыкчы хөгжүлдези-биле чагдынып алгаш, марксизм-ленинизмниң бүгү-ниити истиназының ужур-дузазын хүлээвейн турар кижилер бар.

Сталинниң болгаш социалистиг чамдык өске-даа чурттарның мурнундагы удуртукчуларының социалистиг демократияны үрээриндан илергейлетинген улуг алдагдалдарының түңнелинде коммунистиг хүрээленде чамдык туруш чок элементилер социалистиг демократияның хөгжүлдези-биле чагдынып алгаш, пролетариат диктатуразын кошкадырын азы хүлээп көрбезин, социалистиг чурттарның демократтыг централизмни кошкадырын азы хүлээп көрбезин, партияның удуртур ролюн кошкадырын азы хүлээп көрбезин оралдажып турар.

(Уланчызы 4-кү арында).

База катап пролетариат диктатуразының төөгүлүг дуржулгазының дугайында

(Уланчызы).

Пролетариат диктатуразы болза контрреволюстуг күштерге удур диктатураны эң-не калбак улусчу демократия-биле, тодаргайлаарга социалистиг демократия-биле сырый дүүштүрер ужурлуг. Маңаа кандыг-даа чигзиннишкиннер туруп шыдавас. Пролетариаттың диктатуразы болза чурттуң иштинге-даа болгаш оон девискээриниден дашкаар черлерге-даа күштүг дайзыннарны тиилеп болур, социализмни тургузарының төөгүлүг улуг сорулгазын күүседирин бодунга ап болур чогум-на шак ындыг күчү-шыдалдыг диктатура болуп тураары-биле мөлчүкчүлерге удур күш-ажылчы массаларның диктатуразы, эвээш мурууга удур хөй мурууның диктатуразы болуп турар, чогум-на оон ужурунда ол диктатура кандыг-даа буржуаз демократияның бериш шыдавазы ындыг демократияны ажылчы чоннарның калбак массаларынга боттандырып турар. Ажылчы чоннарның калбак массалары-биле сырый харылзаалар чокта, ажылчы чоннарның калбак массаларының талазындан идепкейлиг деткимче чокта пролетариаттың кандыг-даа диктатуразы туруп шыдавас, ындыг болганда, пролетариаттың быжыг диктатуразы туруп шыдавас. Ангы демисели дүшкүүрлүг болган түлүм-на, калбак улус массаларга даянып алгаш пролетариат болза эң-не шиитпирлиг болгаш эң-не чайгылыш чок туруштарны улам-на хөйнү ээлеп ап, контрреволюстуг күштерни ажар тиилелгени чедип алырда улус массаларның революстуг идепкейин көдүрер ужурлуг. Октябрь революциязының үезинде болгаш революцияның соонда дораан келген хамааты дайынның үезинде массаларның кайгамчык улуг демиселиниң дуржулгазы ол ылаптыг чорукту бүрүнү-биле бадыткаан. Бистиң партиявыстың «массаларның шугуму» деп доктаамал чугаалап турар чүүлү харын Совет Эвилелиниң ол үелерги дуржулгазын өөренип көргенниниң түңнели болур. Совет Эвилелинге ол үениң дүшкүүрлүг демисели колдуунда улус массаларның шуут хөделишкиннерин дамчыштыр чорутунуп турган, ынчангаш долузу-биле демократтыг чурукка илергейлетинниң шыдавас турган болбайнаан. Мөлчүкчү ангыларны узуткаанының болгаш контрреволюцияның күштерин узуткаанының соонда безин чурттуң иштинге контрреволюцияның артышкыннарынга (ындыг артышкыннарны империализмниң туруп турарының үезинде бүрүнү-биле узуткаар аргажок) хамаарыштыр пролетариаттың диктатуразы база эргежок чугула, оон кол күжү кол нургулайында даштыкы империалистиг агрессчи күштерден камгалаарынче угланган турар ужурлуг. Ындыг байдалдарда чурттуң политиктиг амыдыралынга янзы-бүрү демократтыг корум-чурумнарны чоорту хөгжүдери болгаш калдыкшыдары, социалистиг хоойлу дүрүмнерни кадыкшыдары, улустуң талазындан күрүне органнарынга контрольдуу күштелдирери, күрүнени болгаш бүдүрүлгелерни эргелеп башкарар талазы-биле ажылга демократтыг методтарны хөгжүдери, күрүне органнарын болгаш бүдүрүлгелерни эргелээр органнарны калбак массалар-биле сырый харылзааларын быжыглаары, ол харылзааларга хора чедирип турар мөөндактарны чайладыры, ынчангаш Сталинниң былып турганы ышкаш ангыларны узуткаанының соонда ангы демиселин чиигтелдирерин курнуку хевээр негезейн база оон-биле кады социалистиг демократияның кадык хөгжүлдезинге шаптыктавайн, харын бюрократтыг угланыышкыннарны улам ындай ажып эрттерин чедип алыры эргежок чугула. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы ол айтырыгга Сталинниң алдагдалдарын шиитпирлиг эткен, ынчангаш ол мырыңай шын.

Социалистиг демократияны пролетариат диктатуразынга удурланыштыр тургузар болгаш ону буржуаз-демократия-биле холуур чорукту канчап-даа болдуруп болбас. Политиктиг-даа, экономиктиг болгаш культурлуг-даа харылзааларга социалистиг демократияның карачангыс өчис сорулгазы болза, пролетариаттың болгаш бүгү ажылчы чоннарның социализмниң херээн быжыглаары, социализмни тургузуушкунунга оларның идепкейин хөгжүдери, бүгү-ле антисоциалистиг күштерге удур демиселге оларның идепкейин хөгжүдери болур. Ынчангаш бир эвес кандыг-бир демократия – антисоциалистиг ажыл-чорудулгага ажыглаттынган турар болза, социализмниң херээн кошкадырынга ажыглаттынган турар болза, шак ол «демократия» дижир чүведе социалистиг демократия-биле ниитилежир чүве канчаарга-даа туруп шыдавас.

Ынчалзажок чамдыктар ол айтырыгны бир янзы билип турар, оон эң-не көскү илерели болза, Венгрияга болган болуушкуннарга үнелелдер болур. Эрткен үеде Венгрияга демократтыг эргелер үретиниптурган болгаш ажылчы чоннарның революсчу идепкейин баксырадып турган, а контрреволюционерлерге чогуур соруушкун таварыштынмазан турган, ынчангаш олар 1956 чылдың октябрьда массаларның таарзынмас чоруун белени-биле ажыглаптар болгаш чепсектиг үймээнни организастаар аргалыг болган. Ол болза эрткен үеде Венгрияга пролетариаттың диктатуразы ёзулуг тургустунмаан турганын чугаалап турар. Ынчаарга кажан Венгрия революцияның болгаш контрреволюцияның, социализмниң болгаш фашизмниң, тайбыңның болгаш дайынның белдиринге турган ол берге үеде чамдык чурттарның интеллигентилери — коммунистер айтырыгны чогум канчаар тургузуп турганыл ынчаш? Олар пролетариат диктатуразын боттандырар дугайында айтырыгны чүгле тургуспааннар эвес, харын Венгрияның социалистиг күштеринге Совет Эвилелиниң дуза көргүзеринче угланган чөптүг хемчеглеринге удурланып, венгр контрреволюцияны «революция» деп чарлааннар болгаш контрреволюционерлерге «демократияны» Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактан негеп турар апарганнар. Чамдык социалистиг чурттарның чамдык солуннары болза аар-берге байдалдарга маадырлыг демиселди чорудуп турар венгр коммунистерниң революстуг хемчеглерин кадаалыг нүгүлдээрин амдыгаа чедир үргүлчүлеп, харын антикоммунистиг, улуска удур болган тайбынга удур угланган делегей реакциязының демиселдериниң чалгынының дугайында барык сөс безин чугаалавайн турар. Ол элдептиг фактылар чүнүң дугайын чугаалап турарыл ынчаш? Ол фактылар болза пролетариат диктатуразындан хоорук демократия дугайын чулчуруп турар ындыг «социалистер» херек кырында пролетариатка удур демисежип турарын, херек кырында оларның дыка хөйү ону медереп билбейн турза-даа капитализм дээш, социализмге удур демисежип турарын чугаалап турар. Пролетариат диктатуразының дугайында өөредиг — марксизмде эң-не боттуг чүүл ол деп Ленин каш-даа удаа айтып чораан; «ортумак чергелиг (харын улуг-даа) буржуазидан марксистиң эң-не ханы ылгалы» болза, пролетариат диктатуразын хүлээп көөрүнде болур (В. И. Ленин. Чогаалдары, том 25, арын 384). 1919 чылда Венгрияга пролетаржы эрге-чагырга контрреволюционерлерни базары-биле «хайыра чок кадыг-дошкун дүрген болгаш шиитпирлиг күчүлээшкинниң ажыглаарын» негеп турган, а ол ышкаш «ону билбээн кижи революционер эвес». Ындыг кижилерни пролетариаттың баштыңчылары азы сүмелекчилери албан дужаалдан чайладыр херек» деп чугаалаан (В. И. Ленин, Чогаалдары, том 29, арын 358). Сталинниң амыдырал-чуртталгазының сөөлгү үезинде оон алдагдалдарын болгаш эрткен үеде Венгрияның удуртукчуларының алдагдалдарын эскерип турала пролетариат диктатуразының дугайында марксизм-ленинизмниң кол өөредиглерин хүлээвейн турар, ол кол өөредиглерни кандыг-бир «сталинизм» болгаш «догматизм» деп чөнгээлиг адап турар ындыг кижилер марксизм-ленинизмге өскерлиринниң болгаш пролетар революциязының херээнден аткаарлаарының оруунда туруп ап турары моортан илден-дир.

Пролетариат диктатуразын хүлээвейн турар кижилер социалистиг демократияга төнчүлүглениң эргежок чугуланын база хүлээвейн турар, социалистиг күрүнеге пролетариаттың политиктиг партиязының удуртур ролюн хүлээвейн турар. Ындыг бодаашкыннар марксисчилерге-ленинчилерге кандыг-бир чаа чүве болбайн турар болбайнаан. Анархистерге удур демиселдиң үезинде-ле Энгельстиң айытканы болза ниитилел организациязы кандыг-даа бол, бир эвес эки таарыштырган ажыл-чорудулга турар болза, чогуур ат-аллар болгаш чогуур чагыртылга эргежок чугула. Ат-алдарның болгаш автономияның аразында харылзаалар хамаарылгалыг бүдүштүг болур. Оларны ажыглаарының талазы — ниитилел хөгжүлдезиниң ангы-ангы чадалары-биле кады өскерлип турар. Энгельстиң чугаалааны болза: «Ат-алдарның принцизи тергиин багай, а автономияның принцизи — тергиин эки деп бодаар болза... мугулай болур» (К. Маркс болгаш Ф. Энгельс, Шилиттинген чогаалдары, том 1, арын 590). Оон оон ынай чугаалааны болза ындыг мугулай концепцияны быжыы-биле камгалап турар кижи херек кырында «чүгле реакцияга бараан болур» (К. Маркс болгаш Ф. Энгельс, Шилитинген чогаалдары, том 1, арын 591). Меньшевиктерге удур демисешпишаан, Ленин пролетариаттың херээнге партияның организастыг удуртулгазының шиитпирлиг ужур-дузазынга долу-күүсет айтыышкыннарны берген. 1920 чылда Германияга «чөөн» коммунизмни шүгүмчүлевишаан, Лениниң онзалап демдеглээни болза, партияның удуртур ролюн хүлээп көрбези, удуртукчуларның ролюн хүлээп көрбези, сагылга-чурумну хүлээп көрбези — «ол дээрге буржуазияга ажыктыг кылдыр пролетариаттың чепсээн бүрүнү-биле дүжүрер дээни-биле бир дөмей. Ол дээрге хаали бериптер болза, кандыг-даа пролетаржы революстуг шимчээшкинни чайлаш чокка буурадып дүжүрер чогум-на биче буржуазияның шылажыышкынга, каттыжыышкынга, ылаптыг хөделиишкинге сандаргай, туруш чок, арга-мергежил чок чорууга бир дөмей» (В. И. Ленин, Чогаалдары, том 31, арын 26). Ол өөредиглер эргижирээн бе? Олар чамдык чурттарның онзагай байдалдарынга таарыштыр ажыглаттынмас бе? Ол өөредиглерни ажыглаары Сталинниң алдагдалдарынга чедире бээр бе? Фактылар ындыг эвезин мырыңай илден. Марксизм-ленинизмниң ол өөредиглери делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң болгаш социалистиг чурттарның хөгжүлдезиниң төөгүзүнге шылгаладаларны туруп эрткен, ынчангаш онзагай кылдыр санап болгу дег ындыг байдалдар ангы үеге чедир ам-даа болбаан.

Сталинниң алдагдалдары болза, күрүне амыдыралынга демократтыг централизмни боттандырганы-биле база партийжи удуртулганы боттандырганы-биле тайылбырлатынар эвес, харын чогум-на демократтыг централизмни Сталинниң ээзэн улуг темчээлге база ээзэн улуг хире-чергеге үрээни-биле, партийжи удуртулганы үрээни-биле тайылбырлатынар. Күрүне амыдыралынга демократтыг централизмни шын чорудары, социализмниң херээн партияның удуртурун шын күштелдирери — улустарны сырый каттыштырарынга, дайзыннарны тиилээрин чедип алырынга болгаш бергелерни ажып эртеринге үндезилээш социалистиг лагерьниң чурттарының күчүлүг хөгжүүрүнүң кол магадылалы ол. Чогум-на оон ужурунда империалистер болгаш контрреволюстуг илеттер, бистиң хефээвиске согуушкунну таварыштырар дээш, бистен «либерализацияны» үргүлчү негеп, бистиң херээвиске удуртукчу аппаратты суларадыр, пролетариаттың тол ээзи — коммунистиг партияны үрей шавар дээш күштерин үргүлчү мооцнеп турарлар. Олар чамдык социалистиг чурттарда партийжи болгаш күрүне органнарынга сагылга-чурумнуң үрелгениниң ужурунда ангы үеле тыптып келген «туруш чок байдалга» боттарының сеткилиниң ханганын аажок илергейлээн болгаш ол таварылганы ажыглавышаан, үрегдекчи үлгедиглерин идепкейжиткен. Демократтыг централизмниң ат-алдарын камгалаары, партийжи удуртулганың ролюн камгалаары улус массаларның кол эрге-ажыктарынга кайы хире чугула ужур-дузалыгыл дээрзиниң дугайын бо факт чугаалап турар. Демократтыг централизмге төнчүлүүшкүн калбак демократтыг эгелерге үндезилетинген турар ужурлуг, а партийжи удуртулга болза, улус массалар-биле сырый холбашкан удуртулга болур ужурлуг дээрзинде чигзиниг чок. Ол талазы-биле четпестерни шиитпирлиг бүрүү шавар болгаш чайладыр херек. Ынчалзажок ол четпестерни канчаар-даа бүрүү шавары демократтыг централизмни быжыглаар, партийжи удуртулганы быжыглаар дээш чүгле ындыг сорулгалыг болур болгаш пролетариаттың хүрээлениинге үндараашкынны болгаш сандараашкынны канчап-даа болдурбас ужурлуг, ону болдурарын дайзын ораллажып турар.

Догматизмге удур демисел чорударывыс ол дижип алгаш, марксизм-ленинизмниң ревизияларын чорудуп турар кижилерниң аразында пролетариаттың диктатуразы биле буржуазияның диктатуразының аразында ылгал чок, социалистиг система биле капиталистиг системаның аразында ылгал чок, социализмниң лагери биле империализмниң лагериниң аразында ылгал чок дижип чоруур кижилер база бар. Оларның бодалы-биле алырга, чамдык буржуаз чурттарга пролетариаттың политиктиг партиязының удуртуру пролетар революциязын болдурбайн, пролетариаттың политиктиг партиязының удуртуру күрүнени тургуспайн социализмни тургузуп ап болур; оларның бодалы-биле алырга, ол буржуаз чурттарда күрүне капитализми — ол дээрге шуут-ла социализм, бүгү кижи төрелгетен ниитилели безин социализмче «эзуп кирип» эгелей берген болуп турар. Ынчалза-даа олар чогум-на шак ындыг пропаганданы чорудуп турар үеде империализм шагдала тургустунган социалистиг чурттарны «божаннадырынче» болгаш «чыыча шаварынче» угланган идепкейлиг белеткелди чорудуп, аңаа мобилизастатынын болгу дег бүгү-ле шериг, экономиктиг дипломаттыг, агентуралыг болгаш «моральдыг» күштерин мобилизастап турарлар. Ол чурттарда чаштынып турар болгаш даштыкыже дезип чоруткан буржуаз контрреволюсчулар эргиин катап селип тургузар дээш бар-ла шаа-биле чүткүп турарлар. Ревизионистиг агымышкынар империализмге ажыктыг рольду ойнап турза-даа, империалистерниң үүлгедиишкиннери — ревизионизмге ажык болбайн турар болгаш ол чорук ревизионизмниң хоозуразының дугайын херечилеп турар.

IV.

Империализмниң халдаашкынын ойтур шаварының херээнге бүгү чурттарның пролетариадының эң-не тоң чүүлү, сорулгаларының бирээзи болза, бүгү делегейниң пролетариадының эп-сеткил каттыштырышкынын быжыглаары болур. Бүгү чурттарның империалистери болгаш реакционерлери коммунизмни узуткаарының сорулгазынга янзы-бүрү чурттарның улустарының аразында кызыл национал сагыш-бодалдарны болгаш чамдык национал өскелениишкинни делегейниң пролетариадының эп-сеткил каттыштырышкынын кошкадыр дээш ажыглап турарлар. Туруштуг пролетаржы революсчулар ол эп-сеткил каттыштырышкынын шиитпирлиг камгалап, ол эп-сеткил каттыштырышкынының бүгү чурттарның пролетариадының ниити эрге-ажыктары кылдыр көрүп турарлар. Туруш чок элементилер ол айтырыгга чайгылып, тода эвес бодал-туружу ээлеп турарлар.

Коммунистиг шимчээшкин эң эгезинден тура-ла бодунуң шимчизиниң талазы-биле делегей шимчээшкини болуп турар, чүге дээрге, чүгле демниг кады күжениишкиннер турар болза, бүгү чурттарның пролетариадын бүгү чурттарның буржуазиязының кады боттандырып турар дарлалын узуткап, бодунуң чаңгыс аай эрге-ажыктарын амыдыралга боттандырып шыдаар. Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң эп-сеткил каттыштырышкыны ангы-ангы чурттарга пролетар революциязының херээн хөгжүдеринге дыка дөгүм болган.

Россияга Октябрь революциязының тиилээни делегей пролетариадының революстуг шимчээшкининиң чаа болдурушкунунге кайгамчык улуг идигни берген. Октябрь революциязының соонда эрткен 39 чылдарның дургузунда делегейниң коммунистиг шимчээшкини эң улуг чедиишкиннерни чедип алган болгаш бүгү делегей хемчээлдиг күчүлүг политиктиг күш апарган. Бүгү делегейниң пролетарийлери болгаш хостаганы күзеп чоруур бүгү кижилер кижи төрелгетенниң чырыткылыг келир үелиниң дугайында бүгү-ле ыначыжын ол шимчээшкинниң тиилээринден эрэп турар.

Совет Эвилели болза, тиилээн социализмниң бир дугаар чурту, а социализмниң лагериниң тыптып келгениниң соонда — ол лагерьде эң-не байлак дуржулгалыг, социалистиг чурттарның болгаш капиталистиг делегейниң чурттарының улустарынга эң-не улуг дузаламчыны көргүзүп шыдаар чурт болуп турарының ачызында, ол чурт 39 чылдарның дургузунда делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң төвү болуп өскерлиш чокка туруп турар. Ол дээрге кым-бир кижиниң кара өжегээр тодаргайлап каан байдалы эвес, а төөгүлүг үе байдалдарының таарышкан аайы-биле чаягаар-ла тургустунган чорук-тур.

Янзы-бүрү чурттарның пролетариадының ниити херээниң эрге-ажыктары дээш, АБШ-ка баштаткан империалистиг лагерьниң социализмниң херээнче халдаашкынын демниг күш-биле ойтур шавар дээш, бүгү социалистиг чурттарның экономиказының болгаш культуразының ниити көдүрлүүшкүнүнүң дээш бистер Совет Эвилелинде төптүг делегей пролетариадының эп-сеткил каттыштырышкынын моон соңгаар-даа быжыглаар ужурлуг бис.

Бүгү чурттарның коммунистиг партияларының делегейге эп-сеткил каттыштырылгазының харылзаалары болза, кижи төрелгетенниң төөгүзүнде мырыңай чаа хевирниң харылзаалары болуп турар. Ындыг харылзааларның хөгжүлдезиниң чорудулгазы бергелээшкиннер чокка болуп шыдавас болбайн аан. Бүгү чурттарның коммунистиг партиялары каттыжар ужурлуг, ынчангыже оон-биле черге-шүтпир олар боттарының тускайлан чоруун хевээр арттырар ужурлуг. Бир эвес ол талаларны шын эвес дүүштүрер болгаш ол талаларның кайы бирээзин херекке албас болза, ол чорук алдагдалдарга чедирбейн барып шыдавас деп чүвени төөгүлүг дуржулга херечилеп турар. Бүгү чурттарның коммунистиг партиялары бот-боттарының аразынга дең эргелиг харылзааларны тудар, ёзу барымдаалаан эвес, харын ылаптыг сүмележиишкиннерниң аргазы-биле үзел-бодалдарның болгаш хөделиишкиннерниң чаңгыс аайын чедип алыр болза, оларның эп-сеткил каттыштырышкыны быжыгар. Ынчанмас болза, бир эвес бот-боттарының аразында харылзааларга бодунуң үзел-бодалдарын өскелерге күш-биле дээр азы эш-хуузунуң саналдарын болгаш шүгүмчүлелин бот-боттарының иштики херектеринче холгаарлаашкынның аргазы-биле солуур болза, эп-сеткил каттыштырышкынынга оон-биле каражаны чедиргени ол болур. Коммунистиг партиялар күрүне амыдыралын удуртурунуң харысалгазын тудуп турар болганының ужурунда, партияларның аразында бот-боттарының харылзаалары чурттарның болгаш улустарның аразында харылзаалар-же болганчок-ла шуут нептереп турарының ужурунда, социалистиг чурттарның аразынга боттарының харылзааларын шын өйлеп таарыштырары улам-на оваарымчалыг болгаш кичээңгейлиг көрзе чогуур айтырыг болу берген.

Марксизм-ленинизм пролетаржы интернационализмни улус бүрүзүнүң патриотизми-биле дүүштүрери дээш кезээде быжыы-биле туржуп турар. Бүгү чурттарның коммунистиг партиялары боттарының кежигүннерин болгаш улусту интернационализмниң ёзузунга кижизидер ужурлуг, чүге дээрге бүгү чурттарның улустарының ёзулуг национал эрге-ажыктары улустарның аразынга найыралдыг кады ажылдажылганы негеп турар. Оон-биле кады, бүгү чурттарның коммунистиг партиялары боттарының улустарының чөптүг национал эрге-ажыктарының болгаш национал сагыш-бодалдарының илеретикчилери болур ужурлуг. Коммунистер кезээде ёзулуг патриоттар боор келген болгаш болуп турар. Коммунистер национал эрге-ажыктарны болгаш национал сагыш-бодалдарны шын илергейлээн чүгле ындыг таварылгада олар боттарының улузунуң калбак массаларының ёзулуг идегелин болгаш ёзулуг ынакшылын ажыглап болур, интернационализмниң ёзузунга кижизидилгелиг ажылды улус массаларның ортузунга ажыктыг чорудуп, ол чурттарның национал сагыш-бодалдарын болгаш национал эрге-ажыктарын ажыктыг кылдыр дүүштүрүп шыдаар деп чүвени олар билирлер.

Социалистиг чурттарның делегейге сагыш-сеткил каттыштырылгазын быжыглаар сорулга-биле ол чурттарның коммунистиг партиялары национал эрге-ажыктарны болгаш национал сагыш-бодалдарны бот-боттары хүндүлежир ужурлуг. Ол чорук ээзэн улуг чурттуң партиязы биле биче чурттуң партиязының аразында харылзааларга онза чугула ужур-дузалыг.

Биче чурттуң талазындан хоон чок чорукту болдурбас дээш, ээзэн улуг чурттуң партиязы дең эргелиг харылзааларны тургузарынче кичээңгейни кезээде угландырып чоруур ужурлуг. «Дыка үр үениң иштинде дарлатырып чораан чурттарда болгаш улус чоннарда национал сагыш-бодалдарның артышкыннарын онза оваарымчалыг болгаш онза кичээңгейлиг көөрү бүгү чурттарның коммунистиг медерелдиг пролетарыйларынга албан...» деп Лениниң онзалап демдеглээни кончуг шын (В. И. Ленин. Чогаалдар. том 31, арын 128).

Акы-дуңма партиялар-биле болгаш акы-дуңма чурттар-биле харылзааларга Сталин улуг күрүнежи шовинизмче угланган ээзэн улуг чүткүлдү көргүзүп чораан дээрзи үстүнде айыттынган болгай. Ол чүткүлдүң утказы болза, бүгү делегей каттыжыышкынынга коммунистиг партияларның болгаш социалистиг чурттарның хамаарышпас болгаш дең эргелиг байдалын тооп көрбезинде болур. Ол чүткүл төөгүлүг тодаргай чылдагааннардан болган. Улуг чурттарның бичиилеринге хамаарыштыр харылзааларынга эрги шагларның дазылданып дөстелген чаңчылдарының чамдык саътлары арттар, оон аңгыда, революцияның херээнге партияның азы чурттуң чедип алган хөй-хөй тиилелгелери кижилерге тергиидеп улугзуурунуң сеткил-сагыжын өскүтпейн барып шыдавас болбайн аан.

Чогум-на оон ужурунда улуг күрүнежи шовинизмниң чүткүлүн ажып эртерде үргүлчүнүң күжениишкиннери херек. Улуг күрүнежи шовинизм чүгле кандыг-бир чаңгыс чуртка хамаарышкан чүүл болбайн турар. Бир эвес Б чурт А чурттан биче болгаш оон ээзэн хожудангай болуп турар, ынчалза-даа В чурттан ол улуг болгаш аңаа бодаарга ээзэн мурнакчы болуп турар болза, Б чурт А чуртка хамаарыштыр улуг күрүнежи шовинизм дээш болу чемелээшкин кызып турза-даа, В чуртка хамаарыштыр болуп болганчок-ла улуг күрүне кылдыр көре бээр чорук тар бээр. Бистиң чуртувус чүс хире чылдың дургузунда, XIX чүс чылдың ийи дугаар чартыындан соңгаар, агрессияның объектизи болу берген, чартык колония апарган турза-даа, бистиң чуртувус Хань, Тан, Мин болгаш Цин династияларының үелеринде база-ла улуг империя болуп чораан, бистиң чуртувус ангы үеде экономика болгаш культура талаларынга ам-даа хожудангай болуп туражок, кажан үе байдалдар өскерли бээрге улуг күрүнежи шовинизмче чүткүл, бир эвес ону канчап-даа тургаш баш бурунгаар болдурбас болза, чигзиниг чокка улуг айыыл болу бээр деп чүвени бистер, кыдаттар, онзалап сагтып чорзувусса чогуур. Ангы үеде ындыг айыыл бистиң чамдык ажылдакчыларывыстың аразында тыптып эгелеп турар дээрзин база айтыр херек. Оон ужурунда Кыдаттың Коммунистиг партиязының VIII Бүгү-кыдат съездиниң резолюциязында-даа, Кыдат Улус Республиканың чазааның 1956 чылдың ноябрь 1-деги медегелелинде-даа улуг күрүнежи шовинизмниң чүткүл-биле демисежириниң сорулгазы бистиң ажылдакчыларывыстың мурнунда салдынган.

Ындыг болза-даа делегейниң пролетариадының эп-сеткил каттыштырылгазынга шаптык болуп турар чүве чүгле улуг күрүнежи шовинизм эвес. Шаанда шагда улуг чурттар биче чурттарны хүндүлевейн, харын-даа дарлап чорааннар, а биче чурттар, боттарының ээлчээнде, улуг чурттарны бүзүрел чок болгаш харын-даа өжээнниг ёзу-биле көрүп чорааннар. Бо ийи чүткүлдер улустарының аразында болгаш харын-даа янзы-бүрү чурттарның пролетариадының хүрээлениинде безин кандыг-бир хире-хемчээл-биле ам-даа бар болуп турар. Ынчангаш делегейниң пролетариадының эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаар талазында хамыктың мурнунда ээзэн улуг-улуг чурттарда улуг күрүнежи шовинизмче чүткүлдү ажып тиилээри-биле чергелештир ээзэн биче чурттарда национализмче чүткүлдү ажып тиилээри база эргежок чугула. Улуг-даа, биче-даа чурттарга бир эвес коммунистер боттарының чуртунуң болгаш боттарының нациязының эрге-ажыктарын делегейниң пролетар шимчээшкининиң ниити эрге-ажыктарынга удурланыштыр салыр болгаш национал эрге-ажыктарны камгалаарынга чылдак каккаш ниити эрге-ажыктарга удур демисежи бээр болза, бир эвес херек кырында ажыл-чорудулгазынга делегейниң эп-сеткил каттыштырылгазын ылаптыг камгалавас, а харын сыр-дедир, аңаа хора чедире бээр болза, ол чорук интернационализмге, марксизм-ленинизмге таарышпас улуг алдагдал болур.

Сталинниң алдагдалдары болуунуң үезинде Чөөн Европаның чамдык чурттарының улустарының дыка таарзынмас чоруун болдурган. Ынчалза-даа ол чурттарда чамдык кижилерниң Совет Эвилелинге хамаарыштыр бодалдары база-ла чөптүг эвес. Буржуаз националистер Совет Эвилелиниң четпестерин кижилерниң эртир хөөредирин болгаш оон ажыктыг салдарын чажырып, чаарың бүгү-ле күштер-биле чедип алырын оралдажып турарлар. Бир эвес Совет Эвилели турбаан болза, ол чурттарны болгаш улустарны империализм канчаар көөр ирги дээр дугайын кижилерниң бодавазын буржуаз националистер чедип алыр дээш оралдажып турарлар. Польша болгаш венгр коммунистиг партиялар ангы үеде антисоветтиг өжээтен дамчыыр чугааларны нептередип база акы-дуңма чурттарның аразынга национал антагонизмни кынсып турар хоралакчы илегеттерниң үүлгедиглерин ынгылызы-биле сый шаптап база олар улус массаларның чамдык кезээниң аразында болган харын-даа партия кежигүннерининң чамдызының аразында бар болуп турар националистиг үүлгедиишкиннерин узуткаарынче кирипкен чорукту бистер, кыдат коммунистер, улуг сеткил ханыышкын-биле демдеглеп турар бис. Ол чорук социалистиг чурттарның аразында найыралдыг харылзааларны быжыглаарынга эң-не эргежок чугула хемчеглерниң бирээзи хөөрзи мырыңай илден-дир.

Совет Эвилелиниң эрткен үеде даштыкы политиказы бүгү делегей пролетариадының эрге-ажыктарынга, дарлаткан нацияларның эрге-ажыктарынга, делегейниң бүгү улустарының эрге-ажыктарынга колдуунда тааржып турган деп чүвени үстүнде демдеглээн болгай бис. Эрткен 39 чылдарның дургузунда совет улус, бүгү чурттарның улустарының херээнге дузаны көргүспүшаан, кайгамчык улуг күжениишкиннерни салган болгаш маадырлыг эргиделерни кииргэн. Сталинниң чамдык алдагдалдары улуг совет улустуң ол маадырлыг ачы-хавыяаларының ужурлуузун кезиг-даа бичелетпейн турар.

Совет Эвилели биле Югославияның аразында харылзааларны экижидериниң херээнге Совет чазактың күжениишкиннери, 1956 чылдың октябрь 30-те Совет Эвилелиниң Чазааның Декларациязы болгаш Совет Эвилелиниң Польша-биле 1956 чылдың ноябрьда чорудкан чугаалажыышкыннары болза, даштыкы харылзааларга эрткен үеде турган алдагдалдарны шуут узуткаарынче Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Совет чазактың шиитпирин көргүзүп турар. Совет Эвилелиниң ол бүгү базымнары болза, бүгү делегейниң пролетариадының эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаарының херээнге чугула салышкын болур.

Бөгүн, империалистер бүгү чурттарның коммунистиг хүрээлениинче калчаалыг шавар халдаашкынны чорудуп турар үеде, бүгү чурттарның пролетариады боттарының эп-сеткил каттыштырылгазын күжениишкиннинг быжыглаар ужурлуг. Күштүг дайзынның мурнунга бүгү-ле чугаалар болгаш хөделиишкиннер, оларның кандыг-даа аттарлыг болуп турарындан хамаарылга чокка, бир эвес олар делегейниң коммунистиг хүрээлениниң сырый каттыжарынга-ла шаптык болуп турар болза, оларны бүгү чурттарның коммунистериниң болгаш ажылчы чоннарының деткиири чегей-ле боор.

Совет Эвилелинде төптүг делегейниң пролетариадының эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаары чүгле бүгү чурттарның пролетариадының эрге-ажыктарынга эвес, харын база бүгү делегейниң дарлаткан нацияларның хамаарышпас чоруу дээш шимчээшкининиң болгаш бүгү делегейге тайбыңның херээниң эрге-ажыктарынга тааржып турар. Азияның, Африканың болгаш Латин Американың калбак улус массалары оларның дайзыннары кымнарыл база өңнүктери кымнарыл деп чүвени боттарының ёзузунда дуржулгазынга чиңги-биле билип алырлар. Ынчангаш империализмниң удуртуру турары антикоммунистиг, улуска удур болгаш тайбынга удур угланган кампаниязы чүгле ховар таварылгаларда, харын оон-биле кады делегейниң ол чурттарының миллиардтан хөй чонунуң аразында кажан-даа бөрбес кижилерден деткимчени ап болур. Совет Эвилели, Кыдат, өске-даа социалистиг чурттар болгаш империалистиг чурттарның революстуг пролетарнады болза агрессияга удур Египеттиң демиселиниң шынчы таалалакчылары, Азияның, Африканың болгаш Латин Американың чурттарының хамаарышпас чоруунуң шынчы таалалакчылары болуп турарлар. Социалистиг чурттар, империалистиг чурттарның пролетарнады болгаш национал хамаарышпас чорук дээш демисежип турар чурттар — күштерниң бо үш категориязы империализмге удур демиселге ниити эрге-ажыктарлыг, оларның бот-боттарын деткижери кижи төрелгетенниң болгаш бүгү делегейге тайбыңның перспективаларынга эң улуг ужур-дузалыг.

(Төнчүзү дараазында үнер).

Ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Совединге соңгулдалар талазы-биле округтарның соңгулда комиссияларын бадылаар дугайында

ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң шиитпири

(Төнчүзү. Эгези 2-ги арында.).

Комиссияның кежигүннери: Резников Александр Степанович — тудуг трестизиниң коллективинден, Толстова Мария Петровна — совпартшколаның коллективинден.

Рабочийниң чоон талазы № 47 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Ткачев Михаил Петрович — облпотребсоюзтуң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы —Сат Дортек Довуча—башкы институдунуң коллективинден.

Комиссияның секретары — Прокопенко Виктория Николаевна — облпотребсоюзтуң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Голдырев Яков Семенович — облпотребсоюзтуң профэвилел организациязындан, Голубцов Павел Иванович — облпотребсоюзтуң коллективинден.

Рабочийниң барыын талазы № 48 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Тощев Николай Дмитриевич — БГБ-ниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Дамба Василий Баядович — кожээ ажыл-агый механизациязының № 10 училищезиниң коллективинден.

Комиссияның секретары — Чистяева Ульяна Николаевна — БГБ эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Зинченко Надежда Петровна — кожээ ажыл-агый техникумунуң коллективинден, Филиппов Алексей Александрович — кожээ ажыл-агый техникумунуң коллективинден.

Рабочийниң төп № 49 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Коскутов Федор Яковлевич — хоорай шагдаазының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Дарыйдоо Дарья Норлуповна—«Шын» солуң редакциязының ажылдакчыларындан.

Комиссияның секретары — Бегаева Пелогия Инокентьевна — кожээ ажыл-агый техникумунуң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Шевцова Полина Яковлевна — областың ном үндүрер чериниң профэвилел организациязындан, Гусева Анастасия Дмитриевна—БГБ-ниң профэвилел организациязындан.

Сельскийниң чоон талазы № 50 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Пронин Яков Васильевич — областың чурт үлетпүр чериниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Урванцев Петр Андреевич — БГБ-ниң коллективинден.

Комиссияның секретары— Решетникова Вера Андреевна — областың ном үндүрер чериниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Чечекей Оюн Сереноловна — областың ном үндүрер чериниң профэвилел организациязындан, Шушминцев Леонид Павлович — БГБ эргелелиниң партия организациязындан.

Болотныйның № 51 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Изосимова Валентина Андреевна — горпо коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Куулар Очур-оол Буртуевич — кожээ ажыл-агый техникумунуң коллективинден.

Комиссияның секретары — Богомячинова Надежда Петровна — горпо коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Красовская Степанида Никитична — горпонуң профэвилел организациязындан, Шелковников Владимир Федосеевич — кожээ ажыл-агый механизациязының № 10 училищезиниң профэвилел организациязындан.

Болотныйның мурнуу талазы № 52 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Новикин Николай Николаевич — облсаң кидизиниң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Лощенко Юлия Александровна — горпонуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — Шипилина Мария Назаровна — горпо коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Катаева Елена Федоровна — горпонуң профэвилел организациязындан, Черменев Виктор Андреевич — горпо коллективинден.

Шевченковскийниң № 53 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Селиванов Петр Иванович — облсаң кидизиниң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Шатохин Иван Павлович — № 10 школаның коллективинден.

Комиссияның секретары — Царицына Галина Ивановна — № 10 школаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Ефимов Геннадий Михайлович — областың социал-хандырылга кидизиниң коллективинден, Терентьев Владимир Петрович — облсаң кидизиниң комсомол организациязындан.

Соңгу талазы № 54 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Петерников Георгий Иванович — областың профэвилелдер чөвүлелиниң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Горбунов Георгий Михайлович — хоорайның өрт шериниң коллективинден.

Комиссияның секретары — Воронова Любовь Петровна — хоорайның өрт шериниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Мурзин Константин Алексеевич — хоорайның өрт шериниң коллективинден, Василовский Дмитрий Дмитриевич — хоорайның өрт шериниң коллективинден.

Ленинскийниң чоон талазы № 55 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Михеев Федор Степанович — хоорайның өрт шериниң коллективиниң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Осипов Семен Ворфоломеевич — акшалга кассазының коллективинден.

Комиссияның секретары — Черемисина Валентина Петровна — областың акшалга кассазының ажылдакчыларындан.

Комиссияның кежигүннери: Елкина Евдокия Екимовна — областың профэвилелдер чөвүлелиниң партия организациязындан, Иванова Александра Прокофьевна—чурт үлетпүр коллективиниң профэвилел организациязындан.

Ленинскийниң барыын талазы № 56 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Худяшов Виктор Михайлович — № 1 школаның коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Тарасова Алефтина Федоровна — № 1 школаның коллективинден.

Комиссияның секретары — Голоха Валентина Васильевна — № 1 школаның башкыларындан.

Комиссияның кежигүннери: Дудникова Ольга Кондратьевна — № 1 школаның коллективинден, Суздальцева Валентина Павловна — № 1 школаның башкыларының коллективинден.

Кочетовскийниң чоон талазы № 57 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Иконников Николай Павлович — областың облстат эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Сомов Кондратий Трофимович — хоорай шагдаазының коллективинден.

Комиссияның секретары — Юсупова Клара Ибрагимовна — хоорай шагдаазының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Иванов Георгий Радионович — хоорай шагдаазының коллективинден, Мишустин Михаил Степанович — хоорай шагдаазының коллективинден.

Кочетовскийниң барыын талазы № 58 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Доронина Ефросина Савельевна — № 1 школаның ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Зверок Николай Владимирович — куш-культура бажыңының коллективинден.

Комиссияның секретары — Селезнова Любовь Ивановна — куш-культура бажыңының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Нестеренко Светлана Ивановна — кожээ ажыл-агый техникумунуң коллективинден, Кымысова Надежда Петровна — кожээ ажыл-агый техникумунуң коллективинден.

Октябрьскийниң чоон талазы № 59 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Петенева Юлефа Бизяировна — хоорайның аъш-чем комбинадының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Другова Клара Степановна — аптека эргелелиниң комсомол организациязындан.

Комиссияның секретары — Селезнева Любовь Михайловна—хоорайның санэпидстанциязының ажылдакчыларындан.

Комиссияның кежигүннери: Ошарова Лариса Ивановна — уругзаар эмнелгезиниң коллективинден, Хопеек Салчак Авыдаевна — облтубдиспансерниң коллективинден.

Октябрьның барыын талазы № 60 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Малышев Николай Степанович — «Тывакобальтының» руда эргелелиниң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Родина Валентина Даниловна — ИХЭ-ниң базазының ажылдакчыларындан.

Комиссияның секретары — Селезнев Александр Андреевич — куш-культура бажыңының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Сумменцев Сергей Владимирович — ИХЭ-ниң партия организациязындан, Кошелева Елена Александровна — ИХЭ-де кидистиң партия организациязындан.

Рынектуң чоон талазы № 61 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Квашнин Александр Михайлович — областың санэпидстанциязының профэвилел организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—Борисов Георгий Владимирович — мебель фабриказының партия организациязындан.

Комиссияның секретары — Собакина Мария Викторовна—область эмнелгезиниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Панина Ираида Александровна — область эмнелгезиниң коллективинден, Насырова Людмила Ахмеджановна — область эмнелгезиниң коллективинден.

Рыноктуң барыын талазы № 62 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Цуканова Раиса Васильевна — горпонуң комсомол организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Красев Михаил Иванович — горпо баштаар чериниң коллективинден.

Комиссияның секретары — Рыженкова Галина Ивановна — № 4 магазинниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Гончаров Анатолий Гаврилович — горпо ажылдакчыларындан, Шарамытина Елизавета Петровна — горпонуң комсомол организациязындан.

Сельскийниң төп № 63 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Демченко Дмитрий Николаевич — ИХЭ-ниң кидизиниң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Белоголовкина Галина Михайловна область эмнелгезиниң коллективинден.

Комиссияның секретары — Кудрявцев Анастасия Дмитриевна — сельхозснабтың коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Белоногова Зинаида Афанасьевна — область эмнелгезиниң коллективинден, Гожина Евдокия Тимофеевна — область эмнелгезиниң коллективинден.

Сельскийниң барыын талазы № 64 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Любимова Валентина Ивановна — божуур бажыңның коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы— Набатов Геннадий Алексеевич — хоорай эмнелгезиниң коллективинден.

Комиссияның секретары — Кузьмина Екатерина Сергеевна — божуур бажыңның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Гладышева Вера Александровна — кожээ ажыл-агый техникумунуң коллективинден, Блинова Любовь Леонтьевна — кожээ ажыл-агый техникумунуң коллективинден.

Набережныйның № 65 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Кондауров Павел Федорович — ыяш заводунуң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Молчанов Александр Георгиевич — национал театрның коллективинден.

Комиссияның секретары — Семенникова Евгения Васильевна — область эмнелгезиниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Горбунов Потап Лаврентьевич — өрт командазының коллективинден, Сенников Борис Фомич — өрт командазының коллективинден.

Песочныйның № 66 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Калинкин Николай Васильевич — областың акшалга кассазының партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Разденкин Василий Семенович — главтекстильторгтуң коллективинден.

Комиссияның секретары — Гавриленко Валентина Николаевна — «Главтекстильторгтуң» базазының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Кузнецова Галина Тимофеевна — главтекстильторгтуң базазының коллективинден, Борисов Николай Ефимович — сельхозснабтың коллективинден.

Песочныйның соңгу талазы № 67 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Елфимова Анна Сергеевна — совпартшколаның коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы— Коптев Федор Иванович — кежээки школаның коллективинден.

Комиссияның секретары — Шкунова Валерия Павловна — кежээки школаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Пильганьчук Александр Дементьевич — № 10 механизация училищезиниң өөреникчилериниң коллективинден, Суханов Егор Матвеевич — механизация училищезиниң коллективинден.

Песочныйның чоон талазы № 68 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Васляева Мария Дмитриевна — ажылчын аныяктарның кежээки школазының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Веренина Тамара Михайловна — ажылчын аныяктарның кежээки школазының коллективинден.

Комиссияның секретары — Корбейников Иван Федорович — куш-культура бажыңының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Мелиниченко Еликанида Николаевна — область прокуратуразының коллективинден, Голубкова Анна Яковлевна — куш-культура бажыңының коллективинден.

Песочныйның барыын талазы № 69 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Березикова Вера Ивановна — ажылчын аныяктарның кежээки школазының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Тарма Хомушку Бюдуковна — ажылчын аныяктарның кежээки школазының коллективинден.

Комиссияның секретары — Коврышина Анна Михайловна — Кызылдың цветметпромснаб коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Удуралин Михаил Иванович — «Тывакобальтының» партия организациязындан, Скобеев Виктор Александрович — «Тывакобальтының» профэвилел организациязындан.

Чеховскийниң № 70 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Ласкарев Юрий Васильевич — сельхозснабтың коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Ямина Парасковья Архиповна — электростанцияның коллективинден.

Комиссияның секретары — Мазикова Валентина Кирилловна — электростанцияның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Пахомова Мария Федоровна — электростанцияның коллективинден, Филиппова Елена Ивановна — электростанцияның коллективинден.

Чеховскийниң соңгу талазы № 71 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Шутеев Василий Парфирьевич — № 10 механизация училищезиниң комсомол организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Поминов Иван Елизарович — главснабсбыттың ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — Басенко Георгий Алексеевич — машина-орук станциязының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Мосивитин Алексей Инокентьевич — машина-орук станциязының коллективинден, Савельев Василий Андреевич — машина-орук станциязының коллективинден.

Чеховскийниң чоон талазы № 72 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Фетисов Илья Евгеньевич — маслопромнуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Масиаленко Федосья Дмитриевна—№ 7 школаның башкылар коллективинден.

Комиссияның секретары — Чеимова Елизавета Макаровна — № 7 школаның башкылар коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Григорьев Валентин Александрович — машина-орук станциязының профэвилел организациязындан, Титов, Иван Михайлович—машина-орук станциязының профэвилел организациязындан.

Чеховскийниң барыын талазы № 73 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Колодин Владимир Тимофеевич — чума аарыгга удур салбырның ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Арсентьева Наталья Ивановна—уруглар бажыңының коллективинден.

Комиссияның секретары — Баимова Галина Сергеевна — туберкулез диспансериниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Антонова Надежда Константиновна — № 3 школаның коллективинден, Горева Мария Михайловна — судмедэкспертизиниң бюрозунуң коллективинден.

Песочныйның мурнуу талазы № 74 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Зелинман Юрий Яковлевич — чумага удур салбырның коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Хальбаева Анна Мадеевна — облтубдиспансерниң коллективинден.

Комиссияның секретары — Тольпышева Галина Григорьевна — санитар-чырыдыышкын бажыңының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Монгуш Аракчаа Чүлдүм — областың кадык камгалал кидизиниң коллективинден, Смирнова Мария Максимовна — уруглар бажыңының коллективинден.

Чеховский мурнуу талазы № 75 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Сагалаков Георгий Михайлович — областың сан кидизиниң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Агафонова Клавдия Степановна — хоорайның ветеринария поликлиниказының коллективинден.

Комиссияның секретары — Охотников Федор Васильевич — хоорайның ветеринария поликлиниказының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Бичикин Долума Тахталовна — хоорайның ветеринария поликлиниказының коллективинден, Андреева Галина Александровна—№ 2 уруглар садының коллективинден.

Ленинскийниң соңгу талазы № 76 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Носова Таисья Алексеевна — башкы училищезиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Ковалева Александра Николаевна—облононың коллективинден.

Комиссияның секретары — Смагина Валентина Алексеевна — облононың коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Рябова Надежда Алексеевна — облононың коллективинден, Румянцева Евстолия Васильевна — № 2 уруглар садының коллективинден.

Топографтың соңгу талазы № 77 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Мазуревский Павел Иосифович — башкы училищезиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Сухарева Нэлла Павловна — № 2 уруглар садының коллективинден.

Комиссияның секретары — Киприевская Любовь Петровна — № 2 уруглар садының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Кузьмина Надежда Федоровна — № 2 уруглар садының коллективинден, Широглазова Валентина Четовна — башкы училищезиниң коллективинден.

Топографтың соңгу талазы № 78 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Суворов Дмитрий Иванович—«Тывакобальтының» руда эргелелиниң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Логинов Михаил Павлович — Кызылдың цветметснабының коллективинден.

Комиссияның секретары — Собакина Наталья Викторовна — «Тывакобальтының» руда эргелелиниң профэвилел организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: Башкирцев Леонид Матвеевич—«Тывакобальтының» руда эргелелиниң партия организациязындан, Ерошкин Михаил Ильич — «Тывакобальтының» руда эргелелиниң профэвилел организациязындан.

Типографияның мурнуу талазы № 79 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Санчат Александр Чамзырынович—башкы училищезиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Миронова Варвара Андреевна—№ 7 школаның коллективинден.

Комиссияның секретары — Осипова Лидия Ворфоломеевна — № 7 школаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Иванова Вера Николаевна — горкомхозтуң гостиницазының коллективинден, Уласова Галина Васильевна — горкомхозтуң гостиницазының коллективинден.

Топографтың чоон талазы № 80 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Журавлев Федор Андреевич — № 7 школаның коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Бачурин Николай Романович — аъш-чем комбинадының коллективинден.

Комиссияның секретары — Хухрева Клавдия Сергеевна — № 7 школаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Епифанова Таисья Николаевна — аъш-чем комбинадының коллективинден, Калинина Валентина Алексеевна — аъш-чем комбинадының коллективинден.

Типографияның барыын талазы № 81 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Никулин Геннадий Поликарпович — облпотребсоюзтуң ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Чылбак Алексей Санаевич—облпотребсоюзтуң коллективинден.

Комиссияның секретары — Саморокова Валентина Инокентьевна —облпотребсоюз ажылдакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери — Иванова Антонина Степановна — облпотребсоюзтуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден, Угланова Лидия Васильевна — облпотребсоюзтуң эргелелинден.

Рабочийниң мурнуу талазы № 82 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Астанина Татьяна Петровна — облпотребсоюзтуң эргелелинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Иванов Петр Матвеевич — облпотребсоюзтуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — Черкасова Нина Сергеевна — облпотребсоюзтуң эргелелинден.

Комиссияның кежигүннери: Дмитриевна Елизавета Михайловна — облпотребсоюзтуң коллективинден, Башанов Барз Александрович — облпотребсоюзтуң коллективинден.

Заозерная № 83 чоон талазы соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Мозговой Виктор Афанасьевич — Кызыл АТК-зының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Стрельников Николай Иванович — мебель фабриказының коллективинден.

Комиссияның секретары — Бухановская Валентина Ивановна — № 10 школаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Белкина Галина Семеновна — Кызыл АТК-зының коллективинден, Тиникова Валентина Васильевна — Кызыл АТК-ның коллективинден.

Заозерныйның № 84 барыын талазы соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Беспалов Валентин Иванович — № 10 школаның башкыларының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Гущин Анатолий Евгеньевич — № 10 школаның коллективинден.

Комиссияның секретары — Васильева Тамара Емельяновна — № 10 школаның башкыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Леденцова Лариса Павловна — мебель фабриказының коллективинден, Домашкин Николай Иванович — мебель фабриказының коллективинден.

Горныйның № 85 соңгулда округу

Комиссияның даргазы—Усачев Михаил Александрович — даг экспедициязының автобазазының партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Корнеев Александр Викторович — даг экспедициязының автобазазының коллективинден.

Комиссияның секретары — Рамазанова Валентина Сабировна — даг экспедициязының автобазазының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Черепанов Григорий Петрович — даг экспедициязының автобазазының коллективинден, Шахнюк Рона Цилкович — даг экспедициязының автобазазының коллективинден.

Трактының № 86 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Лапшина Людмила Александровна — ОПС-тиң транспорт конторазының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Подольский Александр Григорьевич — ОПС-тиң транспорт конторазының коллективинден.

Комиссияның секретары — Лопарева Мария Семеновна — ОПС-тиң трансорт конторазының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Чубучина Алефтина Степановна — ОПС-тиң транспорт конторазының коллективинден, Глубоков Александр Васильевич — ОПС-тиң транспорт конторазының коллективинден.

Септелге заводунуң № 87 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Михальченко Яков Васильевич — септелге заводунуң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Русанова Мария Степановна — септелге заводунуң коллективинден.

Комиссияның секретары — Королева Людмила Николаевна — септелге заводунуң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Замыцкий Александр Петрович — септелге заводунуң коллективинден, Сомов Валентин Иванович — септелге заводунуң коллективинден.

Алгы заводунуң № 88 соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Рошин Иван Емельянович — алгы заводунуң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Попов Василий Егорович — алгы заводунуң коллективинден.

Комиссияның секретары — Зайцев Константин Устинович — алгы заводунуң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: — Ладонов Тарас Лукич — алгы заводунуң коллективинден, Сипкин Иван Иванович — алгы заводунуң коллективинден.

Оң талазы эриктиң №89 бирги соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Бочкарев Василий Андреевич — орук тудуунуң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Анимов Петр Филиппович — туйбу заводунуң коллективинден.

Комиссияның секретары — Липенко Лидия Семеновна — туйбу заводунуң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Лихачева Александра Ильинична — туйбу заводунуң коллективинден, Леликова Степанида Федоровна — орук тудуунуң коллективинден.

Оң талазы эриктиң № 90 ийиги соңгулда округу

Комиссияның даргазы — Крыцин Николай Федорович — Кызыл МТС-тиң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Парилов Алексей Петрович — Кызыл МТС-тиң коллективинден.

Комиссияның секретары — Солодова Нина Александровна — Кызыл МТС-тиң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Алексеевна Ефросинья Трофимовна — Кызыл МТС-тиң коллективинден, Лукин Евгений Николаевич — Кызыл МТС-тиң коллективинден.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы К. КОШКАРОВ.
Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң секретарының хүлээлгезин күүседип турар В. ИСАЕВА.

1957 чылдын январь 10-да.

Эң чугула сорулгалар дугайында Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың медеглели

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Эң чугула сорулгалар дугайында Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың медеглелин парлаан. Ол медеглелде чугаалап турары болза:

«Контрреволюцияның күштеринге удур демиселге шиитпирлиг үе ноябрь 4-те эгелээн. Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазак тургустунган. Чазак болуунуң ажыл-чорудулгазын аар-берге байдалдарда эгелээн.

Имре Надьтың өскерликчи чазаа социалистиг революцияның шынчы оолдар, кыстарын кижизиг эвес байдал-биле өлүрүп, тайбың хамаатыларга, оларның амыдыралынга болгаш эт-хөреңгизинге кыжанып, бистиң чуртувуска амыдыралды үреп бускан контрреволюцияга орукту айтып берген. Контрреволюстуг күштер Венгр Улус Республиканың чазаан дүжүрерин болгаш бүгү делегей империализминиң улуг капиталындан хамаарылгалыг, оон деткимчезинге даянган фашистиг помещик-капиталистиг күрүнени тургузарын оралдажып турган. Олар империалистиг күштерге даянгаш, бистиң төрээн чуртувустуң девискээринге дайынның одаан тургузарын кызээннер.

Ол байдалдарда чазактың кол сорулгазы болза, Венгр Улус Республикага хоойлу ёзугаар корум-чурумнарны хандырары, социалистиг революцияның чаалап алышкыннарын камгалаары болуп турган. Контрреволюцияның чепсектиг күштерин чылча шавар, оон политиктиг халдаашкыннарын болгаш өнчүк-чөңгээзин ойтур шавар, хоойлу ёзугаар корум-чурумну катап тургузар херектиг турган. Амыдыралга таарымчалыг байдалдарны, тургузукчу тайбың ажылды тургузар херектиг турган.

Ол онза чугула сорулганы чазак чедиишкинниг күүсеткен. Контрреволюцияның чепсектиг кол күштерин каш-ла хүннерниң дургузунда чылча шапкаш, а оларның артынчыларын узуткап турар бис. Кералиг хүлээлгелерге болгаш пролетаржы интернационализмниң принциптеринге үндезилээш ол херекке улуг дузаны Совет Армия көргүскен, а ол херекти оон соонда венгр ажылчы чоннарның деткимчези-биле чаа венгр армия болгаш шериг-полицейжи күштер чоруда берген.

Чурттуң политиктиг амыдыралын болгаш бүдүрүлгени катап тургузарынче угланган чазактың хемчеглери, чылча шаптырган контрреволюцияга удур туржук турар ажылчын болгаш тараачын массаларның, а ол ышкаш чоңга чүгле сөс кырынга эвес, харын херек кырында бердинген интеллигенцияның эң-не мелереллиг кезектериниң өзүп турар деткимчезин хүн бүрүзүнде, неделя бүрүзүнде ап келген. Социалистиг лагерьниң чазактарының болгаш улустарының, а ол ышкаш бүгү делегейниң дештилгелиг болгаш революстуг күштериниң бистиң улузувуска көргүскен дузаламчызы үнелеп четпес болган.

Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың сөзүнге болгаш ажыл-чорудулгазынга контрреволюция база оон ээзи—бүгү делегей империализми келергей өш-өжээнниг болгаш көөр хөөн чок чорук-биле ужурашканы черле билдингир. Оларның өш-өжээнниг болгаш көөр хөөн чок чоруунуң үндезини чүдел дизе, бистиң чазаавыс помещиктерниң болгаш капиталистерниң, а ол ышкаш долларның империалистерниң чазаа эвес, а социалистиг революцияның, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның чазаа, пролетариаттың диктатуразының чазаа болуп турарында. Чепсектиг демиселге аштырышкынга таварышкаш, контрреволюсчулар бистиң чазаавыстан «демократияны болгаш хосталганы» авыяастыы-биле негеп эгелээннер. Бистер бо айтырыг талазы-биле Венгрияда пролетариаттың диктатуразы туруп турар деп тодаргай болгаш дорт медеглээн бис. Бистиң чазаавыс, бистиң улузувус чүгле контрреволюцияның болгаш империализмниң күштеринге удур ажык болгаш чайгылыш чок демиселге чедиишкиннерни чедип ап шыдаан. Венгр ажылчын-тараачын күрүнеде пролетариаттың диктатуразын, демократияны болгаш хосталганы ажылчыннарга, күш-ажылчы тараачыннарга, улуска бердинген интеллигенцияга, хоойлуларны хүндүлээр бүгү венгр хамаатыларга берген. Контрреволюсчуларга болгаш империалистиг агентилерге, Венгр Улус Республикага болгаш оон үндезин албан черлеринге халдап база оларга удур күткүүшкүннү кылып турар идегеттерге, харын олар боттарының контрреволюстуг шимчээшкинин демократтыг лозунгулар-биле чаап чажырып-даа турза, оларга хосталга чок болгаш болдунуп шыдавас даа хоойлу оларны кезээде эң шыңгыы шаажылаар.

Ол бүгүнү Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазак бодунуң ажыл-чорудулгазынга бирги ээлчегде ажылчын ангызы болгаш черле ажылчын массаларга даянып турар деп билээ чогуур. Бистиң Төрээн чуртувустуң мурнунда туруп турар кол айтырыгларны Венгр Улус Республиканың демократтыгзының хандылалырының болгаш калбартырының оруу-биле шиитпирлээрин күзээр бис, ол дугайын ноябрь 4-те бистиң медеглелиниң 15 пунктуларынга чугаалаан болгай. Ракоши-Герениң болуунуң антиленинчи методтарын, ийи-чаңгыс кижиге чүдүүр чорукту, массаларның эрге-ажыктарын херекке албас чорукту удуртулгага катап тергүскерин бис моон соңгаар кажан-даа болдурбас бис. Бистиң чазаавыстың хемчеглериниң кара-чангыс сорулгазы болза күш-ажылчы улустуң болгаш социализмниң чаңгыс аай эрге-ажыктарын бүрүн камгалаары болгаш анаа бараан болуру болур.

Социалистиг революцияның эрге-ажыктары-биле дүүштүр чазактың ажыл-чорудулгазының дыка хөй кезии эге үеле шериг талазы-биле сорулгаларны шиитпирлээри болгаш корум-чурумну таарыштыр тургузары, бистиң Төрээн чуртувустуң иштики херектеринге империалистерниң холгаарлаар оралдажышкыннарын ойтур шаары, бүдүрүлгени болгаш транспортту катап тургузары, а ол ышкаш найысылалга-даа, бүгү чурттуң девискээринге-даа хоойлу ёзугаар корум-чурумну тургузары болуп турган. Ынчаарга күрүне удуртулгазында ажылдың бо кончуг берге үезинде элээн хөй дыка чугула политиктиг болгаш экономиктиг айтырыгларны шиитпирлээн бис. Ол хемчеглерге үндезилээш Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазак чүгле эрткен он ийи чылдарның чедиишкиннерин бүгү күштер-биле камгалаар дозу шиитпирлиг эвес, харын эрткен чылдарның дургузунда бистиң чуртувуска социализм тургузарынга тыптып турган база шаптык болуп келген бүгү-ле алдагдалдарны шиитпирлиг узуткап турар. Ындыг хемчеглер болза, чижээ үлетпүр ажылчыннарының болгаш шахтерларның ажыл төлевирин бедиткени, ажыл хүнү эвес хүннерниң айтырыын таарыштырганы, завод ажылчыннарының советтериниң дугайында доктаал, кооперативтерниң, госхозтарның болгаш машина-трактор станцияларының эт-хөреңгизин камгалаар дугайында доктаал, күрүнеге дужаалгаларның системазын, магадылал страхованиезин, көдээ ажыл-агыйның хөгжүдер, үрүг-дарыг чогунуң талазы-биле үндүрүглерни, а ол ышкаш ажылчын күжүн хөлезилээрин ажыглазы дээш үе-тывышчыларга болгаш үүрмек садыгжыларга онза үндүрүгнү узуткааны, мурнунда чөптүг эвес черге соксадып каан пенсиялар талазы-биле айтырыгны таарыштырганы болур.

Бистиң мурнувуста, ылангыя экономика талазы-биле шиитпирлезе чогуур хөй нарын сорулгалар туруп турар деп чүвени тодаргай билип турар бис.

Ынчалзажок улам ынай чорууруңун бетинде, бистиң улусчу республикавыска социализмни тургузары массаларның хандамырындан сонуургалдыг хереэ болур деп бистиң принципиивисе шынчы болуп артпышаан, Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазак бүгү улустуң мурнунга бодунуң медеглелинге ажылдың чаа чадазының эгезинде эң чугула чаа айтырыгларны шиитпирлээр талазы-биле кандыг бодалдар барын тодарадыры эргежок чугула деп санап тур.

Медеглелде оон ынай иштики политиканың талазы-биле сорулгаларны тодарадып турар.

Күрүне эрге-чагыргазын быжыглаар болгаш улам ынай демократчылаар дугайында кезээнде айтып турары болза, социалистиг хевирниң улус-демократтыг ажылчын-тараачын күрүнезиниң албан черлерин болгаш органнарын чазак бүгү күштер-биле камгалаар, чүге дээрге чүгле ындыг күрүне тараачыннар-биле эвилелдешкен ажылчын ангының эрге-чагыргазын, пролетар диктатуразын бодунга сиңирер болгаш Венгрияга социализмни тургузарын болгаш оон туюлунга чедир тиилээрин хандырар. Бистиң күрүне системавыстың, бистиң эргелел органнарывыстың ажылын демократчыдарын улам ынай калбартырын чазак бодунуң чугула сорулгазы кылдыр санап турар, деп медеглелде ооң ынай айтып турар. Күрүне системазы бистиң байдалдарывыска социалистиг тургузуушкуннуң сорулгаларынга эң долу дүгжүрүнүң угланышкыны-биле хөгжүүр ужурлуг, күрүне херектерин шиитпирлээринге, бодунуң экономиктиг, культурлуг болгаш социал харылзааларын ажылдап кылырынга идепкейлиг киржир эргени ажылчы чоннарга бээр ужурлуг.

Хүннүң айтырыында туруп турар экономиктиг түр хемчеглер дугайында кезээнде чугаалап турары болза, ангы үеде экономиктиг хемчеглерни ажылдап кылыр сорулга туруп турар, оон ачызы-биле түр бергелерни ажып эртип база хөгжүлдениң шуут оруунче шилчип болур.

Бөгүн венгр экономиканың чугула айтырыы болза, хөмүр даш тывыжын көвүдедири болгаш хөмүр дашты база электроэнергияны ажыглаарын каннаар талазы-биле шыңгыы хемчеглерни амыдыралга боттандырары болур деп медеглелде айтып турар.

Акшаның үне чокталыр чоруунуң айыылын болдурбас дээш чазак бүгү хемчеглерни алыр. Күрүне эргелелиниң талазы-биле эң улуг камналганы чазак боттандыргар болап турар. Күрүне аппарадын чазак улуу-биле кызырар.

Экономиктиг түр бергелерни ажып эртерниң (ону ажылчы чоннар тодаргай көөр болгаш билир ужурлуг) шиитпирлиг айтырыы болза, дараазында айтырыг болур деп медеглелде чугаалап турар: амыдыралдың кол чүүлү болза, бистиң тургузуп турарывыс өртек үне болур. Бистер бараалнарны мурнунда турганынга бодаарга эки шынарлыг, дүрген болгаш чиик өртекке бүдүрер ужурлуг бис. Бүдүрүлгениң деңнелин болгаш техниказын сайзырадыры эргежок чугула. Оон чугула негелдези болза бүдүрүлгени хөгжүдеринге бүгү ажылчы чоннарның хуузунда сонуургалдыы болур. Күш-ажылдың бүгү ажылчы чоннарга шак ындыг белен билдингир болгаш тодаргай төлевирин (чижээ, продукцияның санын болгаш шынарын барымдаалап төлээрин) бүдүрүлгеге чурумчулары эргежок чугула, ындыг төлевир кым хөйнү болгаш дээре бүдүрер-дир, хөй шалынны, ындыг болганда эки ажыдыралды хандырар.

Үлетпүр талазы-биле сорулгаларны тодарадып турар кезекте айтып турары болза, таарымчалыг байдалче шилчилге улам на эвээш үени иштээн турзун дээш чазак бодунуң улам ыраккы сорулгаларынга Венгрияга социализмни бүрүн тургузарынга дугжуп турар үлетпүрнүң шак ындыг политиказын үргүлчүлээр.

Чазактың бодалы-биле алырга, бүгү ниитилелдиң эрге-ажыктарынга эң экизи-биле таарыжып турар болгаш бүдүрүкчү күштерни эң таарымчалыг ажыглаарынга дузалаан турар бүгү талалыг улус ажыл-агый планын белеткээри эргежок чугула болуп турар.

Мурнунда белеткээн ийиги беш чыл планының орнунга, түр бергелерни ажып эртер төлээде, ам үеде эң чоокку айларның болгаш 1957 чылдың планын белеткээри эргежок чугула. Оон соонда дараазындагы үеде, харын үш чыл планын белеткээри эргежок чугула. Ол планның кол сорулгазы болза, ажылчы чоннарның амыдыралчы деңнелин бедидери болур.

Көдээ ажыл-агый талазы-биле сорулгаларны тодарадып чугаалааш, чазак болза, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң талазы-биле эң долу деске хуваалдаже кирерин оралдажып, көдээ ажыл-агыйны, оон ажыктыг угланышкынга эртемниң чедиишкиннерин перспективтиг ажыглаары-биле хөгжүдерин айтып турар.

Социалистиг ниитилел тургузуун тургузарының эрге-ажыктарынга көдээ ажыл-агыйның социалистиг чээртылгазын чазак бодунуң чугула сорулгаларының бирээзи кылдыр санап турар. Күш-ажылчы тараачыннар боттарының шиитпирлеринге болгаш бүрүн эки туралын принцивинге үндезилээш, экономика талазы-биле күштүг, чечектелип турар көдээ ажыл-агый кооперативтерин тургузар төлээде, чазак оларга бүгү-ле дузаламчыны көргүзер. Тараачын ажыл-агыйларны бедик шынарның үрезиннери-биле болгаш уксаалыг мал-биле хандырар херекке, а ол ышкаш хоорай чонун аъш-чем-биле хандырар херекке күрүне ажыл-агыйларын чазак моон соңгаар-даа улуг ужур-дузалыг деп көөр.

Машина-трактор станцияларының системазын чазак мурнуку ёзугаар хевээр артырар, чүге дизе, элээн техниктиг күштерлиг машина-трактор станциялары бүдүрүлге кооперативтеринге болгаш хуу ажылдыг тараачыннарга улуг дузаны чедирип турар.

Чазактың медеглелинде оон ынай салгыл талазы-биле сорулгалар дугайын, ажыл-агыйны удуртурунуң методтарының дугайын, культура дугайын, күрүне биле хүрээниң аразында харылзаалар дугайын чугаалап турар.

Даштыкы политика айтырыгларынга хамаарыштырган кезээнде чугаалап турары болза:

— Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазак бодунуң даштыкы политиктиг ажыл-чорудулгазынга национал хамаарышпас чорукту, чурттуң бот-эргезин болгаш Венгрияның күш-ажылчы улузунуң эрге-ажыктарын камгалаарын хандырарын удуртулга болдуруп турар.

Бистиң үевисте кандыг-даа дештилгелиг херектиг, ылангыя национал хамаарышпас чорууну болгаш чурттуң бот-эргезиниң эң чайгылыш чок төлээлекчизи болгаш камгалакчызы болза, нацияның эң дештилгелиг ангызы — ажылчын ангы болгаш оон идейлиг болгаш политиктиг удуртукчузу — ажылчын ангының революстуг партиязы болур.

1919 чылда венгр коммунистер габсбург монархиядан национал хамаарышпас чорук дээш дидим демисежип, венгр коммунаны дүжүрер дээш штурмнап келген империалистиг армияларга удур маадырлыг демисешкен болгаш Хортиниң контрреволюстуг ёзу-чурумунга удур 25 чылдың дургузунда шиитпирлиг демисежип келген.

Делегейниң ийиги дайынының чылдарында гитлержи фашистиг ажелекчилерге удур демиселге коммунистер национал хамаарышпас чорукту болгаш хосталганың түгүн бедик туткан, бистиң национал хамаарышпас чоруувуска кыжанып турган империалистиг холгаарлаашкынның бүгү оралдажышкыннарын сөөлгү 12 чылдарның дургузунда ойтур шаап келген. Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазак ноябрь 4-те контрреволюцияга удур демиселди эгелээрде, чүгле ниитилел дештилгези болгаш ажылчын эрге-чагырга дээш эвес, харын ажылчын-тараачын күрүнениң доғуннап турарынга контрреволюстуг күштерни деткип, чемгерип турган империализм кыжанып келирге венгр национал хамаарышпас чорукттуң ындыктыг херээ дээш демисежип үнген. Бистиң улузувуска национал хамаарышпас чорукттуң, национал дештилгезиниң болгаш тайбынны камгалаарының эрге-ажыктарын удуртулга болдурган, база социалистиг Венгрияны тургузарын хандырарының эрге-ажыктарын удуртулга болдурган, чазак бодунуң даштыкы политиказынга ажылчы чоннарның бүгү делегей эп-сеткил каттыжышкынынга, Совет Эвилели-биле болгаш социалистиг лагерьниң бүгү чурттары-биле быжыг эвилелге даянып турар.

Моон-биле деңге бистиң даштыкы политикавыстың өскерлиш чок кол принциви болза, деңэргеге, национал хамаарышпас чорукка болгаш бот эргеге, бот-бодунуң иштики херектерин холгаарлашпазынга база бот-бодунга ажыктыг болурунга үндезилээш оларның ниитилел тургузуунуң хамаарылга чокка бүгү чурттар-биле тайбың болгаш үре-түңнелдиг харылзааларны тургузары болур.

Бистиң улузувуска болгаш Венгр Улус Республикага карз сеткилдиг болгаш өжээнниг бөлүктер Совет Эвилели биле бистиң харылзааларывыска халдаашкынны кыбыштаан, ол харылзаалар мурнунда-даа болгаш ангы үеле-даа принципиальдыг ханы үндезиннерге даянып турда, оларны баксырадырын оралдажып турарлар. Совет Эвилели болза, делегейниң ийиги дайынының төнчүзүнде гитлержи фашистерниң болгаш хортичи реакцияның кинчизин бодувадан ырадыр октаан, бистиң улузувустуң бодунуң национал хамаарышпас чоруун чедип алырын хандырарынга дузалаан социалистиг күрүне болур. Биске удур чоруткан контрреволюстуг империалистиг халдаашкынны ойтур шаварынга болгаш улуг айыыл дыргелип келген бистиң хамаарышпас чоруувусту камгалап алырынга бистиң улусчу республикавыска Совет Эвилели ам база катап деткимчени көргүскен.

Амгы чидиглениишкинниг байдалда Венгрияның девискээринге туруп тура Совет Армия даштыкы империалистиг күштерниң белеткеп турары шериг халдаашкынындан венгр улусту камгалап, ынчангаш оон-биле бистиң улузувустуң тайбың чурттаарын болгаш боттарының күштерин социализм тургузуушкунунуң улуг хереэнге болгаш чурттуң чечектелиишкининге бээрин хандырып турар.

Венгр-совет харылзааларга ажы-дузамалышкы ийи чурттарның аразында калык харылзааларны таарыштырарынга Сталинның амыдыралының сөөлгү үезинде шаптыктап турган шиитпирлезе чогуур айтырыглар шынап-ла тыптып келген: сөөлгү үеле ийи талаларның бүрүн чөпшээрешкени-биле ол шаптыктаашкыннарның элээн хөй кезии узуткатынган.

Совет-венгр харылзааларның амгы болгап келир үелеги бүгү айтырыгларын, совет шериглерниң Венгрияга турары-биле холбашкан айтырыглар-биле катай, ийи күрүнелерниң аразында найыралдыг, акы-дуңмалышкы, эвилелчи харылзаалар-биле дүүштүр венгр болгаш совет чазактарының аразында найыралдыг чугаалажышкыннарның аргазы-биле таарыштырарын ийи чурттар күзеп турарлар. Ындыг таарыштырылганың принципиальдыг үндезини болза, улус демократтыгзының чурттары-биле болуунуң харылзааларынга хамаарыштыр Октябрь 30-де Совет Эвилелиниң Декларациязында чарлаттынган пролетаржы интернационализмниң, деңэргениң, бот эргениң, национал хамаарышпас чорукту хүндүлээриниң, бот-бодунуң иштики херектеринге холгаарлашпазының болгаш бот-бодунга ажыктыг болур чорукттуң принциптери болур.

Чазактың медеглелиниң сөөлгү кезээнде нацияның дештилгелиг күштерин сырый каттыштырарынче кыйгырып турар.

Медеглелде чугаалап турары болза, социалистиг республиканың ёзулуг шынчы демиселчилери бистиң күш-ажылчы улузувусту быжыг болгаш бузулбас чаңгыс эптиг сырый каттыштырар болгаш бүгү чуртта демиселди чайгылыш чок чорудар ужурлуг. Социализмниң идеялары болгаш улустуң күштери бир эвес олар ындыг чаңгыс эптиг сырый каттыжар болза тиилээрбес.

Бистиң Төрээн чуртувустуң шынчы оолдар, кыстары каттышкан күштери-биле бистиң улузувустуң энчүктеринге көрүшкүр кылдыр, бистиң чуртувустуң дайзыннарынга качыгдал кылдыр социалистиг Венгрияның ындыктыг хереэн тиилелгеже чедирер дээринге бүзүрелдиг бис.

Кол Ассамблеяның XI сессиязы

НЬЮ-ЙОРК, январь 10. (СЭТА). Дүүн Кол Ассамблеяның эртенги пленарлыг хуралының төнчүзүнде болгаш хүндүскү хуралынга Венгриядан дескен политика болгаш кеземче херээниң талазы-биле элементилерни айтырарынга болгаш Венгр Улус Республиканың иштики херектерин каржы холгаарлаарынга тускай комитетти тургузарының дугайында америк саналды деткип. Италияның, Бельгияның, Аргентинаның, Кубаның, Австралияның, Перунуң болгаш өске-даа чамдык чурттарның төлээлекчилери чүве чугаалаан. Олар Венгрияда байдалды хажыды көргүскеннер болгаш Венгр Улус Республиканы, Совет Эвилелин болгаш социалистиг лагерьниң өске-даа чурттарын нүгүлдеп турганнар.

Реакциялыг бөлүктерниң КНО-ну улус демократтыг чурттарга удур кампанияны калбартырынга ажыглаар дээр ээлчеглиг оралдажышкыннарын Румынияның, Чехословакияның болгаш Польшаның төлээлекчилери чидиг-биле шүгүмчүлээннер.

«Венгр айтырыг» дижир чүвени долгандыр шуугаазынның пропагандачы шынар-бүдүжүгүн румын төлээлекчи Атанас Жожа сойгалап илереткен. Мурнунда ол «айтырыгны» чугаалажып көөрүнүң инициаторлары Совет Эвилелин, Венгрияны болгаш улус демократтыгзының чурттарын нүгүлдеп, Венгрияда болуушкуннарга хамаарыштыр четчир медээлер бисте бар ааннык дээр чүвезин бүзүретпишаан, Кол Ассамблеяга нүгүлчү резолюцияларны доғээннер. Ам олар чуртта «чүү болуп турарын» тодарадыры-биле тускай комитетти тургузарының эргежок чугулазының дугайын чугаалай бергеннер. «Венгр айтырыгны» өөскүдерниң талалакчыларының шынныг чоруу кайдал ынчаш?—деп румын төлээ айтырган.

КНО болза «венгр айтырыгны» долгандыр өш-биле тургустунуп турар шуугаазынны узуткаш, таарымчалыг рольну ойнап болур деп Чехословакияның төлээлекчизи Ульрих чугаалаан. АКШ-тың төлээлериниң инициативазын ёзугаар киирттинген өнчүк-чөңгээлиг төлевилелди хүлээп албазынче Кол Ассамблеяны ол кыйгырган.

Ассамблеяның хүндүскү хуралының төнчүзүнде санал берген Польшаның төлээлекчизи Бац-Сухи Венгрияда туруп турар бергедээшкиннер саналдатынып турар резолюцияның дузазы-биле чиигетинген туруп шыдавас дээрзинге бүзүрелин илергейлээн.

Саналдатынып турар комитет чүгле дүрбүжүүшкүннерни болгаш будулгаазыннарны күштелдирериңге, ынчангаш айтырыгны улам нарыыдадырынга чедирер деп ол чугаалаан. Дескеннерниң көргүзүглери кичээңгейни хаара тудуп турар бузуредилгелер кылдыр көргүнүп шыдавас болгаш оларга идегеп болбас.

Саналдатынып турар комитет болгаш ол комитетке дагзырын күзеп турар эрге-хүлээлгелер КНО-нуң Уставынга болгаш улустар аразының практиказында хүлээн алдынган байдалдарга удурланышкак болуп турар деп болалды Бац-Сухи илергейлээн.

Венгрияда болуушкуннар дугайында медээлерни ында турар даштыкы корреспондентилерни, дипломаттыг төлээ черлерин болгаш оон-даа өске черлерни дамчыштыр ап болбас деп польша төлээ чугаалаан. Оон ангыда, ам ында КНО-нуң чиңгине секретарының тускай төлээлери туруп турар. Бисте бар медээлер ёзугаар алырга, Венгрияда байдал таарыштыр тургустунган болгаш амыдырал-чуртталга чогуур угланышкынче кирип турар.

Ассамблеяга саналдаан резолюция кайы-кайызын бичии чорукту [illegible]тургузарынга идиг бербейн турар болгаш кандыг-бир ажыктыг сорулгага бараан болбас деп Польшаның төлээлекчизи чугаалаан. Польша төлээлер ол резолюцияга удур бадылаар деп ол чугаалаан.

* * *

НЬЮ-ЙОРК, январь 10. (СЭТА). Бөгүн Кол Ассамблеяның эртенги хуралынга Каттышкан Штаттарның Ассамблеяга доғаан «венгр айтырыг» дижир чүвени чугаалажып көөрү үргүлчүлээн.

Эртенги хурал хагдынарының мурнунда Иорданияның төлээлекчизи оон төлээлериниң Иорданияның даштыкы херектер министриниң алган телеграммазын номчуур-биле сөс алган. Сөөлгү хүннерде Иордания-биле кызыгаарда израиль шериглерниң дыка хөй күштерин мөөннеп турарының дугайын телеграммада дыннаткан. КНО-нуң чиңгине секретары-биле дораан харылзажырын болгаш телеграмманың утказын бүгү төлээлерге дамчыдып бээрин Иорданияның даштыкы херектер министри төлээлеринден дилээн.

Суданның Премьер-Министриниң медеглели

КАИР, январь 10. (СЭТА. МЕН агентилелдиң дыннатканы ёзугаар алырга, Суданның Премьер-Министри Абдулла Халиль «Чоокку Чөөн чүкке хамаарыштыр АКШ-тың политиказының дугайын чугаалап турган. Судан болза шыңгыы нейтралитеттиң политиказын барымдаалап турар деп медеглээн. Судан бодунуң иштики херектерин холгаарлаар арганы кымга-даа бербес деп чүвени ол онзалап демдеглээн.

Судан чазак кандыг-даа агрессияга удур шиитпирлиг демисежиринге чайгылбас болгаш даштыкы саъдарның Суданче ханылап киреринге удурланчыр апаар деп Абдулла Халиль чугаалаан.

Бир эвес даштыкы дузаламчы кандыг-даа немелде хүлээлгелер-биле холбаа чок болур болза, Судан ону хүлээп алырынга белен деп Премьер-Министр чугаалаан.

Венгрияның ДХМ-ниң парлалга килдизиниң дыннадыы

БУДАПЕШТ, январь 10. (СЭТА). Венгрияның ДХМ-ниң парлалга килдизи дыннадыг чарлаан, ында чугаалап турары болза КНО-нуң чиңгине секретары Хаммаршельдиниң Венгрияга келиишкини ол келиишкинге чиңгине секретарь болгаш венгр чазак үеңи шилип алыры билек, ан-не чоокку үеле болур.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

ШКОЛАЧЫЛАРГА ЭМЧИНИҢ СҮМЕЗИ

Тапкылаваңар

Тапкылаарга кижиниң организмин хораннаар. Чүректи тапкы дүрген ажылдарынче албадаар. Ынчангаш чүректиң ажылдаары эртелен баксыраар. Тапкылаарга хамның чүгүрер дамырлары ээлгир эвес болгаш быжыг эвес апаар.

Тапкы ыжы өкпеге хоралыг.

Тапкылаарга кижиниң бажы аарыычал, угаан баксырап, уттуучал, ажынчак апаар. Тапкы чем хайылдырарын, көрүүн, дыннаарын баксырадыр. Диштерни саргартыр болгаш үрээр.

Тапкылаарга ам-даа быжыкпаан, аныяк организмге улуг хоралыг. Тапкылаары — хоралыг чаңчыл. Тапкы дырттар улуг кижилерни өттүнменер. Тапкылаарга кандыг-даа чаагай атка четпес силер, а чүгле кадыыңарны баксырадыр.

КАРААҢАР КАМГАЛАҢАР

Чүгле чырык эки турда номчуттун азы бижиттин. Чырык багай турда номчууга азы бижиирге карактар туруптар болгаш ыракта чүве көрбес апаар.

Столга ора бажыңны дорт тут. Эвин эртир доңгаарга шыңганнар эвин эртир дыңзый бээр болгаш карактар үргүлчү ажылдаар апаар, ынчангаш карактар үрелир.

Дыштанмайн үр ажылдаарга карактар база туруптар. Ынчангаш элээн болгаш-ла дыштаныр турунар.

Чыда ном номчуваңар, караанар үреп алыр силер.

Хирлиг аржыыл азы холдарыңар-биле караанар чотпаңар. Ону дамчыштыр караанарже микробтар кирип, караанар аарып эгелээр.

Озал-ондакка таварышкаш база карак чок болуп болур. Рогатка дээн ышкаш айыылдыг оюн-биле ойнаваңар. Бижек, сереэ болгаш өске-даа бистиг эт-херекселди оваарымчалыг ажыглаңар.

Бараанарны бичии-ле эпчоктадырып алгаш, дүрген-не эмчиге барыңар. «Болуунуң эрте бээрин» манаваңар.

Бир эвес эмчи карак шили бижип берген болза, ону үргүлчү суп чор. Ол караанны камгалаарынга дузалаар.

ХОЛУҢАР ЧУҢАР

Арыг кеш болу-ла микробтарны өлүрер, а хирлиг болза, чүгле микробтарның оон ынай чурттаарынга дузалаар. Шоолуг арыг чорбас кижилерниң аарывыр чылдагааны ол.

Холуңарны шетка-биле саваннап тургаш чуңар.

Чем чиир мурнунда холуңар чуңар.

Холдарыңарны хирлендиргеш, дораан-на чуп алыңар.

Дыргактарыңар кыскалады кезиңер.

Тыва областың санитар-чырыдыышкының бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харысалгалыг секретарының культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00031 Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылдан үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ЯНВАРЬ 16 СРЕДА № 11 (3723)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Дээди Соведи чыылдырар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).

Эштер Н. С. Хрущевтуң болгаш К. Е. Ворошиловтуң Ташкентиде келгени (1 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң Алма-Атада келгени (1 арын).

Эш Н. С. Хрущев Карасуйский районнуң Ленин аттыг колхозунга чораан (1 арын).

Туркмен, Киргиз Совет Социалистиг Республикаларын Ленин орденнери-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыктары (1 арын).

С. Тамба. — Дыңнакчыларның дең кежиинден хөйү чокта... (2 арын).

Д. Рылов. — Районнар солуннарының арыннарындан (2 арын).

В. Иезуитов. — Капиталистиг чурттарда соңгулдалар канчаар эртип турарыл (2—3 арыннар).

База катап пролетарият диктатуразының төөгүлүг туржулгазының дугайында (3 арын).

Ажылчы чоннар депутаттарының область болгаш хоорай Советтеринге соңгулдалар талазы-биле соңгулда участоктарын тургузар дугайында хоорайкомунуң шиитпири (3 арын).

УЛУСЧУ ТАЛАНТЫЛАРНЫ ӨСТҮРЕР

Улус чонунуң чогаадыкчы тывынгыр чоруу болза улусчу талантыларны төрүп үндүрүп турар. Улус чон — бүгү-ле үнелиг чүүлдерниң, уран-чечен чогаадыгларның тургузукчузу. Талантыларның эгээртинмес үнер дөзү чонунуң аразында турар.

Чонунуң талантыларын илередириниң бүгү аргалары бисте бар. Тыва улустуң материалдыг амыдыралының чаартынганы-биле холбаштыр оон культурлуг деңнели база таныттынмазы-биле өскерилген. Областың район санында культура бажыңнары, колхозтарда клубтар, чер бүрүзүнде школалар бар болган чорук улусчу талантыларны илередиринге материалдыг сууржу болуп турар.

Улусчу талантыларны илередир болгаш деткиир дугайында кайда-ла чогуур сагыш салып турар болдур, уран-чүүл талазы-биле чаяан-салымныг кижилер хөй-биле тывылып турар деп чүвени амыдырал херечилеп турар. Бо дугайын Бай-Тайга районнан көрүп болур. Даштан янзы-бүрү чүүлдер чазап сиилиир талазы-биле мергежилдиг Тойбу-Хаа чүгле областа ады үнген эвес, харын база оон кылыглары Москваның чогаадыкга уран-чүүлүнүң музейинде безин делгетинген. Ол районнуң Сталин аттыг колхозунда клуб эргелекчизи Тойлу Салчак «Аныяктар» деп танцыны чогаатпан болгаш бодунуң клубунуң сценазынга үндүрүп турар. Ол-ла колхозта Авай-оол музыка уран-чүүлүнге шагдап тура улуг сонуургалдыг болуп, сөөлгү үеде фестивальга чаа ырыны чогааткан. Бай-Тайга районда шак ындыг кижилерни эскерип, оларны деткип турар.

Талантылыг кижилерни илередир болгаш деткиир, оларга дуза көргүзер талазы-биле ажыл чамдык районнарда четпес тургустунганын демдеглээр херек. Областың культура эргелели ындыг талантыларны илередир, деткиир, өстүрер болгаш дузалаар хүлээлгелиг турган-да, өөредилгеже чоруур дугайында Авай-оолдуң дилээн хандырбайн келген.

Улустуң талантыларын илередир болгаш деткиир дорт хүлээлгелиг улустуң чогаадыкга бажыңы областа ажылдап турар. Ынчалза-даа ол чериниң бодунуң хүлээлгезин четпес күүседип турарының дугайында шүгүмчүлелдиг чагаалар чер-черден кээп турар. «Областың улустуң чогаадыкга бажыңы аныяктарның фестивальынга белеткелин чорударынга дузалашпайн, көдээ черлерге таарзыр репертуарны тыва дылга таратпайн турар»—деп Өвүр районнан эш Решетников редакцияга бижээн. Тыва хөгжүм херекселдерин кылыр чорукту организаставайн, чаа тыва ырыларны ноталары-биле кады таратпайн турарын Турандан башкы Танов база бижээн турар. Ынчангаш областың улустуң чогаадыкга бажыңы удуртукчуларын солуурун эвээжеткеш, бодунуң чиңгине хүлээлгезин күүседиринче кирер чогуур.

Улусчу талантыларны илередир болгаш өстүрер талазы-биле культура-чырыдыышкынның чер-черде албан черлери, бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнери улуг ужурлуг. Ындыг турбуже чамдык культура бажыңнарында болгаш клубтарда бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнериниң ажылы багай тургустунган. Сүт-Хөл районнуң Культура бажыңының уран-чүүл бөлгүмү кускү тараа ажаап алыышкынының үезинде элээн ажылдап турган херээнде, амгы үеде оон ажылы соой берген. Культура бажыңының ажылы ам чүгле кинолар үндүрери-биле, суббота хүннеринде танцылар болуру-биле кызыгаарлаттынып турар.

Чамдык районнарда талантылыг кижилерни уран-чүүл көрүлделериниң үезинде клуб сценаларынга көрүп сонуургап кааш, оларның дугайын келир көрүлдеге чедир уттуп турар чоруктар бар. Чижээ, ийи чылдар мурнунда Сарыг-Сеп МТС-тиң комбайнери Д. Мурыганның пляска танцыларын чүгле Каа-Хем районнуң көрүкчүлери эвес, а Кызылдың чурттакчылары улуг сонуургал-биле көрүп турган. Ам Мурыгин сценага көзүлбестээн. Оон чылдагааны МТС-те бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүнүң ажылы баксыраанындан болгаш илеретинген талантылыгларны улам деткип өстүрер ажыл чогунда.

Кайы-даа районнарда үгүлзакчылар, сииликчилер, шуткукчулар болгаш улусчу уран-чүүлдүң янзы-бүрү хевирлериниң талазы-биле мергежилдиглер хөй. Район организациялары оларның ажылын углап баштавайн, оларның кылыгларының делгелгелерин организаставайн турар. Бот-тывынгыр уран-чүүлдүң көрүлделерин, аныяктар фестивалын чорудуп турар үеге бир кол четпес чүүл болза, уран-чүүлдүң национал хевирлериниң талазы-биле чүүлдер, тыва хөгжүм херекселдери-биле көргүзүглерниң эвээжи болуп турар. Ынчангаш областың культура эргелели, улустуң чогаадыкга бажыңы уран-чүүлдүң национал хевирлерин хөгжүдеринче, тыва хөгжүм херекселдерин ажыглаар чорукче кичээнгейни күштелдирзе чогуур.

Улусчу талантыларны үнелеп көрбес, ону илередирин болгаш өстүрерин оралдашпас кижилер культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчыларында бар деп чүвени демдеглээр херек. Ылаптыг клуб ажылынга чогаадыкчы инициатива чок, чон-биле ажылдап билбес, чон ортузунче кирбес кижилерниң хереэ чок. Бо талазы-биле чүгле культура килдистери эвес, а партия организациялары хемчеглер алыр хүлээлгелиг. Ажылдың чедиишкинниг болуру бодунуң ажылынга ынак, ажылдан билир кижилерден хамаарылыг болган ужурунда, культура чырыдыышкын албан черлериниң кадрларын шилиир, таарыштыр тургузар болгаш кижизидер ажылы партия организацияларының боттарының холунга алыр ужурлуг. Культура органнарын билиг мергежилдиг, чогаадыкчы инициативалыг ажылдакчылар-биле хандыртынар болза, улусчу талантыларны өстүрер ажылы ам чогуур бедикке чедир көдүрүп болур.

Ам чер-черде аныяктарның фестивалы болгаш совет аныяктарның Бүгү-эвилел фестивалынга белеткел чорул турар үеде аныяктарның иштинден талантылыгларны хөй-биле илередириниң, оларны деткиириниң аргазы тургустунуп турар. Ынчалза-даа фестиваль чорул турда кестүп турар бир четпес чүүл болза чүгле бот-тывынгыр уран-чүүлче кол кичээнгей салыгаш, уран-чүүлдүң өске хевирлерин уттуп турары болур. Фестивальга чүгле ыры, хөгжүм, танцы көргүзүглерин колдатпайн, үгүлзакчыларның, сииликчилерниң, чурукчуларның, уран таланныкчыларның, чурукчуларның кылыгларын делгеп көргүзер, ындыгларны илередип, деткиир талазы-биле хемчеглер алыры комсомол организацияларының сорулгазы болур ужурлуг.

Улустуң ортузунда талантыларны илередири, ону деткиири, оон хөгжүлдүрүгге дузалаары — бистиң чугула сорулгаларывыстың бирээзи болур.

Эштер Н. С. Хрущевтуң болгаш К. Е. Ворошиловтуң Ташкентиде келгени

ТАШКЕНТ, январь 12. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Бирги секретары Н. С. Хрущев биле ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов бөгүн «ТУ-104» самолет биле Ташкентиде чедип келгеннер.

Эштер Н. С. Хрущев болгаш К. Е. Ворошиловту уткууру-биле Ташкентиниң аэродромунга республиканың найысылалының муң-муң ажылчы чоннары, а ол ышкаш Узбекистанның Ленин ордени-биле шаңнатканынга холбаштыр байырлалга киржир дээш Ташкентиде келген мурнакчы хевеңчилер болгаш механизаторлар, акы-дуңма республикалардан келген аалчылар чыылганнар.

Узбекистанның КП-зының ТК-зының бюро кежигүннери М. А. Абдуразаков, А. А. Алимов, А. П. Бызов, С. К. Камалов, А. А. Лучинский, М. Мирза-Ахмедов, Р. Е. Мельников К. Муртазаев, Н. А. Мухитдинов, З. Р. Рахимбабаева, Ш. Р. Рашидов, республиканың министрлери, Узбек ССР-ниң Дээди Советиниң депутаттары аэродромга чыылганнар. Уткуп келгеннерниң аразынга Таджик ССР-ниң КП-зының ТК-зының Бирги секретары Т. Ульджабаев, Таджик ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. Додхудоев, Казах ССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Ж. А. Ташенев, Туркменияның КП-зының ТК-зының Секретары Н. Дурдыева, Киргизияның КП-зының ТК-зының Секретары М. Абдыкулов, Арменияның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы А. К. Шекоян, Азербайджан ССР-ниң көдээ ажыл-агый министри Г. А. Сеидов олар турганнар.

Эштер Н. С. Хрущев болгаш К. Е. Ворошилов Узбекистанның болгаш өске-даа республикаларның партия болгаш совет органнарының удуртукчулары-биле хол тутчуп мендилешкеш, оон соонда хүндүлүг таныштырыг фронтузун эргээннер.

Чыылганнар-биле шоолуг үр эвес чугаалашканының соонда эш К. Е. Ворошилов аэродромга турганнар-биле чылыы-биле байырлашкаш самолетче чорупкан. Ук самолет элээн каш минут болганда Алма-Атаже углай чорупкан.

Эш Н. С. Хрущев микрофонга чедип келгеш, уткуп келгеннерге байыр чедирип кыска чүве чугаалаан.

Аэродромдан чоруткан орук дургаар эш Н. С. Хрущевка республиканың найысылалының муң-муң ажылчы чоннары ээн-биле байыр чедирип турганнар.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң Алма-Атада келгени

АЛМА-АТА, январь 12. (СЭТА). ССР Эвилелиниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов бөгүн Казахстанның найысылалынга чедип келген.

Самолеттуң келиринге чедир найысылалдың ажылчы чоннары аэродромга чыылган турганнар. Эш К. Е. Ворошиловту Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Д. А. Кунаев, Казахстанның КП-зының ТК-зының Бирги секретары И. Д. Яковлев, Казах ССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазының оралакчызы К. Н. Брюкова, Казахстанның КП-зының ТК-зының секретарылары, Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары, министрлер, ССР Эвилелиниң Дээди Советиниң болгаш Казах ССР-ниң Дээди Советиниң депутаттары, Алма-Атаның партия болгаш совет организацияларының төлээлекчилери уткааннар.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов уткуп келгеннер-биле мендилешкеш, хүндүлүг таныштырыгның рапорттун хүлээп алган. ССРЭ-ниң болгаш Казах ССР-ниң күрүне гимннерин күүсеткен.

Аэродромдан чоруткан орук дургаар муң-муң алма-атачылар ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазынга байыр чедиргеннер.

Эш К. Е. Ворошилов-биле кады оңу уткуп алыры-биле чорупкан Казах ССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Ж. А. Ташенев, а ол ышкаш Таджик ССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы М. Рахматов олар база келгеннер.

Эш Н. С. Хрущевтуң Карасуйский районнуң Ленин аттыг колхозунга чорааны

ТАШКЕНТ, январь 13. (СЭТА). Бөгүн эртен Н. С. Хрущев Узбекистанның КП-зының ТК-зының Бирги секретары эш Н. А. Мухитдиновка, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш С. К. Камаловка, Узбек ССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы эш Ш. Р. Рашидовка болгаш партияның Ташкент обкомунуң секретары эш С. Нуруттиновка үдедип алган Карасуйский районнуң Ленин аттыг колхозунга чораан.

Колхозка Н. С. Хрущев республиканың алдарлыг виноград өстүрүкчүзү Узбек ССР-ниң Дээди Советиниң депутаты эш Ризамат Мусамухамедов биле ужурашкан. Улустуң ёзулуг-ла селекционери болбушаан, ол винограттың дыка хөй кайгамчыктыг сорттарын өстүрген. Ол сорттар Ортаакы Азияның республикаларының колхозтарында калбаа-биле суражып нептерээн. Р. Мусамухамедовтуң дузазы-биле Карасуйский районнуң Ленин аттыг колхозу виноград болгаш сад ажылын чедиишкинниг хөгжүдүп турар. 220 гектар чыгыы черде виноград болгаш сад бар. Чаартыкчыларның дуржулгазын алыры-биле олче өске районнардан колхозчулар, эртемденнер болгаш студентилер кээп турарлар.

Ризамат Мусамухамедов болгаш көдээ ажыл-агый артелиниң даргазы Турап Нормухамедов кышкы үеде виноград үрелерин өстүрүп турар шывыглыг оңгарларының бирээзин Н. С. Хрущевка көргүскеннер.

Ажыл-агыйны көрүп турар үеде Н. С. Хрущев виноград ажылы ажыл-агыйның орулгалыг адыры болуп болур бе деп сонуургап айтырган.

1956 чылда виноград сыптары көдээ ажыл-агый артелинге 2,5 миллион чыгыы рубльдиң орулгазын берген, ол болза чылдың бүгү орулгазының барык-ла дөрттүң бир кезии болуп турар деп колхоз даргазы чугаалаан.

Кандыг-бир культураның ажык-дузазының тодарадырының эң эки аргазы болза, бир гектардан алдынар орулгаларны санап көөрү болур ышкажыл деп эш Н. С. Хрущев чугаалаан.

— Виноград сыптарының бир гектарындан 120 муң хире рубльдиң орулгазын ап турар бис — деп Ризамат Мусамухамедов чугаалаан.

— Виноград сывының гектар бүрүзүн ажылдап кылырынга чеже хире күш-хүннерин чарыгдап турар силер? — деп эш Н. С. Хрущев айтырган.

— 120 күш-хүнү ийин. Шаанда бистер виноград ажылын ындыг-ла онзалап хөгжүтпейн турувуста анаа хөй ажылчын күжү үнүп турган. Ам байдал сыр өске—бүгү ажылдарның 75 хуузу механизастатынган — деп харыы үнген.

Оон соонда көдээ ажыл-агый артелиниң даргазы болгаш улустуң селекционери виноград сыптарының механизастатынган ажылдан кылыышкынының аргаларының дугайын, колхозта хереглеп турар агротехниканың дугайын Н. С. Хрущевка тодаргай чугаалап бергеннер. Көдээ ажыл-агый артелиниң ажылы-биле таныжып, Н. С. Хрущев, ажыл-агый комплекстиг хөгжүп турар-дыр, чыл дургузунда инек бүрүзүнден ортумаа-биле 2670 литр сүттү ап, колхоз мал ажылынга улуг чедиишкиннерни чедип алган-дыр деп сеткил ханыышкынныг демдеглээн. Мал ажылын хөгжүдериниң чугула негелдези болза ажыл-агыйга мал чемиин быжыг суурун тургузарынга арганы бээр кукуруза болгаш джугара тарылгалары болур.

Колхоз бүдүрүлгезин улам ыңай көдүреринге чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурун Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннеринге Н. С. Хрущев күзээн.

Соңгулдаларга алдар кылдыр

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Чер-чер Советтеринге соңгулдалар белеткели Тес-Хем районнуң бүгү черлеринде калбарып турар. Районда участоктар санынга-биле 8 агитпунктулар тургустунган, ында ниитизи-биле 185 агитаторлар бижиттинген, оларның сургаалдалыг хуралдарын СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи чогуур өйүнде эртирген.

Шимелде черлге талазы-биле районнуң Культура бажыңында агитпункт элээн бээрүштүг болуп турар. Ында чүгле лозунг, плакаттар эвес, соңгулдаларга хамаарышкан материалдар болгаш литературалар, солуннар болгаш журналдар байлак хандыртынган.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң Алма-Атада чоруп турары

АЛМА-АТА, январь 13. (СЭТА). Казахстанның найысылалында аалдап чоруп турар ССР Эвилелиниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы эш К. Е. Ворошилов бөгүн хоорай-биле таныжкан. Эртен К. Е. Ворошилов Алма-Атаның бедик дагларының катогунга чораан, анаа Казахстанның болгаш Сибирьның эң күштүг конькичилериниң маргылдаазы ажыттынган.

Катокка чыылган муң-муң алма-атачылар К. Е. Ворошиловту чылыы-биле байырлааннар. Конькичилер, спорт мастерлери Ораз Канлыбаев биле Зоя Мендыбаева олар Казахстанның спортсменнериниң өкүнээзинден К. Е. Ворошиловка байыр чедиргениниң чагаазын тудусканнар. Чагааның мөңгүннелчек хавында Алма-Атаның бедик даглыг катогунуң ниити хевирин сиилип көргүскен.

К. Е. Ворошилов күш-культуржуларга чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин болгаш оларның спортчу чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурун күзээн. Доштуг орукка болган маргылдааны ол сонуургап көрген.

Хүнүң ийиги чартыында ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов Казах ССР-ниң Дээди Советиниң Даргазы Ж. А. Ташеневке, Казахстанның КП-зының ТК-зының Бирги секретары И. Д. Яковлевке, Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Д. А. Кунаевка болгаш өскелерге-даа үдедип алгаш хоорай чоогунда турар чаа суурга чораан. Ында келир үениң чурттакчыларының кужу-биле 3 муң чыгыы бажыңнарны тудуп турар.

К. Е. Ворошилов тудуп турар бажыңнарны көрүп, ында чаа көжүп барганнарның бажыңнарынга чораан.

Бежээ К. Е. Ворошилов Казахтың Күрүнениң операның болгаш балеттиң Абай аттыг академиктиг театрынга композитор М. Тулебаевтиң «Биржан болгаш Сара» деп шиизинге олурушкан.

ССРЭ-ниң Дээди Соведи чыылдырар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң доктаадыры болза:

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң дөрткү чыылдырылгазының алдыгы сессиязын 1957 чылдың февраль 5-те Москва хоорайга чыылдырар.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Секретары А. ГОРКИН.

Москва, Кремль.
1957 чылдың январь 14.

Туркмен Совет Социалистиг Республиканы Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

Туркмен ССР-ниң колхозтары болгаш совхозтары көдээ ажыл-агыйны хөгжүдеринге сөөлгү чылдарның дургузунда дыка улуг чедиишкиннерни чедип алган. 1956 чылда республикага чиг хөвең бүдүрери болгаш белеткээри 332 муң тонна четкен ийикпе, азы 1955 чылда белеткетингенинге деңнээрге 57 муң тонна, база 1940 чылда белеткетингенинге деңнээрге 122 муң тонна хөй белеткетинген. Дүк, каракуль, торгу коконнары, виноград, кат-чимис болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын бүдүрери болгаш белеткээри республикада чыл санында көвүдеп турар.

Бо чедиишкиннер болза, Туркмен ССР-ниң эр, херээжен колхозчуларының, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң, партия болгаш совет ажылдакчыларның карак кызыл күш-ажылының түңнели болур. Хөвең сывының бедик үнелиг чаа нарын сорттарын өстүрер талазы-биле улуг ажыл республикада чорутунган.

Көдээ ажыл-агыйны хөгжүдеринге, хөвең бүдүрерин көвүдедиринге, оон сыптарының бедик шынарлыг нарын сорттарын өстүреринге чедип алган чедиишкиннерни, суггарылга тудугларын тударынга чоруткан улуг ажылы дээш база хөвең белеткелдериниң күрүне планын 1956 чылда чедиишкинниг күүсеткени дээш **Туркмен Совет Социалистиг Республиканы Ленин** ордени-биле шаңнаар.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Секретары А. ГОРКИН.

Москва, Кремль
1957 чылдың январь 11.

Киргиз Совет Социалистиг Республиканы Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

Киргиз ССР-ниң колхозтары болгаш совхозтары республиканың улус ажыл-агыйын хөгжүдеринге дыка улуг чедиишкиннерни чедип алган. Эрткен чылдагызынга бодаарга 1956 чылда 395 муң тонна хөй чигир свекладзы белеткетинген, гектар бүрүзүнден 374 центнер чигир свекладзы алдынган. Хөвең белеткелдериниң күрүне планы ажыр күүсетинген, гектар бүрүзүнден 20,7 центнер азы 1956 чылга деңнээрге 3,6 центнер хөй чиг хөвеңни ажаап алган.

Республиканың колхозтарында болгаш совхозтарында мал ажылының продуктуларын бүдүрери база өскен, ол чорук күрүнеге дүк, сүт болгаш эът дужаарын болгаш садарын сөөлгү чылдарда көвүдедир арганы берген.

Чигир свекладзын, хөвеңни болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедиринге эр, херээжен колхозчуларның, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң, партия болгаш совет ажылдакчыларның чедип алган чедиишкиннери дээш база көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээриниң күрүне планын 1956 чылда чедиишкинниг күүсеткени дээш **Киргиз Совет Социалистиг Республиканы Ленин** ордени-биле шаңнаар.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Секретары А. ГОРКИН.

Москва, Кремль
1957 чылдың январь 11.

Узбек ССР-ниң Ташкент облазының Октябрьский районунуң Каганович аттыг колхозунуң даргазы Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш Хамракул Турсункуловту „Кадыыр болгаш маска" деп үшкү алдын медаль-биле шаңнаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

Чиг хөвеңниң бедик болгаш турушттуг дүжүттерин алырының хереэнге шылгарангай алдар-хавыяазы, хөвең сыптарын ажылдап өстүреринге дээштиглелиг аргаларны херглээринге чаартыкчы чоруу база колхоз бүдүрүлгезин билиглиг удуртуру дээш Узбек ССР-ниң Ташкент облазының Октябрьский районунуң Каганович аттыг колхозунуң даргазы Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш Хамракул **Турсункуловту «Кадыыр болгаш маска»** деп үшкү алдын медаль-биле шаңнаар.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Секретары А. ГОРКИН.

Москва, Кремль
1957 чылдың январь 13.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунда

Кур болгаш курукказ черлерни шиңгээдип алырынга чедип алган чедиишкиннери дээш база оон-биле холбаштыр тарааның ниити чыылдазын болгаш белеткелдерин дыка көвүдеткени, а ол ышкаш 1956 чылда дүжүт ажаап алыышкынын болгаш күрүнеге тараа дужаалгазын чедиишкинниг чорутканы дээш Казах ССР-ниң, Алтай, Красноярск, Ставрополь крайларының, Чкалов, Омск, Новосибирск, Челябинск, Саратов, Ростов, Курган, Иркутск, Кемерово, Тюмень областарының болгаш Башкир АССР-ниң колхозчуларының, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының, тудугжуларының, белеткел болгаш транспорт организацияларының, партия, совет, көдээ ажыл-агый, комсомол болгаш профэвилел организацияларының ажылдакчыларының улуг бөлүүн ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму орденнер болгаш медальдар биле шаңнаан.

Шупту 93.943 кижи шаңнаткан, оон иштинде Ленин ордени-биле — 5.362, Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле— 13.807, «Хүндүткелдиң демдээ» орден-биле — 25.783, «Күш-ажылчы алдар дээш» база «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медальдар-биле — 48.991 кижи шаңнаткан.

Кур болгаш курукказ черлерни шиңгээдип алырынга онза шылгарангай чедиишкиннери дээш совхозтарның, МТС-терниң 262 ажылдакчыларынга, колхозчуларга, партия болгаш совет ажылдакчыларга Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан.

ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Көдээ ажыл-агый министерстволарының, ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Совхозтар министерстволарының, ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Тараа продуктуларының министерстволарының болгаш өске-даа министерстволарның база ведомстволарның төп аппараттарының, а ол ышкаш СЭКП ТК-ның болгаш ВЛКСМ ТК-ның 158 ажылдакчылары шаңнаткан.

* * *

Хөвең ажылын хөгжүдериниң хереэнге улуг болгаш үре-түңнелдиг ажылы, суггарылга тудугларының тудуушкунунга салганы улуг күш-ажылы дээш, эртемниг болгаш мурнакчы дуржулганың чедиишкиннерин колхозтарга болгаш совхозтарга нептереткени, хөвең белеткелдериниң күрүне планын 1956 чылда чедиишкинниг күүсеткени дээш Узбек ССР-ниң колхозчуларының, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң, партия, совет, профэвилел болгаш комсомол ажылдакчыларының улуг бөлүүн ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму шаңнаан.

Шупту 15.704 кижи шаңнаткан, оларның иштинде Ленин ордени-биле—1164, Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле — 2957, «Хүндүткелдиң демдээ» орден-биле — 4801, «Күш-ажылчы алдар дээш» база «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медальдар-биле — 6782 кижи шаңнаткан. Совет хөвең ажылын хөгжүдеринге чедип алганы онза шылгарангай чедиишкиннери дээш Узбек ССР-ниң 200 колхозчуларынга, машина-трактор станцияларының, совхозтарының ажылдакчыларынга, партия болгаш совет ажылдакчыларынга Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан.

Дыңнакчыларның деӊ кезиинден хөйү чокта...

Партияның Баа-Хем райкому партия чырыдыышкынының четкизинде 1956—1957 өөредилге чылында районнуң хереглекчилер кооперациязының коллективинге партия төөгүзүн өөренириниң бөлгүмүн тургускан. СЭКП райкомунга эге организациядан кирген дансыны ёзугаар бөлгүмге 10 кижи өөренир турган. Ында коммунистер колдап турар.

Партия чырыдыышкынының четкизинге өөредилге чылы эгелээнден бээр бөлгүмге элээн каш кичээлдер эрткен-даа. Кажан өөредилге чылы шулуудай берген-де, партия райкому, ылангыя оон пропаганда болгаш агитация килдизи бөлгүмнү тургузарда дыңнакчыларның билиин барымдаалавайн барганы илерей келген. Коллективте партия организациязында коммунистерниң чокта боор эрткен хуралынга бөлгүмнүң составы шын эвес четчелетинген деп коммунистер тодарадып көргеш, ук бөлгүмнү дыңнакчыларның билиин барымдаалап, агар политика өөренир бөлгүмче шилчидерин райкомдан дилээр ужурга таварышканнар. Партия райкому, оон пропаганда болгаш агитация килдизи анаа каттышпас арга чок болган.

Партия райкому ук бөлгүмнү агар политика өөренириниче шилчиткен соолунде бирги кичээли январь 7-де болган. Бир тээ, коммунистерниң дилээн партия райкому өөренип көрген, ында эштерниң билиин барымдаалаан чүве төлээде, дыңнакчыларның сонуургалы көдүрлүр ужурлуг турган.

Ынчалзажок январь 7-де болган кичээлге дансыда кирип турар 10 кижиниң чүгле дөрт келген. Кичээл дыңнакчыларның ден кезиинден хөйү чокта эрткен. Ол кичээлдиң организастатынганы база багай болган, чүге дээрге ол 10 минута озалдап эгелээн. Келген дөрт дыңнакчыларның чүгле ийизиниң демдеглел кылыр кыдырааштары бар.

Пропагандист эш Агафоновтуң шилип алганы-биле алырга, дыңнакчылар СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлери-биле таныжар ужурлуг. Кичээл болур өрээлде (райпо даргазының кабинеди) делегейниң-даа, ССРЭ-ниң-даа политиктиг, административтиг болгаш экономиктиг районнарның чуруктары чок болган. Пропагандистиң беседазы дыңнакчыларның айтырыгларынга харыылар-биле катай 40 минута үргүлчүлээн. Ынчангаш кичээл оон-биле доозулган.

Пропагандистиң беседазы чедингир деп санап болгай-даа харын. Ынчалзажок дыңнакчыларның чамдык айтырыгларын ол четче харыылап шыдаваан. Планнаашкынның системазы четпес тайылбырлатынган. Бисте улус ажыл-агыйы планныг. Беш чылдың, чылдың, кварталдың, айның пландары бар болгай. Ол пландар канчаар тургустунуп турарын, оларның дараалашкак аайы-биле бот-боттарын тудуштуруп, чаңгыс сорулгаже угланып, ачыс, бүгүн сорулганы улус ажыл-агыйының мурнунга тургузуп турарын пропагандист четче харыылап шыдаваан.

Оон ыңай дыңнакчыларның бирээзи ажыл төлевириниң хемчээлин чүге харуулда улгаттырып шыдавас бис деп айтырыг салган.

Пропагандист ол айтырыгны харыылаарда «эвээш шалыныг кижилерден эгелээр ужурлуг бис» деп чугаалаан, бистиң экономика талазы-биле болдунар аргаларывысты айытпаан. Ылангыя күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери, ону чедип алырда улус ажыл-агыйынга, ылангыя бүдүрүлге черлеринге мурнакчы аргаларны болгаш дуржулгаларны калбартыры болур деп айтырыгны четче тайылбырлаваан.

Ынчангаш дыңнакчыларның ден кезиинден хөйү чокта боор эрткен кичээл болза, партия райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң (эргелекчизи эш Прокуратов) база райпоның партия организациязының (секретары эш Самороков) коммунистерниң политиктиг өөредилгезинче четпес кичээнгей салып турарын көргүскен. Үстүнде кичээлди чижеглеп алгаш көөрге, партия райкому чер-черде бөлгүмнерде боор эртип турар кичээлдериниң шынарын сонуургавайн турарын тодаргай.

Партия чырыдыышкынының четкизинде кичээлдериниң бедик шынарлыг болурунда коммунистерниң марксчи-ленинчи теория-биле чепсегленишкининиң деңнели тодаргайлатынар дээрзин билзе чогуур.

С. ТАМБА,
«Шынның» корреспондентизи.

Сут-Хол МТС-тиң сураглыг комбайнери эш Е. Я. Гладков эрткен чылгы сезонда «С-6» комбайн-биле 600 гектар черниң тараазын ажаап алган. Сураглыг комбайнер чүгле боду кедээ ажыл-агыйның механизатору эвес, оон оолдары база механизаторлар. Оолдары Гаврил, Леонид комбайнерлер, Семен—тракторист, Артем—трактор бригадазының бригадири болуп ажылдап турарлар. Олар шупту ажыл нормазын ажыр күүселип турарлар. Олар адазының хөй чылда дуржулгазын шиңгээдип алдышаан, «кырганны» чыпшыр чедер сорулганы салып турарлар. Чижээ, Гаврил Гладков областың хүндүлел самбыразынга кирген.

Чурукта: комбайнер Е. Я. Гладков.

Фото С. Феоктистовтуу.

Суд ажылдакчыларының хуралы

Область судунуң болгаш районнарның улус судтарының ажылдакчыларының область чөвүлел хуралы чоокта Чаа-Кызыл хоорайга болуп эрткен. Чөвүлел хуралга область судунуң болгаш районнарның улус судтарының 1956 чылдың тос айларының дургузунда чоруткан ажылдарының түңнелин чугаалашкан.

Область судунуң болгаш районнарның улус судтарының ажылында чамдык экижидилге бар-даа болза, ам-даа улуг четпестер барын чөвүлел хурал демдеглээн. Ажылчы чоннарның область судунга болгаш районнарның улус судтарынга кирген негелде хомудалдарын ой-шаанда көрбес, судтарга көрдүнген херектер дугайында доктаалдарның күүселдезин дээш демисел чорутпайн турар чорук хөй.

Хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээр, кижилерни хүндүлеп көрбес, хулиган чоруктар үүлгедип турганнарның херээн чиик көөр чоруктар Кызыл хоорайның № 1, № 2 улус судтарының участоктарынга, Баа-Хем районнуң улус судунга турган. Сут-Хол, Чаа-Хөл районнарның улус судтарынга ажылчы чоннарның негелде-хомудалдарын шын эвес көөр чоруктар турганы чөвүлел хуралга илерээн. Таңды болгаш Баа-Хем районнарның улус судтары ажылчы чоннарның негелде-хомудалдарын ой-шаанда көрбейн турарлар.

Область судунуң болгаш районнарның улус судтарының ажылдакчылары ажылчы чонга совет хоойлу дугайында таныдыга ажылын кончуг эвээш чорудуп, лекцияларны, илеткелдерни хаая номчуп турарын чөвүлел хурал демдеглээн.

В. САРБАА.

Шээр малды менди кыш ажырар дээш

Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунуң хойжузу эш Биче-оол ниитиниң мал ажылын хөгжүдери дээш кызымак ажылдап турар. Эрткен ажыл-агый чылында 186 төрээн хоюндан 213 хураганны менди доруктурган болгаш хой бүрүзүнден 2 кг 300 грамм дүгү кыргаан. Дүк кыргылдазының талазы-биле алган хуулээлгезин ол ажыр күүсеткен. Бо хойжу шаандан тура-ла хой ажылынга мергежээн.

Чайын хойну хаая сугга эжиндирип турарга, оон дүгү арыг апаар болгаш таагы, саннар, чуңгак чок болу бээр, ол бо арганы практик кырынга боттандырган. Чайын чаңгыс черге хойну үр одарлатпайн, чаа-чаа одарларга ол кадарып турган. Ынчангаш чайын, күзүн хойларның кужу дыка семирээн, ол дээрге, кышка белеткелдиң база бир чугула чүүлү болган.

Хойжу кажааның ханазын, дээвиирин, адаан чылыглаан, үе-үеде арыг агаар кирер черни таарымчалыг кылган. Бир эвес кажааның ханазы шаараш, дыдык болза, малга соок болуру, хойнуң дүгү доканналыр, үрелир, чула тыртынар чорукка таваржыры кымга-даа билдингир. Ындыг чорукту болдурбас херек.

Хойнуң массалыг хураганнаашкынының үезинде хойларны эң-не чоок одарларга одарладыр хойжу чурумчуткан. Чоок одарлар баш бурунгаар курлатынып турар. Оларга төрээн хойларның хураганнарын донурбайн ажаап алыр чылыг инчеектиг. Эш Биче-оол болунун-даа, өг-бүлезиниң-даа кичээнгейин мал оолдаашкынының чединмикениниг болдурарынче, чаш малды менди өстүрерииче шыңгыы угландырган.

Солуннарда парлатынган мурнакчы малчыннарның дуржулгазын, мал ажылының тускай эртемниглериниң сүмезин ол болунун практиктиг ажылынга ажыглап турар. Оон ажаалгазында шээр мал эки чылыглатынган кажаалар-биле хандыртынган. Хойжу боду чурттаар бажыңныг. Шээр малды менди кыш ажырарынче ол онза кичээнгейин салган.

Д. АРАНЧАА.

Районнар солуннарының арыннарындан

СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин боттандырары дээш демиселдишпишаан, районнар солуннарының редакциялары социалистиг чарыштың айтырыгларынга, ажылдың четпестерин шүгүмчүлээринге, мурнакчы дуржулганы пропагандалаарынга улуг кичээнгейни салып турар апарганнар.

Улуг-Хемниң «Кызыл Туг» солуну (редактору эш Кавай-оол) декабрь 17-де номеринге Ленин аттыг колхозтуң сүт-бараан фермазының чединмикениниң дугайын, ол ферманың эргелекчизи коммунист эш Лапчааның эки ажылдап турарының дугайында номчукчуларга дыңнаткан.

Ол ферманың малчыннары малдың ажаалга азыралын экижиткеш, сүт саалдазының талазы-биле ийи айның онаалгазын эки күүсеткеннер. Ылангыя саанчы Янчымаа эки көргүзүглерни чедип алган. Ол ферманың коллективинге партияның Улуг-Хем райкомунуң болгаш райкүүскомунуң шилчикир Кызыл тугун тывыскан.

Солуннуң ол-ла номеринде «Дүвүрээзиниг байдалды болдуруп турар» деп эгелиг Т. Ховалыгның корреспонденциязын парлаан. Ында айтып турары болза Маленков аттыг колхозтуң баштаар чери мал кыштаглаашкынынга чогуур белеткелдерни хандырбаан, оон түңнелинде хойларны таарыштыр одарладыр талазы-биле будулгаазынныг чоруктар болуп турар, мал чемин кыштагларже дажыырын организаставаан, чамдык колхозчулар ону боттары туразы-биле дажып ап турарлар. Солуннуң декабрь 4-те үнген номеринде информация парлаан, ында айтып турары болза малдың кыштаглаашкынын чугаалажып көөрү-биле Киров аттыг колхозтуң сүт бараан фермазынга хурал болган. Колхозтуң малчыннары анаа социалистиг чарыштың бедиткен хуулээлгелерин алганнар.

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдалар чорудар дугайында РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыын «Кызыл Туг» солунда парлаан. Ол-ла солунда «Соңгукчуларның мурнунга депутаттың отчеду» деп эгелиг корреспонденцияны парлаан. Район Советиниң депутады Д. А. Гордей Эйлиг-Хем суурнуң соңгукчуларының мурнунга отчет кылган деп корреспонденцияда айтып турар. Ол хуралга Сталин аттыг кедээ ажыл-агый артелиниң малчыннары, тараажылары, тудугжулары болгаш өске-даа кежигүннери олурушканнар. Соңгукчулар депутатка дыка хөй айтырыгларны салган болгаш пилорамалар тып алырын, суурну электриктээрин болгаш мал ажылының фермаларында хөй күш үндүрер ажылды механизастаарының талазы-биле колхозка дузалаачы көргүзерин оон дилээннер.

«Мал чемин камныг чарыгдаар» деп эгелиг мурнуку чүүлде редакцияның бижип турары болза мал чемгерилгезиниң рационунга силосту ажыглаар дугайында Киров аттыг колхозта хөй чугаалажып турар болза-даа херек кырында бо талазы-биле кандыг-даа ажыл чорувайн турар. Оон түңнелинде бызаалар дыка арган, 400 хире хой, өшкүнүң кужу кончуг арган болуп турар. Ленин аттыг колхозта кыштың баштайгы айында малдың өлүп хораар чоруу дыка хөй болган. Хой фермазында ам бо үеде 150 ажыт санныг хойлар хораан болуп турар, оон ангыда 5 инектер өлген.

Солуннуң редакциязы СЭКП райкомунуң пленумунуң дугайында тодаргай отчетту парлаан. Районда идеологтуг ажылды экижидер талазы-биле хемчеглер дугайында илеткелчи эш Парфенов СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин пропагандалаарының талазы-биле районнуң партия организациялары чамдык ажылдарны кылган деп демдеглээн. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвес активтерниң политиктиг өөредилгези эрткен чылгызындан элээн эки организастатынган.

Ындыг болза-даа идеология ажылын районда тургусканында ам-даа улуг четпестер бар деп чүвени пленумнуң киржикчилери демдеглээннер. Чижээлээрге, «Күш-ажылдың хостуу», Киров аттыг колхозтарның болгаш «УТБА-ның 25 чылы» совхозтуң партия организацияларының чанында бөлгүмнер болгаш политшколалар багай ажылдап турарлар. Ында кичээлдер болган чок-ла үстүп, оларның идей-теоретиктиг деңнели кудуу эртип турар.

СЭКП райкомунуң чанында ийи чыл хуусаалыг экономика школазынга өөренири-биле бижиткен коммунистер, ылангыя эштер Тонгак Балчыр-оол, Бомбуй, Луцев болгаш өскелер-даа кичээлдерни үргүлчү үзүп турарлар. Районнуң культура чырыдыышкынының албан черлери багай ажылдап турарлар, чоннуң ортузунда бойдус эртемниниң пропагандазын кошкак организастаан.

Баа-Хем районнуң «Колхозчу» солуну (редактору Плясовских) 99 номеринге Молотов аттыг колхозтуң сүт бараан фермазының саанчызы Ксения Бондратьеваның корреспонденциязын парлаан, ол Таңды районнуң «Революцияның чалбыышы» колхозтуң Марачевка фермазының сураглыг саанчызы Оюн Билчирмааның кыйгырыынга харыылап турар. Оюн Билчирмааның бижип турары болза:

— Эрткен чылын инек бүрүзүнден 1952 килограмм сүттү алган мен. Бо чаа чылда социалистиг чарышка силерниң кыйгырыыңарны өөрүшкү-биле хүлээп алгаш менээ быжыглаан инек бүрүзүнден 2000 килограмм сүттү, ынчаарга чамдык инектерден 2150 килограмм сүттү саап алырымны хүлээнип тур мен.

Социалистиг чарыштың кереэзинге ат бижээн болгаш Баа-Хем районнуң бүгү малчыннарынга кыйгырыг кылган О. Билчирмаа биле К. Бондратьеваның фото чуруктарын солунда парлаан.

Мал ажылының ажылдакчылары мурнакчы саанчыларның үлегерин эдериңер, инттилештирген малдың продуктулуун бедидери дээш чаржыкчыларның хураалеңинге киринер!

«Колхозчу» солуннуң декабрь 16-да үнген номеринде «Мурнакчы дуржулганың ындири» деп эгелиг чүүлде саанчы Бондратьеваның «Инектерни саарынга мээн дуржулгам» деп чүүлүн бижээн, солуннуң декабрь 20-де үнген номеринде мал ажылын хөгжүдериниң талазы-биле кедээ ажыл-агый чылының түңнелдери болгаш мал кыштаглаашкынының чединмикениниг чорударының талазы-биле мал ажылдакчыларының сорулгаларының дугайында район Советиниң X-гу сессиязының материалын парлаан.

СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин күүсетпишаан Баа-Хем районнуң кедээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери чамдык эки түңнелдерни чедип алганнар. Мыйыстыг бода малды өстүрериниң планын Октябрь 1-де 101 хуу күүсеткен, «Тиилелге», Молотов аттыг, «Октябрь 14 чылы» колхозтарга сүт саалдазы 2—3 катап өскен.

Ындыг болза-даа инек бүрүзүнден сүт саап алырының планы бүгү район талазы-биле чедир күүсетпээн, ол ышкаш хойдан дүк кыргып алырының планы база-ла күүсетпээн. Мал ажылының продукциязының чаңгыстың хемчээнге күш-ажылдың болгаш хөреңгилерниң чарыгдалы улуг. «Ленинчи орук», «Сталинчи орук» болгаш өске-даа колхозтарда малдың коп кезиин багай шынарлыг кажааларга ажаап турарлар. Малчыннарның культура амыдырал-байдалын экижидер дугайында колхозтарның хөй нуруузунда сагыш салыышкыны чок болуп турар.

Солуннуң декабрь 21-де үнген номеринге «Кызыл булуңну — ферма бүрүзүнге» деп эгелиг мурнуку чүүл парлатынган. Молотов аттыг колхозтуң сүт бараан фермазында кызыл булуң бар деп бижип турар. Чаа солуннарны болгаш журналдарны номчуур дээш колхозчулар анаа кээп турарлар. Молотов аттыг колхозтуң фермазында кызыл булуң ферманың ажылдакчыларының ынакшылдыг чери апарган. Анаа колхоз даргазы эш Сиротин саанчылар-биле беседаны үргүлчү кылып турар, а ол ышкаш чуртта болгаш даштыкыда болуушкуннар дугайында анаа агитаторнуң беседаларын ховар эвес дыңнап болур.

«Мал ажылдакчыларын сагыш салыышкын болгаш кичээнгей-биле бүрген, оларның ажылдап, чурттаарынга таарымчалыг байдалды тургузары, ферма бүрүзүнге кызыл булуңнарны дерип алыры ол болза — партия, комсомол организацияларының, культура албан черлериниң ажылдакчыларының болгаш бүгү ниитиниң сорулгазы болур» деп мурнуку чүүлдүң төнчүзүнде редакция бижээн.

Совет парлалганың ажылдакчыларының мурнунда туруп турар чугула болгаш харыысалгалыг сорулгалар болза районнар солуннарының деңнелин бедидер, оларның ажылында четпестерни шиитпирлиг чайладыры болур. Партия организацияларының, колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтарның, чер-чер Советтериниң болгаш культура чырыдыышкын албан черлериниң ажылын чырыдып турар материалдарны солуннарның арыннарынга хөйү-биле парлап, солуннарга колхозтар даргаларының, малчыннарның, тудугжуларның, кедээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң, партия болгаш совет ажылдакчыларының бижээн чүүлдерин организастап үндүрер херек.

Районнар солуннарының редакциялары, ылангыя солуннары болза, мал кыштаглаашкынының чединмикениниг чорударынче, 1957 чылдың часкы тарылгазынга үлегерлиг белеткенииринче кедээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилерин организастаар болгаш мобилизастаар хүлээлгелиг.

Д. РЫЛОВ.

Соңгукчуларынга отчёт

Ажылчы чоннар депутаттарының Эрзин район Советиниң депутады эш Чымба чоокта чаа Нарының соңгукчуларынга отчет кылган. Район эрткен кедээ ажыл-агый чылында күрүнениң планныг онаалгаларын чогуур өйүнде, ылангыя мал өстүрерин 101 хуу күүсеткенин депутат дыңчулап чугаалааш, СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлеринге холбаштыр ажыл-агый, культура тургузуушкун талазы-биле аңгы сорулгаларны айыткан.

Моон-биле кады депутат эрге-хуулаажиниң талазы-биле чоруткан ажылын эш Чымба тодаргайлаан. Анаа санал берген Соскум, Сырат, Шойжун болгаш оон-даа өске эштер колхозтуң организас тургузуун улам быжыглаар, ылангыя хөй күш негелир ажылдарны механизастаар хемчеглерни дарый алырынга дузалаарын илереткен.

С. БАНЧЫК.

Капиталистиг чурттарда соңгулдалар канчаар эрттип турарыл

Российаның Совет Федеративтиг социалистиг республиказының хоорайларынга болгаш суурларынга 1957 чылдың март 3-те ажылчы чоннарның депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдалар болур. Ол хүн Тыва автономнуг областың ажылчы чоннары Россий Федерациязының өске-даа областарының болгаш крайларының ажылчы чоннары-биле кады соңгулда хааржактарынга келир болгаш коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас улусчу блогунуң кандидаттары — ажылчыннарның, колхозчуларның, совет интеллигенциязының эң эки төлээлери дээш боттарының бадылаашкыннарын бээрлер.

Чер-чер Советтеринге депутаттар соңгулдалары болза бистиң Төрээн Коммунистиг партиявысты, Совет чазакты дээскиндир совет чурттуң ажылчы чоннарының улам сырый каттышканының база катап көргүзер дээрзинге чигзиниг турбас. Бистиң соңгулдалар болза бүгү-нити, деп болгаш дорт соңгулда эргезинге үндезилээш, совет улустуң чогаадыкчы күштериниң чечектелишкининге, чаа амыдыралдың тургузуушкунунга оларның идепкейлиг киржиринге калбак оруку ажыдып турар улуг Совет Конституциязынга — тиилээн социализмниң болгаш ёзулуг социалистиг демократияның Конституциязынга бүрүн дүүштүр чажыт бадылаашкынга чорутуп турар.

* * *

Капиталистиг чурттарда соңгулда кампанияларын чорудуп турары бистиниинден мырыңай сыр өске, ында хөй-хөй хамаатылар соңгулда эргелерин казыдып турар нийтле азы оларның эргелерин дыка кызыгаарлап турар кылдыр конституциялар болгаш соңгулда хоойлулары шак ынчаар чогаатынган. Ажылчы чоннуң дыка хөй кезиин капиталистер янзы-бүрү аргалар-биле соңгулдаларже кирбейн турарлар болгаш байларга ажыктыг депутаттарны соңгуурун чедип ап турарлар. Хосталга дээрге янза-ла нити чугаа, хосталганы узуткаары капиталистерге чүүлен-даа белен, буржуаз демократия болза, орталыы вектерлери-биле деңнээрге улуг төөгүлүг деңшилге болбушаан, капитализмниң үезинде кызыы, үзе кестинген, овуузуннуг, арын-нүүр тырттар, байларга дывааджан ораны, мегечүүргеннерге, ядыыларга дузак болгаш мегелеп авыястаар чорук болуп эртип турган болгаш артпышаан-даа турар — деп В. И. Ленин чугаалаан.

Капиталистиг соңгулда системазы болза соңгулда эргелериниң хөй санныг кызыгаарлаашкыннарын, чижээлээрге суурлуун суурлун эвээш, өнчү-хөреңгилиг, эртем билиглиг болгаш өске-даа дыка хөй санныг кызыгаарлаашкынны бодунда ап турар.

Дыка хөй капиталистиг күрүнелерде соңгулда хоойлулары соңгулда үндүрүүн доктаадып турарлар. Ол болза эт-хөреңги чок хамаатыларның, тодаргайлаарга ажылчы чоннуң соңгулдаларга киржир аргазын казып турары ол. Чижээлээрге, Швецияның «Бирги палатазының» кежигүннеринге чүгле сөөлгү үш чылдарның дургузунда 50 муң крон ажыг үндүрүг төлеп келген эт-хөреңгилиг кижи соңгуттурган турул болур. Бельгияның сенадынга соңгулдага 12 муң франкодан эвээш эвес кончаа орулга бериш турар хөреңгилиг кижи соңгудуп болур. Шак ындыг хөреңги талазы-биле кызыгаарлаашкыннар ажылчы чоннарга углуланган деп чүве тодаргайлыр.

Хөй-хөй буржуаз күрүнелерде сууржун чурттаалга талазы-биле кызыгаарлаашкыннар доктаатынган. Ол болза соңгукчу кижи чаңгыс черге доктаамал үеде чурттаазын негеп турар. Оон уржуу-биле бир черден өске черже ажыл дилеп көжүп чоруур ажыл чоктар болгаш кедээ ажыл-агыйның миллион-миллион ажылчыннары соңгулда эргезин казыдып турарлар.

Буржуаз парламенттерге соңгулдалар чоруп турда кеш өңүнүн болгаш национал омак-сөөгүнүн талазы-биле кызыгаарлаашкыннар калбак нептерээн. Чижээлээрге, Британ империяда англи парламентиге колонийлерниң чонунга соңгулда эргелери казытынган. Капиталдың чурттарында соңгулдалар мөлчүкчү аңгыларның талазындан соңгукчуларны кызып хорамчылаарының байдалдарынга, кадыг-дошкун аңгы демиселдериниң байдалдарынга эртип турар. Соңгукчуларның бадылаашкынының хөй нуруузун алыр дээш буржуаз партиялар соңгулда кампаниязынга хөй түмүг акша мөңгүнү чарыгдап турарлар. Ынчаарга буржуаз партияларның баштыңчылары анаа чүну-даа ышкынмайн турарлар. Капиталистиг чурттарда соңгукчуларны садып алыр чорук, соңгулда бюллетеньнерни садыглаар чорук, соңгулдалар үезинде күш көргүзер, хорамчылаар ап-овуузуннуг чоруктар кызыр чүүлдер калбак нептерээн болуп турар.

Буржуаз күрүнелерниң соңгулда хоойлулары ажылчы чоннарның эрге-ажыктарының ёзулуг илередикчилери болур коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлээлерин парламентиге соңгуурунга моондак болуп турарлар.

Американың Каттышкан Штаттарынга соңгулда кампаниязын чорударынга монополистер дыка улуг түңнүг акша мөңгүнү үндүргеннер. Америк парлалганың медээзи-биле алырга монополистиг Дюпон америк реакциялыг партияның фондузунга 88.300 долларны, Меллон — 99.150 долларны, Рокфеллер 100.500 долларны салып киирген.

Буржуаз күрүнелерниң хоойлужудулгазы депутаттарны хуусаа бетинде кыйгыртыр эргени соңгукчуларга баш удур доктаатпайн турар. Ындыг төлээде соңгулда кампанияларының үезинде депутаттың кандидадынга дешпитиргеннер кандыг-даа аазаашкыннарны болгаш хээлилерни бээриинден ыятпастар. Ындыг болза-даа соңгулда кампаниязы доозулганының соонда ол бүгү «аазаашкыннар» уттундуруп калыр, чүге дээрге парламентилерде депутаттар буржуазияның тура-соруун күүседип турарлар болгай. Капиталистиг чурттарда ажылчыннарның болгаш тараачыннарның хосталгалыг демиселин кам-хайыра чокка базып турар. Ажылчы чоннарның хосталгазы дээш тулчуп турар мурнакчы демиселчилерни — коммунистерни истеп сүрүп, каржы аажылап турарлар. Американың Каттышкан Штаттарының империалистери боттарының демократиязын, боттарының «амыдыралдың үлегер чижектиг чоруун», ол америк «амыдыралдың үлегер чижээн» бүгү делегейге догаарын оралдажып турарлар. Ындыг болза-даа ол чуртка чүгле коммунистерни эвес, харын бүгү-ле дешпилгелиг бодал салыштыг кижилерни калыг дошкуну-биле истеп сүрүп турар. 1954 чылда америк конгресс «Америкага удур» ажыл чорудулганы контрольдаар дугайында хоойлу хүлээп алган, ол хоойлунуң ёзугаар коммунистиг партия хоойлудан дашкаар деп чарлатынган. 1956 чылдың августа федералдыг герман республиканың (Барыын Германияның) конституциялыг суду коммунистиг партияны хоругдаар дугайында шиитпир үндүрген, оон соонда компартияның ажылдакчылары туттуруп хоругдатырганнар.

АКШ-та «америк ажыл-чорудулгага удур истелге талазы-биле төлээлер палатазының комиссиязы» болгаш оон-биле чергелештир, «хоралакчы ажыл-чорудулганы контрольдаар талазы-биле эргелел чери» болуннуң реакциялыг ажылын боттандырып турар. АКШ-та муң-муң эң дээре, дешпилгелиг хөөн-бодалдыг кижилерни ол комиссиялар политик талазы-биле «идегел чоктар» деп чарлааш, оларны бара-бажыңынга олурттуп, ажылдан үндүр ойладып турарлар.

1956 чылдың ноябрьда АКШ-тың президентизиниң, төлээлер палатазының болгаш сенатаның соңгулдаларының үезинде америк чазак Совет Эвилелиниң үш төлээлеринге Американың Каттышкан Штаттарынга баар болгаш ында соңгулда кампаниязын организастааны-биле болгаш чорудуп турары-биле таныжарын чөпшээрээн. Соңгулда кампаниязы чоруп турда капиталистер буржуаз демократияны, мөлчүкчүлериниң демократиязын, монополиялыг капиталдың эрге-чагыргазын бүгү хемчеглер-биле быжыглаарын оралдажып турарлар-дыр деп чүвени совет төлээлерниң хайгааралдары база катап бадыткаан. 1956 чылда АКШ-ка соңгулда кампаниязынга янзы-бүрү чылдагааннар-биле 15 миллион соңгукчуларның соңгулда эргелери казытырган. Американың бүгү-ле штаттарында оуржун, суурнжун эвезиниң кызыгаарлаашкыны туруп турар. Дыка хөй штаттарда эртем талазы-биле кызыгаарлаашкыннар бар, ол кызыгаарлаашкын ёзугаар алырга бижикти номчуп, бижип билир болгаш номчаан болгаш бижээн чүүлүн тодаргай эки билип ап шыдаар кижилер бадылаашкынга кирип болур. Ол болза хамыктың мурнунда конституцияны номчуп билир дээни ол. Мурнуку штаттарда соңгулда дадывыры бар болуп турар, шак ындыг дадывырларны төлеп шыдавас кижилер соңгулдага кирипнес.

Чуртта соңгулда кампаниязында бүгү хамаатылар кежиниң өңүнден болгаш национал омак-сөөгүнден хамаарылга чокка киржип болурлар деп АКШ-тың конституциязында эренгей чугаалап турар болза-даа ол ёзугаар черле боттанмайн турар. Негр соңгукчуларны дорамчылаар ыыгай көөр чорукту калбаа-биле чорудуп турар деп АКШ-тың капиталистиг парлалгазы безин миннип турар. 1956 чылдың ноябрь 5-те «Нью-Йорк таймс» деп солуннуң бижээни болза мурнуу чүктүң 11 штаттарынга соңгулдаларның мурнуу чарыында соңгулда назылыг 4 негрлерден-не чүгле чаңгыс кижини бүрүткээн болуп турар дээн. Флорида штатта бүгү соңгулда назылыгларның 20 хуузу негрлер болуп турар. Ындыг болза-даа бүрүткеттирген негр соңгукчулар чүгле 8 хуу болган. Негрлерниң канчаар-даа аажок улуг кезии соңгулдаларга киржир аргазын ышкынган болуп турар.

Президентиге болгаш конгресске америк улустуң янзы-бүрү социал бөлүктеринден кандидаттарны дешпилип үндүрүп келир хире политиктиг организациялар чурттуң иштинге тыптып келир болбу бе дээш АКШ-тың башкарыкчы бөлүктери айыылзынып көргүп турарлар. Олар болза бүгү америк улусту кандыг-даа социал бөлүктерге ылгаваска монополиялыг капиталдың

База катап пролетариат диктатуразының төөгүлүг дуржулгазының дугайында

(Төнчүзү. Эгези № 7, 10 «Шында»).

Империалистиг агрессчи күштер сөөлгү үеде улустар аразының харылзааларынга алоон дүшкүүрлүг байдалды база катап тургусканнар. Ынчалза-даа, күштерниң үстүнде айыткан үш категорияларының калы демиселинге болгаш бүгү делегейниң тайбынга ынакшылдыг өске-даа бүгү күштерниң калы күженишкиннеринге дамнгаш, ындыг дүшкүүрлүг байдалды кошкадырын база катап чедип ап болур. Империалистиг агрессчи күштер Египетке улуг агрессиядан ажыктыг чүнү-даа тып албааннар, харын сыр делир, аар согуушкунну алганнар. Венгр улуска совет шериглерниң дузалаанының ачызында Чөөн Европага дайынның плацдармын тургузарынче болгаш социалистиг лагерьниң сырый каттыжыышкынын кошкадырынче углаан империализмниң планнары база-ла бурап дүшкен. Бүгү социалистиг чурттар капиталистиг чурттар-биле тайбын кожа-хелбээ турары дээш, бот-боттарының аразында дипломаттыг харылзааларны болгаш экономиктиг база культурлуг харылзааларны быжыглаары дээш, улустар аразының маргылдааларын тайбын чугаалажыышкыннарның аргазы-биле шиитпирлээри дээш, делегейниң чаа дайынның белеткээринге удур, бүгү делегейде тайбынның зоназын калбартыры дээш, тайбын кожа-хелбээ доктаамаашкынның беш принциптерин ажыглаарының кавызын калбартыры дээш шиитпирлиг демисежип турарлар. Бо бүгү күженишкиннер бүгү делегейниң дарлаткан нацияларының болгаш тайбынга ынакшылдыг улустарының деткимчезин улам-на улуу-биле чаалап алыры чайлаш чок. Делегейниң пролетариадының ап-секил каттыштырылгазын быжыглаары болза дайынзырак империалистерниң чаа авантюраже саклайланып кирериниң дидимезинге чедирер. Империализм ол күженишкиннерге ам-даа удурланып турар болзажок, алызында барып тайбынның күштери дайынның күштерин тиилээр.

* * *

Делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң төөгүзү, бир эвес ону 1864 чылда Бирги Интернационалдың тургустунган үезиндан бээр санзар болза, чүгле 92 чыл болуп турар. Ол 92 чылдарның дургузунда шимчээшкин дорт эвес, дыйланнааш оруктап чоруп турган болза-даа, ол ниитизи-биле дыка дүрген хөгжүп келген. Делегейниң бирги дайынының үезинде чер бөмбүргээниң девискээриниң алдының бир кезиин ээлеп турар Совет Эвилели тывылган. Делегейниң ийиги дайызының сөөлүнде бүгү делегейниң чонунуң үштүн бир кезиин чурттап турар социалистиг лагерь тыптып келген. Ол социалистиг чурттар кандыг-бир алдагдалдарны кызыгаан, ол алдагдалдарга дайзыннар өөрүп, чамдык эштер болгаш өнүктер аар хомудалдыг-биле сагыжы аарып турганнар, ынчаарга оларның чаңгызы коммунизмниң херээниң перспективаларынга хамаарыштыр чайгызыышкыннарын безин көргүзүп турган. Ынчанмыже дайзыннарның өөрүүрүнге-даа, эштерниң болгаш өнүктерниң амыыраарынга-даа чайгылыг чок турган. Сөөлүүрекир тургустунган күрүнелерге пролетариат күрүнези эргелеп-баштаар чорукта болунуң холунга чүгле каш чылдар мурнунда ол баштай алган, а мурнунда тургустунган күрүнелерге—чүгле каш он чылдар мурнунда алган. Ынчангаш пролетариатка кандыг-бир чедимче чок чүүлдер турбазын деп оон негеп болбас. Кыска үениң, кезик чамдык чедимче чок чоруктары чүгле эртен үеде турган болгаш амгы үеде бар болуп турар эвес, харын келир үеле-даа турар. Ынчалза-даа ырактыы көөр кандыг-даа кижи шак өөртан хөңнү калып, уңгаразынче кирип кажан-даа болбас. Аштырыышкын—чедиишкиннерниң кезэ ол. Амгы кезик чамдык болгаш кыска үениң чедимче чок чоруктары делегей пролетариадының политиктиг дуржулгазын харын-даа чогумна байыдар болгаш кызыгаар чок келир үеле челип алдынар кайгамчык улуг чедиишкиннерге таарымчалыг байдалды белеткээр. Бир эвес Англияга болгаш Францияга болгулаан буржуаз революцияларның төөгүзү-биле деннээшкин кылып көөр болза, бистиң хереэвисте бо чедимче чок чоруктар мырыңай-ла шоолуг эвес болуп турар. Англияның буржуаз революциязы 1640 чылда эгелээн. Ынчалза-даа хааны ажып тиилээниниң соонда Кромвельдиң диктатуразы тургустунган, оон соонда 1660 чылда шаандагы хаан династиязы катап тургустунган болгай. 1688 чылда буржуаз партиялар күрүне эргилдезиниң аргазы-биле хаанны Нидерландылардан чалап эккелген, ол хаан далай болгаш курган чер шериглерин баштап алгаш, Англияның девискээринге чедип келген. Чүгле ынчан англи буржуазияның диктатуразы быжыг апарган. Француз буржуаз революция 1789 чылда оон тыптып келген үезиндан эгелээш Үшкү Республиканың тургустунганы 1875 чылга чедир 86 чыл болган. Ол дендии-ле быжыг туруштуг эвес болган—ааза депшилге болгаш дерзии чорук, республика болгаш монархия, революстуг террор болгаш контрреволюстуг террор, хамааты дайын болгаш өске чурттар-биле дайын, даштыкы күрүнелерни чагырып алыры болгаш даштыкы күрүнелерниң мурнунга дүжүп бээри дээш дараалаштыр өөлчежип турган. Социалистиг революция бүгү делегейниң каттышкан реакцылыг күштерниң талазындан ыйыышкынга таваржып турган болза-даа оон хөгжүлдезиниң оруу ниитизи-биле дыка чедиишкинниг эрткен болгаш дыка быжыг туруштуг болган. Ол чорук социалистиг системаның костун көрбээн күчүлүг амыдыралчы күжүнүн дугайын харын-даа херечилеп турар. Делегейниң коммунистиг шимчээшкиниң сөөлгү үеде чамдык чедимче чок чоруктарга таваржышкан болза-даа, бистер оон дыка хөй ажыктыг өөредигерни алган бис. Бистиң хүрээлениңиске болгулаан чамдык эдери эргежок чүүлда алдагдалдарны бис эдип келген болгаш эдип турар бис. Алдагдалдарны эткениниң соонда бистер улам-на күштүг болгаш сырый каттышкан болу бээр бис. Дайзыннарның кордалдарынга чоруштур, пролетариаттың хереэ дедирленип чорувас, харын улам-на чедиишкинниг бурунгаарлап чорууп.

Империализмниң хуу-салымы-биле ап көөрге байдал мырыңай-ла өске болуп турар. Ында империализм биле дарлаткан нацияларның аразында, империалистиг чурттарның аразында, империалистиг чазактар биле улустарның аразында үндезин өрге-ажыктарның үскүлежиишкиннери болуп турар. Ол үскүлежиишкиннер улам-на чидиглениш, турар болгаш ол зарыгны экирттиң шыдаар эмтаңны тыпкы дег эмчи-даа чок.

Пролетариаттың диктатуразының чаа тывылган системазы амгы үеде дыка хөй-хөй чүүлдерниң талазы-биле хөй-хөй бергелерге ам-даа таваржып, ам-даа хөй-хөй кошкак черлерлиг болуп турар болбайнаан. Ынчалза-даа Совет Эвилелиниң чаасказ демисежип турганы үе шагларга бодаарга, бисте байдал ам дыка эки. Чаа тывылган кандыг белүүшкүннар бергелерге таварыышпас болгаш кошкак черлерлиг турбас деп ынчаш? Айтырыг келир үелен хамааржыр. Бистиң мурнувуста чылдар орук кайы хире-даа хөй дыйланнааштарлыг болза, кижи төрелгетен кедизинде барып болунуң чырыткылыг эчис сорулгазы—коммунизмни чедип алыр, ону шаптыктаптар хире ындыг күш-даа чок.

(«Правда» солундан).

Иелер-биле ажыл

Хөй уругларлыг болгаш бот иелерге күрүне дузаламчызын тыпсыр база хөй уругларлыг иелерни чазактың шаңналынга чогуур өйүнде илередип кирер ажыл Өвүр районда мурнуку үелерден экижээн. Эрткен чылдың чүгле баштайгы он айларында безин 85 иелер илеретинген, олардан 46 иелерни чазактың шаңналдарынга кирери-биле оларның документилерин кылып чоруткан.

Он айларның дургузунда безин күрүне дузаламчызы кылдыр 106 муң ажыт рубльди, бир угда дузаламчы алыр иелерге 88350 рубльди тывыскан. Иелерге оларны чогуур өйүнде тыпсырынга болгаш чазактың шаңналдарынга кирер документилерни шын кылырынга районнуң социал хандырылга килдизи, Солчур болгаш Хандагайты кодээ Советтери багай эвес ажылдап турар.

Моон-биле калы бо ажылда бар четпестерни айытпайн барып база болбас. Иелерге дузаламчы тыпсырын болгаш оларны чазактың шаңналынга кирер документилер кылырын чамдык кодээ Советтер дыка саадалып турар. Маңаа Дус-Даг болгаш Саглы кодээ Советтери (даргалары Кончук, Агбаан олар) хамааржыр.

Д. СПИРИН.

ажыктарын камгалап турар республиканчы болгаш демократтыг партиялар оларның төлээлери болуп турарлар деп бөрүзерин оралдажып турарлар.

АБШ-тың конгрези болза «улус биле улуг монополияның аразында харылзаштырыкчы» болуп турар, АБШ-та ангылар чок болгаш бүгү америк улус чаңгыс аай сырый каттышкан ниитилел болуп турар дээр хоозун каас чугаалар АБШ-та калбак нептереен.

Хөй-хөй американчылар соңгулдаларже чугаа соот шуугаазы-биле кирр тыртырып турарлар. Кандидаттарны оларның вадайлары болгаш төрелдери үдеп, оларны дээш агитацияга идепкейлиг киржип турарлар. Чижээ Луисвилле (Кентукки штады) конгрессиң кежигүнүнге Робсинниң кандидады дээш оон калайы суртаал салып чоруп турган, Сенатка Мортоннуң кандидады дээш — оон акызы болгаш угбазы агитатор болуп алгаш суртаал салып чоруп турган.

АБШ-тың бүгү-ле соңгулда участоктарынга соңгулдалар үезинде полицияның төлээлери киржип турарлар. Бадылаашкынны олар ажыдарлар болгаш доозарлар. Соңгулда округтарының түс бүрүзүнге болган бадылаашкыннарның дугайында медээлерни полицияның төлээлери кайы бир хоорайның полиция начальниинге медээлеп турарлар. Парлалганың төлээлери полицияның эртелелинден соңгулдалар кампаниязының дугайында медээлерни алгаш радиога болгаш солуннарга дамчыдып бээрлер.

АБШ-тың президент соңгулдаларының болгаш конгресске соңгулдаларның түңнеллерин парлалгада чоокта чаа чарлаанындан ап көөрге соңгукчуларны соңгулдаларга шоолуг эвес хаара туттан болуп турар. 1956 чылдың соңгулдаларынга соңгуур эргелиглерниң 60 хуузу хөй эвези киришкен.

* * *

Бистиң улуг совет чуртувуста соңгулдаларны ёзулуг улусчу совет демократияның негеделдерин чайгылыш чокка сагывышаан чорудуп турар деп чүвеге бистиң социалистиг улуг Төрээн чуртувустуң ажылчы чоннары чорга аралданып турарлар. Советтер бистиң күрүне эрге-чагыргавыстың органнары болуп, улус чон-биле, бүгү ажылчы чон-биле ханы харылзаалыг болуп турарлар. Улустуң ортузундан эң эки кижилер Советтерни дамчыштыр күрүнени башкарып, чуртту үнүртүрүнге ажылчы чоннарның миллион-миллион массаларының идепкейлиг киржилгезин хандырып турарлар.

Чер-чер Советтеринге соңгулдалар улуг политиктиг кампания болур. Соңгулда кампаниязынга белеткелдерниң үезинде ажылчы чоннар депутаттарының Соведи бүрүзүнүң ажыл-агыйы, организакчы болгаш культура-кижизидилгелиг ажылын дыка экижиткен, чурттакчы чоннуң ортузунга политик-массалыг ажылды чоруткан турар ужурлуг. Капиталистиг демократияның мурнунга совет демократияның хемчээл чок артык чоруун көргүзери, бистиң хөгжүлдевистиң бо үе-чадазында Коммунистиг партияның болгаш совет күрүнениң тайбынга ынакшылдыг даштыкы политиказын, күрүнениң иштинде ажыл-агый сорулгаларын ажылчы чонга тайылбырлаары чугула.

СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин, СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң доктаалын күүсеткеш совет чурттуң ажылчы чоннары чер-чер Советтеринге соңгулдаларны идейполитик талазы-биле бедик деңнелге эрттирерлер.

В. ИЕЗУИТОВ.

Чаа чылдың тудугларынга

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» кодээ ажыл-агый артели эрткен чылын тудуг талазы-биле ажылының чедиишкиннерин быжыглавышаан, бо чылын элээн чугула тудугларны кылырын планнап турар. Колхозчу өрегелерни чурттакчы бажыңнары-биле бүрүн хандырарындан аңгыда чаа электри станциязын, делгем кодээ клубту, 100 инек кирер чаңгыс аай хевириниң кажаазын кылып алыр.

Колхозтуң амгы күжүнге бодаарга ол чиик эвес сорулга. Тудуг бригадазы болунуң мурнунда салдынган ол чугула айтырыгны боттандырып эгелей берген. Чүгле 1956 чылдың декабрының чартынында безин 2060 чулуктарны белеткээн, оон муң ажыгны машина оруунда мөөннеп чыган. Амгы үеде ажыл уламна калбарып турар.

О. КОНЧУК.

Агро-зоотехниктиг өөредилге уттундурган

Улуг-Хем районнуң «Партияның XIX съездизи» колхозу кодээ ажыл-агый кадрларын белеткээриниң бир хевири болур агро-зоотехниктиг курстарның өөредилгезин ам-даа эгелевээн. 1956 чылдың октябрьда колхоз баштаар чериниң хуралынга зоотехник Докаш-оол, агроном Санчы олар 30 хире дыңнакчыларның даңзызын бадылатканнар.

Ынчалза-даа агро-зоотехниктиг курстарга өөренирин күзээн бригадирлерниң, ферма эргелекчилериниң болгаш саанчыларның ол улуг сонуургалы амыдыралга боттанмайн барган. Колхоз баштаар чериниң даргазы эш Тойлуг-оол партия ите организациязының секретары эш Быштак-оол оларның бо чугула айтырыгны херекке албайн турары окта таарышпас. Чоокку хүннер иштинде боттуг хемчеглерни ап турганш, агро-зоотехниктиг курстарның өөредилгезин эгелээрин колхозчу малчыннар чоптуг-биле негеп турарлар.

М. КОНГУЛ-ООЛ.

Ажылчы чоннар депутаттарының область болгаш хоорай Советтеринге соңгулдалар талазы-биле соңгулда участоктарын тургузар дугайында

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң шиитпири

«РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының крайлар, областар, округтар, районнар, хоорайлар, кодээ болгаш суур Советтеринге соңгулдалар дугайында Дүрүмнү» 65,66 чүүлдеринге үндезилээш, ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Совединиң күүскомунуң шиитпирлээни болза:

РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының крайлар, областар, округтар, районнар, хоорайлар, кодээ болгаш суур Советтеринге соңгулдалар талазы-биле дараазында соңгулда участоктарын Кызыл хоорайның девискээринге тургузар:

КАА-ХЕМНИҢ № 1 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — № 12 школа)

Ооң девискээринге кирерлер: кодээ ажыл-агый школазының турган черинде, инкубатор станциязында, Каа-Хем суурда болгаш пионер лагеринде турар чурттакчы бажыңнарын киириштирбишаан, чайлагже баар оруктан чөөн талаже ужунга чедир, оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле Каа-Хемниң № 1 соңгулда округу болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле Каа-Хемниң № 1 соңгулда округу.

ГОРОДОКТУҢ № 2 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(хаагдыг)
(төвү — городоктуң клубу)

ЧӨӨН ТАЛАКЫ № 3 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — хоорайның шериг комиссариады)

Ооң девискээринге кирерлер: чайлагже баар оруктуң барыын талазы Пушкин кудумчузунга чедир; Пушкин кудумчузунуң саарзык санныг талазы Улуг-Хемден эгелээш Заозерная кудумчузунга чедир, оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле №№ 1, 2 соңгулда округтары болгаш хоорай Совединиң соңгулдалар талазы-биле № 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 17 соңгулда округтары.

ТРАНСПОРТТУҢ № 4 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — АТК-ның клубу)

Ооң девискээринге кирерлер: хем адырыындан Енисейская кудумчузунга чедир Пушкин кудумчузунуң дең санныг талазы; Пушкин кудумчузундан Каа-Хем кудумчузунга чедир Енисейская кудумчузунуң дең санныг талазы; Сельская кудумчузундан хем адырынга чедир Каа-Хем кудумчузунуң саарзык санныг талазы, оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 3 болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 15, 18, 19, 22, 24 соңгулда округтары.

ДОРОЖНЫЙНЫҢ № 5 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — машина-оруң станциязының конторазы)

Ооң девискээринге кирерлер: Енисейская кудумчузундан Заозерная кудумчузунга чедир Пушкин кудумчузунуң дең санныг талазы; Пушкин кудумчузундан Каа-Хем кудумчузунга чедир Енисейская кудумчузунуң саарзык санныг талазы; Енисейская кудумчузундан Заозерная кудумчузунга чедир Каа-Хем кудумчузунуң саарзык санныг талазы; оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 4 соңгулда округу болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 20, 21, 23, 25, 26 соңгулда округтары.

СОВХОЗТУҢ № 6 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — «Совхозтранстың» АТК-зының кызыл булуңу)

Ооң девискээринге кирерлер: Рабочая кудумчузундан Заозерная кудумчузунга чедир Каа-Хем кудумчузунуң дең санныг талазы; Каа-Хем кудумчузундан Интернациональная кудумчузунга чедир Рабочая кудумчузунуң саарзык санныг талазы; Рабочая кудумчузундан Заозерная кудумчузунга чедир Интернациональная кудумчузунуң саарзык санныг талазы, оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 7 соңгулда округу болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 33, 34, 35, 36 соңгулда округтары.

ЛЕНИНСКИЙНИҢ № 7 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — кодээ ажыл-агый техникуму)

Ооң девискээринге кирерлер: хем адырыындан Рабочая кудумчузунга чедир Каа-Хем кудумчузунуң дең санныг талазы; Каа-Хем кудумчузундан Интернациональная кудумчузунга чедир Рабочая кудумчузунуң дең санныг талазы; Рабочая кудумчузундан Улуг-Хемге чедир Интернациональная кудумчузунуң саарзык санныг талазы, оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 5 соңгулда округу болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 27, 28, 29, 30, 31, 32 соңгулда округтары.

ОКТЯБРЬСКИЙНИҢ № 8 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — облпотребсоюзтуң клубу)

Ооң девискээринге кирерлер: Улуг-Хемден Красноармейская кудумчузунга чедир Интернациональная кудумчузунуң дең санныг талазы; Интернациональная кудумчузундан Октябрьская кудумчузунга чедир Красноармейская кудумчузунуң дең санныг талазы; Красноармейская кудумчузундан Улуг-Хемге чедир Октябрьская кудумчузунуң саарзык санныг талазы, оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 6, 8 соңгулда округтары болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46 соңгулда округтары.

КООПЕРАТИВТИҢ № 9 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — горпонуң клубу)

Ооң девискээринге кирерлер: Красноармейская кудумчузундан Заозерная кудумчузунга чедир Интернациональная кудумчузунуң дең санныг талазы; Интернациональная кудумчузундан Октябрьская кудумчузунга чедир Красноармейская кудумчузунуң саарзык санныг талазы; Красноармейская кудумчузундан Заозерная кудумчузунга чедир Октябрьская кудумчузунуң саарзык санныг талазы; оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 9, 10 соңгулда округтары болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53 соңгулда округтары.

ЮЖНЫЙНЫҢ № 10 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — № 3 школа)

Ооң девискээринге кирерлер: Кочетов кудумчузундан Заозерная кудумчузунга чедир Октябрьская кудумчузунуң дең санныг талазы; Октябрьская кудумчузундан Песочная кудумчузунга чедир Кочетов кудумчузунуң саарзык санныг талазы; Кочетов кудумчузундан Заозерная кудумчузунга чедир Песочная кудумчузунуң саарзык санныг талазы, оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 13 соңгулда округу болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64 соңгулда округтары.

СОҢГУ ТАЛАКЫ № 11 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — культура бажыңы)

Ооң девискээринге кирерлер: Улуг-Хемден Кочетов кудумчузунга чедир Октябрьская кудумчузунуң дең санныг талазы; Октябрьская кудумчузундан Чехов кудумчузунга чедир Кочетов кудумчузунуң дең санныг талазы; Кочетов кудумчузундан Улуг-Хемге чедир Чехов кудумчузунуң саарзык санныг талазы; оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 11, 12 соңгулда округтары болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 54, 55, 56, 65, 66, 67 соңгулда округтары.

ЧЕХОВСКИЙНИҢ № 12 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — № 5 школа)

Ооң девискээринге кирерлер: Кочетов кудумчузундан Заозерная кудумчузунга чедир Песочная кудумчузунуң дең санныг талазы; Песочная кудумчузундан Чехов кудумчузунга чедир Кочетов кудумчузунуң саарзык санныг талазы; Чехов кудумчузунга чедир Кочетов кудумчузунуң саарзык санныг талазы; Чехов кудумчузунуң саарзык санныг талазы Заозерная кудумчузунга чедир, оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 14 соңгулда округу болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75 соңгулда округтары.

ЧЕР ТААРЫШТЫРЫЛГАЗЫНЫҢ № 13 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — чер таарыштырылгазының конторазы)

Ооң девискээринге кирерлер: Улуг-Хемден Заозерная кудумчузунга чедир база алгы заводунга чедир Чехов кудумчузунуң дең санныг талазы, оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 15, 16 соңгулда округтары болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82 соңгулда округтары.

ЗАВОДТУҢ № 14 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — алгы заводунуң клубу)

Ооң девискээринге кирерлер: Алгы заводу суур, оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 19 соңгулда округу болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 11, 88 соңгулда округтары.

ЗАОЗЕРНЫЙНЫҢ № 15 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — № 10 школа)

Ооң девискээринге кирерлер: Заозерная кудумчузу хөөрден эгелээш чөөн чүкче аңаа хамаарышкан бүгү-ле кудумчулар болгаш доора кудумчулар-биле, оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 17 соңгулда округу болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 83, 84 соңгулда округтары.

ҮЛЕТПҮРНУҢ № 16 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — даг экспедициязының автобазазының кызыл булуңу)

Ооң девискээринге кирерлер: Заозерная кудумчузу хөөрден эгелээш барыын чүкче аңаа хамаарышкан бүгү-ле кудумчулар болгаш доора кудумчулар-биле катай ааш-чем бүдүрүлгелерин тудуп турар девискээрге чедир, оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 18 соңгулда округу болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 85, 87 соңгулда округтары.

ТРАКТЫНЫҢ № 17 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү—облпотребсоюзтуң транспорт конторазының клубу)

Ооң девискээринге кирерлер: ааш-чем бүдүрүлгелерин тудуп турар девискээрден барыын чүкче облпотребсоюзтуң транспорт конторазының, нефть базазының, кал согар чериниң, реалбазаның, чугай-элезин блоктар заводунуң болгаш горпонуң хаван фермазының чурттакчы бажыңнары, оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 19 соңгулда округу болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 86 соңгулда округу.

ОҢ ТАЛАКЫ ЭРИКТИҢ № 18 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(төвү — районнуң культура бажыңы)

Ооң девискээринге кирерлер: Улуг-Хемниң оң талакы эриинде турар бүгү-ле чурттакчы бажыңнары, оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 20 соңгулда округу болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 89, 90 соңгулда округтары.

ЭМНЕЛГЕНИҢ № 19 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ
(хаагдыг)

Ооң девискээринге кирерлер: Ленин кудумчузунда № 42 бажың (область эмнелгези), Песочная кудумчузунда № 5 бажың (божуур бажыңы), Щетинкин кудумчузунда № 52 бажың (вендиспансер, халдавырлыг аарыглар салбыры, нерви, уругларның халдавырлыг аарыгларының салбыры), Горная кудумчузунда № 5 бажың (туберкулёз салбыры), Чүлдүм кудумчузунда № 1 бажың (уруглар эмнелгези), оон иштинде область Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 12 соңгулда округу болгаш хоорай Соведиңге соңгулдалар талазы-биле № 65 соңгулда округу.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы **К. КОШКАРОВ.**

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң секретарының хүлээлгезин күүседип турар **В. ИСАЕВА.**

Кодээ библиотека эргелекчизи

Чаа-Хол районнуң Ленин аттыг кодээ ажыл-агый артелинде библиотека эргелекчизи эш Жукова библиотеканың ажылын экижидер, оон иштики дериглезин көрүштүг болдурар дээш чүткүлдүг ажылдап турар.

Библиотека тос муң ажыг ном фондулуг. Номнарны кол-кол темаларга үскеш, ону көскү кылдыр бижип көргүскен. Чижээ, марксизм-ленинизмниң чогаалдарын, кодээ ажыл-агыйның литератураларын, чечен чогаалдарның эртем-техниканың номнарын кончуг таптыг делгээн. Партия, комсомолдуң чырыдыышкынынга болгаш школага (өөреникчилерге) херектиг номнарны аңгылай үскен. Лекциялар номнарын, партияның XX съездизиниң материалдарын орус, тыва дылдарга тускайлаан. Оон ынай чаңгыс номнарны алфавит чуруму-биле кылган.

Бүгү-ле бар номнарны чаңгыс аай чуруум чыскаалдыг кылганының түңнелинде номчукчуларга-даа, библиотеканың ажылдакчыларынга-даа дыка эптиг, таарымчалыг. Чүү дээрге, библиотеканың залчыгажынче кирип келгеш-ле кандыг темадан номну херектээниң көре тыртып ап болур, кайы одуругда азы алфавит ёзугаар кандыг ужукке хамааржырын чагтаар көргүзүп турар. Ынчаарга ажылдакчы кижи үр-ле көрүп, дилеп турбас, номчукчунуң чугаалааны-биле ап берип болур.

Библиотеканың залчыгажында чамдык көргүзүглерни билдингир, тода кылып каан. Оон эң үлегерлиг номчукчуларының аттарын бижээш азып каан. Оларның аразынга пенсионер С. Федоров, колхозчу Шырап аалашкылар (оглу Ш. Бара-оол), чолаачы Алдын-оол, бажың ээлери Начинова, Хабарова болгаш өскелер-даа бар. Оон ынай 12 өөреникчилерниң фамилиялары база кирген.

Библиотекада номчукчунуң номну ажыглаарының, бижидип алырының болгаш эдилээриниң чуруум негелделерин бижээн. Оон ынай «В. И. Ленин», «Алдыгы беш чылда» деп монтажтарны болгаш лозунгуларны кылган. Ол-ла чүүлдер көскү агитацияның база бир чугула хевириниң бирээзи болуп турар.

Эргелекчи ажыл планын үргүлчү чогаадып ап турар. Оон күүселдези дээш айыткан хоцук хуусааларында боттандырып турар. «Каң канчаш кадканы?» деп номнуң талазы-биле номчукчулар конференциязын эрттиреринге белеткел ап чоруп турар. Шашка, шахмат дээн ышкаш ойнаар херекселдерни база белеткээн. Чаа келген солуннар, журналдар тускай столда делгетинген.

Библиотекага бо чылын 1600 рубльдиң азы 30 хевек янзы-бүрү солуннарны болгаш журналдарны чагыткан. Ында кол-кол төп солуннар, журналдар болгаш областың солуннары бүрүн бар.

Колхоз баштаар чери болгаш Ак-Тургуннуң кодээ Соведи библиотеканың ажылын экижидер дээш чамдык хемчеглерни алганын демдеглээр херек.

В. АРАКЧАА.

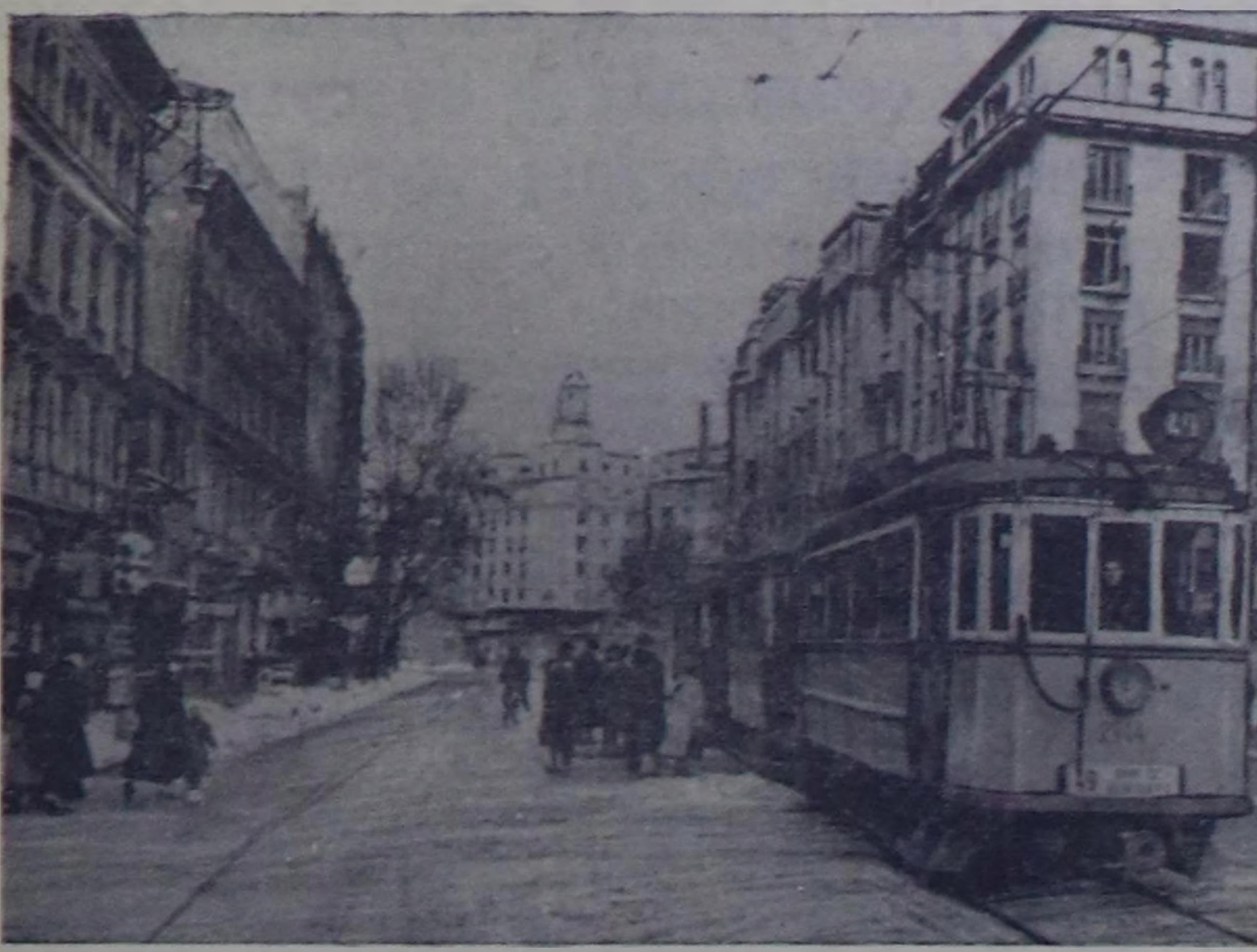

Будапешт бөгүн. Бошута кудумчузунда. Фото С. Преображенскийнин. (СЭТА-ның фотохрониказы).

Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың медеглели

БУДАПЕШТ, 11. (СЭТА). Бөгүн венгр солуннар Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың медеглелин парлаан, ында Венгрияның иштики херектеринче КНО-нуң талазындан холгаарлаар дээн оралдажыышкыннарга шиитпирлиг удурланып турар.

Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазак бүгү-ле болуп турар чоруктарны КНО-нуң кежигүннеринге информастаар дээш Венгрияда байдалды истеп сүрер болгаш чуртка шуут хайгааралды органистаар сорулга-биле комиссияны тургузар дугайында саналды Каттышкан Нациялар Организациязынче АКШ-тың болгаш өске-даа 23 чурттарның санал киирген дыңнаашчыктыгзынып тур деп медеглелде чугаалап турар.

Өске күрүнелерниң иштики херектеринче үлегерлээр чүве чок холгаарлап болур ол саналдың киргенинге Венгр Чазак шиитпирлиг удурланып турар. Агрессчи чамдык күрүнелерниң сорулгаларынга болгаш политиктиг чүткүлдеринге бараан болуп, Венгр Улус Республиканың бүрүн эргезин ханызы-биле дорамчылап турар саналды хүлээп алыр чорукту Венгр Чазак канчап-даа таарышпас деп санап турар.

Организацияның кежигүннериниң хамааржышпас чоруунуң болгаш деңэргелиниң дугайын чугаалап турар КНО-нуң Уставының кол принципин сагыырының эрге-ажыктарынга дүүштүр Венгр Чазак Венгрияның иштики херектеринче холгаарлаар дээн оралдажыышкынны буруу шаварынче, ол саналды хүлээп алырынга шаптыктаарынче КНО-нуң кежигүннерн бүгү күрүнелерни кыйгырып турар.

Венгрияда ам үеде дүрүм ёзугаар корум-чурум болгаш ыржым тайбың чорук катап тургустунган деп медеглелде оон ыңай чугаалап турар. Контрреволюстуг бөлүүшкүннерниң уржуундан үзүлген бүдүрүлге катап ажылдап эгелээн болгаш бүзүрелдиг хөгжүп турар. Ажылчы чоннарның деңнел чок хөй кезииниң эрге-ажыктарынга болгаш чаагай күзел соруунга дүгжүп турар медеглелди Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазак чарлаан. Үстүнде айыткан чүүлге үндезилээш Венгр Чазак болза, чуртта байдалды венгр айтырыгга хамааржышпас кижилерге истедип хынадыр болгаш информация алыр дээш Венгрияга хайгаарал органистаар эрге кандыг-даа комиссияда чок дээрзин база катап онзалап демдеглеп турар. Венгрияның бүрүн эргезин дорамчылап турар «венгр айтырыгны» Кол Ассамблеяның хүн чурумундан уштуруп, хостуг хамааржышпас болгаш социалистиг Венгрияны тургузуп, база катап амыр-дыш ажылдаар арганы венгр улуска бээрин венгр чазак негеп турар.

„Корей айтырыг талазы-биле дүрүм чок шиитпирни корей улус хүлээвес"

ПХЕНЬЯН, 11. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязының Политиктиг Комитединге корей айтырыгны чугаалашканының түңнелдеринге хамааржышкан чүүлдерни «Нодон синмун» болгаш «Минчжучасон» солуннар парлаан.

«Корей айтырыгның талазы-биле дүрүм чок шиитпирни корей улус хүлээвес» деп өгелиг чүүлүнге «Нодон синмун» солуннуң бижээни болза: КНО-нуң Кол Ассамблеязының Политиктиг Комитединиң корей айтырыг талазы-биле резолюциязын корей улус хүлээп көрбейн турар. Ол резолюцияны, корей улустуң тура-соруунга чөрүштүр, КУДР-нуң төлээлекчилериниң киржилгези чокка чугаалажып көрген болгаш АКШ-тың ыйлыкныы-биле хүлээп алган.

Корей айтырыгны чугаалажып көөрде Каттышкан Штаттар КНО-нуң иштинин болунун суртаалчы сорулгаларынга ажыглаарын оралдашкан болгаш корей айтырыгны чөптүг шиитпирлээринге шаптыктаар дээн чүткүлдерин чажырбаан деп солун демдеглеп турар. Политиктиг Комитеттиң ол резолюциязы дүрүм чок болгаш чөптүг эвес. Ол агрессчи характерлиг болгаш оон ужурунда ону корей улус хүлээвес.

КНО-га америк төлээ Кореяга «КНО-нуң комиссиязы дыжыр чүвениң» хайгааралы-биле соңгулдалар чорударын кызыткан болгаш корей айтырыгны таарыштыр шиитпирлээрин оон-биле моондактаан деп «Пынчжу чосон» солун демдеглээн. Ындыг негелдени сайгыылаан, Каттышкан Штаттар корей улуска болунун тура-соруун албадап догаар, корей айтырыгны корейлерниң боттарының шиитпирлээрин шаптыктаар, люсынманчы корум-чурумну Соңгу Корейже нептередир сорулганы бармыдалаан. Корей айтырыгны чөптүг таарыштырарда ханыктын муруунда «корей айтырыг — корейлерниң боттарының херээ» деп принципти удуртулга болдуруры эргежок чугула, дээрзин корей улус санап турар деп солун бижээн. Ол айтырыгны даштыкыдан холгаарлазынын чокка корей улус боду шиитпирлээн турар ужурлуг.

Солуннуң оон ыңай демдеглеп турары болза, корей айтырыгны тайбың шиитпирлээри бүгү корей чоннуң күзел-соруун хостуг илергейлээринге үндезилеттинген чаңгыс алй демократтыг чазакты тургузарының аргазы-биле боттанган туруп болур. Ону боттандырарда бүгү-ле даштыкы шериглерни Корейниң девискээриниден үндүрери эргежок чугула. Муруу болгаш Соңгу Корейниң аразынга харылзаа-холбааны тургузар, политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг талаларга кады ажылдажылганы боттандырар дээш болунун күженишкиннерин КУДР-нуң чазаа каш-даа удаа үндүрүп келген.

Венгрияда амыдыралды таарымчалыг болдуруп турар

БУДАПЕШТ, 11. (СЭТА). Венгрияның бүгү-ле хоорайларында болгаш суурларында чонну электроэнергия-биле хандырарынга кызыгаарлаашкыннарны январь 10-дан эгелээш дүжүрген. Октябрь 23-түң соонда бүдүрүлгениң хүн планын январь 9-та бир-ле дугаарында күүседип чуртка 44 470 тонна хөмүр дашты берген хөмүр даш үлетпүрүнүң ажылының экижээниниң ачызында ол болдунар аргалыг апарган. Венгр шахтерлар январь 10-да база-ла чедиишкинниг ажылдааннар. Үлетпүр бүдүрүлгелериниң, коммунал албан черлериниң, демир оруктарының ажылы үргүлчү экижип турар. Субботада ажылчыннарның аргыжылгазының тускай поездилериниң ижиктээшкини бүгү чуртта катап эгелеп турар, ол чорук хөй-хөй он муң ажылчы чоннарга дыштаныышкынның воскресенье хүннерин таарымчалыг байдалга эрттирер арганы берип турар.

Фашист-хортист дээрбечилерниң чепсектиг удурланыышкынының кол одагалары тургулаан Будапешттиң райоңнарында катап тургузуушкун ажылдары шалыпкын чоруп турар. Чижээ, Френ-Берутта качыгдаан 830 квартираларның 500-зүнүң катап тургузуушкуну доозулган. Ынаа катап тургузуушкун ажылдарын муң ажыг тудуг ажылчыннары кылып чоруп турар. Нажеф-Берутта бажыңнарның септелгези 2—3 неделяда доосту бээр. Юллей кудумчузунда тудуг ажылдары долу күженишкин-биле чоруп турар. Хөй-ниитиниң транспорту дүрген темпилер-биле катап тургустунуп турар.

Лондонда англи-малайя чугаалажыышкыннарның доозулганы

ЛОНДОН, 11. (СЭТА). Англияның колониялар министерствозу биле Малайя Федерациязының чазак төлээлериниң аразынга бо чылдың августа Малайяның «хамааржышпас чоруктуг» алырының соонда англи-малайя харылзааларының талазы-биле элээн каш неделялар үргүлчүлээн чугаалажыышкыннары аңаа доозулган.

Малайяның хөй-ниитизиниң кызыл шудургу негелделериниң түңнелинде Англия колонияга хамааржышпас чорукту 1957 чылда тыпсыр деп аазашкынны 1956 чылда берген.

Англи талдан күштүг ыйыылашкынның байдалынга эрткен чугаалажыышкыннарның түңнелинде Малайяның «камгалал системазынга» хамааржышкан болгаш Малайяга хамааржышпас «чорукту» тывысканының соонда Англиядан аңаа саң-хөө «дузаламчызын» көргүзеринге хамааржышкан дугуржулгаларга ат салган.

Чардынган дугуржулгаларның негелделери Малайяның «бүрүн эргезин» баш бурунгаар кызыгаарлап турар деп чүве чарлаттынган дыңнадыгдан көстүп турар. Чижээ, Англия «хамааржышпас чорукту» тывысканының соонда безин Малайяның девискээринге болунун чепсектиг күштерин дыка үр үениң иштинде тургузар эргелиг болуп турар.

Саң-хөө дузаламчызын ап көөрге, ол дузаламчы Малайяның ылаңгыя чепсектиг күштерин калбартырынга болгаш быжыглаарынга, малайя улустуң национал-хосталгалыг шимчээшкини-биле демиселге кирер деп чүве дугуржулгадан көстүп турар.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязы

НЬЮ-ЙОРК, 11. (СЭТА). АКШ-ка баштаткан бөлүк чурттарның киирип келгени резолюцияның төлевилелин чугаалажып дүүн Кол Ассамблея доосканы, ол төлевилел болза, «информация чыыр болгаш өске-даа чүүлдерге чыыдак хап алган, Венгрияның иштики херектеринче холгаарлап киржирге Австралия, Уругвай, Дания, Тунис болгаш Цейлон составтыг тускай «комитетти» тургузарын көрүп турар.

Францияның, Чаа Зеландияның, Ирактың, Доминикан Республиканың, Панаманың болгаш өске-даа чамдык чурттарның төлээлекчилери ол төлевилелдиң боттарының чугааларынга камгалаанаар.

Албанияның төлээлекчизи Несте Насе, ол төлевилелдиң авторларының ёзулуг сорулгазын сойгалап илеретпишаан, «венгр айтырыгның» талазы-биле ол резолюция төлевилели иштики контрреволюцияның дузазы-биле Венгрияны социалистиг оруктан тайзырын бодаан оралдажыышкыннары бурулап дүшкен чурт болур АКШ-тың инициативазы-биле кирген деп чүвени демдеглээн. АКШ болунуң хоралакчы сорулгаларындан ойталавайн, КНО-ну аңаа ажыглаарын чүткүп турар дээрзин ол айтып турар-дыр деп ол медеглээн.

Албанияның төлээлекчизи резолюцияның төлевилелин хүлээп албазын база «венгр айтырыг» чүүлдү хүн чурумундан доораан үндүрерин саналдаан.

«Венгр айтырыгны» америк төлээлер антисоветтиг, антивенгр калчаа кампанияны калбартыр болгаш Египетке удур англи-француз-израиль агрессиязын делегейниң хөй-ниитизиниң кичээнгейин чарлыктырар дээш ажыглаарын оралдажып турар-дыр деп Белорус ССР-ниң төлээлериниң баштыңы К. В. Киселев айыткан.

Малайяның, Кенияның улустарынга удур узун-соксаал чок дайынны чорудуп, Соңгу Ирландияның, Кипрниң болгаш өске-даа чурттарның улустарының хамааржышпас чорукче чүткүлүн боо-чепсектиң күжү-биле базып турар чурт болур Англияның төлээлекчизи «кижи эргезиниң» камгалакчызы мен деп чугаалап турар-дыр дээрзин белорус төлээ демдеглээн. Соолгу чылдар иштинде англи шериглер 13 муң кижини өлүрген деп К. В. Киселев сагындырган. Ол удур эвес чуртта 40 ажыг муң африканнар кара-бажыңнарда болгаш концентрастыг лагерьлерде хилинчектенип чыдар.

Бүрүн эргелиг чурт болур Венгр Улус Республиканың иштики херектеринче холгаарлаар «комитетти» тургузар дугайында саналдың дүрүм чогун БССР-ниң төлээлекчизи көргүскен болгаш ол резолюцияны хүлээп албас деп саналдаан.

Резолюцияны бадылаашкынга киирген. Аңаа удур 8 төлээлер—ССРЭ, Албания, Болгария, БССР, Польша, Румыния, УССР, Чехословакия бадылаан. 10 чурттарның — Афганистанның, Египеттиң, Финляндияның, Индияның, Иорданияның, Сауд Аравияның, Сирияның, Суданның, Югославияның болгаш Кубаның төлээлери дадагалзаан.

Ассамблеяның АКШ-ка дыңнангыр хөй кезии Венгрияның иштики херектеринче холгаарлаарын сүмелеп турар ол дүрүм чок резолюцияны хүлээп алган.

Англияда чазак кризизинге хамааржыштыр

НЬЮ-ЙОРК, 11. (СЭТА). Англияның премьер-министринге Г. Макмилланның томуйлааны-биле холбаштыр америк парлалганың тайылбырларындан херечилеттинип турары болза, АКШ-тың чамдык бөлүктери Англияда чазак кризизин болгаш чуртта турар бергелерни АКШ-ка таарыжыр даштыкы политиканы чорударынче англи чазакка ыйыышкын кылырынга ажыглаар деп болган турар.

«Англия биле АКШ-тың аразында харылзааларда чөрүлдээлерни чайладыры болгаш оларның аразынга эрги сырый харылзааларны катап тургузары» Англияның «кол сорулгазы» кылдыр Нью-Йорк таймс» бадыткап турар. Аңаа холбаштыр «Вашингтон пост энд Таймс геральд» солуннуң айтып турары болза, Англия чаа англи-америк эвилелге АКШ-тың тура-соруунуң дыңнангыр күүседикчизи рольга таваржыр. Англия чүгле америк негелделерни хүлээп алган таварылгада берге байдалдан уштунуп шыдаар кылдыр «Нью-Йорк Таймс» солуп айтып турар.

«Нью-Йорк геральд Трибюн» солуннуң хайгааракчызы Липманның тайылбырлап турары болза, «Англияның күчү-шыдалының бурлааны-биле болгаш Эйзенхауэрниң доктриназы дээр чүүл-биле холбаштыр» Ортаакы Чөөн чүкке англи-америк эштелгениң дугайында чугаа-даа туруп болбас. АКШ Англия-биле Европага эштежирин, чогум-на Чөөн Европаның чурттарынга хамааржыштыр харылзааларга эштежирин күзеп турар деп Липпман демдеглээн. Ол болза ССРЭ-ге болгаш улус демократтарының чурттарынга удур политикага АКШ-тың дузалакчызы Англия болур дээни ол-дур.

* * *

ЛОНДОН, 11. (СЭТА). Премьер-министр албанга Г. Макмилланның томуйлатканынга хамааржыштыр «Дейли уоркер» солуннуң политиктиг хайгааракчызы Питер Пинкинниң бижип турары болза: «Чазакка контроль дээш узамдыкшкан демиселге тиилелгени консерваторларның барыын үзелдиг кезээ чедип алган: дээрге Гарольд Макмиллан премьер-министр болу берген».

Хайгааракчының санап турары-биле алырга, чаа чазак «экономика талазы-биле улам-на кээргел чок политиканы чорудар. Эрткен чылын саң министри турган ужурунда Макмиллан амыдыралчы деңнелдиң аңгы кудулааннуны дээш харысалганы чүктээр. Макмиллан чазактың Иденни өлүмнүг суэц авантюразынче идепкен кежигүннериниң бирээзи. Ол авантюраның соонда болган экономиктиг бергедээшкиннерниң харысалгазының аажок кезээн ол чүктээр ужурлуг».

ЛОНДОН, 11. (СЭТА). Лейбористиг партияның өмүнээзинден дүүн радио дамчыштыр чүве чугаалап турган, лейбористиг партияның баштыңының оралакчызы Джеймс Гриффитстиң медеглээни болза:

«Үстүкүлерде өскерлиишкиннер четпес болуп турар. Эрткен үш айлар дургузунда болган болуушкуннарны дугайты болунун шиитпел доктаалын бүгү чурттуг үндүрер ёзу келген».

Гриффитс парламент соңгулдаларын чорударын негээн.

„Эйзенхауэрниң доктриназы" шак ындыг

Америк нефть хөреңгитеннериниң шуут миннииишкиннери

НЬЮ-ЙОРК, 11. (СЭТА). «Форчун» журналдың январьда үнген номеринде америк нефть хөреңгитени М. У. Торнбергтуң чүүлү парлаттынган, «Эйзенхауэрниң доктриназын» ол ыят-чок шуудубиле тайылбырлап турар. Америк пропаганданың чаап дозулаарын, делегейниң хөй-ниитизинден чажырарын оралдажып турары «ол доктринаның эжелевчи талаларын, ёзулуг чыдактарын Торнберг эгениш чокка онзалап демдеглээн.

Торнберг үр үениң иштинде Ортаакы Чөөн чүкте «Стандард Ойлоф Нью-джерси» деп эң улуг америк нефть концерниниң төлээлекчизи болуп турган; Аравия чартык ортулукта улуг нефть концессиязын баштап алган «Калтекс» компаниязының баштаар черниниң даргазының оралакчызы ол турган.

Чооңку Чөөн чүкте «холгаарлаашкынның дилин политиказын» камгалавышаан, чүүлүң автору «Эйзенхауэр—Даллестиң доктриназы» чогум-на ол сорулгаже үнгэнган деп сеткилин ханып демдеглээн. Чооңку чөөн чүкте америк дипломатия АКШ-тың империалистиг эрге-ажыктарынга бараан болуп турар реалистиг чазактарны деткизин деп Торнберг шыынында саналдап турар.

Египетти америк политиктиг холгаарлаашкынның кол сорулгазы кылдыр Торнберг санап турар. Ооң бижээни болза: «Бистиң национал политикавыстың бодалы-биле алырга, Египеттиң аңгы удуртулгазы биске таарышпайн турар, ынчаарга бир тээ ындыг болганда, бистер ол чазактың политиказының угланыын өскертирин оралдажыр ужурлуг бис». «Бистер ол айтырыгны көөрде суэц-биле азы Египеттиң амыдыралының деңнелин бедидер кылдыр доллар тыпсыры-биле кызыгаарланып шыдавас бис»—деп Торнберг кыжаны аарак медеглээн.

Ол ыят чок программаны илип дептиштпишаан, чүүлүң автору ол-ла үеде национал-хосталгалыг шимчээшкинниң өзүлдезинге, АКШ-тың колониалдыг политиказын деткиир хөөннүг анти-националдыг реакциялыг күштерниң ол районга аажок кошкаанга болунун сагыш човаанын чажырбайн турар.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

БИЧЕ ХУЛИГАН ЧОРУК ДЭЭШ ХАРЫЫСАЛГАГА ХАМААРЫШТЫР

Биче хулиган чорук дээш харысалга моон мурнунда хоойлуга көрдүнмейн турганы билдингир болгай. Ооң уламындан хөй-ниитиниң чурумун болгаш ыржымын шөлээн чорууп үрээри, кижилерни хүндүлевейн, багай сөстер-биле дорамчылап сөглээр чоруктуң илерээшкини болгаш кижиге төлеп чок өске-даа үүлгедиглер чергелиг ындыг чоруктар болган чок-ла кезимче чок аңаа-ла артып келген. Ону барымдаалааш РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиуму «Биче хулиган чорук дээш харысалга дугайында» 1956 чылдың декабрь 19-та Чарлык үндүрген.

Ынчангаш биче хулиган чорук дээш үш хонуктан он беш хонук чедир хуусаада хоругдаары доктаатынган. Биче хулиган чорук дугайында материалдарны милиция органнарындан судка ол материалдар киргениниден эгелээш, бир хонук хуусаада улус судьязы хулиган үүлгедиг кылган кижини, база эргежок чугула таварылгаларда херечилерни келдирип алгаш, чааскаан көөр. Биче хулиган чорук дээш хоругдаар дугайында улус судьязының доктаалын дораан күүседир болгаш ол дугайында хомудал киирилдези турбас.

Биче хулиган чорук дээш хоругдаттырганнарны баштайгы хоругдаашкынның камераларынга алы күш-ажылдарынга ажыглап турган, кара-бажыңга хоругдаар. Ол чүл дээрге биче хулиган чорук дээш хоругдаттырганнарны ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң күүсекчилеринин шиитпирин ёзугаар кудумчуларны чаагайжыдар болгаш арыглаар талазы-биле ажылдарга база өске-даа ажыл-агыйжы ажылдарга ажыглаар дээни ол-дур.

Бо Чарлыкты бүгү совет кижилер сеткил ханымышкын-биле чүүлдүгзүнүп хүлээп алган. Хоорайларның болгаш кодээниң ажылчы чоннарынга Чарлыкты калбаа-биле таныштырган. Биче хулиган үүлгедиг кылганнарны Чарлык ёзугаар шиидип турар. Моон чамдык тодаргай чижектерни ап көрээлиңер.

1956 чылдың декабрь 23-те горпонун № 3 столовазынга үш аныяк оолдар кирип келген. Олар аңаа келгеш чокшуп эгелей бээрге, аңаа турган чон хөй-ниитиниң чурумун үревезин оларга сүмелээн, ынчалзажок олар ол сүмени херекке албааннар. Ооң уламындан столовайга чемненип келген кижилер болгаш ооң ажылдакчылары ол оолдарны коридорже үндүрер ужурга таваржыскан. Олар коридорнуң соңгазының шилдерин бускааннар. Ол чүү ындыг аныяк оолдарыл ол? Ол дээрге кодээ ажыл-агый техникумунуң студентилери, комсомол кежигүннери О. Б. Монгуш, Н. Д. Кочал-оол болгаш Н. О. Салчак олар-дыр. Оларны хөй-ниитиниң чурумун үреп, биче хулиган чорук кылган дээш, Чарлык ёзугаар Кызыл хоорайның улус судунуң бирги участогунуң судьязы үш-үш хонукта кара-бажыңга хоругдап шииткен.

Ады үнген студентилерниң ындыг үүлгедиглери болза, техникумда комсомол организациязының өөреникчи аныяктар ортузунда кижизидилгелиг ажылының четпезин тодаргай көргүзүп турар-дыр. Студентилер ортузунга кижизидилгелиг ажылды экижидерин бодаваан-дыр, аажы-чаны болгаш үүлгедиглери совет моральдың норма-чижектеринге удурланыышкак кижилерге удур ниитиниң санал-оналын тургузарын оралдашпаан-дыр.

Бо студентилерниң үүлгедиин барымдаалааш, техникумнуң удуртукчулары болгаш ында партия организациязы аныяктар-биле кижизидилгелиг ажылдың хажызында турар-дыр деп чугаалаар херек.

Сагылга-чурум — совет аныяктарның эң үнелиг шынарларының бирээзи ол. Сагылга-чурум — совет оол азы кыс бүрүзүнге хамыктың бедик болгаш хүндүлүг херек. Студентилерни сагылга-чурумга чаңчыктырары — комсомол организациязының дорт хүлээлгези. Совет интеллигенцияның долу үнелиг кадрларын кижизидер дээш онза харысалгалыг ВЛКСМ хоорком у өөредилге черлериниң комсомол организацияларын четпес удуртуп турарын бо студентилер-биле таварылга база көргүзүп турар-дыр.

Совет өөредилге черинин мурнунда улуг сорулгалар турар. Олар болза болунун адырының бүдүрүлгезин болгаш эртемин ханы билир, улустуң чаагай чорууңга идепкейлиг ажылдап шыдаар аргалыг бедик мергежилдиг тускай эртемниглерни белеткеп үндүрер хүлээлгелиг. Ол сорулгаларны күүседир төлээде, өөредилге черлериниң удуртукчулары, хөй-ниити организациялары өөреникчи аныяктар ортузунга кижизидилге ажылын чедир үнелеп көрбес чорукту дазылынга чедир узуткаар херек.

Кызыл хоорайның коммунал ажыл-агый черинин септелге конторазының ажылчыны С. Г. Ведяшин 1956 чылдың декабрь 24-те албан черинге эзирик чедип келгеш, улусту бак сөстер-биле дорамчылап сөглей бээрге, өске ажылчыннар ону ындыг сөстер этпезин негээн, ынчалза-даа ол ону тоовааан. Ведяшинниң ындыг үүлгедиин ажылчыннар буруу шапкаш, ону милиция черинге боттары чедире бергеннер. Хоорайның улус судунуң бирги участогунуң судьязы Чарлык ёзугаар Ведяшинни 10 хонукта кара-бажыңга хоругдап шииткен.

Хоорайның электростанциязының бухгалтери И. К. Седых хулиган үүлгедиг кылгаш база бо Чарлыкка таварышкан. Седых болза бо чылдың январь 9-та № 3 столовайга боду спирттиг чедип келгеш, оозун аңаа ижип эгелей бээрге, столовайга спирт ижип, таңны тырттып болбазын столованың ажылдакчылары аңаа каш-даа удаа сагындырган. Ынчалза-даа Седых кончугунуп, чүүл-бүрү бак сөстер эдип эгелээн. Ооң Седыхты хоорайның милиция салбырынга эккелирге, демги-ле сөстерин үргүлчүлевишаан турган. Ынчангаш милиция салбыры Седыхтың кырынга актыны тургускаш, ону судка дамчыдып берген. Ол хулиган үүлгедииниң түңнелинде 15 хонукта кара-бажыңга хоругдаттырып шииттирген.

Кызылдың механизация училищезиниң курсантызы Я. В. Галакметов, Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу Маспын-оол, ол-ла районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу Чаш-оол, Кызыл районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу Байкара, Каа-Хем райкүүскомунуң ажылдакчызы Дамбаа олар база-ла совет кижиге төлеп чок хулиган үүлгедиглер кылгаш, Чарлык ёзугаар түс-түс шииттиргеннер.

Бо бүгү үүлгедиглер болза арагага хандыыр, хөй-ниитиниң чурумун үрээр чоруктарның түңнели болуп турар.

Совет кижиниң моральдыг бүдүш-шынарының дугайында тайылбыр-массалыг ажылды чоннуң ортузунга калбартыры, хулиган үүлгедиглер кылыр чоруктарга удур бүгү улустуң демиселин күштелдирери эргежок чугула. Совет кижиниң угаан-бодалынга таарышпас үүлгедиглерге удур демисел — хамааты бүрүзүнүң бедик хүлээлгези.

В. САМБА.

Кызыл хоорайның Кочетов кудумчузунуң № 32 бажыңының 8 квартиразында чурттап турар хамааты Шутлеев Василий Порфирьевич Бурск областының Дмитриев районунуң Бызовка суурда чурттап турар хамааты Шутлева Мария Федоровнадан чарлыр дугайында херек көдүрүп турар.

Ук херекти Кызыл хоорайның 1 участогунуң улус суду көөр.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харысалгалыг секретарьның культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кодээ ажыл-агый килдистерниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00032. Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1926 чылдан үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ЯНВАРЬ 17 ЧЕТВЕРГ № 12 (3724)

Өртээ 20 коп.

Тайбың камгалалының Совет комитединде (1 арын).
ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында эртем болгаш техника талазы-биле Ленинчи шаңналдың комитединден (1 арын).
Чер болгандан (1 арын).
Тыва автономнуг областа хөй уругларлыг иелерни «Иениң алдары» орденнер болгаш «Иениң медалы» медальдар-биле шаңнаар дугайында РСФСР-ниң Дээди

МАЛДЫҢ КЫШКЫ АЖААЛГАЗЫНЧЕ ОНЗА КИЧЭЭНГЕЙНИ САЛЫР

Кыштаглаашкын — мал ажылының эң харыысалгалыг үези. Ону чедиишкинниг эрттиргенинден малдың баш санының өстүлери, оон продуктулуун бедидери улуу-биле хамааржыр.

Колхозтарның болгаш совхозтарның малдары ам кыштаглаашкынының улам берге үезинче кирип турар. Чүл дизе, сөөлгү хүннерде кыштың соогу улам дыңзаан, чамдык малдарның күш-деңгели күскүзүнден кудулаан, кайы-даа районнарда төрүүр малдар оолдап эгелей берген болгаш чаш малды доруктурарынга чылыг оран-сава чедишпейн турар. Оон ыңай чамдык ажыл-агыйларда бодамчалыг чарыгдаванындан мал чемнериниң курлавыры эвээжеп турар. Бо бүгү болза, малдың кышкы азыралы, ажаалгазынче онза күш[...]алырын, болдунар-ла аргаларны ажыглаарын шыңгыы негеп турар.

Ыңд[а]г турбуже, амгы үеде районнарда мал кыштаглаашкынының байдалы ниитизи-биле эки эвес чоруп турар, харын чамдык районнар болгаш колхозтар мал ажылында бо эң харыысалгалыг үеже чиик көрүп, ала-чайгаарлаашкынче киргенинден ам безин ниитиниң малынга улуг когаралды таварыштыра берген чүүл бар.

Чоокта чаа область Совединиң күүскомунга Бызыл районнуң колхозтарында мал кыштаглаашкынының чоруп турарының дугайында райкүүском даргазы эш Бара-оолдуң илеткелин дыңнаан. Мал кыштаглаашкынының чедиишкинниг чорударының белеткелинче колхозчуларны барык организаставаан болган. Оон түңнелинде ниитиниң малының дыка хөй кезиниң кыштың улуг соогунда кажаа болгаш немелде чемгерилге чокка ажаап турар. Ол чорук малдың чамдык кезиниң дүрген арып баксыраарынга болгаш өлүп каражадаарынга чедирген.

1956 чылдың сөөлгү ийи айларының дургузунда Бызыл районнуң колхозтарынга 400 баш хире мал өлген болгаш 2 муң ажыг баш малдың күш-деңгели кудулаан. Эрткен ноябрь, декабрь айларда сүт саалдазы дыка кудулап, бир саар инектен-не чүгле 37,1 кг сүт саадынган. Ол болза 1955 чылдың ол-ла үезинден 9,8 кг эвээш. Ылангыя «СЭКП ХХ съездизи» колхозта (даргазы эш Шуетов) мал кыштаглаашкынны онза бергелеп, арып баксыраанындан 28 бызаа өлген, саар инек бүрүзүнден сүт саалдазы 23 кг кудулаан. «Бай-Булуң» колхозта (даргазы эш Чамзырын) мал чемнери төнүп турар, чемгерилге чогундан бызааларның хоранча когаралы эгелээн, сүт саалдазы дыка кудулаан. Районнуң өске-даа колхозтарында мал кыштаглаашкынны база дүвүрээзинниг байдалда.

Өске кандыг-даа чылдагаандан эвес, чүгле боттарының буруузу-биле — мал ажылы дээш бүгү харыысалгазын чиик көрүп, мал ажылын бүгү талазы-биле хөгжүдер бис деп-ле эренгей чугаалар, лозунгулар-биле, шиитпирлер-биле боттарын оожургаткаш, тодаргай, шиитпирлиг хемчеглер албайн турарындан малдың күш-деңгели кудулап, сүдү кызырлып, хөй санныг чаш мал өлүп турда, СЭКП Бызыл райкомунуң, райкүүскомунуң болгаш МТС-тиң удуртукчуларындан эгелээш колхозтарның ажылдакчыларынга чедир моон боттуг түңнел кылбайн, бо хүннерге чедир-ле тайбың байдалда турары онза болбас.

Мал кыштаглаашкынының байдалы өске районнарның колхозтарында база эки эвес. Ылангыя Тес-Хем, Улуг-Хем районнарының колхозтарында малдың кыштаглалы берге болуп, чемнер чедишпейн турда-ла бар мал чемнерин кайы хамаан чок төтчеглеп турарының фактылары бар.

Алдыгы беш чыл планының ийиги чылы—1957 чылда малдың баш санын өстүрер, оон продуктулуун бедидер, мал ажылының продуктуларын белеткээр талазы-биле областың колхозтарының болгаш совхозтарының мурнунда улуг сорулгалар салдынган. Оон ыңай Хакасияның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери-биле чарышка бирги чер дээш мал ажылының талазы-биле бедиткен хүлээлгелерни алыр ужурлуг бис. Мал кыштагладыышкынының чедиишкинниг эрттирбейн, малдың чаш төлүн бүрүн камгалап албайн турган, бо сорулгаларны канчап-даа шиитпирлеп шыдавас бис.

Ам мал кыштагладыышкынының талазы-биле боттуг хемчеглерни алыры негетинип турар. Колхоз, совхоз болгаш мал ажылының ферма бүрүзүнде мал кыштагладыышкынының байдалын доп-дораан хынап көргеш, мал чемнериниң сөөртүлгезин, малдың чемгерилгезин болгаш суггарылгазын организастаар херек. СЭКП райкомнары, райкүүскомнар болгаш МТС-тер колхозтарже харыысалгалыг ажылдакчыларны, мал ажылының тускай эртемниглерин чорудуп, эң чоокку үеде малдың өлүмүн ара-соксадырын болгаш малдың ажаалгазында улуг четпестерни узуткаарын чедип алыр.

Колхозтарда ажыглатынмайн турар бөдүүн чемнер чымчадыр хайындырар саваларны, тараа чуурар, саван доораар херекселдерни дарый ажыглаалга киирип, чемгерилгени эки организастааш, оон-биле чүгле малдың өлүмүн соксадыр эвес, харын инектерниң сүдүн көвүдедирин чедип алыр ужурлуг. Ферма бүрүзүнде бөдүүн болгаш шыктыг чемнерниң, концентраттарның кайы хире барын хынап көргеш чемгерилге нормазын чаартыры чугула.

МТС-терниң болгаш колхозтарның мал ажылының тускай эртемниглери кыштың берге байдалындан ниитиниң малын камгалап алыры дээш боттарының харыысалгазын медереп билип, мал ажылының зооветеринарлыг хандырылгазын үнелезинни-биле экижидер хүлээлгелиг. Ылангыя чоокку үеде малдарның күш-деңгелин ылгаары чугула. Буму арган малдарны тускай үскеш, оларны сиген, концентраттар-биле, шыктыг болгаш минералдыг чемнер-биле чемгерерин организастаар херек. Оон ыңай одар малдарынче кичээнгейни база улгаттырып, бар одарларны чөп ажыглаары, хар дамбылаар хемчеглерни алыры чугула.

Доозулбаан мал кажааларын эң дүрген доозарының, чаа кажааларны тударының хемчеглерин алыр, бирги ээлчегде төрүүр болгаш чаш малдарны кажаа-биле бүрүн хандырары ылавыла чугула. МТС-терниң талазындан ыяш материалын сөөртүрүнге болгаш дилеринге колхозтарга боттарының техниказы-биле дузалаары чугула.

СЭКП райкомнары, райкүүскомнар болгаш МТС-тер мал кыштагладыышкынының байдалды экижидер дээш практиктиг хемчеглерни алыр, колхозтарның удуртукчуларындан эгелээш мал ажылында турар кижи бүрүзүнүң харыысалгазын бедидер, хүн бүрүнүң контролюн кошкатпас херек. Ниитиниң малынга хорамча болган таварылга бүрүзүн мал ажылының тускай эртемниглериниң актызы чокка, буруулуг кижилерни илеретпээн черде апаа эрттирип болбас.

Малчыннар дугайында сагыш салбайн турган, мал кыштагладыышкынының чедиишкинниг эрттирип шыдавас. Моон ужурунда малчыннарның амыдырал-чурталгазынче, культурлуг негелделеринче онза кичээнгейни салыр. Партия организациялары мал ажылдакчыларының ортузунга масса-политиктиг ажылды улам күштелдирер херек. Мал кыштагладыышкынының чедиишкинниг чорудуп, бүгү малдың баш санын бүрүн камгалап алыры, мал ажылын хөгжүдер, оон продуктулуун бедидер талазы-биле күрүне планын күүседирин дээш социалистиг чарышты калбартыр.

Чер-чер Советтеринге соңгулдаларның хүнү—март 3-ке бедик көргүзүглер-биле ужуражыры малчын бүрүзүнүң алдарлыг хереэ.

7—41

Соңгу-Казахстан область. Советский районнуң кур черде «Ленинский» совхозунда часка белеткел чоруп турар. Үрезиннерни, тракторларның үргүлчү ажылдаарынга чепсек-херекселдерниң септелгезин хынаары доозулган, чүү не-хову ажылдарынга четчир санныг кывар чүүлдү белеткеп турар. Кывар сөөртүрүнге чолаачылар Ф. Трифонов, Г. Лыков, Е. Брючков олар эки ажылдап турарлар.

Чурукта: кур черде «Ленинский» совхозтуң бензовозтарының кывар сөөртүп турары.

Фото И. Будневич биле В. Сутуловтуу. СЭТА-ның фотохроника[зы].

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында эртем болгаш техника талазы-биле Ленинчи шаңналдың комитединден

Эртем болгаш техника талазы-биле Ленинчи шаңналдың комитеди 1957 чылда Ленинчи шаңналды тыпсыры-биле киирген ажылдарның хүлээп алыышкынының доостан болгаш амгы үеде киирген ажылдарны көрүп турар. Оон-биле кады 1958 чылда Ленинчи шаңналды тыпсыры-биле киирер ажылдарның хүлээп алыышкынын комитет эгелээн.

Министерстволарга, ведомстволарга болгаш организацияларга эң-не шылгарангай ажылдарны улам ханы болгаш ылавылалдыг шилип көөрүн хандырар телээде, ажылдарны хүлээп алырын комитет 1957 чылдың ноябрь 1-ге чедир уламчылаар. Ажылдарны хүлээп алырының үезин ынчаар узатканы артык далажыр чоруктардан болгаш киирген ажылдар хүлээп алыышкынының төнчү үезинде мөөннежип чыглы бээр чоруктан министерстволарны, ведомстволарны болгаш организацияларны хостаар. Оон ангыда ажылдарның комитетке ээлээн үр үениң дургузунда үргүлчү болгаш дески кирери эксперттерге, комитеттиң кежигүннеринге ажылдарны өөренип көөрүнге болгаш автор коллективтерниң объективтиг көрүп үнелээринге улам таарымчалыг байдалды бээр.

1957 чылдың ноябрь 1-ниң соонда киирген ажылдарны, 1959 чылда шаңналдарга киирген ажылдар-биле кады көөр.

Үстүнде айыткан чүүлдерни холбаштыр, 1958 чылда Ленинчи шаңнал тыпсыры-биле киирер материалдарны белеткээр, хевирлеп кылыр болгаш комитетче киирер талазы-биле ажылды эгелээрин эртем болгаш техника талазы-биле Ленинчи шаңналдың комитеди дилеп тур.

Бүгү материалдарны дараазында адрес-биле чорудар: Москва И—51, Неглинная кудумчу, бажың 29/14.

Албан черлери турган бажыңнардан ажылчы чоннарга квартиралар

Эгелел аппаратын кызырар талазы-биле партиядан болгаш чазактан чорудуп турар улуг ажылдың түңнелинде чурттуң хөй хоорайларында албан черлерин таарыштыр көжүрер болгаш хосталган бажыңнарны ажылчы чоннарның квартиралары кылдыр дамчыдар ажыл чоруп турар.

Албан черлерин таарыштыр көжүрери Белоруссе ССР-ниң найысылалы — Минскиде чоруп турар. Хосталган бажыңнарны чурттаганы кылдыр эде кылып турар. Ажылчы чоннар депутаттарының Ворошилов район Совединиң, көдээ ажыл-агый банкызының, Минскиниң харылзааның область конторазының болгаш өске-даа черлериниң туруп турар бажыңнарын чурттаалга бажыңнары кылыр дээп. Партияның Каганович райкому партияның обкомунуң бажыңынче көжүрген. Белмаслопром, главрыбсбыт болгаш өске-даа албан черлери турган ниитизи-биле 7 муң хире дөрбелчин метр шөлдүг бажыңнарны база ажылчы чоннар квартиралар кылдыр алырлар.

Читаның хоорай Совети чамдык албан черлерин таарыштыр көжүрер ажылды чорудкан. Чижээлээрге, областың автоинспекция черин областың иштики херектер эргелелиниң бажыңынче киирген, оон хосталган бажыңны квартиралар кылган. Ында 14 өг-бүле чурттай берген. Мурнунда чурттаалга эргелели, Кадала деп рудниктиң шахтазының конторазы турган бажыңнарны база чурттаалга бажыңнары кылгылаан, оон-даа өске. Мынчангаш чаа чылга чедир 3 муң ажыг дөрбелчин метр шөлдүг хостап алыр аргалыг болган болгаш мурнунда албан черлери турган бажыңнардан 101 өг-бүле чаа чылда квартираларны алганнар.

(СЭТА).

Санаторий ажылдакчыларының негелдези

Балгазынның санаторийи — туберкулез аарыгдан аараан кижилерниң дыштанырынга чугула ужур-дузалыг тускайлаттынган эмнелге черлериниң бирээзи. Ында ам алээн хөй ажылчыннар, албан хаакчылар болгаш колхозчулар дыштанып турарлар.

— Санаторийниң оран-бажыңнары кышка эки белеткеттинген. Дыштанып турар кижилер чылыг, арыг-силиг черде чурттап, хүнде дөрт катап чемненип, боттарының кадыкшылын экижидип турарлар. Оларга санитар-чырыдыышкын лекцияларын, солун номчулгаларын хүн бүрүде чорудуп турар бис. Бүгү делегейниң амгы байдалының дугайында СЭКП Таңды райкомунуң МТС зоназының талазы-биле сургакчызы эш Норбунуң номчаан солун лекциязын дыштаныкчылар чоокта чаа дыңнааннар — деп, эмчи В. Толстоухова чугаалаан.

Дыштаныкчыларның болгаш санаторий суурунуң чурттакчыларының культура-амыдырал талазы-биле хандырылгазынга чугаазын хамаарыштыргаш,— бисте бир четпес чүүл массачы кижиниң келбейн турары болур. Областың кадык камгалал килдизи болгаш культура эргелели массачыны хандырарын мынчага чедир соңгаарладып келген. Оон ужурундан дыштаныкчыларның болгаш чурттакчыларның ортузунда культура-массалыг ажыл чорутунмайн, библиотека ажылдавайн турар. Санаторийде чаа клуб ажыттынган, оон дериглелери болгаш херекселдери бар болза-даа, бот-тывынгыр уран-чүүлдүг дергерелеринге аныяктарның күзел-соруу боттанып шыдавайн турар—деп ол эмчи хомудап орган.

Дыштаныкчыларның болгаш чурттакчыларның база бир улуг соңгуралдыг айтырыы кино-чурук көргүзүлдези болгай. Чүгле ында хаая эрги кинолар үнүп турар, чижээ, «Улустарның найыралы» дээш өске-даа, а чаа кино, журналдарны бүдүн чыл дургузунда көрбээн бис деп бадыткавышаан, бо айтырыгны чогуур-биле шиитпирлээн турарын санаторийниң чурттакчылары областың культура эргелелиниң кинофикация органнарындан шыңгыы негеп турганнар.

Ол санаторий мурнундаазындан калбарып турар. Ында дыка хөй чурттакчылыг, эге школалыг, садыг магазинниг бүдүн суур тура берген. Ыңныг турда-ла ол чурттакчы чоннуң хандырылгазының экижидериниче Таңды райпозунуң эки сагыш салбайн турары илерээн.

— Магазинге хлеб үргүлчү-ле үзүктелир, чамдыкта магазин 10—15 хонуктарда хагдынчак туруп бээр мындыг таварылгаларда хлеб садып алыры-биле Балгазын суурже чурттакчылар шуужуп чоруп турар. Магазинивисте үлетпүр барааннары база ховар, өске магазиннерде кирип турар чугула херегледиң барааннарын мында тыппайн турар бис. Мындыг байдалдың болдунуп турарының чылдагааны Таңды райпозунуң хайгаарал чок чорудунда—деп чурттакчылар хомудап турганнар.

Совет кижилерниң кадыын камгалаары-биле тускайлап тургускан ол эмнелге чериниң медицина ажылдакчыларының болгаш ажылчыннарының чөптүг негелделерин хандырарынче хамаарышкан организациялардан сагыш салыры негетинип турар.

С. ЛОПСАН.

Кино-чурук үнместээн

Бызыл районнуң Баян-Болда Сталин аттыг колхозка моон мурнунда туруп кино [көргүзүп] турган. Ана[...] турган кино [...] чоруй бар[...] [illegible] шуут көрбестээн. Бым бир кижи «канчап бисче кино көргүзер ирги?» деп айтырган болза, чөгенгеп улустар «ону чугаалааш-даа чоор сен» деп каар.

Кино соңгурган улустар кинолар дугайында солуннарда бижээн чүүлдерни чүгле номчуп алырын кызар. Номчуп алгаш, ол кинону улустуң көрүксээри улам күштелип келип, канчаар-даа аайын тыппайн эптиң кыскаш олурар мындыг таварылгалар бистиң колхозчуларда хөй болуп турар.

Бистиң колхозчуларывыстың кино талазы-биле негелдезин хандырары район[...] [культура] килдизинден негетинип турар.

М. МЕНДОТ.

Күш-ажыл[...]

ЭРЗИН. (Телефон-биле). Чер-чер маңаттериниң соңгулдаларынга күш-ажыл эрбелектиг ужуражыры дээш Эрзин районуң ажылчы чоннары бедик көдүрлүүшкүннүг ажылдап турар. СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин таныышкан хуралдарга тодаргай, улам бедиткен хүлээлгелер алдынып турар. Малды хүр чыл ажырар, оон чаш төлүн менди доруктуруп өстүрер. Ол ышкаш школаларга болгаш эмнелге черлеринге келир чылын оттулар ыяш, а бо чылдык колхоз тудугларынга материалдар белеткээрин февраль 23-ке чедир доозар.

Соңгулдаларга алдаржыткан социалистиг чарыш чонну күш-ажылче улам сорук киирген. «Коммунизмче орук» кол[хоз...] [illegible] Дамдың-Суг [...] Хөө 45 кг түлек[...] нерге чедир «Сталин [...] койжулары 440 кг, [...] орук» колхозтуң кадар[...] түлендн дүк чыгган.

Агитация ажылы

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Чоокта чаа Чадаана хоорайның 250 ажыг агитаторларының хуралы болуп эрткен. Чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга чедиишкинниг ужуражыр дугайында СЭКП райкомунуң секретары эш В. Боршков илеткел кылган.

Оон соонда бүгү делегей байдалының дугайында лекция болган.

СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи Чадаана хоорайның албан бүдүрүлге черлеринде партия эге организацияларының төлээлериниң хуралын чыылдырган. Орта соңгулдалар бетинде партия организациязының чорудар полит-кижизидилгелиг ажылдарын тодаргай чугаалашкан.

К. САЛЫЫ.

Үрезиннер белеткели

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артели часкы хову ажылынга белеткелди эки чорудуп турар. Тараа культураларының 75 тонна үрезинин арыглап доозкан. Оон иштинде кол культура—кызылтас үрезини 23 тонна. Үрезинге 22 тонна картофельди белеткеп алган. Ногаа культураларының колхозта чок үрезиннерин тыптынып ап турар.

К. НУРЗАТ.

Тыва автономнуг областа хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары" орденнер болгаш „Иениң медалы" медальдар-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

(Уланчызы. Эгези № 4,6 «Шында»).

Алды уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

13. **Күжүгет** Бызыймаа Хаажыковна — Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.
14. **Күжүгет** Болчай-оол Адыгбайовна — Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң колхозчузу.
15. **Куулар** Быштак Чүлүстаар — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.
16. **Куулар** Данчыт Кылын-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.
17. **Манчин-оол** Сүктериза Адыйваа — Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунуң колхозчузу.
18. **Монгалбии** Кошаалан Мерен-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.
19. **Монгуш** Раа-Хеле Даа-Сюрюновна— Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозунуң колхозчузу.
20. **Монгуш** Сераа Сүдемчиковна — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.
21. **Монгуш** Шиткит Чырандыевна — Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.
22. **Натпит-оол** Самак Балчит-оол — Улуг-Хем районнуң Торгалыг көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
23. **Натпит** Пичик Базыр — Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң колхозчузу.
24. **Ондар** Норбу Ондаровна — Улуг-Хем районнуң Хендерге көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
25. **Ооржак** Анай Булуннайевна — Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.
26. **Ооржак** Артый Чүлдүмовна — Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.
27. **Ооржак** Бичии-кыс Самбуевна — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.
28. **Ооржак** Даржаа Сайы-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң колхозчузу.
29. **Ооржак** Доймак Дойлутовна — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.
30. **Ооржак** Мыйдок Чүлек-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.
31. **Саая** Бышкак Бөпейековна — Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.
32. **Саая** Сендажы Дөзүр-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң колхозчузу.
33. **Саая** Сенмит Маажымовна — Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң колхозчузу.
34. **Серее** Баранаа Капаноол — Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
35. **Сериң** Барынмаа Хуна — Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг суурда өг-бүле ээзи.
36. **Түлүш** Долзатпаа Шаравиневна — Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.
37. **Тумат** Шивит Ендаковна — Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң колхозчузу.
38. **Тыртык-кара** Өшкү-Саар — Улуг-Хем районнуң Маленков аттыг колхозунуң колхозчузу.
39. **Хертек** Кундаа Кондратайовна — Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң колхозчузу.
40. **Ховалыг** Анайбан Лапаевна — Улуг-Хем районнуң Хендерге көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
41. **Ховалыг** Татьяна Мижит-Доржуевна — Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.
42. **Хомушку** Базан-Дашовна — Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.
43. **Хомушку** Боча Сендиовна — Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.
44. **Хомушку** Дуу-Дарый Кара-Лама — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.
45. **Хорлуу** Сарыглар Амыр-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.
46. **Чүсүк** Түлүш Дүвендеевна — Чаа-Хөл районнуң «Тииделге» колхозунуң колхозчузу.
47. **Шардан-оол** Шиштеноол Моңгушевна — Улуг-Хем районнуң Торгалыг көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

Беш уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Арзычаа** Опак Багайооловна — Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң колхозчузу.
2. **Балдан** Сайында Түлүшовна — Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг көдээ Советте өг-бүле ээзи.
3. **Баранмаа** Түлүш Түлүшовна — Улуг-Хем районнуң Жданов колхозунуң колхозчузу.
4. **Биче-оол** Чандак Хомушкуевна — Улуг-Хем районнуң «СЭКП XIX съездизи» колхозунуң колхозчузу.
5. **Дамба-Доо** Бартаор Бойлуевна — Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.
6. **Дамбаа** Чоллак-оол Копейовна — Шагаан-Арыг хоорайда өг-бүле ээзи.
7. **Дойбу** Бертиш Сюр-оол — Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.
8. **Докпай** Норбу Бек-оол — Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
9. **Долба** Хомушку Сүрүноловна — Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунуң колхозчузу.
10. **Моңгар** Часкал Оданмайовна — Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.
11. **Күжүгет** Амы Биче-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.

(Уланчылыг).

Тайбың камгалалының Совет комитединде

Хиросима болгаш Нагасаки хоорайларының атомнуг бомбалаашкыннардан когарааннарынга дузаламчы фондузунга ССРЭ-ниң тайбың талалакчыларының өмүнээзинден Тайбың камгалалының Совет комитеди 80 муң рубль хемчээлдиг ийиги дадывырны кылганын парлалгага мурнунда-ла дыңнаткан болгай.

Атомнуг болгаш водородтуг чепсекке удур демиселдиң япон чөвүлелиниң чиңгине секретары профессор Каору Ясуиден Тайбың камгалалының Совет комитеди чоокта чаа телеграмма алган. Японияның Хиросима болгаш Нагасаки хоорайларын американнарның атомнуг бомбалар-биле бомбалаанының түңнелинде каражалап-когараан кижилерге дузаламчы дээш совет улуска япон улустуң өөрүп четиришкинин ол телеграммада илергейлеттинген.

«Атомнуг чепсектен Японияда каражалаашкыннарга дузаламчы фондузунга 80 муң рубльди ийиги удаа дузалааны дээш силерге боттарывыстың чүректиң ханызындан канчаар өөрүп четиргенивисти илередирин билбес-тир бис.

Атомнуг чепсектен Японияның каражалаан кижилериниң өмүнээзинден атомнуг болгаш водородтуг чепсекке удур демиселдиг япон чөвүлели силерниң улузуңарның илергейлээни чаагай тура-сорук дээш силерге сеткилдиң ханызындан болунун өөрүп четиргенин дамчыдар алдарлыг болдус» деп телеграммада чугаалап турар.

Тайбың дээш, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти саат чокка, бүрүн хоруглаар дээш атомнуг чепсектен Японияда когарааннарның идепкейлиг демиселиниң дугайын база телеграммада чугаалап турар.

...Ш-тың Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте политиказының дугайында

...зенхауэрниң доктриназы" дижир чүүл-биле холбаштыр СЭТА-ның медеглели

...и Каттышкан Штаттарының ... дээрги Эйзенхауэр Чоокку ...аакы Чөөн чүктүң чуртта- ...арыштыр Каттышкан Штат- ...итиказының дугайында тус- ...ти январь 5-те конгресске чо- ...лбек антисоветтиг халдаашкын- ... болуунуң бижиинге президент. ...лгаш Ортаакы Чөөн чүкте амгы ... «бергедээшкинниг» кылдыр ...ргеш, чурттуң конституциязын- ...гени-биле конгресстиң чөпшээ- ...тырбайн чыткаш, АБШ-тың ... күштерин Чоокку болгаш Ор- ...өн чүкке оон болуунуң чугула ...ны кандыг-даа үеде ажыглап ...даа чөпшээрээрин негээн. Ол ...чурттарынга шериг болгаш эко- ...дузаламчыны» көргүзер эргени ...ырын АБШ-тың президентизи ... Оон иштинде, ылангыя ол ...урттарын «экономика талазы- ...ринге» 200 миллион долларны ... деп турарын чугаалап турар. ...т Эйзенхауэрниң шак ындыг ...НО-нуң принциптеринге база ...ынга чөрүшкек болуп турар ...окку база Ортаакы Чөөн чүктүң ... тайбынга болгаш айыыл чок ...улуг айыыл болуп турар.

... үениң дургузунда ол районга ...рлиишкиннер болган. Беттары- ...ыгазы болгаш национал хамаа- ...оруу дээш, империалистиг дар- ...рун хосталыры дээш улустар- ...ырлыг демисели ында калбар- ...кку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң ...ының бойдус байлактарын мөл- ...ип, канчаар-даа аажок артык кон- ...рны ап турар эң улуг америк база ...и монополияларның эрге-ажыктары ...-биле кыжаныг адаанда салдынган. ... чорук монополияларның кожайларын илейтир-ле дүвүреткен.

Египетке удур агрессияны өскүлүп үндүрбүшаан, Англияның болгаш Францияның чазактары чер бөмбүрзээниң ол районунга колонизаторларның турушта-рын катап тургузарын оралдашканнар. Олар Египетти чылча шавар, оон-биле өске араб күрүнелериниң сузун базар, оларның национал хамаарышпас чоруун узуткаарының болгаш бүгү Чоокку база Ортаакы Чөөн чүкке колониалыг күрүнелерниң тергиилелин катап тургузарының оруун ажыдарын кордааннар. Египет болза агрессияның баштайгы когаралы болган, чүге дээрге болуунуң шиитпирлиг демисели-биле Египет болуунуң национал эргелерин болгаш болуунуң бот-эргезин камгалаарының эки чижээн көргүскен.

Араб чурттарга хамаарыштыр Каттышкан Штаттарның сагыш-сеткил кадып, сеткил човап турарының дугайын конгрессче болуунуң бижиинге АБШ-тың президентизи чугаалап турар-дыр. Ынчаныже херек кырында америк чагырыкчы бөлүктер ол районда тодаргай-ла кара сагыштыг сорулгаларын салып турар дээрзин боттуг барымдаалар көргүзүп турар. Англияның, Францияның болгаш Израильдиң дайын интервенциязының түңнелинде болуунуң национал хамаарышпас чоруун ышкынарының айыылы Египеттиң кырынга дириглип келген турган душта АБШ агрессияны сый шавар талазы-биле шиитпирлиг хемчеглерни алырда болуунуң күжениишкиннерин Совет Эвилели-биле Каттышкан Нацилар Организациязынга каттыштырарындан ойталаан деп чүве билдингир болгай. АБШ-тың кол сагыш салыышкыны тайбынны болгаш араб чурттарның национал хамаарышпас чоруун камгалаары эвес, Англияның болгаш Францияның туруштарын болуунуң холунга ажелеп алыр дээш Чоокку Чөөн чүкке оларның кошкаарын ажыглаарынче чүткүл болуп турган.

Чоокку Чөөн чүкте таарымчалыг байдалдар тургустунган болгаш тайбынны быжыглаарынга, база ол районда таарыштыртынмаан айтырыгларны шиитпирлээринге боттуг болдунар аргалар тургустунган амгы үеде, Каттышкан Штаттарның чазаа болза, араб чурттарның иштики херектеринче дайын интервенциязын чорударынга чедир каржы-дошкуну-биле холгаарлаарын көрүп турар программаны үндүрүп турар-дыр. Ол программаның агрессчи угланыышкыны болгаш араб чурттарга хамаарыштыр оон колониалчы шинчизи мырыңай-ла илден болуп турар, чүл дээрге, ол чорук Чоокку база Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарынга хамаарыштыр АБШ-тың илергейлээн болуун турары тайбынга ынакшыыл болган сагыш човаашкын дугайында кандыг-даа туманналчак чугаалар-биле чажыртынып шыдавас болуп турар.

АБШ-тың кол роль ойнап турары НАТО-нуң киржикчизи күрүнелер Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарының айыыл чок чоруунга кыжаныышкын болуп турар төлээде, «Эйзенхауэрниң доктриназының» авторлары чогум кандыг тайбынга ынакшыыл дугайын чугаалап турарын айтырып көрзе чүл? Кажан чогум-на АБШ болгаш НАТО талазы-биле оон өөрү чурттар Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарын эң улуг кончаа-ларны ушта сорул алырынга стратегиг чиг-эттиң болгаш капитал сайтарарының кавызы кылдыр көрүп турда, ол чурттарның дугайында кандыг сагыш салыышкын дугайты чугаа турул болурул? Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарының чалаваан «аалчылары» ол районга шериг протекторадының ёзу-чурумундан өске чүнү-даа дөгевейн турар болгаш ол чурттарның хөгжүлдезин хөй-хөй чылдарже аткаар октаптарын оралдажып турар дээрзи тодаргай эвес бе ынчаш.

АБШ Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарының бот-эргезин база хамаарышпас чоруун деткип турар деп Каттышкан Штаттарның президентизиниң угаадылга медеглели ол районга АБШ-тың чепсектиг күштерин ажыглаарын көрүп турар агрессчи программаны худээп алыры-биле канчап-даа дүгжүп шыдавас. АБШ-тың чепсектиг күштерин Чоокку Чөөн чүкке ажыглаар дугайында санал болза, Англияның, Францияның болгаш АБШ-тың 1950 чылдагы баъкка суражаан үш талалыг декларациязындан болгаш Ортаакы Чөөн чүк командылалы дижир чүвени тургузарының 1951 чылдагы планындан элээн ырак сорулга салып турар дээрзи эки билдингир, оларны араб чурттар боттарының национал хамаарышпас чоруунга боттуг айыыл деп чөптүү-биле көргеш, буруу шапкан.

Үр үениң колониалдыг дарлалын боттарының эгиннеринге чүктеп эрттирген Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарының улустары колонизаторлар чежемейин-даа чагдынып чажыртынып турза, оларның кажар аргаларын эки билирлер. Олар хамаарышпас хөгжүлдениң оруун шилип алган болгаш күрүнелерниң аразында дең эргелиг харылзааларның талазы-биле Бандунг конференциязының шиитпирлеринде чугаалатынган болгаш болуунуң талазындан Совет Эвилелиниң бүрүн деткээни кол принциптерин чайгылыш чокка барымдаалап турарлар.

Араб Чөөн чүгүнүң чурттарында национал-хосталгалыг шимчээшкинниң күчүлүг көдүрлүүшкүнү. Египетке удур дайынга агрессорларның аштырыышкыны болза, колониализмни база оон уржуктарын узуткаар дээн шиитпирлиг чорук Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң улустарында хүн бүрүде өзүп турар деп чүвени көргүзүп турар. Ол чурттар боттарының херээниң күштүүн болгаш шынының медерер билип, ол демиселге олар чааскаан эвес, оларда шынчы өннүктер бар дээрзин медерер билип турарлар.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте англи-француз колонизаторларының туруштарының кошкааның база боттарының хамаарышпас чоруун быжыгларының хереэнге араб чурттарның челиишкиннерин АБШ-тың чагырыкчы бөлүктери «вакуум» (тодаргайлаарга куруг хоозун чүве), ол чурттарның иштики херектеринге шериг болгаш экономиктиг холгаарлаашкын-биле долдуруп алыксаан куруг хоозун чүүл кылдыр көрүп турарлар. Ынчаарга кандыг «вакуум» дугайында чугаалап болурул? Колониалдыг дарлалдан хосталган болгаш тускайлаан национал хөгжүлдениң оруунче үнген чурттар кажандан бээр «вакуум» болуп келгенил? Араб улустарның национал хамаарышпас чоруунуң быжыгыышкыны, колониалдыг дарлалга удур оларның демиселиниң күштелиишкини черле кандыг-даа «вакуум» эвес, а Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң улустарының национал эргелериниң катап тургустунганы болуп, ниитилел хөгжүлдезинде дешпилгелиг фактор болуп турар.

Болуунуң политиказын Каттышкан Штаттар антиколонизаторжу кылдыр көргүзерин оралдажып турар. Ынчалза-даа Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң улустарының серемчилелин төгейлендирер деп илейтир-ле кордаан ол бадыткаашкыннарының мөге-хоозунун көөрү берге эвес. Барыын талакы чурттар-биле, тодаргайлаарга колонизаторлар-биле ылангыя нефть, Суэц каналы болгаш өске-даа чүүлдер талазынга боттарының «харылзаалыг» чоруун Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүк худээп көөр ужурлуг дээрзин АБШ-тың программазында карак-кызыл онзалап демдеглеп турар. Өскээр чугаалаарга, АБШ Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарының улустарынга колонизаторларның «карактаашкынын» дөгээр дээш чүткүлдүг оралдажып турар.

Херек кырынга Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарының колониалчы күрүнелер-биле «бот-болуңдан хамаарылгалыы» болза, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттары боттарының бойдус курлавырларын болгаш национал байлактарын даштыкы монополистерниң эргезинге шилчилип бээр дээни ол болур ийик. Болууну-биле чугаалаарга, АБШ Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарынга тергиидекчи туруштарны ажелеп алгаш, ол чурттарга эрги колониалдыг корум-чурумнарны өске чаа хевир-биле быжыглаарын оралдажып турар.

Колонизаторжу программаның авторлары ол программазын Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарынга экономиктиг «дузаламчы» көргүзер деп аазаашкын-биле сүүзүн киирерин оралдажып турарлар. Ынчалза-даа херек кырында АБШ ол чурттарга хамааржып турар бойдус байлактарын дээрбедээриниң мөлчүүрүнүң аргазы-биле америк монополияларның ап келген болгаш ап турар чүүлдериниң чүгле хензигне кезиин араб чурттарга буянныг чаагай дузаламчы кылдыр бээрин саналдап турар дээрзи билдингир кижи-ле бүрүзүнге тодаргай. АБШ 1958 болгаш 1959 бюджет чылдарында Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарынга 200 миллион долларны аазап турар-дыр, ынчаарга чүгле чангыс 1955 чылда безин америк болгаш англи нефть монополиялары Чоокку Чөөн чүктен 150 миллион тонна нефтини тып алганнар, ол нефтиге олар чүгле 240 миллион доллар шүүделдиг болган, а олар нефтиден 1 миллиард 900 миллион эрыг кончааны алганнар. Америк «буянныг чорук» херек кырында шак ынчаар костүп турар-дыр!

АБШ ол районда шажын-чүдүлгениң, оон иштинде Араб Чөөн чүгүнүң улустарының хөй нуруузунуң чүдүп турары исламның хуу-салымы дээш сагыш човап турар ышкаш бадыткаашкын президент Эйзенхауэрниң медеглелинде бар болуп турар. Ынчалза-даа ол бадыткалды шынга ап болбас. Чүдүлге агыышкыны болуп ислам шажын Американың ажыттыларының хөй-хөй чүс чылдар мурнунда тыптып келген болгаш крестилиг дөрт походту шылажып эрткен. Амгы-даа үеде Араб Чөөн-чүгүнүң мусульманнары исламны Каттышкан Штаттарның азы өске кандыг-бир чурттуң талазындан камгалаар чорукту күзеп турары чегей-ле боор. Араб Чөөн чүгүнде шажын чүдүлгениң эрге-ажыктары ол районче америк чепсектиг күштерни чорударын негеп турар дээр бадыткаашкыннар мырыңай-ла үндезин барымдаа чок. Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте шажын чүдүлгениң эрге-ажыктары эвес, харын эң улуг америк нефть концерннериниң эрге-ажыктары ынаар болуунуң шериглерин чорудар дугайында сагыш салырынче АБШ-тың чазаан албадап турар. Мусульман чурттарның шажын-чүдүлге херектеринге АБШ-тың холгаарлаар дээн планнарын ол чурттарның улустарының шажын-чүдүлгелиг бодалдарын дорамчылаар дээн чорук-тур деп чөптүү-биле санап турар.

Араб чурттарның иштики херектеринче АБШ-тың холгаарлаашкыны болгаш ол чурттарга хамаарыштыр күш дөгээриниң доңгун кажагай кыжаныышкыны араб чурттарга хамаарыштыр чүгле Израильдиң чагырыкчы бөлүктериниң агрессчи чүткүлдерин хөрлээледип турар байдалды база-ла демдеглевейн барып болбас. Америк монополиялар-биле сырый холбаалыг ол дерзии каргыс бөлүктер, АБШ-тың деткимчезинге даянгаш, ажелекчи планнарын боттандырарынче чүткүүрлер, ол чорук, болуунун аалчээнде. Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте байдалды уламна чиидиглениринге чедирип болур болгаш ол районда тайбынга кыжаныышкынны күштелдирер.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарының иштики херектеринче каржы холгаарлаашкынының болгаш ол районнуң чурттарынга хамаарыштыр болуунуң агрессчи политиказын чажырарынче чүткүвүшаан, АБШ-тың чагырыкчы бөлүктери араб чурттарга хамаарыштыр Совет Эвилелиниң талазындан боттуг болуп турар дээр кыжаныышкынның дугайында хоозун болдалдарны кылып турар. Ол ңүгүл-чөңгээлиг бадыткаашкыннар кымныла мегелеп шыдавас. Совет Эвилели улустарның боттарының баш миннир чоруун, боттарының национал хамаарышпас байдалын чаалап алырын болгаш быжыглаарын кезээде деткип келген болгаш деткип турар деп чүвени Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң улустары утпаан. Совет Эвилели бүгү чурттар-биле харылзааларынга дең эргениң база иштики херектеринче холгаарлашпазының политиказын чайгылыш чокка боттандырып турар деп чүвени олар боттарының дуржулгазы-биле бүзүрээннер. Совет Эвилели улус бүрүзүнүң болуунуң бойдус байлактарын боду билир болгаш оларның болуунуң туралааны ёзугаар ажыглаар эргезин илепкейлиг деткип турар деп чүвени олар эки билирлер.

Совет Эвилели эвес, харын соңгу-атлантика блогунуң талазы-биле АБШ-тың кол өөрү—Англия болгаш Франция,— египет улуска улуг каража-когаралдарны таварыштыргаш, Египетке удур агрессияны өөскүткен болгай. Ол дугайын Порт-Саидтиң болгаш өске-даа египет хоорайларның чап-чаа бузулуу чууруңдулары болгаш америк президентиниң чарлааны Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке АБШ-тың экономиктиг, политиктиг болгаш шериг экспанциязының чаа планнары чугаалап турар. Америк империалистерниң ол агрессчи планнары делегейге тергиидээринче оларның чүткүлүн илергейлеп турар, ол чүткүлдү олар делегейни АБШ-тың талазындан «мөге-күштүг удуртурунун» эргежок чугула чоруу кылдыр адавышаан, амгы үеде ыят чокка медеглеп турарлар.

Өске кым-даа эвес, харын Совет Эвилели араб улустарга аар-берге шылгалдаларның хүннеринде оларның шынчы өңнүү боор турган болгаш Египетке удур агрессияны собсадырынче угланган базымнарны бүгү делегейниң тайбынга ынакшылдыг күштери-биле кады кылган. Ол бүгү экизи-биле билдингир.

Араб күрүнелер-биле боттарының харылзааларын дең эргениң болгаш найыралдың принциптеринге, Бандунг конференциязының принциптеринге тургузуп турар Совет Эвилели-биле болгаш социалистиг лагерьниң өске-даа чурттары-биле кандыг-даа харылзааларны тударындан араб чурттарның ойталаарын АБШ-тың президентизиниң медеглелинде негеп турар. АБШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң ол негелдези болуп болу-ла илередип турар болгаш Чоокку база Ортаакы Чөөн чүктүң хамаарышпас аныяк күрүнелериниң колонизаторларга удурланыышкынын чиигиг-биле сый шавар дээш, америк империализмниң делегейге тергиидели тургузар сорулгалыг ажелекчи планнарны боттандырар дээш ол күрүнелерни ангылап чааскаандырадырын чедип алырын күзээн кижилерниң алыс бодалдарын чаягаар-ла илередип турар.

Совет Эвилелинге бир чурттарны өскелеринче ыдалаарының политиказы таарышпас, улустарның аразынга бузурешпес чорукту нептередириниң кандыг-даа күзел-чүткүлдери таарышпас болуп турар. Совет Эвилелиниң даштыкы политиказының үндезининде күрүнелерниң социал болгаш ниитилел тургузуунда ылгалдан хамаан чокка оларның тайбын кожа-хелбээ догунааларының, күрүнелерниң аразынга ажыл-ишчи кады ажылдажылганы тургузарының принциви туруп турар. Египет-биле болгаш өске-даа араб чурттар-биле болуунуң найыралдыг харылзааларын быжыглавышаан, Совет Эвилели ол чурттарның Каттышкан Штаттар-биле харылзааларын баксырадырын чүгле кажан-даа оралдажып келбээн эвес, харын сыр дедир, чер бөмбүрзээниң ол кезээнге, оон өске эналар-биле бир демей, быжыг тайбынны хандырарының болгаш бүзүрежириниң байдалын доктаадып тургузарының эргежок чугулазын онзалап демдеглеп келген.

АБШ-тан ылгаштыр Совет Эвилели Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте кандыг-даа шериг базаларын азы ажык-концаалар ушта сорун алыр сорулгалыг концессияларны тургуспайн турар болгаш тургузарын оралдашпайн-даа турар, ол районга кандыг-даа артык эргелерниг бооруун оралдашпайн турар деп чүве билдингир, чүге дээрге, ол бүгү Совет даштыкы политиканың принциптеринге дүүшпес.

Совет Эвилели болуунуң кызыгаарларының шуут-ла чоогунда турар Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң районунга тайбынның турарынга хан-дамырындан сонуургалдыг. Совет Эвилели ол чурттарның национал хамаарышпас чоруун быжыдарынга болгаш оларның экономиктиг чечектелиишкининге сеткилиниң ...ындан сонуургалдыг болгаш оңу ол районда тайбынның болгаш айыыл чок чоруктуң ыnанаыштыг магадылалы деп көрүп турар.

Бистиң үевисте улустарның национал хосталгалыг шимчээшкини болза, шаптыктаар аргажок төөгүлүг күш болуп турар. Улуг-даа, биче-даа улустарның хамаарышпас хөгжүүрүнүң эргезин хүлээп көөрүнүң болгаш хүндүлээриниң ленинчи улуг принциптеринге шынчы Совет Эвилели болза, боттарының хамаарышпас чоруун болгаш боттарының бүрүн эргезин быжыглаары дээш демисежип турар чурттарга бүгү хемчегниң дузаламчызын болгаш деткимчезин көргүзерин болуунуң эң чугула сорулгаларының бирээзи кылдыр санап турар. Тайбын, айыыл чок чорук, национал хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш демиселге араб чурттарның улустарының быжыгып турар чангыс эвинге ооң байыр чедирип турарының ужуру-даа ында.

Совет Эвилели колониализмниң кандыг-даа илерээшкиннеринге удур, колониализмни камгалап, чажырып турар кандыг-даа «доктриналарга» удур шиитпирлиг демисежип турар. Совет Эвилели болза, дең эргелиг эвес керээлерниң болгаш дугуржулгаларның, шериг стратегтиг бодалдарның база империализмниң делегейге тергиидели тургузарының планнарының ужурунда өскениң девискээрлеринге даштыкы шериг базаларын тургузарының удурланыкчызы болуп турар. Совет Эвилели кошкак хөгжүлделиг чурттарның бойдус байлактары болза оларны боттарының экономиктиг чечектелиишкининиң болгаш ажыглаар бүрүн эргелиг ол чурттарның улустарының чарлып болбас национал эртинези болур дээрзин барымдаалап турар.

Тайбынны болгаш айыыл чок чорукту быжыглаарының эрге-ажыктары делегейниң бүгү чурттарының аразынга политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг харылзааларын калбаа-биле хөгжүдерин негеп турар. Ол харылзааларны хөгжүдери амгы үениң эртемниң болгаш техниказының чедиишкиннерин кижи төрелгетенниң чаагай чоруунга ажыглаарда чугула негелде болур. НАТО, СЕАТО болгаш багдад пактызы чергелиг кызыы агрессчи шериг блоктарын тургузарының, күрүнелерниң аразында таарымчалыг харылзааларны моондактап турар кылымал экономиктиг ангылаашкынны тургузарының политиказы тайбынның хереэнге улуг когаралды таварыштырып турар. Совет Эвилели, боттарының национал хамаарышпас чоруун быжыдар болгаш колониалдыг дарлалдың уржуктарын эң дүрген узуткаар дээш демисежип турар улустарга деткиичe көргүзеринче чүткүвүшаан, оларның-биле бүрүн дең эргениң болгаш кайы-кайызынга ажыктыг чоруктуң принциптеринге бүгү талалыг кады ажылдажылганы хөгжүдерлеринге белениин илергейлеп турар.

Каттышкан Штаттарның идип үндүргени колониализмниң империалистиг планы болза, Египетке удур агрессияның бүрүн дүшкениниң фактызындан чогуур түңнелдерни америк чагырыкчы бөлүктер кылбаан дээрзин херечилеп турар. Олар «күш дөгээриниң» хоозураан политиказынче катап эглирин илейтир-ле оралдажып турарлар. Ол бүгү болза, ол районда дүшкүүрлүг чорукту кошкадырынга чүгле идиг болбайн турар эвес харын байдалды чиидиглендирер, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте тайбынга кыжаныгны күштелдиреринге чедирер болгаш БНО-нуң тайбынга ынакшылдыг принциптерин дорамчылаан чорук болуп турар, ол принциптерни удуртулга болдургаш, Бөя Ассамблея Египетке удур чоокта чаагы агрессияны буруу шапкан болгай. Дээрги Эйзенхауэрниң бижиинде тайбынның үнү эвес, харын дайынның үнү дыңналып турар-дыр.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң районунга хамаарыштыр АБШ-тың чазаанын кылып турары, Американың Каттышкан Штаттарының чепсектиг күштерин ол районга ажыглап болуруун көрүп турар базымнар болза, үүлгетингени дээш бүгү харысаалга АБШ-тың чазаанга бүрүнү-биле онаажыр айыылдыг уржуктарга чедирип болур деп авторитеттиг совет бөлүктер санап турар.

...дып ол... ...тыя Кызылдың ... ортумак ... эрткен чылгы доозукчулары ...Путина болгаш өске-даа шко- ...скаалнарда ындыглар хөй болуп

...у үеде чамдык башкыларның, ка-...ырыңай элээди класстарның өөре-...иллериниң болгаш студентилерниң аразында безин байырлалдарны, дыштаныр хүннерни арагалап эрттирер дээр шын эвес билиишкин бар. Чижээ, Кызыл районнуң Сесерлиг чели чыл школазының башкызы Дендип ук школада интернат эргелекчизи-биле кады хаая эвес арагалап турганнар. Школага эрагалаар башкы турар хамаан чок, харын-даа башкы бүрүзү ада-нере магазинден арага, тапкы садып әскелиңер деп өөреникчилерни айбылаанар дээрзин өөредир ужурлуг.

...ын өө- ...кеерге, ...ртуг чеди ...арын чеди ...ин-Хемниң Ту- ...да башкылар кол- ...кижизидилге ажы- ...рганизастаанындан ук ...ы бүгү талазы-биле эки- ...школаларның база Чадаана, ...и ортумак школаларының интер- ...нда кижизидилге ажылы областың ...школаларының деннелиинден алырга ...а бедик. Мында солун чүве үул дээрге, ...о интернаттарда чурттап турар черлерик үрүглар боттары арыглап ап турарлар.

Эрзин районнуң Мөрен чели чыл школазында бөлгүмнер ажылы эки чоруп турар. Бончуг эки өөредилге, быжыт сагылгачуруун дээш, пионер организациязы ол школада башкылар коллективиниң кол дузалакчызы болу бергенин илеткелчи демдегээн.

Чамдык школаларда кижизидилге ажы-...

Оон ынай хуралдан школаларта политехниктиг өөредилгени күштелдирерин болгаш политинформацияларны класс, отряд бүрүзүнге чорудуп турарын чугула деп көрген. Өөреникчилерниң күш-ажылчы кижизидилгезинге оларның амыдыралды чоок өөрениринге бүдүрүлгениң база кодээ ажыл-агыйның ишчилери-биле ужуражыышкыннар кол дузалаарын барымдаалааш ындыг ужуражылгаларны нептерединин хурал кол сорулга деп айыткан.

Хурал соонда СЭБП хоорай комитединиң лектору эш Лепешкин делегей байдалының дугайында лекция кылган.

С. МОНГУШ.

Фестивальга белеткел

Сарыг-Септиң машина-трактор станциязында комсомол организациязы аныяктарның фестивалынга белеткел ажылын чорудуп турар. Комсомолчулар болгаш аныяктар фестивальга күш-ажылчы белектерлиг ужуражырын база эң чугула сорулга деп көрүп турарлар. Фестивальга чедиишкинниг ужуражыр талазы-биле айтырыгны комсомол хуралынга тускай айтырыг кылдыр чугаалашкан. Ам боттывыныгыр уран-чүүлдүң болгаш күш-культура база спорт талазы-биле белеткеллер чоруп турар.

Бот-тывынгыр уран-чүүлдүң — ырының, танцының болгаш шииниң бөлгүмнери доктаамал ажылдап эгелээннер. Ырының болгаш танцының бөлгүмнериниң киржикчилери (удуртукчулары эштер А. Глухих, Т. Леонтьева) МТС клубунда өөредилгени, белеткел көргүзүглерни чорудa бергилээн.

МТС клубунга удавас концерт болур, ол белеткелдиң хыналдазы болгаш район фестивалынга киирер дээре номерлерниң шилип алышкыны болур.

Спорт талазы-биле чамдык белеткеллер база чоруп турар. Дирекция черинин болгаш профэвилел организациязының дузалааны-биле аныяктар 2 биче калибрлыг бооларны садып алганнар. Ынчангаш боодалга талазы-биле белеткел база эгелээн.

Фестивальды эрттиреринге херек-летиннер херенгиниң кайын алырыл деп айтырыгны комсомолчулар база өөренип көргеннер. Ынчангаш комсомолчулар 8 тонна металл аймаа чыып алгаш, бир машинаны чулуруп чорутканнар. Оон ынай бир өртектиг концертти тургузары база көрдүнген. Комсомол организациязы «Бүгү-эвилелдиң аныяктар фестивалынга» деп лотереяны база тарадып турар. 2400 рубль түңнүг 800 кезек лотерея билеттериниң тарадылгазы чедиишкинниг чорул турар.

Е. ГУДКОВ,
Сарыг-Сеп МТС-те комсомол организациязының секретары.

Баштайгы декадада

ЧАА-ХӨЛ. «(Шынның» корр). Комсомол организацияларының областа чардаакы ном тарадырының шалыпчы айы Чаа-Хөл районда чедиишкинниг чорул турар. Декабрьның 20-ден январьның 20-ге чедир 15 хун рубльдиң номнарын тарадыр турган, а оргкомитеттиң (даргазы эш Вилькс) түңнелин ёзугаар алырга баштайгы он хонукта 5200 ажыг рубльдиң номнары таратынган.

Районда 25 комсомол организациялары бар, эге организация бүрүзүнде аныяктардан 3—4 кижини ном тарадырынга тускайлаан. Бо талазы-биле Сталин аттыг колхозта Барынмаа, районнуң ортумак школазында Сергеева, Чаа-Хөл суурда Анай оларның бирээзи-ле 250—600 рубльдиң номнарын тарадып, мурнакчы болуп турар.

Д. АРАКЧАА.

Чаа кызыл булуң

Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» кодээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери болгаш партия организациязы саанчыларның культура-амыдырал хандырылгазынче сагыш салып турар.

Тес-Хемниң унунда № 2 сүт-бараан фермазында кызыл булуң ажыттынган. Ында радиоприемникти болгаш библиотеканы тургускан. Ооң аңгыда ойнаар чүүлдер база бар. Кызыл булуң дозунгулар-биле, плакаттар-биле шиметтинген.

Саанчыларның ажылының түңнелин көргүзер көргүзүг самбыразын кызыл булуңда тургускан. Ферманың саанчылары бо ажыл-агый чылында инек бүрүзүнден 1000—1200 кг сүт саарын хүлээнгеш, колхозтуң № 1 сүт-бараан фермазының саанчыларын социалистиг чарышка кыйгырган.

Н. СУВАН-ООЛ.

ОБЛАСТЫҢ МАЛЧЫННАРЫНДА

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң малчыны М. Сандык областың мурнакчы малчыннарының бирээзи. Оон кадарында 600 ажыг баш ирттер бар. Ол ирт бүрүзүнден 2,5 килограмм дүк кыргып алыр хүлээлге алгаш, 3 килограмм 820 грамм дүктү кыргып алды. Ол ам бо чылын ирт бүрүзүнден 4—5 килограмм дүктү кыргып алырын хүлээнип турар. Эш Сандык районнуң болгаш областың Хүндүлел самбыраларында кирген.

Чурукта: М. Сандык.
Фото С. Феоктистовтуу.

Сталин аттыг колхозтуң кыштагларында

Таңды районнуң Сталин аттыг колхозу кышка алзэн белеткелдиг ужурашкан. 16 эрги кажааларны септээн болгаш 7 чаа кажааларны немей туткан. Кыштагларда сигенни, саваңны сөөртүп чедирген, фермалар чанында силосту салган. Чемни канчаар чарыгдаарының чижек нормазын кылган болгаш оон күүселдези дээш контрольду тургускан.

Колхоз малын ниитизи-биле 22 кыштагларда үзүп тургускан. Оон иштинде дөрт сүт-бараан фермалары бар.

Малчыннарга 16 чуртталга бажыңнарын тудуп берген, а өгде чурттап турар малчыннарга өөн септеп алыры-биле кыдын пөстерни, кидистерни берген. Малчыннар чылыг идик-хеп-биле хандырттынган. Малчыннар ортузунда партияның агитас-массалыг ажылы мурнукузундан эккеп турар. Одарлар, фермалар аайы-биле агитаторларны түс-түс быжыглаан. Агитаторлар Демир-оол, Кулаков олар малчыннарга үргүлчү солуннарны номчуп, бееседаларны кылып, мурнакчыларның дуржулгазын чугаалап берип турарлар.

Ниий коъдан хойларны февраль айда төрүүр кылдыр тарып боозаткан. Амгы үеде кыштагларда малдың чаш төлүнге чылыг кажаалар белеткели чорупп турар. Хураганнарга чылыг кажааларны, тускай бичии өрээлдерни кылгылаан. Партия организациязы коммунистерни мал ажылының түс-түс участоктарында тургускан.

Малчыннарның чуртталга бажыңнарының чүгле ниити тудуу доозулган. Бажыңнарның ишти чугайлатынмаан, крыша, кладовкалары кылдынмаан. Малчыннарда, ылангыя сүт-бараан фермаларында радиоприемниктер чок.

Шаңгада сүт-бараан фермазын механизастаарын план ёзугаар шагда-ла доозар ужурлуг турда, Бай-Хаак МТС тускай эртемниглерни чорудуп, ол ажылды дүрген доозарынче сагыш салбайн турар. Төп сүт-бараан фермазында саар инектерге немелде чем, ылангыя силос бээр талазы-биле колхозтуң зоотехниги-даа, баштаар чер-даа сагыш салбайн турар.

Колхоз төвүнде агро-зоотехниктиг өөредилге чүгле ийи катап болган, а фермаларда ол өөредилге ам-даа эгелевээн.

Колхоз мал чемин белеткээриниң планын күүсетпээн. Ол хирезинде-ле, хем унунда ол сараат сигенни сүт алы берген турда, ону камгалап алыр талазы-биле кандыг-даа хемчег алдынмайн турар. Быжыг хар дазбыйлаарынга көнгүс белеткел чок.

Ырак одарларга почта чедирилгези багай. Малчыннар чагыгаларын улуг үзүктелиишкинниг ап турар.

С. ТАНЗЫН-ООЛ.

Малдың уксаазын экижидер

Малдың продуктулуун бедидеринге малдың уксаазын экижидери улуг ужурлуг. Бо талазы-биле Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» кодээ ажыл-агыйның артели чаңгыс хемчеглерни ап турар.

Колхоз эрткен күзүн 3050 баш хойну чиңге-нарын дүктүг уксааның бүдүрүкчүлериниң үрези-биле тарып боозаткан. Тарып боозадырының ажылынга колхозтуң зоотехниктериниң аңгыда областың кодээ ажыл-агый дуржулга станциязының эртем ажылдакчылары кириишкен.

Тарып боозаткан хойларны колхозтуң дуржулгалыг малчыннары 4 кезек черде кыштаглаткан, хойларның күш деңгилдези эки. Малчыннар чаш хураганнар хүлээп алырынга белеткел ажылын чорудуп турар.

О. КОНЧУК.

Хаван фермазында

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле)). Артель бүдүрүлгезинге хаван ажылы орулгалыг адырның бирээзи. Чаа-Хөл районда Молотов аттыг колхозтуң хаван фермазы мурнуку чылдардан эки тургустунган. Кажаазы иштинде таарымчалыг өрээлчигештерлиг, 3 печкалар дески чылыдып турар, арыг-шевери эки, хирленген черлерин үргүлчү чугайлап турар.

Фермада амгы үеде 95 хаваннар бар, чем курлавырлары тургустунган. Ажаалда хайгааралче улуг кичээнгей салдынганындан хаваннарның кужу шупту семис. Фермада төрүүр 13 хаваннар бар, олардан 10 хаваннар 81 оолдарны төрээн.

Н. ЛОПСАН.

Хой фермазында

Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг кодээ ажыл-агый артелиниң эш Хайдып эргелекчилээн хой фермазының хойжулары хойну хүр кыш ажырарынче улуг кичээнгейни салган. Хойжулар хойларны Шанчы, Сарыг-Бел, Бидилиг, Хемчик деп черлерде кышкы одар ажаалгазында тургусканы. 19 хойжулар түс-түс кыштагларда чуртталга бажыңнары-биле хандыртынган, а өглерде чурттап турар хойжулар чок. Тос кезек кыштагларның кажааларын эки септетинген, ийи кыштагда чаңгыс аай хевирлиг чаа 2 кажаа туттунган, оон-биле каты чаңгыс аай хевирлиг кажаалар 5 болуп турар.

Хойжулар кыштаглар чоогундан 69 тонна сигенни кезип белетээн. Хойларны немелде чем-биле хандырарынга ол улуг ажыктыг болган. Тускай сөөртүкчүлер сигенни кыштагларда чедирип турар. Хойга чидиртир 2 тонна дус белен.

Хой фермазының хойжулары эрткен ажыл-агый чылында 5 муң 600 баш хойну өстүрер тургаш, 6 муң 770 баш чедир өстүрген. Колхоз баштаар чери хойжуларга ай санында авансыны берип турар.

Хойжуларга МТС-тиң тускай эртемниглери үргүлчү барып, оларга сүмезин берип турары улуг кузенчиг. Малдың чаңгыс аарыгларынга удур хемчеглерни алыры негеттинип турар. Хойжуларның ортузунга агитаторларның ажылын күштелдирери, чагыткан солуннарны чогуур үезинде чедирери, социалистиг чарышты үре-түңнелдиг калбартыры чугула.

Д. АРАКЧАА.

Дуржулгалыг малчын

Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунуң малчыны Т. Дываа 1951 чылда 246 өшкү хүлээп алгаш 1956 чылдың төнчүзүнге чедир оларны 1768 баш чедир өстүрген.

Малчынның күш-ажылын үнелеп, колхоз баштаар чери аңаа немелде төлевирни чыл-чылда тывсып келген. Дываа бо аразында 37 анайларны немелде төлевирге алган.

Кадарчының кыштаанда экижидир кылган 2 кажаа болгаш чурттаалга бажыңы бар. Дываа чыл-чылда мал чемин боду белеткеп ап келген. Эрткен чылын 12,9 тонна сигенни белеткеп, кажааларын септеп, чылыглап алган.

Колхоз баштаар чери Дываның мал ажылынга дуржулгазын үнелээш хой карачызынга томуйлааш, 304 баш каракуль хойларны хүлээдип берген. Хойларның күш деңгилдези амгы үеде дыка эки.

Дываа хой кадарып эгелээн баштайгы чылында 297 хойдан 300 хураганны камгалап, хой бүрүзүнден 1,9 кг дүктү кыргып, 10 тонна сигенни белеткеп, бир кажааны тудуп алырын хүлээнген.

Дуржулгалыг малчынның амыдырал-чурталгазы чыл келген тудум-на бедип турар. Эрткен ажыл-агый чылында баштайгы авансыга 600 кг тараа, 1100 рубль алган. Авансыга алган акшазы-биле сүт болгаш дааранып машиналар, бажың херекселдери садып алган.

О. ХУНА.

1957 ЧЫЛДЫҢ ЯНВАРЬ 10-ГА ЧЕДИР ТРАКТОРЛАР СЕПТЕЛГЕЗИНИҢ ДУГАЙЫНДА МЕДЭЭ

МТС-тер аттары	Күүсеттингени хуу-биле
Бай-Тайга	73,3
Чадаана	63,6
Шагаан-Арыг	55,9
Кызыл	55,5
Чаа-Хөл	54,8
Балгазын	53,8
Сүт-Хөл	50,0
Бай-Хаак	45,8
Кызыл-Мажалык	43,1
Бии-Хем	38,2
Сарыг-Сеп	36,3
Тес-Хем	21,8

Тудугга белеткел

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң Делгер-оол бригадирлээн тудуг бригадазының тудугжулары тудуг ыяжының белеткелин эки чорудуп турар.

Тудугжулар ам 2500 чудукту кезип белеткээш машина оруунче үндүрген. Бестинген ыяшты машина-биле тудуг кылыр черлерже сөөртүп турар.

Колхозта партия организациязы ыяш белеткеп турар колхозчуларга солун номчулгазын болгаш беседаларны үргүлчү чорудуп турар болгаш агиткуулусту неделя иштинде 2 катап үндүрүп турар. Комсомолчу Монгуш Шагдыр агитация-массалыг ажылды тудугжуларның ортузунда эки чорудуп турар.

Тудуг ыяжы кезип белеткээр планын чер-чер Советтеринге соңгулдаларның хүнү—март үштүн бетинде күүседир дээш колхозчу тудугжулар социалистиг чарыштың хүлээлгезин алган ажылдап турарлар.

К. ДЕЛЕГ-ООЛ.

Чаштар дугайында сагыш салыышкын

Тожу районнуң «Май бири» колхозунуң колхозчузу алды уругну төрээн болгаш кижизиткен Улаачы Бак-Сарыг күрүнеден ай санында-ла 70 рубльди дузаламчыга ап турар.

Күрүнеден дузаламчыга ап турар акшазы-биле уругларынга идик-хеп, өөредилге херекселдери болгаш бажың херекселдери садып берип турар. Колхоз баштаар чери эрткен чылын аңаа бажың тудуп берген. Бак-Сарыг бажыңын малгаштаап тас арыг-силиг кылдыр чугайлап алган. Бажыңында демир оруннар, столдар, стулдар болгаш өске-даа бажың херекселдери бар.

Бак-Сарыгның оглу Белек-оол, уруу Валя бешки, Аринаа үшкү класстарда өөренип турарлар. Оларның өөредилгези болгаш чуруму эки. Чаштарга сагыш човангыр ие уругларының өөредилгезинге таарымчалыг байдалды тургузуп берген. А уруглар ада-иезиниң бажынга кылыр ажылынга дузалажып, күш-ажылга өөренип турарлар.

А. КУСКЕЛДЕЙ.

Хөгжүм хылы херек

Тожу районнуң Сыстыг-Хемде ыяш ажыл-агыйның клубунда уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери хылыг хөгжүм бөлгүмүн база организастап тургусканнар. Сөөлгү үеде хылдыг хөгжүмнүң хылының чогундан оон ажылы шуут соксаан.

Бөлгүмнүң киржикчилери областың херегленкчилер эвилелиниң магазиннерже хылдыг хөгжүм хылдарын чорудуп бээрин удуу-биле дилеп турарлар. Областың культура эргелели бөлгүмнерде мындыг четпестерни база өөренип көөр болза эки.

Я. ЧАЛБАА.

Санаторий ажылдакчыларының негелдези

Балгазынның санаторийи — туберкулез аарыгдан аараан кижилерниң дыштанырынга чугула ужур-дузалыг тускайлаттынган эмнелге черлериниң бирээзи. Мында ам алзэн хөй ажылчыннар, албан-хаакчылар болгаш колхозчулар дыштанып турарлар.

— Санаторийниң оран-бажыңнары кышка эки белеткеттинген. Дыштанып турар кижилер чылыг, арыг-силиг черде чурттап, хүнде дөрт катап чемненип, боттарының кадыкшылын экижидип турарлар. Оларга санитар-чырыдыышкын лекцияларын, солун номчулгаларын хүн бүрүде чорудуп турар бис. Бүгү делегейниң амгы байдалының дугайында СЭКП Таңды райкомунуң МТС зоназының талазы-биле сургакчызы эш Норбунун номчаан солун лекциязын дыштаныкчылар чоонта чаа дыңнааннар — деп, эмчи В. Толстоухова чугаалаан.

Дыштаныкчыларның болгаш санаторий сууруунуң чурттакчыларының культура-амыдырал талазы-биле хандырылгазынга чугаазын хамаарыштырган,— бисте бир четпес чүүл массачы кижиниң келбейн турары болур. Областың кадык камгалал килдизи болгаш культура эргелели массачыны хандырарын мынчага чедир соңгаарладып келген. Оон ужурундан дыштаныкчыларның болгаш чурттакчыларның ортузунда культура-массалыг ажыл чорутунмайн, библиотека ажылдавайн турар. Санаторийде чаа клуб ажыттынган, оон дериглелери болгаш херекселдери бар болза-даа, бот-тывынгыр уран-чүүлдүг делгерелиринге аныяктарның күзел-соруу боттаныр шыдавайн турер—деп ол эмчи хомудап орган.

Дыштаныкчыларның болгаш чурттакчыларның база бир улуг сонуургалдыг айтырыы кино-чурук көргүзүлдези болгай. Чүгле мында хаая эрги кинолар үнүп турар, чижээ, «Улустарның найыралы» дээш өске-даа, а чаа кино, журналдарны бүгүн чыл дургузунда көрбээн бис деп бадыткавышаан, бо айтырыгны чогуур-биле шиитпирлээн турарын санаторийниң чурттакчылары областың культура эргелелиниң кинофикация органнарындан шыңгыы негеп турганнар.

Ол санаторий мурнундаазындан калбарып турар. Мында дыка хөй чурттакчылардыг, эге школалыг, садыг магазинниг бүтүн суур тура берген. Ындыг турда-ла ол чурттакчы чоннуң хандырылгазын экижидеринче Таңды райпозунуң эки сагыш салбайн турары хилээн.

— Магазинге хлеб үргүлчү-ле үзүктелир, чамдыкта магазин 10—15 хонуктарда хаглынчак туруп бээр мындыг таварылгаларда хлеб садып алыры-биле Балгазын суурже чурттакчылар шуужуп чорупп турар. Магазинивисте үлетир барааннары база ховар, өске магазиннерде кирип турар чугула херекселдиң барааннарын мында тыппайн турар бис. Мындыг байдалдың болуунун турарының чылдагааны Таңды райпозунуң хайгаарал чок чорууда—деп чурттакчылар хомудап турганнар.

Совет кижилерниң кадыын камгалаары-биле тускайлап тургускан ол эмнелге чериниң медицина ажылдакчыларының болгаш ажылчыннарының чептүг негелделерин хандырарынче хамаарышкан организациялардан салым салыры негеттинип турар.

С. ЛОПСАН.

Кино-чурук үнместээн

Кызыл районнуң Баян-Колда Сталин аттыг колхозка мооң мурнунда турум кино чери турган. Аңаа ажылдап турган киномеханик шериг албаны кылып чорупп барган. Бодап көөрге, чаа киномеханикти чорутканыш, ажылды уламчылаар турганы билдинбес. Кажан-на чаа киномеханик келгеш, кино көргүзер ирги деп чон манап турда, районнуң культура килдизиниң эргелекчизи эш Шатров кино машиназы-биле келгеш, каш кино көргүскеш, аныяктарның фестивалынга белеткенир талазы-биле эвээш айтырыышкыннар бергеш, оон соонда киноаппаратты ап алгаш чорупп барган.

Оон бээр бистиң колхозчуларывыс кино шуут көрбестээн. Кым бир кижи «кажан өске кино көргүзер ирги?» деп айтырган болза, чегенген улустар «ону чугаалаашдаа чоор сен» деп каар.

Кино сонуурган улустар кинолар дугайында солуннарда бижээн чүүлдерни чүгле номчуп алырын кызар. Номчуп алгаш, ол киноны улустуң көрүксээри улам күштелип келип, канчаар-даа аайын тыппайн эктин кыскаш олурар мындыг таварылгалар бистиң колхозчуларда хөй болуп турар.

Бистиң колхозчуларывыстың кино талазы-биле негелдезин хандырары районнуң культура килдизинден негеттинип турар.

М. МЕНДОТ.

Уттундурган суур

Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунда чурттаалга бажыңнарының, культура-амыдыралдың болгаш бүдүрүлгениң тудуглары чыл-чылда калбарып, колхозчуларның культурлуг деңнели бедип турар.

Артельдиң бүгү кежигүннери ийи суурда чурттап, ажылдап турарлар. Колхозтуң төвү — Ишкин-Аксы суур. Оон аңгыда Ак-Аксында Ак-Аксы деп суур бар. Мында 100 ажыг колхозчу өрегелер, 200 ажыг өөреникчилиг школа бар болгаш башкылар, мал, кижи эмчилери чурттап турар.

Колхоз баштаар чери, колхозта партия, комсомол болгаш район организациялары Ак-Аксы суурну уттупканнар. Оон түңнелинде мында политкижизидилге болгаш культура-массалыг ажылдар чорутунмайн турар. Суурнуң чурттакчылары чеди айлар дургузунда кино көрбээн болгаш суурга оон, концерт болбайн турар. Оон аңгыда суурда библиотека ажылдавайн барган.

Ак-Аксы суурда чурттап турар колхозчулар болгаш тускай эртемниглер колхоз төвүнде болуп турар хөй-ниити ажылдарынга болгаш колхозчуларның ниити хуралдарынга кириишпейн турарлар. Колхозтуң бүгү кежигүннериниң киржилгези-биле шиитпирлээр ажылдар Ак-Аксы суурда чурттап турар колхозчуларның киржилгези чокта көрдүнүп турар болгаш кандыг ажыл кылырын олар билбейн турарлар.

Колхоз баштаар чери Ак-Аксы суурга клуб тудуп, колхозчуларны культура-массалыг ажыл-биле хандырар, ясли тударын каш катап аазаан болза-даа ол аазашкын бүтпейн келген. Колхозчулар колхоз баштаар чериниден, кодээ Советтен хаш удаа негелдени кылып келгеннер. Колхозтуң даргазы Найдын, кодээ Советтиң даргазы Тоспаяк колхозчуларның культура-амыдыралга негелдезин хандырар дугайында организастыг хемчеглер албайн турар.

Ак-Аксы суурнуң чурттакчыларының культура-амыдырал хандырылгазынче сагыш салыр өй келген.

О. АЛЕКСАНДР,
Кызыл-Тайга эге школазының башкызы.

Мурнакчы дуржулганы колхоз бүдүрүлгезинге нептередир

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак кодээ ажыл-агыйны күштүг көдүрер талазы-биле тодаргай программаны ажылдап кылган. Ол программаның сорулгазы — социалистиг кодээ ажыл-агый чоннуң аъш-чем продуктуларының, а үлетпүрнүң чиг-эттиң элбекшили-биле хандырган турарын чедип алыр.

Бо чугула сорулганы чедиишкинниг күүседири-биле колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-терниң ажыл-агый чорудулгазынга удуртулганы шиитпирлиг-биле экижидеринге партия организациялары онза кичээнгейни салыры негеттинген. СЭКП ТБ-ның январь Пленумунга эш Хрущев мынча деп чугаалаан: «Ажыл-агыйны шын удуртуру — ол дээрге, хамыктың мурнунда оон хөгжүлдезиниң перспективаларын көөрү, чаа, мурнакчы чүвени чогуур үезинде эскерип каары болгаш идепкейлиг деткиири, бүрүнгээр шимчээшкинге доктар-моондактыг эрги, үези эрткен чүвеге улуг шиитпирлиг демиселди чорудары болур».

Мурнакчы дуржулгага даянмайн тургаш ажыл-агыйны ам удуртуп шыдавас деп чүвени партия ажылдакчы бүрүзү хаы билип алыр ужурлуг. Партияның чамдык райкомнары СЭКП ТБ-ның айтыышкыннарын удуртулга болдурбушаан, эртемниң чедиишкиннерин болгаш чаартыкчыларның практиказын бүдүрүлгеге өөренир болгаш нептередир талазы-биле элээн ажылды чоруткан. Чижээ, СЭКП Бии-Хем райкомунуң эгелекчи чорук-биле 1956 чылдың эгезинде районнуң экономиктиг конференциязы чорутунган. Оон киржикчилери колхозтар даргалары, партия эге организацияларының секретарлары, кодээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, экономистер болгаш районнуң удуртукчулары колхозтарның ажылында чедиишкиннерни демдеглевишаан, четпестерни чайладырын айыткан болгаш кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезин хөгжүдериниң практиктиг хемчеглерин тодараткан.

Экономиктиг конференцияның шиитпири районнуң бүгү колхозчуларының, механизаторларының болгаш совхоз ажылчыннарының чугула херээ болу берген. Оларның ажылы эде тургустунган, ажылдың шиитпирлиг участоктарынга эки кадрлар быжыглаттынган, кижи бүрү чүнү кылырын, чүнү харыылап турарын, чүнүң дугайында харыысалгалыг болурун эки билген. Колхоз бүдүрүлгезинге мурнакчыларның дуржулгазын өөредиг болгаш нептереткен. Тускай эртемниглер бүдүрүлгеге эртемниң чедиишкиннерин нептереткен.

Бо районнуң бүгү колхозтары эрткен чылдың часкы тарылгазын эң кыска хуусаада 6—7 хүннерде доозкан, тараа культураларының хөй кезиин кызыы олурутаар болгаш хана-каракташтаар, кукурузаны болгаш картофельди дөрбелчин-уялаңчак арга-биле тараан база тарааның чайгы ажаалдазын экижиткен. Оон түңнелинде артельлер бүгү кодээ ажыл-агый культураларының эки дүжүүн өстүрген болгаш тараа культураларының гектар бүрүзүнден 20,6 центнер дүжүттү алган, ол дээрге областа эң-не бедик дүжүт болган.

Районнуң малчыннары мурнакчыларның дуржулгазын ажыглавышаан, инек бүрүзүнден 1633 кг сүттү саап алганнар. Колхозтар малды одарлаарын семиртиринче болгаш оон немелде чемгерилгезинче улуг кичээнгей салгаш, бо талазы-биле планын күүсеткен. Хову ажылындан болгаш мал ажылындан алдынган продуктуларның бедик көргүзүглери күрүнеге дужаар кодээ ажыл-агый продуктуларының планын чүгле хуусаа бетинде эвес, а харын ажыр күүседир, колхозтарның орулгаларын көвүдедир, күш-хүннеринге хөй тараа болгаш акшаны тывсыр арганы артельдерге берген.

Бии-Хемниң колхозтары тараа белеткелдиниң планын 322 хуу, сүттүң — 157 хуу, пландан ажыр 334 муң пуд тарааны, 200 тонна сүттү дужааган болгаш дүк, эът дужаарының планын ажыр күүсеткен. Колхозтар боттарының орулгазын ийи катап көвүдеткен болгаш күш-хүнүнге 5 кг тарааны берген. Бүдүрүлгеге эртемниң чедиишкиннерин болгаш кодээ ажыл-агыйның чаартыкчыларының мурнакчы дуржулгазын нептередириниң айтырыынче шыңгыы кичээнгей салдынганда, үстүнде чедиишкиннер чедип алдынган. Ындыг-даа болза, колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтарның улуг мурнуунда мурнакчы дуржулганың пропагандазын копкак организастап, бо ажыл доктаамал эвес чорупп турар. Ынчангаш кодээ ажыл-агыйның мурнакчыларының дуржулгазы кодээниң бүгү ажыл-ишчилериниң байлаа болуп шыдавайн турар.

Бисте дуржулгалыг мурнакчылар эвээш эвес, чижээ, Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң инек кадарчызы эш Сундуй мыйыстыг бода мал бүрүзүнүң хүн-хүнде ортумак семиртилгезин 1522 грамм чедирип турган. Областың колхозтарында хой бүрүзүнден дүктүң ортумак кыргылдазы 1 кг 700 грамм турда, Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң хойжузу эш Сандык аңаа бижытпаан 610 баш хойларының бирээзинден-не 3 кг 800 грамм дүктү кыргаан. Таңды районнуң «Кызыл партизан» колхозунуң хаван ажаакчызы эш Залуцкая төрээн хаван бүрүзүнден 19 хаван оолдарын алган. Чаа-Хөл МТС-тиң тракторизи эш Сотнам «ДТ-54» деп трактор-биле чымчак аңдарылгага шалчылерге 2250 гектар черни ажылдап кылган, Чадаана МТС-тиң комбайнери эш Полещук 960 гектар черниң тараазын ажаап алган. Бо мурнакчыларның дуржулгазын чүге нептередип болбазыл?! Оларның дуржулгазы областың колхозтарының, совхозтарының малчыннарының, хову ажылдакчыларының болгаш механизаторларының калбак массаларының байлаа болган турар ужурлуг. Болуунуң ажыл-херээн эки билир мурнакчы кижилер колхоз, совхоз бүрүзүнде бар, оларның дуржулгазын өөредир болгаш колхоз, совхоз бүдүрүлгезинге калбаа-биле нептередир херек.

Бо ажыл эки бодамчалыг кылдынган план ёзугаар чорутунар ужурлуг. Болук колхозчуларның, совхозтар ажылдакчыларының, механизаторларының мурнакчы колхозтарга, совхозтарга, МТС-терге, мал фермаларынга экскурсиязын доктаамал организастаары чугула. Мурнакчыларның дуржулгазын область, районнар солуннарынга делгерелгейи-биле чырыдар, кодээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң болгаш мурнакчыларының лекцияларын, илеткелдерин калбаа-биле организастап үези келген. Мурнакчы колхозтарга, совхозтарга агро-зоотехниктиг конференцияларны эрттирер херек, аңаа Бүгү-эвилелдиң кодээ ажыл-агый делгелгезиниң киржикчилериниң илеткелдерин дыңнаар болгаш ажылдың дуржулгазын солчур.

Ажыл-агыйның чорудулгазының дептиглелиг аргаларын пропагандалаарының база бир хевири болза, агро-зоотехниктиг курстарга колхозчуларны массалыы-биле өөредири, бүдүрүлгениң семинарларын болгаш чөвүлел хуралдарын эрттирери болур. Бистиң бүгү удуртур кадрларывыс мал ажылының продуктулуун бедидериниң болгаш тараа, ногаа культураларын өстүрериниң дептиглелиг аргаларын шыңгыы өөренип шиңгээдип алыры онза чугула. Чүгле колхозчулар, механизаторлар, кодээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери эвес, а харын партия, совет ажылдакчылары боттары мурнакчы дуржулганы өөренип алыр болгаш ону колхозтарга, МТС-терге болгаш совхозтарга нептередириниң идепкейлиг организакчылары болур ужурлуг.

Мурнакчы дуржулганы болгаш эртемниң чедиишкиннерин пропагандалаарынга культура-чырыдыышкын албан черлериниң калбак четкизи идепкейлиг киржир сорулгалыг. Клубтарга, кызыл булуңнарга, номчулга бажыңнарынга мурнакчылар-биле колхозчуларның ужуражыышкын, кежээлерин эрттирер, лекциялар, номчукчулар конференциязын чорудар. Чыл дургузунда кылдынган ажылдарның түңнелдерин ам үнгенде, дуржулганы бүдүрүлгеге нептередир, ону бүгү колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтарның байлаа болдурар дээш чаартыкчыларның дуржулгазын өөренирунче онза кичээнгей салдынган турар.

Часкы тарылгага белеткел-биле болгаш мал кыштаглалыышкынының чорудулгазы-биле холбаштыр практиктиг ажылга кадрларны белеткээри, колхозчуларны, механизаторларны өөредир хүннүг айтыышкы кылдыр негеттинген. Колхозчуларның, совхозтар ажылдакчыларының агро-зоотехниктиг өөредилгезинге чүгле лекциялар, илеткелдер номчууру-биле кызыгаарлап болбас, ону практика-биле холбаштырып, кижилер мурнакчы аргаларны практика кырынга өөренип, шиңгээдип алыры-биле шуут-ла фермаларга, бригадаларга баар ужурлуг.

Мурнакчы дуржулганы болгаш эртемниң чедиишкиннерин массаларның ортузунга тайылбырлап таныштырарынга агитаторлар база улуг рольдуг. Ынчангаш чаартыкчыларның дуржулгазын нептередир дугайында айтырыгның талазы-биле оларның семинарларын чорудар, ол семинарларга мурнакчылар боттарының дуржулгазын чугаалаан турар кылдыр ажылды организастаар.

Билиглерни, мурнакчы дуржулганы пропагандалаарынга кино боттуг болгаш күштүг чепсек болур. Ынчангаш кодээ ажыл-агый талазы-биле эртем тайылбырлыг фильмнерниң сеанстарын, а кино көргүзүү эгелээрниң мурнуу чарынында кодээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң чугааларын калбаа-биле организастаары негеттинер. Мурнакчы дуржулганы пропагандалаарының хереэн канчап-даа аки организастаары дээш партия организациялары мурнакчыларны чыгдырар, оларның-биле боттуг чугаалажыышкынны кылыр болза, бо чорукка ажыктыг болур. Малды ажаар, чемгерер болгаш одарладыр чорукка мурнакчы дуржулганы нептередир талазында, мурнакчы колхозтарның саанчыларын, зоотехниктерин, хойжуларын болгаш фермалар эргелекчилериниң хожудангай колхозтарже чорударын практика кырынга боттандырар. Областың кодээ ажыл-агыйның мурнакчыларының 1956 чылда дуржулгазын болгаш чедиишкиннерин эки түңнээш, бо дугайында тускай брошюраны үндүрер болза база-ла ажыктыг болур.

Эртемниң чедиишкиннерин, чаартыкчыларның дуржулгазын бүдүрүлгеге калбаа-биле пропагандалаары болгаш нептерелири болза, кодээ ажыл-агыйның улам ынай көдүрлүүшкүнү дээш социалистиг чарыштың үре-түңнелдиг болурунга арганы бээр болгаш СЭКП-ниң XX съезиниң тооттуг шиитпирлериниң чедиишкинниг күүседиринге үндезин болур.

И. ЦЕВМЕНКО,
кодээ ажыл-агыйның областы эргелелдиниң начальниги.

НОМЧУКЧУЛАРНЫҢ АЙТЫРЫГЛАРЫНГА ХАРЫЫЛАР

Варшава керээзи деп чүл?

Албанияның, Болгарияның, Венгрияның, Герман Демократтыг Республиканың, Польшаның, Румынияның, ССРЭ-ниң болгаш Чехословакияның аразынга найыралдың, кады ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында Керээни Варшава керээзи деп адаар. Ол керээге үстүнде айыттынган чурттарның төлээлекчилери 1955 чылдың май 14-те Варшавага ат салганнар. Керээниң хуусаазы—20 чыл.

Варшава керээзин чарганының эргежок чугулазы ол үеде Европага тургустунган байдал-биле холбашкан. Барыын талакы күрүнелер Европаның коллективтиг айыыл чок чоруунуң идеязын хүлээп албайн барып, улам ынайгы эндере чепсегленишкинче болгаш улустар аразының байдалын чидиглендирерикче боттарының чүткүлдүүн бадыткааннар. Европа дипке Париж дугуржулгаларын күштүг боллуруп бадылаанының түңнелинде Барыын Германия кирипкен «барыын-европа эвилели» хевирлиг чаа шериг бөлүглежиишкинни тургустунган. Оон-биле кады Барыын Германия агрессчи Соңгу-атлантика эвилелинге каттышкан болгаш милитаризацияның оруунга кирген.

Варшава керээзин чарып турда дугуржуп турган талалар болза, ниитилел болгаш күрүне тургузуу ылгал чокка Европаның бүгү күрүнелериниң киржилгези-биле Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузарынче моон соңгаар-даа олар чүткүүрүн медеглээннер. Шак ындыг системаны тургусканы база коллективтиг айыыл чок чоруктуң дугайында ниити-европа керээзи күштүг болуп кирген таварылгада Варшава керээзи күш чок болур деп Керээде онзалап демдеглеп турар.

Варшава керээзи чүгле камгалал характерлиг болуп турар. Хардаачылары боо-чепсээн үргүлчү дөгеп турар болгаш Совет Эвилелиниң база улус демократиязының чурттарының дугайында агрессчи бодалдарын чажырбайн турар Соңгу-атлантика эвилели болур ол кезек дайынзырак бөлүк-биле ол керээниң бичии-даа дөмейлежир чүвези чок. Варшава керээзи болза, тайбынны болгаш улустарның айыыл чок чоруун камгалаарынга дузалаарынга боттарының белеңин илередип турар, күрүне болгаш ниитилел тургузуу ылгал чокка тайбынга ынакшылдыг бүгү-ле күрүнелерниң аңаа каттыжарынга ажык болуп турар.

Варшава керээзи оон киржикчилериниң ниити сонуургап турары улустар аразының чугула айтырыгларының талазы-биле консультациязын, база чепсектиг халдаашкынның кыжаныы болган таварылгада соңгаарладып болбас консультацияны көрүп турар. КНО-нуң Уставының 51-ги чүүлүн ёзугаар ийи-чаңгыс азы коллективтиг бот камгалалдың эргелериниң боттандырарының чуруму-биле Керээниң киржикчилери агрессорларга каттышкан согуушкунну бээр деп хүлээнгеннер.

Дугурушкан талалар болза, оларның улустарының тайбың күш-ажылын камгалаар, оларның кызыгаарларын болгаш девискээрлериниң дээп болбас ыдыктыг чоруун магадылаар база агрессияның болдунуп болурундан камгалалы хандырар төлээде оларның камгаланыр аргазын быжыглаарынга эргежок чугула дугурушкан өске-даа хемчеглерни ап чорудаар турар деп айытканнар.

Варшава керээзин ёзугаар сес күрүнелерниң үзүп тургусканы чепсектиг күштерниң Каттышкан командылалы тургустунган. Кол командылакчыга Совет Эвилелиниң маршалы И. С. Конев, оон оралакчыларынга—Керээниң киржикчилери чурттарның камгалал министрлери болгаш өске-даа шериг удуртукчулары томуйлатырган. Кол командылакчының чанында штабты Москвада тургускан.

Каттышкан камгалалдың негелделерин барымдаалааш, сес күрүнелерниң төлээлекчилери Керээниң киржикчилери чурттарның түс-түс девискээрлеринге Каттышкан чепсектиг күштерни таарыштыр тургузарының дугайында айтырыгны дугурушканнар. Варшава керээзин болгаш чазактарның дугурушканының ёзугаар совет шериглер Венгрияда болгаш Румынияда туруп турар. Польшада совет шериг кезектери Потсдам дугуржулгазын болгаш Варшава керээзин барымдаалааш туруп турар. Улус демократиязының өске чурттарында совет шериглер чок.

Совет Эвилели биле социалистиг өске-даа күрүнелерниң аразында найыралдыг болгаш кады ажылдажылганы хөгжүдериниң база улам ынай быжыглаарының үндезиннериниң дугайында ССР Эвилелиниң Чазааның 1956 чылдың октябрь 30-деги Декларациязында онзалап демдеглээни болза: «Социалистиг чурттарның кайы-кайызының айыыл чок чоруун хандырар сорулга-биле Совет Чазак үстүнде айыттынган чурттарның девискээринге турар совет шериглерниң дугайында айтырыгны Варшава керээзиниң киржикчилери социалистиг өске чурттар-биле көөрүнге белен. Оон-биле кады Совет Чазак болза, Варшава керээзиниң киржикчизи кайы-бир күрүнениң шериглерин — Варшава керээзиниң киржикчизи — өске күрүнениң девискээринге таарыштыр тургузары оон бүгү киржикчилериниң аразынга дугуржуушкун ёзугаар болгаш ол шериглер оон дилээн ёзугаар оон девискээринге турар ийикпе, азы тургузар деп бодап турар ындыг күрүнениң чүгле чөпшээрели-биле чорутунар деп ниити принципти барымдаалап турар».

Чоокта чаа Совет Эвилелиниң болгаш Польша Улус Республиканың чазактары Польшада совет шериглерниң дугайында айтырыгны чугаалажып көрген. Оон түңнелинге, Польшада түр турар совет шериглерниң эрге статузунуң дугайында польша-совет керээге эрткен чылдың декабрь 17-де Варшавага ат салдынган. Керээниң 1-ги чүүлүнде чугаалап турары болза: «Польшага совет шериглерниң түр турары Польша Күрүнениң бот эргезинге канчап-даа дегбейн турар болгаш Польша Улус Республиканың иштики херектерин холтаарлаарынче оларны чедирип шыдавас».

Варшава керээзин боттандырып чорударлары-биле холбаштыр тыптып келир айтырыгларны көөрү-биле Политиктиг Консультативтиг Комитетти тургускан. Эрткен чылдың январь 27—28-те Прагага ол Комитеттиң бирги хуралы болган. Ам туруп турар шериг бөлүглежиишкиннерин солуп болгу дег коллективтиг айыыл чок чоруктуң ниити-европа системазын тургузар чорук амгы үениң чугула сорулгазы болуп артар деп хуралдың киржикчилериниң хүлээп алганы Декларацияда база катап онзалап демдеглетиниип турар.

Варшава керээзиниң онза чугула демдээ болза, оон чүгле кады камгалалдың айтырыгларын эвес, харын Керээниң киржикчилери найыралдыг күрүнелерниң аразында экономиктиг харылзааларны күштелдирериниң болгаш быжыглаарының айтырыгларын өөренип көрүп турары болур.

Варшава керээзиниң төөгүлүг ужур-дузазы болза, оон Европаның айыыл чок чоруун хандырарының болгаш бүгү делегейге тайбынны күштүг-биле магадылаарының херээнге күчүлүг чепсек болуп турарында. Керээниң киржикчилери болуп турар чурттарга оон ужур-дузазын үнелээри берге. «Женьминьжибао» деп кыдат солуннуң бижээни болза: «Варшава керээзи болза, социалистиг лагерьниң Европада чурттарының улустары боттарының амыдыралын айыыл чок тургузар, барыын чүктүң империализминиң агрессчи күштериниң мурнунга ангылатырган болгаш шинек чок турбас байдалды хандырып, а ол ышкаш социалистиг тургузугну көөр хөннү чок болгаш социалистиг чурттарны буза шаварын үргүлчү оралдажып, база ол чурттарга капиталистиг болгаш фашистиг ёзу-чурумнарны катап тургузарын оралдажып турар барыын чүктүң империалистиг күштериниң болгаш янзы-бүрү чурттарның контрреволюстуг күштериниң социализм лагериниң чурттарын узуткаар дээр чорууңдан магадылап турар».

Империалистер, хамыктың мурнунда АКШ-тың империалисчи бөлүктери социалистиг лагерьниң чурттарынга удур үрелдекчи-хоралакчы ажыл чорудулганы хөй-хөй чылдарның дургузунда чорудуп, ол херекке бүгү-ле аргаларны — диверсияны, шпионажты, контрреволюстуг сүлчээниң организациязын ажыглап турар. Улусчу демократияның дайзыннары венгр улусту социалистиг чаалап алыышкыннарындан чарар база аңаа буржуаз-помещиктиг, фашистиг ёзу-чурумну таварыштырар деп бодааның Венгрияга болуушкун тодазы-биле көргүскен. Ынчалза-даа ол чорук болдунмайн турган. Венгрияда таарыштыр тургустунган совет шериглер Варшава керээзин ёзугаар, Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың дилээн ёзугаар венгр патриоттарга дузалашкан болгаш контрреволюция бастынган.

Барыын талакы реакция Венгрияга болуннуң авантюразының буурап душкени-биле холбаштыр Совет Эвилелин «агрессор» кылдыр көргүзерин оралдажып, хоралыг алгы-кышкыны үндүрген. Ынчалза-даа хосталгага ынакшылдыг улустар херек кырында кым агрессорул деп чүвени эки билип турар, улус-демократтыг ёзу-чурумнар кымга таарышпайн турарын, ол ёзу-чурумнарны чок кылыры-биле үрелдекчи-хоралакчы ажылды кым чепсеглеп турарын олар билирлер.

Варшава керээзиниң чурттары боттарының чаалап алыышкыннарының камгалалында быжыы-биле туруп турар болгаш оларның улустарының тайбын күш-ажылын кымга-даа үретпес.

Д. БОЧАРОВ.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязы

Январь 11-ниң пленарлыг хуралы

НЬЮ-ЙОРК, январь 12. (СЭТА). 18 чурттарның (Канаданың, Чехословакияның, Индияның, Англияның, ССРЭ-ниң, АКШ-тың болгаш оон-даа өскелерниң) киирген резолюциязын Кол Ассамблеяның дүүнгү хуралынга бир үн-биле чүүлдүгзүнген, ол резолюция болза атомнуг энергия талазы-биле делегей агентилелиниң болгаш Каттышкан Нациялар Организациязының аразында харылзаа байдалдарының дугайында ол агентилел-биле чугаалажыышкыннар чорударын Кол Ассамблеяның Консультативтиг комитединге дагзып турар.

Чехословакияның төлээлекчизи П. Винклер резолюцияның киирген төлевилелин чүүлдүгзүнерин кыйгырып саналдаашаан, атомнуг энергия талазы-биле делегей агентилелиниң Уставын көөр болгаш бадылаар дугайты конференцияга 1956 чылдың октябрьда бир эп сеткилдиг бадылатынган Устав улустар аразынга үре-түңнелдиг кады ажылдажылганың түңнели болган деп чүвени демдеглээн. Кады ажылдажылгаже чаагай тура-соруктуг болгаш кузел-чүткүл бар турда таарымчалыг түңнелдер чедип алдынган туруп болур болгаш делегейниң чугула айтырыгларын шиитпирлээриниң аргазы тывылтан туруп болур деп чүвени ол чорук бадыткап турарын ол чугаалаан.

Оон соонда Ассамблея «консультация системазы» дижир чүвениң дугайында керээниң төлевилелиниң талазы-биле Тускай политиктиг комитеттиң илеткелин бадылаашкыннарның хөй нуруузу-биле бадылаан. Тайбынны болгаш айыыл чок чорукту деткиирринге кыжанышкыя тыптып келген таварылгада дүрген болгаш ажыктыг кылдыр хөделипки дег эргежок чугула органнар КНО-да чок дээр аянныг чылдак-биле чаа «консультативтиг аппаратты» тургузар бодал-биле ол төлевилелди Аргентинаның төлээлери киирген мурнунда-ла ыннаткан. Ынчаарга Айыыл чок чоруктуң Чөвүлели болгаш Кол Ассамблея чогум-на ындыг органнар болуп турар-ла болгай. Аргентин төлевилелдиң ёзулуг утказы болза, бар органнарны солуур, Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң ойгаш база ында турар Чөвүлелдиң доктаамал кежигүннериниң бир үннүг болурунуң дүрүмүнден дашкаар хөделир чаа аппаратты тургузары болуп турар. Ынчангаш, аргентин санал КНО-нуң Уставының принциптеринге удурланышкак болгаш херек кырында Каттышкан Нациялар Организациязының эң-не туруштуг болурун туралдурул баксырадырынче угланган.

КНО-нуң Уставын ревизиялаарының эң-не чүткүлүг талалакчылары безин аргентин саналды оон амгы хевиринге деткиирин дитикпээнин барымдаалааш, Аргентинаның, АКШ-тың болгаш өске-даа чамдык чурттарның төлээлекчилери аргентин төлевилели Уставты эде көөр талазы-биле конференцияга чугаалажып көөр кылдыр шилчидип бээр деп саналды киирген, ындыг конференцияны чыылдырарын КНО-нуң кежигүннери бөлүк чурттар оралдажып турар.

Корей айтырыг талазы-биле резолюцияның америк төлевилели киирген Политиктиг комитеттиң илеткелин эртенги хуралдың төнчүзүнде Кол Ассамблея бадылаашкыннарның хөй нуруузу-биле чүүлдүгзүнүп көрген. Ол төлевилел болза мурнуу-корей майык-биле «хостуг» соңгулдалар дижир чүвени КНО-нуң хайгаарылы-биле чорудуп турган, Корейны каттыштырарын негеп турар база Корейны каттыштырар болгаш катап тургузар талазы-биле КНО-нуң комиссиязынга мурнундагы угланыышкынга «болуннуң күжениишкиннерин үргүлчүлээрин», тодаргайлаарга, Ли Сын Манның ёзу чурумун бүгү хемчеглер-биле деткиирин дагзып турар. Ол-ла төлевилел Кол Ассамблеяның дараазындагы XII сессиязының баштайгы хүн айтырыынга корей айтырыгны база дагын киирерин КНО-нуң чиңгине секретарынга дагзып турар.

Пленарлыг хуралга ол төлевилелге удур Чехословакияның болгаш Совет Эвилелиниң төлээлекчилери саналдааннар.

Корей айтырыг талазы-биле амгы сессияга АКШ-тың саналдааны ышкаш шак ындыг резолюцияларны Кол Ассамблея каш-даа удаа хүлээп алган деп А. А. Соболев (ССРЭ) демдеглээн. Ол бүгү резолюцияларның ниити демдээ Корейда ангы-ангы ниитилел тургузуглуг ийи күрүнелерниң туруп турарын оларда барымдаалавайн турары болгаш Корейның национал чаңгыс эвин катап тургузары оларның аразынга чоорту чоокшулажыышкынның аргазы-биле чүгле бодуувар аргалыг деп чүвени көрбейн турары болур деп ол чугаалаан.

Ол резолюциялар корей айтырыгны шиитпирлээринге кандыг-даа илиг бербейн, харын ону чүгле будулдурган болгаш нарыылаткан деп чүвени демдеглээш, ол резолюциялар америк эрге-чагыргаларының болгаш оларның Мурнуу Корейда чалчазының Корейда тайбынчыдыгганы үрээринге шаптыктаваан деп чүвени А. А. Соболев онзалап демдеглээн. Нейтралдыг чурттарның комиссияларының хыналда бөлүктерин америк эрге-чагыргаларының чөпшээрели-биле Мурнуу Корейдан үндүрүпкени Корейда тайбынчыдыгганы үрээриниң айыылын күштелдирген. Комитетте мурнуу корей төлээлекчиниң медеглелинден билдинип турарын ёзугаар алырга, ол айыыл лисынманчы эрге-чагыргаларның тайбынчыдыгга удурланып турары-биле болгаш Корейга дайын чорудулгаларын дагын эгелээр дээш кышкыржып турары-биле улам-на улуг болуп турар.

Корей айтырыгны шиитпирлээриниң оруктарының дугайын чугаалап турган, Совет Эвилелиниң төлээлекчизи сонуургалдыг талалар тайбынчыдыгганы камгалаарынче болгаш быжыглаарынче угланган хемчеглерни алыр база оон-биле холбаштыр Корейда тайбынчыдыгганы хайгаараар талазы-биле нейтралдыг чурттарның комиссиязының ажыл-чорудулгазынга чогумчалыг байдалдарны тургузар ужурлуг деп чүвени онзалап демдеглээн. Корейда тургустунган ийи күрүнелер тайбынның байдалдарынга боттарының аразынга харылзааны тургузары, политика, экономика болгаш культура талазынга кады ажылдажылганы чоорту таарыштырары база эргежок чугула, ол чорук Корейның национал чаңгыс эвин катап тургузарынга эге сууруларны тургузар.

Корейның ийи кезектериниң парламентилериниң, чазактарының, политиктиг партияларының, ниитилел бүдүрүлгелериниң, салыг болгаш өске-даа организацияларының аразынга сырый холбааны тургузар дугайында Корей Улус-Демократтыг Республиканың саналдарын Мурнуу Корейның чагырыкчы бөлүктери каш-даа удаа хүлээвээнин А. А. Соболев сагындырган.

Мынчангаш, резолюцияның америк төлевилелинге удур Совет Эвилелиниң чугаалап турар чылдагааннарын тайылбырлааш, А. А. Соболевтуң түңнелинде медеглээни болза: «Корейның национал чаңгыс эвин катап тургузарының айтырыын бир эвес шаптык ужурапшырбас чүве болза, корей улус боду шиитпирлеп шыдаар аргалыг дээрзинге совет төлээлер бүзүрелдиг».

Великобританияның Компартиязының кууескомунуң политиктиг комитединиң медеглели

ЛОНДОН. (СЭТА). Великобританияның коммунистиг партиязының кууескомунуң политиктиг комитеди Англияның чазаазының солушканы холбаштыр медеглел парлап үндүрген. Чаа томуйлатырган премьер-министр Макмиллан консервативтиг партияның эң-не барыын чалгызының төлээлекчизи болур деп медеглеле айтып турар. Макмиллан болза Египетке удур Англияга алгыныг уржуктуг болган дайын авантюразының идепкейлиг талалакчызы турган дээрзин политиктиг комитет сагындырып тур. Сан министри турган, чоннуң амыдыралының деңнелинге кудулаашкынны болдурган хемчеглерни ол чорудуп турган.

Ажылчын шимчээшкиниң бүгү күштерин сырый каттыштырарынче политиктиг комитет кыйгырып, даштыкы болгаш иштики политика талазы-биле моон алдында негелделерни салып тур: Кипрден, Кениядан болгаш Малайядан англи шериглерни үндүрер; тайбынның, айыыл чок чоруктуң айтырыгларын чугаалажып көөрү-биле улуг күрүнелерниң аразынга бедик деңнелге чугаалажыышкыннарны эгелээр; Чөөн болгаш Барыын талакы чурттарның садыглажылгазын катап эгелээр; ажылчыннарны ажылдан үндүрериниң болгаш оларны долу эвес ажыл неделязынче шилчилериниң практиказын соксадыр; баштайгы херелделдиң бараанларын садып алырынга үндүрүгнү кызырар болгаш аъш-чем өртээн чингедиринге дотацияларны катап тургузар; социал хандырылгазының деңнелин бедидер болгаш ажыл төлевирин өстүрер дугайында ажылчыннарның негелделерин деткиир; камгалалга чарыгдалды чартык кезик кызыгаар өөзэжелир болгаш шериг албанының хуусаазын кызырар.

Чазак солуушкунун холбаштыр парламент соңгулдаларын дүргени-биле чорударын политиктиг комитет негеп турар.

Англи үлетпүр компанияларының кончаалары

ЛОНДОН (СЭТА). 1956 чылда англи компанияларның кончааларының өзүлдезиниң дугайында «Файнэншл таймс» солун медээлер парлап үндүрген. 1956 чылда боттарының чыл отчеттарын парлап үндүрген 2852 үлетпүр компанияларының алган кончаалары мурнундагы отчеттуг үе-биле дөмейлээрге, 1922 миллион фунт стерлингтен 2905 миллион фунт стерлинг чедир, азы 9 хуу өскен.

Мурнундагы чылдар-биле бир дөмей, колониальдыг болгаш хамаарылгалыг чурттарның бойдус байлактарын ажыглап мөлчүп турар компанияларның кончаазы дикчок көвей болуп турар. Чижээлээрге, 349 каучук компанияларының кончаазы 50 хууга өскен болгаш 25,5 миллион фунт стерлинг болган.

Металлургия компанияларының кончаазы база онза өскен. Ол бөлүкке кирип турар 36 компаниялар 128,9 миллион фунт стерлинг орулга алган, ол болза эрткен отчеттуг чылга бодаарга 31,5 хуу ажыг болуп турар.

Пөс-таавы үлетпүрүнде үргүлчүнүң кризизи болгаш автомобиль үлетпүрүнде байдалдың баксыраашкыны оларның компанияларында кончааның кудулаашкынын болдурган. Чижээлээрге, хөвен-саазын аргыгларын бүдүрүп үндүрүп турар 66 компанияларның кончаазы 29,9 хуу кызырлыган. 117 автомобиль болгаш ужар-чүүл компаниялары эрткен отчёттуг чылда 148,3 миллион фунт стерлинг турганынга бодаарга, 142,7 миллион фунт стерлинг орулгалыг болган.

Конгресске Эйзенхауэрниң „чуртта байдал дугайында" бижии

ВАШИНГТОН, 11. (СЭТА). Президент Эйзенхауэрниң конгрессиниң ийи палаталарының каттышкан хуралынга «чуртта байдал дугайында» чаңчыл болган бижии-биле чүве чугаалааш, аңаа АКШ-тың чазааның даштыкы болгаш иштики политиказының үндезиннерин тайылбырлаан.

Болунуң бижииниң даштыкы политиктиг талазынга президент Эйзенхауэр амгы үеде делегейде болуп турар болуушкуннарга хамаарыштыр болунуң бодалын тайылбырлаан. Бижиктен ап көөрге, президент Эйзенхауэр, «Американың амыдыралчы эрге-ажыктары, бөмбүрзектиң ийи талаларын болгаш бүгү диптерни хаара тутпушаан, бүгү делегей-биле холбашкан» деп бадыткааш, АКШ-тың делегейге тергиидели доктаадырының ажык империалистиг программазын чарлаан. Эйзенхауэр болунун бижиинге хамаарылгалыг чурттарның улустарының национал хамаарышпас чорук дээш демиселиниң күштелгенин «национализмниң өзүп, бүгүдеге билдингир болуп турар чалгыы» деп адавышаан хүлээп көрген.

«Болу берген өскерлиишкиннер хосталганың сагыш-бодалының саъылдары-биле чаартынган делегейни баш удур сагындырып турар» деп ол медеглээн. Ынчалза-даа президентиниң сөзүнден илереп турарын ёзугаар алырга, ол делегей АКШ-тың контролюнуң адаанга турар ужурлуг ышкажыл. «Бистиң хүлээлгелеривис, бистиң чырып негээрээн болувустуң эрге-ажыктарывыс... делегей херектеринге бедик рольду — мөге күштүг удуртурунуң ролюн — болувуска алырывысты хүлээдип турар-дыр» деп Эйзенхауэр айыткан.

Оон медеглели-биле алырга, АКШ-тың чепсектиг күштери амгы үеде «тайбын үениң төөгүзүнде эң күчүлүг болуп турар» болза-даа, «амгы үениң, четчир болгаш ынанныштыг шериг күчүлүг турарын» негевишаан, аңаа холбаштыр Эйзенхауэр эндере чепсегленишкинниң амдаа күштелдирерийче херек кырында кыйгырган. «Болувустуң эртемниг шинчилелдеривис-биле болгаш болбаазырангай ажыдыышкыннарывыс-биле бистер боо-чепсектиң улам-на эң ажыктыг хевирлерин тургузуп турар бис..., деп президент медеглээн. — Ол чугула күжениишкиннерни уламчылаар бис», шериг талазы-биле «бистиң өңнүктеривистиң», тодаргайлаарга НАТО, СЕАТО дээн ышкаш ындыг агрессчи блоктарның, киржикчилериниң «күштери-биле сырый кады ажылдажылгага хөделиилинер» деп Эйзенхауэр кыйгырган. Ол блоктар тайбынны болгаш АКШ-тың база өске-даа чурттарның айыыл чок чоруун камгалаарынга дөгүм болур деп бадыткааш, ол блоктарны Эйзенхауэр мактаан.

АКШ-тың даштыкыда пропаганда ажылының бүгү харысаалгазын чүъктеп турар болгаш «күш дөгээр» политиканың суртаалчызы деп алдаржаан АКШ-тың информация агентилелинге акшаландырыгларны күштелдиреринче конгрессти президент кыйгырган.

Президент, хөй-нииити санал-оналын тооп көрген кижи бооп, АКШ «чепсегленишкинни болгаш чепсектиг күштерни кызырарын болдунар аргалыг болдурар кандыг-даа ынанныштыг дугуржулганы чарарынга белен деп база медеглээн. Ол «ажык дээрниң» талазы-биле болунун планын биеэги-ле хевээр камгалаан.

Болунуң бижииниң кезээнге Эйзенхауэр Ортаакы Чөөн чүкке хамаарышпас болунун шуут-ла империалистиг характерлиг болгаш ол районга АКШ-тың тергиидели хандырар бодалгалыг программазын хүлээп алырынче база катап чүткүткен. АКШ-тың иштики байдалын үнелеп көөрде Эйзенхауэрниң бадыткааны болза, америк экономика ам үеде «күштүг болгаш шынында кадык» болуп турар. Ынчалза-даа «айыыл кезээде бар болуп турар» деп чугаалааш инфляция болу бээриниң магат чогундан сагыш чорааның ол илергейлээн. Аңаа чылдак кылдыр каш, ажылчыннарны ажыл төлевири бедидерин негевезин болгаш «америк улустуң мурнунга боттарының харысаалгазының дугайын боданырын» ол кыйгырган «Угаан сарыыл кирген ажык кончаа эргежок чугула» деп медеглезе-даа, өртектерни бедитпезинче капиталистерни ол база кыйгырган.

Үндүрүглер дугайында айтырыг фермерлерниң байдалы, күш-ажыл дүрүм хоойлузу, кадык камгалалы болгаш өске-даа дээн чижектиг, иштики политиканың эң чугула айтырыгларын президент Эйзенхауэр болунун бижиинде ыттаваан, ол айтырыгларны келир үеде оон боду азы «ведомстволарның болгаш албан черлериниң удуртукчулары» көргеш, дараазындагы бижикке киирер деп, чүгле ынчаар чугаалап каан.

Херээжен колхозчунуң өөр бөрүлер-биле демисели

АКМОЛИНСК. Бо чорук Маскабайның сүргүн одар-белчиириниде Селикин ховузунга болган. Хойжу Софья Ермагамбетова хойларын хүнүүс хойлар чемгерер харын эшкен черже сүре бергеш, оларга сиген каап берген. Хойлар сигенни чивээннер. Олар бирде бөлдүнчүп, бирде олбо талаларынче хоюп турганнар. Хөй чылдарда хөй кадарып келген колхозчу хойларның девидеп турарының чылдагааның—чоокта бөрүлер бар деп чүвени билип каан.

Ермагамбетова аъдын аазертеп мунгаш, боозун алгаш, кайда чүү болуп турарын көрүп хапкан. Чоокта бүүрелчиннер артынга өөр бөрүлер чорааның ол көрүп каан. Колхозтуң хойларынга айыыл кыжанып турган. Дуза дилээр чай чок апарган.

Калчаараан бөрүлер аъттыг кижиже халчып келгеннер. Боо даажы үнген. Аъттың будундан кээп сегирип алган кончуг улуг бөрүнү Софья бөолап каан. Ол үеде элээн каш бөрүлер херээжен кижиже халый бергеннер болгаш ону аът кырындан дүжүр соккаңнар. Ермагамбетоваага кончуг аарышкылыг болган, ынчалза-даа ол дүвүревээн. Боонуң ужазы-биле ол бөрүлерни хап-соп турган, ийиги бөрүнү өлүрген, а оон соонда боозун кончут шалып октай тыртып алгаш, база бөолаач. Ушку бөрүнү өлүрген. Өөр бөрүлер чер былара халышканнар.

Эрес-дидим херээжен бөрүлерни сүрүп эгелээн. Беш километр черге чедир сүрген. Часпас адыышкын-биле база ийи араатанны колхозчу өлүрген, калатта хойларга ам айыыл чок деп чүвеге бүзүрээш, ол хойларынга ээп келген.

Олар участоктуң кызыл булуңунга ол черде хөй-хөй колхозтарның хойжулары ол кежээ чыылганнар. Колхозчу Софья Ермагамбетованың аллар сураглыг эрес-дидим чоруу дээш малчыннар аңаа изиг-биле өөрүп четтиргеннер.

(СЭТА).

Редактор К. С. ШОЙГУ.

ОБЛАСТЫҢ НАЦИОНАЛ ШИИ ТЕАТРЫНГА

январь 17-де

Н. Минниковтуң

ХОЛА ХАРАГАННАР ЧЕЧЕКТЕЛИП ТУРДА

деп шиизи болур.

январь 18-те

Б. Куварев биле

А. Успенскийниң

ХАЖЫДЫЫШКЫННЫГ КӨРҮНЧҮКТЕРНИҢ ХААН ЧЕРИ

деп шиизи болур.

Шиилерниң эгелээри: кежээкиниң 8 шактарда.

Дирекция.

УГААН БАНСЫРААНДА ЧИГИРНИ ХӨЙНҮ ЧИИР ДИЖИРИ ШЫН БЕ?

Организмниң ниити байдалы, оон-биле кады төп нерв системазын быжыглаарда бир чиижек-хемчээлдиг чемненири чугула. Организмге эргежок чугула бүгү чемнерни ажыглаар (белоктар, үстер, углеводтар, минеральдыг дустар болгаш витаминнер). Кандыг бир чаңгыс продукт (бо удаада чигир) угаанны быжыктырар дээр бодалдар эртем талазы-биле кандыг-даа үндезин чок.

МАЛ БОЛГАШ ҮНҮШ ПРОДУКТУЛАРЫ КИЖИГЕ КАНДЫГ АЖЫКТЫГЫЛ?

Мал продуктулары эки шиңгээтинери-биле ылгалып турар (92-ден 100 хуу чедир). Оон составы долу үнелиг белоктар, кижиниң организминге ажыктыг янзы-бүрү минеральдыг дустар, «А» болгаш «Д» деп витаминнер болгаш өске-даа организмге херек чүүлдер-биле бай.

Үнүш продуктулары кижиниң чеминде хөй черни ээлеп турар. Ол продуктуларда бөлүүн клеткалар бар болганда оларның шиңгээтинери мал продуктуларынга бодаарга багай. Олар чемге хереглээр углеводтарның, «С» витаминниң, «В» бөлүктүң витаминнериниң, минеральдыг дустарның кол үнер дөзү болур. Хонукта кижиниң хереглээри белоктарның 60—70 хуузун үнүш продуктулары берип турар. Хоюп каапкан чем-биле кады үнүш продуктуларының синиртинери эки апаар.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харысаалгалыг секретарьның культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агыйн килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00033. Культура өргээлериниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылдан үнделээштинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ЯНВАРЬ 18 ПЯТНИЦА № 13 (3725)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Узбекистанда улустуң байырлалдары (1—2 арыннар).

Казахстанның найысалалында бүгү улустуң байырлалы (2—3 арыннар).

М. Кызыл-оол.— Хойжунуң күш-ажылы (3 арын).

З. Сагаачы, М. Далаа, Х. Чургуй-оол.— Тракторларның, кедээ ажыл-агый машиналарының септелгезин дүргедедир (3 арын).

К. Салчы.— Механизастатынып турар фермада (3 арын).

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР: Д. Сарыглар.— Бригадир чүвү кылып турарыл.

И. Делег-оол.— Часка белеткел чок (4 арын).

В. Крестьянинов.— Чехословак кинофильмнерниң фестивалының доозулганы (4 арын).

Совет-болгар садыг харылзааларынга (4 арын).

Алжирде байдал (4 арын).

Йеменниң Египетте алчызының медеглели (4 арын).

Чаа англи чазактың составы (4 арын).

УЗБЕКИСТАНДА УЛУСТУҢ БАЙЫРЛАЛДАРЫ

Маадырлыг күш-ажылы-биле болгаш республиказын алдаржыткан узбек улус чазактың дээди шаңналынга — Ленин орденинге четкен.

Узбек ССР-ниң Дээди Совединиң, Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Узбекистанның Компартиязының Төп Комитединиң каттышкан байырлыг хуралы январь 13-те Ташкентиге, операның болгаш балеттиң Навои аттыг узбек театрынга болган. Театрның залынга кайгамчыктыг кижилер—бүдүрүлгениң чаартыкчылары, бедик дүжүттерниң алдаржаан мастерлери, кедээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, эртемденнер, партия, совет, профэвилел болгаш комсомол ажылдакчылары, культураның болгаш уран-чүүлдүң ажылдакчылары чыылган. Акы-дуңмалышкы республикалардан хөй санныг аалчылар база олуржуп турган.

Өлүм чок Ленинниң хөрек бюстизин чидиг кызыл туктар-биле болгаш дириг чечектер-биле ханызында шимеп каастаан сценаже чыылган кижилерниң карактарының шии угланган турган. «Марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле — коммунизмниң тиилелгезинче бурунгаар!» деп дайынчы кыйгырыгның состери сценаның кырынга чалбыышталып турган.

Эртенгиниң 10 шак. СЭКП ТК-ның Бирги секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү эш Н. С. Хрущев, Узбекистанның партия болгаш совет организацияларының удуртукчулары, колхозчу шолдерниң, үлетпүр бүдүрүлгелериниң алдаржаан ажыл-ишчилери, акы-дуңмалышкы республикаларның төлээлериниң удуртукчулары президиум столунга кээп олурарга хуралдың киржикчилери чылыы-биле уткаан.

Узбек ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Ш. Р. Рашидов байырлыг хуралды ажыткан. 1956 чылда чурттуң төөгүзүнге совет улустуң ажыл-агыйжы улуг чедиишкиннериниң чылы болуп кирер деп ол чугаалаан. СЭКП-ниң XX съездизиниң улуг чаагай айтышкыннары-биле соруг кирген Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары эрткен чылдың дургузунда коммунизм тургузуушкунунуң оруу-биле бурунгаар улуг базымны кылганнар. Дээди шаңналга—Ленин орденинге четкен акы-дуңмалышкы республикаларның—Казахстанның, Таджикистанның, Киргизияның болгаш Туркменияның, Алтай болгаш Красноярск крайларының, Москва, Чкалов, Омск, Новосибирск, Челябинск, Саратов болгаш Воронеж областарының кедээ ажыл-агыйының ажылчыларының чедиишкиннеринге узбек улус сеткилиниң ханызындан өөрүп турар. Узбек улустуң күш-ажылчы тиилелгезин оон-биле кады бистиң улуг Төрээн чуртувустуң бүгү-ле акы-дуңмалышкы улустары байырлап турар.

КУР-нуң дээди өөредилге министриниң оралакчызы эш Цзян Чжао-лунь баштаан улуг кыдат улустуң төлээлекчилери, а ол ышкаш Москва болгаш Ленинград областарының, Украин, Азербайджан, Киргиз, Таджик, Армян, Туркмен ССР-лерден аалчылар байырлыг хуралга киржип турар деп эш Рашидов дыңнаткан.

Ол дыңнадыгны чыылганнар диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Узбек ССР-ниң Дээди Совединиң, Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Узбекистанның Компартиязының ТК-зының өмүнээзинден, бүгү ажылчы чоннарның өмүнээзинден эш Рашидов республикада келген күзенчиг аалчыларга чүректиң ханызындан байыр дамчыткан.

Узбекистанның хөвеңчилери, „республиканың бүгү ажылчы чоннары бедик шаңналды алдарлыы-биле бадыткаар, 1957 чылда боттарының патриотчу хүлээлгезин алдарлыы-биле күүседир болгаш 3 миллион тонна хөвеңни бээр дээш күштерин харамнанмас деп силерниң өмүнээңерден, узбек улустуң өмүнээзинден Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге, Совет чазакка, бистиң эргим аалчыларывыска—акы-дуңмалышкы республикаларның төлээлекчилеринге бүзүрелдиг мени чопшээреп көрүңер деп ол чугаалаан.

Эш Рашидовтуң чугаазының сөөлгү түңнел состери залга үргүлчүлелдиг адыш часкаашкынын болдурган. ССР Эвилелиниң Күрүне гимнизи чаңгыланып үнген.

Партияның Ташкент обкомунуң секретары эш Нуруттинов сөс берген. Оон саналын ёзугаар байырлыг хуралдың киржикчилери Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Президиумун хуралдың хүндүлүг президиумунга кайгамчык улуг бир эп-сеткил-биле соңгаан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Бирги секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү эш Н. С. Хрущевка сөс берген. Индирге эш Н. С. Хрущев кестүп келирге хуралдың киржикчилери үзүлбес, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ чугаазы

Эштер, Узбек Совет Социалистиг Республиканың Дээди Совединиң Узбекистанның Компартиязының Төп Комитеди-биле, Узбек ССР-ниң Министрлер Чөвүлели-биле болгаш ажылчы чоннарның активи-биле кады кылган байырлыг хуралынга олуржур болгаш ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң Президиумунуң даазканың ёзугаар Ленин орденин Узбек ССР-ге тыпсыр улуг алдар меңээ онаашкан.

Совет хөвең ажылын хөгжүдериниң херээнге колхозчуларның, МТС-тер, совхозтар ажылдакчыларының, кедээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң болгаш эртемденнериниң, партия, совет болгаш кедээ ажыл-агый ажылдакчыларының кылганы улуг болгаш үре-түңнелдиг ажылы дээш шаңналды ап турар-дыр силер.

Эштер! Ол шаңнал узбек улустуң күш-ажылы-биле, узбек хөвеңчилериниң күш-ажылы-биле чаалап алдынган. Узбек ССР—Ортаакы Азияның совет республикаларының эң-не улуг республиказы, бо дээрге чуртка хөй хөвеңни берип турар. Бо чылын 3 миллион тонна чиг хөвеңни бээр деп салдынган сорулганы—хөвең бүдүрерин көвүдедири дээш демиселде чаа үе-чаза кылдыр көөр херек. Эр, херээжен узбек колхозчулар, совхозтар ажылчыннары ол кызыгаарны чаалап аптар болгаш үш миллион тонна хөвеңни алыр дээрзинге бүзүрээр мен. (Адыш часкаашкыны).

Социалистиг тургузуушкунунуң херээнге узбек улустуң киирген шудургу күш-ажылга чаалап алдынган бедик шаңнал-биле холбаштыр Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң, ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң өмүнээзинден узбек улуска байыр чедирерин чопшээреп көрүңер.

Узбек ССР-ниң эр, херээжен колхозчуларының, эр, херээжен ажылчыннарының, инженерлериниң, техниктериниң, агрономнарының, зоотехниктериниң, эртемденнериниң чедип алган чедиишкиннери — үлетпүрнуң, ылаңгыя аар индустрияның болгаш машина тудуунуң хөгжүлдезинге, эртемниң хөгжүлдезинге совет улустуң чедип алган чаалап алыышкыннарының түңнели-дир. Ол бүгү болза колхозчу тараачыннарның даянып алгаш кедээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинге улуг чедиишкиннерни чедип алганының үндезини, аңаа даянып алгаш силерниң республиканарның бедик шаңналды чедип алганының үндезини болур.

Эштер! Узбек ССР болгаш Ортаакы Азияның өске-даа совет республикалары кайгамчык улуг чедиишкиннерлиг. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилелгезиниң үре-түңнелдери болуп турар ол чедиишкиннерни, мен бодаарымга, чамдык кижилер, харын-даа Совет Эвилелинде безин чамдык кижилер ам-даа медерел билбейн турар.

Узбекистанга үшкү удаа кээп тур мен. Ортаакы Азияның өске-даа совет республикаларынга база чораан мен, ол улустарны мурнунда база билир чораан мен, Узбекистанның, Киргизияның, Туркменияның, а ол ышкаш Казахстанның болгаш өске-даа республикаларның төлээлекчилери-биле үргүлчү ужуражып келген мен, ол республикаларның улустарының арга-мергежилдериниң болгаш күш-ажылчы чедиишкиннериниң дугайын билир турган мен. Ынчалза-даа кажан кижилер-биле ужуражып, колхозтарга болгаш совхозтарга, үлетпүр бүдүрүлгелерге баргаш, болуунун көрген бүгү-ле чүүлдериниң дугайында кижиниң билиин чүү-даа чүве солуп шыдавас.

Силерниң чедиишкиннер сагыш сеткилге кажок улуг салдарны чедирип турар-дыр. Бо республикаларның болгаш оларның улустарының дугайында долу билиишкин чамдык эштерде ам-даа чок. Ортаакы Азия республикаларының улустарын хожудангай кылдыр чуруп көргүзүп турган эрткен үениң географтыг тодаргайлап бижиишкиннерин болгаш чечен-чогаал литературазын ёзугаар тургустунган эрги билиишкиннер-биле чамдык кижилер чурттап турар. Ынчалза-даа совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда бо республикаларның улустары боттарының хөгжүлдезинге тергиин бедик кедүрүлген, олар хөй күштерни мөөңнеп алган, боттарының национал кадрларын тургускан, эртемденнерин, боттарының интеллигенциязын өстүрүп доруктурган. Олар болза бистиң шуптувустуң дүрүм ёзугаар чоргаарланып турарывыс ындыг бүдүрүлгечи түңнелдерни чедип алганнар. (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Узбек ССР-ниң болгаш өске-даа республикаларның чедиишкиннери — ажылчын аңгының тиилелгезиниң дугайында, күш-ажылчы тараачыннар-биле эвилелге ажылчын аңгының, бүгү күш-ажылчы улустуң эрге-чагырганы чаалап алырының дугайында марксисчи-ленинчи теорияның амыдыралга тодаргай кескү бот-таныышкыны-дыр. (Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).

Ам империалистер Совет Эвилелинге болгаш бүгү социалистиг лагерьге удур калчаалыг удуушкунну кедүрүп үндүргеннер. Шының чугаалаарга, олар ону соксатпааннар-даа. Ол черле билдингир. Совет Эвилелиниң болгаш бүгү социалистиг чурттарның чедиишкинниг хөгжүп турары-биле, ол чурттарда улус ажыл-агыйы, оларның культуразы кедүрлүп турары-биле, ажылчы массаларның чаагай байдалы өзүп турары-биле империалистиг хардаачылар эптежип шыдавастар.

Эштер! «Эйзенхауэрниң доктриназы» дижир чүвениң дугайын номчаан боор силер. Совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда Совет Эвилелинге удур угланган чүзүн-баазын хөй-хөй доктриналар турган. Черчилльчи-даа, трумэнчи-даа доктриналар тургулаан, Совет Эвилелинге, бистиң чуртувустуң улустарынга болгаш бистиң чаалап алыышкыннарывыска хамаарыштыр бүгү-ле болгунгу дег эмге-ыик чок хөй баш улуг сегдээшкиннер тургулаан. Ынчалза-даа ол бүгү доктриналар болгаш баш улуг сегдээшкиннер буурап дүшкүлээн. Совет Эвилели гранит даштан бүткен чалым хая дег быжыг туруп турар болгаш оон күштери хүн келген тудум өзүп турар, ажыл-агыйы быжыгып турар, улус болу быжыгып турар. Болуунун эрге-чагырганы шагда-ла чаалап алган, марксизм-ленинизмниң тугун бедик кедүрген болгаш ол туктуң адаа-биле социализмни чедиишкинниг тургузуп турар, азы капитализмниң дарлалындан боттарының хосталгазы дээш ол туктуң адаа-биле демиселдиг чоруп, капиталистиг туруштарже чедиишкинниг шаап халдап турар улустар делегейде улам-на көвүдеп бар чыдар.

АКШ-тың президентизи дээрги Эйзенхауэр АКШ-тың чепсектиг күштерин Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте өөн эргежок чүгула деп көргени кандыг-даа үеде конгресстен чөпшээрел айтырбайн ажыглаар эргени аңаа тыпсырын, ол районнуң чурттарынга шериг болгаш экономиктиг «дузаламчыны» көргүзер бүрүн эргени аңаа тыпсырын АКШ-тың конгрезинден негээн. Совет Эвилели ол районнарны чаалап алырын күзеп турар, ынчангаш ындыг чүве болдурбас тэлээде, дегийт-ле кандыг-бир хемчеглерни алыр херек дээр аянныг кылдыр херекти дээрги Эйзенхауэр ынчаар көргүзүп турар-дыр. Ынчалза-даа Совет Эвилелинге ындыг буруудалышкынны онаарда улуг хоозун бодалчы болур херек деп чүвени билир силер.

Коммунизм Египетче шаап халдаар күзелдиг болгаш шаап халдаан деп империалистер чугаалап турарлар. Ынчалза-даа египеттерге удур, арабтарга удур эжелекчи дайынны чорудуп турган англи, француз болгаш израиль шериглер Египетче шаап халдааны бүгү делегейге билдингир болгай.

Ол империалистиг күштерге удур удурланыышкынның күчүлүг үнүн кым кедүрүп үндүргенил? Совет Эвилели. Совет Эвилели чүгле удурланыышкынның үнүн кедүрүп үндүрген эвес, харын агрессорларга шиитпирлиг сагындырыгны кылган. Ынчангаш Египетке дайынны соксадырынга Совет Эвилелиниң эвээш эвес ачы-хавыялыг болганын ам бүгүде билир. (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Англияның, Францияның болгаш Израильның агрессчи үүлгедиишкиннеринге удур АКШ база кандыг-бир чергелиг-биле демисежип турган-на харын. Ынчалзажок ол дээрге араб чурттарның боттарының хосталгазын быжыглаарынга АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң дуза көргүзер дээр күзели-биле мырыңай болбаан деп чүве удатпаанда илергейлетинген.

Чок, дээрги Эйзенхауэр ону күзевейн турар. Азияның болгаш Африканың хөй-хөй улустарын болуунуң сүртенчиг алгы-кышкызы-биле мурнунда коргуп тургаан британ арзылан чөлдүреп-чөнээн, кошкап-суларааан, хежүгайны берген болгаш ам болуунун кудурууну Египетке чидирипкен (адыш часкаашкыны) деп чүвени оон көрүп турары ол-дур.

Ынчангаш ам ол арзыланның орнунга, англи болгаш француз империализмниң орнунга Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң районнарынче америк империализм чүткүп турар.

Төөгүлүг улуг болуушкуннарның херечилери болуп турар-дыр бис. Египетче, херек кырында болуунуң үлетпүрү ам-даа чок тараачын чуртче халдаан англи, француз болгаш израиль шериглер сорулгазын чедип албайн, чудек-бужар чорууктарга таварышкаш, оорта арлып чоруурунче албадатырганнар.

Англи болгаш француз империализмниң эзлеп чагырыышкыны чүл деп чүвени боттарының оорганынга чүктеп эрткен болгаш ам колониалдыг дарлалдан национал хосталганың үре-түңнелдериниң амданын биле берген араб чурттарның улустары оларның иштики херектеринге кандыг-бир халдаарлаашкынны күзевейн турар.

Арабтар, күш-ажылдың бүгү кижилери —ажылчыннар, тараачыннар, интеллигенция ышкаш—ынчаар угаап турар: америк, англи болгаш өске-даа империалистер Совет Эвилелин ынчаар көөр хөөн чок болза, олар Совет Эвилелиниң дугайында туруп көрбээн ындыг чүүлдер дугайын аажок чугаалап турар болза, а совет эрге-чагырганың 39 чылдарының дургузунда Совет Эвилелиниң кайгамчык улуг бедикче кедүрүлгени, аажок улуг чаалап алыышкыннарны чедип алганы империалистерге багай болгаш империалистиг дарлалдан хосталып турар чурттарның улустарынга кончуг эки болуп турары илдең-дир.

Совет Эвилели эвес, харын англи, француз, америк болгаш өске-даа империалистер оларның национал байлактарын эжелеп ап болгаш төтчеглеп турар, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң районнарындан нефтиниң барык халаска сөөртүп ап турар деп чүвени араб делегейниң улустары көрүп турар. Совет Эвилели ындыг чүве кылбаан болгаш кылырын-даа бодавайн турар. Боттарының национал хамаарышпас чоруу дээш араб чурттарның чөптүг демиселинге Совет Эвилели ак-сеткилдиг дузалап турар. Фактылар ындыг-дыр, бүгүдеге, ылаңгыя араб чурттарның улустарынга илергей шынныг чорук ындыг-дыр.

Империалистер төөгүнүң хөгжүлдезин саададырын ам безин күзеп турарлар. Ынчалза-даа шаанда мону кылып турган бүгү-ле кижилерни шаандакы бок төгер өңгарже шагда-ла шывадапкан. «Эйзенхауэрниң доктриназы» база шак ындыг түңнелдерге таварышкан турары чигзиниишкин чок.

Империалистер болза улустарның национал-хосталгазының идеяларынга удур боо-чепсектиң күштери-биле демисежирин күзеп турарлар, ынчалзажок ол идеяларның хөгжүлдезин саададып шыдаптар дег ындыг чепсек чок. Национал-хосталганың идеялары ам агаарның болуну безин сиңниге берген. Оларны өлүрер аргажок. Ынчангаш кижилер бар черлерге боттарының хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш улустарның демиселиниң идеялары база бар. Оларның-биле демисежири — кижилерге удур демисешкени ол болур.

Бистиң дуржулгавысты, совет улустуң чедип алган чедиишкиннерин өөренгеш ак-сеткилдиг күш-ажылчы кижи бүрүзү бистиң тургузуувустуң, марксисчи-ленинчи өөредигниң таалалакчылары болу бээри маргылдаа чок дээрзинге бүзүрелдиг бис. Кандыг-даа үгер-боолар-биле, кандыг-даа самолеттар-биле ол өөредигни кандыг-даа кургуне доктаадып шыдавас. (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Ынчалза-даа, ам-даа хөй ажылдаар апаар бис, эштер. Бистиң улустарывыс эки ажылдаан болгаш эки ажылдап турар. Ынчалзажок менээргенмес ужурлуг бис. Бисте четпестер ам-даа хөй. Эң-не бедик шаңнал-биле — Ленин ордени-биле эрге ёзугаар шаңнатырган Узбек ССР-ни ап көрүңер. Узбек улус ол шаңналды чедип алган. Ынчалза-даа силерниң арааңарда кым-бир кижи республиканың бүгү эргалары ажыглатынган, ол кандыг-бир хемчээлдиг кызыгаарында чеде берген деп чугаалап болур бе? Узбекистанда ындыг кижи чок болгаш туруп-даа шыдавас деп бодаар мен, чүге дээрге бурунгаар шимчээшкинде кызыгаар чок. Силерде ам хөвеңниң дүжүдү гектарлан 22.3 центнер болуп турар. Ынчаарга республиказында хөвеңниң ортумак дүжүдү гектарлан 25 центнер ажыг, тодаргайлаарга, силерниинден 3 центнер хөй таджик эштер мында кожа олуруп турар-дыр. Ол-даа база кызыгаар эвес. Узбекистанда гектардан-на 30—40 болгаш оон туржук дөртенден хөй центнерни алган колхозтар бар. А гектардан-на 60 центнерни ап турар бригадалар бар. А 60 центнер—кызыгаар бе ол ынчаш? Кызыгаар безин эвес-тир. Ол — бөгүнгү кызыгаар-дыр, а даарта ол дугайын эрткен кызыгаар дугайы кылдыр чугаалай бээр.

Ынчангаш бистиң чер ажылывысты, бистиң үлетпүрүвүстү, бистиң культуравысты улам ыңай кедүрер дээш күженип ажылдаар ужурлуг бис. Күш-ажылды эң-не боттуг салырынче, салган күш-ажыл эң дээре түңнелдерни берген турарынче кичээнгейни салыр херек. Бо талазы-биле бисте ам-даа бүгү-ле чүве четче бодатынмаан болгаш бүгү-ле чүвени чедир ажыглаваан.

Бисте миллионер колхозтар ынча-ынча дээрин ам дыңнап болур. Ол чорук чамдык районнарда мактанышкынның хемчээли, чедип алдынган түңнелдерни үнелеп көөрүнүң хемчээли болуп бар чыдар. Мактанышкынның ындыг хемчээлин шүгүмчүлекчи көөр, колхозтарны улгаттыр каттыштырганы чүү болганын утпас херек, эштер. Чижек кылдыр алырга, 5 колхозтар тус бүрүзүнзе-ле 200 муң рубль орулганы ап турган дийик. Ол беш колхозтар чаңгыс колхоз кылдыр каттышкан, ынчангаш миллионер колхоз апарган. Ындыг «миллионерлерниң» чамдыктары хожудангайлар болуп турган олчаңгыла хожудангай болуп арткылаан. Ону кандыг миллионер дээрил? (Каткы). Миллион орулга — ол дээрге ам-даа өзүлдениң көргүзүү эвес, ол дээрге ажыл-агыйның хөгжүлдезин үнелеп көөрүнге эмин эртир бүдүүлүк билиишкин-дир. Бурунгаар кыйгырыгы дег, колхозчуларның болгаш совхозтар ажылчыннарының күштерин мөөңнеги дег өске көргүзүглерни удуртулга боллурар херек. Ындыг көргүзүг болза гектар черден алдынган орулга болуп турар.

Бөгүн Ленин аттыг колхозка чораащ, колхозтуң даргазы болгаш садчызы — кайгамчыктыг кижи Ризамат Мусамухамедов-биле чугаалаштывыс. — Гектар виноградник кайы хире орулганы бээрил? деп колхоз даргазындан айтырдым.

Оон харыылааны болза:

— 120 муң рубль.

— А гектар рис кайы хире орулганы берип турарыл?

Ол 16 муң рубль чурагайны адады.

— Гектар хөвең чеже хире орулганы берип турарыл?

— 15 муң рубль — деп колхозтуң даргазы харыылады.

Продукцияның чаңгыстың хемчээлинге күш-ажылдың чарыгдалы ристиинге бодаарга, виноградникке оранчок эвээш болуп турары чугаалажылгадан илереен. Ол —солун чурагайлар-дыр. Ол ажыл-агыйда бүдүрүлгеге салдынган күш-хүн бүрүзү эки төлеп турар-дыр. Бистер болза экономиказже ханылап кирер, боттарывыстың күш-ажылывысты эң-не бүдүрүкчүлүг ажыглаар ужурлуг бис — бистиң бурунгаар шимчээшкинивистиң үндезини ында.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедилдери, чарыгдатынган күш-ажылдың чаңгыстың хемчээлинге продукт бүдүрерин көвүдедири — үндезин айтырыг ол, эштер. Капитализм-биле экономиктиг чарышка тиилелгени чүгле күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүреринге үндезилээш чедип ап болур бис. Эң кыска хуусаада ол сорулганы база чедиишкинниг шиитпирлээривис чигзиниг чок. Ол болза кижи төрелгетен ниитилелиниң хөгжүлдезиниң төөгүзү-биле бүзүретинген, ол болза марксизм-ленинизмниң теориязы-биле бүзүретинген, социалистиг тургузуушкуннуң практиказы-биле бүзүретинген.

Ынчалзажок баштайгы чедиишкиннерге ожурган болбас. Бир эвес бистиң практиканывысты көөр болзувусса, бистиң ажылывысты эки тодарадып көөр болзувусса, боттуг эвес чүүлдерни хөйнү тывар бис.

Чоокта чаа СЭКП Төп Комитединиң Пленуму болуп эрткен, аңаа чугула ажыл-агыйжы айтырыгларны чугаалажып көрген. Ажыл-агый удуртулгазында четпестерни Пленумга эң-не ханы шүгүмчүлээн. Четпестерни дүрген-не чайладыр дээш боттарывыстың ажылывыста четпестерни моон соңгаар-даа дидими-биле илередир ужурлуг бис. Коммунистер болза аарыышкылыг мугургаларны кезип каантар болгаш оон уламындан организмниң улам ыңайгы хөгжүлдезинге болгаш быжыгылышкынынга идиг бээр дээш чидиг бижекти тудкаш, кижиниң мага-бодунга операцияны кылып турар кезер эмчи ышкаш болур ужурлуг. Бистиң ниитилел амыдыралывысты, бистиң ажылывысты шак ынчаар көрүп турар бис. Бистер база херек апарганда хирургияның бижээн тудуп алыр болгаш бистиң социалистиг күрүне организмивис улам-на дүрген хөгжүп база күштерин чыып алыын дээш, аарыг мугурганы дидими-биле кезип каантар ужурлуг бис. (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Чогуур мактадыы ап турган, четпестерниң дугайын кажан-даа утпаза чогуур, чүге дээрге ол чорук менээргениишкинге чедирип болур, а менээргениишкин—бистиң херээвиске дайзын болгай. Силерниң чедип алган бедик шаңналыңар — Ленин ордени — силерниң баштарыңарны дээскиндирбес, силерни менээргениишкинге чедире бербес дээрзинге бүзүрелдиг мен. Харын, ол шаңнал бүгү узбек улусту соруг киирер, республиканы улам хөгжүдер дээш, бойдустуң бүгү байлактарын улам ыңай ажыглаар дээш, ол байлактарны улуска бараан болур кылдыр тургузаар дээш демиселге улам-на хөй күштерни, улам хөй күзелди болгаш энергияны узбек улуска болдурар. Ынчангаш чүгле боттарыңарның байлактарыңарны эвес, харын Совет Эвилелиниң бүгү улустарының байлактарын база көвүдедир силер. Бистиң улустарывыстың аразынга найыралды хедээде быжыглап келгенивистиң болгаш моон соңгаар-даа быжыглаарывыстың ачызында күштүг болгаш тиилетирбес бис. (Адыш часкаашкыны).

Бистиң өске бүгү совет республикаларывыста ышкаш, Узбек Республиказы Совет Эвилелиниң хөй-хөй националдары найыралдыг чурттап болгаш ажылдап турарын демдеглээри чаагай-дыр, эштер. Буржуазы политиктериниң билип турары ышкаш ындыг үткалыг национал айтырыг ам бисте чок. Бисте — чурттуң бүгү улустарының аразында сырый каттыжышкын болгаш найырал туруп турар, чүге дээрге улус бүрүзү бистиң социалистиг улуг ниитилеливистиң күзенчиг кежигүнү болуп турар. Ынчаарга бистиң чуртувуста кижи бүрүзүнге ажыл хандыртынган, Совет Эвилелиниң хамаатызынга таарышкаң бүгү-ле чүүлдер кижи бүрүзүнге оон ачы-хавыяаларын ёзугаар бердинип турар. (Адыш часкаашкыны).

Республиканы Ленин ордени-биле шаңнаанынга холбаштыр силерге база катап байыр чедирип тур мен, хөвең ажылының хөгжүлдезинге кайгамчыктыг чедиишкиннерни чедип алган бүгү эр, херээжен колхозчуларга, совхозтарның болгаш машина-трактор станцияларының ажылчыннарынга, кедээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринге, эртемденнерге, партия, совет болгаш кедээ ажыл-агый ажылдакчыларынга шаңнал-биле холбаштыр байыр чедирип тур мен. Ленинниң ол ордени Узбекистанның улузунуң чоргаарланышкыны, болзун, бүгү улустарның чаагай чоруунга, Совет Эвилелиниң улустарының чаагай чоруунга болгаш чечектелиишкининге чаа-чаа тиилелгелерже, чаа-чаа чедиишкиннерже силерни кыйгырып. А бистиң улузувустуң эрге-ажыктары бүгү делегейниң күш-ажылчы улузунуң эрге-ажыктарынга дүүжүп турар.

Ак-сеткилдиг болгаш төлептиг ажылдаан база бедик шаңналды — Ленин орденин чаалап алган Узбекистанның улузу делгерезин! (Шупту туруп келген, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).

Узбекистанның Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры аттарны чедип алган, боттарының эрес-маадырлыг күш-ажылы дээш орденнер-биле болгаш медальдар-биле шаңнатырган мурнакчы кижилери делгерезин! (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Бодунуң улузун төлептиг сырый каттыштырып турар болгаш улуг Ленинниң айыткан оруу-биле ону аппар чоруур Узбекистанның Коммунистиг партиязы делгерезин! (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Совет Эвилелиниң улустарының бузулбас эвилели делгерезин! (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Улуг Коммунистиг партия — бистиң өлүм чок башкывыс Владимир Ильич Ленинниң тургускан партиязы делгерезин! (Диңмиттиг, байырлаашкынче шилчип турар үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).

* * *

Республиканың шаңнатканы Ленин орденин эш Н. С. Хрущев Узбекистанның КП-зының ТК-зының Бирги секретары Н. А. Мухитдиновка тутсуп берген. Адыш часкаашкыны залга элээн каш минутаның дургузунда база катап үргүлчүлээн.

Бүдүрүлгениң мурнакчылары, бедик дүжүттерниң мастерлери индирже удаа-дараалаштыр үнүп тургулааннар. Ташкент областың Октябрьский районунуң Каганович аттыг колхозунуң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың үш дапкыр Маадыры эш Х. Турсункулов, Ташкентиниң Каганович аттыг паровоз-вагон септээр заводунуң ажылчыны эш В. Т. Кожечкин, Андижан областың партиязының Пахта-абадский райкомунуң секретары, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш К. Нигматшаев, хөвеңниң алдарлыг чыыкчызы, ам Бухара областың Кавалямахмудский кедээ Совединиң даргазы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш Ч. Шарапова болгаш өскелер-даа боттарының чугааларынга хөвең ажылының дугайында улуг сагыш салыышкыны дээш Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка ханы өөрүп четиргенин илереткеннер. Узбекистанның ажылчы чоннары чедип алган чүүлдеринге доктаазының, ажылга чедиишкиннерин көвүдедириин, СЭКП-ниң XX съездизиниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле оналгаларын хуусаа бетинде күүседир дээш бүгү күжүн салыр дээрин олар бүзүреткеннер.

Кыдат Улус Республиканың дээди школалар ажылдакчыларының төлээлериниң удуртукчузу, КУР-нуң Дээди өөредилге министриниң оралакчызы эш Цзян Чжао-луньнуң чугаазын чыылганнар чылыы-биле уткааннар. Кыдат улустуң өмүнээзинден Узбекистанның ажылчы чоннарынга ол изиг байырны дамчыткан болгаш чүректиң ханызындан амыр-мендини дамчыткаш, келир үеде оларның улам улуг чедиишкиннерлиг болурун күзээн.

(Төнчүзү 2-ги арында).

УЗБЕКИСТАНДА УЛУСТУҢ БАЙЫРЛАЛДАРЫ

(Төнчүзү).

Ак-дуңмалышкы республикаларның төлээлериниң удуртукчулары — Таджикистанның КП-зының ТК-зының Бирги секретары эш Т. Ульджабаев, Киргизияның КП-зының ТК-зының Бирги секретары эш И. Раззаков, Туркменияның КП-зының ТК-зының Бирги секретары эш Н. Дурдыева, Армян ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы эш А. К. Шевоян, партияның Ленинград обкомунуң секретары эш Н. Г. Корытков, Москваның облкүскомунуң даргазының оралакчызы эш П. М. Скачков, Азербайжан ССР-ниң Көдээ ажыл-агый министри эш Г. А. Сеидов олар чүве чугаалааннар. Чедип алганы тиилелге болгаш чазактың дээди шаңналы-биле холбаштыр Узбекистанның ажылчы чоннарынга байыр чедирбишаан, олар ленинчи национал политиканың тиилелгезиниң, совет улустарның чарылбас найыралының дугайын чугаалааннар. Узбекистанның ажылчы чоннары Төрээн чуртту куш-ажылга чаа, ам-даа кайгамчыктыг чедишкиннер-биле өөртүр дээрзинге бүзүрелин илереткеннер.

Узбекистанның КП-зының ТК-зының Бирги секретары эш Н. А. Мухитдиновка сөс берген.

Эш Н. А. МУХИТДИНОВТУҢ чугаазы

— Бөгүн бистиң республикавыстың амыдыралынга уттундурбас байырлыг хүн-дүр. Төрээн Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка кызыгаар чок ынакшыл болгаш бердинген чорук чүректеринде сиңген Узбекистанның ажылчы чоннарының сагыш-сеткилинге бо хүн мөңгези-биле артар — деп ол чугаалаан.

Ажылчы ангының төлээлекчилериниң, колхозчу тараачыннарның, бистиң интеллигенцияывыстың, каттышкан хуралда олуржуп турарларның өмүнээзинден, Узбекистанның бүгү ажылчы чоннарының өмүнээзинден эш Мухитдинов республиканы Ленин ордени-биле шаңнааны дээш Коммунистиг партияның Төп Комитединге болгаш Совет чазакка ханызы-биле сеткил хандарын болгаш чүректиң ханызындан өөрүп четиргенин илереткен болгаш узбек улустуң куш-ажылын ол хире бедик-биле үнелээнин алдарлыы-биле шыңзыктырар төлээде, олар кужун болгаш чогаадыкчы энергиязын харамнанмас база республиканың мурнунга СЭКП-ниң XX съездизиниң салган сорулгаларын чедиишкинниг күүседир дээрзин бүзүреткен.

Алдыгы беш чылдың бирги чылында куш-ажылчы улуг чедиишкиннер-биле ак-дуңма республикаларның ажылчы чоннарынга узбек улустуң өмүнээзинден бо индирден изиг байыр чедирерин чөпшээреп көрүңер—деп оон ыңай эш Мухитдинов чугаалаан.

Совет Узбекистанның-даа база бүгү эвилелдешкен республикаларның-даа чедиишкиннери болза, шылгарангай ленинчи национал политиканың тиилелгезиниң, бистиң чуртувустуң улустарының мөңге болгаш бузулбас найыралының дугайын херечилеп турар-дыр. Пролетаржы интернационализминиң ёзузунга кижизидиңген узбек улус Совет Эвилелиниң бүгү улустарынга ак-дуңманың болгаш найыралдың кузел чүткүлүн илередип турар. Улам ыңайгы тиилелгелериниң үнер дөзү ол ыдыктыг найыралды быжыглаарында деп чүвени ол көрүп турар. Ол найыралды моон соңгаар-даа карак огу дег камгалаар бис.

СЭКП-ниң XX съездизиниң айыткан коммунистиг тургузуушкунунуң улуг чаагай программазынга хей-аът киирткен Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары 1956 чылда ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга шылгарангай чедиишкиннерни чедип алган.

Кижи төрелгетенниң төөгүзүнге чаңгыс чыл—ындыг-ла үр эвес хуусаа, ынчалза-даа бистиң чуртувус үе-шагның ол кескиндизиниң дургузунда коммунизмниң материал-техниктиг суурун тургузарының оруунуң талазы-биле бурунгаар улуг базымны кылган. Совет Эвилели улам-на күштүг апарган, оон экономиктиг болгаш камгаланыр күчү-шыдалы өскен, улустуң материалдыг чаагай байдалы бедээн деп СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлеринде демдеглеп турар.

1956 чыл тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң күштеринге чаа улуг тиилелгени берген. Улустарның тайбың кады ажылдажылгазынга шаптык кылар дээн империалистиг реакцияның агрессчи планы шуут буураан дүшкен.

Тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту камгалаарынга болуушкун идепкейлиг даштыкы политиказы-биле Совет Эвилели делегейниң бүгү-ле белүүн кижилериниң сеткил ханышкыныын болгаш изиг ынакшылын чаалап алган. Оон бүгү делегейге ат-алдары хемчээл чокка өскен.

Эрткен чылын социалистиг Узбекистанның ажылчы чоннары кайгамчыктыг чедиишкиннерни база чедип алган. Республиканың көдээ ажыл-агый талазы-биле, ылангыя хөвең ажылынга чедип алган чедиишкиннери болза, мурнакчы агротехниканы нептереткениниң түңнели, хөвең тарып турар бүгү республикаларның кайы-кайызынга ак-дуңма дузаламчызының база Совет Узбекистанның дугайында СЭКП Төп Комитединиң болгаш эвилелдиң чазааның хүн бүрүде сагыш салышкынының түңнели болур-дур. Хөвең ажылын болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа адырларын хөгжүдер дугайында партияның болгаш чазактың сагыш салышкынының чаа кайгамчыктыг илерээшкини болза, Голодный ховунуң кур черлерин суггарарының болгаш шингээдип алырының дугайында СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы болган. Узбекистанның болгаш Казахстанның ажылчы чоннары ол доктаалды ажыл-чорудулганың дайынчы программазы кылдыр хүлээп алган. Голодный ховуу хөвең ажылының улуг чери кылдыр хуулар үе ырак эвес.

Хөвең ажылының болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа адырларының хөгжүлдезинде чедиишкиннер маадырлыг ажылчын ангының болгаш алдарлыг интеллигенцияның идепкейлиг дузаламчызы чокка, көдээ ажыл-агыйга энергетиктиг базаны тургузуп турар, аңаа улам-на өзүп турар хемчээлдиг минералдыг чемишчидилгелерин, тракторларны, машиналарны берип турар кижилерниң дузаламчызы чокка болдунган дээр болза ужур-утка чок болур ийик.

— Ынчангаш, хөвең ажылынга тракторларны болгаш машиналарны бүдүрүп турар база хөвенни улустуң херегленир бараанналары кылдыр ажылдап кылып турар Москваның, Ленинградтың, Свердловскиниң, Сталинградтың, Челябинскиниң, Харьковтуң, Владимирниң, Ивановонуң болгаш чурттуң өске-даа үлетпүр төптериниң алдарлыг ажылчын ангызынга, инженер-техниктиг ажылдакчыларынга, — республиканың бүгү машина тудукчуларынга, химиктеринге, пөс-таавычыларынга Узбекистанның ажылчы чоннарының өмүнээзинден чүректиң ханызындан изиг байырны, узбек улуг (рахматты) өөрүп четиришкинни дамчыдарын меңээ чөпшээреп көрүңер, эргим эштер — деп эш Мухитдинов чугаалаан.

Бистер хөй националдыг совет улустуң чаңгыс аай ак-дуңмалышкы өг-бүлезинде чурттап турар бис. Коммунизм тургузуушкунунуң, бүгү улустуң херээнге бо дүнүн салышкынын республика бүрүзү салып турар. Узбек улустуң чугула салыышкыны, оон интернационалчы хүлээлгези болза, хөвең бүдүрерин көвүдедири болур. Ол дээш бистер моон соңгаар-даа холдарывысты сула салбайн, күжениишкинниг чаа күш-биле, могаг чок чаа күш-биле ажылдаар бис, эштер.

Оон ыңай эш Мухитдинов 1956 чылда улус ажыл-агый планын республиканың күүсеткениниң чамдык түңнелдерин чугаалаан. Бүрүне программазын үлетпүр хуусаа бетинде күүсеткен болгаш 800 миллион ажыг рубльдиң янзы-бүрү продукциязын пландан ажыр берген. Машина тудуушкунунуң, хөмүр даш, нефть, химия, ыяш, чер-черниң кооператив болгаш балык үлетпүрүнүң ажылдакчылары, а ол ышкаш хөй-чем бараанналарының үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери онаалгаларын чедиишкинниг күүсеткеннер. Эрткен чылын тудугжулар база эки ажылдааннар. 1955 чылга дөмейлээрге кылдынган капитал ажылдарның хемчээли 650 миллион рубль чедир көвүдээн. Чаа хөй-хөй үлетпүр, чурталга болгаш культура-амыдырал тудугларын ажыглалга дужааган.

— Хоорайларның ажылчыннарының, албан-хаакчыларының, студентилериниң болгаш өөреникчилериниң идепкейлиг дузаламчызы-биле күш-ажылчы улуг тиилелгени чедип алган көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң чедиишкиннеринге оңза чоргаарланып турар бис—деп эш Мухитдинов ургулчулеп чугаалаан. Колхозтар болгаш совхозтар 2 миллион 860 муң тонна хөвенни күрүнеге дужааган, ол болза, 1955 чылга дөмейлээрге барык-ла 400 муң тонна хөй болур. Чүл ол деп чүвени тодазы-биле билип алыр төлээде, 1950 чылдан 1955 чылга чедир эрткен 5 чылдың дургузунда хөвең бүдүрүлгезиниң чүгле 257 муң тонна көвүдээнин сактып билир херек. Эрткен чылын ышкаш ындыг хөй санныг хөвенни Узбекистан каш-даа дужаап көрбээн.

Бистиң торгу ажылдакчыларывыс эрткен чылды бедик көргүзүглерлиг дооскан. 34 муң центнер алы 1955 чылга дөмейлээрге үштүң бириниден хөй торгу коконнарын күрүнеге дужааган.

Дүб культуралары бүдүрери дыка өскен. Ол чугула чиг-этти бүдүрер талазы-биле Узбек Республика ам делегейде ийиги черни (Индияның соонда) ээлеп турар.

Күрүнеге тараа, картофель, ногаалар болгаш бахча культуралары дужаарының планы база хуусаа бетинде күүсетинген. Эрткен чылын республикага улуг кичээнгей рис тарылгазынче угланган турган. Шак ол үнелиг аъш-чем культуразының тарылгазы шөлү болгаш дүжүттүг көвүдээн.

Нииттиниң малының баш саны өскен, оон продуктулуу бедээн. Күрүнеге каракуль хураган кештери дужаар талазы-биле доктаатынган онаалгазын колхозтар болгаш совхозтар дыка ажыр күүсеткен. Нарын дүктүг хөй ажылын хөгжүдериниң эгези салдынган.

70 муң тонна чыгыы кат-чимистерни болгаш виноградтарны белеткээн, ол 1955 чылга дөмейлээрге ийи катап хөй, а кургаткан кат-чимистер болгаш кишмишалар —2 чартык катап хөй белеткетинген.

Республиканың улус ажыл-агыйының бүгү адырларының хөгжүлдезинде чедиишкиннер ажылчы чоннарның материалдыг болгаш культурлуг чаагай байдалын илеш-биле көдүрген. 1955 чыл-биле дөмейлээрге колхозтарның акша орулгазының 3 миллиард ажыг рубль өскенин, а куш-хүнүнүң бот-үнезиниң бүдүн чартык катап бедээнин чугаалаарга-ла четчир.

Эрткен чылын эртемни болгаш культураны, чырыдыышкынны болгаш кадык камгалалды хөгжүдеринге билдингир чедиишкиннер чедип алдынган. Ядролуг физиканың, химияның, үнүш чиг-эдинниң болгаш хөвенниң, суг айтырыының болгаш гидротехниканың эртем-шинчилел институттарын тургускан. Эртемнер академиязы бедик мергежилдиг кадрлар-биле быжыглатынган. Чаа дээди болгаш ортумак өөредилге черлери ажыттынгылаан.

Бо бүгү хемчеглер ленинчи национал политиканың тиилелгезин, интеллигенция кадрларының өскенин, оларның боттарының бүгү күштерин болгаш билиглерин улуска, төрээн Коммунистиг партияга кызыгаар чокка бараан болурунга бээринге белениин тодазы-биле көргүзүп турар.

Эштер! Партия болгаш чазак Узбекистанның колхозчуларының болгаш көдээ ажыл-агыйының тускай эртемниглериниң база үлетпүрүнүң ажылчыннарының, эртемниң болгаш культураның ажылдакчыларының күш-ажылын бедик-биле үнелээн. 16 муң чыгыы кижи Совет Эвилелиниң орденнери болгаш медальдары-биле шаңнаткан, а хөвең ажылының 200 сураглыг мастерлеринге Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан. Республиканың мурнакчы кижилеринге мактал болгаш алдар! Оларның хүрээлеңнери өзүп, көвүдеп турзун!

Оон ыңай эш Мухитдинов республиканың улус ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдери дээш демисел-биле холбашкан айтырыгларга доктаап, хөй-хөй партия, совет болгаш ажыл-агый органнарының ажыл чорудулгазында четпестерни айыткан. Күрүне планын чамдык бүдүрүлгелер күүсетпейн турар. Хөй-хөй заводтарда, фабрикаларда, тудугларда болгаш транспортта күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге, бот-үнени чиигедиринге болгаш ажылдарның шынарын бедидеринге чугула бар курлавырларны ажыглалга киирбейн турар. Чаа техниканы болгаш мурнакчы технологияны, бүдүрүлге чорудулгаларының автоматчыдылгазын болгаш механизациязын бүдүрүлгеге оожум нептередип турар. Мурнувузу ышкаш капитал, ылаңгыя чурталга тудуушкуну эң-не хожудангай участок болбушаан турар.

Көдээ ажыл-агыйга эвээш эвес частырыгларны база кылган бис. Хөй-хөй колхозтар болгаш совхозтар хөвең талазы-биле алган социалистиг хүлээлгелерин күүсетпээннер, оон уржуунда бистер эрткен чылын хуралга аазап турганывыска дөмейлээрге, республикага ниитизи-биле 140 муң тонна эвээш хөвенни күрүнеге дужааган бис. Тараа, ылаңгыя кукуруза болгаш джугара дүжүү республикада ам-даа куду. Люцерна ажылы сандараан.

Эш Мухитдинов мал ажылының байдалын ханызы-биле анализтээн. Хөй-хөй колхозтарда болгаш совхозтарда көдээ ажыл-агыйның ол чугула адыры дыка хожудап турар деп ол демдеглээн.

Үлетпүр бүдүрүлгезин улам ыңай хөгжүдер, продукция бүдүрүп үндүрерин көвүдедир болгаш шынарын экижидер база көдээ ажыл-агыйның чаа көдүрлүүшкүнүн хандырар талазы-биле улуг сорулгалар чаа, 1957 чылда республиканың мурнунда туруп турар. Ылангыя хөмүр даш үлетпүрү, энергетика болгаш тудуг материалдарының бүдүрүлгези улуу-биле хөгжүүр. 1957 чылда күрүнениң болгаш кижилерниң хууда чурталга тудуушкуну ийи катап көвүдээн турар.

Мал ажылын улам ыңай хөгжүдериниң айтырыгларынга доктаагаш, эш Мухитдиновтуң чугаалааны болза:

— Бистер 1957 чылда колхозтарга болгаш совхозтарга сүт бүдүрерин 224 муң тонна чедирер база чыл дургузунда колхозтарга инек бүрүзүнден 900 килограмм сүттү база совхозтарга 2 муң 450 килограмм сүттү алыр: эътти 129 муң тонна, дүктү — 17 муң хире тонна, куш чуургаларын — 266 миллион ажыг кезек чедирер болгаш 1 миллион 400 муңдан эвээш эвес кезек каракуль хураган кештерин алыр деп сорулганы болувустуң мурнувуста салып турар бис.

Мал ажылының продукциязының шак ындыг көвүдээрин хандырар төлээде, бо чылын 1956 чылга дөмейлээрге мал чемнери бүдүрерин бети дээрге-ле ийи катап көвүдедири, мал ажылынга хөй күш кирер ажылдарның механизастаашкынының деңнелин бедидери чугула.

Мал ажылын улам ыңай көдүрер дээш, бистиң хөвең ажылын хөгжүдер дээш демисежип турарывыс ышкаш шак ындыг күш болгаш туруш-биле демисежиривис чугула деп оратор онзалап демдеглээн. Мал ажылының продукциязын бүдүрерин үзүктел чокка көвүдедири — республиканың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң соңгаарладып болбас тоң чугула сорулгаларының бирээзи.

Хөвең бүдүрерин улам ыңай көвүдедир талазы-биле улуг болгаш харысаалгалыг сорулгалар республиканың мурнунда салдынып турар. Бо чылын Узбекистанның хөвенчилери Төрээн чуртка 3 миллион тоннадан эвээш эвес чиг хөвенни бээр ужурлуг. Мөнаа колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-терниң бар улуг курлавырларын долузу-биле ажыглаары, чер ажылының мурнакчы культуразын нептередир талазы-биле чамдык чугула хемчеглерни боттандырары, хөвең сыптарын өстүрериниң дөрбелчин-уялаңчак аргаларын калбаа-биле нептередири болгаш бүрүнү-биле шингээдип алыры, тарылгаларны ажылдап кылырын ийи угланыышкыннарга хандырары, дүжүткүр чорукту бедидери дээш демиселге МТС-терниң ролюн бедидери, хожудап турар колхозтарны мурнакчыларның деңнелинге чедир көдүрери эргежок чугула.

1957 чылда шиитпирлээр ужурлуг ажыл-агыйжы-политиктиг кайгамчык улуг сорулгалар ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң удуртулгазының методтарын улам ыңай экижидерин, ажылчы чоннарның ортузунга масса-политиктиг ажылдың деңнелин бедидерин, эртемниң чедиишкиннерин болгаш бүдүрүлгениң мурнакчыларының дуржулгазын калбаа-биле нептередирин, ажылчы чоннарның калбак массалары-биле партия, совет, профэвилел болгаш комсомол органнарының харылзааларын бүгү хемчег-биле калбартырын болгаш быжыглаарын, бистиң кадрларывыста бар бюрократизмни, бот-тоотуунар болгаш бичии сеткилдиг эвес чоруктарны шиитпирлиг узуткаарын негеп турар. Даастап ажыл херээ дээш ажылдакчы бүрүзүнүң харыысалгалыг болур чоруун бедидери, партияның болгаш күрүнениң сагылга-чурумун шиитпирлиг бедидери эргежок чугула.

Партия, совет, профэвилел болгаш комсомол органнарының сорулгазы болза, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге бедик көргүзүглерни чедип алыр дээш социалистиг чарышты областар, районнар, колхозтар, совхозтар, МТС-тер, бригадалар болгаш звенолар аразынга бүгү хемчег-биле калбартыры болур. Хөвең тарып турар ак-дуңма республикаларның аразында чарыш кайгамчыктыг түңнелдерни берип турар. Ол чарыштың түгүн бистер моон соңгаар-даа бедик-биле тудар бис, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү-ле адырларынга дуржулганы солчур, Совет Эвилелиниң бүгү-ле улустары-биле ак-дуңмалышкы интернационалчы харылзааны быжыглаар бис!

Бистиң улузувус төрээн Коммунистиг партияны болгаш оон ленинчи ТК-зын долгандыр кажангызындан-даа артык сырый каттышкан. Бистиң партиявыс кажангызындан-даа артык чаңгыс аптиг, быжыг, чогаадыкчы долу күштүг болгаш улус-биле сырый харылзаалыг. Совет чурт коммунизмче оруунга күчүлүг чаа көдүрлүүшкүнде туруп турар. Төрээн Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка кызыгаар чок бердинген узбек улус улуг Ленинниң айыткан оруу-биле бүгү совет улус-биле кады хол-холдарындан туттунчуп алган бүзүрелдиг чоруп орар.

Республиканың мурнунга—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизиниң салган сорулгаларын чедиишкинниг күүседир дээш Узбекистанның ажылчыннары, колхозчулары, интеллигенциязы кужун болгаш куш-ажылын харамнанмас дээрзин бистиң партиявыстың Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга болгаш Совет чазакка бүзүредирин чөпшээреп көрүңер—деп эш Мухитдинов чугаазының түңнелинде чугаалаан.

Бистиң чуртувустуң бүгү-ле улустары-биле кады Узбекистанның ажылчы чоннары коммунистиг тургузуушкунунуң кайгамчык улуг программазын боттандырар дээш могаг-шылаг чокка ажылдаар!

* * *

СЭКП ТК-га, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелинге чорудар чагааны байырлыг хуралдың киржикчилери улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алган. Узбек ССР-ниң күрүне гимнизи чаңгылап турган.

Байырлыг хуралдың доозулганының соонда Ташкентиде хоорай ипподромунга улустуң «улак» деп оюну болган, ону чүс муң чыгыы кижи көрген.

Республиканың Ленин ордени-биле шаңнатканынга алдар кылдыр чазактың улуг хүлээп алышкыны кежээ болган.

КАЗАХСТАННЫҢ НАЙЫСЛАЛЫНДА БҮГҮ УЛУСТУҢ БАЙЫРЛАЛЫ

Казах ССР-ге Ленин орденин тывысканы

АЛМА-АТА, январь 14. (СЭТА). Бөгүн Казахстанның найысылалында бүгү чоннуң улуг байырлалы болуп турар. Аяс хүннүң херелдери хоорайны чайынналдыр чырыдып турар. Бажыңнарның кырында — ССР Эвилелиниң болгаш Казах ССР-ниң күрүне туктары кииискээн.

Колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтарның мурнакчыларынга, партия болгаш совет ажылдакчыларга 139 кижиге Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп атты тывыскан дугайында, кур болгаш куруккан черлерни шингээдип алыр талазы-биле чедиишкиннери дээш 40 муң ажыг кижини ССР Эвилелиниң орденнери-биле болгаш медальдары-биле шаңнаан дугайында өөрүшкүлүг дыңнадыгны кижи бүрүзү чугаалажып чоруп турган.

Алма-Атаның телеграфынга хөй санныг телеграммалар кээп турар. Совет кижилер болгаш улус демократияның чурттарының ажылчы чоннары Казахстанның ховуларының ажыл-ишчилериниң тиилелгелеринге чоргааранып турарлар, улуг Төрээн чурттуң чаагай чоруу дээш чаа-чаа чедиишкиннерни оларга күзеп турарлар. Кур черлер шингээдип алышкынының районнарынче байырлалдыг телеграммалар Алма-Атадан шууджуп турар.

Хүндүскүнүн 2 шак. Казахтың күрүнениң операның болгаш балетаның Абай аттыг Академиктиг театрынга Казах ССР-ниң Дээди Совединиң, Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Казахстанның Компартиязының Төп Комитединиң Казах Совет Социалистиг Республикага Ленин орденин тыпсырынга холбаштырган каттышкан хуралы ажыттынган.

Театрның залы шуут долган. Колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтарның мурнакчыларын, кур черлерни шингээдип алырының мастерлерин, үлетпүр бүдүрүлгелериниң, тудугларның, транспорттуң ажылдакчыларын, ак-дуңмалышкы республикаларның төлээлекчилерин байырлалга чалап келдиргилээн. Сценаның ханызында — В. И. Ленинниң канчаар-даа аажок улуг чуруу, хөй-хөй дириг чечектер.

Каттышкан хуралды Казах ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Ж. А. Ташенев ажыткан. ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының оралакчызы эш Булатовка ол сөс берген. Казах Совет Социалистиг Республика Ленин ордени-биле шаңнаткан дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын ол номчуп дыңнаткан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов Казах ССР-ге Ленин орденин тывыскан.

— Казах ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эргим эш, — деп, Ж. А. Ташеневке ол чугаалаан.— Кур болгаш куруккан черлерни шингээдириниң херээнге шылгарангай алдар-хавыяазы дээш, Казахстанның социалистиг көдээ ажыл-агыйынга сөөлгү чылдарның дургузунда салдынган канчаар-даа аажок улуг күш-ажылы дээш, кажан олар бистиң улуг херээвис ажып тиилезин, бистиң дайзыннарывыс ооскурган тыртсын, ынчаарга бистиң улус болгаш тайбыңның херээн, хосталганың херээн деткип турар делегейниң бүгү чурттарының улустары бистиң-биле кады өөрүп туззун деп күзей бергенде совет кижилер чүнү бүдүрүп болурун бистиң бүгү партиявыстың болгаш бистиң өске бүгү улустарывыстың дузаламчызы-биле казах улустуң көргүскени дээш, Казах Совет Социалистиг Республикага бо улуг шаңналды, бистиң улуг Совет Эвилелинисте чурттап турар бүгү улустарның шаңналын тыпсыр деп бедик алдарга болгаш хаңы өөрүшкүге таварыштым. (Адыш часкаашкыны).

Орденни Казах ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Ж. А. Ташенев хүлээп алган. К. Е. Ворошиловка ол сөс берген.

Эш К. Е. ВОРОШИЛОВТУҢ чугаазы

Эргим эштер!

Бодуумнуң байыр чедирген кыска чугаамга силерни үнелеп сөглээр бүгү-ле сөстерни сөглеп шыдавадым. Силерниң республика Ленин ордени ап турар шак бо өөрүшкүлүг хүнну холбаштыр мээң сеткилимни, ынчаарга мээң сеткилим-биле кады база Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннарының сеткилин илередиринге херектиг болуп турары ышкаш мээң чугаам ындыг бедик чазага четпейн барза, мени өршээрин эрте дээре дилеп тур мен. (Адыш часкаашкыны). Ынчалза-даа кызыдып көрейн. (Адыш часкаашкыны).

Удуртукчуларының болгаш эң дээре кижилериниң бо байырлыг хуралда төлээлеп турары Казах Совет Социалистиг Республикага Ленин орденин улуг өөрүшкү-биле тывыстым.

Кур болгаш куруккан черлерни шингээдип алыр херекке шылгарангай чедиишкиннери дээш, чуртка тарааның улуг чаа базазын тургусканы дээш, тарааны бүдүрерин шиитпирлиг көвүдеткени болгаш күрүнеге миллиард пуд тарааны дужаар талазы-биле 1956 чылда хүлээлгелерни чедиишкинниг күүсеткени дээш Совет Эвилелиниң дээди шаңналын силерниң республика чедип алган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыының бо сөстери болза партияның болгаш чазактың социалистиг көдээ ажыл-агыйны шиитпирлии-биле көдүреринче угланган шиитпирлерин күүседир дээш кызымаккай демиселге Казахстанның ажылчы чоннарының чедип алган улуг тиилелгезиниң дугайын чугаалап турар-дыр.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели Казахстанның партиязының Төп Комитединге болгаш Министрлер Чөвүлелинге болуп байырлыг чагаазынга ол тиилелгени төлептии-биле, бедик-биле үнелеп берген.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумуну, Совет чазактың болгаш Коммунистиг партияның Төп Комитединиң мурнундан, мында олуржуп турарларга болгаш силерниң нүүрүңер-биле бүгү колхозчуларга, совхозтарның болгаш МТС-терниң ажылдакчыларынга, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринге, партия болгаш совет ажылдакчыларга, Казах ССР-ниң бүгү ажылчы чонунга бо бедик болгаш алдарлыг шаңналды холбаштыр изиг байырымны чедирип тур мен. (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Оон-биле кады, кур болгаш куруккан черлерни шингээдир талазы-биле чедип алган чедиишкиннери болгаш тарааның ниити чыылдазын болгаш белеткелин дыка улуу-биле көвүдеткени, 1956 чылда тараа ажаап алышкынының болгаш күрүнеге тараа дужаалгазының чедиишкинниг чорутканы дээш Казах ССР-де 139 кижиге Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывысканын (адыш часкаашкыны), 40 муң 530 кижини орденнер-биле болгаш медальдар-биле шаңнааның силерге улуг кузел ханышкыны-биле дыңнадып тур мен, эштер. (Диңмиттиг адыш часкаашкыны).

Ол дугайын дүүн төп солуннарның дыңнатканы шаңнатканнарның ниити санының иштинде, силерниң Казах Республика дээди шаңналдарны чедип алганнарның бүгү санының барык чартын ээлеп турар дээрзиниң дугайын бо чуралар херечилеп турар-дыр. (Адыш часкаашкыны).

Сөөлгү үш чылдарның иштинде силерниң республикада 20 миллион гектар хире кур болгаш куруккан черлер шингээдинип алдынган, ону холбаштыр Казахстанның нити тарылга шөлү барык үш катап өскен. Кур черлерде чаагайжыткан суурларлыг 337 улуг тараалаң совхозтарны тургускан. Хөй-хөй чаа машина-трактор станцияларын, күрүнениң складтарын болгаш элеваторларын тудуп тургускан. Чүс-чүс километр чазаглыг болгаш демир оруктарны салып кылган. Кижи чурттап көрбээн ховуларның кайгамчык улуг делгемнери ээлетинген болгаш чон чурттай берген.

Ол бүгү кайгамчык улуг болгаш күжениишкинниг ажыл бо чылын байлак дүжүттүң ажаап алышкыны-биле доозулган. Казахстанның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери социалистиг чарышка боттарының алган хүлээлгелерин күүсеткен болгаш күрүнеге миллиард пуд тарааны дужаап, күрүне планын 402 миллион пудка ажыр күүсеткен. Ол дээрге, кур черлерни шингээдип алырының мурнунда Казахстанга 11 чылдарның дургузунда катай белеткетингенинден 1956 чылда хөй тарааны дужааган дээни ол-дур. (Адыш часкаашкыны).

Тарааның кол нуруузун кур черлерни шингээдип алган: Кустанай, Акмолинск, Кокчетав, Соңгу Казахстан, Павлодар, Актюбинск болгаш өске-даа областар дужааганнар. Күрүнеге он-он миллион пуд тарааны дужааган аңгы-аңгы областарның хөй-хөй районнары база шылгарзаннар.

Республиканың 50 ажыг совхозтары 2—2 болгаш оон-даа хөй миллион пуд тарааны, а совхозтар «Железнодорожный» — 4 миллион пудту, «Ильинский» — 3 миллиондан ажыг пудту дужааганнар.

Казахстанның хөй-хөй колхозтары бир-бир миллион пудту, а Кустанай областың Молотов аттыг колхозу — 2 миллион хире пуд тарааны дужааганнар.

Силерниң республикада ниитизи-биле тарааның ниити чыылдазы 1956 чылда, план ёзугаар алдыгы беш чылдың төнчүзүнге кылдыр доктаатынган хемчээлге четкен. Силер черле делгем, бүзүрелдиг базым-биле чоруп олурар-дыр силер, ол дугайында силерге байыр чедирер херек, эргим эштер! (Адыш часкаашкыны).

Ынчалза-даа бо херек экономиктиг талазы улам улуг көргүзүглүг болуп турар. Казахстанның шингээдип алганы кур черлеринден, ылангыя совхозтарда эң-не чиик өртектиг тараа алдынган. Казах ССР-ниң совхозтары чүгле эрткен чылда миллиард рубльдиң орулгазын алган болгаш оларны организастаарынга үнген бүгү чарыгдалдарны олар улуг нуруузунда дуглааннар деп чүве билдингир болгай.

Кур черлерни шингээдип алганы колхозтарның материалдыг байдалын улуг көдүрген. Миллионер колхозтарның саны көвүдээн, күш-хүннери байлакшаан, колхозчуларның амыдырал-чуртталгазы экижээн.

(Төнчүзү 3-кү арында).

Эш К. Е. ВОРОШИЛОВТУҢ чугаазы

(Төнчүзү).

Көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң чедишкиннери Казах ССР-ниң совет республикаларның акы-дуңмалышкы эвилелинде хүндүлүг черге дениишкин үндүрген. Россия Федерациязының соонда Казахстан ийиги тараалан чер апарган. **(Адыш часкаашкыны).**

Кур черлерни шиңгээдип алганы республиканың овур-хевирин улуу-биле өскерткен. Көдээде канчаар-даа аажок улуг туруушкуннар-биле черлелештир Казахстанда үлетпүрүн чаа-чаа адырлары тыптып келип турар. Көдээ ажыл-агый машиналарын бүдүрүп үнүрер талазы-биле улуг заводтарны тудуп турар. Хоорайларның арын-шырайы өскерлип турар. Республиканың барык бүгү область төптери демир орук шугумнарының болгаш автомашина оруктарының улуг бедиирлери болу берип турар.

Эргим эштер, бистиң бүгү-ле чедиишкиннеривис болза совет улус күчүлүг социалистиг күрүнелиг болуп турарының түңнели болур. Чаа эгээртинмес черлерни шиңгээдип алыр талазы-биле ындыг кайгамчыктыг улуг ажылдарны, база ол ышкаш социалистиг тургузуушкунунуң өске-даа улуг сорулгаларын шиитпирлээрин чүгле бистиң күрүневис күш чедип шыдаар.

Коммунистиг партияның XX съездизиниң шиитпирлери совет улустуң мурнунга ниити улус ажыл-агыйын болгаш ылангыя бистиң көдээ ажыл-агыйывысты көдүрериниң тодаргай программазын тургузуп бергени-биле, ажылчы чоннарны сорук кииргени-биле болгаш массаларның инициативазын өстүргени-биле ол чедиишкиннер болур аргалыг болган. Ленинчи национал политиканы үлүртүлга болдуруп алгаш, бүгү-ле совет республикаларның улус ажыл-агыйын болгаш культуразын улам ынай өстүрер талазы-биле Коммунистиг партия ажылды калбартып чорутткан. Партияның болгаш чазактың шиитпирлерин бүгү ажылчы чоннар боттарының ханындан тудуш хереа кылдыр хүлээп алганнар болгаш оон ужурунда амыдырал кырынга чедиишкинниг-биле боттандыртынып турар. Алдыгы беш чылдың бирги чылының планын ССРЭ-ниң үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйының күүсеткениниң түңнели ол дугайын чечени-биле чугаалап турар.

Партияның айтышкыннарын күүседир дээш демиселге Совет Эвилелиниң улустарының бузулбас болгаш амыдыралчы найыралы кайгамчыктыг күштүг-биле илерээн. Оон эң-не чайынналчак чижектериниң бирээзи болза эки-тура-биле, партияның кыйгырыы-биле кур черлерни шиңгээдип алырынче чорутулапкан совет патриоттарның күчүлүг шимчээшкини болган. Акы-дуңма республикалардан Казахстанга дузалажыры-биле 600 муң ажыг чаа чурттакчылар четкилеп келген. Чартык миллион хире патриоттар-сезенчулар байлак дүжүттү ажаап алыры-биле манаа кээп турганын орта база немээр херек, эштер. Манаа келгеннериниң хөй нуруузу казах улус-биле кады, найыралдыг өг-бүлеге карак-кызыл күш-биле бистиң ниити тиилелгевисти дарганнаан-нар.

Бүгү-ле бергелерни болгаш таарымча чок чоруктарны маадырлыы-биле чурттап эртип, ховуларга тиилелгени хандырган эң-не янзы-бүрү националдарның аныяктарының ёзулуг найыралының дугайында, мен бодап көөрүмге, казах шүлүкчү Жумагали Саин эки чугаалаан:

Тиилелгелиг ажыл-ишчи чурагай сан
Дидим ыыткыр, алдаглыг ыры болган.
Чурагайда—үйгү, дыш чок ажылывыс.
Чуртувустуң байлаа, күжү база ында.
Хайнышкынныг ажылдарга аныяктар
Ханы ынак төрел болган магадамчывын!
Москва биле Киев ында кожалашкан,
Минск биле Алма-Ата төрелдешкен.

(Диңмиттиг адыш часкаашкыны.)

Мында ырыңай шын бижээн болгаш бистиң ниити сеткиливисти илередип турар-дыр.

ССРЭ-ниң бүгү националдарының ажылчы чоннары — чаа ниитилелди тургузар улуг херектиң талазы-биле чүгле боттарынга эвес, харын база бүгү кижи төрелгетенге акы-дуңмалышкылар. Кижи төрелгетенниң ам ырыңай үштүн бир кезиин, бодунуң чырыткылыг болгаш черле четтиниип ап болур сорулгаларынче ооң бар чыдары дорт оруундан ханныг авантюралар-биле астыктырып шыдаптар дээр дугайын чүгле мугулайлар бодап болгаш сеткип болур. Чок, ол дээргилер аллаг кыжып турарлар-дыр. Совет Эвилелиниң улустары—чаңгыс аай акы-дуңма күчүлүг өг-бүле. Ол улуг өг-бүлени бистиң бүгү социалистиг чурттар лагериниң улустары ам деткип турар, ооң иштинде бодунуң хүрээлениинде 600 миллион кижи санатынып турар улуг кылдыг улус база кирип турар. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Тайбыңның ол лагери, шынның, демшилгениң, кижи төрелгетениниң өөрүшкүлүг келир үези дээш демиселдиң лагери—тиилетирбес, эштер. Дайзыннарның каңныг-даа дижениишкиннеринден ол артык куштуг.

Эштер, кур черлерни шиңгээдип алыр дээш демиселге бистиң партия, совет болгаш ажыл-агый ажылдакчылары-вытс, ооң иштинде партия райкомнарының секретарьлары, район Советтериниң даргалары, совхозтарның болгаш МТС-терниң директорлары, инженерлер болгаш агрономнар, колхозтар даргалары эки шкаланы эрткеннер болгаш ниитизи-биле шыгаалданы тутканнар, боттарын массаларның билиглиг организакчылары, ёзулуг удуртукчулары кылдыр көргүскеннер.

Казахстанның, база ол ышкаш бүгү Совет Эвилелиниң тараажыларының күш-ажылының түңнели бистиң шуптувусту өөртүп турар болгаш тарааның чыл бүрүлеги ниити чыылдазын 11 миллиард пуд чедирер деп партияның салып берген сорулгазы күүсетинген турар дээр дугайында улам улуг бүзүрелди биске болдуруп турар.

Ынчаарга, бүгү улустуң ол сорулгазы боттандырарынга Казах ССР болуну бөтүг салыышкынын моон соңгаар-даа кылзын дээш, 1956 чылдың чедиишкиннерин быжыглаары болгаш оларны улам ынай хөгжүдери эргежок чугула. Эң чоокку чылдарда чыл бүрүзүнде миллиард—миллиард ийи чүс миллион—бүдүн чартык миллиард пуд хире тарааны күрүнеге дужаар деп—чиик эвес сорулганы көдээ ажыл-агыйның ажылдакчыларының мурнунга Казахстанның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң болгаш Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң салып турары биске билдингир.

Ол дээрге улуг болгаш харысалгалыг сорулга. Ынчалза-даа Казах Совет Социалистиг Республиканың ажылчы чоннары, ооң Коммунистиг партиязы болгаш чазаа олар чүнү бүдүрүп шыдаарын херек кырынга көргүскеннер.

Эргим эштер! Тараа бүдүрүлгезин улгаттырарының талазы-биле Казах ССР-ниң чедиишкиннери кайы-даа хире улуг болза, Казахстан — үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый талазы-биле янзы-бүрү талаларның хөгжүлделиг чурт, эгээртинмес бойдус байлактарының болгаш аргаларның чери деп чүвени ыяк бодап алыры эргежок чугула. Совет эрге-чагырганың чылдарында Казах ССР хөй санныг өөредилге болгаш эртем-шинчилелдиң албан черлериг, клубтарлыг, театрларлыг курнакчы культураның чурту болу берген, казах интеллигенция өзүп быжыккан, партияның, советтиң болгаш ажыл-агыйның быжыг кадрлары дарганнатынган. Үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның чаа күчүлүг хөгжүлдезинге Казахстан ам бүгү аргаларлыг болуп турар.

Казах ССР—мал ажыл-агыйының эң улуг суурy болуп турар деп чүве билдингир. Республиканың удуртукчу ажылдакчыларының шыны-биле санап турары ышкаш, Казахстанга малдың болгаш ылангыя хойларның баш санын өстүрер талазы-биле алдыгы беш чылдың онаалгаларын дыка ажыр күүседиринге бүгү аргалары бар болуп турар. Ажыл-агыйның бо адырының талазы-биле ам-даа улуг ажыл туруп турар, эвээш эвес бергелерни ажып тиилээри болгаш улуг ажыл-агый айтырыгларын практика кырынга шиитпирлээри негетинип турар.

Хөвеңниң, чигир свёклазының, катчиниң, виноградтың болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларының бүдүрүлгезин өстүрериниң улуг аргалар силерде база бар болуп турар. Силерде агаар бойдузунуң байдалы таарымчалыг. Силерниң черлер Казахстанны-даа, бүгү совет чурту-даа шуут алдынналдырып болур.

Эштер! СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлери болгаш ылангыя ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын удуртурун экижидериниң айтырыгларының талазы-биле доктаал республиканың партия болгаш совет органнарының мурнунга харысалгалыг сорулгаларны салып турар.

Марксичи-ленинчи национал политиканы амыдыралга хажык чокка боттандырбышаан, эвилелдешкен республикаларның министрлер чөвүлелдери шиитпирлээр ужурлуг ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң айтырыгларының хемчээлин элээн калбартыры эргежок чугула деп Төп Комитет көрген. Чер-черниң партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацияларындан, ажылчыннарның, колхозчуларның, интеллигенцияның миллион-миллион массаларындан тыптып үнүп турар чогаадыкчы инициативаны улам идепкейлиг-биле деткиирниче болгаш дузалаарынче Пленум кыйгырган. Эргелелдиң школазы, ажыл-агыйлалдың школазы, коммунизмниң школазы болур бодунуң онаалгазын бистиң профэвилелдеривис долузу-биле шынзыктырзын деп бодал-биле ажыл-агыйны удуртурунга профэвилелдерниң ролюн бедидер сорулга салдынган.

Планнаашкынны экижидер, бистиң социалистиг ажыл-агыйывыстың курлавырларын улам чогуурчалыг ажыглаарының талазы-биле хемчеглерни Пленум бадылаан. Ажылчы чоннарга чуртталга бажыңнарын хөйнү тударын, үлетпүр болгаш аъш-чем бараанары-биле чонну улам эки хандырарын болгаш культурлуг хандырылганы экижидерин база партия негеп турар.

Эвээш каъттарлыг чаа чуртталга бажыңнарының Алма-Атада тудуушкуннарын дүүн бис көрдүвүс. Ажылчы чоннарны, аңдызында хөй талазы-биле шиитпирлетинмээн болуп турар чуртталга бажыңнары-биле хандырарының айтырыы ындыг бажыңнарны тударының аргазы-биле улам дүргени-биле шиитпирлеп болур. Түс черниң тудуг материалдарын дидим ажыглаар болгаш хөй-ле чуртталга бажыңнарын туткулаар херек.

Ажыл-агыйжы кадрларны кижизидер талазы-биле, экономикага партийжи болгаш совет удуртулганы экижидериниң талазы-биле чүткүлдүг, кызымаккай ажылдаарын декабрь Пленумунуң шиитпирлери неген турар.

Совет улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң айтырыгларын көрүп тура, делегейниң реакциязының күштериниң бистиң тайбың тургузуушкунувуска моондак кылыр дээр оралдажыышкыннарын оюп эртпип болбас бис. Венгр Улус Республиканың моон мурнундагы удуртулгазының алдагдалдарын ажыглап алгаш, империалистер Венгрияга контрреволюстуг үймээнни организастааның билир болгай силер. Олар хосталгага ынакшылдыг Египетке халдааннар, ынчаарга агрессияның бууралп дүшкениниң соонда Ортаакы болгаш Чоокку Чөөн чүктүң улустарының мойнунга америк хевир-биле чаа кинчини киир октаарын олар оралдажып турарлар. Совет Эвилелинге болгаш социалистиг лагерьниң өске-даа чурттарынга удур калчаалыг дайзынчы пропаганда калбартынган. Империалистиг реакцияның ол бүгү өнчүк-чөңгээлери делегейниң байдалын дыка нарыылаткан.

Ажыл-агый тургузуушкунунда бистиң чедиишкиннеривис дайынның бүгү кыпсыкчыларынга эки соок душ болуп турар. Бистиң күрүневис улам күчүлүг болган тудум-на, быжыг болгаш үр тайбынның магадылалы улам улуг болур.

Оон-биле кады, делегейниң байдалын чидиглендирер деп империалистиг бөлүктерниң оралдажыышкыннары турза-даа, бүгү улустарның тайбың болгаш найыралдыг кады ажылдажылгазы дээш, демисээр талазы-биле бүдүн турар чорукту болгаш бот эргени кайы-кайызы хүндүлээриниң, халдашпазының, бот-боттарының иштики херектерин холгаарлашпазының, дең эргениң болгаш кайы-кайызынга ажыктыг болурунуң, тайбың кожа-хелбээ дугуннаарының билдингир беш принциптерин бүгү чурттарның хүлээп алыры дээш Совет чазак моон соңгаар-даа чүткүлдүг демиселди чорудар. Бис социалистиг лагерьниң чурттарының чаңгыс эвин быжыглаар, тайбың болгаш улустарның айыыл чок чорую дээш турур турар бүгү-ле күштерни сырый каттыштырар бис.

Эргим эштер!

Тараа бүдүрүлгезин улгаттырар талазы-биле бо хире бедик шаңналдар-биле демдеглетинген шылгарангай чедиишкиннерни дээш Казах ССР-ниң ажылчы чоннарынга база катап байыр чедирерин болгаш көдээ ажыл-агыйга, үлетпүрге, база культура тургузуушкунунга чаа-чаа чедиишкиннерже Казахстанның ажылчы чоннарын ол шаңналдар сорук киирер боор деп бүзүрелди илередирин чөпшээреп көрүңер. Казах Совет Социалистиг Республиказа, күш-ажылга ынакшылдыг болгаш талантылыг казах улуска бүгү-ле сеткилим-биле чечектелиишкинни күзеп тур мен.

Бистиң улуг Төрээн чуртувус — Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели делгерезин! **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Совет улустуң шылгатынган дайынчы маннайы — бистиң алдарлыг Коммунистиг партиявыс делгерезин! **(Диңмиттиг, үр адыш часкаашкыны. Шупту улус туруп келген. «Ура»! деп кыйгылар үнген).**

* * *

Республиканың ажылчы чоннарының мурнундан харыы сөс-биле Казах ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Ж. А. Ташенев чүве чугаалаан.

Хуралга оон ынай, Бустанай областың Джаркул МТС-зиниң трактор бригадазының бригадири Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры И. И. Рудской, Акмолинск областың Шортандының партия райкомунуң бирги секретары Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры М. А. Клешня, Павлодар областың Назаров МТС-зиниң комбайнери Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры П. Ф. Мулька, Көкчетав областа Ждановскийниң тараалан совхозунуң директору Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Д. А. Скрыпник, «Караганда уголь» комбинаттың кол геологу З. П. Семенова, чогаалчы М. Ауэзов олар чүве чугаалааннар.

Түңнелинде Казахстанның Коммунистиг партиязының ТК-ның Бирги секретары П. Д. Яковлев чүве чугаалаан.

Республиканың ажылчыннарының, колхозчуларының болгаш интеллигенциязының мурнундан алдыгы беш чылдың ийиги чылында оларның мурнунда салдынган сорулгаларны казахстанчылар алдарлыбиле күүседирлер деп эш Яковлев партияга болгаш чазакка бүзүрелин илереткен.

Казахстанның Дээди Совединиң, Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Компартиязының ТК-зының каттышкан хуралы ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге байырлыг чагааны бир үн-биле хүлээп алган.

ЭШ Н. С. ХРУЩЕВТУН ФРУНЗЕДЕ ЧЕДЕ БЕРГЕНИ

ФРУНЗЕ, январь 15. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Бирги секретары эш Н. С. Хрущев бөгүн Киргизияның найысалалында чеде берген. Фрунзе аэродромунга хоорайның болгаш чоок-кавы колхозтарның муң-муң ажылчы чоннары чыылган.

Эш Хрущевту Киргизияның Компартиязының ТК-зының бюро кежигүннери М. Абдыкулов, Б. Дикамбаев, К. Бондучалова, Т. Кулатов, В. Н. Остапюк, А. Суеркулов, В. Н. Чуркин, республиканың министрлери, ССР Эвилелиниң болгаш Киргиз ССР-ниң Дээди Советтериниң депутаттары, Фрунзениң партия болгаш совет организацияларының төлээлекчилери уткаан.

Эрзин районда «Чаа орук» колхозта эш Башка Дамба эргелекчилээн чылгы фермазы 1956 чылда 394 беден 388 кулуннарны алган.

Чурукта: чылгы фермазының эргелекчизи Б. Дамба.

Фото С. Феоктистовтуу.

Хойжунуң күш-ажылы

Коммунист Салчак Кандан — Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозунуң мурнакчы хойжузу. Ол чыл бүрү малының баш санын менди өстүрүп турары-биле кады чылыг кажааларны бодунуң күжү-биле тудуп ап турар. 1954 чылда 600 хөй кирер, 1955 чылда 700 хөй кирер кажааларны тудуп алган. 1956 чылда 1000 хөй кирер үш эрээл чылыг кажааны туткан. Ынчангаш оон кадарган хойлары чыл бүрү чылыг, делгем кажаалар-биле хандыртынып, эки одарларга оъттап, немелде чемнерни чип турары-биле кышты хүр ажып, чаш төлү менди болуп турар.

Хойжу Кандан чыл бүрү хойларынга хөй сигенни боду белеткеп ап турар. Эрткен чылын белеткээн 18 тонна сигенни кыштаанда сөөртүп алган. Чайгы үеде эки одарларга 3—4 удаа кожуп турган семиртеннинден болгаш кыжын таарыштыр одарладып, эки ажаап турарындан оон хойларының күш-дендели ам канчанмаан-даа. Хойларның күжүрүрай бээрин көрүп тургаш, дусту ой-ойде берип турар. Кышкы үеде кажааны удур чылыглап, кержениин конгарып турар.

Канданның коданында ам барык муң чыгам хой бар. Бо чылын төрүттүнген чаш хураган бүрүзүн менди доруктурар, хойларны кыштан хүр ажырар болгаш кыргып алыр дүгүн ковудедир дээш хойжунуң аъты үеде кызымаккай күш-ажылы хөйнүң мурнунга тодаргай.

М. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Саанчыларның хүлээлгези

СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин Каа-Хем районнуң ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле бир демей улуг чүүлдүгзүнүүшкүнүнүг деткип турар. «Тиилелге» колхозтуң төп сүт-бараан фермазынга болган хуралга санал берген кижи бүрүзү тодаргай, улам бедиткен ажыл-ишчи хүлээлгелерин илередип турган.

Артельдиң бүдүрүлге планында көрдүнгениниң ёзугаар алырга, ол ферма бо чылын инек бүрүзүнден 1500 литр сүт саап алыр. Пленумнуң шиитпирин таныыскаш, ферманың коллективи инектен-не ортумаа-биле 2000 литр сүттү саап алырын хүлээнтен. Мурнакчы саанчы Толмачева эрткен чылын 1720 литрни сагган, а бо чылын ол 2200 литрни инек бүрүзүнден саарын илереткен.

Я. ДОРЖУ.

Школаның хаваннары

Күзүн школачылар чыглып кээп турда, школаның херимниң иштинге арганы кончуг алды хаваннар чоруп турган. Чаныынга барган кижиден-не чем эреп, олбо талазынче долганып туруп бээр турганнар. Олар бистиң школаның хаваннары болган.

Хаваннарны кээргээш, оолдар үргүлчү чемгерип, ажаар деп сүмележип алган бис. Оон соонда хаваннарны үргүлчү-ле хүнде ийи катап чемгерип, соон кээрге оларга чылыг кажааны тудуп берген бис. Хүннүң-не кажааның адаан контарып, чаа саванны дежек кылдыр солуй салып турар бис.

Школаның хаваннары ам күскүзүнге бодаарга танытынмас кылдыр семирээн.

Т. КҮНЗЕҢ-ООЛ.

Шагаан-Арыгда № 2 школаның 8-ки клазының өөреникчизи.

Ыяш белеткели

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчулары артельде кижи эмнелгезиниң, школаның, клубтуң оларны кыжын чыл-бүрү белеткеп берип келген.

Кижи эмнелгезиниң, клубтуң болгаш көдээ Советтиң 1957—58 чылда оттулар ыяжы — 1200 кубометр ыяшты колхозчулар белеткээр. Ам 800 кубометрини хап тургускан болгаш 400 кубометрин чоокку хүннерде доозар.

Ыяш белеткелинде ажылдап турар колхозчулардан Манзыр-оол, Сотпа олар хүнде 3 кубометр ыяш белеткээр планын 6 кубометр чедирип турарлар.

Х. АРАКЧАА.

Тракторларның, көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин дүргедедир

МТС-те токарьлар Бучеров, Копырев септелгениң нормазын хүн-бүрү 130—150 хуу, септелгеде ажылдап турар тракторист Баа-Хөө ажыл нормазын 105—110 хуу күүселип турар. Тракторлар септелгезиниң талазы-биле эки көргүзүглерни чедип алыр дээш кызымак ажылдап турар механизаторлар Тес-Хем МТС-те оон-даа хөй. Ындыг-даа болза, ол МТС тракторлар септелгезиниң чыл планын январь 10-га чедир чүгле 21,8 хуу күүсеткен болгаш септелгени хожудап келген. Элээн хөй сеялкалар септетинген-даа болза, культиваторларның, лущильниктерниң, акдазыннарның болгаш илиирлерниң септелгезин декабрьның төнчүзүнге чедир чорутунмайн турган.

МТС-те септелгениң хожудап турарының чылдагааны тракторлар, көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин чорударынга баш бурунгаар белеткелдерни кылбаанында, МТС-тиң директору Жигалов, кол инженери Дмитриев машина-трактор паркының септелгезин чогуур үезинде доозарынче угландыр бар курлавырларны, аргаларны ажыглап шыдавааныңда.

Механизаторлар ортузунда күш-ажылдың организастаашкынының болгаш сагылга-чурумну кошкак тургустунган. 66 механизаторларның элээн кезии септелгеде ажылдап турар. Артык кезектер чогундан ажыл ара үзүктелип чоруктар бар, чамдык кезектерни станоктарга, дарганнарга удур кылдыртырын, Кызылдан эккелдирерин манаар ужурга таваржыр. Трактористер Суванди, Допчаалай оларның септеп турары «АТЗ-НАТИ» деп ийиги трактору чүгүла кезектер чогундан оон септелгези декабрьда-ла ара соксап турган чүүл бар.

Механизаторларның ажылдаарынга таарымчалыг байдал тургустунмаан. Септелге мастерскаязы баш бурунгаар септетинмээн, оон эжин шааран, хаалары ак хырааа, иштн соок. Мастерскаяның иштн аштатынмайн турары-биле аажок хирлиг, агаар кирер чери таарыштыр кылдынмаан. Мастерскаяның иштн дааплыы тар болганда, мурнакчы аргаларны ажыглап турган септелге чорудар аргажок. Көдээ ажыл-агый машиналарын, чепсек-херекселдерни септээр тускай оран-бажың чок, ынчангаш механизаторларның ажылдаарынга берге байдал таварышкан.

МТС-тиң Эрзиние септелге мастерскаязында байдал база-ла оон дээредевес. Септелге чорударынга ол белен эвес болган, күш-ажылдың камгалалы тургустунмаан. Мастерскаяның шалазы цемент-биле кылдынган-даа болза, аштап арыглатынмайн турар ужурунда, оон кыры довурак, хир, мастерская иштн соок. 9 тракторларның чангызының-даа септелгези чаа чылдың эгелинге чедир доозулбайн турган. Мастерская удуртукчузу коммунист Вяткин ында ажылды эки организастап шыдаваан. Ол бодунуң хуузунда ажылдарын кылырынга, аңнаарынга сонуургалдыг. Партияның Эрзин райкому болгаш райкүүскому мастерскаяның ажылын экижидеринче угландыр ачаа боттуг дузаламчыны көргүспээн.

МТС болгаш колхозтар 1956 чылда механизаторларның ажылдаанынга тараа төлевирин эрги чылдың төнчүзүнге чедир бербейн турган, оларның ажыл төлевирин ай-айы-биле бербейн туруп бээр таварылгалар эвээш эвес. Механизаторлар боттарының кыжын одаар ыяжын четче белеткеп албаан, бо талазы-биле оларга МТС чогуур дузаны көргүспээн. Тракторист Тамчын ыяштаарынга аъдан хөй шакты эрттирип турган, ыяш сөөртүп алыры-биле каш катап дуза диләэрге, МТС ачаа дузалашпаан. Ындыг байдал өске-даа механизаторларда таваржып турар. Эрткен чылдың бирги чартыында оон ажылдаанынга тараа төлевири ыырыңай бердинмээн.

МТС-тиң штадында элээн хөй механизаторлар бүдүрүлге ажылынга киришпейн, өске черлерже чорудкан. МТС дирекциязы, партия, профэвилел организациялары МТС-тиң мурнунда салдынган сорулгаларны күүседиринче механизаторларны эжилелдеп шыдавайн, оларның ажылдаарынга таарымчалыг байдалы тургузарының болгаш амыдырал-чурттталгазынга болур-чогуур-биле дузалажырының хемчеглерни четпес чорудуп турар.

МТС-те партия организациязы (секретары Очур-оол) механизаторлар ортузунга политкижизидилгелиг болгаш организакчы ажылдарны кошкаткан. Хана солуу, агитхуудустар, көргүзүг самбыралары үнмейн, плакаттар, кыйгырыглар делгетинмейн, лекциялар, беседалар, номчулгалар кончуг эвээш чорутунуп турар. Солун, сеткүүл чагыдылазы дыка эвээш.

Тракторларның, көдээ ажыл-агый машиналарының болгаш чепсек-херекселдерниң септелгезин дүргеп, бедик шынарлыг доозар кээп бүгү-ле хемчеглерни алыры МТС-тиң удуртукчуларындан шыңгыы негетинип турар. Манаа МТС-тиң бүгү коллективиниң күжүн эвилелдээри чугула. Районнуң партия, совет организациялары бо МТС-тиң ажылын экижидери-биле ачаа боттуг дузалажырының эң-не тодаргай болган шиитпирлиг хемчеглерни алыры хүнүн айтырыы кылдыр негетинген.

«Шынның» рейд бригадазы:
З. САГААЧЫ,
М. ДАЛАА,
Х. ЧҮРГҮЙ-ООЛ.

Механизастатынып турар фермада

Декабрьның соок эртеннериниң бирээзи, кыштың хүнүнүң хаазы ферманга чайыннандыр кээп турган. Ол-ла эртен Арыг-Бажында сүт-бараан фермазынга эртенги саалда чаа-ла доозулган үези ол. Саанчылар сүт хүлээп алыр черже уурук-суурук-теп, далашпыы сүргей, шуужуп чоруп, сагган сүттү учётчиниге хүлээдип, каш литрни саап алганын билип ап турганнар.

—Инектерни тургузу азыраарга, оларның сүткүр чоруу чайлаан чок ковудээр чүве-дир, маң саап турарым «Балчанкара» деп шоладыг инээм хүнде 12 литр сүттү берип, мээде быжыгтатынган инектерниң бирээзи-ле бо үеде эрткен чылдың ол-ла үезиндеен 2 катап хөй сүттү берип турар апарган—деп саанчы М. Сержинмаа беседа үезинде чугаалаан.

Саар инектерниң ажаалдазы элээн экижип, саанчылар кызымак ажылдап турар болганда, сүт саалдазының бо эки көргүзүглери чедип алдынганы ол-дур. Саанчылар Х. Чан, Чолураа сүт саалдазының талазы-биле багай эвес түңнелдиг болган.

Артель эрткен чылдан эгелээш Арыг-Бажы фермазын механизастап эгелээн, 100 инек, 100 бызаа кирер кажаалар дериттинип турар, мал чемин сайзырадып белеткээр черниң тудуу доозулган. Ассыыг орук база бар апарган. Саар инектер тургузу азыралда. Ферма чанында 750 тонна силос шыгжатынган, инек бүрүзүнге 5 тонна силос, 7 тонна сиген онаажып турар. Ам моон соңгаар мал чемин хаандектаар, чуурар, бусталдырып чыныдыр черни дарый ажыглаарга киирерин, автосуггарылганы тургузары, электри-биле саалдаыны чедип алыры негетинип турар. Арыг-Бажының сүт-бараан фермазы районда эң-не баштай механизастатынып турар ферма болур. Ам ону бүрүн механизастаар талазы, бүгү-ле болдунар аргаларны херелгээр, манаа МТС боттуг дузалажыры артан.

Ферма ажылдакчыларының амыдырал-чурттталгазы экижип турар. Саанчылар чурттталга бажыңнары-биле бүрүн хандыртынган. Ферма ажылдакчыларының ортузунда агро-зоотехниктиг өөредилге, илеткелдер, беседалар болгаш номчулга чоруп турар. Чоокта чаа саанчыларның кежээзи база болган. Колхозтуң мурнакчы саанчызы М. Сержинмаа бодунуң ажылының дуржулгазын ачаа чугаалаан. Чамдык чедиишкиннерни быжыглавышаан, четпестерни дарый чайладыр талазы-биле саанчылар саналдааннар.

Бо ферманың саанчылары, кадарчылары инек бүрүзүнден 1000 литр сүттү саап алыр деп хүлээлгелерни албынаан, «Октябрь 30 чылы» колхозтуң саанчыларын социалистиг чарышка кыйгырган.

К. САЛЫЫ.

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозу.

Малчыннарже кичээнгей салыр

Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунуң малының хөй кезии Ишкинниң эки оът-сигенниг дагларында 17 кыштагларда кыштап турар. Ында 20 ажыг колхозчу өрегелер бар.

Ишкинде кыштаглар колхозтуң төвүнден 50—60 километр. Ында малчыннарның материалдыг болгаш культура хандырылгазынче сагыш салдынмайн турар. Колхоз баштаар чери болгаш район баштаар чери дерги салыы организаставаайн турарындан малчыннар хүн бүрүнүң эргежок чугула бараанарын колхозта магазинден кээп садып ап, 2—3 хонук иштинде чорук кылып турарлар.

Бо кыштагларда малчыннарның ортузунда культура-массалыг ажыл чорутунмайн келген. Районнуң культура килдизи болгаш колхозта партия, комсомол организациялары малчыннарга кино, концерт көргүзер талазы-биле организастыг ажыл чорутпайн турарлар.

Эмнелге хандырылгазы дыка багай. Районда-даа, колхозта-даа кижи эмчилери малчыннарга барып көрбээн. Ол ышкаш колхозтуң болгаш МТС-тиң зоотехниктери, мал эмчилери кыштагларга барып көрбээн.

Ишкинниң кадыр-берт дагларында малчыннарның амыдырал-чурттталгазынче сагыш салыр өй келген.

О. ХУНА.

Кыштагларда малдарга

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң хову ажылының ийи бригадалары кыштагларда малдарга сигенни үзүктел чок сөөртүп чедирип турар. Эш Бошкар-оолдуң бригадазы 12 шанактыг аъттар-биле хөй, өшкүлерге, а эш Өртүн-оолдуң бригадазы ийиги сүт-бараан фермазынга сиген сөөртүп турар. Бригада сиген сөөртүүрүнден аңгыда 500 кубометр тоннак ыяштар белеткээн болгаш ам-даа үргүлчүлеп турар.

Малдың чаш төлүн таарымчалыг оран-бажың-биле хандырарынче улуг кичээнгей салдынган. Чаш-Тала болгаш Оорутта сүт-бараан фермаларында чаш бызааларга эки шынарлыг ийи чылыг кажааны чоокта чаа немей туткан.

Т. ОПУШТАЙ.

Редакцияга чагаалар

Ала-чаягаарлаашкында

Чөөн-Хемчик районда Жданов аттыг колхозтуң төвүнге бо 1956—1957 өөредилге чылында агар политика болгумун болган улуг назылыг чонга бижик өөредилгезин организастаан. Ол ышкаш агрозоотехниктиг болгумнерни тургускан.

Болгумнер бурунгу оннан өру ыыпнакчылыг өөредилгезин эгелээн. Удаваанда болгумнерде кичээлдер доктаамал эвес эртип, чамдык үелерде болгумнуң киржикчилерин чыылбааныындан кичээлдер болбайн турар чүүлдер бар апарган. Болгумнерниң ажылының мындыг янзылыг байдалы чыл бүрүзүнүң чанчылы болу берген.

Кичээлдерниң үсту бээриниң бир кол чылдагааны — кичээлдээр черлерни белеткеп албаанындан болуп турар. Ыландыя соок, чырыткы чок, столсандай чегиишес черге кичээлдээри дыңнакчыларга-даа, пропагандиске-даа таарымча чок болуру чугаажок.

Байдал мындыг турупу турда, партия, комсомол организацияларының болгаш кодээ Советтиң бо талазы-биле хемчеглер алыр өйү келген.

С. МОНГУШ.

Манап турар

Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунда партия эге организациязының агитаторлары ырак кыштагларда малчыннар ортузунда агитация-массалыг ажыл чорутпайн турар.

Колхоз төвүнден 60 километр кыштагда мал кадарып турар Артай, Бөк, Кандай оларның аалдарынга агитация-массалыг ажыл чорудары-биле партия организациязы агитатор Барыманы быжыглаан. Малчыннар кыштагларынга көжүп чедир берген соонда Барыма чаңгыс-даа катап барбаан. Саглы-Бажында кыштагларда быжыглаан агитатор Бүдер база-ла чаңгыс-даа барып көрбээн. Ол ышкаш сүт-барааш фермаларында болгаш кыштагларда малчын өөрелерге быжыглаан агитаторлар агитация-массалыг ажыл чорутпайн турарлар.

Партия эге организациязының секретары Баазан агитаторларның сургаалдарлыг хуралдарын эрттирбейн, агитколлективти удуртпайн турар. Оон түңнелинде агитаторлар боттарының хүлээлгезин күүсетпейн турар болгаш малчыннар ортузунга кандыг-кандыг темаларга беседалар чорударын билбейн турарлар.

Ырак кыштагларда болгаш сүт-барааш фермаларында малчыннар агитаторларның келирин манап, оларның беседаларын дыңнаксап турарлар. Чер-чер Советтеринге сонгулдалар үезинде агитация-массалыг ажылды күштелдирип, ажылчы чонуң ортузунга тайылбыр ажылын чорудары партия организациязындан негеттинип турар.

Б. КОМБЭЭТ.

Бригадир чүнү кылып турарыл?

Сүт-Хөл районнуң «Сталинчи оруку» колхозунуң чурттаар бажың чок колхозчуларын, гараж чок машина-техниказын кергеш, кижи ынчаар бодап каар: «Тудуг бригадазы, оон бригадири Уртун-Назын черле чүнү кылып турарыл?»

Хөй-хөй колхозчулар ам-даа саңдар өглеринде чурттавышаан, а бажыныг колхозчуларның бажыңнары ам-даа чурттаарынга таарымчалыг кылдыр кылдынмаан. Оларның хөй кезии кырыша чок, бажыңнарның соңгалары, шалалары безин дооступмаан болгаш кыжын соок. А бригадир Уртун-Назын бо бүгүнү анаа-ла көрүп эртип турар.

Колхозта мотор бар. Аңаа бир бажыңны тускайлап бээрген-даа болза, чыыгылап, нарын кызыгдарын доостаан. Ол дугайында колхоз башкаар черинге, бригадирге мээ ниқ ийи-үш-даа катап айтырыг тургускан. А ол ам-даа харыылатынмаан болгаш Уртун-Назын ол дугайын уттуп алган.

Колхоз баштаар чери Уртун-Назынга мотор турар бажыңны чыыгылап кылыры-биле даалга берген. А Уртун-Назын ону кылырының орнунга ииниинен чөрүп барган. Бо болза, хөйнүң ажылын кылырының болуушку хууда ажылын бодай бергенде, оон ажылгыр апаарын көргүзүп турар.

Эрткен ажыл-агый чылында колхоз саналдан 10 бажың тудар планныг турган. Оон чүгле үш бажың ажыглалда кирген. Ол бажыңнарның ниити тудуу доозулбайн турда-ла ынаар колхозчуларны киирген.

Колхозтуң автомашиналарынга гараж тударын үш-дөрт чылдар мурнунда-ла планнаан. А бөгүн чаңгыс-даа автомашинага гараж чок.

Уртун-Назынның сугдаа «кургаг» унгуулар таварыгалары турар. Бажың тудуг материалын планга чедир белеткевейн барган болза, колхозчуларның хууда бажың тудар даңн кезип алган ыяштарын киир санап алган, медээ бергилептер. Чижээ, колхозчу Самыяның хууда белеткеп алган 74 чугунтарын колхозтуң ыяштарынга киир санаан, херек кырында тудугга ажыглапкан чүүл бар.

Тудуг бригадири Уртун-Назынның кылып турар ажылы колдуунда-ла мындыг. Тудуг бригадирниң ажылын «башкарары» шак мындыг турар болза тудуг ажылын сайзыратпы берге.

Д. САРЫГЛАР.

Библиотека бажыңын хостаар

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг кодээ ажыл-агый артелинде библиотека эргелекчизи комсомолчу Чечек хүлээнгеш ажылынга ак-сеткилдиг ажылдап турар.

Шагның кандыг-даа үелеринде, күстү часкы кампания үелеринде хову, тудуг болгаш мал фермаларынче кежер библиотекалыг үнүүшкуннерни Чечек кылып турар. Оон библиотеказында 6750 ном бар.

Номчукчуларының саны көвүдээн. Колхозчулар, комсомолчу аныяктар сонуургаан номнарын библиотекадан ап номчуп турарлар. Сайын-Маадыр, Сержин, Кара-оол, Чылбак-оол болгаш өскелер-даа библиотеканың доктаамал номчукчулары болуп турарлар.

Бай-Тал кодээ Совет библиотеканы масса чонга чоокшуладырының улуу, харын библиотекада албан кылып, оон стол, сандайын ээлеп алган.

И. ДЕЛЕГ-ООЛ.

Кушкаштар доюнда

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозу 1956 чылда үрезинден аңгыда колхозчуларның күш-хүнүнеринге үлээр бүгү тараазын колхозтуң төп шапынга эккеп алган. Ол тараа ында арыглатынмаан, савалатынмаан чытса-ла чыдар. Кырында хар дуй чаапкан. Ол тарааны дүн-хүнү-биле кушкаштар үглеп чип турар. Таныыл коммунист Койгунак, кладовщик коммунист Очур оларның ол шаңда тарааны камгалавайн, чүнү кылып турары билдинмес.

Колхоз тараа-биле ол хире байып, сыңнырар чер чок болуп, чажып турар апарган бе дээрге, чамдык колхозчулар күш-хүнүнеринге чүгле тараа албайн турары? Авансыга тараа айтырып келген колхозчуларны колхоз даргазы эш Кавак-Сарыг тараа чок дээш чорудуп турган таварылгалар бар. Моон ап көөрге, колхоз баштаар чери шаңда тарааны чүгле колхозчулар авансыга аппаарындан камгалап, ында тааныылды тургускан хирезинде, а кушкаштарга үрегдедип турары ажырбас ышкажыл?

Шаңда кушкаштар чеми болуп, харга бастырып алган чыдар тарааны чоокку үеде камгалап алыры чугула.

К. ХОВАЛЫГ.

Кичээнгей салыр херек

Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык кодээ Совединге бижик өөредилгезиниң болгуму ынчага чедир организастатынмаан. Ынчаарга ук черде бижикти билбестер болгаш биче билирлер эвээш эвес.

Аныяктар «Ленин оруу» колхозтуң төвүнге аныяктарның бежээки школазын ажыдарын негеп турар. Ынчаарга бо айтырыг база-ла харыы чок болуп артып турар.

Бо чүүлдерни өөренип көргеш, кодээ Совет (даргазы эш Д. Седен) чоокку үеде ол кичээнгейни салыр өйү келген.

О. САМБУ.

Албанияның Улус Республиказының найыслалы — Тирана хоорай.
Фото В. Шаровскийнии. СЭТА-ның фотохроникази.

Совет-болгар садыг харылзааларынга

СОФИЯ, январь 14. (СЭТА). Совет-болгар чединишкинниг доозулган садыг чугаалажылышкыннарының түңнелинде 1957 чылда Совет Социалистиг Республикаларының Эвилелиниң болгаш Болгарияның Улус Республиказының кайы-кайызынга бараанннар дужаажырының дугайында протоколга бо чылдың январь 12-де Софияга ат салдынган.

1956 чылда чедип алдынган бараан саарылгазынга бодаарга кайы-кайызынга бараанннар дужаажырының хемчээлин дыка көвүдедирин протоколда көрүп турар.

Совет Эвилели Болгарияга оон улус ажыл-агыйының херегли турар бараанннарын, оон иштинде үлетпүр болгаш оруж тудуунуң дериг-херекселдерин, автомашиналарны, нефть, прокатты (кара металлдарның), өңнүг металлдарны, кокету, хевеңин болгаш пөс-таавының өске-даа чиг эдин, саазынны, удобрениелерни, а ол ышкаш Совет Эвилелинге дужаар калбак херегледиң барааннарын бүдүреринге херегдээр аргыгларны болгаш чиг-этти дужаар.

Болгария ССРЭ-ге өңнүг металлдарның рудаларының концентраттарын, баржылерик, тапкыны, белен хептерни, мебельди, консервалаар чинистерни болгаш ногааларны, чаа болгаш кадырган чимистерни, кондитер үлетпүрүнге херегдээр кат-чимис чиг эдин, виноград арагазын болгаш өске-даа ногааларны дужаар. 1957 чылдың дужулгуден эгелээн үш чыл дургузунда төлээри-биле чиителдиг негелделерге кызыгдаттыг чээли чурумну-биле дужаап турган Совет Эвилели Болгарияга экономиктиг дузаламчы көргүзер дугайында дугуржулганың база чедип алдынган.

АЛЖИРДЕ БАЙДАЛ

ПАРИЖ. (СЭТА). Алжирден алдынган медээлерни ёзугаар алырга, соолгу ийи хонуктуң дургузунда француз шериглер биле национал-хосталгалыг арманың аразынга чаа сегиржип алышкыннар болган. Недрома, Милиана болгаш Мишле хоорайларның чоогунга онза шынгыы болуушкуннар болган. Ыландыя, Мишле чанынга француз команданы түлчүүшкүнче чадаг шериглн, альпийжи адыгжыларның кезээ болган агаарның десант шериглерин чорудкан. Париж парлалгазының медээзин ёзугаар алырга, январь 14-те 40 ажыт алжир тура-халышкыннар өлүрткен. Француз шериглериниң когаралын дамчытпайн турар.

Алжирден алдынган өске медээлерде болза, француз арманың шериг турушталынче, чүктеринче болгаш өске-даа черлеринче алжир партизаннарының халдаашкыннарының дугайын чугаалап турар. Ыландыя партизаннарның түс-түс болукталары чурттуң улуг-улуг хоорайларында турар шериг объектилеринче халдаашкыннарны чорудуп турар.

Национал-хосталгалыг шимчээшкинге киришкен ады тура-халышкаанарга күзел сорукту деп нарызаан кижилерни (түс черлерниң чурттакчыларын) тудуп хорутдааны Алжирде үргүлчүлеп турар деп солуннар бижип турар. Январь 14-те 35 алжирлерни тудуп хорутдаан. Франс Пресс агентилелиниң дыңнадып турары-биле алырга, январь 15-те даң бажында француз шериглер болгаш полиция Алжир хоорайның (каш хонук мурнунда массалыг аглаашкын чорудкан) араб кезээнге «саттан-арыглаашкынның залчеглиг операциязын» чорудуп эгелээн. Шериг күжү-биле бузаалеткен араб кварталдарнаан пулемет болгаш боолар даажы дыңналып турар деп ол агентилелдиң өске дыңнадыында чугаалап турар. Ол кварталдарже кирерин шуут хораан болуп турар.

Йеменниң Египетте элчининиң медеглели

КАИР. (СЭТА). Йеменниң Египетте элчини Абель Рахман Абу Талеб Йеменге удур Англияның империалистиг агрессиязы үргүлчүлеп турар деп парлалга төлээлекчилеринге медээлээн. Англи шериглер Эль-Байдаже углай чоруп орар. Йемен улуска удур империалистиг агрессияны доктаадырынга дузалыгы дег ындыг базымнарны ап чорударынче бүгү күрүнелерге Йемен дилег кылган деп элчин айыткан. Англияның чепсектиг агрессиязының үргүлчүлеп турары-биле Йемен Англия-биле бодунуң дугуржулгаларын үзер дугайында айтырыгны көөр бүгү үнелиниг деп Абу Талеб медеглээн.

Йеменге удур англи агрессияның үүлгедиглерин көөр делегей комиссиязын тургузар дугайында саналды Абу Талеб катаптаан.

Чаа англи чазактың составы

ЛОНДОН, январь 14. (СЭТА). Премьер-министр Гарольд Макмилланның тургусканы чаа англи чазактың составын ында тускай чарлаан. Чаа чазакта иштики херектер министри болгаш таңманың лорд-кадагалакчызы албан дужаалды Батлер, даштыкы херектер министри — Селвин Ллойд, сан министри — П. Торникрофт, чөвүлелдиң лорд-даргазы — лорд Солсбери ээлеп турар. Өске-даа министрлерни база томуйлаан.

Лорд Солсбери лордтар палатазының баштыңы, а Батлер — общиналар палатазының баштыңы болуп артар.

Чехословак кино-фильмнерниң фестивалының доозулганынга

Чоокта чаа совет-чехословак найыралының айында бистиң чуртка чехословак фильмнерниң фестивалы болуп эрткен. Ону хөлбеңнтыр аныг-дүнне Чехословакияның кино уран-чүүлү-биле дончузап таныжарын оралдажып көрээли.

Эрткен чүс чылдың чеден чылдарында капитализм хөгжүлделиниң ыйыдыышкыны-биле Австро-Венгрияга феодализмниң тургузуу бууран дужуп турган. Дарлал-мөгүүлгениң бир хевириниң орнунга өске, оон-даа дошкун болгаш хайыра чок хевири кирип келген. Ниитилел харылзааларының ол чаа хевириниң дугайын «Мегелетирген идегел» деп кино илередип турар.

Ыгуп калган графтың эдилээн черинин дааманы кырган Грдличка орулгалыг черин ышкынышкаш, ийи уруу-биле, кадайы-биле Прагага чеде бээр. Кандыг-бир улуг чер ээзиниң эдилел черинин дааманы дужаалды моортан тып алырын ол идегээн. Бодуун болгаш ажыгга ынакшылдыг Грдличка ол салган сорулгазын ак-сеткилдиг арга-биле чедип алыксаан. Ынчалза-даа меге-нүгүлдүн, күчүрелдиг делегейин ол билбейн турган болгаш уталпаандa оон четкизинге ол туттура берген. Ыландыя оон кадайы болгаш улуг уруу Ирена янзылыг амыдыралдан адырлыр хөңнү чок болуп, өг-бүлезиниң баштыңындан үргүлчү хөй акша, белектер негээр. Боттары күш-ажылды көөр хөңнү чок. Олар чүгле каас-хөй дээн, хөглүг ужуралдар бодаарлар, ыыыгууртан төөгү-зүнге мактанырлар.

А акшаны кайын тып алыр? Өг-бүлениң чурттап турары улуг эвес пенсиязы оон кадайы ханмас. Өг-бүлеге кырыш үнгүлеп эгеләэр. Ам канчаар, Грдличка чиижен херенгитен Естражабка барган, чээли алыр. Ол чээлинин хүүсаазында төлеп шыдавас болган. Биче уруу Юля кандап-чоош чыып алган акшазын ачазынга бээр, ол акша хөө төлееринге чедер ийик. Ынчалза-даа ол түнну Грдличка келерге уттурун каапкан. Оон чиижен херенгитенден ол база акша дилээр болгаш удатпайн өөреге шууп дуже бээр.

Ажыгга тургустунуп алырының соолгу идегели бусту бээрге, ол байдалдан үнер аргажогун Грдличка билип каар. Оон-биле кады оон эт-херенгизин оон өөренин төлеттиреры-биле дансылап, дораанчылалыг байдал-биле садыглай бээр. Шуут муңгарап муңгаштанган Грдличка бодун өлүртүне бээр.

Ынчаарга бо бүгү мындыг чүүлге Юля биле садчы Карел шуут удурланышпаак. Ол ниитилелдиң миттинге оларга ышкам, тар, олар аңаа таарышпас. Юля садчы Карелче чорүй баар. Ынакшаан Карел чугаалаар:

— Естражабтар шуптузун алгаш баары, роза чечектер безин оларныы болду.

— Роза чечек бисте, бистиң уругларывыска чечектелир ындыг үе келир дээрзин мен билир мен,— деп уруг аңаа харыылаар.

Күш-ажылчы чон тиилеп үнер деп шак мындыг бүзүрел-биле ол кино төнер.

Фестивальга киирген кинолардың бирээзи көрүкчүлерни Чехословакияның национал маадыры Юлиус Фучиктиң ажыл-чорудулгазы болгаш амыдыралы-биле таныштырып турар. Бодунуң төрээн чурттунга, оон байлак культуразынга, бодунуң ажылчы чонунга ынак-биле Фучик чоннуң маадыры апарган. Совет Эвилелинге ол бердинген ынак. Ол кино мындыг сөстер-биле эгелеп турар:

«Бистер, коммунистер, амыдыралга ынак бис, оон ужурунда, херек кырында хостуг, долу болгаш өөрүшкүлүг деп ёзулуг адап болур шак ындыг амыдыралче орукту ажыдар болгаш ажытлаар кижи бодунуң амы-тынын бээр апаргаш чайгылыш чок бис».Юлиус Фучик «кижилер, серемчилеңер чорунар!» деп кыйгырып чораан. Фучиктиң ёзулуг ындыг болуун фильмде бисте көступ турар.

«Караңгы бүдүүлүктен уштунганнар» деп фильм чаа амыдыралдың оруунга тараачыннарның таваржып турар бергелерин көргүзүп турар. Эрге-чагыргазын ышкынган помещиктер болгаш кулактар хоралалын, өштүг чорудуун оруунга турупталар. Боттарының ышкынган чүүлдерин даштыкы капиталдың дузалакчызы-биле эгидип алырын олар кордап турарлар. Тараачыннарның ажыл-агыйны коллективтиг чорударынче күзелинге моондак кылыр дээш, чандыктарның бүзүрелин үрээрин оралдажып, өскелерге кыжаныг кылыш турарлар.

Кадээ ажыл-агый кооперативиниң организакчыларының бирээзи Воцлав Коварж-ка олар ат-бажы чок бижиг чорудуптарлар, ында:

— Чаңгыс аай кадээ ажыл-агый кооперативтерин организастаарынга киржириңден ойтала. Бистиң дужаалывысты күүсетпес болзуңза—өлүр сен!— деп бижээн. Ынчалза-даа тараачыннар уламчылыр-уламчылыр кооперативтерге кирип турар.

Бо болуушкун болуп эртип турар суурда помещик Юнектиң өг-бүлези бар. Оон биче оглу Ладя дуне сиген өртедиптер. Улуг чалбыыштар бажыңнарга келир. Өрт өжүрүнгеш. Аазы ээп чаныр келирге, кадээ ажыл-агый кооперативи тургузарында моондак кылырының чаа планын олар кыла бээрлер. Ладяның даштыкы разведканың өнаалгазы-биле кыдыгаарны эртип келген акызы база оларның дузаламчылынга кордап турар. Ынчалза-даа күрүнениң айыыл чок чорууның ажылдакчылары оларны илередип кааптар.

Ынчаарга помещик Юнектиң уруу Ружена, кооперативтерниң хереэнге ынак болган ужурунда, оларны илередириниң мурнунда-ла, дөргүл-төрелин каап, бодунуң ынакшааны Воцлав Коваржты мени моон алгаш бар дээр болгаш чорүй баар.

Фильм суурнуң чурттакчыларының улуг чыскаалы-биле төнер.

Капиталистиг күрүнелерниң чимелишкиннериниң, оларның шпионнуу, үреглекчи ажылдарының дугайында «Бо кежээ шуптузу доозулган турар». «Дайзынның изи-биле» деп фильмнер чугаалап турар.

«Дайзынның изи-биле» деп кинону ап көрээл. Күрүне энчү-херенгизин самчыгдааш, база өске-даа үүлгедиглерни кылгаш шииттирип чораан Попоушек төрээн чуртунга өскерлип, даштыкы разведканың шпиону апаар. Күрүне кызыгаарын мөге документилиг эртип келир. Хөй машиналарга солуй олуруп чораш, ол автобуска олуруптар. Чугула порттуң ажылчыннарын болгаш албан-хаакчыларын хандырып турар столоваяда чем дажыкчызы болуп ажылдап турар уруг ону ында мазан. Ол уруг амдызында чүгле порт дугайында медээлер берип турар. Ону Попоушек дораан-на: «ол эвээш-тир» дээр.

Ынчалза-даа оларның дугайы чехословак органнарга билдингир. Ам чүгле медээлерни олар кандыг арга-биле ап турарын, оларның ам өөрлери бар бе дээрзин билип алыры-биле Попоушекке айдызында дегбес деп шиитпирлээн. Ол сорулга-биле портка политажылдакчы болуп Барташ чедип келир. Ол көөрге, чугула документилерни хөй кижилер көрүп билип ап турар болган. Ону болдурбас херек. Ол дугайында Барташ хемчег алы бээрге, директор Душек:

— Кижилеримни билир мен. Оларга идегээр мен,— дээш, харын-даа «меңээ чигзинип тур силер» дээр бодалы илереер. Оон кады ажылдакчызы Шубрт серемчилел дугайын хөй чугаалаар турган, а херек кырында харын ону дамчыпттыр дайзыннарга медээлер кирип турган. Дайзыннар портта бир чугула черни чара тепсир деп база чоруп турарлар. Ынчалза-даа оларны тып илереткен.

Серемчилел чогу-биле алдагдалдар кылганын Душек ары-биле сактып чоруп турар. Ол баш бурунгаар хемчеглерни ап, серемчилелдиг турган болза бо чүүлдер болбайн барып болур турган бе? Чугаажок! Төрээн чуртунга ынак кижи бүрүзү серемчилелдиг болур деп — бо кино бижиини ынчаар өөредип турар.

Мында бис каш-ла фильмни допчулап көрдүвүс. Ынчаарга Чехословакияның фильмнериниң тематиказы чоннуң амыдыралының бүгү талаларын көргүзүп турар. Оларда күш-ажылдың, амыдыралдың, өг-бүлениң, ынакшылдың айтырыглары кичээнгейниң төвүнде.

Чехословак фильмнерниң фестивалының бистиң чуртка болганы совет болгаш чехословак улустарның аразында найыралын улам ынаы быжыглаарынга улуг рольду ойнаары чугаажок. Чехословакияның кинематографиязынга моон соңгаар улам улуг чединишкиннерниң болурун кузээр бис.

В. КРЕСТЬЯНИНОВ.

СУД ЗАЛЫНДАН

ХУЛИГАННАРНЫ ШИИТКЕН

Кочетов аттыг колхозтуң кежигүнү Сергей Маадыевич Суратпайның, «Искра» колхозтуң колхозчузу Семис-оол Сагановович Байкараның, Ленинка суурнуң чурттакчызы Байыр-оол Ёнзакович Маадының хулиган чорук үүлгеткен херектерин Бии-Хем районнуң улус суду үзүп шииткен.

Суратпай моон мурнунда хулиган херек ужурунда ийи катап шииттирип чораан. Суратпай колхозтуң кежигүнү болуп чурттап турза-даа, колхозтуң ажылын ак-сеткилдиг кылбас, үргүлчү арагалаар, күш-ажылдың чурумун, хөй-ниитиниң корумун үреп турган. Суратпай Туран хоорайга арагалап алгаш, чайнаадан чанып бар чораан «Кызыл сылдыс» колхозтуң кежигүнү Барамзинниң салып алган чүүлүн хунаап, оон амызынга кыжанып, ону бижек-биле коргуруп турда шагдаа органының ажылдакчылары чарып алган.

Байкара колхозка күш-ажылдың болгаш хөй-ниити черлериниң чурумун каш удаа үрээн. Колхозка ажылдап турган арагалаар, ажыл шагы үзер турган. «Кызыл сылдыс» колхозтуң колхозчулары хостуг шактарында дыштаныры-биле клубка кино көрүп дыштанып турар үеде оларны бак сөглээр, кино төнчүзүнге чедир көргүспес турган.

Маады моон мурнунда мал оорлааш күш-ажыл лагеринге шииттиргеш херээнден хосталган Ленинка суурга чурттап турган. Бир катап суурга арага ижип алгаш суурга чоруп турган колхозчуларга кыжанып, боо адып турган. Оон соонда хулиган чорукту база үүлгедип, улуг назылыг колхозчу Седипти эттеп, боо ужазы-биле шанчып турган.

Районнуң улус суду Суратпай, Байкара оларны 3 чылда, Маадыны 1 чылда хосталгазын казып шииткен.

И. ПЕТУХОВ.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Янзы-бүрү чемнерни чиңер

Продуктуларның чемнишкир болуру ында белоктар, үстер, углеводтар, витаминнер, минералдыг дустар дээн ышкаш чемниинг бүдүмелдерниң кайы хире барындан хамааржыр. Чамдык продуктуларда үс хөй боор, а өскезинде — минералдыг дустар азы углеводтар. Мал продуктулары эът, сүт болгаш сүт продуктулары белок-биле бай болгаш ижи шиңгээттинер. Картофельде белоктар чок, ынчалза-даа углевод-биле бай болгаш «С» деп витамин ында бар.

Кат-чимистер болгаш ногаалар минералдыг дустар, витаминнер, углеводтар-биле бай. Ногаалар болгаш өске-даа кат-чимис продуктулары чаалында азы ажыдып каан турда чем кайындырар секторның ынгалырын дүргедедир болгаш чем сиңирериниге дузалаар. Далган кылыгдары, крупалар үнелиг, минералдыг бүдүмелдер болгаш углевод, витаминнер-биле бай.

Кижиниң организминиң ерта ажылдаарынга бүгү чем продуктулары дузалыг. Ынчангаш чем янзы-бүрү болуру чугула.

Тыва областың санитар-чырыдылгазының бажыңы.

Кызыл районнуң Кок-Тейлен оргунак боттуг шилги аът читкен. Ук аътты тыпкан кижи Кызылдың Красноармейская кудумчузунда № 199 бажыңда Д. К. Рогинге дыңнадырын азы эккеп бээрин диледи.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, секретарының культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кодээ ажыл-агый иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харысалгалыг килдистерниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтериязының 3—65.

ТС—00034. Культура эргелелиниң типографиязы.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ЯНВАРЬ 19 СУББОТА № 14 (3726)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Чогаал болгаш уран-чүүл талазы-биле Ленинчи шаңналдарның комитеди (1 арын).

Неваның В. И. Ленин аттыг машина тудуунуң заводу — 100 чыл болган (1 арын).

Бистиң областа (1 арын).

М. Дамдың.— Сүт-Хөлдүң механизаторлары соңгулда мурнунуң социалистиг чарыжында (1 арын).

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар (2 арын).

А. Лысов.— Ыяш ажыл-агыйында четпестерни узуткаар (2 арын).

И. Маадыр-оол.— Септелге конторазының ажылын экижидер (2 арын).

Чер-чер Советтериниң массалар-биле харылзаазын улам быжыглаар (3 арын).

Н. Чигирь.— Делегей байдалының допчулалы (4 арын).

Польша-кыдат кады кылган медеглелге ат салганы (4 арын).

Аденауэрниң чүнү чугаалаар дээнин биле берген (4 арын).

Иштики Моолдуң автономнуг районунда малчыннарның кооперастаашкыны (4 арын).

Америк империалистерниң экономиктиг «дузалажылгазы» болгаш планнары (4 арын).

ЧЕР-ЧЕР СОВЕТТЕРИНИҢ ОТЧЁТТАРЫ

Бо чылдың марттың 3-те ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдалар болур. Ол политиктиг улуг кампания болза, чер-чер Советтериниң ажылын улам экижидериниң, ажыл-агый, культура тургузуушкунунга оларның ролюн бедидериниң, социалистиг демократияны улам ыңай хөгжүдериниң демдээ-биле эртер.

Чер-чер Советтеринге ам болур соңгулдаларга уткуштур районнар, хоорайлар, кожээ, суур Советтериниң сессиялары, ажылчы чоннарның хуралдары болуп эрткилээн. Депутаттар ол сессияларга болгаш хуралдарга күүскомнарның ажыл-чорудулгазының болгаш боттарының депутат хүлээлгезин күүседип келгениниң дугайында отчёттарын кылып бергилээн. Ол дугайында бижикчилерниң чамдык чагааларын бөгүнгү «Шын» солунда тускай арын кылдыр парлатынган. Ол чагааларны ёзугаар алырга, сөөлгү үеде чер-чер Советтери боттарының ажыл-чорудулгазын кескузу-биле экижиткенин ажылчы чоннар демдеглеп турар. Партияның болгаш чазактың шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш демиселге Советтерниң организакчы ролю бедээн, ажылчы чоннарның хүн-бүрү херегледерин хандырар, улустуң чаагай байдалын көдүрер дугайында оларның сагыш салыышкыны күштелген. Советтерниң депутаттары болгаш оларның күүсекчи комитеттери соңгукчуларның мурнунга боттарының отчёттарын үргүлчү бергилеп, масса-биле харылзааны улам быжыглап, чоннуң дилеглерин улам экизи-биле хандырып турар апарганнар.

Ынчалза-даа чамдык районнар, хоорайлар, кожээ болгаш суур Советтериниң ажылында улуг четпестер барын соңгукчулар чөптүг шүгүмчүлеп турарлар. Чооккта чаа Сүт-Хөл район Совединиң күүсекчи комитединиң даргазының оралакчызы эш Катков райкүүскомнуң ажылының дугайында район Совединиң сессиязынга отчёт илеткел кылган. Оон илеткели районнуң шагда-ла болуп эрткен партия конференциязынга илерээн эрги фактылар-биле кызыгаарлаттынган. Ол чүге ындыг болганыл? Чүге дээрге, райкүүскомнуң ажылдакчылары ол хүнде районнуң кожээ Советтериниң болгаш колхозтарының ажыл-чорудулгазында байдалды эки билбес болган. Илеткелде чамдык эргежыраан фактылар чер-черде амыдыралдың ол хүнгү чаа байдалы-биле дүүшпейн барган. Райкүүскомнарның хүн-бүрү амыдыралдан шак ындыг хоорук ажылдап турар чорууну моон соңгаар канчап-даа эптежир аргажок.

Дус-Даг кожээ Советтиң ажылының сандаргай байдалы Өвүр райкүүскомга шагда-ла билдингир турган. Ынчалза-даа ол Советтиң ажылын экижидериниң, анаа дуза көргүзериниң аргазын Өвүр райкүүском (даргазы эш Бөйлу) үр-ленин хүргүзүүнда тып чадап каан. Оон түңнелинде ол кожээ Совет (даргазы эш Конгук) чер-чер Советтериниң ам болур соңгулдаларынга эң-не чедимче чок ужуражып турар. Ол дугайын «Шын» солунунуң номчукчузу бөгүнгү номерде парлатынган тускай шүгүмчүлелден номчуп ап болур. Кожээ Советтиң сессиязы чартык чыл дургузунда болуп көрбээн. Оон күүскомунуң организакчы ажылы эң-не сандаргай байдалче шилчээн. Ол чүге ындыгыл? Чүге дээрге, Өвүр райкүүскомнуң кежигүннери болгаш оон ажылдакчылары ол кожээ Советтиң ажылында четпестерни узуткаарының шиитпирлиг хемчеглерин албааннар.

Депутат — чоннуң айбычызы болур. Ол болунун соңгукчуларының мурнунга кылган ажылының дугайын илеткеп бээр хүлээлгелиг. Ындыг турбуже, Кызыл районнуң Көк-Тей кожээ Совединиң 15 депутаттарының чаңгызы-даа соңгукчуларның мурнунга депутат ажыл-чорудулгазының дугайында отчёдун кылып бербээн. Сесерлиг кожээ Советтиң ажылында база-ла улуг четпестер бар. Ол четпестерниң дугайы Кызыл райкүүскомга база-ла хамааржыр. Райкүүском ол кожээ Советтериниң ажылын экижидеринге боттуг дуза көргүспээн.

Бистиң чонувустуң амыдыралчы сонуургалдары бүгү-ле чер-чер Советтериниң ажылын шиитпирлии-биле экижидерин негеп турар. Оларның ниитизингейин ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң, чоннуң амыдыралының тодаргай айтырыгларынче эргилдирери, ол айтырыгларны сессияларга үргүлчү чугаалажыры эргежок чугула. Чер-чер Советтери, оларның күүсекчи комитеттери ажыл-агый хөгжүлдезиниң планнарын күүседиринге болгаш ажыр күүседиринге, чурттулга тудугларын калбартырынга херек бүгү-ле курлавырларны туруштуу-биле дилеп тывар болгаш хөделмишкинге кирер, садыг ажылын болгаш чоннуң чуртталга хандырылгазын экижидер талазы-биле эргежок чугула хемчеглерни алыр хүлээлгелиг. Ажылга инициативтиг болуру, чоннуң херегледерин бүрүн өөренип көөрү болгаш ону хандырарынче оңза кичээнгейни салыры — чер-чер Советтериниң авторитедин дыка көдүрер дээрзин Советтерниң удуртур ажылдакчылары болгаш оларның бүгү-ле депутаттары уттуп болбас ужурлуг.

Амгы үеде бистиң соңгукчуларывыс чер-чер Советтериниң ажылында четпестерни илеретпишаан, а ол четпестерни узуткаар дугайында боттарының чагыг саналдарын депутаттарга берип турарлар. Бүрүне эрге-чагыргазының чер-чер органнарының сорулгазы болза, ол үнелиг саналдарны чыыры болгаш соңгукчуларның чагыгларын амыдыралга чогуур үезинде боттандырары болур.

Чер-чер Советтериниң хөй талалыг ажыл-чорудулгазы анаа оларның бүгү депутаттарының идепкейлиг киржилгезинден болгаш оларның соңгукчулар-биле сырый харылзаазындан тургустунар ужурлуг. Советтерниң депутаттары болгаш күүсекчи комитеттери соңгукчуларның мурнунга отчёттарын үргүлчү бээр, оларның үнелиг саналдарын болгаш чөптүг шүгүмчүлеллерин ээлдээ-биле дыңнаар, ажылда четпестерни узуткаар талазы-биле боттуг ажылдарны чорудар херек. Депутаттың бүгү-ле ажыл-чорудулгазы совет ниитилерниң эрге-ажыын камгалаарынче угланган чоруур ужурлуг.

Чер-чер Советтериниң хүлээлгези болза, хамаатыларның Конституция ёзугаар эргелерин шынгыы сагыыры, хоойлулар камгалалын серемчилелдиң-биле чорудары, социалистиг эргелер чурумунуң үрекчилеринге, дириг ажыл-херектен болгаш массадан хоорулган бюрократтарга удур шиитпирлиг демисежири болур.

Партия организацияларының башкарыкчы чоруу, деткимчези, дузаламчызы — чер-чер Советтериниң ажыл-чорудулгазының чедиишкиннериниң база бир эң-не чугула үндезиннериниң бирээзи болур. Ынчангаш бистиң партиявыс ажыл-агый, культура тургузуушкунунга удуртулганы хандырарын совет органнарны оюн каапкаш эвес, а харын оларны дамчыштыр боттандырарын болунуң черчер организацияларындан негеп турар. СЭКП-ниң чамдык райкомнарының талазындан Советтерниң кылыр ажылын боттары холгаарлап, ындыг байдал-биле оларның ажылга харысалгазын куудулап турары канчап-даа таарышпас. Ажылдың ындыг практиказын СЭКП-ниң Бай-Тайга райкому болдуруп турган. Партия райкому чер-чер Советтеринге дааныр ажылдавайн, оларның ажылын болганчок-ла боду холгаарлап, практиктиг сорулгаларны шиитпирлээринге оларның ролюн чавызадып турган дугайын районнуң партия конференциязының төлээлери чөптүг шүгүмчүлеп турганнар.

Чер-чер Советтериниң ажылын экижидери, оларның идепкейин болгаш инициативазын бедидери дээрге, социалистиг экономиканың болгаш культураның чайгылыш чок көдүрлүүшкүнү дээш, ажылчы чоннарның материалдыг чаагай байдалын улам экижидери дээш, совет демократияның хөгжүлдези дээш демиселге бистиң күштериңисти өстүрер дээни ол болур. Эрге-чагырганың чер-чер органнарынга ам болур соңгулдалар кампаниязы Советтерниң ажыл-чорудулгазын улам экижидеринге улуг рольду ойнаар.

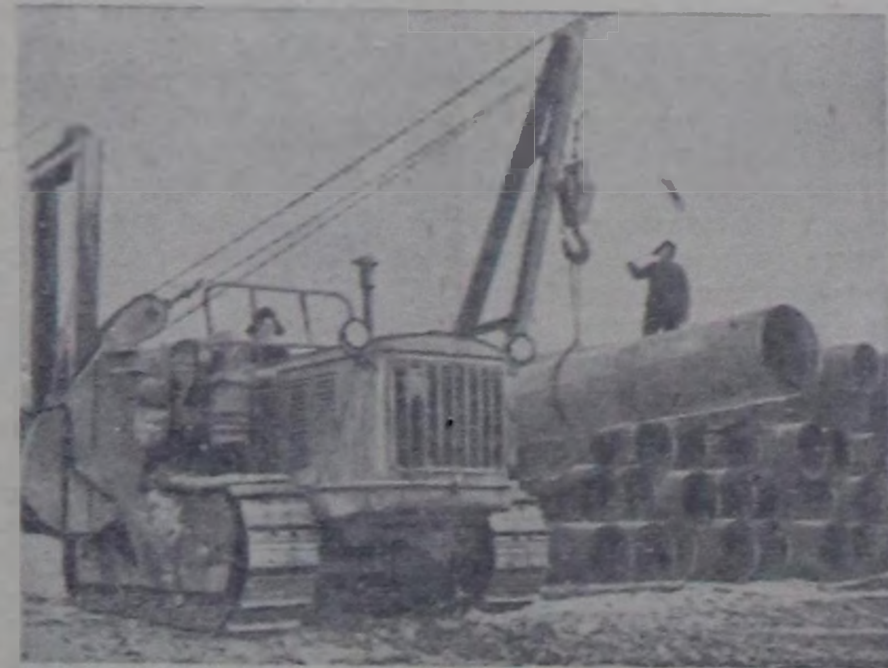

Ставрополь — Москва аразының газ дамчыдылгазының бирги ээлчээниң тудуун чоокта чаа хуусаа бетинде доосткан.

Ам Москва чоогунда ажыл хайнып-ла турар. Тудугжулар Москваны долганыр дээрбектелир газ дамчыдылгазының чүс километр дээрбээн кылып турарлар. Ол дээрбек Москва областың үлетүр бүдүрүлгелерин болгаш чурттакчылыг черлерин газ-биле хандырар.

Чурукта: 720 миллиметр кадың хоолайларны дажыглап турары.

Фото Б. Трепотов биле А. Сергеевтиң.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Неваның В. И. Ленин аттыг машина тудуунуң заводу — 100 чыл болган

Заводту Ленин ордени-биле шаңнаан.

Неваның ам В. И. Лениниң адын эдилээн машина тудуунуң заводу үндезилеттинген хүнүнден бээр чүс чыл болган.

Бо кайгамчыктыг хүн-биле холбаштыр база ада-чурттуң машина тудуунуң хөгжүлдезинге ачы-хавылалары дээш ССРЭ-ниң аар машина тудуунуң министерствозунуң Неваның В. И. Ленин аттыг машина тудуунуң заводун ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы-биле Ленин ордени-биле шаңнаан.

Заводтуң оңза шылгараан хөй болук ажылдакчыларын база ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму орденнер-биле болгаш медальдар-биле шаңнаан.

Шылгараңгай бүдүрүлгечи чедиишкиннери база чаа техниканы заводка киирип ээп алыр болгаш мөңтередир талазы-биле онаалгаларны күүседиринге киирген улуг салыышкыны дээш Неваның машина тудуунуң заводунуң даргазы И. Е. Бурдаковка ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму Ленин ордени база «Бадыыр болгаш Маска» алдын медальды тывыскыннаан, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан.

Профессионалдар Эвилелиниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлелиниң Президиуму заводтуң коллективин ВЦСПС-тиң Хүндүлүг бижии-биле шаңнаан болгаш ол улуг ындай чедиишкиннерлиг болуруп күзээн.

„Кочегарка" деп шахтаның хөмүржүлериниң хуралы

ГОРЛОВКА. (СЭТА). «Кочегарка» деп шахта Донбасстың хөмүр даш бүдүрүлгелериниң эң-не улугларының бирээзи. Ол шахта хонукта 3 муң ажыг тонна хөмүр дашты бээр. Шахтада дөрт муң ажыг ажылчыннар, инженер-техниктиг ажылдакчылар болгаш албан-хаакчылар ажылдап турар.

Чоокта чаа бо «Кочегарка» шахтаның коллективиниң ажылчыннарының хөй кижилиг хуралы болган. Хөмүржүлер база СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин чугаалажыр болгаш Октябрьның Социалистиг Улуг Революциязының дөртен чыл оюнга тэлептиг-биле ужуражыр дээш чарышка хүлээлгелер хүлээп алыры-биле чыылганнар.

Ол хуралга Украинаның Коммунистиг партиязының ТК-зының Бирги секретары эш А. И. Кириченко илеткел кылган.

Хуралдың киржикчилери эш Кириченконуң илеткелиниң талазы-биле доктаалды болгаш Донец бассейниниң бүгү шахтерларынга кыйгырыгны хүлээн алган, ол кыйгырыгда төөгүлүг ой болур Октябрьның Социалистиг Улуг революциязының дөртен чыл оюн тэлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарышты калбартырын кыйгырып турар.

Ленин аттыг № 5 шахтаның ажылчы чоннарының коллективиниң кыйгырыын хүлээп алыр болгаш чанчыл болган социалистиг чарышты олар-биле үргүлчүлээр.

БИСТИҢ ОБЛАСТА

Немелде төлевир

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозу эрткен ажыл-агый чылында малдың баш санын өстүрер планын күүсеткен. Малдың продуктуу бедээн. 1 хойдан 2,2 кг дүктү, ирт бүрүзүнден 3 кг дүктү кыргып, саар инек бүрүзүнден ортумаа-биле 797 кг сүттү саан алган.

Колхоз баштаар чери малчыннарның күш-ажылын үнелеп көрген малчыннарга немелде төлевирни тывыскан. Ирт кадарчызы Самдык 617 баш иртериниң бирээзинден-не 3 кг 820 грамм дүктү кыргып, ирт бүрүзүнүң дүн-хүнде немелде дензизин 163 грамм чедиргени дээш 10,6 кг дүктү алган. Мешкек-оол 300 хоюндан 320 хураганны мендиле ап, хойдан 2 кг 8,92 грамм дүктү кыргып алгаш 3 кг дүктү немелде төлевирге алган. Хөйжүлер Маңнай, Серьжикей хөй мал өстүргени дээш немелде төлевирлерни алганнар.

Саар инек кадарчызы коммунист Чүрбет-оол болунга быжыглаан инектериниң кадарылгазын экижидип турган инектенне 797 кг сүттү алырын хандырган. Ында бир ноолдурганы немелде төлевирге берген. Саанчы Өшкү-Саар инектен-не 911 кг сүттү саггаш 57 кг сүттү алган. Ол ышкаш немелде төлевирлерни Шыырап болгаш өске-даа саанчылар алганнар. Сүт-бараан фермазының эргелекчизи Алдын-Херел фермада ажылды экижидип, малдың баш санын, чаш төлүн бүрүн камгалап, шүдүргү ажылдааны дээш 1 мал дурга база хаван оглун немелде төлевирге алган. Ол ышкаш бызаа, өшкү, хаван, чылгы кадарчылары болгаш күш ажылакчылары немелде төлевирлерни алганнар.

Малчыннар малдың кышкы ажаалгазынче кол кичээнгейни салып, фермаларже, кыштагларже мал чеминиң сөөртүлгезин организастыг чорудуп турар. Кыштагларже ам 30 тонна мал чемин чедирген. Чолаачылар Салаажык, Алдын-оол, аът транспортунда Самдык, Мешпек-оол олар мал чемин чогуур үезинде сөөртүп, мурнакчы ажылдап турарлар.

Мурнакчыларга деңнежир

ТУРАН. (Телефон-биле). Чер-чер Советтеринге соңгулдалар белеткели Бии-Хем районда чедиишкинниг чоруп турар. Районда 8 агитпунктулар бар, оларның иштинде «Өөк» совхозта (эргелекчизи Дорофеев), Хадында (эргелекчизи Шульбин) агитпунктуларның ажылы алдан үлегерлиг тургустунган. СЭКП райкомунуң секретары эш Сапчайның редакцияга дыңнатканы болза:

— Районда бүгү-ле ажыл амгы үеде соңгулдаларга алдаржыткан социалистиг чарыштың түгүнүн адаа-биле калбарып турар. МТС-тиң механизаторлары часкы хову ажылынга бүгү белеткелин февраль 23-ке чедир доозары дээш Шагаан-Арыг МТС-тиң механизаторларын чарышка кыйгырган. Оларның сөзү боттуг ажыл-херектен карышпас.

Коллектив тракторлар септелгезиниң чыл планын январь 15-ке чедир 48 хуу, а кожээ ажыл-агый машиналарының септелгезин 49 хуу күүсеткен. Продукцияның шынарын экижиткишаан, ажылдың хүн бүрү нормазын 150 — 250 хуу чедир күүседип турар мотор септекчизи Бондарев, слесарь Осипов, дарган Шестяков, токарь Глушков ышкаш күш-ажылга шылгараңгай кижилер коллективте хөй.

Номчукчуларның бижип турары

ЭРЗИН РАЙОННУҢ «Коммунизмче оруқ» колхозу 64,1 тонна кызылтас, арбай, 22 тонна картофель үрезиннерин арыглап уруп алган. Ам чок сула, кукуруза болгаш ногаа үрезиннерин садып алыр дугайында колхоз хемчегин ап турар.

С. Банчык.

СЭКП ТЕС-ХЕМ РАЙКОМУ партия чырыдылгазының пропагандистериниң семинарын эрттирген. Семинарга бүгү делегей байдалының, районнуң ажыл-агыйының 1956 чылда түңнелиниң дугайында болгаш өске-даа темаларга лекциялар номчутунган. Пропагандистер боттарының ажыл дуржулгаларын база солушкаыннар.

С. Балыраа.

ӨВҮР РАЙОННУҢ «Кызыл туг» колхозунда клуб, библиотека, радио белдири, чунар бажың, турум кино ажылдап турар. Амгы үеде 20 колхозчу бажыңнарда радио шугумнарын киирген. Бүгү колхозчуларның бажыңнарынга радио шугуму киирер ажыл чоруп турар.

С. Агбаан.

ЧАА-ХӨЛ РАЙОННУҢ Ленин аттыг колхозунда херээженнер ортузунга ажыл чорудар советтиң даргазы Хуваа-Сюрюн масса-политиктиг ажылды херээженнер ортузунда эки чорудуп турар. Советтиң эки ажылының түңнелинде күш-ажыл кылып шылаар херээженнер колхоз бүдүрүлгезинде киржип, улуг ажылды бүдүрүп турарлар.

С. Сотнам.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОННУҢ Маленков аттыг колхозунуң почтачызы Аңайбан эки ажылдап турар. Ажылчы чоннуң парлалга чагылгазын, чагаа-бижиктерин, акша шилчидилгезин болгаш чедирилгелерин өй-шаанда ээлеринге чедирип берип турар.

М. Балган.

СҮТ-ХӨЛ РАЙОННУҢ «Сталинчи оруқ» колхозунуң малчыннары бо чылын төрүүр 6499 баш шээр малдың чаш төлүн чидириг чокка өстүргеш, колхозтуң шээр малын 12396 баш чедир өстүрерин хүлээнгэн. Оон ангыда хой бүрүзүнден 1,9 кг дүктү кыргып, 10 кажааны тудуп, кодан бүрүзүнге 20 тонна сигенни белеткеп алыр деп турарлар.

А. Сергей.

Сүт-Хөлдүң механизаторлары соңгулда мурнунуң социалистиг чарыжында

Часкы тарылганы чедиишкинниг чорудары болгаш элбек шилдиг дүжүттү өстүрери — машина-трактор паркының белеткелинден, септелгениң шынарындан кол хамааржыр. Мынчангаш Сүт-Хөл районнуң механизаторлары тракторларның болгаш кожээ ажыл-агый машиналарының септелгезинде соруқ кирлишкин-биле ажылдап турар.

МТС-ке чаңгыс аай төлевилелдиг мастерскаяны тургускан чорук септекчилерниң ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургускан болгаш тракторларны кезектеп септээр арганы берген. Моон мурнунда чаңгыс тракторну септээринге хөй кижи күжү херегленип турган болза, ам кезектеп септээр арганың ачызы-биле хөй ажылчын күжү херегдээри кызырылган. Тракторларны кезектеп септээр арганы тургусканының ачызында МТС эрткен чылдың дөрткү кварталында септелгениң планын чедиишкинниг күүсеткен. Кварталда 16 тракторларны септээр турган, 18 тракторларны болгаш 4 лущильниктерниң орнунга 7-ни декабрь 30-де септээн. Ол ышкаш септезе чогуур 32 сеялкаларны, үш аар плугларны шуптузун септеп, холдан үндүрген.

Мастерскаяның мотор цехи (бригадири эш Сарыглар Очур-оол) бо чылдың январь 10-га чедир 22 трактор моторларын септеп үндүрген. Септекчилерниң ол бригадазы цехтер аразында социалистиг чарыштың бирги черин ээлеп турар. Сарыглар Очур-оолдуң трактор бригадазы хову ажылынга база бирги черни үргүлчү ээлеп келген. Ол трактор бригадазы ам септелгеде бир бригада болуп алган ажылдап турар. Ында септекчилер (трактористер) Начын-оол, О. Очур-оол олар хүн нормазын үргүлчү 125 хуу чедир күүседип турарлар.

Дарганнаар цех (удуртукчузу эш Безделов) ажыл планын ажыр күүседип, социалистиг чарыштың ийи черинде чоруп турарлар. Ол цехте токарьлар эштер Астанин болгаш Күжүгет олар хүн нормазын үргүлчү 150 хуу чедир күүседип турар. Ол ышкаш мастерскаяда эштер Маадыр-оол, Самдан-оол, Өктек-Кара, Сыгзак олар ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип, мурнакчылар болуп келгеннер.

Коммунистер эштер М. Лопсан болгаш Т. Сарыг-оол олар ажыл шагындан дашкаар септелге чорудар хүлээлге алганнар. Олар дыштаныр хүннерде болгаш ажыл шагындан дашкаар ажылдап турган, У-2 деп 2 тракторларны септеп, комиссияга дужааган. Ынчангаш ол коммунистер боттарының мурнакчы үлегерин өскелерге көргүзүп турарлар. СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлеринге соруқ кирген механизаторлар Ростов областың механизаторларының кыйгырыын хүлээп албышаан, чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга чедиишкиннииг ужуражыр дээш социалистиг чарышты улам калбартып турар.

Машина-трактор станциязының коллективи тракторларның болгаш кожээ ажыл-агый машиналарының септелгезин февраль 23-те шынарлыг доозар дээш демисежип турарлар. Механизаторлар чаа чылдың баштайгы ийи неделязында 4 тракторларны септеп үндүргеннер.

Комбайннарның септелгезин болгаш дүжүт ажаап алыышкынының өске-даа машиналарының септелгезин май 1-те чедир доозар хүлээлгени коллектив алган.

Механизаторларның күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн кол сорулгаже — часкы тарылгага белеткелди чогуур хуусаазында шынарлыг доозарынче угландырар сорулга-биле партия организациязы политмассалыг болгаш организастыг ажылды улам күштелдирип турар.

Септелгени дүрген темпилиг болгаш бедик шынарлыг чорудар дугайында айтырыгны партия хуралынга чугаалажып, политмассалыг ажылдың талазы-биле чорудар хемчеглерниң планын баш бурунгаар чогаадып кылган.

Партия организациязының 10 кижи составтыг агитколлективи механизаторлар ортузунга районнуң, областың болгаш бүгү чурттуң иштинде болуушкуннарны үргүлчү таныштырып, партийжи агитацияның шынчы сөстери-биле механизаторларны күш-ажылче улам соруқ киирип турар. Агитаторлардан эштер Михалицкий, Велижанин оларның беседалары механизаторларга оңза солун болуп турар.

Полит-массалыг хемчеглерде лекция ажылы база чугула черни ээлеп турар. Неделя санында-ла вторник хүнде лекциялар номчулгазы чанчыл болу берген. Делегей байдалының дугайында, техниктиг дептиилге, агротехника, политиктиг серемчилел дугайында болгаш өске-даа айтырыглар дугайында лекциялар номчудунгулаан. Районнуң удуртукчу ажылдакчыларындан болгаш тускай эртемниглеринден партия райкомнарының секретарьлары эштер Лихтин, Севен, мал эмчизи эш Бондаренко, кол агроном эш Иванов болгаш оон-даа өскелер лекцияларны номчуп турарлар.

Оон ангыда көскү агитацияже партия организациязы база чугула кичээнгей салып турар. Ажылдың темпизин дүргедедиринче болгаш шынарын бедидеринче механизаторларны кыйгырып турар лозунгулар, плакаттар астыгылаан, солун витриналарын, көргүзүг болгаш хүндүлел самбыраларын тургускан. «Тракторист» деп ниити хана солунундан ангыда «Крокодил цехтер бээин чор» деп сатиралыг хуудус четпестер-биле демиселге болгаш сагылга-чурумну быжыглаарынга улуг рольду ойнап турар.

Ындыг болза-даа бисте четпестер ам-даа бар деп чугаалаар херек. Планның септелгениң шынарын бедидер чорук ам-даа чедип алдынмаан. Чижээ, НАТИ деп № 4 тракторнуң септелгези буду шынарлыг болганындан ону дөрт удаа чазып, эттээн. Ындыг чорук септелгениң темпизин дүргеледиринге шаптык болуп, артык чарыгдал үндүреринге чедирип турар.

Тракторларның болгаш кожээ ажыл-агый машиналарының кол-кол артык кезектериниң чогу — септелгени дүргедедиринге саат ужуралтырып турар. Оон ужурунда бүдүн демирлерден кезектер чонуурар ужурга таваржып, анаа артык чарыгдал үндүрүп турар. Заводка кылган кандыг бир артык кезекти 30 копеек-биле садып алыр турда, ону бүдүн демирден чонудуруп кылырынга бир рубль ажыг чарыгдал үнүп турар. Ындыг артык чарыгдал дөрткү кварталда бир муң рубль чоокшулаан. МТС-терни артык кезектер-биле хандырар хүлээлгелиг область организацияларының мурнунга чеже-даа айтырыг тургузарга, ол түңнел чок болуп турар.

Партия организациязы механизаторлар ортузунга чорудар политмассалыг ажылдың болдурар аргаларын ам-даа дорузубиле ажыглавайн турарын миннир херек. Социалистиг чарышты боттуг болдурары, оон түңнелдерин ой-шаанда кылыры ам-даа чедип алдынмаан. Мурнакчыларның дуржулгазын нептередир хемчеглер четпес чоруп турар.

Механизаторларның кичээнгейин ажылдың темпизин улам дүргеледиринче, шынарын бедидеринче угландырары — МТС-тиң дирекциязының болгаш партия организациязының кол сорулгазы болур.

Соңгулдаларга алдар болдурган социалистиг чарышты боттуг, эки үре-түңнелдерлиг болдуруп турган, кожээ ажыл-агыйның техниказын часкы тарылгага үлегерлиг белеткээри — механизаторларның амгы үеде бирги чергениң хүлээлгези. Олар боттарының хүлээлгезин күүседир дээш бүгү күштерин салып, боттарының бедик сорулгазын эки-биле билип турарлар.

М. ДАМДЫҢ.

Сүт-Хөл МТС-те партия эге организациязының секретары

Чогаал болгаш уран-чүүл талазы-биле Ленинчи шаңналдарның комитединде

Январь 15-те пленарлыг хуралы-биле чогаал болгаш уран-чүүл талазы-биле Ленинчи шаңналдар Комитединиң сессиязы эгелээн.

Комитеттиң даргазы Н. С. Тихонов Ленинчи шаңналдар тыпсыры-биле депшиткен кандидаттарның даңзызын чыылганнарга таныштырган. Шупту 107 кандидаттар депшиткен, оон иштинде — чогаал талазы-биле — 32, музыканың — 17, чурумалдыг уран-чүүлдүң — 28, театр уран-чүүлүнүң — 23, уран-чечен кинематографияның — 7.

Секцияларның ажылдарының дугайында дыңнадыгларны секцияларның даргалары: чогаалдың — К. А. Федин, музыканың — Т. Н. Хренников, чурумалдыг уран-чүүлдүң — С. В. Иогансон, театр-драма уран-чүүлүнүң болгаш уран-чечен кинематографияның — А. Д. Попов олар кылганнар.

Ленинчи шаңналдарны тыпсыры-биле депшиткен кандидаттарның ажылдары-биле таныжар дугайында алдан каш хоорайларже комитеттиң кежигүннериниң чорууруунуң планын бадылаан.

Секцияларда шиилерниң болгаш кинофильмнерниң көрүүшкүннери, чогаалдың, музыканың, чурумалдыг уран-чүүлдүң чогаадыгларын көрүп чугаалажыры эгелээн.

Комитеттиң сессиязы февральдың 15-ке чедир үргүлчүлээр, оон соонда конкурстуң түңнел хуралдарынга киирери-биле секцияларның депшидип үндүргени кандидаттарының даңзызы тодаратынып келир.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандыраал

Областың болгаш Кызыл хоорайның партия активиниң хуралы

Чоокта чаа областың болгаш Кызыл хоорайның партия активиниң хуралы болуп эрткен. СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң түңнелдериниң болгаш Тыва областың партия организациязының сорулгаларының дугайында партия обкомунуң секретары эш **С. К. Тока** илеткел кылган.

СЭКП-ның XX съездизиниң соонда эрткен үениң дургузунда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң түңнелдерин партия Төп Комитединиң декабрь Пленуму түңнээн — деп, илеткелчи демдеглээн. Съездиниң шиитпирлерин боттандырар дээш демиселдиң түңнелинде совет улус партия Төп Комитединиң болгаш Совет чазактың удурткалгазы-биле үлетпүрүн, келээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинге болгаш совет кижилерниң амыдыралдениниң улам ыңай бедилдериниң херээнге кайгамчыктыг чедиишкиннерни чедип алган.

Партия активиниң хуралынга СЭКП ТК-ның Пленумунуң ажылының дугайын тодаргай чугаалааш, эш Тока Тываның үлетпүрүнүң болгаш келээ ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң байдалын анализтеп, Пленумнуң шиитпирлери-биле дүүштүр областың партия организацияларының сорулгаларының дугайын айыткан.

Тудуушкунга материалдыг курлавырларны болгаш акша бердинген немелде херекселдерни чөп ажыглаарының, оон-биле холбаштыр бистиң областа бо талазы-биле бар болуп турар четпестерни чайладырының чугулазын илеткелчи айыткан.

Септелге-механиктиг заводтуң үр болун саадаан тудуушкуну-биле база Ак-Довурактың бүдүрүлге черин дужургеш катап дерип турары-биле болгаш өске-даа тудуг объектилери-биле холбаштыр күрүнеге улуг когарал таваржышкан. Ам тудуп үндүрүп турар тудуг объектилерин кызырар сорулга-биле оларның дансызы катап көрдүнген турар ужурлуг.

Чуртталга тудуу онза чидиг айтырыг болуп турар. Партия, совет органнарының, профэвилелдерниң болгаш ажыл-агый удурткукчуларының сорулгазы болза, тудугнуң херээн боттарының холунга алыр болгаш чуртталга тудуунуң айтырыын шиитпирлээринге бүгү-ле бар аргаларны ажыглаар ужурлуг. Культура-амыдыралдың болгаш чуртталга тудугларының талазы-биле ажылчы чоннуң инициативазын бүгү-ле хемчеглер-биле деткиир деп илеткелчи демдеглээн. Чижээлээрге, Эрзин райоонунуң «Сталинчы оруу» колхозтуң комсомолчулары болгаш аныяктары боттарының күжү-биле клуб тудар деп шиитпирлээннер. Ында партия организациязы болгаш артельдиң баштаар чери ол эгелекчи саналды деткээннер. Тудугнуң ыяш материалдарын белеткээр талазы-биле тускай бригаданы четчелеп тургускан турган. Ынчаарга комсомолчулар болгаш аныяктар 18 хонук иштинде 250 олуттуг клубту тудуп кааннар.

Чаа тудуглар-биле чергелештир чуртталга болгаш уругларның албан черлеринге херекзэри-биле орап-бажыннар хоптап алыр дээш элээн хөй албан организация черлерин таарыштыр чыырга сырый кожурер деп бодап турар. Ону кылганының түңнелинде Кызыл хоорайга 50 ажыг квартиралар дериттинип тургустунар болгаш 100 ажыг орунныг уругларның албан черлери ажыттынар.

Курпланның, күрүне экономика комиссиязының болгаш элээн хөй министерстволарның ажылын партия Төп Комитединиң Пленуму шыңгыы шүгүмчүлээн дугайын илеткелчи чугаалаан. Олар база эвилел болгаш автономнуг республикалар-биле кошкак харылзаа тудуп, бүдүрүлгениң аңгы-аңгы адырларының байдалын четче эвес өөренип турарлар.

Оон-биле холбаштыр планнаашкынның чер-чер органнарынга негелделер бедип турар. Облпланның (даргазы эш Томилин) ажыл-чорудулгазында четпестер болгаш ышкындырыглар бар болуп турарын илеткелчи анализтеп чугаалаан. Кол четпес чүве чүл дээр болза улус ажыл-агыйының планнарын чогаадып ажылдаарда облплан чери тудуг объектилерниң планын кедергей улгаттырып, тудугларны материалдыг чүүлдер-биле болгаш сан-хөөнүн курлавырлары-биле хандырарының боттуг болуннар аргаларын барымдаалап көрбейн турган. Ол ышкындырыглар болгаш четпестер хөй-хөй тудуг объектилеринге акша-херекселин бызаралыр чорукка, тудугнуң хуусааларын уладырынга, оон өртек-үнезин улгаттырарынга, ажылдап турар бүдүрүлгелерниң ажылынга дең-десси чорукту үреп хажыдарынга чедирип турган.

Оон ыңай илеткелчи келээ ажыл-агый айтырыгларын чугаалааш, эртен ажыл-агый чылында областың колхозтары, МТС-тери болгаш совхозтары чамдык чедиишкиннерни чедип алганнар деп чүвени демдеглээш бо чылын мал кыштаглаашкынының багай организастаан деп хуралдың киржикчилеринге дыңнаткан. Оон түңнелинде малдың өлүп хораар чоруу, ылаңгыя Улуг-Хем, Кызыл, Таңды болгаш Тес-Хем районнарда бар болуп турар. Кызыл болгаш Таңды районнарның келээ ажыл-агый артельдеринде чаа ажыл-агый чылының эрткен үш айларының дургузунда бызаалары 38 хуузу, Улуг-Хем районда анайларның болгаш хураганнарның 30 хуузу хораан болуп турар. Ол районнарның партия райкомнары болгаш райкүүскомнары харысаалга чок чорукту болдуруп турар болгаш малдың кыштаашкынында ол четпестерден чогуур түңнелдерни ажыглап чедир үндүрбээннер.

Партияның дыка хөй райкомнары болгаш райкүүскомнар инектерниң сүткүрүн болдар дээш демиселге сеэлгү үеде контакканнар. Чаа ажыл-агый чылының эрткен үш айларының түңнелин эмир чылдың ол үези-биле деңнеп көөрге элээн хөй районнарда (Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Бии-Хем, Кызыл, Тес-Хем) сүт саалдазы дыка кудулаан болуп турар. Шак ындыг байдал-биле канчап-даа эптежип болбас. Инектиң сүткүрүн бедилдеринче шиитпирлиг хемчеглерни алыр херек.

Часкы хову ажылдарынга белеткел дыка четпес чорун турар. 1956 чылдың IV кварталында тракторлар септелгезиниң планын машина-трактор станциялары 81 хуу, совхозтар 87 хуу күүсеткеннер. Трактор паркын белеткээр талазы-биле онзалыгы Сарыг-Сеп, Бии-Хем болгаш Бай-Хаак МТС-тер үскен болуп турар.

Үрезин белеткели база-ла эки эвес болуп турар. Колхозтарда тараа культураларының 700 тонна болгаш картофельдиң 1630 тонна үрезини четпес болуп турар. Ылангыя үрезин фондуларын тургузаар талазы-биле Өвүр болгаш Чөөн-Хемчик районнарның колхозтары онза хожудап турарлар. Ынчангаш машина-трактор паркының септелгезин дүргедедип, четпес үрезиннерин тыптынып алыр, оларны тарып чашеа чогуур кондициязынга чедир арыглап алыр, часкы тарылга компаниязынга белеткелдерниң талазы-биле өске-даа бүгү хемчеглерни өй-шаанда чорудар дээш бүгү-ле чүүлдерни кылыр херек.

Чер-чер Советтеринге соңгулдаларга белеткелдер-биле холбаштыр ажылчы чоннуң ортузунга политик-массалыг ажылды күштелдирер дугайында илеткелчи тодаргай чугаалаан.

• • •

Илеткелдиң соонда санал шүгүмчүлелдер калбарган. Чурт үлетпүрүнүң область эргелелиниң начальниги эш **Гусев** СЭКП ТК-ның декабрь Пленуму алдыгы беш чылдың бирги чылының түңнелдерин кылган деп чугаалаан. Ажыл-агыйның социалистиг системазының планныг хөгжүлдезиниң ол түңнелдери совет кижи бүрүзүн өөртүп турар.

— Ынчалза-даа Пленум чурттуң бүдүрүкчү күштеринге моондак болуп турар четпестерни дыка шын илереткен. Хөй-хөй бүдүрүлгелерде бүдүрер чүүлдерни планнаарда чиг-эттиң, материалдарның, ажылчын күжүнүң барын болгаш өске-даа чугула факторларны барымдаалап көрбейн турар. Оон түңнелинде бүдүрүлге программазы күүсетинмейн турар. Бүдүрүлге бүрүзү доктааткан планны күүседиринге бүгү-ле эргежок чугула чүүлдерлиг турарын чедип алыр херек.

Дыка хөй бүдүрүлгелерниң директорлары бүдүрүлгелерни багай удуртуп турарлар деп эш Гусев шын шүгүмчүлээн. Чижээлээрге, Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинады бо үениң сайзыраңгай дериг херекселдери-биле байлак, хөй күш негээр ажылдарны механизастаар аргалыг болуп турар, ында мергежилдиг ажылчын күжү болгаш эргежок чугула чиг-эт чүүлдери бар, ындыг болза-даа комбинат планны күүсетпейн турар. Эрткен чылдың дургузунда комбинат продукцияларының чамдык хевирлериниң өртек-үнезин дыка улгаттырган, артык чарыгдатынган херентилер ында 100 муң ажыг рубль түнниг болган. Ол болза комбинаттың эрги-даа, чаа-даа удурткучулары (амгы директору эш Бачурин) бүдүрүлгениң ажылынга хавылап кирбес, оон бүдүрүп үндүрүп турар продукциязы күрүнеге канчыг өртек-үнелиг болуп турарыл деп чүвени барымдаалап көрбейн турганының түңнелинде болдунган. Ынчаарга ажыл-херекти билиглиг удуртурун декабрь Пленуму негеп турар.

Чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң ажылында четпестерниң дугайын чугаалааш, ол четпестерни чайладыр талазы-биле областың чурт үлетпүрүнүң эргелели канчыг хемчеглер ап турар дээр дугайын эш Гусевтиң ыттаваайн барганы хомудаанчыг болган.

— Декабрь Пленумунуң шиитпирлерин совет улус улуг күзел ханышкыны-биле уткааннар — деп, СЭКП Кызыл хооркомунуң секретары эш **Аннудинов** медеглээн. Ол шиитпирлер массаларның күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн болдурган. Кызыл хоорайның ажылчы чоннары эрткен чылдың бүдүрүлге программазын хуусаа бетинде күүсеткеш, ам чаа-чаа чедиишкиннер дээш социалистиг чарышты калбартып, чер-чер Советтеринге соңгулдаларны күш-ажылдың чаа-чаа тиилелгелери-биле демдеглээр деп хүлээлге ап турарлар.

Оон-биле чергелештир партия хоркому болгаш хооркүүском үлетпүрү удуртур талазы-биле улуг четпестерни болгаш ышкындырыгларны болдуруп турар. Чамдык бүдүрүлгелерниң ажылынче хавылап кирбейн, оларның көргүзүглериниң чаавые бедип турар чорук-биле эптежип, ажыл-агыйның кадрларын шилип алырының херээнге частырыгларны кылып турар бис. Үр үениң дургузунда Тываның септелге-механиктиг заводунуң удурткулгазынга техник талазы-биле эртем-билиг чок, ажылдап шыдавас эш Волченко турган болгай. Эш Волченко ажыл кылырының улуу кады ажылдап турган өөру-биле көрүшпес болгаш өске-даа төлеп чок ажы-чаны болдуруп, аназ дааскан ажылды баксыраткан. Ынчангаш ону ажылындан дужурген. Декабрь Пленуму ажыл-агыйжы кадрларга бедик негелделерни салып турар, мыды-

тылзэле, шак ындыг фактыларны моон соңгаар болдурбас ужурлуг бис.

Областың план комиссиязы (даргазы эш Томилин) чогаадып кылып турар планнарынга бүдүрүлгениң бар боттуг аргаларын барымдаалап көрбейн баар чүүлдер бар. Ол чорук бүдүрүлгелерниң ажыл-чорудулгазынга таарымча чок салдарын чедирип турар. Шак ындыг «планнаашкынны» декабрь Пленуму бурууу шаап көрген болгаш ону дүрген ажып эртерин чугула.

Партия ам чуртталга тудуун улуг ужурлуг деп көрүп турар. Ажылчы чоннарының материал-культурлуг чаагай байдалын улам ыңай экижидери оортан дыка улуг хамаарыжыр. Ындыг турбуже, «Тыва тудуг» трестизи болгаш өске-даа чамдык организациялар чуртталга тудуушкунун дыка четпес чорудуп турар. Эрткен чылын ол сорулгага 1 муң. рубль хире акша ажыглатынмайн чыдып калган.

— Кызыл хоорайга уругларның албан черлери дыка чугула херектиг болуп турар. Ындыг турбуже улуг-улуг организациялар (автотрест, областың чурт үлетпүрү) уруглар яслилери болгаш уруглар садтарын тутпайн турарлар, ындыг байдал-биле эптежип болбас. Эрткен чыл-биле деңнээрге бо чылын тудуушкунуң хемчээ ийиден эвээш эвес катап улгаткан турар ужурлуг.

— Декабрь Пленуму совет кижилерге ажыл-чорудулганың улуг программазын берген — деп автотрестиң кол инженери эш **Антышев** чугаалаан. Ону боттандырар дээш бүгү-ле күштеривис-биле ажылдаар ужурлуг бис. Тываның автомобиль трестизиниң ажылдакчыларының ортузунда бүдүрүлгениң мурнакчылары эвээш эвес. Ындыг турбуже автотрест эрткен чылын чүък болгаш пассажирлер дажыырының планын күүседип шыдаваны мырыңай эдептиг чүве. Чамдык бүдүрүлге черлери автомобиль паркын ам-даа багай ажыглап, хөй-хөй машиналарның аназ турар чорууп болдуруп турар. Ол болза резин чогуудап болуп турар. Ындыг болза-даа, чүгле транспорт бүдүрүлгелери бо талазы-биле буруулуг болуп турар деп чугаалап болбас. Автомашиналарның аназ турар чоруун чүък алыкчылары болгаш чүък берикчилери болдуруп турарлар. Чижээ, чүгле Кызылдың садыг базазынга автомашиналарның хөй турганы 700 муң тонна километр болган. Ол дээрге бир бүдүрүлгениң чыл программазы-биле барык-ла деңнежип турар-дыр. Бир эвес чүък дажылгазын чангыс аай тепчүүп алыр болза, шак ындыг чуруун чок чоруктан чайлап болур. Облкүүском чүък дажылгазын чангыс аай тепчүдер деп каш удаа медеглеп келген болза-даа, ол саналын амылгаа чедир боттандырбаан болгаш күрүнеге улуг когарал чедирер чорук ам-даа үргүлчүлевишаан турар — деп, Антышев чугаалаан.

СЭКП обкомунуң үлетпүр килдизи (оон эргелекчизи эш Любутин), үлетпүр айтырыгларын эргелеп турар облкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Тарасов сеэлгү үениң дургузунда үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылынга кошкак кичээнгей салып, оларның ажыл-чорудулгазының четпестери-биле эптежип турганнар —деп, ол чугаалаан. Кызылдың электростанциязы багай ажылдап турар. Ындыг турда-ла СЭКП хоорхомунуң болгаш обкомунуң үлетпүр килдистери ол четпестерни узуткаар дугайында өй-шаанда сагыш салбаннар. Кызыл АТК боду электростанциялыг турда, эш Любутин болгаш облкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Тарасов ол электростанция ажык чок тур, ону дужуруп каапкар деп айтышкыя бергеннер. Ам дээрге электроэнергиязы чедишпейн турар ужурунда АТК-да техника болгаш ажылчын күжү аназ хөй туруп бээр таварылгалар дыка хөй.

Эш **Кызыл-оол** (Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң даргазы) санал берген:— Бистиң артельивис кежигүннери чурттуң бүгү колхозчу тараачыннары-биле бир дөмей СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин изиг-биле хүлээп ап турарлар болгаш бистиң Төрээн чуртувустуң экономиказын улам ыңай көдүрериниң, камгаланыр күчү-шыдалын быжыглаарының херээнге тедептиг салыышкынны киирер шиитпирлериниң дугайын медеглеп турарлар—деп, ол чугаалаан. «Кызыл тараачын» колхоз эрткен келээ ажыл-агый чылын чедиишкинниг дооскан болгаш ам часкы тарылгага илепкейлиг белеткенип, мал ажылының улам ыңай көдүрлүүшкүнү дээш демисежип турар. Колхозчулар мал чемин четчир санныг белеткээш болгаш ниитилештирген малдың азыралы ажаалгазын эки организастааннар. Ол чорук мал кыштагладышкынының чедиишкинниг чорударын болгаш оон продуктуузун бедилерин хандырган.

Декабрь Пленуму ажыл-агыйны билиглиг удуртурун, бүдүрүп турар продукцияларның өртек үнезин чиигедир дээш, эргелел аппарадын кызырар дээш үргүлчү демисежирин бистиң кадрларывыстан негеп турар. Ол негелде үлетпүрүн-даа, келээ ажыл-агыйның-даа бүгү ажылдакчыларынга хамаарыжыр. Бистер бодувустуң келээ ажыл-агыйывысты кичээнгейлиг өөренип көре бээривиске бүдүрүлгениң үнезин чиигедириниң курлавырлары бисте база-ла бар болган. Моон мурнуңда колхозтуң эргелел баштаар ажылының адырларының администрация ажылдак-чылары 46 кижи турган. Оларның иштинден дыка хөйүн, чижээлээрге, ферма эргелекчилериниң чамдыызын, баштаар чериниң аппарадының чамдык кижилерин кызырып болур апарган. Оон түңнелинде бисте ам администрация ажылында чүгле 14 кижи ажылдап турар, ынчаарга ажылывыс ол чоруктан дорайтаан эвес, харын улам экижип турар апарган, кижилерге негелде бедээн, олар харысаалгазын эки билип турар апарганнар.

— Облпотребсоюзтуң баштаар чериниң даргазы эш Агапов оон адрезинге болган шүгүмчүлелдерден чогуур түңнелдерни үндүрбейн турар — деп, эш Кызыл-оол айыткан. Чугула херекселдиң бараанинарын (шай, пөс материалдары дээн ышкаш чүүлдерни) келээ черлерде ам-даа дыка дүзүтелишкининиг салыглап турар.

СЭКП обкомунуң администрация болгаш садыг-сан органнарының килдизиниң эргелекчизи эш **Горелов** аныяк өскеннерниң ортузунга политик-массалыг болгаш кижизидилгелиг ажылды күштелдирериниң эргежок чугулазын айыткан. Ажыл-агыйжы болгаш политиктиг сорулгаларны шиитпирлээриниң херээнге аныяк оолдарның болгаш уругларның илепкейлиг киржилгези оортан улуг хамаарыжыр. Кызыл хоорайда болгаш өске-даа чамдык черлерде аныяк өскеннер-биле ажыл ам дээрезинде дыка четпес чорудуп турар. Оон түңнелинде чамдык аныяк кижилер төлептиг эвес үүлгедиглерни кылып турар.

Колхозтарда автомашиналарны бүдүрүкчүлүг эвес ажыглап турарының дугайын Чадаана АТБ-ның начальниги эш **Михайлов** чугаалаан. Бүрүнениң транспорт бүдүрүлгелери келээ школаларга ыяш сөөртүп бээр чорукка болганчок-ла таваржып турарлар, колхозтарның автотранспорту ол ажылче хандыттынмайн турар. Шак ындыг чорук-биле шиитпирлиг демисежир херек.

Эш Михайлов материал-техниктиг хандырылганы чангыс аай тепчүдер дугайында айтырыгны көдүрген. Бир эвес ынчаар болза, бүдүрүлгелерни чиг-эт-биле, материалдар болгаш белеткел кезектер-биле улам-на долу хандырар аргалыг апаар.

Облпотребсоюзтуң баштаар чериниң даргазы эш **Агапов** бодунуң адрезинге болган шүгүмчүлелди шын деп хүлээп алгаш, өлүк белеткелиниң планының күүсетинмейн турарының чылдагааннарын чугаалаан. Чамдык черлерде планны чүгле үнелиг аң болур киш-биле дугаарын оралдашкаш, диити, диин болгаш өске-даа аңнарны аңнавайн турарлар. Ындыг чорук-биле эптежип болбас. Белеткелдер планының үстүп турарының кол чылдагааны болза, аңныыр ажылының эргелели (начальниги эш Глазков) бо ажылды улуг ужур-дузалыг деп санавайн турарында. Аң ажылының фермаларын сайзырадыр талазы-биле ол эргелел колхозтарга кандыг-даа дуза көргүспейн турар, аңнарның туруп турар черин хайгаарап көрбейн турар болгаш ындыг черлерни аңчылар боттары дилеп тывар ужурга таваржып турар. Аңныыр ажылының эргелелиниң багай ажылының түңнелинде аң фермалары дыка багай байдалдыг туруп, орулга бээриниң улуу, харын улуг каражага таваржып турарлар.

— Планнаашкында декабрь Пленумунуң демдеглээни четпестер бистиң областың план комиссиязынга бүрүн долузу-биле хамаарыжыр деп облпланның даргазы **Томилин** чугаалаан. Бистиң практиктиг ажылывыста улуг четпестер бар: төлевилээн хемчеглерниң күүселдезин кошкак контрольдап турар бис, чурттуң чиг-эт чүүлдерин шиңгээдип ап турган, калбак херегледиин бараанарының бүдүрүлгезин улгаттырарынга бар аргаларны четпес ажыглап турар бис. Бо талазы-биле аңгы-аңгы бүдүрүлгелер болгаш ведомстволар база-ла буруулуг болуп турарлар. 1955 чыл-биле деңнээрге эрткен чылын чугай болгаш түүйбу бүдүрүлгезин дыка кызырган, шанак, терге болгаш өске-даа чугула кылыгларны бүдүрерин шуут үскен деп эш Томилин областың чурт үлетпүрүнүң начальниги эш Гусевти шыңгыы шүгүмчүлээн. Продукцияларның чаа хевирлерин шиңгээдип алырындан эш Гусев бүгү-ле болдунар аргалар-биле ойталап, бүдүрүлгелерге дыка чугула болуп турар үнелиг чиг-эттиң болгаш материалдарны тетчеглеп турар.

Партактивтиң хуралынга СЭКП-ның Барын-Хемчик райкомунуң секретары **Пахомов** болгаш Баа-Хем райкүүскомунуң даргазы эш **Щелков** олар СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң доктаалдарындан чогуур түңнелдерни үндүрбейн, бодамча чок чүве чугаалааннар. Боттарының ажылында четпестерни болгаш ышкындырыгларны областың планнаашкын болгаш өске-даа организацияларының кырынче чуурун оралдашкаш, ынчаарга удуртулганы экижидер дугайында олар боттары чүнү бодап турарының дугайында тодаргай чүнү-даа чугаалаваннар.

Партия активиниң хуралынга СЭКП-ниң Тожу райкомунуң секретары эш **Балаа**, «Шын» солун редакциязының пропаганда килдизиниң эргелекчизи эш **Тембрен**, областың калык камгалалының килдизиниң эргелекчизи эш **Серенчей**, күрүнениң айыыл чок чорууның комитединиң начальниги эш **Волосников**, Туран райүлетпүр комбинадының директору эш **Хомяков**, Эрзин райкүүскомунуң даргазы эш **Аранчаа**, Кызыл хооркүүскомунуң даргазы эш **Кошкаров** олар санал бергеннер.

Чугаалашкан айтырыгның талазы-биле делгеренгей доктаалды актив хуралы хүлээп алган.

Амурда-Комсомольск. Дашчы Николай Щегловтуң адын эдилээн бо кудумчу чеди чыл мурнунда тургустунган. Оон мурнунда ында кижи эрттип шыдавас болгаш турган. Тудугжулар хоорай тудары-биле чаа черлерни базым-базымы-биле чагырып ап турганнар. Оларның аразынга тудугга бирде дугаар келген дашчы Николай Щеглов база турган. Оон эгелекчи чоруун ёзугаар дашчылардан, чазанакчылардан, бетонщиктерден тургустунган тудугжуларның комплекстиг бригадазын Амурда-Комсомольскиге бир дугаар-ла тургускан. Күш-ажылдың чаа организациязы баштайгы чартык чылда-ла ажылды бүдүн чартык катап улгаттырарынга, тудугжуларның ажыл төлевирин бедидеринге арганы берген. Щегловтуң бригадазының үлегерин өске ажылчыннар база эдергеннер. Чаартыкчы Щеглов оларга улуг дузаны көргүскен, бодунуң дуржулгазын оларның-биле үлешкен. Ам Щеглов кудумчузунда чаагайжыдыр тутунган бажыңнарда ажылчыннарның, инженерлерниң болгаш албан-хаакчыларның өг-бүлелери чурттап турар. Олар бодунуң кудумчузунуң дугайында сагыш салып, ында ыяштарны олуртуп, бажыңнарны долгандыр катчиктиг салтарны өстүргеннер.

Чурукта: Амурда-Комсомольск хоорайда Николай Щеглов аттыг кудумчу.

Фото **М. Кузнецовтуу.** СЭТА-ның фотохрониказы.

Ыяш ажыл-агыйында четпестерни узуткаар

Область бюджединиң база бир улуг кезии ыяштан кирер орулга ээлеп турар. Ынчангаш ыяш ажыл-агый органнарының ажылдакчылары ажыл-агый болгаш тудуг база албан организация черлеринге ыяш үндүрүп бээр ажылды организастыг чорудары эргежок чугула.

Областың ыяш ажыл-агый эргелелиниң (начальниги Воронков) талазындан хыйбүрүнүн контролю чогуудан ыяш ажыл-агый органнарының ажылында улуг четпестер бар. Чамдык ыяш ажыл-агый черлери ыяшты тургузун үндүрүп бээриниң чурумун каржызы-биле үреп турарлар.

Чөөн-Хемчик болгаш Кызыл районнарның ыяш ажыл-агый черлери ыяш белеткелинге материал болгаш акша талазы-биле улуг ышкындырыгларны кылып турарлар. Кызыл районнуң ыяш ажыл-агый чери (начальниги Петенов) № 4 участоктуң 3 гектар черинде 64 кубометр тудуг ыяжы бар деп бир организацияга акт-биле хүлээдип берген турган, хыналдадан 163 кубометр болган. Оон аңгыда Кызылдың ыяш заводунга бир участок айтып бергеш ында 427 кубометр тудуг ыяжы, 1890 кубометр оттулар ыяш бар деп акт тургускан. Хыналдадан тудуг ыяжы 128 кубометр, оттулар ыяш 649 кубометр болган. Ынчангаш ыяштың тургузур өртээ 3 катап, ыяш заводунуң капитал тудугларга белеткеп берип турар ыяжының бот-үнези дыка улгаткан.

Ыяш кезип белеткээр черлерни херегленчилерге тускайлап бээрде ыяш ажыл-агый черлери ыяш белеткээриниң ниити чурумун сагывайн турар болгаш белеткелчилер ыяшты кезип алырда тудугга өзы одалгага хереглединнерин барымдаалавайн турар. Чамдык организациялар боттарынга быжыглаан участоктарын шын эвес ажыглап турар чоруктар бар. Чижээ, Чадаана МТС бодунга быжыглаан участогундан билет чок Ондарга бир бажын ыяжын берген. Чөөн-Хемчик районнуң ыяш ажыл-агый чери (начальниги Овчаренко) биле тура-ла кандыг-даа хемчег албаан болгаш Ондарның бажыңынга кирген ыяштың өртээ күрүне бюджединге кирбээн.

Чамдык ыяш ажыл-агый органнары ыяштан кирген орулганы күрүне бюджединге үр үеде киирбейн турар ийикпе, азы оларның чамдык ажылдакчылары боттары ажыглап турарлар. Чижээ, П...луэктов 568 рубльди боду ажыглааны хыналдадан илерээн. Ол ышкаш Соседкин, Шеповалов олар 2—3 муң рубльди үш айларның дургузунда банкыга дужаавайн турганнар.

Ыяш ажыл-агый черлери кеспес, үрезиниг ыяштарны херегленчилерге тускайлап бериптер чоруктар эвээш эвес болуп турар. Оон аңгыда ыяжын кезип апкан участоктарның аптталгазын белеткелчилер ниити корум ёзугаар чорутпайн турунда чамдык ыяш ажыл-агый органнары кандыг-даа хемчег албайн турарлар. Ынчангаш ыяжын ажыглалга киирген дыка хөй участоктар бокталып, өрттерни болдуруп турар.

Арга-ыяшты шын ажыглаары дээш шыңгыы контроль тургузарының чаалыу ыяш ажыл-агый черлери херегленчилерге ыяш тускайлап бээриниң корумун боттары-ла үреп турарлар. Тес-Хем болгаш Чөөн-Хемчик ыяш ажыл-агый черлери организацияларга болгаш хуу кижилерге ыяшты билет чокка айтып берип турарлар. Чижээ, Чадаана МТС-ке 1956 чылдың июльда 7,5 гектар шөлдүң ыяжын билет чокка айтып берген. Оон түңнелинде МТС күрүне бюджединге 34171 рубльди киирбээн.

Ыяш ажыл-агый органнарының ажылдакчыларының харысаалга чогу-биле ыяштан күрүне бюджединге дыка хөй акша кирбейн турар.

А. ЛЫСОВ.

Септелге конторазының ажылын экижидер

Чаа-Хөл районнуң Чаа-Хөл суурунуң септелге конторазы бодунуң хүлээлгезин күүсетпейн турар.

Септелге конторазының начальниги Багай-оол план чок ажылдап, конторанның ажылчыннарының күш-ажылын багай организастап турары-биле кылза чогуур ажылдарны ырак-та-ла күүсетпейн келген. Контора 1956 чылда район организацияларның албан кылыр черлериниң септелгезин кылгаш район бюджединге 250 муң рубль киирер тургаш чүгле 60 хуу күүсеткен. Чаа-Хөл суурнуң чаагайжыдылгазынга көрдүнген 10 муң рубльдиң 4 муңун ажыглааш, артканын өскээр чарыгдаан. Коммунал чуртталга бажыңнарының капитал септелгезин кылыры-биле көрдүнген 10 муң рубль-биле автомашина садып алган. Оон түңнелинде капитал септелгезин кылза чогуур бажыңнар септетинмээн. Конторанның эргезинде аалчылар бажыңы амгы үеде соок, улус хонар аргажок болуп турар. Ону септээри-биле тускайлаан 5 муң рубльди четче ажыглаваан.

Конторада ажылчыннарның күш-ажыл төлевирин өй-шаанда төлевес, оларның амыдыралынче сагыш салбас чорук бар. Ажылчыннарның наряд ёзугаар кылган ажылынга 1956 чылда 4000 рубльди чедир төлевээн болгаш ажылчыннар ам-даа ап чадап турарлар.

Септелге конторазы албан черлери-биле, колхозтар-биле септелге болгаш өске-даа ажылдарны кылып бээри-биле керээлерни чарып, акшаны ап турар. Чижээ, эрткен чылын районнуң ажаалга кассазының, орук килдизиниң, культура бажыңының одаар ыяжын сөөртүп бээри-биле керээлер чаргаш акшазын шилчиттирип алза-даа ол организацияларга чаңгыс-даа кубометр ыяш сөөртүп бербээн. Амгы үеде конторанның бодунуң болгаш ажылчыннарының бежин оттулар чуулу чок болуп турар.

Кадрлар-биле ажыл конторада дыка багай. Харысаалгалыг ажылдарга кижи киирип алырда хынавас, мурнунда ажылдап турган черлеринге арагалап, чурум үреп турган кижилерни киирип ап турар. Электри-механиктер, чолаачылар, бухгалтерлер ажылын ак-сеткилдиг эвес кылып, үргүлчү арагалап турарлар. Конторанын начальниги Багай-оол кадрлар-биле ажылдавайн, ажылынга харысаалгалыг болдурар дугайында оларның ортузунга кижизидилге ажылы чорутпайн турар.

Септелге конторазының ажыл-чорудулгазын райкүүскомнуң даргазының оралакчызы Кысыгбай харылап турар. Ындыг болза-даа конторанның ажылында улуг четпестерни көре тура-ла ону эдип, чогуур негелдезинге тургузар талазы-биле боттуг удурткулга бербейн келген.

И. МААДЫР-ООЛ.

Часкы тарылгага белеткетинмейн турар

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозунда часкы тарылганың белеткелинче шоолуг кичээнгей салдынмайн турар. Колхоз бо чылын 1500 гектар шөлдү тарыыр деп планнаан. Ол хире-биле-ле ол шөлге четчир санныг үрезинни ам-даа белеткеп албаан. Ылангыя арбайның болгаш суланың үрезини ам-даа чок. № 1 болгаш № 2 хову бригадалары часкы тарылгага херегзээр чепсек-херекселдиң септелгезин көңгүс чорутпаан.

Хөрзүнге түс черле бар удобрениелерни ажыглаарынче мырыңай сагыш салбайн турар. Өлек төгер, суттаг чок черлерге хар доктаадыр ажылдар кылдынмайн турар. Колхозтуң агрономy эш Сазанов тарылгага белеткелди удуртуру оон харысаалгалыг хүлээлгези болурун шуут уттуп алган, аназ-ла бодунуң хуузунда херээн кылып чорун турар. Колхоз баштаар черинден агроном чогум чүнү кылып турарын хайгааравайн, ону аназ-ла сула салыпкан. Часкы тарылга даг артында эвес-ле болгай. Ол удавас болгаш амыгаалтан эгелеп белеткелди күштелдирери чугула.

К. ХОВАЛЫГ.

Чер-чер Советтериниң массалар-биле харылзаазын улам быжыглаар

„Шынның" бижикчилериниң чагааларындан

Шиитпирлериниң күүселдезин организастаар

Бир эвес Кызыл районнуң Көк-Тей көдээ Советиниң чыылдырган сессияларының, оон күүскомунуң хуралдарының санын көөр болза, ажыл эки чорутунуп келген-дир деп санап болур. Ынчаарга шиитпирлериниң күүселдезин херек кырында организастап турарының талазы-биле ажылды хынап көөрге улуг четпестер бар.

Ылангыя Сүт-Бажында чеди чыл школазының болгаш клубтуң одаар ыяжын белеткээр дугайында айтырыгны сессияга-даа, күүском хуралынга-даа чугаалашкан. Ынчалза-даа шиитпирниң күүселдезин херек кырында организаставаан. Оон түңнелинде школа хаглыларынга чоокшулап турар. Клуб оттулар ыяш чогундан хаглынган. Аңаа белеткетинген 100 кубометр ыяшты көдээ Совет даргазы эш Домбаалаңның чөпшээрели-биле хуу кижилер болгаш школа оттулуп каапкан. Чижээ, эш Домбаалаң боду 12, колхоз санакчызы эш Мальцев 10 кубометр ыяшты боттарының бажыңнарының чанында дүжүрүп алганнар.

Суур чаагайжыдылгазын чорудар дугайында чугаа чыл бүрүде-ле чоруп келген, ынчаарга ажыл организастатынмаан. Кудумчуларга ыяш тарылгазы чорутунмаан, бажыңнарның херимнери болгаш крышалары чок.

Хамаатыларның билдиришкиннери болгаш хомудалдарын чогуур үезинде харыылап бээринче кичээнгей салыр талазы-биле совет албан черлеринден СЭКП-ниң XX съездизиниң негелделерин ол көдээ Советтиң күүскомунуң даргазы эш Домбаалаң болгаш оон секретары эш Докур-оол олар күүсетпейн турарлар. Чижээ, бот не эш Өшкү-Саар чаа төрүттүнген уруу дээш күрүне дузаламчызын үш ай дургузунда ап чадап каан. Ол ышкаш эш Серенчик уругларының төрүттүнгенинин дугайында документилери шын эвес кылдынган ужурунда күрүне дузаламчызы акшаны беш айлар дургузунда албаан.

Организас-массалыг ажылдарда улуг четпестер бар. Көдээ Советтиң 15 депутаттарының чаңгызы-даа соңгукчуларының мурнунга отчёттарын кылып бербээнигер. Сессияларга айтырыглар шиитпирлээринге депутаттарның киржилгези кошкак. Сессияларның ажылы биеэги-ле доктаамал чүве чугаалаар эштерниң (Койгунмай, Докур-оол, Домбаалаң оларның) саналдары-биле кызыгаарлатынып турар. Көдээ Советтиң күүсекчи комитеди хамаатыларның хуралдарын чыылдырбайн келген. Доктаамал комиссияларның ажылы экиживээн.

Көдээ Советтиң организас-массалыг ажылын чаа сорулгаларның негелдезин ёзугаар эде тургузары чугула.

С. ДОНЗУМ.

Кезээде массаның ортузунче кирип ажылдаар

СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг боттандырарынче массаларны мобилизастаар талазы-биле ажылчы чоннар депутаттарының Сүт-Хөл район Совети чамдык ажылдарны чоруткан. Ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң талазы-биле районнуң мурнунда тургустунган сорулгалар эрткен чылын элээн чедиишкинниг күүсетинген. Районнуң колхозтары малдың баш санын өстүрериниң планын бүгү чүзүннер аайы-биле күүсеткен. Малдың эъткир, сүткүр, дүккүр чорук бедээн. Көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының хуреелели өскен.

Оон ачызында районнуң көдээ ажыл-агыйының хөгжүлдезинде боттуг чедиишкиннер бар болган. МТС трактор ажылдарының планын чымчак андарылгаже шилчидерге 122 хуу күүсеткен. Район эрткен чылын күрүнеге дужаар эът, дүк, сүт болгаш тараа планнарын ажыр күүсеткен.

Ынчалза-даа, бир эвес район Совети болгаш көдээ Советтер боттарының удуртулгазын ажыл-агыйның практиктиг сорулгаларын шиитпирлээринче улам-на эки чоокшулаткан турган болза, чедиишкиннер оон-даа бедик түңнелдиг болган турар ийик.

Район Советиниң күүскомунуң организакчы болгаш массачы ажылы негелдениң чогуур деңнелин ам-даа хандырбайн турар дээрзин район Советиниң чоокта чаа болуп эрткен сессиязы айыткан. Ол сессияга райкүүском даргазының оралакчызы эш Елтков отчёт илеткел кылган. Ол илеткелге хамаарыштыр районда чер-чер Советтериниң организас-массалыг ажылдарында четпестер барын депутаттар боттарының шүгүмчүлелчи саналдарынга шын илереткеннер.

Амгы үеде мал кыштаглалдышкынның үлегерлиг эртиреринин айтырыы Советтер ажылының кичээнгейиниң төвүнге турар ужурлуг. Ындыг турбуже, районнуң чамдык колхозтарының малының ажаалгазы болгаш азыралы багай болуп турар. Оон түңнелинде эрткен ноябрь, декабрь айларда районнуң 300 ажыг баш малы, оон иштинде Биров аттыг колхозтуң 80 ажыг баш малы өлүп хораан.

Эрткен көдээ ажыл-агый чылының кыжынында мал кыштагладышкынының четпес организастатынганындан инектерден сүт саалдазының, хойлардан дүк кыргылдазының планы күүсетинмээн. Райкүүскомнуң удуртукчулары оон чогуур түңнелди үндүрбээн. Амгы үеде райкүүском болгаш көдээ Советтер, колхозтарның баштаар черлери мал чеминиң чарыгдалынга шынгыы контрольду тургуспаан.

Ажыл-агыйга удуртулганың четпезиниң өске-даа чижектерин депутаттар ол сессияга илереткен. Районга хөй малды тарып бээзадырының планы чүге чүгле 45 хуу күүсетингенил? Жданов аттыг колхоз малдың баш санын өстүрериниң планын бүгү чүзүннер аайы-биле чүге күүседип шыдаваанвы? Районда тараа, ногаа культураларының болгаш картофельдиң дүжүдү 1956 чылда 1954 чылдыындан бедии чүге чавыс болганыл? Колхозтар тудугларының темпизи чүге оожум чоруп турарыл? МТС (директору эш Соловьев) колхозтарның мал ажылынга дузалажыр талазы-биле кероолиг хүлээлгелерин чүге күүсетпейн турарыл?

Чүге дээрге, көдээ Советтерниң, ылангыя район Советиниң чер-черге организастаар ажылының экиживейн турары-биле ол база тайылбырлатынар деп сессия айыткан. Райкүүском көдээ Советтер ажылынга практиктиг дузаны четпес көргүзүп келген. Ол талазы-биле райкүүскомнуң килдистери оперативтиг ажылдаар ужурлуг. Ынчаарга райкүүском даргазы эш Доржу килдистер эргелекчилеринден негелдени кошкаткан. Ылангыя культура болгаш тудуг, орук килдистери (эргелекчилери эштер Мижит-Торжу, Прыгнев, Бюрбю) боттарының ажылын экижитпейн турарлар.

Район Советиниң күүскомунуң ажылдакчылары кезээде массаларның ортузунга барып ажыл чорудар ужурлуг. Ол негелдени бо райкүүскомнуң удуртукчулары дыка четпес боттандырып келгеннер. Ол дугайын райкүүском даргазының оралакчызы эш Елтковтуң сессияга кылган отчет илеткелиниден көрүп болур. Илеткелчи бодунуң чугаазын киллуунда-да районнуң партия конференциязының материалдарындан алган фактылар-биле кызыгаарлаан болгаш амгы хүннерде көдээ Советтер ажылының байдалынга анализ берип шыдаваан, райкүүском кежигүннериниң, район Советиниң түс-түс депутаттарының ажыл-чорудулгазынга чидиг шүгүмчүлел кылбаан.

Ол ышкаш колхозтарда ажыл-агыйның байдалын, продукцияның чаңгыстың хемчээлинге чарыгдалдың анализин чугаалаарын ол сонуургаваан. Колхозчуларга немелде төлевир бээрниниң, ай санында аванс тыпсырының байдалы районда канчаар боттанып турарын илеткелчи чугаалаваан. Ол бүгү фактылар болза көдээ ажыл-агыйга райкүүскомнуң удуртулгазының ам-даа дыка эрегей болуп турарын херечилеп турар. Сессияның белеткели дыка четпес болган.

— Райкүүском шиитпирлерни хөй-хөйтү-биле үндүрүп-ле турар. Оларның саны 300 ажыг турар. Чамдык шиитпирлерге даргаларның ады безин салдынмаан болтулаар. Ынчаарга ол шиитпирлерни күүском ажылдакчылары херек кырында организакчы ажыл-биле быжыглавайн турарлар — деп, депутат Даржай шүгүмчүлээн.

Депутаттар боттарының соңгукчулары-биле харылзааны кошкак тургускан. Район Советиниң 35 депутаттарындан чүгле 23 депутат соңгукчуларга отчёттарын берген. Көдээ Советтерниң депутаттарының 30 хуузу боттарының ажыл-чорудулгазының дугайында отчёттарын кылбаан.

Район Советиниң болгаш көдээ Советтерниң социалистиг чарышка удуртулгазы дыка эрегей. Илеретинген четпестер болза Советтерниң организас-массалыг ажылының деңнелиниң ам-даа кудузун, оларның массалар-биле кошкак харылзаажының дугайын херечилеп турар. Район Советиниң күүсекчи комитеди ол четпестерни узуткаарының боттуг хемчеглерни алыр, көдээ Советтерниң ажылынга удуртулганы экижидер ужурлуг.

А. АКАРА.

Район Советиниң сессиязында

Тес-Хем район Советиниң сессиязынга Берт-Даг көдээ Советтиң даргазы эш Мөнгалбии көдээ Советтиң 1956 чылда чорудуп келген ажылының дугайында отчёт илеткел кылган.

Сессияга депутаттардан аңгыда Советтериниң удуртур ажылдакчыларын болгаш активти чалап олуруштурган. Район Советиниң сессиязынга ындыг айтырыгны чугаалашканы көдээ Советтер ажылының дуржулгазын солуштурарынга, көдээ Советтериниң ажылында четпестерни болгаш көдээ Советтерни удуртур талазы-биле район Советиниң күүскомунуң ажылында четпестерни илередиринге улуг ужур-дузалыг болган.

Сессия ол көдээ Советтиң организас-массалыг ажылында, оон колхоз бүдүрүлгезинге удуртулгазының практиказында чедиишкиннерни демдеглээн. Көдээ Советтиң девискээринде Ленин аттыг колхоз эрткен 1956 чылда күрүнеге дужаар көдээ ажыл-агый продуктуларының планнарын бүрүн күүсеткен. Малдың баш саны өзүлделиг болган.

Ынчалза-даа ол көдээ Советтиң организас-массалыг ажылы негелдениң чогуур деңнелин ыракта-ла чедир хандырбайн турар дээрзин сессия шын түңнеп көрген. Көдээ Советтиң сессияларын чыылдырарының хуусаалары сагытынмайн турар. Күүском актив-биле ажылды экижитпээн, колхоз бүдүрүлгезиниң участоктарында байдал дээш депутаттарның болгаш көдээ активтиң харыысалгазын бедитпээн. Хову болгаш тудуг бригадаларының, сүт-бараан фермаларының ажылының дугайында айтырыгларны көдээ Советтиң сессияларынга болгаш оон күүскомунуң хуралдарынга эвээш чугаалажып турган. Көдээ Советтиң доктаамал комиссиялары ажылдавайн келген. Чижээ, көдээ ажыл-агый талазы-биле (даргазы эш Минчеймаа), улус өөредилгезиниң талазы-биле (даргазы эш Балчар) доктаамал комиссиялар эң-не багай ажылдаан. Депутаттарның аразында сессияларга безин олурушпайн турар эштер бар.

Культура-чырыдылгашкын албан черлериниң болгаш школаның ажылынга удуртулга экиживээн. Ылангыя дыка хөй школа назылыг уруглар өөреннейн турар. Школаның оттулар ыяжы үзүлген. Клуб, кызыл-булуң ажылдавайн турар.

Көдээ Совет социалистиг чарышты удуртпайн, оон түңнелдерин үндүрерин, мурнакчыларның дуржулгазын нептередирин сонуургавайн турган.

Ынчаарга райкүүском, оон килдистери көдээ Советтериниң ажылынга практиктиг дузаны дыка четпес көргүзүп келгенин депутаттар шынгыы шүгүмчүлээннер. Депутаттарның шүгүмчүлекчи саналдарындан чогуур түңнелди үндүрүп, чер-черге организакчы ажылдарны күштелдирери райкүүскомдан негетинип турар.

Х. ЧҮРГҮЙ-ООЛ.

Чөптүг шүгүмчүлелдер

Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайга көдээ Советиниң сессиязынга көдээ Советтиң күүскомунуң ажылының дугайында отчёт илеткелди күүском даргазы эш Чадаалай кылган.

Сессия көдээ Советтиң организас-массалыг ажылының чедиишкиннерин демдеглевишаан, а ноон соңгаар күүскомнуң ажылында четпестерни узуткаарынче кол кичээнгейни салган. Көдээ Совет бодунуң девискээринде турар «Сталинчы орук» колхозтуң ажыл-агыйынче эки ханылап кирбейн, эрен гейлээшкинниг байдал-биле ажылдап келгенин депутаттар чөптүг шүгүмчүлеп турганнар. Көдээ Советтиң күүсекчи комитеди бодунуң болгаш түс-түс депутаттарның организакчы ажылын күштелдирбээн. Шупту 15 депутаттарның иштинден 5 депутаттар боттарының соңгуткан округтарының соңгукчуларының мурнунга отчёттарын чаңгыс-даа катап кылып бербээни илереэн. Оон чижээнге эштер Кумзат, Чүлүр-Хүрен, Бажит, Дамдар олар хамааржыр. Көдээ Советтиң чанында доктаамал комиссиялар ажылдаваайн келген.

Колхоз бүдүрүлгезинге удуртулга дугайында айтырыгларны көдээ Советтиң сессияларынга чугаалажып турган болза-даа, а күүскомунуң талазындан шиитпирлерниң күүселдезин организастаар ажыл кошкак болуп келген. Оон түңнелинде эрткен чылын колхозтуң чурттаалга бажыңнарының тудуунуң планы чүгле 70 хуу, инек болгаш шээр мал кажааларының тудуу чүгле 50 хуу күүсетинген. Мал чемин белеткээриниң планы күүсетинмээн.

Советтиң удуртур ажылдакчылары материалдыг чүүлдерни бүдүрүп турар кижилерниң ортузунга, ылангыя малчыннарның ажылдап, чурттап турар черлеринге барбайн турарлар. Ол дугайында көдээ Советтиң даргазы эш Чадаалай, секретары эш Шуртуң олар шынгыы шүгүмчүлетирген нер. Эш Чадаалай депутаттарның болгаш көдээ активтиң организакчы ролюн чедир үнелевейн, оларга даанып ажылдавайн турган.

Көдээ Советтиң культура албан черлериниң, эмнелгениң ажылынга удуртулгазы экиживээн. Клуб септетинмээн. Клубтуң ажылын экижидерин, ону колхозчуларның ёзулуг культурлуг дыштанылгазының төвү болдурар дээш эки ажылдаарын клуб эргелекчизи эш Сундуктан депутаттар негеп турганнар.

М. БЮРБЮ.

Көдээ Совет даргазының отчёду

Чөөн-Хемчик районнуң Ийме көдээ Советиниң чоокта чаа болуп эрткен сессиязынга көдээ Советтиң ажылының дугайында күүском даргазы эш Осурнуң отчёттуг илеткели болган. Отчёттуг илеткелди чугаалажырынга көдээ Советтиң депутаттары идепкейлиг киржип, чедиишкиннерни демдеглеп, четпестерни узуткаарынче улганган тодаргай саналдарын берип турганнар.

СЭКП-ниң XX съездизиниң көдээ ажыл-агыйга удуртулганы экижидер талазы-биле шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш демиселге көдээ Совет, оон күүсекчи комитеди элээн күженишкинниг ажылдаан. Сессияларга болгаш күүском хуралдарынга колхоз бүдүрүлгезиниң чугула айтырыгларын үргүлчү чугаалажып турган, шиитпирлерниң күүселдезин организастаарынга депутаттарның болгаш доктаамал комиссияларның, колхозчу активтиң күжү улуг рольдуг болган.

Ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң дугайында айтырыгларны көдээ Советтиң сессияларынга 4 удаа чугаалашкан. Шиитпирлерниң күүселдезиниң чоруп турарын күүском хуралдарынга үргүлчү чугаалажып турган. Оон түңнелинде Ленин аттыг колхоз ниитиниң малының баш санын өстүрериниң планын бүгү чүзүннер аайы-биле ажыр күүсеткен. Оон иштинде инектиң баш санын өстүрериниң планын 106 хуу, чылгыныын—111 хуу, хойнуун — 100 хуу, өшкүнүүн — 112 хуу, хаванныын — 250 хуу, тевениин—200 хуу күүсеткен. Инек бүрүзүнден 700 литр сүт саар турган 887 литрни сагган. Хой санындан 2,2 кг дүктү кыргып алган. Мал чеми эки белеткетинген. Мал кажааларының немелде тудуглары болгаш септелгелери чедиишкинниг чорутунган. Амгы үеде малдың кыштагладыышкыны эки чоруп турар. Малчыннар чурттаалганың чылыг бажыңнары-биле хандыртынып турар. Эрткен чылын малчыннарга 9 чаа бажыңнарны тудуп берген болгаш 18 эрги бажыңнарны септеп берген.

Алдыгы беш чылдың онаалдаларын амыдыралга боттандырар дээш демиселдиң бирги чылының мурнакчылары мал ажылында хөй-биле илерээн. Көдээ Советтиң депутады эш Сеңмит 360 өшкүден төрүттүнген 402 анайларны алган. Чылгычылардан эш Даңзыт-оол 21 белериниң 21 кулуннарын, эш Сундуй 24 белериниң 24 кулуннарын өстүргеннер. Саанчы эш Дукчуу инек бүрүзүнден ортумаа-биле 986 литр сүттү сагган. Хойжу эш Хааржакпай 388 баш хойнуң бирээзинден-не 2,6 кг дүктү кыргаан. Мал ажылының шак ындыг чедиишкиннери күрүнеге эът, дүк, сүт дужаарының онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир арганы колхозка берген.

Колхозтуң баштаар чери болгаш партия организациязы база көдээ Совет чер ажылын хөгжүдеринче колхозчу массаларны мобилизастап шыдаан. Тараа бүдүрерин албекшидеринге МТС-тиң механизаторлары эки дузалашкан. Ылангыя часкы тарылганы 8 ажыл хүнүнде дооскан. Колхоз гектар санындан тараа культураларының 14 центнер дүжүдүн өстүрүп алган, күрүнеге пландан ажыр 89 тонна кызылтасты дужаагaн.

Амгы үеде часкы тарылгага белеткелдер ажылдары чоруп турар. Үрезинге план ёзугаар 94 тонна кызылтас, 6,4 тонна чиңгетараа, 40 тонна арбай, 36 тонна сула, 35 тонна картофель белеткетинген. Аңдазыннарны, плугларны, тергелерни болгаш өске-даа херекселдерни септеп турар.

Тудуг ажылы элээн дүрген темпилиг чоруп келген. Эрткен чылын чурттаалганың 25 бажыңнарын тудар турган 45-ти тудуп, оон иштинде 20 бажыңнарны ажыглалга киирген. Чунар бажыңның хуназын тудуп дооскан. Бо чылын 3407 кезек тудуг ыяжын тайгада кезип белеткээш, ам ону сөөртүп турар. Тудугжулардан эштер Дакпай, Шактар-Сүрүн, Сыйтылаң олар эң эки ажылдап, хүн-бүрүнүң ажыл нормазын 200 хуу чедир күүседип келгеннер.

Көдээ Советтиң улус өөредилгезинге, эмнелге чериниң ажылынга удуртулгазы улам-на экижип турар.

Ынчалза-даа көдээ Советтиң ажылында четпестер барын сессия демдеглээн. Социалистиг чарышка удуртулгада эрегейлээр чорук ам-даа үргүлчүлевишаан. Чыл төнчүзүнде түңнелден алырга, социалистиг хүлээлгелериниң чамдыызы күүсетинмээн болган. Ылангыя төрүүр 100 баш инектен 95 бызааларны, 100 баш хойдан 100 хураганнарны алыр деп хүлээнген турган 84 бызааны, 97 хураганны алган. Тудугнуң шынары чавыс. Чамдык бажыңнарның өөргаларында чиңге ыяштар салдынганындан дээвирлери өйлүп дүжеринге чоокшулап турар, 200 тонна тараа ыштажаар дээш туткан склада 60 тонна тараа урарга, оон адакы шалазы өйлүп дүже берген. Суур чаагайжыдылгазы ам-даа экиживээн. Будуктар кастынмайн турар. Чоннуң культурлуг дыштанылгазын организастаарынче көдээ Совет кичээнгей салбайн келген. Көдээ клуб оттулар ыяш-биле хандыртынмаанындан амгы үеде хагдынчак туруп турар.

Чер-чер Советтеринге соңгулдаларның болур деп турарынга холбаштыр көдээ Советтиң ажылында илереп турар четпестерни узуткаар талазы-биле боттуг ажылдарны чорудары чугула.

М. ЧИМБИИ.

Соңгукчуларның идегелин күүседир

Ажыл-агый, культура хөгжүлдезиниң херээн удуртур талазы-биле Сагды болгаш Солчур көдээ Советтери Өвүр районда эң дээре ажылдыг Советтер болуп турарлар. Ылангыя Сагды көдээ Совет областың көдээ Советтериниң социалистиг чарыжының тиилекчилериниң бирээзи болуп келген. Ол Советтериниң ажылында чедиишкиннериниң үндезини болза, оларның күүскомнарының масса-биле сырый харылзаазында, депутаттарга болгаш активке оларның даанып ажылдап турарында болур.

Маңаа холбаштыр боттарының организас-массалыг ажылдарын экижидип шыдавайн келген көдээ Советтер бары чажыт эвес. Оон чижээнге Дус-Даг көдээ Советти көргүзүп болур. Ол Советтиң күүскомунуң даргазы эш Бончук ажыл-агыйны удуртурунуң практиктиг ажылдарынга депутаттарның болгаш активчилериниң, көдээ интеллигенцияның киржилгезин идепкейжитпээн. Көдээ Советтиң чанында доктаамал комиссиялар ажылдавайн турар.

Күүском даргазы эш Бончук коллективтиг удуртулганың улуг ужур-дузазын үнелеп көрбейн келген болгаш соңгукчуларның мурнунга бодунуң депутат хүлээлгезин чүткүлдүг күүседирин оралдашпаан. Сөөлгү үеде көдээ Советтиң конторазы үргүлчү-ле шоочалыг турар апарган. Ол ышкаш күүском даргазының колхоз бүдүрүлгезиниң участоктарында ажылдап чорупу турары база-ла көзүлбес. Эш Бончук шак ындыг байдал-биле организастаар ажылдың бергелеринден дезип чоруп турар апарган. Чижээ, эрткен чылдың декабрь 5-те Торгалыг суурнуң чурттакчыларын ында чеди чыл школазының оттулар ыяжын белеткээринче организастаар дээш барган хирезинде-ле кандыг-даа түңнелдиг ажыл кылбаан.

Күүском эрткен чылдың августан бо чылдың январьга чедир кандыг-даа план чок ажылдап келген. Көдээ Советтиң сессиязын чартык чыл дургузунда чаңгыс-даа катап чыылдырбаан. Эрткен чылдың май, июль, август, октябрь, ноябрь айларында күүскомнуң хуралдары болбаан. Көдээ Советтиң сан-хөө ажыл-чорудулгазында улуг четпестер бар. Мынчага чедир 16 муң рубль түңнүг страхование акшазы чыгдынмаан.

Районнуң девискээринде турар көдээ Советтиң ажылының шак ындыг саадаргай байдалынга Өвүр райкүүскомнуң аңаа-да эптежип турары канчап-даа таарышпас.

Ажылчы чоннар амгы үеде чер-чер Советтериниң ажыл-чорудулгазында илереп турар четпестерни шиитпирлиг-биле узуткаарын негеп турарлар. Соңгукчуларның идегелин күүседиринче чаа эргилдени кылыры ол көдээ Советтен негетинип турар.

Д. ШАГДЫР.

Масса-биле харылзаавыс

Масса-биле харылзааны быжыглаары — Советтериниң ажылының чедиишкиннериниң үндезини болурун Эрзин районнуң Эрзин суур Советиниң күүскому эки билип турар. Күүском шиитпирлерниң күүселдезин организастаарынга депутаттарның болгаш доктаамал комиссияларның база активтиң киржилгезин күштелдирген.

Отчёттуг үениң дургузунда суур Советиниң сессиялары 10 катап болган. Аңаа чоннуң материалдыг болгаш культурлуг амыдыралын улам экижидериниң айтырыгларын чугаалажып турган. Көдээ Советтиң бодунуң болгаш район Советиниң үндүрген шиитпирлериниң күүселдезиниң дугайында 7 айтырыгларны чугаалашкан. Советтиң чанында 5 доктаамал комиссиялар боттарының инициативазы-биле сессияларга болгаш күүскомга чугула айтырыгларны тургузуп, илеткелдер кылгылаан. Амыдыралчы айтырыгларны чугаалажып шиитпирлээринге депутаттарның киржилгези дыка идепкейжээн. Олар боттарының соңгукчулары-биле харылзааны быжыглаан. Көдээ Советтиң 12 депутаттарының 11-зи боттарының депутат ажыл-чорудулгазының дугайында отчёттарын соңгукчуларга кылып бергеннер.

Хамаатыларның күүскомга киирген 30 ажыг билдириишкиннери бүрүнү-биле харыылатынган. Эрткен чылын организастаан бижик өөредилгезиниң бөлгүмнеринге 18 кижи бижикти билир кылдыр өөренип алган. Школа назылыг 100 ажыг уруглар бүрүнү-биле школада өөренип турар. Суур чаагайжыдылгазының талазы-биле элээн ажыл чорутунган. Чурттаалганың 10 чаа бажыңнары немей туттунган. Суурнуң чурттакчылары күрүне мурнунга көдээ ажыл-агый продуктуларын дужаарының планын 100 хуу күүсеткен. Чедиишкиннерни улам быжыглаары — бистиң чугула хүлээлгевис болур.

Н. ӨЛЧЕЙ,
Эрзин суур Советиниң даргазы.

Кижи дугайында сагыш салышкыны—кичээнгейниң төвүнче

Эрткен ажыл-агый чылында Кызыл хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң болгаш транспорт организацияларының ажыл-ишчилери СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг күүседир дээш күженишкинниг ажылдааннар. Хоорайның үлетпүрү болгаш транспорт черлери чылдың бүдүрүлге планын декабрьның 21-де күүседипкен.

Мурнакчы бүдүрүлгелерниң болгаш ажылчыннарның саны өскен. Ыяш, туйбу болгаш алгы заводтары, областъ типографиязы бүдүрүлгениң чыл планнарын барык-ла бир ай бүрүнгаар күүсеткеннер. Транспорт организацияларының социалистиг чарыжының бирги черинде облпотребсоюзтуң автотранспорт конторазы чоруп турар. Мебель фабриказында чазаныкчы Стрельников, тудугжулар Комбуйсол, Калзан, типография парлакчызы Ткачев, чолаачы Ананьин оларның болгаш оон-даа өске мурнакчыларының күш-ажылчы чедиишкиннери алдаржаан.

Ынчалза-даа продукцияны бүдүрүп үндүрериниң санын өстүрериниң база оон шынарын бедидериниң талазы-биле дыка кошкак ажылдап турар бүдүрүлге черлери бар. Ылангыя септелге заводунуң «Совет Тываның 5 чылы» артельдиң ажылы улуг четпестерлиг. Продукция бүдүрүлгезиниң түс-түс көргүзүглер аайы-биле планын аъш-чем комбинады, мебель фабриказы күүсетпейн турарлар. Фактылар болза, үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажыл-чорудулгазын удуртуп башкарар, планнарны ыяавыла күүседир талазы-биле оларга практиктиг дуза көргүзер ажылды ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Совети дыка четпес чорудуп келгенин херечилеп турар.

Кижи дугайында сагыш салышкыны—социалистиг күрүнениң дээди хоойлузу болур. Ынчангаш соңгукчулар боттарының чурттаалга-коммунал, эмнелге болгаш культура талазы-биле хандырылгазының айтырыгларын хоорай Советинге үргүлчү тургузуп кээп турарлар. Чоокта чаа типография клубунга соңгукчуларның хоорай күүском даргазы эш Бошкаров-биле ужуражышкыны болган. Соңгукчулар аңаа күүскомнуң ажылының дугайында эш Бошкаровтуң отчёттуг илеткелин дыңнааш, чурттаалга тудугларын калбартырының айтырыгларынче улуг кичээнгейни угландырганнар. Хоорайда чурттаалга бажыңнарының тудуглары оожум темпилиг чоруп турарын, аңаа бердинген херенгилер чылдың-на четче ажыглатынмайн келгенин, эрги бажыңнарның капитал септелгелериниң шынарының чавызын болгаш хоорай чаагайжыдылгазының ам-даа экиживейн турарының фактыларын шынгыы шүгүмчүлээннер. Эрткен чылын чурттаалга тудугларында бердинген акшадан 1 миллион хире рубль ажыглатынмаан. Электростанциязы дыка четпес ажылдап турар. Аъш-чем магазиннеринге массалыг херегледиң чугула продуктулары үстү бээр таварылгалар бар. Аъш-чем үлетпүрүнүң чаа тудугларын ажыглалга киирериниң хуусаазы узап турар. Шак ындыг четпестерни хоорай Советиниң күүскомунуң организакчы ажылының ам-даа дыка кошкак туруп турарынга шаңнаар апаар дээрзин соңгукчулар ол хуралга шын чугаалап турганнар.

Чаа, 1957 чылда үлетпүр болгаш чурттаалга тудугларынга, хоорай чаагайжыдылгазынга, бердинген херенгилерниң бүрүн ажыглаарының хемчеглерин алырын хооркүүскомдан соңгукчулар негээннер.

С. НАТПИТ-ООЛ.

Депутаттың соңгукчулар-биле ужуражышкыны

Ажылчы-чоннар депутаттарының Бай-Тайга район Советиниң депутаты, Тээли суурда кижи эмчизи эш А. П. Чесокова чоокта чаа бодунуң соңгукчуларынга депутат ажыл-чорудулгазының дугайында отчёдун кылып берген.

— Чер-чер Советтеринге 1955 чылда болган соңгулдаларда бээр бистиң депутадывыс эш Чесокова бодунуң депутат хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип келген. Ол, райкүүскомнуң даалгаларын үргүлчү сонуургалдыы-биле күүседип турар. Оон соңгукчулар-биле харылзааны эки. Эш Чесокованы чүгле Тээли суурда оон соңгукчулары билир эвес, а харын районнуң бүгү чону билир. Чүге дээрге, ол бодунуң онаашкан ажылын үлегерлиг күүседип келген мурнакчы эмчи—деп, соңгукчу эш Дарааш чугаалаан. Депутаттың эки ажылының дугайын аңаа өске-даа соңгукчулар демдеглеп турганнар.

Чоннуң кадыкшылы дээш улам эки ажылдаарын, ылангыя школаларның иштики арыг-шевериг экижидеринге сагыш салырын, чунар-бажыңнарны, уруглар яслилерин тудуп тургузары дээш райкүүском боттуг ажылдар чорудар ужурлуг дээрзин соңгукчулар ол депутатка чагааннар.

Делегей байдалының допчулалы

АРАБ ЧУРТТАРНЫҢ ХОСТАЛГАЗЫНГА БОЛГАШ ХАМААРЫШПАС ЧОРУУНГА УДУР СҮЛЧЭЭ

АКШ-тың президентиниң январьның 5-те конгресске чоруткан бижиинде Чоокку Чөөн чүктүн чурттарынга хамаарыштыр АКШ-тың даштыкы политиказының чаа планын тодаргайлаан. «Эйзенхауэрниң доктриназы» деп атты алган ол планны тайылбырлавышаан, Араб Чөөн чүкте тургустунга берген «оңза байдалга» сеткил дүвүрээн АКШ болза чер бөмбүрзээниң ол районунуң чурттарының «тайбының болгаш айыыл чок чоруун, бүрүн эргезин болгаш хамаарышпас чоруун камгалаар» талазы-биле бүгү-ле «сагыш салыышкыннарын» ам-на кээп болунга ап алырын шиитпирлээн деп америк реакциялыг парлалга бүзүредип турар. Эйзенхауэр боду база-ла болунуң бижиин ыят чогу-биле «тайбың», «хосталга» болгаш «чептүг чорук» дугайында ыткыр сөстер-биле эгелээн болгаш ол чүүлдерни америк даштыкы политика делегейниң улустарынга бээр чүве дег кылдыр көргүзүп турар.

Оон мурнундагы «Трумэнниң доктриназы-биле» бир дөмей «Эйзенхауэрниң доктриназы» чаңгыс сорулгаже — Чоокку Чөөн чүкке АКШ-тың үлеш чок тергиидээшкинин тургузарынче угланган болуп турар фактыны АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң тайбың-биле чагдынып турары чажырып шыдавас. Бо утка-биле алырга, «Эйзенхауэрниң доктриназы» чүү бир «чаа чүве» эвес, харын америк империализминиң мурнуку агрессчи даштыкы политиказының чүгле уламчылалы болгаш оон ыңай хөгжүлдези болуп турар. Тускай хамаарышпас араб улустарны чаалап алырының болгаш үптээриниң империалистиг планнарын шынзыктырары-биле америк президентиниң ажыглаазы каас-кой чугаалары база-ла чаа чүве эвес. Өске чурттарны бодунуң тергиидээшкининге чагырып алыр, хөңнү чогу чазактарны дүжүрер, өске улустарга чалчаларының ёзу-чурумун дегээр, агрессчи шериг бөлүглелдерин тургузар болгаш өске-даа үүлгедиглерни кылыр дээнде, империалистер ону кандыг бир «коммунистиг айыылдан», «делегей коммунизминиң талазындан агрессияның» шыжаныындан «камгалаар» дээн ышкаш төгей чылдактар-биле кылып турарлар дээрзин сөөлгү он чылдарның төөгүзү көргүскен. Турцияны болгаш Грецияны «коммунистиг айыылдан» камгалаар сорулгалыг деп мегелеп турган «Трумэнниң доктриназын» чарлап турда база ындыг болган, ол-да ышкаш, «коммунизм-биле демисел» дижип алгаш, америк империалистер Гватемалага чоннуң соңгуп алган чазаан дүжүргеш, бодунуң чалчазы Армастың диктаторжу ёзу-чурумун тургузуп алган болгай.

Чоокку Чөөн чүктүң чурттарын «камгалаарынга» АКШ-тың чепсектиг күштерин бодунуң көргени-биле ажыглаар болгаш ол районга «экономиктиг болгаш шериг дузаламчызының программазын» боттандырар эргени анаа тыпсырын конгресске бижиинде Эйзенхауэр негеп турар.

«Делегей коммунизминден контрольдап турар кандыг-даа чурттан агрессия кыла берген» таварылгада америк чепсектиг күштерин Чоокку Чөөн чүкке ажыглап болурун президентиниң бижиинде көрүп турары дээрге, таарымчалыг апарган кандыг-даа өйде араб чурттарга удур шериг интервенциязын организастаар талазы-биле АКШ-тың чазаанга хостуг арганы тыпсып турары ол. Шынап-ла, чижээлээрге, Сирия биле Иракты (премьер-министри империалистерниң чалчазы Нури Саид) аразынга үскүлежиишкин чөңгээлеп үндүрүпкеш, оон соонда Сирияны «делегей коммунизми контрольдап турар чурт» деп чарлаптар болза-ла, «Эйзенхауэрниң доктриназынга» даянып алгаш, АКШ бодунуң шериглерин сирийжилерге удур демиселге чорудуп болур болуп турар. Бо ындыг хевирлиг үүлгедигниң болу берип болурун ам америк парлалга база сагындырып турар. Чижээлээрге, Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизи Гонсалестиң январь 7-де бижээни: «Чоокку Чөөн чүкту коммунизмден камгалаар талазы-биле президент чүге бодунуң «доктриназын» үндүргенин тайылбырлап турар кайгамчык чижек Сирия болур».

«Эйзенхауэрниң доктриназын» ылап-ла амгы өйде чарлаанының ёзулуг бодалдарын болгаш чылдагааннарын эки билип алыр төлээде, Арабтыг Чөөн чүктүң районунга эрткен чылда болган кол болуушкуннарны сактып көөрү эргежок чугула. Араб улустарга 1956 чыл болза, национал хамаарышпас чорук дээш, империалистиг күрүнелерниң аар-берге хамаарылгазындан хосталыр дээш кызымаккай демиселдиң чылы болган. Ол демиселдиң кол чадазы болза Суэц каналдың улус аразының компаниязын Египеттиң национализастааны болгаш империалистерниң кадыт-дошкун ыйыышкынынга удур египет улустуң оон соонда чоруткан маадырлыг удурланыышкыны болур. Америк чагырыкчы бөлүктерниң ыыт чок чөпшээрели-биле өөскүдүп үндүрген Англияның болгаш Францияның агрессиязын өске араб чурттарның улустарынга болгаш делегейниң хөй-ниити саналы-оналынга деткиткен Египет туруштуу-биле өйтүр шапкан. Ол интервенцияның сорулгазы Суэц каналды ээлээр талазы-биле Египеттиң иштики ёзугаар эргелерин чүгле казыыры эвес турган. Шериг күштериниң дузаламчызы-биле Чоокку Чөөн чүкте чурттарның национал-хосталгалыг шимчээшкинин базарын болгаш ол районда божаннай берген туруштарын катап тургузарын империалистер хамыктың мурнунда кордап турганнар. Ынчалза-даа англи-француз-израиль дайын авантюразы барыын талакы күрүнелерге чүгле чедишкен болдурбайн барган чүве эвес, харын-даа оларны араб улустарының караактарынга улам улуу-биле баксыраткан. колонизаторларга удур чөптүг демиселинге араб чурттарның улам ыңай сырый каттыжарынга чедирген.

Египетке удур дайын авантюразының буурап дүшкениниң кол түңнели болза, бир талазында, Англияның болгаш Францияның Чоокку Чөөн чүкте туруштарының улуу-биле кошкааны, өске талазында, хамыктың мурнунда империалистиг күрүнелерниң талазындан болун контрольдаарын шиитпирлиг өйтүр шапкан Египет, Сирия, Иордания ышкаш ындыг күрүнелерниң тускай хамаарышпас эргезиниң быжыгып турары болур. Бо бүгүге империалистер дүвүрээннер. Олар болза, арабтар боттарының хамаарышпас эргезин улам ыңай быжыгылаарының оруу-биле чорупп тура. Чоокку Чөөн чүк чурттарының черинде аажок байлак (мында делегейниң нефть тывыжының билдинген черлериниң $\frac{2}{3}$ кезии бар болуп турар) болгаш бөгүнге чедир-ле империалистер ону ажыглап турар нефтини арабтар бодунуң холунче кире бээринден коргуп турарлар, ол коргуглу үндезин база бар. Ол коргуушкунну илередип, «Трус» деп англи журналдың бижээни: «бир эвес (Чоокку Чөөн чүкте) болуушкуннар чаягаар хөгжүүр болза бодунуң девискээринде нефтилиг араб чурттар эрте-даа бол, орай-даа бол боттарының нефть үнер черлерин национализастаптарлар».

Мынчангаш шак бо өйде «Эйзенхауэрниң доктриназының» үнүп келгени черле таварылга эвес. Нефть талазы-биле компаниялары Чоокку Чөөн чүктүң нефть тывыштыг черлерин ажыглаарындан дыл-чок кончаазарны ап турар америк империалистер Египетте англи-француз агрессия буурап дүже бээрийне, арабтарның тускай хамаарышпас эргеже чүткүлү күштели бээрийне деп коргуп турганнар-да болгай. «Арабиен-Американ ойл компани» деп чүгле чаңгыс компанияның арыг кончаазы 1955 чылда 540 миллион доллар болганын мана чугаалаарга-да четчир бээр. «Кэпитл таймс» солуннуң бижээниниден алырга, харын-на АКШ-тың нефть монополияларының эрге-ажыы дээш «Эйзенхауэрниң доктриназын» бодап тыпкан турган.

Чоокку Чөөн чүктүң чурттарынга ажык шавар халдаашкыннарны кылбышаан, бодунуң барыын-европа «эвилелчилерин» ол районда шуут үндүр кызыптарып АКШ бодап турар. «Чоокку Чөөн чүктүң чурттарында национал шимчээшкин четчези-биле быжаалакта болгаш, эрге ёзугаар оларның болунуу болуп турар салгалын олар боттары ээлеп алгалак турда, англи болгаш француз империалистерниң орнун ээлептер»,— деп Эйзенхауэрниң планының кол сорулгаларының бирээзи ындыг дээрзин француз «Юманите» солун бижип турар. Чоокку Чөөн чүкте АКШ-тың планнарының дугайында харадал болгаш хорадал улам улуу-биле англи болгаш француз буржуаз парлалганың тайылбырларында дыңналып турар. «Дейли телеграф энд Морнинг пост» ышкаш ындыг консервативтиг англи солун безин АКШ-тың хөделиишкиннеринге бодунуң хорадалын чажырбайн турар болгаш Чоокку Чөөн чүкте америк политиканы бууразр деп баш бурунгаар сөглеп турар.

Ол баш бурунгаар сөглээшкиниң херек кырынга бүдери чигзиниг чок, чүге дээрге, колонизаторларның дарлалындан хосталып алган араб чурттарның улустары империалистиг тергиидээшкиниң чаа кинчизин болунга кедиртпес дугайында бүрүн шиитпирлиглер. Ол шиитпирлиг чорукту илередип, «Аш-Шааб» деп египет солун болза чаа америк доктринаны чарлааның холбаштыр арабтар бодунуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демиселдиң чаа чадазынче кирип турарлар деп мегелеп турар. Солуннуң уламчылап турары: «ол демисел болза чоокта чаа англи-француз-израиль агрессияны өйтүр шапканындан биче чугула эвес. База катап хосталгавысты болгаш арыг сеткиливисти камгалап туржур бис. Бисте удур кандыг-даа арга-биле агрессия кылырын оралдажыр күштерни өйтүр шавар төлээде, хүрээлеңнивисти сырый каттыштырар ужурлуг бис. Бисте удурланып келген кандыг-даа агрессорга удур, ол шериг-даа, хамааты-даа хептиг бол, демиселивисти үргүлчүлээр бис». Иорданияның национал фронтузунуң АКШ-тың элчининиң алынга телеграммазында бижип турары: «Бистиң чурттарның иштики херектеринге холгаарлаарынга америк шериглерни ажыглаарының кыжаныы болгаш бистиң тускай хамаарышпас чоруувусту доллар-биле садып алырын оралдажып турары болза америк империализмге удур нордан улустуң болгаш бүгү араб Чөөн чүктүң улустарының көөр хөңнү чогун күштелдирип турар болгаш база бүгү-ле империалистиг чаа сүлчээге удур демиселге оларның шиитпирлиин быжыдып турар».

Араб күрүнелерге удур сүлчээлерни Совет Эвилели эвес, а барыын талакы чурттар кылып турарлар деп египет чогаалчы Абдель Рахман аш-Шаркауи демдеглеп турар. Оон бижип турары: «Чоокку Чөөн чүкте тайбыңга шериг керээлериниң болгаш өскениң девискээрлеринге шериг базалары тургузарының политиказы кыжаныг болуп турар. Шериг керээлеринге болгаш базаларынга бис удур бис, чүге дээрге ол болза бистиң бүрүн эргевиске ёзулуг болгаш дорт агрессия болгаш бистиң айыыл чок чоруувуска база хамаарышпас эргевиске доктаамал кыжаныг болур».

«Коммунистиг кыжаныг» дугайында шуугаашкыннар-биле араб чурттарны мегелептер чүве, оон соонда ол чурттар Эйзенхауэрниң планын чорударынга чугаа чокка чөпшээрептерлер эвеспе деп АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң идегелдери буурап дүшкен. Ол дугайын күрүне секретары Даллес база билинмес аргажок болган, чүл дээрге, төлээлекчилер палатазының даштыкы херектер талазы-биле комиссиязынга «Эйзенхауэрниң доктриназын» араб чурттар таарымча чок байдал-биле көрүп турар деп ол медеглээн.

Чоокку Чөөн чүкте улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун болгаш «соок дайынның» политиказын улам ыңай күштелдирерин че угланган америк империалистерниң колонизаторжу бодалдарынга удур чүгле Араб Чөөн чүктүң чурттары эвес, харын база делегейниң бүгү-ле тайбыңга ынакшылыг улустары удурланып турарлар. ССРЭ-ниң болгаш ГДР-ниң чазак төлээлериниң кады кылган медеглелинде демдеглеп турары болза, «Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарынга хамаарыштыр АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң ол чаа планнары болза ол районга байдалды чидиглендиреринге чедирбес аргажок болгаш чүгле Чөөн чүктүң чурттарының улустарынга эвес, харын база черле тайбыңны туруп камгалаарының хереэнге улуг кыжаныгны болдуруп турар».

Н. ЧИГИРЬ.

Корей Улус-Демократтыг Республиканың Мардоннуң цемент заводу ажылдап турар бүдүрүлгелерниң одуруунда кирген. Ол завод дайын үезинде аажок үрелген турган.

Чурута: заводтуң девискээринде.

Корей Улус-Демократтыг Республиканың Пресс фотоагентилелиниң фотозу.

Аденауэрниң чүнү чугаалаар дээни билдине берген

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Германияның Федеративтиг Республиказының канцлери Аденауэрниң термоядерлиг чепсекти хоруур дугайында дугуржулга чарар херек деп чугаалааны АКШ-тың албан ёзунун бөлүктеринге таарзынмас чорукту болдурган дээрзин моон мурнунда дыңнаткан болгай. Бонндан кээп турар медээлер болза ГФР-ниң чазакта бөлүктери боттарының америк эвилелчилериниң сеткилин оожургадырын далажы бергенин херечилеп турар. Дараазында-ла хүнде Юнайтед Пресс агентилелиниң Бонндан дамчытканы болза, барыын-герман чазактың төлээлекчизиниң медеглээниң ёзугаар алырга, Аденауэр «ол хоругдаашкынны тактиктиг атомнуг чепсекке хамаарыштырар күзел чок» болуп турар. «Аденауэрниң төлевилели Каттышкан Штаттарның болгаш өске-даа барыын талакы эвилелчилерниң политиказынга чөрчүшпес» деп ол-ла төлээлекчи медеглээн.

Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң Вашингтондан дыңнатканын алырга, Аденауэр болгаш барыын-герман чазак ядролуг чепсекти хоруглаар дугайында айтырыг талазы-биле президент Эйзенхауэрниң күзел-бодалын «долузу-биле болгаш кызымаа-биле» деткип турар деп ГФР-ниң АКШ-та элчини Брекелер күрүне департаментизинге албан ёзузу-биле дыңнаткан. Агентилелдиң дыңнадыындан алырга, «Аденауэрниң чугаазынга холбаштыр герман туруштарның дугайында Вашингтонның дүвүрелин илдең-не чазымырлаарын оралдажып, элчин болза күрүне департаментизинден оон тодарадып алганындан алырга, Аденауэрниң чүнү чугаалааның ында кым-даа билбээн деп медеглээн».

Аденауэрниң чүнү чугаалаар деп болганы ам билдингир-дир. Чижээлээрге, Аденауэр ол медеглелди барыын-герман бундестагче бо чылдың күзүн болур деп турар соңгулдаларны холбаштыр кылган болгаш хамыктың мурнунда ГФР-ниң дайынга удур хөөннүг чонунга таарыштыр чугаалааны билдингир. АКШ-тан айтыг кылыптары билек-ле канцлер сөзүн дедир тыртып алган.

Израиль шериглер Эль-Ариштен чоруткан

ТЕЛЬ-АВИВ, январь 15. (СЭТА). Синай чартык ортулукта турар Эль-Ариштен бөгүн израиль шериглер үнүп чоруткан деп дыңнаткан. КНО-нуң чепсектиг онза күштериниң шериглериниң отряды Эль-Аришче кирген.

Иштики Моолдуң автономнуг районунда малчыннарның кооперастаашкыны

ПЕКИН. (СЭТА). Иштики Моол деп автономнуг район Кыдаттың эң-не улуг мал ажылдыг районнарының бирээзи.

«Гуаньминжибао» солуннуң дыңнадып турарындан алырга, сөөлгү алды айдарның иштинде Иштики Моолга мал ажыл-агыйының 543 бүдүрүлге кооперативтери организастаан, ында ол районнуң мал ажылдыг ажыл-агыйларының 22 хире хуузу каттышкан. Бот-боттарынга дузалажырының янзы-бүрү бригадаларынга кирип турар 60 муң ажыл-агыйларны немептер болза кооперативтерде болгаш бригадаларда ажыл-агыйларның ниити саның 83 хуузу каттыжа берген болуп турар-дыр деп солун бижип турар.

Малчыннарның кооперативтерге каттыжыышкыннары-биле чергелештир мал ажыл-агыйының күрүне-хуунуң холуушкак фермаларын тургускулап турар. 64 муң баш малдыг болуп турар 13 ындыг фермалар шагда-ла организастатынган.

Мал ажыл-агыйының хөгжүлдези чиик үлетпүрге чиг эт сургуун хандырып турар. Иштики Моолдуң автономнуг районунда ак эьттиң ийи комбинаттары, дук-арыгыт фабриказы, ийи алгы заводу болгаш чиик үлетпүрүн өске-даа бүдүрүлгелери бар.

Америк империалистерниң экономиктиг „дузаламчызы" болгаш планнары

НЬЮ-ЙОРК, январь 14. (СЭТА). Төлээлекчилер палатазының даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының хаалгыг хуралынга АКШ-тың күрүне секретары Даллестиң чүве чугаалааның дугайын америк парлалга дыңнаткан. Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң дыңнатканы ёзугаар алырга, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарынга «экономиктиг дузаламчы көргүзериниң эргезин президент Эйзенхауэрге тыпсырын ол чүткүлдүг кыйгырып турган».

«Эйзенхауэрниң доктриназының» экономиктиг дузаламчыга хамаарышкан бөлүүн Даллес «боттуг чугула кезии ол» деп адаан. Ортаакы Чөөн чүкке хамаарыштыр АКШ-тың төлевилелеп турар хемчеглери «бир эвес конгресс экономиктиг база шериг айтырыгларынга болунун сагыш човаашкынын илеретпес болза дүжер» деп күрүне секретары медеглээн.

АКШ-тың империалистиг бөлүктери «экономиктиг дузаламчыны» ол районнуң чурттарынга ыйыышкын таварыштырарынга, оларны АКШ-тың монополияларынга ажыктыг политика чорудар кылдыр албадаарынга ажыглаар деп турары Даллестиң чугаазындан илдең-дир.

Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарынга «дузаламчыны» бир эвес ол чурттар АКШ-тың чагырыкчы бөлүктериниң туразоруунга таарышкан иштики политиканы болгаш даштыкы политиктиг угланыышкынны чорудар болза тыпсып болур деп билдиришкинни күрүне секретары шуут берип турар-дыр. Даллес ындыг дембээрээшкиниң негелделеринге хамаарыштыр чижээлээрге, Египетти болгаш Сирияны адап турган.

Дуза көргүзериниң америк аазаашкыннары ам АКШ-тың стратегтиг болгаш экономиктиг туруштарын чижээ, Сауд Аравиязынга быжыглаар сорулганы салып турарын Даллестиң чугаазы база көргүзүп турар-дыр. Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, Эйзенхауэрниң доктриназын чарлааның Дахранның шериг базазын америк ужар-чуулдуң ажыглаарының дугайында Сауд Аравиязы-биле дугуржулганы узадырын Каттышкан Штаттарның чедип алыр бодалдыын ол чугаала холбаштырып турар-дыр.

Барыын Европага нефть дужаалдаарының кызырылганы-биле холбаштыр Сауд Аравиязының орулгаларының кудулааны база оон-биле холбаалыг экономиктиг бергедээшкиннер ол чуртту америк албадазынга чагыртыр кылдыр албаптар деп АКШ-тың кордал салып турары Даллестиң медеглелинден илдең-дир.

Америк дипломатияның планнарын болгаш кордалдарын айытпышаан, «Нейшн» журнал Чоокку Чөөн чүктүң улустары «оларны хаалилер ап турар кижилер кылдыр эвес, харын деӊ эргелиг кижилер кылдыр көөрүн негеп турар» деп чүвени хүлээп көрбес аргазы чок болган.

Бөлүк хулиганнар удавас шииттирерлер

Областың садыг-кооператив школазының өөреникчизи комсомолчу Ховалыг Чылбакович Доржу областың совпартшколазының бирги курзунда өөренип турар Галина Кан-ооловна Ооржак-биле өг-бүле тударын шиитпирлээш, 1956 чылдың декабрь 30-ниң кежээзинде Кызыл хоорайның Шевченко кудумчузунда № 158 бажынга куда дүжүрүп, шайлалга кылганнар. Анаа 9 хире кижилерни чалап келдирген, оларның аразында садыг-кооператив школазының өөреникчизи Куулар Намчай, киномеханика курзунда өөренип турар Александр Чыпсын, башкы училищезиниң өөреникчизи Сергей Тумат болгаш оон-даа өскелер.

Дүнекиниң 10 шак хиреде Ховалыг Доржу, Александр Чыпсын, Куулар Намчай, Сергей Тумат база Ширимел Танов олар куданы соора ажыглап, улуг ээзирик хоорай кезип чорып бергеннер. Мугур кудумчузунга чораан алгы-кышкы үндүрүп, шимээргеп, бак сөстер чулчуруп чорааннар, харын оон кедерээш кудумчуга анаа-ла чораан хамаатыларга шоражып, оларга чөңгээлеп, ёзулуг хулиган чорукту үүлгедип эгелээннер. Ол үеде анаа чораан хамааты П. Щеграковту кудумчуга бүзээлеп алгаш, ону ыңай-бээр иткилеп, чөңгээлеп, бак сөстер-биле сөглеп турганнар. Оларның аразындан Ширимел Танов өскелерни хоруп, анаа чораан кижиге шорулбазын өөрүнге сүмелээрге өскелери биче-даа тоовааннар. Хамааты Щеграков хулиганнарның негелдези-биле папиростар бергеш, олардан адырлып алган.

Хулиганнар ол-ла ынчаар шуугап, өскелерниң амыр-дыжын херекке албайн, хөй-ниитиниң корум-чурумун үреп чорда милиция черниң ажылдакчылары Пахомов-биле Доржатпаа боттарының албан хүлээлгелерин күүседип чорааш оларга таваржы бергеннер. Мурнукузу ышкаш караанга көзүлген кижиге-ле шоражып, хулиганнап чораан аайы-биле олар Пахомов биле Доржатпааны бак сөглеп эгелээннер. Ынчап баарда милиция ажылдакчылары боттарының дугайын тайылбырлааш, ыыт-шимээнни соксадырын хулиганнардан негээн.

Калчаарап дендээн хулиганнар соксаар хамаан чок, харын дам барган, ынчаар орта Пахомов биле Доржатпаа милиция черинче баарын олардан негээн. Ол аразында хулиганнарның аразындан Александр Чыпсын милиция ажылдакчыларын бижек-биле аар балыглаан. Оон түңнелинде милиция органынга 6 чыл ажыг ак-сеткилдиг кызымак ажылдап келген болгаш үш чаш уруглары Доржатпаа өлген, Пахомов ам-даа эмнелге черинде чыдар.

Милиция чери бөлүк хулиганнар Александр Чыпсын, Куулар Намчай, Ховалыг Доржу, Сергей Тумат оларны тудуп бажыннааш, оларның байысаалгазын дооскаш, херээн улус судунче шилчиткен. Ол бөлүк хулиганнар ам удавас шииттирерлер.

Бо херек чүге болу бергенил? Хамык ужур куда дүшкенинде бе? Чок, черле ындыг эвес! Бистиң чуртта куда үргүлчү болуп турар.

Бисте куда болуру дээрге амыдырал-чуртталгазы хөглүг омак, аажы-чаңы культурлуг ээлдек, бодундан өске кижилерни кезээде бедии-биле хүндүлеп көөр совет аныяктарның келир үеде быжыг өг-бүле тударының чаагай эгези. Кудалашкан аныяктар социалистиг өг-бүле болуп алгаш, Төрээн чуртунуң ажыл-агый тургузуушкунунга идепкейлиг киржип, хуу амыдырал чуртталгазын үргүлчү каастап чорууурлар.

Үстүнде бөлүк хулиганнар дээрге совет хамаатызының мөзү-шынарын мышкыган ийи-чаңгыс шаарланчактар-дыр.

О. ЧЫРТАЙ-ООЛ.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Польша-кыдат кады кылган медеглелге ат салганы

ВАРШАВА, январь 16. (СЭТА). БУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң премьери болгаш даштыкы херектер министри Чжоу Энь-лай баштадыр Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлери польша чазактың чалалаы ёзугаар Польшага чораан.

Төлээлерниң анаа чорүп турганының үезинде Кыдат Улус Республиканың болгаш Польша Улус Республиканың чазактар төлээлериниң чугаалажыышкыннары болган. Чугаалажыышкыннарга кыдат талазын БУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң премьери болгаш даштыкы херектер министри Чжоу Энь-лай, премьерниң оралакчызы маршал Хэ Лун, даштыкы херектер министриниң оралакчызы Ван Цзя-сян база БУР-нуң Польшада онза болгаш бүрүн эргелиг элчини Ван Бин-нань киришкен.

Чугаалажыышкыннарга польша таладан Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының ТК-зының бирги секретары В. Гомулка, Күрүне чөвүлелиниң даргазы А. Завадский, Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Ю. Циранкевич, даштыкы херектер министри А. Рапацкий, ПКАП ТК-ның Политбюро кежигүннери Э. Охаб болгаш Р. Замбровский, даштыкы херектер министриниң оралакчызы М. Нашковский, Польшаның Кыдат Улус Республикада онза болгаш бүрүн эргелиг элчини О. Кирылюк киришкен.

Кыдат Улус Республиканың болгаш Польша Улус Республиканың чазактар төлээлериниң аразынга болган чугаалажыышкыннар дугайында кады кылган медеглелге ат салыышкыны Варшавада Бельведер ордузунга январь 16-да болган.

Медеглелге Кыдат Улус Республиканың өмүнээзинден БУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң премьери болгаш даштыкы херектер министри Чжоу Энь-лай, Польша Улус Республиканың өмүнээзинден — ПУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Ю. Циранкевич ат салган.

Кады кылган медеглелге ат салганының соонда БУР-нуң Күрүне чөвүлелиниң премьери Чжоу Энь-лай польша болгаш даштыкы парлалганың төлээлекчилеринге парлалга конференциязы кылган. БУР-нуң чазак төлээлериниң Польшага чоразынга хамаарыштыр, ат салдынган кады кылган медеглелдиң ужур-дузазының дугайында база делегейниң амгы байдалының дугайында корреспондентилерниң салган айтырыгларынга Чжоу Энь-лай харылаар берген.

Кинофильмнер тарадырының тыва область конторазы
ОБЛАСТЫҢ ЭКРАННАРЫНЧЕ

КАРНАВАЛЬ ДҮНЕЗИ
деп катырынчыг кино комедияны үндүрген.

Кызыл хоорайның Безымянная кудумчузунуң № 46 бажыңда чурттап турар хамааты Пономарев Николай Николаевич Кызыл хоорайның Щетинкин кудумчузунуң № 13 бажыңда чурттап турар хамааты Ольга Георгиевна Пономаревадан чарлыр дугайында херек көдүрүп турар.

Ук херекти Кызыл хоорайның 2-ги участогунуң улус суду көөр.

Күрүне чээшкиннери ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдеринге идиг бээр

КҮРҮНЕНИҢ 3 ХУУЛУГ ИШТИКИ ОЙНААШКЫННЫГ ЧЭЭШКИНИНИҢ ОБЛИГАЦИЯЛАРЫН САДЫП АЛЫҢАР

Ойнаашкыннарның ээлчеглиг 55-ки тиражын 1957 чылдың январь 30-де Харьков хоорайга чорудар.

Чээшкинниң разряд бүрүзүнге моон адаанда хемчээлдиг ойнаашкыннарны ойнаар:

Ойнаашкынның хемчээли	Кол тиражка ойнаары: Чээшкинниң бир разрядынга	Кол тиражка ойнаары: Чээшкинниң тос разрядынга	Немелде тиражка ойнаары: Чээшкинниң бир разрядынга	Немелде тиражка ойнаары: Чээшкинниң тос разрядынга
100.000 рубль	—	—	1	9
50.000 рубль	2	18	5	45
25.000 рубль	5	45	25	225
10.000 рубль	25	225	80	720
5.000 рубль	80	720	800	7200
1.000 рубль	700	6300	2300	20700
400 рубль	7688	69192	8289	74601
Шуппу	8500	76500	11500	103500
Ойнаашкынның ниити түңү (муң рубльге)	4650.2	41851.8	11390.6	102515.4

Ойнаашкынның дараазында кол тиражтары март 30-де, май 30-де, июль 30-де, сентябрь 30-де, ноябрь 30-де болгаш немелде тиражы сентябрь 30-де болур.

Чээшкинниң облигацияларын акшалга кассалары улуска хостуг садып болгаш садып ап турар.

Ойнаашкынның тиражтарынга киржиңер!

Тыва автономнуг областың күрүне күш-ажыл акшалга кассаларының болгаш күркредиттиң эргелели.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, секретарьның культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кодээ ажыл-агый иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харысалгалыг килдистерниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00036. Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ЯНВАРЬ 20 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 15 (3727)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Эш В. М. Молотовтуң Воронежте чеде бергени (1 арын).

Совет Эвилелинде (1 арын).

Тыва автономнуг областа хөй уруглар-лыг иелерни «Иениң алдары» орденнер болгаш «Иениң медалы» медальдар-биле шаңнаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).

Төрээн чуртка улам хөй сүт продуктузун берээл! (2 арын).

З. Сагаачы.— Садыг ажылдакчыларының сорулгазы (3 арын).

Т. Ховалыг.— Маленков аттыг колхозта (3 арын).

Чаа ноннар (3 арын).

Кыдат Улус Республиканың болгаш Польша Улус Республиканың чазактар төлээлериниң чугаалажылгаларының дугайында кады кылган медеглел (3 арын).

КУР-нуң чазак төлээлериниң Варшавада чоруушкуну (3 арын).

Венгр Улус Республиканың болгаш Кыдат Улус Республиканың чазактар төлээлериниң аразынга болган чугаалажылгаларның дугайында медеглел (4 арын).

Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлериниң Будапештиде чеде бергени (4 арын).

Саарның Коммунистиг партиязының медеглели (4 арын).

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бүгү хемчеглер-биле бедидер

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү, кедизинде барган, чаа ниитилел тургузуунуң тиилелгезинге эң чугула, эң кол чүүл болур деп Владимир Ильич Ленин айыткан. Коммунизм тургузуушкунунуң херээнге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезиниң, ажылчы чоннуң күш-ажылчы шенкейиниң кайгамчык улуг ужур-дузалыг болуп турарын бистиң чуртка социализм тургузуушкунунуң практиказы ажыл-херек кырынга бадыткаан.

СЭКП-ниң XX съездизи күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн беш чылдың дургузунда үлетпүрге 50 хуудан, тудуушкунга 52 хуудан эвээш эвес өстүрерин директиваларда көрген.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезиниң шыңгыр өзүлдезин хамыктың мурнунда техниктиг депшилгеге, бүдүрүлге чорудулгаларының технологиязын сайзыраңгайжыдарынга, күш-ажылдың организастаашкынының доктаамал экижидеринге болгаш мурнакчы дуржулганы калбаа-биле нептередиринге үндезилээш чедип алыр ужурлуг. Күш-ажылдың болгаш ажыл төлевириниң нормалаашкынының чүрүмчүдары бо сорулганы чедиишкинниг шиитпирлээринге улуг рольду ойнаар турар.

Партияның XX съездизиниң салган сорулгазын амыдыралга боттандырарынга үлетпүр ажылдакчыларының улуг чедиишкиннерлиг болуп турарын алдыгы беш чылдың бирги чылының түңнелдери көргүскен. Тыва областың үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтери күрүнениң планныг онаалгаларын күүседиринге — күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүреринге, продукцияның бот-үнезин чиигедиринге болгаш шынарын бедидеринге, камналганың чурумун сагыырынга, күш-ажылдың организастаашкынының сайзыраңгайжыдарынга боттарының бичие эвес салдыышкынын киирген.

Чижээ, Кызылдың бүдүрүлгелериниң коллективтери алдыгы беш чылдың бирги чылының бүдүрүлге онаалгазын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг чарышка алган хулээлгелерин үлегерлиг күүсеткеннер. Ыяш заводу, облпотребсоюзтуң автотранспорту ышкаш коллективтер чыл онаалгаларын эрткен чылның барык ийи ай бурунгаар күүсеткеннер. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бо коллективтерде планда көрдүнгенинден дыка бедээн.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш демиселге Кызылдың мебель фабриказының коллективи эки көргүзүгнү чедип алган. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң бедээни продукцияның бот-үнезин чиигедир, оон шынарын экижидер болгаш бүдүрүлгениң орулгалыг ажылдаарынга идиги берген. Мебель фабриказы продукцияның бот-үнезин 5,7 хуу чиигедир планныг турган, херек кырында 8,7 хуу чиигеткен болгаш пландан ажыр 70 муң рубльдиң камналгазын алган.

Ады үнген бүдүрүлгелер күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезин кандыг аргалар-биле чедип алганыл?

Бүдүрүлгениң технологиязын сайзыраңгайжытканы, күш-ажылдың организастаашкынын экижиткени болгаш бар механизмнерни чөп ажыглааны оларга идиг болган. Чижээ, Кызылдың мебель фабриказында чазаглыг кылыгларны бригадалап бүдүрер арга-биле кылып турар. Ол чорук ажыл шагын чөп ажыглаар, продукцияны бир дески бүдүрер болгаш станоктарны долу күжү-биле ажыглаар арганы берген.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү областың элээн хөй ыяш ажыл-агый черлеринде болгаш чамдык райүлетпүр комбинаттарында база бедээн. Бо дугайында Тес-Хемниң ыяш ажыл-агый черин чижек кылдыр көрүп болур. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү мында барык ийи катап өскен. Бүдүрүлгениң шөлүн калбартканы, дарганналга цехин чаартканы болгаш механизмнерни рационалдыг ажыглааны күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткен. Ол чорук бүдүрүлге планын чедиишкинниг күүседиринге, продукцияның ассортиментизин калбартырынга болгаш бот-үнени чиигедиринге үндезин болган. Бо ыяш ажыл-агый чери эрткен чылын янзы-бүрү аттарның продукциязының 33 хевирлерин бүдүрген болгаш пландан ажыр 285 муң рубльдиң продукциязын берген.

Үстүнде чамдык чедиишкиннер болза күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң чаа беш чыл планында көрдүнген деңнелин чедип алырынче баштайгы базым болур. Күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн чедип алыры үлетпүрнүң бүгү ажылдакчыларының күжениишкинниг ажылын, чогаадыкчы энергиязын болгаш ажылда бар четпестерни дидими-биле илередирин, чедиишкиннерге оожургавазын негеп турар.

Областың бүдүрүлгелериниң ажылдарында четпестерниң болгаш чедир шиитпирлеттинмээн айтырыгларның хөйүн эрткен чылдың түңнелдери көргүскен. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү — бүдүрүлгениң чугула көргүзүү. А ол көргүзүг хөй-хөй бүдүрүлгелерде ам-даа багай. Чижээ, Чадааның, Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинаттарында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү планда көрдүнгенинден 10—13 хуу кудуу.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдези ажыл төлевириниң өзүлдезинден кудулап турар фактылар чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелеринде, облпотребсоюзтуң тудуг конторазында болгаш чамдык алдын уургайларында бар. Оон чылдагааны болза алы үнген черлерде аар болгаш улуг шүүделдиг ажылдарны механизаставаанында, күш-ажылы багай организастаанында, ажыл шагын чөп ажыглавайн база бар механизмнерниң хөй кезиинин аваа туруп турарында. Шагаан-Арыгның үлетпүр комбинады бар механизмнериниң күжүнүң чүгле 30 хуузун ажыглап турар. Бо бүгүнүң хараазы-биле комбинат эрткен чылын 200 муң рубльдиң каразазын үнүрген. Комбинатта кубометр дилген материалдың бот-үнези 125 рубль чедир аартаан.

Чамдык ажыл-агый удуртукчулары, партия болгаш профэвилел организацияларының күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезинге онза кичээнгей салбайн, ону ийи чергениң кылдыр билип турар шын эвес практика бар. «Бүдүрүлге планын күүседип алза-ла өске көргүзүглер ажырбас» дээр хоөннер чок эвес. Ол хоралыг болгаш шын эвес практика болур. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедитпейн турган бүдүрүлгениң бир дески ажылын, продукцияның бот-үнезиниң чиигелдезин болгаш бүдүрүлгениң орулгалыг ажылын чедип ап шыдавас. Бүдүрүлге планын ниитизи-биле күүседип-даа турза, бир эвес күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү чавыс болза, кандыг-даа бүдүрүлге өзүлүг мурнакчы бүдүрүлге болуп шыдавас, ол кедизинде барган хожудаашкынга чайлаш чок таваржыр.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш демиселди кызымаккай чорудары мынчангаш онза чугула. Бо демиселдиң үре-түңнелдиг болурунга социалистиг чарыш улуг рольдуг. Бүдүрүлгелерниң администрация черлери, партия болгаш профэвилел организациялары үлетпүр ажылдакчыларының бүгү күжүн социалистиг чарышты калбартып турган күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң бедик көргүзүглерин чедип алырынче мобилизастаар хулээлгелиг.

Бүдүрүлгениң технологиязын сайзыраңгайжылары, күш-ажылдың организастаашкынының доктаамал экижидери, бүдүрүлгениң иштики курлавырларын чөп ажыглаары, мурнакчыларның ажылының дуржулгазын нептередири күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң чугула негелделери болур. Мынчангаш үлетпүрнүң эр, херээжен бүгү ажылчыннарының чогаадыкчы күжүн шын удуртуру партияның XX съездизиниң болгаш СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң салган сорулгаларын чедиишкинниг боттандырарының үндезини болур.

Эш В. М. Молотовтуң Воронежте чеде бергени

ВОРОНЕЖ, Январь 17. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы В. М. Молотов Ленин ордениниң Воронеж областа тывсыры-биле бөгүн мында чедип келген.

Партияның Воронеж обкомунуң бирги секретары А. М. Школьников, облүскомунуң даргазы В. Н. Корнеев, партия хоорайкомунуң бирги секретары А. А. Королев, партия, совет болгаш хөй-нийти организацияларының төлээлекчилери эш В. М. Молотовту вокзалга уткааннар.

Эш В. М. Молотов областың удуртукчулары-биле кады Семилукский районнуң Хрущев аттыг болгаш Молотов аттыг колхозтарынга чораан.

Хрущев аттыг колхозка эш В. М. Молотов баштаар черниң кежигүннери болгаш колхозчулар-биле үр чугаалашкан болгаш артельдиң ажыл чорудулгазы болгаш кежигүннериниң амыдыралы-биле сонуургап таныжыкан.

Эш В. М. Молотов колхозчуларның элээн каш айтырыгларынга харылаан, оон соонда мал ажылының фермазын көргеш болгаш мурнакчы хаван ажаакчызы Н. Н. Нестерованың бажыңынга чораан. Эш В. М. Молотовту болгаш ону үдеп чоруур областың удуртукчу ажылдакчыларын ол шайлаткан.

Молотов аттыг колхозтуң клубунга артель даргазы Д. П. Горин эрткен чылын ажаап алдынган кукурузаның болгаш ногааларның бай дүжүдүнүң дугайын аалчыларга чугаалап берген.

Эш В. М. Молотов чыылганнарга амгы үеде делегей байдалының дугайын чугаалап берген. Беседа дээш эш В. М. Молотовка колхозчулар чүректиң ханызындан өөрүп четиргеннер.

Эш В. М. Молотов болгаш ону үдеп чоруур кижилер Семилукск МТС-ке база чораннар, олар анаа тарылгага техниканың белеткели-биле болгаш коллективтиң амыдыралы-биле таныжыканнар.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

Хөвең ажылын хөгжүдеринге чедип алган чедиишкиннери, хөвең сыптарын ажылдап өстүрериниң дептилгелиг чаа методтарын ажылдап кылырының болгаш нептередириниң херээнге илереткен эгелекчи чорук, бедик болгаш быжыг турушттуг дүжүттерни алганы, хөвеңниң бедик сыннарлыг нарын сорттарын өстүргени, суггарылга тудугларынга чорудкан улуг ажылы дээш, база 1956 чылда хөвең белеткелдериниң күрүне планын чедиишкинниг күүсеткени дээш Таджик ССР-ниң колхозчуларының, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының, көдээ ажыл-агыйының тускай эртемниглериниң, партия, совет, профэвилел болгаш комсомол ажылдакчыларының улуг бөлүүн ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму орденнер болгаш медальдар-биле шаңнаан.

Шупту 2966 кижи шаңнаткан, оларның иштинде Ленин ордени-биле—121, Күш-ажылдың Кызыл Туг ордени-биле — 480, «Хүндүлелдиң демдээ» ордени-биле — 874, «Күш-ажылчы алдар дээш» болгаш «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медальдар-биле — 1491 кижи шаңнаткан.

Хөвең ажылын хөгжүдериниң, эртемниң чедиишкиннерин болгаш мурнакчы дуржулганы хөвең ажылдап өстүрериниге калбаа-биле хереглээриниң база чиг хөвеңниң бедик дүжүттерин алырының херээнге онза шылгарангай чедиишкиннери дээш 49 колхозчуларга, МТС-тер ажылдакчыларынга, партия болгаш совет ажылдакчыларынга Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан.

Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары эштер Урунходжаев Саидхожа болгаш Исмаилов Барим олар «Кадыр болгаш маска» деп ийиги алдын медальдар-биле шаңнатканнар.

Узбек ССР-ниң мурнакчыларынга чазактың шаңналдарын тывысканы

Совет хөвең ажылын хөгжүдериниң, хөвең сыны ажылдап өстүрериниге эртемниң чедиишкиннерин болгаш мурнакчы дуржулганы калбаа-биле ажыглаарының, чиг хөвеңниң быжыг турушттуг бедик дүжүттерин алырының херээнге узбек улус улуг чедиишкиннерни чедип алган. Ол чедиишкиннерни демдеглевишаан, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму Узбек ССР-ниң колхозчуларының, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң, партия, совет, профэвилел болгаш комсомол ажылдакчыларының улуг бөлүүн орденнер болгаш медальдар-биле шаңнаан, а 200 ажылдакчыларга Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан.

Январь 16-да Узбек ССР-ниң Дээди Совединиң хуралдаар залын шаңнатканнар дола берген. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң секретары эш Н. С. Хрущев ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң мурнундан оларга байыр чедирген болгаш шаңналдарны тывыскан.

Узбектиң алдар сураглыг хөвенчизи Хамракул Турсункулова «Кадыр болгаш маска» деп үшкү алдын медалы тывысканы. Н. С. Хрущевтуң чугаалааны болза, Узбекистанның Коммунистиг партиязы, узбек улус эш Турсункулов ышкаш кайгамчыктыг шак ындыг кижини өстүргенинге чоргаарланып болур. Ол оон күш-ажылга чаа чедиишкиннерлиг болурун, Совет Эвилелиниң хөвенчилеринге көзээде үлегер-чижек болурун күзээн.

Оон соонда Н. С. Хрущев Ленин ордени Узбекистанның КП-зының ТК-зының Бирги секретары эш Н. А. Мухитдиновка, Узбек ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Ш. Р. Рашидовка, УССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш С. К. Камаловка, Узбекистанның КП-зының ТК-зының ийиги секретары эш Р. Е. Мельниковка, Узбекистанның КП-зының ТК-зының секретары эш А. А. Алимовка, Кашка-Дарьинск областың бирги Шахрисябз МТС-тиң директору эш А. Х. Бедросовка, Андижан областың Алтын-Кульский районунуң Тельман аттыг колхозунуң даргазы эш М. Юлдашевке, республиканың сураглыг виноград өстүрүкчүзү эш Р. Мусамухамедовка болгаш өскелерге тывыскан. Эш Хрущев шаңнаткан улуг бөлүкке Күш-ажылдың Кызыл Туг болгаш «Хүндүлелдиң демдээ» орденнерин база тывыскан.

Кур черлерниң маадырларынга шаңналдарны тывысканы

Кур болгаш курупкан черлерни шиңгээдип алыр талазы-биле ажылга, бедик дүжүттерни алырынга чедип алган онза шылгарангай чедиишкиннери дээш Казах ССР-ниң совхозтарының, машина-трактор станцияларының 139 ажылдакчыларынга, колхозчуларынга, партия болгаш совет ажылдакчыларынга Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик аттарны тывысткан. Январь 16-да кур черлерниң маадырлары Казах ССР-ниң Дээди Совединиң хуралдаар залынга чыылганнар, анда ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов оларга чазактың шаңналдарын тывыскан.

Ленин ордени болгаш «Кадыр болгаш маска» деп алдын медальды бир дугаарында Павлодар областың партияның Щербактинский райкомунуң секретары П. Т. Антонов алган. Дээди шаңналдарны Баргаанда областың Актастинск МТС-тиң директору Х. Байгабылова, Соңгу-Казахстан областың Петропавловский районунуң «Ленинниң херектери» колхозунуң даргазы Н. В. Баукеновка, республиканың сураглыг механизатору Авлодар областың Надаросск МТС-тиң комбайнеры П. Ф. Мухывага болгаш өске-даа маадырларга тывыскан.

Кур болгаш курупкан черлерни шиңгээдип алырынга киржилгези, дүжүт ажаап алышкынының, 1956 чылда тараа белеткелдерин чорударынга киришкени дээш шаңнаткан улуг бөлүкке Ленин ордени К. Е. Ворошилов оон соонда тывыскан.

Эш Ворошилов шаңнатканнарга изиг байыр чедирген болгаш Төрээн чурттуң чаагай чорууунга, кызымаккай күш-ажылынга улам ындайгы чедиишкиннерни оларга күзээн.

КУР-нуң чазак төлээлериниң Польшага болгаш Венгрияга чораш Москвада ээп келгени

Польшага болгаш Венгрияга чорааның соонда, Кыдат Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лай, КУР-нуң чазак төлээлериниң кежигүннери — Премьерниң оралакчызы Маршал Хэ Лун, КУР-нуң Даштыкы херектер министриниң оралакчызы Ван Цзя-сян, база оларны үдеп чораан кижилер январь 17-де Москвада ээп келгеннер.

Внуково аэродромга кыдат чазак төлээлерин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы А. И. Микоян, ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри Д. Т. Шепилов болгаш өскелер-даа уткуп алганнар.

Эш Чжоу Энь-лайга, Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлеринге аэродромга чыылганнар изиг байырны чедиргеннер.

ССРЭ биле КУР-нун улустарының аразында найыралдың митингизи

Январьның 17-де Москвага, Кремльдиң Улуг ордузунга Совет Эвилели биле Кыдат Улус Республиканың улустарының аразында найыралдың митингизи болган. Залда—Москваның бүдүрүлгелериниң хөй санныг төлээлекчилери, эртемденнер, культураның ажылдакчылары чыылган.

16 шак 05 минута турда КУР-нуң чазак төлээлериниң кежигүннерин, Совет чазактың болгаш Коммунистиг партияның удуртукчуларының Президиумга кирип келгенин олурушканнар изиг-биле байыр чедиргеннер. КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лай, Маршал Хэ Лун, КУР-нуң Даштыкы херектер министриниң оралакчызы Ван Цзя-сян, КУР-нуң ССРЭ-де элчини Лю Сяо, олар-биле кады президиумга эштер Н. А. Булганин, Л. М. Каганович, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, М. З. Сабуров, Н. С. Хрущев, Д. Т. Шепилов, Е. А. Фурцева, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов олургулапканнар.

Улуг Кыдаттың төлээлекчилеринге Моссоветтиң күүскомунуң даргазы Н. И. Бобровников изиг байырны чедирген. Электролампа заводунуң ажылчыны П. А. Нилюгин, техника эртемнериниң доктору Л. М. Цылев, Москваның 2-ги шак заводунуң аныяк чыыкчызы Тамара Рыженцева чүве чугаалагылаан.

Олурушканнарның изии-биле ужурашкан ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин чүве чугаалаан. Кыдат улустуң алдары дээш оон йөрээл салган сөстери бүгү залга дииниттиг, үр соксавас алгыш часкаашкыннарлыг болурган.

Ындыгре эш Чжоу Энь-лай үнүп келген. КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Премьеринге олурушканнар изиг байырны чедирип турганнар. Оон чугаазын алгыш часкаашкыннары-биле хөй удаа үзе киргилеп турган.

Тыва автономнуг областа хөй уруглар-лыг иелерни „Иениң алдары" орденнер болгаш „Иениң медалы" медальдар-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

(Төнчүзү).

Беш уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

12. **Куулар** Бичит Хүлер-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозунуң колхозчузу.
13. **Мантар** Клавия Евдокимовна — Улуг-Хем районда эмнелге ажылдакчызы.
14. **Мижит-Доржу** Долума Сатовна — Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг суурда өг-бүле ээзи.
15. **Монгуш** Дары Шири-Санаа—Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхозунуң колхозчузу.
16. **Монгуш** Долгар Быран-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.
17. **Монгуш** Долгар Сюрюновна — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.
18. **Монгуш** Док-Кара Чадамбаовна — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.
19. **Монгуш** Маңда Дамбыы — Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.
20. **Монгуш** Огаа Дагбыовна — Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.
21. **Монгуш** Седип Лопсановна — Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.
22. **Монгуш-оол** Шериг-оол Хаандаевна — Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг суурда өг-бүле ээзи.
23. **Нава** Түлүш Сереновна — Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.
24. **Неволина** Екатерина Прокопьевна — Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг суурда өг-бүле ээзи.
25. **Огнева** Пелагея Васильевна — Чаа-Хөл районнуң Чаа-Хөл суурда өг-бүле ээзи.
26. **Оларбаа** Кыргыс Шивидек — Улуг-Хем районнуң Көк-Чыраа көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
27. **Өлчей** Ланзаа Достек — Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.
28. **Өлчей** Хомушку Ак-оол — Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.
29. **Ооржак** Белекпаа Майнаковна — Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң колхозчузу.
30. **Ооржак** Бюрюнмаа Хоор-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.
31. **Ооржак** Дармат Дулей-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.
32. **Ооржак** Докпак Сундуй — Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.
33. **Ооржак** Мамбуу Дуктуг-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.
34. **Ооржак** Сенгажы Артык-ооловна— Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.
35. **Ооржак** Улуш Кызыл-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.
36. **Ооржак** Хопеек Бойдаевна — Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.
37. **Орустук** Пидибей Докуржеевна — Каа-Хем районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.
38. **Паелова** Елизавета Ивановна — Улуг-Хем районнуң Көк-Чыраа көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
39. **Панина** Мария Филипповна—Каа-Хем районнуң «Кызыл туг» колхозунуң колхозчузу.
40. **Пахомова** Мария Ильинична — Улуг-Хем районнуң Торгалыг көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
41. **Саая** Хажыт Хуваажап — Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң колхозчузу.
42. **Салчак** Бырлак Меди — Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.
43. **Салчак** Ондарай Делгеровна — Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозунуң колхозчузу.
44. **Сарыглар** Анна Парамоновна — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.
45. **Сарыглар** Маңдарый Сюрюновна — Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.
46. **Сарыглар** Серенмаа Күдерековна— Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.
47. **Сарыг-Хаа** Доржу Кыргыс—Улуг-Хем районнуң Торгалыг көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
48. **Севильба** Ховалыг Хелиимей — Улуг-Хем районнуң Көк-Чыраа көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
49. **Седиваа** Дензиваа Допсан — Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң колхозчузу.
50. **Селегеева** Екатерина Тимофеевна— Улуг-Хем районнуң Хендерге көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
51. **Серена** Серин Хүлер-ооловна — Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозунуң колхозчузу.
52. **Серенчап** Чыртак Дыртыынай — Улуг-Хем районнуң Торгалыг көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
53. **Спирина** Фекла Михайловна — Каа-Хем районнуң Бурен-Аксы көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
54. **Сундуй-оол** Соскар Бендек — Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунуң колхозчузу.
55. **Сурат** Хомушку Ендан — Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.
56. **Федченко** Варвара Александровна—Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунуң колхозчузу.
57. **Хертек** Долума Күнгаевна — Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң колхозчузу.
58. **Хертек** Өлчей Успуновна — Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.
59. **Хертек** Сорук Дардамовна — Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң колхозчузу.
60. **Ховалыг** Хувак Боженековна — Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.
61. **Хомушку** Бөк-карак Севековна — Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң колхозчузу.
62. **Хомушку** Бөк-кыс Анай — Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.
63. **Хомушку** Соскар Агоржааовна — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.
64. **Чамбаа** Далар-кыс Кыргысовна — Улуг-Хем районнуң Хендерге көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
65. **Чанчып** Доржу Бара-оол — Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
66. **Часкал-Хуурак** Анайбан Сандаковна — Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң колхозчузу.
67. **Чолдай** Катия Доржуевна — Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозунуң колхозчузу.
68. **Чолдай** Тюлюш Чамзыровна—Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг суурда өг-бүле ээзи.
69. **Шагдыр** Чыртак-кыс Мукур-ооловна — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.
70. **Шадрина** Елизавета Григорьевна— Улуг-Хем районнуң Торгалыг көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
71. **Ярусова** Лина Петровна — Улуг-Хем районнуң Торгалыг көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. ТАРАСОВ.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары. И. ЗИМИН.

Москва. 1956 чылдың декабрь 13.

Төрээн чуртка улам хөй сүт продуктуларны берээл!

Эштер малчыннар! Хакасия-биле чарышка бирги чер дээш демиселди кошкатпаалы

★ ★ ★

Областың районнарында инек бүрүзүнден сүт саалдазы

Районнар	1957 ч. январь 1-ге чедир саг-ган сүт (кг-биле)	1956 ч. январь 1-де турганы (кг-биле)
Бии-Хем	188	167,2
Тожу	120,8	86,0
Каа-Хем	99,6	96,4
Таңды	90,3	89,8
Улуг-Хем	87,4	99,0
Кызыл	77,9	80,8
Өвүр	75,1	60,3
Чөөн-Хемчик	68,3	72,7
Эрзин	67,9	38,2
Сүт-Хөл	56,9	44,7
Барыын-Хемчик	51,8	47,0
Бай-Тайга	43,2	27,5
Чаа-Хөл	39,4	42,5
Тес-Хем	24,3	38,4

Областың совхозтарында инек бүрүзүнден сүт саалдазы

Совхозтар	1956 ч. октябрь 1-ден 1957 ч. январь 1-ге чедир саг-ган сүт (кг-биле)	Декабрьда сагган сүт (кг-биле)
«Элегес»	524	227
«Өөк»	318	93
«УТКА 25 чылы»	236	55
«Межегей»	225	62
«Барлык»	104	14,5

Ниити совхозтар талазы-биле инек бүрүзүнден ортумаа-биле сүт саалдазы 284 кг, оон иштинде декабрьда 80 кг болган.

Областың совхозтарының мурнакчы саанчыларының инек бүрүзүнден сагган сүдү

Саанчыларның фамилиялары	Совхозтар	1956 ч. октябрь 1-ден 1957 ч. январь 1-ге чедир сагган сүт (кг-биле)
Белова	«Элегес»	630
В. Чащина	«Элегес»	606
Донгак Суваң	«Элегес»	570
Нефедова Нина	«Элегес»	483
Оюн Клара	«Элегес»	460
Янова	«Элегес»	455
Нару Миля	«Межегей»	351
М. П. Апоненова	«Өөк»	350
О. Мигачева	«Өөк»	332
Е. Петренчук	«Өөк»	315
А. Козлова	«Межегей»	295
Жиган	«Өөк»	290
А. Кандан	«УТКА 25 чылы»	268
О. Нормунмаа	«УТКА 25 чылы»	266
Попова	«Өөк»	261
Изместьева	«УТКА 25 чылы»	253
А. Тамбашын	«УТКА 25 чылы»	249
Сат Адама	«УТКА 25 чылы»	236

Көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязының саанчыларының инек бүрүзүнден сүт саалдазы

Саанчыларның фамилиялары	1956 ч. октябрь 1-ден 1957 ч. январь 1-ге чедир сагган сүт (кг-биле)
Монгуш Ювэ	437
Ондар Маш	435
К. Чачык	392
Ондар Таңдаш	372
Тукур	332
Бикче-Сарыг	285
М. Анай-оол	280
Дарыймаа	258

Станция инек бүрүзүнден ортумаа-биле 430 кг сүттү саап алган.

ОБЛАСТЫҢ КОЛХОЗТАРЫНЫҢ МУРНАКЧЫ СААНЧЫЛАРЫ

Саанчыларның инициалы болгаш фамилиялары	Районнар	Колхозтар	1957 ч. январь 1-ге чедир инек бүрүзүнден сагган сүт (кг-биле)
У. И. Саданова	Бии-Хем,	«Кызыл тараачын»	493
Д. Р. Завьялова	Бии-Хем,	«Кызыл тараачын»	482
А. Д. Дюбина	Бии-Хем,	«Кызыл тараачын»	411
Л. Дастык	Бии-Хем,	«Кызыл тараачын»	401
З. Фролова	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	374
К. И. Шаламова	Бии-Хем,	«Кызыл тараачын»	358
К. Боброва	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	355
М. Шумова	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	355
Х. Тарыймаа	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	351
О. Биячирмаа	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	348
Е. С. Коровина	Бии-Хем,	«Кызыл тараачын»	338
М. Березикова	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	335
Шведова	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	333
Маады Зрембу	Бии-Хем,	«Кызыл тараачын»	317
А. Решетова	Бии-Хем,	«Тинлелге»	311
Сереней	Улуг-Хем,	Ленин аттыг	291
А. Бадтына	Бии-Хем,	«Кызыл тараачын»	291
Кея Клазай	Тожу,	«Совет Тыва»	285
К. Бунина	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	283
Е. И. Варламова	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	282
Янмаа	Улуг-Хем,	Ленин аттыг	281
З. Князева	Каа-Хем,	«Тинлелге»	274
Т. Кыргыс	Улуг-Хем,	Маленков аттыг	264
Санчы Кеи-кыс	Улуг-Хем,	«Күш-ажылдың хостуу»	260
Чадаш Светлана	Бии-Хем,	«Кызыл тараачын»	256
Г. Пахомова	Улуг-Хем,	«Күш-ажылдың хостуу»	255
Тюлюш Мая	Улуг-Хем,	«Күш-ажылдың хостуу»	255
А. Ч. Багай-оол	Каа-Хем,	«Тинлелге»	255
Е. Якунина	Каа-Хем,	«Тинлелге»	255
И. Толмачева	Каа-Хем,	«Тинлелге»	253
З. Толбаева	Бии-Хем,	«Кызыл тараачын»	248
К. Попова	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	248
Хайырба Тумат	Улуг-Хем,	Маленков аттыг	245
А. Г. Невоселова	Бии-Хем,	«Тинлелге»	244
Т. Быстрова	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	238
П. С. Болеева	Бии-Хем,	«Искра»	237
Е. Варламова	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	237
Гуполова	Бии-Хем,	Ленин аттыг	234
Е. Казанцева	Улуг-Хем,	«Күш-ажылдың хостуу»	233
К. С. Сухаракова	Бии-Хем,	«Тинлелге»	230
О. А. Чимбиян	Каа-Хем,	Молотов аттыг	227
Ш. Сундуй	Бии-Хем,	«Кызыл тараачын»	218
Н. Хомушмай	Тожу,	«Май 1-зи»	216
М. Биче-уруг	Бии-Хем,	«Кызыл тараачын»	216
Ильенко	Бии-Хем,	«Искра»	216
Сиялиимаа	Улуг-Хем,	Ленин аттыг	215
Н. С. Хаштыт	Сүт-Хөл,	Киров аттыг	215
Уйнуң-кыс	Улуг-Хем,	Ленин аттыг	214
Нормумаа	Кызыл,	«Х улуг Хурал»	214
Кыргыс Лида	Улуг-Хем,	«Күш-ажылдың хостуу»	212
А. Т. Самзрина	Каа-Хем,	«Тинлелге»	209
Е. К. Бочкарева	Таңды,	Жданов аттыг	208
Безматерных	Каа-Хем,	Молотов аттыг	207
Тюлюш Анай	Улуг-Хем,	Маленков аттыг	207
Тюлюш Чалуу	Улуг-Хем,	Маленков аттыг	207
Старикова	Каа-Хем,	Молотов аттыг	205
П. Хроменко	Таңды,	Калинин аттыг	203
Н. Норунмай	Тожу,	«Май 1-зи»	201
Качева	Каа-Хем,	Молотов аттыг	201
М. Хлебникова	Каа-Хем	«Кызыл тук»	200
Соколова	Таңды,	Сталин аттыг	199
Ан-оол	Улуг-Хем,	Ленин аттыг	199
Додун	Улуг-Хем,	Ленин аттыг	198
Доку	Тожу,	«Совет Тыва»	197
М. Теплых	Бии-Хем,	«Тинлелге»	197
Чанчыымаа	Улуг-Хем,	Ленин аттыг	197
Адыя Ховаи	Тес-Хем,	Калинин аттыг	196
П. Лузина	Таңды,	«Кызыл партизан»	196
В. Луконина	Бии-Хем,	«Искра»	195
Бурбужаа Салчак	Кызыл,	«Совет Тыва»	194
Х. Уванзай	Тес-Хем,	Калинин аттыг	194
Горохова	Каа-Хем,	«Тинлелге»	194
А. А. Яковлева	Каа-Хем,	Молотов аттыг	194
А. А. Глушкова	Бии-Хем,	«Тинлелге»	193
Арбак Чечен	Таңды,	«Кызыл партизан»	191
Сарыгбай	Бии-Хем,	Ленин аттыг	190
Байкара Спыкай	Бии-Хем,	Ленин аттыг	187
З. Рыженкова	Таңды,	«Кызыл партизан»	185
А. С. Клепикова	Таңды,	Жданов аттыг	184
Шнурова	Каа-Хем,	Молотов аттыг	182
Е. Килина	Улуг-Хем,	«Күш-ажылдың хостуу»	182
Мышкар Оюу	Каа-Хем,	Молотов аттыг	181
К. П. Кондаракова	Каа-Хем,	Молотов аттыг	181
О. К. Чолдак	Сүт-Хөл,	Киров аттыг	180
Элесней Байыр	Бии-Хем,	«Кызыл тараачын»	180
В. Кыргыс	Кызыл,	«Х Улуг Хурал»	180
Дамба Зренчин	Бии-Хем,	Ленин аттыг	179
Севзэн Маады	Бии-Хем,	Ленин аттыг	178
О. М. Попова	Бии-Хем,	«Искра»	178
В. Серебренникова	Каа-Хем,	«Кызыл тук»	178
О. Д. Даш	Сүт-Хөл,	Киров аттыг	177
Самдымаа	Эрзин,	«Кызыл сылдыс»	175
К. Севилбаа	Кызыл,	«Совет Тыва»	172
К. Стародумова	Каа-Хем,	«Кызыл тук»	172
Макурина	Каа-Хем,	«Кызыл тук»	169
Байкара Феня	Кызыл,	«Х Улуг Хурал»	167
Мартыненко	Таңды,	Калинин аттыг	165
Кунзый Байскы-лан	Эрзин,	«Кызыл сылдыс»	163
А. Дмитриева	Кызыл,	«ТАРН XII съезжизи»	163
В. Кондрашова	Таңды,	«Кызыл партизан»	163
Шөртен	Таңды,	Ленин аттыг	163
В. Левых	Эрзин,	«Кызыл сылдыс»	163
Натпит Сезут	Тес-Хем,	Калинин аттыг	162
Монсармын	Эрзин,	«Кызыл сылдыс»	162
Л. Е. Соколова	Таңды,	Жданов аттыг	162
Кара-кыс	Таңды,	Ленин аттыг	160
Кара-кыс	Кызыл,	«Совет Тыва»	159
А. Попова	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	158
Натпит Юркина	Таңды,	«Кызыл партизан»	155
М. И. Болеева	Бии-Хем,	«Искра»	155
А. Спиридонова	Таңды,	«Кызыл партизан»	152
Маады Доргар	Бии-Хем,	«Кызыл сылдыс»	152
М. Печенова	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	152
Д. Грэнкина	Каа-Хем,	«Октябрь 30 чылы»	149
Е. Лемясьева	Кызыл,	«ТАРН XII съездизи»	149
Е. Платонова	Таңды,	Сталин аттыг	147
Ч. С. Монгуш	Барыын-Хемчик,	«Совет Тыванын 5 чылы»	147
Серен Селенова	Таңды,	Буденный аттыг	147
Чоодак Кара	Сүт-Хөл,	«Сталинчы орук»	144
Чеботаева	Таңды,	Сталин аттыг	144
Ховалыг	Таңды,	Ленин аттыг	143
Анайбан	Кызыл,	«Х Улуг Хурал»	141
Г. Шахова	Таңды,	«Кызыл партизан»	140
Иргит Кызылбаа	Бай-Тайга,	Сталин аттыг	139
О. С. Копеен	Сүт-Хөл,	Сталин аттыг	139
Суванчап	Таңды,	Ленин аттыг	139
У. Конных	Таңды,	Калинин аттыг	139
Быракпай	Тес-Хем,	Ленин аттыг	138
В. Хабарова	Бии-Хем,	«Кызыл сылдыс»	138
Тумат Анай	Таңды,	Буденный аттыг	137
Т. Арлаймай	Кызыл,	«Х Улуг Хурал»	137
Саая Чэчаш	Барыын-Хемчик,	«Большевик»	136
Хомушку Тамыыр	Барыын-Хемчик,	«Большевик»	136
Демнева	Таңды,	«Кызыл партизан»	135
Сизина	Бии-Хем,	«Кызыл сылдыс»	135
Кызыл	Бай-Тайга,	Сталин аттыг	134
Мыныя	Бай-Тайга,	Молотов аттыг	133
В. Г. Иванова	Таңды,	Жданов аттыг	133
М. Чикан-оол	Таңды,	«Кызыл партизан»	133
М. Г. Абрамова	Кызыл,	«Х Улуг Хурал»	131
Кыргыс Таня	Таңды,	Буденный аттыг	131
Дандини	Тес-Хем,	Ленин аттыг	130
Кыргыс Клара	Кызыл,	«Х Улуг Хурал»	130
М. Пяткина	Таңды,	«Кызыл партизан»	130
Т. Милюхина	Кызыл,	«Х Улуг Хурал»	129
А. Петренко	Таңды,	Калинин аттыг	128
Л. Коровина	Таңды,	«Кызыл партизан»	126
Сеймат	Кызыл,	«Х Улуг Хурал»	126
Е. Глазырина	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	126
Н. Бамур	Таңды,	«Кызыл партизан»	126
Чыртак-кыс	Таңды,	Сталин аттыг	126
Доңгурак	Тес-Хем,	Ленин аттыг	125
Мартый-оол	Кызыл,	«ТАРН XII съездизи»	124
Сагаачы Дилгат	Эрзин,	«Кызыл сылдыс»	122
Е. Ф. Огнева	Таңды,	Жданов аттыг	122
Е. Могильникова	Таңды,	Жданов аттыг	119
Т. Смелых	Каа-Хем,	«Октябрь 30 чылы»	119
Сымчаан Нанчэй	Каа-Хем,	«Октябрь 30 чылы»	118
Х. Тарыймаа	Барыын-Хемчик,	«Большевик»	118
У. Г. Иванова	Таңды,	Жданов аттыг	118
Н. Тутатчикова	Таңды,	Калинин аттыг	118
М. Кибардина	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	118
Иргит Лопсан	Каа-Хем,	«Октябрь 30 чылы»	118
В. Биче-оол	Кызыл,	«ТАРН XII съездизи»	117
Терехова	Таңды,	«Революциянын чалбыыжы»	116
Куулар Дензимей	Барыын-Хемчик,	«Комсомол 30 чылы»	116
Балымаа	Кызыл,	«Х Улуг Хурал»	116
Кыргыс	Кызыл,	«ТАРН XII съездизи»	114
Х. Деспижек	Барыын-Хемчик,	«Комсомол 30 чылы»	114
Е. К. Агапова	Таңды,	Жданов аттыг	112
В. Г. Щербакова	Таңды,	Жданов аттыг	112
Тыртык-оол	Кызыл,	«ТАРН XII съездизи»	111
А. Дажимбаа	Таңды,	«Кызыл партизан»	111
М. Иванова	Таңды,	«Кызыл партизан»	109
Т. Скрепкова	Кызыл,	«Х Улуг Хурал»	107
М. Т. Агапова	Таңды,	Жданов аттыг	107
И. Г. Фефелова	Таңды,	Жданов аттыг	107
Кыргыс Хөрлуу	Таңды,	Буденный аттыг	106
Макарова	Таңды,	Сталин аттыг	106

★ ★

Областың колхозтарының инек бүрүзүнден сүт саалдазы

Колхозтар	Районнар	Сагган сүт (кг-биле)		1956 чылга деңнээрге 1957 чылда сагган сүттүң хуузу
		1957 ч. январь 1-ге чедир	1956 ч. январь 1-де турганы	
«Кызыл тараачын»,	Бии-Хем	264	155	170,5
«Революциянын чалбыыжы»,	Таңды	249	190	131,0
«Күш-ажылдың хостуу»,	Улуг-Хем	191	205	93,1
«Тинлелге»,	Бии-Хем	183	185	90,8
Кочетов аттыг,	Бии-Хем	179	185	96,4
«Искра»,	Бии-Хем	168	199	84,3
«Октябрь 14 чылы»,	Каа-Хем	158	145	109,0
Молотов аттыг,	Каа-Хем	154	135	114,0
«Тинлелге»,	Каа-Хем	135	98	137,7
Ленин аттыг,	Бии-Хем	130	132	98,4
«Сталинчы орук»,	Каа-Хем	126	96	131,2
«Кызыл тук»,	Каа-Хем	125	161	77,6
«Кызыл сылдыс»,	Бии-Хем	125	125	100,0
«Чаа орук»,	Эрзин	123	35	354,0
«Май 1-зи»,	Тожу	122	73	167,1
«Совет Тыва»,	Тожу	114	91	125,2
«Октябрь 30 чылы»,	Каа-Хем	114	136	83,8
«Х Улуг Хурал»,	Кызыл	114	109	104,4
«Искра»,	Чөөн-Хемчик	112	118	94,9
Маленков аттыг,	Улуг-Хем	112	117	95,7
«ТАРН XII съездизи»,	Кызыл	103	104	99,5
«Совет Тывайын 5 чылы»,	Өвүр	102	75	134,7
«Совет Тыва»,	Кызыл	98	85	114,9
Калинин аттыг,	Таңды	93	121	77,0
Жданов аттыг,	Таңды	92	83	110,8
Жданов аттыг,	Чөөн-Хемчик	92	90	101,9
«Ленинчи орук»,	Каа-Хем	89	84	105,9
Ворошилов аттыг,	Каа-Хем	88	105	83,8
«Коммунизмче орук»,	Чөөн-Хемчик	85	116	73,2
«Кызыл партизан»,	Таңды	85	82	103,6
Киров аттыг,	Улуг-Хем	85	66	128,3
«Комсомол 30 чылы»,	Барыын-Хемчик	80	76	105,0
Калинин аттыг,	Чөөн-Хемчик	80	39	205,9
«Тинлелге»,	Чаа-Хөл	80	—	—
«Кызыл тук»,	Өвүр	79	61	127,8
«СЭКП XX съездизи»,	Кызыл	75	112	66,9
«Коммунизмче орук»,	Өвүр	75	60	123,0
«Совет Тывайын 5 чылы»,	Барыын-Хемчик	73	55	134,0
«СЭКП XIX съездизи»,	Улуг-Хем	72	72	100,0
Сталин аттыг,	Чөөн-Хемчик	71	79	90,0
Сталин аттыг,	Сүт-Хөл	71	40	177,3
«Сталинчы орук»,	Сүт-Хөл	69	57	121,0
Жданов аттыг,	Улуг-Хем	69	72	94,7
Ленин аттыг,	Улуг-Хем	68	86	79,6
Буденный аттыг,	Таңды	67	68	97,0
Молотов аттыг,	Бай-Тайга	66	26	253,0
«Баян-Хем»,	Кызыл	65	39	168,3
«Кызыл тараачын»,	Чөөн-Хемчик	65	77	84,4
Ленин аттыг,	Таңды	62	47	132,0
«Октябрь 30 чылы»,	Чөөн-Хемчик	59	46	127,6
«Торгалыг»,	Өвүр	58	57	100,8
«Тинлелге»,	Кызыл	58	51	112,6
«Большевик»,	Чөөн-Хемчик	56	70	79,7
«Большевик»,	Барыын-Хемчик	55	51	108,5

Областың колхозтарының мурнакчы фермалары

Фермалар	Колхозтар	Районнар	1957 ч. январь 1-ге чедир инек бүрүзүнден сагган сүт (кг-биле)
Туран «Кызыл тараачын»,		Бии-Хем	388
Билелиг «Кызыл тараачын»,		Бии-Хем	335
Марачёвка «Революциянын чалбыыжы»,		Таңды	321
Хадын Кочетов аттыг,		Бии-Хем	250
Төп «Тинлелге»,		Каа-Хем	245
Соом «Тинлелге»,		Бии-Хем	224
Бирги СБФ «Күш-ажылдың хостуу»,		Улуг-Хем	213
Төп Молотов аттыг,		Каа-Хем	210
Могай «Искра»,		Бии-Хем	188
Балгазын «Революциянын чалбыыжы»,		Таңды	179
Тарлаг Ленин аттыг,		Бии-Хем	170
Нйнги СБФ «Күш-ажылдың хостуу»,		Улуг-Хем	163
Хадын Калинин аттыг,		Таңды	150
Эрги ферма «Искра»,		Бии-Хем	143
Оттук-Даш «Х Улуг Хурал»,		Кызыл	137
Малиновка Ленин аттыг,		Бии-Хем	128
Сайгара «Кызыл сылдыс»,		Бии-Хем	125
Оорганлыг Калинин аттыг,		Таңды	123
Төп Жданов аттыг,		Таңды	122
Төп «Кызыл партизан»,		Таңды	122
Төп Сталин аттыг,		Таңды	120
Бирги СБФ «ТАРН XII съездизи»,		Кызыл	118
Бирги СБФ Ленин аттыг,		Улуг-Хем	114
Хут «Кызыл партизан»,		Бии-Хем	113
Хоорай «Кызыл партизан»,		Таңды	110
Азвот Кочетов аттыг,		Бии-Хем	102

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң саанчызы У. Саданова.

Каа-Хем районнуң Молотов аттыг колхозунуң саанчызы О. Чимбиян.

Улуг-Хем районда «УТКА-ның 25 чылы» совхозтуң саанчызы А. Кандан.

Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң саанчызы Г. Пахомова.

Таңды районда «Межегей» совхозтуң саанчызы М. Нгру.

Чадаананың көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязының саанчызы М. Ювэ.

Садыг ажылдакчыларының сорулгазы

СЭКП-ниң XX съездизи совет садыгның ажылын улам ыңай экижидериниң делгерэңгей сорулгазын айыткан. Ол сорулганы чедиишкинниг боттандырар база хуучулар хуралының шиитпирлерин күүседир дээш Тес-Хем райпозу элээн ажылдарны чорудткан. Райпо 1956 чылда бараан саарылгазының планын ниитизи-биле 110,2 хуу, дөрткү кварталда бараан саарылгазының планын 112,5 хуу, оон иштинде ниитиниң чемненилге черлери 160 хуу күүсеткен.

Районнуң садыг ажылдакчыларында боттарының онзагай ажылдарынга кызымаккай ажылдап турар эштер хөй. Чиндем, МТС-те холушкак барааннар магазининиң эргелекчизи эш Мапролтова IV кварталдың планын 107 хуу күүсеткен. Бараан саарылгазының планын ол ай санында доктаамал күүседип, садып алыкчыларның негеделдерин эки хандырып турар.

О. Шыназ магазининиң эргелекчизи эш Тававжап, Чыргаланды магазининиң эргелекчизи эш Артына, район төвүнде ажылагый магазининиң эргелекчизи эш Федорова олар эки ажылдап турарлар.

Районнуң белеткел конторазы (директору эш Шапхоев) база багай эвес ажылдап турар. Контора белеткел планын эрткен чылын ажыр күүсеткен. Оон иштинде дүк садып алырының планын 131,6 хуу, эътти — 108, сүттү — 178,5, өлүкт — 105,4 хуу күүсеткен. Райпо 9 тонна чыжыргана садып алыр планныг тургаш 38 тонна 758 килограммны садып алган. Белеткелдер планын күүседиринге районнуң Бызыы-Чыраа, Берт-Даг кедээ Советтери эки киржип, көрдүнген планнарны ажыр күүсеткеннер.

Ниитиниң чемненилге черлериниң ажылы сөөлгү үеде экижээн. Столоваяга белеткеп турар чемнерниң ассортиментизи көвүдеп, оон шынары экижээн. 1956 чылдың баштайгы кварталында ниитиниң чемненилге черлери планнарын күүсетпейн турган. А дөрткү кварталда планын 160 хуу күүсеткен. Ол болза райпо баштаар чериниң чоннуң негеделдерин хандырар талазы-биле чогуур организастыг хемчеглерни ап чорутканының түңнели болур.

Столоваяларның ажылдаар шагын узадыр база чонну үзүктел чок хандырары-биле райпо эрткен чылын база бир чаа столоваяны ажыглалга киирген. Райпонуң бүдүрүлгелери—дазаранныр, дарганнаар цехтер планнарын ажыр күүсеткеннер.

Моон-биле кады районнуң ажылында улуг четпестер бар. Ылангыя районнуң кадрлар-биле ажылы болгаш күш-ажылдың организастаашкыны ам-даа кудук деңнелде. Район төвүнде чамдык аъш-чем магазиннери ажылдаар чогуур хүн чуруму барымдаалавас, шуптузун харугда хаавтар азы озалдап ажыдар чоруктар бар.

Колхозчуларга, ылангыя ырак чурттап турар малчыннарга бараанны чедирип садыгларын райпо ам-даа организаставайн, бо талазы-биле хуучулар төлээлекчилериниң хуралының шиитпирлерин боттандырып эгелевээн.

Садыг четкилериниң ажылын экижидер, оларның ажылынга практиктиг дузаны көргүзер база чоннуң калбак-херегле барааннарынга негеделдерин хандырар талазы-биле эш Бунриковканың адынга хуучулар төлээлекчилериниң хуралындан улуг шүгүмчүлелдер болгулаан, ынчалза-даа ол оон чогуур түңнелди үндүрбээн.

Аъш-чем болаш үлетпүр барааннарынга чоннуң негеделдерин чөп хандырар болгаш совет садыгның культуразын улам бедидер база ам болур чер-чер Советтеринге соңгулдаларга чедиишкинниг ужуражыр дээш садыг ажылдакчыларының ортузунга социалистиг чарышты калбартыры, бар четпестерни кыска хуусаада узуткаары садыг ажылдакчыларының чугула сорулгазы.

З. САГААЧЫ,
«Шынның» корреспондентизи.

Баа-Хем районда «Тиилелге» колхозтуң малчыннарының аразында хойжу Салчак Унушпан улуг хүндүткелдиг болуп турар. Ол элээн кыш чылдың дургузунда иштер кадарып, бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Эрткен чылын ол 400 баш ирттерниң бүрүзүнден 2300 грамм дүктү кыргып алган.

Чурукта: мурнакчы хойжу Салчак Унушпан.

Фото **Н. Плясевскихтии.**

Фермаларда

Эрзин районнуң «Коммунизмче оруқ» колхозунуң Ак-Талда сүт-бараан фермазында тудуг калбарып турар.

Фермада инек, бызаа кажааларын, сүт ажылдап кылыр болгаш малчыннар чурттаар бажыңнарны туткан.

Ферманың ажылдакчыларын культура-массалыг ажыл-биле хандырар сорулга-биле колхоз баштаар чери чаа бажың туткаш кызыл булуң ажыткан. Ында радиоприемник, патефон болгаш өске-даа ойнаар чүүлдер бар. Оон ангыда солуннарны болгаш журналдарны чагыдып, янзы-бүрү номнарны садып алган.

Колхозта партия организациязының агитаторлары ферманың ажылдакчыларынга янзы-бүрү темаларга беседаларны, солун номчулгазын кылып турарлар. Агитколлективтиң чер-чер Советтеринге соңгулдаларга холбаштыр чорудар ажылын партия организациязы чогаадып кылган, агитаторлар план ёзугаар ажылдап турар.

Сагаан-Толагайда сүт-бараан фермазынга кызыл булуң тудар дугайында колхоз баштаар чери шиитпир үндүрген. Колхозтуң тудуг бригадазы белеткел ажылын чорудa берген.

С. БАНЧЫК.

Ажыл аъттарынче кичээнгей салыр

Сүт-Хөл районнуң Жданов аттыг колхозунуң баштаар чери ажыл аъттарының ажаалгазынче сагыш салбайн турар.

Ажыл аъттарын тургузар кажааны септевээниниң ужурундан, ам анаа аъттар тургузар арга чок.

Колхозтуң ажыл кылыр аъттарының күжү арган, оорга-мойну дежик. Ажыл аъттарының байдалы шак ындыг турунда чыгты мал фермазының эргелекчизи Анай-оол, колхоз даргазы Кюрю олар аъттарның ажаалга-чемгерилгезин экижидер талазы-биле хемчеглер албайн турар. Колхозтуң 2 сараат сигенин мал чип каан, оон түңнелинде ажыл аъттарынга норма-биле сиген бердинмейн турар.

Ажыл аъттарын дуржулгалыг колхозчуларга ажаатпас, кижи-ле болганга ажаадыр чорук чыгты мал фермазының эргелекчизинде бар. Анай-оол сөөлгү үеде аът ажаакчызы дуржулгалыг колхозчуларны болунуң туразы-биле халап каапкан. Колхозтуң ажыл аъттарының ажаалгазында бо хире четпестерни көрүп тура-ла партия эге организациязының секретары Копказнак анаа база-ла эптежип турар.

Аът колхозтуң ажыл-агыйынга, ылангыя тулугга, хову ажылынга, мал чемнери сөөртүрүнге улуг күш болуп турар. Ынчангаш ажыл аъттарының ажаалгазын күштелдирери, оларны камныг эдилээри чугула.

М. КӨК-ООЛ.

Кышкы одарларда

Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг колхозунуң малчыннары 15 муң ажыг баш малды 48 кыштагларда ажаап, кышкы одарлар-биле эки хандырып турар. Кыштагларда малчыннар 36 чурттаалга бажыңнары-биле хандыртынган.

Ам бо үеде малдың ниити туруш байдалында баксыраан чүве чок. Хойжу Доржу 360 баш хоюн эки одарладып, чылыг кажаалар-биле хандырып турар, ол болунуң күжү-биле 26 тонна сигенни кызын белеткээн. Комсомолчу Алыл, малчыннар Сүгерек, Уепун олар боттарынга хамаарышкан малдарының ажаалдазын улам-на күштелдирген. Олар малдың хүр кыш ажырар, оон чаш төлүн менди өстүрер, хой бүрүзүнден 2 кг дүктү кыргып алыр дээш хүлээлгелерни алган.

С. АЛЫГ.

Маленков аттыг колхозта

Алдыгы беш чылдың баштайгы 1956 чылында Маленков аттыг колхоз чаагай дүжүттү өстүрүп, ажаап алган. Ажылының дуржулгазын быжыглавышаан, бо чылын хову ажылынга оон-даа бедик көргүзүглерниг болурунга белеткелдерни организастыг чорудуп турар.

Хову ажылының № 1 бригадазы 666 гектар, № 2 бригада 250 гектар кур болгаш куруккан шөлдерни шиңгээдип алган. Үрезин четчир, бригадалар ниитизи-биле тараа культураларының 400 тонна үрезиннерин белеткеп, шуптузун арыглап доскан. Часкы тарылгага өске-даа белеткелдер чедиишкинниг чоруп турар.

Маленков аттыг колхоз 1955 чылдың күзүнүнде тараан 30 гектар коктаразындан багай эвес дүжүттү алган. Бо чылдың кузку тарылгазынга 147 гектарда көктарааны болгаш 101 гектарда кызылтасты белеткээн, оон чаагай дүжүттүг болурунга колхозчулар бүзүрелдиг.

* * *

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 39 чыл оюн таварыштыр ажыглалда киирген колхозтуң электр станциязы артель бүдүрүлгезинде хөй күш негеттинер ажылдарны механизастаарынга дыка идиг берип турар. Арыг-Бажы суурнуң чурттаалга бажыңнары, ында бүдүрүлге, школа, культура албан черлери Ильичиниң лампочкалары-биле бүрүн чырыттынган.

Хову ажылының № 2 бригадазының турлаанда кол ажылдарны механизастаар хемчеглер чорудулуп турар. Ол ышкаш колхозтуң пилорамазын, далган дээрбезин электри тогу-биле хөделдирип турар. Бо ажылдарны кылырынга механик М. Никитин болгаш монтер Т. Ак-кок олар идепкейин илередип турар.

* * *

Колхозтуң малы менди болгаш хүр кыштаглап турары мал ажылынче кичээнгейниң улгатканын херечилеп турар. Шээр мал амдызында оолдап эгелевээн, а инек бызаалап эгелей берген.

Сөөлгү хүннерге чедир үш сүт-бараан фермаларынга 20 инектер төрээн, оон бызаалары шупту менди, эки доругуп турар. Моон соңгаар-даа төрүттүнер чаш малды хоранча чокка өстүрүп алырын малчыннар хүлээнген ажылдап турар. Ол ышкаш фермаларга мал чемин үзүктелдирбес сорулга-биле тускай бригадалар кыштаглардаже мал чеми сөөртүрүн амгы үеде улам калбартып турар.

* * *

Маленков аттыг колхоз Улуг-Хем районда хөй ажыл алырлардыг колхозтарның бирээзи. Эрткен чылын 4 эр, 8 кыс карадилгилер садып алган, ол үнелиг аң фермазының эргелекчизинге Н. Сынааны колхоз баштаар чери томуйлаан. Зоотехнарийа ажылдакчыларының дузазы-биле ферманың ажылы багай эвес.

Т. ХОВАЛЫГ.

Чаа номнар

А. С. ПУШКИННИҢ «ЕВГЕНИЙ ОНЕГИНИ» ТЫВА ДЫЛДА

Областың ном үндүрер чери улуг орус шүлүкчү Александр Сергеевич Пушкинниң «Евгений Онегин» деп шүлүктеп бижээн романын тыва дылда үндүрген.

«Евгений Онегинни» орус дылдан тыва дылче Сергей Пюрбю очулдурган. Очулганың редакторы Юрий Кюнзегеш.

А. С. Пушкинниң өлүм чок чогаалының тыва дылга үнгени бистиң областың культурлуг амыдыралында чугула болуушкун болур.

* * *

ТЫВАНЫҢ ТӨӨГҮЗҮНҮҢ ДУГАЙЫНДА НОМ

Тыва областың ном үндүрер чери «Тываның төөгүзү (допчу очерк)» деп номну тыва дылга үндүрген. Номнуң автору төөгү эртемнериниң кандидаты Х. М. Сейфулин.

«Тываның төөгүзү» деп ном 3 бөлүктен тургустунган. Бирги бөлүктү «Тыва Октябрьның социалистиг революциязының мурнунда»; ийиги бөлүктү — «Октябрьның социалистиг Улуг революциязы болгаш 1921 чылда Тываның национал-хосталгалыг революциязы. Чуртту социализмче капиталистиг эвес оруктап хөгжүдери дээш Тываның ажылчы чонунуң демисели»; үшкү бөлүктү — «Совет Эвилелиниң составынга Тыва Арат Республиканың киргени болгаш РСФСР-ниң Тыва автономнуг областың тургустунганы. Советтиг Тываның экономиказының болгаш культуразының хөгжүлдези» деп адаан.

«Тываның төөгүзү» деп номда тыва улустуң төөгүзүн эрте-бурунгу үеден эгелээш амгы үеге чедир көргүзүп турар. Бөлүк бүрүзү иштики эгелерлиг.

Бирги бөлүк «Эрте бурунгу Тыва», «Моол феодалдарның ажаалдынга Тываның чорааны», «Манчжур-кыдат феодалдарның дарлалының адаанга Тываның турганы» деп үш эгелерлиг; ийиги бөлүк «Россияга Октябрьның социалистиг Улуг революциязы болгаш Тывага баштайгы Советтер», «Даштыкының шериг интервенциязы болгаш Тываның девискээринге хамаатылар дайыны», «Тываның 1921 чылдагы национал-хосталгалыг революциязы болгаш Тыва Арат Республиканың тургустунганы», «Чуртту социализмче капиталистиг эвес оруктап хөгжүдер дээш Тываның ажылчы чоннарының демисели» деп эгелерден тургустунган. үшкү бөлүк «Совет Эвилелиниң составынга Тыва Арат Республиканың киргени болгаш РСФСР-ниң Тыва автономнуг областың тургустунганы», «Советтиг Тываның экономиказының болгаш культуразының хөгжүлдези» деп ийи эгелиг.

Номнуң редактору педагогика эртемнериниң кандидаты Н. Сердобов.

Номнуң сөөлүнде тускай капсырылгазы киирген. Ында эрте-бурунгу шагдан бээр РСФСР-ниң Тыва автономнуг областы тургустунгуже чедир Тываның төөгүзүнүң талазы-биле чугула болуушкуннарның хронологиязын киирген.

Номну орус дылга бижээнинден очулдурган үндүрген. Тиражы 1000 экз.

Кыдат Улус Республиканың болгаш Польша Улус Республиканың чазактар төлээлериниң аразынга чугаалажыышкыннар дугайында кады кылган медеглел

ВАРШАВА, январь 16. (СЭТА). Кыдат Улус Республиканың болгаш Польша Улус Республиканың чазактар төлээлериниң аразынга чугаалажыышкыннар дугайында кады кылган медеглелге бөгүн Варшавага ат салган. Медеглелде чугаалап турары болза:

Польша Улус Республиканың чазааның чалааның ёзугаар Кыдат Улус Республиканың Бүгүде Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лай баштаан кыдат чазак төлээлери найыралдың аян-чорууну кылып, 1957 чылдың январь 11-ден эгелээш 16-га чедир Польшага чораан.

Аян-чоруктуң үезинде ийи чурттарның чазактар төлээлериниң аразынга чугаалажыышкыннар болган. Чугаалажыышкыннарга польша талазындан киришкеннер болза: Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының Төп Комитединиң Бирги секретары Владислав Гомулка, Бүгүде Чөвүлелиниң Даргазы Александр Завадский, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Юзеф Циранкевич, Даштыкы херектер министри Адам Рапацкий, Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының Төп Комитединиң Политбюро кежигүннери Эдвард Охаб болгаш Роман Замбровский, Даштыкы херектер министриниң оралакчызы Мариан Нашковский, Польша Улус Республиканың Кыдат Улус Республикада онза болгаш бүрүн эргелиг элчини Станислав Кирылюк.

Чугаалажыышкыннарга кыдат талазындан Бүгүде Чөвүлелиниң Премьери болгаш Даштыкы херектер министри Чжоу Энь-лай, Премьерниң оралакчызы Хэ Лун, Даштыкы херектер министриниң оралакчызы Ван Цзя-сян, Кыдат Улус Республиканың Польшада онза болгаш бүрүн эргелиг элчини Ван Бин-нань киришкен.

Чугаалажыышкыннар найыралдың болгаш чүректиң ханызындан байдалга болгаш кайы-кайызын билчириниң база ажыдыышка бир эп сеткилдиң ёзузунга эрткен. Кыдат Улус Республиканың болгаш Польша Улус Республиканың аразында харылзааларны улам ыңай хөгжүдериниң болгаш быжыглаарының, социализм лагериниң бүгү чурттарының эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаарының айтырыгларының талазы-биле, а ол ышкаш делегейниң амгы байдалының өске-даа айтырыгларының талазы-биле санал-оналдарны чугаалажыышкыннар үезинде калбаа-биле солушкан.

Ийи талалар чугаалашкан дараазындагы айтырыгларның талазы-биле долу чөпшээрежилгени чедип алган:

I.

Дешпилгеге, социализмге болгаш тайбыңга ожээнненкек империалистиг агрессчи күштерниң ажыл-чорудулгазының талазындан шиитпирлиг ойтур шавыышкынының ачызында делегей байдалынга 1956 чылдың сөөлгү айларында турган дүшкүүрлүг чорук чогуур чергеге чавырылган дээрзин ийи төлээлер демдеглеп турлар. Ынчалзажок, империалистиг бөлүктер делегейниң дүшкүүрлүг байдалын чидиглендирерниң политиказындан, Азияның болгаш Африканың улустарының национал-хосталгалыг шимчээшкинин базар дээр оралдажыышкыннарындан ойталавайн турар, социалистиг чурттарны чарлыларынче болгаш ол чурттарга ниитилик харылзааларны баксырадырынче угланган кужениишкиннеринден база ойталавайн турар. Шериг блоктарының политиказынга удурланышкын Барыын Европаның элээн хөй чурттарында өзүп турза-даа, барыын талакы күрүнелер НАТО-нуң киржикчилери чурттарны Германияның Федеративтиг Республиказын киирилтир атомнуг чепсек-биле чепсеглээр деп шиитпирин үндүрген, Барыын Германияның милитаризминиң адаан негекчи күштерни кужениишкиниг идепкейжип турар, ол чорук ол кераэниң агрессчи бүдүш-шынарын база-ла дагын бадыткап турар-дыр.

Ындыг байдал чүгле Германия-биле кожа турар чурттарга болгаш немец улустуң болунга эвес, харын делегейниң бүгү улустарынга кыжанывышкын болуп турар. Чоокку Чөөн чүкке Египетке удур англи-француз-израиль агрессия бүгү Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке хамаарыштыр колонизаторжу болгаш империалистиг күштерниң политиказының илереэшкини болган. Египеттиң талазындан шиитпирлиг ойтур шавыышкынның, араб улустарының эп-сеткил каттыштырган туружунуң, а ол ышкаш социалистиг чурттарның база тайбыңга ынакшылдыг күрүнелерниң болгаш улустарның талазындан деткимчезиниң түңнелинде агрессияның англи-француз планы буурап дүшкен. Амгы үеде Каттышкан Штаттар экономиктиг болгаш шериг ыйылышкынының аргазы-биле Англияның болгаш Францияның Чоокку база Ортаакы Чөөн чүкте колониалдыг туруштарын ээлеп алыры болгаш ол районнуң улустарын кулданып алырын оралдажып турар. Ындыг янзылыг политика чүгле ол зонаның улузунуң эрге-ажыктарынга эвес, харын бүгү делегейниң улустарының эрге-ажыктарынга база удурланышкак болуп турар. Каттышкан Штаттар Ыраккы Чөөн чүкке база шериг блоктарын тургузарының политиказын чорудуп турар, ол чорук ол районнуң улустарының национал-хосталгалыг эрге-ажыктарынга кыжанывышкын болуп турар. Ол дээрге чедимче чок чорукка таваржыр негечи оруу деп чүвени ийи талалар медеглеп турлар.

Бүгү делегейниң улустары тайбыңны күзеп турар. Ол сорулганы чедип алырда шериг блоктары коллективтиг айыыл чок чоруктуң болгаш тайбыңның системазы-биле солуттунган турар ужурлуг. Чепсегленишкиннерниң болгаш дайын белеткелдериниң политиказы чепсегленишкиннерни дүжүрериниң болгаш массалыг узуткаашкынның чепсээн хоругдаарының айтырыгларының талазы-биле улустар аразының дугуржулгаларының политиказы-биле солуттунган турар ужурлуг. Соок дайынның политиказы тайбың кожа-хелбээ турарының база ангы-ангы күрүнелерниң политиктиг болгаш ниитилел тургузуунуң ылгалдарындан хамаан чокка, дең эргениң болгаш кайы-кайызынга ажыктыг болурунуң принциптеринге даянган улустар аразынга кады ажылдажылганың политиказы-биле солуттунган турар ужурлуг.

Чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында Совет Эвилелиниң 1956 чылгы ноябрь 17-деги саналдары чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында айтырыгны шиитпирлээринге чаа аргаларны тургузуп турар деп санааш, ийи чурттар ол саналдарны деткип турлар. Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин хоругдаары ол угланышкынга баштайгы чугула базым боор болур.

Хөй-хөй чурттарның боттарының улустар аразында харылзааларынга шагда-ла даянып турары тайбың кожа-хелбээ турарының беш принциптерин делегей амыдыралынга чер болганга ажыглаары улустар аразынга бүзүрежир чорукту өстүрери болгаш улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чорукарны кошкадырынга идиг бээр ийик.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чорукарын чавырылдырарынче, соок дайынны соксадырынче болгаш делегейниң маргылдаалыг айтырыгларын чугаалажыышкыннарның аргазы-биле шиитпирлээринче угланган кандыг-даа саналдарга болгаш инициативага ийи чурттар байыр чедирип турлар.

II.

Социалистиг чурттар социализм тургузуушкунунуң ниити идеязы-биле каттышкан деп ийи чурттарның төлээлери медеглеп турлар. Оларның аразында харылзаа байдалдар пролетарлыг интернационализмниң принциптеринге болгаш идеологияның база сорулгаларның ниитилешкек чорукунга даянган турар ужурлуг. Оон-биле кады хамаарышпас болгаш бот эргелиг чурттар болур социалистиг чурттарның аразында харылзаалар бот эргени хүндүлээриниң, иштики херектерге холгаарлашпастың, дең эргениң болгаш кайы-кайызынга ажыктыг болурунуң принциптеринге даянган болур ужурлуг.

Үстүнде сагындыртынган принциптерге үндезилээш социалистиг чурттарның аразында харылзаа байдалдарының экижээнинге болгаш быжыкканынга холбаштыр ийи төлээлер чаагай сеткил ханышкынын илергейлеп турлар. Совет чазактың 1956 чылдың октябрь 30-теги Декларациязы, кыдат чазактың 1956 чылдың ноябрь 1-деги медеглели, а ол ышкаш 1956 чылдың ноябрь 18-теги кады кылган польша-совет медеглел социалистиг чурттарның аразында харылзааларны улам ыңай хөгжүдеринге принципиалдыг ужур-дузалыг деп олар медеглеп турлар.

Социализмниң ниити идеязы Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелин, Кыдат Улус Республиканы, Польша Улус Республиканы болгаш социалистиг өске-даа чурттарны каттыштырып турар. Марксизм-ленинизмниң кол принциптери ангы-ангы чурттарның тодаргай байдалдарынга дүүштүр ажыглаттынар ужурлуг деп ийи талалар медеглеп турлар. Ленинче принциптерге үндезилээш Польшага социализмниң быжыглаарының херээнге Польша Улус Республиканың кужениишкиннерин Кыдат Улус Республика деткип турар.

Венгрияга болуушкуннар дугайында санал-оналдарны солушкан ийи чурттарның төлээлери болза Янош Кадар баштаан Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазакты Кыдат Улус Республика болгаш Польша Улус Республика деткип турарын, ол чазактың программазын деткип турарын, Венгрияның иштики херектеринге холгаарлаар дээр империалистиг күштерниң кандыг-даа оралдажыышкыннарынга удур шиитпирлиг демиселжип турарын, венгр улустуң таварышкан улуг бергелерин ажып эртеринге моон соңгаар-даа дуза көргүзерин күзеп турарын медеглеп турлар. Эрткен үениң алдагдалдарының уржуктарын болгаш амгы бергелерни ажып эртер, а ол ышкаш социалистиг тургузуун быжыглаар төлээде, венгр улус четчир күштерни тывар дээрзинге төлээлер ханы бүзүрелин илергейлеп турлар.

Польша Улус Республиканың болгаш Кыдат Улус Республиканың аразында социалистиг идеологияның ниитилешкек чоруунга даянган найыралдыг харылзаалар болгаш кайы-кайызының политиктиг эрге-ажыктары чедиишкинниг хөгжүп турарын ийи чурттарның төлээлери сеткил ханышкын-биле демдеглеп турлар.

Польша Улус Республиканың Одер болгаш Нейссе таварты туруп турар барыын талакы кызыгаары Польшаның болгаш Германияның аразында тайбыңның кызыгаары, Европага айыыл чок чорукту хандырарынга таарышкан кызыгаар болуп турар деп Кыдат Улус Республиканың чазаа медеглеп тур.

Ийи чурттарның бот эргезин, девискээрниң бүдүн чоруун болгаш айыыл чок чоруун магадылаар күзелди ийи чурттарның чазактары онзалап демдеглеп турлар.

Польшаның болгаш Кыдаттың аразында найыралдыг харылзааларның, политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг кады ажылдажылганың хөгжүлдези ийи чурттарны быжыглаарынга болгаш бүгү делегейге тайбыңны камгалаарынга идиглиг чугула фактор болуп турар дээрзинге ийи чурттарның төлээлери ханы бүзүрелдиг. Акы-дуңма польша-совет харылзаалар моон соңгаар-даа чедиишкинниг хөгжүзүн дээш ийи чурттар бүгү кужениишкиннерни салыр.

Медеглелге Кыдат Улус Республиканың Бүгүде Чөвүлелиниң Премьери болгаш Даштыкы Херектер министри Чжоу Энь-лай биле Польша Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Юзеф Циранкевич ат салганнар.

КУР-нуң чазак төлээлериниң Варшавадан чорупканы

ВАРШАВА, Январь 16. (СЭТА). КУР-нуң Бүгүде Чөвүлелиниң Премьери болгаш Даштыкы херектер министри Чжоу Энь-лай, Премьерниң оралакчызы Маршал Хэ Лун, Даштыкы херектер министриниң оралакчызы Ван Цзя-сян составтыг, Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлери «ТУ-104» самолёт-биле Варшавадан Будапешттиже бөгүн чорупканнар.

Кыдат Улус Республиканың болгаш Польша Улус Республиканың күрүне туктары-биле шимээн турган Варшава аэродромунга КУР-нуң чазак төлээлерин ПУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Ю. Циранкевич, ПУР-нуң Бүгүде Чөвүлелиниң Даргазы А. Завадский, ПКАП-тың ТК-зының Бирги секретары В. Гомулка, ПКАП-тың ТК-зының Политбюрозунуң кежигүннери, чазактың болгаш Бүгүде Чөвүлелиниң кежигүннери, Польша Шеригниң генералдары болгаш офицерлери, Варшаваның бүдүрүлгелериниң ажылчыннарының төлээлери, польша болгаш даштыкы корреспондентилер үдээннер.

Үдээннерниң аразынга ССРЭ-ниң Польшада элчини П. К. Пономаренко, КУР-нуң Польшада элчини Ван Бин-нань, Польша Улус Республиканың чазааның чанында туруп турар элчин болгаш төлээлекчи черлериниң баштыңнары болгаш ажылдакчылары база турган.

КУР-нуң чазак төлээлериниң аллары дээш хүндүлүг таныжылды тургускан турган болгаш Кыдат Улус Республиканың болгаш Польша Улус Республиканың күрүне гимннерин күүседилээн.

Микрофон мурнунга чүве чугаалааш, Польшаның болгаш Кыдаттың чазак төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннарның түңнелдери социализмниң херээн улам ыңай быжыглаарынга дузалаар деп бүзүрелин КУР-нуң Бүгүде Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лай илереткен. Улусчу Польшага беш хонуувус деп Чжоу Энь-лай чугаалаан. Бис Варшавага, Краковка, Чаа Гутага, Вроцлавка, Лодзька чоргулдывыс. Бис Улусчу Польшаның чаа социалистиг амыдырал-чурттаалгазын көрдүвүс. Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының удуртулгазы-биле польша улустуң чедип алган кайгамчык улуг чедиишкиннерин көрдүвүс. Социализмни тургузарының оруунга польша улус чамдык бергелерде таваржып турар-дыр. Польшаның Каттышкан ажылчын партиязын долгандыр сырый каттышкан польша улус ол бергелерни ажып тиилээш, социалистиг тургузуушкунунуң оруунга чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алырынга бис бүзүрээр бис.

Польша болгаш кыдат улустарның аразында бузулбас эп-найыралының аллары дээш, Совет Эвилели баштаан социалистиг чурттарның эп-сеткил каттыжыышкынының аллары дээш, тайбыңның болгаш социализмниң херээниң аллары дээш Чжоу Энь-лай йөрээл салган.

КУР-нуң чазак төлээлериниң Польшага келгени болгаш польша-кыдат чугаалажыышкыннар кыдат болгаш польша улустарның найыралын быжыглаарының херээнге, социалистиг лагерьниң чурттарының чангыс эвин быжыглаарынга дуза болур деп, ПУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Ю. Циранкевич болунуң чугаазынга демдеглээн.

Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының болгаш улустуң чангыс эвиниң фронтузунуң өске-даа партияларының мурнундан кыдат улуска, Кыдаттың Коммунистиг партиязынга, КУР-нуң Даргазы Мао Цзэ-дунга изиг, чүректиң ханызындан байырлалды Ю. Циранкевич дамчыткан.

Венгр Улус Республиканың болгаш Кыдат Улус Республиканың чазактар төлээлериниң аразынга болган чугаалажыышкыннар дугайында дыңнадыг

БУДАПЕШТ, январь 17. (СЭТА). Венгр Улус Республиканың болгаш Кыдат Улус Республиканың чазактар төлээлериниң аразынга Будапештиге болган чугаалажыышкыннарның дугайында дараазында-гы дыңнадыгны мында чарлаан.

Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың чалааның ёзугаар Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлери 1957 чылдың январь 16-да Будапештиге чеде берген болгаш Венгр Улус Республиканың Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазааның кежигүннери-биле найыралдыг чугаалажыышкыннарны чорудкан.

Чугаалажыышкыннарга киришкеннер болза: ВУР-нуң Революстуг Ажылчын-Тараачын чазаандан: Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың даргазы Янош Кадар, Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың Даргазының оралакчызы Ференц Мюнних, Даштыкы херектер министри Имре Хорват, министрлер Антал Апро, Дьердь Марошан болгаш Шандор Ронаи; Кыдат Улус Республиканың чазаандан: Күрүне Чөвүлелиниң Премьери болгаш Даштыкы херектер министри Чжоу Энь-лай, Премьерниң оралакчызы Хэ Лун, Даштыкы херектер министриниң оралакчызы Ван Цзя-сян, КУР-нуң Будапештиде онза болгаш бүрүн эргелиг элчини Хао Дэ-цин.

Чугаалажыышкыннар найыралдың болгаш чүректиң ханызындан байдалга эрткен. Боттарының чурттарында байдалдарның дугайын бот-боттарынга ийи чазактарның төлээлери дыңнадып берген. Венгрияда амгы байдалдан болдунган айтырыгларның талазы-биле кайызының-даа сонуургалдыы политиктиг болгаш экономиктиг айтырыгларның талазы-биле, а ол ышкаш улустар аразының чамдык чугула айтырыгларының талазы-биле саналоналдар солчуушкуну болган.

Социалистиг ниитилел тургузуунуң эрге-ажыктарынга таарыштыр Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының болгаш Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың удуртулгазы-биле венгр улустуң салып турар күженишкиннеринче кыдат чазак төлээлери улуг кичээнгейни салган. Венгр Улус Республикага Кыдат Улус Республиканың көргүскени болгаш ам көргүзүп турары моральдыг болгаш материалдыг дузаламчы дээш аңаа өөрүп четтиргенин венгр чазак төлээлери илергейлээн.

Венгрияда байдалга хамаарыштыр ийи чазактар төлээлери ырынай бир дөмей бодалдыг болган. Мурнундагы удуртукчуларның аар-берге алдагдалдары-биле болдунган, ажылчы массаларның болгаш аныяктарның дүрүм ёзугаар таарзынмас чоруун ажыглап алган империалистиг реакцылыг күштер болгаш венгр контрреволюстуг күштер венгр улус-демократтыг тургузугну болгаш социалистиг чаалап алышкыннарны узуткаарынче угланган шагда-ла белеткеттинген контрреволюстуг ажыл-чорудулгазын калбарткаңнар. Ол чорук болза, алдагдалдарны венгр улус-демократтыг тургузугнуң эрге-хемчээлинге элерииниң эрге-ажыктарынга таарыштыр калбарган чорулганы революцияның болгаш контрреволюцияның, социализмниң болгаш фашизмниң, дайынның болгаш тайбыңның күштериниң аразында аар-берге демисел болдуруптар арганы берген. Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының болгаш Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың удуртулгазы-биле күш-ажылчы венгр улус Совет Армияның дузазынга даянып алгаш, империализмниң реакцылыг күштериниң белеткээни контрреволюстуг чепсектиг тура-халыышкынны үскен. Ынчангаш венгр улуска социализмниң херээ камгалаттынган, Венгрияны Европага дайынның одаа болдурарының пландарын үрей шапкан болгаш империалистерниң социалистиг чурттарны Венгрияны тавартып эртип турган, чаңгыстап чылча шавар дээн сорулгалыг чимзенишкиннери үзүлген.

Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының болгаш Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың чурттуң хөй-ниити болгаш политиктиг корум-чурумун база экономиктиг амыдыралын катап тургузарының эрге-ажыктарынга таарыштыр салып турар күженишкиннерин кыдат чазак төлээлери бүгү хемчеглер-биле деткип тур. Эрткен үениң алдагдалдарын эдер дээш, контрреволюстуг күштерге удур, социализмниң херээн камгалаар дээш Венгрияда чорудуп турар демиселдиң эргежок чугулазын, нарының болгаш бергезин кыдат чазак төлээлери эки билип турар. Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязы болгаш Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазак ажылчын ангыга болгаш ажылчы чоннарның калбак улус массаларынга даянып алгаш, социализмниң херээн деткип турар бүгү-ле кадык күштерни сырый каттыштыргаш, контрреволюстуг күштерни узуткаарын күзеп, социалистиг системаны катап тургузуп болгаш быжыглап турар, бүдүрүлгениң көдүрлүүшкүнүн хандырып, бергелерни ажып эртип, улусту шын үзелдерни болгаш хемчеглерни алдагдалдардан ылгап билиринге, боттарын дайзындан камгалап шыдаар аргалыг болурунга өөредип турар. Социализмниң чедиишкиннерин чүгле ынчаар камгалап, улус-демократтыг системаны быжыглап база бүдүрүлгениң хөгжүлдези-биле чергелештир улустуң материалдыг болгаш культурлуг деңнелин базым санында бедидип болур деп чүвени күш-ажылчы венгр улус улам-на медерөп билип турар. Венгрияда ажылчын ангы баштаан демократтыг күштер Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязын болгаш Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазакты долгандыр улам-на сырый каттыжып турарын кыдат чазак төлээлери сеткил ханышкын-биле демдеглээн. Ынчаарга массаларның контрреволюционерлерниң ныгылчыг лозунгуларынга мегелетирген ындыг кезии дайзыннарның ол массаны кииргиир чыгаарын оралдажып турары ындыг айыылдыг оруктан улам-на аткаарлап турар.

Америк империализм Каттышкан Нациялар Организациязын ажыглап алгаш, Венгрияның иштики херектерин холгаарлаарынче угланган сүлчээни организастаарын үргүлчүлеп турарын ийи чурттарның чазактар төлээлери бир эп сеткилдиг буруу шаап турар. Американың Каттышкан Штаттарының ыйыышкыны-биле КНО-нуң Кол Ассамблеязының хүлээп алганы Венгрияның бот эргезин үреп турар болгаш Венгрияның иштики херектерин холгаарлаар сорулганы илергей-ле салып турар янзы-бүрү шиитпирлер болза Каттышкан Нациялар Организациязының Уставын каржы үрээни болуп, ынчангаш—дүрүм чок шиитпирлер болуп турар. Бир эвес Каттышкан Нациялар Организациязы Американың Каттышкан Штаттарының кандыг-даа юридиктиг үндезиллеедер чок удуртур саъдарын шыдажып үргүлчүлээр болгаш империалистиг күрүнелерниң «соок дайынның» чепсээ болу бээр болза, ол чорук Каттышкан Нациялар Организациязының ат-алдарын болгаш ролюн баксырадырынга дораргай чедире бээр.

Ийи чазактар төлээлери делегейниң амгы кол айтырыгларынга хамаарыштыр чаңгыс бодалды барымдаа болдуруп турлар. Империалистиг агрессчи бөлүктерниң Египетче халдааштыкы болгаш Венгрияга оларның хоралакчы ажыл-чорудулгазы сөөлгү үеде улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чамдык чергеге чедир база дагын чидиглендирериниң чедирген. Социализмниң болгаш национал хамаарышпас чоруктуң күштериниң, тайбың дээш демисежип турар өске-даа күштерниң шиитпирлиг удурланыышкынының түңнелинде империалистерниң агрессчи болгаш хоралакчы ажыл-чорудулгазы төлевилээн сорулгазын чедип албаан.

Ынчалза-даа империалистиг агрессчи бөлүктер аңаа оожургавайн турар. Империалистиг агрессчи бөлүктерниң баштыны—Американың Каттышкан Штаттарының чазаа агрессчи шериг блоктарын ажыглавышаан, бодунуң эжелеп алыр болгаш дайын белеткээр дээр политиказын үргүлчүлеп турар. А сөөлгү үеде Каттышкан Штаттар «Эйзенхауэрниң доктриназынга» чагдынып алгаш, англи болгаш француз колонизаторларның орнун ээлеп алырын, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң улустарын кулданып алырын күзеп турар. Ооң-биле кады «соок дайынның» политиказын, антисоветтиг болгаш антикоммунистиг өнчүкчегаазаларны база социалистиг чурттарда хоралакчы ажыл-чорудулгазын катап төрүттүндүрүп турар. Ийи чазактарның төлээлери серемчилелдиг болза чогуур деп бодалды барымдаалап турлар. Ийи чазактар социалистиг өске-даа күрүнелер-биле болгаш тайбыңга ынакшылдыг бүгү чурттар-биле кады улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадыр дээш база «соок дайынны» соксадыр дээш демисежирин үргүлчүлээр.

Улустар аразының харылзааларынга тайбың кожа-хелбээ турарының беш принциптери боттанган турарынче олар бүгү күженишкиннерин салыр болгаш чурттар аразынга харылзааларны хөгжүдеринче шуудургу чүткүүр. Бир эвес социалистиг чурттар тайбыңга ынакшылдыг бүгү чурттар-биле болгаш улустар-биле сырый каттышкаш, боттарының ажылын чайгылыш чок үргүлчүлээр болза, империалистерниң бүгү чимзенишкиннерин үзүп болур дээрзинге ханы бүзүрелдиг бис.

Совет Эвилели баштаан социалистиг лагерь чурттарының сырый чаңгыс эви болгаш найыралдыг кады ажылдажылгазы социалистиг чурттарның херээниң чедиишкинниг болурунуң, бүгү делегейге быжыг тайбыңны камгалаарының үндезини болур деп бодалды ийи чазактар төлээлери илергейлээн. Социалистиг чурттар коммунизмниң идеязы-биле болгаш сорулгалары-биле холбаалыг. Ынчангаш оларның аразында харылзаалары пролетаржы интернационализмниң принциптери-биле дугуржутунган болур ужурлуг. Социалистиг чурттар —хамаарышпас, бот эргелиг чурттар. Ынчангаш оларның харылзаа байдалдары нацияларның аразынга дең эргениң ленинчи кол принциптеринге чаяттынган болур ужурлуг. Социалистиг чурттар айыттынган принциптерге үндезилээш, боттарының харылзааларын эдерин болгаш быжыглаарын оралдашкаының дугайты ийи чурттарның чазактар төлээлери боттарының сеткилин ханганын илергейлеп турлар. Ооң-биле кады ол бодалды барымдаалап алырга, Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның аразында найыралдыг болгаш кады ажылдажылганы хөгжүдериниң база улам ынай быжыглаарының үндезиннериниң дугайында Совет Эвилелиниң чазааның 1956 чылдың октябрь 30-даги Декларациязы болгаш Совет чазак мелеглелин деткиир дугайында Кыдат Улус Республиканың чазааның 1956 чылдың ноябрь 1-деги мелеглели чугула ужурдузалыг деп чүвени олар доктааткан.

Ийи чурттарның аразында политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг харылзаалар сөөлгү чылдарда өөрүшкүлүг хөгжүп келгенин ийи чазактар төлээлери демдеглээн. Оларның аразында найырал болгаш кады ажылдажылга ийи чурттарның чаагай чоруунга баразн болган, чүге дээрге, ийи талалар социалистиг чурттарның аразында дең эргениң болгаш кайы-кайызының экономиктиг көдүрлүүшкүнүнге идиг бээрииниң принциптерин шыңгыы сагыырын кезээде барымдаалап турган. Боттарының чурттарының аразынга политиктиг, экономиктиг болгаш культурлуг харылзааларны хөгжүдерин келир үеде-даа үргүлчүлээр деп күзелин ийи чурттарның чазактар төлээлери илергейлээннер. Социалистиг чурттарның аразында эп сеткил каттыштырылгазын камгалаар болгаш быжыглаар, тайбыңга ынакшылдыг бүгү чурттарның болгаш улустарның чаңгыс эвинге идиг бээр база бүгү делегейде тайбыңның болгаш кижи төрелгетенниң депшилгезиниң ыдыктыг херээнге бүгү-ле күштери-биле ажылдаар.

Дыңнадыгга Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың Даргазы Янош Кадар биле Кыдат Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лай ат салганнар.

Венгр Улус Республика. Металлургтарның хоорайы Дунаентельде амыдырал чогуун турар. Заводтар ажылдап, школаларда кичээлдер эгелээн, магазиннер ажыттынганнар.

Чурукта: үлетпүр бараанныры садар магазинде. Садып алыкчылар уруглар сйнаарактарын садып ап турарлар.

СААРНЫҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ МЕДЕГЛЕЛИ

БЕРЛИН. (СЭТА). АДН агентилелиниң корреспондентизиниң Саарбрюккенден дыңнадып турарын алырга, Саарбрюккенде — АДН, ДПА болгаш Франс Пресс телеграф агентилелдериниң төлээлекчилеринге, база Саарның радиостанциязының төлээлекчизинге Саарның Коммунистиг партиязының удуртулгазының секретарьлары болза Саарның Коммунистиг партиязы Германияның Коммунистиг партиязының составтыг кезээ болуп турар деп меге чорукка үндезилеттиниш алгаш, Германияның Коммунистиг партиязын хоругдаар дугайында шиитпирни Саарның Коммунистиг партиязынга база холбаштырар деп бонн эрге-чагыргаларның бодалдарының дугайында медеглелди январь 11-де дамчыдып берген.

Германияның Коммунистиг партиязын хоругдаар дугайында шиитпирни үндүрүп турар үеде Саар область Федеративтиг Республиканың составынга кирбейн турган болгаш ооң ужурунда ол шиитпир Саарның Коммунистиг партиязынга хамаарышпас деп ол медеглелде айтып турар. «Саарның Коммунистиг партиязы хөй чылдарның дургузунда тускай программалыг, уставтыг, удуртулгалыг тускай партия болуп турган деп медеглелде чугаалап турар. Моон ужурунда, Саар областы Федеративтиг республиканың составынга кииргениниң соонда-даа, юридик талазы-биле ол партияны Германияның Коммунистиг партиязының кезээ кылдыр азы Германияның Коммунистиг партиязын хоругдап каапканының соонда ооң орнунга туруп келген организация кылдыр көрүп болбас. Бир эвес, Федеративтиг республиканың иштики херектер министриниң ыйыштыкыны-биле ийикпе, азы бодунуң эге саналы-биле, федеративтиг конституцияның бодунуң шиитпирин болдунуң турары-биле тайылбырлавышаан, ол шиитпирни Саарның Коммунистиг партиязынга база хамаарыштырыптар чүве болза, ол дээрге эргелерни болгаш конституцияны ажык үрээшкин болур ийик».

Коммунистиг партияны болгаш дантыгта база чер-черниң бот-эргеледдериниң органнарында ооң төлээлекчилерин Саарның чурттакчы чону ооң бодунуң национал болгаш социал эрге-ажыктарының эң-не шиитпирлиг төлээлекчилери, тайбыңның камгалакчылары болгаш чаңгыс-аай, демократтыг болгаш тайбыңга ынакшылдыг Германия дээш демиселчилер деп билирлер дээрзин медеглелде ооң ыңай демдеглеп турар. Коммунистер улустуң демократтыг эргелерин кызымаа-биле камгалап, бүгү ниитиниң шериг албаның чорударынга болгаш ооң-биле холбашкан ажылчы чоннарның амыдыралының деңнелинге халдаашкыннарга удур демиселди чорудуп турар үеде, милитаризацияның политиказының талалакчылары коммунистиг партияны хоругдаар болап турарлар-дыр. Коммунистиг партияның туруп турарынга ол кыжаныг болза бүгү-ле демократтыг партияларга болгаш организацияларга удур халдаашкынның эгези болуп турар.

«Коммунистиг партияны хоругдаарын Саарның чурттакчы чонунуң улуг хөй нурузу ооң бодунуң эрге-ажыктарынга удур халдаашкын кылдыр көөр болгаш орта шиитпирлии-биле удурланырлар...»

«Совет Эвилели арабтарга дузалап турар»

КАИР, январь 15. (СЭТА). Узбек ССР-ниң Дээди Совединиң, Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Узбекистанның Компартиязының ТК-зының каттышкан хуралынга СЭКП ТК-ның Бирги секретары Н. С. Хрущевтуң кылган чугаазының даштыкы политиктиг бөлүүн бүгү египет солуннар бирги арыннарында парлаан. Боттарының национал хамаарышпас чоруун болгаш бот эргезин камгалап турар Египетти болгаш өске-даа араб чурттарны Совет Эвилели деткип турар дээрзин солуннар онзалап демдеглээн. Совет Эвилели араб улуска ак-сеткилдиг дузаламчыны көргүзүп турар болгаш араб чурттарже кандыг-даа сонуургалды салбайн турар деп солуннар бижээн.

«Аль-Ахрам» солун бүгү бирги арынын кежилдир эгезинде: «Боттарының хамаарышпас чоруун камгалап алыр талазы-биле Совет Эвилели арабтарга дузалап турар» деп бижээн. Ортаакы Чөөн чүкке «Эйзенхауэрниң доктриназы» англи-француз империализмни Ортаакы Чөөн чүкке америк империализм-биле солуур карачаңгыс сорулгалыг болгаш империалистер Ортаакы Чөөн чүктүң нефтизин база араб чурттарның бойдус байлактарын эжелеп ап турар дээрзиниң дугайында Н. С. Хрущевтуң сөстерин «Аль-Ахрам» солун онзалап демдеглээн.

«Аш-Шааб» солун Н. С. Хрущевтуң чугаазының допчулалын: «Британ арзылаң Египетке аштырыышкынның соонда бодунуң саъдарын чиирген. Эйзенхауэрниң планы буурап дүшкен. Ортаакы Чөөн чүкке Россияның кандыг-даа сонуургалы чок болуп турар. Египетке удур агрессия Англияның, Францияның болгаш Израильдиң талазындан келген» деп эгениң адаанда парлаан.

Совет Эвилели база Египеттиң болгаш бүгү араб улустарның национал херээн деткип турар деп чүвени солуннар онзалап демдеглээн.

Совет социалистиг тургузугнуң чайгылыш чок турушттуунуң болгаш быжыының дугайында Н. С. Хрущевтуң сөстерин «Аль-Гумхурия» солун онзалап көргүскен.

Барселонада болуушкуннар

ПАРИЖ. 15 (СЭТА). Парижтиң парлалгазының дыңнадыындан алырга, январьның 14-те Испанияның Барселона хоорайга автобустарга болгаш трамвайларга чоруурунуң өртээ улуг-биле улгатканынга холбаштыр улуг хөлзээшкиннер үнгүлеп келген. Хоорайның чурттакчылары хоорай транспортунга олурбайн турарлар. Хүннүң бажыр трамвайлар ырынай куруг чоруп турганнар.

Хүннүң ийиги чартыында Барселонаның университединиң медицина болгаш юридиктиг факультеттериниң студентилери чыскаал организастааннар, ол чыскаал политиктиг шинчилиг апарган болгаш «Хосталга! Франко чок болзун! Ядарал чок болзун!» деп лозунгуларының адаа-биле эрткен.

Полиция чыскаалчыларны тарадыр сывырарын оралдажып, оларның аразындан тудуп хоругкуннарны чоруткан. Ынчалза-даа студентилер университеттиң бажының ээлеп алганнар болгаш ёзулуг камгалалды организастап, полицияга удур туйбулар болгаш даштар октап демисежип бергеннер. Полицейжилерниң аразында балыгланганнар бар болган. Бөлүк студентилерни тудуп хоругдаан.

Париж солуннарның айтып турарындан алырга, студентилерниң демиселин базары-биле Барселонаның губернатору Асело хоорайже полицияның улуг күжүн тыртып кан.

Ол-ла ышкаш болуушкуннар Барселонага 1951 чылда база болган болгай деп солуннар сагындырып турар: ынчаарда чоннуң ыйыышкыны-биле хоорай транспортунун ажыглаарының өртээн эрге-чагыргалар чиигедир ужурга таварышканнар.

• • •

ПАРИЖ 16. (СЭТА). Испаниядан дыңнадыгларны ап кээрге, Барселонада улуг хөлзээшкиннер үргүлчүлеп турар. Улуг үлетпүр төвү болгаш Каталонияның ножунуу бол хоорайы болур ол хоорайның чурттакчы чону, автобустарга болгаш трамвайларга чоруурунуң өртээн улгаттырганынга удурланып, хоорай транспортунга, оон ниитинде метрополитенге база ам ийиги хүн олурбайн чорул турарлар. Чүгле хоорай транспортунга олурбазын эвес, харын база көргүзүлге черлеринге барбазын кыйгырып турар хуудустарны хоорайда нептередип турар.

Январьның 15-те Барселонага студентилерниң чаа чыскаалы болган, ону полиция болгаш шериглер тарады сывырыпкан деп Париж солуннар дыңнадып турар. Университетке — фашистиг «Фалангиниң» кежигүннери болгаш франкистиг ёзу-чурумнуң удурланыкчылары болур студентилерниң аразынга үскүлежиишкиннер болган. Сөөлгү ийи хүннерде 50 ажыг кижини полиция тудуп хоругдаан деп дыңнадып турар. Барселонаже шериг кезектерин болгаш полицияны далаштыы-биле тыртып турар.

Париж солуннарның политиктиг тайылбырлакчыларының демдеглеп турарындан алырга, Барселонаның чурттакчыларының бо демисели экономика талазы-биле улуг бергелерден, ооң ниитинде өртектиң улгадышкынындан болгаш янзы-бүрү хевирниң кызыгаарлаашкыннарындан болган.

Барселонада болуушкуннарны холбаштыр Испанияның чагырыкчы бөлүктери удуу-биле дуврееп турарлар деп Парижте «Эко» солун бижип турар.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлериниң Будапештиде чеде бергени

БУДАПЕШТ, 16. (СЭТА). Күрүне Чөвүлелиниң Премьери болгаш Даштыкы херектер министри Чжоу Энь-лай баштаан Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлери Венгрияның Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазааның чалааның ёзугаар «ТУ-104» самолет-биле бөгүн Варшавадан Будапештиде чеде берген. Төлээлерниң составында Премьерниң оралакчызы Маршал Хэ Лун, Даштыкы херектер министриниң оралакчызы Ван Цзя-сян, база КУР-нуң Венгрияда элчини Хао Дэ-цин олар киржип турар.

Аэродромга чазак төлээлерин Венгр Улус Республиканың Президиумунуң Даргазы Иштван Доби, Венгрияның Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазааның даргазы Янош Кадар, Күрүне хуралының Даргазы Шандор Ронаи болгаш өске-даа албанның кижилери, база венгр болгаш даштыкы парлалганың болгаш радионуң корреспондентилери уткушканнар.

Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлерин ССРЭ-ниң Венгрияда элчини Ю. В. Андропов, Польша Улус Республиканың элчини А. Вильман болгаш дипломаттыг корпустуң өске-даа кежигүннери база уткааннар.

Кыдат Улус Республиканың болгаш Венгрияның күрүне туктары-биле шимээттинген аэродромга хүндүлүг таңныылды тургускан турган болгаш КУР-нуң болгаш Венгрияның күрүне гимннерин күүсеткилээн.

Венгрияның Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазааның мурнундан Чжоу Энь-лайга болгаш кыдат чазак төлээлериниң өске-даа кежигүннеринге чазактың даргазы Янош Кадар изиг байыр чедирген.

Харыы сөс-биле кыдат чазак төлээлериниң баштыны Чжоу Энь-лай чүве чугаалааш, венгр улуска Кыдат улустуң изиг ынакшылын илереткен.

ЭМЧИНИҢ СҮМЕЗИ

ТАРАКАННАР-БИЛЕ КАНЧААР ДЕМИСЕЖИРИЛ

Чем продуктуларны болгаш сугну тараканнардан хынамчалыы-биле чажырар, чем артынн болгаш чем тоглаңчыларын аштап арыглаар. Тараканнарның чыглыр черлеринге (кухняда — плита, печка чаңгыга) чигир холуктуг кадырган бура деп порошоктан азы борлуг кислотадан кылган тараканнарга хоран болур тускай чемиштерни элээн хөй дүнелерде улаштыр чажар, хүндүс ону аштап турар херек. Тараканнар хораннаарынга ДДТ болгаш пиретрум деп порошоктарны база херегләэр.

Ооң-биле кады тараканнарның чыглыр шаараш черлерин дуй чаап каап тар херек.

ХИРЛИГ АК ХЕПТИ КАЯА ШЫГЖААРЫЛ

Хирлиг ак хептерни хөйү-биле чыылдырбайн удаа дараалап чуп турары чугула. Хирлиг ак хептерни бажың иштинге шыгжап чыдарга бажының агаары үрелир. Оларны үр шыгжаарга дүрген хээрел, орлуп турар апаар. Үр чыткан хирлиг хепти чуурга хири деңк арылбас болур.

Хирлиг хепти чууруңга чедир тускай шоодайга азы мунгаш хааржак, корзина иштинге болгаш аптырага шыгжаарын сүмелеп турар. Ону ынчаар шыгжаарга бажың иштиниң агаары шоолуг үрелбес, а хеп чүүлү эки кадагалатынар.

Хирлиг хеп суккан корзинаны азы аптыраны өй-өйде агаарга тургузуп, чуп, кургадып ап турар.

Ак хепти чууру. Кижи чурттаар өрээл иштинге хирлиг хепти чуп чер-ле болбас. Ол чорук бажың иштинге ол шыкты тывылдырар ону улгаттырар. Бажың иштинге ниити хеп чуур черни дерип алырга эң-не таарымчалыг. Бажың эргелээр черде тускай өрээлди чепшээредип алгаш, ындыг хеп чуур черни чурттакчылар чугаалашкаш организастап ап болур. Бир эвес ол боттанмас болза хирлиг хепти кухня иштинге, ванна өрээлинче болгаш кижи чурттавас өске-даа дузалал өрээлдерге чуур.

Хирлиг хепти чууруунуң мурнунда баштай ангылап: думчук аржыылдарын, кухня аржыылдарын, орун-дөжек херекселдерин болгаш өске-даа ак хептерни база доозун аштаар пөстерни түс-түс кылдыр ылгай салгылап алыры чугула.

Дүне ак хепти хөй эвес сода урган база ведро сугга бир столовая шопулааның иштин хире нашатырлыг спирт холаан чылыг сугга суп каар.

Бир эвес сода чок болза ону ыйба-биле солуп болур, ыйбаны хулден белеткеп алыры берге эвес.

Эртен (азы ак хепти сугга өттүрүп каан соонда 3—4 шак болганда) эң-не хирлиг хептерни азы оларның эң-не хирлиг черлерин: чең аастарын, моондуруктарны чуур, ооң соонда хеп бүрүзүн сы туткаш эки саваңнаар.

Адыш иштин хире соданы изиг сугга эзилдиргеш, 1 ведро соок сугга куткаш, аңаа столовая шопулааның иштин хире нашатырлыг спиртти азы арыглап каан бензинни холуур. Эки саваңнап каан ак хептиң кырынче ол сугну куткаш 2 шак иштинде хайындырар. Ооң соонда ак хепти бичии сооткаш, хиринин арылганын хынап көөр; чамдык хөйлеңнерниң хири арылбаан болза оларны дүрбүп чуур. Ооң сугну каш катап солуп тургаш ук чугган хептерни эки булгаар.

Бир эвес ак хеп элеевээн болгаш чууруңга чедир үр чытпаан болза сугга өттүрген соонда баштай дүрбүп чугбайн, чүгле эки саваңнааш хайындырып болур.

Бир эвес одаар чүүлдү камнааш, ак хептерни ийи шак иштинде хайындырбас дээн болза ону кидирээшке эки дүрбүп чууру чугула.

Думчук аржыылдарын, шарыг бинтилерни, тряпка пөстерни ниити ак хептер-биле катай хайындырар дээнде оларны баштай ангылааш эки дүрбүп чуур.

Өңгүр хептерни, херээжен кижиниң уктарын, а ол ышкаш торгу болгаш дүктен кылган пөстерни база-ла ангы чуур болгаш хайындырбас.

Чугган ак хепти эки өңгүр болдурар төлээде, ону көк будукка сугар херек. Орун-дөжектиң, столованың ак хеп херекселдерин болгаш эр кижиниң хөйлеңнерин биче-бача крахмалдаарын сүмелеп турар. Крахмалды картошкадан азы картошка картындан белеткеп ап болур. Крахмалды болгаш көк будукту холуп ап база болур.

Уругларның ак хевин улуг улустуң ак хептеринден ангылааш эки хынамчалыг чуур.

Чугган ак хепти кургадыры. Ак хепти аргалыг-ла болза даштыгаа агаарга кургадыр. Агаарга кургаткан ак хептиң ону эки болур.

Бир эвес ак хеп агаарга кургатынмас болза бажың серизиниң адаанга кургатса чогуур. Черле аргажок болза бажың иштинде кижи чурттаар өрээлдерге кургатпайн, кухня иштинге, ванна өрээлинге, коридорга кургадыр. Бажың иштиниң артык ол-шыгын дүрген үндүрер төлээде, ак хеп кургадып турган үеде соңганы азы форточканы үргүлчү ажык тургузар.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харысалгалыг секретарьның культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кодээ ажыл-агый килдистерниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00037.

Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылдан үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ЯНВАРЬ 22 ВТОРНИК № 16 (3728)

Өртээ 20 коп.

Эр, херээжен колхозчулар, МТС-терниң болгаш совхозтарның ажылчыннары, көдээ ажыл-агыйның специалистери болгаш бүгү ажылдакчылары, көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларының көдүрлүүшкүнүнүң талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң салганы сорулгаларны чедиишкинниг күүседип шыдаарлар деп Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң министрлер Чөвүлели быжыг идегелин илередип тур.

Эр, херээжен колхозчуларга, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыннарынга, партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларынга, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарынга, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринге болгаш бүгү ажылдакчыларынга

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң, ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң

КЫЙГЫРЫЫ

Эргим эштер!

Маадырлыг күш-ажылдың болгаш ажыл-агый база культура тургузуушкунунуң кайгамчык улуг калбарышкынының чылы—1956 чыл доозулган. Ам кылдынган ажылдың түңнелдерин үндүрүп база 1957 чыл чылда сорулгаларны айтып болур.

1956 чыл болза улус ажыл-агыйының улам ындыйгы хөгжүлдезиниң оруктарын айыткан, алдыгы беш чылда үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң хемчээлдерин болгаш масштабтарын тодараткан Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырары дээш демиселдиң ленинчи түгүнүң адаа-биле эрткен.

СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлеринге сорук кирген бистиң чуртувустуң ажылчы чону партияның удуртулгазы-биле эрткен чылын үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйының хөгжүлдезинге улуг чедиишкиннерни чедип алган.

Ажылчын аңгы, техниктиг интеллигенция социалистиг индустрияның улам ындыйгы көдүрлүүшкүнүн хандырган. Улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга херек металлды, хөмүр дашты, нефтьини, машиналарны, дериглелерни болгаш материалдарны чуртта хүн бүрү улам хөй-хөйнү-биле бүдүрүп турар.

Көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери дыка улуг чедиишкиннерни чедип алган. Көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрери болгаш ылангыя тараа бүдүрери көвүдээн. Областарның, крайларның болгаш республикаларның хөй-хөй совхозтары болгаш колхозтары тараа культураларының дүжүдүн өстүрерин чедип алганнар. Тарааның ниити бүдүрүлгезин өстүреринге кур болгаш куруккан черлерни шиигээдип алыры шиитпирлиг болган, ам ол чокка тараа айтырыын шиитпирлээринге ындыг эки түңнелдерни чедип ап шыдавас ийик бис дээрзи кижи бүрүзүнге билдингир. Партияның болгаш чазактың салганы кур черлерни шиигээдип алырының сорулгазын бүгү улус чүүлдүгзүнүн көрген. Бүгү совет улус ону шиитпирлээринге идепкейлиг ажылдаан, ол чорук баштайгы төлевилелдерни барык 3 катап ажыр күүседирин болгаш 35,5 млн. гектар черни шиигээдип алырын хандырган.

Кур болгаш куруккан черлерни шиигээдип алыры эрткен чылын тарааның ниити чыылдазын дыка көвүдедир арганы бистиң күрүневиске берген, ол чорук болуунуң ээлчээнде тараа белеткелдериниң көвүдээрин хандырган, бир эвес эрткен чылдарда чуртка 2—2,2 миллиард тараа белеткээр турганын улуг чедиишкин деп санап турган болза, 1956 чылда өске продуктуларны киириштир санааның болгаш салааның санавааска безин күрүнениң шыгжамырынга 3,3 млрд. пуд ажыг тарааны берип шыдааны көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң өөрүшкүзү болуру мырынай билдингир болгаш дүрүм ёзугаар болур.

Чуртка тараа бүдүрерин көвүдедир талазы-биле Партияның болгаш Чазактың шиитпирлерин чедиишкинниг күүседип турар кур черлерниң ажыл-ишчилери бүгү улустуң хүлээп көрүүшкүнүн алганнар. Кур болгаш куруккан черлерни шиигээдип алырының херээнге шылгарангай чедиишкиннери, тараа бүдүрерин көвүдеткени болгаш күрүнеге тараа дужаар талазы-биле 1956 чылда хүлээлгелерин чедиишкинниг күүсеткени дээш Казах ССР-ни, Алтай болгаш Красноярск крайларны, Омск, Новосибирск, Челябинск, Чкалов болгаш Саратов областарны Ленин ордени-биле шаңнаан. Кур черлер районнарының 90 муң ажыг колхозчуларын, трактористтерин, комбайнерлерин, тускай эртемниглерин болгаш өске-даа ажылдакчыларын чазактың шаңналдары-биле демдеглээн. Социалистиг тургузуушкунга комсомолчуларның болгаш совет аныяктарның улуг ачы-хавыялары дээш база кур болгаш куруккан черлерни шиигээдип алырынга оларның эрес-чүткүлдүг күш-ажылы дээш Аныяктарның Бүгү-эвилел Ленинчи Коммунистиг Эвилелин Ленин ордени-биле шаңнаан.

Эрткен чылын хөвең, чигир свёклазы, ногаалар болгаш ылангыя картофель бүдүрери дыка көвүдээн база оларның белеткелдери өскен. Чиг-хөвең белеткели 1955 чылдың деңнелин 481 муң тонна ашкан. Хөвең ажылын хөгжүдер талазы-биле улуг болгаш үре-түңнелдиг ажылы база хөвең белеткелдериниң күрүне планын чедиишкинниг күүсеткени дээш Узбек ССР-ни, Таджик ССР-ни, Туркмен ССР-ни болгаш Киргиз ССР-ни Ленин ордени-биле шаңнаан. Ол ышкаш Казах ССР-де чиг-хөвең белеткели 1955 чылга бодаарга дыка көвүдээн.

Бистиң чуртувустуң колхозтары болгаш совхозтары мал ажылын хөгжүдеринге база эът болгаш ылангыя сүт бүдүреринге көскү чедиишкиннерни чедип алганнар. Колхозтарга сүттүң ниити саалдазы чыл дургузунда 32 хуу, а 1953 чыл-биле деңнээрге барык ийи катап өскен. Бир эвес 1945 чылдан 1953 чылга чедир чуртка ниитизи-биле колхозтарга бир инектен сүттүң ортумак саалдазы чүгле 67 килограмм көвүдээн болза, үш чылдың дургузунда—1953 чылдан 1956 чылга чедир—бир инектен сүт саалдазы 585 килограмм бедээн, а чаңгыс 1955—1956 ажыл-агый чылының дургузунда — 337 килограмм бедээн. Сүт белеткээриниң болгаш садып алырының чыл планы хүүсаазындан дыка мурнай күүсеттинген, күрүнеге 3,8 миллион тонна сүттү, азы 1955 чылга бодаарга, 28 хуу хөйнү дужааган. 1956 чылдың дургузунда чуртка мал саржаан бүдүрери 1955 чыл-биле деңнээрге 20 хуу, а 1953 чыл-биле деңнээрге 45 хуу көвүдээн.

Сүт бүдүреринге улуг чедиишкиннерни Россий Федерациязының хөй-хөй областарының колхозтары, Украин болгаш Молдав ССР-лерниң колхозтары чедип алганнар. Украин ССР-ниң колхозтарынга эрткен ажыл-агый чылында ортумаа-биле бир инектен-не 1.967 килограмм сүт садынган, азы мурнуку чыл-биле деңнээрге 501 килограмм хөй болган. Москва областың колхозтары инек бүрүзүнден чылда сүттүң ортумак саалдазын 2.712 килограмм, Рязань областың колхозтары—2.655 килограмм чедиргеннер. Чүгле чаңгыс чылдың дургузунда Запорожье областың колхозтары сүт саалдазын 1.026 килограмм, Днепропетровскиниң — 916, Орелдуң — 837, Сталинонуң — 831, Туланың — 815, Херсоннуң — 777 килограмм көвүдээн.

Хөй-хөй колхозтар болгаш совхозтар эът бүдүрерин көвүдедиринге чедиишкиннерни база чедип алганнар. 1956 чылда колхозтарга семиртир чемгерген 9 млн. хире баш хаваннарны, азы 1955 чылга бодаарга 2,1 катап хөйнү эътке хереглээн. 1956 чылдың дургузунда бүгү аргалар-биле күрүнениң белеткээн болгаш садып алган малы 1955 чылга бодаарга 9 хуу хөй.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедиринге чедип алган бедик көргүзүглери дээш Москва болгаш Воронеж областарны Ленин ордени-биле шаңнаан. 1955 чылга бодаарга, 35 хуу хөй эътти күрүнеге дужааган, эът белеткээриниң болгаш садарының чыл планын хүүсаа бетинде күүсеткен Украин ССР-ниң колхозтары болгаш совхозтары эът бүдүрерин көвүдедир талазы-биле эки түңнелдерни чедип алганнар. Эрткен ажыл-агый чылының дургузунда республиканың колхозтарынга семирти азыраан 3,8 млн. баш, азы мурнуку чылдың бүгү дургузунда хереглээнинге бодаарга, 2,5 катап хөй хаваннарны эътке хереглээн, а колхозтарның күрүнеге дужааган болгаш саткан ниити эъдиниң хемчээлинге хаван эъдиниң бот-дензизи 41 хуу болган. Молдав ССР-ниң болгаш Краснодар крайның колхозтары 1955 чылга бодаарга, дыка хөй эътти бүдүрген болгаш күрүнеге дужааган. Краснодар крайга 1956 чылда 400 муң баш хире, азы 1955 чылга бодаарга барык ийи катап хөй хаваннарны семирти азыраан. Ол болза күрүнеге эът дужаарының планын ажыр күүседир арганы крайга берген. Молдав ССР-ге эрткен чылын 58 муң тонна эътти, азы 1955 чылга бодаарга, 33 хуу хөйнү күрүнеге дужааган болгаш саткан, а колхозтар 1955 чылга бодаарга, 1956 чылда 25 хуу хөй эътти күрүнеге дужааган болгаш саткан.

Сөөлгү чылдарның дургузунда бистиң совхозтарывыс боттарының ажылын экижиткеннер. Олар күрүнеге тараа, сүт, картофель, ногаалар болгаш өске-даа продуктулар дужаарын чыл санында көвүдедип турарлар. Совхозтар 1956 чылда күрүнеге 933 миллион пуд тарааны, азы 1955 чылга бодаарга, барык 3 катап хөйнү дужааганнар.

Бо бүгү фактылар болгаш чурагайлар болза, бистиң бедик механизастатынган улуг социалистиг көдээ ажыл-агыйывыс кайы хире дажок улуг аргаларлыг болгаш курлавырларлыг болуп турарын көргүзүп турар. Ынчалзажок, чамдык колхозтар, МТС-тер болгаш совхозтар, чамдык районнар, областар, крайлар болгаш республикалар 1956 чылда көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин улам ындыг өстүреринге бар турар аргаларын ыракта-ла доллур ажыглаваанын хараалаанчыг-дыр.

Сүттүг мал ажылын хөгжүдеринге эки байдалдарлыг Белорусс ССР-ниң колхозтарынга 1956 чылда бир инектен сүт саалдазы чүгле 1.215 килограмм болганын, а чыл дургузунда чуртта ниитизи-биле саалда 337 килограмм көвүдээн турда, бо республикага көвүдээшкин чүгле 214 килограмм болганын таарымчалыг деп санап болур бе ынчаш. Азы, чижээлээрге, Ленинград областың колхозтары бир инектен сүт саалдазын 2.284 килограмм чедирген турда, а кожазында Новгород, Вологда болгаш Великие Луки областарның колхозтары муң килограмм эвээшти алганнар. Харьков областың колхозтары көдээ ажыл-агыйының 100 гектар ажыглал черлеринге хамаарыштыр 161 центнер сүттү бүдүрүп турар, а кожазында областарның колхозтары — Сумының — 113 центнерни болгаш Белгородтуң — чүгле 87 центнерни бүдүрүп турар.

Тула болгаш Орел областарның мурнундагы удуртукчулары бойдус, экономика болгаш өске-даа байдалдарының талазы-биле ол областарның колхозтары сүт бүдүрерин улуу-биле көвүдедип шыдавас деп элээн каш чылдарның мурнунда бүзүредип турганнар. Ынчаарга ол колхозтарның эрткен чылда ажылының түңнелдери ындыг бадыткаашкыннарның бүгү-ле барымдаа чогун көргүскен. Орел болгаш Тула областарның колхозтары чаңгыс чыл дургузунда сүт саалдазын 800 ажыг килограмм көвүдеткеннер, оон-биле кады ол областарда бар курлавырларны ам-даа ыракта доллур ажыглаваанын чугаалаар херек.

Бисте эът бүдүрерин көвүдедириниң айтырыглары амызында дендии оожум шиитпирлеттинип турар. Ынчаарга мооң кол чылдагааны болза, хөй-хөй областарда, крайларда болгаш республикаларда бар аргаларны багай ажыглап турары болур. Украина 1956 чылда күрүнеге эът дужаарын 1955 чылга удур 35 хуу көвүдедип шыдаан, Воронеж областа күрүнеге эът дужаары 1,8 катап көвүдээн-дир. Ынчаарга Россий Федерациязы ниитизи-биле эрткен чылын күрүнеге эът дужаалдазын чүгле 8,2 хуу көвүдеткен болгай. Куйбышев болгаш Курган областарда эът бүдүрериниң, белеткээриниң херээ онза багай болуп турар, олар күрүнеге эът дужаарын чүгле көвүдетпээн эвес, а харын-даа эвээжеткеннер. Пенза, Ростов болгаш Свердловск областар күрүнеге эът дужаарын барык көвүдетпээннер. Литва ССР-де, Латви ССР-де болгаш Грузин ССР-де эът бүдүрериниң херээ база-ла багай болуп турар. Бо областарда болгаш республикаларда хаван ажылын хөгжүдерин болгаш хаваннарны семирти азыраарын ёзулуг чорутпайн турар, мыйыстыг бода малдың болгаш хойларның баш санын кангалаарынче база оларладып семиртиринче чогуур кичээнгейни салбайн турар.

Эът бүдүрерин дыка көвүдедиринге болгаш күрүнеге дужаарынга аргалар чүгле Украинаның болгаш Воронеж областың колхозтарынга болгаш совхозтарынга турган бе ынчаш? Чок, ындыг эвес болур ийин. Бүгү областар ындыг аргаларлыг турган болгаш херек болза, кайы-даа областа, крайга, республикага, кайы-даа ажыл-агыйга эът бүдүрериниң көвүдедириниң сорулгазы кайы хире мергежилдиг, бөттүг болгаш чүткүлдүг шиитпирлеттингенинден хамаарышкан.

Бир эвес 1956 чыл көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүдедир талазы-биле алдыгы беш чыл планының онаалдаларын чедиишкинниг күүседириниң эгези болган болза, 1957 чыл болза, көдээ ажыл-агыйының бүгү адырларын улам ындыг хөгжүдеринге, хамыктың мурнунда, бистиң чуртувустуң ажылчы чоннарының херегледерин хандырарынга чер ажылының болгаш мал ажылының продуктуларының курлавырларын көвүдедир талазы, тараа бүдүреринге, сүттүг болгаш ылангыя эъттиг мал ажылын көдүреринге эргилделиг чыл болур болгаш болур-даа ужурлуг деп СЭКП Төп Комитети болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели санап тур.

Район бүрүзү, а районга колхоз болгаш совхоз бүрүзү бүгү аргаларны болгаш курлавырларны барымдаалаарынга үнелээш, көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрер талазы-биле алдыгы беш чылдың онаалдаларын хүүсаа бетинде күүседиринге ыяк бижирымчалыг кылган планныг турар кылдыр ажыл-херекти ынчаар тургузары эргежок чугула. Бүдүрүүшкүннүң кандыг темпилер-биле чорударын, беш чыл планының чыл бүрүзүнде чеже хире болган кандыг продуктуларны бүдүрээ чогуурун дээрзи ол планнарга баш бурунгаар көрдүнген турар ужурлуг.

Алдыгы беш чылдың онаалдаларын хүүсаа бетинде күүседириниң сорулгазын чүгле чайлаш чок чаңгыс негелде-биле—партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының талазындан көдээ ажыл-агыйны удуртурунуң деңнелин улам ындыг бедидип турган шиитпирлеп болур. Кандыг-даа колхозтуң болгаш совхозтуң хөгжүлдезиниң эң кыска хуусаала — чаңгыс чылдың дургузунда узуткаары чүгле чер-черниң партия болгаш совет органнарының мергежилдииниң база кызымаандан болгаш хамыктың мурнунда партия райкомнарының, райкүүскомнарының болгаш машина-трактор станцияларының ажылдакчыларындан хамааржыр дээрзи ам мырынай-ла маргылдаа чок болуп бар чылар.

Көдээ ажыл-агыйны удуртурда кол болгаш шиитпирлиг чүүл болза, колхозтарның болгаш совхозтарның удуртур кадрларын шилириниң база оларның-биле үргүлчү ажылдаарының айтырыглары болуп турган болгаш артык үргүлчүлеп турар деп СЭКП Төп Комитети болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели база дагын сагындырып тур. Удуртурунга арга-мергежилдиг, эки белеткелдиг кижилерни деңнидип үндүргенинин түңнелинде кайы-бир колхоз, район чаңгыс чылдың дургузунда безин мурнакчыларның санынга кире бергениниң муң-муң чижектерин ам көргүзериниң чугулазы чок.

Ынчалза-даа, колхозтарның болгаш совхозтарның удуртур кадрларын быжыглаар талазы-биле болуунуң үезинде улуг ажылды кылгаш, партия болгаш совет органнарының хөй-хөй удуртукчулары сөөлгү үеде бо ажыл-херекче кичээнгейин кошкатканнар. Мооң ужурунда 1956 чылда ажыл-херээ чүгле башкарылган эвес, а харын дорайтай берген колхозтар илеретиниң келгени партияның чамдык обкомнарының болгаш оон туржук райкомнарының удуртукчуларынга чиктигзиничиг болганында кижи кайгаар чүве чок. Ол болза колхозтар даргалары кадрларны шилиирин чамдык черлерде ак-сеткилдиг эвес көргениниң болгаш чамдык колхозтарга кошкак, инициатива чок, а оларга дааскан улуг болгаш хүндүлүг херекти ак-сеткилдиг күүседиринге ындыг-ла күзел чок кижилерни сүмелээниниң хараазы болган. Колхозтар даргалары кылдыр ажылдалып чорутган кижилерниң аразында боттарын ында түр кижилер кылдыр бодап турар ындыг ажылдакчылар база бар. Колхоз даргазы колхозка өскен турары, ол кижи колхозтуң ниити амыдыралы-биле чурттаары, ол кижи колхозтуң бүгү-ле өөрүшкүзүн болгаш чедимче чок чоруун колхозчулар-биле кады хуваашкан турары чугула. Ажыл-херекти ак-сеткилдиг көрбес, ажылдан оспаксыраар кижилерни корумчуруум кирер болгаш шыңгыы кезедир херек. Колхозка культурлуг, билиглиг болгаш болуунун ажыл-херээ дээш сагыш аарып чоруур дарга чокта ажыл-агыйны көдүрери болдунмас.

Колхозтарның ажылдарын экижидериниң чайлаш чок негелдези болза, ниитиниң ажыл-агыйынга колхозчуларның идепкейлиин улам ындыг бедидери, күш-ажылчы сагылгачурумну быжыдары болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрери болур. Оон-биле холбаштыр чамдык колхозтарда янзы-бүрү чылдактар-биле ниитиниң ажыл-агыйынга ажылдаарындан былдап турар колхозчуларның чамдык кезээ бар болуп турарын таарымчалыг деп санап болбас, оон ужурунда ындыг колхозтар көдээ ажыл-агый ажылдарын чорударын чогуур өйүнде күш четиги шыдатынмайн турар, ол чорук бүдүрүлгениң өзүлдезинге багай салдарлыг болуп турар болгаш ак-сеткил-биле ажылдап турар колхозчуларның күш-ажыл төлевирин кудулдадып турар. Ындыг байдал-биле шыдажып черле болбас. Колхоз бүрүзүнге ындыг колхозчуларның ниитиниң бүдүрүлгезинге хамаарылгазының дугайында айтырыгны кичээнгейлиг-биле чугаалажып көрген, ол кадык эвес болуушкунунуң чылдагааннарын илереткен болгаш кижизидилгениң тодаргай хемчеглерин алган база эргежок чугула апарган таварылгаларда көдээ ажыл-агый артелдериниң салгаа кежигүннеринге салдар халдадырының хемчеглерин алган турар херек. Колхоз бүдүрүлгезинге кандыг-даа ылгал чокка бүгү колхозчулар идепкейлиг киржир хүлээлгелиг. Чүгле ындыг байдал турда, колхозтуң ниити ажыл-агыйының хөгжүлдези чедиишкинниг, а ындыг болганда колхозчуларның материалдыг чаагай байдалы экижир деп санап болур.

Улус ажыл-агыйын хөгжүдеринге берип турар материалдыг курлавырларны болгаш акша-хөреңгилерни эң-не чогумчалыг болгаш бөттүг ажыглаарын хандырар сорулганы партия организацияларының, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының мурнунга СЭКП ТК-ның декабрь Пленуму салган. Пленумнуң шиитпирлери көдээ ажыл-агыйга база хамааржыр. Көдээ ажыл-агыйда ниитиги курлавырларны кошкак ажыглап турар, күш-ажылды организастаарында улуг четпестер бар, акша-хөреңгини буданнаар чоруктарны болдуруп турар, оон ужурунда салдынган акша-хөреңги көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүреринге дедир орнун дүргени тургузуп бербейн турар.

СЭКП Төп Комитети болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели 1957 чылда бистиң шиитпирлээр апаарывыс элээн каш тодаргай сорулгаларны бо чагаага салыры эргежок чугула деп санап турар.

Тараа талазы-биле хереглелдер бисте чыл бүрүм өзүп турар болган ужурунда, тараа бүдүрерин көвүдедириниң айтырыы моон соңгаар-даа бистиң эң-не чугула болгаш соңгаарладып болбас сорулгавыс болур. Мооң ужурунда кур болгаш куруккан черлерни моон соңгаар-даа шиигээдип алырының айтырыгларынче кичээнгейни кошкатпас херек. Техниканы көвүдетпейн, тракторларны болгаш көдээ ажыл-агыйының өске-даа машиналарын эки ажыглап турган, 1957 чылда-ла тараа культураларынга 4—5 миллион гектар чаа черлерни немей андарып алза эки болур ийик. Кур черлерни улам ындыг шиигээдип алырының херээнге улуг рольду ам база Уралдың, Сибирьниң, Поволжьениң болгаш Казахстанның крайлары болгаш областары ойнаар ужурлуг, ынчалза-даа ол чорук бистиң чурттуң бүгү районнарынга черлерни, оон иштинде тараа культураларынга-даа улам эки болгаш улам долу ажыглаарының талазы-биле ажылды база калывайн турар. Тарылга шөлдериниң тургузуун база катап шыңгыы эде көөр болгаш черлерни улам бөттүг ажыглап турган, тараа культураларының тарылгазын 1957 чылда немей көвүдедир херек.

Чер ажылында кол сорулга бүгү-ле көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн бедидери болур. Сөөлгү үеде элээн хөй крайларда, областарда болгаш республикаларда дүжүттү бедидериниң талазы-биле көскү чедиишкиннер бар. Ынчалза-даа чуртта дүжүт ниитизи-биле бедик эвес болуп артын турар. Бо херек талазы-биле чугаалар кончуг хөй, ынчалза-даа практиктиг хемчеглер эвээш.

Дүжүттү бедидериниң сорулгазы бүгү улустуң, ниити күрүнениң болур ужурлуг, ынчангаш партияның болгаш чазактың удуртулгазы-биле кур болгаш куруккан черлерни шиигээдип алырының айтырыгларын бистиң бүгү чуртувустуң шиитпирлеп турганы ышкаш, шак ынчаар ону шиитпирлээр ужурлуг бис. Күрүнениң ол кандаар-даа дажок улуг курлавырларын бис моон соңгаар ажыглал чокка артырып каап шыдавас бис.

Чүгле область бүрүзүнде эвес, харын база барык район бүрүзүнде кандыг-даа чылда көдээ ажыл-агыйының бүгү культураларының бедик дүжүттерин ап турар ажыл-агыйларны көргүзериниң чижектерин киирериниң эргежок чугулазы чок. Ажыл-агыйның социалистиг системазының байдалдарында, кандаар-даа дажок улуг техниктиг аргалар бар болуп турда, мурнакчы ажыл-агыйларның дуржулгазын бүгү-ле колхозтарга болгаш совхозтарга шылчиткен болгаш хереглээн турар кылдыр чүге кылза албас бис деп айтырыг болур. Мында кандыг-даа бөттүг чылдагааннар чок. Бүгү чүве удуртулганың деңнелинден, мурнакчы ажыл-агыйларның дуржулгазын эң-не кыска үениң иштинде бүгү-ле колхозтарның болгаш совхозтарның херээ кылыштар талазы-биле удуртукчуларның күзелдеринден болгаш чүткүлдеринден хамааржыр.

Дүжүттү бедидериниң айтырыынга кол чүүлдерниң бирээзи көдээ ажыл-агый культураларын тарып өстүрериниң агротехниказын сагыры болур. Хөй-хөй колхозтарда болгаш совхозтарда агротехниктиг чурумнарны — андарылганың хаңызын, тарылганың хүүсаазын, үрезиннерниң хооорунуң хаңызын, чажарының нормазын болгаш агротехниканың өске-даа негелделерин үргүлчү үреп турар ындыг фактылар-биле моон соңгаар эптежип болбас.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң онза чүүлү чүдел дизе, хөрзүн белеткелиниң үезинде-даа дижик, тарылганың үезинде-даа дижик, ажаалганың азы ажаап алышкынының үезинде-даа дижик агротехниканың кандыг-даа үрээшкини кончуг улуг когараалдарга чүгле чедирер эвес, харын база күш-ажылдың болгаш акша-хөреңгиниң бүгү-ле чарыгдалдарын куругга дужурул болур. Мооң ужурунда агротехниканы үрээр чоруктарны онза шыдажыр аргажок кылдыр көөр болгаш чер болганга чер ажылының бедик культуразын чедип алыр ужурлуг бис.

Ылангыя РСФСР-ниң, Белоруссияның, Прибалтиканың, Украинаның Полесьязының кара хөрзүнүг эвес зоназынга кончуг чугула айтырыг болза органиктиг чемишчидилгелерни бүдүрериниң болгаш хереглээриниң айтырыглары болуп турар. Ынчалза-даа ол айтырыглар чогуур-биле шиитпирлеттинмейн турар. Ол-ла районнарның партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының сорулгазы болза органиктиг чемишчидилгелерни: өкеги, торфту, ярилдерни бүдүрериниң болгаш ажыглаарының айтырыгларын тускай контрольга алыры, ам кандыг-даа ажыл-агыйга олар эргежок чугула хемчээлдиг турар кылдыр херекти ынчаар организастаары болур. Тараа болгаш техниктиг культураларның, ылангыя картофельдиң тарылгалары айыттынган районнарга чемишчиттинмээн хөрзүнге чорудары барык ажык чок, чүге дээрге, климаттың чүгле кончуг таарымчалыг байдалдары турда, улуг эвес дүжүттерни ап болур, ынчалза-даа үндүрген чарыгдалдарны бо таварылгада олар нургулайында дуглап шыдавайн баар.

РСФСР-ниң Новгород, Псков, Кострома, Великие Луки болгаш өске-даа чамдык областарында, Белоруссияда, Прибалтикада хөй-хөй колхозтарның болгаш совхозтарның элээн каш чылдарның дургузунда тарааның гектарындан 3—4 центнерден ашпайн турар кудуу дүжүттери болза.

(Уламчызы 2-ги арында).

Эр, херээжен колхозчуларга, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыннарынга, партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларынга, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарынга, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринге болгаш бүгү ажылдакчыларынга

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң, ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң

КЫЙГЫРЫЫ

(Уланчызы).

бирги ээлчегде ында четчир санныг органиктиг чемишчидилгелерни киирбейн турарының, хөрзүннүң үнүш дүжүттүүн катап тургузар дугайында сагыш салбайн турарының түңнели болур. Тарылгага эргежок чугула хемчээлдиг органиктиг чемишчидилгелерни ынаавыла төгер херек. Ынчаарда дүжүт хандыртынган турар. Калинин обласка дүжүт чүгле 6,9 центнер, Ярославль обласка—6,5, Калуга обласка —6 болгаш Рязань обласка— 5,6 центнер болуп турда, 1956 чылда Москва областың колхозтары тарааның гектардан 10,3 центнер ортумак дүжүдүн алганы ол дугайын бадыткап турар. Дүжүт талазы-биле ындыг ылгал болза, Москва областың колхозтарының сөөлгү үеде чер ажылының культуразын бедиткени-биле, тараа культураларының тарылгазынга түс черниң чемишчидилгелерин хөйнү төп, академик Лысенконуң болгаш көдээ ажыл-агый эртемнерниң Ленин аттыг Академиязының өске-даа ажылдакчыларының ажылдап кылганы арга-биле органиктиг-минералдыг холумаларны калбак херегле эгелээни-биле тайылбырлатынар. Кара хөрзүннүг эвес зонаның хөй-хөй колхозтарында болгаш совхозтарында хөрзүннүң үнүш-дүжүттүүн бедидерниң эки түңнелдерин ногаан чемишчидилгеге люпинниң тарылыры берип турар. Ол арганы улам калбаа-биле ажыглаары база колхозтарга болгаш совхозтарга люпинниң үрезин ажылын организастаары чугула болур ийик.

Ол-шыгы четчир районнарның мурнакчы колхозтары болгаш совхозтары сөөлгү үеде арыг андарылгадан ойталап турарлар, ол чорук черни улам долу болгаш бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаар арганы оларга берип турар. Андарылгаларга эрте олуртур картофельди, вико-суда холумаларын, мал чемиинге кукурузаны болгаш андарган чер бээр турар культураларны тарыырының күсели-биле ындыг колхозтар болгаш совхозтар көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин дыка көвүдедип турар болгаш немелде улуг орулгаларны ап турарлар. Арыг андарылгадан ээлеп берген андарылгаже шилчиириниден олар кандыг ажыкты алырын ол зонаның колхозтарынга болгаш совхозтарынга бир-бирээ чокка ужуруп тыпкан болгаш санаан, база ол хемчегни амыдырал кырынга боттандырарынга улам шиитпирлиг-биле киирген болза эки болур ийик.

Элээн хөй хоорайларның болгаш ылангыя көдээ черлерниң ажылчы чоннары чигирниң чедишпезинге мырыңай чөптүү-биле хомудап турарлар. Чигир свекла-зының тарылга шөлдери сөөлгү чылдарда өскен-даа болза, ооң дүжүттүү куду болуп артпышаан. Моон ужурунда Украинаның свекла тарыыр колхозтарынга болгаш совхозтарынга, ылангыя Россий Федерациязының болгаш Белоруссияның свекла тарыыр колхозтарынга болгаш совхозтарынга кышкы үеде чигир свекла-зының дүжүттүүн бедидер талазы-биле шыңгыы ажылдаары эргежок чугула. Ылангыя ол-шыгы четчир болгаш кара хөрзүннүг районнарга, бир дугаар ээлчегде Краснодар крайга, Ставропольдуң элээн хөй районнарынга болгаш өске-даа районнарга чигир свекла-зының тарылга шөлдерин улам ынай калбартырының эргежок чугулазын бо чорук казывайн турар.

Картофельди болгаш ногааларны өстүрериниң херээ эрткен чылын биске дыка экижээн болза-даа, ол үнелиг продуктуларны ам-даа четпес бүдүрүп турар. Моон ужурунда ол культураларның тарылга шөлдерин улам ынай калбартырынче болгаш дүжүттүүн бедидеринче хемчеглерни алыры эргежок чугула. Ону бүдүрери кончуг ажыктыг болуп турар эрте олурттур картофельди четчири-биле биске өстүрген турлуун дээш эки ажылдаар; өстүрүп турар ногааларның ассортиментизин калбартыр, помидорларны, огурецтерни), перецтерни, баклажаннарны болгаш өске-даа ногаа культураларын хөй-биле бүдүрер херек.

Хөй-хөй областар сүт бүдүрерин чаңгыс чылдың дургузунда инектерниң продуктулуун бедиткениниң-даа күсели-биле, баш санын өстүргениниң-даа күсели-биле бүдүн чартык катап көвүдеткенин 1956 чылдың дуржулгазы көргүскен. Область, край болгаш республика бүрүзү мурнакчы областарның үлегерин эдерери болгаш сүттүң саалдазының болгаш нийти бүдүрүлгезиниң улуг көвүдээшкинин 1957 чылда чедип алыр деп сорулганы болуннуң мурнунга салыры эргежок чугула. Ам колхоз болгаш совхоз бүрүзү, район, область, край болгаш республика бүрүзү 1957 чылда сүттү саарын болгаш бүдүрерин кайы хире көвүдедир дээш олар демисежирин тодарадып алыр ужурлуг. Чалан сүттү, сүт продуктуларының болгаш мал саржазының талазы-биле 1957 чылда ажылчы чоннарның херегледерин долузу-биле хандырып турар ынча хемчээлдиг сүттү турар төлээде, сүт бүдүрерин улам ынай көвүдедири дээш социалистиг чарышты калбаа-биле нептередири эргежок чугула.

Эң-не улуг болгаш нарын сорулгаларның бирээзи эът бүдүрерин көвүдедириниң сорулгазы болуп артпышаан турар. Ол дээрге бисте көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң эң-не саларалаан участогу болуп чалавас. Чүгле аңгы-аңгы республикалар болгаш областар эвес, харын база район, область, край болгаш республика бүрүзү эътти бүдүрерин болгаш күрүнеге дужаарын улуу-биле көвүдеткен турарын бо чылын чедип алыр херек.

Эът бүдүрерин улуу-биле көвүдедириниң эң чугула аргаларының бирээзи болза мал ажылының эң-не өзүүчел алыры болур хаван ажылын хөгжүдери болур. Оон-биле кады, Украинаның, Молдавияның, Краснодар крайның болгаш Воронеж областың колхозтарының болгаш совхозтарының дуржулгазының көргүзүп турарындан алырга, чаңгыс катап төл алырынга аныяк хаваннарны калбаа-биле ажыглаары улуг ужур-дузалыг болуп турар. Воронеж областың колхозтары 1957 чылда чаңгыс катап төл алыр 200 муң кыс хаваннарлыг турар болгаш оон күсели-биле 1.200 муңдан эвээш эвес хаван оолдарын алырын планнап турар. Бир эвес область болгаш республика бүрүзү ол үлегерни эдерер болза, эътти бүдүрерин болгаш белеткээрин көвүдедир талазы-биле 1957 чылда-ла бис улуг шураашкынны кылыр ийик бис деп чугаалап болур. Оон-биле кады хаван эъдин бүдүрерин көвүдедири колхозтарның болгаш совхозтарның ажылында мыйыстыг бода малдың хөй санныг чаш төлдерин баштайгы семиртилге чеңгерилгеп чокка олуртуп турары ышкаш ындыг улуг четпести чайладыр арганы бээр ийик. Ынчаарга ол чаш малдарны оода бир чылдың дургузунда эртир тулары болгаш чедиштир доруктурары инек эъдиниң бүдүрүлгезин 20 хуудан эвээш эвес көвүдедир арганы бээр.

Куш ажылының күсели-биле эът бүдүрерин база элээн хемчээлдиг-биле көвүдедип болур. Куш ажылы эки хөгжүп турар болгаш хөй орулгаларны берип турар эвээш эвес колхозтар болгаш совхозтар бисте бар. Чижээлээрге, Сталин областың Староминяновск районунуң колхозтарынга 1956 чылда 400 муң баш ажыг куштарны семиртип азыраан. Ол чорук тараа культураларының 100 гектар тарылга санынга хамаарыштыр 7,6 центнер куш эъдин алыр болгаш эът белеткелиниң барык үштүң бир кезиин куш эъдиниң күсели-биле күүседир арганы районга берген.

Ынчалза-даа колхозтарда болгаш совхозтарда куш ажылының талазы-биле херек багай болуп турар дээрзин шуут чугаалаар херек. Эрткен чылдың дургузунда колхозтарда куштарның баш саны чүгле көвүдээн эвес, харында кызырылган. Эки хөгжүлделиг тараа ажыл-агыйлыг болуп турар Тамбов, Балашов, Омск ышкаш ындыг областарда чыл иштинде куштарның баш саны 20 хуудан ажыг эвээжээнин канчап чогумчалыг деп санап болур боор.

Сөөлгү үеде элээн колхозтарда куш фабрикаларын организастагылап турар апарган. Ол — херектиг херек, ынчалза-даа колхоз болгаш совхоз бүрүзү куш фабрикалыг болуп шыдавас болгай, ынчаарга тараа культуралары тарылгаларлыг колхоз болгаш совхоз бүрүзү куштарны өстүрер болгаш доруктурар ажылды кылыр. куш фермаларлыг турул болур болгаш турар-даа ужурлуг.

Мал ажылының продуктуларын, ылангыя сүт бүдүрерин көвүдедиринге чедип алдынган чедиишкиннер хамыктың мурнунда кукуруза тарылгаларын калбартыр талазы-биле чорудулган улуг ажылдарның түңнели болур дээрзин демдеглээри эргежок чугула. Ол культураның тарылгаларын калбартканының хараазы-биле хөй-хөй колхозтар болгаш совхозтар малды шыктыг болгаш концентраттыг чемнер-биле хандырарының сорулгазын чедиишкинниг шиитпирлеп турарлар, ол чорук мыйыстыг бода малдың сүткүр продуктулуун бедидер болгаш хаваннарны семиртип азыраарын калбартыр арганы оларга берип турар. Чижээлээрге, Запорожье областың колхозтарынга 1955 чылда инекке 7—7 тонна силосту салган турган, ол чорук сүт саалдазының чуртта эң-не бедик немей өзүлдезин 1956 чылда чедип алыр арганы оларга берген. Эрткен чылда Запорожье областың колхозтарында силосту барык бүдүн чартык катаптан хөйнү салган. Краснодар крайның, Тамбов, Воронеж болгаш өске-даа элээн хөй областарның колхозтарында кукуруза силозун мурнуку чылдарга бодаарга дыка хөйнү салган.

Чер бүрүзүнге бир инекке 10 тоннадан эвээш эвес силостут болур деп сорулганы бодувустуң мурнувуска салыр болгаш шиитпирлээр ужурлуг бис. Ындыг байдал турда, колхозтар болгаш совхозтар инектен ортумаа-биле үш болгаш оон-даа хөй муң литр сүттү ап болурлар. Бис ону кылып шыдаар бис бе? Бир эвес колхоз болгаш совхоз бүрүзүнге кукурузаның бедик дүжүдүн алырын хандырар болзувусса, ону кылып шыдаар болгаш албан кылыр ужурлуг бис. Ындыг улуг эвес шөлдерден ындыг хемчээлдиг силосту бээр өске ындыг культура бисте чок.

Кукурузаны силоска херегляэри-биле массалыг тарып херегляэр талазы-биле бар дуржулга шынзытынган. Бүгү-ле черлерге, көдээ ажыл-агый культураларын Совет Эвилелиниң бүгү-ле районнарынга, Сөңгү талага безин кукурузаның сортундан, хөрзүн довурактан хамаарыштыр, а колдуунда тарылганың ажаалгазының болгаш сайзырадып ажылдаашкынының шынарындан хамаарыштыр элээн эки дүжүт—гектар бүрүзүнден 200 чедир, ынчаарга ортаалы куржагга 300, 500 болгаш харын-даа 700 центнер ногаан масса алдынган. Ындыг-даа болза бүгү-ле черлерге кукуруза эки дүжүттүг болган деп чугаалаар болзувусса шын эвес болур ийик. Чурттуң дыка хөй районнарынга ам-даа кулу дүжүттү, ол культураның талазы-биле алдынып болур дүжүттерден ырак кудуну ап турар бис.

Чылдагаан чүдел? Херектиң ужуру, кукуруза үнүп болурунда бе азы болбазында бе дээр дугайында эвес болбайнаан Ол культураны ынакшылдыг болгаш кичээнгейлиг көрүп турар бүгү-ле районнарга ол өзер, ынчаарга ол культураны билбейн, ону өөренмейн, кукурузаның бедик дүжүттүг сорттарының чаагай үрезинин белеткээрин хандырбайн турар черлерге, агаар бойдустуң болгаш хөрзүн довурактың байдалдарын барымдаалап көрбейн, үрезинниң тарылгазын болгаш хөөп чажарын шын эвес чорудуп турар черлерге дүжүт кулу болуп турар болбайн канчаар. Кукурузаның агротехниказынга чаңгыс аай майыкты боддуруп турар чорук шын эвес болбайн канчаар. Чижээлээрге, аар болгаш ол хөрзүн довурактыг кара довурактыг эвес куржагга үрезиннерин хөмүрериниң ханызын мурнуу чүкте чиик довурактыг болгаш шыгы эвээш черлерге ышкаш тарып хөөп турар. Мурнуу чүкте ол байдалдарга үрезиннерни он болгаш оон-даа өру сантиметр ханы кылдыр хөмүрүп турар, чүге дээрге, кукурузаның тарылгазының үезинде хөрзүннүң кырында калында шык чок болуп турар. Бара довурактыг куржагның районнарынга үрезиннерни ындыг ханы хөмүрер чорукту анаа эрегтей дүжүрүп ажыглааш үнүштерни мырыңай албайн турарлар ийикпе азы аажок тарамык үнүштер ап турарлар.

Чамдык колхозтарда болгаш совхозтарда салгаа үлүртүкчүлер кукуруза тарылгазын олуруп кааш, харысалгадан чайлаарын оралдажып, ол өлген тарылганы чажырып, оларны сыпка турда «дүүг алаанда» мал азырап каапкан кылдыр көргүзерин оралдажып турар шак ындыг ажык чок практика сөөлгү үеде бисте нептерел турар апарган. Херектиң ужурун тодарадырының болгаш бүрүүлүглаарга хемчег көргүзериниң улуу, харын чер-черниң партия, совет болгаш ажыл-агый органнарының ажылдакчылары ол херек кырында ындыг эвес турда-ла, кукуруза бар турган, ынчалза-даа ону сыпка турда-ла мал чемгерип каапкан чүве дээр дугайында база-ла бадыткап турарлар. Кукуруза сывынга турда мал чемгерерге малдың чаениндеп ону таптай базып каалтары хөй болур болгай. Ындыг төлээде, бичии-ле угаангыр үлүртүкчү сывынга турган кукуруза-биле мал чемгерерин канчап-даа боддурбас.

Чамдык үлүртүкчүлер кукурузаны тарып олуртурунуң шын агротехниказын долу өөрениринин болгаш кижилерге өөредирииниң улуу, харын ол культураның чүгле тарылга шөлдерин калбартырын оралдажып турары база-ла шын эвес. Ынчаарга ол тарылганы улам калбарткан тудум-на олар улам-на ледир түңнелдерни чедип ап турарлар, чүге дээрге тарылга шөлү калбак апаарга багай черлерни ажыглап турар, сайзырадып ажылдаашкынны багай чорудуп турар болгаш оларның байдалдарынга кукуруза эки дүжүт берип шыдавас дээр хөөнүг хожудангай кижилерниң кукурузага идегевес чорууң оон-биле быжыглап турар. Ындыгның төлээзинде, кукурузаны хамаарышкан ажыл-агыйның болдунар хире шинээзин барымдаалап тарыыр херек. Кол чүве болза үрезинниң шынарынга, хөрзүннүң шынарынга, чемишчидилгени салып киирериңге, тарылгага, ажаалданың шынарынга кичээнгей салыры болур.

Кукурузаның тарылгазын чанчыккан болгаш ол культураның онза артык ажыктыынга бүзүрээн районнарда үнелеп турарлар болгаш кукурузаның тарылгазын бүгү-ле аргалар-биле калбартып турарлар. Ындыг болза-даа ол культураның ажыглаашкынын чөп ажыглавайн турар чорукту айтыр херек. Ам кукуруза тарылгазындан шоолуг эвес кезиин силостааш, тарылганың бүгү кол массазын долу быжа бээрге үрезинге өстүрүп турар. Ол шын бе, ынчаш? Бир эвес ону таптыг бодап, санап көөр болза, ол шын эвес болгаш ажыктыг эвес чорук тур деп бүзүрээри белен болур. Кукуруза долу бышкан турда үрезинге ажаап алырга болгаш быштак чемниг бышкан турда силоска ажаап алырга кайызының-на чемгерилге шынары эки түңнел бээрин аңгы-аңгы зоналар аайы-биле көрүп, санап көрүнер-даан. Чижээлээрге, Украинага, Ростов болгаш чамдык өске-даа областарга кукуруза долу быжа берген турда үрезинге ажаап алырга оон сывы мал чемгерилгезинге эвээш ажыктыг болуп турар болгаш ол сыптарны хөй нурүүзунда-ла ажыл-агыйның өске херегледеринге ажыглап турар. Бир эвес быштак чемниг бышкан турда кукурузаны ажаап алыр болза, кукурузаның баштарындан болгаш сыптарындан малга тергиин чем болур—эки силосту ап болур, ынчаарга бир гектардан чемгерилге шынарлыг санының талазы-биле дүжүдү бедик болур. Ындыгның төлээзинде колхозтар болгаш совхозтар кукурузаны курган үрезинге ажаап алыры-биле кайы хирени арттырарын — мал чемгерер сорулгага, үрезинге (хайнактаткан үрезинни чажары кузенчиг), күрүнеге дужаарынга кайы хирени арттырарын санап тодарадып алыр херек.

Колхозтарның ажылында четпестерниң дугайын чугаалап турганда, машина-трактор станцияларының ажыл-чорудулгазында шыңгыы үзүктелишкиннерниң дугайын ыттавайн барып болбас. Оларның дыка хөйү салдынган сорулгаларны ам-даа багай күүседип, колхозтарның хожудап каап турар чорууң узуткаарынга, ылангыя мал ажылында колхозтарның куш-ажылын чиигедириңге кошкак дузалажып турарлар. Көдээ ажыл-агый техниказын бүгү МТС-терде ам-даа бедик бүдүрүкчүлүг ажыглавайн турар. Куш-ажылды организастаашкынның херээнде четпестер бар болуп турар, механизатор кадрларны быжыглаарынга, оларның куш-ажылының бүдүрүкчүлүүн бүгү чылдың дургузунда бедидеринге, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге мурнакчы дуржулганы улам калбак нептередиринге чугула хемчеглер алдынмайн турар. МТС-терниң чамдык директорлары чымчак черге шилчиткен андарылганың гектарларынга трактор ажылдарының планын күүседирин сүргеш, көдээ ажыл-агый культураларының дүжүдүн бедидеринге мырыңай херек чок трактор ажылдарын болганчок чорудуп турарлар. Чижээлээрге, картофельди, чигир свекла-зын болгаш өске-даа культураларның ажаап ап турган довурак хөрзүнүн ханы казып хөөглапкан аңгысты андарып турарлар ийикпе азы ол шөлдерде аңгысты андарар мурнунда үр болбайн хоорзаларны тура тырттырарын чорудуп турарлар болгаш оон-биле күрүнеге болгаш колхозка каража таварыштырып, кывар чүүлү болгаш акша-хөреңгиниң бүдүрүкчүлүг эвес төтчеглеп турарлар. Күрүнениң эрге-ажыы дээш бүгү МТС-терге камналганың чурумун шыңгыы сагыыры эргежок чугула. МТС-терниң бүгү бүдүрүкчү ажыл чорудулгазын рубль-биле контрольдаар үе келген.

Чер-черниң партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары трактор бүрүзүнүң, көдээ ажыл-агыйның машина бүрүзүнүң ажылдап шыдаар аргалыынга долу бүзүрелдиг болур төлээде септелгени организастаарын экижидер, септелгениң шынары дээш контрольду күштелдирер херек. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге, куш-ажылдың курлавырларынга улуг куженишкин үндүрер чорукту эвээжедип турганда, көдээ ажыл-агыйның техниказын улам-на бүдүрүкчүлүг ажыглаарының бүгү айтырыгларын быжырымчалыг көөрү болгаш көдээ ажыл-агыйның бүгү ажылдарын эң эки хуусааларда чорударының аргазын хандырары чугула.

Бышкы үеде трактор паркын бүдүрүкчүлүг эвес, ажыктыг эвес ажыглаар чорукту, тырттар диргин куштер-биле күүседип болдунар ажылдарга аар үнелиг болу бээр хөй кывар чүүлдер чарыгдаар чорукту боддуруп болбас. Уралдың болгаш ылангыя Барыын Сибирьниң МТС-тери болгаш колхозтары 54 аът күштүг «ДТ-54» деп күчүлүг трактор-биле хүннүң дургузунда фермага чүгле чаңгыс тонна саванны дажып эккеп, ол тракторга 3—4 кижилерни ажылдадып турары ажыл-агыйжы болуп турары ол бе? А ол ажылды ийи аът-биле чаңгыс кижи күүседип болур турган ийик.

Машина-трактор паркының белеткелин болгаш ону шын ажыглаарын чер-черниң партия, совет органнары болуннуң кошкаш дивес контролюнуң адаанга алган турар ужурлуг.

Көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин көвүдедиринге болгаш бот-үнезин чиигедириңге боттарында бар аргаларны багай ажыглап турар совхозтар бисте ам-даа эвээш эвес. Хөй-хөй совхозтарда каражаларны боддуруп турар. Бур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының районнарында совхоз бүрүзү бедик орулгалыг, хөй алырлыг ажыл-агый болу бээриниң бүгү-ле байдалдары бар турда-ла ол совхозтар ам дээрезинде чаңгыс талалыг, чүгле тараа ажыл-агыйлыг кылдыр хөгжүп турарлар.

Сорулга болза 1957 чылда совхоз бүрүзү көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрериниң планын ынавыла күүседири, бүдүрүлгениң барааныг болур чорууң бедидери болгаш каража чок ажылдаары болур. Партия болгаш совет органнар совхозтарның ажылынче улуг кичээнгейни салган турар херек.

Хөй-хөй колхозтарда, совхозтарда болгаш машина-трактор станцияларында тулуушкун ам-даа багай организастатынган. Чамдык үлүртүкчүлер бо херекке ажылдакчыларның инициативазы, чер-черниң аргаларын дилеп тывары болгаш калбак ажыглаары дыка чугула дээр дугайын уттуп алгаш, тулуушкунда хожудаашкынны чүгле топчуткен чуруум-биле үндүрүп берип турар акша-хөреңгилерниң болгаш материалдарның чедишпези-биле тайылбырлап турарлар. Колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-терниң үлүртүкчүлары инициативаны үндүргеш, акша-хөреңгилерни эвээшти чарыгдап турган хыыргыыштан, саваңдан, даштан болгаш чер-черниң өске-даа материалдарындан тулуушкунну калбартып турарының эвээш эвес чижектери бар. Бо херекке инициативаны болдунар аргазы-биле деткип турган, чер-черниң аргаларын тулуушкунга бүгү-ле черлерге долузу-биле ажыглаары эргежок чугула. Бо бүгү болза бүдүрүлгениң, культура-амыдыралдың туңгларының тулуушкунунуң айтырыглары дээре болгаш дүрген шиитпирлээрде база чурттаа туңгларының тулуушкунунуң болгаш септелгезиниң талазы-биле совхозтарның, МТС-терниң ажылчыннарынга болгаш колхозчуларга дуза көргүзерде бистерге дузалаар. Бо айтырыглар кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының районнарынга онза улуг ужур-дузалыг болуп турар, ында чурттаганың болгаш культура-амыдыралдың бажыңнарының тулуушкуну партия, совет болгаш ажыл-агый органнарының талазындан онза сагыш салышкынның болгаш кичээнгейниң чугула чүүлү болган турар ужурлуг.

Ам бо үеде көдээ ажыл-агыйда эрткен чылдың дургузунда ажылдарның түңнелдерин кылып турар болгаш 1957 чылдың планын күүседирин хандырар талазы-биле хемчеглерни чогаадып ажылдап турар. Ол ажылды чорударда колхоз болгаш совхоз бүрүзүнден, МТС бүрүзүнден четпестерни бүгү талалыг, ханы илередип, шыңгыы шүгүмчүлээн турары, ажыл-агыйның алыр бүрүзүнүң улам ынай дүрген хөгжүлдезиниң талазы-биле тодаргай хемчеглерни төлевилээн болгаш бар курлавырларны долузу-биле илереткен турары кончуг чугула.

Бо ажылды чүгле үлүртүр ажылдакчыларның кызыы болуунге эвес, а колхозчуларның, МТС-терниң болгаш совхозтарның ажылчыннарының база тускай эртемниглериниң калбак массаларының киржилгези-биле чорудуп турар шак ындыг колхозтар, МТС-тер болгаш совхозтар кончуг шын кылып турарлары ол. 1956 чылда боддурган четпестерни болгаш ышкынылыргларны оларның боттарындан артык кым эки билир боор, ындыг төлээде чаа чылда көдээ ажыл-агыйның ажыглалдыг 100 гектар черинге куш-ажылдың болгаш акша-хөреңгиниң эң эвээш чарыгдалын үндүрүп турганда эң хөй санныг продукцияны чедип алыр дээш бүгү-ле чүүлдерни кылыр. Эрткен чылдың түңнелдерин болгаш бо чылдың чорудар хемчеглерни бригадаларга, фермаларга, совхозтарның салбырларынга болгаш колхозчуларның, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының нийти хуралдарынга чугаалажып көөрү чугула.

Ынчаарга чаартыкчыларның дуржулгазын, оларның ажылының мурнакчы аргаларын болдунар аргалыы-биле долу ажыглаары, бүгү-ле киирген саналдарны хынамчалыг көрүп барымдаалаары мааа дыка чугула. Нормаларны кудулдыр чорукту боддурбас дээш ажылдап кылырының нормаларының дугайында айтырыгны колхоз болгаш совхоз бүрүзүнге чугаалажып көөрү чугула, фермаларда хөй куш үндүрер ажылдарны кандыг арга-биле механизастаарын болгаш продукцияны бүдүреринге куш-ажылдың чарыгдалдарын кызырарын боданып көөр херек.

Көдээ ажыл-агыйда планнаашкынның доктааткан чаа чуруму колхозчуларның, совхозтарның ажылдакчыларының, көдээниң бүгү ажыл-ишчилериниң чогаадыкчы инициативазын калбартыр арганы берген. Массаларның илеркейин бедиткен болгаш ажыл-агыйны чорударын уламна угаангыр организастаарынга оларга дузалаан. Ынчалза-даа ол доктаалды бүгү-ле районнарда шын билген болгаш амыдыралда шын чорудуп турар деп канчап-даа санап болбас. Чер-черниң онзагай байдалын барымдаалап, болуннуң ажыл-агыйын хөгжүлдерин хостуу-биле планнаар арганы колхозчуларга шынап-ла ам-даа бүгү-ле черлерде тывыспайн турар. Хөй-хөй районнарда янзы-бүрү онаалгалар дээр чылдак-биле планнарны албадап догаар чорук ам-даа үргүлчүлевишаан турар болгаш оон-биле колхозчуларның черлерин улам эки ажыглаарынче, көдээ ажыл-агый культураларының нийти чыылдаларын көвүдедиринче болгаш малдың продуктулуун өстүрериче угланган инициативазын илередириниң аргаларын кызыгаарлап турарлар. СЭКП-ниң Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы-биле оларга тывыскан эргени, хостуг планнаашкынның эргезин колхозтар болгаш колхозчулар сөс кырынга эвес, а херек кырынга долузу-биле ажыглаар аргалыг болдурар херек.

Колхозтарны организас-ажыл-агый талазы-биле улам ынай быжыглаарын, оларның нийтилештирген ажыл-агыйын бүгү талалыг хөгжүдерин, колхозчу куш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин болгаш анаа үнезилээш колхозчуларның материалдыг чаагай байдалын бедидерин чедип алыры моон соңгаар-даа эргежок чугула деп СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели санап тур.

Нийтиниң ажыл-агыйы колхозчуларның бүгү амыдыралының үндезини болур, кайда-ла ол ажыл-агый өзүп, быжыгып, чыл бүрүде көдээ ажыл-агый продуктуларының бүдүрүлгези улгадып, продукцияның чаңгыс хемчээнге куш-ажылдың чарыгдалы эвээжеп турар болдур, кайда-ла ажыглалдыг черни улам-на эки ажыглап турар болгаш черниң гектар бүрүзү хөй орулганы берип турар болдур, ында бүдүрүлгеге салып киирген куш-ажылды эки төлеп турар болгаш колхозчулар бай чурттап, хөй тарааны, өске-даа продуктуларны болгаш акшаны ап турарлар деп чүвени хөй-хөй колхозтарның чижээнден көрүп болур. Ындыгның төлээзинде, бистер колхозтарның экономиказынче хамылап кирер, чаагаар бүткен байдалдарны улам эки ажыглаар, колхозчуларның куш-ажылының бүдүрүкчүлүүн бедидер ужурлуг бис, бистиң бурунгаар шимчээшкиннивистиң үндезини ында.

1956 чылдың ажылдарының түңнелдерин кызыбышаан, бо чылын чорудар хемчеглерни ажылдап, чогаадып турганда ажылдарны чорудар дугайын уттуптар болза чөптүг эвес ышкынылыг болур ийик. 1957 чылда көдээ ажыл-агый продукциязының бүдүрүлгезин улгаттырар талазы-биле сорулгаларны шиитпирлээри ол ажылдарны күүседкениниңден элээн хемчээлдиг хамааржыр. Ажыл-агый бүрүзүнге эң чаагай, колдуунда-ла сорттулуг, бедик шынарлыг үрезиннер белеткетинген турар дугайында сагыш салыр херек, чурттуң болгаш минералдыг чемишчидилгелерни мооннен алырын, шын ажаап шыгжаарын болгаш ажыглаарын хандырар. Септетинген трактор бүрүзү магадылап доктааткан хуусааның иштинде ажылдаан турзун дээш тракторларның болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин шак ынчаар ой-шаанда болгаш бедик шынарлыг чорудар.

(Тончузу 3-кү арында).

Эр, херээжен колхозчуларга, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыннарынга, партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларынга, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарынга, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринге болгаш бүгү ажылдакчыларынга

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң, ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң КЫЙГЫРЫЫ

(Төнчүзү).

Бүгү чүзүн малдарның продуктулуг чоруу кышкы үеде эрткен чылдыындан ыракта бедик турзун дээш малдың кыштаглаажыкшынынга эргежок чугула кичээнгейни салыры, малдың өлүп хораар чоруун болдурбазы, шын азырал чемгерилгезин болгаш кадагалап карактаарын хандырары онза чугула.

Кадрлар эртемниң болгаш мурнакчы практиканың чедиишкиннерин шиңгээдип алзын дээш кышкы үени кадрларны массалыг өөредиринге, оларның мергежилин бедидеринге ажыглаар турары эргежок чугула.

* * *

Партия, совет, профэвилелдер болгаш комсомол организациялары бодунуң ажылын чорударда колхозтарга, МТС-терге болгаш совхозтарга политиктиг болгаш культура массалыг ажылды чорударынга улуг кичээнгейни салыр ужурлуг, колхозчулар, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыннарының политиканың, көдээ ажыл-агыйның болгаш өске-даа темаларга илеткелдерни болгаш беседаларны үргүлчү дыңнаар аргалыг болзун турар херек.

Көдээ черлерни болгаш суурларны болдунары-биле калбак радиожуудары, көдээ ажыл-агый ажылдакчыларынга кино-чуруктарны үзүктел чок көргүзери болгаш өске-даа культура-массалыг хемчеглерни чорудары чугула. Көдээ аныяк өскен-биле ажылга онза кичээнгей салдынган турар ужурлуг, оларның хостуг үелерин шын организастап, хөй-нийти политиктиг болгаш бүдүрүлгечи ажыл-чорудулгага аныяк өскеннерниң үнелиг инициативазын болгаш идепкейин бүгү хемчеглер-биле хөгжүдүп болгаш деткип билир херек.

Эргим эштер! 1957 чыл көдээ ажыл-агыйның чаа, улам-на күчүлүг көдүрлүүшкүнүнүң чылы болган турар ужурлуг. Көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң күжениишкиннери партияның болгаш чазактың төлевилээни алдыгы беш чылда көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң күштүг көдүрлүүшкүнүнүң программазын хуусаа бетинде күүседиринче угланган турарын Төрээн чурттуң эрге-ажыктары негеп турар.

Эр, херээжен колхозчулар, МТС-терниң болгаш совхозтарның ажылчыннары, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери болгаш бүгү ажылдакчылары көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларының көдүрлүүшкүнүнүң талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң салганы сорулгаларны чедиишкинниг күүседип шыдаарлар деп Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели быжыг идегелин илередип тур.

СЭКП Төп Комитеди. *ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели.*

Аъттарны тырттар күш кылдыр бүрүн ажыглаар

Бистиң областың колхозтары сөөлгү чылдарда көдээ ажыл-агый ажылдарынга, ылангыя хову ажылынга аъттарны тырттар күш кылдыр дыка четпес ажыглап келген. МТС-тер, зооветажылдакчылар, колхозтарның чамдык удуртукчулары тырттар дириг күштерни ажылга ажыглаарының айтырыынче мырыңай четпес сагыш салып, тергелерни, шанактарны, аът дериин, ылангыя аъттың сиген кезер машиналарын, сиген дырбаажтарын четчелеп тургузарының хемчеглерин албайн турар.

Аът дерии болгаш транспорт херекселдери чедишпезинден чамдык колхозтар чүс-чүс аъттарны ажылга тырттар күш кылдыр ажыглавайн турда, көдээ ажыл-агыйның чугула ажылдары, транспорт сөөртүлгезин бүрүн күүсетпейн турар.

1956 чылда тудуг ыяжының сөөртүлгезиниң планы 74 хуу, тараа шөлүнче өдек сөөртүлгези чүгле 25,4 хуу, саван сараатаарының планы 26,4 хуу күүсетинген. Бөдүүн чемнерни аъттар-биле кыштагларже сөөртүр чорук сөөлгү чылдарда кызырылган. Сиген белеткээринге, силос салырынга болгаш өске-даа ажылдарга тырттар дириг күштерни ажыглаары эвээжээн.

МТС-терниң күштүг техниказы-биле бичии хемчээлдиг чер участоктарынга ажылдаар, тараа шөлүнге өдек, кыштагларже сиген, ыяш болгаш өске-даа аар-саар чүъктерни сөөртүр таварылгалар эвээш эвес, а ынчаарга тырттар дириг күштер шак ындыг ажылдарга ажыглатынмайн турар.

Тес-Хем районда эш Ч. Биче-оол даргалаан Ленин аттыг колхозтуң ажылчын аъттары 1 муң ажыг. Ол хире хөй аъттарлыг колхоз тудуг ыяжын сөөртүп алырының, тарылга шөлүнге өдек төгериниң, кыштагларга мал чемнерин чедирериниң, сиген, силос белеткээриниң болгаш оон-даа өскелерниң талазы-биле улуг хемчээлдиг транспорт ажылын чорудуп, 300—400 шанактарны, ол хире санныг тергелерни транспортка организастап, 50—75-тен эвээш эвес аъттың сиген кезер машиналарын, ынча санныг сиген дырбаажтарын болгаш ажылчын аъттарга, тевелерге, шарыларга ажыглаар дериг-херекселдерни тып ап болур аргалыг.

Тес-Хемниң 3 колхозтарында малчыннарга түскайлап берген аъттардан аңгыда, дыка хөй аъттар артельдерниң ажылынга четче ажыглатынмайн турар. Ажылчын аъттарны тудуг ажылынга кончуг [illegible] ажыглап турарындан ол колхозтар тудуг ыяжының сөөртүлгезиниң болгаш тудугнуң планын ыракта четпес күүседип келген, тырттар дириг күштерни сөөртүлге ажылынга чөп ажыглавайн турарындан аңгыда, шанактарны, тергелерни, аът дериин четчирип-биле тып албайн турар. Бай-Тайга, Эрзин, Чаа-Хөл болгаш өске-даа чамдык районнарда байдал база-ла шак ындыг. Бир эвес колхозтар тырттар дириг күштү ажылга чөп ажыглаар болза, ниити бүдүрүлгениң көвүдедиринге улуг ажык-дузалыг болур.

Бистиң область-биле чаржып турар Хакас автономнуг областың Аскиз районунуң «Ильичиниң чагыглары» колхозунуң ажылчын аъттарны ажыглаарының талазы-биле эки түңнелдиг чижээн бистиң колхозтарывыстың удуртукчулары, колхозчулары эскербейн эрттирип каап болбас. Ол артель 500 ажылчын аъттарны сөөртүлге ажылынга доктаамал тургускан. Ол ынча санныг аъттарны тергелээр, шанактаар херекселдери четчир, 500 шанактар болгаш оон бичии-ле эвээш тергелер база бар. Артельдиң тарылга шөлү 12 муң гектар, 1956 чылда комбайннарның бастырган 10 муң тонна тараазын, эрткен чылдың октябрь 20-ге чедир 38 муң центнер бөдүүн чемнерни кыштагларга сөөртүп чедирген. Сиген, тудуг материалдарын белеткээр болгаш ыяк базырар, тарылга шөлүнге өдек сөөртүр дээн ышкаш ажылдарга ол колхоз аъттарны хөйү-биле ажыглап турар.

«Ильичиниң чагыглары» колхоз ажылчын аъттарны транспортка чөп ажыглап тургаш, 200 муң рубль орулганы алган. Ол болза, ажылчын аът бүрүзүнге 400 рубль болур. Хакас областың Шира районунуң Буденный аттыг колхозу 1954—1955 чылдарда кыштагларже мал чемнерин тракторлар-биле сөөрткенинге 140 муң рубль төлээн, а 1956 чылда аъттар-биле сөөрткеш, аңаа чүгле 40 муң рубльди чарыгдаан, ол колхоз терге, шанак херекселдериг 350 ажылчын аъттарны чөп ажыглаарга, экономика талазы-биле ажыктыг болурун үетүнде айыткан чижектер тодараткан.

Колхозтарның удуртукчулары, зооветажылдакчылары болгаш МТС-терниң директорлары бүгү-ле бар тырттар дириг күштерни техника-биле дүүштүрүп тургаш, сөөртүлге ажылынга бүрүн ажыглаарынче, аъттарны эки ажаарынче онза сагыш салыры негетинген. Колхозтарның баштаар черлери чылдың кайы-даа үелеринде ажылчын аъттарны ажыглаарының айтырыын боттарының хуралдарынга шиитпирлээри чугула. Колхоз бүрүзү бүгү ажылчын аъттарынга четчир шанактарны, тергелерни, аът дериин белеткээр херек.

1956 чылда областың чурт үлетпүрү чүгле 312 шанакты, 130 тергени кылгаш, садары-биле облпотребсоюзка шилчидип берген. Оон-биле чүгле чаңгыс улуг колхозту хандырып болур. Облпотребсоюз терге, шанак херекселдерин садыгларын эки организаставайн келген, оон садыг базазында терге, шанактың 2800 кезек херекселдери чыдып турда, а районнарда ол чок болуп турар. Ол херекселдерни колхозтарга садары-биле дарый сайгарар ужурлуг. Эрткен чылын облпотребсоюз бир муң хире тергени облаете эккелдирзе-даа, ол эвээш болган. Областың колхозтарында 20 муң хире ажылчын аъттар бар, олар тергелер, шанактар-биле болгаш аът дерии-биле бүрүн хандыртынган турар ужурлуг. Чурт үлетпүрү терге, шанакты, аът дериин колхозтарның хереглелинге четчири-биле белеткээри, облпотребсоюз оларны колхозтарга дүрген садыглаары чугула. Шанактарны, аът дериин болгаш өске-даа чүүлдерни колхозтар боттары кылырын чедип алыр.

Оон-биле чергелештир колхоз бүрүзү аъттарны шынар талазы-биле экижидериниң хемчеглерин алыр. Чылгы фермаларынга үрелиг аскырларның, шынар талазы-биле эң эки белериниң ажаалдазын, чемгерилгезин экижидип, оларның эдержилгезин эки организастап тургаш, олардан эң эки кулуннарны өстүрери чылчыгыларның болгаш мал ажылының тускай эртемниглериниң хүлээлгези болур.

Чадаанада күрүнениң аът заводу (директору эш Сударев, зоотехниги эш Говарова) чылгы тарып бээзалыр талазы-биле ажылды чедиишкинниг болдурар дээш эң шуудургу ажылдаары негетинип турар. Аът заводу үрелиг аскырларны колхозтар айы-биле чогуур үезинде таарыштыр тургузар, кажан оларны эдержилгеге ажыглап турда, оон хыналдазын күштелдирер. колхозтарда чылгының үрелел ажылының организастаашкынын экижиткен турар хүлээлгелиг.

П. УШАКОВ.

Чөөн-Хемчик районда

КҮШ-АЖЫЛГА ШЫЛГАРАЛ

Чадаанада автотранспорт конторазының коллективи эрткен чылдың сөөртүлге планын 107 хуу, а областың барыын талазы районнарынче бараанвар сөөртүрүнүң онаалдазын 130 хуу күүсеткен. Тодаргайларга бир автомашинаның ажылдап алымынкыны 1955 чылдыындаан 25 хуу хөй болган.

АТК-ның чолаачыларында бердинген онаалдаларны ваш дашкыр ажыр күүседип турарлар хөй. Попугалов, Лиховолов олар ам бо чылдың ийиги чартының санында ажылдап турар. Сентекчилер Брюков, Кузьмин, слесарьлар Петров, Макаров олар база-ла күш-ажылга шылгарап турар.

БАРААН БОЛУУШКУН

Районуң Хайыраканда көдээ магазини бараан саарылгазының планын үр үелерден бээр күүсетпейн келген. Эрткен чылдың баштайгы үш кварталдарының онаалдалары база-ла чедир күүсетиниээн. Ол магазинниң эргелекчизинге эш Мохова киргенинден соңгаар оон ажылында чедиишкиннер дораан-на илереп келген.

Магазинниң ажылдаар шактары ол черниң, ылангыя колхозчуларның байдалынга таарыштыр чаартынган. Фермаларже болгаш бригадаларже үнүүшкүннүг садыглаашкыннарны организаставышаан, совет садыгның культуразы, чоннуң мурнунга ээлдек бараан болуушкун дээш өлче кичээнгейни углаттырган. Моон түңнелинде магазин IV кварталдың онаалдазын ыраккаа ажыр күүсеткени-биле чылда бараан саарылгазының планын 139 хуу чедирипкен.

АЖЫЛЫНГА МАСТЕР

«Коммунизмче орук» колхозтуң бызанчызы Куулар Белек-оол ол ажылында ам алды чыл ажып турар. Ңарын чүүлдер чазаарынга бо аразында ол элээн хөй кадрларны өөредип, мергежиткен. Оон кылганы соңга рамалары, стол болгаш сандай, шкаф болгаш хаалга база өске-даа чүүлдерниң шынары көрүштүг эки болуп турар.

Колхозчу бызанчының амыдыралы культурлуг болгаш байлак. Эрткен чылын ажылдаанынга чүгле аванс-биле безин тонна ажыг тарааны база 1200 рубльди алган.

ИЙИГИ УЛДУҢНУҢ ТҮҢНЕЛИ

Чыраа-Бажы чеде чыл школазының 1956—1957 өөредилге чылының ийиги улдуңда түңнели багай эвес көргүзүглерни илереткен. Школаның ниити өөредилгезин шынары 87 хуу болган, а чамдык класстарның түңнелдери дыка эки болуп турар. Чедиги класстың түңнели 100 хуу, бешки база алдыгы класстарныы 91 хуу, ийиги «б» класстың 90 хуу болган. Эш Гришинаның башкылап турары бешки база чедиги класстарның 63 өөреникчилеринде орус дылга багай демдектиг кижи чаңгыс-даа чок болган.

Чөптүг негелде

Таңды районунуң Сталин аттыг колхозу культура-амыдыралдың тудугларының тудуун дүрген кылып ажыглаалга киирер талазы-биле хемчег албайн келген.

Уруглар яслизин 1951 чылда, чунар бажыңны 1953 чылда тудуп эгелээш ынчага чедир доостпаан. Колхозта ышкын чогундан чаш уругларлыг күш-ажыл кылып шыдаар колхозчу херээженнер колхоз бүдүрүлгезинге киржир аргазы чок болуп турар.

Культура-амыдыралдың тудугларын доозуп, колхозчуларның негелдезин хандырар дугайында колхозта партия организациязы боттуг хемчеглерни алыр [illegible] келген.

А. ШИРИН-ООЛ.

Ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Совединге соңгулдалар талазы-биле участоктарның соңгулда комиссияларын бадылаар дугайында

Хооркүүскомнуң шиитпири

«РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының крайлар, областар, округтар, районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суурлар Советтеринге соңгулдалар дугайында Дүрүмнүң» 75 чүүлүнге үндезилээш, ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүсекомунуң **шиитпирлээни болза:**

Ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Совединге соңгулдалар талазы-биле участоктарның соңгулда комиссияларын хөй-нийти организацияларының болгаш ажылчы чоннар ниитилелдериниң дараазында төлээлекчилери состантыг кылдыр бадылаар:

КАА-ХЕМНИҢ № 1 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — **Салмин** Михаил Васильевич — НХМЭ-ниң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Зубков** Валентин Иванович—Тываның автошкола коллективинден.

Комиссияның секретары — **Ноздрин** Андрей Матвеевич — Тываның автошкола коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Кузьминых** Михаил Павлович — «Тудуг трестизиниң» партия организациязындан, **Штукарина** Клавдия Сидоровна — Тываның автошкола коллективинден.

ГОРОДОКТУҢ № 2 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — **Потапов** Михаил Федорович — партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Туйков** Феоктист Петрович—партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Терехин** Анатолий Михайлович—шериг албанныгларының коллективинден болгаш шериг албанныгларның өг-бүлелеринден.

Комиссияның кежигүннери: **Есюков** Владимир Максимович — комсомол организациязындан, **Куликов** Александр Иванович — комсомол организациязындан.

ЧӨӨН ТАЛАКЫ № 3 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — **Житков** Федор Алексеевич — областың культура эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Ситников** Михаил Васильевич—Тыва облпотребсоюзтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Амокова** Ирина Гавриловна — РСФСР-ниң политиктиг болгаш эртем билиглери нептерредир талазы-биле ниитилелиниң тыва салбырының баштаар чериниң президиумундан.

Комиссияның кежигүннери: **Рязанова** Нина Александровна — «Тыва тудуг» трестизиниң 2-ги тудуг участогунуң коллективинден, **Ананин** Юрий Лудужапович дылдың, литератураның болгаш төөгүнүң эртем-шинчилел институдунуң коллективинден, **Цыба** Александр Павлович —горвоенкоматтың коллективинден, **Дрямина** Нинель Ивановна—№ 9 школаның коллективинден.

ТРАНСПОРТТУҢ № 4 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — **Антышев** Вениамин Николаевич — Тыва автотрестиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Ванюков** Константин Григорьевич — Кызыл АТК-зының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Марцинович** Валентина Михайловна — Тыва автотрестиниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Норбу** Яков Селепович — Тыва автотрестиниң коллективинден, **Морозов** Борис Александрович — № 2 школаның коллективинден, **Шинаев** Григорий Михайлович — Тыва автотрестиниң коллективинден, **Панаргин** Михаил Михайлович — Кызыл АТК-зының коллективинден.

СОВХОЗТУҢ № 5 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы—**Калинин** Иван Васильевич — даг экспедициязының эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы—**Заводянов** Иван Федосеевич — «Россовхозтранзетиң» тыва автобазазының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Бызова** Нина Петровна — № 2 школаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Козырев** Иван Михайлович — «Тыва тудуг» трестизиниң эргелелиниң коллективинден, **Ворошилова** Дина Павловна — облпотребсоюзтуң тудуг конторазының коллективинден, **Жуков** Владимир Григорьевич—«Тыва тудуг» трестизиниң дузалаар бүдүрүлгелериниң комбинадының коллективинден, **Попов** Михаил Петрович—«Сельэлектростройнуң» область конторазының коллективинден.

ОРУКТУҢ № 6 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — **Иванов** Александр Сергеевич — педагогика институдунуң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы— **Пискур** Евгений Иванович — Кызылдың № 10 көдээ ажыл-агыйның механизация училищезиниң өөреникчилериниң коллективинден.

Комиссияның секретары — **Изынеева** Мария Андреевна — дылдың, литератураның болгаш төөгүнүң эртем-шинчилел институдунуң комсомол организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Гниломедов** Иван Михайлович — «Сельэлектростройнуң» область конторазының коллективинден, **Рубанов** Иван Иванович—«Тыва тудуг» трестизиниң дузалаар бүдүрүлгелериниң комбинадының мастерскаязының коллективинден, **Панова** Галина Константиновна — облпотребсоюзтуң тудуг конторазының коллективинден, **Пусташов** Кузьма Иванович — мясомолпромнуң коллективинден.

ЛЕНИНСКИЙНИҢ № 7 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — **Веренин** Борис Николаевич — областың статистика эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Шапсалова** Татьяна Дмитриевна — Тываның көдээ ажыл-агый техникумунуң башкыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — **Жигалкина** Анна Яковлевна — облоноуң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Молчанова** Татьяна Александровна — педагогика институдунуң коллективинден, **Литвиненко** Александр Митрофанович — «Тыва тудуг» трестизиниң партия организациязындан, **Траутгейн** Мария Александровна — «Тыва тудуг» трестизиниң эргелелиниң коллективинден, **Борисова** Мария Митрофановна — № 2 школаның коллективинден.

ОКТЯБРЬНЫҢ № 8 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы—**Кузьмин** Максим Иванович — облпотребсоюзтуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Волковицкий** Роман Аркадьевич — областың садыг эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның секретары — **Мильин** Александр Федорович — Тыва облпотребсоюзтуң партия организациязындан.

Комиссияның кежигүннери: **Шертогашев** Александр Дмитриевич — областың сан хыналдазының коллективинден, **Ендан** Дартай-оол [illegible] — «Тываның аныяктары» солуннуң редакциязының партия организациязындан, **Утев** Георгий Федорович — областың садыг эргелелиниң коллективинден, **Филиппов** Николай Иванович — облпотребсоюзтуң партия организациязындан.

КООПЕРАТИВТИҢ № 9 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — **Зябрев** Евгений Алексеевич — областың ном садыының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Сирстина** Александра Петровна — облпотребсоюзтуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары—**Селина** Галина Андреевна — аптека эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Осипов** Лев Николаевич—«Тыва тудуг» трестизиниң дузалаар бүдүрүлгелериниң коллективинден, **Нугуурак** Алексей Балыкович — «Тываның аныяктары» солуннуң редакциязының комсомол организациязындан, **Маадыр** Эрес Ширипнаевич — НХ эргелелиниң коллективинден, **Басаргин** Кузьма Демьянович — «Тыва кобальтының» руда эргелелиниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден

ЮЖНЫЙНЫҢ № 10 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — **Антонов** Юрий Павлович — хооркүүскомнуң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Филимонова** Надежда Степановна — СЭКП обкомунуң партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Прикольева** Валентина Дмитриевна — № 3 школаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Козлова** Лидия Михайловна — облпрофсоветтиң партия бюрозундан, **Кудрявцева** Таисья Васильевна — № 3 школаның башкылар коллективинден, **Бахматова** Александра Ивановна — № 3 школаның коллективинден, **Бобнина** Наталья Игнатьевна — № 3 школаның коллективинден.

СОҢГУ ТАЛАКЫ № 11 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — **Шишигин** Кирилл Филиппович—Кызылдың № 10 көдээ ажыл-агыйның механизация училищезиниң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Кузмин** Прокопий Антонович — облпрофэвилел чөвүлелиниң коллективинден.

Комиссияның секретары — **Белкина** Розалия Владимировна — № 3 школаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Ончуков** Юрий Александрович — «Тыва тудуг» трестизиниң эргелелиниң коллективинден, **Чащухин** Иннокентий Петрович — педучилищениң коллективинден, **Гарина** Валентина Филипповна — СЭКП обкомунуң профэвилел комитединден, **Кротская** Христина Андреевна — партия горкомунуң коллективинден.

ЧЕХОВСКИЙНИҢ № 12 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — **Калюжный** Евгений Федорович — көдээ ажыл-агый банкызының конторазының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Самбу** Монгуш Менгеевич — Бурбанкының конторазының чанында партия бюрозундан.

Комиссияның секретары — **Колупаева** Ольга Фадеевна — № 5 школаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Новоселова** Александра Ивановна — облпрофсоветтиң коллективинден, **Соколова** Полина Евгеньевна — область судуунуң болгаш улус судьяларының комсомол организациязындан, **Сухорукова** Алифтина Федоровна — № 3 школаның коллективинден, **Антипина** Валентина Васильевна — № 9 школаның коллективинден.

ЧЕР ТААРЫШТЫРЫЛГАЗЫНЫҢ № 13 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — **Сычев** Николай Васильевич — чер таарыштырылгазының профэвилел организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Ковалев** Александр Григорьевич — педагогика институдунуң коллективинден.

Комиссияның секретары — **Харитонова** Раиса Федоровна — чер таарыштырылгазының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Пальмин** Василий Константинович — «Тыва тудуг» трестизиниң партия организациязының бюрозундан, **Дзыдзова** Анастасия Александровна — партия хоорайкомунуң коллективинден, **Бахматская** Валентина Михайловна — областың Пушкин аттыг библиотеказының коллективинден, **Боканов** Николай Васильевич — кинофильмнер тарадырының талазы-биле область конторазының коллективинден.

ЗАВОДТУҢ № 14 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — **Раздобреев** Петр Савельевич — СЭКП обкомунуң партия организациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Цыбульников** Николай Васильевич — чурт үлетпүрүнүң эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның секретары — **Винокурова** Евгения Дмитриевна — № 6 школаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Елисеев** Павел Тимофеевич—47-ги ГРП партияның коллективинден, **Байкара** Татьяна Ивановна—алгы заводунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден, **Семинайтес** Мария Александровна—алгы заводунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден, **Любарских** Василий Прокопьевич — алгы заводунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

ЗАОЗЕРНЫЙНЫҢ № 15 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — **Блинов** Владимир Терентьевич — культура эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Тугаршин** Клим Полуэктович — Тыва автотрестиниң коллективинден.

Комиссияның секретары — **Мэрнелова** Евдокия Георгиевна — № 10 школаның коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Баталов** Александр Константинович — 1-ги чүък АТК-зының коллективинден, **Беляшов** Николай Алексеевич — харылзаа конторазының коллективинден, **Чапайкин** Сергей Федорович — демир септээр мастерскаязының коллективинден, **Докова** Мария Петровна — кинофильмнер тарадырының область конторазының коллективинден.

ҮЛЕТПҮРНҮҢ № 16 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — **Воробьев** Виктор Алексеевич — даг экспедициязының эргелелиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Сапатов** Александр Яковлевич — даг экспедициязының төп септелге мастерскаяларының партия организациязындан.

Комиссияның секретары — **Иконникова** Антонина Ивановна — даг экспедициязының камерал бөлүүнүң разведкомунуң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: **Старченко** Александра Васильевна—даг экспедициязының камерал бөлүүнүң разведкомунуң коллективинден, **Кондрякова** Надежда Александровна — даг экспедициязының камерал бөлүүнүң разведкомунуң коллективинден, **Елизаров** Лев Иванович — даг экспедициязының камерал бөлүүнүң разведкомунуң коллективинден, **Гайдуке** Мария Викторовна — «Тыва тудуг» трестизиниң ийиги тудуг участогунуң коллективинден.

ТРАКТЫНЫҢ № 17 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — **Барнюгов** Борис Георгиевич — облпотребсоюзтуң транспорт конторазының коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — **Пискунов** Василий Константинович — облпотребсоюзтуң транспорт конторазының коллективинден.

(Төнчүзү 4-кү арында).

Ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Совединге соңгулдалар талазы-биле участоктарның соңгулда комиссияларын бадылаар дугайында

хооркүүскомнуң шиитпири

(Төнчүзү).

Комиссияның секретары — Кирикова Мария Даниловна — облпотребсоюзтуң транспорт конторазының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Ветшкин Николай Дмитриевич — облпотребсоюзтуң транспорт конторазының коллективинден Максимова Александра Васильевна — облпотребсоюзтуң транспорт конторазының коллективинден.

ОҢ ТАЛАКЫ ЭРИНТИҢ № 18 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — Муньянов Александр Николаевич—ИХЭ-ниң партия органнзациязындан.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Акимов Вячеслав Борисович — туүйбу заводунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Комиссияның секретары — Седых Антонина Васильевна — Кызыл МТС-тиң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Фунтикова Мария Давыдовна — Кызыл МТС-тиң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден, Алейникова Анна Васильевна — туүйбу заводунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден.

ЭМНЕЛГЕНИҢ № 19 СОҢГУЛДА УЧАСТОГУ

Комиссияның даргазы — Веселов Николай Иванович — область эмнелгезиниң коллективинден.

Комиссияның даргазының оралакчызы — Либерман Олег Маркович — область эмнелгезиниң коллективинден.

Комиссияның секретары — Козлова Лидия Михайловна — область эмнелгезиниң коллективинден.

Комиссияның кежигүннери: Ивантеева Валентина Ивановна — область эмнелгезиниң коллективинден, Бессонова Евдокия Никитична — область эмнелгезиниң коллективинден.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы К. КОШКАРОВ.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң секретарының хүлээлгезин күүседип турар В. ИСАЕВА.

Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының Будапештиниң хоорай активиниң хуралы

Янош Кадарның болгаш Чжоу Энь-лайның чугаалары

БУДАПЕШТ, январь 16. (СЭТА). Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының Будапештиде түр күүскомундан чыылдырган венгр найыслалдың коммунистериниң активиниң хуралы бөгүн Будапештиге болган. Хуралга иий муң хире кижи олурушкан. Венгрияның Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазааның даргазы Янош Кадарның, Венгр Улус Республиканың Президиумунуң даргазы Иштван Добинин, чазак кежигүннери Ференц Мюннихтиң, Дьерль Марошанның, Антал Апронуң, Күрүне Чөвүлелиниң Премьери болгаш Даштыкы херектер министри Чжоу Энь-лай баштаан Кызат Улус Республиканың чазак төлээлериниң кежигүннериниң президиумга көзүлгүлеп келгенин олар чылыг уткуп уткуп ужурашканнар.

Хуралга Янош Кадар чүве чугаалаан. Будапештиниң коммунистеринден болгаш партия кежигүнү эвес эң дээре ажылчы чоннарындан, 1956 чылдың ноябрь 4-түң соонда бир-ле дугаар бо залда актив чыглып турар-дыр деп Кадар чугаалаан. Бистиң найыслалдың, бистиң чуртуң, партияның болгаш бүгү-ле күш-ажылчы чонуң амыдыралында бо хурал чугула болуушкун болуп турар.

Кызат болгаш венгр улустарның аразында найыралы ёзулуг шылгалданы эрткен деп Я. Кадар демдеглээн. Венгр ажылчын ангының революстуг күштери контрреволюцияга удур шиитпирлиг демиселге кирген хүнден эгелээш, улусчу Кызат күчүлүг болгаш ёзулуг өнүк болуп бүрүн болгаш долузу-биле бистиң талавыска туруп турганнар деп ол чугаалаан.

Чурттуң иштики байдалының дугайын чугаалааш, ам хамыктың мурнунда идеологтуг демиселди күштелдирери эргежок чугула деп Кадар демдеглээн. Чайгылып турарларга бистиң туруштарывысты марксизм-ленинизмниң идейлиг чепсээниң дузазы-биле кызымаккай, шыдамыкай тайылбырлаар болгаш оон-биле кады ажылчын ангының чаштынып алган дайзыннарын сөйгалап илередир херек. Парлалганың болгаш радио дамчыдылгазының чорудуп турар пропагандалыг ажылын үнүзенни-биле өскертириниң эргежок чугулазын Я. Кадар айыткан.

Делегей байдалының айтырыгларынга шилчээш, Венгрияны социалистиг лагерьден хоора тыртып алыр дээн оралдажыышкыннары буурап дүшкен империалистер калчаарап турарлар болгаш Венгр Улус Республиканың херээнге хора чедириниң аргазын үргүлчү дилеп турарлар деп Кадар чугаалаан. Ол дугайында олар Каттышкан Нацилар Организациязын чепсек кылдыр ажыглаар арга-лыг болуп турары хөмүданчыг-дыр. КНО-дан тургускан тускай комиссияга Венгр Улус Республиканың бүрүн эргезин дорамчылап турар болгаш бистиң чурттуң иштики херектеринге холгаарлаар сорулганы салып турар рольду даасканы билдингир болгай. Чепсек хураашкыны, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоругдаары болгаш узуткаары, империалистерниң Египетке агрессиязының дугайында, Венгр Улус Республикага болгаш улус демократиязының өске-даа чурттарынга удур империалистерниң үрегдекчи ажылдарының дугайында айтырыгларны чугаалажып көөрү ышкаш шак ындыг айтырыгларны КНО чугаалажып кылып тургаш болза эки болур ийик. Адактын сөөлүнде, эрте-даа бол, орай-даа бол дөмей-ле кылдынган турар чүүлдү бир эвес ол кылып — Кызат Улус Республикага оон КНО-да дүрүм ёзугаар олудун тыпсып берген болза, КНО-нуң ат-алдары бедиир ийик.

Оон соонда хуралга Кызаттың чазак төлээлериниң баштыңы Чжоу Энь-лай чүве чугаалаан, ону диниттиг адыш часкаашкыны-биле ужурашкан.

Сөөлгү үеде, Кызат улус, бүгү социалистиг улустар-биле бир дөмей, контрреволюцияга болгаш империалистерге удур венгр ажылчы чоннарның аар-берге демиселин кичээнгейлиг-биле харагалзап келген деп ол чугаалаан. Болуушкун салымчолун бодунуң холунга ап алган венгр улус улуг шылгалданы тудуп эрткен, төөгүнүң дугуюн дедир эргилдирип хоржок деп чүвени болуушкуннар көргүскен. Маадырлыг венгр улуска сеткилимниң бүгү ханызындан байыр чедирип тур мен!

Венгр улус хөй човуланны көрген, улуг революсчу чаңчылдарлыг болуп турар. Кадарның чазаа совет шериглерниң дузаламчызы-биле контрреволюсчуларның хоралыг планнарын кысказ хуусаа иштинде үзе шапкан. Контрреволюцияга удур демиселге венгр улустуң чедип алган улуг тиилелгелери бүгү делегейге канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг. Контрреволюцияның дедир эгидикчи планнары социалистиг лагерьниң чурттарын ангылап чарарынче угланган турган. Венгрияга делегейниң чаа дайынының одаан тургузар дугайында оларның планы база үзүлген, ол чорук бүгү делегейге тайбынны хандырарының херээнге улуг албанны кылып берген.

Венгр ажылчын ангының болгаш чурттуң депшилгелиг күштериниң ажылчын-тараачын чазакты долгандыр улам-на сырый каттыжып турарын Кызат улус улуг ханыышкынныг сеткил-бодалы-биле көрүп турар. Амыдырал чоорту чогумчуп турар. Ынчалза-жок улуг хөй бергелер ам-даа бар болуп турар. Эң чугула бот-түг сорулгаларны боттандырар дээш алзов хемчеглерни чазак шагда-ла алган. Сөөлгү 12 чылдарның чаалап алышкыннарын хевээр арттырарын болгаш бодунган аллаңдалдарны чоорту эдип алырын ол чазак оралдажып турар. Социализм дээш болунун демиселинге венгр улус 600 миллион кызат улустуң деткимчезинге кезээде идегеп болур.

Социалистиг лагерьниң чаңгыс эвиниң, социалистиг чурттарның боттарының аразында болгаш хамыктың мурнунда Совет Эвилели-биле найыралдың чугулазын венгр улустуң тиилелгези илередип турар деп Чжоу Энь-лай оон ынай демдеглээн. Канчаар-даа аажок аар-берге, үнер аргажок байдалга Венгрия таваржы бээрге, Совет Эвилели бодунуң хосталгалыг шериглерин чоруткан.

Империалистиг агрессчи күштер сөөлгү үеде социалистиг лагерьге удур, колониализмден хосталыр дээш демисежип турар чурттарга удур демиселди эгелээннер. КНО-ну дамчыштыр Венгрияның иштики херектеринге холгаарлаарын империалистер ам-даа оралдажып турарлар. Ынчалза-даа делегей реакцияның талазынче эвес, харын депшилгеже бурунгаар шиитпирлиг-биле бар чыдар. Депшилгениң херээниң бурунгаар шимчээшкининге империалистер чамдык үеде ам-даа саадал кылып болурлар, ынчалза-даа орта моондактап шыдавастар.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Январьның 17-де Египеттиң төлээлериниң дилээ ёзугаар, Чоокку Чөөн чүкте байдалдың дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү-биле Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралын чыггаан.

Бүгү-ле шериглерни тайбынчыдыышкынга шугумунуң артынче доп-дораан үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның резолюциязын Израильдиң чаза мынчага чедир күүсетпээн деп, КНО-нуң чиңгине секретарынга чорудкан чагаазында Египеттиң даштыкы херектер министри Фавзи демдеглеп турар. КНО-нуң күзел-соруун Израильдиң ындыг янзылыг тоо бодавайн турары Чоокку Чөөн чүкте байдалды улам ынай бакскыралдырынга болгаш чер-ле шынгыы уржуктарга чедирип болур дээрзин демдеглевишаан, ол айтырыгны далаштыг-биле чугаалажып көөрүн бодунуң чагаазында Египеттиң даштыкы херектер министри негеп турар.

Хуралга бир дугаарында Египеттиң даштыкы херектер министри Фавзи чүве чугаалаан.

КНО-нуң Кол Ассамблеязынга Хаммаршельдиниң илеткели

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң чиңгине секретары Хаммаршельд Кол Ассамблеяга Египеттиң девискээринден израиль шериглерни үндүрүп турарының чорудулгазының дугайында илеткел дамчыдып берген. Египеттиң девискээринден израиль шериглерни долузу-биле үндүрери Чоокку Чөөн чүкке тайбынны хевээр тургузарынга эң чугула ужур-дузалыг деп илеткелде чугаалап турар.

Стратегтиг чер болур Акабаны киириштирип турар кезек черден ангыда, Синай чартык ортулуктан болунуң шериглерин январь 22-ден эгелеп үндүрерин болап турар деп болунуң медеглелинде израиль чазак болза тайбынчыдыышкын дугайында 1949 чылдагы дугуржулганы ёзугаар египет девискээр болуп турар Газа районну айытпайн турар деп ол илеткелде оон ынай айтып турар.

«Боолаашкынны соксадыры-биле бир дөмей, шериглерни үндүрери болза ол районга тайбынның байдалынга быжыг суурну тургузуп болурунга дузалыг хемчеглерниң баштайгы болгаш чугула чадазы болур...» деп илеткелде чугаалап турар.

Данияның компартиязының XIX съездиниң ажыттынганы

КОПЕНГАГЕНТ. (СЭТА). Январьның 18-те Данияның Коммунистиг партиязының XIX онза съездизи болунуң ажылын эгелээн. Съездиниң ажылында 300 төлээлер киржип турар. Съездиде аалчылар кылдыр профэвилел организацияларының төлээлекчилери, база Швецияның, Финляндияның болгаш Норвегияның акы-дунма коммунистиг партияларындан төлээлекчилер олуржуп турар.

Съезд ажыттынарының мурнунда калбак, ажык санал-онал солуушкуннары болган. Коммунистиг партияның ТК-зы чүс ажыт саналдарны алган, оларны съездиге чугаалажып көөр.

Съезд СЭКП Төп Комитединден байырлыг чагаа алган.

ЕГИПЕТ ЧАЗАКТЫҢ ХЕМЧЕГЛЕРИ

КАИР, 16. (СЭТА). Парлалганың дыңнадып турарындан алырга, египет экономиканы даштыкы капиталдың тергиидээшкининден хостаарынче угланган чугула хоойлуларны үндүререниниң дугайын январьның 15-те Египеттиң саң министри Абдель Монейм Эль-Кайсуни чарлаан.

Кол экономиктиг организация тургузуп, ол организация египет акционерлиг ниитилелдерниң чазак акцияларын хевирлиг тускай капиталдыг турар болгаш национал экономиканы быжыглаарының эрге-ажыктарын дээш чурттап ажыл-ишчи идепкейни улдап шиглээр.

Египетте банк болгаш страхование ажыл-чорудулгаларын чүгле египтяннарның өнчүзү болуп турар акцияларга үндүрген египет капиталдыг чүгле египет акционерлиг ниитилелдер моон соңгаар боттандырып болур деп чаа хоойлу тодарадып турар. Банкыларның болгаш страхование компанияларының баштаар черлериниң кежигүннери болгаш ол албан черлериниң ажыл-чорудулгаларын удуртуп турар кижилер төрүттүнгениниң талазы-биле чүгле египтяннар болур ужурлуг.

Дашкаартан египетче барааннар киирерин чүгле египет акционерлиг ниитилелдер кылып болур, ол ниитилелдерниң акциялары чүгле египтяннарның азы төрүттүнгенниниң талазы-биле Египеттиң хамааты болуп турар коммерсантыларның өнчүзү болур деп тодарадып турар хоойлуну база үндүрген.

Англияга болгаш Францияга хамаарыштыр турар фирмаларның, компанияларның болгаш албан черлерниң талазы-биле чаа хоойлулар доп-дораан күштүг болур деп саң министри медеглээн. Оон өске чурттарның фирмаларынга болгаш компанияларынга беш чылдың чингелдеги хуусаазын берген, олар ол чылдарының дургузунда египет хоойлу дүрүмнерин ёзугаар эде тургустунуп алыр ужурлуг.

Банк ажыл-чорудулгазын эде организастаар дугайында хоойлуну тайылбырлап тура, Кайсунниниң чугаалааны болза, Египетте ажылдап чоруп турар банкыларның элээн хөйү англи азы француз банкыларның салбырлары болуп турар болгаш Лондондан база Парижтен ап турар айтышкыннарын ёзугаар олар египет экономиканың эрге-ажыктарын тоо бодавайн, англи болгаш француз капиталдың эрге-ажыктарынга таарыжып политиканы чорудуп турарлар. Чижээлээрге, Суэц каналдың компаниязын Египет национализастаанының соонда, француз болгаш англи банкылар Египетте хөвең ажыл-агыйын, база үлетпүр болгаш садыг ажыл-чорудулгазын акшаландырарындан ойталааннар, оон-биле олар экономика талазы-биле чурттка бузурел чок байдалды тургузаар, хөвеңниң өртээн сагыштыы-биле худуладыр болгаш египет үлетпүрүнүң хөгжүлдезинге моондак кылырын оралдашканнар. Олар холдуунда акшалыктарга чээлилер берип, египет компанияларны акшаландырарындан ойталап турганнар.

Египетке удур англи-француз агрессияны холбаштыр хоругдан хаан англи болгаш француз банкылар 2 миллион фунтулардан кевей эвес капиталдыг болуп турар, ынчаарга ол капиталдың улуг нуруузу оларның Египетке ап турган орулгаларындан тургустунган. Ынчаарга ол банкыларның эргезинде туруп турар египет салыышкыннар 70-тен 100 миллион фунтулар чедир түң болуп турар деп Кайсуни чугаалаан.

Үстүнде айыттынган чүүлдерни барымдаалааш, боттарының хууда акша-хөреңгизин египтяннар контрольдаар болгаш чуртту индустриализастаар, үлетпүрнүң чаа адырларын тургузар, көдээ ажыл-агыйын алгыдар, садыгны хөгжүдер сорулгалар-биле ол акша-хөреңгилерни Египеттиң бодунуң эрге-ажыктарынга ажыглаарын хандырып болур хоойлуну үндүрери эргежок чугула апарган деп саң министри медеглээн.

Йеменде байдал

КАИР. (СЭТА). Парлалганың дыңнадып турарындан алырга, Йемен ниң Каирде төлээлекчизи Абдель Рахман Абу Талеб Йемен ниң хааны Имам Ахмедтен телеграмма алган. Йеменге удур Англияның декабрь 24-тен бээр уламчылап турар агрессиязының түңнелинде байдалдың шынгыы болуп турарын ол телеграммада демдеглеп турар. Тургустуна берген байдалдың дугайын араб чурттарның лигазының секретариадынга болгаш египет чазакка дыңнадырын Абу Талебке Имам Ахмед дагзып турар.

Хаан Ахмедтиң телеграммазында чугаалап турары болза, январьның 3-те кежээкиниң 9 шакта 16 англи куяктыг машиналар Катаба деп Йемен хоорайга халдааннар. Үгер-боолар-ның боолаашкыннары-биле чазак бажыңнарын, шериг паарацнарын болгаш өске-даа бажыңнарны үрегээн. Дараазында хүнүң эртенинде Эль-Бейда хоорайны бомбалааннар.

«Йеменде байдал онза нарын болуп бар чыдар болгаш Йеменге дуза чедирип келиринге белен болунун өңнүктеринге болунуң ажыын ажыдып бериптер болза Йемен ниң кым-даа буруу шаан болбас ужурлуг» деп парлалгага медеглелинге Абу Талеб демдеглээн.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «Нью-Йорк таймс» солун АКШ-та Йемен ниң херектерин түр бүзүретирген Ахмед Забараның чагаазын парлап үндүрген. Чоокта чаа англи үгер-боолар Катаба хоорайны болгаш Мадрубат Амир деп суурну боолаашкынга таварыштырганнар деп йемен дипломат дыңнаткан. Боолаашкыннарның түңнелинде чурттакчыларның иштинде хөй кограралдар бар болгаш хөй бажыңнарны үрегээн.

Декабрьның 31-де эртен ийи англи самолеттар Харибти болгаш оон хавызында суурларны бомбалааннар. Элээн бажыңнарны үрегээн болгаш өрттеткилээн. Өске черлерге база халдаашкыннар кылгылаан, оон түңнелинде хөй эр, херээжен кижилер, чаш уруглар өлгүлээн.

ЛОНДОН. (СЭТА). Барыын талакы чурттарның информастыг агентиллериниң дыңнадыгларындан алырга, Йемен биле англи чагыргада турар Аденниң аразында кызыгаарда байдал дүжүүрүлүг болуп артпышаан турар. Ол районче Англия чаа-чаа шериг кезектерин чорудуп турар. Йеменге удур халдаашкыннарга англи командылал реактивтиг самолеттарны, танкаларны болгаш ангы тениң өске-даа шериг техниказын ажыглаан турар.

КНО-да англи төлээлекчилерниң КНО-да төлээлерге тарадып берген чагаазының дугайында январьның 14-те Йемен ниң Лондонда төлээлекчи чери медеглел парлап үндүрген, англи төлээлекчилерниң ол чагаазында Йемен ни болза англи чагыргада турар Аденде «үймээннерже күткүт кылып турар» деп буруудадып турар. Ол буруудадыышкыннарда «үнезин чок болгаш оон каралчаңныс сорулгазы — барымдааларны хажыдары болгаш ону Йеменге моральдыг болгаш шериглиг мыышкынның кылырынга угланган.

БИСТИҢ ӨҢНҮКТЕРИВИСТИҢ КИНОЛАРЫ

Социалистиг лагерьниң чурттарының акы-дунма найыралы, кады ажылдажылгазы быжыгып калбарган тудум-на, оларның культурлуг харылзаалары улам калбарып турар. Оон уламындан бистиң өңнүктеривистиң — улус демократиязының чурттарының кино уран-чүүлүнүң чаа-чаа чогаалдарын үзүктел чокка хөйү-биле көрүп турар бис.

Ам үеде бистиң областың кинотеатрларында, культура бажыңнарында болгаш клубтарында улус демократиязының чурттарының өске хөй-хөй кинолары-биле кады Кызат Улус Республиканың «Мөөрээн далайда катерлер» болгаш Чехословак Республиканың «Шынчы чорук» деп кино чуруктары үнүп турар.

«ШЫНЧЫ ЧОРУК»

Страхование ниитилелиниң эргелээр черниң инспектору Карел-Долежал өг-бүлези шынчы, найыралдыг чурттап, ажылдап турган. Оон дөртен харлыг болган хүнүнүң эртенинде кадайы Зденка, школачы оглу Иржи, бичии уруу болгаш шагдаа черинде ажылдап турар өңнүү Карелге белектерин берип турар.

Ол-ла хүн Острова хоорайда страхование ниитилелиниң ажылын хынаары-биле ынаар чоруур ужурга таваржыр. Уруунуң белекке берген бичии ойнаар кызын болунуң хуузунда машиназының мурнуку соңгазынга азып алгаш чоруптар.

Ол чеде бээрге ниитилелдиң директору Вербл чок турар, ынчангаш Карел Долежал директор чок черге хыналданы кылып, оон секретары Власта-биле хүнзедир ажылдаан хүнээр. Страхованиениң ажылында будулгаазынныг чүве-даа чок болган. Ажыл соолунде Карел чемненири-биле машиназынга Властаны олуртуп алгаш, ресторанга чеде бээр.

... Ол кежээ Карелдиң кадайы Зденка болунуң ашаан манап чадаан — келбейн барган. Карел ол кежээ Острава хоорайның бир гостиницазынга сыйбың чаңныг кыдыра сеткилдиг Власта-биле кады хонар.

Эртен Властаны үдеп каар дээш Карел машинага серенчилел чок чорүп органы, школаже бар чораан оолду өлгүден чайлавас кылдыр кемдедир бастырар. Карел корткан үг-биле бастырышкан оглунга дуза-даа көргүзерин бодавайн хан чоруптар. Школачы оолду кудумчуга бастырып каан машинаны кым-даа көрбээн болгаш чүгле бастырган оолдун ажи машина соңгазында азып каан ойнаар кысты көрген.

Карел бажыңынга чедип келгеш, чорук чорда кандыг-даа багай таварыыга болбаан кылдыр болун көргүзерин оралдажып турар. Ынчалза-даа оозун ол черле чажырып шыдавайн, ол дугайын шупузун кадайынга чугаалап бээр.

Каш хүннер эрткен. Солуннар, радио болгаш айыыл чок черниң органнары оолду машина бастырып өлүрген херектениң тывар дугайын чарлап, дилеп турар. Болунуң буруузунга Карел мунчулуп, бергелеп турар.

Карел Долежалдың оглу Иржи ачазының чиктиг апарганын, бир-ле чүве болганын эскерип каар. Шынчы чоруктуң үлегери болуп келген адазын Иржи хүндүлээр, ынаа ынак. Иржи школага эртен барганда, багай чорук кылыпкан. Иржи оозун чажырар деп бодаан, ынчалза-даа шынчы болурунуң дугайында адазының үргүлчү чагыг, сургаалын болап келгеш, чүвениң шынын — школага турган статуяны буза дужуруп кенин чугаалап бээр...

Каш хүннер эрткен соонда албан ужурунда Острава хоорайже, мурнундагы-ла страхование ниитилелин хынаары-биле Карел база катап чоруптар. Страхование ниитилелиниң директору Вербл мege документ кылып, мурнунда-ла эртени берген автомашинаны страхованнелээниң Карел илередир. Ындыг Документиниң оон мурнуку таныжы Власта бижээн болур, ынчангаш Карел ол меге чорукту чажырар ужурга таваржыр. Чүге дизе школачы оолду Карелдиң бастырып кааның Власта илередиптип болур. Меге шырынга өске меге ынчаар немежир...

Карелдиң бажынында база бир таарымча чок байдал тургустунуп келир: адазының кем буруузунуң дугайын Иржи билип каан. Сөөлгү хүннерде оолга чүү таварышканын, чүнү үүлгеткенин, ол дугайында болунуң билингеш чугаалап бергениң Иржи адазынга чугаалап бээр.

— Кажан-даа мегелевес чоор деп чугаалаан-на болгай сен—деп, адазының караанче дорт көргеш, оол чугаалаар.

Оглунуң ол сөзү Карелдиң сеткил-сагыжын улам-на дүүрелип келир. Оглун үнелеп көөрүн, кадайынга ынакшылын, өөрүнүң хүндүткелин камгалап алырының каранчангыс аргазы— шынчы болуп, буруузун ажыл-биле миннири болур деп Карел алак сөөлүнде шуут шиитпирлээр.

Адазы болгаш оглу полиция чериниң бажыңынче чоруптарлар. Оглу туруп каар, а Карел буруузун миннири-биле полиция чериниң бажыңынче базып кириптер.

Чехословак кино уран-чүүлүнүң шынчы чорукту үнелеп көргүскен кино-чуруу ынчаар доостур. Бо кино чурук чүгле акы-дунма чехословак улустуң кино уран-чүүлүн биске таныштырып турар эвес, харын база шынчы эвес, төлеп чок чоруктуң бак хоралыын илередип, шынчы болуруңче көрүкчүлерни кыйгырып турар.

«МӨӨРЭЭН ДАЛАЙДА КАТЕРЛЕР»

Ли—отряд командири, а Хэ оон комиссары. Командылал чери оларга Вошаньда камгаланып алган дайзынның от точкаларын билип кээр деп даалга бээр. Олар отряды-биле Вошаньның чанында бир ортулукка чедип келир. Дайзынның шинчээшкининиң үргүлчү хайгааравышаан, ол ортулукту эки билир кижилер-биле чугаалажып, дайынчы даалганы күүседип эгелээр. Олар чурттакчылардан тудуг матерналы өөртүп турар транспорт пароходу далайда чоруп турарын билип алыр. Шынап-ла бир кежээ «NC-11» деп транспорт пароходу эрги-ле өрүү-биле чоруптар. Ол ийи хонгаш, эртенгиниң 6 шакта дедир ээр ужурлуг. Оон чорууруунуң чүрүмүн разведка билип алган.

Бир эртен Гао-Тау ортулукта чурттап турар балыкчыларның хемелери далайга көзүлбейн барган. Гао-Тауда дайзыннар чедип келген эвес иргин? Ол ортулукта дайзынның рациязының бары база билдинген. Бир кезек кижи хынап көөрү-биле чоруптар. Оларны ол ортулукка чурттап өскен кыс Лю баштап чоруур. Люнуң ында ынаа, Гу чурттап турар. Гао-Тау ортулукта дайзыннарны чок кылгаш, тулчуушкун үезинде оларның рациязын чаза тепсип каар.

Дедир ээп органы транспорт пароходун тудуп алыр дээш Линиң отрядының бир звенозу халдай бээрге ол хөңгүс ээн ортулукче угланкан. Ону тудуп алыр дээш манап чыткан катерлериниң планы дайзынга билдингир болган. Ээн турган ортулукта дайзынның эскадразы манап чыткан. Ли дайзынның ынаар чоруптканы арай сезиничиг боорга катерлерни дедир ээрин дужаар.

План канчап дайзынга билдингир апарганыл? Хамык ужур Гао-Тау ортулукта. Гао-Тау ортулукту катап хынап көөрү-биле Люнуң ачазындан ында кайда-кайда куйлар барын Ли айтыра бээр. Ашак билири куйларын айтыр. Ынчалза-даа Лю оларны база көрген. А өске кайда куй барын ашак билбес. Ашак кырган ачазы ында кайда-ла бир черде база бир куй барын чугаалааның сактып келген. Ол — ортулуктуң артыы талазында. Оон аксы далайже. Ынчалза-даа аңаа кижи чурттаар аргажок. Оон барык-ла ортузу чедир суг.

Дүне разведка ол куйга чеде берген. Шынап-ла ол куйга турган дайзыннарны чок кылгаш, рациязын хунаап алган.

Дайзынның быжыгланыышкыны болгаш от системазы ам-даа билиннмес. Хонук хуусаа база төнүп келген. Лю ам-даа дайынчы даалганың күүсетпээниниң бодап келген, шуут Вошаньже халдаашкын кылгаш, дайзынның от точкаларын билип алыр деп шиитпирлээн. А комиссар Хэ чөпшээрешпейн турар. «NC-11»-ниң далайга үнүп кээрин манааш, ону тудуп, чажыты билип алыр. Лю база чөпшээрешпейн турар.

Эртенинде «NC-11» база-ла далайга кеступ келген. Лю биле Хэ отрядын ийи кезекке үлеп, ындыг план чогаадып алган. Хэ бир звено-биле «NC-11»-же халдаар. Дайзынның эскадразы халдап эгелей бээрге агаардан улустуң хостакчы Армиязының самолеттары чок кылыр. А Вошань ортулукче Ли шуут халдааш, дайзынның от точкаларын билип алыр. Линиң даалгазы айыылдыг. Ынчалза-даа ол ону кылып, командылалдың даалгазын күүседир ужурлуг.

«NC-11» далайга кеступ кээрге Хэ халдаашкынын эгелээн. Дайзынның эскадразы база оларже халдап эгелээн. Хэниң звенозунга бергедээшкин диргелип келген. Ынчалза-даа ол Лиге «меңээ сагыш човава, шупту чүве эки чорүп тур» деп радиограмма чоруптар. Ол үеде самолеттар кээп, дайзынның эскадразын чок кылып каар.

Вошаньже Ли чоокшулап келгеш, от-таа ажылдарга дайзын харылдавас болган. Дыка чоокшулап келгиже дайзын от ажытпаан. А Вошань ортулуктуң командылал черинде кижи-ле маргылдаа болуп турган. Генерал Ни-Ли от ажытпас дээн, а эскадра командири Пань ажыдар дээн. Олар дыка ур маргыжып келген. Бажы каткан генерал «кызылдарның» хажарлаашкыны деп билип турза-даа, Паньның өске командирлерниң айтышкыны-биле от ажыдар ужурга таварышкан.

Линиң звенозу элээн когаралга таварышкан, дайзынның от системазын билип алган дедир ээп чоруй барган. Олар разведканың түңнелин командылал черинге барып дыңнаткан.

Вошаньже халдаарының белеткелин эгелээн. Белеткели доосккаш, халдаашкынче кирген. Моряктар-биле кады эрик кыдыында кооперативтиң ополченнери Вошаньны дайзындан хостап алыр.

Вошаньда дайзынның командылал чери Тайваньдан дуза манап тургаш, буураган бажыңга бастырып алыр. Кургуг радиозу Тайвань: «Туттунуңар! Туттунуңар! Даарта дузалап шерээ чеде бээр!»— деп өлүргеннеринче хоозун кыйгырып салып турар.

Балыкчыларның далайга хостуг барыктаар, Лю биле Гунуң аас-кежиктиг чурттаарының бирги хүнү келген. Хостакчы Армияның кезээ-биле улус өөрүшкүүг байырлажып турар.

Аас-кежиктиг, чурттаганың хүннери келген.

Редакторнуң оралакчызы Т. С. ТАЛГАНЧИК.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, секретарының культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харысалгалыг килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00038

Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ЯНВАРЬ 23 СРЕДА № 17 (3729)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Совет-кыдат кады кылган Декларация (1 арын).
Кыдат Улус Республиканың Чазак төлээлериниң Совет Эвилелинден чорутканы (1 арын).
Чжоу Энь-лайның Кабулда чеде бергени (1 арын).
КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лай баштаан Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлериниң аалдаан дээш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинге болган хүлээп алыышкын (2 арын).
Эш Н. А. Булганинниң Сталинабадта чеде бергени (2 арын).
Кыдат Улус Республиканың элчин черинге хүлээп алыышкынга чугаалар солушканы (2 арын).
Эш А. И. Микоянның Туркменияда чеде бергени (2 арын).
Саратов областа Ленин орденин тывысканы (3 арын).
Е. Бай-Кара.— Бышкы сесенниң түңнелинде (3 арын).
И. Чамбал.— Мээн ажылым болгаш негелдем (3 арын).
З. Сагаачы.— Уруглар дугайында саглыш салыр (3 арын).
Номнарның шыгжарын белеглер (4 арын).
С. Пирогов.— Дон базр—дошкун (4 арын).
КНО-нуң Бот Ассамблеязының XI сессиязы (4 арын).

Совет-кыдат кады кылган Декларация

Кыдат Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Премьери болгаш КУР-нуң Даштыкы Херектер Министри Чжоу Энь-лай баштаан Чазак төлээлери Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Чазааның чалаашын ёзугаар 1957 чылдың январь 7-ден эгелээш 11-ге чедир база 17-ден эгелээш 19-ка чедир Совет Эвилелинге найыралдың аян чоруун кылып чорааннар. КУР-нуң Чазак төлээлери болгаш оларны үдеп чоруур кижилер ССРЭ-ге чоруп турганының үезинде Москвага, Иркутскиге, Омскиге, Ташкентиге чораан болгаш аңаа хөй үлетиир бүдүрүглелери-биле, колхозтар-биле, өөредилге черлери-биле болгаш оон-даа өскелер-биле танышкан.

ССРЭ-ге чоруп турганының үезинде Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың Чазактар төлээлериниң аразынга делегей байдалының чугула айтырыгларының талазы-биле, социалистиг чурттарның аразында найыралдыг кады ажылдажылганың харылзааларын улам ыңай быжыглаарының болгаш күштелдирериниң база Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың аразында найыралдыг кады ажылдажылганы улам ыңай хөгжүдериниң айтырыгларының талазы-биле санал-оналдарны солушкан.

Чугаалажыышкыннарга Совет Таладан ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү болгаш СЭКП ТК-ның Бирги секретары Н. С. Хрущев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы А. И. Микоян, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри Д. Т. Шепилов, ССРЭ-ниң КУР-да Онза болгаш Бүрүн эргелиг Элчини П. Ф. Юдин, киришкен. Чугаалажыышкыннарга Совет Таладан ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министриниң оралакчызы Н. Т. Федоренко, ССРЭ-ниң ДХМ-ниниң Коллегия кежигүнү Л. Ф. Ильичев болгаш ССРЭ-ниң ДХМ-ниниң Ырак Чөөн чүк килдизиниң эргелекчизи П. Ф. Курдюков киришкен.

Чугаалажыышкыннарга Кыдат Улус Республиканың талазындан КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Премьери болгаш Даштыкы Херектер Министри Чжоу Энь-лай, КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Премьериниң оралакчызы КУР-нуң Маршалы Хэ Лун, КУР-нуң Даштыкы Херектер Министриниң оралакчызы Ван Цзя-сян, КУР-нуң ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг Элчини Лю Сяо киришкен.

Ужуражыышкыннар, беседалар болгаш чугаалажыышкыннар чүректиң ханызындан, шынчы сеткилдиң болгаш найыралдың байдалынга эрткен.

1.

Делегейниң амгы байдалының болгаш делегейниң чугула айтырыгларының талазы-биле санал-оналдарны калбаа-биле солчуп тургаш Ийи Талалар мырыңай чаңгыс-ла бодалдыг болган. 1954 чылда Женева чөвүлел хуралының, 1955 чылда дөрт күрүнелерниң чазактар Баштыңнарының чөвүлел хуралының база Азия болгаш Африка чурттарының Бандунг конференциязының соонда делегей байдалынга чымчаашкынче илергей-ле угланыышкын тодаргайлаттынган, амгы-амгы социал системаларлыг күрүнелерниң аразынга тайбың кожа-хелбээ турарының идеялары кижилерниң медерелинче хүн келген тудум улам-на ханылап кирип турар апарган.

Ынчалзажок империалистиг агрессиг күштерниң Египетче шериг халдаашкынының болгаш Венгрияга оларның хоралакчы ажыл-чорудулгазының түңнелинде делегей байдалының чымчаашкынынче угланыышкыны ол күштерниң моондактаашкыннарынга болгаш үретдевит улуг холдалышкыннарынга таварышкан. Социалистиг күрүнелерниң болгаш чер бөмбүрзээниң тайбынга ынакшылдыг өске-даа чурттарының база национал аргаларының деткимчези-биле Египеттиң болгаш Венгрияның улустары ниттырлыг болгаш шиитпирлиг демиселге тиилелгени чедип алганнар. Империалистиг агрессиг бөлүктерниң сүлчээлери кадыг-дошкун аштырышкынга таварышкан. Ынчалзажок империалистер оон-биле эптежип шыдавас, олар боттарының агрессиг хоралакчы ажыл-чорудулгазын үргүлчүлеп турарлар.

Делегей бөлүүшкүннарының хөгжүлдези ырак-шоргак оруктар-биле бар чоруурунуң дугайын фактылар херечилеп турар. Чер бөмбүрзээниң тайбынга ынакшылдыг бүгү улустары үргүлчү серемчилелдиг болур болгаш агрессиг империалистиг күштерниң чимзениишкиннери-биле чайгылыш чок болгаш үр демиселге белен болур ужурлуг.

АБШ-тың монополистиг бөлүглежиишкиннери баштаан империалистиг лагерьниң чорудуп турары агрессияның болгаш дайынче белеткелдиң политиказынга удурланыышкынныг социалистиг лагерьниң чурттары бүгү делегейге тайбынны деткиириниң болгаш камгалаарының политиказын чайгылыш чок чорудуп турар деп чүвени Ийи Талалар демдеглеп турар. Оон-биле кады, Азияда болгаш Африкада хөй-хөй национал хамаарышпас күрүнелер, база бирги ээлчегде Индия ышкаш ындыг улуг күрүне тайбынның болгаш нейтралитеттиң политиказын быжыы-биле барымдаалап турар. Европада болгаш чер бөмбүрзээниң өске-даа районнарында тайбың болгаш нейтралитет дээш демисежип турар азы тайбынче болгаш нейтралитетче сундугуп эгелеп турар күрүнелер эвээш эвес бар. Тайбың дээш, дайынга удур демисежип турар хөй-ниити күштери бүгү диштерде хүн тудум өзүп турар. Чит-эттиң үнер-дестери, саарлыганың рыноктары болгаш саадырның кавылары дээш демиселдиң харылзаа-биле империализмниң лагеринде тыптып турар удурланыышкыннар болгаш чөрүлдээлер хүн тудум ханылап болгаш чидигленип турар. Империалистиг күрүнелерниң хөй эвес санныг агрессиг күштеринден аңгыдагы бүгү чер бөмбүрзээниң улустары тайбынны күзеп турар болгаш дайынга удур демисежип турар.

Социалистиг күрүнелерниң, национал хамаарышпас болгаш тайбынга ынакшылдыг өске-даа чурттарының база улустарының тайбынының каттышкан күштери агрессиг империалистиг блоктарның күштеринден хөй катап ажып турар. Агрессиг империалистиг бөлүктерниң күштериниң кандыг-даа бодалдары чайлаш чок үзүлген турар төлээде делегей аренызында бүгү-ле болдунгу дег тайбынга ынакшылдыг күштерниң сырый каттышкан турары, шиитпирлиг демиселге боттарының күжениишкиннерин каттыштырары четчир.

2.

Англия, Франция болгаш Израиль Египетке удур боттарының агрессиязынга аштырганының соон дарый америк империализм колонияларлыг күрүнелерниң — Англияның болгаш Францияның Чоокку база Ортаакы Чөөн чүкте оруун ээлеп алыр, ол чурттарның национал хамаарышпас чоруу дээш шимчээшкинниң базар болгаш улустарын куллаңып алыр дээш ол байдалды ажыглаарын оралдажып турар, а ол ышкаш ол районга агрессияның болгаш дайынче белеткелдиң политиказын боттандырар чорукту күштелдирерин күзеп турар деп чүвени Ийи Талалар демдеглеп турлар.

«Эйзенхауэрниң доктриназы» дижир чүве чогум-на харын ындыг улкалыг болур турар. Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң районунга АБШ-тың ындыг колонияладыг политиказы чоокта чаа-да Египетке удур агрессиядан болдунган дайын чорудугаларының ареназы турган ол районга чаа дүшкүүрлүг байдалды тургузуп турар. Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың Чазактары АБШ-тың ол политиказын шиитпирлиг бүрүү шаап турар болгаш агрессияны база ол районнуң чурттарының херектеринге холгаарлаашкынны болдурбас төлээде Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң улустарынга эргежок чугула деткимче көргүзерин үргүлчүлээринге белен.

Египетте империалистиг агрессияның уражуктарын бүрүн узуткаар сорулга-биле, Англияның, Францияның болгаш Израильдиң агрессиг үлгеериишкиннери-биле таварышкан когаралдарын бүрүнү-биле олардан эгидип алыр дугайында Египет чазактың чөптүг негелделерин хандырары эргежок чугула деп ийи Чазактар санап турлар.

Суэц каналын «делегей контролюнга» дамчыдып бээр талазы-биле империалистерниң кандыг-даа чимзениишкиннеринге ийи Чазактар шиитпирлиг удурланып турар болгаш Суэц каналдап судноларның хостуг эрттериниң дугайында айтырыг Египеттиң бот-эргезин долу хүндүлээринге үндезилээш сонуургалдыг чурттарның аразынга чугаалажыышкыннарның аргазы-биле шиитпирлеттинер турзун дээш туржуп турар.

Колониализмге удур демисежир, боттарының национал хамаарышпас чоруун, бот-эргезин болгаш хосталгазын камгалап алыр болгаш быжыглаар, индустриалдыг хөгжүлдени болгаш экономика талазы-биле хамаарышпас чорукту чедип алыр деп Азия, Африка база Латин Америка чурттарының болгаш улустарының күзел-чүткүлдерин ССР Эвилелиниң болгаш Кыдаттың Чазактары тудуу-биле деткип турар.

Дайынга удур, колониализмге удур, бүгү делегейге тайбынны камгалаар дээш демиселге социалистиг күрүнелер болгаш национал хамаарышпас чурттар кады ажылдажылганы тайбың кожа-хелбээ турарының беш принциптеринге дүүштүр долу хемчээлге боттандырып болур. Ындыг шынчы кады ажылдажылга амгы үениң делегей херектеринге чугула рольду ыагла-да ойнаан деп чүвени фактылар бадыткап турар. Национал хамаарышпас күрүнелер болу берген күрүнелер-биле социалистиг чурттарның найыралдыг кады ажылдажылгазы оларның кайы-кайызының эрге-ажыктарынга-даа, бүгү делегейге тайбынның эрге-ажыктарынга-даа дүүжүп турар.

3.

Империалистиг агрессиг блоктар национал хосталгалыг шимчээшкинни баспышаан, база боттарының национал хамаарышпас чоруун чедип алган күрүнелерге удур агрессияны чорутпушаан, социалистиг чурттарга хоралакчы ажыл-чорудулганы чорудар дээр оралдажыышкыннарындан ойталавайн турар деп чүвени ийи Чазактар төлээлери демдеглеп турар. Венгрияга чеченсиг үймээнниң мурнуңдагы удуртулганың алгагдалдары-биле венгр ажылчы массаларның болгаш аныяктарның таарымчас чоруун ажыглаан империалистиг агрессиг бөлүктер болгаш венгр контрреволюстуг илегеттер күткүп үндүрген. Олар Венгрияда социалистиг тургузугну узуткаарын, фашистиг диктатураны катап тургузарын болгаш оон Европага дайынның одаан тургузарын оралдашканнар; олар Венгрияга боттарының сүлчээзи-биле социалистиг чурттарны бышкаландырар болгаш оларны чаңгыс-чаңгыстап тыпча шавар дээр боттарының бодалдарын боттандырар дээш орук үндүрүп алырын оралдашканнар.

Контрреволюстуг күштерни Венгрияның Социалистиг ажылчын партиязының болгаш Ажылчын-Тараачын Революстуг Чазактың удуртулгазы-биле база Совет Эвилелиниң дузазы-биле венгр улустуң дүрген чылча шапканы тайбынның болгаш социализмниң хереэниң улуг тиилелгези болуп турар.

Контрреволюстуг үймээнни узуткаар талазы-биле венгр улуска дузаны көргүскени, Совет Эвилели Венгрияның болгаш социалистиг өске-даа чурттарның ажылчы чоннарының мурнунга болуушкун интернационалчы хүлээлгезин күүсеткен, ол чорук бүгү делегейге тайбынның камгалаарының эрге-ажыктарынга дээди черге-зи-биле таарыжып турар.

Сөөлгү үениң дургузунда империалистиг агрессиг бөлүглежиишкиннер соок дайынны күштелдирип турар болгаш Совет Эвилелинге удур, коммунизмге удур, тайбынның хереэнге удур сүлчээлежикчи ажыл чорудулганы кылып турар. Ол бодалдарның мурнунга серемчилелдиг болуру эргежок чугула. Совет Эвилели болгаш Кыдат бүгү-ле социалистиг чурттар-биле акы-дуңмалышкы найырал-биле болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында хүлээлгелер-биле холбаалыг. Империалистиг агрессиг күштерниң капиталистиг чурттарны хоралап турулдурарынче угланган кандыг-даа аничук-чөңгээлиг үүлгедиглери эң-не шиитпирлиг ойтур шавыышкынга таваржыр.

4.

Ийи чурттарның Чазактарының даштыкы политиказының чайгылыш чок үндезини болза амгы-амгы социал системаларлыг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ турарының принцивин амыдыралга боттандырары болур дээрзин Талалар база дагын бадыткааннар.

Совет Эвилели биле Кыдат тайбың кожа-хелбээ турарының беш принциптеринге үндезилээш хөй-хөй күрүнелер-биле найыралдың болгаш кады ажылдажылганың харылзааларын хөгжүдүп турарын, ынчангаш бүгү делегейде тайбынга идиг берип турарын Ийи Талалар сеткил ханыышкын-биле демдеглеп турлар.

Американың Каттышкан Штаттарынга хамаарыштыр Совет Эвилели болгаш Кыдат ол чурт-биле база-ла тайбың кожа-хелбээ турарынче чүткүп турар болгаш ол угланыышкынга чогуур күжениишкиннерин кылган. Америк монополистиг бөлүктерниң делегейге тергиидээшкинче чүткүлдери, агрессия болгаш дайынче белеткел талазы-биле оларның политиказы улустар аразының харылзааларын хөгжүдеринге моондак болуп турары болгаш ылангыя Совет Эвилелиниң болгаш АБШ-тың аразында, а ол ышкаш Кыдаттың болгаш АБШ-тың аразында харылзааларны экижидеринге моондак болуп турары хараазанчыг. Американың Каттышкан Штаттары Кыдат Улус Республикага хамаарыштыр өжээнниг политиканы чорудуп турар. Ынчаарга АБШ-тың өжээнниг политиказы тураажок, Кыдат Улус Республика чүгле догуннап үргүлчүлеп турар эвес, харын социалистиг оруктап чечишкинниг хөгжүп, быжыгып болгаш чечектелип турар. Кыдат Улус Республикага хамаарыштыр АБШ-тың ындыг бүдүш чок политиказы чүгле бүгү делегейде тайбынның эрге-ажыктарынга улуг хораны таварыштырып турар эвес, харын Американың Каттышкан Штаттарының бодунга-даа эки чүнү-даа бербес.

Совет-япон дипломаттыг харылзааларның катап тургустунганынга Ийи Талалар байыр чедирип турар болгаш кыдат-япон харылзааларны чогумчударынга улам ыңай идиг бээри хүн айтырыынга тургустунган турар ужурлуг деп Ийи Талалар санап турлар. Японияның Совет Эвилели-биле болгаш Кыдат-биле найыралдыг болгаш кады ажылдажылгазын быжыглаары чүгле ССРЭ-ниң болгаш КУР-нуң эрге-ажыктарынга эвес, харын япон улустуң амыдыралчы эрге-ажыктарынга база таарыжып турар.

Совет болгаш Кыдат Чазактар төлээлери олар немец, корей болгаш вьетнам улустарның тайбынга болгаш демократияга үндезилээш боттарының чурттарын каттыштырарынче угланган күжениишкиннерин деткип турарын база дагын бадыткааннар.

Бүгү-ле кылыы хагдынчак шериг бөлүглежиишкиннерин коллективтиг тайбынның болгаш коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазы-биле солуттунган турар ужурлуг деп Ийи Талалар санап турлар. Багдадтың шериг эвилели болур Варшава Керээзин Соңгу-атлантиканың агрессиг шериг керээзин чарганының соонда Европаның социалистиг чурттары тургузар ужурга таварышкан. Варшава Керээзиниң киржикчилери чурттар Соңгу-атлантика болгаш Варшава Керээлерин узуткаар болгаш оларны Европага коллективтиг айыыл чок чоруктуң дугайында керээ-биле солуур дээш чайгылыш чок демисежип турар. Ийи чурттарның Чазактары Манила болгаш Багдад керээлерин узуткаар дээш, оларны Азияның болгаш Оожум океанның районунга коллективтиг тайбың дугайында керээ-биле солуур дээш база демисежип турар.

Чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында айтырыгның талазы-биле дүгүржүлгаларны улуг күрүнелерниң чедип алыры делегейниң амгы байдалынга бирги черге ужур-дузалыг деп Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың Чазактары санап турар. Кыдат чазак чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында Совет чазактың 1956 чылдың ноябрь 17-деги саналдарынга деткимчени илергейлеп турар болгаш ол саналдарны хүлээп алыры бүгү чурттарның аразынга бүзүрежилгениң тургузарының оруунга, тайбынны быжыглаарының оруунга чугула базым болур ийик деп санап турар. Чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында кижи төрелгетенниң ойу келген амыдыралчы эрге-ажыктарынга таарышкан дүгүржүлгаларны чедип алырынга боттарындан хамаарышкан бүгү-ле чүүлдерни Ийи Чазактар кылырлар.

5.

Социалистиг чурттарның сырый чаңгыс эви болгаш найыралдыг кады ажылдажылгазы социализмниң хереэн камгалаарының болгаш бүгү делегейге тайбынны быжыглаарының илегелдиг магадылалы болуп турар. Империалистиг агрессиг бөлүктер социалистиг чурттарга удур хоралакчы болгаш чөңгээчи ажыл чорудулгазын күштелдирип турар амгы байдалдарда социалистиг чурттарның аразынга чаңгыс эпти болгаш кады ажылдажылганы улам ыңай быжыглаары онза чугула ужур-дузалыг болуп бар чыдар.

Социализмниң чурттары коммунизмниң идеязы-биле болгаш хереэ-биле каттышкан, ынчангаш оларның аразында харылзаа байдалдар марксизм-ленинизмниң өөредиинге, пролетарскы интернационализмниң принциптеринге үндезилеп турар. Оон-биле кады социалистиг чурттар болза хамаарышпас болгаш бот эргелиг күрүнелер болуп турар, а оларның аразында харылзаа байдалдар база национал деңг эргениң ленинчи принциптеринге үндезилендир тургустунуп турар. Социалистиг чурттарның аразында ындыг харылзаалар чаа хевирниң делегей харылзаалары болуп турар. Ол харылзаалар эң-не дээди эрге-ажыктарга — империализмге удур демиселдиң ниити хереэнге тиилелгеге, амгы-амгы чурттарга социализм тургузуушкунунуң хереэнге тиилелгеге, коммунизмниң тиилелгези дээш демиселдиң ниити хереэнге тиилелгеге чагырткан. Совет Эвилелиниң болгаш Кыдаттың интернационалчы дээди хүлээлгези болза үстүнде айыттынган принциптерге үндезилээш социалистиг чурттарның чаңгыс эвин быжыглаары болгаш күштелдирери болур деп Ийи Талалар санап турлар.

Империалистерниң шовинизмин, национализм кызыы сеткиишкиннерни болгаш национал чөңгээлежиишкинниң чамдык артыышкыннарын социалистиг чурттарның чаңгыс эвин турулдурарынга болгаш чарылдырарынга ажыглаар дээр кара сагыштыг бодалдарын кедизинде барып хөй-хоозун чүве-дир деп саназа чогуур.

Социалистиг чурттарның аразында харылзаа байдалдарның талазында үндезин чөрүлдээлер болгаш эрге-ажыктарның үскүлежиишкиннери чок болгаш турбаан-даа. Эрткен үеде оларның харылзаа байдалдарынга чамдык алдагдалдар болгаш четпестер турган-даа болза оларны амгы үеде ажып эрттип турар болгаш узуткап турар. Оон ангыда, ол алдагдалдар болгаш четпестер социалистиг чурттарның аразында харылзааларда үндезин болгаш кол таланы — дузалажылганы болгаш кады ажылдажылганы канчаарга-даа хөлегелеп шыдавас. Социалистиг чурттарның аразында харылзаа байдалдарның кандыг-даа айтырыглары шынчы сүмележилгелерниң болгаш эш ёзузунуң чугаалажылгазының аргазы-биле чаңгыс эпке үндезилээш долузу-биле шиитпирлеттинип болур дээрзиниң дугайын фактылар херечилеп турар. Социалистиг чурттарның чаңгыс эвин болгаш оларның харылзаа байдалдарында амгы-амгы чурт бүрүзүнүң хамаарышпас чоруун чер-ле шыны-биле дүүштүрүп болур.

Совет Эвилелиниң социалистиг өске чурттар-биле найыралын болгаш кады ажылдажылгазын хөгжүдериниң база улам ыңай быжыглаарының үндезиннериниң дугайында Совет чазактың 1956 чылдың октябрь 30-деги Декларациязы база Совет чазактың ол Декларациязын деткиир дугайында Кыдат чазактың 1956 чылдың ноябрь 1-деги медеглели долу деңг эргеге, девискээр талазы-биле бүдүн турар чорукту, күрүне талазы-биле хамаарышпас чорукту болгаш бот эргени хүндүлээринге база иштики херектерни кайы-кайызының холгаарлаавазынга үндезилээш социалистиг күрүнелерниң сырый каттыжыышкынын күштелдирериниң эргежок чугулазын онзалап демдеглээн. Социалистиг күрүнелер айыттынган принциптерге үндезилээш боттарының харылзаа байдалдарын хөгжүдүп болгаш быжыглап турарынга холбаштыр Ийи Талалар боттарының сеткил ханганың илергейлеп база олар социалистиг чурттарның аразында найыралдыг кады ажылдажылганы улам ыңай быжыглаарынга бүгү күжениишкиннерин салырын медеглеп турлар.

6.

Совет Эвилелиниң болгаш Кыдаттың найыралы биле чаңгыс эви социалистиг күрүнелерниң улуг чаңгыс эвиниң эң чугула фактору болуп турар. ССРЭ-ниң болгаш Кыдаттың аразынга найырал, эвилел болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында Керээни 1950 чылда чарган үеден бээр ийи чурттарның аразында найыралдың болгаш кады ажылдажылганың харылзаалары улуу-биле хөгжээнин, ийи чурттарның улустары мөңге шагда чаңгыс аай кылдыр сырый каттышканын Ийи Талалар чаагай сеткил ханыышкын-биле демдеглеп турлар. Совет Эвилелиниң болгаш Кыдаттың улуг эвилели база ийи чурттарның бузулбас чаңгыс эви бүгү делегейде тайбынның чугула чөленгиижи болуп турарының дугайын сөөлгү каш чылдарның фактылары херечилеп турар.

Совет Эвилели болгаш Кыдат политиктиг, экономиктиг база культурлуг талаларга ийи чурттарның аразында дузалажылганың болгаш кады ажылдажылганың харылзааларын моон соңгаар-даа бүгү хемчеглер-биле хөгжүдер, социалистиг чурттарның чаңгыс эвин камгалаарының болгаш быжыглаарының хереэнге бүгү күжениишкиннерин салыр, бүгү делегейге быжыг тайбың дээш демиселге тайбынга ынакшылдыг бүгү чурттарның болгаш улустарның күзел-чүткүлдерин каттыштырарын үргүлчүлээр.

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы
Н. А. БУЛГАНИН

Кыдат Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Премьери болгаш Даштыкы Херектер Министри
ЧЖОУ ЭНЬ-ЛАЙ

Москва, 1957 чылдың январь 18.

Кыдат Улус Республиканың Чазак төлээлериниң Совет Эвилелинден чорутканы

Совет чазактың чалалгазы-биле ССРЭ-ге туруп турган, Күрүне Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лай баштаан КУР-нуң чазак төлээлери январьның 18-те Москвадан Ташкентиже «ТУ-104» самолет-биле чорупканнар.

Кыдат аалчыларны Н. А. Булганин, Л. М. Каганович, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, М. З. Сабуров, Н. С. Хрущев, Д. Т. Шепилов, Н. М. Шверник, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. А. Яснов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары А. Ф. Горкин болгаш оон-даа өскелер үдээннер.

Аэродромга Москваның ажылчы чоннарының хөй санныг төлээлекчилери, Москвада кыдат элчин черниң ажылдакчылары база туруп турганнар.

КУР-нуң чазак төлээлериниң чоруурун холбаштыр аэродромга хүндүлүг таңныылды тургускан турган, Кыдат Улус Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң күрүне гимннерин күүсеткилээн.

Аалчылар ужудуп чорууруунуң мурнунда совет чазактың баштыңы эш Н. А. Булганин чүве чугаалаан.

Оон соонда эш Чжоу Энь-лай чүве чугаалаан.

Кыдат аалчылар-биле кады Узбекистанның найыслалынче КУР-нуң ССРЭ-де элчини Лю Сяо, ССРЭ-ниң КУР-да элчини П. Ф. Юдин, ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер министриниң оралакчызы Н. Т. Федоренко, ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министерствозунуң харыысалгалыг ажылдакчылары ужудуп чорупканнар.

• • •

ТАШКЕНТ, январь 19. (СЭТА). Январьның 19-та эртен Узбекистанның найыслалынга Кыдат Улус Республиканың эш Чжоу Энь-лай баштаан чазак төлээлери чеде бергеннер.

Аэродромга ажылчы чоннарының хөй санныг төлээлери чыглып турган. Аалчыларны уткуп алыры-биле Узбек ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Ш. Р. Рашидов, Узбекистанның КП ТК-ның Секретарьлары эштер Р. Е. Мельников, А. А. Алимов, министрлер, ССРЭ-ниң болгаш Узбек ССР-ниң Дээди Советтериниң депутаттары, хөй-ниитиниң төлээлекчилери чеде бергилээн.

Аалчыларга эш Ш. Р. Рашидов байыр чедирген. Харыы чугаазынга эш Чжоу Энь-лай чылыг уткуп алыышкын дээш бодунуң четтиргенин илереткен.

Үр эвес дыштанганының соонда аалчылар болгаш оларны үдээн кижилер Орджоникидзе районнуң «Кызыл Узбекистан» колхозка чорааннар.

Аэродромга эргим аалчыларны үдеп чоруурлары-биле хүндүлүг таңныылды тургускан турган болгаш КУР-нуң, Совет Эвилелиниң болгаш Узбек ССР-ниң Күрүне гимннерин күүсеткилээн.

Эштер Ш. Р. Рашидов болгаш Чжоу Энь-лай чугаа солушканнар. Эштер Чжоу Энь-лай болгаш Хэ Лун үдээннер-биле мендилежип чарылгаш, самолетче чорупканнар. Самолет Афганистанның найыслалы—Кабулче углаан чорупкан.

Чжоу Энь-лайның Кабулда чеде бергени

КАБУЛ, 19. (СЭТА). Афганистанның Премьер-министри Мухаммед Дауттуң чалалгазы-биле бөгүн Кабулда КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң премьери Чжоу Энь-лай, Премьерниң оралакчызы Хэ Лун болгаш оларны үдээн кижилер чеде бергеннер.

Кабулдуң аэродромунга аалчыларны Афганистанның Премьер-министри Мухаммед Дауд, Премьер-министриниң бирги оралакчызы Али Мухаммед, Премьер-министриниң оралакчызы болгаш даштыкы херектер министри Мухаммед Наим, афган чазактың кежигүннери, ССРЭ-ниң Кабулда элчини М. В. Дегтярь, КУР-нуң элчини Дин Го-ю, Кабулда туруп турар дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары, КУР-нуң элчин черниң ажылдакчылары болгаш өскелер-даа уткааннар.

Аэродромга Мухаммед Дауд болгаш Чжоу Энь-лай кыска чүве чугаалааннар.

КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лай баштаан Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлериниң алдары дээш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганинга болган хүлээп алыышкын

ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин январьның 18-те кежээ Кремльдиң Улуг ордузунга Кыдат Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лай баштаан Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлериниң алдары дээш хүлээп алыышкын кылган.

Хүлээп алыышкынга Кыдат Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лай, Премьериниң оралакчызы Маршал Хэ Лун, КУР-нуң Даштыкы херектер министриниң оралакчызы Ван Цзя-сян, КУР-нуң ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг Элчини Лю Сяо, база КУР-нуң чазак төлээлериниң үлеп чоруур кижилер олурушкан.

Совет таладан хүлээп алыышкынга эштер К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, М. З. Сабуров, Н. С. Хрущев, Д. Т. Шепилов, Е. А. Фурцева, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының оралакчылары М. П. Тарасов болгаш А. Сарыев, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдиң Совединиң Даргазы П. П. Лобанов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединиң Даргазының оралакчызы П. Т. Комаров, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары А. Ф. Горкин, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. А. Яснов, ССРЭ-ниң КУР-да Элчини П. Ф. Юдин, ССРЭ-ниң Министрлери, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттары, Совет Эвилелиниң маршалдары, Совет Армияның генералдары, Моссоветтиң күүскомунуң Даргазы Н. И. Бобровников, хөй-нийти организацияларының, төп албан черлериниң болгаш ведомстволарның удуртукчулары, аңаа каш министерстволарның харыысалгалыг ажылдакчылары, эртемниң болгаш культураның ажылдакчылары, совет болгаш даштыкы журналистер турган.

Аалчыларның аразынга ССРЭ-де туруп турар дипломаттыг төлээлер черлериниң баштыңнары, элчин болгаш төлээлекчи черлериниң ажылдакчылары база турган.

Хүлээп алыышкынга Кыдат Улус Республиканың Даргазы эш Мао Цзэ-дун болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш К. Е. Ворошилов дээш кундага көдүрүлээн. Хөгжүм ССРЭ-ниң болгаш КУР-нуң Күрүне гимннерин күүсеткен.

Кыдат өнүүктерге болгаш бүгү-ле олуржуп турганнарга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин чүве чугаалаан.

Эш Н. А. БУЛГАНИННЫҢ чугаазы

Эргим эш Чжоу Энь-лай!
Хүндүлүг аалчылар!
Эштер! Өнүүктер!

Бүгү олуржуп турарларның мурнундан, чазактың, партияның болгаш бистиң бүгү совет улустуң мурнундан Кыдат Улус Республиканың эш Чжоу Энь-лай баштаан чазак төлээлеринге борта байыр чедирерин мензэ чөпшээреп көрүңер.

Кыдат эштерниң Москвага туруп турганының үезинде эң-не найыралдыг болгаш эш-хуузунуң бот-бодун билчир байдалга эрткилээн чугаалажыышкыннарны бис олар-биле кылган бис.

Делегейниң эң чугула айтырыгларының болгаш бистиң ийи чурттарывыстың аразында харылзааларының айтырыгларының талазы-биле үзел-бодалдарның бүрүн бот-боттарын билчири болгаш дүгжүп турары чугаалажыышкыннарга илеретинген.

Бөгүн бис чазак төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннарның түңнелдериниң дугайында кады меделгелге ат салыр бис. Ол меделгел улуг политиктиг болгаш төөгүлүг ужур-уткалыг документ болур. Социалистиг чурттарның аразында амгы үеги харылзааларны тодарадып турар бүгү-ле чаа чүүлдерни ол документиде көргүнчүктелдирген: ол дээрге коммунизм дээш, тайбың болгаш улустарның аас-кежии дээш демиселдиң улуг сорулгазы-биле сырый каттышкан деңэргелиг күрүнелерниң харылзаалары болур.

Делегей байдалының чамдык чымчаашкынының үезиниң соонда Азияда, Африкада болгаш Европада дүшкүүрлүг чорукту чаа күштелиишкиниң фактызының мурнунда бис ам база туруп турар-дыр бис. Ол чорук Англияның, Францияның болгаш Израильдиң Египетке удур агрессчи үүлгедиглери-биле, Венгрияга үйнээнни организастаан империалистерниң үрегдекчи ажыл-чорудулгазы-биле болгаш американ монополистерниң Араб Чөөн чүкте чаа эжелекчи угланыышкынын чарлаан «Эйзенхауэрниң доктриназы-биле» болганы билдингир болгай.

Чооккy болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң тускай хамаарышпас чурттарынга удур, социалистиг хөгжүлдениң орууна турупкан чурттарга удур империалистерниң походунга социалистиг лагерьниң чурттарының улам улуг сырый каттыжыышкынын, бүгү делегейге тайбың дээш, национал тускай хамаарышпас чорук дээш демисежип турар күштерниң таарыштыр тургузуушкунун бис удур тургузар ужурлуг бис.

Социализм чурттарының чаңгыс эви—бистиң моон ынайгы чедиишкиннеривистиң шиитпирлиг негелдези болгаш тайбыңның канчаар-даа аажок улуг фактору болур.

Деңэргелиг чорукка үндезилээш найыралдыг хөгжүлдери, социалистиг лагерьниң чурттарының чаңгыс эвин быжыглаары, тайбың дээш демиселге бүгү чурттарның күштерин таарыштыр тургузары—бо дээрге ам кол сорулга.

Ийи улуг—совет болгаш кыдат улустарның найыралы болгаш кады ажылдажылгазы, бистиң даштыкы болгаш иштики сорулгаларывыс кандыг-даа нарын болгаш берге болза, оларны бис ынавыла шиитпирлеп шыдаар бис дээрзиниң үндезини болур.

Совет болгаш Кыдат улустарның найыралы болгаш кады ажылдажылгазы дээш кундага көдүрерин саналдап тур мен!

Кыдат Улус Республиканың улам ыңай чечектелиишкини болгаш быжыглаңыышкыны дээш!

Кыдаттың Күрүне Чөвүлелиниң Премьери эш Чжоу Энь-лай дээш!

Кыдат чазак төлээлери дээш!

• • •

Харыы сөс-биле Кыдат Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лай чүве чугаалаан.

Эш ЧЖОУ ЭНЬ-ЛАЙНЫҢ чугаазы

Эргим эш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы!
Эргим эштер болгаш өнүүктер!

Бистиң төлээлериң амгы келиишкининиң үезинде Совет Эвилели, Совет чазак болгаш совет улус байырлалдыг ужуражыышкынны болгаш чылыг хүлээп алыышкынны биске көргүстү. Чер болганга-ла улуг совет улустуң кыдат улуска акы-дуңма найыралын сагтып бодап чордувус. Совет чазакка болгаш совет улуска чүректиң ханызындан четиргенивисти база катап илередир дээш бо таварылганы ажыглаксап тур мен.

Бо, 1957 чылда Улуг Октябрь революциязының 40 чыл оюу болур. Совет Эвилелиниң алдарлыг Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле совет улус, деңнел чок бергелерни ажып тиилээш, бир дугаар социалистиг күрүнени тургускан болгаш амгы үеде коммунистиг ниитилелди тиилелгелиг-биле тудуп турар. Социализм тургузуушкунунуң талазы-биле Кыдатка болгаш өске-даа социалистиг чурттарга Совет Эвилели кайгамчык улуг дузаламчыны көргүскен. Бүгү делегейниң дарлаткан улустарының болгаш хамаарылгалыг чурттарының боттарының тускай хамаарышпас чоруу дээш демиселиниң херээнге, чер бөмбүрзээниң улустарының демиселиниң херээнге, тайбыңны хевээр тургузары болгаш быжыглаары дээш херекке Совет Эвилели канчаар-даа аажок улуг деткиичени көргүскен болгаш чугула салыышкынны кылган. Улуг совет улустуң 40 чылдарның дургузунда бүгү делегей ужур-дузалыг болуп турар чедиишкиннерни чаап болгаш херекке албайн барып болбас.

Октябрьның Улуг революциязы кыдат улуска марксизмни чедирип берген болгаш кыдат революцияның тиилээринге өрүкту ажыдып берген. Социализм тургузуушкунунуң херээнге кыдат улус Совет Эвилелинден сеткилдиг ханызындан акы-дуңма дузаламчыны алган.

Кыдат улустуң тиилелгелери болгаш чедиишкиннери улуг совет улустуң талазындан деткимчеден болгаш дузаламчыдан кезээде чарылбас.

Бистиң ийи чурту пролетарлыг интернационализм сырый харылзаштырып турар. Бистиң чурттарывыстың аразында бузулбас акы-дуңма найырал шагда-ла тургустунган. Кыдат болгаш Совет Эвилелиниң аразында мөңге найырал бистиң ийи чурттарывыстың улустарының болгаш бүгү-ле дешпилгелиг кижи төрелгетениниң эрге-ажыктарынга дүгжүп турар дээрзин кыдат улус бодунуң хуу дуржулгазындан ханызы-биле билип турар.

Чоокта чаа бис шуптувус акы-дуңма чурттар — Польшага болгаш Венгрияга чордувус. Нацияларның деңэргелиниң болгаш пролетарлыг интернационализмниң принциптеринге үндезилетинген социалистиг чурттарның чаңгыс эви чайгылыш чок болгаш Совет Эвилелинге баштаткан социалистиг лагерьниң чаңгыс эви, делегейде тайбыңның болгаш кижи төрелгетениниң дешпилгезиниң эң-не идегелдиг магадылалы болур дээр дугайында бистиң чайгылыш чок бүзүрелдивисти бистиң ол чорупу турганывыс база катап бадыткаан.

Бүгү-ле социалистиг чурттарның күжениишкиннериниң ачызы-биле бүгү делегей пролетариатының сырый чаңгыс эви улам быжыккан. Бүгү социалистиг чурттар амгы үеде социализмни болгаш коммунизмни улам-на чедиишкиннии-биле тургузар дээш демисежип турар. Социалистиг чурттар болгаш бүгү-ле тайбынга ынакшылдыг чурттар болгаш улустар бүгү делегейге тайбыңны камгалаарының херээнге шагда-ла кайгамчыктыг улуг күш болуп турарлар. Делегей чайгылыш чогу-биле дешпилгеже базып бар чыдар, ол орукка бергелер чугаа чокка ажып тиилетинген туруп болур. Бистиң бурунгаар шимчээшкинивиске моондак кылып шыдаптар ындыг күш делегейде чок.

Эштер, өнүүктер!

Совет Эвилелиниң болгаш Кыдаттың улустарының бузулбас найыралы болгаш чаңгыс эви дээш кундага көдүрерин саналдап тур мен!

Совет Эвилелинге баштаткан социализм лагериниң чурттарының чаңгыс эви дээш!

Улустарның аразында найырал болгаш бүгү делегейге тайбың дээш!

Бүгү делегейде тайбыңның күчүлүг чөленгиижи—Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң быжыышкыны болгаш чечектелиишкини дээш!

Совет чазактың болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының удуртукчулары эштер Ворошиловтуң, Булганинның, Хрущевтуң болгаш өске-даа эштерниң кадыы дээш!

• • •

Хүлээп алыышкынның үезинде концерт болган, аңаа Москваның эң дээре артисчи күштери киришкен.

Хүлээп алыышкын канчаар-даа аажок чылыг болгаш чүректиң ханызындан байдалга эрткен.

Кыдат Улус Республиканың элчин черинге хүлээп алыышкынга чугаалар солушканы

КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лайга баштаткан КУР-нуң чазак төлээлериниң алдары дээш январьның 17-де КУР-нуң ССРЭ-де элчини Лю Сяонуң тургусканы Кыдат Улус Республиканың элчин черинге хүлээп алыышкынга чугаалар солушкан.

Кыдат Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лай аалчыларга байыр чедирген болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш К. Е. Ворошиловтуң кадыы дээш кундага көдүрген. Хөгжүм Совет Эвилелиниң гимнизин күүсеткен.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин Кыдат Улус Республиканың Даргазы Мао Цзэ-дун дээш кундага көдүрерин саналдаан болгаш үр чылда, чаагай чурттаарын болгаш ооң төөгүлүг күрүне ажыл-чорудулгазынга чедиишкиннерни аңаа күзээн. Хөгжүм Кыдат Улус Республиканың гимнизин күүсеткен.

Оон соонда Кыдат Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лайның олурушканнарга чугаалааны:

— Бо чыл—Октябрь революциязының дөртенги чылы, Совет күрүнени тургусканының чылы. Совет Эвилели делегейде бир дугаар социалистиг күрүне. Совет Эвилелиниң чыып алган дуржулгазы болгаш чедиишкиннери хөйнүң дугайын чугаалап турар. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюу дээш борта ам-на кундага көдүрерин мензэ чөпшээреп көрүңер. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. А. Булганинның кадыы болгаш үр чыл чурттаары дээш, Совет Эвилелиниң улам ыңай чедиишкиннери дээш кундага көдүрерин чөпшээреп көрүңер. **(Адыш часкаашкыны).**

Совет Эвилелиниң болгаш Совет улустуң адрезинге эш Чжоу Энь-лайның чугаалаан эки сөстери дээш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин улуг четтиргенин илереткен.

— Бистиң Совет күрүневистиң туруп турарының дөртен чылы дээш биске силер байырны чедирдиңер,— деп Н. А. Булганин чугаалаан. Ол байырлал ноябрьда болур болза-даа, силерниң чедирген байырыңарны бис сеткил ханыышкын-биле хүлээп алгаш, ол чедирген байырыңар дээш силерге четтирип тур бис. 40-кы чыл ам эгелей берген болгаш бис, чугаажок ноябрь айга чедир чурттаар болгаш ноябрьның байырлалын кезээдегизи ышкаш, харын-даа артык эки байырлаар бис. Ынчангаш бис бөгүнгү чедирген байырны ынавыла сактыр бис. Бистиң улуг байырывысты бис кады ужуражыр болзувусса улам эки.

А ам улуг кыдат улустуң шылгарангай күрүне ажылдакчызы—бистиң эргим өңнүүвүс эш Чжоу Энь-лайга бистиң сеткил-бодалывысты илередирин чөпшээреп көрүңер. **(Адыш часкаашкыны).**

— Силерге ужуражып келген бо таварылгага болгаш силерге, эш Чжоу Энь-лай, база силер-биле кады Совет Эвилелинге чедип келген өске-даа аалчыларга — эштер Хэ Лунга, Ван Цзя-сянга, Кыдат Улус Республиканың хүндүлүг элчини Лю Сяога байыр чедирерин болгаш силерниң нүүрүңер-биле улуг кыдат улуска байыр чедирерин бис көңнүг өөрүп тур бис,— деп Н. А. Булганин уламчылаан.

Н. А. Булганин КУР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң Премьери эш Чжоу Энь-лай дээш кундага көдүрген болгаш бүгү олуржуп турганнарның, бүгү совет кижилерниң өмүнээзинден кадык, үр чылда чурттаарын болгаш ажыл-чорудулгазынга чедиишкиннерлиг болурун аңаа күзээн. **(Адыш часкаашкыны).**

Оон соонда Кыдат Улус Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң Премьери Чжоу Энь-лай чүве чугаалаан.

—Өнүүктер болгаш эштер! Октябрь революциязының үгер-бооларының дааштаашкыны биске марксизмни чедирген деп эш Мао Цзэ-дун биске чугаалаан. Бодунуң күштериң Совет Эвилелиниң дуржулгазы-биле организастап алганының соонда, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының дуржулгазын өөренип алганының болгаш ону Кыдатта тодаргай байдал-биле дүгжүштүргениниң соонда кыдат революция тиилелгени чаалап алган. Моон ужурунда ооң удуртукчу ролю дээш, Совет Эвилелинге четтирип турар бис. Моон ужурунда бистер, кыдат коммунистер, социалистиг оруу-биле чоруп турган бодувустуң тиилелгелеривисти чаалап алган бис деп чугаалаар бис.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Бирги секретары эш Н. С. Хрущевтуң кадыы болгаш үр чурттаары дээш кундага көдүрерин саналдап тур мен. **(Адыш часкаашкыны).**

Оон соонда эш Н. С. Хрущев чүве чугаалаан.

Эш Н. С. ХРУЩЕВТУҢ чугаазы

Эргим эштер, өнүүктер!

Бистиң бөгүнгү ужуражыышкынывыс—частың байырлалы ышкаш сагындырып турар улуг байырлал болур. Чаңгыс сорулганың кижилери найыралдыы-биле кады ужуражып, ажык, чүректиң ханызындан чугааны чорудуп, оларның бодалдары чаңгыс аай кылдыр холужуп турарын сеткил бодаары ышкаш оон эки чү турар боор. Хрущев канчап делегей империализминге дегбейн чүве чугаалаптар чоор деп чамдыктар кайгай берип болур болза-даа **(Залга шимээн болган. Адыш часкаашкыны),** делегей империализминиң темазынга, ооң пландарынга болгаш өнчүк-чөңгээлеринге хамаарыштыр чүве чугаалаарын күзевейн-дир мен. Мензэ ол чиик эвес-тир дээрзин миннир ужурлуг мен: ол темага хамаарышпас дээш күзелдиң улуг күжениишкини негетинер апаар. Ынчалза-даа бөгүн бистиң найыралдыг ужуражыышкынывыс канчаар-даа аажок эки болгаш өөрүшкүлүг-дүр, ынчангаш ону империализм дугайында чугаалар-биле хөөн карартыр күзелим чок болуп тур. **(Залга шимээн болган. Адыш часкаашкыны).**

Сөөлгү үеде Барыын чүкте бисти «сталинисчилер», «сталинчылар» деп буруудадып турар. Орта харыы кылдыр, бистиң билиивисте «сталинисчи» дээрге, Сталинның бодубиле бир демей, коммунист деп улуг аттан хоорулбас деп чаңгыс удаа эвес медеглеп турган бис. Революцияның херээниң дугайында, бистиң аңгы талазы-биле дайзыннарывыска удур революстуг демиселге пролетариаттың аңгы талазыбиле эрге-ажыктарын камгалаар дугайында чугаа болуп турда, Сталин марксизм-ленинизмниң херээн мэадырлыг болгаш эптеш чок камгалап чораан. Сталин багай коммунист чораан дээш эвес ону шүгүмчүлеп турган бис. Бис ону чамдык хажыдыышкыннары, таарымча чок шынары дээш, ол улуг алдагалдарны кылган дээш шүгүмчүлеп турган бис. Ол таарымча чок шынарны кымның-даа мурнунда Ленин көрүп каан. Сталинның ол четпестерин болгаш алдагалдарын Владимир Ильич айтып турган. Ынчалза-даа бодунуң амыдырал-чурттаалгазының сөөлгү үезинде Сталин ленинчи сагындырыгларны уттупкан. Бистиң херээвиске богарал чедирген хажыдыышкыннарының болгаш алдагалдарының Сталинга турганы багай болбайнаан. Ынчалза-даа, алдагалдарны кылып, хоойлу дүрүмнүң үрээшкинин бодуруп турган безин, ол ону революцияның чаалап алыышкыннарын, социализмниң херээн камгалаарының эрге-ажыктарынга кылып турар мен деп Сталин ханы бүзүрелдиг турган. Сталинның коргунчуг алдагалдары ында болган. Үндезин, кол чүүлдер талазы-биле,—а марксистер-ленинчилерге үндезин болгаш кол чүүл дээрге ажылчын аңгының эрге-ажыктарын, социализмниң херээн камгалаары, марксизм-ленинизмниң дайзыннары-биле демисежири болгай,—ол үндезин болгаш кол чүүл талазы-биле Сталинның демисежип чорааны ышкаш коммунист бүрүзү шак ынчаар демисежип билир болза кончуг-ла эки болур ийик. **(Диммиттиг адыш часкаашкыны).**

Коммунизмниң дайзыннары «сталинисчи» деп сөстү өөнчиин чогаадып алганнар болгаш ону аъттыныышкын сөзү кылырын оралдажып турарлар. Бодувустуң амыдырал-чурттаалгавысты ажылчын аңгының болгаш ооң дайынчы маңнайы—ленинчи партияның эрге-ажыктары дээш революстуг демиселге берген марксисчилер-ленинчилер бистерниң бүгүдевиске Сталинның ады марксизм-ленинизмден хоорук эвес. Моон ужурунда Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының бежиглиннери болур бистиң кижи бүрүвүс марксизм-ленинизмниң херээнге, ажылчын аңгының эрге-ажыктары дээш демиселдиң херээнге, ол херекке Сталинның шынчы чорааны ышкаш шак ындыг шынчы болур күзелдиг. **(Адыш часкаашкыны).**

Сталинның четпестерин болгаш алдагалдарын бистиң шүгүмчүлээнивистен коммунизмниң дайзыннары халбактанырын оралдажып, ол шүгүмчүлелди боттарының сорулгаларынга ажыглаарын оралдажып турганнар. Сталинның бодунга чүдүүр чоруун шүгүмчүлээнин бистиң тургузуувустуң үндезиннеринге удур, марксизм-ленинизмниң үндезиннеринге удур углаарын олар күзеп турганнар. Ынчалза-даа оортан чү-даа болбаан болгаш чү-даа болбас, дээргилер! Боттарыңарның кулактарыңарны көрүнчүк чокка көру албазыңар ышкаш, силер ону кыла албас силер. **(Улус катырышкан. Адыш часкаашкыны).**

Ийи улуг социалистиг чурттарның төлээлериниң ужуражыышкынын демдеглеп турган, ол ужуражыышкынны бис частың байырлалы, бистиң акы-дуңма улустарывыстың аразында үзүлбес болгаш мөңге найыралының быжыглаңыышкынының болгаш чечектелиишкининиң байырлалы деп адаар эргелиг бис. Ол дээрге улуг чаңгыс эптиң байырлалы, чүге дээрге бистиң үзел-бодалдарывыс чаңгыс аай, бодалдарывыс чаңгыс аай, ажылчын аңгының херээниң тиилелгези дээш, социализмниң болгаш коммунизмниң херээниң тиилелгези дээш тулудунга чедир демисежиринге бистиң күзел-соруувус чаңгыс аай, бис марксизм-ленинизмниң өөредиин удуртулга болдуруп турар бис. Совет улусту кыдат улус-биле, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязын Кыдаттың Коммунистиг партиязы-биле төрелдештирип турар кол чүве ол.

Марксизм-ленинизмниң тиилелгези дээш демисежип турар Кыдаттың акы-дуңма Коммунистиг партиязынга бөгүн байыр чедирер бис. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).** Бистиң билиивис-биле алырга, марксизм-ленинизмниң тиилелгези деп чү чүвел ол? Делегейде социалистиг болгаш капиталистиг тургузугларның аразында чарыш чоруп турары бүгүдеге билдингир. Ол чарышка социализм тиилээр деп бис ханы бүзүрелдиг бис.

Капиталистиг тургузугнуң өлүрүнүн чайлаш чогунуң дугайында бистиң чугааларывысты холбаштыр барыын чүктүң талазындан чаңгыс удаа эвес чемелерни бис дыңнап турган бис. Ол чемелер ылангыя, мээң чамдык чугаалаан чугааларымны холбаштыр кылдыныгылаан. Капиталистиг тургузуг өлүр дээр дугайын чугаалап тура, ол чорук аңаа удур бистиң күш херегляэр хемчеглеривистиң түңнелинде болур деп бис кажан-даа бадыткавайн турган болгаш бадыткавайн турар бис. Бодунуң үезин чурттап эртирипкеш, төөгү хөгжүлдезиниң чорудулгазында төрүттүнүп келген чаа ниитилел формацияларынга орнун дужуп бериппеш, ооң мурнунда турган ниитилел формацияларының өлгүлеп турганы ышкаш, ниитки күштерниң демиселдериниң түңнелдеринде төөгүнүң ареназындан капитализм дүже бээр дээрзинге бис бүзүрелдиг бис. Чижээлээрге, чолдүрек кыраан кижиниң өлүмүнүң кирип кээриниң, херээжен кижиниң божуурунуң кирип кээриниң чайлаш чогу ышкаш, капитализмниң өлүрү база шак ындыг чайлаш чок. Чаа чүве төрүттүнүп турар, эрги чүве өлүп турар. Бис, бистиң чурттарывыска социализмни болгаш коммунизмни тургузар талазы-биле боттарывыстың ажыл-чорудулгавыс-биле чаа чүве дүрген-не тиилезин дээш чамдык хемчээлдер-биле дузалаарывыс чугаажок. Үлегерниң күжү—улуг күш. **(Диммиттиг адыш часкаашкыны).**

Кыдаттың акы-дуңма Коммунистиг партиязы дээш, ооң удуртулгазы дээш, ТБ-ның Политбюрозу дээш, эштер Мао Цзэ-дун, Лю Шао-ци, Чжоу Энь-лай, Чжу Дэ, Чэнь Юнь, Дэн Сяо-пин, Хэ Лун дээш, марксизм-ленинизмниң тиилелгелиг оруу-биле бурунгаар кады бар чыдар болгаш моон соңгаар-даа кады чоруурувус Кыдаттың Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Политбюрозунуң бүгү кежигүннери дээш кундага көдүрерин саналдап тур мен. **(Диңмиттиг, үр адыш часкаашкыны).**

Эш Н. А. Булганинның Сталинабадта чеде бергени

СТАЛИНАБАД, январь 19. (СЭТА). 1956 чылда хөвең ажыл-агыйын хөгжүдериниң талазы-биле чедиишкиннери дээш республиканың шаңнатканы Ленин орденин тыпсыры-биле бөгүн түс чериниң шагы-биле 18 шакта Таджикистанда чеде берген ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Николай Александрович Булганинны Таджикистанның найысылалы уткаан.

Байырлалдыы-биле шиметтинген аэродромга хоорайның муң-муң ажылчы чоннары чыылган. Уткаачыларның аразында — хөвең ажыл-агый ажылдакчыларының дүүн доозулган республика съездизиниң төлээлери, үлетпүрүнүң мурнакчылары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы-биле Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик атты тывыскан хөвеңниң алдаржаан мастерлери, республиканың бүгү районнарының төлээлекчилери, акы-дуңма республикалардан аалчылар.

Эш Н. А. Булганинны уткуп алыры-биле аэродромга Таджик ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш М. Рахматов, Таджикистанның БП ТБ-зының Секретарылары эштер П. С. Обносов, А. Имамов, Н. Зарипова, Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Д. А. Кунаев, Киргиз ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш А. С. Суеркулов, Туркмен ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы эш Р. Ч. Чарыев, Армян ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы эш А. Б. Шекоян, Азербайджанның хөвең ажыл-агый министри эш Г. А. Сеидов, Таджик ССР-ниң Министрлери, ССРЭ-ниң, Таджик ССР-ниң Дээди Советтериниң депутаттары чеде бергилээн. Самолеттан чадалап Н. А. Булганин үнүп келген, ону уткаачылар диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле ужурашкан. Ооң соонда эш Булганинны уткуп алыры-биле чоруп чораан Таджикистанның БП ТБ-зының Бирги Секретары эш Т. Ульджабаев, Таджик ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. Додхудоев болгаш Узбек ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш С. К. Камалов үнгүлеп келген.

Эш Н. А. Булганин Таджикистанның болгаш өске-даа республикаларның партия, совет органнарының удуртукчулары-биле хол тудуп мендилешкен, ооң соонда хүндүлүг таңныыл фронтузун эргий кылаштаан. Аалчыларга ургулар чечектер тудускулаан.

Эш Н. А. Булганин микрофонга чеде берген, уткаачыларга чүве чугаалаан.

Эш А. И. Микоянның Туркменияда чеде бергени

АШХАБАД. 19. (СЭТА). СЭКП ТБ-ның Президиумунуң кежигүнү ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы Анастас Иванович Микоян самолет-биле бөгүн Марыда чеде берген. Эш Микоян-биле кады Туркменияның БП ТБ-ның Бирги Секретары С. Бабаев, Туркмен ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы А. Сарыев чеде бергеннер.

Эш А. И. Микоянны уткуп алыры-биле аэродромга он-он муң ажылчы чоннар четкилеп келген. Мында — хөвеңниң бедик дүжүттериниң алдарлыг мастерлери, Марый, Байрам-Алий, Сталин, Молотов болгаш областың өске-даа районнарының малчыннары болгаш механизаторлары, партия, совет, профэвилел, комсомол организацияларының төлээлекчилери, өөреникчилер чыылган. Куруг хову́да суг өрүүнүн—Кара-Кум каналының тудугжулары база мааа четкилеп келген.

Эш А. И. Микоян уткаачыларга кыска чүве чугаалаан.

— Мен силерниң республикага ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даалгазы-биле силерниң чедип алган чедиишкиннериңер дээш Ленин орденин тыпсыры-биле чедип келдим,— деп эш Микоян чугаалаан. Совет чазактың өмүнээзинден силерге болгаш бүгү туркмен улуска байыр чедирип тур мен. Мен Москва хоорайдан эрте-бурунгу хоорай болур Марыга байыр дамчыдып тур мен. Хөвеңниң бедик дүжүттерин алыр талазы-биле силерге улам улуг чедиишкиннерни күзеп тур мен.

Эш Микоянның чугаазы доозулганының соонда Мары хоорайның школаларының ССРЭ-ниң улустарының кылан чараш национал хептерин кеткилээн өөреникчилери аңаа дириг чечектер тудускулаан.

Аэродромдан хоорайже чоруп олурганының бүгү дургузунда эш А. И. Микоянга ажылчы чоннар изиг байырны чедирип турганнар.

Саратов обласка Ленин орденин тывысканы

САРАТОВ. («Правданың» корр.). Саратов областа Ленин ордени тывысыры-биле холбаштыр партияның Саратов обкомунуң пленумунуң болгаш ажылчы чоннар депутаттарының областъ Советиниң сессиязының каттышкан хуралы январь 16-да Бурунениң Н. Г. Чернышевский аттыг опера болгаш балет театрынга болган. Эр, херээжен колхозчуларны, МТС-тер, совхозтар ажылдакчыларын, эртем-шинчилелдиң албан черлериниң, бүдүрүлгелерниң болгаш тудугларның ажылдакчыларын, партия болгаш совет организацияларның удуртукчуларын хуралга чалап олуруштурган.

Партия обкомунуң секретары эш Г. А. Денисов хуралды ажыткан. Саратов областъ-биле чаржып турар Сталинград болгаш Днепропетровск областарның көдээ ажыл-агыйының мурнакчыларының төлээлери хуралга киржири-биле чедип келгенин ол дыңнаткан.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң төлээлекчизи, СЭКП ТК-ның Президиуму кежигүнү, СЭКП Төп Комитединиң секретары эш М. А. Сусловка сөс берген.

Эш М. А. СУСЛОВТУҢ чугаазы

Эргим эштер!

Бур болгаш курукхан черлерни шиңгээдип ал турган, тараа бүдүрерин көвүдедириниң херээнге шылгарангай чедиишкиннерни дээш база күрүнеге 100 миллион пуд тарааны дужаар талазы-биле хүлээгелерин чедиишкиннииг күүседкени дээш Саратов областы Совет Социалистиг Республикаларының Эвилелиниң Дээди Советиниң Президиуму Ленин ордени-биле шаңнаан. Чазактың ол бедик шаңналын бөгүн силерниң обласка тыпсыр аас-кежиктиг болдум. **(Адыш часкаашкыны).**

Областы ниити шаңнааны-биле чергелештир бур болгаш курукхан черлерни шиңгээдип алырынга ачы-хавыяалары, 1956 чылда дүжүт ажаап алышкынының болгаш тараа белеткелдериниң чедиишкиннииг чорутканы дээш Совет чазак Саратов областың көдээ ажыл-агыйының 3.702 мурнакчыларын Совет Эвилелиниң орденнери-биле болгаш медальдары-биле шаңнаан, оон иштинде сес ажылдакчыларга Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан, 212 кижини Ленин ордени-биле, 545 кижини Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле, 1.021 кижини «Хүндүлелдиң Демдээ» ордени-биле болгаш 1. 916 кижини медальдар-биле шаңнаан.

Көдээ ажыл-агый продуктуларын, ылангыя тараа бүдүреринин талазы-биле чурттуң эң улуг областарының бирээзи болуп турар Саратов областың социалистиг көдээ ажыл-агыйы көдүрлүүшкүнде турар. Ол чорук бистиң бүгүдени өөртпейн барып шыдавас. Областың совхозтары болгаш колхозтары сөөлгү ийи чылдарның дургузунда бур болгаш курукхан черлерни шиңгээдип ап турган, тарылга шөлдерин 730 муң гектарга калбарткан. 1954 чылдыңга деңнээрге тарааның ниити чыылдазын барык ийи чартык катап көвүдеткен болгаш 1956 чылда күрүнеге 100 миллион пуд тарааны дужааган. Саратов областъ эрткен үеде ындыг хемчээлдиг тарааны бүдүрбейн турганын болгаш күрүнеге дужаавайн турганын демдеглезе чогуур. Ынчангаш эрткен көдээ ажыл-агый чылы Төрээн чурттуң мурнунга хүлээлгениң бедик сагыш сеткилин сиңниккен областың колхозчуларының, совхозтарының болгаш машина-трактор станцияларының ажылчыннарының, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң, партия, совет болгаш комсомол ажылдакчыларының аажок хөй нуруузунуң бир ап-сеткилдиг болгаш чүткүлдүг ажылы-биле демдеглеттинген деп чугаалаарының бүгү барымдаалары бар.

Областың партия болгаш совет организациялары боттарының организакчы ролюн бедиткен. Ол бүгү болза бур болгаш курукхан черлерниң улуг шөлдерин кызыа хуусаада шиңгээдип алыр, чер ажылының культуразын бедидер, агрономия эртемин эки ажыглаар болгаш көдээ ажыл-агыйның бүгү-ле ажылдарын ээзи бедик деңнелге чорудар арганы база берген.

Эштер, тарааны бүдүреринге болгаш белеткээринге Саратов областың чедиишкиннери сөөлгү чылдарның дургузунда чурттуң көдээ ажыл-агыйының ниити көдүрлүүшкүнүнүң кезиги болуп турар. Эрткен чылын Совет Эвилелинге тараа бүдүрерин улуу-биле көвүдедирин чедип алган, ол чорук колхозчуларның күш-хүнеринге тараа берилгезин бедидер база күрүне белеткелдериниң болгаш садып алышкыннарының чурумну-биле күрүнениң тараа шыгжамырынга 1955 чылдыңга бодаарга, миллиард ажыг пуд хөй тарааны урар арганы берген.

Бүгү совет кижилерниң бөгүн дурум ёзугаар чоргаарланып турары тараа дээш демиселге тиилелге бодү чедип келбээн. Ону Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле бүгү совет улустуң шудургу демисели-биле чаалап алган.

Колхозтарны болгаш совхозтарны быжыглаарынче болгаш көдээ ажыл-агыйның улуг көдүрлүүшкүнүнүң хандырарынче углаан улуг хемчеглерни Коммунистиг партияның Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели ылаң ажылдап кылган болгаш чайгылыш чок боттандырган. Социалистиг чер ажылының материал-техниктиг сууру дыка быжыккан. Чүгле сөөлгү үш чылдарның дургузунда бистиң индустриявыс көдээ ажыл-агыйга 650 муң ажыг тракторларны (15 аът күжүнге чижеглеп санаарга) берген, оларның иштинден 12 муң чыгам тракторларны Саратов областъ алган. Партия биле чазак көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин көвүдедиринге көдээ ажыл-агыйның ажылдакчыларының хууда сонуургалын көдүрген. Ол сорулга-биле тараага, картофельге, техниктиг культураларга, ногааларга, эътке, сүтке болгаш өске-даа продуктуларга белеткел өртектерин бедиткен. Колхозтарның болгаш колхозчуларның инициативазын калбартыр дээш планнаашкынны организастаарынга улуг өскерилделерни киирген. Бистиң социалистиг көдээ ажыл-агыйывыста бар кызыгаар чок курлавырларны улам долуур ажыглаар, кур болгаш курукхан черлер ышкаш ылангыя ындыг күчүлүг курлавырны тараа бүдүрерин көвүдедиринге ажыглаар деп сорулганы партия бүгү күш-биле көдүрүп үнүрген.

Совет кижилер партияның шиитпирлеринге ийи-биле каттыжып харыылаан. Коммунистиг партияның шын политиказы, колхозчуларның, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының күш-ажылчы бедик идепкейи, бистиң аныяктарывыстың эрес-шудургу күш-ажылы, партия болгаш совет органнарның организакчы улуг ажылы, хоорайның көдээге көргүскен кайгамчык улуг дузаламчызы хөй-хөй кижилерге бодатынар аргажок турган чүүлдерни боттандырар арганы берген. Үш чылдарның дургузунда 35,5 миллион гектар кур болгаш курукхан черлерни ажылдарган. Кур черлерни шиңгээдип алганы төөгүге совет улустуң шылгарангай күш-ажылчы маадырлыг чоруу болуп кезээде кирер деп дидими-биле чугаалап болур. **(Адыш часкаашкыны).**

Партияның болгаш чазактың ап чорудукан хемчеглериниң түңнелинде тарааның чүгле чыылдазын ыракта көвүдедип эвес, харын читир сееблазы, хөвен, лен, картофель чергелиг ындыг культураларны бүдүрерин харуда көвүдедип шыдаан бис.

Мал ажылынга база чедиишкиннерни чедип алган бис, ынчалзажок оон хөгжүлдезиниң темпилери ам-даа оожум болгаш мал ажылының продуктуларынга, ылангыя эътке чоннуң өзүп турар хереглелдери четчири-биле хандыртынмайн турар. Ниитиниң мал ажылының сүткүр продуктулуу бедээниң демдээзи өөрүнчүг дүр. Бир эвес үш чыл мурнунда чурттуң колхозтарынга инек бүрүзүнден сүт саалдазы чылда бир муң килограммдан биче-ле ажып турган болза, 1955—1956 ажыл-агый чылында саалда 1.597 килограмм четкен. Сүттү бүдүрерин болгаш белеткээрин көвүдеткени чоннуң сүт продуктулары-биле хандырарын кошку экижидер арганы берген.

Социалистиг көдээ ажыл-агыйның чедиишкиннери бүгү совет кижилерни өөртүп болгаш сорук киирип турар. Биске көдээ ажыл-агыйның продуктулары, бирги ээлчегде тараа хөй болган тудум-на улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң болгаш ажылчы чоннарның амыдыралчы деңнелин чайгылыш чок бедидериниң оруу-биле бурунгаар улам-на дүрген чорууп шыдаар бис.

Тараа бүдүрерин көвүдедири коммунизмни тургузар дээш демиселден, улустуң херекселиниң бүгү чүүлдериниң элбеншилдерин тургузар дээш демиселден чарылбас. Тараа хөй болган тудум, бистиң Төрээн чуртувустуң күчү-шыдалы улам-на быжыг болур.

Социалистиг индустрияның хөгжүлдезинде кайгамчык улуг чедиишкиннерниң болгаш көдээ ажыл-агыйга тиилелгелерниң ачызында бистиң чуртувуе улуг, күчү-шыдалдыг күрүне апарган. Улустар аразының бүгү айтырыгларын шиитпирлээринге шылгарангай роль Совет Эвилелинге хамаарыштыр. Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг лагерьниң өске-даа чурттарының өзүп турар күчүзү база оларның тайбыңга ынакшылдыг политиказы улустарның бүгү-ниити тайбыңның болгаш айыыл чок чоруун быжыглаарының быжыг магадылалы болуп турар. Совет Эвилелиниң, Кызат Улус Республиканың болгаш бүгү социалистиг лагерьниң тайбыңга ынакшылдыг политиказы боттарының национал хамаарышпас чоруу база империалистиг дарлалдан долу хосталга дээш колония чурттарның улустарының чорудуп турары маадырлыг болгаш чедиишкинниг демиселинге кайгамчык улуг салдарны чедирип турар.

Социалистиг чурттарның улуг-чаагай чедиишкиннери, колония улустарының национал хосталгалыг демиселиниң чедиишкиннери база колониалдыг системаның буурап дүшкени боттарының тергиилээшкини дээш кавышнайып турар болгаш тайбыңны база социализмни калчаалыг көөр хөөн чок империалистиг хардаачыларга шлергей-ле таарышпайн турар. Барыын талакы күрүнелерниң агрессчи тергиидекчи бөлүктери сөөлгү үениң дургузунда делегей байдалын чидиглендире бергени харын оон-биле тайылбырлатынып турар.

Империалистиг реакция социалистиг күрүнелерниң болгаш коммунистиг партияларның хураалениңге чарлыышкын киирер дээр болуушун оралдажышкынының дыка күштелдирген, социалистиг чурттарның политиказынга бузуревес чорукту нептередир база социализмниң идеяларының тиилелгежок хандыныкчы күжүн кошкадыр дээш демиселдиң болгаш өнчүк-чөңгээлерниң улам-на кара-сагыштыг аргаларын болгаш методтарын, үрдүнчек иштиг болгаш хоңту ажыглап турар.

Каржыланышкын-биле болгаш көөр хөөн чок чорук-биле согурарган империалистиг реакцияның күштери Венгрияга контрреволюстуг үймээнниң организастаары болгаш Египетче чепсектиг халдаашкын чергелиг ындыг бодал чок базымны безин кылган. Ынчалзажок, улуста чугаалап турары ышкаш, «аштаан бөрү сөөмке харар, араатан дайзын өшке харар». **(Адыш часкаашкыны).** Делегей реакциязының ол бүгү авантюрастыг үүлгедиишкиннери хөй чүве-дир, олар буурап дүжүүшкүнге чайлаш чок таваржыр.

Ниитиниң контрреволюцияның болгаш делегей реакциязының улус-демократтыг тургузугну болгаш венгр улустуң социалистиг чаалап алышкыннарын узуткаар. Венгрияга фашистиг ёзу-чурумнарны катап тургузар болгаш Венгрияны Европага чаа дайынның айыылдыг одаа болдурар дээн кара-сагыштыг бодалдары шак ынчаар буурап дүшкен.

Англияның болгаш Францияның империалистиг бөлүктери база оларның Израильде чалчалары хамаарышпас Египетти чылча шапкаш, оон соонда Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарынга колониалдыг кулданышкынны катап тургузар сорулга-биле Египетке удур дайынны өөскүткен. Тайбыңга ынакшылдыг күштер колонизаторларның агрессиязын үскен. Оон-биле кады египет улустуң эрес-маадырлыг демисели, бүгү делегейниң деңнелгелиг кижилерниң удурланышкынының күчүлүг үнү база Совет чазактың агрессорларга быжыг, шиитпирлиг сагындырызы шиитпирлиг ужур-дузалыг болган.

Ынчангаш, тайбыңның болгаш социализмниң күштери дайынның күштеринге бодаарга, улам-на күчүлүг болган. Англияның болгаш Францияның Чоокку база Ортаакы Чөөн чүк чурттарында туруштары кошкай берген аңгы байдалдарда Американың Каттышкан Штаттарының империалистери «Эйзенхауэрниң доктриназы» дээр колонизаторжу программаны үнүргеннер. Олар чер бөмбүрээниң ол кезээнге боттарының тергиидээшкинин бадыткаарын, эң байлак нефтилиг черлерни боттарының холунга алырын болгаш араб улустарны база дагын кулданырын күзээннер ийик. Ол чорук тайбыңга тодаргай кыжанышкынны тургузуп турар.

Ынчалза-даа, америк империалистерниң араб улустарны кулданыр дээр оралдажышкыннары англи болгаш француз империалистерниң Египетке удур авантюразының буурап дүжүүшкүн-биле доозулганы ышкаш шак ындыг буурал дүжүүшкүн-биле доостур дээрзинге чигзинмейн барып болур, эштер. Колонизаторларның үелери эрте берген, ынчангаш кезээ мөңгеде эрте берген.

Социалистиг чурттарның улустары болгаш тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустар делегей байдалының империалистиг агрессорларның үүлгедиглери-биле болунтав чамдык чидигленишкиннериниң фактызындан серемчилелди бедидериниң, быжыг тайбың дээш улустарның демиселин күштелдирериниң, коммунистиг болгаш ажылчы партияларның аразында ашы-дуңмалышкы харылзааларны улам ынай быжыглаарының, тайбыңның болгаш социализмниң теңгээ эчизинге чедир тиилээн турар төлээде социалистиг чурттарның улуг деңнел-каттыштырылгазын быжыглаарының эргежок чугулазының дугайында дүрүм ёзугаар түңнелди кылып турар. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң экономиктиг күчүзүн боттарывыстың маадырлыг күш-ажылывыс-биле ам-даа улам быжыглаар апаар бис. **(Адыш часкаашкыны).**

Эштер! Чурттуң көдээ ажыл-агыйының, оон иштинде Саратов областың көдээ ажыл-агыйының-даа хөгжүлдезинге сөөлгү чылдарда чедип алдынган чедиишкиннер чигзинниг чок. Ынчалзажок оларны үнелеп көөрде биче сеткилдиг болур болгаш оларны көдээ ажыл-агыйны улуг көдүрериниң чүгле эгези кылдыр көөр ужурлуг бис. Бо талазы-биле кандыг-даа мактанышкын хоралыг болгаш айыылдыг болур ийик. Колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-терниң ажылында четпестер болгаш алдагдалдар ам-даа эвээш эвес.

Социалистиг көдээ ажыл-агыйда бар, ам-даа ажыглатынмайн артып турар азы деңгин четпес чергелиг ажыглатынып турар көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң продуктулуун улам ынай бедидериниң кайгамчык улуг курлавырларының дугайын база бичии-даа уттуп болбас.

Чижээлээрге, көдээ ажыл-агыйның кол культураларының дүжүттүүн ап көрээлинер. Ол дүжүт, ам-даа чавыс, Саратов областа-даа болуп турарын миннир херек. Силерниң облазывар чүгле бүгү колхозтарга болгаш совхозтарга тараа культураларының дүжүттүүн мурнакчы колхозтарның болгаш совхозтарның херек кырында чедип алган деңнелинге чедир бедидип турган, тараа бүдүрерин дыка көвүдедип болур турган ийик.

Саратов областъ мал ажылының хөгжүлдезинде, ылангыя хаван болгаш хой ажылының хөгжүлдезинде чурттуң хөй-хөй облазтарындан ам-даа хоюдап турар. Саратов областъ мал ажылын хөгжүдериниң талазы-биле база мурнакчы областарны четкен турар төлээде силер эки болгаш хөй ажылдаар апаар силер, эштер. Областың колхозтарында болгаш совхозтарында хойлар болгаш хаваннар эвээш. Көдээ ажыл-агыйның ажыглалдыг 100 гектар черинге областъ чүгүйне-ле 10 центнер эътти өдүрүп турда, чижээлээрге, Балашов областъ 21 центнерни болгаш Тамбов — 25 центнер эътти бүдүрүп турар. Көдээ ажыл-агыйның ажыглалдыг 100 гектар черинге эът бүдүрер талазы-биле силер бети дээрге-ле Балашов болгаш Тамбов областарга эң кыска хуусаада чедер ужурлуг болгаш чедип болур-даа силер, эштер. Эът бүдүрериниң болгаш белеткээрин дүрген көвүдедиринге аргаларның кайы хире улуун чаңгыс чүгле эрткен чылдың дургузунда бедиин күрүнеге эътти дужаарын болгаш садарын ийи ажыг катап көвүдеткен болгаш оон-биле кады малдың баш санын дыка көвүдеткен Воронеж областың колхозтарының дуржулгазы көргүзүп турар.

Саратов областа сүттүг малдың продуктулуу база четпес. Бир эвес областың колхозтарынга бир инектен-не ортумаа-била эрткен чылын 1.645 литр сүт сагдынган болза, Балашов областың колхозтарынга бир инектен-не 2.046 литр, Тамбовтуунга — 2.134 литр, Воронежтиинге — 2.407 литр, Рязаньныынга — 2.656 литр сүт сагдынган.

Коммунистиг партияның Төп Комитеди болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели көдээ ажыл-агыйның ажылдакчыларын 1957 чылды көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларын хөгжүдеринге эргилделиг чыл кылырынче кыйгырып турар. Көдээ ажыл-агыйның кол сорулгазы мурнуку хевээр тараа бүдүрерин көвүдедири болуп турар. Кур болгаш курукхан черлерни улам ынай шиңгээдип алыр талазы-биле ажылды үргүлчүлээри эргежок чугула. Сөстүң долу уткаы-биле алырга чер ажылында бүгү улустуң сорулгазы болза көдээ ажыл-агыйның бүгү культураларының дүжүттүүн бедидери болур. Картофель болгаш ногаалар тарыыр тарылга шөлдерин улам ынай калбартырын база ол культураларның дүжүттүүн бедидерин чедип алыры эргежок чугула. Мурнуу-Чөөн чүктүң байдалдарынга ол бүгү сорулгаларны шиитпирлээри күштерниң улуг күжениишкинин, чер ажылының эң-не бедик культуразын болгаш бүгү техниктиг чепсек-херекселдерни эң-не бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаарын негеп турар.

Мал ажылын эң-не дүрген көдүрери, 1957 чылда чоннга эът садарын дыка көвүдедир болгаш ажылчы чоннарның чалаң сүтке, сүт продуктуларга база мал саржаанга хереглелдерин үзүктел чок хандырарын чедип алыр дээш сүт, ылангыя эът бүдүрерин бедидери соңгаарлатынмас сорулга болуп турар. Ол сорулганы шиитпирлээрде инектерниң, хойларның, хаваннарның, аал куштарының баш санын көвүдедири, мыйыстыг бода малды болгаш хойларны семиртип азыраарын болгаш одарлалырын, хаваннарны семиртип азыраарын калбартыры, мал ажылының быжыг чем суурун тургузары эргежок чугула.

Колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынга, бүгү эр, херээжен колхозчуларның күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн бедидеринге үндезилээш колхозтарның ниити ажыл-агыйының улам-на бүгү талалыг өзүлдезин чедип алыры, колхозчу тараачыннарның материалдыг чаагай байдалын бедидери, колхозчуларның күш-хүнүнүң натуралдыг-даа, акшага шиитген-даа төлевирлерин көвүдедири эргежок чугула.

Эштер! Областы улуг Лениниң ордени-биле бедик көрүп шаңнааныңга харыы кылдыр колхозчулар, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчылары, коммунистер, комсомолчулар, партия кежигүнү эвестер, — Саратов областың бүгү ажылчы чоннары улам-на улуг күш-биле ажылдаар болгаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40-ги чыл оюнга улам-на кайгамчык улуг чедиишкиннерлиг ужуражыр, бистиң Совет Төрээн чуртувустуң күчү-шыдалын быжыглаарынга, ажылчы чоннарның чаагай байдалын бедидеринге, коммунизм тургузуушкунунуң улуг чаагай херээнге улам улуг салыышкынны киирер дээрзинге ханы бүзүрелдиг илергейлээриң чепшээреп көрүнер. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Бистиң совет улузувус — коммунизмниң тургузукчузу делгерезин! **(Адыш часкаашкыны).**

Совет Эвилелиниң улуг Коммунистиг партиязы делгерезин! **(Диңмиттиг, үзүлбес үр адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген).**

• • •

Эш М. А. Суслов диңмиттиг адыш часкаашкыны болуп турда, Саратов обласка Ленин орденин тывыскан, ону партия обкомунуң секретары эш Г. А. Денисов биле облкүүскомунуң даргазы эш А. П. Бочкарев хүлээп алган.

Партия обкомунуң секретары эш Г. А. Денисов болгаш оон-даа өскелер боттарының чугааларынга Саратов областың ажылчы чоннары шаңналга харыы кылдыр 1957 чылдың улус ажыл-агый планының хуусаа бетинде долдур болгаш ажыр күүседир дээш социалистиг чарышты калбартырын ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунга, партияның Төп Комитединге болгаш Совет чазакка бүзүреткен.

Кышкы сессияның түңнелинде

Январьның баштайгы он хонуунда Кызылдың башкы училищезиниң бот-өөредилгелиглериниң кышкы сессиязы болуп эрткен. Аңаа 1-ден 5 чедир курстарның дыңнакчылары 227 кижи чыылган.

Белгениниң баштайгы хүннеринден эгелеп олар лекцияларны дыңнап, консультацияларны ап эгелээннер. Эрткен үениң дургузунда кымның канчаар өөренгенин сессияның түңнели илереткен. Каа-Хем районундан И. Самбуу, Тожудан Д. Манай-оол, Сут-Хөлден М. Ханды болгаш Кызыл хоорайдан Р. Вакуленко олар бердинген контроль ажылдарны шыңарлыг күүседип, экзаменнерни эки болгаш кончуг эки кылдыр дужааганнар.

Сессия бүрүзүнге белеткел чок кээп чаңчыккан чамдык эштер ол чорууң ам-даа үргүлчүлевишааның көргүскеннер. Кызыл районнуң башкылары Е. Дарымай, Дыртый-оол, А. Балбар болгаш оон-даа өске чамдык эштер хыналда ажылдарны өй шаанда дужаавааан болгаш өөредилге планын күүсетпээн.

Бии-Хемден А. Арапчын 1949 чылдан эгелеп бот-өөредилгелиглерниң санынга кирип турар хирезинде амдыга чедир бирги курсту безин доостпаан. Чаа төөгүге 1775—1783 чылдарда Англияның дарлалынга удур хамаарышпас чорук дээш Соңгу Американың дайынының дугайын ол харыылап чадап каан. Харын-даа эш Арапчынның Октябрь революциязының тиилээн чылын билбези таан ыыраңнай чегенчиг болган.

Ол ышкаш Бай-Хаак школазының башкызы О. Долзатпа 1812 чылда Наполеонуң эжелелинге удур Россияга Ада-чурттуң дайынының характеристиказын харыылаарындан ойталаан:

— «Төөгү талазы-биле эртемден эвес мен, кайын канчап билир мен» — деп, культурлуг совет башкызыг эвес, эң-не чыдып калган чаң-биле ол харыылаан. Мээң алгаш көөрге дужааза чогуур эртемниң өөредилге ному безин ол номчуваан-дыр дээрзи илден.

Үстүнде фактылар болза бот-өөредилгелиглерниң хүлээлгелерин багай билип, солун-сеткүүлдерде бижип турар хүн-бүрүнүң амыдыралы-биле четче таныжып турарын херечилеп турар. Өөренип турары тема бүрүзү-биле үениң байдалын холбаштырарын чедип алган тудум өөредилгеге чедиишкинниг болуру маргылдаа чок.

СЭКП-ниң XX съездизиниң кижи бүрүзү чоокку чылдарда ортумак эртемниң билиин ынавыла чедип алган турар деп сорулгазын амыдыралга боттандырары дээш ажылдаар херек.

Е. БАЙ-КАРА.

Мээң ажылым болгаш негелдем

Таңды районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң хойжузу боол ажылдап келгенимден бээр ам үш чыл ажып турар. Бо аразында бодумнуң ажылымга элээн түңнелдерни чедип ап келдим. Ылангыя 1956 ажыл-агый чылында багай эвес көргүзүглерлиг болган мен. Ажыл-агый чылы эгелээр мурнунда хой бүрүзүнден-не 2,2 кг дүктү кыргып алыр деп социалистиг хүлээлгени алган мен. Мээң кадалымда турар 700 ажыг иртерниң баш бүрүзүнден-не 2,7 кг дүктү кыргып алган мен.

Мээң кадалымда турар иртер Доган дагда кыштагда күш-шыдалы эки кыштаглап турар. Олар бо чылдың кыжындан мөңди чыл ажарлар.

Бызымаккай күш-ажыл мээң амыдырал-чурталгамга база улуг ужур-дузалыг. Чижээ, 1956 чылда бистиң өг-бүлевис 1200 күш-хүннерни ажылдап алган. Аванс ёзугаар 1,5 тонна тарааны алган бис. Бир күш-хүнүнге 1,5 килограмм тараа онзажыр хемчээлдиг аванс безин ол хире улуг ажыктыг болган. Эки ажылдаан дээш меңээ 54 килограмм дүктү немелде төлээр кылдыр тывыскан.

Оон-биле кады колхоз баштаар черге, партия эге организациязынга парлалга дамчыштыр чугаалаар бодаан негелделерим база бар. Ажылдың аайы-биле бистиң өг-бүлевис үргүлчү-ле колхоз төвүнден ырак одарларда чурттап турары колхоз баштаар черге, ында партия организациязынга эки билдингир. Ындыг турбуже, агитаторлар мээң аалымга хорар аалчылар. Бир ай бурунгаар районнуң ажылдакчызы эш Танзын-оол чораан соонда кым-даа келбээн. СЭКП ТК-ның декабрь Пленуму эрткенин, чер-чер Советтеринге соңгулдаар болурун солундан билип алган мен.

Бисте солун чедирилгези база багай организастатынган. Солуннарны кандыг-бир чорук аайы-биле болуп колхоз төвүнден барып ап турар мен.

Оон ынай кижи болгаш мал эмчилериниң кээп турарын күзээр мен. Мал эмчизи эш Соловьев биске шагтагы ол чаан келбээн. Чайгы-даа, кышкы-даа одарларга кежип чорук турумда, кежип чорур салыг база келбейн турар. Мээң өөрүм хойжулар эштер Биче-оол, Дагыы, Данзырын оларның аалдары база мен ышкаш негелделерлиг.

Мээң бо үстүнде негелделеримни колхоз баштаар чери (даргазы эш Рутин), партия организациязы (секретары эш Бугалдай) өөренип көргеш, чогуур хемчеглерни алыр бээр деп күзедим.

И. ЧАМБАЛ,
хойжу.

Уруглар дугайында сагыш салыр

Тес-Хем районнуң төвү Самагалдай суурда янзы-бүрү албан черлеринге хөй херээженнер ажылдап турар. Ынчаарга албан черлеринге, бүдүрүлгелерге оларның таарымчалыг ажылдаарынга уругларның албан черлериниң четкизин калбартыры улуг чугула. Самагалдай суурда байдал бо талазы-биле чедиимче чок. Суурда чүгле 20 олуттуг чаңгыс уруглар яслизи ажылдап турар нелерниң негелделерин хандырып шыдавайн турар.

Ялиге уругларын хүлээп алырын дилээн билдиришкиннерни райкүүскомга хөй киргилээн. Школага назыны четпээн уругларлыг, оларны бажыңга ажаап кижизидер кижилери чок нелер хөй. Олар уругларын ажылдаар черлеринче эдертип алгаш ажылдаар ужурга таваржып турарлар. Ылангыя райсан килдизинде, харылзаа конторазында, райпонуң даараныр черинде, райбанкыда болгаш өске-даа черлерде ажыл шагында хөй уруглар чоруп турар. Ажылдап турар не кижиге, ында ажылдап турарларга ол чорукту шаптык болуп турары чугаажок. Ажыл шагының үезинде уругларның кулугчуда хайгаарал чок чүгүржүп турары база хөй.

Уруглар ялизиниң оруннарын көвүдедир, уруглар садын алгыдып бээр дугайында хуралдарга чугаалап, нелер дилеглерни хөй удаа кылып турган. Бо дугайында райкүүсков база шиитпир үнүрүп турган. Ынчалза-даа ол бүгү түңнел чок артып турар. Райпонуң баштаар чери болгаш хүүчулар төлээлекчилериниң хуралындан үнүрген шиитпирни ёзугаар ялиге 10 орун немеп бээрин акшаландырар дугайында облпотребсоюзтан дилег кылырга ону база чөпшээревээн. Бо-да байдалдыг дилеглерни облсан килдизинден, облкүүскомдан база кылгылап турган. А түңнел — бээзги-ле хевээр.

Уругларның албан черлериниң дугайында хамаарылгалыг организацияларның уруглар дугайында сагыш салып, дарый хемчеглерни алырын Самагалдай суурнуң чурттакчылары манап турарлар.

З. САГААЧЫ.

Чылгы ажылын чугулага көөр

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунда чылгы мал ажылынче, чылгычыларның амыдырал-чурталгазынче сагыш салбас чоруктар бар.

Колхозтуң чылгычылары кыжын-даа, чайын-даа тускай өг чок чылгы кадарып, оларларның чөөк кавызында колхозчуларның бажыңнарынга, өглеринге чем кылып чип, дыштанып чоруурлар.

Чылгычылар чылгызын аңгы үеде чүм оъттуг ховуларда кадарып турарлар. Колхоз баштаар чери оларга тускай өг белеткеп бербээн, дүне чылгы күзээлээн күзечи, хүндүс чылгы хавырып кадартан чылгычы чемненирде, дыштанырда каш километр черде бажыңынче азы бир малчынның аалынче чорууар ужурга таваржып турар. Чылгы мал дүн-хүн дургузунда чер оларлыг болган ужурунда чылгычыларның амыдыралынче сагыш салыры эргежок чугула.

Колхозтуң чамдык чылгычыларында мунар малдарга кам чок, чамдыкта боттарының хуузунда ажылын кылыр азы ам ойладыр чоруктар бар. Чижээ, чылгычы Моңгуш Күртүлек дилги ойладып турган бир бени кулун салдырган. Моңгуш Баскай 2 бени оорга алыскан. Колхозтуң чылгызындан сөөлгү каш хонук иштинде 3 бени оор алган.

Ажыл аъттарының ажаалгазы дыка багай болгаш кам чок эдилээр чоруктар бар. Оон аңгыда ажыл аъттарын кадарбайн турарындан оор алыр чорук бар. Аът кадарчылары Моңгуш Чамдырын 1 аъттыг, Моңгуш Шома 1 аъттыг оорга алыскан.

Колхозтуң ажыл аъттарының азыралы багай болганындан күжү арган, оларны кам чок эдилээриндэн оорга алары ойбак болуп турар. Ынчангаш колхоз ажыл аъттарынга чедиимейн турар.

К. ДЕЛЕГ-ООЛ.

Чалгааранчыг байдалда

Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары, аныяктары дыштаныр хүннерин, хостуг шактарны чалгааранчыг байдалга эртирип турар. Колхоз төвүнде клуб чок. Библиотека ажылдавайн турар.

Клубту үш чыл мурнунда тудуп эгелээн. Чыл санында-ла клубтуң тудуун доозар деп тудуг планынга киирип-ле келген. Ынчалза-даа чылдар эртип, клубтуң тудуу бир планнан өске планче шилчип чоруп-ла турар, а бөгүнге чедир доозулбаан.

Колхозтуң библиотеказы эрткен чылдың августан бээр хагдынган. Барып солун номчуй кааптар, ном бижидип аптар азы кино, концерт көре каaптар чер ам Калинин аттыг колхозта чок.

Библиотека олаар ыяш-биле хандыртынмаан. Колхоз даргазы Павуугa олаар ыяш дугайында айтырыгны каш удаа тургускан болза-даа, амдыгаа чедир хемчег алынмаан. Ол дугайы хана солунга каш удаа бижиттинген. Ынчалза-даа оон эки түңнел база болбаан.

Т. КҮНЗЕН-ООЛ.

Номнарның шынарын бедидер

Областың культура эргелелиниң ном үндүрер черинин коллективи чоңга бедик идейлиг, чараштыр кылдынган дыка хөй янзы-бүрү номнарны берген. Ном үндүрер чер 1956 чылда хемчээл талазы-биле 435,3 парлаар ама 64 янзы-бүрү аттарлыг номнарны үндүрер планныг турган, херек кырында 476,5 парлаар ама 66 янзы-бүрү аттарлыг номнар үндүрген. Тираж талазы-биле планга 190 муң кезек көрдүнген болза, 237,9 муң кезек кылдыр парлатынган.

1956 чылда тыва номчукчулар В. И. Лениннин, партияның XX съездизиниң материалдары кирген 16 номнарны, брошюраларны, оон аңгыда уран-чечен чогаалдың номнарын алган. Оларның аразында түрк шүлүкчү Назым Хикметтиң «Ынакшыл дугайында тоожу» деп шиизи, Э. Распэнин «Мюнхаузенниң ужуралдары» деп ному болгаш оон-даа өске. Улуг орус шүлүкчү Пушкинниң «Евгений Онегин» деп шүлүктеп бижээн романын очулдуруп үндүргени аныяк тыва литератураның бир чедиишкини болур.

Номнарны түс-түс адырлар айыы-биле алырга, кедээ ажыл-агый адырын санаваска, план күүсеттинген болгаш ажыр күүсеттинген. Кедээ ажыл-агый талазы-биле чогаалдарның планы күүсеттинмээн. Оон күүсеттинмээнинин чылдагааны болза, ном үндүрер черниң кереэ чарып алган авторлардан кошкак негелде салып, ол ажылче шоолуг кичээнгей салбааны болур. Областың кедээ ажыл-агый эргелелинде эртем кижизи (Певменко, Иванов, Свиридонов) ном үндүрер черге кедээ ажыл-агый талазы-биле брошюралар бижиири-биле кереэ чаргаш, күүседип бербээннер.

Ном үндүрер черниң ажылынга авторлар, очулдурукчулар болгаш рецензия бижикчилериниң коллективи 99 кижи киришкен. Оларның иштинден бо чылын чаа 30 аныяк чогаалчыларны, очулдурукчуларны болгаш кедээ ажыл-агыйның тускай эртемниглерин ном ажылынче хаара туткан. Оларның бижээн ажылдарын редакция аппаратынга үргүлчү чугаалажып, рецензияларны бижидип турган болза-даа, бижимел ажылды-даа, үнген номнарны-даа хөй-ниитиниң чугаалажыышкынынга киирбээн. Ном үндүрер черниң авторлар-биле ажылында улуг четпестер бар.

Хөй-хөй чылдарның дургузунда планга киирип келген элээн хөй кедээ ажыл-агый номнары чыл-чылда планга кирип турган-даа болза, четче үнмейн келген. Чижээлээрге, сөөлгү чылдарның иштинде планда көрдүнген 11 брошюралар үндүртүнмээн. Бо брошюраларның авторлары-биле кереэ чартынган турган болза-даа ном үндүрер черниң удуртукчулары авторлар-биле эки ажыл кылбайн шыңгыы негелдени тургуспайн келген. Чижээ, ном үндүрер черниң ажылдакчызы турган Момбужай «Робинзон Брузо» деп номну 1954 чылда очулдуразы-биле кереэ чарып алган, оон хуусаазын үш ай озалдаткан. А 1955 чылда «Гулливерниң аян-чоруу» деп номну очулдуртуразы-биле база кереэ чарган, ооң хуусаазын дөрт ай озалдаткан. «Политшколаларның дыңнакчыларынга дузаламчы» деп номнуң бир эгезиниң очулгазын 1956 чылдың декабрь айда дужаар турган, ам-даа бербээн. Бо бүгү болза ном үндүрер черниң авторлардан, очулдурукчулардан негелде кылбайн херек болу-ла бүде бээр кылдыр көрүп турары болур.

Ном үндүрер черниң үндүрүп турар номнарының багай шынарлыг болуп турарының кол чылдагааннарының бирээзи болза, областың культура эргелелиниң типографиязының техниктиг чурумнары сагывайн турарында. Типографияда түңнү бүдүрген номнарның шынарының болгаш техниктиг ажылдарның чурумунуң контролю эрецгей чорутуннуп турар. Шыңгыы техниктиг контрольгу чорутпайн турарындан номнарны массалыы-биле үндүрери хожулап, оон ыңай чорулар немелде ажылдарны бергелдии турар болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү кудулап, артык материалдар чарыгдаары негеттинип, продукцияның бот-үнези улгадып турар. Клишелер инструкция ёзугаар кылдынмайн турар. Клишелерни парлаар дээш әккелгенде оон сеткаларының ханызы инструкцияда айыттынганындан нийн катап бичии болур болгаш парлапканда чурук багай ак өңнүг үнүп, каастаганын шынарын баксырадып турар.

Типографияның удуртукчуларынга ном үндүрер чер клишелериниң ыяш дөжектериниң орнунга металлдан кылган тускай дөжектерни хереглээринче шилчиирин каш-даа катап сүмелеп келген. Ынчалза-даа аңгыгаа чедир түңнел чок.

Номнарның арыннарының чыыдазын техниктиг инструкцияга чөрүштүр кылып турар. Чижээ, иштики авторларның шүлүктериниң чыынды номнарында техниктиг чурумун ёзугаар кылдынган чангыс-даа ном чок.

Ударениелерниг ужуктер типографияда чогундан ударениелиг үнзе чогуур өөредилге номнары ударение чок үнүп турар. Дептерлээр цехте продукцияның шынары дээш демисел чорутунмайн турар.

Ном үндүрер чер-даа, ном садыы-даа чоннуң негелдезин өөренип көрбээнинден чамдык номнар эвээш, четпес тиражтыг үнүп турган.

Ном үндүрер чер ном саарылгазының талазы-биле сагыш салбайн турар. «Улуг-Хем» деп чечен чогаал альманахының 9 болгаш 10 дугаарлары 1700 кезек ном ам-даа типографияда чытпышаан.

Ном үндүрер черниң болунуң ажылдакчыларында ажылга харысалга чок, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш демисешпес кижилер турган.

Ажылдакчыларның ажылын директор (директор турган С. Сюрюн-оол, кол редактор Кюнзегеш) шыңгыы контрольдавайн турганын демдеглээри чугула. Ооң уламындан ажылдакчыларның чамдызы күш-ажылдың чурумун үрээр фактылар турган.

Ном үндүрер черниң саазын-биле хандырылгазы эрткен чылдарга бодаарга элээн экижээн-даа болза, чогуур хемчээлдиг саазыннар чок болуп, номнуң хемчээлин өскертир ужурга таваржып турган.

Нийти продукция талазы-биле планны ажыр күүсеткен болза-даа шынар талазы-биле куду болуп турар. А. С. Пушкинниң «Евгений Онегин» деп романын сөс сөзүн очулдурганындан чамдык домактарның утказы билдинмес. Иштики авторларның-даа, очулдурган-даа номнарда грамматиктиг чазыглар ам-даа бар. Домакты шын эвес тургусканындан орфографтыг ышкыныдырыг номнарда хөй болуп турар. «Төрээн чугаа» деп номну автору С. Сарыг-оол болу чогаадып кылырда безин чамдык домактарны сөс сүрүп очулдурганындан азы шын эвес тургусканындан утка талазы-биле элээн хажыдыышкынныг болган.

Авторлар-биле ажылды ном үндүрер чер кошкатканындан кедээ ажыл-агый талазы-биле ном бижиири-биле кереэ чарганнар хүлээлгелерин күүсетпээниинден планда көрдүнген 6 брошюралар үнмээн. 1957 чылда үндүрер номнардан ам-даа 54,5 парлаар ама хемчээлдиг 10 номнарга кереэ чартынмаан. Ол колдуунда-ла кедээ ажыл-агый номнары болур. Бо чорук ном үндүрер черниң удуртукчуларының автор активи-биле харылзааны кошкадып, шыңгыы негелде тургуспайн турганын херечилеп турар.

Машинага чазыглыг, чиг материалдарны киирип, хөй үе шак эртирип, типографияның ажылын саададыр чоруктар кол редактор Кюнзегештен эгелээш ном үндүрер черниң өске-даа ажылдакчыларынга турган. Ооң уржуунда чыл дургузунда анаа органн, чыл төнер деп келгенде, тематиктиг планны күүседири бергедей бээрге ам кээп, дүвү-далаш-биле номнарны кылып эгелээр чорук эрткен чылдарда ном үндүрер черге турган.

Ном үндүрер чер техниктиг билиглиг кадрлар-биле хандыртынмаан. Эң ылангыя техниктиг редакторнуң четпес ажылының түңнелинде бүдүрүлгеге дужаап турар номнарның техниктиг хевирлээшкиннери багай болуп, катап ажыл кылыр чоруктар хөй.

Номнарны шын чурум ёзугаар өрүүрү, парлаары, дептерлээри болгаш чуруктарын чараш, бескү кылдыр кылыры типографияның талазындан улуг хамааржыр. Ону эки кижилер талазы-биле кандыг-даа хемчег алдынмайн турар. Өрээн өдүрүглер, чыскаалган арыннар үндүрүк, киврик, чуруктары тода эвес бүдүртүн болур. Дептерлээн номнарның эжин эртир хырбалатынганындан ажыдарга орлуп, үрелир азы ажыттынмас, даштыкы каасталгалары, аттары каш хонмас чиде бээр чоруктар бар. «Светлана» деп номну 4 катап, география номун 3 катап эде кылган.

Продукцияның шынарын экижидер дээш типографияның директору Бергер, техниктиг удуртукчу Чемков олар кичээнгей салбайн турар. Техниктиг өөредилге бар-даа болза, ёзу-барымдаалап тургустунган болгаш ында өөренип турар ажылчыннар өөренип эрткен чүүлдерин боттарының ажылдарынга практикалавайн турар.

Кылдынып үнген чаа номнарны областың садыг четкилеринге тарадыр ажылды областың ном садыы (эргелекчизи Зябрев) тергиин четпес организастап турар. Чорутсан номнар районнарның ном садыгларының складтарында шыгжагда чыдып турар. Ооң түңнелинде чамдык школалар өөредилге номнарын ам-даа четче албаан.

Бичии номчукчулар — уругларның ном үндүрер черден негелдези кымдан-даа артык улуг. Олар боттарының дугайында чараш чуруктарлыг, солун номнарны номчуксап турарлар. Ындыг болза-даа ном үндүрер чер оларның негелдезинче шоолуг кичээнгей салбайн турар. Очулдурган чаа номнар-биле кады эргиде үнген солун номнарны катап үндүрер ажыл көңгүс чорутунмайн турар, а сөс, домаан чаартып кылыр ындыг номнар хөй.

Орус, совет чогаалчыларның уругларга бижээн өлүм чок чогаалдарын очулдурганы кончуг эвээш. А. Пушкинниң, М. Горькийниң, А. Некрасовтуң очулдуртунган чогаалдарын адап каарга-ла колдуунда төнүп каар. Ол ышкаш совет чогаалчыларның бичии номчукчуларга бижээн эң эки чогаалдарын чыып, тускай ном кылдыр үндүрерин өөренип көрзе эки.

Школа назыны четпээн бичии уругларга үндүрген тыва дыл кырында чаңгыс-даа ном чок. Оларның дугайында ном үндүрер чер көңгүс уттуп алган болгаш сагынмайн-даа турар.

Иштики авторларның уругларга бижээн чаңгыс-даа чогаалы үнмээн. Авторларның чыындыларында ынакшыл дугайында лириктиг шүлүктер аразында уругларга тускайлап бижээн нийн чаңгыс чогаалдар чашты берген. Бир эвес оларны тускайлап чыып, чуруун таарыштыр кылып турган, чыынды үндүрген болза бичии номчукчуларга улуг белек болуру чайлаш чок. Бир эвес тускай ном кылдыр үндүрер дээр болза, иштики авторларның багай эвес бижиттинген чогаалдары хөй.

Чоннуң хүн бүрү өзүп турар культурлуг негелдезин хандырарынга, номну массаларның ортузунга пропагандалаарынга болгаш тарадырынга областың болгаш районнар солуннары, радио улуг ажылды кылыр хүлээлгелиг. Номнар дугайында тайылбыр бээри, кандыг чаа номнар парлатынып үнгенин массаларга солуннар, радио дамчыштыр болгаш өске-даа аргалар-биле чарлап дыңнадыры улуг ужур-дузалыг.

1957 чылда ном үндүрер черниң үндүрер номнарының хемчээли улуг. Ынчангаш ном үндүрер черниң ажылдакчыларының харысалгазын улгаттырып, авторлар-биле ажылды күштелдирери негеттинип турар.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязы

НЬЮ-ЙОРК, январь 18. (СЭТА). Чоокку Чөөн чүкте байдалдың дугайында айтырыгны көөрү-биле КНО-нуң Кол Ассамблеязының пленарлыг хуралын Египеттиң төлээлериниң дилээн ёзугаар январь 17-де чыгганын мурнунда дыңнаткан турган. Египеттиң даштыкы херектер министри Фавзи хуралга бир дугаарында чүве чугаалааш, 1956 чылдың октябрь 29-тан эгелээш бо хүнге чедир Израильдиң үргүлчүлеп турары агрессиязының шылажыр аргажок чоруу-биле холбаштыр Кол Ассамблея база катап айтырыгны көөр ужурга таварышкан деп онзалап демдеглээн. Газа районну болгаш Синай чартык ортулук ышкаш египет девискээрде турар израиль эрге-чагыргалар түс черниң чурттакчыларынга удур арзаттанзыг чорукту кылырын, оруктарны, янзы-бүрү тудугларны болгаш египет улустуң өске-даа эт-хөреңгилерин үргүлчү үрегээрин үргүлчүлеп турар деп Фавзи демдеглээн. КНО-нуң Уставын барымдаалаар дугайында ооң хүлээлгезин Израильге хүнну-не сагындырып, египет девискээрден оон бүгү шериглерин чугаа чокка үндүрерин негээн Кол Ассамблеяның резолюцияларының дугайын аңаа сагындырып келген. Ынчалза-даа ол резолюцияларны күүседиринден Израиль кара еш-биле ойталап келген деп ол чугаалаан.

Ындыг хевир-биле Израиль Чоокку Чөөн чүкте тайбыңга болгаш айыыл чок чорукка кыжанып турар деп демдеглээш, КНО-нуң Уставын деткииринче болунуң шиитпирлиг чоруун бадыткаарынче, тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту камгалаары-биле эргежок чугула бүгү-ле хемчеглерни алырынче Кол Ассамблеяны Фавзи кыйгырган.

Египетке удур агрессияны көөрү-биле Кол Ассамблеяның ажылдап келгенинден бээр нийн чартык ажыг ай эрткен деп Цейлоннуң төлээзи Гуневарлене болунуң саналынга чугаалаан. Ынчалза-даа Израиль КНО-нуң шиитпирлерин күүседиринден ойталап келген болгаш болунуң шериглерин тайбынчыдылганың шугумундан үндүрбейн турар. Чугаалажып турар айтырыгның талазы-биле чиигине секретарының илеткелинде Газа районга хамаарыштыр «Израильдиң төлээлекчилери-биле моон соңгаарты чугаалажыышкыннар» дугайында саналды ищип үндүрүп турарынга болунуң кайгаашкынын илередип, цейлон төлээ Азияның болгаш Африканың 25 чурттарының январь 17-де киирген резолюцияның төлевилелин деткииринче Ассамблеяны кыйгырган. Резолюцияның ол төлевилелиниң авторлары бо айтырыгның талазы-биле Кол Ассамблеяның мурнунда хүлээп алган шиитпирлериниң дугайын сагындырып турар, ынчалза-даа ол шиитпирлерни Израильдиң күүсетпейн турары хомудалчыг деп ында демдеглеп турар. Резолюцияның төлевилели болза, КНО-нуң Кол Ассамблеязының шиитпирлерин ёзугаар египет девискээрден Израильдиң шуут үнерин хандыраарынче угланган күжениишкиннерин үргүлчүлээрин болгаш Кол Ассамблеяның түңнелдеринин дугайын беш хонгаш илеткээрин КНО-нуң чиигине секретарынга саналдап турар.

Австралия төлээ Спендер израиль эжелекчилериниң болчукчузу болуп санал берген. Кол Ассамблеяның резолюцияларын Израильдиң чаза күүсетпээнин миннип база ол резолюциялар билдингир болгаш кийн уткалыг бодал чок деп бадыткавышаан, Спендер оон-биле кады Кол Ассамблеяның резолюциялары херек кырында күүсетпезе чогуур деп чүвени «көргүзериниң» сорулгазы-биле хоозун бодалды илереткен. Айыттынган резолюциялар «бүгү факторларның четчир саныг утчейу чокка» болгаш «эмоционалдыг байдалга» хүлээп алынган деп бадыткаан.

Газа районунга «КНО-нуң бүгү делегей полицейжи күштерин» тургузар деп барыын талакы күрүнелерниң чамдык болуктериниң сөөлгү үениң дургузунда ылалап турары планын камгалап Спендер чүве чугаалаан.

Оон соонда Израильдиң даштыкы херектер министри Мейр чүве чугаалаан, КНО-нуң Кол Ассамблеязының резолюцияларын күүседиринден Израильдиң ойталаашкынын «үндезилеп көргүзерин» оралдашкан.

Хүндүскү хуралга Иорданияның, АКШ-тың, Сирияның, Суданның, Японияның, Чаа Зеландияның, Боливияның, Ирактың болгаш Совет Эвилелиниң төлээлери санал бергеннер.

Египеттиң девискээринден агрессорларның шериглерин доп-дораан үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның шиитпирлерин Израильдиң чугаа чокка күүседирин араб чурттарның төлээлери негээннер. Израиль болза, Кол Ассамблеяның шиитпирлерин күүсетпейн, чепсээ дүжүртүнген зонадан болунуң шериглерин үндүрериндер бо үеге чедир ойталап турар деп Иорданияның төлээлекчизи Рифаи чугаалаан. Моон бүрүүзү Кол Ассамблеяның шиитпирлерин Израильдиң чөрүүн үреп турарынга удур кандыг-даа хемчеглерни ап чорутпаан КНО-нуң болунга база онаажыр. Оон аңгыда Израильдиң аңаа дузалап болгаш деткиниче көргүзерин аазап турар «барыын талакы чамдык чурттарның» чалалтары шаанзан нактап турар.

Израиль шериглериниң халдаарынга чедир Газа районунга турган байдалдарга кандыг-даа өскерилгелер Иорданияның талазындан шиитпирлиг удурланыышкынга таваржыр турган деп иордан төлээлекчи оон ыңай айыткан. Бистер шак ындыг өскерлиишкиннерге шуут удур болгаш оларны хүлээп көрбес бис деп ол чугаалаан.

Египет девискээрден израиль шериглерин чугаа чокка үндүрер негелде-биле Зейн Ел Дин (Сирия), Махгуб (Судан), Джемали (Ирак) олар чүве чугаалааннар. Японияның төлээлекчизи Сато 25 чурттарның резолюциязының төлевилелин хүлээп алыры дээш санал берген. Ооң төлээлери ол резолюцияның база автору болур.

АКШ-тың төлээзи Лодж болунуң кыска чугаазынга оон төлээлери египет девискээрден даштыкы шериглерин үндүрери дээш демиссежип турар деп мелеглээн. КНО-нуң шериглери израиль шериглериниң каапкан баары девискээрни «доп-дораан» ээлеп турарының «эргежок чугулазын» болгаш «чугулазын» көргүзерин оон-биле кады Лодж бүгү арга-биле оралдашкан. Оон бадыткалы-биле алырга, ол чорук «тайбынчыдылганы деткииринге болгаш тайбынчыдылга дугайында дугуржулганы магадылаарынга» чугула болуп турар.

Чаа Зеландияның төлээлекчизи Мунро израиль шериглериниң ээлеп турары Газа районунда «КНО-нуң полицейжи күштерин» дүрген киирериниң «эргежок чугулазының» дугайында АКШ-тың төлээлекчизиниң илип үндүргени тезисти деткээн. Оон америк энүүү ышкаш Мунро ол планны палестина айтырыын шиитпирлээринге «чаа арга» кылдыр көргүзерин оралдашкан. Ол планның чогаадыкчылары бир эвес мөңгези-биле эвес-даа бол, үр үениң дургузунда Газа районундан болгаш Акаб кожуузундан Египетти чарлыктырар деп турары билдингир. Ынчангаш олар ол районнарга «КНО-нуң полицейжи күштерин» киирери-биле боттарының планын чогаадып алганнар. Ол планның Египеттиң болгаш Чоокку Чөөн чүктүң өске-даа чурттарының улустарының эрге-ажыктарынга удур угланганын билип алыры берге эвес.

Оон соонда Совет Эвилелиниң төлээлериниң баштыңы В. В. Кузнецов санал берген.

ССРЭ-ниң төлээлериниң баштыңы В. В. Кузнецовтуң чугаазы

НЬЮ-ЙОРК, январь 18. (СЭТА). Дүүн Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга чүве чугаалааш, совет төлээлерниң баштыңы В. В. Кузнецов Египеттиң девискээринден агрессорларның шериглерин үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның резолюцияларының күүселдезиниң дугайында КНО-нуң чиигине секретарының илеткелинге доктаазан. Египеттиң девискээринден агрессорларның шериглерин **кандыг-даа негелделер чокка чугаа чок үндүрерин** негээн Кол Ассамблеяның резолюцияларынга чөрүштүр Израиль оон эжелеп алганы Египеттиң девискээринден болунуң шериглерин үндүрерин саададырын оралдажып турар деп КНО-нуң чиигине секретарының илеткелинде айтып турар деп В. В. Кузнецов чугаалаан.

Израиль болза, КНО-нуң Кол Ассамблеяның шиитпирлеринге чөрүштүр египет девискээрниң кезээнге болунуң чепсектиг күштерин артырар деп турар дугайын парлалганың дыңнадыгларынга айыткан деп совет төлээлекчи оон ыңай айыткан. Ол дугайын израиль чазактын удуртукчуларының болгаш тускай төлээлекчилериниң медеглелдери база херечилеп турар. Кол Ассамблеяның кежигүннеринге чиигине секретарының январь 10-да кылган медеглелинде Газа районун, ылангыя экономика, сан, почта болгаш политика талазы-биле нийти эргелээриниң чуруму-биле израиль эрге-чагыргаларның ап чоруткан хемчеглери Израильдиң дайын чорулдугаларының түңнелинде тургустунган турун турар байдалдарны быжыглаарының чүткүлү болур деп айыттынган турган. Англияның болгаш Францияның талазындан, а ол ышкаш АКШ-тың саъдар хамаарылгалыг болуктериниң талазындан дөрт деткиниче чок турган болза, Израиль шак ындыг хевирлиг хелелип шыдавас турган нийк деп ССРЭ-ниң төлээзи онзалап демдеглээн. Барыын чүктүң, бирги ээлчегде АКШ-тың агрессчи болуктери араб чурттарга удур пландатынып турар чаа өнчүк-чөгүнелерге Израильдин киириштирип турар.

Оон-биле холбаштыр В. В. Кузнецов Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте бүгү эргелиг күрүнелерниң хамаарышпас чоруун уткаарынче болгаш ол черлерге колониалдыг системаны тургузарынче угланган америк агрессчи планнарны чугаалаан.

АКШ барыын талакы чамдык чурттар-биле кады КНО-нуң чепсектиг күштериниң Газа районну болгаш Акаб кожуузуну эжелээрин көрүп турар резолюцияны белеткеп турар деп «Нью-Йорк таймс» дүүн дыңнаткан деп В. В. Кузнецов айыткан. Ол дугайын Чаа Зеландияның төлээлекчизи база чугаалаан. «Бүгү палестина айтырыг шиитпирлеттингежеге чедир КНО-нуң шериглери шак ол египет черлерни ээлээн турар апаар ышкажыл. Египеттен чугула нийн районну кезээде эвес-даа бол, үр үеде хумаап алырының оралдажыышкынының ол базымнар-биле кылып турары онза бадыткалдар негевейн турар дээн болбас тур иен» деп совет төлээлекчи чугаалаан.

«Израиль шериглерни Египеттен үндүрерин даап бодап алган чылдагааннар-биле саададырын үргүлчүлеп турары, ылангыя араб чурттарның иштики херектеринге баржызы-биле холгаарлаарының талазы-биле аңгы үеде АКШ-тың чогаадып кылып турар планнары Египеттиң, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң бүгү чурттарының улустарының, а ол ышкаш өске чурттарның улустарының дүрүм ёзугаар дүвүрээзиниң болдуруп турар» деп В. В. Кузнецов медеглээн.

«Айыылдыг уржуктарга чедирип болур айыттынган үүлегиниң дугайында харысалга Каттышкан Штаттарның чазаанга бүрүн онаажыр» деп чүвени совет төлээлекчи оон ыңай демдеглээн.

Египеттиң бүгү девискээринден ооң шериглерин үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның резолюцияларын Израильдиң доп-дораан күүседирин чедип алыры-биле КНО бүгү хемчеглерни алыр ужурлуг деп В. В. Кузнецов чугаазының түңнелинде демдеглээн.

Азияның болгаш Африканың болук чурттарының Ассамблеяның көөрү-биле киирген резолюцияның төлевилели кандыгы даарге, совет төлээлер ол төлевилел четпестерлиг болза-даа, ол дээш бадылаар.

* * *

НЬЮ-ЙОРК. Кол Ассамблеяның январь 18-теги эртенги пленарлыг хуралынга Чоокку Чөөн чүкте байдал дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү үргүлчүлээн. Таиландының, Чехословакияның, Италияның, Афганистанның, Украин ССР-ниң болгаш Грецияның төлээлекчилери санал бергеннер.

Доң баар—дошкун

«Эриг сеткил—эргим, доң баар—дошкун» деп улустуң чугаалары хөй эвес. Ол чуганы кижилер аразында харылзаа байдалдың кандыг-бир үезинде хереглээр. Ынчангаш эриг сеткил, доң баар дугайында чугаа Элегесте Буденный аттыг колхозта тарай берген турганы база-ла анаа бир таварылга эвес.

Херектиң ужуру ындыг чүве-дир: колхоз кежигүнү Маспыгыр Оюн Бөкей-ооловна орлан эрес оолдуң ийикпе чаптанчыг чараш кыстың костүн кээрин манап чораан. Ол үе чедип-даа келген. Бүгү иелерниң үлегери-биле Оюн Бөкей-ооловна «Элегес» совхозка эмнелгеже төрелдеринге шанактадып алгаш хапта-ла берген. Орук дургаар Оюн Бөкей-ооловнаның бодалынга ындыг бодалдар кирип чораан: «Бистиң колхозтуң кежигүннерин совхоз-биле каттыжар деп шиитпирлеп каан чүве болгай. Ол черниң эмчизи мени дыка-ла ээлдек хүлээп аар боор». Оюн Бөкей-ооловнаның караанга делгем, чырык божуур өрээл, ак чоорганныг оруннар, ак халаттыг эвилең-чазык эмчилер-даа костүп кээп чораан.

Эмнелге черниң бажыңы бо. Хүлээп алышкын. Салбырның эргелекчизи Зиновьева Немфира Михайловна иеге мындыг харыыны берген:

— Бисте оттулар ыяш чок. Эмнелге чери соок. Чаңганыңар дээре боор.

— Бисте кижи божуур бажың чок.

— Болунар эмнелгенер, эмчинер бар. Кижи чыдар чери бары-чогу менден хамаарышпас. Чугаалалдым харын, чанынар.

Ол чугаалажыышкыннарның сөөлүнде, ам канчаар, Оюн Бөкей-ооловна аалынче ээп чаныпкан. Суурга чоруп орда-ла иениң эъди аараан. Аалга келген дораан-на суурда фельдшер эмчи Попова Алептина Ивановнаны кыйгыртыпканнар.

Эш Попова иениң божуурунга дузалаан. Оюн Бөкей-ооловнаның манап чорааны орлан-эрес оол-даа костүп келген. Иениң кадыы-даа эки болган.

Оон кезек болганда-ла суурга «эриг сеткил—эргим-не-дир, эш Попова бежээ-дир, доң баар дошкун-на-дыр, эш Зиновьева чөгенчиг-ле-дир» деп чугаа тарай хона берген.

Чамдык кижилер:

— Совхозтуң дирекция черниң чөгенчиин аар, эмнелгезин оттулар чүүл-биле хандырбас—дижирлер.

А чамдыктары:

— Бочетов кедээ Советтиң даргазы эш Логачев база-ла чөгенчиг-дир—дижирлер.

— Костүп-ле турган божуур четкен кижини чорудупкан эмчи кижи черле буруулуг. Орук ара черге таварылга болган болза канчаар—деп кайгап чугаалажырлар.

Бир эвес, «Элегес» совхозта эмнелге эргелекчизи эш Зиновьева кичээнгейлиг боор, божуур дээш келген иени чылыы-биле хүлээп алган болза, бо эриг сеткил, доң баар дугайында чугаа үнмээн турар ийик.

С. ПИРОГОВ.

„Кооперация" Антарктидада чеде берген

Сөөлгү каш хонуктарның дургузунда мурнуу поляр суур Мирный совет антарктида экспедициязының ийиги корабли болур «Кооперация» деп теплоходтуң Правда деп эрикке чеде бээрин өөрүшкү-биле манап турганнар.

Январьның 8-те ол судно 62 параллелге чоокшулап чеде бээрге, экспедицияның үш чартык муң тонна чепсеглелдерин оон турар черинге чедиишкинниг-биле дужуруп дээскан «Обь» деп дизель-электроход Мирныйның чанындан чорупкаш, ажык океанга үне берген. Ону эштип чоруур доштарның калбак куржаан таварыштыр эдертип эрттирери-биле «Обь» сөөлгү чүкче, «Кооперацияга» уткуштур чорупкан.

Бо чайгы хүннерде доштарның байдалының дүрген өскерли бериш турарын холбаштыр, корабльдерге дузалаары-биле Мирныйдан самолет чорудупкан. Экспедицияның И. Черевичный чолаачылаан баштакчы самоледунун команлазы Индий океанының мурнуу кезээнде элээн улуг делгемнерге доштарның байдалын январьның 9-та хайгылыдап көрген. Океанның суун чара тепсип бар чыткан «Кооперацияны» ужудукчулар бир дугаарында көрүлеп каан-нар.

Корабльдер Правда эриктиң сөөлгү-барын талазынга 300 километр черге ужурашканнар. Ужурашкан чедиишкинниг болган. Январьның 10-да судноларның кайызы-даа доштуг куржагны эрткеннер болгаш доштардан хостуг Дейвиса деп далайже үне бергеннер. Борта оларны ужудукчу И. Иноземцевтиң вертоледу таварышы берген, оон ыңай оруктуу айтып берген.

Корабль доктаар черинге четкелек чорда-ла, он-он кижилер доштар кыры-биле өзче далажыпканнар. Олар «Кооперацияның» кырынга үне бергеннер, ол корабль төрээн чуртунга оларның ээп келгижеге чедир эштип чоруур бажыңы болур. Ужуражыышкын өөрүшкүлүг болган. Антарктида дипте бирги совет кыштакчыларның кижибжичилерин солуп алыр чаа экспедицияның кол составы ол теплоход-биле чедип келгеннер.

Мурнуу Африканың Кейптаун деп портка «Кооперация» америкалын метеорология албаның төлээлекчизи Гордон Дэвид Картрайтты олуртуп алган; делегейниң геофизиктиг чылын эрттирер талазы-биле тускай комитеттиң шиитпирин ёзугаар совет экспедицияның аэрометеорологиктиг шинчилелдеринге ол киржир. Оон-биле кады Американың Каттышкан Штаттарының Антарктидада кол базазынга Совет Эвилелиниң төлээлекчизи база ажылдаар. Мирныйга Картрайтты чылыг хүлээп алган. Эртем-шинчилел станциялары-биле, лабораториялар-биле болгаш обсерваториялар-биле ол таныжып болгаш «Обь» деп дизель-электроходка барып чорааш, орта аңаа лабораторияның эртем чепсеглелдерин көргүскен.

«Кооперацияның» аңаа чедире берген азыл-чем продуктуларын болгаш экспедицияның өске-даа чүъктерин дүжүрери январьның 11-де эгелээн.

И. ДЕНИСОВ,
СЭТА-ның тускай корреспондентизи.

Редакторнуң оралакчызы
Т. С. ТАЛГАНЧИК.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харысалгалыг секретарьның культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кедээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00039

Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылдан үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ЯНВАРЬ 24 ЧЕТВЕРГ № 18 (3730)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Эштер Ворошиловка, Булганинга болгаш Хрущевка эш Чжоу Энь-лайның телеграммазы (1 арын).

Эш Л. М. Кагановичиниң Красноярскиде келгени (1 арын).

Эш Г. М. Маленковтуң Чкаловта келгени (1 арын).

Область Совединиң депутаттарынга кандидаттар депшидилгези (1 арын).

Воронеж областа Ленин орденин тывысканы (2 арын).

Челябинск областа Ленин орденин тывысканы (3 арын).

Чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга алдар кылдыр (3 арын).

Д. Шагдыр.— Чедиишкиннерни быжыглаар (3 арын).

Т. Оюн.— Тракторлар септелгезин март 1-ге доозар (4 арын).

Н. Калинкин.— Чоннуң шыгжамырлары (4 арын).

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР: **Т. Алексеев.**— Ниитиниң херекпизин тоткчеглээр болбас. **С. Тамба.**— Хаван ажылы кичээнгейлиг дашкаар. **А. Чадамба.**— Автомашиналарны чеп ажыглаар. **Ш. Арандол.**— Ажаалгага кирер херек (4 арын).

Номчукчуларның бижип турары (4 арын).

АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ОРТУЗУНГА ПОЛИТИКТИГ АЖЫЛДЫ БЕДИК ДЕҢНЕЛЧЕ

Совет улус боттарының чайгылыш чок идегелдиг күштери-биле алдыгы беш чылдың планының ийиги чылынче эгелеп кирген-нер. Чаа, 1957 чылдың бүдүүзүнде болуп эрткен СЭКП Төп комитединиң декабрь Пленуму партияның XX съездизиниң соонуунде үениң иштинде улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң түңнелдерин чугаалажып көрбүшаан, моон соңгаарты чугула сорулгаларны ажылдап кылган.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлери бүгү совет улустуң изиг чүүлдүгзүнүүшкүнүн алган. Ам үеде эвилелдешкен республикаларның, крайларның болгаш областарның төптеринде, Пленумнуң ажылының түңнелин чугаалажып, аңаа хүлээп алган шиитпирлерни амыдыралга боттандырар дээш тодаргай практиктиг хемчеглерни ап турар.

Чоокта чаа Кызыл хоорайга областың болгаш хоорайның партия активиниң хуралы болуп эрткен. Хуралдың киржикчилери эрткен 1956 чылда улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң тооргулуг шиитпирлерин күүседир талазы-биле чедип алдынган чедиишкиннерни онза өөрүшкү-биле демдеглээн.

Бо бүгү чедиишкиннер бөгүн социалистиг тургузугнуң, ажыл-агыйның социалистиг системазының капиталистиг системадан артык куштуунуң дугайын база катап бадыткап турар. Алдыгы беш чылдың бирги чылында социалистиг үлетпүрнүң чедип алган чедиишкиннери коммунизмниң материал-техниктиг үндезинин тургузарының оруу-биле бурунгаар чаа базым болуп турар. Совет чурт улам-на күштүг апарган, оон экономиктиг болгаш камгалал күчүзү өскен, улустуң материалдыг чаагай байдалы бедээн.

Тыва автономнуг областың ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле бир демей ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң хереэнде эвээш эвес чедиишкиннерни чедип алган. Эрткен чылын тараа, дүк, сүт, эът дужаарының күрүне планын колхозтар болгаш совхозтар ажыр күүсеткен.

Бир гектарга тараа культураларының дүжүү 1955 чылдыынга деңнээрге колхозтарга 1,2 центнер болгаш совхозтарга 1,6 центнер көвүдээн. Бо талазы-биле Бии-Хем, Таңды, Каа-Хем районнарының колхозчулары, МТС-терниң ажылчыннары, механизаторлары, партия болгаш совет организациялары эки ажылдааннар.

Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң алырларында чедиишкиннер-биле чергелештир чер-черниң партия, совет организацияларының удуртулгазында четпестер ам-даа хөй. Маңаа хамыктың бирги ээлчегде ажылчы чоннарның ортузунга политиктиг ажылдың деңнели чавыс болуп турарының дугайын демдеглээр эргежок чугула.

Партияның чамдык организациялары ажылчы чоннарның ортузунга политиктиг ажылы кижилерниң нийти билиин, кылып турар ажылының ылгалын өөренип көрбейн, чаңгыс ай хевирлиг ур эвес каш минута иштинде далаш-биле беседалар, политинформациялар болгаш солун номчулгалы чорулары-биле кызыгаарлатынып турар. Ол чорук ажылчы чоннарның ортузунга политиктиг ажылдың деңнелин кудуладырынга чедирер дээрзи билдингир.

Политиктиг ажылдың шынарын, чедиишкинин агитаторларның беседаларының, солун номчулгаларының, азы лекцияларның, аңаа олурушканнарның нийти саныңдан түңнеп көөр шын эвес практика ам-даа уштунмаан. Чижээ, Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Сүт-Хөл, Улуг-Хем районнарының партия организацияларында ажылдап турар агитаторларның санын өске районнарнынга деңнээрге ырак хөй. Ындыг хирезинде-ле олар эрткен чылын тараа дүжүүнүң, сүт саалдазының талазы-биле күрүне мурнунга хүлээнгелерин күүсетпейн, багай түңнел көргүскеннер. Чамдык удуртукчу эштер ажылчы чоннарның ортузунга политиктиг илеткелдер кылырының орнунга, харын ол ажылга шаптык ужураштырып турар фактылар бар: областың эниелге колхозунда партия организациязының чагыы ёзугаар «Шажын байырлалының тывылганы болгаш оон утказының» дугайында лекция номчуурун-биле лектор эш Бузьмин чедө бээрге, кол агчи эш Балчый-оол «биске ындыг лекция херек чок, ону өске черлерге барып номчузуңарза дээре боор» деп санаалдааш, лекторну хүлээп албаан.

... Артыкшылдыг пуд-пуд тарааны чылып, ажаап алыр дээш, артыкшылдыг пуд-пуд хөмүр дашты канчаар эки ажыглаарын шиитпирлээр дээш күрүнени экономика талазы-биле тургузары — бистиң ам кол политиктиг болур ужурлуг... Ынчангаш бүгү-ле агитацияны болгаш бүгү-ле пропаганданы аңаа таарыштыр тургускан турар ужурлуг». (В. И. Ленин).

Партия организациялары ажылчы чоннарның ортузунга политиктиг ажылды боттандырарда ол мерген угаанныг ленинчи айтыышкынны хүн-бүрүнүң ажыл-чорудулгазынга удуртулга болдурар ужурлуг. Массалар-биле харылзаа тударда партияга ёзу барымдалаан кыйгырыглар болгаш аазаашкыннар херек чок, а совет кижилерниң чаагай амыдыралын экижидеринче угланган дириг, дээштиг харылзаа херектиг.

Партия, совет, профэвилел, ажыл-агый болгаш комсомол организацияларының удуртукчулары чурттуң иштики болгаш даштыкы байдалының дугайында ажылчы чоннарның ортузунга политиктиг илеткелдерни доктаамал кылып, оларның сонуурган турар айтырыгларынга шын харыыны бээр хүлээлгелиг. Ылангыя ССРЭ-ниң ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунда чедиишкиннерниң, совет патриотизмниң, бистиң чуртувустуң улустарының найыралын улам ыңай быжыглаарының, тайбыңның болгаш демократияның, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының удуртукчу ролюнуң дугайында бүгү талазы-биле эки бодамчалыг ажылдап кылган лекцияларны номчуур херек.

Ажылчы чоннарның ортузунга политиктиг кижизидилге ажылын түс-түс кижилерниң билииниң болгаш ажылының байдалынга таарыштыр организастаар херек. Чижээ, бүдүрүлгеде ажылчыннар-биле колхозчу хереженнерниң ажылы болгаш негелделери дөмей эвес. Ол ышкаш школаларда өөренип турар аныяктар-биле колхозчу аныяктарның байдалы база-ла ылгалдыг.

Партия организациялары ол бүгү чүүлдерни эки ылгап билип албайн тургаш политиктиг кижизидилге ажылын чедиишкинниг башкарып шыдавас. Партийжи политиктиг ажылды багай тургусканының түңнелинде чамдык өөредилге черлеринде (кедээ ажыл-агый техникуму болгаш садыг-кооператив школазы) чамдык сургуулдар культурлуг эвес организастаарының орнунга, бөлүглежип арагалаар, оон уламындан хулиган херектер үүлгедип турганнар.

Куш-ажылының сагылга-чурумун үрээр, ажылдаар хөөн чок, чалгаа, арагалаар болгаш хулиган херек кылыр, ниитиниң чурумун үрээр чорук капитализмниң база бир артыышкыны болур. Ынчалза-даа чуруум үрээн кижи бүрүзүн-не капитализм артыышкыны дээш хыйыртай көрүп болбас.

Чамдык кижилер политика талазы-биле билииниң кошкаагының, партияның болгаш чазактың политиказын эки билип шыдаваанының чылдагааны-биле буруулуг чүүлдерге таварышкы берип болур. Мынчангаш, партия организацияларының хүлээлгези болза ажылчы чоннарның, ылангыя колхозчу хереженнерниң болгаш өөредилге черлеринде аныяктарның ортузунга политиктиг ажылды күштелдирер ужурлуг.

Партийжи-политиктиг ажылды байдалга эки организастап тургускан болур, мында ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле салдынган сорулгалар амыдыралга чедиишкиннер күүсетинер дээрзи практика бадыткап турарын утпу болбас.

ТЕЛЕГРАММА

Эргим эш ВОРОШИЛОВ!
Эргим эш БУЛГАНИН!
Эргим эш ХРУЩЕВ!

Совет Эвилелинге чорупчораанывыс дооступ турда, КҮР-нуң чазак төлээлериниң мурнундан болгаш бодумдан Силерге, эргим эштер, база Силерни дамчыштыр, Совет Эвилелинге бистиң чорупчурганывыстың үезинде Силерниң биске көргүскен улуг кичээнгейлиг болгаш аалчы көргениңер дээш акы-дуңма совет улуска бистиң чүректиң ханызындан четтиргенивисти илередирин чөпшээрэп көрүңер.

Бистиң чорупчорааныывыс, ийи чурттарның улустарының улуг найыралын улам ыңай быжыглаарынга бараан болур деп мен ханызы-биле бүзүреп тур мен.

Коммунизм тургузуушкунунуң улуг хереэнге чаа-чаа чедиишкиннерлиг болурун акы-дуңма совет улуска күзедим!

Силерге кадык болгаш чаагай болурун күзедим!

ЧЖОУ ЭНЬ-ЛАЙ.

1957 чылдың январь 19. Ташкент хоорай.

Эш Л. М. Кагановичиниң Красноярскиде келгени

КРАСНОЯРСК, январь 21. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы эш Л. М. Каганович бөгүн мында самолет-биле чедип келген. Ону уткуур-биле муң-муң ажылчы чоннар аэродромга чыылганнар. Бичии уруглар эш Кагановичиге чечектерни тудуусканнар.

Эш Каганович чүве чугаалааш, чазактың шаңналы—Ленин ордени-биле крайның ажылчы чоннарынга изиг байыр чедирген. Эш Каганович байырлалдыг кылдыр шиметтинген кудумчулар-биле хоорайже чорупкан, аңаа ажылчы чоннар байыр чедирип турганнар.

Советтер бажыңының баарында Революция шөлүнге митинг болган. Аңаа эш Л. М. Каганович чүве чугаалаан.

Эш Г. М. Маленковтуң Чкаловта келгени

ЧКАЛОВ, январь 21. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы Г. М. Маленков мында чедип келген. Аэродромга ажылчы чоннарның төлээлекчилери-биле чыылы-биле ужурашканының соонда эш Г. М. Маленков Чебеньки совхозче поезд-биле чорупкан. Чыскаала соок турзажок, Чебеньки станциязында совхозтуң төп шөлүнге чүс-чүс тараажылар ону хлеб болгаш дуступ уткааннар.

1929 чылда организастатынган Чебеньки совхоз бүгү тала-биле хөгжүлделиг бедик бараанныг ажыл-агый болур. Эш Маленков совхозка мастерскаяга, ортумак школага, механизация училищезинге чораан, клубка ажылчыннар-биле ужурашкан. Ол ажылчыннарның амыдыралының, культура-амыдыралының байдалы-биле, садыг, аъш-чем организациязы-биле, ажылчыннарның ажыл-төлевири-биле, уруглар садының болгаш уруглар яслилериниң ажылы-биле тодаргай сонуургап таныжкан.

Оон соонда хоочун ажылчын А. М. Захаровтуң чалааны ёзугаар Г. М. Маленков оон чаа бажыңынга чораан болгаш шайлаан. Орай дүне эш Маленков Чкаловка ээп келген.

Областың МТС-теринде тракторлар септелгезиниң чорупп турары

(1957 чылдың январь 20-де)

МТС-тер	Күүсеткен хуузу
Бай-Тайга	73,3
Чадана	70,9
Балгазын	61,6
Чаа-Хөл	61,2
Бай-Хаак	60,4
Кызыл	60,0
Сүт-Хөл	58,3
Шагаан-Арыг	55,9
Бии-Хем	50,0
Сарыг-Сеп	43,9
Кызыл-Мажалык	38,6
Тес-Хем	28,1

„Кызыл тараачын" колхозта

ЧАА ГАРАЖТЫГ БОЛГАН

Чөөн-Хемчик районда «Кызыл тараачын» колхоз 4 автомашиналарлыг, ындыг-даа болза, гараж чок болганындан ылангыя кышкы үеде ол машиналарны четче ажылдадып шыдавайн келген. Эрткен чылын кылын эгелээни чаа гаражтың тудуу бүрүн доозулган, септелге-даа кылырынга, машиналарны ажыглаарынга-даа таарымчалыг байдал тургустунган.

ЧОННУҢ КУЛЬТУРАЗЫНГА

Колхозтуң төвү улам-на калбарып, чаа-чаа тудуглар үргүлчү немежип турар. Чоннуң культуразынга чунар бажың чугула негелделиг. Суурда дыка эки чунар бажың бар, оон эргелекчизи Бюрбю. Неделяның суббота болгаш воскресенье хүннеринде ол үргүлчү ажылдап турар.

КЛУБТУҢ ТУДУУ ЭГЕЛЭЭН

Артель бүдүрүлгезиниң планында 60 чылын 250 олуттуг чаа клуб кылып алыры көрдүнген, оон тудуу ам эгелей берген. Тудугда 18 кижи ажылдап турар. Олар клубту февраль 23-ке чедир доозарын хүлээнген.

ДЭЭРБЕ АЖЫЛДАП ТУРАР

Колхозчуларның материалдыг чаагай байдалын улам экижидеринче угланган хемчеглер алдынып турар. Эрткен чылын ажыглалда кирген, электри тогу-биле хөделир дээрбе хүн санында 3 тонна далганны тырттырып турар. Колхозтуң база колхозчуларның негелделерин хандырбышаан, өскээртен келгеннерниң тараазын база тырттырып турар.

Область Совединиң депутаттарынга кандидаттар депшидилгези

Механизаторларның кандидады

Сарыг-Сеп МТС-тиң ажылчыннары, албан-хаакчылары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары клубка чыылганнар. Мында партия организациязының секретары эш Есипов область Совединге соңгулдалар талазы-биле Сарыг-Септиң барыын талакы № 47 соңгулда округундан соңгулдар депутаттың кандидадын депшидер-дир бис деп чугаалаан.

Хуралга бир дугаарында сөс алган чазанчы эш Старыгин Сарыг-Септиң барыын талакы № 47 соңгулда округунуң талазы-биле область Совединге депутаттың кандидадынга СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары, бистиң чаңгыс чер чурттугувус эш **Салчак Калбакхорекович Токаны** депшидер деп саналдыг мен—деп чугаалаан.—Эш Токаны мен 1932 чылдан бээр кончуг эки билир мен, ону областың Совединиң депутадының кандидадынга каш удаа депшидип келген бис — деп, ол чугаалаан.

Дараазында сөс алган автогаражтың механиги эш Горбунов эш Старыгинниң саналын изии-биле деткээн болгаш эш Тока бистиң идегеливисти шынчызы-биле күүседип келген болгаш моон соңгаар-даа күүседир дээрзинге бүзүрелин илереткен. Эш Горбуновтуң оон ыңай чугаалааны болза:—Эш Токаны мен бистиң МТС-тиң тургустунганы 1944 чылдан бээр билир мен. Ол биске үргүлчү аалчызы болуп кээп турар. Бистиң дилээвисти ол үргүлчү хандырып турар, ынчангаш МТС техниктиг хандырылга талазы-биле эки.

Дараазында санал берген эштер Шубин болгаш Строев олар эш Токаның кандидадын изии-биле деткээннер. Хуралдың киржикчилери область Совединге депутаттың кандидадынга эш Токаны бир үн-биле депшиткен.

Хуралдың киржикчилери область Совединге соңгулдалар талазы-биле Сарыг-Септиң барыын талакы № 47 соңгулда округунуң депутадының кандидадынга бадылаттырарының чөпшээрелин дилеп, эш Токаже телеграмма чорутканнар.

Депутатка кандидат

Область Совединиң депутадынга кандидат депшиткен, областың культура эргелелиниң типографиязының ажылчын, албан-хаакчыларының болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының нийти хуралы политиктиг бедик көдүрлүүшкүнге эрткен.

Партия эге организациязының секретары эш Н. Бражников индирге үнүп келгеш: область Совединиң депутадынга кандидат депшидер аас-кежик бистиң коллектививиске таварышкан, ынчангаш бистер ажылчы чоннуң эрге-ажыы дээш бодунуң билиин, күжүн ак-сеткилдиг бээр, областың ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң удуртуп шыдаар кижини бодувустуң кандидадывыска депшидер ужурлуг бис.

Типографияның директору эш Б. Бергер бир дугаарында сөс алгаш: область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр обкомнуң даргазы эш **Александр Маныгеевич Чимбаны** депшидер саналдыг мен. Эш Чимбаны бистиң коллектививистиң бүгү кежигүннери эки билир болгаш моон мурнунда соңгулдаларда область Совединиң депутадынга каш катап депшиткен, коллективтиң идегелин эш Чимба ак-сеткилдиг күүседип келген.

Эш В. Ченков—эш Чимбаны 1935 чылдан бээр эки билир мен. Эш Чимба Тываның ажылчы чонунуң эрге-ажыы, ылангыя культура тургузуушкуну дээш бүгү-ле билиин, күжүн берип келген, ынчангаш эш Бергерниң саналын деткип, эш Чимбаның кандидатуразын деткииринче бүгү коллективти кыйгырып тур мен. Эштер А. Куманк, В. Горбунова болгаш өскелер-даа санал бергеш эш Чимбаның кандидатуразын изии-биле деткээн.

Полиграфчыларның нийти хуралы область Совединге соңгулдалар талазы-биле Кызыл хоорайның Типографияның № 5 соңгулда округунга бүрүткедирин эш Чимбадан дилээн.

Н. М. Радченко—облсоветтиң депутадынга кандидат

Тыва область Совединиң депутадынга кандидат депшидеринге холбаштырган хуралынга Кызыл горпозунуң садыгжылары, столовайлар ажылдакчылары, ажылчыннары болгаш албан хаакчылары чыылган.

Эш Сухачев хуралды ажыткаш, горпонуң коллективи область Совединиң депутадынга кандидат депшидер аас-кежиктиг болганын демдеглеп, соңгулдаларга алдар кылдыр март 3-ке чедир ийи айларның бүдүрүлге планын 105 хуу күүседир деп хүлээлгени боттандырар дээш социалистиг чарышты калбартырынче коллективтиң бүгү кежигүннерин кыйгырган.

Область Совединге соңгулдалар талазы-биле № 9 кооператив соңгулда округундан соңгулар депутаттың кандидадынга Кызылда уругаар эмнелгезиниң эргелекчизи, РСФСР-ниң алдарлыг эмчизи **Надежда Михайловна Радченкону** депшидер дугайында саналды эш Божевич үндүрген, оон төлептиг кандидат болурун характерлевишаан, оон ажыл-чорудулгазын хуралдың киржикчилеринге таныштырып берген.

Ол саналды эштер Котова, Олена, Казанцев, Котельникова болгаш оон-даа өскелер изии-биле деткээннер.

— Эш Радченко кижилерниң, ылангыя бичии уругларның кадыын камгалаар дээш могаг-шылаг чок сагыш салып турар эмчи деп чүвени билир мен. Мээң уруум берге аарыгдан аарааш, кижи болур идегели өскүндүрген турда, эш Радченко дыштаныр хүн-даа, дүне, хүндүсте-дээ дивейн оон чанынга туруп, эмнеп турган, мээң уруумну өлүмден камгалап алган. Ынчангаш Надежда Михайловна Радченконуң кандидатуразын чүректиң ханызындан, улуг өөрүшкү-биле деткип тур мен—деп, садыглакчы эш Котельникова улуг хайныышкын-биле чугаалаан.

№ 9 кооператив соңгулда округундан область Совединге соңгулар депутатка кандидат кылдыр Надежда Михайловна Радченкону депшидер дугайында шиитпирни Кызыл горпозунуң коллективи чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

Бир үн-биле деткээн

Чер таарыштырылгазының мурнуу талакы № 16 соңгулда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр **Татьяна Ивановна Байкараны** чер таарыштырылгазының область эргелелиниң коллективиниң ажылчын, албан хаакчылары бир үн-биле депшиткен.

Коллективтиң мурнундан эш Сычев сөс алган:

— Бистиң төрээн чуртувуста чоннуң культурлуг амыдырал-чуртталгазы хүн келген дүлүн чечектелип, сайзырап турар. Чер-чер Советтериниң депутаттарынга кандидаттарга эң эки өөлдер, кыстарны депшидер ужурлуг бис. Мен область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр эш Байкараны депшидер деп саналга бүрүн каттыжып тур мен. Байкара алгы заводунуң идик өөр цехиниң мастери, ол 1955 чылда [illegible] институдун доозуп, ам бодунуң төрээн областың база бир улуг бүдүрүлгезинде эки көргүзүглерлиг ажылдап турар. Ол моон соңгаар бистиң идегеливисти улам улуг күженишкин-биле күүседип ажылдаар дээрзинге бүзүрээр мен — деп, ол чугаалаан.

Область Совединиң депутадынга эш Байкараның кандидатуразын коллективтиң бүгү кежигүннери бир үн-биле деткээн.

Бедик көдүрлүүшкүн-биле

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр Песочнаяның № 12 соңгулда округунуң талазы-биле Тыва национал шии театрының артизи **Дмитрий Даваевич Дамба-Даржааны** Кызылдың культура бажыңының коллективи бир эп-сеткилдиг депшиткен. Хуралга бир дугаарында сөс алган эш Будриниң чугаалааны болза:

— Эш Дамба-Даржаа областың национал шии театрының артизинге 1951 чылдан бээр ажылдап келген, оон-биле кады чаңгыс сценага каш катап чонга бараан болуп ойнап келгенивисти билир бис. Дамба-Даржаа тыва артистерниң талантылыг ойнакчызы. Театр сценазынга үнүп турган шиилерде кол болгаш харыысалгалыг рольдарынга ойнап келгенин чүгле бистиң коллектив билир эвес, харын областа безин сурагдыг. Бистиң коллективтиң идегелин Дмитрий Дамба-Даржаа шынзыдып шыдаар дээрзинге бүзүрелдиг бис.

Улуг идегел

Облкүүскомнуң иштики херектер эргелелиниң клубунга ол коллективтиң хөй кижи киржикчилиг хуралы болган. Область Совединиң депутадынга кандидат депшидер дугайында партбюро кежигүнү эш Шатиловтуң дончу чугаазының соонда, Октябрьның Чөөн талакы № 6 соңгулда округунуң талазы-биле ажылчы чоннар депутаттарының область Совединге депутаттың кандидадын ол хуралдан депшиткен.

Эш Шестерикова сөс алгаш,— ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр «Тыва тудуг» трестизиниң чуртталга бажыңнары кылыр комплекстиг бригадазының бригадири **Темир Кок-оолович Хертекти** депшидер деп саналдыг мен деп чугаалаан.

Шагдаа эргелелиниң ажылдакчызы эш Маадыр чүве чугаалаан:—эш Хертек он беш чыл мурнунда тудугга өөреникчи бызанчы болуп кирген. Кызымаккай куш-ажылының түңнелинде ол кыска үеде дуржулгалыг бызанчыларның бирээзи болган. Ол 1951 чылдан эгелеп тудугга бригадирлеп келген. Эш Хертектиң бригадазы бердинген онаалданы доктаамал 200—220 хуу күүседип, ажылдың шынарын бедидип турар. Ынчангаш область Совединиң депутадынга кандидатка эш Хертектиң кандидатуразын чүрээмниң ханызындан деткип тур мен.

Ол хуралга эш Артастың чугаалааны:—Эш Хертек моон мурнунда ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң депутадынга соңгутурган ол хүлээлгезин эки күүседип келген болгаш соңгукчуларның идегелин чаалап ап шыдаан. Ынчангаш бистиң идегеливисти ол моон соңгаар-даа күүседип шыдаар. Октябрьның Чөөн талакы № 6 соңгулда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр бүрүткедирин коллективтиң кежигүннери эш Хертектен дилээн.

Колхозтуң агрономун депшиткен

СҮТ-БАЖЫ. (Телефон-биле). Кызыл районда «Совет Тыва» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының январь 22-де болган нийти хуралын Бек-Тей көдээ Советтиң даргазы эш Домбаалай ажыткан. Аңаа ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң депутадынга кандидат депшидериниң дугайын чугаалашкан.

— Бек-Тейниң № 55 соңгулда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр, «Совет Тыва» колхозтуң агрономун **Сергей Чаш-оолович Даваалайны** депшидер— деп, эш Натпиттиң саналын бүгү соңгукчулар чаңгыс эп-сеткилдиг деткээн.

Эш С. Ч. Даваалайның эки удуртканы-биле колхоз эрткен чылын багай эвес дүжүттү өстүрүп, ажаап алган. Часкы тову ажылынга аңгы белеткелдер организастыг чорупп турар. Эш Даваалай колхозта политбөлгүмнүң пропагандизи, агротехниктиг курстуң удуртукчузу.

Башкыларның төлээлекчизи

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Бай-Тайга районнуң Тээли ортумак школазының ажылчыннар болгаш башкылар коллективиниң январь 22-де болган хуралы бедик көдүрлүүшкүннүг эрткен. Хуралга Тээлиниң № 36 соңгулда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадынга кандидат депшидерин чугаалашкан.

Улус өөредилгезиниң хереэнге ак-сеткилдиг ажылдап турар, хөй-ниитичи, мергежилдиг аныяк башкы, комсомолчу **Седен Кудеренеевич Хертекти** ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр хуралдан бир үн-биле депшиткен.

Районнуң ортумак школазының коллективинден депшиткен эш С. К. Хертектиң кандидатуразын «Дөң-Терек» колхозтуң колхозчуларының нийти хуралындан деткээн.

Каа-Хемниң № 1 соңгулда округунуң талазы-биле

Область Совединиң депутадынга кандидат депшидилгези Кызылдың медицина училищезинге студентилерниң болгаш училище ажылдакчыларының политиктиг бедик идепкейлиниң байдалынга болуп эрткен.

Училищениң коллективи ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң депутадынга кандидадынга областың кадык камгалал килдизиниң эргелекчизи **Сергей Агванович Сереннейни** депшиткен.

Эш Серенней ажылчы чоннарның кадык камгалалын экижидериниң хереэнге үр чылдарда чүткүлдүг ажылдап келгенин ол хуралга санал бергеннер онзалап демдеглеп турганнар.

Воронеж обласка Ленин орденин тывысканы

ВОРОНЕЖ. 18. («Правданың» корр.). Ленин орденин Воронеж обласка тывысканынга тураскааткан ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң болгаш СЭКП обкомунуң каттышкан хуралы бөгүн анаа болуп эрткен. СЭКП ТК-ның Президиум кежигүну, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы В. М. Молотовка облкүүскомунуң даргазы эш Борнеев сөс берген. Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Советиниң Президиуму Воронеж областы Ленин ордени-биле шаңнаан дугайын В. М. Молотов чугаалаарга диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

— Воронеж областың ажылчы чоннары чугула хүлээлгелерин боттарынга албышаан, оларны күүседири дээш социалистиг чарышты эки организастаан болгаш кайгамчык эки чедиишкиннерни чедип алганнар — деп эш В. М. Молотов чугаалаан.

Чаа-чаа чедиишкиннерже болгаш күш-ажылчы маадырлыг чоруктарже кыйгырып турар бедик шаңнал-биле холбаштыр сеткилдиң ханызындан силерге байыр чедирери болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң менээ дааскан ёзугаар бо шаңналды тыпсырын чөпшээреп көрүңер.

Чазактың бедик шаңналын облкүүскомнуң даргазы В. Н. Борнеев болгаш партия обкомунуң бирги секретары А. М. Школьников хүлээп алган. В. М. Молотов оларга чедип келгеш, оларның-биле куспактажып, ошкашкан.

Облкүүскомнуң даргазы В. Н. Борнеевтиң чугаазының соолунде Панинск районнуң Сталин аттыг колхозунуң звено удуртукчузу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры А. М. Черных, Абрамовск районнуң Жданов аттыг колхозунуң даргазы П. Н. Пономарев болгаш өскелер-даа сөс алган. Оон ыраазында чуве чугаалаан СЭКП обкомунуң секретары А. М. Школьников бодунуң чугаазын областың мурнунда туруп турар соңгаарлатып болбас чугула сорулгаларга хамаарыштырган.

Эш В. М. Молотовка сөс берген. Залда олурганнар ону үргүлчүлелдиг, диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Эш В. М. МОЛОТОВТУҢ чугаазы

Эргим эштер!

Ленин ордени-биле — Совет күрүнениң дээди шаңналы-биле шаңнатырган Воронеж областың ажылчы чоннарынга Дээди Советтиң Президиумунуң, Министрлер Чөвүлелиниң болгаш бистиң партиявыстың Төп Комитединиң өмүнээзинден чүректиң ханызындан изиг байыр чедирип тур мен. **(Адыш часкаашкыны).**

Колхозчуларның, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң болгаш эртемниң кижилериниң чүткүлдүг күш-ажылының ачызында мал ажылын көдүрер херекке эки түңнелдерни чедип алган силер. Силерниң чедиишкиннериңер— партия болгаш совет организацияларының, мал ажылын көдүрериңге идепкейлиг киришкен кижилериниң, мал ажылын болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа адырларын көдүрери дээш демиселдиң эки үлегер-чижектерин болгаш кайгамчык эки хевирлерин көргүскен кижилерниң инициативалыг калбарган ажылының түңнели болур.

Боттарыңарның күженишкиннериңерни моон соңгаар чүгле кошкатпас эвес, харын бо сорулганы шиитпирлээри совет улустуң чаагай байдалын көдүрериңге эң-не чугула ужур-дузалыг болурунуң дугайын бодавышаан, мал ажылын, а ол ышкаш тараа ажыл-агыйын көдүрер херекке, көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларының продукциязын көвүдедир херекке чаа-чаа чедиишкиннерни бүгү-ле күженишкиннер-биле, ёзулуг билиишкин-биле, бүгү-ле энергия-биле болгаш ажыл-херекти өзүлделиг билир чорук-биле чедип ап шыдаар силер дээрзинге бүзүрелди илергейлээрин чөпшээреп көрүңер. **(Адыш часкаашкыны).**

Аар-берге дайынның таварыштырганы балыгларны экиртпишаан, Совет Эвилели улус ажыл-агыйының чаа улуг көдүрлүүшкүнүнүң оруунче кирген. Бистиң улузувустуң тайбың күш-ажылының чылдары — ол дээрге социалистиг ажыл-агыйның чайгылыш чок өзүлдезиниң чылдары, бистиң Төрээн чуртувустуң чаагай байдалының болгаш культуразының көдүрлүүшкүнүнүң чылдары болур. Бөгүн чедип албаан чүүлдеривисти бодувустуң ленинчи оруувусту ёзугаар чорбушаан, даарта чедип ап шыдаар бис дээрзинге бодувустуң байлактыг социалистиг дуржулгавысты удуртулга болдурбушаан, бистер чүгле бүзүреп турар эвес, харын билир бис. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

1956 чыл чоокта чаа-ла дооступ эрткен. Совет үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый ол үениң дургузунда бурунгаар чаа болгаш чугула базымнарны кылган.

Үлетпүрүг ап көрүңер. Эрткен чылдың планын ёзугаар үлетпүрнуң продукциязын 10,5 хуу өстүрерин көрген турган, херек кырында үлетпүрнүң продукциязын бүдүрүп үнүүрери 1956 чылда 11 хуу улгаткан. Бо херекке чаңгыс хуу болгаш харын-даа чартык хуу безин чугула болур, чүге дээрге бо таварылгада чаңгыс хуу эвээш-даа эвес, хөй-даа эвес, а барык 5 миллиард рубль, а чартык хуу—барык 2,5 миллиард рубль болуп турар. А эрткен чылда үлетпүр продукциязының 11 хуу немей өзүлдези чүү болуп турары дараазындагы чүүлден илдең болур. Революция мурнундагы Россияның бүгү үлетпүр продукциязы мурнундагы чылдың үлетпүр продукциязының чыл планының үш хуузундан шоолуг-ла ашпайн турган. Ынчаарга 11 хууга эрткен чылда продукцияның чүгле чаңгыс хуу немелде өзүлдези революция мурнундагы Россияга бүгү үлетпүрнүң бир чылдың дургузунда берип турганы үлетпүр продукциязының бүгү-ле хемчээлинден үш ажыг катап хөйнү берип турар. Бистиң үлетпүрүвүс кандыг көдүрлүүшкүнде туруп турарының дугайында херечилеп турар фактылары бо-дур. Көдээ ажыл-агыйның эрткен чылда кайгамчык эки чедиишкиннериниң дугайын билир болгай силер. Мурнундагы чылдаазынга бодаарга бистиң күрүневис эрткен чылын бир миллиард пудтан ажыг тарааны алганын чугаалаартала четчир. Көдээ ажыл-агыйның ол хире улуг чедиишкиннериниң дугайын шаандакы эрги Россия күзеп безин шыдавас турган. Совет социалистиг тургузугнуң байдалдарында чурттап турар болган ужурувуста бо чедиишкиннер чедип алдынар аргалыг болган. Бо херекке эң-не чугула болгаш шиитпирлиг рольду күр черлерин шиигээдип алган чорук, а күр черлерин шиигээдип алырынга болгаш ол черлерге алдарлыг дүжүттерни чедип алырынга чедиишкинниг ажылдаан кижилер ойнааннар. Бажын тарааның күрүне курлавырлары көвүдээн аңгы үеде көдээ ажыл-агыйның улам ыңайгы чедиишкиннериңге идегеп болур болгаш бистер боттарывысты улам-на бүзүрелдиг кылдыр бодап, харын-даа улам-на хөглүг омак апаар бис. **(Залда шимээргээшкин. Адыш часкаашкыны).**

Чедиишкиннерниң дугайын чугаалавышаан, бар четпестерниң болгаш бергелерниң дугайын уттуп болбас ужурлуг бис. Чурттаалга тудуунуң талазы-биле — шынап-ла дыка хожудап калган бис. Бо дугайын ажылчыннар бистерге чөптүг-биле сагындырып турарлар. Анаа хамаарышкан ажыл-херекти шиитпирлии-биле эдип чазаар херек.

Бо талазы-биле улуг херектел көдээ черлерде база бар. Мен амдызында Воронежтен улуг ырак эвесте чүгле ийи колхозка баар аргалыг болдум. Колхозчуларның чоокта чаа эрткен чылын туттунган он-он чаа бажыңнарын бо ийи таварылгаларда бистерге көргүсту. Ынчалза-даа, ажыл-херек чүгле эгелеп, шыңгыы деткимчени негеп турар. Бистер ону кажан боттандырганывыста силерниң чедиишкиннериңер улам-на өөр апаар. **(Адыш часкаашкыны).**

Бистиң чедиишкиннеривистиң үнезини, улус ажыл-агыйының чайгылыш чок көдүрлүүшкүнүнүң үнезини болза, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның улуг эвилели. **(Адыш часкаашкыны).** Ажылчын аңгының болгаш колхозчу тараачыннарның социализмниң тугунун алаа-биле, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле сырый каттыжылышкыны болуп келген болгаш моон соңгаар-даа болур **(адыш часкаашкыны).** Ол тургустунган революстуг эвилел түс-түс социалистиг национарның дыка хөй миллион кижилерин каттыштырып турар болгаш оон-биле чергелештир ССРЭ-ниң улустарының бүгү өг-бүлезин улам-на сырый каттыштырган. **(Адыш часкаашкыны).**

Бистиң чуртувустуң өзүп турар улус ажыл-агыйжы күчүзүнге болгаш социалистиг культуразынга бистер өөрүп турар бис. Ол чорук бистиң улузувусту сорук кирип, оон чаагай байдалын улам ыңай көдүрериңге болгаш чурттаалга-ажыдыралдың бисте ам-даа берге айтырыгларын шиитпирлээриңге байдалдарны, даартагы хүнге чайгылыш чок бүзүрелди тургузуп турар.

Өске чурттар-биле бистиң харылзааларывысты улустарның аразынга тайбының болгаш найыралды быжыглаарының эрге-ажыктарынга удуртулга болдурбушаан чорудуп турар бис. Совет Эвилели бодунуң тайбынга ынакшылдыг политиказынга чайгылыш чок бүзүрелдиг. Бистер кымга-даа кыжанпайн турар бис. Совет күрүне болза, ажелелдиң агрессчи планының болгаш колониализмниң политиказын буруу шаап турар. Совет Эвилели тайбыңны камгалап, улустар аразының дүшкүрлүг чоруун эвээжедирин чедип ап турар. **(Адыш часкаашкыны).**

Оон-биле чергелештир, империалистиг күрүнелерниң кара сагыштарының дугайында серемчилелди Совет Эвилели камгалавышаан турар. Бир эвес империалистер ажелекчи чаа дайыннарның планнарын тургусапаан ийикпе азы чепсеглениишкиннерни эндере бүдүрерин үргүлчүлевээн болза, олар ынчаарда империалистер болбаан турар ийик дээрзин барымдаалавайн барып шыдавазывыс черле билдингир. Быжыг тайбыңны тургузарын агрессчи империалистиг бөлүктер күзевейн турарлар. Оларның агрессчи чүткүлдери улустарның буруу шавышкынынга улам-на таварышса-даа, олар улустар аразының дүшкүрлүг чоруунуң эвээжээриинден чүден-даа артык коргуп турарлар.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң картазын көрүп көрүңерем. Соолгу чылдарның дургузунда ол районнуң араб улустарының аразынга национал шиитпишкинниң көдүрлүүшкүнү онзаланып тывылган болгаш анаа чүс-чүс чылдарның дургузунда тергиидеп турган колониачы дарлакчыларга берге үелер чедип келген. Америк империализмниң бодунуң сорулгаларынга ажыглаарын күзеп турары ол районда англи болгаш француз колониализмниң турушттарының кымтуу-биле кошкааның ам бүгү кижилер көрүп турар-дыр. Америк империализм болза, үешагны эрттирерин күзевейн, чер алаанда нефтиниң аажок байлак курлавырлары бар Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке чаа-чаа турушттарны дүрген-не ажелеп алыр бодалдыг болуп турар. А империалистер, ылангыя америк империалистер ында нефтиниң чылып тооп көрбес эвес болганда чүнү канчаар боор. Америк парламентиниң чөпшээрелин манавайн, кым-биле-даа, чүнүң-биле-даа дугурушпайн чүгле бодунуң көргени биле АКШ-тың чепсектиг күштерин Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке ажыглаар аргалыг болур дээш АКШ-тың чазаа баш бурунгаар холун сула салырын көрүп турар Эйзенхауэрниң—Даллестиң хаарып кылган «доктриназы» база катап көстүп келген.

Бодунуң хамаарышпас чоруу болгаш хосталгазы дээш база колониализмниң кандыг-бир араатанының аспаанга база катап кире бээриң күзевейн турар ол районнуң улустарынга бодунуң изиг күзелин болгаш чаагай сеткилдерин чажырбааны «буруузу» ол-ла болуп турар совет улусту бүгү кижилер билир турбуже, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке ийүлчү ажелекчи планнарны Совет Эвилелинге хамаарыштыр чулчуруушкунун илереткен нийүлдү ыңыг янзылыг агрессчи планнарын камгалаар дээш ниптерелип турарлар. **(Адыш часкаашкыны).**

Америк империализмниң ол районга чаа планнарының дугайында Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң улустарының улуг-биле дүвүреп турары билдингир. Египетке удур агрессчи бужар дайынны кыпсып үндүрген Англияның, Францияның болгаш Израильдиң чоокта чаа бурашкыны америк империализмге четпес сагындырыг болган ышкаш-тыр. Ынчалзажок, чаа «доктриналар» болза, колониализмниң бир хевирин колониализмниң чаа хевири-биле солуурун колониализмниң үелери төөгүнүң эрткен карангы үезинче кезээ-мөңгеде ырап чоруй барган дээрзин билбейн оралдажып турар күрүнелерниң чаа буурашкыннарындан өске чүнү-даа бербес.

Герман милитаризмни катап тургуннурериниң чаа планнарын оваарып көрбейн барып болбас. Соңгу-атлантика эвилелиниң (НАТО) талалакчылары чоокта чаа бир ай бурунгаар Парижке болган боттарының чөвүлел хуралынга Барыын Германияны чепсеглээрин чүгле дүргеледир эвес, харын ында тургустунуп турар чепсектиг күштерни атомнуг чепсек-биле хандырарын көрген доктаалды хүлээп алганнар. Оттан кат-чимисти өскелерниң холу-биле үнүр соруп алырын ол чызаачылар күзеп турар дээрзин эки билир бис. Воронежтиң болгаш Воронеж областың ажылчы чоннары дыка хөй миллион совет кижилер-биле бир демей аар-берге үезин мындыг-ла үр эвесте чурттап эрткен болгаш гитлерчи дииргелиишкинниң шынап-ла утпастар. Бажан герман улус фашистерниң эрге-чагырганының адаанга чурттап, азы делегейниң дайыннарын кыпсып турган күштерниң чепсээ болуп турган үелер шагда-ла эрте берген дээрзин дээрги империалистерниң билип алыр үези келген. Тайбынга ынакшылдыг өске улустар-биле кады тайбың дээш туржуп турар болгаш Совет Эвилели-биле кады тайбыңның хереэн камгалаарынга белен күштер ам герман улустуң иштинде бышкан дээрзин чоокта чаа Москвага Совет Эвилелиниң болгаш Герман Демократтыг Республиканың аразынга болуп эрткен чугаалажылгаларынга база катап көргүскен. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Делегейниң ийиги дайынының соолунде улустар аразының байдалының үндезин өскерлиишкиннериниң дугайын бистиң партиявыстың XX съездизи бүзүрелдии-биле айыткан. Эрткен дайынга бистиң улус дыка когараан, ынчалзажок оон-биле чергелештир бистиң улустуң маадырлыг демисели делегей империализмниң турушттарын кошкадырынга дыка дузалаан.

Совет Эвилели болза, тайбыңның болгаш социализмниң хереэн эчизинге чедир камгалап турар карачангыс чурт болуп турган үе база-ла турган. Оон соңгаар байдал үндезини-биле өскерлиген. Капитализмниң делегей системазы-биле чергелештир делегейниң ийиги дайынының соолунде социализмниң делегей системазы тургустунган. Былаттыг кады санаарга Европаның болгаш Азияның элээн каш чурттары бистиң улузувустуң салган оруун ёзугаар, социализмниң оруун ёзугаар чорупканнар. Болунуң национал хамаарышпас чоруун, хосталгазын болгаш ажылчы чоннарның үндезин эрге-ажыктарын ёзулуг камгалап шыдаар ол күрүнелерниң чурттакчылары ам бүгү кижи төрелгетенниң үштүң бир кезин хирези болуп турар. Тайбыңның болгаш социализмниң хереэн камгалавышаан, Совет Эвилели ам чааскаан эвес, а өске-даа социалистиг чурттар-биле кады бурунгаар чоруп олурар. Кайы-кайызынга дузалажырының харылзаалары Совет Эвилелиниң болгаш Европаның база Азияның социалистиг чурттарының аразында хөгжүп, найырал болгаш пролетаржы интернационализмниң марксчи-ленинчи принциптерин ёзулуг хүлээп көөрүнге үндезилетинген кайы-кайызын билчир чорук быжыгып турар. Социализмниң чурттары бот-боттарынга дузалажып, херектиг болгаш чогуур үезинде деткимчезин боттарының өнүктериниң кошкактары алган турар, социалистиг чурттарның бурунгаар шиитпишкинниң ниити шугумунуң үстүүшкүнүн болдурбас, социалистиг күрүнелерниң дем-каттыштырылгазын быжыглаар, оларның ниити чедиишкиннинге болгаш алыс улуг сорулгаже — коммунизмче кады шиитпишкиннинге идигни бээр дугайында сагыш салып турарлар. **(Үр адыш часкаашкыны).**

Бүгү-ле социалистиг чурттарга удуртукчу эге болуп, оларның хосталгазын болгаш национал хамаарышпас чоруун хандырарынга эң-не чугула ужур-дузалыг пролетаржы интернационалдың революстуг принциптерниң ужур-дузалыын соолгу үениң фактылары тодаргай көргускен. Капитализмни дагын тургузар болгаш помещиктерниң база капиталистерниң эрге-чагырганын катап тургузар сорулгалыг контрреволюстуг үймээнниң калчаалыг оралдажыышкыны чоокта чаа кыдыныган улус-демократтыг Венгрияга болган болуушкуннарның дугайын мацаа хамаарыштыр сактып турар бис. Даштыкы империалистиг күштерниң планнарын ёзугаар илепкейжээн болгаш эвээш эвес ак-сеткилдиг венгрлерниң мегениң аргалары-биле будулдурган хортчи дээрбечилерниң илегел чок оралдажышкыны ол чуртту Европага дайынның чаа одаа кылдыр хуулдурарын күзээн кижилер кылган. Ынчалзажок, ук оралдажышкын социалистиг лагерьниң чурттарының күчүлүг удур хөделиишкиниңге чаңгаарла таварышкан. Социализмниң делегей системазының күштери кайы хире өзүп быжыкканын, кажан херек ажылчы аңгының болгаш ажылчы чоннарның үндезин эрге-ажыктарын камгалаар дугайында, бүгү делегей социализмниң эрге-ажыктарын камгалаар дугайында чоруп турда социализмниң сырый каттыжылышкынының болгаш пролетаржы интернационализмниң улуг принциптериниң өзүп турар ужур-дузазының кайы хире улуу Венгрияның чижээнден билдингир.

Империализмниң турушттарының суларап кошкаанының дугайын өске фактылар база-ла херечилеп турар. Социалистиг чурттардан аңгыда Азияның, а ол ышкаш Африканың элээн каш күрүнелерин каттыштырган «тайбыңның зоназы» дээр зонаның тургустунганы ол дугайын база чугаалап турар. Колониалдыг хамаарылгага дүүн чаа-ла турган Индия, Бирма, Индонезия, Египет, Сирия болгаш өске-даа чурттар ам «тайбыңның ол делгем зоназынга» кирип турарлар. Империалистиг күрүнелерниң агрессчи планнарын деткиириңден ол чурттар чүгле ойталап турар эвес, харын тайбыңны камгалаары, улустарның аразынга найыралды быжыглаары дээш боттарының үнүн улам-на шиитпирлии-биле көдүрүп турар. Ол чурттарның кайызынга-даа чүгенни кедирер дээр боттарының оралдажышкыннарын империализмниң күштери шынап-ла соксатпайн, оларның хөгжүлдезин боттарының чижең эрге-ажыктарынга чагыртыр дээр чаа-чаа оралдажышкыннарны кылып турарлар, ынчалзажок социализмниң чурттары боттарының ээлчээнде ол улустарның херектелдерин сагыш човангыр көрүп, национал-хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш оларның демиселинге болуушкаар деткимчени херек кырында көргүзүп турарлар. Ол чорук болза, ук чурттарның улустарының улам улуг билиишкиниңге ужурашпайн барып шыдавас. Бо бүгү чүүлдер болза, тайбыңның талалакчыларының күштерин быжыглап, улустарның аразынга таарымчалыг харылзааларны хандырарының эрге-ажыктарынга бараан болуп турар. Бо бүгү чүүлдер болза, бистерни, совет кижилерни болгаш бистиң чуртувустуң даштында ырак бүгү-ле өнүктеривисти өөртүп турар. Улустар аразының херектериниң шак ындыг хөгжүлдези бүгү чурттарның болгаш улустарның политиктиг ёзу-чурумундан база ниитилел тургузуундан хамаарылга чокка оларның тайбыңга ынакшылдыг чүткүлдериңге дүгжүп турар.

Воронежтиң колхозтарынга ам-даа эвээш чораан мен, ынчалзажок кукуруза дээш демиселди чорудуп турар эштер Пустовалова, Насонова, Горлова, саанчылар эштер Бульнева, Орехова, хавай ажаакчызы эш Нестерова, зоотехник эш Тарасова ышкаш чүткүлдүг болгаш шылгарангай элээн хөй ажыл-ишчилер-биле ужурааштым. Олар болгаш өске-даа колхозчу активчилер база мурнакчылар боттарының күш-ажылчы маадырлыг чоруктары-биле бистиң күрүневистиң авторитедин болгаш күчүзүн бүгү делегейниң улустарының караанга көзүлдүр-ле хүн бүрүде көдүрүп турарлар. Чурттуң камгалалын быжыглаар дугайында болгаш бодувустуң армиявыстың дугайында үргүлчү сагыш салып турар бис, ынчаарга заводтарда болгаш колхозтарда бистиң маадыр ажыл-ишчилеривис бөгүн боттарының миллион, он-он миллион холдары-биле, ажыл-херектери-биле бистиң дайзыннарывыстың кара сагыштыг планнарын, агрессчи империалистерниң планнарын соп-ла, соп-ла турарлар, ол чорук улам көвүдээн тудуун-на делегей күштериниң деңзүүр байдалын ажылчы чоннарга ажыктыг кылдыр, социализмге ажыктыг кылдыр өскертип турар. **(Адыш часкаашкыны).**

Совет Эвилелиниң сударап кошкаарын, ажылчыннарның болгаш колхозчуларның эвилелиниң кошкаарын, бистиң индустриявыстың, ылангыя аар үлетпүрүвүстүң өзүлдезиниң кошкаарын, колхозтарның болгаш совхозтарның сандарап бадарын, бистиң партиявыстың чаңгыс эвииниң бустуруун аңгы талазы-биле бистиң дайзыннарывыс күзээннер ийик, ынчалзажок оларның идегелдери бууразынга катап-катап таваржып турар. Реакционерлерниң ол күзээшкиннери турза-даа, бистер быжыгып турар бис, бистиң күштеривис өзүп, чуртувус чайгылыш чок хөгжүп, чоннуң чаагай байдалы көдүрлүп турар. Бар бергелерни бистер ажып тиилеп, бодувустуң шилип алган оруувус-биле омак-сергек бурунгаар чоруп турар бис. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).** Элээн хөй бүдүн-бүдүн республикаларның, крайларның болгаш областарның улус ажыл-агыйын хөгжүдериңге шылгарангай ачы-хавыялары кажан Совет күрүне демдеглеп турар ындыг хүннерде чурттап турар-дыр бис. Бөгүн бистер бир чамдык республикаларның болгаш областарның ачы-хавыяларын демдеглеп турар-дыр бис, а даарта бо чорук өскелерниң ээлчээнге четкен турар. Өскелерден хожудап калырын Совет күрүнеде кым-даа күзевейн турар — социализмниң тиилетирбес кужу шак-ла ында. Чарыш болза, ам-даа калбарып турар. Бо бүгү чүүлдер болза, бистиң улузувусту болгаш бистерниң ниитилелиң кижи бүрүзүн чаа-чаа чедиишкиннерже, күш-ажылчы чаа-чаа маадырлыг чоруктарже сорук кииргеп турар ужурлуг. **(Адыш часкаашкыны).**

Воронеж область — көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдериңге, тодаргай чугаалаарга мал ажылын хөгжүдериңге соолгу үеде чугула чедиишкиннерни чедип алган ажылчы чоннарның алдарлыг отрядтарының бирээзи. Бо ачы-хавыялар чүгле Воронеж областың ажылчы чоннарын болгаш силерниң чоок өнүктериңерни өөртүп турар эвес, харын—бо ачы-хавыяларны силерниң-биле кады өөрбүшаан, бүгү совет улус демдеглеп турар. **(Адыш часкаашкыны).**

Воронеж областың ажылчы чоннары, чижээ инек бүрүзүнден сүт саалдазын мурнундагы чылдаазынга деңнээрге чаңгыс-ла эрткен чылын 859 килограммга көвүдеткени-биле чоргаарланып эргелиг. Ол хире ындыг улгадышкынны РСФСР-ниң чаңгыс-даа өске облазы ол чылын чедип албаан. Воронеж областы Ленин ордени-биле шаңнааны-биле чергелештир, бодунда улуг чедиишкиннерлиг Москва область база Ленин ордени-биле шаңнатырган. Бо ийи областарны деңнеп көөрге, Москва область колхозтар эрткен чылын инек бүрүзүнден 2712 килограмм сүттү, совхозтар — 3.446 килограммны саап алган, ынчаарга инек бүрүзүнден сүт саалдазы Воронеж обласка 2407 килограмм болган. Ынчангаш, мал ажылының хереэнге улам ыңайгы чедиишкиннер дээш демиселди бодунуң талазындан кошкадырын москвачылар бодавайн турарын сагынмышаан, боттарының күженишкиннериңерни кошкадып болбас ужурлуг силер, эштер воронежчилер.

Воронеж областың ажылчы чоннары эътти бүдүрерин көвүдедир, а ол ышкаш күрүнеге дужаар болгаш садар талазы-биле чугула чедиишкиннерни чедип алганнар. Оон-биле чергелештир, малдың, аңаа хаваннарны кииришпирбишаан, баш санын көвүдедириңге хамаарыштыр ам-даа эвээш эвес ажылдаар херек. Бол-даа чугула ам-даа мурнувуста.

Менээргенмезин, бодунуң чедиишкиннерин эмин эртир хөөретпезин, чедип алдынган чүүлге өөжургавазын, ажылдың хожудангай участоктарынче болгаш адырларынче караны углаңдырбайн баар чорукту болдурбазын бистерге Ленин өөредип чораан. Тур үеде-даа болза, бо дугайын уттуптар кижилерге бергелээшкиннер, ылангыя чарыштың өске участоктары туржуп шыдаар байдалдар бар турда чайлаш чок тургустунуп келир.

Мал ажылын ёзулуг көдүрериңге, чижээ чүгле ол адырда дорт ажылдап турар кижилериниң эвес, харын өскелерниң-даа эки ажылын хандырары эргежок чугула дээрзин бүгү кижилер билир. Мал ажылын ёзулуг көдүрерде тараа ажыл-агыйының чайгылыш чок көдүрлүүшкүнүнге, тарааны бүдүрерин көвүдедириңге, тараа культураларының дүжүттүүнүн улам ыңайгы өзүлдезинге даянары база эргежок чугула. Кукурузаның эки дүжүттери чокка мал ажылын көдүрери дээш ам демисежип болбас, малдың идегелдиг чем суурун тургузуп хоржок дээрзин кым билбезил. Шак оортан шын түңнелдерни үндүрер херек. Ынчаарга, бо талазы-биле дыка хөй чүүлдерни чедип кылыр апаар дээрзин хүлээп көрзе дээре боор, чүге дээрге сүт саалдазын улам-на көвүдедирин, эът дужаалдазын улгаттырарын, инектерниң болгаш хаваннарның баш санын чайгылыш чокка дыка көвүдедирин бистер күзеп турар бис.

Оон-биле чергелештир, свёкланың дүжүттүүн бедидер дугайында, картофельдиң, ногааларны, техниктиг культураларны бүдүрерин көвүдедир дугайында сагыш салыр ужурлуг бис. Хожудангай районнарга, элээн кошкак колхозтарга, совхозтарга болгаш МТС-терге, мурнакчы коллективтерниң болгаш мурнакчы кижилерниң дуржулгазын ажыглаарынга хөй күштү ам-даа үндүрер херек.

Боттарывыстың чедиишкиннеривисти бодамчалыг үнелеп көөрүнге партия бистерни өөредип турар. Партия бистерни эки чүүлге, бергелерни канчаар ажып эртериңге болгаш канчаар тиилээриңге өөредип турар дээрзин билир бис.

Алдыгы беш чыл планының бирги чылында ажылдың түңнелдерин партия ТК-ның декабрь Пленуму түңнеп көрген. Бар улуг чедиишкиннерни ол демдеглээн болгаш оон-биле кады төп база чер-чер органнарының ажылын улам экижидериниң эргежок чугулазын айыткан. Чаа планнарны тодаргайлаарын, чуртуң дүрген өзүп турар социалистиг ажыл-агыйынга дүүштүр планнаашкынының бодунуң деңнелин бедидерин ол негээн. Үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның улам ыңайгы көдүрлүүшкүнү-биле холбаштыр чурттаалга черлериниң тудуушкунун көвүдедирин чедип алыры, хоорайның болгаш көдээниң чонунуң херектелдерин хандырар дугайында бистиң бүгү организацияларывыстың сагыш салышкынының күштелдирери эргежок чугула деп Пленум санап көрген. Партияның шиитпирлерин бистер бүгү ажылга хөделиишкиниң удуртулгазы кылдыр кезээде көрүп турар бис.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ою бо чылын болур. Тиилелгелиг пролетар диктатуразының тугун, социализмниң тугун бистиң революциявыс бедик көдүрген. Бистиң бурунгаар шиитпишкиннивисти доктаадыр, ССРЭ-де социализмниң тиилелгелиг тургузуушкунунуң чедиишкиннериңге моондак кылыр дээн боттарының оралдажышкыннарын реакцылыг күштер, ылаңгыя империализмниң агрессчи күштери оон бээр кажан-даа соксатпааннар. Бистиң дайзыннарывыстың уламчылыр-уламчылыр чедиишкин чок болганы билдингир болгай.

Капитализмниң өлүрүүн чайлаш чогун болгаш пролетариаттың социалистиг революциязының тиилелгезин эртен ёзу-биле көргүскен марксизм-ленинизмниң идеяларының шынныын болуушкуннарның чорудулгазы бадыткаан. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).** Октябрь революциязы бистиң улузувусту, бистиң чуртувустуң ажылчы чоннарын чаа, чырыткылыг оруже кииргеп фактыдан ак-сеткилдиг болгаш ылавылаа билиптер кандыг кижи ойталаар деп ынчаш. Күрүнениң ажылчын аңгыга болгаш тараачыннарның ажылчы чоннарынга бараан болур кылдыр, чоннуң ёзулуг эрге-ажыктарынга бердинип бараан болур кылдыр тургусканы-биле Совет эрге-чагырга ону кылган. **(Адыш часкаашкыны).**

Эргим эштер! Бедик чаа шаңнал-биле сорук кирген Воронеж областың ажылчы чоннары күш-ажылдың дээре организастаарынга болгаш мурнакчы техниканы, агрономияны, эртемни бүгү талазы-биле ажыглаарынга үндезилээш, дээре колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-терниң дуржулгазын эң-не делгем ажыглаар чорукка үндезилээш, бүдүрүлгениң чаартыкчыларының болгаш эртемниң хереэнге бердинген кижилерниң дуржулгазынга үндезилээш чаа-чаа, улам-на улуг чедиишкиннерни чедип алыр дээрзинге бүзүрелди илергейлээрин чөпшээреп көрүңер. Ленин ордени-биле шаңнаан чорук Ленинниң улуг тугунга төлептиг болурунче кыйгырып турар, оон алаа-биле бистиң улузувус тиилээн болгаш оон алаа-биле бүгү-ле чаа-чаа тиилелгелерже бар чорур. **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Бистиң улуг Төрээн чуртувус — Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели делгерезин! **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Совет улустуң дайынчы маңнайы — алдарлыг Коммунистиг партия делгерезин! **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны, шупту улус туруп келген).**

Челябинск обласка Ленин орденин тывысканы

ЧЕЛЯБИНСК. («Правданың» корр.). Челябинск обласка Ленин ордени тыпсыры-биле холбаштыр ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң, СЭКП обкомунуң, кодээ ажыл-агыйның, үлетпүрнүң мурнакчыларының болгаш хөй-ниити организацияларының төлээлериниң киржилгези-биле болган байырлыг хуралы январь 18-те аңаа болган.

Хуралга кодээ ажыл-агыйның болгаш үлетпүрнүң мурнакчылары чүве чугаалаан.

СЭКП ТБ-ның секретары эш А. Б. Аристовтуң чугаазын чыыгланнар улуг кичээнгей-биле дыңнаан.

Эш А. Б. АРИСТОВТУҢ чугаазы

Эргим эштер!

Кур болгаш куруккан черлерни шингээдип алырының, дүжүттү бедидериниң, тараа бүдүрерин көвүдедириниң болгаш күрүнеге тараа дужаар талазы-биле хүлээлгелерни чединишкинниг күүседириниң херээнге ажылчы чоннарның чедип алган чединишкиннери дээш шаңнаткан, Челябинск обласка ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даасканы ёзугаар Ленин ордениниң тыпсыр улуг алдар менээ онаашты. (Адыш часкаашкыны). Ол чедиишкиннер болза кодээ ажыл-агый ажылдакчыларының эрес-маадырлыг күш-ажылының түңнели болур, ол болза тараа дээш бүгү Челябинск облустуң партия организациязының, облустуң бүгү ажылчы чоннарының демиселиниң түңнели-дир.

Хөй чылдарның дургузунда, ындыгыя кур болгаш куруккан черлерниң шингээдилериниң үезинде тракторлар, машиналар, металл талазы-биле бистиң чуртувустуң кодээ ажыл-агыйынга Мурнуу Уралдың кайгамчык улуг дузазы бүгү чуртка ниитизи-биле, оон иштинде Челябинск область талазы-биле кодээ ажыл-агыйның чединишкиннерин чедип алырынга бичe эвес рольду ойнаан. Мынчангаш Челябинск областы Ленин ордени-биле шаңнааны индустриалдыг Уралдың кодээ ажыл-агыйының ажылдакчыларының болгаш бүгү ажылчы чоннарының бистиң Төрээн чуртувустуң чаагай чоруунга маадырлыг күш-ажылының бедик үнелели кылдыр көрдүнер. (Адыш часкаашкыны).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, СЭКП ТБ-ның болгаш Совет чазактың омунаазындан чазактың бедик шаңналы — Ленинниң ордени-биле шаңнатканынга Челябинск облустуң бүгү ажылчы чоннарынга байыр чедирерин болгаш ажылга чаа-чаа чединишкиннерлиг болурун күзээрин менээ чөпшээреп көрүнер. (Адыш часкаашкыны).

Эрткен 1956 чыл бистиң Төрээн чуртувустуң улустарының төөгүзүнге кодээ ажыл-агыйның күчүлүг көдүрлүүшкүнүнүң чылы болуп, чурттуң чөөн талакы районнарынга кур болгаш куруккан черлерни шингээткениниң дыка ажыктыг чүүл алдынган чыл болуп кирер. Бо өөрүшкүлүг хүннерде бүгү совет улус боттарының оолдарының болгаш кыстарының, эр, херээжен колхозчуларның, трактористерниң, комбайнерлерниң, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының, партия, совет, кодээ ажыл-агый, комсомол болгаш профэвилел организацияларының маадырлыг күш-ажылын төлептиг демдеглеп турар.

Кодээ ажыл-агыйга эрес-маадырлыг күш-ажылы дээш, улуг чединишкиннери дээш Совет Эвилелинде кодээ ажыл-агыйның 100 муң ажыг ажылдакчылары, партия болгаш совет ажылдакчылары ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыктарын ёзугаар шаңнаткан. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты колхозтарның, совхозтарның, МТС-терниң, а ол ышкаш партияның болгаш советтиң 500 ажыг ажылдакчыларынга тывыскан.

Эрткен 1956 чылдың демдеглелдиг чүүлү болза эки чединишкиннерни чүгле аңгы-аңгы колхозтар болгаш совхозтар, аңгы-аңгы мурнакчылар чедип алганы эвес, харын чазактың бедик шаңналы-биле бүдүн облустарның, крайларның болгаш республикаларның демдеглеткени база болур. Россия Федерациязында Алтай край, Красноярск край, Чкалов, Омск, Новосибирск, Челябинск болгаш Саратов облустар Ленин ордени-биле шаңнаткан. 1956 чылда Россия Федерациязы ниитизи-биле күрүнеге 2 миллиард ажыг пуд тараазы болгаш кодээ ажыл-агыйның өске-даа хөй-хөй продуктуларын дужааган. Кур черлерни шингээдип алыры дээш демиселге онза шылгараан Казах республика Ленин ордени-биле шаңнаткан. (Адыш часкаашкыны).

Чазактың бедик шаңналы — Ленин ордени-биле бистиң акы-дуңмалышкы республикаларывыс — Узбекистан, Таджикистан, Туркмения болгаш Киргизия шаңнаткан. Ол республикаларның муң-муң мурнакчы кижилери чазактың бедик шаңналдары-биле шаңнаткан. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры бедик атты алган.

Ол бүгү болза күрүнеге кайгамчык улуг ужур-дузалыг практиктиг айтырыгны — кур болгаш куруккан черлерни шингээдип алырының база кодээ ажыл-агыйның бүгү адырларынга бүдүрүүшкүннүң көвүдедириниң айтырыын чогуур үезинде тургускан бистиң партиявыстың, бистиң Төп Комитедивистиң, бистиң чазаавыстың мерген угаанныг политиказының түңнели болур. Ол болза бистиң Төрээн чуртувустуң кодээ ажыл-агыйының миллион-миллион ажыл-ишчилериниң маадырлыг күш-ажылының түңнели болур. Чүс-чүс чылдарда ээн кургаг чыткылаан, улус чурттавайн турган, аза-ору дуй алган ховулар ындыг-ла үр эвес хуусааның дургузунда бистиң чуртувуска, бистиң улузувуска кайгамчык-даа аажок хөй кодээ ажыл-агый продукциязын берген.

1956 чылдың түңнелдерин болур чогуур-биле үнелеп чедери берге. Бир эвес Төп Комитет үш-дөрт чылдар мурнунда кур черлерни шингээдип алыр дугайында, күрүнениң ол кайгамчык хөй курлавырларын ажыглаар дугайында ол шыңгыы айтырыгны көдүрүп үнүрбээн болза, бис бо чылын безин бистиң улузувусту тараа-биле, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүн чиг-эт-биле хандырарының айтырыгларынга эвээш эвес бергелер турар ийик.

Украинага кестүп көрбээн кандаашкын болган 1954 чылды утпаан боор силер. Ынчаарда кур болгаш куруккан черлер, оон иштинде Челябинск область бистиң чуртувусту тараа-биле хандырган болгаш Украинадан чедир албаан тарааны дуглаан.

Челябинск область ол чылын 47 миллион пуд тарааны — оон мурнунда беш-алды чыл дургузунда дужаап турганындан каш катап хөйнү дужааган, ынчаарга ол тарааның дыка хөй кезиин кур черлерден алдынган. 1956 чылда чуртка ниитизи-биле, ооң иштинде Уралдың, Сибирьниң болгаш Казахстанның районнарының күселиби-биле күрүнеге үш миллиард пуд ажыг тарааны — эрткен үениң дургузунда эң эки дээн чылдардан барык бүдүн чартык катап хөйнү дужааган.

Эштер! Бистиң чуртувуста херегленин эргежок чүгле барааннарынга, кодээ ажыл-агый продуктуларынга, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң продуктуларынга чоннуң херегдели чыл келген тудум-на өзүп, ажылчы чоннарның культурлуг херегделдери өзүп турар. Бир эвес кур болгаш куруккан черлерни шингээдилериниң айтырыгларын чогуур үезинде көдүрбээн болгаш шиитпирлевээн болза ажылчы чоннарның өзүп турар негелделерин хандырар аргавыс чок турар ийик. Бир эвес тараа айтырыы шиитпирлеттинмээн турган болза мал ажылының талазынга кодээ ажыл-агый ажылдакчыларының чедип алган түңнелдери бакке чок турар ийик. Бир эвес кур болгаш куруккан черлерниң дугайында айтырыгны шиитпирлевээн болза бүгү делегей талазы-биле нарын байдалда бөгүн бистиң чуртувуска улуг бергелерге таварышкан турар ийик бис. Оон-биле холбаштыр партияның Төп Комитединиң Бирги секретары Н. С. Хрущевтуң кур болгаш куруккан черлерни шингээдип алыр херекке илергейлээн кайгамчык улуг энергиязының болгаш чүткүлүнүң дугайын, дидим инициативазының болгаш шиитпирлиг чорууңун дугайын чугаалаары кончуг чүгүлүг боор деп бодай-дыр мен. (Адыш часкаашкыны).

Эштер Челябинск областан Совет Эвилелиниң орденнери-биле болгаш медальдары-биле 4.127 кижи шаңнаткан. Оон иштинде — Ленин ордени-биле 230, Күш-ажылдың Кызыл Тугу ордени-биле — 731 кижи шаңнаткан. Облустуң кодээ ажыл-агыйының онза шылгараан 13 ажылдакчыларынга Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик атты тывыскан. Оларның аразында комбайнерлер болгаш трактористер эштер Алексеев, Бердников, Васильев, Блинников, колхозтар даргалары Жарков, Жеребкин, Зуев, партия райкомнарының секретарьлары Лубнин, Петухов болгаш өскелер-даа бар.

Челябинск область 1956 чылда эки дүжүттү ажаап өстүрүп, 150 миллион пуд ажыг — 1940 чылдан үш ажыг катап хөй тарааны ажаап алган. Оон иштинде кызылтасты 1940 чылдан 4.6 катап хөйнү ажаап алган. Облустуң колхозтары болгаш совхозтары эрткен чылын күрүнеге 90 миллион пуд тарааны дужааган болгаш саткан. 1956 чылда 1955 чылга улур колхозтарның акша орулгалары барык ийи катап көвүдээн, колхозчуларга күш-хүнүге тарааны барык үш катап хөйнү берген. Ол болза дыка улуг хемчээл-биле сөөлгү чылдарның дургузунда облустуң колхозтары болгаш совхозтары 765 муң гектар черни чарганында болгаш 704 муң гектар кур черлерни тараанында болур.

Челябинск облустуң кодээ ажыл-агыйының чединишкиннери болза хамыктың мурнунда сөөлгү чылдарның дургузунда Челябинскиниң тараажыларының бедик дүжүттерни өстүрериниң бичe эвес дуржулгазын мөөңнеп алганында болур. Чер ажылының культуразы дыка бедээн. Кодээ ажыл-агыйның ажылдакчылары агаар-бойдус болгаш херзуг байдалдарының онзагай чүүлдерин эки ажыглаарын өөренип алганнар, бойдустуң хөй-хөй таарымча чок болуушкуннарын чогуур үезинде чайладырын өөренип алганнар. Кодээ ажыл-агый культураларын сайзырадыр талазы-биле байлак дуржулганы мөөңнеп алганнар.

Кодээ ажыл-агыйның ажылдакчылары ол байлак дуржулганы катап-катап деңнилеп көөрү, аңгы-аңгы колхозтарның болгаш совхозтарның, бригадирлерниң, МТС ажылдакчыларының, бистиң агрономнарывыстың болгаш зоотехниктеривистиң, бүгү тускай эртемниглерниң эки чединишкиннерин ажыглаан турары чугула болгаш 1957 чылда улам бедик дүжүттерни чедип алыр төлээде, бүгү эргежок чугула чүүлдерни баш удур көрген турары эргежок чугула. Челябинск обласка чамдык чылдарда катаптап турар таарымча чок климаттыг байдалдарның таварыыга болур чүүлдерниден, оларның дүжүтке хамчыктыг салдарларындан оларның бодун нагадылатынар кылыр часкы тарылгага белеткенир херек. Мурнуу Уралдың кодээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери бодунуң энергиязын он катап көвүдедир болгаш оларга берген бедик үнелелди шыназыдар дээрзинге идеген болур. (Адыш часкаашкыны). А облустуң үлетпүрүнүң ажылдакчылары кодээ ажыл-агыйны улам ыңай көдүрериниге тараажыларга эңир чылгы дег дузалаарлар, бодунуң Мурнуу Уралының алдары дээш шак ындыг энергия-биле болгаш патриотизм-биле демисежирлер.

Эштер! Бистиң чуртувустуң эң улуг үлетпүрлүг төвү — Мурнуу Урал — ам хөй хемчээлдиг бараанныг тарааны бүдүрүп турар улуг кодээ ажыл-агыйлыг район база болу берген. Челябинск область бистиң чуртувуста чүгле металлургияның болгаш машина тудуунуң бедик хөгжүдеглиг облазы кылдыр эвес, харын бедик сорттуглуг кызылтастың бедик дүжүттеринин облазы кылдыр база билдингир апарган.

Бистиң бөгүнгү байырлалывыста Уралдың өске-даа областарының төлээлекчилери база олуржуп турар-дыр. Свердловчуларга-даа, Молотов болгаш Курган областарның база Башкир АССР-ниң ажылчы чоннарынга-даа мурнуу-уралчыларның чединишкиннери база-ла өөрүнчүг деп чугаалаарын шын деп бодаар мен. Урал болза улус ажыл-агыйының бүгү талаларынга бодунуң мергежилдиг кайгамчык кадраларын-биле кайы шагдан бээр алдаржып келген. Ада-чурттуң Улуг дайынының үезинде уралчылар фашистиг эжелекчилерни чылча шаварының херээнге кайгамчык улуг күш-ажылын киирген. Уралдың чүс-муң ажыл-ишчилери, он-он заводтары чазактың бедик шаңналдары-биле демдеглеттирген. Урал болза Совет Армияның чепсеглээриниң күчүлүг чери болуп турар. Ада-чурттуң дайынының фронтуларынга-даа уралчылар боттарының амы-тынын харамнанмайн, боттарының ынак Төрээн чуртун, боттарының ынак Уралын камгалап турганнар. Уралдың үлетпүрүнүң болгаш кодээ ажыл-агыйының ажыл-ишчи бүрүзүнге индустриалдыг Уралдың улам ыңайгы чечектелиишкини дээш күженип ажылдаарындан, бистиң ынак Төрээн чуртувустуң чаагай чоруунга күженип ажылдаарындан артык улуг алдар чок. (Адыш часкаашкыны).

Моон удурунда бөгүн Челябинск облустуң ажылчы чоннарының байырлалы бүгү Уралга байырлал болуп турар деп бодаар мен. Ынчангаш төлээлекчилери бистиң байырлыг хуралывыста олуржуп турар силерниң кожа облустарыңар 1957 чылда боттарынга база мындыг чединишкиннерни чедип алыр, уралчы патриоттарның алдарын, алдаржаан чанчылдарын баскыратпас дээш бүгү күженишкиннерин салыры чигзиниг чок. (Адыш часкаашкыны).

Эштер! Кодээ ажыл-агыйны көдүрериниң херээнде чедип алдынган чүүлдер, үлетпүр бүдүрүлгезиниң талазынга бистиң чедип алган чүүлдеривис бистерге меңээргенир, бистиң улус ажыл-агыйывыста амдаа бар четпестерден карак чажырар эргени бербейн турар. Бистиң чуртувустуң ажылчы чоннарының материалдыг болгаш культурлуг деңнелин улам ыңай көдүрер дугайында бистиң партиявыс, бистиң чазаавыс соксаал чок сагыш салышкынны салып турар. Сөөлгү чылдарның дургузунда бо угланыышкынга эвээш эвес чүүлдер кылдынган.

Партияның Төп Комитединиң чоокта чаа доозулган декабрь Пленуму бистиң социалистиг системавыстың артык күштерин улам ыңай ажыглаар дугайында, үлетпүрде, кодээ ажыл-агыйда бар кайгамчык улуг курлавырларны ажыглаар дугайында айтырыгны бүгү чидии-биле тургускан. Материалдыг болгаш акша херекселдерин чарыгдаарын эң-не шыңгыы кемнээр база тудуушкунга кайгамчык хөй капитал салышкыннарны эң-не ажыктыг кылдыр ажыглаар дугайында айтырыгны тургускан. Ынчангаш, СЭКП ТБ-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлеринде айтып турарын ёзугаар алырга, «социалистиг тургузугнуң, ажыл-агыйның социалистиг системазының бүгү делегейге төөгүлүг улуг чаагай артык күштерин улустуң эрге-ажыктарынга, коммунизм тургузуушкунунуң эрге-ажыктарынга таарыштыр улам-на эки болгаш улам-на долур ажыглаарын амгы үеде партия бодунуң сорулгазы кылдыр көрүп турар».

Эштер! Улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң беш чыл планынга болгаш 1957 чылдың планынга чамдык өскерилделерни киирерин эргежок чугула деп көргени Пленумнуң чарлатынган шиитпирлеринден билдингир болгай. СЭКП-ниң XX съездизиниң алдыгы беш чыл планының талазы-биле Директиваларның үндезининде салдынган аар үлетпүрнү улам ыңай хөгжүдеринче бистиң партиявыстың чиигине шугуму өскерилбейн турар деп чүвени хамыктың мурнунда барымдаалап көөр херек. База-ла амыгга чедир кылып келгенивис ышкаш, бистиң аар үлетпүрүвүстү бүгү хемчеглер-биле хөгжүдер, металлды, хөмүр дашты, нефтини, машина тудуунуң болгаш химияның продукциязын бүдүрерин көвүдедир, энергетиктиг күчү-шыдалдарны немей өстүрер база аңаа үндезилээш бистиң кодээ ажыл-агыйывысты бүрүнгээр шимчедир, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүн хөгжүдер, бистиң чуртувустуң камгалалын быжыглаар, ажылчы чоннарның амыдыралчы деңнелин көдүрер хүлээлгелиг бис. Ол сорулганы шиитпирлээрде хүндүлүг чер Челябинск облустуң болгаш бүгү Уралдың аар үлетпүрүнге онаажып турар.

Партияның XX съездизиниң шиитпирлерин боттандырары-биле СЭКП ТБ болгаш Совет чазак съезд соонда эрткен үениң дургузунда улустуң амыдыралчы деңнелин улам ыңай бедидеринче угланган чамдык улуг хемчеглерни ап чоруткаңы, ылавылаарга: ажылчы чоннарның пенсия хандырылгазының хемчээлдерин бедиткени, саататтаңының талазы-биле шөлээлерниң үргүлчүлелин улгаттырганы; дыштаныр хүннер мурнунуң болгаш байырлал мурнунуң хүннеринде ажыл хүнүн кызырганы билдингир болгай. Хөмүр даш үлетпүрүнде ажылчыннарны кызырган ажыл-хүнүнче шилчидери, эвээш шалыннаг ажылчыннарга болгаш албан-хаакчыларга акы төлевирин бедидери, кодээ ажыл-агый продуктуларынга белеткел болгаш садып алыр өртектерни бедидери этелээн. Ол бүгү хемчеглер күрүне бюджелинден дыка хөй акшаландырылышкыннарны негээн, ол чорук алдыгы беш чылда улус ажыл-агыйын хөгжүдер талазы-биле съездиниң Директиваларынга чамдык элигерниң эргежок чугулазын база болдурган.

Бистиң бүдүрүлгелеривис болгаш үлетпүрнүң чамдык адырлары металл-биле, оттулар чүүл-биле, цемент-биле, ыяш-биле болгаш эргежок чугула чиг-эт-биле хандыртынган пландарлыг болур төлээде, капитал тудуушкунга акшаландырылышкыннарны кудулдадырының, чамдык үлетпүр бүдүрүлгелериниң болгаш тудугларының ажыл-чорудулгазынга болдунуп турган пландыг оваалгаларга артык күженишкинни чайладырының, ынчангаш оларның таарымчалыг ажылдаарын хандырарының, күрүне пландарын долдур болгаш ажыр күүседиринге боттуг байдалдарны тургузарының эргежок чугулазы илерел келген. Улус ажыл-агыйынга капитал салышкыннарының ындыг кызырылдазы бистиң пландарывысты элээн чиик, күженишкинниг эвес кылырын бодап турары дээни ол бе ынчаш? Чок ынча дээни ол эвес. Пландар күженишкиннерлиг, ынчалзажок боттуг болур ужурлуг. Улус ажыл-агыйын эң-не бодамчалыг пландаарының дугайында. Тудуушкунга болгаш улус ажыл-агыйының бүгү адырларын улам ыңай хөгжүдеринге күрүнениң берип турары кайгамчык хөй капитал салышкыннар экономика талазы-биле эң-не ажыктыг кылдыр ажыглаттынган, күрүне херекселдерин чарыгдаарында харамсаалга чок чоруктар узуткаттынган болгаш эң-не шыңгыы камналга чорутунган турарының дугайында чугаа чоруп турары ол, а ол чорук келиинде барып, эң чоокку үеде бистиң улус ажыл-агыйынга улуг экономиктиг ажыкты бээр ужурлуг.

Эштер! Ажыл-агый тургузуушкунунга бистиң чединишкиннеривис делегей байдалынга база шуут салдарлыг болуп турар деп чүвени бистер кезээде сактыр ужурлуг бис. Совет Эвилелиниң болгаш бүгү социалистиг лагерьниң чединишкиннери социалистиг тургузугнуң, ажыл-агыйның социалистиг системазының капиталистиг системадан кайгамчык улуг артык күштерин көргүзүп турар болгаш капиталистиг делегейде реакцияның калчаалыг каржыланышкынның болдуруп турар. Ынчангаш империалистиг күштер делегей байдалдың кандыг-даа арга-биле нарыыдадырын, социалистиг лагерьге каракка таварыштырарын оралдажып турар.

Оон удурунда амгы үеде бистиң экономикавысты бүгү хемчеглер-биле хөгжүдери, бистиң күрүневистиң күчү-шыдалын улгаттырары, чуртка улам-на хөй-хөй тарааны, эътти, сүттү, дүктү болгаш кодээ ажыл-агыйның өске-даа продукциязын бээри онза чугула. Чаа амыдыралды тургузуп турар маадырлыг совет улус Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле кижи төрелгетенниң амдыгаа чедир билип көрбээни ындыг сорулгаларны шиитпирлээринге белен, совет улус чырыткылыг келир үеже — коммунизмче бодунуң оруунда кандыг-даа бергелерни ажып эртер аргалыг деп чүвени каш-даа удаа бүзүредип келген болгаш бо-даа удаада бүзүреткен.

Эштер! Бедик шаңнадыы — Ленин орденин алганыңар-биле холбаштыр силерге база катап байыр чедирерин. Челябинск облустуң кодээ ажыл-агыйының алдарлыг ажыл-ишчилери партияның XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш демиселге чаа-чаа чогаадыкчы чединишкиннерлиг болурун күзээрин чөпшээреп көрүнер. (Диниттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).

Партияның Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели Мурнуу Уралдың ажылчы чоннары аар индустрияны, бирги ээлчегде металл бүдүрерин улам ыңай көдүрер болгаш машина тудуун улам ыңай хөгжүдер дээш демиселге, кодээ ажыл-агыйны улам ыңай көдүрер дээш, бистиң улуг Төрээн чуртувустуң ажылчы чоннарының материалдыг болгаш культурлуг деңнелин көдүрер дээш демиселге Россия Федерациязының облустарының болгаш крайларының аразынга моон соңгаар-даа бирги одуругларга турар дээрзинге бүзүрелдиг. (Адыш часкаашкыны).

Амдан эгелээш орденниг Челябинск облустуң кодээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери делгерезин! (Адыш часкаашкыны).

Мурнуу Уралдың бүгү ажылчы чоннарынга алдар болгаш хүндү! (Адыш часкаашкыны).

Улуг совет улус делгерезин! (Адыш часкаашкыны).

Бистиң чуртувуска коммунизмни тургузар дугайында улуг Ленинниң идеяларын амыдыралда чединишкинниг боттандырып турар бистиң алдарлыг Коммунистиг партиявыс делгерезин! (Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны, шупту туруп келген).

Чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга алдар кылдыр

Сүт-Хөлде агитация ажылы калбарып турар

Сүт-Хөл районда 12 агитпунктуларны дерип тургускан болгаш олар ам ажылдап эгелей берген. Агитпунктуларның эргелекчилеринге партия, совет активтиң иштинден шыырак билиглиг эштерни шилип тургускан. Киров аттыг колхозтуң Кара-Чыраа агитпунктузунуң эргелекчизинге партия организациязының секретары эш О. Доржуну, Алдан-Маадырның Бөк-Тересте агитпунктузунуң эргелекчизинге ында школада өөредилге эргелекчизи Белек-Баирны, Сталин аттыг колхозтуң Ишкин-Аксында болгаш Ак-Аксында агитпунктуларында школа директорлары эштер Ламаш-оол, М. Серен оларны партия райкому бадылаан.

Агитпунктуларның турар бажыңнарын чылыглаан, лозунг, плакаттар-биле шимеп каастаан, ында литература, солун-сеткүүл чүүлдерин делгеп салгылаан.

Колхозтарда, албан черлеринде болгаш школаларда партия эге организациялары агитколлективтерниң составын долдуруп четчелээн. Агитаторларның чөвүлел хуралдарын бөлүктер айы-биле эрттиргилээш, аңаа «СЭКП ТБ-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин пропагандалаар талазы-биле агитаторларның сорулгалары» болгаш «Ажылчы чоннарның чер-чер Советтеринге соңгулдаларның белеткелдериниң үезинде агитация ажылын күштелдирер» деп темалыг айтырыгларны чугаалажып керген. «Сталинчы орук» колхозта партия организациязының агитколлективи шупту 37 агитаторларны каттыштырып турар. Оларның иштинден 16 агитаторларны мал ажылының фермаларында быжыглаан.

Ам агитаторлар СЭКП ТБ-ның декабрь Пленумунуң доктаалдарын, ССРЭ-ниң Конституциязының болгаш совет соңгулда системазының принциптерин ажылчы чоннарга таныштырып турарлар.

Х. БОРБАЙ-ООЛ.

№ 1 агитпунктуда

Чер-чер Советтеринге ам соңгулдаларга хамаарыштыр ажылчы чоннуң ортузунга агитация-массалыг ажылдарны калбартыр талазы-биле Самагалдайның № 1 агитпунктузу (эргелекчизи эш Воронин) организастыг хемчеглерни калбарткан. Соңгулдалар дугайында лозунг, плакаттар болгаш өске-даа көскү агитацияны, номнарны делгээн. Ындыгыя 1957 чылдың март 3-те чер-чер Советтеринге соңгулдаларның хүнү, шупту соңгулдаже — деп орус, тыва дылдарда лозунгуларны база Маркс-Энгельстиң портрет чуруктарын агитпунктунуң даштында аскан. Ол ышкаш агитпунктуда «Соңгулдалар дугайында чүнү номчуурул» деп улуг эгелиг, номнар бүлүүн тургузуп, ында Советтер дугайында В. И. Ленинниң ажылдарын, соңгулдаже хамаарышкан литератураларны делгеп тургускан.

Агитпунктуда ниитизи-биле 76 агитаторлар ажылдап турар. Оларга тус-тус партия организацияларының айы-биле участоктарны тодаргайлап хуваап берген. Январь 19-та агитаторларның хуралын чыылдырган. Аңаа соңгулдалар үезинде агитация ажылдарын күштелдирер дугайында айтырыгны чугаалашкан.

З. САГААЧЫ.

Хүлээлгелерни алганнар

Облпотребсоюзтуң тудуг конторазының ажылчын, албан-хаакчылары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары СЭКП-ниң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин танышкаш социалистиг чарыштың бедиткен хүлээлгелерин алганнар.

Коллектив бар механизмни дузазы-биле ажыглап турган, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 3 хуу бедитпишаан бирги кварталдың тудуг планын 103 хуу күүседирин шиитпирлээн. Материалдарны камнаар чарыглап, хөй күш үнер ажылдарны механизастаар болгаш тудугнуң бот-үнезин 3 хуу чиигедир.

Чер-чер Советтеринге соңгулдаларга алдар кылдыр белеткелдер эргелелиниң продуктулар шыгжаар сөөлүгга складының болгаш күш чуургазының базазының тудугларын февраль 29-та, 12 аал ишти чурттаар 3 бажыңны февраль 5-те доозар.

И. ТОРЖУ.

Колхозта агитпункт

Улуг-Хем районда Жданов аттыг кодээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары малды менди кыштадыр, часкы тарылгага үлегерлиг белеткенир, школа болгаш эмнелге черлеринге оттулар, колхоз тудугларынга материалдар белеткээр талазы-биле бедик көдүрлүүшкүннүг ажылдап турар. Чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга алдаржыткан социалистиг чарыш колхозчу ишчилерни кызымак күш-ажылче улам сорук киирген.

Колхоз төвүнде тургустунган агитпункт шимелде дериглезин барык доозкан. Парторганизацияның агитколлективинде бирги шыырак, ажылы дуржулгалыг агитаторларны быжыглаан. Олар соңгулдалар дүрүмүн болгаш СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин ажылчы чоннуң ортузунда калбак таныштырып турар.

А. СОСКАЛ.

Февраль 25-те доозар

Сарыг-Септиң машина-трактор станциязының механизаторлары часкы хову ажылынга белеткелди чер-чер Советтеринге соңгулдалар хүнүнүң бетинде, февраль 25-те доозарын шиитпирлээн. Олар боттарының сөзүн ээлеп шыдаарлар. Сөөлгү хүннерге чедир 30 тракторлар, 4 комбайн, моторлары, 35 сеялкалар болгаш тракторнуң 17 агдазыннары бүрүн септеттинген. Ажылдың дүрген темпизи, эки шынары дээш калбарган чарыш механизаторларны улам сорук киирген.

С. МААДЫ.

Чедиишкиннерни быжыглаар

Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозу мал кыштаглаашкынның мурнуку чылдарнындан эки организастаан. Колхозчу малчыннар артельдиң бүгү малының кышкы ажаалдазын күштелдирген, оларладышкын айтырыынче онза кичээнгей салдынган. Мыйыстыг бода малдың эрги кажааларынга немей чаңгыс аай хевирлиг 5 кажаа, бызааларга чаа 6 кажаалар туттунган. 27 кыштагларда хойнуң 42, хураганнарның 18 кажааларының чылыглаашкыны, септелгези эки болган. Өшкүлерни 14 кыштагларда ажаап турар, оларның эрги кажааларынга немей чаңгыс аай хевирлиг 12, бодуун 13 кажаалар туттунган болгаш эки дериттинген.

Малчыннар мал азаанга төгер 201 тонна одекти белеткээн, баштайгы үеде кыштагларже 106 тонна сиген сөөртүнген. Сүт-бараан фермаларында инек кадарчылары Севекпит, Бүскел-оол, Сендажы, Дөмүр олар 485 инектерниң одарладышкынын, чемгерилгезин болгаш ажаалдазын экижидип турар. Олар чаңгыс аай хевирлиг кажааларны эки чылыглаан, элээн хөй тонна сигенни фермаларда сөөртүп четирген, 3 тонна дусту база белеткээн, инектерни план ёзугаар одарладып турар. Оларның кужу сеңис.

Хойжулар Осурбай, Саидып, Санчы болгаш оон-даа өскелер кышка бүгү талазы-биле эки белеткелдиг ужурашкан. Ынчангаш оларның ажаалгазында шээр малдың байдалы эки. Фермаларда Чечек, Өлзей-оол, Севилбаа дээн ышкаш саанчылар сүт саалгазының талазы-биле өске саанчыларга дээре көргүзүглерни чедип ап турар.

Колхозтуң девискээринде хар элээн кылын чагган болгаш соок улгаткан. Ынчангаш малдың кышкы ажаалдазын улам-на күштелдиреринче онза кичээнгейни салыры бүгү колхозчу малчыннардан, мал ажылының тускай эртемниглеринден болгаш колхоз баштаар черинден шыңгыы негеттинип турар. Одарларның харын аштаар 111 хүүректерни болгаш өске-даа херекселдерни база баш бурунгаар белеткетпинген артык кыштагларны чөп ажыглаары чугула. Колхоз баштаар чери малчыннарга дүкту, кидис идиктерни берген, эрткен ажыл-агый чылында пландан ажыр сүт саггаг саанчыларга 4921 рубльди немелде төлевир кылдыр тывыскан. Тос чаа чурттагга бажыңнары-биле малчыннар хандыртынган.

Артель сиген, силос белеткелиниң планын күүсеткен төлээде, малга чемнер четчир ужурлуг, ынчангаш мал чемнерин камныг, чөп чарыглаар херек. Мал ажылының тускай эртемниглери болгаш хойжулар эрткен күзүн 3739 баш кара баштыг ак хойларны нарын дүктүг алтай уксаалыг кошкарлар-биле тарып боозаткан, ынчангаш кыш дургузунда оларның ажаалдазын экижиткеш, хураганнарын менди алырын хандырар херек. Малчыннар 1957 чылда мал ажылындан алыр продукцияны 1956 чылдыындан бүгүде чартык катап хөйнү алыр деп, социалистиг хүлээлгелерни алган.

Хойжулар Седип-оол, Түвекей, Дүжелей оларның ажаап турар хойларының кажааларынга хөй сыкдас, ынчангаш оларга четчир чаа кажаалар негеттинген. Чамдык хойжуларның ажаап турар шээр малының чаш төлүнге кажааларны дарый тудары негеттинип турар. Колхозчуларның хуузунда малын ниитизинин малындан аңгы ажаап тургузарын чурумчудары чугула.

Д. ШАГДЫР.

Тракторлар септелгезин март 1-де доозар

(Кызыл-Мажалык МТС-тиң директору Г. С. Гудков-биле беседа)

Партияның XX съездизи тараа бүдүрүлгезин көвүдедириниң улуг чаагай программазын ажылдап кылган. Бо сорулганы амыдыралга чедимшкеннг шиитпирлээриниң херээнге кедээ ажыл-агыйның бүгү ажылдакчылары-биле кады МТС-терниң механизаторлары улуг рольду ойнаар хүлээлгелиг.

СЭКП ТК-ның декабрь пленумунуң төөгүлүг шиитпирлери-биле танышкаш, Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык МТС-тиң механизаторлары боттарынга бедиткен хүлээлгени ап, тракторлар септелгезин март 1-де доозар дээш боттарының бүгү күштерин салган. Алган хүлээлгевистиң үре-түңнелдиг боттандырып болур арга МТС-те бар.

Бо чылын бедик дүжүттүг алырынга механизаторлар шиитпирлиг күш болур. Тракторларның болгаш кедээ ажыл-агый машиналарының септелгезин доктааткан хуусаазында шынарлыг доозары часкы хову ажылының чедимшкиниң үндезини деп чүвени механизаторлар билип турар.

Механик эш Айыр-Санаага удурткан кедээ ажыл-агый машиналарын септээр цех эки ажылдап, чарышка алган хүлээлгезин үлегерлиг күүселип турар. Цех 20 сеялка септээр турган 25-ти, 15 андазынның оруунга 17-ни септээн. Септелгениң шынары эки. Цехте Д. Осарыг, Кара-оол, Дугул-оол, Өктек-оол олар эки ажылдап турарлар. Оларның септээн машиналарының шынары бедик.

МТС-тиң механизаторлары тракторларны кезектеп септээриниң мурнакчы методу-биле ажылдап турарлар. Безектеп турган септээрге ажылдың темпизи дүрген болгаш шынары бедик болуп турарын практика көргүскен. Механизаторлар тракторлар септелгезин баш удур кылган график ёзугаар чорудуп турган. Күш-ажылдың мындыг органзастаашкыны бодунуң ажыктыг талазын көргүскен.

Моторлар септелгезин участок механиги эш Суда удуртуп турар. Дуржулгалыг механик мотор септээр цехтиң ажылын багай эвес органзастап, мотористерниң күжүн цехте таарыштыр тургускан. Бисте ДТ-54, НАТИ ХТЗ-7 болгаш «Универсал» деп марканың тракторлары бар.

Январь 1-ге чедир 18 тракторлар септетинген. Оларны комиссия хүлээп алган. Ам үеде арткан тракторларның септелгезин үргүлчүлеп турар. Март 1-ге чедир 30 тракторларны холдан үндүр септээр ужурлуг бис. Септетинген моторларны шенеп ажылдадыр ужурлуг. Ынчалза-даа ол ажылды бистер тускай херексел чогундан январь 10-га чедир чорутпаан бис.

Моторларны ажылдадыр, ону хынаар херекселди чоокта чаа алгаш, эптеп тургускан. Бо херекселдиң дежээн цементилеп кылган болгаш ол кадып быжыга бээрге моторларны шенеп эгелээр бис. Моторларның септелгезиниң шынары ынчан көстүр. Ынчаарга моторлар багай эвес септетинген дээрзинге бүзүреллиг бис. Чүге дээрге моторлар септелгезинде боттарының ажыл-херээниң аай-бажын эки билир шыырак механизаторларның күжү мөөңнетинген.

Мотористер Чээн-оол, Шойдар-оол, Токпак-оол, Хуралбай ышкаш кызымаккай эштер моторлар септелгезинде ажылдап турар. Ады үнген механизаторлар боттарының хүлээнген ажылынга чүткүлдүг болуп, кызымаккай күш-ажылдың үлегер чижээн көргүзүп турарлар.

Чамдык чедимшкиннер-биле кады МТС-тиң ажылында бар четпестерни болгаш чедир шиитпирлетпээнин айтырыгларны ыттавайн барып болбас. Бо чорук септелгениң темпизиниң сөөлгү үеде оожумнааны-биле тайылбырлатынар. Ооң чылдааны амгы үеде МТС-те артык кезектерниң чогунда болгаш чедишпезинде болур. Бо чорук бистиң септелгениң графигин үрериинге чедирген. МТС-те янзы-бүрү хевирниң подшипниктери, ийчирбеленчек дугуйлуг тракторларның салаалары чок № 39—30 хевирниң фланези, поршень салаалары чок.

МТС-ти тракторларның болгаш кедээ ажыл-агыйның машиналарының артык кезектери-биле хандырар хүлээлгелиг Тувглавмашсбыт (удуртукчузу Баркалов) болгаш сельхозснаб (удуртукчузу Солдатов) бисти ой-шаанда хандырбайн келген. Кедээ ажыл-агый машиналарының артык кезектеринге чагыгны шагда-ла киирген. А хандырылга черлери ол чагыгларның чүгле эвээш кезиин берип турар.

МТС-ти артык кезектер-биле ой-шаанда хандырбас чорук эрткен чылын база турган. Ол частырыгларны үстүнде ады үнген черлер бо чылын база катаптап турар. Эштер Баркалов, Солдатов оларның ол частырыглардан чогуур түңнелди ам-даа үндүрбейн, чүгле аазаашкын-биле кызыгаарлатынып турары шын эвес. Кедээ ажыл-агыйның чугула үези часкы тарылгага чедир үе кыска болгаш манавас дээрзин бо эштер уттуп болбас ужурлуг.

Тракторларның болгаш кедээ ажыл-агый машиналарының МТС-тиң бодунга кылып ап болур кезектерин дарганнар, токарьлар болгаш өске-даа септекчилер кылып ап турар. Эргижирээн болгаш үрелген кезектерни катап эде кылырын, оларны ажыглаалга киирерни практикалап турар бис. Бо чорук чамдык бөдүүн арга-биле кылып ап болур кезектерге негелдени эвээжеткен. Ынчалза-даа ол МТС-тиң бодунга кылдынмас ховар кезектерге негелдени хандырып шыдавазы билдингир.

МТС-те күш-ажылдың органзастаашкынында четпестер база бар. Механизаторларда чанатаар, оон улам ажыл шагы үрер кижилер чок эвес. Ол чорук күш-ажылдың сагылга-чурумун саңдарадып база ажылчын күжүнүң чедишпезинге чедирген. Тракторлар септелгезиниң темпизиниң оожумнааныының чыдагааныының ужуру база ында.

МТС-тиң ажылында бар четпестерни кыска хуусаада узуткаарының бүгү аргалары бар. Ону амыдыралга боттур чуула боллурарда МТС-тиң бүгү ажылдакчылары хамыктың мурнунда илеретинмээн иштики курлавырларны ажыглаалга киирер, күш-ажылдың органзастаашкынын сайзырангайжыдар ужурлуг бис.

Механизаторларның күжүн чаңгыс сорулгаже — часкы тарылгага белеткелди кыска хуусаада бедик шынарлыг доозарынче мобилизастаарынга социалистиг чарышты калбартыры онза чугула. Мынчангаш бистер социалистиг чарышты цехтер, бригадалар болгаш түс-түс механизаторларның аразынга калбартыр ужурлуг бис. Чарыштың түңнелин улаа-дараа үндүрери, оларның тиилекчилериниң мурнакчы дуржулгазын нептередири чарыштың идиглиин улгаттырар.

Механизаторларның чарыжы СЭКП ТК-ның декабрь пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга үлегерлиг боттандырарынче болгаш чер-чер Советтеринге соңгулдаларга күш-ажылчы чедимшкиннерлиг ужуражырынче угланган турар.

Кызыл-Мажалык МТС-тиң механизаторлары алдыгы беш чылдың ийиги чылында тараанның бедик дүжүдүн хандырары-биле часкы тарылгага белеткелди март 1-де бүрүн доозар деп хүлээлгени ап алган ажылдап турарлар. Бо болза декабрь Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлерин чедимшкинниг боттандырарынга Кызыл-Мажалыктың машина-трактор станциязының коллективиниң бүгү кежигүннериниң күш-ажылчы төлептиг салымышкыны болур.

Т. ОЮН,
«Шынның» тускай корреспондентизи.

Чурукта: Кызыл-Мажалык МТС-тиң септетинген тракторлары.
Фото Т. Оюннуу.

Чоннуң шыгжамырлары

Бистиң чуртта коммунистиг тургузуушкуннуң чедимшкиннери совет улустуң материалдыг чаагай амыдыралын болгаш культурлуг деңнелин улам ынай хөгжүдеринге делгем перспективаны ажыткан. Ажылчын болгаш албан-хаакчыларның боттуг ажыл-төлевириниң өзүлдези, колхозчу тараачыннарның орулгазының бедээни, ажылчы чонга эмнелге дузаламчызын болгаш өөредилгени халас болдурганы, пособие, пенсие болгаш социал хандырылгага хөй түңнүг акша-хөреңгини берип турары — бо бүгү хемчеглер болза, партия болгаш чазактың совет кижилер дугайында үргүлчүнүң улуг сагыш салып турарының боттанылгазы болур.

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннарының культурлуг чурттаалга амыдыралының чайгылыш чок көдүрлүүшкүнү улустуң шыгжамырынга өзүлдени хандырар таарымчалыг байдалды база тургузуп турар. ССРЭ-де улустуң шыгжамыры калбак масса чоннуң, ёзулуг бүгү улусчу характерин илередип турар. Бистиң чуртувуста чеден миллионда ажыг хавааттылар күрүне чээжикиниң облигацияларының эдилекчилери, үжен миллион ажыг кижи ажаалга кассаларында шыгжамырлардыг салыкчылар болуп турар.

Облигация эдилекчизи болгаш кассада салыкчы совет интеллигенция, колхозчу тараачын болгаш ажылчын бүрүзү чүгле бодунга таарымчалыг улуг ажыкты ойнап алыр эвес, оон-биле кады улус ажыл-агыйын акшаландырарынга күрүнеге түр ажыглаар аргаларны база хандырып турар.

Кызылдың № 7173 топ ажаалга кассазында чоннуң шыгжамырның түңү 1956 чылда 1310 муң рубльге өскен, оларның салышкыннарынга шилчиткен хуу салышкыннар талазы-биле 177 муң рубль болган. Элегес-Аксы ажылчын суурда ажаалга кассазы алээн каш шахтерларның күзелин хандырган. Чижээ, механик Н. И. Изместьев мотоцикл садып алырын үр үелерден бээр орадлажып келген, аңаа ажаалга кассазы дузалаан. Кассага шыгжамырын 8 айларның дургузунда бичелеп чыылдырган «ИЖ-49» мотоцикл садып алыр аргалыг болган. Ооң үлегери-биле Н. К. Ворочкин, Э. Д. Русман болгаш өскелер-даа база мотоциклдер саткылап алганнар. Шыгжамырын өстүрүп турган хууда чурттаалга бажыңнары тудуп алган Зовтов ышкаш шахтерлар суурда ковудаан.

Ажаалга кассаларынга келгеннерниң аразында чугаалардан солун чүүлдерни дыңнап болур: «Мээн чыылдам чедер, ам курорт чоруур мен», чамдыктары «хууда чурттаалга бажыны кылып алырынга белеткенип тур мен», а өскелери үнелиг эдилел чүүлдери садып алырын илередип турар. Ажаалга кассазынга акшаны шыгжадыры-даа, оон ап ажыглаары-даа кончуг эптиг. Чүгле 1956 чылда безин Кызылдың ажаалга кассаларындан 4864 муң рубль түңнүг шилчилгелер үндүр бижитинген.

Кызылдың ажаалга кассаларынга ылангыя кажан ойнаашкыннар азы облигацияларның төлеп бээр тиражтары үнген үелерде ажыл кончуг түлүктей бергилээр. Эрткен чылын ол талазы-биле 2671 муң рубль төлетинген. Бо чылдың январында безин 220,6 муң рубль бердинген, оон иштинде үш ойнаашкыннарның бирээзи-ле 10 муң, а ийи ойнаашкыннарның бирээзи-ле 5 муң рубльге таварышкан.

Бистиң күрүневис хөй чылда ажылдааннарга мактал-шаңнал талазы-биле чыл санында миллион-миллион түңнүг рубльди үндүрүп берип турар. Чүгле Кызылдың топ ажаалга кассазынга безин 1956 чылда мактал-шаңнал талазы-биле шилчитинген түң 320 муң рубль ажып турар. Чоннуң шыгжамырының өзүлдези оларның материал-культурлуг чаагай амыдыралының улам-на бедип турарынга боттуг факт болур.

Н. КАЛИНКИН.

Артистер Каа-Хемде

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Тываның национал театрының артистериниң тыва бөлүү январь 18-те Сарыг-Сепке келген. Олар боттарының бирги концертин районнуң мурнакчы малчыннарының чөвүлел хуралының киржикчилеринге көргүскен.

Концерт көрүкчүлерге дыка солун болган. В. Маяковскийниң «Эки» деп шүлүглелинден үзүндүнү, «Совет паспорт» деп шүлүүн Оюн Син-оолдуң номчааны. Л. Юхниниң сатиралыг номчулгаларын болгаш ырылавын, Т. Саттың, А. Сагдының болгаш Г. Коваленконуң орус, тыва танцыларын көрүкчүлер улуг сонуургал-биле уткуп көрген.

Тыва артистерниң орус ырыларны күүсеткени, ылангыя Монгалбин-биле Сагдының «Смуглянка» деп ырыны ырлааны көрүкчүлерге дыка солун болган. Ырыларны, танцыларны артист Лаптан баян-биле эки үдеп турар.

Артистер районнуң школаларынга болгаш колхозтарынга база концерттер көргүзер.

Массалыы-биле оолдап турар

ЧАДААНА. (Бистиң корр). Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң малының кышкы байдалы эки болгаш массалыы-биле оолдап эгелээн.

Хойжу Бады-Байырның коданында 600 баш хоюндан төрүүрү 300 баш. Ам 115 хой төрээн, оларның 119 хураганнары менди доругуп турар. 350 баш төрүүр хой кадарчызы Чанчыктың 75 хоюндан 87 хураган алдынган.

Колхозтуң Сарыг-Алаакта сүт-бараан фермазында 18 инек төрээн, бызаалары эки доругуп турар.

Малдың чаш төлүн чидириг чокка камгалап алыр дээш колхоз баштаар чери болгаш малчыннар органзастыг хемчеглерни ап турар. Шээр малдың массалыг оолдап турар кыштагларында дүн-хүннүү дежурныйларын тургускан. Анай, хураганга чилиртир эки шынарлыг ногаан сигенни кыштагларже сөөртүп, чаш анай, хураган киирер кажааларны чылыглап турар.

Эки ажылдап турар

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозунуң инек фермазының эргелекчизи Сагаан-оол ол ажылынга ак-сеткилдиг ажылдап турар.

Сүт-бараан фермазында 60 ажыг инек тургузу азыралда. 4 кодан черде аныяк болгаш төрүүр инектер эки деритинген чылыг кажааларда хүр туруп турар. Мал чемин сөөртүрүнге 2 тевени быжыглаан. Эш Сагаан-оол ферма ажылдакчылары-биле малдың оран-суурун, өзээн чылыглап, иштин-даштын аштап турар. Сүт хүлээп алыр бир бажыңны туткан.

Эш Сагаан-оол ферма ажылдакчыларынга лекция, беседаны кылып, агитхуудусту үндүрүп турар.

К. ХОВАЛЫГ.

Колхозтуң хаван фермазында

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунуң хаван фермазының ажылы улам-на экижип турар. Фермада алээн үелерниң чем курлавырлары тургустунган, кажаалар чылыг болган таарымчалыг. Ферманың эргелекчизи Д. Дамдын-оол хаван ажылының орулгазын улам бедидеринге мергежилиг ажылдап турар.

Фермада бо чылын төрүүр 20 хаваннар бар, оларның болгаш база өске-даа хаваннарның кужу семис. Январь 15-ке чедир 19 хаваннар төрээн, оларның 145 оолдары шупту менди. Ферма ажылдакчылары Тоолай, Элдеп-Бара чаш хаваннарны шын доруктуруп өстүрериниче улуг кичээнгей салып турар.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

Чаш мал менди

Малдың өзери оон чаш төлүн менди доруктуруп алырындан кол хамаарыжыр. Чөөн-Хемчик районда Ленин аттыг колхоз кышка белеткелди багай эвес органзастаан. Чөдүраада болгаш Көк-Терекке сүт-бараан фермаларында мал чеминиң курлавырлары тургустунган.

Амгы үеде колхозтуң чүгле шээр малы оолдап турар эвес, инек база төрүп эгелээн. Дуржулгалыг кадарчы Лопсан-Сереңде бо чылын төрүүр 59 инек бар, а олардан 16 инек бызаалаан. Дадар-оолдуң кадарып турары 64 инектен 10 инек төрээн. Ажаалда чемгеринде эки, инек сүткүр.

М. ЧИМБИИ.

Улуу-биле четирдим

Он ажыг чыл дургузунда буттарым хоочураш, бирги бөлүктүң инвалиди болган мен. Ынчалза-даа совет кижилер дугайында Коммунистиг партияның, Совет чазактың сагыш салышкынының ачызы-биле күрүнеден пенсияны ап келген мен.

Күрүне пенсияларының дугайында чаа хоойлу ёзугаар ай санында алыр пенсиям көзүлээн болгаш областың социал хандырылга килдизинден дөрт буттуг чадаг терге берген, ону чаа чыл таварыштыр хүлээп алган мен.

Т. ТОРЖУ.

Редакцияга чагаалар

Ниитиниң хөреңгизин төтчеглеп болбас

Колхозтуң экономиказын улам көдүрерде, оон акша орулгаларын шын хуваап, оларның чарыгдалдарынга шынгыы контрольду тургузары улуг рольдуг болур.

Ынчаар турбуже, чамдык колхозтар ниитиниң акша хөреңгизин чарыгдаарынга каржы хажыдышкыннарны болдуруп турар. Оон тода чижээн Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозундан көрүп болур. Ол колхозта механиктеп турар В. Зимарин машиналарга артык кезектер садары-биле кассадан 4 муң ажыг рубль алган. Оон иштинде 3900 рубльдың канчаар чарааның кандыг-даа документизи чок.

Колхоз баштаар чериниң даргазы эш Бичен-оолдуң дөрт чөпшээрели-биле кижилерге акша үндүрүп бээр чорук сөөлгү үеде массалыг болу берген. Колхозта чолаачы О. Серен-Ламага эрткен чылын 1900 рубльди чөпшээреп берген. Ноябрь 9-та аңаа харугда 500 рубльди бериптерге, ол арагалааш, улус эттеп дүржоктанган, хоойлу талазы-биле харыысалгада кирип турар.

Оон-даа дора чүүл бар. Чүл дизе, колхоз даргазы Бичен-оол колхозтуң «ИЖ-49» деп мотоциклин башкы Өлзейге 2000 рубльге саткан, ону бо хүнге чедир колхозтуң кассазынга дужаавааан. Ол ышкаш дарганың чөпшээрели-биле колхозтуң бир автомашиназының рамазын болгаш өске-даа артык кезектерин Кызыл-Мажалык АТБ-га бериишкен. Оон өртээ 7000 ажыг рубль мынчага чедир колхозтуң агар санынга кирбээн.

Бо бүгү болгаш өске-даа фактылар колхозтуң ревизия комиссиязынга (даргазы О. Шулуу) эки билдингир. Ынчалза-даа комиссия чүгле акт тургузарынга ойлешкен, а оон ынай эчизинге чедир шыдавайн турар.

Ниитиниң хөреңгизин мынчаар кайы хамаан чок буданнап турар чорук өкта шын эвес. Ол дээрге артель Уставын каржызы-биле үрээни ол. Ам колхозтарның чыл отчеттарын кылып турар болгай. Сорулга болза чыл отчедун түңнеп чугаалажырынга чедир акша-хөреңгиниң чарыгдалдарынга хажыдышкыннарны чок кылып, кижилерде өрелерни колхозтуң агар санынче доп-дораан эгиттирип, оон салчыгдакчыларынга харыысалганы хүлээдири болур.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

Хаван ажылы кичээнгейден дашкаар

Таңды районда Сталин аттыг колхозтуң хаван фермазын көөрге, ажыл-агыйның ол алыры кичээнгейден дашкаар болуп турары дораан-на билдине бээр. Ферманың девискээри хирлиг, кажааларны сөөк, шупту хаваннар аңаа сыңмас. Ынчангаш 20 ажыг хаваннар ажык дээр адаанда турарлар.

Баштаар чериниң шиитпирин ёзугаар эрткен чылын хаван кажаазын алгыдып, аңаа немелде тудугну кылыры көрдүнген турган. Ук кажаа шагда-ла туттунган. Чүгле иштики клеткалары чок турган. Ону дүрген доозарын хаван фермазының эргелекчизи эш Фадеевке дааскан. Эргелекчиниң шимченгир эвес болганы-биле клеткалар январь 13-ке чедир кылдынмайн турган болгаш ону чылыдар печка база салдынмайн барган.

Фермада хаваннарның чемгерилгези болгаш ажаалдазы база багай. Хаван кажаазында температура дески эвес, ону көрүп ап турар градусник база чок. Оолдуг хаваннарның адаанга салыр чадыглары ой-шаанда солуттунмайн турар. Хаваннарны чылыг кажаага орайтап киирген-биле салгакчы кылдыр өстүрүп турар ийи хаваннарның кулактарының баштары болгаш кудуруктары доңуп дүшкүлээн.

Фермада чем хайындырыкчызы (кормозапарник) ажылдавайн турар. Оон харазы-биле чемнерни пашка хөөлүп, хайындырып бээри саадап турар болгаш кажаа чок черге хаваннарга хөөткен, хайындырган чемнер бердинмейн турар. Колхоз төвүнде чем кухнязы ажыглал чок турар.

Хаван ажылынче четче кичээнгей салдынмайн турары колхозтуң экономиказын хөгжүдеринге база шаптык болуп турар. Чижээ, колхозтуң бүдүрүлге планында хаван ажылындан 1956 ажыл-агый чылында 153 муң рубльди алыры көрдүнген болза, ону чүгле 118 муң рубль кылдыр күүсеткен.

Ол колхозта хаван ажылын эки хөгжүдүп болурунуң аргалары бар. Аңаа хамаарыжыр хемчеглер болза, хаван кажаазын экижидери, ында ажылдарны механизастаары, чемгерилгени шын органзастаары болур.

С. ТАМБА.

Автомашиналарны чөп ажыглаар

Кызыл районнуң Сталин аттыг колхозу тургустунганындан бээр чүгле алды чыл болуп турар. Бо аразында үш автомашиналарны садып алган. Ол машиналарны чыл чедир безин ажыктыг эдилевейн чорааш-ла үреп, саңдан үндүрген.

Бир машинаны 1956 чылдың октябрьда үрээш, Кызыл-Чыраа деп черде каапкан хевээр. Өске ийи машиналар колхоз төвүнде үрелген турар. Ам канчаар, колхозтуң ажылынга машинаның ажыы улуг болганда, колхоз баштаар чери 1956 чылдың ноябрьда «ЗИС» деп машинаны немей садып алган.

Ниитиниң он-он муң акша-хөреңгизи-биле садып алган машиналарны дораан эдиледен үндүрүп, улуг каражага таварып турарының чылдагааны чүдел? Колхоз баштаар черинден чолаачы кадрларны чолаачыга хүлээп ап, оларның ажылын белеткевейн, таварышкан-на кижилерни контрольдавайн, хамаан чок суда салыпкан турарында.

Чаа машинаны кам чок эдилээш, оон үрелген кезектерин саттынарынга база улуг акша хөреңгини үндүрүп турар. Кывар, чаар материалдарны чолаачылар канчаар чарыгдап турарын кым-даа хынавайн турар. Машиналарның гаражы чок.

Бар машиналарны чөп ажыглавайн, чыл бүрү чаа машинаны садып, ниитиниң хөреңгизин буданнап турганының хереэ чок.

А. ЧАДАМБА.

Ажаалгага киирер херек

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг кедээ ажыл-агый артели культура-амыдыралдың болгаш бүдүрүлге тудугларын кыдза-даа ажыглаалга киирбейн турар.

Колхозтуң чунар бажыңын чурттаалга бажыңынче шилчиткен. Электростанциязы суурну чырыткы-биле четче хандырбайн турар болгаш чамдык бажыңнарда электри точкалары киирттинмээн. Далган дээрбезин суг күжү-биле ажылдадыр арга турбуже электри-биле ажылдадып турар. Ооң түңнелинде электри чырыткызы чурттаалга бажыңнарынга четпейн турар.

Ш. АРАНДОЛ.

Номчукчуларның бижип турары

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОННУҢ Ленин аттыг колхозунуң чолаачызы Чимит-оол 1956 чылда 25 чурттаалга бажыңнарының болгаш 4 кажааның ыяжын сөөрткен. «ЗИС-105» маркалыг машиназын капитал септелге чокка 81 муң километр чораан. Чимит-оолдуң машиназының техниктиг байдалы амдаа кончуг эки.

М. КУУЛАР.

ӨВҮР РАЙОННУҢ «Торгалыг» колхозу эрткен чылын 17 кара дилги садып алган. Дилгилерниң турар оран-савазын эки кылган болгаш оларны колхозчу Хорагай ажаап чемгерип турар. 1957 чылда дилги ажылындан 25 муң рубль алырын колхоз планнаан.

Т. САНДАН.

СҮТ-ХӨЛ РАЙОННУҢ Калинин аттыг колхозунуң школага ыяш белеткээр бригадазы 900 кубометр ыяшты хап тургускан. Бригаданың кежигүннери Ак-оол биле Кооп-Балык олар нормазын хүн-бүрү 125—150 хуу күүседип турганнар. Тудут ыяжы белеткээр бригада 3000 чудукту кезип белеткээш машина оруунда үндүрүп алган, ам сөөртүп турар.

О. БОРАШ.

БАЙ-ТАЙГА РАЙОННУҢ «Мурнакчы» колхозунуң № 2 хову бригадазы часкы хову ажылынга белеткелди чорута берген. Бригада үрезинниң арыглаап уруп алган. 124 га черин чемижидип сайзырадыр. Ам 130 тонна өдекти сөөртүп чедирген болгаш 82 га черде чемижидилгени токкен. Хову турлаанда 6 чурттаалга бажыңы бар, ам 6 бажың тудары-биле белеткел ажылын чорута берген.

Х. СЕРЭЭ.

Редакторнуң оралакчызы Т. С. ТАЛГАНЧИК.

Кызылдың Раскова аттыг дааранылга комбинады ательезиниң материалдарындан: бостондан, эр, херээжен улустуң тон даараар драптарындан, костюм кылыр трикодан болгаш дук кылдыгыыг өске-даа постерден чагыглар хүлээп ап турарын дыңнадып тур.

Оол улустуң чагыгларын 20 хонук хуусаада кылыр, материалдың өртээн бүрүнү-биле авансылап төлээр.

Чагыглар кылырынче далажыңар!

Администрация.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, ниитиин информация килдизиниң — 3 — 88, харыысалгалыг секретарьның культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кедээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00041. Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылдан үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ЯНВАРЬ 26 СУББОТА № 19 (3731)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Кызылга болган байырлыг хурал (1 арын).

К. Е. Ворошиловтун КУР-же баар деп турарынга (1 арын).

Совет Эвилелиниң Маршалы Г. К. Жуковтуң Индияже чорупканы (1 арын).

Италияның Коммунистиг партиязының удуртукчу ажылдакчыларының ССРЭ-де келгени (1 арын).

Чоннуң эң дээре кижилери — чер-чер Советтериниң депутаттарынга кандидаттар (1 арын).

СЭКП ОБКОМУНДА, ОБЛКҮҮСКОМДА БОЛГАШ ВЛКСМ ОБКОМУНДА: Инектерниң сүткүр продуктулуун бедиткени дээш СЭКП обкомунуң, облкүүскомнуң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл туктарын тыпсыр дугайында (1 арын).

Хүннүң темазынга (2 арын).

Омск областа Ленин орденин тывыскан (2 арын).

Алтай крайга Ленин орденин тывысканы (3 арын).

М. Моисеев. — Сыр-Дарья хемни чагырып алганы (3 арын).

А. Поляков. — Чоннуң ортузунга агитас-массалыг ажылды күштелдирер (4 арын).

Т. Оюн. — Башкы Зоя Саная (4 арын).

ПАРТИЯ БОЛГАШ ЧАЗАКТЫҢ КЫЙГЫРЫЫН АМЫДЫРАЛГА БОТТАНДЫРАР

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң эр, херээжен колхозчуларга, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыннарынга, партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларынга, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарынга, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринге болгаш бүгү ажылдакчыларынга Кыйгырыын көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери болгаш бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү ажылчы чоннары улуг чүүлдүгзүнүп хүлээп ап турар.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыы — улуг политиктиг чугула документ. Көдээ ажыл-агый чылының түңнелдеринде бүгү талазы-биле чырыттынмаан, колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-терниң ажылында четпестерни тодаргай айтып, социалистиг көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларының улам ыңай күштүг көдүрлүүшкүнүн дээш демиселдиң оруктарын айыткан.

1956 чыл социалистиг көдээниң улуг тиилелгелериниң чылы болган. Бодзоның ажыл-ишчилери күрүнениң шыгжамырларын тараа-биле долдурганнар, хоорайларга хөй сүттү, эътти, негааларны болгаш өскелерин бергеннер, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүн чиг-эът-биле хандырганнар, совет кижилерниң амыдыралының материалдыг деңнелин бедиткеннер.

Бур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының херээнге шылгараңгай чедиишкиннери, тараа бүдүрериң көвүдеткени болгаш күрүнеге тараа дужаар талазы-биле 1956 чылда хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседкени дээш Казах ССР-ни, Алтай болгаш Красноярск крайларны, Омск, Новосибирск, Челябинск, Чкалов болгаш Саратов областарны Ленин ордени-биле шаңнаан. Бур черлер районнарының 90 муң ажыг колхозчуларын, трактористтерин, комбайнерлерин, тускай эртемниглерин болгаш өске-даа ажылдакчыларын чазактың шаңналдары-биле демдеглээн. Социалистиг тургузуушкунга комсомолчуларның болгаш совет аныяктарның улуг ачы-хавыяалары дээш база кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырынга оларның эрес-чүткүлдүг күш-ажылы дээш Аныяктарның Бүгү-эвилел Ленинчи Коммунистиг Эвилелин Ленин ордени-биле шаңнаан деп Кыйгырыгда чугаалап турар. Оон ыңай хөвең ажылын хөгжүдеринге улуг чедиишкиннери дээш Узбек ССР-ни, Таджик ССР-ни, Туркмен ССР-ни болгаш Киргиз ССР-ни; мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедиринге чедип алган бедик көргүзүглери дээш Москва болгаш Воронеж областарны Ленин ордени-биле шаңнаан.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак көдээниң ажыл-ишчилериниң чүткүлдүг күш-ажылын бедии-биле үнелээн чорук оларның политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейиниң чаа күштүг көдүрлүүшкүнүн бодуруп турар.

Тыва автономнуг областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрер талазы-биле СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш демиселге эрткен чылын боттарының салыышкынын база киирип, 1955 чылдан хөй тарааны, эътти, сүттү болгаш дүкту бергеннер. Ынчалза-даа совет кижилер чедип алган чедиишкиннерге сагыш амырап, оожургавас. Партияның болгаш Совет чазактың Кыйгырыында айыткан хемчеглерни алдарлыы-биле күүседир дээш олар 1957 чылда улам күжениишкинниг ажылдаарлар.

Бир эвес 1956 чыл көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүдедир талазы-биле алдыгы беш чыл планының онаалдаларын чедиишкинниг күүседириниң эгези болган болза, 1957 чыл болза, көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларын улам ыңай хөгжүдеринге, хамыктың мурнунда, бистиң чуртувустуң ажылчы чоннарының херегцээлерин хандырарынга чер ажылының болгаш мал ажылының продуктуларының курлавырларын көвүдедир теледе, тараа бүдүреринге, сүткүр болгаш ыланчыы эъткир мал ажылын көдүреринге эргилделиг чыл болур болгаш болур-даа ужурлуг деп СЭКП Төп Комитеди болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели санап тур деп Кыйгырыгда айтып турар.

Көдээ ажыл-агыйның күштүг көдүрлүүшкүнүнүң талазы-биле алдыгы беш чыл планының онаалдаларын күүседири дээш демиселдиң тодаргай сорулгаларын болгаш хемчеглерин партияның чазактың Кыйгырыында айтып турар.

Ам областың партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацияларының сорулгазы—СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыын көдээниң бүгү ажылчы чонунга чедирип, боттандырары болур. Колхозтарга, совхозтарга, МТС-терге, фермаларга, мал кыштагларынга болгаш өске-даа черлерге бо Кыйгырыгны бүгү-ле кижилер канчаа-биле таныштырар организастаар херек.

Кыйгырыгда илеретинген четпестер бистиң областың колхозтарының, совхозтарының, МТС-терниң, партия болгаш совет организацияларының ажыл-чорудулгазында улуг черни ээлеп турар. Ол четпестерни чайладырының өйү келген. Алдыгы беш чылдың онаалдаларын хуусаа бетинде күүседириниң сорулгазын чүгле чайлаш чок чаңгыс негелде-биле — партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының талазындан көдээ ажыл-агыйны удуртурунуң деңнелин улам ыңай бедидип тургаш шиитпирлеп болур деп Кыйгырыгда айтып турар. Моон ужурунда областың партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнары көдээ ажыл-агыйны удуртурун кажангызындан-даа артык күштелдирери негеттинип турар. Көдээ ажыл-агыйны удуртурда кол болгаш шиитпирлиг чүүл болза, колхозтарның, совхозтарның удуртур кадрларын шилиириниң база оларның-биле үргүлчү ажылдаарының айтырыглары болуру кичээнгейниң төвүнге турар ужурлуг.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыын чугаалажып, өөренип тургаш, областың колхозтары, МТС-тери болгаш совхозтары боттарының ажылында четпестерни шүгүмчүлекчи ёзу-биле көрүп, ол четпестерни узуткаарының боттуг хемчеглерин алыр. Бо талазы-биле улуг практиктиг хемчеглерни колхозтарда ам эгелеп турар отчёттуг болгаш отчёт-соңгудалыг хуралдарга чугаалажып, шиитпирлээр ужурлуг. Мал кыштагладыышкынын организастыг чорудар, часкы тарылгага үлегерлиг белеткенир болгаш оон-даа өске соңгаарлатынмас сорулгалар улуг күжениишкинниг ажылды негеп турар.

1957 чылдың күрүне планын хуусаа бетинде күүседир дээш, көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларынга улам чаа-чаа чедиишкиннер дээш социалистиг чарышты көдээниң ажыл-ишчилериниң ортузунга калбартып тургаш, Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың Кыйгырыын боттуг ажыл-херек-биле харыылаалынар.

К. Е. Ворошиловтуң КУР-же баар деп турарынга

Кыдат Чазак телээлериниң Совет Эвилелинге чорук турарының үезинде КУР-нуң Чазак телээлериниң баштыңы эш Чжоу Энь-лай январьның 8-те ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошиловка Кыдат Улус Республиканың Даргазы эш Мао Цзе-дунуң дараазында чагаазын дамчыдып берген:

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш К. Е. ВОРОШИЛОВКА

Хүндүлүг эш К. Е. Ворошилов!

Кыдат Улус Республиканың болгаш кыдат улустуң өмүнээзинден Силерни, хүндүлүг эш Дарга, чүректиң бүгү ханызындан бистиң чуртка моорлап келирин чалап көөрүн чөпшээреп көрүңер.

Силерниң келириңер бистиң ийи чурттарывыстың аразында сырый кады ажылдажылгазын болгаш улуг найыралын улам ыңай быжыглаарынга болгаш хөгжүдеринге дуза болур дээр дугайында мен ханызы-биле бүзүреп тур мен.

Бир эвес Силер чөпшээрээр болзуңарза, Силерниң келириңерге эптиг болур хуусааны дыңнадырын дилеп тур мен.

Мен болгаш бүгү кыдат улус Силерниң чедип келириңерни улуг өөрүшкү-биле манап тур бис.

Силерге бодумнуң бедик хүндүлелимни илередирин чөпшээреп көрүңер.

МАО ЦЗЕ-ДУН.

Кыдат Улус Республиканың Даргазы.

1957 чылдың январь 6.

Эш Мао Цзе-дунуң чагаазынга эш Ворошилов дараазында харыыны чорудкан:

Кыдат Улус Республиканың Даргазы Эш МАО ЦЗЕ-ДУНГА

Хүндүлүг эш Мао Цзе-дун!

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң Президиумунуң өмүнээзинден болгаш бодумнуң хуумдан, Кыдат Улус Республикага чеде бээр деп Силерниң эвилең чалалгаңар дээш чүректиң ханызындан четтиргенимни Силерге илередирин чөпшээреп көрүңер. Силерниң чалалгаңарны улуг четтирген сеткил-бодал-биле хүлээп алгаш, бир эвес ол үе Силерге эптиг болур болза, акы-дуңма Кыдат Улус Республикага 1957 чылдың апрельдиң 15-тен майның 15-ке чедир үеде баарынга белен болуп тур мен.

Сеткилдиң ханызындан байыр-биле

К. ВОРОШИЛОВ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы.

1957 чылдың январь 18.

(СЭТА.)

Совет Эвилелиниң Маршалы Г. К. Жуковтуң Индияже чорупканы

Индияның чазааның чалаанын ёзугаар ССРЭ-ниң Камгалал министри Совет Эвилелиниң Маршалы Г. К. Жуков январьның 23-те «ТУ—104» самолет-биле Делиже чорупкан.

Внуково аэродромга Г. К. Жуковту ССРЭ-ниң Министрлери Н. Г. Бабанов болгаш М. Д. Ковригина, Совет Эвилелиниң Маршалдары И. С. Конев, Р. Я. Малиновский, К. К. Рокоссовский, К. С. Москаленко, К. А. Мерецков, Ужар-чүүлдүң Кол маршалы П. Ф. Жигарев, генералдар, адмиралдар, ССРЭ-ниң Камгалал министерствозунуң харыысалгалыг ажылдакчылары үдээннер.

Маршал Жуковту Индия Республиканың ССРЭ-де Херектеринге Тур Бүзүреттирген В. К. Ахуджа, индий элчин черниниң ийиги секретары А. Дас Гупта, ССРЭ-де дипломаттыг телээ черлериниң шериг-далай болгаш шериг-агаар атташелери, база совет болгаш даштыкы журналистер үдээннер.

(СЭТА).

Италияның Коммунистиг партиязының удуртукчу ажылдакчыларының ССРЭ-де келгени

Чоокта чаа Москвага Италияның Коммунистиг партиязының Чиигине секретарының оралакчызы Луиджи Лонго болгаш партияның удуртулгазының кежигүнү Велио Спано чедип келгеннер.

Итали эштерни СЭКП ТК-га хүлээп алган болгаш СЭКП ТК-ның Бирги секретары Н. С. Хрущев-биле болгаш СЭКП ТК-ның Секретары М. А. Суслов-биле база СЭКП ТК-ның секретары П. Н. Поспелов-биле болгаш СЭКП ТК-ның кежигүнү Б. Н. Пономарев-биле үр-үр беседаларны кылганнар, ол беседаларның чорудулгазында ажылчын шимчээшкининиң амгы үелеги ийи партияга сонуургалдыг болуп турар айтырыгларының талазы-биле санал-онал солуушкуннары болган.

Ийи акы-дуңма партияларның телээлекчилериниң ужуражыышкыннары чүректиң ханызындан найыралдыг байдалга эрткилээн. (СЭТА).

Кызылга болган байырлыг хурал

Бо чылдың январьның 23-түң кежээзинде облпотребсоюз клубунга ДОСААФ-тың 30 чыл оюн демдеглээн байырлыг хурал болган. Аңаа хоорайның болгаш областың ДОСААФ организацияларының активи, партия, комсомол профэвилел болгаш совет организацияларының хөй санныг төлээлекчилери олурушкан.

Байырлыг хуралга ДОСААФ-тың 30 чыл оюнуң дугайында илеткелди ДОСААФ-тың область комитединиң даргазы эш Фролов кылган. Илеткелчи ССРЭ-ниң камгалал күчүлелиниң тееткүүг ужур-дузазын чугаалавышаан, ДОСААФ-тың область организациязының ажыл-чорудулгазында чедиишкиннерни болгаш четпестерни демдеглеп, моон соңгааргы сорулгаларны айыткан.

Илеткел болган соонда СЭКП обкомунуң секретары эш Ортун-оол, ВЛКСМ обкомунуң секретары эш Юмбу, областың шериг комиссариадының начальнигиниң оралакчызы эш Тищенко олар байыр чедирип чүве чугаалааннар.

Хамааты дайынның үезинде партизан отрядының командири чораан эш Кочетов Тывага камгалал күчүлелиниң тургузуунуң өзүп келгениниң дугайын байырлыг хуралдың киржикчилеринге сонуургадып чугаалаан болгаш ол талазы-биле чамдык саадынган айтырыгларны харыылаан.

Хурал соонда кино көргүзүү болган.

Чоннуң эң дээре кижилери—чер-чер Советтериниң депутаттарынга кандидаттар

Транспортчуларның кандидады

Областың автотранспорт эргелелиниң коллективиниң хуралы болган. — Областың транспортчулары алдыгы беш чылдың бирги чылының бүдүрүлге планын ажыр күүсеткеннер. Олар амгы үеде чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга күш-ажылчы белектерлиг уткуражыр дээш күжениишкинниг ажылдап, алдыгы беш чыл планының ийиги чылының бүдүрүлге онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир, оон-биле Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюн чедиишкинниг уткуур сорулганы салып алганнар. Кызыл АТК-ның алдарлыг чолаачылары Лущаев, Панасюра оларның болгаш оон-даа өске эштерниң бедик көргүзүглүг күш-ажылы бистиң сеткил-сагыжывыска улуг өөрүшкүлүг сагылдарны чедирип турар. Бистиң автотрест эргелеливистиң коллективиниң ажылчын, албан-хаакчылары боттарының хуралындан ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң депутадының кандидадынга чоннуң идегелин күүседип шыдаар, эң дээре бир эштиң депшидер-дир бис, эштер — деп, автотрестиң область эргелелиниң начальнигиниң оралакчызы эш Тугаржык чугаалаан.

Дараазында коллективтиң партия организациязының секретары эш Кудрина сөс алган: — Кызыл АТК-ның алдарлыг чолаачызы **Виктор Петрович Панасюраны** транспорттуң № 3 соңгулда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадының кандидадынга депшидер санаалдыг мен. Эш Панасюра болза күш-ажылга мурнакчы, хөй-ниитичи хүлээлге күүседиринге идепкейлиг болуп келген. Ынчангаш бистиң идегеливисти ол моон соңгаар-даа үлегерлиг күүседип шыдаар — деп, ол чугаалаан.

— Ийи чүс муң чу эш Панасюраның кандидатуразын деткип тур мен. Ол СЭКП-ниң XX съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг күүседир дээш демиселге идепкейлиг киржип, «ЗИС-155» деп автобус-биле капиталдыг септелгеге чокка 234 муң километрни эртип, пассажирлер сөөртүрүнүң планын ыракта ажыр күүсеткен. Депутат хүлээлгени ол база-ла алдарлыы-биле күүседип шыдаар деп бүзүрээр мен — деп, автотехника начальниги эш Болнаков чугаалаан.

Ол саналды автотрест эргелелиниң начальниги эш Пономаренко база деткээн, коммунист эш Панасюра соңгукчуларның идегелин күүседип шыдаар кижи дээр дугайында бүзүрелдиг илереткен.

Область Совединиң депутадының кандидадынга эш Панасюраны депшиткен саналдарны коллективтиң бүгү кежигүннери деткээн. Эш Панасюраның кандидатуразын Кызылдың дааранылга комбинадының коллективи база деткээн.

Мурнакчы почтальон депшитирген

Январь 22-де Кызылдың № 5 школазының коллективиниң хуралынга Чеховскийниң № 14 соңгулда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадынга кандидат депшидер дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Бир дугаарында башкы Данщина сөс алган. Оон чугаалааны болза:

— Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр хоорайның харылзаа конторазының почтальону эш **Ощепкова Мария Алексеевнаны** депшидер деп саналдыг мен. Эш Ощепкова болза, 1941 чылдан бээр ол ажылга ажылдап келген. Чоңга почта харылзааны нептередир болгаш бодунуң хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип, чоннуң мактадын үргүлчү ап келген. Почта тарадылгазын саадатпайн база парлалга чагылгазын чыл бүрү ажыр күүседип келгени-биле эш Ощепкова каш удаа шаңнадып, хүндүлел демтеринге бижидип келген болгаш областың Хүндүлел самбыразынга база кирген. Ынчангаш эш Ощепкова соңгукчуларның идегелин күүседип шыдаар деп идегээр мен.

Дараазында башкы Тараканова сөс алган:

— Мен эш Ощепкованың область Совединиң депутадынга кандидатуразын деткиир мен. Ол харылзаа шугумунга хөй чылдарда ажылдап, организацияларның болгаш чоннуң мактадын ап келген. Ол чүгле почта тарадыкчызы эвес, харын оон-биле кады чоннуң ортузунга эки агитатор болгаш организакчы. Бодунуң уругларын эки кижизидип, өөредип турар болгаш бистиң школавыстың ажылынга идепкейлиг дузалажып турар. Шак ындыг ниитиниң херээнге бердинген, чоңга ээлдек, бодунуң совет херээжени бистер шупту билир бис. Ынчангаш ол область Совединиң депутадынга төлептиг кандидат болур — деп чугаалаан.

Область Совединиң депутадынга эш Ощепкованың кандидатуразын хуралдың киржикчилери бир үн-биле деткээннер.

Башкыларның кандидады

Кызыл хоорайның № 3 школазының башкылары болгаш ажылчыннары Кызылдың мурнуу талакы № 13 соңгулда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадының кандидадынга **Зоя Васильевна Кислухинаны** депшиткен.

Хуралга ол школаның башкызы эш Прокопьевна сөс алган: — Бистиң улуг Төрээн чуртувустуң күчү-шыдалын уламна быжыглаар, социалистиг культураны, улустуң чаагай амыдыралын улам ыңай чечектелдирер дээш боттарының бүгү-ле күштерин болгаш аргалары-биле чүткүп ажылдап турар кижилерни чер-чер Советтериниң депутаттарының кандидаттарынга ажылчы чоннар депшидип турар. Кызылдың мурнуу талакы № 13 соңгулда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр Зоя Васильевна Кислухинаны депшидер саналдыг мен — деп чугаалаан, ол кандидатураны деткиирин че хуралдың киржикчилерин кыйгырган.

Ол саналды школаның немец дыл башкызы эш Некрасова база деткээн.

Даштыг-Кужур округунда

ДАШТЫГ-КУЖУР. (**Телефон-биле**). Чөөн-Хемчик районда «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының нити хуралындан область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр облкүүскомнуң даргазының оралакчызы **Арсентий Артемьевич Козленконy** бир үн-биле депшиткен. Хуралга санал берген Кызыл-оол, Саңчат болгаш оон-даа өске соңгукчулар депутатка кандидаттың ажыл-чорудулгазын демдеглевишаан, чоннуң идегелин шынзылып шыдаарын илереткен.

Область Совединге соңгулдалар чорудар Даштыг-Кужурнуң № 40 соңгулда округунуң талазы-биле депшитирген эш А. А. Козленконуң кандидатуразын Хендергей чеди чыл школазының башкылар болгаш ажылдакчыларының хуралындан деткээн. Суглуй, Бүзерев болгаш оон-даа өске эштер соңгулдалар хүнүнде депутатка бистиң кандидадывыс эш Козленко дээш чаңгыс эп-сеткилдиг бадылаар дугайында соңгукчуларны кыйгырган.

«Кызыл тараачын» колхозтуң колхозчуларының ол-ла нити хуралындан ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң депутадынга кандидат кылдыр ол колхозтуң мурнакчы саанчызы **Ондар Бэгайловна Солуңмааны** депшиткен.

Сүт-Хөл районнуң кандидаттары

СҮТ-АКСЫ. (**Телефон-биле**). Сүт-Хөл районда «Сталинчы орук» колхозтуң колхозчуларының район болгаш область Советтериниң депутаттарынга кандидаттар депшидер дугайында чыылган нити хуралы бедик көдүрлүүшкүннүг эрткен. Бора-Тайганың № 69 соңгулда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр ол колхозтуң мурнакчы саанчызы, хөй-ниитичи **Ондар Саныйбановна Копеенти** депшидер деп үнген саналды хурал чаңгыс үн-биле бадылаан.

Ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң депутадынга кандидат кылдыр «Сталинчы орук» колхозтуң даргазы **Ондар Серенович Лопсанны** депшидер дугайында Уртун-Назынның саналынга хуралдың киржикчилери бүрүн каттышкан.

Дуржулгалыг чолаачы

КЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. (**«Шынның корр»**). Барыын-Хемчик районда автотранспорт конторазының коллективиниң нити хуралындан ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң депутадынга кандидат кылдыр АТК-ның дуржулгалыг чолаачызы **Николай Степанович Брызгалинни** депшиткен. Оон ак-сеткилдиг күш-ажылы чүгле бодунуң коллективинге эвес, областа безин сурагжыг, чоннуң идегелин ол шынзыдып шыдаар деп чүвени соңгукчулар бүзүреткен.

Эрткен чылын эш Брызгалин бодунуң башкарып турганы автомашиназын капиталдыг септелгеге чокка 108 муң километр маңнаткан, бүдүрүлгеге септелгезин 35 муң рубль камнаарга берген.

СЭКП ОБКОМУНДА, ОБЛКҮҮСКОМДА БОЛГАШ ВЛКСМ ОБКОМУНДА

Инектерниң сүткүр продуктулуун бедиткени дээш СЭКП обкомунуң, облкүүскомнуң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл туктарын тыпсыр дугайында

Колхозтарның фермаларынга 1956 чылдың октябрь — декабрьда сүт саалдазының түңнелдерин үндүртен.

Тожу районнуң колхозтарындан болгаш Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозундан аңгыда, областың өске көдээ ажыл-агый артельдеринде 1956 чылдың октябрь—декабрьда бир инектен сүт саалдазы 1955 чылдың ол-ла үезиниң деңнелинге барык арттывышаан турар.

1956 чылдың IV кварталында бир саар инектен сүт саалдазы 6 районнарга 1955 чылдың ол-ла үезинден эвээжээн, а 1956 чылдың декабрьда 8 районнар ноябрьда сагтанындан эвээш сүттү алганнар.

СЭКП-ның чамдык райкомнары, райкүүскомнар болгаш ВЛКСМ райкомнары инектерниң сүткүр продуктулуун бедидери дээш демиселди удуртурун кошкаткан, сүт-бараан фермаларында ажыл-херектиң байдалын, инектерниң чемгерилгезиниң, азыралының болгаш оларның ажаалдазының дугайын сонуургавас апарганнар, оон түңнелинде шак ындыг кончуг багай байдал тургустунган.

Тес-Хем районнуң колхозтарынга 1956 чылдың декабрьда бир инектен-не сүт саалдазы 1955 чылдың декабрьда тургаанындан барык 4 катап эвээжээн. 1955 чылдың чогуур үези-биле деңнээрге сүт саалдазы Улуг-Хем районнуң 6, Чөөн-Хемчиктиң — 5, Бии-Хемниң — 4, Кызыл районнуң 4 колхозтарынга кудулаан.

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» артелиниң саанчылары эштер Садакова, Завьялова олар бир саар инектен-не 493—482 килограмм сүттү саап ап, эзээн эки түңнелдерни чедип алганнар.

СЭКП обкомунуң бюрозунуң, облкүүскомнуң болгаш ВЛКСМ обкомунуң бюрозунуң **доктаатканы болза:**

Районнар аразынга шилчиир Кызыл тукту бир саар инектен-не 120,8 кг, азы 1955 чылдың октябрь — декабрьда саганы-биле деңнээрге, 40,5 хуу хөй сүттү алырын хандырган Тожу районга (СЭКП райкомунуң секретары эш **Мендуме**, райкүүскомнуң даргазы эш **Биче-оол**, ВЛКСМ райкомунуң секретары эш **Нел Ондарей**) арттырар;

колхозтар талазы-биле шилчиир Кызыл тукту бир саар инектен-не 264 кг, азы 1955 чылдың ол-ла үезинден 70,5 хуу хөй сүттү саап алырын хандырган Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунга (колхоз даргазы эш **Астафьев**, комсомол организациязының секретары эш **Харченко**, зоотехник эш **Сычев**) арттырар;

фермалар аразынга шилчиир Кызыл тукту бир саар инектен-не 388 кг, азы 1955 чылдың октябрь—ноябрьда сагтанындан 33 хуу хөй сүттү саап алырын хандырган Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Туран фермазынга (ферма эргелекчизи эш **Деронин**) арттырар.

Көдээ ажыл-агыйның область эргелели, СЭКП райкомнары, райкүүскомнар болгаш ВЛКСМ райкомнары СБФ бүрүзүнде херектиң байдалын өөренип көөр, бодунуң болгаш концентраттыг чемнерни чыынчадыр хайындырып белеткээрин ажылдадыр, инектерни силос-биле чемгерерин, доктаамал суггарарын, минералдыг чемнерни бээрин хандырыш, оон-биле ферма бүрүзүнге сүт саалдазын көвүдедир хүлээлгелиг.

ХҮННҮҢ ТЕМАЗЫНГА

Пленумнуң шиитпирлерин өөренип турар

Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозтуң партия организациязының пропагандистери СЭКП декабрь Пленумунуң доктаалын ында партия чырыдыышкынының четкизинде бөлгүмнерниң дыңнакчыларынга өөредип турар. Агитаторлар Пленумнуң доктаалын колхозчуларның өг-бүлелеринге чедир калбаа-биле таныштырып турар.

Колхозчулар декабрь Пленумунуң доктаалын таныжкаш, ону амыдыралга боттандырарын хүлээнишкээн, колхоз бүдүрүлгезиниң талазы-биле 1957 чылдың планның онаалгаларын чедиишкинниг күүседир дээш социалистиг чарыштың бедиткен хүлээлгелерни ап турарлар.

А. СОКСАЛ.

• • •

Сүт-Хөл районнуң партия эге организацияларының ажык хуралдарынга СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң доктаалдарын таныжып эрткээн. Ам колхозтарның төвүнден ыракта турар малчыннарның ортузунда номчуп болгаш калбаа-биле чугаалажып таныжып турар. Районнуң ажылчы чоннары партия Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң доктаалын болунуң дайынчы программазы кылдыр хүлээп ап турарлар.

Х. БОРБАЙ-ООЛ.

Күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүн

Амгы үеде бүгү-ле ажылдар чер-чер Советтерниң соңгулдаларынга алдаржыткан социалистиг чарыштың түгүнүн адаа-биле калбарып турар. Барыын-Хемчик районда «Большевик» колхозтуң кежигүннери 1957 болгаш 1958 чылдарда колхозчуларны чаагайжыды кылган чуртталга бажыңнары-биле бүрүн хандырарын шиитпирлээн. Ол болза, артель бүдүрүлгезиниң болгаш культура-амыдыралдың тудугларын кылбышаан, бо арзында 158 чуртталга бажыңнарын доозуп ажыглалга киирери болур, бо чылын оон хөй кезиин, чүс чуртталга бажыңнарын тудары көрдүнген.

Кандыг-даа ажылдың чедиишкинниг болуру организастыг удуртулгадан болгаш кынамчалыг белеткелден чүгула хамаарыжыр. Колхозтуң Х. Ставайның удуртурган тудуг бригадазынга күш-ажылдың организастыы эки, ажылдың зайы-биле тургустунган звенолар арзында чарыш үрелгүннелдиг калбарган, кижи бүрүзү ажылдың бүдүрүкчүлүү, эки шынары дээш демисежип турар.

Бо чылдың тудугларынга ниитизи-биле 3500 кубометр ыяш херек, ону март 1-ге чедир белеткээш, шуптузун кышкы оруу-биле сөөртүп алыр сорулга салдынган. Тайгада ыяш белеткелинде 56 кижи бар, оларда бир автомашинаны болгаш 24 аът тарны быжыглап берген.

Тайгада белеткелчилерниң ажылдаашынга таарымчалыг байдалдар тургустурган. Ниити чуртталгага 4 бажыңнар белеткетинген, анаа үндүушкүнүг садыглы өйде эккеп турар. Культура массалыг ажылдарны, номчулга болгаш беседаны организастап, хана солунну үндүрүп турар. Бригада сөөлгү хүннерге чедир 2115 кубометр тудуг ыяжын белеткээн, а колхоз төвүнде 102 кубометрни эккеп алган.

Моон-биле кады ол бригаданың чанында оттулар ыяш белеткээр аныяктарның 40 кижилиг звенолары база бар.

К. СЕРИҢ.

Медицина училищезинде

Кызылдың медицина училищезиниң бүгү курстарында баштайгы чартык чылдың экзаменнери доозулган. Ылангыя бирги курстуң бирги группазының 31 студентилери анатомияга экзамен тудкаш 11 кижи кончуг эки, 10 кижи эки дужааган.

Ийиги курстуң бирги группазы фармакологияга экзаменни эки түңнелдиг дужааган. Студентилер Зыкова, Степанова оларның харыылары бүгү талазы-биле эң-не делгеренгей болгаш бузуредиг болган. Ниити группадан чаңгыс-ла Донгак багай демдек алган.

Доозарының сөөлгү 3-кү курзунун ийиги группазы халдамырлыг аарыглар төөгүзүнге чаңгыс-даа багай демдек чокка дужааган. Студентилер Тюлюш, Черомин оларның харыыларын экзамен комиссиязы эң эки деп демдеглээн.

Ол ышкаш үшкү курстуң бежээки салбырының студентилери 21 кижи хирургияга экзаменни багай эвес түңнелдиг дужааганнар. Экзаменнерге студентилер эки белеткенип, башкылар эртем бүрүзүнге консультацияларны берип турганнар.

О. ОПЕЕН.

Орулгалыг ферма тургустунар

Кызыл районнуң «Х улуг хурал» колхозунуң организас тургузуу быжыгып, ажыл-агыйының орулгазы чыл санында улам-на бедип турар. Колхозчулар 1956 чылда баш бурунгаар көрдүнгенинден ийи чүс муң ажыг рубль хөй орулганы алган.

Областың өске колхозтарының дуржулгазын өөренип көргеш, бо чылын кары диилги фермазын организастаарын колхозчулар шиитпирлээн. Артель баштаар черни оз үнелиг савалды деткээн болгаш оон белеткелин кылып эгелей берген.

В. НАТАЛЬЕВ.

Омск обласка Ленин орденин тывысканы

ОМСК. Омск обласка Ленин орденин январь 19-та тывыскан. Молотов районнуң Культура ордузунуң көрүкчүлер залын улус доллур олурупкан. Колхозчу кедээниң эң дээре кижилери, алдарлыг совет ажылчын ангының, совет интеллигенцияның төлээлекчилери, кедээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, эртем ажылдакчылары, партия, совет, ажыл-агый организацияларының удуртукчулары ону ээлепкеннер.

Бежээкинин 6 шак. Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң болгаш партия обкомунуң каттышкан хуралы ажыттынган. СЭКП обкомунуң секретары Е. П. Болущинский СЭКП ТК-ның Президиуму кежигүнүнге кандидат болгаш СЭКП ТК-ның секретары Л. И. Брежневке сөс берген.

Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

Эргим эштер!

Омск областы Ленин ордени-биле шаңнааныын болгаш тывысканын холбаштыр бо байырлал хуралга олурупкаш мен силерниң-биле кады ханызы-биле аажок өөрүп болгаш сеткилим ханып тур. **(Адыш часкаашкыны).**

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының херээнге шылгарангай чедип алышкыннары, тараа бүдүрүлгезинге улуг чедиишкиннерлиг болгаш күрүнеге 110 миллион пуд тараа дужаар деп 1956 чылда алган хүлээлгелерин силерниң областың чедиишкинниг күүсеткени дээш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму Омск областы Ленин ордени-биле шаңнаан.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң өмүнээзинден силер бүгүдеге база областың бүгү ажылчы чоннарынга ол бедик болгаш чаалап алдынган шаңнал-биле сеткилдиң ханызындан байыр чедирерин мээң чөпшээреп көрүңер. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Кур черлерни шиңгээдип алырынга болгаш тараа бүдүрүлгезин көвүдедиринге ачы-хавыяалардыг болганы дээш Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты Совет чазактың тывысканы болгаш Совет Эвилелиниң орденнери-биле база медальдары-биле шаңнаткан бүгү эштерге, Омск областың ажылчы чоннарынга кайгамчыктыг бо хүн бистиң изиг байырывысты болгаш чаагай күзээшкинивисти база дамчыдарын чөпшээреп көрүңер. **(Адыш часкаашкыны).**

Эштер! Эрткен 1956 чыл совет улуска өөрүнчүг болгаш чаагай, биче эвес түңнелдерлиг болган. Ол болза бистиң алдарлыг Коммунистиг партиявыстың XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга совет улустуң боттандырарының талазы-биле сорук киирген маадырлыг күш-ажылының чылы болган болгай.

Ол чыл болза бистиң Төрээн чуртувустуң экономиказының болгаш культуразының оон ыңай көдүрлүүшкүнүнүң чылы болган болгай. Үлетпүр болунуң кол-кол пландарын күүсеткен болгаш техниктиг депшилгени, мурнакчы технологияны бүдүрүлгеге шиңгээдириниң херээнге дыка чедиишкиннерни чедип алган. Социалистиг кодээ ажыл-агый бүдүрүкчү күштерни хөгжүдеринге улуг көдүрлүүшкүнүн оруунда быжыы-биле турупкан. Кодээ ажыл-агыйны чаа техника-биле оон ыңай хандырарының, колхозтарны болгаш совхозтарны организас-ажыл-агый талазы-биле быжыглаарының, кодээниң ажыл-ишчилериниң материалдыг сонуургалын бедидериниң, кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң планнаашкынынга чаа көрүм-чурумну тургузарының талазы-биле партияның болгаш чазактың улуг хемчеглери база колхозчуларның, совхозтарның болгаш МТС-терниң ажылдакчыларының шуудургу күш-ажылы эки түңнелдерни эккелген.

Колхозтар болгаш совхозтар сүт, эът, ховен, чигир свеклазының, лён, картофель бүдүрүлгезин дыка көвүдеткеннер. Моон-биле кады сүт бүдүрүлгезин көвүдедириниң талазы-биле кодээниң ажыл-ишчилериниң улуг ажылын демдеглээр херек. Колхозтарда чүгле чаңгыс чылда сүттүң ниити саалдазы 32 хуу, а 1953 чыл-биле деңнээрге барык ийи катап өскен.

Түңнелинде эрткен чылын күрүне колхозтардан болгаш совхозтардан 3,8 миллион тонна сүттү азы 1955 чылга деңнээрге 28 хуу хөйнү алган, а мал саржааның бүдүрүлгези сөөлгү үш чылдарда 45 хуу көвүдээн.

Ылангыя тараа бүдүрүлгези дыка өскен. Сөөлгү чылдарда чурттуң хөй-хөй колхозтары болгаш совхозтары тараа культураларының дүжүттүг болурунуң тодаргай өзүлдезин чедип алганнар. Оон-биле кады тараа бүдүрүлгезин көвүдедиринге кур болгаш куруккан черлерниң шиңгээдип алыры эң шиитпирлиг ужур-дузалыг болган.

Эштер! Бистиң алдарлыг Коммунистиг партиявыстың идеялары совет улусту демиселге болгаш күш-ажылга маадырлыг эрес-дидим чоруктарже кажан-даа сорук киирип келген. Улуг идеялар улуг инициативаны база массаларның күчүлүг чогаадыкчы энергиязын төрүп турар.

Партияның Төп Комитеди болгаш Совет чазак Сибирьниң, Казахстанның, Уралдың болгаш Заволжье районнарынга 28—30 миллион гектар кур болгаш куруккан черлерни андарар сорулганы каш чылдар мурнунда салган болгай. Ол болза бүгү улуска билдингир болгаш чоок, мерген угаанныг болгаш чүвениң бедиизин көрген шиитпир, ынчангаш ол шиитпирни бүгү совет кижилер ийи-биле деткээн болгаш бүгү улустуң херээ апарган.

Колхозчулар-биле, МТС-терниң болгаш совхозтарның ажылдакчылары-биле кады бүгү улустуң ол херээнге үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары идепкейлиг киришкеннер. Ол бүгү бистиң чурттуң ажылчын ангызының болгаш колхозчу тараачыннарының бузулбас эвилелиниң база эп-найыралының тодаргай көргүзүү болган.

Алдарлыг совет интеллигенция, хамыктың мурнунда кодээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери болгаш эртемденнер ол сорулганың чедиишкинниг күүселдезинге бүгү-ле күштери-биле деткимчени база катканнар.

Өөрүп четиришкинниң чылыг сөстерин бистиң кайгамчыктыг аныяктарывыс болгаш оон баштыңчызы—комсомол база-ла чедип алган. Бистиң аныяктарывыс бистиң улустуң кур черлерни шиңгээдип алыр дээш демиселиниң чыл бижилгезинге ат-сураглыг арынны киир бижээннер. Коммунистиг партияның дыңнангыр, бузуредиг болгаш төлептиг дузалакчызы болурун комсомол база катап көргүскен болгаш ушку Ленин ордени-биле бузуредиг шаңнаткан. **(Адыш часкаашкыны).**

Бо бүгү ниитилел күштерин Коммунистиг партия каттыштырган болгаш күрүне ужур-дузалыг улуг сорулганы шиитпирлээринче оларны сорук киирген. Үш чылдарның дургузунда 35,5 миллион гектар кур, куруккан черлер андартынган. Ынчангаш партияның салган сорулгазы чайынналчаа-биле шиитпирлетинген. **(Адыш часкаашкыны).** Бо болза Европаның 9 чурттарының — Францияның, Италияның, Барыын Германияның, Австрияның, Бельгияның, Данияның, Голландияның, Испанияның болгаш Швецияның тараа культураларының тарылга шөлүн кады алганын ажып турар тарылга шөлү-дүр, эштер. **(Адыш часкаашкыны).**

Колхозтар болгаш совхозтар тарылга шөлдерин ынчаар калбарткаш, эрткен чылын эки дүжүттү ажаап ап, чурт кажангызындан-даа артыкка 1 миллиард пуд ажыг тарааны белеткеп алган болгаш тарааның ниити ажаап алышкынын дыка улгаттырган. Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының идеязы болза, улуг идея дээрзи ам кымга-даа ылаптыг дээрзи бүгүдеге билдингир.

Эштер! Сөөлгү чылдарда Омск областың партия организациязы болгаш совет органнар улуг ажылды кылганнар. Областың бүгү хөй-ниитизин кодээ ажыл-агыйны оон ыңай хөгжүдериниң талазы-биле партияның салган сорулгаларын күүседиринче олар организастап база көдүрүп шыдааннар. Партия организациязы болгаш областың бүгү ажылчы чоннары чуртка тараа бүдүрүлгезин көвүдедириниң сорулгазын шиитпирлээринге боттарының улуг салышкынынга чоргааргаланып турарлар. Областың колхозтары болгаш совхозтары баштайгы көрүнген өй-чижектерин ажыр күүседип, 1 миллион ажыг гектар кур черлерни андарганнар, оон түңнелинде тарылга шөлдери барык 40 хуу өскен.

Эрткен чылын кодээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери чаа улуг чедиишкинни чедип алганнар. Олар биче эвес күш-ажылды үндүрүп тургаш эки дүжүттү өстүргеннер болгаш мурнундаазындан ажаап алышкынны өлээн организастыг эртирип, база 1953 чыл-биле деңнээрге тарааның ниити ажаалдазын ийи катап көвүдеткеннер. Кур черлерниң областары Сибирьниң болгаш Казахстанның арзынында калбарган социалистиг чарышка Омск область күрүнеге 110 миллион пуд тараа дужаар—бедик хүлээлгелерни алган болунун большевиктиг сөзүнге алдарлыы-биле ээ болган. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).** Областың колхозтарындан болгаш совхозтарындан күрүне сибирь кызылдазын колдаты 1954 чылга деңнээрге 44 миллион пуд хөйнү база 1953 чылдыындан үштен ажыг катап хөйнү алган.

Обласка тараа бүдүрүлгезин дыка бедиткени колхозтарның болгаш совхозтарның экономиказын көдүрүп, оларның ниити ажыл-агыйын быжыглап турар, колхозтарның натура болгаш акша орулгаларын көвүдедип, база колхозчуларның материалдыг чаагай чоруун экижидип турар.

Маргыш чок кайгамчыктыг тиилелге чедип алдынган-дыр, эштер! Ол болза партияның XX съездизиниң эң чоокку чылдарда 11 миллион пуд тарааны бүдүрериниң дугайында төөгүлүг шиитпирлерин күүседири дээш бистиң улузувустуң демиселиниң херээнге улуг салышкынныг. Силерниң чедиишкиннер бүгү совет кижилерни өөртүп турар. Сибирьниң тараажылары, силер бүгүдеге, алдар! **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Эштер! Бо черниң ырак эвес эрткен үеде кандыг турганың сактыр болза Омск областың ажылчы чоннарының кодээ ажыл-агыйда, а ол ышкаш үлетпүр хөгжүлдезинде болгаш культура тургузуушкунунда чедиишкиннери онза ужур-дузалыг.

Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарында Владимир Ильич ынчаар хомудап чугаалап турган:

«РСФСР-ниң картазынче көрүп көрүңерлен. Вологдадан соңгу чүкче, Донда Ростовтан болгаш Саратовтан Мурнуу-Чөөн чүкче, Оренбургтан болгаш Омскиден Мурнуу чүкче, Томскиден Соңгу чүкче культурлуг он-он канчаар-даа аажок улуг күрүнелерниң туруп болуру эң агаартынмас калбак-делгемнер шөйлүп чоруткан. Ол бүгү калбак делгемнерде патриархальдыг байдал, чартык черлик болгаш ылап ёзулуг черлик чорук тергиидеп турар-дыр».

Совет эрге-чагырганың чылдарында Сибирьниң эвээш эвес бойдус байлактары шиңгээтинип алдынган, эвээш эвес шахталар болгаш рудниктер тургустунган, домналар, машина бүдүрер улуг-улуг заводтар болгаш фабрикалар тургустунган. Дүүн мен силерниң чамдык заводтарыңарга барып четкен мен. Олар бистиң чуртувустуң Москва болгаш Ленинград дээн ышкаш шак ындыг улуг индустриалдыг төптериниң чүнүн-биле-даа ылгашпас-тырлар. Ында муң-муң ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар ажылдап турарлар-дыр. Сибирьниң хоорайларында чүс-чүс техникумнар, хөй-хөй дээди өөредилге черлери болгаш эртем-шинчилел институттары тургустунган, ол бүгү ажылчыннарның, тараачыннарның болгаш интеллигенцияның ажы-төлдериниң билиг чедип алырынга калбак оруктү ажыдып турар-дыр. Чүгле Омск областың өөредилге черлеринде 250 муң ажыг кижи өөренип турар болгай.

Бистиң Төрээн чуртувустуң ол кайгамчыктыг крайы ам канчаар чаартына бергенин бүгүде билир. Сибирь чериниң канчаар-даа аажок улуг калбак-делгемнеринде сайзырангай үлетпүрлүг, амгы үениң техниказы-биле хандыртынган улуг социалистиг кодээ ажыл-агыйлыг ёзулуг культурлуг областар туруп турар. Эрткен чылын Сибирьниң колхозтарының болгаш совхозтарының ховуларынга 200 муң ажыг тракторлар болгаш 70 муң ажыг комбайннар ажылдап турганын чугаалаарга-ла четчир-дир.

Ам Омск облазы болза чуртувустуң экономиктиг болгаш культурлуг улуг районнуу апарган. Областың үлетпүр бүдүрүлгелериниң ниити продукциязының хемчээли эрткен чылын 6 миллиард хире рубль болган. Шак бо кайгамчыктыг край хүн-бүрү-ле чаартынып орар-дыр. Бистиң алдарлыг Төрээн чуртувустуң байлакшылдыының болгаш күчү-шыдалдыының эң улуг үндезин-суурлары улам-на көвүдеп орар-дыр. Бо бүгү болза, чаа амыдыралдың ёзулуг маадырлары болгаш чогаадыкчылары совет кижилерниң холдары-биле кылдынган. Бо бүгү болза, Совет эрге-чагырганың чылдарында, чүгле 39 чылдар дургузунда кылдынган. Кижиниң амыдыралынга, ол назын, харын маңалыг болбайнаан, ындыг-даа болза ниитилел төөгүзүнге, ындыг чаартылгаларга ол хуусаа улуг эвес болуп турар.

Совет Эвилели төөгүлүг кыска хуусаада ындыг чедиишкиннерни чедип апкан, ол болза бистиң социалистиг тургузуувустуң капиталистиг тургузугдан артык улуг күштүүн көргүзүп турары ол-дур. Оон ужурундан бистер дээрги буржуаз шугумчулекчилерге ынча дээр бүрүн үндезин-барымдааларлыг бис: «Бистиң социалистиг тургузуувуска карганырын соксадыр үе келбээн чүве бе? Төөгүлүг барымдааларны ээлер ёзу-биле көрүп база капиталистиг база социалистиг системаларның кайызы депшилгелиг дээрзин деңнелеп көөрүнер үе келбээн чүве бе?»

Харын оларга бо бүгүнү билип алыры берге болбайнаан, ынчаннымже ирип калган капиталистиг системага шииткелди төөгү боду-ла шагда үндүрүп келгенин чер кырында бүгү ак-сеткилдиг кижилер көрүп турарлар.

Социализмниң түгүнүн адаанга каттыжып алгаш демиселди чорудуп турар улустар улам-на көвүдеп орар. Совет Эвилели-биле кады тайбыңның болгаш социализмниң херээн камгалап турар улус демократиязының чурттары, улуг Кыдат Улус Республиказы ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга кайгамчыктыг чедиишкиннерни чедип алганнар. Социалистиг күрүнелерниң улуг кады ажылдажылгазы социалистиг тургузуушкуннуң херээнге сорулгаларының бир аайынга, марксизм-ленинизмге бердингенинге болгаш тайбың база социалистиг депшилге дээш кады демиселинге үндезилетинер.

Социалистиг күрүнелерниң эп-найыралдыы бо үеде эң чугула политиктиг хемчээл болгаш мерген-угаанныг барымдаа боор турар. Ол эп-найырал хүн бүрү өзүп база быжыгып турар. Дүүн Москвага доозулган Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың чазак төлээлериниң арасында чугаалажышкыннар бүгү делегейниң мурнунга совет биле кыдат улустарның улуг болгаш бузулбас эп-найыралын көргүскен. **(Адыш часкаашкыны).**

Социалистиг күрүнелерниң кады ажылдажылгазының тургустунганы-биле 900 миллион ажыг чурттакчы чоннуг күрүнелер, канчаар-даа аажок хөй бойдус болгаш чиг-эт курлавырлары капиталистиг мөлчүлгеден үнген. Империализм болунуң ажык-бончаазының эң байлак үндезин суурларын оскунган. Социалистиг күрүнелерниң кады ажылдажылгазы болгаш чедиишкиннери капиталистиг чурттарда ажылчы массаларның экономиктиг эргелер дээш демиселинге бончуг улуг салдарлыг болгаш ол массаларны революсчудуп турар.

Социалистиг күрүнелерниң чедиишкиннери империализмниң колониалдыг системазының буурап дүжериниң дүргедедириниң эң чугула барымдаазы болган, ол бүгү дээрги империалистерни ажындырып, оларга оожургал бербейн турар. Социализмни, социалистиг чурттарны, коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкинниң делегей реакциязының көөр хөөн чогунуң бол үндезини бо бүгүде. Балчаалыг өжээнниг империалистер хосталгага ынакшылдыг улустарның тайбың күш-ажылын үрегдээрин оралдажып турар. Күрүнелерниң, улустар арзының калбак кады ажылдажылгазының эде тургустунуп турарының чорудулгазын соксадыры-биле калчаалыг оралдажышкыннарны ап чорудуп-даа турарлар. Империалистер египет улусче агрессиг халдаашкынны организастап, ол улусту колониалдыг кулданышкынче катап киир тырттар дээн оралдажышкыны-биле ол улусту санатынмас когаралдарга болгаш өлүм-чидимге таварыштырганнар. Ындыг-даа болза амгы үеде колониалдыг системаның бузураашкынын доктаадырының кандыг-даа оралдажышкыннары чедиишкинниг болбас. Шак ол бужар дайынзырак авантюра чүнүн-биле доозулганы бүгүдеге билдингир болгай. Египет улус болгаш Араб Чөөн чүктүң бүгү улустары хосталганың болгаш национал хамаарышпас чоруктуң түгүн долгандыр улам сырый каттышканнар, а англи-француз колонизаторлар бужарттааннар.

Чөөн болгаш Ортаакы Чөөн чүкке бурааашкынга таварышкан өөрүн америк империалистер солуурун күзеп турарлар. Ол сорулгаларның сылдаандан Эйзенхауэр-Даллестиң доктриназы дээр чүве тыптып келген. Ындыг-даа болза оларга ындыг үлегер-домакты чугаалап каап болур: «дээргилер, хөй-ле куруг черге төлгелеп турар-дыр силер». **(Залда шимээргээшкин. Адыш часкаашкыны).**

Колониализм буурап дүшкен! Бузашаптырган корабльге аайлашкан хат турбас!

Сөөлгү үеде делегей реакциязы социалистиг күрүнелерге удур ажык шаап-халдаашкынче кириптерин база оралдашканнар. Ол болза делегей реакциязының кара күштери улусчу эрге-чагырганы дүжүрүп, Венгрияның ажылчы чоннарының социалистиг чаалап алышкыннарын бужарттаар, анаа фашистиг эрге-чагырганы тургузар база ынчангаш Европага чаа дайынның одаан тургузар сорулга-биле Венгрияга контрреволюстуг хөлзээшкинни өөскүдүп үндүргени болур. Империалистерниң ол ырак сорулгалыг авантюразы база бужары-биле буурап дүшкен. Совет Эвилелиниң дузаламчызы-биле венгр улус Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың болгаш Венгрияның Социалистиг партиязының удуртулгазы-биле кыска хуусаада контрреволюцияның күштерин чылча шапкан.

Эштер! Бистиң Совет Социалистиг Күрүнениң тайбыңга ынакшылдыг күштерниң күчүлүг чөленгиижи болуп турар; тайбыңны быжыглаары бистиң күрүнениң даштыкы политиказының кажан-даа бедик сорулгазы болуп келген. Бистер кандыг-даа шериг авантюраларынга шиитпирлиг удурланып турар бис, биске өскениң девискээри херек чок. Социализм тургузуушкунунуң оруу-биле бурунгаар бээрынга херектиг бүгү-ле чүве бисте бар. Бисте бедик сайзырангай индустрия-даа бар, бисте кайгамчыктыг колхозчу тургузуг-даа бар, бисте совет улустуң бузулбас чаңгыс эп-сеткили-даа, ССРЭ-ниң бүгү улустарының акы-дуңма эп-найыралы-даа, ажылчын ангының болгаш колхозчу тараачыннарның эң күчүлүг эвилели-даа бисте бар. Бүгү-ле моондактарны болгаш бергелерни ажылдыр бистиң улузувусту ленинчи оруктап бузурелдии-биле апаар чыдар коммунистерниң демиселге каңналган улуг партиязы бисте бар. **(Адыш часкаашкыны).**

Эштер! Бистиң чуртувус чаа, 1957 чылче—Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 хар харлааның чылынче кирипкен; бо сураглыг байырлалга төлептиг ужуражыры дээш социалистиг чарыш кайда-даа калбарган.

Силерниң облазыңарның 1956 чылда кодээ ажыл-агыйда чедиишкиннерин чогуур-биле үнелеп көрүп тура, бистер мактаныр, оон дора меңээргенир чоруктарны болдурбас ужурлуг бис, чүге дээрге колхозтарның, МТС-терниң база совхозтарның ажылында ажып эртери чугула эвээш эвес бергелер болгаш четпестер ам-даа бар.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленуму улуг айтырыгларны шиитпирлээн болгаш улус ажыл-агыйының удуртулгазын шиитпирлии-биле экижидер сорулганы салган. Чоокта чаа чарлаан партияның Төп Комитединиң болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыы амыдыралчы чугула сорулгаларны колхозтарның, совхозтарның болгаш кодээ ажыл-агыйның бүгү ажылдакчыларының мурнунга салган.

Областың колхозтарының болгаш совхозтарының хамыктың мурнунда тараа бүдүрүлгезин көвүдедириниң курлавырларын улам долузу-биле ажыглаары эргежок чугула. Кур болгаш куруккан черлерниң андарылгазын уламчылаар бүрүн аргалыг-дыр силер. Ындыг арга болза Полтавск, Исиль-Кульск, Большереченск болгаш областың өске-даа алзэн районнарында бар. Кол сорулга болза, кодээ ажыл-агыйның бүгү культураларының дүжүттүг болурун бедидери болгай.

Областың хөй-хөй колхозтарында болгаш совхозтарында тараа культураларының дүжүттүг болуру ам-даа бедик эвес боор артып турарын ажыл-херектерни чер-черге таныжканы көргүзүп турар. Бо бүгү болза, агротехниктиг дүрүмнерни үрегдеп турарлар-биле бистерниң шыдажып эртип турарывыста болгай, а дүжүттүг болурун бедидеринге ол шиитпирлиг чүүл болур болгай. Сөөлгү чеди чылдарның чыл бүрүзүнде тараа дүжүдүн кожааларындан гектар бүрүзүнден 3 — 4 центнер артыкты ап келген Марск районнуң Ленин аттыг, Марьяновск районнуң «Коммунизмче орук», Исиль-Кульск районнуң «Боевой» дээн чижектиг мурнакчы колхозтарның деңнелинге чедир дүжүттүг болурун шак ынчаар көдүрүптер болза, ук область тараа бүдүрүлгезин дыка көвүдедип шыдаар. Мальцевтиң системазын ёзугаар херзүннүү болбаазырадырынга улуг кичээнгей салыр херек; бо талазы-биле МТС-тер болгаш совхозтар ам шыңгыы ажылдаар ужурлуглар.

Бүгү партия организациязының, бүгү колхозчуларның, совхозтарның болгаш МТС-терниң ажылдакчыларының онза сагыш салышкынны мал ажылының оон ыңай хөгжүлдезинге болгаш көдүрлүүшкүнүнге, эът болгаш сүт бүдүрүлгезин көвүдедиринге ииергейлетинген турар ужурлуг, чүге дээрге бо талазы-биле областа улуг четпестер бар болуп турар.

Мал ажылының хожудаашкынын ажып эртер төлээде, шырак болгаш кайынчы ажылды кылып чорудар херек. Областың колхозтарында болгаш совхозтарында мал ам-даа эвээш. Колхозтарның чүс гектар кодээ ажыл-агыйга ажыглатынар чер бүрүзүнге чүгле дөрт инек онаажып турар, ындыг турбуже 1956 чылда мыйыстыг улуг бода малдың баш саны оон ыңай өспээн. А хойларның болгаш хаваннарның баш саны харын-даа эвээжээн. Чаа организастатынган совхозтарда мал ажылының дедини шүшпен хөгжүлдезин айтыр херек. Хаваннар-даа, куштар-даа чок совхозтар областа ам-даа бар болуп турар.

Мал ажылының чедиишкинниг көдүрлүүшкүнүнге ол ажылдың дедини куду культуралыг болуп турары шаптыктап турарын чугаалаарын чүвениң чөптүг шыны негеп турар. Мал ажылының мурнакчыларының болгаш эртемниң чедиишкиннерин кошкак шиңгээдип турар.

Ам областың колхозтары болгаш совхозтары тараа бүдүрүлгезин көвүдедиринге шыңгыы базымны кылганы-биле холбаштыр мал ажылының хожудаашкынын ажып эртеринге бүгү аргалар бар, чүге дээрге тараа ажыл-агыйының өзүлдези кажан-даа мал ажылы-биле чөрүлдээлиг туруп көрбээн болгай, а харын-даа оон өзүлдезинге кажан-даа деткимче болур болгай.

Областың колхозтары болгаш совхозтары мыйыстыг улуг бода малдың продуктулуг болурун чедип ап, инек бүрүзүнден 1.802 килограмм сүттү саап алганнар. Ынчангаш бистер бо ажылда амдан-на багай эвес дуржулгалыг-дыр бис. Бир эвес силер кукуруза тарылгазынче болгаш оон ажаалдазынче улуг кичээнгей салып, оон четчир санныг силосту салып алыр болзуңарза, инек бүрүзүнден үш муң, харын оон-даа хөй муң килограмм сүттү саап алырыңар дадагалзаа чок. Ам-даа ажыглатынмаан хөй-хөй курлавырлар кодээ ажыл-агыйның өске-даа адырларында бар.

Партияның Төп Комитеди болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели кодээниң ажылдакчыларын 1957 чылды кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң бүгү адырларының хөгжүлдезинге эргиделиг чыл кылырынче кыйгырып турар. Ол болза колхозтарның болгаш совхозтарның экономиказын оон-даа бедик көдүрерин, колхозчуларның, совхозтарның болгаш МТС-терниң ажылчыннарының материалдыг байдалын экижидер болгаш ажылчы чоннарның кодээ ажыл-агый продуктуларынга өзүп турар херегледерин улам долузу-биле хандырар.

Ордениг Омск областың ажылчы чоннары партияның болгаш чазактың кыйгырыынга изиг-биле харылаар дээрзинге дадагалзаа турбас. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).** Сибирьжилер — ол болза бедиин, ындыг-даа болза күш-шыдалдыг, эрес-дидим болгаш күш-ажылга ынакшылдыг кижилер дээрзин бүгүде билир болгай. Болунуң крайы дээш олар туржуп шыдаарлар болгаш оларның мурнунда сорулгаларны төлептии-биле чедиишкинниг боттандырары дээш демисежирлер.

Эштер! Бистиң улузувустуң чаагай чоруу болгаш бистиң улуг Төрээн чуртувустуң алдары дээш чаа-чаа күш-ажылчы тиилелгелерни силер бүгүдеге күзээрин чөпшээреңер. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Ордениг Омск областың алдарлыг ажыл-ишчилери делгерезин! **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Бистиң улуг, социалистиг Төрээн чуртувус делгерезин! **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Совет улустуң тиилелгелериниң организакчызы болгаш хей-аът кииреикчизи—Коммунистиг партия делгерезин! **(«Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы делгерезин! Оон Төп Комитеди делгерезин!» деп кыйгылаар диңмиттелип турган).**

• • •

Диңмиттиг адыш часкаашкынының адаа-биле эш Л. И. Брежнев Омск обласка Ленин орденин тывыскан, ону партия обкомунуң бирги секретары эш Е. П. Болушинский болгаш облкүүском даргазы эш М. Е. Демиденко хүлээп алганнар. Партия обкомунуң секретары эш Е. П. Болушинский сөс ап харыы чүве чугаалаан.

Алтай крайга Ленин орденин тывысканы

БАРНАУЛ, («Правданың» корр.). Алтайның кур черлер шиңгээдикчилериниң улуг байырлал. Чазактың дээди шаңналы — Ленин орденин январь 19-та крайга тывыскан.

... Бежээкинин 5 шак. Крайның хаастап шимээн шын театрынга крайның эң эки кижилери, бедик дүжүттерниң мастерлери, кайгамчыктыг механизаторлар, край Советиниң депутаттары, СЭКП крайкомунуң кежигүннери, хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери долуп келген.

СЭКП Төп Комитединиң секретары эш Н. И. Беляев, Алтайның партия болгаш совет организацияларының удуртукчулары, көдээ ажыл-агыйның болгаш үлетпүрнуң кайгамчыктыг кижилери президиумге көстүп келирге, чыылганнар чылыы-биле уткаан.

Ажылчы чоннар депутаттарының край Советиниң сессиязының болгаш СЭКП край комитединиң пленумунуң үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары-биле каттышкан хуралын Алтайның крайкүүскомунуң даргазы эш С. В. Шевченко ажыткан. ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң төлээлекчизи, СЭКП Төп Комитединиң секретары эш Н. И. Беляевке сөс берген.

Эш Н. И. БЕЛЯЕВТИҢ чугаазы

Эргим эштер!

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң даалгазын ёзугаар край Советиниң сессиязының болгаш СЭКП крайкомунуң бо каттышкан байырлыг хуралынга Алтай крайга Ленин орденин тыпсыр улуг аас-кежии мензэ таваржыкан. **(Адыш часкаашкыны).**

Көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрериңге Алтай край кайгамчык түңнелдерни чедип алган. Колхозчулар, МТС-терниң болгаш совхозтарның ажылчыннары, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, эртемденнер, партия, совет болгаш ажыл-агый ажылдакчылары, бистиң алдарлыг аныяктарывыс күженипкенниг күш-ажылы-биле Төрээн чуртунга үнелелдиг чаңгыд алганнар. Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының херээнге, тараа бүдүрерин көвүдедиринге болгаш 1956 чылда 280 миллион пуд тарааны күрүнеге дужаарынга шылгарангай чедиишкиннери дээш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму Алтайның 12 муң ажыг мурнакчы кижилерин орденнер-биле болгаш медальдар-биле база шаңнаан, а эң шылгарангай 18 мурнакчыларга Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп аттарны тывыскан. **(Адыш часкаашкыны).**

Коммунистиг партияның Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң мурнундан силерге болгаш силерниң нүүрүңер-биле Алтай крайның бүгү ажылчы чоннарынга тараа дээш, көдээ ажыл-агыйны шиитпирлиг-биле көдүрери дээш демиселге тиилээн улуг чедиишкиннериңер-биле база силерниң күш-ажылыңар дээш бедик шаңнал-биле холбаштыр чүректиң ханызындан байыр чедирерин мензэ чөпшээреп көрүңер. **(Адыш часкаашкыны).**

Совет улустуң хан-дамырындан тудуп эрге-ажыктарын илередип турар СЭКП-ниң XX съезиниң төөгүлүг шиитпирлери миллион-миллион ажылчыннарның, колхозчу тараачыннарның, интеллигенцияның чогаадыкчы инициативазының болгаш идепкейиниң күчүлүг көдүрлүүшкүнүн болдурган. Бистиң партиявыстың ленинчи политиказын чайгылыш чокка чорутканының болгаш СЭКП-ниң XX съезиниң шиитпирлерин боттандырганының түңнелинде 1956 чылда бистиң күрүневистиң хөгжүлдезинге чаа улуг чедиишкиннер чедип алдынган.

Совет чурт улам күштүг апарган, оон экономиктиг болгаш камгалал күчүзү өскен, чоннуң материалдыг чаагай байдалы бедээн. Партияның болгаш чазактың чоокта чаа парлатынган Кыйгырыында чугаалап турары ышкаш, бүгү совет улус-биле кады көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери база эрткен чылды чедиишкинниг доосхан. 1956 чылда чурт көдээ ажыл-агыйның артык хөй продуктуларын алган.

Күрүнениң тараа белеткели болгаш садып алышкыны 1955 чылга деңнээрге, 1956 чылда миллиард пуд ажыг көвүдээн. Чүгле Россия Федерациязы Төрээн чуртка ийи миллиард ажыг пуд тарааны берген. Бо дээрге 1953 чылда барык-ла бүгү Совет Эвилелинге белеткеттинген тараа хире бар болуп турар.

Хлеб фронтузунга ындыг ёзулуг кажаар-даа аажок улуг тиилелге колдуунда-ла кур черлерни шиңгээдип алганының ачызы-биле чедип алдынган. Биеке ам хөй хемчээлдиг болгаш чиик өртектиг тарааны берип турар 35,5 миллион гектар кур болгаш куруккан черлер чуртта кыска хуусаа иштинде шиңгээдиңип алдынган.

Чүс-чүс чылдарда ээн чыткан шөлдерже күчүлүг фронт-биле, чер ажылының төөгүзүнде көстүп көрбээн калбак шавар-халдаашкын чорутуңган. Төрээн чурттуң чүс-чүс муң патриоттары, партияның болгаш комсомолдуң чоруткаңнары, баштайгы үеде албан таварыжыр бергелерден корткайн, чаа черлерни шиңгээдип алыры-биле ырак кыдыгларже чорупканнар. Тракторлар, комбайннар, автомашиналар, дүңүг материалдары сөөрткен демир орук эшелоннары дүне-даа, хүнүс-даа бээр шуужуп турган. Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырынга бүгү совет улус дузалашкан. Казахстанда, Сибирьде, Уралда, Поволжьеде Соңгу Кавказта чүс-чүс чаа совхозтарның тыптып келгенинден бээр үш-даа чыл эртпээн. Колхозтарның болгаш совхозтарның черлериниң кызыгаарлары хемчээп четпес алгып улгаткан. Чоокта чаа-ла аза октары шимээргеп чыткан черлерде кызылтас чаагайы-биле үнүп келгилээн. Кур черлер совет кижилерни оларның күш-ажылы дээш байлакшылдыы-биле шаңнаан, ону шиңгээдип алырынга үндүртен чарыгдалдарны элбээ-биле дүглаан. Коммунистиг партияның болгаш совет чазактың политиказының долу тиилелгезин ам бүгү делегей көдүлүр көрүп турар. Кур чер — тараа бүдүрүп үндүрериниң байлак үнелзиниң бо. Чыл бүрүде тарааның нийти алышкынының 11 миллиард пуд чедирер деп алдыгы беш чыл планының онзалдаларын хуусаа бетинде күүселдириниң шын оруу бо.

Болгалышкынының оруунда бистиң инитилештирген мал ажылывыс турар. Чуртка сүт белеткели 1956 чылда 3,8 миллион тоннага көвүдээн. Чуртта хевенниң, дүктүң болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларының белеткели өскен.

Сибирьниң болгаш Алтай крайның ажыл-ишчилери өөрүшкүлүг болгаш сеткил хайнышкылыг болуушкуннарны чурттап эртип турарлар.

Хаанныг ёзу-чурум үезинде Сибирь кандыг турган ийик. Өрү хүн көрбес ядарал болгаш дүмбей караңгының чурту, албадалдыг шөлүлгениң болгаш үе-човуурнуң чурту турган болгай. Социализмниң чаартыкчы күштериниң түңнелинде ам Советтиг Сибирь күчүлүг электростанцияларының оттары-биле чайынналып турар, шой болгаш каң эзилдиришкини-биле тынып турар, чуртка хөй-хөй хөмүр дашты, хөй-хөй чүүл-бүрү сайзыраңгай машиналарны берип турар. Сибирьниң кыдыы көзүлбес делгемнериниң аңгы-аңгы углаңынче демир-оруктарның улам-на чаа-чаа шугумнары кежилгилээн. Сибирь болунуң каас-чараш хоорайлары-биле, социалистиг хоотуларның күчүлүг кужу-биле база болунуң кайгамчык эки кижилери-биле чоргаарланыр.

Сибирьниң көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери колхозтарны, МТС-терни болгаш совхозтарны улам ыңай быжыглаар талазы-биле күрүнениң улуг дузаламчызын ажыглавышаан, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң хемчээн дыка калбарткан. Сөөлгү үш чылдарда Сибирьге 7 миллион ажыг гектар кур болгаш куруккан черлер андартынган. Ол черлерге эрткен чылын Сибирьниң колхозтары болгаш совхозтары чүгле чазын чажып тарыыр культураларны, нургулайында-ла кызылтасты 6,3 миллион гектарга чажып тараан. Сибирьниң ажылчы чоннарының алдарлыг оруу бедик шаңнал-биле демдеглеттирген. ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыктары-биле кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының херээнге, чуртка чиг-эттиң чаа улуг базазын тургузарынга, тараа бүдүрүлгезин дыка улуг көвүдедиринге болгаш 1956 чылда күрүнеге тараа дужаар планын чедиишкинниг күүседиринге шылгарангай чедиишкиннери дээш Алтай болгаш Красноярск крайлар, Омск болгаш Новосибирск областар Ленин орденнери-биле шаңнаттылаан. Сибирьниң он-он муң мурнакчы кижилери орденнер болгаш медальдар-биле шаңнаткан, а онза шылгараңнарга Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан.

Алтай край алдар-сураглыг апарган. Бистиң социалистиг улуг Төрээн чуртувустуң чаагай чоруунга кызымаккай күш-ажылы-биле край бүгү-ниитиниң хүндүлелин болгаш ынакшылын чаалап алган. Алтайның сураа кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алганы-биле холбаштыр улам өскен.

Крайның совхозтары болгаш колхозтары кыска үениң дургузунда 2.500 муң ажыг гектар кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алганнар, тарылга шөлүн дыка калбарткан болгаш хову ажылдарының шынарын бедиткен. Тарылга шөлдерин калбартканының болгаш дүжүттү бедиткениниң түңнелинде сөөлгү үш чылдарда крайга тарааның нийти бүдүрүлгези болгаш ону күрүнеге дужаары дыка өскен. Бир эвес 1953 чылда тарааның нийти бүдүрүлгези 106 миллион пуд, оон иштинде кызылтас — 70 миллион пуд турган болза, 1956 чылда крайның колхозтарынга болгаш совхозтарынга тарааның нийти бүдүрүлгези 456 миллион пуд четкен, оон иштинде кызылтас — 386 миллион пуд.

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алганындан крайның колхозтарынга болгаш совхозтарынга тараа бүдүрүлгези 1953 чыл-биле деңнээрге, 1956 чылда 4,3 катап, а кызылтас бүдүрүлгези — 5,5 катап өскен.

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алганы 1956 чылда 280 миллион пуд тарааны, оон иштинде аъш-чемниң кол культуразы кызыл-тасты — 238,7 миллион пудту күрүнеге дужаар болгаш садар арганы крайга берген, бо дээрге 1953 чылда күрүнеге дужааган болгаш саткан тараага деңнээрге 9 катап хөй.

Тарааның нийти бүдүрүлгезин болгаш оон бараанныг кезиин көвүдеткени колхозтарның болгаш совхозтарның экономиказын дыка быжыглаар, колхозтарның акша орулгазын болгаш колхозчуларның күш-ажылынга төлевирни бедидер, ниитизинде мал ажылынга эң быжыг чем суурну тургузар арганы берген.

Бир эвес крайның колхозтарының акша орулгазы 1940 чылда шупту 326 миллион рубль, а 1953 чылда — 598 миллион рубль турган болза, 1956 чылда ол 2,5 миллиардтан эвээш эвес рубль болган, азы 1953 чылга улур дөрт ажыг катап өскен.

Бо бүгү болза, Сибирьниң кайгамчыктыг кижилериниң холдарының ижи-дир, эштер. Сибирьже дээрге быжыг туруштуг, эрес-маадыр чоруктуг, күштүг алдар-алы апарган, биеэки шагларда ышкаш, Сибирьден эвес, харын Сибирьже бистиң чуртувустуң бүгү кыдыгларындан чүс-чүс муң кижилер ам чүткүлдүү-биле чоруп турар апарган, олар маңаа, Сибирьге чедип келгеш, амыдыралга өөрүшкүнү, аас-кежиин болгаш алдарны тып ап турарлар. **(Адыш часкаашкыны).**

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының чаагай ажылынга, тарааның бедик дүжүдүн чедип алыры дээш демиселге болгаш күрүнениң мурнунга хүлээлгелерни чедиишкинниг күүселдиринге хөй-хөй районнар, МТС-тер, совхозтар болгаш колхозтар, хөй-хөй кижилер шылгарааннар. Шоолут эвес кыска үениң дургузунда көдээ ажыл-агыйны көдүреринге шылгарангай түңнелдерни Бытман район чедип алган — партия райкомунуң секретары эш Федор Федорович Золотухин ам Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры. 1954 чылга чедир тараа бүдүрүлгезиниң талазы-биле бо район крайда хожудаңгай деп саналып турган. Район организациязы тарылга шөлүн калбартырының болгаш дүжүттү бедидериниң талазы-биле улуг ажылдарны чорудкан. 1954—1956 чылдар дургузунда районга 27 муң гектар кур болгаш куруккан черлерни андарткан. 1956 чылда 115,9 муң гектар шөлге гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 108 пуд дүжүттү алган. Күрүнеге 9.135 муң пуд тарааны дужааган. Күрүне планын район 189,4 хуу күүсеткен. **(Адыш часкаашкыны).**

Ам Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш Василенко ышкаш ындыг дуржулгалыг ажылдакчы удурткан Топчихин МТС-зи кончуг эки көргүзүглерни чедип ап, 9,5 муң гектар кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алган. 1954 чылда МТС-тиң зоназында колхозтар 28 муң гектар шөлүн гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 117 пуд тараа дүжүдүн алган. 1956 чылда 35 муң гектар шөлүн гектар бүрүзүнден 92 пуд дүжүттү алган. 5.000 гектар кур чер участогунуң гектар бүрүзүнден 125—140 пуд дүжүттү алган.

Бытман совхоз (директору Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Павел Иванович Николаев) ийи чыл бурунгаар кур, ээн чыткан черге организастатынган. Чаа чурттакчыларның найыралдыг коллективи, бергелерни ажып тиилээш, 7.600 гектар кур черни шиңгээдип алган. 1956 чылда совхозтуң тарылга шөлү 18 муң гектар болган. Тарылганың бүгү шөлүнүң гектар бүрүзүнден тарааның дүжүдүн ортумаа-биле 107 пудту, а кур черлерден 120 пудту алган.

Босихиниң свекла савхозунуң саанчызы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Евдокия Федоровна Бабичинниң адын крайдан дашкаар ырак билдингир. **(Адыш часкаашкыны).** Совхозка 19 чыл иштинде ажылдап келген үезинде болунуң саап турары бөлүк инектеринден ортумаа-биле бир инектен 4.800—5.200 килограмм сүттү саап ап турган, ол 1 миллион килограмм сүттү сагган.

Колхозчу көдээниң кайгамчыктыг организакчызы болгаш баштакчызы Татьяна Илларионовна Ткачеваның ам 16 чыл иштинде даргалап ажылдап турары, Локтев районнуң «Сталин оруу» колхозун крайга кым билбес деп. Мурнакчы колхоз. Кайгамчык эки колхоз. Колхозта 1954—1956 чылдарның дургузунда 1.845 гектар кур чер шиңгээдип алдынган. Гектар бүрүзүнден 140 пуд тараа дүжүдүн ажаап алган. Эш Ткачевага Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик атты тывыскан. **(Адыш часкаашкыны).**

Эш Беляев Алтайның шылгарангай ажыл-ишчилери, Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары И. Я. Шумаковтуң, Л. Я. Сапуновтуң, Н. Г. Добшиктиң, П. Ф. Лопанованың болгаш өскелерниң-даа аттарын адаан.

Крайның колхозтарынга болгаш совхозтарынга Барнаул хоорайның болгаш крайның өске-даа хоорайларының бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң ажылчыннары база албан-хаакчылары, өөреникчи аныяктар боттары колхозчулар-биле, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчылары-биле кады шуут киржип турган улуг дузаны көргүзүп, тараа дүжүдүн чогуур өйүнде ажаап алырын болгаш күрүне мурнунга хүлээлгелерни күүседиринге хандырганнар.

Крайның көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери тараа бүдүрүлгезин көвүдедирин-биле кады чигир свеклазын, эътти, сүттү, дүктү, дагаа чуургаларын болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын бүдүрерин көвүдедиринге чамдык чедиишкиннерни база чедип алган

Эът белеткели болгаш садып алышкыны 1954 чылга деңнээрге 61 муңдан 83 муң тонна чедир, сүт — 302 муң тонналдан 429,2 муң тонна чедир, дүк — 4,8 муң тонналдан 5,9 муң тонна чедир өскен.

Колхозтарда малдың продуктулугу 1953—1954 ажыл-агый чылы-биле деңнээрге сүт саалдазының талазы-биле 1.127 килограммдан 1.612 килограмм чедир, азы 485 килограмм өскен, бир хойдан кыргып алыр дүк 2,1 килограммдан 2,4 килограмм чедир өскен.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чедирген байырында демдеглээни ышкаш, Алтай край амгы үеде тарааның, эъттиң, сүттүң болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларының чуртта эң улуг бүдүрүкчүзү апарган. Болунарның эрес-маадыр күш-ажылыңар-биле бистиң Төрээн чуртувустуң күчүзүн быжыглаарынга төлептиг салышкынны кылып турар силер, а ол дээрге империалистиг өнчүк-чөңгээлерге болгаш авантюраларга ынакшылдарга билиндирер салдарлыг болуп турар. **(Адыш часкаашкыны).**

Совет чазактың өскерлиш чок тайбынга ынакшылдыг политиказы турза-даа, тайбынга, дешпилгеге болгаш социализмге удур империалистиг лагерь янзы-бүрү кара сагыштыг үүлгедиглерни кылып турарлар. Бистиң тайбын тургузуушкунувустуң чедиишкиннери империалистерни калчаарадып турар. Бистиң-биле экономиктиг чарыш оларны коргудуп турар. Ол чарышка бистиң чайлаш чок тиилээривисти болгаш делегейниң бүгү-ле чурттарынга чаагай сеткилдиг кижилерге социализм чыл тудуун-на улам улуу-биле хандыкшылдыг болуп турар дээрзин олар билирлер. **(Адыш часкаашкыны).**

Империалистер социализмниң лагерин кошкадырын, быдарадырын, ону божаннадырын оралдажып турарлар, ол дугайын Венгрияга болуушкуннар херечилеп турар. Венгрияга контрреволюстуг үймээнни империалистиг күрүнелер ыяды-биле белеткээн болгаш удуртуп турган. Ынчалза-даа империалистерниң боданнары буурап дүшкен. Венгрияга болуушкуннар контрреволюцияның чүгле тиилелгези эвес болуп төнген эвес, харын база партияның, ажылчын аңгының болгаш бүгү ажылчы чоннарның бичээнгейин дайзыннарның чимээнишкиннеринче, серемчилелче, социалистиг чурттарның улам улуг чаңгыс эвинин эргежок чугулазынче мобилизаставышаан, социализмниң лагерин улам улуу-биле сырый каттыштырган.

Колониалдыг кулданылышкынның кинчизин чүгле чоокта чаа болуңиза ап октапкан азы ап октап турар улустарга империалистиг күштерниң кадыг-дошкун халдаашкыннары-биле база делегейниң байдалы тодаргайлатынып турар. Ынчалза-даа 1956 чыл ол талазы-биле база империалистерге таарымча чок болган. Чоокку Чөөн чүкте бүгү национал-хосталгалыг шимчээшкинниң бооп тудар, хаңга дүжүрүп казар сорулгалыг турган Израильдиң, Францияның, Англияның Египетке удур чоруткан агрессчи авантюразы чүлек-бужар бураашкын-биле доозулган.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке хамаарыштыр чаа «Эйзенхауэрниң — Даллестиң доктриназын» чоңга чарлааны болза эрги колониалдыг күрүнелерниң ышкынышканы туруштарын эжелеп алыр сорулга-биле, нефтиниң болгаш өске-даа монополияларның орулгаларын болгаш артык кончаазарын хевээр артырар сорулга-биле ол эрги колониалдыг күрүнелерниң орнунга империалистиг күрүнелерниң эң-не күчүлүү — Американың Каттышкан Штаттары ам кирип турар дээни олдур. Орта үнелзилетингеш Америк чазак кандыг-даа хүнде болунуң чепсектиг күштерин Чоокку Чөөн чүктүң кайы-даа чуртунче кииреберип болур болгаш «дузаламчы» көргүзер деп хевир-биле ол чуртту болунуң шериг базазы кылдыр шилчидип ап болур ындыг бүрүн эргени аңаа тыпсып бээрин президент Эйзенхауэр конгресстен негээн. Ол чаа кулданылышкынны, колониалдыг чагырышкынның ол чаа хевирин Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң улустарынга чыгаар дээш, хөй-хөй миллион акша-хөреңгини чарыгдап турар.

Төөгүнүң чорудулгазын империализмниң хардаачылары дедир эргилдирип шыдавас дээрзинге кандыг-даа чигзиниг чок. Колониалдыг системаның буступ дүжүүшкүнүн олар доктаадып шыдавастар, социализмниң делегей системазының улам ыңай быжыышкынының болгаш хөгжүлдезиниң улуг чорудулгазын доктаадып, социалистиг чурттарның болгаш ажылчы партияларның интернационалчы чаңгыс эвин олар божаннадып күш четпестер. **(Адыш часкаашкыны).**

Марксизм-ленинизмниң идеяларынга үндезилеттингеш бүгү-ле коммунистиг болгаш ажылчын партияларның серемчилелин быжыглаарының болгаш идеологтуг ажылдарын экижидериниң сорулгалары ам онза үжур-дузалыг болуп турар. Дайынның, дайын талазы-биле чаа өөнчүк-чөңгээлерниң болгаш авантюраларының кыжаныы ам-даа туруп турар. Ынчангаш ам сорулга болза тайбынның дайзыннарының кара сагыштыг бодалдарын болгаш чимзенишкиннерин чогуур өйүнде тып илередири, оларга өлүмнүг ойтур шавылышкынны бээри. Совет Социалистиг күрүнени бүгү хемчеглер-биле быжыглаары, бистиң Совет Чепсектиг Күштерин камнап кадагалаары болгаш болбаазыраңдырары, Маркстың болгаш Ленинниң өлүм чок идеяларын долгандыр, коммунизмниң тургузуушкунунга чоннуу чаа-чаа чедиишкиннерже аппар чыдар Коммунистиг партияны долгандыр оларны сырый каттыштырбышаан, ажылчы чоннарның массаларынга үзүктел чок тайылбырлал ажылын чорудары болур.

Ындыг кады ажылдажылганы күзеп турар бүгү-ле чурттар-биле Совет Эвилели шынчы болгаш ак-сеткилдиг-биле кады ажылдажып турар. Совет Эвилели Каттышкан Нациялар Организациязында киржип турар болгаш ол организация бүгү-нийти тайбынның болгаш улустар аразының кады ажылдажылгазының херээнге бараан болзун дээш оралдажып турар. Бис хөй-хөй күрүнелер-биле, оон иштинде Индия-биле, Бирма-биле, Афганистан-биле, Индонезия-биле, Египет-биле, Сирия-биле эки кожа-хелбээ харылзааларны тургузуп алган бис. Эрткен чылдың төнчүзүнде Япония-биле чогумчалыг дипломаттыг харылзаалар катап тургустунган, ол чорук бистиң тайбынга ынакшылдыг политикавыстың улуг тиилелгези болур.

Тайбынның эң-не быжыг чөленгиижи болза Кыдат Улус Республика-биле бистиң эвилеливис, өске-даа социалистиг күрүнелер-биле бистиң акы-дуңма сырый харылзааларывыс болур.

Социалистиг чурттарның чаңгыс эви ажылчы чоннарның интернационалчы эп-сеткил каттыжылышкынының бедик принциптеринге, социализм тургузукчуларының сорулгаларының ниитизинге үндезилеттинген. Ынчангаш ол тиилеттирбес. Ол быжыыр, хөгжүүр, улустарның ол чаңгыс эвинге келир үе хамааржып турар!

Эштер, 1956 чылдың декабрьның төнчүзүнде СЭКП ТК-ның Пленуму болуп эрткен, аңаа ажыл-агыйның чугула айтырыгларын чугаалажып көрген. Ажыл-агыйны удуртурунда четпестерни Пленумга эң ханы шүгүмчүлеллерге таваржыштырган.

Аар үлетпүрнү колдадыр сайзырадырынга, үзүктел чок техниктиг дешпилгеге болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге үндезилеттингеш, улус ажыл-агыйының бүгү-ле адырларының улам күчүлүг өзүлдезин хандырар, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң шиитпирлиг көдүрүлгезин боттандырар болгаш орта үндезилеттингеш совет улустуң материалдыг болгаш культурлуг деңнелиниң дыка бедиишкинин чедип алыр, ССРЭ-ниң кол экономиктиг сорулгазы—төөгүлүг эң кыска хуусаада чурттакчы чоннуң кижи бүрүзүнге оналаштыр продукция бүдүрериниң талазы-биле эң-не сайзыраңгай капиталистиг чурттарны чедер болгаш эртерин шиитпирлээр талазы-биле бурунгаар улуг базымны кылыр деп СЭКП-ниң XX съезиниң салып бергени беш чылдың кол сорулгаларын алдыгы беш чыл планын чогаадырының талазы-биле ажылдарны доозарда барымдааларын Пленум саналдаан.

Чаа черлерни улам ыңай шиңгээдип ап-даа турганш, андарган эрги черлерге дүжүттү бедидип-даа турганш, тараа бүдүрүлгезин көвүдедир талазы-биле моон соңгаар-даа ажылдаары эргежок чугула. Алтай крайның хөй-хөй колхозтарында болгаш совхозтарында чер ажылының культуразы ам-даа кудуу, агротехниканың кол-кол негелделери үретинип турар, ховулар пок оът-сигеен-биле поктадган. Хөрзүнү ажылдап кылырын экижидери, район, колхоз, совхоз бүрүзүнүң тодаргай байдалдарынга чер ажылының эң-не таарыжып турар системазын ажылдап кылыры болгаш ажыглаары, дүжүттү ажаап алышкынының хуусааларын улам ыңай кызырары эң чоокку үеде тарааның нийти чыылдазын дыка көвүдедир арганы бээр.

Колхозтарда болгаш совхозтарда ниитиниң мал ажылын эң-не дүрген көдүрериңче онза кичээнгейни салыры эргежок чугула. Мал ажылының хөгжүлдези эрткен ажыл-агый чылында оожум темп-биле чоруп турган, көрдүнген планнарга болгаш бар туруп турар аргаларга дүүшпейн турар. Ылаңгыя хаван ажылын болгаш мал ажылының өске-даа адырларын сайзырадып турганы, эът бүдүрүлгезин көвүдедир талазы-биле бар туруп турар аргалар база кошкак ажыглатынып, оон түңнелинде күрүнеге сүт, эът, дүк дужаарының болгаш садарының талазы-биле болунуң хүлээлгелерин Алтай край 1956 чылда күүсетпээн.

Бис, эштер, силер-биле ам-даа хөй ажылдаар үжурлуг бис. Дүрүм ёзугаар мактадганы хүлээп албышаан, четпестер дугайын кажан-даа уттуп болбас, кажан-даа бот-тогдунуп болбас, а бот-тогдунары дээрге—бистиң херээвистиң дайзыны. Силерниң дүрүм ёзугаар алган бедик шаңналыңар — Ленин ордени силерниң бажыңарны дээскиндирбейн, харын-даа крайның улам ыңай хөгжүлдези дээш, бүгү-ле бойдус байлактарын улам ыңай ажыглаары дээш, ол байлакты бистиң улуска бараан болур кылдыр ажыглаары дээш демиселге ол шаңнал силерни сорук киирип, силерге улам улуг күштүг болгаш энергияны немээр дээрзинге мен бүзүрээр мен. **(Адыш часкаашкыны).**

Чедиишкиннер дугайында бо күзээшкиннер-биле ам, силерге Ленин орденин тыпсырын чөпшээреп көрүңер, эштер.

(Чарлыкты номчааш, Ленин орденин тывыскан).

Эштер! Алтай край бедик шаңналдыг. Ленин ордени-биле шаңнатканын болгаш көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер талазы-биле, тарааны бүдүрер болгаш күрүнеге дужаар талазы-биле кайгамчыктыг чедиишкиннериңер дээш силерге база катап изиг байыр чедирерин хөй чылдарның иштинде силерниң-биле кады ажылдап келген мензэ чөпшээреп көрүңер.

Ленин ордени Алтай крайның ажылчы чоннарының чоргаарадыы болзун! Совет Эвилелиниң улустарының чечектелиишкининиң чаагай чоруу дээш чаа тиилелгелерже, чаа чедиишкиннерже ол силерни могаг-шылаг чокка кыйгырзын! **(Адыш часкаашкыны).**

Ак-сеткилдиг болгаш төлептиг ажылдап, дээди шаңналды — Ленин орденин чаалап алган Алтай крайның ажылчы чоннары делгерезин! **(Адыш часкаашкыны).**

Боттарының эрес-маадырлыг күш-ажылы дээш Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты чедип алган, орденнер-биле болгаш медальдар-биле шаңнаткан Алтай крайның мурнакчы кижилери делгерезин! **(Адыш часкаашкыны).**

Коммунизм тургузуушкунунуң чаа-чаа тиилелгелеринче бисти аппар чыдар бистиң Совет Эвилелиниң улуг Коммунистиг партиязы делгерезин! **(Дыңмыттыг адыш часкаашкыны).**

* * *

Олурушканнарның дыңмыттыг, үр үзүлбес адыш часкаашкыны-биле Н. И. Беляев Ленин орденин тывыскан, орденни СЭКП крайком секретары эш Б. Г. Пысин болгаш крайкүүскомунуң даргазы эш С. В. Шевченко хүлээп алганнар.

Ленин орденин хүлээп ап тура, Н. И. Беляев-биле, Б. Г. Пысин болгаш С. В. Шевченко быжыы-биле хол тутчуп, куспактажып, ошкашканнар. Дыңмыттыг адыш часкаашкыннары залга база катап дыңмирап үнген.

Харыы сөс-биле партияның крайком секретары эш Б. Г. Пысин чүве чугаалаан.

Хуралга оон ыңай, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры партияның Бытманово райкомунуң секретары Ф. Ф. Золотухин, Завьялово районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң даргазы эш Т. Р. Киян болгаш өскелер-даа чүве чугаалааннар.

Хуралдың киржикчилери улуг көдүрлүүшкүн-биле ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунге, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге болгаш СЭКП Төп Комитединге чагаа хүлээп алган.

Сыр-Дарья хемни чагырып алганы

Сыр-Дарья дээрге хемчээл талазы-биле Ортаакы Азияда ийиги хем. Ол хемниң бөдалгактыг суу Тянь-Шаньдан Арал далайже барык үш муң километр чедир, Киргизияны, Таджикистанны болгаш Казахстанны кежир агып чыдар. Ол хемниң суглары суггарыглага ажыглаар дээш хаанныг чазак каш удаа, ынчалза-даа кезээде чедиишкин чок оралдажып турган. 40 чылдарның дургузунда чаңгыс-ла он үш километр дурттуг канал тургускан турган.

Чүгле беш чыл пландарының чылдарында, В. И. Ленинниң даалгазын күүсетпишаан, чүс-чүс чылдарда бодап чораан күзелин чон боттандырар аргалыг болган. Узбек улустуң алдарлыг күш-ажылчы хоректериниң бижилгезинде Сыр-Дарья хем ховуларга болгаш саттарга болунуң суун берген дугайында чүүлдерни бижигилээн...

...1938 чыл. Наманган областың хевеңчилери Лянгар деп 9 километр дурттуг каналды кастканнар, ол канал 600 гектар хире чаа черни суггарган...

...1939 чыл. Улуг Фергана каналының тудуузунуң дугайы Совет чуртка дыңналы берген. Он чыл болганда Ферганының Соңгу болгаш Мурнуу каналдарының казыышкыны доозулган. 1942 чылдың ноябрьда, Сталинградтың чоогунга Совет Армияның канчаар-даа аажок улуг шавар халдаашкынының эгелээриниң мурнуу чаргыкы хүнүнде, Фархадтың хаяларынга суг дээш улуг тулчуушкун эгелээн. Сыр-Дарьяже оруктуу Фархадтың гидростанциязының плотиназы бооп турупкан. Оон суу ам ийи миллион чартык хире гектар чаагай черни суггарып турар.

СЭКП-ниң XX съезиниң айыткаан ышкаш суггарылга ажылының шак ындыг кайгамчык улуг программазын төөгү ак-даа билбес. Узбекистанга миллион-миллион гектар черни суггарган болгаш суггарыдырган турар. Узбекистанның, Таджикистанның, Казахстанның суглажылары ол хемниң суун долузу-биле ажыглаарының айтырыын чедиишкинниг-биле шиитпирлеп турарлар.

Ол хемниң баштарынга Кампыр-Раватының суг шыгжамырын кылырын планнап турар, оон суу Төп Ферганының кур черлерин суггарар. Таджик ССР-ниң Ленинабад областында Кайрак-Кумның «Улустарның найыралы» деп ГЭС-ти тударының талазы-биле ажылдар дооступ турар, а өөртан ырак эвес черге 4 миллиард кубометр хемчээлдиг эң-не улуг суг шыгжамырларының бирээзин кылган турар. Ээн ховунуң 300 муң гектар черин болгаш Таджикистанда 45 муң гектар черни шиңгээдип алырының айтырыын шиитпирлээр арганы ол суг шыгжамыры бээр. Мурнуу ээн ховунуң узун дурту 90 километр болуп турар суг каналының төлевилелин кылырын дооскан, 150 километр дурттуг төп каналдың төлевилелин чогаадыр ажыл дооступ турар.

Казахстанда Сыр-Дарья хемни чагырып алырының оон биче эвес өске бир калбак программазы база шиитпирлеттинип турар. Бээрге эң-не улуг тулуушкун болза Чайдаринскиниң суг шыгжамыры болур. Оон хемчээли 5 муң дөрбелчин километр болур. Сугну Мурнуу-Казахстан болгаш Кызыл Орда областарының 400 муң гектар черин алыр. Казахстанның девискээринге Бугуньнуң суг шыгжамыры база туруп кээр болгаш Арысь-Туркестанның каналын кылган турар.

М. МОИСЕЕВ.

Ташкент, январь. (СЭТА).

Чоннуң ортузунга агитас-массалыг ажылды күштелдирер

Ажылчы чоннар депутаттарының чеечер Советтериниң соңгулдаларынга белеткел ажылы бистиң чурттуң өске-даа республикаларында, крайларында болгаш областарында ышкаш бистиң хоорайывыста база калбарган.

Чер-чер Советтеринге соңгулдалар чурттуң амыдыралынга аажок улуг политиктиг болуушкун болур.

Хоорайның бүдүрүлгелериниң ажылчыннары соңгулдалар хүнүнге адаар кылдыр чаа-чаа хүлээлгелерни ап турарлар. Даг экспедициязының автобазазының ажылчыннарының коллективи январь 7-де эш Антипенконуң кылган политиктиг информациязының сөөлүнде бүдүрүлге талазы-биле чаа хүлээлгелерни алганнар. Ол коллектив январь, февраль айларның бүдүрүлге планын 105 хуу күүседирин, бир тонна километрге бот-өртек үнези 2,5 хуу чиигедирин, паркның белеткелиниң коэффициентизин 0,72 хуу кылдыр планда көргенниң орнунга 0,75 хуу чедирерин, кывар-чаар материалдарны 1,5 хуу камнап алырын, ажылчын бүрүзү бүдүрүлге планын ажыр күүседир турарын, бүдүрүлгеге бракты болдурбазын хүлээвтеш, № 2 АТБ-ның коллективин социалистиг чарышка кыйгырган. Дыка хөй чолаачылар социалистиг чарышка кыйгырыгны хүлээп алгаш, ыраккы 44 дугаар бөлүкче чүъктер сөөртүрүнүң талазы-биле эки түңнелдерни чедип ап турарлар. Оруктар берге болуп турза-даа чолаачылар Натулушкин, Пщейкин, Середкин олар кыска үениң иштинде № 44 бөлүкче хөй катап чораан-нар.

Ол коллективте политиктиг информацияларны бүдүрүлгениң ажылы-биле, план күүседири дээш демисел-биле холбаштырып турар. Берге оруктарның байдалдарында машиналарны чорударының эки дуржулгазын нептередип, а ол ышкаш чамдык ажылчыннарның талазындан күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээн, ажылга бракты болдурган фактыларны база тодаргайлап, ындыг четпестерни хөй-ниитиниң күжү-биле чайладырының хемчеглерин ап турар. Автобазаның коллективинде лекцияларны, илеткелдерни үргүлчү номчуп турар. Ында хана солуну доктаамал үнүп келген, бүдүрүлгениң цехи болгаш девискээри кеску агитация-биле эки шиметтинген.

Облпотребсоюзтуң АТБ-зының коллективинде (парторганизациязының секретары эш Кириловский) агитас-массалыг ажылды план ёзугаар чорудуп турар. Ында 12 агитаторларның 10-ну коммунистер, оларның иштинде агитаторлар Лодарева, Пискунов, Чубукина олар эки ажылдап, ажылчыннарының ортузунга тайылбыр ажылын доктаамал чорудуп келгеннер. Ол чорук АТБ-ның бүдүрүлге планын чедиишкинниг күүседиринге дузалаан. 1956 чылдың чүък сөөртүлгезиниң планын ноябрь айның эгезинде күүсеткен.

Ол бүдүрүлгелерниң агитколлективтериниң бүдүрүлгеде ажылчыннар ортузунга чорудуп турар ажылын эки деп санап болур. Ындыг болза-даа чоннуң ортузунга агитаторларның чорудар ажылын ол партия организациялары амдызаа чедир-ле калбартпайн турарлар. Соңгулдалар чорударының дугайында дүрүм чарлатынганындан бээр элээн шаг-үе эрткен болзажок даг экспедициязының автобазазының парторганизациязында (секретары эш Перебожакова) агитаторлар Захарова, Бурганская, Рамазанова болгаш өскелер-даа соңгукчулар ортузунга сөөлгү үеге чедир-ле кандыг-даа ажыл чорутпайн турганнар. Агитпункттар эргелекчилери эштер Антипенко (автобаза), Кириловский (АТБ) олар ук ажылды чүгле сөөлгү үеде эгелээннер. Ам ында агитаторларга сургаалданы чоруткан болгаш оларның составын эде көрүп, таарыштыр тургускулаан.

Даг экспедициязының автобазазында агитас-массалыг ажылда улуг четпес чүүл болза ажылчыннар ортузунга чорудар бүгү-ле ажылды чаңгыс кижиге—механик эш Антипенкога дагзып турарында. Масса политиктиг ажылче удуртур ажылдакчылар хаара тутпунмаан. Ол автобазаның начальниги эш Усачев, парторганизациязының секретары эш Перебожакова олар ажылчыннар ортузунга илеткелдерни ковчуг ховар кылып турарлар. Ынчаарга ук бүдүрүлге даг экспедициязының эргелелиниң мурнунда тургустунган сорулгаларны шиитпирлээринге аажок улуг рольду турда-да ол эргелелиң начальниги эш Похомов чүгле ажылчыннар ортузунга илеткелдер, беседалар кылбайн турар эвес, харын аңаа шуут барбайн турар.

Септелге заводунга агитас-массалыг ажылды организастаашында шыдажыр аргажок четпестер тургустунган. Аңаа чоокка чедир-ле агитпункт-даа, агитколлектив-даа чок турган, септелге заводунга партия организациязының ажылын эш Неверов сандараткан, агитпункт эргелекчизинге томуйлатырган эш Краснопеев кандыг-даа ажыл чорутпайн турган. Бүдүрүлгеде ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ортузунга илеткелдерни кылбайн, лекцияларны номчувайн, беседаларны чорутпайн келген, агитколлективтиң кызыл булуңу ээн каапкан бажыңга азы сарайга дөмейлежип турган. Ам кызыл булуңнуң бажыңын агитпунктуга таарыштыр септеп дерипкен, агитколлективтиң ажылының планын партия хуралынга бадылаан, агитаторларны томуйлап тургускан болгаш оларга сургаалданы чоруткан.

Элээн хөй агитпункттарның эргелекчилериниң болгаш партия организациялар секретарыларының харыысалга чок чорууну ужурундан чоннуң ортузунга чорудар оларның политиктиг ажылы калбарбайн турар. Чижээ, Кызылдың АТБ-зында № 8 агитпункт (эргелекчизи эш Куликов), чер таарыштырылгазында № 2 агитпункт (эргелекчизи эш Евстигнеев), аъш-чем комбинадында № 4 агитпункт (эргелекчизи эш Петров), алгы заводунда № 1 агитпункт (эргелекчизи эш Мальцев) болгаш өскелер-даа январь 17-ге чедир ажылдавайн тургулаан.

СЭКП хоорькомунуң бюрозу бо айтырыгның талазы-биле үндүрген шиитпиринде агитпункттарның ажылын экижидерин, оларга неделяда 1-ден эвээш эвес катап массалыг хемчеглерни чорудуп турарын, соңгукчулар-биле агитаторларның доктаамал харылзаазын тургузарын, бот тывынгыр уран-чүүлдүң коллективтерин организастаарын, соңгукчуларга кино-чуруктарны көргүзерин, айтырыглар болгаш харыылар кежээлерин, янзы-бүрү айтырыгларның талазы-биле соңгукчуларга консультацияларны кылып чорударын хоорайның бүгү агитпункттар эргелекчилеринден болгаш партия организацияларының секретарыларындан шыңгы негээн.

А. ПОЛЯКОВ,
СЭКП Кызыл хоорькомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи.

Башкы Зоя Сазаа

— Бо өөредилге чылында мен школаның эңиин бир-ле дугаар ажыткан эң бичиилерни — чеди харлыг уруглар, оолдарны өөредип эгеледим. ССРЭ-ниң ол бичии хамаатыларын бүгү-ле чүвеге — эртем билигге, кичээлдерге канчаар олурарынга, бажыңынга, кудумчуга болгаш хөй-нниити черлеринге бодун канчаар ап чорууруңга, күш-ажылга ынак болурунга, Төрээн чуртунга чоргаараалдын ёзузунга оларны кижизидер улуг аас-кежик болгаш хүндүлүг үлүг менээ, бүгү башкыларга ышкаш таваржыкан — деп, Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалыкта ортумак школаның башкызы Зоя Дугаровна Сазаа чугаалап турар.

Аныяк салгакчыларны кижизидерниң ажылы дыка нарын болгаш харысалгалыг. Ол хөй үе-шакты болгаш шыдамыккай чорукту башкыдан негеп турар. Зоя Дугаровна ам 9 чыл башкылап турар. Бо үениң дургузунда ол совет башкының алдарлыг оруун эрткен. Аңаа бергелер хөй катап таваржып турза-даа эш-өөрүнүң, башкылар коллективиниң болгаш өөреникчилерниң ада-иелериниң деткимчези-биле шыдажып эрткен. 1956—1957 өөредилге чылының бирги чартыында ооң башкылап турары бирги класстың өөредилге түңнели 96 хуу болган.

— Өөредилге-кижизидилге ажылынга чедиишкиннерни ада-иелерниң болгаш школаның демниг күжениишкини-биле чедип ап турарывысты башкыларның ажылының практиказы көргүскен — деп ол чугаалап турар. — Школаның ажылынга ада-иелерниң активин киириштирерингге биче эвес кичээнгейни салган мен. Мээң клазымда 25 өөреникчи бар. Өөредилге чылының эгезинден бээр оларның 22-зиниң бажыңнарынга барып, ада-иелери-биле болгаш төрелдери-биле чугаалажып, уругларының кижизидеринге школага канчаар дузалажырын, бажыңга онаалганы күүседиринге хайгаарарын, өөреникчилерниң хүн чурумун тургускаш, ону сагыырын чугаалап берген мен.

Зоя Дугаровнаның ада-иелер-биле харылзааны эки тургусканының түңнелинде ада-иелер школага үргүлчү кээп, хуралдарга болгаш кичээлдерге олуржуп, башкылардан сүмелерни ап база оларга боттарының санал-оналын күзелдии-биле чугаалап берип турарлар. Ада-иелерден Айыыр, Кан-оол, Сыдам-оол олар школаның ажылынга идепкейлиг киржип, уругларының өөредилгезинче болгаш кижизидилгезинче улуг кичээнгейни салып турарлар. Моон түңнелинде бо ада-иелерниң уруглары эки өөренип турарлар.

Өөредилге чылының эгезинде бирги класска 7 өөреникчилер хожудап турганнар. Оларга немелде кичээлдерни бээри болгаш хожудап турарларга хүн бүрүнүң доктаамал дузаламчызын көргүзери эргежок чугула турган.

— Немелде кичээлдерни неделяда 3 удаа чорудуп турган мен. Ындыг кичээлдерни 15—20 минутадан көвүдетпес, чүге дээрге шак көвүдээрге өөреникчилерниң хөңнү калы бээр. Чоок бажыңныг уругларны школага хостуг шагында эккелгеш, а ырак бажыңныг өөреникчилерниң бажыңнарынга барып немелде кичээлдерни берип турган мен. Бирги класс-чылар кол нургулайында номчулгага, санга бергедээр. Олар үжүктерни болгаш санны шын адап билбес чассыг чугаалыг болур. Чижээ, Шура санга багай болуп, номчуй албас турган, а Сендиккыстың чугаазы чассыг болуп «ийи» деп санны «ижи» дээр турган — деп, башкы Зоя Дугаровна чугаалаан.

Хожудап каап турар өөреникчилерге оларның багай болуп турар эртемнерин номчулга, санаашкын болгаш өске-даа мергежилгелерниң дузазы-биле чоорту чаңчыктырып турган, ол ийиги улдуңда оларның эки өөреникчилериниң деңнелинге чедирип шыдаан. Хожудап турган 7 өөреникчилер ам класстың эки өөреникчилери болу берген. Уругларны күш-ажылдың бодунун аргаларынга өөредип чаңчыктырары бирги класста база багай эвес тургустунган.

Т. ОЮН.
Фото авторнуу.

Польша Улус Республиканың сейминге соңгулдаларның түңнели

ВАРШАВА, январь 22. (СЭТА). Польша Улус Республиканың сейминче январьның 20-де болган соңгулдаларның түңнелин төп соңгулда комиссиязы бөгүн кежээ чарлаан.

Соңгукчуларның данзызынга шуптузу 17 миллион 944 муң 81 кижи данзылатынган турган. Бадылаашкынга 16 миллион 892 муң 213 соңгукчулар киришкен, тодаргайлаарга 94,14 хуу. Бадылаашкыннар саналгазының түңнелинде 58.897 бюллетеньнерни күш чок деп санаан.

Чоннуң чаңгыс эвилел фронтузунуң кандидаттары дээш 16 миллион 563.314 кижи бадылаан, азы 98,4 хуу.

Үш депутаттар соңгуур ужурлуг турган № 38 соңгулда округунга бадылаашкынның эргежок чугула саны чүгле ийи кандидат алган. Ону холбаштыр ол округка сейминиң ушку депутадын соңгуру-биле чаа соңгулдаларны чорудар.

Мынчангаш, Польша Улус Республиканың чаа сейминче 459-туң иштинден чоннуң чаңгыс эвилел фронтузунуң 458 депутаттары соңгуттунган.

Бөгүн Будапештиде

БУДАПЕШТ, 22. (СЭТА). Контрреволюстуг үймээнниң хүннеринде үрелгилээн трамвай болгаш троллейбус шугумнарының сөөлгү септээшкиннери Будапештиде дооступ турар. Үрелген бүдүрүлгелерниң, хөй-нниитиниң болгаш чурттаар бажыңнарының катап тургузуушкуну чедиишкиннии-биле уламчылап турар. Бүрүнениң ужур-дузалыг үлетпүр бүдүрүлгелеринде, ооң иштинде бүгү-ле хлеб заводтарында, хлеб быжырар черлерде катап тургузуушкунуң ажылдары бүрүнү-биле доозулган.

Будапештиниң үлетпүр бүдүрүлгелериниң улуг нурууз бүдүрүлгениң темпизин бүзүреңдии-биле бедидип турар. Элээн каш бүдүрүлгелерге, ооң иштинде Чепельдиң заводтарынга корум-чурум чок чоруктарны база катап болдурар дээн контрреволюсчуларның оралдажышкыннары бүрүнү-биле буурап дүшкен. Найыслалдың бүгү-ле фабрикаларында болгаш заводтарында ажыл таарымчалыг болуп турар. Чепельдиң металлургия комбинадының элээн заводтары, ооң иштинде станок тудуунуң заводу, продукцияны 1956 чылдың сентябрьда бүдүрүп үндүрүп турганы ышкаш, ол-ла хирени бүдүрүп үндүрүп турар. Чиик үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери, ооң иштинде идик болгаш даараныгга фабрикалары бүдүрүлгениң хемчээлин алгыдып турарлар.

Барселонада байдал

ПАРИЖ, 22. (СЭТА). Испаниядан дыңнадыгларны ап көөрге, Барселонаның чурттакчы чону хоорай транспортунга төөгү хүн олурбайн чорууп турарлар. Хоорай транспортунга олурбас дугайында болгаш эргежок чугула апарза бүгү-нниитиниң ажыл соксадышкынының кылыр дугайында кыйгырыглардыг хуудустарны хоорайда тарадып турар.

Барселонаның кудумчуларында дапчыы боолардыг полиция отрядтары кезип чоруп турар. Дүүн эртен эң-не хөй кижилиг кварталдарга таңныыл албаннарын автоматтыг солдаттар кылып турганнар.

Франс Пресс агентилелиниң дамчыдып турары болза, хоорайның чурттакчы чонунуң аразынга чаа тудуп хоругдаашкыннарны чоруткан. 30 кижини, ооң иштинде Барселонаның сураглыг 8 юристерни тудуп хоругдаан. Эрге-чагыргаларның дужаалын ёзугаар Барселонаның университеди ам неделя дургузунда хагдынчак туруп турар, ооң студентилери чоокта чаагы чазакка удур чыскаалдарга идепкейлиг киришкен болгай.

Барселончуларның удурланышкынын соксадырынче бүгү-ле аргалар-биле албадларын франкисчи эрге-чагыргалар оралдажып турар деп париж солуннар бижип турар. Чижээлээрге, Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң дыңнадыгындан алырга, күрүне албан черлериниң албан-хаакчылары, олар хоорай транспортунуң ажылгаан дээрзин бадыратпаары-биле трамвай билеттерин администрацияга көргүзер хүлээлгелиг болуп турар. Ынчалза-даа, корреспондентиниң дыңнадып турарындан алырга, эрге-чагыргаларның бүгү-ле чүткүлдери кандыг-даа түңнелдерни бербээн: бүдүн чартык миллион чурттакчылыг хоорайның чону демиселин кызымаа-биле үргүлчүлеп турар.

Венгр-совет садыг чугаалажыышкыннары

БУДАПЕШТ, 22. (СЭТА). ССРЭ-ниң Даштыкы садыг министриниң оралакчызы И. Ф. Семичастный баштаан совет экономиктиг төлээлер Будапештиде туруп турар. 1957 чылда бот-боттарынче бараан-нар чорутчурун болгаш Совет Эвилелинден бо чылын тывсыр ужурлуг үр хуусаалыг бараан чээлизиниң дугайында айтырыг талазы-биле чогуур венгр органнар-биле ол төлээлер чугаалажыышкынны кылып турар.

Чугаалажыышкыннар бүрүн деңгээ эргениң принциптеринге үндезилеттингеш найыралдыг чылыг байдалга эртип турар.

Редактор К. С. ШОЯГУ.

ӨМЧИНИҢ СҮМЕЗИ

ИДИКТЕРНИ, ХЕПТЕРНИ КАНЧААР ШЫГЖААРЫЛ

Ак хептер болгаш платьелер шыгжаар тускай шкафтыг болур херек. Оларны шыгжаар черни бажыңның ээзи боду кылып ап база болур: хаанга азы булуңга ак хептер салыр 3—4 калбак ыяштарны быжыглааш, ооң чанынга платьелер азар черни кылып алыр. Ону шокар пөс-биле ийикпе таавы пөс-биле көжегелээр көжегени чиңге ыяшка азы чиңге хендирге чылып турар кылдыр азар.

Ак хепти бөлүк аайы-биле (эр кижиниң хөйлеңнерин, сыртык хаптарын, ак чоорганнарны болгаш өскелерин-даа аңгы-аңгы кылдыр) салыр. Оларның бөлүк бүрүзүн резинка-биле азы чиңге дилиндек пөс-биле шарып каарга улам эки.

Думчук аржыылдары суггар тускай саазын хапты кылып алыр херек. Эр кижиниң моюндуруктарын, галстуктарны картон хааржык иштинге салып болур.

Платье бүрүзүнге тускай азар херекселди кылып алыр херек. Ол херекселди пөс-биле бүргей даарап алза эки. Ынчаар кылган херексел платьелерни орбас база платьелер олардан чылып уштунмас болур.

Платьени шкафка азар мурнунда ону щетка-биле аштаар. Даштыкы хепти чылда бир-ийи катап агаарга азып, карактап силгиир херек. Ону хериим иштинге азы бажың хажызының идиринге аштаар. Идик, хепти кижи чурттап турар бажың иштинге аштап болбас. Чурттаар өрээл иштинге даштыкы хепти кииреринсүмелевейн турар.

Бөрттер, шляпалар, уштуктар, хол хаптары салыр тускай черни шкаф иштинге белеткеп алыр, бир болза оларны тускай картон хааржак иштинге суп турар херек.

Идиктерни база-ла тускай хааржак азы шкафчыгаш иштинге шыгжап турары чугула. Оларны ынчаар шыгжап салыр мурнунда аштап, доозунун пөс-биле чодуп турар. Идиктерни чөлбейтип ыйылдырбас болдурар төлээде, оларга ыяш хептерни кедирип кагза эки болур.

БАЖЫҢНЫ ДОЛГАНДЫР АРЫГ-ШЕВЕР ТУРГУЗАРЫ

Чүгле чурттап олурар бажың иштин эвес, харын чаданы болгаш хериим иштин база арыг-шевер тургузар херек. Чаданы хүн бүрүде аштап, а неделяда бир катап сода азы ыйба холуктуг чылыг суг-биле чуп турар. Чаданың үнер аскынга идиктиң погун аштаар сиирглишти, азы демир четкини ийикпе хендирден кылган чадыгны белеткээр, тоң дора дээрде-ле шылба кедениң салыр херек. Шаараш четкинии-даа, ооң адаанда шалазының-даа погун хүн бүрүде аштап турар.

Хериим иштин арыг-шевер тургузары аажок улуг ужур-дузалыг. Уруглар хүндүскү шаг-үениң улуг кезиинде даштыгаа ойнап чоруур дээрзин бодаар херек. Поктуг хериим иштинге уруглар чүгле хирге боражыр эвес. Харын чуунду хөөлбектери агып чыдар, сээктер, ымыраалар ужуп, күскелер маңнажып чоргулаар, антисанитарлыг хериим иштиаарыгларның тарап нептерээр чери апаар.— база ындыг аарыглар хамыктың мурнунда уругларга таваржыр болур.

Ооң аңгыда хериим иштиниң погу, ымыраалары, баък чыды чурттакчыларның бажыңнарының иштинче чайлаш чок нептереп кирер.

Ооң ужурундан хериим иштин бүрүзүнге пок хааржаан тургузары чугула. Төккен чуунду, пок хериим иштин пактадырар, баък чыт үндүрер, ымыраа-сээк, күске-күжүген чыылдырар чорукту болдурбас херек.

Пок хааржаан шаараш чери чок кылдыр мунгаштаар, ооң аскыы эки эптеп кылыр. Пок хааржааның аскын үргүлчү хаап турар херек, ынчалбас болза олче күскелер кирип, сээктер ужуп турар апаар, а ыттар сорттаан пок-сакты үндүр дажыглап туруп бээр.

Пок хааржаан чогуур үезинде бошудуп, погу көвүдей бээрге-ле сөөртүп чоруп турар, неделяда ийиден эвээш эвес катап ооң погун аштап ырадыр. Сөөлгү үеде чамдык хоорайларда коммунал ажыл-агыйның органнары тускай хаар аастарлыг демир хааржактарны хериим иштинде тургускулап турар апарган. Ол демир хааржактардан покту тускай чүък машиналары уруп алгаш апарып тээ турар азы ол хааржактарны долган погу-биле катай сөөртүп аппаргаш, оларның орнунга арыг хааржактарны тургузуп каап турар.

Канализация чок бажыңнарга чуунду төгер оңгарларны кылган турар ужурлуг. Чуунду, тогланчы поктар болгаш өске-даа арыг эвес чүүлдерни хериим иштинге чайыннандыр төгер, тарадыр чашканнаар чорукту болдуруп черле болбас.

Чайгы үеде пок хааржактарын, чуунду оңгарларын, канализастатынмаан арыгланыр бажыңнарының оңгарларын он хуу хлор чугайының ээзилдирии-биле неделяда ийиден эвээш эвес катап дезинфекциялап турар ужурлуг.

Хөй-нниитиниң арыгланыр бажыңнарының шевергин турарын, арыгланыр бажыңнар болгаш чуунду оңгарларын чогуур үезинде аштап арыглап турарын хериим иштиниң аштакчызы харагалзап турар.

Бир эвес хериим иштинде куш, мал кажаалары бар болза, оларның өдээн чогуур үезинде аштаар дугайында сагыш салыры чугула.

Тыва областың санитар-чырыдышкын бажыңы.

ДОСААФ-тың 30 чылы

Бо чылдың январьның 23-те Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары боттарының патриоттуг камгалал организациязы — Осоавиахимниң, ооң амгы салгакчызы болгаш үргүлчүлекчизи — Армияга, Авиацияга болгаш Флотка дузалаар Кызыл Туг орденниг эки-тура ниитилелиниң (ДОСААФ-тың) 30 чыл оюн демдеглеп эрттирген.

ДОСААФ-тың 30 чылының оюн совет кижилер СЭКП-ның XX съездизиниң болгаш СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг боттандырар дээш политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүннүң үезинде, Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары алдыгы беш чылдың бирги чылының планын чедиишкинниг күүсеткеш, ам Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюн төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышты күчүлүг-биле калбартып турарының үезинде демдеглээн.

Осоавиахимниң патриотчу ажыл-чорудулгазы совет улустуң изиг ынакшылының илерээшкинин тыпкан, партияның болгаш чазактың бедик үнелеп көрүүшкүнүн алган. Ада-чурттуң улуг дайынының үезинде Осоавиахим организацияларының ажылы «бүгү-ле чүвени фронтуга, бүгү-ле чүвени дайзынны тиилээринге» деп чаңгыс негелдеге чагырткан турган. Осоавиахимниң бөлгүмнеринге болгаш клубтарынга шериг эртемин өөренип алган муң-муң совет патриотчулар дайынчы чепсектерни холунга туткаш социалистиг Ада-чуртун маадырлыы-биле камгалашканнар. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң бодунуң 1947 чылдың январь 22-де үндүрген Чарлыы-биле Осоавиахимни Кызыл Тук орден-биле шаңнаан.

Ада-чурттуң Улуг дайынының соонда Осоавиахимниң ажылының байдалы өскерилген, ооң мурнунга негелделер улам өскен болгаш нарыыдаан. Ынчангаш ооң организастыг тургузуун өскертири, ажыл-чорудулганың чаа хевирлеринге шилчири чугула апарган. 1948 чылдың майда Осоавиахим камгалалдың үш эки-тура организациялары — ДОСАРМ, ДОСАФ, ДОСФЛОТ кылдыр эде тургустунган. Ол чорук патриотчуларның хөй янзы хевирлерге дайынчы болгаш шериг-техниктиг билиин улам бедидеринге база-ла дыка дузалаан.

Ажылга чергелешкек чорукту болдурбас, дайынчы болгаш спортчу өөредилгелерниң шынарын бедидер, эге организацияларны быжыглаар сорулга-биле 1951 чылда ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели ДОСАРМ, ДОСАФ, ДОСФЛОТ деп эки-тура ниитилелдерни Бүгү-эвилелдиң чаңгыс эки-тура организациязы — ДОСААФ кылдыр каттыштырган.

Оон бээр бистиң Тыва областың ДОСААФ организациязының кежигүннериниң саны ийи чартык катап өскен. ДОСААФ-тың эге организациялары Төрээн чурттуң камгалалынга болгаш улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинге ужур-дузалыг өөредилгелерни ажылчы чоннарның ортузунга чорудуп турар. Хамаатылар ДОСААФ организацияларының чанында курстарга шериг эртеминден аңгыда улус ажыл-агыйынга ужур-дузалыг билиглерни чедип ап, ылангыя автомашиналар болгаш мотоциклдер башкарарынга өөренип ап, телефон станцияларынга ажылдаар билиглерни чедип ап турарлар.

Эрткен 1956 чылда ДОСААФ-тың Кызыл хоорькомунуң чанынга чолаачылар курзун 50 кижи доозуп, ушку класстың документилерин алганнар. Олар амгы үеде транспорт организацияларында ажылдап турарлар. Бо чылын областың районнарының хөй кезиинде чолаачыларның болгаш мотоциклистерниң курстары организастатынган. ДОСААФ-тың Кызыл хоорькомунуң чанында чолаачыларның алды ай хуусаалыг курзунда 63 кижи өөренип турар. Олар машина кезектерин болгаш машина-биле кудумчуга чоруур чурумнарны эки өөренип, экзаменнерни тудуп үнүп турарлар. Ол ышкаш радиоминимум бөлгүмүнде 20 ажыг уруглар эки өөренип турар. Районнарның чолаачылар болгаш мотоциклистер курстарында 500 ажыг кижи бар. Баа-Хем, Бии-Хем, Таңды, Тес-Хем, Улуг-Хем, Барыын-Хемчик болгаш Чөөн-Хемчик районнарның ДОСААФ организацияларының курстары болгаш бөлгүмнери багай эвес ажылдап келгеннер.

Эрткен чылын ДОСААФ-тың Тес-Хем (даргазы эш Федоров) болгаш Баа-Хем (даргазы эш Казанцев) райкомнары контроль даалгаларын эки күүсеткеннер. Организас-массалыг болгаш спортчу ажылдарны чорудар талазы-биле оларга СЭКП райкомнары, райкүүскомнар боттуг дузаны көргүзүп келген. ДОСААФ-тың Баа-Хем райкомунуң отчёдун СЭКП райкомунуң бюрозунга чугаалажып турган. Оон түңнелинде ол районнарда ДОСААФ эге организацияларының организас-массалыг ажылы көскүзү-биле экижип, кежигүннериниң саны өзүп турар. ДОСААФ-тың Тес-Хем район организациязы кежигүн дадывырының чыылдазын хуусаа бетинде күүсеткен.

Чөөн-Хемчик районнуң ДОСААФ организациязы (даргазы эш Сытин) чолаачыларның болгаш мотоциклистерниң курстарының ажылын эң дээре организастаан. Улуг-Хем районда адыгжы спорт эки түңнелди көргүзүп, ол талазы-биле районнар аразында чарыштың бирги черин ээлээн.

Эрткен чылдың ноябрь, декабрь айларында ДОСААФ эге организацияларының отчёт-соңгулдалыг хуралдары болуп эрткилээн. Ол хуралдар эки-тура ниитилелиниң кежигүннериниң идепкейин улам бедидеринге улуг рольду ойнаан. Отчёттар болгаш соңгулдалар үезинде ДОСААФ организацияларының ажылында ам-даа улуг четпестер бары илерээн.

Сөөлгү болган соңгулдаларга чедир үеде ДОСААФ-тың Барыын-Хемчик район организациязының ажылы сандаргай байдалга турган. Райкомнуң 1955 чылда соңгуттурган 9 кежигүннериниңден 7 кижи өске районнарже чоруй барган болган. Ынчангаш райком дүшкен турган. Райкомнуң даргазы турган Ямбиль эге организацияларның ажылын удуртпаан. Бир эвес 1955 чылда ол районга ДОСААФ-тың шупту 1008 кежигүннерлиг 24 эге организациялары турган болза, а 1956 чылдың августа чүгле 548 кежигүннерлиг 17 эге организациялары чедир кызырылган. Партия, комсомол болгаш профэвилел организациялары-биле оларның ажыл-ишчи харылзаазы чок турган. Ол бүгү четпестер сөөлгү болган конференцияның соонда узуткатынып турар. ДОСААФ организацияларының ажылында шак ындыг өске-даа четпестерни чогуур үезинде узуткаар талазы-биле ДОСААФ-тың область комитеди база-ла дыка четпес ажылдап турганын миннир херек.

Отчёт-соңгулдалыг хуралдар ДОСААФ-тың районнар болгаш эге организацияларының удуртукчуларынга эң эки эштерни соңгуп тургускулаан. Олар активке болгаш бүгү кежигүннерге даянмышаан, ДОСААФ организацияларының ажылын чаа сорулгаларның деңнелинче көдүрүп шыдаарлар дээрзинге чигзиниг турбас.

Х. БАЗЫР-САТ,
ДОСААФ-тың область комитединиң организас-массалыг ажыл талазы-биле инструктору.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харысалгалыг секретарының культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00046. Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ЯНВАРЬ 31 ЧЕТВЕРГ № 23 (3735)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮҮНГҮ СОЛУНДА:

В. И. Ленинниң Чогаалдарын долузу-биле парлап үндүрер дугайында (1 арын).

Чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга уткуштур ажылчы чоннарның күш-ажылчы идепкейи көдүрлүп турар (1 арын).

Чкалов обласка Ленин орденин тывыскан (2 арын).

О. Ойдуп.— Колхозчуларның хуузунда малынче кичээнгей салыр (2 арын).

КОЛХОЗЧУ ТУДУГЛАРГА ЧЕТЧИР САННЫГ, ЭКИ ШЫНАРЛЫГ ТУДУГ МАТЕРИАЛДАРЫН БЕЛЕТКЭЭР: М. Иванов.— Ортаа Шыра-Булакта, Н. Пиясовских.—Күш-ажылды канчаар организастап турарывыс. Д. Спирин.— Тудугже кичээнгей салыр. Д. Аракчаа.— Орайтагылжаге чырык (3 арын).

Совет экономика төлээлериниң Бирмада чорупту турарынга (4 арын).

Токиода совет-япон найыралдың кежээзи (4 арын).

Францияның Компартиязының төлээлериниң Варшавада келгени (4 арын).

Реакцияның күштерин ашкан польша улустуң улуг тиилелгези (4 арын).

С. Иванов.— Делегей байдалының допчулалы (4 арын).

ТЕХНИКАНЫ ЧАСКЫ ТАРЫЛГАГА ЧЕДИИШКИННИГ БЕЛЕТКЭЭР

Ам колхозчу кодээ ажылдың бир шииг үезин чурттап эрттирип турар. Бедик дүжүт дээш демиселдиң харысалгалыг үези — часкы тарылгага белеткел чорупту турар. МТС-тер, колхозтар болгаш совхозтар СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлеринге харыы кылдыр часкы хову ажылдарынга ынак белеткелдиг ужуражып, бедик дүжүттүң быжыг үндезинин салыр дээш боттарының бүгү күженишкиннерин салып турар.

Бедик дүжүт дээш демиселге шиитпирлиг чүүл болза, МТС-терниң болгаш совхозтарның техниказын хову ажылдарынга чедиишкинниг белеткээри, ону бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаары болур. Ростов областың МТС-терниң болгаш совхозтарының трактористтериниң, комбайнерлериниң, септелге ажылчыннарының, трактор бригадаларының бригадирлериниң, инженер-техниктиг ажылдакчыларының Совет Эвилелиниң кодээ ажыл-агыйының бүгү механизаторларынга кыйгырыын бистиң областың машина-трактор станцияларының коллективтери деткивишаан, часкы тарылгага үлегерлиг белеткенир дээш социалистиг чарышты калбартканнар. Элээн хөй МТС-терниң механизаторлары тракторлар септелгезин февраль 20-де, а хертзүн болбаазырадыр чепсектерниң болгаш тарылга машиналарының септелгезин часкы тарылга эгелээринге чедир доозар деп хүлээлгени алганнар.

Машина-трактор паркызының септелгезиниң үезинде кезектеп септээр методту ажыглааш, Бай-Тайга, Чадаана, Сүт-Хөл, Шагаан-Арыг болгаш өске-даа МТС-тер эки түңнелдерни чедип ап турар. Бай-Тайга МТС январь 20-ге чедир тракторлар септелгезиниң планын 73,3 хуу күүсеткен. Бо МТС чаңгыс аай төлевилелдиг мастерская чок-даа болза, кезектеп септээр метод-биле тракторлар септелгезин организастап шыдаан. Ол чорук мастерскаяда ажылдап турар ажылчыннарның саның барык үш катап кызырар арганы берген болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткен. Бир эвес мурнунда МТС бир айда 5-тен хөй эвес тракторларны септеп турган болза, ам кезектеп септээр методка шилчээш, 10—15 тракторларны септеп турар апарган.

Ол ышкаш тракторлар септелгезиниң планын Чадаана МТС 70,9 хуу, Балгазын МТС 61,6, Сүт-Хөл МТС 58 хуу күүседип турар.

Мурнакчы МТС-терниң чедиишкиннери турза-даа, областа ниитизи-биле часкы тарылгага техниканың белеткелин кончуг хожудап турарын демдеглээр херек. Ылангыя Тес-Хем МТС тракторлар септелгезин чүгле 28,1 хуу, Кызыл-Мажалык МТС—38,6 хуу, Сарыг-Сеп МТС—43,9 хуу, Бай-Хем МТС—50,0 хуу күүсеткеш, мурнуку хевээр хожудавышааннар. Бо МТС-терде өске-даа кодээ ажыл-агый машиналарының септелгези ноон-даа дора болуп турар. Часкы ажылга техниканы кончуг куду темп-биле белеткеп турарының кол чылдагааны септекчилерниң күш-ажылын кошкак организастааны да, механизаторларның ортузунга массалыг болгаш организастыг ажылдарны куду деңнелде тургусканында болур.

Бо хожудап турар МТС-терниң директорлары, ында партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларының удуртукчулары часкы тарылга ам-даа ырак-ла болгай деп, боттарын оожургаткаш, тракторларның, өске-даа кодээ ажыл-агый машиналарының септелгезин дүргедедиринге бар турар күштерни, ылангыя септелгениң мурнакчы аргаларын четче ажыглавайн, чаартыкчыларның, эгелекчилерниң санал-оналын деткивейн турарлар. Септелге үезинде хөй чаартыкчы саналдарны киирип турар механизаторлар бисте эвээш эвес. Чижээ, Сарыг-Сеп МТС-те токарь эш Горелов демир чондурар станокка элээн каш таарыштырылгаларны кылып алгаш, өзектерде дугуй чиириглээр демир ховулдарны адип кылырын дыка дүргеткен. Бай-Тайга МТС-тиң слесары эш С. Тойбу подшипникти кылырының нормазы 3 шак турган болза, ам тускай таарыштырылганың дузазы-биле чүгле 30 минута иштинде кылып турар.

Тракторлар септелгезинге чаа аргаларны болап тып, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн каш катап бедидип турар бо ышкаш механизаторлар өске-даа МТС-терде бар. Сорулга болза, механизаторларның чаартыкчы, эгелекчи саналдарын чер болганга сагыш човангыр өөренип көөрү, байыдары болгаш шиңгээдири, бедик бүдүрүкчүлүг күш-ажылга ажыглаарының хемчеглерин алыры болур.

Тракторларның болгаш кодээ ажыл-агый машиналарының септелгезиниң темпизин дүргедедир, шынарын бедидер дээш МТС, совхоз бүрүзү септелгениң графигин чаартып, тодаргай хемчеглерни алыры негеттинип турар.

МТС-терниң болгаш совхозтарның удуртукчуларының сорулгазы — септекчилерге эргежок чүгула культура-амыдыралдың байдалдарын тургузары, ажылчыннарның, бригадирлерниң, инженер-техниктиг ажылдакчыларның социалистиг чарыжын боттуг болгаш тодаргай организастаары болур. Ростов областың механизаторларының кыйгырыын танышпышаан, хөй-хөй механизаторлар боттарынга тодаргай хүлээлгелерни алганнар. Ам МТС-терниң, совхозтарның партия, профэвилел болгаш комсомол организациялары болза, механизаторларның алган хүлээлгелериниң ажыл-херек кырынга боттанылышкынын хандырар төлээде, кижи бүрүзүнүң ажылын хынап көрүп, түңнелин үндүрүп, бүдүрүлгениң болгаш хөй-нийти организацияларының хуралдарынга чугаалажып, социалистиг чарышты улам калбартыр хемчеглерни алыр ужурлуг.

Ам партия организацияларының бүгү масса-политиктиг ажылын МТС-терниң болгаш совхозтарның техниказының септелгезиниң салымын шиитпирлеп турар мастерскаяларже болгаш цехтерже шилчиткен турар ужурлуг. Партия болгаш профэвилел организацияларының хүлээлгези — СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлери-биле, чер-чер Советтеринге ам болур соңгулдалар-биле холбаштыр ажылчы чоннарның өзүп турар политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн ажыглаары, ону часка чедиишкинниг белеткээринче, бедик дүжүт дээш демиселче углап баштаары болур.

Чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга уткуштур ажылчы чоннарның күш-ажылы көдүрлүп турар

Комсомолчуларның бедик хүлээлгези

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозунуң комсомолчулары болгаш аныяктары чер-чер Советтеринге соңгукчулар хүнүнге чедиишкинниг ужуражыр дээш социалистиг чарыштың бедик хүлээлгелерин алганнар.

Колхозта школаның 1957—58 өөредилге чылында одаар 450 кубометр ыяжын бүрүн белеткээш, школа чанынга дүжүрүп бээр. Ортаа-Хемде, Куйлуг-Хемде шээр мал кыштагларынче 15 тонна сигенни, 3 тонна суланы, 600 кг дусту чедирерин хүлээнгеннер.

Аныяк чыгы кадарчызы Мөрзүн-оол кадалында 200 баш малын хүр чыл ажырар, саанчы Ооржак Саар бодунга быжыглаан саар инек бүрүзүнден 850 литр сүт саарын хүлээнген.

Тарылга шөлүнге 80 тонна өдекти, 8 тонна күш өдээн, 5 тонна хүлүг февраль 20-ге чедир сөөртүрүн доозар болгаш кыштагларда малчыннарга почтаны ой-шаанда чедирип турарын комсомолчулар хүлээнгеннер.

Х. СУНТЕР.

Кызылдың даараныга комбинадында комсомолчу В. Березина соңгулдаларга алдар кылдыр бүдүрүлге ооналгазын 114 хуу күүседип турар.
Чурукта: комсомолчу В. Березинаның ажылдап турары.
Фото В. Лутковтуу.

Агитпунктуда

Кызыл районнуң Сталин аттыг колхозунда партия болгаш комсомол организациялары чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга холбаштыр агитация-массалыг ажылды күштелдирип турар.

Партия организациязының агитколлективиниң агитаторлары колхозчуларның бажыңнарынга барып янзы-бүрү темаларга беседаларны кылып, солун номчулгазын чорудуп турарлар. Комсомол организациязының организастап тургусканы агиткультурабригада кыштагларда, фермаларда колхозчуларга концерттерни көргүзүп, беседаларны кылып берип турар. Бригада чоокта чаа Кызыл-Чыраада сүт-бараан фермазынга, колхоз төвүнге солун концерт көргүскен.

Колхоз төвүнде № 12 агитпункт көрүштүг кылдыр шиметинген. Соңгулдаларга холбашкан лозунг, плакаттар агитпунктуда астынган, ында янзы-бүрү номнар, журналдар, солуннар бар.

Агитпункттуң эргелекчизи башкы Чадамба лекцияларны, илеткелдерни организастап турар.

В. УЯНУКАЙ.

Сөзүн ээлеп шыдаар

Чадаана «Искра» кодээ ажыл-агый артелиниң чазаныга мастерскаязының коллективи СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин танышкаш, күш-ажылчы улам бедиткен хүлээлгелерни алган. Колхоз тудугларынга нарыы чазаныганың кылыгларын бүдүреринге эрткен чылда ажылының дуржулгазын быжыглавышаан, бо чылын оон-даа бедик көргүзүглерлиг болуру дээш улам кызымак ажылдап турар.

Чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга чедир үр эвес үе арткан. Мастерскаяның бызанчылары 7 кижи, олар март 1-ге чедир 100 рамаларны, 20 бажың хаалгаларын, 100 эжик чаактарын болгаш оон-даа өске чүгула кылыгларны бүдүрерин хүлээнген. Олар алган хүлээлгезин күүседип, сөзүн ээлеп шыдаарлар.

Х. ДОРЖУ.

Мал фермазында

Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунуң Тесте сүт-бараан фермазында чаа Кызыл булуң тургускан. Ында шыдыраа, даалы, хөглүг музыка болгаш өске-даа оюн чүүлдери база номнар, журналдар, солуннар бар. Чер-чер Советтеринге соңгулдалар дугайында болгаш янзы-бүрү темаларга беседаны партия организациязының агитаторлары Кызыл булуңда чорудуп турар.

Кызыл булуңга радиоприемник тургузарын, патефон садып алырын ферманың ажылдакчылары чүгула деп көрүп турарлар.

И. ОЙДУП.

Көдүрлүүшкүн-биле

Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук» колхозунуң тудугжулары тудуг ыяжының белеткелин организастыг чорудуп турар.

Чоокку хүннерге чедир 3700 чудукту кескен. Оон иштинде 2849 чудукту орук агымда чедирген. 1540 чудукту тудуг участоктарында эккеп алган. Бригада чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга алдар болдуруп, соңгулда хүнүнге чедир 8 муң чудукту тудуг участогунга чедирери-биле хүлээлге алган.

М. ЧАРТАН-ХУНА.

Партияның кыйгырыынга харыы

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Кодээ ажыл-агыйның бүгү ажылдакчыларынга СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң кыйгырыын чурттуң бүгү-ле черлеринде чон улуг чүулдүрээнгүшкүн-биле деткип, ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң талазы-биле хүлээлгелерин ап турар. Бай-Тайга районнуң «Дээн-Терек» колхозунуң колхозчулары бо чылын чурт инектериниң бирээзинден-не 680 литр сүттү, хой бүрүзүнден 1,8 кг дүктү алыр сорулга салган. Малдың үксаазын экижидеринге 1500 хойну чиңге-нарын дүктүг кошкарлар үрелери-биле тарып боозадыр, а 300 ажыг өшкүлерни ангор хуналар-биле эдериштирер.

Ниитиниң мал ажылын улам ынай хөгжүдеринге холбаштыр колхоз бо чылын элээн боттуг хемчеглерни ап чорударын көрүп турар. Мал чеми белеткээриниң планын август 1-де, сигенниң эки хоолуктуг үезинде доозар, бар кажааларның септелгезин октябрь 1-де, а чаа тудар кажааларын июнь 1-де кылып алыр.

Колхозчу тараажылар бо чылын часкы тарылганы 12 ажыл хүннеринде доозуп, тараа культураларының гектарындан ортумаа-биле 12 центнер, а ногааларнының дан 90 центнер дүжүттү өстүрүп, ажаап алырын илереткен. Оларның сөзү боттуг ажыл-херектен карышпас. Амгы үеде белеткел ажылдары организастыг чорудуп турар. Удобрениеге 650 тонна өдекти, 14 центнер хүлүг болгаш 40 центнер күш өдээн чыылдырып, ону тарылга шөлдеринче тускай звено сөөртүп турар.

«Дээн-Терек» колхоз эрткен чылын тудуг планын чедиишкинниг күүсеткен. Колхозчу өрегелерни чаагайжыды кылдынган чуртталга бажыңнары-биле бүрүн хандырарын 1958 чылда доозар, а бо чылын бүдүрүлге, культура-амыдырал тудугларындан аңгыда 35 чуртталга бажыңнарын кылыр. Аңаа негеттинер 3 муң кубометр тудуг ыяжындан ам 2 муң кубометрин белеткеп алган.

• • •

ЧАА-ХӨЛ (Телефон-биле). СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң кыйгырыын Чаа-Хөл районнуң ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле бир демей күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүннүг уткаан. Январьның 22-де машина-трактор станциязының коллективинге хөй кижи киржикчилиг хурал болган.

Кыйгырыгта улам сорук киирген механизаторлар чаа, бедиткен хүлээлгелерни алганнар. Тракторлар болгаш кодээ ажыл-агый машиналарының септелгезин чер-чер Советтеринге соңгулдалар хүнүн таварыштыр доозарын болгаш тарылганы 7—8 ажыл хүннеринде бедик агротехниктиг негелделер ёзугаар эрттирерин коллектив шиитпирлээн.

Колхоз тудугларынга

Бай-Тайга районда «Дээн-Терек» колхоз эрткен чылдың тудуг планын чедиишкинниг күүсеткен. Артель бүдүрүлгезиниң планында бо чылын элээн чүгула тудугларны кылыры көрдүнүп турар. Чуртталганың 35 бажыңнарындан аңгыда ийи чүс олуттуг чаа клуб, бир чунар бажың, чүс инекке болгаш алды чүс хойга чаа кажаалар ажыглалга кирген турар.

Колхозтуң тудуг бригадазында күш-ажылдың организастылы эки тургустунган. Бызанчылар звенозу чаа бажыңнар тудугларында, 27 кижи тайгада ыяш белеткелинде, оон өскелери белеткээн ыяштарны тудуг шөлдеринче сөөртүп турар. Соолгу хүннерге чедир машина оруунда үш муң ажыг чудуктарны белеткеп чыгган. Ажыл улам калбарып турар.

С. АРТЫНА.

• • •

Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг колхозу эрткен чылын тудуг планын чедиишкинниг күүсеткен. Ажылының дуржулгазын быжыглавышаан, бо чылын кылыр тудугларга белеткел ажылдарын амгы үеде организастыг калбартып турар.

Бүдүрүлге, культура-амыдырал болгаш чуртталга бажыңнары тударынга 4 муң кубометр ыяш херек. Соолгу хүннерге чедир оон деңн кезиниден хөйү белеткеттинген, а тудуг шөлдеринде 185 кубометр ыяшты эккеп алган.

С. ОНГАЙ-ООЛ.

• • •

ХАНДАГАЙТЫ. (Радио-биле). «Коммунизмче орук» кодээ ажыл-агый артели 1956 чылда тудуг планын күүседир талазы-биле Өвүр районнуң колхозтарының бирги черин ээлээн. СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомунуң шилчиир кызыл тугун ол колхозтуң тиилеп алганы таварылга эвес.

Бо чылын артель бүдүрүлгезиниң планында элээн каш кол тудуглардан аңгыда чуртталганың 30 бажыңнарын кылыры көрдүнген. Амгы үеде тудугга херегээр материал белеткээриниң ажылы калбарып турар. Кара-Суугда 54 кижи 30 аъттарлыг ажылдап турар.

Январь 25-ке чедир бригада 5210 чудуктарны белеткээш, оон 4525 чудуктарны машина оруунда, а 685 чудуктарны колхоз төвүнде сөөрткен. Бригада бо чылдың тудугларынга херегээр ыяжын соңгулдалар хүнүнге чедир бүрүн белеткеп алыр дээш кызымак ажылдап турар.

Д. ШАГДЫР.

• • •

Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң тудугжулары чер-чер Советтеринге соңгулдаларга чедиишкинниг ужуражыр дээш тудуг ыяжы белеткээр ажылды организастыг чорудуп турарлар.

Ыяш белеткелинде 18 аъттыг 25 кижи ажылдап турар. Олар ам 530 кубометр ыяшты кезип белеткээш, оон иштинден 230 кубометрин орук агынче үндүрген болгаш 44 кубометрин тудуг шөлүнде эккеп дүжүрген.

Ыяш белеткеп кезип турар колхозчулардан Шивит, Бюрбю, Байыр-оол, Щербаков, Шактар-оол болгаш өскелер-даа ажыл нормазын 150—200 хуу чедир күүседип турарлар.

М. САНДАН.

Соңгулдаларга алдар кылдыр

ЭРЗИН. (Телефон-биле). Районга ном тарадылгазының айы эрткен чылдың декабрь 20-ден бо чылдың январь 20 чедир болуп эрткен. Бо аразында 7800 ажыг рубльдиң янзы-бүрү номнары таратынган.

Ном тарадылгазынга 20 ажыг активчилер киришкен. Оларның иштинде «Чаа орук» колхозта комсомолчу Чигжит Сиренмаа 1620 рубльдиң, «Коммунизмче орук» колхозта комсомолчу К. Шойжун 1092 рубльдиң, «Сталинчы орук» колхозта комсомолчу В. Бугаева 882 рубльдиң, Сарыг-Булуңнуң ортумак школазының өөреникчизи Г. Горбунова 548 рубльдиң номнарын садыглап тарадканнар.

Ном тарадылгазының мурнакчылары комсомол райкомунуң мактаалга бижиктери-биле шаңнаткылаан.

Ном тарадылгазының айының дургузунда ном дугайында беседалар болгаш районнуң бүгү библиотекаларынга номчулга конференциялары болгулаан.

В. САНАА.

Часкы хову ажылынга

Торгалыгда «Күш-ажылдың хостуу» колхоз часкы хову ажылынга белеткелин организастыг чорудуп турар. Колхозта үрезин культуралар аайы-биле белеткетинген, ылангыя тараа культураларының үрезиннери чажып болур шынарынга чедир арыглатынган.

Үнүшке черниң чогуур шыгы улуг ужур-дузалыг. Колхоз күскү суггарылгага элээн хөй шөлдерни ханыырган, а кыжын 200 гектар шөлде суг булукталдырыышкынын организастаан. Бо ажылдар ам-даа уламчылап турар.

Колхозтуң ногаа ажылының бригадазы олуртулгага база багай эвес белеткенип турар. Бригаданың тарылга шөлү эрткен чылга улур барык ийи катап калбарар. Расада өстүреринге ирик-едек саважыгаштарны 800 муң ажыгны кылып белеткээн.

Баштайгы хураганнар

Сүт-Хөл районнуң Калинин аттыг колхозунуң шээр малы оолдап эгелээн. М. Сюр-оол 80 төрээн хоюндан 80 хураганны, О. Серен 30 хоюндан 30 хураганны, М. Бөдүр-оол 40 хоюндан 40 хураганны камгалап алганнар.

Баштайгы төрүттүнген хураганнары өтка кирип турар болгаш малчыннар чымчак кок сиген-биле чемгерип эгелээн. Төрээн хойларга немелде чемни база берип турар. Малчыннар чаш мал төлүн чидириг чокка камгалап алыр дээш күженишкиннинг ажылдап турарлар.

О. БОРАШ.

• • •

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» кодээ ажыл-агый артелиниң мурнакчы малчыны Шаравии эрткен чылын кышка улур эки белеткенген. Кажааларын септеп чылыглап, малга чидиртир сигенни, дусту белеткээш кыштаалга чедирип алган.

Эш Шаравииниң хоюндан ам 61 хой төрээн, ол хураганнарын эки доруктуруп турар. Малдың чаш төлүн менди ажаап алыр дээш малчын бүгү-ле хемчеглерни ап турар.

М. МАЖАА.

Булукталдырыышкын эгелээн

Таңды районда Сталин аттыг кодээ ажыл-агый артели эрткен чылын байлак дүжүттү өстүрүп, ажаап алган. Бо чылын оон-даа бедик көргүзүглерлиг болурунга колхозчу тараажылар белеткел ажылдарын организастыг чорудуп турар.

Черниң чогуур шыгы үнүшке чүгула ужур-дузалыг. Суггарылганы колхоз күстен эгелеп чорудкан. Шаңганның суундан булуктаашкынны элээн хөй тараалга шөлдеринде чорудкан. Часкы суг-биле 500 ажыг гектарны суггарары көрдүнүп турар.

В. НАТАЛЬЕВ.

Колхозчу почтачы

Тожу районнуң «Май бири» колхозунуң почтачызы коммунист Шуруш чедимчыл ажылдап турар.

Почтаны район төвүнден алгаш, солуннарны, чагаа бижиктерни адрези-биле эңдебээш, ээлеринге дораан-на чедирип турар. Колхозтуң малчыннары ырак тайгаларда чурттап, ажылдап турарлар. Олар чагыгларын, чагаа бижиктерин ой-шаанда ап турарлар.

Шуруш хөй ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржип, колхозчуларга беседаларны, солун номчулгазын кылып берип чоруур. Колхоз баштаар черы почтачының ажылын үнелеп, Шурушту өртектиг чүүлдер-биле каш удаа шаңнап келген.

А. БААНКА.

В. И. Ленинниң Чогаалдарын долузу-биле парлап үндүрер дугайында

СЭКП ТК-ның доктаалын ёзугаар В. И. Ленинниң Чогаалдарын 55 томнарлыг кылдыр долузу-биле парлап үндүрериниң белеткел ажылын марксизм-ленинизм институду кылып кирипкен. Бо үндүрүлгениң баштайгы томнары 1957 чылдың төнчүзүнде үнгүлеп келир; бүгү үндүрүлгени 1963 чылда доосккан турар.

В. И. Ленинниң Чогаалдарының бирги үндүрүлгези 20 томнардан, ийигизи — үшкүзү—30 томнардан тургустунган турганы болгаш 35 томнардан тургустунган дөрткү үндүрүлгези эң-не нептеренгей болганы билдингир болгай: том бүрүзүнүң тиражы 800 муң кезектен ашкан. Оларны бүгү эвилелдешкен республикаларның дылдарынга очулдурган.

В. И. Ленинниң Чогаалдарының долу үндүрүлгезинге доозулган-даа чогаалдарны, белеткел-даа материалдарын: пландарны, конспектилерни, демдеглелдерни болгаш өскелерин-даа киирер. Бүгү документилерни ай, чылының аайы-биле дес-дараалап киирер, чагааларны тускай томнар кылдыр парлаар. Чогаалдарның долу үндүрүлгезиниң бүгү-ле томнарынга моон адаанда составтыг тодаргай эртем-тайылбырлыг чүүлдерни бээр: бүгү үндүрүлгеге ниити эге чүүл, том бүрүзүнге эге чүүл, том бүрүзүнүң эге чүүлдеринге ук томда кирип турар чогаалдарны бижээни ол үениң төөгүлүг байдалының дончу тайылбырын база В. И. Ленинниң ол чогаалдарда кирип турар кол идеяларының, оларның канчаар хөгжүп турарының тайылбырлалын берген турар. Ук томнуң иштинде кирген чогаалдарны хаара тудуп турар үеде В. И. Ленинниң амыдыралының болгаш ажыл-чорудулгазының ай, хүн, чылын айыткан тайылбырны; В. И. Ленинниң бодунуң кылганы дончу тайылбырларын (көлдүүнда даштыкы сөстерниң болгаш текстилерниң очулгаларын) база киирглээр; том бүрүзүнүң төнчүзүнге тайылбырларны, кайы-бир чогаалда адатынып турар кижилерниң дугайында дончу медээлерниг чүүлдерни, томда цитаталап болгаш айтып турар номнарны айыткан даңзыны парлагылаан турар.

В. И. Ленинниң Чогаалдарының долу үндүрүлгезиниң тиражы—200 муң кезек; оон тарадылгазын чагылга-биле чорудар.

В. И. Ленинниң Чогаалдарының дөрткү үндүрүлгезин чагыдып алганнарның күзелдерин хандырар сорулга-биле, В. И. Ленинниң Чогаалдарының дөрткү үндүрүлгезинге беш немелде томнарны марксизм-ленинизм Институду парлап үндүрер, ол томнарга В. И. Ленинниң үшкү үндүрүлгеге кирген, ынчалза-даа дөрткү үндүрүлгеге кирбейн барган чогаалдарын (36-гы том), «Төрелдеринге чагааларны» (37-ги том), «Философия кыдырааштарын» (38-ки том), «Империализм талазы-биле кыдырааштарны» (39-ку том), «Аграр айтырыгның талазы-биле кыдырааштарны» (40-гы том) киирглээр. Оон аңгыда, В. И. Ленинниң моон мурнунда чылып парлап үндүргүлеп тургулаан чамдык чогаалдарындан эң-не чүгула документилерни—үш дептерни—дөрткү үндүрүлгениң чагыдып алганнар оларны ап болуру-биле тускай номнар кылдыр үндүргүлээр. Мынчангаш, дөрткү үндүрүлгени чагыдып алганнар херек кырында немелде 8 томнарны алырлар. Бо чылын олардан 36, 37 болгаш 38 томнар үнер.

(СЭТА).

Чкалов обласка Ленин орденин тывысканы

ЧКАЛОВ. 23. («Правданың» корреспондентизи). Областы Ленин ордени-биле шаннаанынга холбаштыр бөгүн Горький аттыг шии Театрынга партияның область комитединиң болгаш ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң каттышкан хуралы болган. Колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-терниң, а ол ышкаш бүдүрүлгелерниң, тудугларның болгаш өөредилге черлериниң төлээлекчилери хуралга чыглып келгеннер.

Хуралды СЭКП обкомунуң секретары эш Д. С. Полянский ажыткан. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Президиуму составтыг хүндүлүг президиумну диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле соңгаан. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң төлээлекчизи, СЭКП ТК-нын Президиуму кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы эш Г. М. Маленковка эш Полянский сөс берген. Хуралдың киржикчилеринге чылыы-биле уткуткан эш Г. М. Маленков чүве чугаалаан.

Эш Г. М. МАЛЕНКОВТУҢ чугаазы

Эргим эштер!

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Коммунистиг партияның Төп Комитединиң даалгазын чаагай сеткил ханыышкын-биле күүседип тур мен, мынчангаш силерниң областы чазактың бедик шанналы—Ленин ордени-биле шаннааныңга холбаштыр Чкалов областың ажылчы чоннарынга изиг байыр чедирип тур мен. **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Областың кодээ ажыл-агыйының хөгжүдеринге күш-ажылы бедик үнелелди — ССРЭ-ниң орденнери болгаш медальдары-биле шаңнатырган бүгү эштерге база чүректиң ханызындан байыр чедирерин мензэ чөпшээреп көрүңер. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Чкалов областың эр, херээжен колхозчуларының, совхозтарының, машина-трактор станцияларының ажылдакчыларының, партия, совет ажылдакчыларының, кодээ ажыл-агыйының тускай эртемниглериниң күш-ажылчы чедиишкиннерин демдеглевишаан, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму кодээ ажыл-агыйның 18 мурнакчы ажыл-ишчилеринге Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан **(адыш часкаашкыны).** 6.524 кижини орденнер болгаш медальдар-биле **(адыш часкаашкыны),** оон иштинде Ленин ордени-биле—319 кижини, Күш-ажылдың Кызыл Туг ордени-биле—689 кижини, «Хүндүлелдиң Демдээ» ордени-биле—1.583 кижини болгаш медальдар-биле — 3.933 кижини шаңнаан.

Областы Ленин ордени-биле шаңнааны болгаш кодээ ажыл-агыйының хөй болук мурнакчыларын орденнер болгаш медальдар-биле шаңнааны болза бистиң социалистиг ниитилеливистиң тудуушкунунга Чкалов областың бүгү ажылчы чоннарының улуг ачы-хавыяаларын хүлээп көргениниң херечизи болур. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Кодээ ажыл-агыйны хөгжүдеринге чедип алган улуг чедиишкиннери дээш Узбек, Казах, Киргиз, Таджик, Туркмен совет социалистиг республикалар, Алтай болгаш Красноярск крайлар, Воронеж, Москва, Омск, Новосибирск, Саратов, Челябинск областар Ленин ордени-биле шаңнатканнар. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Бистиң социалистиг улуг Төрээн чуртувустуң бүгү улустары республикаларның, крайларның, областарның болгаш кодээ ажыл-агыйның мурнакчы кижилериниң улуг армиязының бедик шаңналды алганын улуг өөрүшкү-биле хүлээп көрген болгаш кодээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинде чедип алдынган чедиишкиннер дээш хүрүм ёзугаар чоргаарланышкынын илередип турарлар.

Коммунистиг партияның XX съездизиниң шиитпирлерин боттандырбышаан, коммунизмниң материал-техниктиг базазын бэжыглаарының оруу-биле бурунгаар чаа базымны кылгаш, совет улус 1956 чылда улус ажыл-агыйының бүгү адырларын хөгжүдеринге улуг чедиишкиннерни чедип алган.

1956 чылда үлетпүр продукциязын бүдүрер талазы-биле чыл планын 102 хуу күүсеткен. 1955 чыл-биле деңнээрге, бүгү үлетпүрнүң ниити продукциязы 11 хуу, оон иштинде бүдүрүлгениң чепсек-херекселдерин бүдүрери—11 хуу ажыг база хереглелдиң чүүлдерин бүдүрери — 9 ажыг хуу өскен. 1913 чылга деңнээрге бүгү үлетпүрнүң ниити продукциязы 1956 чылда 30 катап өскен.

Бистиң партиявыстың төөгүлүг шиитпирлерин боттандырбышаан, эр, херээжен колхозчулар болгаш совхозтарның база МТС-терниң ажылдакчылары партия болгаш совет организацияларының удуртулгазы-биле кодээ ажыл-агыйының бүгү адырларын көдүрер херекке кайгамчык улуг ажылды кылганнар. 1956 чылда тарааны, мал ажылының продуктуларын, хевенни, чигир свеклазын, картофельди, ногааларны болгаш кодээ ажыл-агыйының өске-даа продуктуларын бүдүреринге чаа улуг чедиишкиннер чедип алдынган.

Тараа бүдүрерин көвүдедир херекке эң улуг салыышкын болза кур болгаш куруккан черлерни шиңгээткени болган. Бистиң партиявыстың салганы, кур черлерни шиңгээдип алырының сорулгазы бүгү улустуң чүүлдүгзүнүүшкүнүн болгаш деткиинчезин алган. Эң-не кыска хуусааларда 35,5 миллион гектар чаа черлер шиңгээдип алдынган. Совет кижилерниң чаагай күш-ажылы төлептиг мактаалды алган. 1956 чылда бистиң чуртувус күрүнениң шыгжамырларынга 3.300 миллион пуд тарааны белеткээр болгаш урупалыр арганы берген, шак ындыг дүжүттү алган. Шаанда бистиң чурт ол хире сеңээлиг тарааны кажан-даа белеткевээн. Ол дээрге бистиң социалистиг кодээ ажыл-агыйывыстың улуг тиилелгези-дир. **(Адыш часкаашкыны).**

Бүгү улустуң ол херээнге болуушкун улуу Чкалов областың кодээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери база киирген. 1956 чылда колхозтар болгаш совхозтар күрүнеге 153 миллион пуд тарааны дужааганнар. Чкалов область ол хире тарааны шаанда күрүнеге кажан-даа дужаавaан. Тараа белеткээр болгаш садып алыр талазы-биле область эң-не дүжүттүг 1953 чылды 1956 чылда 2,3 катап ашкан. Ол чедиишкиннерни область хамыктың мурнунда кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алганының база чер ажылының культуразын бедиткениниң күселинбиле чедип алган. Күрүнениң материалдыг улуг дузазының, колхозчуларның, совхозтарның болгаш машина-трактор станцияларының ажылдакчыларының, кодээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң, партия, совет болгаш кодээ ажыл-агый органнарының чүткүлдүг демиселиниң түңнелинде область кыска хуусааларда бүдүн чартык миллион гектар хире кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип ап шыдаан. Тараа бүдүрерин көвүдедир дугайында бистиң партиявыстың шиитпирлерин амыдыралга боттандыраарын дайынчы ёзу-биле хандырган Чкалов областың партия организациязының улуг ачы-хавыязы ында. **(Адыш часкаашкыны).**

Чкалов область чүгле Россия Федерациязының эвес, харын бүгү Совет Эвилелиниң улус ажыл-агыйында улуг бот дензини ээлеп турар.

Хааның Россияның кодээ ажыл-агыйлыг кыдыг чери чорааныңдан Совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда Чкалов область партияның күзел-соруу-биле, ажылчы чоннарның күженишкиннери-биле бедик хөгжүлделиг кодээ ажыл-агыйлыг, улуг индустриалдыг область болу берген.

Эрткен үеде Оренбург губерниязы ажыл-агый хөгжүлдезиниң деннелиниң талазы-биле быдаргай чер ажылдыг, чавыс болгаш хожудангай культуралыг район чораан. Оренбург губерниязының үлетпүрү дээрге демир орук мастерскаялары, улуг эвес далган-тараа дээрбелери, үе-чаг сайзырадып кылыр үүрмек үе-тывышчы черлер, малды эътке хереглеп соорар черлер, дүк чуур, арыы эттээр мастерскаялар болуп турган. Чоннуң 70 ажыг хуузу бижик билбес чораан; чангыс-даа дээди өөредилге чери чок турган.

Ам область 526 үлетпүр бүдүрүлгелери болгаш тывыш кооперациязының артельдери, оон иштинде 200 хире улуг заводтар болгаш фабрикалар бар. 1940 чыл-биле деңнээрге, үлетпүрнүң ниити продукциязы барык чеди катап, а 1913 чыл-биле деңнээрге, барык 60 катап өскен. Областа 880 колхозтар, 93 совхозтар болгаш 154 МТС-тер бар; МТС-терниң болгаш совхозтарның эргезинде 22 муң тракторлар, 13 муң комбайннар, өске-даа хөй-хөй машиналар болгаш чепсек-херекселдер бар. Амгы үеде областа 2500 ажыг школалар, 36 техникумнар, 5 дээди өөредилге черлери ажылдап турар, а өөреникчилерниң саны 300 муң хире кижи болуп турар.

Кур черлерже совет кижилерниң шаптыкталдаашкынының кайгамчыктыг чижээнге силерниң областарның эң улуг районнарының бирээзи—Адамовский районну киирип болур. Чоокку чаа үеге чедирге районга ниитизи-биле чүгле 60 муң гектар черни ажылдап кылып турган, эң дүжүттүг дээн 1953 чылда оон тарааның ниити дүжүдү 3,5 миллион пудту алган. Районнуң кур черлеринде 1954—1955 чылдарның дургузунда чеди чаа улуг тараалан совхозтарны тургускан, партияның кыйгырыын ёзугаар Совет Эвилелиниң өске областарындан 6 муң патриоттар — чаа чурттакчылар ол совхозтарда ажылдаар дээш келген. Чаа совхозтарны күрүне күчүлүг техника-биле хандырган. Түңнели бо-дур. Ийи чылдың дургузунда 447 муң гектар кур черни ажыдарган болгаш 1956 чылда тарааның ниити дүжүдү районга 40 миллион хире пуд болган.

Бүгү улустуң улуг херээнге — кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырынга ол кайгамчык улуг салыышкыны дээш бүгү эш-өөрге партияның Төп Комитединиң болгаш Совет чазактың мурнундан байыр чедирерин мензэ чөпшээреп көрүңер. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Бистиң улус ажыл-агыйывыстың чедип алган бүгү чедиишкиннери чуртту индустриалдаштаар дугайында улуг Ленинниң чагыгларын амыдыралга боттандырар дугайында бистиң төрээн Коммунистиг партиявыстың ногаг чок сагыш салыышкынының ачызында чедип алдынган. Бодувустуң бедик хөгжүлделиг аар индустриявысты тургузуп турган, бистиң чуртувустуң хамаарышпас чоруун хандырып шыдавас турган ийик бис, кодээ ажыл-агыйны чаартып тургузарының сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирлеп шыдавас турган ийик бис.

Улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинде, хамыктың мурнунда аар үлетпүрнүң хөгжүлдезинде чедип алдынган чедиишкиннерге үндезилээш, бистиң улузувустуң материалдыг болгаш культурлуг деннели чайгылыш чок бедип турар. Партияның XX съездизиниң соонда бо талазы-биле чамдык улуг хемчеглер боттанган дээрзин билир силер, эштер. Ажылчы чоннарның пенсияларын дыка бедидерин хандырган, пенсиялар дугайында Хоойлуну хүлээп алган, эвээш шалыныг ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ажыл төлевирин бедиткен, ортумак болгаш дээди школаларга өөренири дээш төлевирин күш чок болдурган, херээженнерге саатталган болгаш божаан талазы-биле шөлээни узаттырган, дыштаныр болгаш байырлал мурнунда хүннерде ажыл хүнүн кызырган, элээди уругларга кызырган ажыл хүнүн доктааткан, хөмүр даш үлетпүрүнде кызырган ажыл хүнүнче шилчидирин боттандырып турар. Кодээ ажыл-агыйда чигир свеклазынга, хевенге, картофельге, ногааларга, чиместерге болгаш кодээ ажыл-агыйның өске-даа элээн хөй продуктуларынга белеткел өртектерин бедиткен. Бо бүгү болза хоорай чонунга-даа, кодээ чоңга-даа улуг немелде ажыктарны берип турар.

Ынчалзажок, бисте улустуң амыдырал-чурттаалгазы-биле холбашкан четпестер ам-даа хөй. Ол четпестерни чок кылыр дээш партия болгаш чазак хемчеглерни ап турар. Хамыктың мурнунда чурттаалга туруун калбартыры негеттинип турар. Бистиң партиявыстың ТК-зының декабрь Пленуму алдыгы беш чыл планының болгаш 1957 чылдың улус ажыл-агый планының контроль чурагайларының дугайында айтырыгны чугаалажып көргеш, чурттаалга тудуушкунунуң хемчээлин улгаттырар талазы-биле хемчеглерни айыткан силерге билдингир болгай. Сорулга чүл дизе, чурттаалга бажыңнарының тудуун чиигедири болгаш дүргедедири, чер-черниң материалдарын калбаз-биле ажыглаары болур, ынчангаш чурттаалга тудуушкунунуң талазында четпестерни дүрген узуткаар бис.

Эштер! Бистиң кодээ ажыл-агыйывыстың мурнунга улуг болгаш нарын сорулгалар туруп турган болгаш туруп турарлар. Бистиң кодээ ажыл-агыйывыска турган четпестер колдуунда ажып эрттинген деп чугаалап болур болгаш ам кодээ ажыл-агый чыл бүрүзүнде бурунгаар бедик көдүрлүп бар чыдар. Ынчалзажок чедип алдынган чүүлдерге погер болгаш ам-даа ажып эрттинмээн, чаа чедиишкиннерни чедип алырынга шаптык болуп турар четпестерни көрбес болза шын эвес болур ийик.

СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чоокта чаа парлаткан Кыйгырыы амгы — 1957 чылда кодээ ажыл-агый ажылдакчыларының мурнунда туруп турар сорулгаларның дугайын бүрүн долузу-биле чугаалаан болгай.

Ам кол чүүл болза чедип алдынган чедиишкиннерни бэжыглавышаан, кодээ ажыл-агый продуктуларын бүдүреринге хожудап каап турар областарны, районнарны, колхозтарны болгаш совхозтарны мурнакчыларның деңнелинге чедир өрү тырттары, а мурнакчыларның — бурунгаар чайгылыш чок баары болур. Алдыгы беш чылда кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезин шиитпирлиг көдүрер талазы-биле партияның болгаш чазактың айыткан программазын хуусаа бетинде күүседир төлээде, колхоз болгаш совхоз бүрүзү болуушкун бүгү иштики курлавырларын долу хемчээл-биле ажыглаан турарын чедип алыр херек.

Ол сорулганы чедиишкинниг боттандырарынга кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң мурнакчыларының дуржулгазын кызымаа-биле болгаш чүткүлдүг-биле ажыглаары эргежок чугула. Совет социалистиг ниитилелге бүдүрүлгениң чаартыкчыларының болгаш мурнакчыларының дешпилгелиг дуржулгазын ажыглаары кайы-бир удуртукчунуң хуузунда көрүлдезиниң хереэ кылдыр эвес, харын ниитилел болгаш күрүне талазы-биле чугула улуг херек кылдыр көрдүнер. Бүдүрүлгениң чаартыкчыларының болгаш мурнакчыларының дуржулгазының бичии-ле ажыктыг чүве бүрүзү — бистиң национал капиталывыс болур, ынчангаш, бистиң чуртувустуң ниитилел байлааш көвүдээринге, оон улам ынайгы дешпилгезинге болгаш чечектелиишкининге ёзулуг сонуургалдыг кижи бүрүзү Төрээн чурттуң эң дээре оолдарының болгаш кыстарының — бүдүрүлгениң чаартыкчыларының болгаш мурнакчыларының үре түңнелиг аргаларын болгаш методтарын практика кырынга шиңгээдирин болуушкун хамааты, патриотчу хүлээлгези кылдыр санаар ужурлуг. **(Адыш часкаашкыны).**

Эки үлегер-чижектиң күжү кодээ ажыл-агыйда оон ам ойнап турары болгаш эң чоокку үеде ойнаары ышкаш ындыг онза чугула рольду кажан-даа ойнап көрбээн деп чугаалап болур.

Колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-терниң практиказынга бүдүрүлгениң чаартыкчыларының болгаш мурнакчыларының дуржулгазының дээре үлегерлерин нептередиринче бистиң партиявыстың илередип турар онза сагыш салыышкынның болгаш кичээнгейиниң демдээлээри бөгүн бистерниң шуптувуска онза таарымчалыг-дыр.

Партияның Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели 1957 чылда ам-даа 4—5 миллион гектар кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алыр, ынчангаш тараа культураларының вырылгазын немей калбартыр сорулганы кодээ ажыл-агыйның ажылдакчыларының мурнунга салган. Тараага негелде иштаки хереглелге-даа, экспорт хереглелинге-даа бисте чыл бүрүзүнде-ле өзүп турар. Тараа бүдүрерин көвүдедири эң чугула болгаш соңгаарладып болбас сорулга болуп артар.

Эът бүдүрерин көвүдедириниң сорулгазы эң улуг болгаш нарын сорулгаларның бирээзи болуп артар дээрзин чугаалаар херек. Эът бүдүрериниң чедип алдынган деннели чурттуң хереглелдерин ам-даа ыракта чедир хандырбайн турар. Малдың баш санын, хамыктың мурнунда хаваннарның баш санын көвүдедириниң, мал ажылының продуктулуун бедидериниң айтырыы колхозтарның болгаш совхозтарның, бистиң партия, совет болгаш кодээ ажыл-агый органнарывыстың эң-не соңгаарладып болбас сорулгазы болуп турар.

Улус ажыл-агыйының хереглелдеринге кодээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин улам ынай көвүдедир херекке Чкалов областа биче эвес роль онаажып турар. Силерниң областарның байдалдарында бедик болгаш туруштуг дүжүттерни алырының айтырыы улуг ужур-дузалыг болуп турар. Ол сорулганы шиитпирлээри күштериниң улуг күженишкинин, улам бедик агротехниканы нептередирин болгаш техниктиг чепсектерни улам бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаарын негеп турар. Малдың баш санын көвүдедиринге болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүреринге болдунар аргаларны областа ам-даа четпес ажыглап турар. Улуг бода малдың, оон иштинде инектерниң баш санын көвүдедири силерниң областарда оожум чоруп турарын миннир херек. Уралдың болгаш Поволжениң өске областарынга деннээрге Чкалов областа 100 гектар ажыглалдыг черлерге онаашпыр эътти, сүттү болгаш дүкту эвээшти бүдүрүп турар: картофельди болгаш ногааларны тарыыры база бүдүрери оожум өзүп турар, а ол культураларның дүжүттери куду.

Бистиң партиявыс колхозтарны экономика талазы-биле бэжыглаар дугайында сөөлгү 2 — 3 чылдарның дургузунда элээн хөй хемчеглерни алган болгаш боттандырган, ол хемчеглер боттарының эки түңнелдерин берген: кодээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин бүгү хемчеглер-биле хөгжүдериниң эрге-ажыктарынга таарыштыр мактап шаңнаарының болгаш ишиг бээриниң чөптүг системазын ажыглалга киирген болгаш киирип турар. Кодээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдери кадык орукта, кодээ ажыл-агый продукциязын хереглээриниң доктаамал өзүлдезин ону бүдүрериниң харугда өзүлдези-биле ол продукцияны бүдүрүп турар кодээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң материалдыг сонуургалын болгаш оларны экономика талазы-биле деткиирин бедидеринге үндезилээш шын дүүштүрериниң оруунда салдынган.

Партия болгаш совет организацияларының соңгаарладып болбас сорулгазы болза колхоз бүрүзүн органиэас, ажыл-агый талазы-биле улам ынай бэжыглаар, оларның ниити ажыл-агыйын бүгү талалыг хөгжүдер, колхозчу күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дугайында хүн-бүрү сагыш салыры болгаш аңаа үндезилээш колхозчуларның материалдыг чаагай байдалын улам ынай бедидери болур.

Эштер! Колхозтарның, совхозтарның болгаш МТС-терниң боттарының маадырлыг күш-ажылы-биле күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүнүң үлегер-чижектерин көргүскен мурнакчы кижилери мында туруп турар-дыр. Күш-ажылдың Маадырларының чогум-на бо хуралынга бистиң партиявыстың бирги черлениң улус ажыл-агыйжы чугула сорулгазы кылдыр илип үндүрүп турары — күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң бүгү талалыг көдүрлүүшкүнүн хандырар дугайында сорулганы база катап сагындырыксаан ийик мен.

Коммунизмниң хереэ дээш улуг демиселге биске орукту эң мурнакчы болгаш эң дешпилгелиг марксисчи-ленинчи өөредиг чырыдып берип турар. Коммунизм капитализмден болуңуң артык күштерин хамыктың мурнунда күш-ажылдың улам бедик бүдүрүкчүлүү-биле бэзүредир деп марксизм-ленинизм өөредип турар.

Бистиң чуртувустуң камгаланыр күчүзүн улам бэжыглаар, бистиң чуртувустуң бүдүрүкчү күштериниң бүгү хемчеглер-биле хөгжүлдезин болгаш улустуң чаагай байдалының үргүлчү өзүлдезин хандырар төлээде, улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам ынай бедидериниң сорулгаларын чедиишкинниг шиитпирлээринче бистиң партиявыс совет кижилерни кыйгырып турар.

Кодээ ажыл-агыйга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн дыка көдүрериниң сорулгазы онза чугула ужур-дузалыг болуп турар. Кодээ ажыл-агый продукциязының өзүлдезин алдыгы беш чыл планында айыттынган хемчээлдерге чедип алыр төлээде, колхозтарга-даа, совхозтарга-даа күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн шыңгыы бедидери эргежок чугула. Амгы үениң эң улуг ол сорулгазын чедиишкинниг шиитпирлээриниң дээре үлегерин болуңарның маадырлыг күш-ажылыңар-биле моон соңгаар-даа көргүзериңерни чазактың бедик шанналдары-биле демдеглеедир төлептиг болган бүгү эштерге күзээр бодап тур мен.

Силерниң үлегер-чижээнер чогаадыкчы күш-ажылче өскелерниң күзелин, совет ниитилелдиң күш-ажыл кылып шыдаар хамааты бүрүзүнүң коммунизм тургузуушкунунга бодунуң салыышкынын көвүдедир күзелин төрүттүндүрүп турзун.

Массаларның коммунистиг кижизиилгезиниң хереэнге-даа, коммунистиг ниитилелдиң материалдыг үндезиниң бүгү хемчег-биле бэжыглаары дээш демиселче бүгү улустуң улам ынайгы чогаадыкчы көдүрлүүшкүнүн организастаарының хереэнге-даа күш-ажылды үлегерлиг көөрүнүң чижээ-биле сагылдар чедирери ам онза чугула ужур-дузалыг болу берген. **(Адыш часкаашкыны).**

Чкалов областың колхозтары болгаш совхозтары, мурнакчы дуржулгага болгаш чедип алган чедиишкиннеринге даянгаш, кодээ ажыл-агыйны шиитпирлиг көдүрери дээш демиселге моон соңгаар-даа бирги одуруугларга чоруур дээрзинге бүзүрелди илередирин чөпшээреп көрүңер. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Эштер! Чурттуң иштики амыдыралының айтырыгларын көрүп тургаш, бүгү делегей байдалының дугайын, тайбыңга, демократияга болгаш социализмге өжээннешкек күштерниң дугайын бичии-даа утпас херек. Дайзынны чедир үнелевейн барып болбас, оон-биле казы оон күштериң холун эртир көөргетпезе чогуур, капиталистиг делегейниң күжүнүң дугайында дедир билиишкинниг болбаза чогуур дээрзиниң дугайын бистиң партиявыс өөредип турар болгаш коммунизмниң иштики база даштыкы дайзыннарынга удур демиселдиң бүгү дуржулгазы херечилеп турар.

Партияның XX съездизиниң соондагы үениң дургузунда бүгү делегей амыдыралынга хөй-хөй чугула болуушкуннар болгулаан. Бир эвес аңаа холбаштыр эң кол болгаш үндезин чүүлдүң дугайын чугаалаар дизе, эң-не характерлиг болгаш делегейниң амгы бүгү байдалын тодарадып турар чүүл болза бистиң партиявыстың шын, көрүкчү даштыкы политиказының түңнелинде, Совет Эвилелиниң, тайбың болгаш социализм лагериниң бүгү чурттарының ап чорукканы билдингир хемчеглерниң түңнелинде тайбыңны хевээр артырары хандыртынган, чаа дайынның өөскүп үнерин болдурбаан деп чугаалаар херек. Ол болза тайбыңның бүгү талалакчыларынга эрес сорукту болгаш бүзүрелди берип турар кол түңнел болур. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Совет Эвилели, тайбыңның политиказын чайгылыш чок болгаш шынчы чорутпушаан, тайбыңның болгаш айыыл чок чоруктуң эрге-ажыктарынга эргежок чугула болуп келзе, бистиң күштеривистиң хүндүлээринче империалистерни албадап билир дээрзин сөөлгү үениң фактылары болгаш болуушкуннары база катап тодаргай көргүскен. **(Адыш часкаашкыны).**

Калчаараан агрессорларны шыңгыы билиндирер болгаш дайын кыпсыкчыларын оларның Египетке дайын авантюразы-биле холбаштыр томаартыр ужурлуг болу берген чорук дайынның күштериниң улам ынай өөскүүрүнүң айыылын чайладырының чаагай сорулгазынга болдунганын билир болгай силер. Бүгү делегей империалистерниң Венгрияга контрреволюстуг авантюразын сый шавар төлээде, Венгр Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазактың дилээн ёзугаар совет шериглерниң хемчеглери негеттинге бергени база билдингир болгай. Венгрияга империалистерниң чимзениишкиннери чуртка чүгле эрги капиталистиг тургузугну катап тургузар оралдажыышкын эвес болганын чугаалаар херек. Оларның алыс сорулгазы болза социалистиг лагерьниң чаңгыс эвинге тиглениишкин кылыры, аңаа сандараашкынны болгаш будулгаазынны тарыштырары, социализмниң хандыыкчы күжүн кошкадыры болуп турган. Ынчалза-даа империалистерниң ол хоозун бодалы бүрүнү-биле буурап дүшкен. Социализмниң лагери болуңуң хүрээлениишкин улам бэжыы-биле сырый каттыштырган. Совет Эвилели, Кытат Улус Республика, улус демократиязының чурттары социализмниң күчүлүг лагериниң улуг чаңгыс эвин болгаш өзүп турар күчү шыдалын сөөлгү үениң дургузунда база катап көргүскен. **(Адыш часкаашкыны).**

Тайбыңга ынакшылдыг улустар бистиң күштеривистиң өзүп турарын көрүп турар болгаш аңаа өөрүп турар, чүге дизе, ол өзүп турар күш болза тайбыңның болгаш демократияның илеглелдиг чөленгижи болуп турарын олар херек кырынга бүзүреп турарлар.

Үениң чырыткылыг түгү болза Азияда тайбыңның өзүп турар күштери болур. Бистиң үевистиң мурнундагы төөгүзү болза Азия, Ортаакы болгаш Чоокку Чөөн чүк чүгле өске чурттуң политиказының объектилериниң ролюн ойнап турганы-биле тодаргайлаттынып турган. Бөгүн бүгү делегей Азияның улустарының боттарының үнүн дыңнап, национал хосталганың болгаш хамаарышпас чоруктуң оруу-биле оларның быжыг базымын көрүп турар. Агрессчи күштерниң политиказы бөгүн Азияда миллион-миллион кижилерниң ойтур шавыышкынынга таваржып турар. Агрессорлар аштырыышкынга удаа-дараа таваржып турар.

Эш Чжоу Энь-лай баштаар Кытат Улус Республиканың төлээлериниң Совет Эвилелинге чаа чорааны-биле холбаштыр кытат болгаш совет ийи улуг улустарның найыралының быжыы болгаш күштүү база катап илеретинген. Чөөн чүктүң күчүлүг таарыштырыкчы күш, оон тайбың хөгжүлдезиниң болгаш дешпилгезиниң чөленгижи, бүгү делегейге тайбыңның херээн бэжыглаарынга чаагай салдарны көргүзүп турар Кытат Улус Республиканың чедиишкиннеринге совет кижилер өөрүп турарлар. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Эштер! Бистиң улузувустуң эки, чырыткылыг келир үези дээш, бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузар дээш, марксисчи-ленинчи өөредигниң улуг идеяларының тиилелгези дээш демиселдиң бүгү үе-чадаларында бистиң чедиишкиннеривистиң кол, шиитпирлиг чүүлү, кол үндезин сууру болза, коммунизмниң бүгү дайзыннарын кезээде көргүзүп, сүртедип келген партияның болгаш улустуң эң улуг чаңгыс эви болуп келген болгаш болур-даа. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Бистиң чуртувус хөй-хөй бергелерни чурттап эртип келген. Бистиң партиявыс калыг-дошкун демиселге каңнатынган. Партия болза оон политиказын чаңгыс эп-сеткилдиг деткип, аңаа долу идегелди көргүзүп турар совет улус-биле хан-дамырындан тудуш харылзаалыг, ынчангаш коммунизмниң дайзыннары бистиң чаңгыс эвивистиң быжыын, бистиң тургузуувустуң быжыын шенеп көөр деп бодап келзе, кандыг-даа улаада чылча шаптырарлар. **(Адыш часкаашкыны).**

Бистиң бүгү тиилелгелеривистиң үндезини болза ажылчыннарның болгаш тараачыннарның бузулбас эвилели болуп турар. Бистиң хөй националдыг чуртувустуң бүгү национальдарының болгаш улустарының сырый дең-каттыштырылгазынга совет улус костуу көрбээн төөгүлүг кыска хуусааларда социалистиг тургузуушкунунуң бүгү фронтуларынга кайгамчык улуг чедиишкиннерни чедип алган, ынчангаш коммунизм тургузуушкунунга бистиң чедиишкинниг шимчээшкинивиске шаптык кылыптар хире ындыг күштер чок. **(Адыш часкаашкыны).**

Чкалов областың ажылчы чоннары областы чазактың дээди шанналы—Ленин ордени-биле шаңнааныңга харыы кылдыр боттарының күштерин өстүрер болгаш социалистиг тургузуушкунунуң бүгү участоктарынга чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алыр дээрзинге бүзүрелди илередирин чөпшээреп көрүңер, эштер. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Орденниг Чкалов областың ажылчы чоннары делгерезин! **(Адыш часкаашкыны).**

Коммунизмниң тургузукчузу — бистиң хөй националдыг совет улузувус делгерезин! **(Адыш часкаашкыны).**

Бистиң бүгү тиилелгелеривистиң организаторы болгаш организакчызы — төрээн Коммунистиг партиявыс делгерезин! **(Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

• • •

Кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырынга болгаш тараа бүдүрерин көвүдедиринге улуг чедиишкиннери дээш Чкалов областы Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын эш Г. М. Маленков номчаан. СЭКП обкомунуң секретары Д. С. Полянский биле облисполкомунуң даргазы А. Я. Жуков Орденни хүлээп алганнар.

Эш Д. С. Полянский харыы чүве чугаалаан.

Колхозчуларның хуузунда малынче кичээнгей салыр

Өвүр районнуң Дус-Даг сумузунда «Совет Тываның 5 чылы» колхозта Т. Базыр-оолдуң малдап турары колхозчуларның хууда малының ажаалда, чеңгерилгезин таарыштырар дугайында колхоз баштаар черинден кандыг-даа сагыш салбайн турар. Ында 33 өрегениң 427 баш шээр малы чыглынган. Ол малдың кышкы үеде одар-белчирин канчаар чорударын колхоз даргазы Чамбал-оол-даа, суму Совединиң даргазы Бончук-даа өөренип көрбээн болгаш кыштагладыр малдың санынга киирбээн.

Олар колхозчуларның хууда малын ниитиниң эвес, канчаар ону дээн ышкаш хөөн-биле көрүп, оон ажаалдазын чугулага көрбейн турарлар. Хойлар төрүп эгелей берген-даа болза, чаш мал киирер кажаа чок. Оолдаан малга бээр сиген, дус кыштагда чок.

Мал эмчилери аңаа кээп, эмчиниң боттуг дузазын чедирбейн турар. Колхозтуң мал эмчизи Очур-оол ниитилештирген малды көргеш, а колхозчуларның хууда малын оон эрттип турар.

Базарчы Базыр-оолга дузалаары-биле мал ээлериниң күжүн колхоз баштаар чери таарыштыр көөрү негеттинип турар.

О. ОЙДУП.

КОЛХОЗЧУ ТУДУГЛАРГА ЧЕТЧИР САННЫГ, ЭКИ ШЫНАРЛЫГ ТУДУГ МАТЕРИАЛДАРЫН БЕЛЕТКЭЭЛ

Тудуг материалының белеткели

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозу бо чылдың тудугларынга 1262 кубометр ыяш белеткээр планныг. Колхозтуң 40 кижи составтыг бригадазы чоокку хүннерге чедир 786 кубометр ыяшты кезип, оон иштинден 490 кубометрни чонуп алган.

Колхозчу тудугжулар Сытыр-оол, Самдаң, К. Сүрүң, К. Байыр болгаш өскелерде хүнде 50 чудуктарны кезер нормалыг турган, 60—70 чедир кезип турар. Сөөртүкчүлер Чүрүм, Шөйбек, К. Чамыян, О. Бошкажык олар 40 чудуктарның орнунга 50—55 чудуктарны сөөртүп турарлар.

Тудугжуларга повар Анай-оол эки шынарлыг, амданныг чемнерни белеткеп берип турар.

Ындыг-даа болза, Кара-Даш, Өлзей-Байыр, Назынчап дээн ышкаш чамдык колхозчуларның янзы-бүрү чылдагааннар-биле ажыл шагы үзер, колхоз суурунче чанарын бодаар четпестери бар. Олар шупту мурнакчылар ышкаш ажылдаар болза, бригаданың ажылы дыка шуудаан турар ийик.

Ыяш белеткекчилерниң ажылдап алган күш-хүнүн учетчик Аракчаа шын санап бербейн турар. Ол каш-каш хонуктарда ажыл шөлүнге келбейн баар, а каш бир келгенде күш-хүнүн чүгле кижилерниң оон караанга канчаар көзүлген хирезин болап, оон артып кылыр шаа бар эвес, бо болза ажырбас бөөр оң дээн хөөн-биле бижип турар. Бо дугайында ол кымның-даа сагындырыышкын тоовас: «Менээ чедер билиглиг кижи чок, канчаарын-даа бодум билир мен» деп билиирген каар. Хамык ужур оон билиинде эвес, а ажылды кылырында болгай.

Ыяш белеткекчилеринде партияның агитас-массалыг ажылы багай тургустунган. Лекция, беседа, солун номчулгазы болбайн турар.

М. ЧАДАМБА.

• • •

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозу тудугга херглээр 16 муң санныг тудуг ыяжын белеткээрин планга киирген. Чоокку хүннерге чедир 9 муң чыгам ыяшты белеткеп, машина оруунче сөөртүп алган.

Колхозтуң ыяш белеткелинде 72 кижи ажылдап турар. Олар ыяш белеткелин кыска хуусаада дооскаш, чурттаалга бажыңнарының, культура-амыдырал болгаш бүдүрүлге тудугларын план ёзугаар кылып эгелээр.

Д. МИЖИТ.

• • •

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң тудуг бригадазының ийи дугаар звенозу март бирге чедир 7500 санныг чудук белеткээр планныг. Ол звено чоокку каш хонуктарга чедир 5300 чудуктарны кезип белеткээш, оон 5100-үн машина оруунче сөөртүп алган.

Кезикчилер Услуң, Сараалыг, Уядуң, Доңгак олар хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип, сөөртүкчүлерни чарышка кыйгырган. Сөөртүкчүлер Базыр, Дагаа, Бохуй-оол олар хүнде 15 чудуктарның орнунга 30—35 чедир сөөртүп, кезикчилерге аштырбас дээш кызымак ажылдап турарлар.

С. ЛА-СЮРЮН.

• • •

Өвүр районнуң «Кызыл туг» колхозу Сай-Оруу деп черге тудуг материалы белеткээри-биле 30 кижи составтыг бригаданы ийи звено кылдыр үзүп тургускан. Бир звено чудуктарны кезип турда, өскези ону машина оруунче сөөртүп, машина оруун аштап турар. Тудугжулар 1800 кубометр тудуг материалы белеткээр планныг турган, оон 60 хуузун белеткеп алган. Ыяш сөөртүлгезинде 12 шанактыг аъттар ажылдап турар. Оларга удавас бир автомашина кээп дузалажыр.

С. ОЧУР.

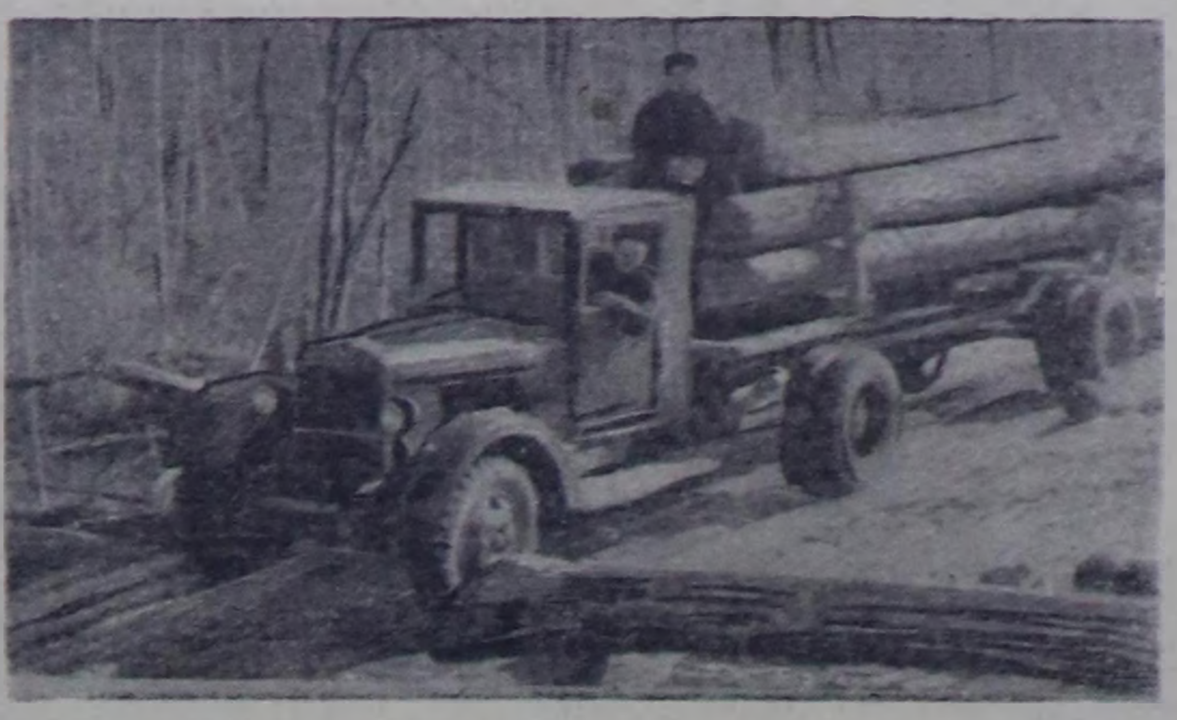

Колхоз тудуунга. Фото С. Феоктистовтуу.

ОРТАА ШЫРА-БУЛАКТА

Таңды-Уланың сыннарының баштарындан сывырлып бады келген аърга кыдыында пилорама оожум дагжап турган. Курагаг шивилерни, пөштерни ол бедеп дилип турар, а доң чудуктар таваржы бергенде оон шыгыраан алгызы эзимге чаңгыланы бээр.

— Буъдуктар дөзү таварышканда хирээниң бизинге белен эвес-тир. Чылыг шаг турган болза кужурге анаа чүве болгай аан. Чылыгны манаар арга чок тур — деп колхозчуларның бирээзи чугаалай-дыр.

Шынап-ла чылыгны манаар арга чок. Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» кожээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының чеден ажыг хуузу өглерде чурттап турар. Малга база хөй тудуглар херек. Тараа склады чок. Бүдүн-даа, дилген-даа ыяш хөй херек. Ынчангаш колхозчулар кыштың улуг соогунда-даа Ортаа Шыра-Булактан үнүп чорбайн турарлар.

Чап-чаа туткан крыша чок бажыңчыгаштың кырында тудуг бригадазының кызыл тугу хадып турган. Аңаа ажылын дооскан колхозчулар соннуг-мурнуг чыглып келгеннер. Ынчалза-даа ыяш сөөртүлгези соксаваан. Аът мунган колхозчулар ыяштарны төрепчилеп эккеп турган пилорама чанынга тудуг ыяжы эндерли берген. Тудуг бригадазының бригадири Сюрюннүң чугаалааны:

— Хүн дургузу кыска, соок улуг-даа болза, ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар кезикчилер бисте хөй. Чижээлээрге, Бүжүгет Өлбезек, Сая Доржу хүнде 4 кубометр тудуг ыяжын белеткээр турагш хүн-бүрүде 7—8 кубометрни кезип турар. Бир эвес шупту ынчаар ажылдаан болза, тудуг материалы белеткээр планны шагда-ла доллурган турар ийик бис. Ынчалза-даа ыяш кезикчилериниң хөйү бо кыска хүн дургузунда нормазын күүседип четикпейн турарлар.

Коммунист Сюрюнге мөгүденчиг болу берген. Чүл дизе январь 5-те оон бригадазынга 36 кижи ажылдап турган, а ыяш белеткелин ноябрь 27-де эгелээн. Ынчаарга январь 5-те 2400 кубометр планга улур чүгле 1700 кубометрни белеткээн болган. Ыяшты хову бригадалары база белеткеп турар. Оларның кижи кужу кончуг эвээш. Ийи хову бригадаларын каттыштырарга безин чүгле 18 кижи болуп турар.

Ыяш белеткелиниң планын күүсетпейн баарының чөптүг чылдагааны чок. Ынчанмыже Ортаа Шыра-Булакка кожээ Совет даргазы Селенниң аңга чедир чаңгыс-даа катап чорбаанын айтыр апаар. Керосин, лампочкалар ыяш белеткекчилеринде чок. Чамдыктарының тырттар тапкызы төнген болгаш ону садып алыр чер чок.

Он хонгаш-ла маңаа эмнелге ажылдакчылары кээп турган болза, эки-ле болур ийик. Ында ажылдап турар чээрби чыгам херээженнерде уруглар база бар. Уругларның чамдыктары аарып турар. Ыяш кезикчилери база-ла эмчиниң дузазын чаңдыкта херглей берген турар.

Ортаа Шыра-Булакта «Большевик» колхозтуң бригадазы база ыяш белеткеп турар. Олар муң ажыг кубометр ыяшты белеткеп алган. Ол ыяштар автомашиналар, тракторлар чедип шыдавас берт черде чыгдынган. Оон чанында кым-даа чок болду.

— Мен бо ажыл-биле таныжып четикпээн мен. Көңгүс ыржым чер тур ийин — деп, колхозтуң чаа даргазы Чавыдак чугаалады.

Колхозтуң эрги даргазы Таржа тудуг материалының белеткелинче шуут сагыш салбаан. Ол ышкаш колхозта партия организациязының секретары Семис-оол, кожээ Совет даргазы Норбу-Самбуу олар база-ла ыыт чок олуруп турганнар. А оон түңнели мындыг болган.

Кезикчилерниң өлаанда чүгле чаңгыс кижи, а ыяш кезип турар кижи чок. Ыяш кезикчилеринге кижи чылар черлер чок, бажыңчыгаш тудуп берген, чылыглаваан. Ол-бо талазында дыдыктардан соок үрүп турар. Кезикчилер доң чер кырынга хонуп турган.

Оон олаанда чартык километр черде өгге үш ыяш сөөртүкчүлеринге ужураштывые.

— Ыяшты сөөртүп, нормавые күүседип турар бис. Ынчалза-даа чүгле үжелээн бис. Колхозтуң удуртукчулары маңаа көзүлбес. А бригадир эш Стай ыяштың каяа дужурерин айтып бербес бөөр дур — деп, олар хомудап органнар.

Мында улус чүге барык чогул? Аңдаа чаа чылды байырлавышаан чоор бе кылдыр болааш, сонуургай бердивис. Ыяш кезикчилеринге 100 килограмм ажыг чүгле хлеб эккеп берген. А оларга эът, сүт чедирип бээр талазы-биле колхоз даргазы турган Таржа чүнү-даа кылбаан. Ынчангаш улус янзы-бүрү чылдагааннар тып алгаш, ыяш белеткелиндеш дүрген-не чоруй баарын оралдажырлар.

Михаил ИВАНОВ.

Тудуг материалының белеткели

Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг кожээ ажыл-агый артелиниң 20 кижи составтыг бригадазы Арыг-Бажы деп черде ыяш белеткеп турар. Ыяш сөөртүрүнге 25 ажылчын аъттарны тускайлаан турда-ла, машинаже көрнүр дээш аъттарны тырттар күш кылдыр ажыглавайн турар. Оон түңнелинде белеткетинген ыяштың улуг кезии сөөртүнмээн. Планда көрдүнгени тудуг материалының 40 ажыг хуузу белеткетинген-даа болза, тудуг шөлүнде шоолуг ыяш дүжүртүнмээн.

М. ШАРАВИ.

• • •

Улуг-Хем районнуң Маленков аттыг колхозунуң тудугжулары тудугга херек 850 санныг чудуктарны кезип алган. 738 чудуктарны дүжүрген дораан тудугга херглээри-биле чонуп алган.

Колхоз тудуг материалының белеткелин эки чорудуп турза-даа ону тудугга ажыглай бергенде, тудугнуң шынарын бодавайн баар таварылгалар эрткен чылдарда турган. Ындыг болганда тудуг материалының шынарынга база негелдези кошкак. Шагдагы-ла туткан бажыңнарның шалалары, крышалары чок. Хүүзүнда бажың тудуп турар колхозчуларга кандыг-даа дуза көргүспейн турар.

Т. ХОВАЛЫГ.

• • •

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозу бо чылын тудуг ажылынче улуг кичээнгейни салып турар. Тудуг ыяжының белеткелинде тудуг бригадазындан аңгыда хову ажылының бригадаларының кежигүннери, сүт-бараан фермазының чамдык ажылдакчылары база киржип турар. Он шаа хонуктуң дургузунда 500 кубометр ыяш белеткетинген. Бирги хову бригадазы 1300 чудукту белеткеп, планын ажыр күүсеткен.

Д. БИЧЕ-ООЛ.

• • •

Бай-Тайга районнуң «Дөң-Терек» колхозу 56 кижи составтыг ийи бригадаларны тайгаже тудуг материалы белеткээри-биле үдээрген. Ол бригадалар Шуйнуң Ак-Хем, Чаңгыс-Терек деп черлеринден 8 муң ажыг чудуктарны кезип, оон 2000 ажыын машина оруунче сөөртүп алган.

Тудуг шөлүнде 500 ажыг чудуктар дүжүртүнген. Бо чылын тудуг планын күүседир дээш тудугжуларның кызымаккай күш-ажылы улам дынзып турар.

И. КУНДАН.

• • •

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг кожээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригадазы (бригадири Д. Маргыы) бо чылдың тудугларынга херглээр тудуг материалының белеткелин кыска хуусаада доозар дээш күженишкиниг ажылдап турар. Колхоз бо чылын 100 баш инекке бир кажаа, 10 чурттаалга бажыңнары, 80 бызаа кирер кажаа болгаш сүт-бараан фермазынга бир чартык бажыңны тудар планныг. Бо бүгүнү тударынга 1500 кубометр ыяш херек.

Тудуг материалын кыска хуусаада белеткеп доозар дээш № 1 болгаш № 2 хову бригадаларының кежигүннерин тудугга бижыглаан. Ниитизи-биле 53 кижи ийи бригада болуп алгаш, Кара-Мелдир, Чойган деп черлерде ыяш белеткеп эгелей бергеннер. Ол бригадалар чоокку хүннерге чедир 560 кубометр тудуг материалын белеткеп, чер агынче сөөртүп алганнар.

Ыяш белеткекчилериниң аразында социалистиг чарыш калбарган. Кезикчилер Хорлуужук, Суңгарай, Эренчин, Сундуй-оол олар хүнде нормазын 120—130 хуу чедир күүседип, мурнакчылар болуп турар.

Тудугжулар чер-чер Советтеринге соңгулдаларның хүнүнге аалдар боллуруп, планда көрдүнген тудуг материалдарын бүрүн белеткеп алырының сорулгазын салган.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

Орайтагыже чырык

Ажыл шагы төнген. Колхозчулар чанып кээп, ол хүннүң ажылының түңнелин даарта чүнү кылырын хөөрешкен. Бирээзи чаа келген солунну номчаан, а өскези хинирени аарак ырлаан.

Ажыл шагы төне берген—хостуун
Аңнаалы бе, чоруулу бе, канчаал?..

Ындыг-даа болза, Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг кожээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригадазының чазаныр бажыңының соңгазындан чырык кежээки туманналчак соокту өттүр орайга киир херелденип турган.

Ол — чазаныкчы К. Маадыр-оолдуң ажыл шагы төнген соонда эртенги ажыл хүнүнге белеткенип, дөрбелчин ыяшты хоюглай хаарылдап турганы ол. Маадыр-оол оон бичии-ле мурнуу чарыында ийи раманы шилдээш, тургузуп каан болду.

— Үргүлчү-ле мынчаар ажылдап турар силер бе, акым?—деп айтырдым.

— Колхозчу кижи, ылаңгыя кандыг бир харысалгалыг участокту удуртуп, оон ажылын харылап турар кижи дыштанырының, ажылдаарының үе-шагын бодунга таарыштырып алыры чугула. Кежээ ажыл соонда ажылдаар чери, кылыр ажылды даартагы хүнге белеткеп алыры ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедилдеринге болгаш оон шынарын экижидеринге улуг рольду ойнаар. Ынчангаш мен эртенги хүнге белеткенип турарым ол тур ийин—диди.

Чазаныр черде дөрт кижи ажылдап турар. Кижи бүрүзү столдуг. Оларның чазаныр херекселдери түс-түс хааржактарда шыгжатынган. Маадыр-оолдуң ажылдаар чериниң дужунда ханада калагга саазыннарны ызыртып каан. Ол саазыннар шуптузу-ла мал кажааларынга херглелдерниң, чурттаалга бажыңнарының рамаларының, эжиктериниң, чаа клубтуң, конторанын херглел-дериглеринге хамаарыштыр киирген чагыглар. Чагыгларның кылыр хемчээли, күүседир хуусаалары ында айыттынган.

Чазаныкчыларга дилген материал хөйү-биле херек. Ону колхозтуң пилорамалары үзүктелиишкин чокка хандырып турар.

Мен бо бүгүнү сонуургап турумда, Маадыр-оол база-ла чугаалап эгелей берди.

— Бис, чазаныкчылар, хүннүң-не ээлчежип дежурныйлап турар бис. Бөгүнгү кижи чонгуларны бөлүп, аштап кааны ол. Мен келгеш ээлчээн чүлдеп кагдым. Чоруурда аштап каар болган-дыр мен ийин—деп, Маадыр-оол бодунуң девискээринде чонгулар көвүдей бергенинге сагыш човаан ышкаш долганып көрүнген.

Чазаныкчылар бөгүн хаван фермазының чагыын ёзугаар узун ыяш хоолайлар кылып берген. Оларның чүгле чаңгызы арткан, а өскезин фермаже сөөртүп четигипкен боллулар.

Бызанчы Маадыр-оол колхозтуң тудуг бригадазынга ажылдап турааш, чазаныр ажылга мергежип, өөренип алган. Ол эки шынарлыг, чараш янзы-бүрү нарын чүүлдерни кылып турар. Суурнуң бажыңнарында оон шевер холдарының кылыглары—санлай, рама, эжик болгаш өске-даа херекселдер хөй.

Д. АРАНЧАА.

Тудугже кичээнгей салыр

Өвүр районнуң колхозтары 1956 чылда тудуг талазы-биле чамдык ажылдарны кылган. Колхозтар 105 чурттаалга бажыңнарын, 6825 баш мал кирер кажааларны, бүдүрүлгениң 7, культура-амыдыралдың 10 тудугларын кылып ажыглаалга киирген.

«Кызыл туг» колхоз чурт иштиниң тудуг материалдарын калбаа-биле ажыглап турааш тудуг планын чедиишкинниг күүсеткен. «Коммунизиче оруу», «Торгалыг» болгаш «Совет Тываның 5 чылы» кожээ ажыл-агый артельдери электростанцияларын туткан.

Районнуң колхозтарының тудуг бригадаларында мурнакчы бызанчы колхозчуларның саны көвүдээн. Чылбак, Санбуу, Чаш-оол, Мөңге, Санчы, Болат-оол, Байыр-Белек, Эдер-оол, Сингии. Буудай болгаш өскелер-даа нормазын 130—180 хуу күүседип, кылган ажылының шынары бедик болуп турар.

Колхозтарның тудуг бригадалары эрткен чылын 180 муң түүйбүну, 40 тонна чугайны белеткеп ажыглаалга киирген. Ындыг болза-даа чурт иштиниң тудуг материалдарын эвээш бүдүрүп, дам-биле, саман-биле тудуг кылбайн турарын демдеглээр херек.

Тудугларның темпизин дүргедедири, шынарын бедидери дээш демиселдиң колхозтарда бедик эвезин демдеглээри чугула. Малга таарымчалыг, төлевилел ёзугаар кажаалар кылдынмайн турар, кылып турар кажааларның шынары чавыс. Төлевилел ёзугаар ийи-чаңгыс кажаа тутканда доеспайн турар чоруктар бар. Чижээ, «Торгалыг» колхоз эрткен чылын 100 баш инек турар кажаа тудуп эгелээш, чай дургузунда ханазын безин доеспаан, чүгле 6—7 кур салган.

Колхозтарда тудуг материалдарының белеткели дыка четпес. Оон түңнелинде тудуглар шала кылдынар, азы чедир кылдынмаан тудугларны ажыглаалга киирип турар чорук хөй. Чурттаалга бажыңнарының крышалары, кладовкалары чок болуп турар. Эң ылаңгыя колхозтар пилорамаларын долузу-биле ажылдатпайн турарындан дилген материалдар чедишпейн турар.

Райпо колхозтарны тудуг материалдары-биле үзүктелиишкинниг хандырып турар. Шил, шифер, кадаг, печка шойлары, кывар, чаар материалдар ур үениң иштинде райпога чок болур. Бо чорук тудугнуң темпизин дүргедедиринге, шынарын бедидеринге шаптыктарны таварыштырып келген. Тудугларның темпизин дүргедедиринге база бир кол шаптык болуп турар чүве болза, колхозтарның тудуг бригадаларын четчелеп тургуспайн турарында.

Колхозтар бо чылдың тудуунга ниитизи-биле 7300 кубометр ыяш белеткээр планныг болза, эрткен чылдың декабрь бирден бээр чүгле 3 муң хире кубометрни черде кезип белеткээн. «Кызыл туг» кожээ ажыл-агый артели белеткээр ыяжының 70 хуузун тайгада кезип алган. Белеткетинген ыяштың сөөртүлгезин оожум чорудунуп турар болгаш колхозтар тудугже шуулап кирбейн турарлар.

Д. СПИРИН.

Четпестерни катаптавас

Каа-Хем районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң тайгада тудуг ыяжының белеткелинде 25 кижи ажылдап турар. Олар сес ажыл хүннеринде 249 кубометр ыяшты белеткеп алганнар. Петровтуң звенозу хүн нормазын 132 хуу, кезикчилер Чалаң-оол, Тараа олар—120 хуу күүседип турарлар.

Оон-биле кады чамдык звенолар боттарының онаалдазын күүсетпейн турар. Ыяш белеткелинде ам-даа күш эвээш. Ынчангаш күштү немеп, тудуг шөлүнче белен ыяштарны сөөртүрүн организастаары негелдилиг турар.

Эрткен чылын белеткетинген ыяшты сөөртүрде тудуг шөлүнден өскээр аппарып каапкаш, артык үе-шак эртирип, чарыгдал үнүрер таварылгалар турган.

Колхозтуң тудуг материалы алыр чери ырак болганда түс чериниң тудуг материалдары бөлүр самаа бүдүрер, дам белеткээр хемчеглерни ап, оларны тудугга херглээри улуг ужур-дузалыг. Оортан тудугнуң шынары экижиир, бот-үнези чиигээр.

Эрткен чылын колхоз элээн хөй тудугларны кылган. Ынчалза-даа оларның хөй нуруузу ажыглалга кирбээн. Ниити тудуу доозулган-даа болза, нарын кылыгларынга көңгүс хол дегбээн тудуглар колхозта хөй.

Чаа чылдың тудугларын кылырда эрткен чылдың четпестерин өөренип көргеш, ажыглалга кирбээн бажыңнарның тудуун доозарындан тудуг ажылын эгелезе эки.

Сарыг-Сеп МТС колхоз-биле чарган керээзин херек кырынга күүседип, тудуг материалдарын тудуг шөлдеринче колхозтуң сөөртүп алырынга дузалары чугула.

Г. КИМЕЙ.

КҮШ-АЖЫЛДЫ КАНЧААР ОРГАНИЗАСТАП ТУРАРЫВЫС

(Каа-Хем районнуң Молотов аттыг колхозунуң тудуг бригадазының бригадири Е. Паздеринниң чугаазы).

Чурттаалганың, культура-амыдыралдың болгаш бүдүрүлгениң тудугларын доктаамал тудпайн чыткаш, артельдиң ажыл-агыйын сайзырадып шыдавас бис дээрзин билдиңгир.

Колхоз баштаар чери болгаш партия организациязы тудуг ажылынче улуг кичээнгей салып турар. Бисте 50 кижи составтыг тудуг бригадазы тургустунган. Бригада түс-түс ажылдарны күүседип турар звеноларга чардынган. Артельдиң баштаар чери бригадага четчир санныг аъттарны, транспорт херекселдерин бижыглаан болгаш ажылга херек чепсек-херекселдерни хандырган.

Алды кижи составтыг ыяш белеткээр звено тайгада ыяш белеткеп турар. Ол звенонуң удуртукчузу Чимбиң. Ол эки организакчы кижи чүве. Ынчангаш звено хүннүң-не ажыл нормазын 30—40 хуу ажыр күүседип турар. Бис бо чылын 2500—3000 муң кубометр ыяш белеткээр уужурлуг бис. Кыш эгезинден бээр Чимбиниң звенозу 1600 кубометр ыяшты белеткеп алган.

Эш С. Яковлевтиң удуртканы ийи дугаар звено ыяшты чонгаш, тудуг шөлдеринче сөөртүп турар. Ында 10 кижи ажылдап турар. Оларның ажыглаалында 20 аъттар бар. Олар хүнде 30 кубометр ыяш сөөртүр планныг тургаш, 40 кубометр чедирип турар. Олар ам 400 чыгам кубометр ыяшты чонуп, пилорама чанынче болгаш тудуг шөлдеринче 800 кубометр ыяшты сөөртүп алганнар. Бюрбюнуң звенозу трактор-биле 200 кубометр ажыг ыяшты сөөрткен.

Ыяшты ай-шаанда кезип, тудуг шөлдеринче сөөртүп турар чорук Ламажаптың удуртканы бызанчылар звенозунга айыттынган тудугларны чедиишкинниг тудаарынга улуг идиг болуп турар. Олар бо кыжын 80 бызаа кирер кажааны болгаш бир чурттаалга бажыңының ниити тудуун доосканнар. Атамановтуң ийи дугаар тудуг звенозу олардан база-ла чыдып калбайн турар. Атамановтуң звенозу 8 автомашиналарның гаражын болгаш бир чурттаалга бажыңының ниити тудуун дооскан.

Тудугжуларны янзы-бүрү дилген материалдар-биле үш кижи составтыг Фунтиковтуң звенозу үзүктелиишкин чокка хандырып турар.

Тудуг бригадазы Мерзляковка удурткан 3 кижи составтыг чазаныкчы звенолуг. Оларның саны эвээш-даа болза, тудугжуларның соңга чаактары, рамалары, эжиктер дээн ышкаш негелделерин хандырып шыдап турарлар. А ол ышкаш артельдиң нарын ыяш кылыгларын кылып турарлар. Оларның звенозунда үш өөреникчилерни өөредип турар.

Янзы-бүрү монтаж ажылдарын кылыр дөрт кижи составтыг тускай звено база тургустунган. Эрткен күзүн олар колхозтуң конторазында, хаван кажаазында болгаш ногаа өстүрер чылыткылыг черлерде бүс одалгазының үрели берген черлерин септээннер. Олар ам төп сүт-бараан фермазында инек кажаазының автосуггарылгазын кылып турарлар.

Бригаданы организастап тургусканы шак мындыг. Бо чорук удуртукчуларның болгаш тудугжуларның онаашкан ажылынга харысалгазын бедиткен.

Тудугжулар шуптузу эртенгиниң 8 шактан ажылдап эгелээрлер. Аъттыг ажылдап турар кижилер ажыл эгезинге чедир аъттарын шанактап алыр дээш чартык шак эрте чедип кээрлер. Тудугжуларга ажыл хүнүн организастыг эгелээринге дузалап, тавар ышкан четпестерни чок кылыр дээш бригадир база олар-биле кады чедип келир.

Бежээ ажыл соонда звено удуртукчулары болгаш бригадир чыглып алгаш, кыска бүдүрүлге хуралын кылыр. Орта звено удуртукчулары эрткен ажыл хүнүнде кылган ажылдарын илеткээр болгаш боттарынга негелде-хомудалдарын илередир. Бир звенонуң ажылы хөй таварылгада оон кожазы звенодан улуг хамааржыр. Ыяш сөөртүкчүлериниң ажылы ыяш кезикчилеринден, пилорама ажылдакчыларының — сөөртүкчүлерден хамааржыр болгаш оон-даа өске. Бис ол бичии хуралывыска таваржып турар четпестерни канчаар чайладырын сүмележип турар бис. Звенолар удуртукчулары оон звенозунуң кежигүн бүрүзүнүң хүнде кылган ажылының медээзин бригадирге бээр. Оон соонда бригадир күш-хүнүн санааш, көргүзүг самбыразынга бижиир. Тудугжуларның күш-ажылының шыңгыы учедун тургусканы оларның күш-ажылчы идепкейин көдүрүп, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип, мурнакчыларны илередиринге дузалап турар.

Бригадада менден өске үш коммунистер бар: Ламажап, Мелентьев, Баган-оол. Олар тудугжуларның ортузунга социалистиг чарыштың организакчылары болуп, оларга партияның болгаш чазактың шиитпирлерин тайылбырлаар, колхозтуң болгаш бригаданың мурнунда салдынган сорулгаларның талазы-биле политиктиг ажылды чорудуп турарлар.

Ажылдың түңнелдеринде тудугжуларның материалдыг сонуургалынче сагыш салганы күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге улуг дузалыг болуп турар. Доктааткан онаалганы ажыр күүседирге немелде төлевир болгаш ай санында аванс бээри бисте чурумчудунган. Бир эвес тудугжу хүн нормазын 150 хуу күүсеткен болза, аңаа норманы 175 хуу күүсеткен деп санап берип турар бис. Бисте күш-ажылдың дептилгелиг төлевири база чурумчудунган. Тудугжунуң нормадан ажыр ажылдап алган күш-хүнү бүрүзүнге 2 рубльди төлеп турар.

Тудуг бригадазынга күш-ажылды организастаарының болгаш төлээриниң ындыг методу болза, тудуг ажылдарының бот-үнезин дыка чиигеткен болгаш шынарын экижиткен, тудугну дүргедеткен. Ийи чыл мурнунда тудуг бригадазы бодунуң кужу-биле тудуг болгаш септелге ажылдарын бүрүн күүседип шыдавас турган. Ынчангаш дашкаарган кижилер хөлезилеп алыр ужурга таваржып турган. Олар тудугну дооскаш, акт ёзугаар дужаап, колхозтан хөй акша, продукт алырын кузээрден өске, а тудугнуң шынарын бодаарлар эвес.

Ам дээрге херек көңгүс өске болган. Тудугжулар боттарының кылган ажылдарының шынарын сонуургап турар апарганнар. Бол чүве болза тудугжу бүрүзү кандыг-бир тудугну кылып турган, төрээн колхозун бижыдарынга бодунуң күш-ажылчы салыышкынын киирип турарын медереп билип турарында болур.

Эрткен чылдың тудуг планын ажыр күүсеткен бис. Бо чылын ажыл-херек база-ла багай эвес. 1600 кубометр ыяшты белеткеп, оортан муңну тудуг шөлүнче сөөртүп алган бис. Тудугжулар планда көрдүнген тудугларның ханазын салып, чазаныкчылар соңга рамаларын болгаш өске-даа чүүлдерни кылып эгелей бергеннер.

Чугааны бижээн
Н. ПЛЯСОВСКИХ.

Бедиткен хүлээлгелер

Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхозунуң тудугжулары бо үеде тудуг материалдарының белеткелинде кызымак чүткүлдүг ажылдап турарлар.

Ыяш белеткелинде тудугжулар чер-чер Советтеринге соңгулдаларга аалдар кылдыр социалистиг чарышты калбартып, бедиткен хүлээлгени алганнар.

Колхозтуң тудуунга бо чылын 1700 кубометр тудуг ыяжы белеткээри районнуң планынга кирген. Колхоз ол планны 2000 кубометр кылдыр белеткээрин шиитпирлээн. Ыяш белеткелинде ажылдап турарлар январьның баштайгы чартыында 500 ажыг кубометр ыяшты кезген болгаш машина оруунче сөөрткен.

Соңгулдаалар хүнүнге чедир белеткээр ыяжының 50 хуузун сөөртүп алыр, колхозтуң отчёт соңгулдалыг хуралынга чедир, толаргайлаарга январь төнчүзүнге чедир бүгү херглээр ыяшты кезип белеткээрин тудугжулар хүлээнгеннер.

Тудуг ыяжының белеткелинде 30 кижи 12 аъттарлыг ажылдап турар. Ыяш кезиишкининде болгаш сөөртүлгезинде эштер Доржу, Араптан, Намажап ышкаш хүн бүрү нормазын 150—200 хуу күүседип турарларының саны өзүп турар.

Совет экономика төлээлериниң Бирмада чорупп турарынга

РАНГУН, январь 26. Совет экономика төлээлериниң Бирмада чорупп турарының дугайында дугуржутунган дыңнадыгны парлалгада ында чарлаан. Дыңнадыгда чугаалап турары болза:

Бирма Эвилелиниң чазааның чалааны ёзугаар ССР Эвилелиниң экономика төлээлери П. А. Малетин баштадыр Бирмага чораан, ол төлээлер Бирма Эвилелиниң чазааның чугаалажыышкыннар чорударынга төлээлетирген бирма комитеди-биле чугаалажыышкыннарны чорудкан, бирма төлээлерниң составынга премьер-министрниң секретары У Тин Маунг баштадыр министерстволарның секретарылары болгаш департаментилерниң удуртукчулары кирген.

Экономика төлээлери Бирмага чорупп турарының үезинде оларны премьер-министр У Ба Све, Улустуң хосталгазының антифашистиг лигазының президентизи У Ну, премьер-министрниң оралакчылары У Чжоу Нейн болгаш Табин Тин хүлээп алган.

Экономика төлээлери көдээ ажыл-агыйның болгаш даг рудазының чамдык районнарынга, чамдык бүдүрүлгелерге болгаш тудугларга чорааннар.

Дөрт чыл планының төлевилелиниң, көдээ ажыл-агыйның болгаш үлетпүрнүң чамдык айтырыгларының талазы-биле, а ол ышкаш даг тывыжының болгаш үлетпүрнүң чамдык өске адырларының, ылангыя чимистер болгаш ногаалар ажыглап болбаазырадырының үлетпүрүнүң хөгжүдээнинге кады ажылдажылганың оруктарының дугайында бирма организацияларның төлээлекчилери-биле санал-оналдарны төлээлерниң кежигүннери найыралдыг болгаш кайы-кайызын билчириниң байдалынга солушкан.

Чугаалажыышкыннар чедиишкинниг доозулган болгаш Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң чазааның база Бирма Эвилелиниң чазааның аразында дугуржулгага 1957 чылдың январь 17-де Рангунга ат салдынган. Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң чазаа болгаш Бирма Эвилелиниң чазаа ийи чурттарның аразында туруп турар найыралдыг харылзааларны улам ыңай хөгжүдериниң болгаш быжыглаарының күзенишаан, база 1955 чылдың декабрь 6-да болгаш 1956 чылдың апрель 1-де кады кылган медегелдерге дүүштүр Совет Эвилели Бирма Эвилелиниң улузунга белек кылдыр муң студентилерлиг болгаш чүс аспирантыларлыг болур технологтуг институтту, 200 орунналыг болгаш поликлиникалыг госпитальды, 1800 олуттарлыг театрны, 50 муң олуттуг стадионну киириштир четче культура-спорт тудугларын, көдээ ажыл-агый болгаш үлетпүр делгелгелериниң бажыңнарын, муң олуттуг хуралдаар залдың бажыңын, 206 өрээлдерлиг аалчылар бажыңын, 10 муң олуттуг шиидирлерлиг эштир бассейнни тударының болгаш дериириниң дугайын, а ол ышкаш Бирма Эвилелиниң чазаа чогуур хемчээлдиг ристи болгаш бирма бүдүрүлгениң өске-даа чамдык бараанарын Совет Эвилелиниң улузунга белек кылдыр бээриниң дугайын дугуржуп алганың дугуржулгазы көрүп турар.

Дугуржулгага ССР Эвилелиниң чазааның төлээлекчизиниң ёзугаар — совет экономика төлээлериниң удуртукчузу П. А Малетин болгаш Бирма Эвилелиниң чазааның төлээлекчизиниң ёзугаар — бирма комитеттиң даргазы У Тин Маунг ат салган.

Дугуржулгада айыттынган тудугларны тударлы-биле совет организациялар төлевилел ажылдарын күүседир, инженерлерни, техниктерни болгаш өске-даа тускай эртемниглерни командировкалаадыр, технологтуг болгаш тудуг дериглерин база механизмнерни, а ол ышкаш Бирма Эвилелинге тывылбайн болгаш белеткетинмейн барып болур тудуг материалдарын болгаш кылыгларны бээр.

Бирма тала тудуушкунну эргежок чугула ажылчын күш-биле, а ол ышкаш Бирма Эвилелинге тыптып болгаш белеткетиниип болгу дег материалдар-биле болгаш кылыглар-биле хандырар.

Тус чериниң чонундан мергежилдиг ажылчыннарны белеткээр талазы-биле бирма организацияларга эргежок чугула дузаламчыны совет организациялар база көргүзер.

Бирма Эвилелиниң чазаа ССРЭ-ниң тывысканы материалдар, дериглер орнунга инженерлерниң, техниктерниң болгаш тускай эртемниглерниң дузаламчызының орнунга бодунуң аалчаанде ССРЭ-ниң улузунга белек кылдыр чогуур хемчээлдиг ристи болгаш бирма бүдүрүлгениң чамдык бараанарын талаларның немелде дугуржулгазынга үндезилээш, хуусаалар-да кезектеп бээрин дугуржулга-биле көрген.

Тудуушкунну ССРЭ-ниң чазааның төлээлекчизиниң ёзугаар ССРЭ-ниң тудуушкун министерствозу болгаш Бирма Эвилелиниң чазааның төлээлекчизиниң хамаарышкан бирма организациялар боттандырар.

Тудуушкун 1957 чылда эгелээр болгаш 1963 чылда доостур, оон-биле кады бирги аалчыгде технологтуг институт, аалчылар бажыңы болгаш госпиталь туттунган турар.

Бирма Эвилелиниң чазааның дилээн ёзугаар Совет Эвилели-биле немелде дугуржуушкунга үндезилээш, тудуп турар тудугларны ажыглаарынга эргежок чугула тускай эртемниглерни белеткээр сорулга-биле совет бүдүрүлгелерге өөредири-биле база технологтуг институттуң башкыларын болгаш госпитальдың медицина ажылдакчыларын белеткээри-биле совет дээди өөредилге черлеринге өөредири-биле Бирма Эвилелиниң хамаатыларындан чогуур кижилерни хүлээп алырын, а ол ышкаш технологтуг институтка болгаш госпитальга бирма тускай эртемниглер-биле кады ажылдаар кылдыр совет тускай эртемниглерни Бирма Эвилелинче командировкалаадырын дугуржуушкун-биле дугуржуп алган.

Токиода совет-япон найыралдың кежээзи

ТОКИО, 27. (СЭТА). Япон-совет найыралдың Ниитилелинден организастаан, Японияның болгаш ССРЭ-ниң улустарының найыралының кежээзи январь 26-да Токиога болган. Япон-совет найыралдың Ниитилелиниң удуртукчу ажылдакчылары, япон найыралдың хөй-ниитизиниң төлээлекчилери, база совет элчин чериниң ССРЭ-ниң Японияда херектерин түр бүзүреткен С.Тихвинский баштаан ажылдакчылары ол кежээге олурушкулаан.

Ол кежээге япон-совет найыралдың Ниитилелиниң баштаар чериниң даргазы Хорие, социалистиг партиядан парламентиде депутат Мацумото, тайбың камгалалының Япон комитединиң бюрозунуң кежигүнү Вада, социалистиг партиядан парламентиде депутат Тавара чүве чугаалааннар, олар Япония биле ССРЭ-ниң аразынга найыралдыг харылзааларны улам ыңай быжыглаарынче, салгылажыышкынны болгаш культурлуг шуут харылзааларны хөгжүдеринче кыйгырып турганнар.

Чыылганнарга С. Тихвинский байыр чедирип чүве чугаалаан. Оон соонда концерт болган.

Ук кежээ найыралдыг, эптиг байдалга эрткен.

Франциянын Компартиязынын төлээлериниң Варшавада келгени

ВАРШАВА, 27. (СЭТА). Франциянын Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң төлээлери мында чедип келген. Төлээлерниң составында ТК-ның Политбюрозунуң кежигүннери Этьен Фажон, Раймон Гюйо, Гюстав Ансар болгаш Франциянын Коммунистиг партиязының ТК-зының кежигүнү Фернан Дюпюи олар киржип турар.

Польшага чорупп турарының үезинде Франциянын Коммунистиг партиязының төлээлери Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының Төп Комитеди-биле, ийи партияларның кайызынга-даа сонуургалдыг болуп турар айтырыгларны чугаалажырлар.

Өнчүк-чөңгээни болдурбаан

КАИР, 28. (СЭТА). Харысалгалыг шериг төлээлекчизиниң дыңнадыын ёзугаар «Аль-Ахрам» солун болза, англи-француз-израиль агрессияның үезинде Суэц каналдың зоназынга англи тускай эртемниглерниң кылыр деп бодап турганы улуг өнчүк-чөңгээни египет эрге-чагыргалар чайлаткан деп бижип турар. Исмаилия районунда оък-чемзектиң складын англичаннар чара тепсирин бодап турганнар. Ол складка хөй санныг чаза тепсир бүдүмелдерниң курлавырлары турган деп солун айтып турган. Солуннуң түңнээнинден алырга, каналдың зоназынга англи шериг складтарынга 3 млн. тонна хире оък-чемзек, база хөй санныг шериг чепсегледери болгаш херекселдери турган. Англи шериг складтарын амгы үеде египет эрге-чагыргалар хураап алган.

Реакцияның күштерин ашкан Польша улустуң улуг тиилелгези

Январь 20-ниң воскресеньеде болган сейимге соңгулдаларның түңнелин Польша Улус Республиканың Төп соңгулда комиссиязы парлап үндүрген.

Төп соңгулда комиссиязының дыңнадыында айтып турарындан алырга, соңгукчулар даңзызынга шуптузу 17.944.081 кижи даңзылаткан турган. Ол санның иштинден бадылаашкынга 16. 892.213 соңгукчулар киришкен, тодаргайлаарга 94,14 хуу. Бадылаашкын санаашкынының түңнелинде шупту 58.897 бюллетеньнерни күш чок деп санаан. Дыңнадыгда оон ыңай айтып турары болза, **улустуң чаңгыс эвиниң Фронтузунуң кандидаттары дээш 16. 563.314 бадылаашкын бердинген, тодаргайлаарга 98,4 хуу.** Үш депутаттар соңгуур ужурлуг турган № 37 соңгулда округунга бадылаашкынның эргежок чугула санын чүгле ийи кандидат алган. Ону холбаштыр сейимниң ушку депутадын соңгуурү-биле ол округка чаа соңгулдаларны чорудар.

Ынчангаш, 459-туң иштинден Польша Улус Республиканың сейимнче улустуң чаңгыс эвиниң Фронтузундан 458 депутаттар соңгуттурган деп Төп соңгулда комиссиязы айтып турар.

Улусчу Польшаның сейимнге соңгулдаларның түңнелдери болза, чурттуң бүгү-ле польша политиктиг партияларны болгаш хөй-ниити организацияларны ада чаңгыс боол сырый каттышкан улустуң чаңгыс эвиниң Фронтузунуң улуг политиктиг тиилелгези, Польшаның ажылчы чоннарының болгаш улусчу эрге-чагыргазының тиилелгези болуп турар.

Улустуң чаңгыс эвиниң Фронтузунуң соңгулдаларга кирип турган кол лозунгулары мындыг: чуртта социализмниң турушкарын улам ыңай быжыглаары, экономиканы бүгү хемчеглер-биле хөгжүдеринге үндезилетинген ажылчы чоннарның амыдырал деңнелин бедидери, Совет Эвилели-биле болгаш социалистиг өске-даа чурттар-биле найыралды быжыглаары, тайбың болгаш улустарның айыыл чок чоруу дээш демиселге Польшаның идепкейлиг киржилери. Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының ТК-зының VIII пленумунуң шиитпирлеринге үндезилетинген соңгулда мурнунуң ол программазы польша улустуң болгаш польша күрүнениң амыдыралдың кол чугула эрге-ажыктарынга бүрүн болгаш долузу-биле таарзып турар.

Улусчу Польшаны социалистиг лагерьден хоора тырттып алырын оралдажып турган дайзыннарга ойтур согуушкунну бербишаан, Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының ТК-зының бирги секретары В. Гомулканың январь 14-те соңгукчуларга чугаалааны:

«Улустуң бүгү-ле патриоттуг күштерин сырый каттышкан турарының эргежок чугулазын, бистиң кужувүстү болгаш Совет Эвилели баштаан бистиң эвилелчилеривистиң болгаш өннүктеривистиң күштерин быжыглап турар шак ындыг даштыкы политиканы чорударының эргежок чугулазын амгы үениң байдалы биске айтып турар... Польшаның салым-чолу, оон хамаарышпас эргези болгаш айыыл чок чоруу, оон хөгжүлдези болгаш делегейде туруп турар орну социализм лагери-биле холбашкан. Чүгле социалистиг Польша, эвилелчи Совет Эвилели-биле болгаш улус-демократизиның чурттары-биле бодунуң найыралдыг харылзааларын быжыглап турар, капиталистиг чурттар-биле бот-боттарынга ажыктыг чорукка үндезилетинген кожа-хелбээ догуннаарының болгаш кады ажылдажылганың политиказын чорудуп турар,— чүгле шак ындыг Польша хөгжүп чечектелир».

Польшаның ажылчы чоннары бодунуң чуртунга социализмни тургузары дээш, улус-демократтыг тургузугну улам ыңай быжыглаары дээш, Совет Эвилели-биле болгаш социалистиг өске-даа чурттар-биле үзүлбес найырал дээш Польшаның ажылчы чоннары шиитпирлиг туруп турган болгаш туруп турар-даа дээрзин сейимге соңгулдаларның түңнелдери бүгү-ле илергейи-биле база катап көргүскен. Улустуң чаңгыс эвиниң Фронтузунуң кандидаттары дээш бир үн-биле бадылавышаан, Польшага социализм тургузуушкунунуң херээн долузу-биле деткип турарын Польшаның ажылчы чоннары илереткеннер.

Боттарының күзелдерин херек кырында бар чүве кылдыр көрүп, социалистиг Польшаның Барыын чүкте дайзыннары болза, чаа сейимге соңгулдаларның бүрүнү-биле буурап дүжерин бааш удур сөглеп, тура халышкын болур болгаш харын-даа улус-демократтыг тургузуг политика талазы-биле буступ дүжер деп баш бурунгаар чугаалап турганнар. Барыын талакы империалистиг бөлүктерниң ол күткүлүг медегелдери чурттуң иштинде дайзынчы күштерниң кажар үүлгедиглери-биле шуут каттыжып-холбажып турган. Улустуң чаңгыс эвиниң Фронтузунуң кандидаттары дээш бир үн-биле бадылавышаан, Польшаның ажылчы чоннары реакцияның күштеринге чылча согуушкунну таварыштырган. Кандыг-даа меге-нүгүлдер, кандыг-даа оп-кажарлар Польшаның күш-ажылчы чонун оруктан чайладып шыдавайн барган. Меге-нүгүлүң бүдү кыска болур чүве болгай деп Польшаның улустуң үлегер домаа чугаалап турар.

Польшага чаа сейимге соңгулдалар организастыг, шыншыы болгаш чурттуң иштинде амыдыралдың улам ыңай доктаал быжытарының байдалынга эрткен. Сейимге соңгулдалар улустуң политика талазы-биле чүвени билириниң болгаш чедишкениниң байдалынга эрткен деп «Трибуна люду» солун бодунуң тайылбырларында айтып турар.

Солуннуң бижип турары: «Шыншыы чазагай чорук, соңгулда мурнунуң үезинде идепкейи коступ турган авантюристиг идегеттерниң болгаш хөлзээкчилерниң үүлгедиглерин буурадып дүжүрген. Соңгулдаларга моондак кылырының бүгү-ле оралдажыышкыннарын хөй-ниитиниң туружу балай шаап кавыткан».

Соңгулдаларның түңнелдери Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының чедиишкиннериниң дугайын чугаалап турар деп «Трибуна люду» демдеглеп турар. Соңгулда мурнунуң демиселинге шиитпирлиг рольду ойнаан ажылчын аңгы болгаш дайзынчы идегеттерге база мегелекчилерге ойтур согуушкунну берген тараачыннар ол чедиишкинни хандырганнар. Патриоттуг сеткил-бодалдарын көргүскен интеллигенция база соңгулдаларга улуг рольду ойнаан.

Социализмниң дайзыннарының баш удур чугаалары болгаш күзел-бодалдары боттанмаан, ынчангаш бүгү делегейниң мурнунга чаржынчыг бүүрап дүжүкчүлер болуп олар калдыгеннер. Польша сейимге соңгулдаларның түңнели. чажырып шыдавас болуп турар буржуаз агентилелдер болгаш солуннар улустуң чаңгыс эвиниң Фронтузунуң кандидаттарының бүрүн тиилелгезин билинмес аргажок чок болуп турарлар.

«Дүүн болган бүгү ниитиниң соңгулдаларының түңнелдери «Национал фронтунуң» Гомулка баштаан кол ажылдакчыларының соңгуттурганың көргүзүп турар. Соңгукчуларның идепкейлиг хооралларга 90 хуу ажа берген» деп январьның 21-де Франс Пресс агентилел дыңнаткан.

Польшада соңгулдаларның түңнелдеринге хамаарыштыр боттарының «өттүр көрүүшкүннериниң» барымдаа чогун багай чажыртынып турар харадал-биле англи буржуаз парлалга ынчаш, улустуң чаңгыс эвиниң Фронтузунуң кандидаттарынга польша соңгукчулар бүрүн идегелди көргүскен деп айтып турар.

Чаа сейимге соңгулдаларның түңнелин Польшаның бүгү ажылчы чоннары улуг хөглүшкүн-биле хүлээп алган. Улустуң чаңгыс эвиниң Фронтузунуң тиилелгезинге байыр чедирбишаан, чурттуң экономиказының улам ыңай хөгжүлдези дээш, амыдыралдың деңнелин бедидери дээш, Совет Эвилели-биле болгаш социалистиг өске-даа чурттар-биле найыралды быжыглаары дээш демиселге моон соңгаар-даа күжүн харамнанмайн бээринге боттарының белениң ажылчыннар, тараачыннар, эртемниг болгаш культураның ажылдакчылары илередип турарлар.

Польша улус социалистиг чурттар-биле бузулбас харылзаа дээш бир үн-биле бадылаан дээрзи ам кижи бүрүзүнге тодаргай. Ол тиилелгени ёзулуг польша патриот бүрүзү бодунуң төрээн чуртунуң национал тускай хамаарышпас чоруунуң ёзулуг магадылалы, Европага тайбыңны быжыглаарының үндезинни кылдыр көрүп турар. Бүгү социалистиг лагерьниң бузулбас чаңгыс эвиниң быжыырының херээнге улуг салыышкынны кылган совет-польша болгаш кыдат-польша чугаалажыышкыннарның түңнелдеринге польша улус ынаг байырны чедирип турган.

Реакцияның күштерин ашкан тиилелгезин холбаштыр польша акы-дуңмаларга совет улус бодунуң улуг байырын чедирбишаан, социалистиг тургузуушкунунуң улуг болгаш нарын сорулгаларын шиитпирлээри дээш демиселге чедиишкиннерлиг болурун оларга чүрээниң бүгү-ле ханызындан күзеп турар. Пролетаржы интернационализмниң тугунуң адаа-биле чорааш, социалистиг лагерьниң бүгү чурттарының улустарының найыралдыг өгбүлези коммунизм дээш, тайбың дээш демисешпишаан, бузурелдии-биле улам ыңай бурунгаар чорууралар.

«Правда» солундан.

Делегей байдалының допчулалы

СОВЕТ-КЫДАТ ДЕКЛАРАЦИЯ

Кады кылдынган совет-кыдат декларацияны бүгү делегейде эң-не калбаа-биле сонуургап турар болгаш улустар аразының шиитпирлетинмээн эң чугула айтырыгларының талазы-биле ийи улуг күрүнелерниң үзел-бодалдарын база политиказын илергейлеп турар документ кылдыр үнелеп көрүп турар. Оон-биле кады буржуаз политиктер болгаш солуннар декларацияга боттарының таарзынмаан чоруун ажыы-биле чугаалап үнүп турарлар.

Боттарының күзелдерин боттуг чүүл кылдыр көргүспүшаан, социалистиг чурттарның лагеринде, Кыдат биле ССРЭ-ниң аразында «чөрүлдээлерниң» дугайын хөрээлелип хөөредип турган «өттүр көрүкчүлерниң» Барыын чүкте ээзээш ээзи биллингир болгай. Совет-кыдат декларацияның чарлатынганының соонда социалистиг чурттарның чаңгыс эви «чугаа чокка бадыткатынган болгаш быжыккан» дээрзин «Эхо» деп француз буржуаз солун хүлээп көөр ужурга таварышкан. «Коммунизм болза чаңгыс эптиг болгаш чарылбас-тыр» деп дижип кыжыратпышаан, «Бирмингам пост» солуннуң немец чугаалааны: «Бүгү делегейде коммунистерниң орук айтыкчы сылдызы Москва болуп хевээр артпышаан турар-дыр».

Кыдаттың болгаш ССРЭ-ниң улуг улустарын марксизм-ленинизмниң идеяларының нити чоруу болгаш коммунизмни тургузар деп ачис сорулга каттыштырып турар. Совет-кыдат декларацияга холбаштырган чүүлүнге «Жэньминьжибао» солунуң бижээни болза: «Пролетаржы интернационализмниң тугунуң адаанга Кыдаттың болгаш Совет Эвилелиниң улустары бүгү делегейге тайбыңны камгалаар болгаш социализмниң хереэ дээш, экономиктиг нити көдүрлүүшкүн дээш боттарының демиселинге кезээде чаңгыс эп-сеткилдиг болгаш бот-бодунга дузалажып турар. Кыдаттың социалистиг тургузуушкунунга көргүскен акы-дуңма, ак-сеткилдиг дузаламчы дээш кыдат улус Совет Эвилелинге мөңгези-биле өөрүп четтирер. Кыдат улус болза, бистиң революциявыстың тиилелгезин болгаш бөгүнгү чедиишкиннерин Октябрь революциязындан чарылбас тулуш деп кезээде санап келген. Совет Эвилелинге болган революцияның болгаш тудуушкунунуң кол дуржулгазы бистиң чуртувуста революцияга болгаш тудуушкунга улуг үлегер-чижек болуп турар».

Кады кылдынган совет-кыдат декларацияга хамаарыштыр даштыкыда үнелээшкиннерниң дыка хөйү Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң шиитпирлетинмээн айтырыгларынга холбашкан. Ол-даа билдингир. Египетке удур агрессия болза империалистиг бөлүктерниң чүткүлдериниң эң-не кескү илерели болган. АКШ-тың президентизиниң чарлап үндүргени «Эйзенхауэрниң доктриназы» база-ла шак ындыг колониалистиг тода бодалдарлыг, а чогум чүл дээрге — Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте национал-хосталгалыг шимчээшкинни базар болгаш ол районга шериг плацдармын белеткээр сорулгалыг. Империалистерниң колониалдыг планнарынга удур база араб улустарны камгалаар дээш Совет Эвилелиниң болгаш Кыдаттың шиитпирлиг туружу, бир талазында, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарынга ёзулуг-ла соруккур көдүрлүүшкүнну, а өске талазында, колониялардыг күрүнелерниң өш хараар каржыланыышкыннарын өөскүтпейн барып шыдавазы черле билдингир.

Империалистиг бөлүктер, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкче «коммунизмниң сиңниигип кирип кээр чоруу» арабтарның национал эрге-ажыктарынга кыжанып кээр айыыл болур дижип алгаш, совет-кыдат декларацияны хажылар аянныг көргүзерин оралдажып турарлар. Ынчалза-даа ол тодаргай хоозун мегени Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң улустары эки билип турарлар. Сирияның парламентизиниң депутады Мревидтиң медеглээни болза, «Совет Эвилели болгаш КУР арабтарның өннүктери болур деп чүвени олар база катап бадыткааннар». Совет-кыдат декларацияны тайылбырлавышаан, «Аль-Ахрам» деп египет солун Ортаакы Чөөн чүк чурттарының херээнче империалистерниң холгаарлаар чоруун ол декларацияда сагындырып турарын онзалап демдеглээн.

Сирияның «Аль-Джумхур» солунунуң бижип турары болза, совет-кыдат декларация кончуг чугула медеглел. Ол медеглел арабтарның эрге-ажыктарынга 100 хуу тааржып турар болгаш Эйзенхауэр биле Даллестиң империалистиг доктриназын боттандырар дээр ызырнаан чүткүлүн дыка серидедип турар.

АРАБ ЧУРТТАРНЫҢ ЭП-СЕТКИЛ КАТТЫШТЫРЫЛГАЗЫ БЫЖЫГЫП ТУРАР

«Чарып башкалааш, чагыр» деп дүрүм империалистиг күрүнелерниң Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте политиказынга кезээде удуртулга принциви болуп келген. Ол дүрүмнү «Эйзенхауэрниң доктриназының» авторлары база-ла ажыглаар деп кордааннар. Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң улустары ол доктриналың империалистиг утказын билбейн баар болгаш экономиктиг «дузаламчының» кыйгарыышкыны-биле араб улустарның чаңгыс эптиг антиимпериалистиг фронтузун үреп болур деп чүвеге олар ынанып турганнар. Ынчалза-даа араб улустарның национал бот медерелин болгаш делегей байдалын оларның билиптер аргалыын америк политиктерниң кайы хире чедир үнелевейн барганын Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте сөөлгү болуушкуннар көргүскен.

Хамыктың мурнунда дөрт араб күрүнелерниң — Египеттиң, Сауд Аравияның, Сирияның болгаш Иорданияның — баштыңнарының чоокта чаа Каирге доозулган чөвүлел хуралының дугайында чугаа болуп турар. Англи «дузаламчыдан», оон-биле кады иордан девискээрге Англияның шериг базазы тургузарын бадыткап турар 1948 чылдың бектелгелиг керээзинден адырылырда Иорданияга дузалаарын чөвүлел хурал шиитпирлээн. Египет, Сауд Аравия болгаш Сирия болза англи акша «дузаламчызындан» дыка көвүдеп турар дузаламчыны Иорданияга 10 чыл хуусаалыг кылдыр көргүзерин хүлээнгеннер. Оон-биле кады 1948 чылда 20 чыл хуусаалыг чардынган англи-иордан колониалдыг керээни күш чок кылырының айтырыы туруп келген.

Каирге болган чөвүлел хуралдың соонда Англия 1948 чылдың керээзин эде көөр дугайында чугаалажыышкыннар кылырын чөпшээрежир ужурга таварышкан.

Каирге болган чөвүлел хуралга хамаарыштыр америк парлалганың канчаар бижип турарын демдеглеп каары чугула. Чижээ, «Нью-Йорк Таймстың» хайгааракчызы Шмидт болза, америк акша дузаламчызы чокка Иорданияга үш араб чурттарның дуза көргүзүптерин чигзинип турар. Ол сорулгага дүүштүр Шмидт англи сайыдарны америк «контроль-биле» солуурда. «Эйзенхауэрниң доктриназын» ажыглаарынче кыйгырган. «Иорданияның хаан чериниң келир үези Эйзенхауэрниң доктриназын амыдыралга практиктиг чорудуп боттандырарындан хамааржыр» деп ол бижээн.

Америк хайгааракчы шынче тулдур көөрүнден чалданып турар, 4 араб чурттар «Эйзенхауэрниң доктриназын» үндезинни-биле буруу шаап турар деп чүвени Каир чөвүлел хуралының шиитпиринде тодаргай чугаалаан-на болгай. Каирге болган чөвүлел хуралдың киржикчилери болза, оларның чурттары «кандыг-даа даштыкы күрүнениң салдар көргүзер кавызы болбас» деп чүвени онзалап демдеглээннер.

Ол чөвүлел хуралдың шиитпирлерин араб оранда чаңгыс эп-сеткилдиг деткип турар. Эйзенхауэрниң колонизаторжу доктриназын Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүк чурттарының улустары эң шиитпирлии-биле буруу шаап турарлар. Оон иштики утказын Сирияның даштыкы херектер министриниң хүлээлгезин күүседип турар Коллаис тодаргай илереткен. Ол мынча дээн: «Эйзенхауэрниң планы Ортаакы Чөөн чүкте тайбыңга айыылдыг кыжаныг болган, ону чарлааны ол районда байдалдың дүшкүүрлүг чорууп шыңап-ла күштелдирген. Ол чорук улустар аразының харылзааларының тургустунуп турар кол принциптерин болгаш оларның кол чүүлү болур күрүнелерниң аразында бүрүн дең эргени, улустарның бот баштыннаар эргезин Эйзенхауэрниң планының херекке албайн турарының, БНО-нуң Уставын херекке албайн турарының түңнели болган».

«Эйзенхауэрниң доктриназын» араб хөй-ниитиниң буруу шапканының фактызы болза, америк империалистер Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке АКШ-тың тергиинделин тургузарындан ойталап каапкан дээни черле ол эвес. Оон тодаргай чижээ болза, багдад пактызының киржикчилериниң идепкейжип турары болур. Каирниң чөвүлел хуралы-биле харулга багдад пактызының дөрт чурттарының — Турцияның, Пакистанның, Иранның, Ирактың (Ирак — багдад пактызында киржип турар каракчаңгыс араб чурт) чөвүлел хуралы Турцияның найыслалы Анкарага болган. Пактының бешки киржикчизи болгаш эгелекчизи Англия чөвүлел хуралга киришпээн.

Анкара чөвүлел хуралының киржикчилери «Эйзенхауэрниң доктриназын» чүүлдүгзүнүп хүлээп алган болбайн аан. Анкарга болган чөвүлел хуралы Каирге болган чөвүлел хурал-биле деңнеп көрбүшаан, Египеттиң «Аш-шааб» солуну сойгалап илереткен. Солуннуң онзалап демдеглээни болза: «Хостуг араб чурттарның удуртукчулары Иорданияны англи санхөө дузаламчызындан хостап алыр, даштыкы шериг базаларын узуткаарынга дузалаар, а ол ышкаш араб национализм оларның — арабтарның—бүгү районун, ынаар өске кандыг-даа күш киирбейн, хаара тудуп турар дээрзин чарлаар дээш Каирге чыылган. Багдад пактызының удуртукчулары америк экономиктиг дузаламчыга, оон-биле холбаалыг болгаш оон негетиниип турар америк шериг интервенциязынга орукту ажыдып бээр дээш чыылган, Ортаакы Чөөн чүк районунда «куруг хоозун чер» тургустунган, ону Каттышкан Штаттар боттарының боо-чепсээ-биле, боттарының долларлары-биле ыштеп долдурар ужурлуг деп чылдак каккаш, америк интервенция кирер деп белеткениип турар болгай».

Канчаар-даа бүдүүнүп дозулаган болгаш каастанып кеттинген империалистиг колониячы планнарда чедиишкинниг болур магадылал улам-улам-на баксырап турар деп чүвени Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке сөөлгү үеде болган болуушкуннар херечилеп турар-дыр.

С. ИВАНОВ.

Хаакчыларның делегей маргылдаазы

ЛЕНИНГРАД, 27. («Правданың» корр.). Ленинградтың кыдыгаарында эң-не чурумалдыг хоорайжыгаштарның бирээзи — Токсовога январьның 27-де он-он муң ажылчы чоннар чыылган турган. Борта хаак спортунуң талазы-биле делегей маргылдаазы ажыттынган. ССРЭ-ниң, Австрияның, Герман Демократтыг Республиканың, Польшаның болгаш Финляндияның эң шыырак спортсменнери мында киржип турар.

Бедиктен халыырынга эң дээре түңнелдерни Н. Каменский (ССРЭ) чедип алган, ол 227 санныг болган. Х. Сильвенойнен (Финляндия)—226, Э. Кирьонен (Финляндия)—221,5, В. Лессер (ГДР)—217, Е. Грозин (ССРЭ)—216,5 санларны чедип алганнар.

Эң эки халыышкынны финн Э. Кирьонен кылган. Ол 71 метр хемчээлдиг черге халаан.

Маргылдаа үргүлчүлеп турар.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Кызыл хоорайның Пролетарская кудумчузунда № 166 бажыңда чурттап турар хамаатызы Сергей Куприянович Мордвинцов Кызыл хоорайда Пролетарская кудумчузунда № 30 бажыңда чурттап турар кадайы хамаатызы Капиталина Алексеевна Мордвинцовадан чарлыр дугайында херек бедүрүп турар.

Ук херекти Кызыл хоорайның ийиги участогунуң улус суду көөр.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3 — 88, харысалгалыг секретарьның культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистерниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00065. Культура эргелелиниң типографиязы